

विनयपिटके
पाराजिक-पाचित्तिय पालिया
समन्तपासादिका नाम अट्ठकथा
[दुतियो भागो]

पधानसंसोधको
डा० नथमल टाटिया, एम. ए., डी. लिट्.,
संसोधको
घोरबल शर्मा, एम. ए., आचार्य

नव नालन्दा महाविहार
नालन्दा
पटना

मूल्य : पन्द्रह रुपये

मुद्रक—तारा प्रिण्टिंग वर्क्स, वाराणसी ।

THE SAMANTAPĀSĀDIKĀ

THE COMMENTARY ON VINAYA

[Vol. II]

PĀRĀJIKĀ & PĀCITTIYA

General Editor

Dr. NATHMAL TATIYA, M. A., D. Litt.
DIRECTOR, NAVA NĀLANDĀ MAHĀVIHĀRA

Editor

BIRBAL SHARMA, M. A., Acharya,

REGISTRAR

NAVA NĀLANDĀ MAHĀVIHĀRA

NAVA NĀLANDĀ MAHĀVIHĀRA
NALANDA
PATNA

Price Rs. 15/- Only

Printed at the Tata Printing Works, Varanasi.

The Government of Bihar established the Nalanda Institute of Research and Post-Graduate Studies in Buddhist learning and Pāli (The NAVA NĀLANDĀ MAHĀVIHĀRA) at Nalanda in 1951 with the object, *inter alia*, to promote advanced studies and research in Buddhist learning, and to publish works of permanent value to scholars. This Institute is one of the five others planned by this Government as a token of their homage to the tradition of learning and scholarship for which ancient Bihar was noted. Apart from the Nalanda Institute, four others have been established and have been doing useful work during the last twelve or thirteen years, viz. Mithila Institute of Post-Graduate Studies and Research in Sanskrit Learning at Darbhanga, K. P. Jayaswal Research Institute at Patna, The Bihar Rashtra Bhasha Parishad for Research and Advanced Studies in Hindi at Patna, and the Vaisali Institute for Post-Graduate Studies in Prakrit and Jainology at Vaisali.

As part of the programme of rehabilitating and reorientating ancient learning and scholarship, the editing and publication of the Aṭṭhakathās have been undertaken with the co-operation of the scholars of the Institute. The Government of Bihar hope to continue to sponsor such projects and trust that this humble service of the world of scholarship and learning would bear fruit in the fulness of time.

GENERAL EDITOR'S NOTE

1. This is the second part of the *Samantapāsādikā* of Ācariya Buddhaghosa, edited by Shri Birbal Sharma, M. A., who has performed his job creditably, utilizing all the editions available in print. The volume begins with the commentary on the third *pārājika* and comprises the *Samantapāsādikā* up to the end of the *Suttavibhaṅga*.

2. The commentary is a veritable storehouse of valuable information on different aspects of the culture of India and Ceylon from ancient times up to the age of its author. It also mentions a number of earlier commentaries such as *Kurunda-tthakathā*, *Andhakatthakathā*, *Mahāpaccarī*, *Mahā-aṭṭhakathā* and others, quoting their views on particular issues, which were amenable to controversial interpretations. We do not propose to make a study of these aspects or issues in any detail, which we leave to the learned editor to do in his introduction to the last volume of the commentary. Our intention is only to record a few interesting points selected at random.

3. The Buddha's attitude was dynamic and rational, and the freedom of thought and action that Buddhism enjoyed throughout its history owed its origin to that basic outlook of its founder. The Buddhist monks, like other contemporary ascetics, tried to remain aloof from things and events of the world, but they could not maintain the aloofness when circumstances demanded their active participation for the welfare of the organization and the people at large. For the protection of the monastery and its property the Buddhist monks were allowed to chisel the ground and dig ditches and take other safety measures involving actions which were otherwise prohibited for a monk (Vide Commentary, p. 473). The monks received people of all sections with friendliness and exerted wholesome influence on their conduct. The commentary

(p. 469) records an instance of reception of robbers at a monastery, who eventually changed their intention of stealing the properties of the establishment. It is the end which justified the means. When the abbot of the monastery was asked to explain why the robbers were received hospitably, he defended himself by requesting the fellow monks to compare the cost on the welcome with the value of the property that their monastery would be robbed of but for that reception.

In appreciation of the merits of social life, the Buddha allowed the monks to attend upon their ailing parents and other close relations, as also their servants (pp 465 ff)

Devadatta tried to introduce some reforms in the monastic code, which were calculated to make a monk's life more rigorous and austere. He wanted the monks (1) to reside in the forest, (2) to avoid invitation, (3) to wear clothes made of rags taken from a dust heap, (4) to live under trees, and (5) to eschew meat and fish. But the Buddha did not consider it a practical proposal (pp 605 ff). A code which could not be followed by all was unfit to be raised to the status of a universal norm.

4 While explaining individual words, whether they are proper names or common nouns, the commentary sometimes gives comparisons and contrasts and other details which are illuminating. The *Mahavana* near Vesali is characterized as a forest of limited dimensions, which is self-grown, unplanted and large, and contrasted with the *Mahavana* near Kapilavatthu which is described as inseparably bound up with the Himalayas, unlimited and extending up to the great ocean (p 391-2). The word *lonasoviraka* is explained as a medicine made up of all varieties of juices and the following formula is appended to (p 474-5).

For preparation of the medicine the following ingredients are to be mixed together: astringent fruits viz yellow, emblic and belleric; myrobalsan; all kinds of grains and pulses; gruel of all the seven types of grains; all kinds of fruits viz the plantain

and the like, all kinds of top sprouts such as that of cane, *ketaka*, *khajjurika* (date-palm) and the like, fish and meat, honey, molasses, rock salt and other bitter medicines. The mixture is then allowed to brew for two or three years in an air-tight pot and take the colour of the rose-apple juice. It is prescribed for the patients of wind-disease and rheumatism, cough, leprosy, jaundice, fistula and similar diseases. It is also a digestive drink prescribed for persons used to heavy food consisting of fat. It is the best among the digestive medicines. Monks could take the beverage in the afternoon—sick monks taking it undiluted and others as a drink weakened by addition of water.

The commentary is replete with such explanatory notes and a scholar can collect important material for a glossary of obsolete words which have bearing on the life and culture of ancient days.

5. Sometimes valuable information is supplied in the commentary on obscure cults. We get references elsewhere to the religious sect of *samsāramocakas*, but no details of their cult are given. Some inkling of their faith is provided by the *Samantapāsādikā* (p. 399) when it compares their doctrine with the following dogma: "Those who are not dead are not emancipated from worldly life; those who are dead are emancipated" (*ye na matā te samsārato na muttā, ye matā te muttā*). A critical study of the work is bound to throw light on many ancient religious sects and doctrines which have vanished and what remains of them is only stray references in the works of the rival sects which were fortunate enough to survive.

6. A clear analysis of some of the concepts of Buddhist thought and their implications is sometimes provided in the commentary. Injury to life is prohibited in Buddhism. But "injury to life" is a complex event which is analysed in the commentary (p. 436) as follows: nature of life, injury as an act, the person indulging in injury, and the instruments of such injury all of which should be taken into consideration to

determine the gravity of the crime. Grades of crime are recognized (p 441, lines 3-19) and their legal and moral aspects are also clearly distinguished (p 111, lines 20-21). Similar analysis of falsehood, stealing and sexual relations is attempted which bespeaks the author's clarity of thought and expression.

7. The author throws light on some interesting aspects of the Buddhist doctrine of Kamma. We may mention here the aspect concerning the barrenness of women. All women conceive embryos at the time of the menses, but the embryos in the womb of a barren woman die being confronted with the fruition of bad deeds overpowering the weaker good deeds whose fruition accounted for their conception in the womb (p 485). Simultaneous fruition of an immoral act committed jointly by a number of persons in the past is mentioned (p 395) to illustrate the inevitable and inexorable process of maturation of the kamma. A full picture of the doctrine of kamma in its various aspects and later developments can be drawn on the basis of the observations found in various places of the commentary.

8. We come across an interesting passage in the commentary where the author delivers his verdict on an important issue of monastic discipline. Should a monk stop taking food and medicine if he is afflicted with long-drawn disease and finds his body incapable of surviving even if carefully tended and nourished, and his attendants tired and exhausted? The answer is in the affirmative. A monk is also allowed to stop taking food and medicine if he finds his disease acute and is convinced of the impossibility of survival and the attainment of spiritual elevation appears to him as a *fait accompli*. Even a monk who is not sick is permitted to do so provided he has developed detachment from and fear of the world and considers begging of food as hindrance and handicap and desires to apply himself exclusively to meditation. Here meditation is the *vis a tergo* which compels him to suspend worldly activities,

The relevant text (pp. 463-4) embodying the verdict runs as follows :—

Yassa pana mahā-ābādhō cirānubaddho, bhikkhū upaṭṭha-
hantā kilamanti jigucchanti “kadā nu kho gilānato muñcissāmā”
ti aṭṭhiyanti. Sa ce so “ayaṃ attabhāvo paṭijaggiyamāno pi na
tiṭṭhati, bhikkhū ca kilamantī”ti āhāraṃ upacchindati, bhesaj-
jaṃ na sevati vaṭṭati. Yo pana “ayaṃ rogo kharo, āyusaṃkhārā
na tiṭṭhanti, ayaṃ ca me viśesādhigamo hatthapatto viya
dissatī” ti upacchindati vaṭṭati yeva, agilānassa pi uppanna-
saṃvegassa “āhārapariyesanaṃ nāma papañco, kammaṭṭhāna-
meva anuyuñjissāmī”ti kammaṭṭhānasīsenā upacchindantassa
vaṭṭati.

In Jainism also such suspension of food and medicine, which is called *saṃlekhanā*, is approved. The Jaina ethics also makes it categorically and unambiguously clear that this liberty should not be abused with a view to escaping from a miserable state of existence. Physical pain, however enormous, should not demoralize the ascetic when, however, life becomes a drag and hindrance to the pursuit of self-purification, it has lost its significance. The *saṃlekhanā* is motivated by the desire for renewal of a new lease of life with fresh opportunities for self-amelioration by means of moral and spiritual purification. Such practice in extreme straits was also sanctioned in the Brāhmanical ethics. But it is now forbidden probably owing to the abuse it gave rise to.

9. Numerous side lights on ancient culture are provided by the commentary. A list of coinage of the country is given (p. 698, lines 6-18). There is reference to inquisitive people eager to read written documents (*Lekhadassana-kotuhalakā*, p. 450) kept in a public place. The monasteries possessed manuscripts encased in illuminated covers (*vara-potthakacittattharaṇam*, p. 471) which appear to have been bedecked with jewels. The author sometimes uses phrases and expressions which symbolize various aspects of our cultural heirloom.

10. With the publication of this volume, the complete commentary of the *Suttavibhaṅga*, in Devanāgarī script, is made available to our readers. All the *Paṭimokkha* rules are explained in the *Suttavibhaṅga* and the *Samantapāsādikā* gives a detailed exposition of the latter clarifying many obscure points and sometimes bringing out the implied meaning (*neyyatha*, p 859) and recording later developments. The rules of the *Paṭimokkha* are divided into eight sections, each dealing with offences arranged in the graded order of their gravity. The punishment ranges from excommunication to simple confession. A clear understanding of the nature of the offences and the punishments for their rectification is made possible by the *Vinaya Piṭaka* (already published in our Nālandā Devanāgarī Pāli Series) and its commentary, the *Samantapāsādikā*, of which the present volume is the second part and the third, which will be the last part, the editor Shri Sharma hopes to publish by March next year.

Nalanda,

March 25, 1965

NATHMAL TATIA

PREFACE

The *Samantapāsādikā* is the Commentary on the *Kinaya-Piṭaka* written by Buddhaghosa. In this volume a co-ordinated edition is presented in Devanāgarī of the second part of *Samantapāsādikā* covering: *Pārājika* and *Rācittiya* texts based on the following versions:—

1. Burmese Vol. II.—Chaṭṭhasaṅgāyana edition, B.E. 2502'
2. Sinhalese Vol. II.—Simon Hewa Vitarane Bequest Series, 1945, edited by Ven. Welivitiye; Pemaratana Thero and finally revised by Ven. Baddegama Piyyaratana Mahāthero and Ven. Welivitiye Pandita Sorata Nayaka Thero.
3. Siamese Vol. II.—Mahāmaṇḍala Rāja Vidyālaya Series, B. E. 2493.
4. Roman Vol. III & IV.—Edited by J. Takakusu. Ph. D., (Leipzig), M. A., D. Litt. (London), and M. Nagai, D. Litt., Tokyo, 1930 & 1934.

For preparing our manuscript we have adopted the Chaṭṭhasaṅgāyana edition of Burma as our basic text. Our preference for this edition has been dictated by the consideration that this edition was prepared by specialists of different countries, who gave due consideration to the different editions and manuscripts and decided the text after mature deliberation. The different readings recorded in the different versions have been given in the foot-notes. The readers of the present edition will, therefore, have full scope for making their choice if the readings in the text do not commend themselves to any one. We have made little departure from the arrangement of paragraphs and where we have differed, the readings of the Chaṭṭhasaṅgāyana edition have been clearly set forth in the foot-notes. We have broken new ground by providing headings and sub-headings and adopting our own

method of punctuation in order to make the text more intelligible and self contained

All the words of the original text inserted in the commentary by Buddhaghosa have been given in black type for the sake of prominence and when the Commentator comments on his own words by way of elucidation, these have been put within inverted commas with a view to show their difference from the words of the original text. It is found to be the custom with writers of Bhāṣya not only to comment on the original text, but also on their own words for clarification of an intricate issue. This custom has also been adopted by other commentators in India e. g. Uddyotakara in the *Nyaya vārttika*. Buddhaghosa follows this custom of commenting on his own words, which usually set forth the issue in brief for subsequent elaboration.

The Paragraph number given in the commentary corresponds to the texts of *Parāyika* and *Pacittiya* of Nalanda Devarāgaṛī Pālī edition. As regards quotations from canonical text within the body of the commentary, references have been made to the Nalanda Devanagari editions and as for quotations from non-canonical texts references have been made to P T S Edition. Page and line reference of first word commented upon the texts *Parāyika* and *Pacittiya* (Nalanda Edition) has been given within the small brackets of each page of the commentary. This will facilitate the tracing out of commented words from the original texts.

In punctuation and other matters we have followed more or less the system of Nalanda Pālī editions. This has been done for the sake of uniformity. The page numbers of the Roman and Chaṭṭhasaṅgāyana editions have been given in the margin, which will be helpful in tracing out references given in P T S Dictionary and other allied works. References to identified quotations from other Pālī texts have been given within the square brackets.

I have been able to devote to this work only the spare hours of a very busy life as Registrar, as such some misprints have escaped notice here and there. They have been corrected in the errata given at the end of the book.

I owe a deep debt of gratitude to my *alma mater* the Nava Nālandā Mahāvihāra and Professor S. Mookerjee, M. A., Ph. D., the Ex-Director of the Institute and Dr. N. Tatia, M. A., D. Litt., the present Director and General Editor of the series, at whose instance the work was taken for publication.

I have also to extend my grateful thanks to my respected teacher Rev. Bhikkhu J. Kashyap, who always gave me his valuable advice and guidance.

The proofs were corrected by Shri Jai Kumar Ram, B. A., B.Ed., who also helped me in the preparation of the Index. My sincerest thanks go to him for all the help he has given me in the publication of this volume.

Last but not least, my thanks are due to the staff and proprietor of the Tara Printing Press, Kamachha, Varanasi, for the care and pains they took in seeing the book through the Press within a short span of time,

I should like also to add that a work of this nature in an unexplored field must necessarily remain incomplete and imperfect. I shall, therefore, be grateful to my readers if they will kindly send me their suggestions and comments so that necessary improvements may be made in a subsequent edition with due acknowledgement.

Nalanda,
The 24th March, 1965-

BIRBAL SHARMA.

LIST OF ABBREVIATIONS

(IN THE TEXT)

अ०नि०१—	प्रउत्तरनिकाय	(एक-द्वि-त्रि-निपात)	Nālandā Devanāgarī Pālī Edition
अ०नि०२—	"	(चतुष्-पञ्च-निपात)	"
अ०नि०३—	"	(छक-सत्तक अट्ठक निपात)	"
अ०नि०४—	"	(नवक दसक-एकादसक निपात)	"
अप०१—	अपदानपानि	(प्रथम भाग)	"
क०व०—	कथावत्थु		"
सु०नि०१—	सुद्धनिकाय	(प्रथम भाग)	"
सु०नि०२—	"	(द्वितीय भाग)	"
सु०नि०३—	"	(तृतीय भाग)	"
सु०व०—	सुल्लवग्ग		"
जा०१—	जातक	(प्रथम भाग)	"
जा०२—	जातक	(द्वितीय भाग)	"
दी०अ०१—	दीपनिकाय-अट्ठकथा	(प्रथम भाग)	Chaṭṭha Saṅgāyana edition
दी०१, दी०नि०१—	दीपनिकाय	(सौलस्यवग्ग)	Nālandā Devanāgarī Pālī Edition
दी०नि०२—	"	(महावग्ग)	"
दी०नि०३—	"	(पायिक्कवग्ग)	"
दी०व०—	दीपवत्थ		"
घ०स०—	घम्मसङ्गणि		P.T.S Edition
पाचि०—	पाचित्तिय		Nālandā Devanāgarī Pālī Edition
पारा०—	पाराजिक		"
पटि०—	पटिसम्भिमदासग्ग		"
म०अ०१—	मज्झिम निकाय अट्ठकथा	(प्रथम भाग)	"
म०नि०१—	मज्झिमनिकाय	(मूलपण्णासक)	Chaṭṭha Saṅgāyana Edition
म०नि०२—	"	(मज्झिमपण्णासक)	Nālandā Devanāgarī Pālī Edition
३—	"	(उपरिपण्णासक)	"

म०व०—	महावग्ग	Nālandā Devanāgarī Pāli Edition
महानि०—	महानिद्देस	"
सु० नि०—	सुल्लनिद्देस	"
मि०प०—	मिलिन्दपण्हो	Bombay University Series
सं०नि०१—	संयुत्तनिकाय	(सगायवग्ग) Nālandā Devanāgarī Pāli Edition
सं०वि०२—	"	(निदानवग्ग, "
सं०नि०३—	"	(सळायतनवग्ग) "
सं०नि०४—	"	(महावग्ग) "
विम०—	विमङ्ग	"

(In the foot-note)

म०—वर्मीज	संस्करण	(छट्ठसङ्गायन)
रो०—रोमन	"	(पालि टेक्स्ट सोसायटी)
सी०—सिंहल	"	(हेवावितरणे)
स्या०—स्यामीज	"	(महामकुट राजविद्यालय)
स०पा०—समन्तपासादिका		(नालन्दा संस्करण)

(In the margin)

- B. Burmese Chatṭhasaṅgāyana edition.
R. Roman Edition (Pāli Text Society).
-

**विनयद्वयकथाय
समन्तपासादिकाय
सूची
१. (ख) पाराजिकं**

	पिटृङ्का
३. ततियपाराजिकं	३९१
पठमपञ्चवृत्तिनिदानवण्णना	३६१
आनापानसतिसमाधिकथा	४०१
पठमपञ्चवृत्तादिवण्णना	४३२
पदभाजनीयवण्णना	४३३
दूतकथा	४४५
ओपातादिकथा	४४८
पकिण्णककथावण्णना	४६०
विनीतवत्थुवण्णना	४६०
४. चतुत्थपाराजिकं	४७६
चग्गुमुदातीरियभिक्षुवत्थुवण्णना	४७६
अधिमानवत्थुवण्णना	४८३
सविभङ्गसिक्खापदवण्णना	४८४
पदभाजनीयवण्णना	४८८
सुद्धिकवारकथावण्णना	४९२
वत्तुकामवारकथा	४९६
पच्चयपटिसंयुत्तवारकथा	४९७
अनापत्तिभेदकथा	४९७
विनीतवत्थुवण्णना	४९८
निगमनवण्णना	५१०
 २. सङ्घादिसेसकण्डं	 ५१३
१. पठमसङ्घादिसेसो	५१३
सुक्कविस्सट्ठिसिक्खापदवण्णना	५१३
२. दुतियसङ्घादिसेसो	५२६
कायसंसग्गसिक्खापदवण्णना	५२६
३. ततियसङ्घादिसेसो	५४४

दुहुल्याचासिस्त्रापदवण्णना	५४४
४ चतुत्थसङ्गादिसेसो	५४८
अत्तममपारिचरियसिस्त्रापदवण्णना	५४८
५ पञ्चमसङ्गादिसेसो	५५१
सञ्चरित्तिसिस्त्रापदवण्णना	५५१
६ छट्ठसङ्गादिसेसो	५६०
कुटिनारसिस्त्रापदवण्णना	५६०
७ सत्तमसङ्गादिसेसो	५७१
त्रिहारकारसिस्त्रापदवण्णना	५७५
८ अट्ठमसङ्गादिसेसो	५७६
पठमदुट्ठदोससिस्त्रापदवण्णना	५७६
९ नवमसङ्गादिसेसो	६००
दुतियदुट्ठदोससिस्त्रापदवण्णना	६००
१० दसमसङ्गादिसेसो	६०५
पठमसङ्गभेदसिस्त्रापदवण्णना	६०५
११ एकादसमसङ्गादिसेसो	६१४
दुतियसङ्गभेदसिस्त्रापदवण्णना	६१४
१२ बारम्मसङ्गादिसेसो	६१५
दुब्बचसिस्त्रापदवण्णना	६१५
१३ तेरम्मसङ्गादिसेसो	६१७
कुल्लूसमसिस्त्रापदवण्णना	६१७
निगमनवण्णना	६३३
३. अनियतरूढं	६३५
१ पठमअनियतो	६३५
पठमअनियतसिस्त्रापदवण्णना	६३५
२ दुतियअनियतो	६३९
दुतियअनियतमिस्त्रापदवण्णना	६३९
४. निस्सगियकण्डं	६४१
१. चीवरवग्गो	६४१
१ पठमनिस्सगिय	६४१
१ पठममठिनसिस्त्रापदवण्णना	६४१
२ दुतियनिस्सगिय	६४१
२ उदोसितसिस्त्रापदवण्णना	६५६
३ ततियनिस्सगिय	६५६
	६६३

३. ततियकठिनसिक्खापदवण्णना	६६३
४. चतुत्थनिस्सगियं	६६५
४. पुराणचीवरसिक्खापदवण्णना	६६५
५. पञ्चमनिस्सगियं	६६९
५. चीवरपटिग्गहणसिक्खापदवण्णना	६६६
६. छट्ठनिस्सगियं	६७१
६. अञ्जातकविञ्जत्तिसिक्खापदवण्णना	६७१
७. सत्तमनिस्सगियं	६७५
७. ततुत्तरिसिक्खापदवण्णना	६७५
८. अट्ठमनिस्सगियं	६७६
८. पठमउपक्खटसिक्खापदवण्णना	६७६
९. नवमनिस्सगियं	६७९
९. दुत्तियउपक्खटसिक्खापदवण्णना	६७६
१०. दसमनिस्सगियं	६७६
१०. राजसिक्खापदवण्णना	६७६
२. कोसियवग्गो	६९१
११. एकादसमनिस्सगियं	६९१
१. कोसियसिक्खापदवण्णना	६९१
१२. बारसमनिस्सगियं	६९२
२. सुद्धकाळकसिक्खापदवण्णना	६९२
१३. तेरसमनिस्सगियं	६९२
३. द्वेभागसिक्खापदवण्णना	६९२
१४. चुद्धसमनिस्सगियं	६९३
४. छव्वस्ससिक्खापदवण्णना	६९३
१५. पन्नरसमनिस्सगियं	६९३
५. निसीदनसन्थतसिक्खापदवण्णना	६९३
१६. सोळसमनिस्सगियं	६९६
६. एळकलोमसिक्खापदवण्णना	६९६
१७. सत्तरसमनिस्सगियं	६९८
७. एळकलोमघोवापनसिक्खापदवण्णना	६९८
१८. अट्ठारसमनिस्सगियं	६९८
८. रूपियसिक्खापदवण्णना	६९८
१९. ऊनवीसत्तिमनिस्सगियं	७०५
९. रूपियसंघोहारसिक्खापदवण्णना	७०५
२०. बीसत्तिमनिस्सगियं	७०९
१०. कयविककयसिक्खापदवण्णना	७०९

३. पञ्चवर्गो

२१ एकव्रीसतिमनिस्सगिय	७१२
१ पत्तसिस्सरापदवण्णना	७१२
२२ वारीसतिमनिस्सगिय	७१७
२ ऊनपञ्चअन्धनसिस्सरापदवण्णना	७१७
२३ तेवीसतिमनिस्सगिय	७१९
३ भेसज्जसिस्सरापदवण्णना	७१९
२४ चतुवीसतिमनिस्सगिय	७३०
४ वस्सिरुसाटिकसिस्सरापदवण्णना	७३०
२५ पञ्चवीसतिमनिस्सगिय	७३३
५ चीअरअच्छिन्दनसिस्सरापदवण्णना	७३३
२६ छव्वीसतिमनिस्सगिय	७३५
६ सुत्तयिञ्जत्तिसिस्सरापदवण्णना	७३५
२७ सत्तवीसतिमनिस्सगिय	७३८
७ महापेसआरसिस्सरापदवण्णना	७३८
२८ अट्ठवीसतिमनिस्सगिय	७३९
८ अच्चेकवीयरसिस्सरापदवण्णना	७३९
२९ एकूनतिसतिमनिस्सगिय	७४१
९ सासङ्कसिस्सरापदवण्णना	७४१
३० तिसतिमनिस्सगिय	७४३
१० परिणतसिस्सरापदवण्णना	७४३

पाचित्तियं

५. पाचित्तियकण्डं

१. मुसावादवर्गो

१ पठमपाचित्तिय	७४९
१ मुसावादसिस्सरापदवण्णना	७४९
२ दुतियपाचित्तिय	७४९
२ ओमसवादसिस्सरापदवण्णना	७५२
३ ततियपाचित्तिय	७५२
३ पेसुञ्जसिस्सरापदवण्णना	७५४
४ चतुत्थपाचित्तिय	७५४
४ पदसोधम्मसिस्सरापदवण्णना	७५५
५ पञ्चमपाचित्तिय	७५५
५ सदसेय्यसिस्सरापदवण्णना	७५९
	७५९

६. छट्पचाचित्तियं	७६४
६. दुतियसहसेय्यसिक्खापदवण्णना	७६४
७. सत्तमपाचित्तियं	७६५
७. धम्मदेसनासिक्खापदवण्णना	७६५
८. अट्ठमपाचित्तियं	७६६
८. भूतारोचनसिक्खापदवण्णना	७६६
९. नवमपाचित्तियं	७६८
९. दुट्ठुल्लारोचनसिक्खापदवण्णना	७६८
१०. दसमपाचित्तियं	७७०
१०. पथवीखणनसिक्खापदवण्णना	७७०
२. भूतगामवग्गो	७७४
११. एकादसमपाचित्तियं	७७४
१. भूतगामसिक्खापदवण्णना	७७४
१२. बारसमपाचित्तियं	७८४
२. अञ्जवादकसिक्खापदवण्णना	७८४
१३. तेरसमपाचित्तियं	७८६
३. उज्झापनकसिक्खापदवण्णना	७८६
१४. च्चुदसमपाचित्तियं	७८८
४. पठमसेनासनसिक्खापदवण्णना	७८८
१५. पन्नरसमपाचित्तियं	७९३
५. दुतियसेनासनसिक्खापदवण्णना	७९३
१६. सोळसमपाचित्तियं	७९६
६. अनुपखज्जसिक्खापदवण्णना	७९६
१७. सत्तरसमपाचित्तियं	७९८
७. निक्कड्डनसिक्खापदवण्णना	७९८
१८. अट्ठारसमपाचित्तियं	७९८
८. वेहासकुटिसिक्खापदवण्णना	७९९
१९. ऊनवीसतिमपाचित्तियं	८००
९. महल्लकविहारसिक्खापदवण्णना	८००
२०. वीसतिमपाचित्तियं	८०३
१०. सप्पाणकसिक्खापदवण्णना	८०३
३. ओवादवग्गो	८०३
२१. एकवीसतिमपाचित्तियं	८०३
१. ओवादसिक्खापदवण्णना	८०३
२२. द्वावीसतिमपाचित्तियं	८१६

२ अत्यङ्गतसिक्त्रापदवण्णना	८१९
२३ तेवीसतिमपाचित्तियं	८२१
३. भिक्खुनुपस्सयसिक्त्रापदवण्णना	८२१
पकिण्णरुक्खा	८२१
२४. चतुवीसतिमपाचित्तियं	८२२
४. आमिससिक्त्रापदवण्णना	८२२
२५. पञ्चवीसतिमपाचित्तियं	८२३
५ चीवरदानसिक्त्रापदवण्णना	८२३
२६ छव्वीसतिमपाचित्तियं	८२३
६. चीवरसिद्ध्यनसिक्त्रापदवण्णना	८२३
२७. सत्तवीसतिमपाचित्तियं	८२४
७. सविधानसिक्त्रापदवण्णना	८२४
२८. अट्ठवीसतिमपाचित्तियं	८२६
८ नावाभिरूहनसिक्त्रापदवण्णना	८२६
२९. ऊनतिसतिमपाचित्तियं	८२७
९ परिपाचितसिक्त्रापदवण्णना	८२७
३०. तिसतिमपाचित्तियं	८२८
१०. रहोनिस्सज्जसिक्त्रापदवण्णना	८२८

४. भोजनवग्गो

३१. एकतिसतिमपाचित्तियं	८२९
१. आवसथपिण्डसिक्त्रापदवण्णना	८२९
३२. यातिसतिमपाचित्तियं	८२९
२ गणभोजनसिक्त्रापदवण्णना	८३०
३३. तेतिसतिमपाचित्तियं	८३०
३. परम्परभोजनसिक्त्रापदवण्णना	८३७
३४. चतुत्तिसतिमपाचित्तियं	८३७
४. काणमातासिक्त्रापदवण्णना	८३९
३५. पञ्चतिसतिमपाचित्तियं	८३९
५. पठमपत्तारणासिक्त्रापदवण्णना	८४१
३६. छत्तिसतिमपाचित्तियं	८४१
६. दुत्तियपत्तारणासिक्त्रापदवण्णना	८४२
३७. सत्ततिसतिमपाचित्तियं	८४२
७. विमालभोजनसिक्त्रापदवण्णना	८४३
३८. अट्ठतिसतिमपाचित्तियं	८४३
८. सन्निधिकारकसिक्त्रापदवण्णना	८४९
३९. ऊनचचारीसतिमपाचित्तियं	८४९
	८६१

९. पणीतभोजनसिक्खापदवण्णना	८६१
४०. चत्तारीसतिमपाचित्तियं	८६४
१०. दन्तपोनसिक्खापदवण्णना	८६४

५. अचेलकवग्गो ८७७

४१. एकचत्तारीसतिमपाचित्तियं	८७७
१. अचेलकसिक्खापदवण्णना	८७७
४२. वाचत्तारीसतिमपाचित्तियं	८७८
२. उय्योजनसिक्खापदवण्णना	८७८
४३. तेचत्तारीसतिमपाचित्तियं	८७९
३. सभोजनसिक्खापदवण्णना	८७९
४४-४५. चतुचत्तारीसतिमादिपाचित्तियानि	८८०
४-५. रहोपटिच्छन्न-रहोनिस्सज्जसिक्खापदवण्णना	८८०
४६. छचत्तारीसतिमपाचित्तियं	८८०
६. चारित्तिसिक्खापदवण्णना	८८०
४७. सत्तचत्तारीसतिमपाचित्तियं	८८१
७. महानामसिक्खापदवण्णना	८८१
४८. अट्टचत्तारीसतिमपाचित्तियं	८८२
८. उय्युत्तसेनासिक्खापदवण्णना	८८२
४९. ऊनपञ्चासमपाचित्तियं	८८३
९. सेनावाससिक्खापदवण्णना	८८३
५०. पञ्चासमपाचित्तियं	८८३
१०. उय्योधिकसिक्खापदवण्णना	८८३

६. सुरापानवग्गो ८८३

५१. एकपञ्चासमपाचित्तियं	८८३
१. सुरापानसिक्खापदवण्णना	८८३
५२. द्वापञ्चासमपाचित्तियं	८८५
२. अङ्गुलिपतोदकसिक्खापदवण्णना	८८५
५३. तेपञ्चासमपाचित्तियं	८८५
३. हसधम्मसिक्खापदवण्णना	८८५
५४. चतुपञ्चासमपाचित्तियं	८८६
४. अनादरियसिक्खापदवण्णना	८८६
५५. पञ्चपञ्चासमपाचित्तियं	८८७
५. भिसापनसिक्खापदवण्णना	८८७
५६. छपञ्चासमपाचित्तियं	८८७

६. जोतिसिस्त्रापदवण्णना	८८७
५७ सत्तपञ्चासमपाचित्तियं	८८८
७ नहानसिस्त्रापदवण्णना	८८८
५८ अट्टपञ्चासमपाचित्तियं	८८८
८ दुव्वण्णकरणासिस्त्रापदवण्णना	८८८
५९ ऊनसट्ठिमपाचित्तियं	८८९
९. विरुप्पनसिस्त्रापदवण्णना	८८९
६० सट्ठिमपाचित्तियं	८८९
१०. चीवरापनिधानसिस्त्रापदवण्णना	८८९
७. सप्पाणकवग्गो	८९०
६१. एकसट्ठिमपाचित्तियं	८९०
१. सञ्चिच्चपाणासिस्त्रापदवण्णना	८९०
६२. द्वासट्ठिमपाचित्तियं	८९०
२. सप्पाणकसिस्त्रापदवण्णना	८९०
६३. तेसट्ठिमपाचित्तियं	८९१
३. उक्करोटनसिस्त्रापदवण्णना	८९१
६४. चतुसट्ठिमपाचित्तियं	८९२
४. दुड्ढुल्लसिस्त्रापदवण्णना	८९२
६५. पञ्चसट्ठिमपाचित्तियं	८९३
५. ऊनरीसत्तिउस्समिस्त्रापदवण्णना	८९३
६६. छसट्ठिमपाचित्तियं	८९४
६. थेय्यसत्थसिस्त्रापदवण्णना	८९४
६७. सत्तसट्ठिमपाचित्तियं	८९४
७. संविधानसिस्त्रापदवण्णना	८९५
६८. अट्टसट्ठिमपाचित्तियं	८९५
८. अरिट्ठसिस्त्रापदवण्णना	८९५
६९. एकूनसत्ततिमपाचित्तियं	८९५
९. उक्किउत्तसम्भोगसिस्त्रापदवण्णना	८९७
७०. सत्ततिमपाचित्तियं	८९७
१०. कण्टरसिस्त्रापदवण्णना	८९७
८. सहधम्मिकवग्गो	८९७
७१. एकसत्ततिमपाचित्तियं	८९८
१. सहधम्मिकसिस्त्रापदवण्णना	८९८
७२. द्वासत्ततिमपाचित्तियं	८९८
२. विलेयनसिस्त्रापदवण्णना	८९८
	८९८

७३. तेसत्ततिमपाचित्तियं	६०४
३. मोहनसिक्खापदवण्णना	६०४
७४. चतुसत्ततिमपाचित्तियं	६०५
४. पहारसिक्खापदवण्णना	६०५
७५. पञ्चसत्ततिमपाचित्तियं	६०६
५. तलसत्तिकसिक्खापदवण्णना	६०६
७६. छसत्ततिमपाचित्तियं	६०६
६. अमूलकसिक्खापदवण्णना	६०६
७७. सत्तसत्ततिमपाचित्तियं	६०७
७. सञ्चिच्चसिक्खापदवण्णना	६०७
७८. अट्टसत्ततिमपाचित्तियं	६०७
८. उपस्सुतिसिक्खापदवण्णना	६०७
७९. एकूनासीतिमपाचित्तियं	६०८
९. कम्मपटिबाहनसिक्खापदवण्णना	६०८
८०. असीतिमपाचित्तियं	६०८
१०. छन्दंअदत्वागमनसिक्खापदवण्णना	६०८
८१. एकासीतिमपाचित्तियं	६०८
११. दुव्वलसिक्खापदवण्णना	६०८
८२. द्वासीतिमपाचित्तियं	६०९
१२. परिणामनसिक्खापदवण्णना	६०९

९. रतनवग्गो

९०९

८३. तयासीतिमपाचित्तियं	६०९
१. अन्तेपुरसिक्खापदवण्णना	६०९
८४. चतुरासीतिमपाचित्तियं	६१०
२. रतनसिक्खापदवण्णना	६१०
८५. पञ्चासीतिमपाचित्तियं	६१२
३. विकालयामप्पविसनसिक्खापदवण्णना	६१२
८६. छासीतिमपाचित्तियं	६१३
४. सूचिवरसिक्खापदवण्णना	६१३
८७. सत्तासीतिमपाचित्तियं	६१३
५. मञ्चसिक्खापदवण्णना	६१३
८८. अट्ठासीतिमपाचित्तियं	९१३
६. तूलोनद्धसिक्खापदवण्णना	९१३
८९. ऊननवुतिमपाचित्तियं	९१४
७. निसीदनसिक्खापदवण्णना	९१४
९०. नवुतिमपाचित्तियं	९१४

८. कण्डुपटिच्छादिसिस्त्रापदवण्णना	९१४
९१. एरुनवुत्तिमपाचित्तिथं	९१५
९. वस्सिरुसाटिरुसिस्त्रापदवण्णना	९१५
९२. द्वेनवुत्तिमपाचित्तिथं	९१५
१०. नन्दत्येरुसिस्त्रापदवण्णना	९१५
६. पाटिदेसनीयकण्डं	९१७
१. पठमपाटिदेसनीयसिस्त्रापदवण्णना	९१७
२. दुत्तिथपाटिदेसनीयसिस्त्रापदवण्णना	९१८
३. तत्तिथपाटिदेसनीयसिस्त्रापदवण्णना	९१८
४. चतुत्थपाटिदेसनीयसिस्त्रापदवण्णना	९१९
७. सेखियकराडं	९२१
१. परिमण्डलवग्गावण्णना	९२१
२. उज्जग्गिक्खवग्गावण्णना	९२३
३. रम्भक्खवग्गावण्णना	९२४
४. सक्कक्खवग्गावण्णना	९२६
५. क्वळवग्गावण्णना	९२६
६. सुरुसुरुवग्गावण्णना	९२७
७. पाटुक्खवग्गावण्णना	९२८
८. सत्ताधिकरणसमथा धम्मा	९३३

भिक्षुनीविभङ्गो

१. पाराजिककण्डं	९३५
१. पठमपाराजिकसिस्त्रापदवण्णना	९३५
२. दुत्तिथपाराजिकसिस्त्रापदवण्णना	९३८
३. तत्तिथपाराजिकसिस्त्रापदवण्णना	९३८
४. चतुत्थपाराजिकसिस्त्रापदवण्णना	९३९
२. सङ्घादिसेसकण्डं	९४३
१. पठमसङ्घादिसेससिस्त्रापदवण्णना	९४३
२. दुत्तिथसङ्घादिसेससिस्त्रापदवण्णना	९४६
३. तत्तिथसङ्घादिसेससिस्त्रापदवण्णना	९४७
४. चतुत्थसङ्घादिसेससिस्त्रापदवण्णना	९४७
५. पञ्चमसङ्घादिसेससिस्त्रापदवण्णना	९४७

६. छट्सङ्खादिसेससिक्खापदवण्णना	६५०
७. सत्तमसङ्खादिसेससिक्खापदवण्णना	६५१
८. अट्ठमसङ्खादिसेससिक्खापदवण्णना	६५१
९. नवमसङ्खादिसेससिक्खापदवण्णना	६५१
१०. दसमसङ्खादिसेससिक्खापदवण्णना	६५१

३. निस्सगियकण्डं

९५३

१. पठमनिस्सगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५३
२. दुत्तियनिस्सगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५३
३. तत्तियनिस्सगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५४
४. चतुत्थनिस्सगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५४
५. पञ्चमनिस्सगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५४
६. छट्ठनिस्सगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५५
७. सत्तमनिस्सगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५५
८. अट्ठमनिस्सगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५५
९. नवमनिस्सगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५५
१०. दसमनिस्सगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५६
११. एकादसमनिस्सगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५६
१२. द्वादसमनिस्सगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५६

४. पाचित्तियकण्डं

९५९

१. लसुणवग्गो

९५९

१. पठमपाचित्तियं	६५९
१. पठमलसुणसिक्खापदवण्णना	६५९
२. दुत्तियपाचित्तियं	६६०
२. दुत्तियसिक्खापदवण्णना	६६०
३. तत्तियपाचित्तियं	९६०
३. तत्तियसिक्खापदवण्णना	९६०
४. चतुत्थपाचित्तियं	९६१
४. चतुत्थसिक्खापदवण्णना	९६१
५. पञ्चमपाचित्तियं	९६१
५. पञ्चमसिक्खापदवण्णना	६६१
६. छट्ठ पाचित्तियं	६६२
६. छट्ठसिक्खापदवण्णना	९६२
७. सत्तमपाचित्तियं	६६२
७. सत्तमसिक्खापदवण्णना	९६२

८ अट्टमपाचित्तियं	९६४
८. अट्टमसिक्खापदवण्णना	९६४
९. नवमपाचित्तियं	९६४
९. नवमसिक्खापदवण्णना	९६४
१०. दसमपाचित्तियं	९६५
१०. दसमसिक्खापदवण्णना	९६५
२. अन्धकारवग्गो	९६६
११. एकादसमपाचित्तियं	९६६
१. पठमसिक्खापदवण्णना	९६६
१२. वारसमपाचित्तियं	९६६
२. दुतियसिक्खापदवण्णना	९६६
१३. तेरसमपाचित्तियं	९६६
३. ततियसिक्खापदवण्णना	९६६
१४. चतुदसमपाचित्तियं	९६७
४. चतुत्थसिक्खापदवण्णना	९६७
१५. पन्नरसमपाचित्तियं	९६७
५. पच्चमसिक्खापदवण्णना	९६७
१६. सोळसमपाचित्तियं	९६७
६. छट्ठसिक्खापदवण्णना	९६७
१७. सत्तरसमपाचित्तियं	९६७
७. सत्तमसिक्खापदवण्णना	९६८
१८. अट्ठारसमपाचित्तियं	९६८
८. अट्ठमसिक्खापदवण्णना	९६८
१९. ऊनयीसत्तिमपाचित्तियं	९६८
९. नयमसिक्खापदवण्णना	९६८
२०. बीसत्तिमपाचित्तियं	९६८
१०. दसमसिक्खापदवण्णना	९६९
३. नगवग्गो	९६९
२१. एखीसत्तिमपाचित्तियं	९६९
१. पठमसिक्खापदवण्णना	९६९
२२. वायीसत्तिमपाचित्तियं	९६९
२. दुतियसिक्खापदवण्णना	९६९
२३. तेयीसत्तिमपाचित्तियं	९६९
३. ततियसिक्खापदवण्णना	९६९
२४. चतुयीसत्तिमपाचित्तियं	९६९
	९७०

४. चतुर्थसिक्खापदवण्णना	६७०
२५. पञ्चवीसतिमपाचित्तियं	६७०
५. पञ्चमसिक्खापदवण्णना	६७०
२६. छद्दवीसतिमपाचित्तियं	६७०
६. छद्दसिक्खापदपदवण्णना	६७०
२७ सत्तवीसतिमपाचित्तियं	६७१
७. सत्तमसिक्खापदवण्णना	६७१
२८. अट्ठवीसतिमपाचित्तियं	६७१
८. अट्ठमसिक्खापदवण्णना	६७१
२९. ऊनतिसतिमपाचित्तियं	६७२
९. नवमसिक्खापदवण्णना	६७२
३०. तिसतिमपाचित्तियं	६७२
१०. दसमसिक्खापदवण्णना	९७२
४. तुवट्ठवग्गो	९७३
३१. एकतिसतिमपाचित्तियं	९७३
१. पठमसिक्खापदवण्णना	६७३
३२. वार्तिसतिमपाचित्तियं	६७३
२. दुतियसिक्खापदवण्णना	६७३
३३. तेतिसतिमपाचित्तियं	६७३
३. ततियसिक्खापदवण्णना	६७३
३४. चतुतिसतिमपाचित्तियं	६७४
४. चतुर्थसिक्खापदवण्णना	६७४
३५. पञ्चतिसतिमपाचित्तियं	६७४
५. पञ्चमसिक्खापदवण्णना	६७४
३६. छत्तिसतिमपाचित्तियं	६७४
६. छद्दसिक्खापदवण्णना	६७४
३७-३८. सत्ततिसतिमादिपाचित्तियानि	६७४
७-८. सत्तम-अट्ठम-नवमसिक्खापदवण्णना	६७४
४०. चत्तारीसतिमपाचित्तियं	६७५
१०. दसमसिक्खापदवण्णना	६७५
५. चित्तागारवग्गो	९७५
४१. एकचत्तारीसतिमपाचित्तियं	६७५
१. पठमसिक्खापदवण्णना	६७५
४२. द्वाचत्तारीसतिमपाचित्तियं	९७६
२. दुतियसिक्खापदवण्णना	९७६

४३. तेचत्तारीसतिमपाचित्तियं	९७६
३ ततियसिस्त्रापदवण्णना	९७६
४४. चतुचत्तारीसतिमपाचित्तियं	९७६
४. चतुत्थसिस्त्रापदवण्णना	९७६
४५. पञ्चचत्तारीसतिमपाचित्तियं	९७७
५ पञ्चमसिस्त्रापदवण्णना	९७७
४६ छचत्तारीसतिमपाचित्तियं	९७७
६ छट्ठसिस्त्रापदवण्णना	९७७
४७ सत्तचत्तारीसतिमपाचित्तियं	९७७
७ सत्तमसिस्त्रापदवण्णना	९७७
४८. अट्टचत्तारीसतिमपाचित्तियं	९७८
८ अट्टमसिस्त्रापदवण्णना	९७८
४९ ऊनपञ्चासमपाचित्तियं	९७८
९ ननमसिस्त्रापदवण्णना	९७८
५०. पञ्चासमपाचित्तियं	९७८
१० दसमसिस्त्रापदवण्णना	९७८
६. आरामवग्गो	९७९
५१. एरूपञ्चासमपाचित्तियं	९७९
१. पठमसिस्त्रापदवण्णना	९७९
५२ द्वापञ्चासमपाचित्तियं	९७९
२ दुतियसिस्त्रापदवण्णना	९७९
५३. तैपञ्चासमपाचित्तियं	९७९
३. ततियसिस्त्रापदवण्णना	९७९
५४. चतुपञ्चासमपाचित्तियं	९८०
४ चतुत्थसिस्त्रापदवण्णना	९८०
५५ पञ्चपञ्चासमपाचित्तियं	९८०
५. पञ्चमसिस्त्रापदवण्णना	९८०
५६ छपञ्चासमपाचित्तियं	९८०
६ छट्ठसिस्त्रापदवण्णना	९८०
५७ मत्तपञ्चासमपाचित्तियं	९८०
७. सत्तमसिस्त्रापदवण्णना	९८१
५८. अट्टपञ्चासमपाचित्तियं	९८१
८. अट्टमसिस्त्रापदवण्णना	९८१
५९. ऊनसट्ठिमपाचित्तियं	९८१
९ ननमसिस्त्रापदवण्णना	९८१
६०. सट्ठिमपाचित्तियं	९८१
	९८१

१०. दसमसिक्खापदवण्णना

६८१

७. गग्भिनिवग्गो

९८२

६१. एकसट्ठिमपाचित्तिं

६८२

१. पठमसिक्खापदवण्णना

९८२

६२. वासट्ठिमपाचित्तिं

६८२

२. दुत्तियसिक्खापदवण्णना

६८२

६३. तेसट्ठिमपाचित्तिं

६८२

३. तत्तियसिक्खापदवण्णना

६८२

६४. चतुसट्ठिमपाचित्तिं

६८३

४. चतुत्थसिक्खापदवण्णना

६८३

६५. पञ्चसट्ठिमपाचित्तिं

६८३

५. पञ्चमसिक्खापदवण्णना

६८३

६६. छसट्ठिमपाचित्तिं

६८३

६. छट्ठसिक्खापदवण्णना

६८३

६७. सत्तसट्ठिमपाचित्तिं

६८३

७. सत्तमसिक्खापदवण्णना

६८३

६८. अट्ठसट्ठिमपाचित्तिं

६८४

८. अट्ठमसिक्खापदवण्णना

६८४

६९. ऊनसत्ततिमपाचित्तिं

९८४

९. नवमसिक्खापदवण्णना

९८४

७०. सत्ततिमपाचित्तिं

९८४

१०. दसमसिक्खापदवण्णना

९८४

८. कुमारीभूतवग्गो

९८४

७१-७३. एकसत्ततिमादिपाचित्तियानि

६८४

१-३. पठम-दुत्तिय-तत्तियसिक्खापदवण्णना

९८४

७४-७६. चतुसत्ततिमादिपाचित्तियानि

९८५

४-६. चतुत्थ-पञ्चम-छट्ठसिक्खापदवण्णना

९८५

७७. सत्ततिमपाचित्तिं

९८५

७. सत्तमसिक्खापदवण्णना

९८५

७८. अट्ठसत्ततिमपाचित्तिं

९८५

८. अट्ठमसिक्खापदवण्णना

९८५

७९. ऊनासीतिमपाचित्तिं

९८६

९. नवमसिक्खापदवण्णना

९८६

८०. असीतिमपाचित्तिं

९८६

१०. दसमसिक्खापदवण्णना

९८६

८१. एकासीतिमपाचित्तिं

९८७

११. एकादसमसिस्त्रापदवण्णना	९८७
८२ द्वासीतिमपाचित्तियं	९८८
१२ द्वादसमसिस्त्रापदवण्णना	९८८
८३ तयासीतिमपाचित्तियं	९८८
१३. तेरसमसिस्त्रापदवण्णना	९८८
६. छत्तुपाहनवग्गो	९८८
८४. चतुरासीतिमपाचित्तियं	९८८
१. पठमसिस्त्रापदवण्णना	९८८
८५. पञ्चासीतिमपाचित्तियं	९८९
२. दुतियसिस्त्रापदवण्णना	९८९
८६. द्वासीतिमपाचित्तियं	९८९
३. ततियसिस्त्रापदवण्णना	९८९
८७ सत्तासीतिमपाचित्तियं	९८९
४. चतुत्थसिस्त्रापदवण्णना	९८९
८८ अट्ठासीतिमपाचित्तियं	९८९
५. पञ्चमसिस्त्रापदवण्णना	९८९
८९ ऊननवुतिमपाचित्तियं	९८९
६. छट्ठसिस्त्रापदवण्णना	९८९
९०. नवुतिमपाचित्तियं	९८९
७. सत्तमसिस्त्रापदवण्णना	९८९
९१-९३. एननवुतिमादिपाचित्तियानि	९९०
८-१०. अट्ठम-नरम-दसमसिस्त्रापदवण्णना	९९०
९४ चतुनवुतिमपाचित्तियं	९९०
११ एकादसमसिस्त्रापदवण्णना	९९०
९५. पञ्चनवुतिमपाचित्तियं	९९०
१२. द्वादसमसिस्त्रापदवण्णना	९९०
९६. छन्नवुतिमपाचित्तियं	९९०
१३. तेरसमसिस्त्रापदवण्णना	९९०
५. पाटिदेसनीयकराडं	९९३
पाटिदेसनीयसिस्त्रापदवण्णना	९९३
परिसिद्धानि	९९३
१. पदानुक्कम्मणिना	
२. उद्धरणसूची	३
३. उपमायो	६६
४. गाथायो	७३
	७४

समन्तपासादिका

नाम

विनयट्टकथा

[दुत्तियो भागो]

१. (ख) पाराजिकं

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

समन्तपासादिका

नाम

विनयट्ठकथा

३. तत्तियपाराजिकं

तत्तियं तीहि सुद्धेन, यं बुद्धेन विभावितं ।
पाराजिकं^१ तस्स दानि^२, पत्तो संवण्णनावकमो ॥
यस्मा तस्मा सुविञ्जेय्यं, यं पुब्बे च पकासितं ।
तं वज्जयित्वा अस्सा पि, होति संवण्णना अयं^३ ॥

पठमपञ्जत्तिनिदानवण्णना

१३६. तेन समयेन बुद्धो भगवा वेसालियं विहरति महावत्ते कूटागार- 5
सालायं (८४.८) ति एत्थं^४ वेसालियं ति एवंतामके इत्थिलिङ्गवसेनं^५ पवत्त-
वोहारे^६ नगरे । तच्चिह्नं नगरं तिक्खत्तुं पाकारपरिक्खेपवद्धनेन विसाली-
भूतत्ता “वेसाली” ति वुच्चति^७ । इदं पि च नगरं सब्बञ्जुतप्पत्तेयेव
सम्मासम्बुद्धे सब्बाकारेनं^८ वेपुल्लं^९ पत्तं ति वेदितव्वं । एवं गोचरगामं
दस्सेत्वा निवासट्ठानमाह^{१०}—“महावत्ते कूटागारसालायं” ति । तत्थ महावत्तं
नाम सयञ्जातं^{११} अरोपिमं^{१२} सपरिच्छेदं महत्तं वत्तं । कपिलवत्थुसामन्ता
पन महावत्तं हिमवन्तेन सह एकावद्धं अपरिच्छेदं हुत्वा महासमुद्धं आहच्च

१-१. पाराजिकन्तस्सिदानि-स्या०; ०तस्सदानि-सी० । २. ०ति-स्या० । ३. स्या०
पोत्थके नत्थि । ४. इत्थो०-स्या० । ५. पत्त०-रो० । ६. एत्थ इतो परं-“अयमेत्थ
सहोपो । वित्तारो पनस्स अनुपुब्बीकथं इच्छंसेहि परमत्थजातिकाय खुद्धपाट्टकपाय रत्तनपुत्त-
वण्णनासो गहेत्तच्चो” ति स्या० पोत्थके अधिको पाठो दिस्सति । ७-७. ०वेपुल्लत्तं-रो०;
सब्बाकारेवेपुल्लत्तं-स्या० । ८. निवासनट्ठान०-स्या० । ९-९. सयञ्जातमरोपिमं-सी०,
स्या०, रो० ।

ठितं । इदं तादिसं न होति, सपरिच्छेदं महन्तं वनं ति महावनं । कूटा-
गारसाला (८४.८) पन महावनं निस्साय कते आरामे कूटागारं अन्तो
कत्वा हंसवट्टकच्छदनेन^१ कता सव्वाकारसम्पन्ना बुद्धस्स भगवतो गन्धकुटि^२
वेदितव्वा ।

५ अनेकपरियायेन असुभकथं कथेती ति अनेकेहि कारणेहि असुभा-
कारसन्दस्सनप्पवत्तं कायविच्छन्दनियकथं^३ कथेति^४ । सेय्ययीदं—“अत्थि
इमस्मि काये केसा लोमा नखा^५...पे०...मुत्त” ति । किं वुत्तं होति ?
भिवखवे, इमस्मि व्याममत्ते^६ कलेवरे^७ सव्वादरेना^८ पि विचिनन्तो न कोचि
किञ्चि मुत्तं वा मणिं वा वेळुरियं^९ वा अगारं वा चन्दनं वा कुङ्कुमं^{१०} वा
१० कप्पूरं^{११} वा वासचुण्णादि^{१२} वा अणुमत्तं^{१३} पि सुचिभावं पस्सति । अथ खो
परमदुगान्धं जेगुच्छं^{१४} अस्सिरीकदस्सनं^{१५} केसलोमादि^{१६} नानप्पकारम-
सुचियेव^{१७} पस्सति । तस्मा न एत्थ छन्दो वा रागो वा करणीयो ।
ये पि^{१८} हि^{१९} उत्तमङ्गे सिरास्म जाता केसा नाम, ते पि असुभा चेव^{२०}
असुचिनो च पटिकूला^{२१} च । सो च नेसं असुभासुचिपटिकूलभावो
१५ वण्णतो पि सण्णानतो पि गन्वतो पि आसयतो पि ओकासतो पी ति
पञ्चहि कारणेहि वेदितव्वो । एवं लोमादीनं ति । अयमेत्थ सङ्खेपो, वित्थारो
पन विमुद्धिमग्गे [१६३-१६४ पिट्ठेसु] वुत्तनयेनेव वेदितव्वो । इति
भगवा एकमेकास्म कोट्ठासे पञ्चपञ्चप्पभेदेन अनेकपरियायेन असुभकथं
कथेति ।

२० असुभाय वण्णं भासती ति उद्धुमातकादिवसेन असुभमात्तिकं
निकिखपित्वा पदभाजनीयेन^{२२} तं विभजन्तो वण्णेन्तो संवण्णेन्तो असुभाय

१. ०च्छन्नेन-रो० । २. ०कुटी-सी०, स्या०, रो० । ३. ०नीयवधं-रो० । ४. वधेसि-
रो० । ५. सेय्ययीदं-म० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. व्याम०-स्या० । ८. कळे-
वरे-म०, कलेवरे-सी०, रो० । ९. सव्वाकारेन-म० । १०. वेळुरियं-सी०; वेळुरियं-स्या० ।
११. वुक्कुम-स्या० । १२. कप्पूरं-स्या० । १३. ०चुण्णादीनि-म०; ०चुण्णादीन-स्या० ।
१४. अणुमत्तं-स्या०, रो० । १५-१५. जेगुच्छमस्सिरीक०-सी०, रो०; जेगुच्छमस्सिरिक०-
स्या० । १६-१६. केसलोमादिनानप्पकारं अणुचियेव-म०; केसलोमादिनानप्प०-स्या० ।
१७-१७. हि पि-रो० । १८. येव-स्या० । १९. पटिकूला-स्या० । एवमुपरि पि ।
२०. ०भाजनीयेन-सी०, रो० ।

वर्णं भासति । असुभभावनाय वर्णं भासती (८४.१०) ति या अयं केसादीसु वा उद्धृमातकादीसु वा अज्झत्तब्रह्मिद्धावत्थूसु^१ असुभाकारं गहेत्वा पवत्तस्स चित्तस्स भावना वड्डुना फातिकम्मं, तस्सा असुभभावनाय आनिसंसं दस्सेन्तो वर्णं भासति, गुणं परिकित्तेति । सेय्यथीदं — “असुभभावनाभियुत्तो, भिक्खवे, भिक्खु केसादीसु वा वत्थूसु उद्धृमातकादीसु वा वत्थूसु^२ पञ्चङ्गविप्पहीनं पञ्चङ्गसमन्तागतं तिविधकल्याणं दसलक्खणसम्पन्नं^३ पठमज्झानं^४ पटिलभति । सो तं पठमज्झानसङ्घातं चित्तमञ्जूसं^५ निस्साय विपस्सनं वड्ढेत्वा उत्तमत्यं अरहत्तं पाप्पुणाती” ति ।

तत्रिमानि पठमस्स भानस्स दस लक्खणानि—पारिपन्थिकतो^६ चित्तविसुद्धि, मज्झिमस्स समाधिनिमित्तस्स पटिपत्ति, तत्थ चित्तपक्खन्दनं^७, विसुद्धस्स चित्तस्स अज्झुपेक्खणं^८, समथप्पटिपन्नस्स^९ अज्झुपेक्खणं, एकत्तुपट्टानस्स^{१०} अज्झुपेक्खणं, तत्थ जातानं धम्मनं अनतिवत्तनट्ठेन सम्पहंसना, इन्द्रियाणं एकरसट्ठेन सम्पहंसना^{११}, तदुपगविरियवाहनट्ठेन^{१२} सम्पहंसना^{१३}, आसेवनट्ठेन सम्पहंसना ति ।

तत्रायं पालि^{१४} — “पठमस्स भानस्स को आदि, किं मज्जे^{१५}, किं परियोसानं ? पठमस्स भानस्स पटिपदाविसुद्धि आदि, उपेक्खानुब्रूहना मज्जे, सम्पहंसना परियोसानं । पठमस्स भानस्स पटिपदाविसुद्धि आदि, आदिस्स कति लक्खणानि ? आदिस्स तीणि लक्खणानि — यो तस्स परिपन्थो ततो चित्तं विसुज्झति, विसुद्धत्ता चित्तं मज्झिमं समथनिमित्तं^{१६} पटिपज्जति, पटिपन्नत्ता तत्थ चित्तं पक्खन्दति । यं च परिपन्थतो चित्तं विसुज्झति, यं च विसुद्धत्ता चित्तं मज्झिमं समथनिमित्तं पटिपन्नति, यं च पटिपन्नत्ता तत्थ चित्तं पक्खन्दति । पठमस्स भानस्स पटिपदाविसुद्धि

१. वत्थुसु-सो०, रो० । २. म० पोत्थके नत्थि । ३. च-स्या० । ४. पठमं ज्ञानं-स्या०, म० । एवमुपरि वि । ५. मञ्जुसं-स्या०, रो० । ६. वन्वगतो ति पाठो । ७. चित्तपक्खन्दनं-सो०, रो०, म० । ८. उपेक्खनं-म० । एवमुपरि वि । ९. समथपटिपन्नस्स-सो०, स्या०, रो० । १०. एकगुपट्टानस्स-स्या० । एवमुपरि वि । ११. सो०, स्या०, म० पोत्थके नत्थि । १२. तदुपगविरियवाहनट्ठेन-रो० । १३. स्या०, म० पोत्थके नत्थि । १४. पालि-सो०, रो०, म० । १५. मज्जं-रो० । १६. समथनिमित्तं-सो०, स्या०, रो० । एवमुपरि वि ।

आदि, आदिस्स इमानि तीणि लक्खणानि । तेन बुच्चति - 'पठमज्झानं आदिकल्याणं चेव होति तिलक्खणसम्पन्नं' चा' [पटि०-१६५-९६] ति' ।

"पठमस्स भानस्स उपेक्खानुवूहना मज्झे, मज्झस्स कति लक्खणानि ? मज्झस्स तीणि लक्खणानि - विसुद्ध चित्त अज्झुपेक्खति, समथप्पटिपन्नं^३ अज्झुपेक्खति, एकत्तुपट्टानं^४ अज्झुपेक्खति । यं च विसुद्धं चित्त अज्झुपेक्खति, यं च समथप्पटिपन्नं अज्झुपेक्खति, यं च एकत्तुपट्टानं अज्झुपेक्खति । पठमस्स भानस्स उपेक्खानुवूहना मज्झे, मज्झस्स इमानि तीणि लक्खणानि । तेन बुच्चति - 'पठमज्झानं मज्जेकल्याणं चेव होति तिलक्खणसम्पन्नं' चा' [पटि०-१९६] ति' ।

10 "पठमस्स भानस्स सम्पहंसना परियोसान, परियोसानस्स कति लक्खणानि ? परियोसानस्स चत्तारि लक्खणानि - तत्थ जातानं धम्मानं अनतिवत्तनद्वेन सम्पहंसना, इन्द्रियाणं एकरसद्वेन सम्पहंसना, तदुपगविरिय-वाहनद्वेन^५ सम्पहंसना, आसेवनद्वेन सम्पहंसना । पठमस्स ज्ञानस्स सम्पहंसना परियोसान, परियोसानस्स इमानि चत्तारि लक्खणानि । तेन बुच्चति - 'पठमज्झानं परियोसानकल्याणं चेव होति चतुलक्खणसम्पन्नं' चा' [पटि०-१९६] ति' ।

"एव तिविधत्तगत' चित्त तिविधकल्याणक' दसलक्खणसम्पन्नं वितक्कसम्पन्नं चेव होति विचारसम्पन्नं^६ च पीतिसम्पन्नं च सुखसम्पन्नं^७ च चित्तस्स अधिद्वानसम्पन्नं च मद्धासम्पन्नं च विरियसम्पन्नं^८ च सति-
१० सम्पन्नं च समाधिसम्पन्नं च पञ्चासम्पन्नं चा" [पटि०-१९६] ति' ।

आदिस्स आदिस्स असुभसमापत्तिया वण्णं भासती (८४.१०) ति "एवं पि इत्थं पी" ति पुनप्पुन^९ ववत्थान^{१०} कत्वा आदिसन्तो^{११} असुभसमापत्तिया

१-१. लक्खण०-रो०; ०सम्पन्नं च-म० । २. समथप्पटिपन्नं-सो०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ३. एकत्तु०-स्या० । एवमुपरि पि । ४-४. लक्खण०-रो०; च-म० । ५. ०वोरिय०-म०; तदुपगविरिययायनद्वेन-रो०, तदनुपग-स्या० । ६-६. चतुल्लक्खण०-स्या०, लक्खणसम्पन्नञ्चाति-रो०, ०च म० । ७. तिवत्तगतं-पटिसम्मिदामग्गे (ना० सं०) । ८. ०वत्थानं-सो० । ९-९. विचारपीतिगुह्यसम्पन्नं-सो०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १०-१०. विरिय-मति-समाधि पञ्चा०-सो०, स्या०, रो० । ११. पुनप्पुन-सो०, रो० । १२. ववत्थानं-स्या० । १३. आदिसन्तो-स्या० ।

वर्णं भासति, आनिसंसं कथेति, गुणं परिक्रितेति । सेय्यथीदं — “असुभ-
सञ्जापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्म-
समापत्तिया चित्तं पतिलीयति^१ पतिकुटति पतिवत्तति^२, न सम्पसारीयति^३,
उपेक्खा वा पाटिकुल्यता^४ वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं
वा नंहाखददुलं^५ वा अग्गिम्हि पक्खित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति,
न सम्पसारीयति; एवमेव खो, भिक्खवे, असुभसञ्जापरिचितेन भिक्खुनो
चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति
पतिवत्तति, न सम्पसारीयती” [अ० नि० ३-१८६] ति ।

इच्छामहं, भिक्खवे, अद्धमासं^६ पतिसल्लीयितुं^७ (८४.१२) ति अहं
भिक्खवे एकं अद्धमासं पतिसल्लीयितुं निलीयितुं^८ एकोव हुत्वा विहरितुं इच्छामी
ति अत्थो । नम्हि केनचि उपसङ्गमितव्वो अञ्जत्र एकेन पिण्डपातनीहार-
केना ति यो अत्तना पयुत्तवाचं अक्त्वा ममत्थाय सद्धेसु कुलेसु पटियत्तं
पिण्डपातं नीहरित्वा मंथं उपनामेति, तं पिण्डपातनीहारकं एकं भिक्खुं ठपेत्वा
नम्हि अञ्जेन केनचि भिक्खुना वा गहट्ठेन वा उपसङ्गमितव्वो ति ।

कस्मा पन एवमाहा ति ? अतोते किर पञ्चसत्ता मिगलुद्धर्का महतीहि
दण्डवागुराहि^९ अरञ्जं परिक्रिपित्वा हट्टतुट्ठा एकतोयेव यावजीवं मिगपक्खि-
घातकम्मेन जीविकं^{१०} कप्पेत्वा निरये उप्पन्ना^{११}; ते तत्थ पच्चित्वा^{१२} पुब्बे
कतेन केनचिदेव कुसलकम्मेन मनुस्सेसु उप्पन्ना कल्याणूपनिस्सयवसेन सव्वे
पि भगवतो सन्तिके पव्वज्जं च उपसम्पदं च लभिसु; तेसं ततो मूलाकुसल-
कम्मंतो अविपक्कविपाका अपरापरचेतना तस्मि अद्धमासव्वन्तरे अत्तूपक्कमेन
च परूपक्कमेन च जीवतूपच्छेदाय ओकासमकासि, तं^{१३} भगवा अहस ।
कम्मविपाको नाम न संक्का केनचि पटिवाहितुं । तेसु च भिक्खूसु पुत्थुब्बना पि
अत्थि सोतापन्ना^{१४} सकदागामी अनागामी खीणासवा^{१५} पि । तत्थ खीणा-

१-१. पटिलीयति पटिकुटति पटिवट्टति-स्या०; ०पतिवट्टति-सी०, रो० । एवमुपरि पि ।
२. ०सारियति-म० । ३. पटिकुल्यता-स्या०; पटिकूल्यता-रो० । ४. न्हाखददुलं-म०,
गहाखददुलं-स्या० । ५. अद्धमासं-स्या० । ६. पतिसल्लीयितुं-स्या० । ७. निलीयितुं-
स्या० । ८. ०नुद्धका-स्या० । ९. दण्डवाकराहि-रो० । १०. जीवितं-स्या० । ११. उपपन्ना-
म० । एवमुपरि पि । १२. पच्चित्वा-स्या० । १३. नं-रो० । १४-१५. सोतापन्नसकदागामि-

सवा अप्पटिसन्धिका^१, इतरे अरियसावका नियतगतिका सुगतिपरायणा^२,
 पुथुब्जनान पन^३ गति अनियता । अथ भगवा चिन्तेसि — “इमे अत्तभावे
 छन्दरागेन मरणभयभीता न सक्खिस्सन्ति गतिं विसोधेतु, हन्द नेस छन्दराग-
 प्पहानाय^४ असुभकथ कथेमि । त सुत्वा अत्तभावे विगतच्छन्दरागताय^५ गति-
 ५ विसोधन कत्वा सगो पटिसन्धि गण्हस्सन्ति । एव नेस^६ मम सन्तिके
 पव्वज्जा सात्थिका भविस्सती” ति ।

ततो तेस अनुगहाय असुभकथ कथेसि कम्मट्टानसीसेन, नो मरण-
 वण्णसवण्णनाविप्पायेन । कथेत्वा च पनस्स एतदहोसि — “सचे म इम
 अद्धमास भिक्खु पस्सिस्सन्ति, ‘अज्ज एको भिक्खु मतो, अज्ज द्वे...पे०...
 १० अज्ज दसा’ ति आगत्वा^७ आरोचेस्सन्ति । अय च कम्मविपाको न सक्का
 मया वा अज्जेन वा पटिवाहितु । स्वाह तं सुत्वा पि किं करिस्सामि ?
 किं मे अनत्यकेन अनयव्यसनेन सुतेन ? हन्दाह भिक्खून अदस्सनं उप-
 गच्छामी” ति । तस्मा एवमाह — “इच्छामह, भिक्खवे, अद्धमास पतिसल्ली-
 यितु, नम्हि केनचि उपसङ्कमितव्वो अज्जन एकेन पिण्डपातनीहार-
 १५ केना” ति ।

अपरे पनाहु — “पत्तपवादविवज्जनतथ एव वत्वा पतिसल्लीनो” ति ।
 परे किर भगवन्त उपवदिस्सन्ति — “अय ‘सव्वज्जू, अह सद्धम्मवरचक्क-
 वत्ती’ ति पटिजानमानो अत्तनो पि सावके अज्जमज्ज घातेन्ते निवारेतुं
 न सक्कोति । विमज्ज सक्खिस्सती” ति ? तत्थ पण्डिता वक्खन्ति — “भगवा
 २० पतिसल्लानमनुयुत्तो नयिम^८ पवर्त्ति” जानाति, कोचिस्स आरोचयिता पि
 नत्थि, सचे जानेय्य अद्धा निवारयेया” ति । इद पन इच्छामत्त, पठममेवेत्थ
 कारण । नाम्मुधा (८४.१४) ति एत्थ “अस्सुधा” ति पदपूरणमत्ते
 अत्रधारणत्ये वा निपातो, नेव कोचि भगवन्त उपसङ्कमती ति अत्थो” ।

१ अयि-स्या० । २. ०परायणा स्या० । ३. स्या०, रो० पोत्थवेसु नत्थि ।
 ४. ०प्पहानाय सी०, रो० । ५. विगतछन्द-रो० । ६. तेस-रो० । ७. आगन्त्वा
 आगन्त्वा-म० । ८. अनत्यकेन-रो० । ९. इम-रो० । १०. ०न-रो०, पवुत्ति-स्या० ।
 ११. स्या० पोत्थके नत्थि ।

अनेकेहि वण्णसण्ठानादीहि कारणेहि वोकारो अस्सा ति अनेकाकार-
 वोकारो; अनेकाकारवोकिण्णो अनेकारणसम्मिस्सो^१ ति वुत्तं होति । को
 सो? असुभभावनानुयोगो, तं अनेकाकारवोकारं असुभभावनानुयोगं (८४.१७)
 अनुयुत्ता विहरती ति युत्ता^२ पयुत्ता^३ विहरन्ति । अट्टीयन्ती^४ ति सकेन^५
 कायेन अट्टा दुक्खिता होन्ति । हरायन्ती ति लज्जन्ति । जिगुच्छन्ती ति 5
 सज्जातजिगुच्छा होन्ति । दहरो ति तरुणो । युवा ति योव्वनेन समन्नागतो ।
 मण्डनकजातिको^६ ति मण्डनकपकतिको । सीसं^७ नहातो^८ ति सीसेन सद्धि
 नहातो । दहरो युवा ति च^९ यत्थ दहरवचनेन पठमयोव्वनभावं दस्सेति ।
 पठमयोव्वने हि सत्ता विसेसेन मण्डनकजातिका होन्ति । सीसं नहातो ति
 इमिना मण्डनानुयोगकालं । युवा पि हि किञ्चि कम्मं कत्वा सङ्किलिट्ठ- 10
 सरीरो न मण्डनानुयुत्तो होति; सीसं नहातो पन सो मण्डनमेवानुयुञ्जति ।
 अहिकुणपादीनि दट्ठुं पि न इच्छति । सो तस्मिं खणे अहिकुणपेन वा
 कुक्कुरकुणपेन वा मनुस्सकुणपेन वा कण्ठे आसत्तेन^{१०} केनचिदेव पच्चत्थिकेन
 आनेत्वा कण्ठे बद्धेन पटिमुक्केन यथा अट्टीयेय्य हरायेय्य जिगुच्छेय्य; एव-
 मेव^{११} ते भिक्खू सकेन कायेन अट्टीयन्ता हरायन्ता जिगुच्छन्ता सो विय 16
 पुरिसो तं कुणपं विगतच्छन्दरागताय अत्तनो कायं परिच्चजितुकामा हुत्वा
 सत्थं आदाय अत्तना पि अत्तानं जीविता वोरोपेन्ति । “त्वं मं जीविता
 वोरोपेहि; अहं तं^{१२}” ति^{१३} एवं अञ्जमञ्जं पि जीविता वोरोपेन्ति ।

मिगलण्डिकं^{१४} पि समणकुत्तकं ति मिगलण्डिको ति तस्स नामं;
 समणकुत्तको ति समणवेसधारको । सो किर सिखामत्तं ठपेत्वा सीसं 20
 मुण्डेत्वा एकं कासावं निवासेत्वा एकं अंसे कत्वा विहारंयेव उपनिस्साय
 विधासादभावेन जीवति । तं पि मिगलण्डिकं समणकुत्तकं उपसङ्कमित्वा
 एवं वदन्ति । साधू ति आयाचनत्थे निपातो । नो ति उपयोगवहुवचनं,

१. अनेकाकारसम्मिस्सो-सी०, रो० । २-३. युत्तपुत्ता-म० । ३. अट्टीयन्ती-
 स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ४. तेन-सी०, स्या०, रो० । ५. जातियो-सी०, स्या०,
 रो० । एवमुपरि पि । ६-८. सीसंनहातो-म० । एवमुपरि पि । ७. स्या० पोत्थके नत्थि ।
 ८. आल्लगेन-स्या० । ९. एवमेवं-रो० । १०. एवं-सी०, रो० । ११. ते-रो० ।
 १२. मिगलण्डिकं-रो० । एवमुपरि पि ।

साधु आवुसो अम्हे जीविता वोरोपेही ति वुत्त होति । एत्थ^१ च अरिया
 नेव पाणातिपातं कर्त्तुं न समादपेसु न समनुञ्चा अहेसु । पुयुज्जना पन
 सव्वमकसु । लोहितकं (८५.५) ति लोहितमक्खित । येन वग्गुमृदा नदी^२ ति
 वग्गुमता लोकस्स पुञ्जसम्मता नदी । सो पि किर “त पाप तत्थ
 ५ पवाहेस्सामी” ति सञ्जाय गतो, नदिया^३ आनुभावेन अप्पमत्तक पि पाप
 पहीनं नाम नत्थि^४ ।

१४०. अहुदेव कुक्कुच्चं ति तेसु किर भिक्खूसु केनचि पि काय-
 विकारो वा वचीविकारो वा न कतो, सव्वे सता^५ सम्पजाना दक्खिणेन
 पस्सेन निर्पाज्जिसु । त अनुस्सरतो तस्स कुक्कुच्च अहोसियेव^६ । अहु विप्पटि-
 १० सारो^७ ति तस्सेव कुक्कुच्चस्स सभावनियमत्थमेत वुत्त । विप्पटिसार-
 कुक्कुच्च अहोसि, न विनयकुक्कुच्च ति । अलाभा वत्त मे ति आदि
 पुक्कुच्चस्स पवत्तिआकारदस्सनत्थं वुत्त । तत्थ अलाभा वत्त मे ति आयति
 दानि मम हितसुखलाभा नाम नत्थी ति अनुत्थुनाति । “न वत्त मे लाभा”
 ति इमिना पन तमेवत्थं दब्ध करोति । अय हेत्थ अधिप्पायो – सचे पि
 १५ कोचि “लामा^८ ते” ति वदेय्य, त मिच्छा, न^९ वत्त^{१०} मे लाभा ति ।
 दुल्लद्धं वत्त मे ति कुसलानुभावेन लद्ध पि इदं मनुस्सत्त दुल्लद्धं वत्त मे ।
 न वत्त मे सुलद्धं ति इमिना पन तमेवत्थं दब्ध करोति । अय हेत्थ
 अधिप्पायो – सचे पि कोचि “सुलद्ध ते” ति वदेय्य, त मिच्छा, न वत्त मे
 सुलद्धं ति । अपुञ्जं पसुत्तं ति अपुञ्ज उपचित्तं जनितं वा । कस्मा^{११}
 २० इति^{१२} चे ? योहं^{१३} भिक्खू .. पे० ... वोरोपेहि ति । तस्सत्थो – यो अहं
 सीलवन्ते ताय एव सीलवन्तताय कल्याणम्ममे उत्तमघम्ममे सेट्ठघम्ममे
 भिक्खू जीविता वोरोपेहि ति ।

अञ्जतरा मारस्सयिज्ञा ति नामवसेन अपाकटा एका भुम्मदेवता
 मिच्छादिट्ठिका मारपक्खिका मारस्म अनुवत्तिका “एवमय मारवेय्य मार-

१. एत्थ-रो० । २. सी०, स्या०, रो० पात्थगु नत्थि । ३. सी०, स्या०, रो०
 पोत्थकेषु नत्थि । ४. सता रो० । ५. एत्थ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेषु ‘नदिया आनुभावेन
 अप्पमत्तकं ति पापं पहीनं नाम नत्थो’ ति अपिको पाठा दिप्सति । ६. विप्पटिसारो-स्या० ।
 एवमुपरि ति । ७. साधो-स्या० । ८. वत्तेहि-रो० । ९. नत्थेव-स्या० । १०. तमय
 वत्तं म० । ११-११ कस्मा ति-म० । १२. योहं सी०, स्या०, रो० ।

विसयं नातिक्कमिस्सती” ति चिन्तेत्वा सब्बाभरणविभूसिता हुत्वा अत्तनो
 आनुभावं दस्सयमाना अभिज्जमाने उदके पठवीतले^१ चङ्कममाना विय
 आगन्त्वा मिगलण्डिकं समणकुत्तकं एतदवोच । साधु साधू ति सम्पसहंस-
 नत्थे निपातो; तस्मा एव^२ द्विवचनं कतं^३ । अतिण्णे तारेसी (८५.१२) ति
 संसारतो अतिण्णे इमिना जीवितावोरोपनेन^४ तारेसि परिमोचेसी ति । अयं^५
 किर एतिस्सा देवताय वालाय दुम्मेधाय लद्धि “ये न मता, ते मुत्ता” ति ।
 तस्मा संसारमोचकमिलक्खा^६ विय एवंलद्धिका हुत्वा तं पि तत्थ नियोजेन्ती^७
 एवमाह । अथ खो मिगलण्डिको समणकुत्तको तावभुसं^८ उप्पन्नविप्पटि-
 सारो पि तं देवताय आनुभावं दिस्वा “अयं देवता एवमाह - अद्धा इमिना
 अत्थेन एवमेव भवितव्वं” ति निट्ठं गत्वा “लाभा किर मे” ति आदीनि^{१०}
 परिकित्तयन्तो । विहारेन विहारं परिवेणेन परिवेणं उपसङ्कमित्वा एवं
 वदेती^९ ति^{१०} तं तं विहारं च परिवेणं च उपसङ्कमित्वा द्वारं विवरित्वा
 अन्तो पविसित्वा भिक्खु एवं वदेति - “को अतिण्णो, कं तारेमी” ति ?

होतियेव भयं ति मरणं पटिच्च चित्तुत्रासो होति । होति^१
 छम्भितत्तं ति हृदयमंसं आदि कत्वा सरोरचलनं होति; अतिभयेन^{१५}
 थद्धसरोरत्तं ति पि एके^२, थम्भितत्तं हि छम्भितत्तं ति बुच्चती^३ ति^४ ।
 लोमहंसो ति उद्धंठितलोमता, खीणासवा पन सत्त सुञ्जताय सुदिट्ठत्ता
 मरणकसत्तमेव न पस्सन्ति, तस्मा तेसं सब्बं पेत्तं नाहोसी ति वेदितव्वं ।
 एकं पि भिक्खु^५ द्वे पि...पे०...सट्ठि पि भिक्खु एकाहेनेव जीविता
 वोरोपेसी ति एवं गणनवसेन सब्बानि पि तानि पञ्चभिक्खुसत्तानि^{२०}
 जीविता वोरोपेसि ।

१४१. पटिसल्लाना बुद्धितो ति तेसं पञ्चन्नं भिक्खुसत्तानं जीवित-
 क्खयपत्तभाव^{१२} अत्वा ततो एकीभावतो बुद्धितो जानन्तो पि अजानन्तो

१. पयवितले-म० । २-२. एवञ्चेत्थ द्विवचनं-स्या०; एवञ्च द्विवचनं-रो०; ०वचनं
 च-सी० । ३. जीविता वोरोपणेन-सी०, रो० । ४. ०मिलक्खु-स्या० । ५. नियोजेन्ति-
 रो० । ६. ताव भुसं-सी०, म० । ७-७. वदेति-स्या० । ८. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि ।
 ९. एको-रो० । १०-१०. बुच्चति-स्या०, म० । ११. स्या०पोत्थके नत्थि । १२. ०पत्तिभावं-
 स्या०, रो० ।

विय कथासमुद्घापनत्थ आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि । किन्न सो आनन्द
तनुभूतो रिय भिक्खुसङ्घो (८६ १) ति आनन्द इतो पुब्बे वहू भिक्खू एकतो^१
उपट्ठान आगच्छन्ति, उद्देस परिपुच्छ गण्हन्ति सज्झायन्ति, एकपज्जोतो
विय आरामो दिस्सति, इदानीं पन अद्धमासमत्तस्स अब्बयेन तनुभूतो
५ विय तनुको भन्दो अप्पको विरलविरलो^२ विय जातो भिक्खुसङ्घो । किन्नु
खो कारणं, किं दिसासु पक्कन्ता भिक्खू ति ?

अयायस्मा आनन्दो कम्मविपाकेन तेस जीवितक्खयप्पात्ति
असल्लक्खेन्तो असुभकम्मट्ठानानुयोगप्पच्चया^३ पन सल्लक्खेन्तो "तथाहि
पन भन्ते भगवा" ति आदिं वत्वा भिक्खून अरहत्तप्पत्तिपा अञ्ज
१० कम्मट्ठान याचेन्तो^४ "साधु भन्ते भगवा" ति आदिमाह । तस्सत्थो - साधु
भन्ते भगवा अञ्ज कारण आचिक्खतु, येन भिक्खुसङ्घो अरहत्ते पतिट्ठहेय्य,
महासमुद्घ^५ ओरोहणत्तिट्ठानि^६ विय हि अञ्जानि पि दसानुस्सति-दस-
कसिण-चतुधातुवक्कथान-ब्रह्मविहारानापानसत्तिप्पभेदानि^७ वूहूनि निब्बानो-
रोहणकम्मट्ठानानि^८ सन्ति । तेसु भगवा भिक्खू समस्सासेत्वा अञ्जतर
१५ कम्मट्ठान आचिक्खतू ति अधिप्पायो ।

अयं भगवा तथाकातुकामो थेर उय्योजेन्तो "तेनहानन्दा" ति
आदिमाह । तत्थ वेसालिं^९ उपनिस्साया ति वेसालि उपनिस्साय समन्ता
गावुते पि अद्धयोजने^{१०} पि यावतिका भिक्खू^{११} विहरन्ति, ते सव्वे सन्निपातेही
ति अत्थो । ते^{१२} सव्वे उपट्ठानसालायं सन्निपातेत्वा ति अत्तना गन्तु युत्त-
२० ट्ठान सय गत्वा अञ्जत्थ दहरभिक्खू^{१३} पहिणित्वा महुत्तेनेव अनवसेसे
भिक्खू उपट्ठानसालाय समूह कत्वा । यस्सदानीं भन्ते भगवा कालं
मञ्जती ति एत्थ अयमधिप्पायो - भगवा भिक्खुसङ्घो सन्निपत्तितो^{१४}
एसकालो भिक्खून धम्मकथ कातु, अनुमासानि दातु, इदानीं यस्स तुम्हे
काल जानाय, त कत्तव्व ति ।

१ रो० पोत्थके नत्थि । २ विरलो-स्या० । ३ ०योगप्पच्चया-स्या०, म० ।
४ याचतो-स्या०, रो० । ५-६ महासमुद्घओरोहणत्तिट्ठानि-स्या०, ०तिट्ठानि-रो० ।
६ ०पातस्सति०-स्या०, म०, ०वट्ठान०-स्या० । ७ निब्बानाओरोहण०-रो०, निब्बानाओ-
सी० । ८ वेसालिय-सी०, रो० । ९ अह्म० स्या०, म० । १० ०पातितो-सी० ।
११ ०पोत्थके नत्थि । १२ ०भिक्खु-स्या० । १३ ०पातितो-सी० ।

आनापानसतिसमाधिकथा

१४२. अथ खो भगवा...पे०...भिक्षू आमन्तेसि - अयं पि खो भिक्षवे (८६.२७) ति आमन्तेत्वा च पन भिक्षूनं अरहत्तपत्तिया पुब्बे आचिक्खितअसुभकम्मट्ठानतो अञ्जं परियायं आचिक्खन्तो “आनापानसति” समाधी” ति आह ।

इदानीं यस्मा भगवता भिक्षूनं सन्तपणीतकम्मट्ठानदस्सनत्थमेव^३ 5 अयं पालि^३ वुत्ता, तस्मा अपरिहापेत्वा अत्थयोजनाक्कमं एत्थ वर्णनं करिस्सामि । तत्र “अयं पि खो भिक्षवे” ति इमस्स ताव पदस्स अयं योजना - भिक्षवे न केवलं असुभभावनायेव किलेसप्पहानाय संवत्तति, अपि च अयं पि खो आनापानसतिसमाधि...पे०...वूपसमेती ति ।

अयं पनेत्थ अत्थवर्णना - आनापानसती ति अस्सासपस्सासपरिग्गा- 10 हेका^४ सति । वुत्तं^५ हेतं^६ पटिसम्भिदायं - “आनं ति अस्सासो, नो पस्सासो । अपानं^७ ति पस्सासो, नो अस्सासो । अस्सासवसेन उपट्ठानं^८ सति^९, पस्सासवसेन उपट्ठानं^९ सति^९ । यो अस्ससति तस्सुपट्ठाति^९, यो पस्ससति तस्सुपट्ठाती” [पटि०-२००] ति । समाधी ति ताय आनापानपरिग्गाहिकाय^९ सतिया सद्धि उप्पन्ना चित्तेकगता; समाधिसीसेन चायं देसना, न सति- 15 सीसेन । तस्मा आनापानसतिया युत्तो समाधि आनापानसतिसमाधि^{१०}, आनापानसतियं वा समाधि आनापानसतिसमाधी ति एवमेत्थ अत्थो वेदितव्वो । भाघितो ति उप्पादितो वड्ढितो च^{११} । बहुलीकतो ति पुनप्पुन^{१२} कतो^{१३} । सन्तो चेव पणीतो चा ति सन्तो चेव पणीतो चेव, उभयत्थ एवसहेन नियमो वेदितव्वो । किं वुत्तं होति ? अयं हि यथा असुभकम्मट्ठानं केवलं 20 पटिवेधवसेन सन्तं च पणीतं च ओळारिकारम्मणत्ता पन पटिक्कूलारम्मणत्ता आरम्मणवसेन नेव सन्तं न पणीतं, न एवं केनचि परियायेन असन्तो वा अप्पणीतो वा, अपि च खो आरम्मणसन्तत्ताय पि सन्तो वूपसन्तो निव्वुतो

१. आनापानसति-स्या०, म० । २. सन्तपणीत०-स्या० । ३. पालि-सी०, रो०, म० । एवमुपरि पि । ४. अस्सासपस्सास०-स्या० । ५. वुत्तं-हेतं-म० । ६. पार्णं-रो०; पार्णं-स्या० । ७. उपट्ठानासति-रो० । ८. तस्स उपट्ठाति-स्या० । एवमुपरि पि । ९. प्पाण०-रो० । एवमुपरि पि । १०. स्या० पोत्यके नसि । ११. वा-स्या० । १२-१३. पुन-प्पुनवतो-सी०, रो० ।

पटिवेवसह्वातअङ्गसन्तताय पि आरम्मणपणीतताय पि पणीतो अतित्तिकरो
अङ्गपणीतताय पी ति । तेन वुत्त - "सन्तो चेव पणीतो चा" ति ।

असेचनको च सुखो च विहारो (८६.२८) ति एत्थ पन नास्स
सेचनन्ति असेचनको अनासित्तको अब्बोकिण्णो पाटेक्को^१ आवेणिको, नत्थेत्य^२
५ परिकम्मेन वा उपचारेन वा सन्तता आदिमनसिकारतोप्पभुति^३ अत्तनो
सभावेनेव सन्तो च पणीतो चा ति अत्थो । केचि पन असेचनको ति
अनासित्तको ओजवन्तो सभावेनेव मधुरो ति वदन्ति । एवमयं असेचनको च
अप्पितप्पितक्खणे कायिकचेतसिकसुखप्पटिलाभाय^४ सवत्तनतो सुखो च
विहारो ति वेदितव्वो ।

१० उप्पन्नुप्पन्ने ति अविकखम्भिते अविकखम्भिते । पापकं ति लामके ।
अकुसले धम्मे ति अकोसल्लसम्भूते धम्मे । ठानसो अन्तरधापेती ति खणेनेव
अन्तरधापेति विक्खम्भेति । वृषसमेती ति सुट्ठु उपसमेति, निव्वेधभागियत्ता
वा अनुपुब्बेन अरियमग्गवुद्धिप्पतो^५ समुच्छिन्दति पटिप्पस्सम्भेती ति पि^६
अत्थो ।

१५ सैयथापी ति ओपम्मनिदस्सनमेतं । गिम्हानं पच्छिमे मासे ति
आसाळ्हमासे । ऊहत्तं रज्जोवत्तलं^७ ति अट्ठमासे वातातपसुक्खाय गोमहिसादि-
पादप्पहारसम्भित्तार्य^८ पठविया^९ उट्ठ हत्तं ऊहत्त आकासे समुद्धितरज^{१०} च
रेणुं च । महा अकालमेघो ति सव्व नभ अज्जोत्थरित्वा उट्ठितो आसाळ्ह-
जुण्हपक्खे सकल अट्ठमास^{११} वस्सनकमेघो^{१२} । सो हि अमप्पत्ते वस्सकाले
२० उप्पन्नत्ता अकालमेघो ति इध^{१३} अविप्पेतो^{१४} । ठानसो अन्तरधापेति
११ वृषसमेती ति खणेनेव अदस्सन नेति, पठविय सन्निसीदापेति । एवमेव सो
ति ओपम्ममप्पटिपादनमेत । ततो पर वुत्तनयमेव ।

इदानीं कथं भावितो च भिक्षुवे आनापानसतिसमाधी ति एत्थ
कथं ति आनापानसतिममाधिभावन नानप्पकारतो वित्त्यारेतुकम्पत्तापुच्छा ।

१. वेदारो स्याः, पाठिभ्यो-म० । २. नत्थि चेत्य-स्या० । ३. कारतो पभुति-
म०; कारतो पभूति स्या०, कारतो पभूति-रो० । ४. मुक्खपटि-सो०, स्या०, रो० ।
५. बुद्धिपानो-स्या०, म० । ६. स्या० पोचके नत्थि । ७-८. ऊहत्तज्जोवत्तलं-स्या० ।
८. गोमहिसादि-म० । ९. पयविया-म० । १०. समुद्धित रज-म० । ११-१२. मासवस्स-
नक-स्या० । १२-१२. इयापिप्पेतो-म० ।

भाविता च भिक्खवे आनापानसतिसमाधी (८७.५) ति नानप्पकारतो
 वित्थारेतुकम्यताय^१ पुट्ठधम्मनिदस्सनं । एसेव^२ नयो दुतियपदे पि । अयं
 पनेत्थ सङ्खेपत्थो—भिक्खवे केनप्पकारेन^३ केनाकारेन केन^४ विधिना भाविता
 आनापानसतिसमाधि^५ केनप्पकारेन बहुलीकतो सन्तो चेव ... पे० ...
 वूपसमेती ति ।

5

इदानी तमत्थं वित्थारेन्तो “इध भिक्खवे” ति आदिमाह । तत्थ
 इध भिक्खवे भिक्खू ति भिक्खवे इमस्मि सासने भिक्खू । अयं हेत्थ इध-
 सद्दो सब्बप्पकारआनापानसतिसमाधिनिब्बत्तकस्स पुगलस्स सन्निस्सय-
 भूतसासनपरिदीपनो^६ अञ्जसासनस्स तथाभावपटिसेधनो च । वुत्तं हेतं—
 “इधेव भिक्खवे समणो...पे०...सुञ्जापरप्पवादा समणेहि^७ अञ्जेही^८” 10
 [म० नि० १-६०] ति । तेन वुत्तं—“इमस्मि सासने भिक्खू” ति ।

अरञ्जगतो वा ... पे० ... सुञ्जागारगतो वा ति इदमस्स आना-
 पानसतिसमाधिभावनानुरूपसेनासनपरिगहपरिदीपनं । इमस्स हि भिक्खुनो
 दीघरत्तं रूपादीसु आरम्मणेषु अनुविसटं चित्तं आनापानसतिसमाधिआरम्मणं
 अभिबुद्धितुं^९ न इच्छति । कूटगोणयुत्तरथो विय उप्पथमेव धावति । तस्मा 15
 सेत्थथापि नाम गोपो कूटधेनुया सब्बं खीरं पिवित्वा वड्ढितकूटवच्छ^{१०} दमेतुकामो
 धेनुतो अपनेत्वा एकमन्ते महत्तं थम्भं निखणित्वा तत्थ योत्तेन वन्धेय्य ।
 अथस्स सो वच्छो इतो चित्तो च विप्फन्दित्वा पलायितुं असक्कोन्तो^{११} तमेव थम्भं
 उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा; एवमेव^{१२} इमिना पि भिक्खुना दीघरत्तं
 रूपारम्मणादिरसपानवड्ढितं दुट्ठचित्तं दमेतुकामेन रूपादिआरम्मणतो अपनेत्वा 20
 अरञ्जं वा...पे०...सुञ्जागारं वा पवेसेत्वा तत्थ अस्सासपस्सासत्थम्भे^{१३}
 सतियोत्तेन वन्धितब्बं । एवमस्स तं चित्तं इतो चित्तो च विप्फन्दित्वा पि
 पुब्बे आचिण्णारम्मणं अलभमानं सतियोत्तं छिन्दित्वा पलायितुं असक्कोन्तं
 तमेवारम्मणं उपचारप्पनावसेन उपनिसीदति चेव उपनिपज्जति च । तेनाहु
 पोराणा—

१. काम्यताय—स्या० । २. एस—स्या०, म० । ३. केनपकारेन—स्या०, म० ।
 ४. केनचि—रो० । ५. समाधी ति—सी० । ६. निस्सय०—स्या०, रो० । ७. समणेभि-
 स्या०, म० । ८. अञ्जे—सी०, रो० । ९. उह्वितुं—रो० । १०. वड्ढितं कूट०—स्या०, म० ।
 ११. एवमेव—सी०, रो० । एवमुपरि पि । १२. थम्भे—स्या० ।

सणे वेदना उपपज्जेय्युं, ता न उपपज्जन्ति । तासु अनुपपज्जमानासु चित्तं एकगं होति । कम्मट्ठान न परिपतति । बुद्धिं^१ फाति उपगच्छति ।

परिमुखां सति उपट्ठपेत्वा (८७.६) ति कम्मट्ठानाभिमुख सति ठपयित्वा । अथ वा “परी” ति परिगहट्ठो, “मुखं” ति निव्याणट्ठो, “सती”
 5 ति उपट्ठानट्ठो, तेन वुच्चति — “परिमुख सति उपट्ठपेत्वा^३” ति । एवं पटिसम्भिदाय^४ [२०४] वुत्तयेन^५ पेत्थ^६ अत्थो दट्ठब्बो । तत्रायं सङ्खेपो — “परिगहितनिव्याण” सति कत्वा” ति । सो सतो व अस्ससती ति सो भिक्खु एव निसीदित्वा एव च सति उपट्ठपेत्वा त सति अविजहन्तो सतोयेव^७ अस्ससति, सतो पस्ससति, सतोकारी होती ति वुत्त होति ।

10 इदानीं येहाकारेहि सतोकारी होति, ते दस्सेन्तो “दीघ वा अस्स-सन्तो” ति आदिमाह । वुत्त हेत पटिसम्भिदाय — “सो सतो व अस्ससति, सतो पस्ससती” ति एतस्सेव विभङ्गे—

“द्वत्तिसाय^८ आकारेहि सतोकारी होति । दीघ अस्सासवसेन चित्तस्स एकगत्त अविक्खेप पजानतो सति उपट्ठिता होति । ताय सतिया तेन आणेन
 15 सतोकारी होति । दीघ पस्सासवसेन...पे०...पटिनिस्सग्गानुपस्सी अस्सास-वसेन पटिनिस्सग्गानुपस्सी पस्सासवसेन चित्तस्स एकगत्त अविक्खेपं पजानतो सति उपट्ठिता होति । ताय सतिया तेन आणेन सतोकारी होती” [पटि०-२०४] ति ।

401 तत्थ दीघं वा अस्मसन्तो ति दीघ वा अस्सास पवत्तेन्तो । “अस्सासो”
 20 ति बहि निक्खमनवातो । “पस्सासो” ति अन्तो पविसनवातो । सुत्तन्तट्ठ-ययासु पन उपट्ठिपाटिया आगत ।

तत्थ मज्जेस पि गम्भसेय्यवान मातुकुच्छित्तो निक्खमनकाले पठम अभन्तरवातो बहि निक्खमति । पच्छा वाहिरवातो सुखुम रज गहेत्वा
 25 अभन्तरं पविसन्तो तालु आहव निव्वायति । एव ताव अस्सासपस्सासा वेदित्तव्या । या पन तेस दीघरस्सता, सा अद्धानवसेन वेदित्तव्या । यथा हि

१. बुद्धि म०, स्या० । २. सो०, स्या० पोथकेषु नलिय । ३. ०दाय-रो० । ४. ०नदेनेव केय-स्या० । ५. ०गहीव-रो०, ०निव्याण-म० । ६. सतो एव-म० । ७. बालिपाय-म०, बत्तिसाय-स्या० । ८. ०ति विनयट्ठकपायं वुत्तं-स्या० ।

ओकासद्धानं फरित्वा ठितं उदकं वा वालिका वा “दीघमुदकं दीघवालि^१का”, रस्समुदकं रस्सवालि^२का” ति बुचन्ति । एवं चुण्णविचुण्णा पि अस्सासपस्सासा हत्थिसरीरे अहिसरीरे च तेसं अत्तभावसङ्घातं दीघं अद्धानं सणिकं^३ पूरेत्वा सणिकमेव निक्खमन्ति, तस्मा “दीघा” ति बुचन्ति । सुनख-ससादीनं अत्त-भावसङ्घातं रस्सं अद्धानं सीघं पूरेत्वा सीघमेव निक्खमन्ति, तस्मा “रस्सा”^५ ति बुचन्ति । मनुस्सेसु पन केचि हत्थि-अहिआदयो विय कालद्धानवसेन दीघं अस्ससन्ति च पस्ससन्ति च । केचि सुनख-ससादयो विय रस्सं । तस्मा तेसं कालवसेन दीघमद्धानं निक्खमन्ता च पविसन्ता च ते दीघा । इत्तरमद्धानं निक्खमन्ता च पविसन्ता च “रस्सा” ति वेदितव्वा । तत्रायं भिक्खु नवहि^४ आकारेहि^५ दीघं अस्ससन्तो च^६ पस्ससन्तो च “दीघं अस्ससामि पस्ससामी”^{१०} ति पजानाति । एवं पजानतो चस्स एकेनाकारेन कायानुपस्सनासतिपट्टान-भावना सम्पज्जती ति वेदितव्वा । यथाह पटिसम्भिदायं—

“कथं दीघं अस्ससन्तो ‘दीघं अस्ससामी’ ति पजानाति, दीघं^७ पस्स-सन्तो ‘दीघं पस्ससामी’ ति पजानाति^८? दीघं अस्सासं अद्धानसङ्घाते अस्ससति, दीघं पस्सासं अद्धानसङ्घाते पस्ससति, दीघं अस्सासपस्सासं^{१५} अद्धानसङ्घाते अस्ससति पि पस्ससति पि । दीघं अस्सासपस्सासं अद्धान-सङ्घाते अस्ससतो पि पस्ससतो पि छन्दो उप्पज्जति; छन्दवसेन ततो सुखुमतरं दीघं अस्सासं अद्धानसङ्घाते अस्ससति, छन्दवसेन ततो सुखुमतरं दीघं पस्सासं अद्धानसङ्घाते^९ पस्ससति, छन्दवसेन ततो सुखुमतरं^{१०} दीघं अस्सास-पस्सासं अद्धानसङ्घाते अस्ससति पि पस्ससति पि । छन्दवसेन ततो सुखुम-^{२०}तरं दीघं अस्सासपस्सासं अद्धानसङ्घाते अस्ससतो पि पस्ससतो पि पामोज्जं^{११} उप्पज्जति; पामोज्जवसेन^{१२} ततो सुखुमतरं दीघं अस्सासं अद्धान-सङ्घाते अस्ससति, पामोज्जवसेन ततो सुखुमतरं दीघं पस्सासं...पे०... दीघं अस्सासपस्सासं अद्धानसङ्घाते अस्ससति पि पस्ससति पि । पामोज्ज-

१. दीघा वालिका—स्या०, म० । २. रस्सा वालिका—स्या०, म० । ३. सणिकं—सी०, रो० । एवमुपरि पि । ४. नवहाकारेहि—स्या०, म० । ५. म० पोत्थके नत्थि । ६-६...पे०... रस्सं पस्ससन्तो पस्ससामी ति पजानाति—स्या० । ७-७... पे०... रो० । ८. स्या० पोत्थके नत्थि । ९. पामुज्जं—सी०, स्या० । एवमुपरि पि । १०. पामुज्जं—सी०, स्या०, रो० ।

“यथा थम्भे निवन्धेय, वच्छं दम्भं नरो इव ।

वन्धेय्येवं सकं चित्तं, सतियारम्भणे दब्धं” ति ॥

[विसु०-१८२]

एवमस्सेत^१ सेनासनं भावनानुरूपं होति । तेन वुत्तं - “इदमस्स आनापानसतिसमाधिभावनानुरूपसेनासनपरिग्गहपरिदीपनं” ति ।

- 5 अय वा यस्मा इदं कम्मट्ठानप्पभेदे मुद्धभूतं^२ सञ्चञ्चुवुद्ध-पच्चेकवुद्ध-वुद्धसावकानं^३ विसेसाधिगम-दिट्ठधम्म-सुखविहारपदट्ठानं आनापानसति-कम्मट्ठानं इत्थि-पुरिस-हत्थि-अस्सादिसद्दसमाकुलं गामन्तं अपरिच्चजित्वा न सुकरं सम्पादेतुं, सद्दकण्ठकत्ता भानस्स । अगामके पन अरञ्जे सुकरं योगावचरेन इदं कम्मट्ठानं परिग्गहेत्वा आनापानचतुत्थज्झानं निव्वत्तेत्वा
- 10 तदेव च^४ पादकं कत्वा सङ्गारे सम्मसित्वा अगगफलं अरहत्तं सम्पा-पुणितुं, तस्मास्स अनुरूपं^५ सेनासनं^६ दस्सेन्तो भगवा “अरञ्जगतो वा” ति आदिमाह ।

- वत्युविज्जाचरियो विय हि भगवा, सो यथा वत्युविज्जाचरियो नगरभूमि पस्सित्वा सुट्ठु उपपरिक्खित्वा “एत्थ नगरं मापेथा” ति उप-
- 15 दिसति^७, सोत्थिना च^८ नगरे निट्ठिते राजकुलतो महासक्कारं लभति; एवमेव^९ योगावचरस्स अनुरूपसेनासनं उपपरिक्खित्वा एत्थ कम्मट्ठानं अनुयुञ्जितत्वं ति उपदिसति । ततो तत्थ कम्मट्ठानमनुयुत्तेन^{१०} योगिना कमेन अरहत्ते पत्ते “सम्मासम्बुद्धो वत सो भगवा” ति महन्तं सक्कारं लभति । अयं पन भिक्खु “दीपिसदिसो” ति वुच्चति । यथा हि^{११} महादीपि-
- 40 20 राजा अरञ्जे तिणगहनं वा वनगहनं वा^{१२} पव्वतगहनं वा निस्साय निली-यित्वा^{१३} वनमहिसगोकण्णसूकरादयो^{१४} मिगे गण्हाति; एवमेवायं अरञ्जा-दीसु कम्मट्ठानं अनुयुञ्जन्तो भिक्खु यथावकमेन सोतापत्ति-सकदागामि-

१. एवमस्स हं-स्या०, रो० । २. बुद्धभूतं-रो० । ३. पच्चेकवुद्धसावकानं-स्या० । ४. स्या० पोत्थे नत्थि । ५-५. ०रूपसेनासनं-स्या०, म० । ६. उपदिससति-स्या० । ७. एवमृत्तरि पि । ८. द-स्या० । ९. एवमेवं-सो०, रो० । १०. ०ट्ठानं अनुयुत्तेन-म० । ११. ति-सो०, रो० । १२. व-रो० । १३. निलीयित्वा-स्या० । १४. एवमृत्तरि पि । १५. महिस-म० ।

अनागामि-अरहत्तमगो चेव अरियफलं च गण्हाती ति वेदितब्बो । तेनाहु
पोराणा—

“यथा पि दीपिको नाम, निलीयित्वा गण्हतो^१ मिगे^२ ।

तथेवायं बुद्धपुत्तो, युत्तयोगो विपस्सको ।

अरब्भं पविसित्वान, गण्हाति फलमुत्तमं” ति ॥

5

[विसु०-१९२; मि०प०-३६९]

तेनस्स परक्कमजवयोगभूमिं अरब्भसेनासनं दस्सेन्तो भगवा
“अरब्भगतो वा”ति आदिमाह । तत्थ अरब्भगतो वा (८७.७)ति अरब्भं
नाम “निक्खमित्वा बहि इन्द्रीला सब्बमेतं अरब्भं” [विभ०-३०२] ति च
“आरब्भकं^३ नाम सेनासनं पञ्चधनुसतिकं पच्छिमं” [पारा०-३७१] ति
च एवं वुत्तलक्खणेषु अरब्भेसु अनुरूपं^४ यं किञ्चिपविवेकसुखमरब्भं गतो । 10
रुक्खमूलगतो वा ति रुक्खसमीपं^५ गतो । सुब्बागारगतो वा ति सुब्भं
विवित्तोकासं गतो । एत्थ च ठपेट्वा अरब्भं च रुक्खमूलं च अवसेस-
सत्तविधसेनासनं^६ गतो पि सुब्बागारगतो पी^७ ति वत्तुं वट्ठति । एवमस्स
उत्तुत्तयानुकूलं^८ धातुचरियानुकूलं^९ च आनापानसत्तिभावानुल्लेपं^{१०} सेनासने
उपदिसित्वा अलीनानुद्धच्चपक्खिकं सन्तमिरियापथं उपदिसन्तो “निसी- 15
दती” ति आह । अथस्स निसज्जाय दब्बहभावं अस्सासपस्सासनं पवत्तने-
सुखतं^{११} आरम्मणपरिगहूपाय च दस्सेन्तो “पल्लङ्कं आभुजित्वा” ति
आदिमाह ।

तत्थ पल्लङ्कं ति समन्ततो ऊरुवद्भासनं । आभुजित्वा ति आव-
न्धित्वा । उज्जुं कायं पणिधाया^{१२} ति उपरिम^{१३} सरीरं उज्जुं ठपेट्वा, 20
अट्ठारस पिट्टिकण्ठके कोटिया कोटि पटिपादेत्वा । एवं हि निसिन्नस्स
चम्ममंसनहारुनि^{१४} न पणमन्ति^{१५} । अथस्स या तेसं पणमनपच्चया^{१६} खणे

१. गण्हते-म० । २. मिगे-रो० । ३. अरब्भकं-स्या०, रो० । ४. सी०, स्या०
पोथ्यवेसु नत्थि । ५. रुक्खमूलसमीपं-रो० । ६. सेनासनगतो-सी०, सेनासनगतो-रो० ।
७. स्या०, म- पोथ्यवेसु नत्थि । ८. उत्तयानुकूलं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ९. अनुकूलं-
स्या० । १०. सुवत्तं-सी०, रो० । ११. पणिधाया-रो० । १२. उपरि-सी०, रो० ।
१३. नहारुनि-म० । १४. पणमन्ति-रो० । १५. पणमन-रो०; पचयाएव-स्या० ।

वसेन ततो मुखुमतरे दीघं अस्सासपस्सासं अद्धानसङ्घाते अस्ससतो पि पस्ससतो पि दीघं अस्सासपस्सासा^१ चित्तं विवट्ठति^२, उपेक्खा सण्ठाति । इमेहि नवहि आकारेहि दीघं अस्सासपस्सासा कायो; उपट्ठानं सति; अनुपस्सना बाणं; कायो उपट्ठानं, नो सति, सति उपट्ठानं चेव सति च । ताय
 ५ सतिया तेन बाणेन तं कायं अनुपस्सति^३ । तेन वुच्चति - “काये कायानुपस्सनासतिपट्ठानभावना” [पटि०-२०५] ति ।

एसेव नयो रस्सपदे पि । अयं पन वित्तेसो—“यथा^४ एत्थ ‘दीघं अस्सासं अद्धानसङ्घाते’ ति वुत्तं; एवं^५ इध^६ “रस्सं अस्सासं इत्तरसङ्घाते अस्ससतो” [पटि०-२११] ति आगतं । तस्मा तस्स वसेन याव “तेन
 १० वुच्चति काये कायानुपस्सनासतिपट्ठानभावना” [पटि०-२११] ति ताव योजेतव्वं । एवमयं अद्धानवसेन इत्तरवसेन च इमेहि^७ आकारेहि^८ अस्सासपस्सासे पजानन्तो दीघं वा अस्ससन्तो “दीघं अस्ससामी” ति पजानाति...पे०...रस्सं वा पस्ससन्तो “रस्सं पस्ससामी” ति पजानाती ति वेदितव्वो । एवं पजानतो^९ चस्स—

१५ “दीघो रस्सो च अस्सासो, पस्सासो पि च तादिसो ।
 चत्तारो वण्णा वत्तन्ति, नासिकग्गे व भिक्खुनो” ति ॥

विसु०-१८५]

११ सच्चकायण्णटिसंवेदी^१ अस्ससिस्सामि ... पे०... पस्ससिस्सामी ति सिक्खती (८७.१३) ति सकलस्स अस्सासकायस्स आदिमज्झपरियोसानं विदितं करोन्तो पाकटं करोन्तो “अस्ससिस्सामी” ति सिक्खति । सकलस्स
 २० पस्सासकायस्स आदिमज्झपरियोसानं विदितं करोन्तो पाकटं करोन्तो “पस्ससिस्सामी” ति सिक्खति । एवं विदितं करोन्तो पाकटं करोन्तो जाणसम्पयुत्तचित्तेन अस्ससति चेव पस्ससति च; तस्मा “अस्ससिस्सामि पस्ससिस्सामी” ति सिक्खती ति वुच्चति । एकस्स हि भिक्खुनो चुण्ण-

१. ञ्णत्तासा-स्या०; ञ्णत्तासं-रो० । एवमुपरि पि । २. विवत्तति-म० । ३. ०पस्स-
 सी ति-सी०, स्या०, रो० । ४. यथा नाम-रो० । ५-५. एवमिध-म० । ६-६. इमेहाकारेहि-
 म०; इमेहि नवहि आकारेहि-स्या० । ७. पजानतो-रो० । ८. ०कायपटि०-सी०, स्या०,
 रो० ।

विचुण्णविसटे^१ अस्सासकाये^२ पस्सासकाये वा आदिपाकटो होति, न मज्झ-
परियोसानं । सो आदिमेव परिग्गहेतुं सक्कोति, मज्झपरियोसाने^३ किल-
मति । एकस्स मज्झं पाकटं^४ होति, न आदिपरियोसानं । सो^५ मज्झमेव
परिग्गहेतुं सक्कोति, आदिपरियोसाने किलमति^६ । एकस्स परियोसानं
पाकटं होति, न आदिमज्झं । सो परियोसानं येव परिग्गहेतुं सक्कोति, 5
आदिमज्झे किलमति । एकस्स सब्बं पि^१ पाकटं होति, सो सब्बं पि
परिग्गहेतुं सक्कोति, न कत्थञ्चि किलमति । तादिसेन भवितव्वं ति दस्सेन्तो
आह — “सब्बकायप्पटिसंवेदी अस्ससिस्सामी...पे०...पस्ससिस्सामी ति
सिक्खती” ति ।

तत्थ सिक्खती (८७.१३) ति एवं घटति वायमति । यो वा तथाभूतस्स 10
संवरो; अयमेत्थ अधिसीलसिक्खा । यो तथाभूतस्स समाधि; अयं अधिचित्त-
सिक्खा । या तथाभूतस्स पञ्चा; अयं अधिपञ्चा सिक्खा ति । इमा तिस्सो
सिक्खायो तस्मिं आरम्भणे तां सतिया तेन मनसिकारेण सिक्खति आसे-
वति भावेति बहुलीकरोती ति एवमेत्थ अत्थो दट्ठव्वो । तत्थ यस्मा पुरिम-
नये केवलं अस्ससितव्वं पस्ससितव्वमेव च, न अज्झं किञ्चि कातव्वं; 15
इतो पट्ठां पन आणुप्पादनादीसु योगो करणीयो । तस्मा तत्थ “अस्ससामी
ति पजानाति पस्ससामी ति पजानाति” च्चेव^७ वत्तमानकालवसेन पालि
वत्वा इतो पट्ठां कत्तव्वस्स आणुप्पादनादिनो आकारस्स दस्सनत्थं “सब्ब-
कायप्पटिसंवेदी अस्ससिस्सामी ति सिक्खती” ति आदिना नयेन अनागत-
वचनवसेन पालि आरोपिता ति वेदितव्वा । 20

परसम्भयं कायसङ्गारं अस्ससिस्सामी... पे०... पस्ससिस्सामी ति
सिक्खती ति ओळारिकं कायसङ्गारं पस्सम्भेन्तो पटिप्पस्सम्भेन्तो निरोधेन्तो
वूपसम्भेन्तो अस्ससिस्सामी पस्ससिस्सामी ति सिक्खति ।

तत्रेवं ओळारिकमुखुमता च पस्सद्धि च वेदितव्वा । इमस्स हि
भिक्खुनो पुब्बे अपरिग्गहितकाले कायो च चित्तं च सदरथा होन्ति । 25

१. चुण्णविगते-स्या०; चुण्णविसट-रो० । २. ०वा-स्या० । ३. मज्झे परि-
रो० । ४. पापटं-रो० । ५-५. सो, रो० पोत्थपेणु नत्थि । ६. रो० पोत्थके नत्थि ।
७. त्वेय-स्या० ।

ओळारिकानं कायचित्तानं ओळारिकत्ते अवूपसन्ते अस्सासपस्सासा पि ओळारिका होन्ति, बलवतरा हुत्वा पवत्तन्ति, नासिका नप्पहोति, मुखेन अस्ससन्तो पि पस्ससन्तो पि तिट्ठति । यदा पनस्स कायो पि चित्तं पि परिग्गहिता^१ होन्ति, तदा ते सन्ता होन्ति वूपसन्ता । तेसु वूपसन्तेसु^२ अस्सास-
 ५ पस्सासा सुखुमा हुत्वा पवत्तन्ति, “अत्थि नु खो नत्थी” ति विचेतव्वा-
 कारप्पत्ता^३ होन्ति । सेय्यथापि पुरिसस्स धावित्वा पव्वता^४ वा ओरोहित्वा
 महाभारं वा सीसतो ओरोपेत्वा ठितस्स ओळारिका अस्सासपस्सासा होन्ति,
 नासिका नप्पहोति, मुखेन अस्ससन्तो पि पस्ससन्तो पि तिट्ठति । यदा पनेस
 तं परिस्समं विनोदेत्वा नहात्वा^५ च पिवित्वा च अल्लसाटकं हृदये कत्वा
 १० सीताय छायाय निपन्नो होति, अयस्स ते अस्सासपस्सासा सुखुमा होन्ति,
 “अत्थि नु खो नत्थी” ति विचेतव्वाकारप्पत्ता । एवमेव^६ इमस्स भिक्खुनो
 पुब्बे अपरिग्गहितकाले कायो च...पे०...विचेतव्वाकारप्पत्ता होन्ति । तं
 किस्स हेतु ? तथा हिस्स पुब्बे अपरिग्गहितकाले “ओळारिकोळारिके काय-
 सङ्घारे पस्सम्भेमी^७” ति आभोगसमन्नाहारमनसिकारपचवेक्खणा नत्थि,
 १५ परिग्गहितकाले पन अत्थि । तेनस्स अपरिग्गहितकालतो परिग्गहितकाले
 कायसङ्घारो सुखुमो होति । तेनाहु पोराणा—

“सारद्धे काये चित्ते च, अधिमत्तं पवत्तति ।

असारद्धम्हि कायम्हि, सुखुमं सम्पवत्तती” ति ॥

[विमु०-१८६]

परिग्गहे पि ओळारिको, पठमज्झानूपचारे सुखुमो; तस्मिं पि ओळ-
 २० रिको पठमज्झाने सुखुमो । पठमज्झाने च दुतियज्झानूपचारे च ओळारिको,
 ८ दुतियज्झाने सुखुमो । दुतियज्झाने च^१ ततियज्झानूपचारे च ओळारिको,
 ततियज्झाने सुखुमो । ततियज्झाने च चतुत्यज्झानूपचारे च ओळारिको,
 ४१३ चतुत्यज्झाने अतिसुखुमो अप्पवत्तिमेव पाप्पणाति । इदं ताव दीघभाणक-
 संयुत्तभाणकानं मतं ।

१. परिग्गहिता-सी०, रो० ।

२. सन्तेसु-रो० ।

३. विचेतव्यताकारप्पत्ता-रो० ।

४. सव्वता-रो० । ५. गृत्वा-म० । ६. एवमेवं-सी०, रो० । ७. पस्सम्भेस्सामी-रो० ।

८. कायचित्ते-रो० । ९. रो० पोत्यके नत्थि ।

मज्झिमभाणका पन “पठमज्झाने ओळारिको, दुतियज्झानूपचारे सुखुमो” ति एवं हेट्ठिमहेट्ठिमज्झानतो उपरूपपरिज्झानूपचारे^१ पि^२ सुखुमतंरं इच्छन्ति । सब्बेसं येव पन मतेन अपरिगहितकाले पवत्तकायसङ्खारो परिगहितकाले पटिप्पस्सम्भति, परिगहितकाले पवत्तकायसङ्खारो पठमज्झानूपचारे...पे०...चतुत्थज्झानूपचारे पवत्तकायसङ्खारो चतुत्थज्झाने ५ पटिप्पस्सम्भति । अयं ताव समथे नयो ।

विपस्सनायं^३ पन अपरिगहे पवत्तो कायसङ्खारो ओळारिको, महा-मूतपरिगहे सुखुमो । सो पि ओळारिको, उपादारूपपरिगहे सुखुमो । सो पि ओळारिको, सकलरूपपरिगहे सुखुमो । सो पि ओळारिको, अरूपपरिगहे सुखुमो । सो पि ओळारिको, रूपारूपपरिगहे सुखुमो । सो पि ओळा- १० रिको, पच्चयपरिगहे सुखुमो । सो पि ओळारिको, सप्पच्चयनामरूपपरिगहे^४ सुखुमो । सो पि ओळारिको, लक्खणारम्मणिकविपस्सनाय सुखुमो । सो पि दुब्बलविपस्सनाय ओळारिको, बलवविपस्सनाय सुखुमो । तत्थ पुब्बे वुत्तनयेनेव पुरिमस्स पुरिमस्स पच्छिमेन पच्छिमेन पस्सद्धि वेदितव्वा । एवमेत्थ ओळारिकसुखुमता च पस्सद्धि च वेदितव्वा । १५

पटिसम्भिदायं पनस्स सद्धि चोदनासोधनाहि^५ एवमत्थो वुत्तो — “कथं पस्सम्भयं कायसङ्खारं अस्ससिस्सामि...पे०...पस्ससिस्सामी” ति सिक्खति ? कतमे कायसङ्खारा ? दीघं अस्सासां^६ कायिका^७ एते धम्मा कायप्पटिवद्धा^८ कायसङ्खारा, ते कायसङ्खारे पस्सम्भेन्तो निरोधेन्तो वृपसमेन्तो सिक्खति । दीघं पस्सासां^९ कायिका^{१०} एते धम्मा...पे०...रस्सं अस्सासा...^{११} २० रस्सं पस्सासा...^{१२} सब्बकायपटिसंवेदी अस्सासा...^{१३} सब्बकायपटिसंवेदी पस्सासा कायिका एते धम्मा कायप्पटिवद्धा कायसङ्खारा, ते कायसङ्खारे पस्सम्भेन्तो निरोधेन्तो वृपसमेन्तो सिक्खति ।

यथारूपेहि कायसङ्खारेहि या कायस्स आनमना विनमना सन्नमना १ पणमना^{१४} इङ्गना फन्दना चलना कम्पना^{१५} पस्सम्भयं कायसङ्खारं अस्स- २५

१. ०परिज्झानूपचारे-सी०, रो० । २. च-रो० । ३. विपस्सनाय-सी०, रो० ।

४. ०दस्सने-स्या०, रो० । ५. चोदनसोधनाहि-सी०, रो० । ६-६. अस्सासाकायिका-रो० ।

७. कायपटि०-सी०, स्या०, रो० । ८-८. पस्सासाकायिका-रो० । ९. सी०, स्या०, रो०

पोत्पकेसु नत्थि । १०. पणमना-रो० । ११. कम्पना सन्तं सुधुमं-रो० ।

सिस्सामी ति सिक्खति, पस्सम्भयं कायसङ्गारं पस्ससिस्सामी ति सिक्खति ।

यथारूपेहि कायसङ्गारेहि या कायस्स न आनमना न विनमना न सन्नमना न पणमना^१ अनिञ्जना अफन्दना अचलना अकम्पना, सन्तं^२ सुखुमं पस्सम्भयं कायसङ्गारं अस्ससिस्सामी^३ ति सिक्खति, पस्सम्भयं कायसङ्गारं^४ पस्ससिस्सामी ति सिक्खति ।

इति किर पस्सम्भयं कायसङ्गारं अस्ससिस्सामी ति सिक्खति, पस्सम्भयं कायसङ्गारं पस्ससिस्सामी ति सिक्खति । एवं सन्ते वातूपलद्धिया च पभावना न होति, अस्सासपस्सासानं च पभावना न होति, आनापान-
१० सतिया^५ च पभावना न होति, आनापानसतिसमाधिस्स च पभावना न न होति, न च नं^६ तं समार्पत्ति पण्डिता समापज्जन्ति पि वुट्ठहन्ति पि ।

इति किर पस्सम्भयं कायसङ्गारं अस्ससिस्सामि...पे०^७...पस्स-सिस्सामी ति सिक्खति । एवं सन्ते वातूपलद्धिया च पभावना होति, अस्सासपस्सासानं च पभावना होति, आनापानसतिया च पभावना होति,
१५ आनापानसतिसमाधिस्स^८ च पभावना होति, तं च नं^९ समार्पत्ति पण्डिता समापज्जन्ति पि वुट्ठहन्ति पि ।

यथा कथं विय ? सेय्यथापि कंसे आकोटिते^{१०} पठमं ओळारिका सद्दा पवत्तन्ति, ओळारिकानं सद्दानं निमित्तं सुगहितत्ता सुमनसिकतत्ता सूपधारितत्ता^{११} निरुद्धे पि ओळारिके सद्दे अथ पच्छा सुखुमका सद्दा पव-
२० तन्ति, सुखुमकानं सद्दानं निमित्तं सुगहितत्ता सुमनसिकतत्ता सूपधारितत्ता निरुद्धे पि सुखुमके सद्दे अथ पच्छा सुखुमसद्निमित्तारम्मणता पि चित्तं पवत्तति; एवमेव^{१२} पठमं ओळारिका अस्सासपस्सासा पवत्तन्ति, ओळारि-
कानं अस्सासपस्सासानं निमित्तं सुगहितत्ता^{१३} सुमनसिकतत्ता सूपधारितत्ता निरुद्धे पि ओळारिके अस्सासपस्सासे अथ पच्छा सुखुमका अस्सासपस्सासा

१. पणामना-रो० । २-२. अस्ससिस्सामि-सी०, स्या०, ०रो० । ३. आनापानस्स-
तिया-स्या० । एवमुपरि पि । ४. स्या, रो० पोत्थकेषु नत्थि । ५. स्या०, रो० पोत्थकेषु
नत्थि । ६. आनापानसति०-स्या० । एवमुपरि पि । ७. सी० रो० पोत्थकेषु नत्थि ।
८. आकोटिते-स्या० । ९. सुप०-सी० । एवमुपरि पि । १०. एवमेवं-सी०, रो० ।
११. सुगहितत्ता-सी० । एवमुपरि पि ।

पवत्तन्ति, सुखुमकानं अस्सासपस्सासानं निमित्तं सुगहितत्ता सुमनसिकतत्ता
सूपधारितत्ता निरुद्धे पि सुखुमके अस्सासपस्सासे अथ पच्छा सुखुमअस्सास-
पस्सासनिमित्तारम्मणता पि चित्तं न विक्खेपं गच्छति ।

एवं सन्ते वातूपलद्धिया च पभावना होति, अस्सासपस्सासानं च
पभावना होति, आनापानसतिया च पभावना होति, आनापानसतिसमाधि- 5
स्स च पभावना होति, तं च न^१ समापत्तिं पण्डिता समापज्जन्ति पि
बुद्धहन्ति पि ।

पस्सम्भयं कायसङ्गारं ति^२ अस्सासपस्सासा कायो, उपट्ठानं सति,
अनुपस्सना जाणं । कायो उपट्ठानं नो सति, सति उपट्ठानं चेव सति च,
ताय सतिया तेन जाणेन तं कायं अनुपस्सति^३ । तेन बुच्चति — “काये काया- 10
नुपस्सनासतिपट्ठानभावना [पटि०—२१५] ति । अयं तावेत्थ कायानुपस्सना-
वसेन वुत्तस्स पठमचतुक्कस्स अनुपुब्बपदवण्णना ।

यस्मा पनेत्थ इदमेव चतुक्कं आदिकम्मिकस्स कम्मट्ठानवसेन वुत्तं,
इतरानि पन तीणि चतुक्कानि एत्थ पत्तज्झानस्स^४ वेदनाचित्तधम्मानुपस्सना-
वसेन वुत्तानि, तस्मा इदं कम्मट्ठानं भावेत्वा आनापानचतुत्थज्झानपदट्ठानाय^५ 15
विपस्सनाय सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणितुकाभेन बुद्धपुत्तेन यं कातब्बं
तं सब्बं इधेव ताव आदिकम्मिकस्स कुलपुत्तस्स वसेन आदितोप्पभुति^६ एवं
वेदितब्बं । चतुद्विधं ताव सीलं विसोधेतब्बं । तत्थ तिविधा विसोधना —
अनापज्जनं, आपन्नबुट्ठानं, किलेसेहि च अप्पत्तिपीळनं^७ । एवं विसुद्धसीलस्स
हि भावना सम्पज्जति । यम्पिदं^८ चेतियङ्गणवत्तं बोधियङ्गणवत्तं^९ उपज्झाय- 20
वत्तं आचरियवत्तं जन्ताघरवत्तं उपोसथागारवत्तं द्वेअसीतिखन्धकवत्तानि
बुद्धसविधं महावत्तं ति इमेसं वसेन आभिसमाचारिकसीलं बुच्चति, तं पि
साधुकं परिपूरेतब्बं । यो हि “अहं सीलं रक्खामि, किं आभिसमाचारिकेन
कम्मं” ति वदेय्य, तस्स सीलं परिपूरेस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । आभि-
समाचारिकवत्ते पन परिपूरे सीलं परिपूरति^{१०}, सीले परिपूरे समाधि गव्वं 25

१. रो० पोत्थके नत्थि । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. ०पस्सतीति—सी०,
स्या०, रो० । ४. पठमज्झानस्स—रो० । ५. आनापानस्सति०—म० । ६. आदितो पभूति—
स्या०; आदितो प्पभुति—रो०; आदितो पभूति—म० । ७. अप्पत्तिपीळनं—स्या०; अप्पटि०—म० ।
८. यम्पिदं—स्या०; यदिदं—रो० । ९. बोधियङ्गणवत्तं—स्या० । १०. परिपूरेति—रो० ।

गण्हाति । वृत्तं हेतं भगवता — “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु^१ आभिसमा-
चारिकं धम्मं अपरिपूरेत्वा ‘सीलानि परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जती”
[अ०नि०२-२८५] ति वित्त्यारेतव्वं । तस्मा तेन यम्पिदं चेतियङ्गण-
वत्तादि आभिसमाचारिकं सीलं^२ बुच्चति, तं पि साधुकं परिपूरेतव्वं ।

५ ततो—

“आवासो च कुलं लाभो, गणो कम्मञ्च^३ पञ्चमं ।

अद्धानं जाति आवाधो, गन्धो^४ इट्ठी ति ते दसा” ति ॥

[विसु०-६१]

एवं वृत्तेषु दससु पलिवोधेषु^५ यो पलिवोधो अत्थि, सो उप-
च्छिन्दितव्वो ।

- १० एवं उपच्छिन्नपलिवोधेन कम्मट्ठानं उगगहेतव्वं । तं पि^६ दुविधं^७
होति — सव्वत्थककम्मट्ठानं^८ च पारिहारिककम्मट्ठानं च । तत्थ सव्वत्थक-
कम्मट्ठानं नाम भिक्खुसङ्घादीसु मेत्ता मरणस्सति^९ च असुभसञ्जाति^{१०} पि^{११}
एके । कम्मट्ठानिकेन हि भिक्खुना पठमं ताव परिच्छिन्दित्वा सीमट्ठक-
भिक्खुसङ्घे^{१२} मेत्ता भावेतव्वा; ततो सीमट्ठकदेवतासु, ततो गोचरगामे
१५ इस्सरज्जे, ततो तत्थ मनुस्से उपादाय सव्वसत्तेसु । सो हि भिक्खुसङ्घे^{१३}
मेत्ताय सहवासीनं मुदुचित्तं जनेति, अथस्स सुखसंवासाता होति । सीमट्ठक-
देवतासु मेत्ताय मुदुक्तचित्ताहि देवताहि धम्मिकाय रक्खाय सुसंविहिता-
रक्खो होति । गोचरगामे इस्सरज्जे मेत्ताय मुदुक्तचित्तसन्तानेहि इस्सरेहि
धम्मिकाय रक्खाय सुरक्खितपरिक्खारो होति । तत्थ मनुस्सेसु मेत्ताय
२० पसादितचित्तेहि तेहि अपरिभूतो हुत्वा विचरति । सव्वसत्तेसु मेत्ताय
सव्वत्थ अप्पटिहतचारो^{१४} होति ।

४. 417

मरणस्सतिया पन “अवस्सं मरितव्वं” ति चित्तेन्तो अनेसनं
पहाय उपरूपरिवद्भुमानसंवेगो^{१५} अनोलीनवुत्तिको होति । असुभसञ्जाय

१. भिक्खु...पे०...-ना० सं० । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. कम्मेन-सी०, स्या० ।
४. गण्ठो-स्या०; गन्धो-रो० । ५. पल्लि-सी०, रो० । एवगृपरि पि । ६. सी०, स्या०
पोत्थकेन नत्थि । ७. दुविधं स्या० । ८. सव्वत्थ कम्मट्ठानं-रो० । ९. मरणसति-सी०,
रो० । १०-१०. ०पीति-रो० । ११. ०सङ्घो-रो० । १२. प्रपटि-स्या० । १३. उपपरि-

दिव्येषु पि आरम्भणेषु तण्हा न^१ उप्पज्जति^२ । तेनस्सेतं तयं एयं बहूप-
कारत्ता “सब्बत्थ अत्थयितव्वं^३ इच्छितव्वं” ति कत्वा अधिप्पेतस्स च
योगानुयोगकम्मस्स पदट्ठानत्ता “सब्बत्थककम्मट्ठानं” ति वुच्चति ।

अट्ठतिसारम्भणेषु^४ पन यं यस्स चरितानुकूलं,^५ तं तस्स निच्चं
परिहरितव्वताय^६ यथावुत्तेनेव नयेन “पारिहारिककम्मट्ठानं” ति पि^७ 5
वुच्चति । इध पन इदमेव आनापानकम्मट्ठानं^८ “पारिहारिककम्मट्ठानं”
ति वुच्चति । अयमेत्थ सङ्खेपो । वित्थारो^९ पन सीलविसोधनकथं [विसु०-
३-३९] पलिवोधुपच्छेदकथं [विसु०-६१-६६] च इच्छन्तेन विसुद्धि-
मगगतो गहेतव्वो ।

एवं विसुद्धसीलेन पन उपच्छिन्नपलिवोधेन च इदं कम्मट्ठानं 10
उगगण्हन्तेन श्मिना व कम्मट्ठानेन चतुत्थज्झानं निब्बत्तेत्वा विपस्सनं
वड्ढेत्वा अरहत्तं पत्तस्स बृद्धपुत्तस्स सन्तिके उगगहेतव्वं । तं अलभन्तेन
अनागामिस्स, तं पि अलभन्तेन सकदागामिस्स, तं पि अलभन्तेन सोता-
पन्नस्स, तं पि अलभन्तेन आनापानचतुत्थज्झानलाभिस्स, तं पि अलभन्तेन
पालिया अट्ठकथाय च असम्मूळहस्स विनिच्छयाचरियस्स सन्तिके उगगहे- 15
तव्वं । अरहन्तादयो हि अत्तना अधिगतमगमेव^{१०} आचिक्खन्ति । अयं
पन गहनप्पदेसे^{११} महाहत्थिपथं नीहरन्तो विय सब्बत्थ^{१२} असम्मूळहो^{१३} सप्पाया-
सप्पायं परिच्छिन्दित्वा कथेति ।

तत्रायं अनुपुब्बिकथा^{१४} - तेन भिक्खुना सल्लहुकवुत्तिना विनया-
चारसम्पन्नेन वुत्तप्पकारमाचरियं उपसङ्गमित्वा वत्तपटिपत्तिया^{१५} आराधित- 20
चित्तस्स तस्स सन्तिके पञ्चसन्धिकं कम्मट्ठानं उगगहेतव्वं । तन्निमे^{१६} पञ्च^{१७}
सन्धयो^{१८} - उगगहो, परिपुच्छा, उपट्ठानं, अप्पना^{१९}, लक्खणं ति । तत्थ
“उगगहो” ताम कम्मट्ठानस्स उगगण्हनं^{२०}, “परिपुच्छा” नाम कम्मट्ठानस्स*

१-१. नुप्पज्जति-म० । २. अत्थयितव्वं-रो० । ३. अट्ठतिसा०-स्या० । ४. चरि-
णानुत्तुनं-स्या० । ५. तव्वता-म० । ६. स्या० पोत्थके नरिय । ७. आनापान०-रो०;
आनापानस्सति०-म० । ८. वित्थारो-रो० । ९. गतमगमेव-सी०, रो० । १०. गह्णे
पदेमे-रो० । ११. सब्बत्थारम्भणे-स्या० । १२. असम्मूळहो-स्या० । १३. अनुपुब्बो-
स्या०; अनुपुब्बिकथा-गी० । १४. पत्तिया-रो० । १५. तन्निमा-स्या० । १६-१७. पञ्च-
सन्धयो-रो० । १७. अप्पना-सी० । एवमुपरि पि । १८. उगगण्हनं-रो० ।

परिपुच्छना*, “उपट्टानं” नाम कम्मट्टानस्स उपट्टानं, “अप्पना” नाम कम्मट्टानस्स अप्पना, “लक्खणं” नाम कम्मट्टानस्स लक्खणं । “एवंलक्खणमिदं कम्मट्टानं” ति कम्मट्टानसभावूपधारणं ति वुत्त होति ।

एवं पञ्चसन्धिकं कम्मट्टानं उगगण्हन्तो अत्तना पि न किलमति,
 5 आचरियं पि न विहेठेति; तस्मा थोकं उद्दिशापेत्वा बहुकालं^२ सज्जायित्वा
 एवं पञ्चसन्धिकं कम्मट्टानं उगगहेत्वा सचे तत्थ सप्पायं होति, तत्थेव
 वसितव्वं । नो चे तत्थ सप्पायं होति, आचरियं आपुच्छित्वा सचे मन्द-
 पञ्चो योजनपरमं गन्त्वा, सचे तिकखपञ्चो दूरं पि गन्त्वा अट्टारससेना-
 सनदोसविवज्जितं, पञ्चसेनासनङ्गसमन्नागतं सेनासनं उपगम्म तत्थ वसन्तेन
 10 उपच्छिन्नखुद्दकपलिवोधेन कतभत्तकिच्चेन भत्तसम्मदं पटिविनोदेत्वा रतन-
 त्तयगुणानुस्सरणेन चित्तं सम्पहंसेत्वा आचरियुगगतो एकपदं पि असम्मु-
 स्सन्तेन^३ इदं^४ आनापानसतिकम्मट्टानं^५ मनसिकातव्वं । अयमेत्थ सङ्खेपो ।
 वित्थारो^६ पन इमं कयामगं इच्छन्तेन विमुद्धिमगतो गहेतव्वो ।

यं पन वुत्तं “इमं आनापानसतिकम्मट्टानं मनसिकातव्वं” ति तत्रायं
 15 मनसिकारविधि—

“गणना अनुवन्धना, फुसना ठपना सल्लक्खणा ।

विवट्टना पारिसुद्धि, तेसं च पटिपस्सना” ति ॥

[विमु०-१८८]

“गणना” ति गणनायेव । “अनुवन्धना” ति अनुवहना । “फुसना” ति
 23 फुट्टट्टानं । “ठपना” ति अप्पना । “सल्लक्खणा” ति विपस्सना । “विवट्टना”
 419 ति मग्गो । “पारिसुद्धी” ति फलं । “तेसं च पटिपस्सना” ति पच्च-
 वेक्खणा । तत्थ इमिना आदिकम्मिककुलपुत्तेन पठमं गणनाय इमं कम्मट्टानं
 20 मनसिकातव्वं । गणयन्तेन^७ च पच्चन्नं हेट्ठा न ठपेतव्वं, दसन्नं उपरि न
 नेतव्वं, अन्तरे खण्डं न दस्सेतव्वं । पच्चन्नं हेट्ठा ठपेत्तस्स हि सम्भावे ओकासे

*-कम्मट्टानपरि०-रो० । १-१. ०ट्टानप्पना-सी०, रो०; ०ट्टानप्पना-म० ।
 २. बहु कालं गदा० । ३. अयमुस्सन्तेन-सी०, स्या०; अयमुस्सन्तेन-रो० । ४. इमं-सी०,
 स्या०, रो० । ५. आनापानसतिक-स्या० । ६. वित्थारो-रो० । ७. पटिपस्सना-सी०,
 स्या०, रो० । एवमपरि पि । ८. अनुपदहना-रो० । ९. गणेत्तेन-स्या०, म० । एवमपरि पि ।

चित्तुप्पादो विप्फन्दति, सम्बाधे वजे सन्निरुद्धगोगणो^१ विय । दसन्तं उपरि नेन्तस्स गणनानिस्सितो व चित्तुप्पादो होति । अन्तरा खण्डं दस्सेन्तस्स “सिखाप्पत्तं नु खो मे कम्मट्ठानं, नो” ति चित्तं विकम्पति । तस्मा एते दोसे वज्जेत्वा गणेतब्बं ।

गणेत्तेन^२ च^३ पठमं दन्धगणनाय धञ्जमापकगणनाय गणेतब्बं । 5 धञ्जमापको हि नाळि पूरेत्वा “एकं” ति वत्वा ओकिरति । पुन पूरेन्तो किञ्चि^४ कचवरं दिस्वा तं छुट्तेन्तो “एकं एकं” ति वदति । एस नयो “द्वे द्वे” ति आदीसु । एवमेव^५ इमिना पि अस्सासपस्सासेसु यो उपट्ठाति तं गहेत्वा “एकं एकं” ति आदि कत्वा याव “दस दसा” ति पवत्तमानं पवत्तमानं उपलक्खेत्वा व गणेतब्बं । तस्स^६ एवं^७ गणयतो निक्खमन्ता^८ 10 च पविसन्ता च अस्सासपस्सासा पाकटा होन्ति ।

अथानेन तं दन्धगणनं धञ्जमापकगणनं पहाय सीघगणनाय गोपालकगणनाय गणेतब्बं । छेको हि गोपालको सक्खरायो उच्छङ्गेन गहेत्वा रज्जुदण्डहत्यो पातो व वजं गत्वा गावो पिट्ठियं पहरित्वा पलिघत्थम्भ- 15 मत्थके निसिन्तो द्वारं पत्तं पत्तं येव गावि^९ “एको द्वे” ति सक्खरं खिपित्वा^{१०} खिपित्वा^{११} गणेति । तियामरत्ति सम्बाधे ओकासे दुक्खं बुत्थगोगणो^{१२} निक्खमन्तो^{१३} अञ्जमञ्जं उपनिघंसन्तो^{१४} वेगेन^{१५} वेगेन^{१६} पुञ्जो^{१७} पुञ्जो^{१८} हुत्वा निक्खमति । सो वेगेन^{१९} वेगेन^{२०} “तीणि चत्तारि पञ्च दसा^{२१}” ति गणेति- 20 येव । एवं इमस्सा पि पुरिमनयेन गणयतो अस्सासपस्सासा पाकटा हुत्वा सीघ^{२२} सीघं^{२३} पुनप्पुनं सञ्चरन्ति । ततो तेन^{२४} “पुनप्पुनं सञ्चरन्ती” 20 ति जत्वा अन्तो च बहि च अगहेत्वा^{२५} द्वारप्पत्तं द्वारप्पत्तयेव गहेत्वा “एको द्वे तीणि चत्तारि पञ्च, एको द्वे तीणि चत्तारि पञ्च छ, एको द्वे तीणि

१. गोगणो-स्या० । २. गणयन्तेन-रो० । ३. स्या० पोत्थके नत्थि । ४. कञ्चि-स्या० । ५. एवमेवं-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ६-८. तस्सेवं-म० । ७. निक्खमन्ता-रो० । ८. गाविं-म० । ९. एका-सी०, स्या० । १०. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ११. बुट्ठं-स्या० । १२. निक्खमन्तो निउत्तमन्तो-विमु० । १३. उपसेन्तो-स्या० । १४-१५. वेगेन-रो०; वेगवेगेन-स्या० । १६-१७. पुञ्जपुञ्जो-सी० स्या०, रो० । १८-१९. वेगवेगेन-स्या० । १७. पे०...दसा-सी० । १८-१९. सीघसीघं-सी०, स्या०, रो० । १९. तेन सीघं सीघं-स्या० । २०. अगहेत्वा-सी०, रो० ।

चत्तारि पञ्च छ सत्त...पे०^१...अट्ट...^२ नव...^३ दसा” ति सीघं^२ सीघं^३ गणेतव्वमेव । गणनापटिवद्धे^३ हि कम्मट्टाने गणनावलेनेव^४ चित्तं एकगं होति अरित्तूपत्यम्भनवसेन चण्डसोते नावाठपनमिव ।

तस्सेवं सीघं सीघं गणयतो कम्मट्टानं निरन्तरप्पवत्तं विय हत्वा
 ५ उपट्ठाति । अथ “निरन्तरं पवत्तती” ति अत्वा अन्तो च वहि च वातं
 अपरिगहेत्वा पुरिमनयेनेव वेगेन वेगेन गणेतव्वं । अन्तोपविसनवातेन हि
 सद्धिं चित्तं पवेसयतो अब्भन्तरं वातव्माहतं मेदपूरितं विय होति, वहि-
 निक्खमनवातेन हि^५ सद्धिं चित्तं नीहरतो वहिद्धा पुयुत्तारम्मणे चित्तं
 विक्खपति । फुट्ठोकासे पन सांति ठपेत्वा भावेन्तस्सेव भावना सम्पञ्जति ।
 १० तेन वुत्तं — “अन्तो च वहि च वातं अपरिगहेत्वा पुरिमनयेनेव वेगेन वेगेन
 गणेतव्वं” ति ।

कीव चिरं पनेतं गणेतव्वं ति ? याव विना गणनाय अस्सासपस्सासा-
 रम्मणे सति सन्तिट्ठति । वहि विसटवितक्कविच्छेदं कत्वा अस्सासपस्सासा-
 रम्मणे सति सण्ठपनत्थंयेव हि गणना ति ।

१५ एवं गणनाय मनसिकत्वा अनुवन्धनाय मनसिकातव्वं । अनुवन्धना
 नाम गणनं पटिसंहरित्वा सतिया निरन्तरं अस्सासपस्सासानं अनुगमनं; तं
 च खो न आदिमज्झपरियोसानानुगमनवसेन । वहिनिक्खमनवातस्स हि
 नाभि आदि, हृदयं मज्झं, नासिका” परियोसानं । अब्भन्तरपविसनवातस्स
 नासिकगं आदि, हृदयं मज्झं, नाभि परियोसानं । तं चस्स अनुगच्छतो
 २० विक्खेपगतं चित्तं सारम्भाय^६ चेव होति इज्झनाय च । यथाह—“अस्सासादि-
 मज्झपरियोसानं सतिया अनुगच्छतो अज्झत्तं विक्खेपगतेन चित्तेन कायो
 पि चित्तं पि सारद्धा च” होन्ति इज्झिता च फन्दिता च । पस्सासादिमज्झ-
 परियोसानं सतिया अनुगच्छतो वहिद्धा विक्खेपगतेन चित्तेन कायो पि
 चित्तं पि सारद्धा च होन्ति इज्झिता च फन्दिता चा” [पटि०-१६३] ति ।

२५ तस्मा अनुवन्धनाय मनसिकरोन्तेन न^७ आदिमज्झपरियोसानवसेन
 मनसिकातव्वं । अपि च खो फुसनावसेन च ठपनावसेन च मनसिकातव्वं ।

१. सी०, स्याः, रो० पोत्यवेमु नत्थि । २-३. सीघसीघं-रो० । ३. गणन०-स्या०,
 रोः । ४. स्या०, म० पोत्यवेमु नत्थि । ५. नासिकगं-म० । ६. सारद्धाय-म० ।
 ७. व-रो० । ८. रो० पोत्यवे नत्थि ।

गणनानुबन्धनावसेन विय हि फुसनावसेन^१ ठपनावसेन^१ विसुं मनसिकारो नत्थि । फुट्टफुट्टुट्टानेयेव^२ पन गणेन्तो गणनाय च फुसनाय च मनसिकरोति । तत्थेव गणनं पटिसंहरित्वा ते सत्तिया अनुबन्धन्तो अप्पनावसेन^३ च चित्तं ठपेन्तो “अनुबन्धनाय च फुसनाय च ठपनाय च मनसिकरोती” ति वुच्चेति । स्वायमत्थो अट्ठकथायं वुत्तपङ्गुल्लदोवारिकोपमाहि^४ पटिसम्भिदायं 5 वुत्तककचोपमाय च वेदितव्वो ।

तत्रायं पङ्गुलोपमा—“सेय्यथापि पङ्गुलो दोलाय” कीळत्तं मातापुत्तानं दोलं खिपित्वा तत्थेव दोलत्थम्भमूले निसिन्नो कमेन आगच्छन्तस्स च^५ गच्छन्तस्स च^६ दोलाफलकस्स उभो कोटियो मज्झं च पस्सति, न च उभोकोटिमज्झानं दस्सनत्थं व्यावटो^७ होति । एवमेवायं भिक्खु 10 सत्तिवसेन उपनिबन्धनत्थम्भमूले^८ ठत्वा अस्सासपस्सासदोलं खिपित्वा तत्थेव निमित्ते सत्तिया निसिन्नो कमेन आगच्छन्तानं च गच्छन्तानं च फुट्टुट्टाने अस्सासपस्सासानं आदिमज्झपरियोसानं सत्तिया अनुगच्छन्तो तत्थ^९ च^{१०} चित्तं ठपेन्तो पस्सति, न च तेसं दस्सनत्थं व्यावटो होति । अयं पङ्गुलोपमा ।

15

अयं पन दोवारिकोपमा — “सेय्यथापि दोवारिको नगरस्स अन्तो च वहि च पुरिसे ‘को त्वं, कुतो वा’ आगतो, कुहि वा गच्छसि, किं वा ते हत्थे’ ति न वीमंसति, न हि तस्स ते भारा । द्वारप्पत्तं द्वारप्पत्तयेव पन वीमंसति; एवमेव^{११} इमस्स भिक्खुनो अन्तो पविट्ठवाता च वहि निक्खन्तवाता च न भारा होन्ति, द्वारप्पत्ता द्वारप्पत्तायेव भारा ति । 20 अयं दोवारिकोपमा ।

ककचोपमा पन आदितोप्पभुति^{१२} एवं वेदितव्वा । वुत्तं हेतं—

“निमित्तं अस्सासपस्सासा, अनारम्मणमेकचित्तस्सा ।

अजानतो च तयो धम्मे, भावनानुपलब्धति^{१३} ।

१-१. फुसनाठपनावसेन—स्या०, म० । २. ट्टाने ठाने भेव—रो० । ३. अप्पणा०—सी०, रो० । ४. पङ्गुल्ल—स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ५. दोलाय—रो० । एवमुपरि पि । ६. रो० पोत्थे नत्थि । ७. वा—रो० । ८. व्यावटो—सी०, रो० । एवमुपरि पि । ९. ठपेवा—स्या० । १०-१०. तत्थेव—रो० । ११. एवमेव—सी०, रो० । १२. आदितो पभुति—म०; आदितो पभति—रो०; आदितो पभति—स्या० । १३. पभ०—रो०; भावना नूप०—सी०, स्या० ।

निमित्तं अस्सासपस्सासा, अनारम्मणमेकचित्तस्स^१ ।
जानतो च तयो धम्मे, भावना उपलब्धती^२” ति ॥

[पटि०-१९९]

कयं इमे तयो धम्मा एकचित्तस्स आरम्मणं^३ न होन्ति, न चिमे^४
तयो धम्मा अविदिता होन्ति, न च चित्तं विक्खेपं गच्छति, पधानं च पञ्चा-
५ यति, पयोगं च साधेति, विसेसमधिगच्छति ? सेय्यथापि रुक्खो समे भूमि-
भागे निक्खित्तो, तमेनं पुरिसो ककचेन छिन्देय्य, रुक्खे फुट्टककचदन्तानं
वसेन पुरिसस्स सति उपट्ठिता होति, न आगते वा गते वा ककचदन्ते
मनसिकरोति । न^५ आगता वा गता वा ककचदन्ता अविदिता होन्ति,
पधानं च पञ्चायति, पयोगं च साधेति, विसेसमधिगच्छति^६ ।

१० यथा^७ रुक्खो समे भूमिभागे निक्खित्तो; एवं उपनिबन्धननिमित्तं^८ ।
यथा ककचदन्ता; एवं अस्सासपस्सासा । यथा रुक्खे फुट्टककचदन्तानं वसेन
पुरिसस्स सति उपट्ठिता होति, न आगते वा गते वा ककचदन्ते मनसि-
करोति, न आगता वा गता वा ककचदन्ता अविदिता होन्ति, पधानं च
पञ्चायति, पयोगं च साधेति, विसेसमधिगच्छति^९; एवमेव भिक्खु नासि-
१५ कगे वा मुखनिमित्ते वा सति उपट्ठपेत्वा निसिन्नो होति, न आगते वा
गते वा अस्सासपस्सासे मनसिकरोति, न आगता वा गता वा अस्सास-
पस्सासा अविदिता होन्ति, पधानं च पञ्चायति, पयोगं च साधेति, विसेस-
मधिगच्छति ।

पधानं ति कतमं पधानं ? आरद्धविरियस्स कायो पि चित्तं पि
२० कम्मनियं^{१०} होति - इदं पधानं । कतमो पयोगो ? आरद्धविरियस्स उपक्कि-
सेसा पहीयन्ति, वितक्का वृपसम्मन्ति^{११} - अयं पयोगो । कतमो विसेसो ?
आरद्धविरियस्स संयोजना पहीयन्ति, अनुसया व्यन्ती^{१२} होन्ति - अयं
विसेसो । एवं इमे तयो धम्मा एकचित्तस्स आरम्णा^{१३} न होन्ति, न चिमे

१. आरम्मणमेक०-रो० । २. आरम्मणा-सी०, स्या० । ३. चीमे-स्या० । ४. न
य-स्या० । ५. स्या०, रो०, म० पोत्यकेसु नत्व । ६. यथा पि-स्या० । ७. उपनिबन्ध-
निमित्त-रो० । ८. कम्मनियं-सी० । ९. वृपसम्मन्ति-स्या० । १०. व्यन्ति-स्या०, रो० ।
११. आरम्णा-स्या० ।

तथो धम्मा अविदिता होन्ति, न च चित्तं विक्खेपं गच्छति, पधानं च पञ्चायति, पयोगं च साधेति, विसेसमधिगच्छति ।

“आनापानसती^१ यस्स, परिपुण्णा सुभाविता ।

अनुपुब्बं परिचिता, यथा बुद्धेन देसिता ॥

सो^२ इमं^३ लोकं पभासेति अब्भा मुत्तो व चन्दिमा” ति ॥

5

[पटि०-१९९-२००]

अयं ककचोपमा । इध पनस्स आगतागतवसेन अमनसिकारमत्तमेव पयोजनं ति वेदितव्वं । इदं कम्मट्ठानं मनसिकरोतो कस्सचि नचिरेनेव निमित्तं च उप्पज्जति, अवसेसज्झानङ्गपटिमण्डिता^३ अप्पनासङ्घाता^४ ठपना च सम्पज्जति । कस्सचि पन गणनावसेनेव मनसिकारकालतोप्पभुति^५ अनुक्क-
मतो^६ ओळारिकअस्सासपस्सासनिरोधवसेन कायदरथे वूपसन्ते कायो पि चित्तं 10
पि लहुकं होति, सरीरं आकासे लङ्घनाकारप्पत्तं विय होति^७ । यथा सारद्ध-
कायस्स मञ्चे वा पीठे वा निसीदतो मञ्चपीठं ओनमति, विकूजति^८, पच्चत्थ-
रणं वालि गण्हाति^९ । असारद्धकायस्स पन निसीदतो नेव मञ्चपीठं ओनमति,
न विकूजति, न पच्चत्थरणं वालि गण्हाति, तूलपिचुपूरितं विय मञ्चपीठं
होति । कस्मा ? यस्मा असारद्धो कायो लहुको होति; एवमेव गणनावसेन 15
मनसिकारकालतोप्पभुति अनुक्कमतो ओळारिकअस्सासपस्सासनिरोधवसेन
कायदरथे वूपसन्ते कायो पि लहुकं चित्तं पि होति, सरीरं आकासे लङ्घना-
कारप्पत्तं विय होति ।

तस्स ओळारिके अस्सासपस्सासे निरुद्धे सुखुमस्सासपस्सासनिमित्ता-
रम्मणं^{१०} चित्तं पवत्तति, तस्मि पि निरुद्धे अपरापरं ततो सुखुमतरसुखुमतम- 20
निमित्तारम्मणं^{११} पवत्ततियेव । कथं ? यथा पुरिसो महितिया लोहसलाकाय
कंसतालं^{१२} आकोट्येय^{१३}, एकप्पहारेण महासद्दो उप्पज्जेय्य, तस्स ओळारिक-
सद्धारम्मणं चित्तं पवत्तेय्य, निरुद्धे ओळारिके सद्दे अथ पच्छा सुखुमसद्-

१. आनापानस्सति-स्या०, रो० । २-२. सो मं-सी०, स्या० । ३. ०पति०-सी०,
रो० । ४. वणणा०-सी०, रो० । ५. ०कालतो पभुति-म०; कालतो पभूति-स्या०; ०भूति-
रो० । एवमुपरि पि । ६-६. स्या० पोत्थके नत्थि । ७. विबुट्टति-स्या० । एवमुपरि पि ।
८. गण्हाति-रो० । ९. सुखुमस्सासपस्सास०-स्या० । १०. ०तमं निमित्ता०-रो०; सुखुम-
तरसुखुमत०-स्या० । एवमुपरि पि । ११. कंसतालं-म० । १२. आकोट्येय-स्या० ।

निमित्तारम्मणं, तस्मिं पि निरुद्धे अपरापर ततो सुखुमतरसुखुमतमसद्-
निमित्तारम्मणं पवत्तेव; एव ति वेदितव्य । वुत्तं पि चेत्त - “सेय्यथापि
कसे आकोटिते” [पटि०-२१५] ति वित्थारो ।

यथा हि अञ्जानि कम्मट्ठानानि उपरुपरि^३ विभूतानि^३ होन्ति,
५ न तथा इदं । इदं पन उपरुपरि भावेतस्स भावेत्तस्स सुखुमत्तं^४ गच्छति,
उपट्ठानं पि न उपगच्छति । एव अनुपट्ठहन्ते पन तस्मिं न तेन भिक्खुना
उट्ठायासना चम्मखण्ड पप्फोटेत्वा^५ गन्तव्य । किं कातव्वं ? “आचरियं पुच्छि-
स्सामी” ति वा “नट्ठ दानि मे कम्मट्ठान” ति वा न वुट्ठातव्व, इरियापथ
विकोपेत्वा गच्छतो हि कम्मट्ठान नवं नवमेव होति । तस्मा यथानिसिन्ने-
१० नेव देसतो आहरितव्वं ।

तत्राय आहरणूपायो । तेन हि भिक्खुना कम्मट्ठानस्स अनुपट्ठहन-
भाव भत्वा इति पटिसञ्चिक्खितव्व - “इमे अस्सासपस्सासा नाम कत्थ
अत्थि, कत्थ नत्थि, कस्स वा अत्थि, कस्स वा नत्थी” ति । अयेव पटिसञ्चि-
क्खता^६ “इमे अन्तोमातुकुच्छियं नत्थि, उदके निमुग्गानं नत्थि, तथा
१५ असञ्जीभूतान मतान चतुत्थज्झानसमापन्नान रूपारूपभवसमञ्जीन निरोध-
समापन्नान” ति भत्वा एव अत्तना व अत्ता पटिचोदेतव्वो - “ननु त्व,
पण्डित, नेव मातुकुच्छिगतो, न उदके निमुग्गो, न असञ्जीभूतो, न मतो,
न चतुत्थज्झानसमापन्नो, न रूपारूपभवसमञ्जी, न निरोधसमापन्नो,
अत्थियेव ते अस्सासपस्सासा”, मन्दपञ्चताय पन परिग्गहेतु न सक्कोसी”
२० ति । अयानेन पकतिफुट्ठवसेनेव चित्तं ठपेत्वा मनसिकारो पवत्तेतव्वो ।
इमे हि दीघनासिकस्स नासापुट घट्टेन्ता पवत्तन्ति, रस्सनासिकस्स उत्तरोट्ठ ।
तस्मानेन इम नाम ठान घट्टेन्ती ति निमित्तं पट्टपेतव्व । इममेव^७ हि अत्थ-
वस्स पटिच्च वुत्तं भगवता - “नाह, भिक्खवे, मुट्ठस्सतिस्स असम्पजानस्स
आनापानस्सतिभावन” वदामी” [स० नि० ४-२८७, म० नि० ३-१४७] ति ।
२५ किञ्चा पि हि य किञ्चि कम्मट्ठान सतस्स सम्पजानस्स सम्पज्जति, इतो

१. चित्तं-म० । २. आकोटिते-स्या० । ३-३ उपरुपरिभूतानि - रो० ।
४. सुखुमत्तं-स्या० । ५. पप्फोटेत्वा-रो० । ६. पटिसञ्चिक्खतो सो० स्या०, रो० ।
७. अस्सासपस्सासा-स्या० । ८. ठपेतव्वं-स्या०, रो० । ९. इदमेव-सी०, रो० । १०. आना
पान-स्या० ।

अञ्जं पन मनसिकरोन्तस्स पाकटं होति । इदं पन आनापानस्सतिकम्मद्वानं
गहकं गहकभावनं बुद्ध-पच्चेकबुद्ध-बुद्धपुत्तानं महापुरिसानमेव मनसिकार-
भूमिभूतं, न चेव इत्तरं, न च^१ इत्तरसत्तसमासेवितं । यथा यथा मनसिकरी-
यति^२, तथा तथा सन्तं चेव होति सुखुमं च । तस्मा एत्थ बलवती सति
च पञ्जा च इच्छितब्बा ।

5

यथा हि पट्टसाटकस्स^३ तुन्नकरणकाले सूचि^४ पि सुखुमा इच्छितब्बा,
सूचिपासवेधनं पि ततो सुखुमतरं; एवमेव पट्टसाटकसदिसस्स^५ इमस्स
कम्मद्वानस्स भावनाकाले सूचिपटिभागा सति पि सूचिपासवेधनपटिभागा
तंसम्पयुत्ता पञ्जा पि बलवती इच्छितब्बा । ताहि च पन सतिपञ्जाहि
समन्नागतेन भिक्खुना न ते अस्सासपस्सासा अञ्जत्र पकतिफुट्ठोकासा^६
परियेसितब्बा ।

10

यथा पन कस्सको^७ कसि^८ कसित्वा बलिवद्दे^९ मुञ्चित्वा गोचराभि-
मुखे कत्वा छायाय निसिन्नो विस्समेय्य^{१०}, अथस्स ते बलिवद्दा वेगेन अटविं
पविसेय्युं । यो होति छेको कस्सको सो पुन ते गहेत्वा योजेतुकामो न तेसं
अनुपदं गत्वा अटविं आहिण्डति । अथ खो रस्मि च पतोदं^{११} च गहेत्वा^{१२}
उज्जुकेमेव तेसं सन्निपाततित्थं^{१३} गत्वा निसीदति वा निपज्जति वा । अथ
खो^{१४} ते गोणे दिवसभागं चरित्वा निपाततित्थं^{१५} ओतरित्वा नहात्वा^{१६} च
पिवित्वा च पच्चुत्तरित्वा ठिते दिस्वा रस्मिया बन्धित्वा पतोदेन विज्झन्तो
आनेत्वा योजेत्वा पुन कम्मं करोति; एवमेव तेन भिक्खुना न ते अस्सास-
पस्सासा^{१७} अञ्जत्र पकतिफुट्ठोकासा परियेसितब्बा । सतिरस्मि पन पञ्जा-
पतोदं च गहेत्वा पकतिफुट्ठोकासे चित्तं ठपेत्वा मनसिकारो पवत्तेतब्बो ।
एवं हिस्स मनसिकरोतो न चिरस्सेव ते उपट्ठहन्ति, निपाततित्थे विय गोणा ।
ततो तेन सतिरस्मिया बन्धित्वा तस्मियेव ठाने योजेत्वा पञ्जापतोदेन

20

१. स्या०, रो० पोत्थकेमु नत्थि । २. मनसिकयिरति-स्या०; मनसिकरियति-रो० ।

३. मट्ट-स्या०, म० । एवमुपरि पि । ४. सूचि-रो० । एवमुपरि पि । ५. पट्ट-स्या०, रो० ।

६-६. कसको-स्या० । एवमुपरि पि । ७. बलिवद्दे-म० । एवमुपरि पि । ८. विसमेय्य-स्या० ।

९. पतोदं-स्या० । एवमुपरि पि । १०. निपाततित्थं-म०; निपाततित्थं-स्या० । एवमुपरि

पि । ११. स्या०, रो०, म० पोत्थकेमु नत्थि । १२. उपट्ठहन्ति-स्या० । १३. नहात्वा-

म० । एवमुपरि पि । १४. स्या० पोत्थके नत्थि ।

विज्ज्ञत्तेन पुन कम्मट्ठानं अनुयुञ्जितव्वं; तस्सेवमनुयुञ्जतो न चिरस्सेव निमित्तं उपट्ठाति । तं पनेतं न सव्वेसं एकसदिसं होति; अपि च खो कस्सचि सुखसम्पस्सं उप्पादयमानो तूलपिचु विय, कप्पासपिचु विय, वात-
धारा विय च उपट्ठातो ति एकच्चे आहु ।

- 5 अयं पन अट्ठकयाविनिच्छयो—इदं हि कस्सचि तारकरूपं विय, मणिगुळिका^१ विय, मुत्तागुळिका विय च कस्सचि खरसम्पस्सं हुत्वा कप्पा-
सट्ठि विय, सारदारुसूचि विय च कस्सचि दीघपामङ्गसुत्तं विय, कुमुमदामं
विय, धूमसिखा विय च कस्सचि वित्त्यतं मक्कटकसुत्तं विय, बलाहकपटलं^२
विय, पटुमपुष्पं विय, रथचक्कं विय, चन्दमण्डलं विय, सुरियमण्डलं विय च
10 उपट्ठाति । तं च पनेतं यथा सम्बहुलेसु भिक्खूसु सुत्तन्तं सज्झायित्वा
निसिन्नेसु एकेन भिक्खुना “तुम्हाकं कीदिसं हुत्वा इदं सुत्तं उपट्ठाती” ति
वुत्ते एको “मय्हं महती पव्वतेय्या नदी^३ विय हुत्वा उपट्ठाती” ति आहु ।
अपरो “मय्हं एका^४ वनराजि^५ विय” । अज्जो “मय्हं सीतच्छ्यायो
साखासम्पन्नो फलभारभरितस्सखो विया” ति । तेसं हि तं^६ एकमेव सुत्तं
15 सज्झानानताय नानतो उपट्ठाति^७ । एवं एकमेव कम्मट्ठानं सज्झानानताय
नानतो उपट्ठाति । सज्जजं^८ हि एतं सज्झानिदानं सज्जाप्पभवं^९ तस्मा
सज्झानानताय नानतो उपट्ठाती ति वेदितव्वं ।

एत्थ च अज्जमेव अस्सासारम्मणं चित्तं, अज्जं पस्सासारम्मणं,
अज्जं निमित्तारम्मणं यस्स हि इमे तयो धम्मा नत्थि, तस्स कम्मट्ठानं नेव
20 अप्पनं^{१०} न उपचारं पापुणाति । यस्स पनिमे तयो धम्मा अत्थि, तस्सेव
कम्मट्ठानं अप्पनं च उपचारं च पापुणाति । वुत्तं हेतं—

“निमित्तं अस्सासपस्सासा, अनारम्मणमेकचित्तस्स ।

अजानतो च तयो धम्मे, भावनानुपलब्धति” ॥

निमित्तं अस्सासपस्सासा, अनारम्मणमेकचित्तस्स” ।

25 जानतो च तयो धम्मे, भावना उपलब्धती” ति ॥ [पटि०—१६६]

१. गुलिवा-रो० । एवमुपरि पि । २. बलाहक-सो० । ३. नदि-रो० ।
४-५. एका वनराजी-सो०; एकवनराजि-स्या० । ६. स्या० पोत्थके नत्थि । ७. उपट्ठासि-
स्या० । ८. सज्जाजं-स्या० । ९. सज्जापमवं-सो०, स्या० । १०. अप्पनं-सो०, रो० ।
एवमुपरि पि । १०. नूप-स्या०, रो० । ११. आरम्मण-रो० ।

एवं उपट्टिते पन निमित्ते तेन भिक्खुना आचरियसन्तिकं गत्वा आरोचेतब्बं—“महं, भन्ते, एवरूपं नाम उपट्ठाती” ति । आचरियेन पन “एतं निमित्तं” ति वा “न निमित्तं” ति वा न वत्तब्बं । “एवं होति, आवुसो” ति वत्वा “पुनप्पुनं^१ मनसिकरोही” ति वत्तब्बो । “निमित्तं” ति हि वुत्ते ओसानं^२ आपब्जेय्य; “न निमित्तं” ति वुत्ते निरासो विसीदेय्य ।^५ तस्मा तदुभयं पि अवत्वा मनसिकारेयेव नियोजेतब्बो ति । एवं ताव दीघभाणका । मज्झिमभाणका पनाहु—“निमित्तमिदं, आवुसो, कम्मट्ठानं पुनप्पुनं मनसिकरोहि सप्पुरिसा ति वत्तब्बो” ति । अथानेन निमित्तेयेव चित्तं ठपेतब्बं । एवमस्सायं इतो पभुति^३ ठपनावसेन भावना होति । वुत्तं हेतं पोरणेहि—

10

“निमित्ते ठपयं चित्तं, नानाकारं विभावयं ।
घोरो अस्सासपस्सासे, सकं चित्तं निबन्धती” ति ॥

[विमु०-१९३]

तस्सेवं निमित्तपट्ठानतो^४ पभुति नीवरणानि विक्खम्मित्तानेव होन्ति किलेसा सन्निसिन्ना व, सति उपट्ठितायेव, चित्तं समाहितमेव । इदं हि द्वीहाकारेहि चित्तं समाहितं नाम होहि—उपचारभूमियं वा नीवरणप्प-¹⁵ हानेन,^५ पटिलाभभूमियं वा अङ्गपातुभावेन । तत्थ “उपचारभूमी” ति उपचारसमाधि; “पटिलाभभूमी” ति अप्पनासमाधि । तेसं किं नानाकरणं ? उपचारसमाधि कुसलवीथियं जवित्वा भवङ्गं ओतरति, अप्पनासमाधि दिवसभागे अप्पेत्वा निसिन्नस्स दिवसभागं पि कुसलवीथियं जवति, भवङ्गं^६ न ओतरति । इमेसु द्वीसु समाधोसु निमित्तपातुभावेन^७ ²⁰ उपचारसमाधिना समाहितं चित्तं होति । अथानेन तं निमित्तं नेव वण्णतो मनसिकातब्बं, न लवण्णतो पच्चवेक्खितत्वं । अपि च खो खत्तियमहेसिया चक्कवत्तिगम्भो विय कस्सकेन सालियवगम्भो विय च अप्पमत्तेन रक्खितत्वं; रक्खितं हिस्स फलदं होति ।

१. पुनप्पुन-सो० । २. ओसानं-स्या०, म० । ३. पभुति-सो०, रो० । ४. निमित्तप-
ट्ठानतो-सो०, रो० । ५. पट्टाणेन-सो० । ६. न भवङ्गं-म० । ७. ०भावे-सो०, रो० ।
८. साद्धि-सो० ।

“निमित्तं रक्खतो लद्धं, परिहानिं न विञ्जति ।

आरक्खम्हि अमन्तम्हि, लद्धं लद्धं विनस्सती” ति ॥

तत्राय रक्खणुपायो^१ - तेन भिक्षुना आवासो, गोचरो, भस्स,
पुगलो, भोजन, उतु, इरियापयो ति इमानि सत्त असप्पायानि वज्जेत्वा
५ तानेव सत्त सप्पायानि सेवन्तेन पुनप्पुन त निमित्तं मनसिकातव्व ।

एव सप्पायसेवनेन निमित्तं थिर कत्वा वुट्ठि^२ विरुज्झि^३ गमयित्वा
वत्युविसदकिरिया, इन्द्रियसमत्तपटिपादनता, निमित्तकुसलता, यस्मिं समये
चित्तं निगहेतव्व^४ तस्मिं समये चित्तनिगगण्ठना^५, यस्मिं समये चित्तं पगगहे-
तव्व^६ तस्मिं समये चित्तपगगण्ठना^७, यस्मिं समये चित्तं सम्पहसेतव्व तस्मिं
१० समये चित्तसम्पहसना, यस्मिं समये चित्तं अज्झुपेक्खतव्व तस्मिं समये
चित्तं^८ अज्झुपेक्खना^९, असमाहितपुग्गलपरिवज्जना, समाहितपुग्गलसेवना,
तदधिमुत्तता ति इमानि दस अप्पनाकोसल्लानि अविजहन्तेन योगो
करणीयो ।

तस्सेवमनुयुत्तस्स^{१०} विहरतो इदानीं अप्पना उप्पञ्जिस्सती ति भवञ्ज
१५ विच्छिन्दित्वा निमित्तारम्मण मनोद्वारावज्जनं उप्पज्जति । तस्मिं च निरुद्धे
तदेवारम्मण गहेत्वा चत्तारि पञ्च वा जवनानि,^{११} येस पठमं परिकम्म,
दुतियं उपचार, ततियं अनुलोम, चतुत्यं गोत्रभु^{१२}, पञ्चमं अप्पनाचित्तं । पठमं
वा परिकम्म चेव उपचार च, दुतियं अनुलोम, ततियं गोत्रभु, चतुत्यं
अप्पनाचित्तं ति वुच्चति । चतुत्यमेव हि पञ्चमं वा अप्पेति, न छट्ठं सत्तमं
२० वा आसन्नभवङ्गपातत्ता ।

आभिघम्मिकगोदत्तत्थेरो पनाह - “आसेवनपच्चयेन कुसला घम्मा
वलवन्तो होन्ति, तस्मा छट्ठं सत्तमं वा अप्पेती” ति । त अट्ठकथासु
पटिक्खित्तं । तत्थ पुब्बभागचित्तानि कामावचरानि होन्ति,^{१३} अप्पनाचित्तं

१-१ लद्धपरिहानि-म० । २. रक्खणुपायो-सो, रो०, म० । ३. वुट्ठि-सो०, रो० ।
४. विरुज्झि वेपुल्ल स्या० । ५. पगगहेतव्व-म०, पगगण्ठेतव्व-रो० । ६. पगगहना-म०,
निगगण्ठनाय-रो० । ७. निगगहेतव्व-म०, पगगण्ठेतव्व रो० । ८. पगगण्ठना-म० चित्तं
पगगण्ठना-रो० । ९-९ चित्तं-स्या०, पेक्खणा सो०, रो० । १०. मनुयुज्जत्तस्स स्या० ।
११. वज्जेत-स्या० । १२. गोत्रभु-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १३ सो०, स्या०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

पन रूपावचरं । एवमनेन पञ्चङ्गविष्पहीनं^१, पञ्चङ्गसमन्तागतं, दसलक्खण-
सम्पन्नं, तिविधकल्याणं, पठमज्झानमधिगतं होति । सो तस्मियेव^२
आरम्भणे^३ वितक्कादयो वूपसमेत्वा दुतिय-ततिय-चतुत्यज्झानानि पापु-
णाति । एत्तावता च ठपनावसेन^४ भावनाय परियोसानप्पत्तो होति ।
अयमेत्थ सङ्खेपकथा । वित्थारो^५ पन इच्छन्तेन विसुद्धिमग्गतो गहेत्त्वो^६ । 5

एवं पत्तचतुत्यज्झानो पनेत्थ भिक्खु सल्लक्खणाविवट्टनावसेन कम्म-
ट्टानं वड्ढेत्वा पारिसुद्धिं पत्तुकामो तदेव भानं आवज्जनसमापज्जनाधिट्टान-
वुट्टानपच्चवेक्खणासङ्खातेहि^७ पञ्चहाकारेहि वसिप्पत्तं पगुणं कत्वा अरूप-
पुब्बङ्गमं वा रूपं, रूपपुब्बङ्गमं वा अरूपं ति रूपारूपं परिग्गहेत्वा विप-
स्सनं पट्टपेति । कथं ? सो हि भाना बुट्टहित्वा भानङ्गानि परिग्गहेत्वा तेसं 10
निस्सयं हृदयवत्थुं तं निस्सयानि च भूतानि तेसं च निस्सयं सकलं पि
करजकायं पस्सति । ततो “भानङ्गानि अरूपं, वत्थादीनि रूपं” ति रूपा-
रूपं ववत्थपेति^८ ।

अथ वा समापत्तितो बुट्टहित्वा केसादीसु^९ कोट्टासेसु पठविधातुआदि-
वसेन^{१०} चत्तारि भूतानि तन्निस्सितरूपानि च परिग्गहेत्वा यथापरिग्गहित- 15
रूपारम्भणं यथापरिग्गहितरूपवत्थुद्वारारम्भणं वा ससम्पयुत्तधम्मं विज्जाणं
च^{११} पस्सति । ततो “भूतादीनि रूपं ससम्पयुत्तधम्मं^{१२} विज्जाणं अरूपं^{१३}” ति
ववत्थपेति ।

अथ वा समापत्तितो बुट्टहित्वा अस्सासपस्सासानं समुदयो करजकायो
च चित्तं चा ति पस्सति । यथा हि कम्मारागगारिया धममानाय भस्तं च 20
पुरिसस्स च तज्जं वायामं पटिच्च वातो सञ्चरति; एवमेव^{१४} कायं च चित्तं
च पटिच्च अस्सासपस्सासा ति । ततो अस्सासपस्सासे च कायं च रूपं, चित्तं
च तं सम्पयुत्तधम्मे च अरूपं ति ववत्थपेति ।

१. ०हीणं-सी० । २-२. तस्मियेवारम्भणे-म० । ३. ठपनवसेन-स्या०, रो० ।
४. वित्थारं-सी०, स्या०, रो० । ५. गहेत्त्वं-सी०, स्या०, रो० । ६. ०पमापज्जन-
मधिट्टानवेक्खणसङ्खातेहि-म०; ०पच्चवेक्खणसङ्खातेहि-स्या० । ७. ववट्टपेति-स्या० ।
एवमुपरि पि । ८. वेसादिगु-सी० । ९. पपवी०-म०; पठवी०-स्या०, रो० । १०. स्या०,
रो० पोत्थकेगु नटिय । ११. सम्पयुत्तधम्मं-स्या० । १२. विज्जाणमर्हा-सी०, स्या०, रो० ।
१३. एवमेव-सी०, रो० ।

एव नामरूप ववत्यपेत्वा तस्स पचय परियेसति, परियेसन्तो च त
 दिस्वा तीसु पि अद्वासु नामरूपस्स पवत्ति आरब्भ कद्ध वितरति ।
 विर्तिण्णकद्धो कलापसम्मसनवसेन तिलक्खण आरोपेत्वा उदयव्वया-
 नुपस्सनाय पुव्वभागे उप्पन्ते ओभासादयो दसविपस्सनुपक्खिलेसे पहाय
 5 उपक्खिलेसविमुत्त पटिपदाजाण "मग्गो" ति ववत्यपेत्वा उदय पहाय
 भङ्गानुपस्सन पत्वा निरन्तर भङ्गानुपस्सनेन भयतो उपट्ठितेसु सव्वसद्वा-
 रेसु निव्विन्दन्तो विरज्जन्तो विमुच्चन्तो यथाक्कम चत्तारो अरियमग्गे
 पापुणित्वा अरहत्तफले पतिट्ठाय एनूनवीसतिभेदस्स पच्चवेक्खणाज्जाणस्स^१
 परियन्तप्पत्तो सदेवकस्स लोकस्स अग्गदक्खिण्यो होति । एत्तावता चस्स
 10 गणन आदि कत्वा विपस्सनापरियोसाना^२ आनापानमतिसमाधिभावना^३
 च समत्ता होती ति ।

अय सच्चारारतो पठम उतुम्भण्णना ।

इतरेसु पन तीसु चतुक्केसु यस्मा विसु^४ कम्मट्ठानभावनानयो नाम
 नत्थि, तस्मा अनुपदवण्णनानयेनेव तेस^५ अत्थो वेदितव्वो । पीतिप्पटिसंवेदी^६
 (८७१५) ति पीति^७ पटिसविदित वरोन्तो पाकट करोन्तो अस्ससिस्सामि
 15 पस्ससिस्सामी ति सिक्खति । तत्थ द्वीहाकारेहि पीति पटिसविदिता होति -
 आरम्मणतो च असम्मोहतो च ।

कथ आरम्मणतो पीति पटिसविदिता होति ? सप्पीतिके द्वे भाने
 समापज्जति, तस्म समापत्तिक्खणे भानपटिलाभेन आरम्मणतो पीति पटि-
 सविदिता होति आरम्मणस्स पटिसविदितत्ता^८ ।

20 कथ असम्मोहतो ? सप्पीतिके द्वे भाने समापज्जित्वा बुद्धाय ज्ञान-
 सम्पयुत्तवपीति खयतो वयतो सम्मसति, तस्म विपस्सनाक्खणे लक्खणपटि-
 वेधेन असम्मोहतो पीति^९ पटिसविदिता^{१०} होति । वुत्त^{११} चेत^{१२} पटि-
 सम्भिदाय -

"दीघ अस्सासवसेन^{१३} चित्तस्स एकगत अविक्वेप पजानतो
 25 सति उपट्ठिता होति । ताय सतिया तेन जाणेन सा पीति पटि-

१ वक्खणज्जाणस्स-म० वक्खणज्जाणस्स-स्या० । २ पटिपस्सनापरि०-स्या० ।

३ पानम्भति० स्या, म० । ४ वामु-रो । ५ नेसं-म० । ६ पीतिपटि०-

सी०, स्या०, रो० । ७ पीति-रो० । ८ संवेदितत्ता-रो० । ९-१०. लक्खणपटि०-रो० ।

१०-१०. वुत्तहेत-म० । ११ अस्सासपस्सासवसेन-ना० स० पटि० ।

संविदिता^१ होति । दीघं पस्सासवसेन^२...पे०...रस्सं अस्सासवसेन...रस्सं पस्सासवसेन ... सब्बकायप्पटिसंवेदी अस्सासवसेन ... सब्बकायप्पटिसंवेदी पस्सासवसेन...पस्सम्भयं कायसङ्खारं अस्सासवसेन...पस्सम्भयं कायसङ्खारं पस्सासवसेन^३ चित्तस्स एकगतं अविक्खेपं पजानतो सति उपट्ठिता होति, ताय सतिया तेन जाणेन सा पीति पटिसंविदिता होति । आवब्भतो^४ सा 5 पीति पटिसंविदिता होति जानतो*...पस्सतो...पच्चवेक्खतो...चित्तं अधिट्ठ-हत्तो...सद्भाय अधिमुच्चतो...विरियं^५ पगण्हतो...सति उपट्ठापयतो...चित्तं समादहतो...पञ्चाय पजानतो...अभिज्जेय्यं अभिजानतो^६...परिज्जेय्यं परिजानतो^७...पहातब्बं पजहतो^८...भावेतब्बं भावयतो^९...सच्छिक्कातब्बं* सच्छिक्करोतो सा पीति पटिसंविदिता होति । एवं सा पीति 10 पटिसंविदिता होती" [पटि०-२१७] ति ।

एतेनेव नयेन अवसेसपदानि पि अत्थतो वेदितव्वानि । इदं पनेत्थ विसेसमतं । तिण्णं भानानं वसेन सुखपटिसंवेदिता चतुन्नं पि वसेन चित्त-सङ्खारपटिसंवेदिता वेदितव्वा । "चित्तसङ्खारो" ति वेदनादयो दुवे^{१०} खन्धा । सुखप्पटिसंवेदिपदे चेत्य विपस्सनाभूमिदस्सनत्थं "सुखं ति द्वे सुखानि - 15 कायिकं च सुखं चेतसिकं चा" ति पटिसम्भिदायं [२१८] वुत्तं । पस्सम्भयं चित्तसङ्खारं (८७.१६) ति ओळारिकं ओळारिकं चित्तसङ्खारं पस्सम्भेन्तो निरोधेन्तो ति अत्थो । सो वित्थारतो कायसङ्खारे वुत्तनयेनेव वेदितव्वो । अपि चेत्य पीतिपदे पीतिसीसेन वेदना वुत्ता । सुखपदे^{११} सरूपेनेव वेदना । द्वीसु चित्त-सङ्खारपदेसु "सञ्जा च वेदना च चेतसिका एते धम्मा चित्तपटिबद्धा चित्त- 20 सङ्खारा" [म०नि०१-३७२; पटि०-२१९] ति वचनतो सञ्जासम्पयुत्ता वेदना ति । एवं वेदनानुपस्सनानयेन इदं चतुवकं भासितं ति वेदितव्वं ।

ततियचतुक्के पि चतुन्नं^{१२} भानानं वसेन चित्तप्पटिसंवेदिता वेदितव्वा । अभिप्पमोदयं चित्तं ति चित्तं मोदेन्तो पमोदेन्तो हासेन्तो पहासेन्तो अस्स-

१ पटिविदिता-ना० सं० पटि० । २-२. पस्सासवसेन रस्सं अस्सासवसेन रस्सं पस्सासवसेन सम्बकायप्पटिसंवेदी अस्सासपस्सासवसेन पस्सम्भयं कायसङ्खारं अस्सासपस्सासवसेन-सी०, स्या०, रो० । ३. आवज्जयतो-स्या० । ४-७-सी०, स्या०, रो० पोत्थकेणु सम्बत्थ...नरिय । ४. वीरियं-म० । एवमुपरि पि । ५, ६, ७, ८. स्या०, रो० पोत्थकेणु नरिय । ६. द्वे-स्या०, म० । १०. सुखपटिसंवेदिपदे-स्या०, रो० । ११. अपि-म० ।

सिस्सामि पस्ससिस्सामी ति सिक्खति । तत्थ द्वीहाकारेहि अभिप्पमोदो
होति - समाधिवसेन च^१ विपस्सनावसेन च ।

कथं समाधिवसेन ? सप्पीतिके द्वे भाने समापज्जति, सो समापत्ति-
क्खणे सम्पयुत्तपीतिया^२ चित्तं आमोदेति पमोदेति । कथं विपस्सनावसेन ?
५ सप्पीतिके द्वे भाने समापज्जित्वा बुद्धाय भानसम्पयुत्तकपीति खयतो वयतो
सम्मसति; एवं विपस्सनाक्खणे भानसम्पयुत्तकपीति^३ आरम्मणं कत्वा चित्तं
आमोदेति पमोदेति । एवं पटिपन्नो “अभिप्पमोदयं चित्तं अस्ससिस्सामि
पस्ससिस्सामी ति सिक्खती” ति बुच्चति ।

समादहं चित्तं (८७.२२) ति पठमज्झानादिवसेन आरम्मणे चित्तं
१० समं आदहन्तो समं ठपेन्तो तानि वा पन ज्ञानानि समापज्जित्वा बुद्धाय भान-
सम्पयुत्तकचित्तं^४ खयतो वयतो सम्मसतो विपस्सनाक्खणे लक्खणपटिवेधेन
उप्पज्जति खणिकचित्तेकगता; एवं उप्पन्नाय खणिकचित्तेकगताय वसेन पि
आरम्मणे चित्तं समं आदहन्तो समं ठपेन्तो “समादहं चित्तं अस्ससिस्सामि
पस्ससिस्सामी ति सिक्खती” ति बुच्चति ।

१५ विमोचयं चित्तं ति पठमज्झानेन नीवरणेहि चित्तं मोचेन्तो विमो-
चेन्तो, दुतियेन वितक्कविचारेहि, ततियेन पीतिया, चतुत्येन सुखदुक्खेहि
चित्तं मोचेन्तो विमोचेन्तो । तानि वा पन ज्ञानानि समापज्जित्वा बुद्धाय
भानसम्पयुत्तकचित्तं^५ खयतो वयतो सम्मसति । सो^६ विपस्सनाक्खणे^६
अनिच्चानुपस्सनाय निच्चसज्जातो^७ चित्तं मोचेन्तो विमोचेन्तो, दुक्खानुपस्स-
२० नाय सुखसज्जातो^८, अनत्तानुपस्सनाय अत्तसज्जातो^९, निब्बिदानुपस्सनाय
नन्दितो, विरागानुपस्सनाय रागतो, निरोधानुपस्सनाय समुदयतो, पटि-
निस्सगानुपस्सनाय आदानतो चित्तं मोचेन्तो विमोचेन्तो अस्ससति चैव
३५ पस्ससति च । तेन वुत्तं - “विमोचयं चित्तं अस्ससिस्सामि पस्ससिस्सामी
ति सिक्खती” ति । एवं चित्तानुपस्सनाय वसेन इदं चतुक्कं भासितं ति
२५ वेदितव्वं ।

१. स्या० पोत्यके नत्थि । २. सम्पयुत्ताय पीतिया-स्या०, म० । ३. ०युत्तं पीति-
स्या० । ४. ०युत्तं चित्तं-स्या० । ५. यो-रो० । ६. विपस्सनाक्खणे-सी०, रो० ।
७. ०सज्जातो रो० ।

चतुत्थचतुक्के पन अनिच्चानुपस्सी (८७.२३) ति एत्थ ताव अनिच्चं वेदितब्बं, अनिच्चता वेदितब्बा, अनिच्चानुपस्सना वेदितब्बा, अनिच्चानुपस्सी वेदितब्बो । तत्थ “अनिच्चं” ति पञ्चकखन्धा । कस्मा ? उप्पादवयञ्जथत्त-भावा । “अनिच्चता” ति तेसञ्जेव^१ उप्पादवयञ्जथत्तं हुत्वा अभावो वा निव्वत्तानं तेनेवाकारेण अठत्वा^२ खणभङ्गेन भेदो ति अत्थो । “अनिच्चा- 5 नुपस्सना” ति तस्सा^३ अनिच्चताय वसेन रूपादीसु “अनिच्चं” ति अनुपस्सना; “अनिच्चानुपस्सी” ति ताय अनुपस्सनाय समन्नागतो; तस्मा एवं-भूतो अस्ससन्तो^४ पस्ससन्तो च इध “अनिच्चानुपस्सी अस्ससिस्सामि, पस्ससिस्सामी ति सिक्खती” ति वेदितब्बो ।

विरागानुपस्सी ति एत्थ पन द्वे विरागा - खयविरागो च अच्चन्त- 10 विरागो च । तत्थ^५ “खयविरागो” ति सङ्खारानं खणभङ्गो; “अच्चन्त-विरागो” ति निव्वानं; “विरागानुपस्सना” ति तदुभयदस्सनवसेन पवत्ता विपस्सना च मग्गो च । ताय दुविधाय पि अनुपस्सनाय समन्नागतो हुत्वा अस्ससन्तो च पस्ससन्तो च “विरागानुपस्सी अस्ससिस्सामि पस्ससिस्सामी ति सिक्खती” ति वेदितब्बो । निरोधानुपस्सिपदे पि एसेव नयो । 15

पटिनिस्सगानुपस्सी ति एत्था पि द्वे पटिनिस्सग्गा - परिच्चाग-पटिनिस्सग्गो च पक्खन्दनपटिनिस्सग्गो च । पटिनिस्सग्गोयेव अनुपस्सना पटिनिस्सगानुपस्सना; विपस्सनामग्गानं एतं अधिवचनं । विपस्सना हि तदङ्गवसेन सद्धिं खन्धाभिसङ्खारेहि किलेसे परिच्चजति, सङ्खतदोसदस्स-नेन च तव्विपरीते निव्वाने तं निन्नताय पक्खन्दती ति परिच्चागपटि- 20 निस्सग्गो चेव पक्खन्दनपटिनिस्सग्गो चा^६ ति^७ वुच्चति । मग्गो समुच्छेद-वसेन सद्धिं खन्धाभिसङ्खारेहि किलेसे परिच्चजति, आरम्मणकरणेन च निव्वाने पक्खन्दती ति परिच्चागपटिनिस्सग्गो चेव पक्खन्दनपटिनिस्सग्गो चा ति वुच्चति । उभयं पि पन पुरिमपुरिमज्जाणानं^८ अनु-अनुपस्सन्तो^९ अनुपस्सना ति वुच्चति । ताय दुविधाय पटिनिस्सगानुपस्सनाय समन्नागतो 22 हुत्वा अस्ससन्तो च पस्ससन्तो च पटिनिस्सगानुपस्सी अस्ससिस्सामि पस्स-

१. तेसं येव-स्या० । २. अठत्वा-स्या० । ३. तस्स-सी०, रो० । ४. च-म० ।

५. एत्थ-रो० । ६. ति च-सी०, रो० । ७. पुरिमज्जाणानं-स्या० । ८. अनुपस्सन्तो-स्या० ।

सिस्सामो ति सिक्खती ति वेदितव्वो । एवं भावितो (८७.२५) ति एवं सोळ्साहि आकारोहि भावितो । सेसं वुत्तनयमेव ।

पठमपञ्चत्तादिवर्णना

B. 36

१४३-४४. अथ खो भगवा ति आदिमिह पन अयं सद्देपत्थो । एवं भगवा आनापानसतिसमाधिकथाय^१ भिक्खू समस्सासेत्वा अयं यं तं
 ५ ततियपाराजिकपञ्चत्तिया^२ निदानं चेव पकरणं च उप्पन्नं भिक्खूनं अञ्ज-
 मञ्जं जीविता वोरोपनं, एतस्मि निदाने एतस्मि पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्नि-
 पातापेत्वा^३ पटिपुच्छित्वा विगरहित्वा च यस्मा तत्थ अत्तना अत्तानं
 जीविता वोरोपनं मिगलण्डिकेन^४ च वोरोपापनं पाराजिकवत्थुं^५ न होति;
 तस्मा तं ठपेत्वा पाराजिकस्स वत्थुभूतं अञ्जमञ्जं जीविता वोरोपनमेव
 १० गहेत्वा पाराजिकं पञ्चापेत्तो^६ “थो पन भिक्खु सञ्चिच्च मनुस्सविग्गहं”
 ति आदिमाह । अरियपुग्गलमिस्सकत्ता पनेत्थ “मोघपुरिसा” ति अवत्त्वा
 “ते भिक्खू” ति वुत्तं ।

एवं मूलच्छेज्जवसेन दळ्हं कत्वा ततियपाराजिके पञ्चत्ते अपरं
 पि अनुपञ्चत्तथाय^७ मरणवण्णसंवण्णनवत्थु उदपादि, तस्सुप्पत्तिदीपनत्थं
 १५ “एवञ्चिदं भगवता” ति आदि वुत्तं ।

१४५. तत्थ पटिवद्धचित्ता ति छन्दरागेन पटिवद्धचित्ता; सारत्ता
 अपेक्खवन्तो ति अत्थो । मरणवण्णं संवण्णेमा ति जीविते आदीनवं
 दस्सेत्वा^८ मरणस्स गुणं वण्णेम; आनिसंसं दस्सेमा ति । कतकल्याणो ति
 आदीसु अयं पदत्थो — कल्याणं सुचिकम्मं कतं तथा ति त्वं खो असि कत-
 २० कल्याणो । तथा^९ कुसलं अनवज्जं^{१०} कम्मं^{११} कतं तथा ति कतकुसलो । मरण-
 काले सम्पत्ते या सत्तानं उप्पन्नति भयसङ्घाता भीरुता, ततो तायणं^{१२} रक्खण-
 कम्मं कतं तथा ति कतभीरुत्ताणो^{१३} पापं । लामककम्मं^{१४} अकतं तथा ति
 अकतपापो । लुद्धं^{१५} दारुणं दुस्सीत्यकम्मं अकतं तथा ति अकतलुद्धो^{१६} । किञ्चिसं

R. 436

१. आनापानस्तति-स्या०, म० । एवमुपरि पि ।

२. ०पञ्चत्तिया-स्या० ।

३. सन्निपातेत्वा-म० । ४. ०लण्डिकेन-रो० । ५. ०वत्थु-स्या०, म० । ६. पञ्चापेत्तो-
 रो०, म० । एवमुपरि पि । ७. मनुपञ्चत्तथाय-म० । ८. दस्सेन्तो-रो० । ९. कतं-
 सो०, रो० । १०-१०. अनवज्जकम्म-स्या०, म० । ११. तायनं-स्या०, रो०, म० ।
 १२. ०त्तानो-रो० । १३. लामकं कम्म-स्या० । १४. लुद्धं-स्या० । १५. ०लुद्धो-स्या० ।

साहसिककम्म^१ लोभादिकिलेसुससदं^२ अकतं तया ति अकतकिब्बिसो
(८८.२५) । कस्मा इदं वुच्चति ? यस्मा सब्बप्पकारं पि कतं तया कल्याणं,
अकतं तया पापं; तेन तं वदाम—“किं तुय्हं इमिना रोगाभिभूतत्ता लामकेन
पापकेन दुक्खबहुलत्ता दुज्जीवितेन^३” । मतं ते जीविता सेय्यो ति तव मरणं
जीविता सुन्दरतरं । कस्मा ? यस्मा इतो त्वं कालङ्कतो^४ कतकालो हुत्वा^५
कालं कत्वा^६ मरित्वा ति अत्थो । कायस्स भेदा...पे०...उपपज्जिस्ससि ।
एवं उप्पन्नो च तत्थ दिब्बेहि देवलोके उप्पन्नेहि पञ्चहि कामगुणेहि मना-
पियरूपादिकेहि पञ्चहि वत्थुकामकोट्टासेहि समप्पितो समङ्गीभूतो^७ परि-
चारेस्ससी^८ ति^९ सम्पयुत्तो समोधानगतो हुत्वा इतो चितो विचरिस्ससि^{१०},
विहरिस्ससि^{११} अभिरमिस्ससि^{१२} वा^{१३} ति अत्थो ।

10

१४६-४८. असप्पायानी ति अहितानि अबुद्धिकरानि^{१४} यानि
खिप्पमेव जीवितक्खयं पापेन्ति ।

पदभाजनीयवण्णना

१४९. सञ्चिच्चा ति अयं “सञ्चिच्च मनुस्सविग्गहं” ति मात्तिकाय
वुत्तस्स सञ्चिच्चपदस्स उद्धारो । तत्थ सं ति उपसग्गो, तेन सद्धि उस्सुक्क-
वचनमेतं सञ्चिच्चा ति; तस्स सञ्चेतेत्वा सुट्ठु चेतत्वा ति अत्थो । यस्मा^{१५}
पन यो सञ्चिच्च वोरोपेति, सो जानन्तो सञ्ज्ञानन्तो होति, तं चस्स
वोरोपनं चेच्च अभिवितरित्वा वीतिकमो होति । तस्मा व्यञ्जने^{१६} आदरं
अकत्वा अत्थमेव दस्सेतुं “जानन्तो सञ्ज्ञानन्तो चेच्च अभिवितरित्वा
वीतिकमो” ति एवमस्स पदभाजनं वुत्तं । तत्थ जानन्तो ति “पाणो” ति
जानन्तो । सञ्ज्ञानन्तो ति “जीविता वोरोपेमी” ति सञ्ज्ञानन्तो; तेनेव पाण-^{१७}
जाननाकारेण सद्धिं सञ्ज्ञानन्तो^{१८} ति अत्थो । चेच्चा ति वधकचेतनावसेन
चेतेत्वा पक्कप्पेत्वा । अभिवितरित्वा ति उपक्कमवसेन मद्दन्तो निरासङ्क-

१. साहसियं-स्या० । २. ०किलेसुससदं-रो० । ३. दुक्खेन जीवितेन-स्या०; दुक्खेन
जीवितेन दुज्जीवितेन-रो० । ४. कालकतो-सी०, स्या०, रो० । ५. मरित्वा-सी०, रो० ।
६. समङ्गीभूतो-स्या०, रो० । ७-७. परिचरिस्ससि-म०; परिचरिस्सत्तो ति-रो०;
परिचारेस्सत्तो ति-सी० । ८-८. च चरिस्ससि विचरिस्ससि-म०; च चरिस्ससि विहरिस्ससि-
स्याः । ९-९. अभिरमिस्ससी-रो०; ०चा-सी० । १०. वपुट्ठि-स्या०, म० । ११. व्यञ्जने-
रो०, रो० । १२. जानन्तो-स्या०, म० ।

चित्त पेसेत्वा । वीतिक्कमो (९० २७) ति एव पवत्तस्स यो वीतिक्कमो अय
सञ्चिच्च सद्दस्स सिखाप्पत्तो अत्थो ति वुत्त होति ।

इदानीं “मनुस्सविग्गह जीविता वोरोपेय्या” ति एत्थ वुत्त मनुस्मत्त-
भाव आदितो पट्ठाय दस्सेतु “मनुम्मग्गिग्गहो नामा” ति आदिमाह ।
5 तत्थ गम्भसेय्यकान वसेन सव्वसुखुमअत्तभावदस्सनत्थ “वं मातुकुच्छिस्मिं”
ति वुत्त । पठमं चित्तं ति^१ पटिसन्धिचित्त । उप्पन्नं ति जातं ।
पठमं जिञ्जाणं पातुभूतं ति इद तस्सेव वेवचन । “मातुकुच्छिस्मि पठम
चित्त” ति वचनेन^२ चेत्य^३ सकला पि पञ्चवोकारपटिसन्धि दस्सिता होति ।
तस्मा त च पठम चित्त तसम्पयुत्ता च तयो अरूपक्खन्वा तेन सह निव्वत्त
10 च कललरूप ति अय सव्वपठमो मनुस्सविग्गहो । तत्थ “कललरूप” ति
इत्थिपुरिसान कायवत्थुभावदसकवनेन समतिस^४ रूपानि, नपुमकान
कायवत्थुदमकवसेन वीसति । तत्थ इत्थिपुरिसान कललरूप जातिउण्णाय
एकेन असुना उद्धटतेलविन्दुमत्त होति अच्छ विप्पसत्त । वुत्तञ्चेत
अट्टकथाय*—

15 “तिलतेलस्स यया विन्दु, सप्पिमण्डो अनाविलो ।
एववण्णपटिभाग^५ कलल^६ ति पवुच्चती” ति ॥

एव परित्तक वत्थु आदि कत्वा पकतिया वीमवस्ससतायुकस्स^७
R 433 सत्तस्स याव मरणकाला एत्थन्तरे अनुपुज्जेन वुद्धिप्पत्तो^८ अत्तभावो एमो
मनुस्सविग्गहो नाम ।

20 जीमिता वोरोपेय्या ति कललकाले पि तापनमद्दनेहि वा भेसज्ज-
सम्पदानेन वा ततो वा उद्ध पि तदनु रूपेण उपक्कमेण जीविता वियोजेय्या ति
अत्थो । यस्मा पन जीविता जीविता नाम अत्थतो जीवित्तिन्द्रियुपच्छेदन-
मेव होति, तस्मा एतस्स जीविता^९ “जीवित्तिन्द्रियं उपच्छिन्दति उपरोधेति
सन्तति त्रिकोपेती” ति वुत्त । तत्थ जीवित्तिन्द्रियस्स पणेणित्तन उपच्छिन्द-
25 न्तो उपरोधेन्तो च “जीवित्तिन्द्रियं उपच्छिन्दति उपरोधेती” ति वुच्चति ।

१ ति पठमं-रो । २ २ वचने नेवेय्य-म्या । ३ समतिस-स्या० । ४. वण्णप-
टिभागं मः । ५. कललरूप-म्या० । ६. वीसवस्स -स्या०, म० । ७. वुद्धिप्पत्ता-स्या,
म० । ८. उपच्छेदनमेव सा०, म्या०, रो० । एवमपरि पि । ९. म० अमि अट्ट० २-२१,
सं० ति अट्ट० २-२०४ ।

स्वायमत्यो “सन्तति विकोपेती” ति पदेन दस्सितो । विकोपेती ति वियोजेति ।

तत्थ दुविधं जीवितिन्द्रियं—रूपजीवितिन्द्रियं^१, अरूपजीवितिन्द्रियं च । तेषु अरूपजीवितिन्द्रिये उपक्कमो नत्थि, तं वोरोपेतुं न सक्का । रूपजीवितिन्द्रिये पन अत्थि, तं वोरोपेतुं सक्का । तं पन वोरोपेन्तो अरूप- 5 जीवितिन्द्रियं पि वोरोपेति । तेनेव हि सद्धि तं निरुज्झति तदायत्तवुत्तितो । तं पन वोरोपेन्तो किं अतीतं वोरोपेति, अनागतं, पच्चुप्पन्नं ति ? नेव अतीतं, न अनागतं, तेषु हि एकं निरुद्धं एकमनुप्पन्नं ति उभयं पि असन्तं, असन्तत्ता उपक्कमो नत्थि, उपक्कमस्स नत्थिताय एकं^२ पि वोरोपेतुं न सक्का । वुत्तं पि चेत्तं—

10

“अतीते चित्तक्खणे जीवित्थ, न जीवति; न जीविस्सति । अनागते चित्तक्खणे जीविस्सति, न जीवित्थ; न जीवति । पच्चुप्पन्ने चित्तक्खणे जीवति, न जीवित्थ; न जीविस्सती” [महानि०—३६] ति ।

तस्मा यत्थ जीवति तत्थ उपक्कमो युत्तो ति पच्चुप्पन्नं वोरोपेति ।

B

पच्चुप्पन्नं च नामेतं खणपच्चुप्पन्नं, सन्ततिपच्चुप्पन्नं, अद्वापच्चुप्पन्नं 15 ति तिविधं । तत्थ “खणपच्चुप्पन्नं” नाम उप्पादजराभङ्गसमङ्गि, तं वोरोपेतुं न सक्का । कस्मा ? सयमेव निरुज्झनतो । “सन्ततिपच्चुप्पन्नं” नाम सत्तट्टजवनवारमत्तं सभागसन्ततिवसेन पवत्तित्वा निरुज्झनकं, यावता^३ उण्हतो आगन्त्वा ओवरकं पविसित्वा निसिन्नस्स अन्धकारं होति, सीततो वा आगन्त्वा ओवरके निसिन्नस्स याव विसभागउतुपातुभावेन पुरिमको 20 उतु नप्पटिप्पस्सम्भति, एत्थन्तरे “सन्ततिपच्चुप्पन्नं” ति वुच्चति । पटि- सन्धितो पन याव चुति, एतं “अद्वापच्चुप्पन्नं” नाम । तदुभयं पि वोरोपेतुं सक्का । कथं ? तस्मिं हि उपक्कमे कते लद्धुपक्कमं^४ जीवितनवकं^५ निरुज्झमानं दुब्बलस्स परिहीनवेगस्स सन्तानस्स पच्चयो होति । ततो सन्ततिपच्चुप्पन्नं वा अद्वापच्चुप्पन्नं वा यथापरिच्छिन्नं कालं अपत्वा^६ 25

R.

अन्तरा व निरुज्झति । एवं तदुभयं पि बोरोपेतुं सक्का, तस्मा तदेव सन्धाय
“सन्तर्ति विकोपेती” ति इदं वुत्तं ति वेदितव्यं ।

- इमस्स पनत्थस्स आविभावत्थं पाणो वेदितव्वो, पाणातिपातो वेदि-
तव्वो, पाणातिपाति वेदितव्वो, पाणातिपातस्स पयोगो वेदितव्वो । तत्थ
५ “पाणो” ति बोहारतो सत्तो, परमत्थतो जीवित्तिन्द्रियं । जीवित्तिन्द्रियं हि
अतिपातेन्तो “पाणमतिपातेती” ति वुच्चति तं वुत्तप्पकारमेव । “पाणाति-
पातो” ति याय चेतनाय जीवित्तिन्द्रियुपच्छेदकं पयोगं समुट्ठापेति, सा
वधकचेतना “पाणातिपातो” ति वुच्चति । “पाणातिपाती” ति वुत्तचेतना-
समङ्गिपुगलो^१ दट्ठव्वो । “पाणातिपातस्स पयोगो” ति पाणातिपातस्स
१० छप्पयोगा^२—साहित्यिको, आणत्तिको^३, निस्सग्गियो, थावरो, विज्जामयो,
इद्धिमयो ति ।

- तत्थ “साहित्यिको” ति सयं मारेन्तस्स कायेन वा कायप्पटिवद्धेन^४
वा पहरणं । “आणत्तिको” ति अञ्जं आणापेन्तस्स “एवं विज्झित्वा वा
पहरित्वा वा मारेही” ति आणापनं । “निस्सग्गियो” ति दूरे ठितं मारेतु-
१५ कामस्स कायेन वा कायप्पटिवद्धेन वा उसुसत्तियन्तपासाणादीनं निस्सज्जनं ।
“थावरो” ति असञ्चारिमेन^५ उपकरणेन मारेतुकामस्स ओपातं^६ अपस्सेनं
उपनिव्विस्सपनं^७ भेसज्जसंविधानं । ते चत्तारो पि परतो पालिवण्णनायमेव
वित्थारतो आविभविस्सन्ति ।

B. ४७

P. ४१७

- विज्जामयइद्धिमया पन पालियं अनागता । ते एवं वेदितव्वा ।
२० सहोपेतो हि मारणत्थं विज्जापरिजप्पनं^८ विज्जामयो पयोगो । अट्ठकथासु
पन “कत्तमो विज्जामयो पयोगो ? आयव्वणिक्का” आयव्वणं^९ पयोजेन्ति;
नगरे वा एद्धे^{१०} सङ्गामे वा पच्चुपट्ठिते पटिसेनाय^{११} पच्चत्थिकेसु पच्चा-
मित्तोसु ईति^{१२} उप्पादेन्ति, उपह्वं उप्पादेन्ति, रोगं उप्पादेन्ति, पन्नरकं उप्पा-

१. पाणं वसिवापेति-म० । २. समङ्गी पुगलो-म० । ३. छ पयोगा-म० ।
४. आणत्तिया शी०, रो० । एण्णुपरि पि । ५. कायपटि-सो०, रो० । एवमुपरि पि ।
६. माउपेरी-री० । ७. असंहरिमेन-स्या० । ८. ओगातव्वपस्सेनउपनिव्विस्सपनं-स्या०,
म० । ९. परिवाही-री० । १०. आयव्वणिक्का-स्या० । ११. मातव्वणं-री०; अय-
व्वणं शी०; एवज्जनं-स्या० । १२. एवे-री० । एण्णुपरि पि । १३. पटिमेवाय-स्या० ।
१४. इत्ति-री० ।

देन्ति, सूचिकं करोन्ति, विसूचिकं^१ करोन्ति,^१ पक्खन्दियं करोन्ति । एवं
आथव्वणिका आथव्वणं पयोजेन्ति । विज्जाधारा विज्जं परिवत्तेत्वा नगरे
वा रुद्धे...पे०...पक्खन्दियं करोन्ती” ति एवं विज्जामयं पयोगं दस्सेत्वा
आथव्वणिकेहि च विज्जाधारेहि च मारितानं बहूनि वत्थूनि वुत्तानि, किं
तेहि ! इदं^२ हेत्थं^३ लक्खणं मारणत्थं^३ विज्जापरिजप्पनं विज्जामयो पयोगो ति । 5

कम्मविपाकजाय इद्धिया पयोजनं इद्धिमयो पयोगो । कम्मविपाक-
जिद्धि च नामेसा नागानं नागिद्धि, सुपण्णानं सुपण्णिद्धि, यक्खानं
यक्खिद्धि, देवानं देविद्धि, राजूनं राजिद्धी ति बहुविधा । तत्थ दिट्ठ-
दट्ठफुट्ठविसानं नागानं दिस्वा डसित्वा^४ फुसित्वा च^५ परूपघातकरणे
“नागिद्धि” वेदितव्वा । सुपण्णानं महासमुद्गतो द्वत्तिव्यामसतप्पमाण- 10
नागुद्धरणे “सुपण्णिद्धि” वेदितव्वा । यक्खा पन नेव आगच्छन्ता न पहरन्ता
दिस्सन्ति, तेहि पट्ठसत्ता^६ पन तस्मियेव ठाने मरन्ति, तत्र तेसं “यक्खिद्धि”
दट्ठव्वा^७ । वेस्सवणस्स सोतापन्नकालतो पुब्बे नयनावुधेन ओलोकित-
कुम्भण्डानं मरणे अञ्जेसं च देवानं यथासकं इद्धानुभावे “देविद्धि” वेदि-
तव्वा । रज्जो चक्कवत्तिस्स सपरिस्स आकासगमनादीसु, असोकस्स हेट्ठा 15
उपरि च योजने आणापवत्तनादीसु^८, पितुरज्जो च सीहलनरिन्दस्स^९ दाठा-
कोट्टेनेन^{१०} चूलसुमनकुटुम्बियमरणे^{११} “राजिद्धि” दट्ठव्वा ति^{१२} ।

केचि पन “पुन च परं, भिक्खवे, समणो वा ब्राह्मणो वा इद्धिमा
चेतोवसिप्पत्तो अञ्जिस्सा कुच्छिगतं गव्वं पापकेन मनसानुपेक्खिता होति 20
‘अहो वतायं कुच्छिगतं’^{१३} गव्वं^{१४} न सोत्थिना अभिनिक्खमेय्या” ति । एवं
पि भिक्खवे कुलुम्बस्स^{१५} उपघातो होती” ति आदिकानि सुत्तानि दस्सेत्वा
भावना मयिद्धिया पि परूपघातकम्मं वदन्ति; सह परूपघातकरणेन च
आदित्तघरूपरिक्खित्तस्स^{१६} उदकघटस्स भेदनमिव इद्धिविनासं^{१७} च इच्छन्ति;

१-१. स्या० पोत्थके नत्थि । २-२. इदंहेत्थं-म० । ३. मारणाय-म० । ४. डसित्वा-
सो०, रो० । ५. स्या० पोत्थके नत्थि । ६. द्वत्तिसव्याम-स्या०; द्वत्तिव्याम-सो०, रो० ।
७. पट्ठस-स्या० । ८. नेसं-म० । ९. वेदितव्वा-स्या० । १०. प्राणप्यवत्तनादीसु-स्या० ।
११. सीहल-रो०, म० । १२. कोट्टेनेन-रो०, म० । १३. चूलसुमनकुटुम्बियमस्स मरणे-
म०; धूलकुटुम्बिय-रो० । १४. सो० पोत्थके नत्थि । १५-१५. गतो गव्वो-म० ।
१६. कुटुम्बस्स-रो०, कुलुम्बस्स-स्या० । १७. परिक्खित्तस्स-म०; घरूपनिक्खित्तस्स-
रो० । १८. विनास-स्या० ।

तं तेसं इच्छामत्तमेव । कस्मा ? यस्मा कुसलवेदनावितक्कपरित्तत्तिकेहि न समेति । कथं ? अयं हि भावनामयिद्धि नाम कुसलत्तिके कुसला चेव अव्याकता च, पाणातिपातो अकुसलो । वेदनात्तिके^१ अदुक्खमसुखसम्पयुत्ता पाणातिपातो दुक्खसम्पयुत्तो । वितक्कत्तिके अवितक्काविचारा, पाणातिपातो सवितक्को^२ सविचारो^३ । परित्तत्तिके महग्गता, पाणातिपातो परित्तो ति ।

सत्थहारकं वास्स परियेसेय्या (६०.२२) ति एत्थ हरती ति हारकं । किं हरति ? जीवितं । अथ वा हरितव्वं ति हारकं; उपनिक्खपितव्वं ति अत्थो । सत्थं च तं हारकं चा ति सत्थहारकं । अस्सा ति मनुस्सविग्गहस्स । परियेसेय्या ति यथा लभति तथा करेय्य; उपनिक्खपेय्या ति अत्थो । एतेन
१० थावरप्पयोगं दस्सेति । इतरथा हि^४ परियिट्ठमत्तेनेव पाराजिको भवेय्य; न चेतं युत्तं । पालियं^५ पन सव्वं व्यञ्जनं अनादियित्वा यं एत्थ थावरप्पयोगसङ्ग-
हितं^६ सत्थं, तदेव दस्सेतुं “असिं वा...पे०...रज्जुं वा” ति पदभाजने^७ युत्तं ।

तत्थ सत्थं ति वुत्तावसेसं यं किञ्चि समुखं वेदितव्वं । लगुळपासाण-
१५ विसरज्जूनञ्च जीवितविनासनभावतो सत्थसङ्गहो वेदितव्वो । मरणवण्णं
R. 442 वा ति एत्थ यस्मा “किं तुय्हिमा^८ पापकेन दुब्बोवितेन, यो त्वं न लभसि पणीतानि भोजनानि भुञ्जितुं” ति आदिना नयेन जीविते आदीनवं दस्सेन्तो पि “त्वं सोसि उपासक कतकल्याणो...पे०...अकतं तया पापं, मत्तं ते जीविता सेय्यो, इतो त्वं कालङ्कतो^९...पे०...परिचरिस्ससि^{१०} अच्छरापरि-
२० वुतो नन्दनवने सुखप्पत्तो विहरिस्ससी” ति आदिना नयेन मरणे^{११} वण्णं^{१२} भणन्तो पि मरणवण्णमेव संवण्णेति । तस्मा द्विधा भिन्दित्वा पदभाजनं वुत्तं - “जीविते आदीनवं दस्सेति, मरणे वण्णं भणती” ति ।

मरणाय वा समादपेय्या ति मरणत्थाय^{१३} उपायं गाहापेय्य । सत्थं वा आहरा ति आदीसु च यम्पि^{१४} न^{१५} वुत्तं “सोव्वमे^{१६} वा नरके वा पपाते वा

१. वेदनात्तिके-सो०, रो० । २. सवित्तक्कसविचारो-म० । ३. पि-स्या० । ४. पालियं-सो०, म० । ५. एवमुपरि पि । ६. भाजनं-म० । ७. सत्तहीतं-सो०, रो० । ८. तुय्हं इमिमा-सो०, स्या०, रो० । ९. कालङ्कतो-सो०, स्या०, रो० । १०. परिचारिस्ससि-स्या० । ११. मरणवण्णं-स्या० । १२. धा-नी०, रो० । १३. १२-१२. यं पन-सो०, रो० ।

पपता*” ति आदि, तं सब्बं परतो वुत्तनयत्ता अत्थतो वुत्तमेवा ति वेदितब्बं ।
न हि सक्का सब्बं सरूपेनेव वत्तं ।

इति चित्तमनो (६१.६)ति इतिचित्तो इतिमनो; “मतं ते जीवितासेय्यो”
ति एत्थ वुत्तमरणचित्तो मरणमनो ति अत्थो । यस्मा पनेत्थ मनो चित्तस्स^१
अत्थदीपनत्थं वुत्तो, अत्थतो पनेतं उभयं पि एकमेव, तस्मा तस्स अत्थतो 5
अभेदं दस्सेतुं “यं चित्तं तं मनो, यं मनो तं चित्तं” ति वुत्तं । इतिसद्दं^२ पन
उद्धरित्वा पि न ताव अत्थो वुत्तो । चित्तसङ्कप्पो ति इमस्मि पदे अधिकार-
वसेन इतिसद्दो आहरितब्बो । इदं हि “इतिचित्तसङ्कप्पो” ति एवं अवुत्तं
पि अधिकारतो वुत्तमेव होती ति वेदितब्बं । तथा हिस्स तमेवत्थं दस्सेन्तो
“मरणसञ्जी” ति आदिमाह । यस्मा चेत्थ “सङ्कप्पो” ति न इदं वितक्कस्स 10
नामं । अथ खो संविदहनमत्तस्सेतं अधिवचनं । तं च संविदहनं इमस्मि
अत्थे सञ्जाचेतनाधिप्पायेहि सङ्गहं गच्छति । तस्मा चित्तो नानप्पकारको
सङ्कप्पो अस्सा ति चित्तसङ्कप्पो ति एवं अत्थो दट्ठब्बो । तथाहिस्स पद-
भाजनं पि सञ्जाचेतनाधिप्पायवसेन वुत्तं । एत्थ च “अधिप्पायो” ति वितक्को
वेदितब्बो ।

15

उच्चावचेहि आकारेही ति महन्तामहन्तेहि उपायेहि । तत्थ मरण-
वण्णसंवण्णने ताव जीविते आदीनवदस्सनवसेन अवचाकारता मरणे^३ वण्ण-
भणनवसेन^४ उच्चाकारता वेदितब्बा । समादपने पन मुट्ठिजाणुनिप्फोटनादीहि^५
मरणसमादपनवसेन उच्चाकारता, एकतो भुञ्जन्तस्स नखे विसं^६ पक्खिपित्वा
मरणादिसमादपनवसेन अवचाकारता वेदितब्बा ।

20

सोब्भे वा नरके वा पपाते वा ति एत्थ सोब्भो नाम समन्ततो
छिन्नतटो गम्भीरो आवाटो । नरको नाम तत्थ तत्थ फलन्तिया भूमिया
सयमेव निव्वत्ता महादरी, यत्थ हत्थी पि पतन्ति, चोरा पि निलीना
तिट्ठन्ति । पपातो^७ ति पव्वतन्तरे वा थलन्तरे वा एकतो छिन्नो होति ।
पुरिमे उपादाया ति मेथुनं धम्मं पटिसेवित्वा अदिन्नं च आदियित्वा 25

*. सोब्भे वा पपत नरके वा पपाता-सी०; सोब्भे वा पपाते वा नरके वा पपता-
रो०; सोब्भे वा पपत नरके वा पपाता-स्या० । १. चित्तसद्दस्स-म० । २. इतिसद्दं-रो० ।
३-६. मरणवण्ण०-स्या० । ४. जाणु०-स्या० । ५. पपाता-रो० । ६. आदीयित्वा-रो० ।

पाराजिकं आपत्तिं आपन्ने^१ पुग्ले^२ उपादाय । सेसं पुब्बे वुत्तनयत्ता उत्तानत्थत्ता च पाकटमेवा ति ।

१५१. एवं उद्दिष्टसिक्खापदं पदानुक्कमेन विभजित्वा इदानीं यस्मा हेट्ठा पदभाजनीयम्^३ सङ्खेपेनेव मनुस्सविग्गहपाराजिकं दस्सितं, न वित्था-
 R. 43 5 रेन आपत्तिं आरोपेत्वा^४ तन्ति ठपित्ता । सङ्खेपदस्सिते च अत्ये न सव्वा-
 कारेनेव भिक्खु नयं गहेतुं सक्कोन्ति, अनागते च पापपुगलानं पि ओकासो
 होति, तस्मा भिक्खूनं च सव्वाकारेन नयग्गहणत्थं^५ अनागते च पापपुग्ग-
 लानं ओकासपटिव्राहनत्थं पुन “सामं अधिट्ठाया” (६२.४) ति आदिना नयेन
 मातिकं ठपेत्वा वित्थारतो मनुस्सविग्गहपाराजिकं दस्सेन्तो “सामं ति सयं
 10 हनती” ति आदिमाह ।

तत्रायं अनुत्तानपदवर्णनाय सिद्धिं विनिच्छयकथा - कायेना ति
 हत्येन वा पादेन वा मुट्ठिना वा जाणुना वा येन केनचि अङ्गपच्चङ्गेन ।
 कायपटिवद्धेना ति कायतो अमोचितेन असिआदिना पहरणेन । निस्सग्गि-
 येना ति कायतो च कायपटिवद्धतो च मोचितेन उसुसत्तिआदिना । एत्ता-
 R. 414 15 वता साहित्यिको^६ च निस्सग्गियो चा ति द्वे पयोगा बुत्ता होन्ति ।

तत्थ एकमेको उद्दिस्तानुद्दिस्सभेदतो दुविधो । तत्थ उद्देसिके^७ यं
 उद्दिस्स पहरति, तस्सेव मरणेन कम्मना^८ वज्झति । “यो कोचि मरतू” ति
 एवं अनुद्देसिके^९ पहारप्पच्चया^{१०} यस्स कस्सचि मरणेन कम्मना वज्झति ।
 उभयथा पि च^{११} पहरितमत्ते वा मरतु पच्छा वा तेनेव रोगेन,^{१२} पहरित-
 20 मत्तेयेव कम्मना वज्झति । मरणाधिप्पायेन च पहारं दत्त्वा तेन अमतस्स
 पुन अज्जचित्तेन पहारे दिन्ने पच्छा पि यदि पठमप्पहारेनेव मरति, तदा
 एव कम्मना वद्धो^{१३} । अयं दुतियप्पहारेन मरति, नत्थि पाणातिपातो । उभ-
 येहि मत्ते^{१४} पि पठमप्पहारेनेव कम्मना वद्धो । उभयेहि अमत्ते नेवत्थि पाणाति-

१-१. आपन्नपुग्गले-रो० । २. पदभाजनीयम्-सी०, रो० । ३. रोपेत्वा-रो० ।
 ४. नपाहनत्थं-रो० । ५. साहित्यिको-सी०, रो० । ६. उद्दिष्टे-स्या० । एवमुपरि पि ।
 ७. वज्झता-स्या०, म० । एवमुपरि पि । ८. अनुद्दिष्टे-स्या० । ९. पहारपच्चया-स्या० ।
 १०. स्या० पोपडे नयि । ११. मरतु-स्या० । १२. वग्घो-स्या०; ०ति-रो० ।
 १३. वद्धो-रो० ।

पातो । एस नयो बहूहि पि एकस्स पहारे दिन्ने । तत्रा पि हि यस्स पहा-
रेन मरति, तस्सेव कम्मना बद्धो होती ति ।

कम्मापत्तिव्यत्तिभावत्थं^१ चेत्थ एळ्कचतुक्कं पि वेदितव्वं । यो हि
एळ्कं एर्कास्मि ठाने निपन्नं उपधारेति “रत्ति आगन्त्वा वधिस्सामी” ति ।
एळ्कस्स च निपन्नोकासे तस्स माता वा पिता वा अरहा वा पण्डुकासाधं 5
पारुपित्वा निपन्नो होति । सो रत्तिभागे आगन्त्वा “एळ्कं मारेमी” ति
मातरं वा पितरं वा अरहन्तं वा मारेति । “इमं वत्थुं मारेमी” ति चेत-
नाय अत्थिभावतो घातको च होति, आनन्तरियकम्मं^२ च फुसति, पारा-
जिकं च आपज्जति । अञ्जो कोचि आगन्तुको निपन्नो होति, “एळ्कं
मारेमी” ति तं मारेति, घातको च होति पाराजिकं च आपज्जति, आनन्त- 10
रियं न फुसति । यक्खो वा पेतो वा निपन्नो होति, “एळ्कं मारेमी” ति
तं मारेति घातको च^३ होति, न च आनन्तरियं फुसति, न च^४ पाराजिकं
आपज्जति, थुल्लच्चयं पन होति । अञ्जो कोचि निपन्नो नत्थि, एळ्को च
होति तं मारेति, घातको च होति, पाचित्तियं च आपज्जति । “माता-
पितुअरहन्तानं अञ्जतरं मारेमी” ति तेसंयेव अञ्जतरं मारेति, घातको 15
च होति, आनन्तरियं च फुसति, पाराजिकं च आपज्जति । “तेसंयेव^५
अञ्जतरं मारेस्सामी” ति अञ्ज आगन्तुकं मारेति, यक्खं वा पेतं वा
मारेति, एळ्कं वा मारेति, पुब्बे वुत्तनयेन वेदितव्वं । इध पन चेतना दारुणा
होती ति ।

अञ्जानि पि एत्थ पलालपुञ्जादिवत्थूनि^६ वेदितव्वानि । यो हि “लोहि- 20
तकं अस्सि वा सर्त्ति वा पुच्छिस्सामी” ति पलालपुञ्जे पवेसेन्तो तत्थ
निपन्नं मातरं वा पितरं वा अरहन्तं वा आगन्तुकपुरिसं वा यक्खं वा पेतं
वा तिरच्छानगतं वा मारेति, वोहारवसेन “घातको” ति वुच्चति, वधक-
चेतनाय पन अभावतो नेव कम्मं फुसति, न आपत्ति आपज्जति । यो पन
एवं पवेसेन्तो सरीरसम्पस्सं सल्लक्खेत्वा “सत्तो मञ्जे अब्भन्तरगतो मरतू” 25
ति पवेसेत्वा मारेति, तस्स तेसं वत्थून् अनुरूपेन कम्मवद्धो च आपत्ति च

१. ँप्पत्ति०-सी०, रो० । २. अनन्तरिय०-म० । ३. मारेमी-रो० । ४. च-म० ।

५. सी०, रो० पोपवेवु नत्थि । ६. तेमं-म०, रो० । ७. पलासपुञ्जादीनि वत्थूनि-स्या०
पलाळ०-रो० । ८. पुञ्जि०-म० ।

वेदितव्या । एस नयो तत्थ निदहनत्थं पवेसेन्तस्सा पि वनप्पगुम्वादीसु खिपन्तस्सा पि ।

यो पि “चोरं मारेमी” ति चोरवेसेन गच्छन्तं पितरं मारेति, आनन्तरियं च फुसति, पाराजिको च होति । यो पन परसेनाय अञ्जं च
5 योधं पितरं च कम्मं करोन्ते दिस्वा योधस्स उसुं खिपति, “एतं विज्झित्वा मम पितरं विज्झिस्सती” ति यथाधिप्पायं गते पितुघातको^१ होति । “योधे विद्धे मम पिता पलायिस्सती” ति खिपति, उसु^२ अयथाधिप्पायं^३ गत्वा पितरं मारेति, बोहारवसेन “पितुघातको” ति वुच्चति; आनन्तरियं पन नत्थी ति ।

10 अधिद्वहित्वा (९२.६) ति समीपे ठत्वा । आणापेती ति उद्दिस्स वा अनु-
B. 45 दिस्स वा आणापेति । तत्थ परसेनाय पच्चुपट्ठिताय अनुद्दिस्सेव “एवं विज्झ, एवं पहर, एवं घातेही” ति आणत्ते यत्तके आणत्तो घातेति, तत्तका उभिन्नं पि^४ पाणातिपाता । सचे तत्थ आणापकस्स मातापितरो होन्ति, आनन्तरियं पि फुसति । सचे^५ आणत्तस्सेव मातापितरो, सो व आनन्तरियं फुसति^६ ।
R. 446 15 सचे अरहा होति, उभो पि आनन्तरियं फुसन्ति^७ । उद्दिस्सित्वा पन “एतं दोधं रस्सं रत्तकञ्चुकं नीलकञ्चुकं हत्थिक्खन्धे निसिन्नं मज्झे निसिन्नं विज्झ पहर घातेही” ति आणत्ते सचे सो तमेव घातेति, उभिन्नं पि पाणातिपातो; आनन्तरियवत्थुम्हि च आनन्तरियं । सचे अञ्जं मारेति, आणापकस्स नत्थि पाणातिपातो । एतेन आणत्तिको पयोगो वुत्तो होति ।

20 तत्थ—

वत्थुं कालञ्च ओकासं, आवुधं इरियापथं ।

तुलयित्वा पञ्च ठानानि, धारेय्यत्थं विचक्खणो ॥

अपरो नयो—

वत्थु कालो च ओकासो, आवुधं इरियापथो ।

25 किरियाविसेसो ति इमे, छ आणत्तिनियामको ॥

१. पितुघातो-रो० ।

२-२. अनुप्रययाधिप्पायं-रो०; उसु न यथा०-स्या० ।

३. स्या०, म० पोत्थेनु नत्थि । ४-४. स्या० पोत्थे नत्थि । ५. एत्थ स्या० पोत्थके “सचे आणत्तस्सेव...पुत्तवी” ति अपिचो पाठो दिस्सति ।

तत्थ “वत्थू” ति मारेतब्बो सत्तो । “कालो” ति पुब्बण्हसायन्हा-
दिकालो^१ च योव्वनथामविरियादिकालो^२ च । “ओकासो” ति गामो वा
वनं वा गेहद्वारं वा गेहमज्झं वा रथिका वा सिङ्घाटकं वा ति एवमादि ।
“आवुधं” ति असि वा उसु वा सत्ति वा ति एवमादि । “इरियापथो” ति
मारेतब्बस्स गमनं वा निसज्जा वा ति एवमादि । “किरियाविसेसो” ति^५
विज्झनं वा छेदनं वा भेदनं वा सङ्खमुण्डकं वा ति एवमादि ।

यदि हि वत्थुं विसंवादेत्वा “यं मारेही” ति आणत्तो ततो अञ्चं
मारेति, “पुरत्तो पहरित्वा मारेही” ति वा आणत्तो पच्छतो वा पस्सतो वा
अञ्चस्मि वा पदेसे पहरित्वा मारेति । आणापकस्स नत्थि कम्मबन्धो^४;
आणत्तस्सेव कम्मबन्धो^५ । अथ^६ वत्थुं अविसंवादेत्वा यथाणत्तिया मारेति,^{१०}
आणापकस्स आणत्तिकखणे आणत्तस्स च^७ मारणक्खणे^८ ति उभयेसं पि
कम्मबन्धो । वत्थुविसेसेन पनेत्थ कम्मविसेसो च आपत्तिविसेसो च होती^९
ति^१ । एवं ताव वत्थुमिह सङ्केतविसङ्केतता वेदितव्वा ।

काले पन यो “अज्ज स्वे” ति अनियमेत्वा “पुब्बण्हे मारेही” ति
आणत्तो यदा कदाचि पुब्बण्हे मारेति, नत्थि विसङ्केतो । यो पन “अज्ज^{१५}
पुब्बण्हे” ति वुत्तो मज्झण्हे^१ वा सायण्हे^{१०} वा स्वे वा पुब्बण्हे मारेति ।
विसङ्केतो होति, आणापकस्स नत्थि कम्मबन्धो । पुब्बण्हे मारेतुं वायमन्त-
स्स मज्झण्हे जाते पि एसेव नयो । एतेन नयेन सब्बकालप्पभेदेसु सङ्केतवि-
सङ्केतता वेदितव्वा ।

ओकासे पि यो “एतं गामे ठितं मारेही” ति अनियमेत्वा^{११} आणत्तो^{२०}
तं यत्थ कत्थचि मारेति, नत्थि विसङ्केतो । यो पन “गामेयेवा” ति
नियमेत्वा आणत्तो वने मारेति, तथा^{१२} “वने” ति^{१३} आणत्तो गामे मारेति ।
“अन्तोगेहद्वारे” ति^{१४} आणत्तो गेहमज्झे मारेति, विसङ्केतो । एतेन नयेन
सब्बोकासभेदेसु सङ्केतविसङ्केतता वेदितव्वा ।

१. वत्थुं-स्या० । २. सायण्हादि०-स्या०, रो० । ३. योव्वनथाम०-स्या०; योव्वन-
थाविरियादि०-म० । ४. कम्मबन्धो-म० । एवमुपरि पि । ५. अथवा-स्या० । ६. स्या०
पोत्थके नत्थि । ७. पहरणस्खणे-स्या० । ८. होति-स्या० । ९. मज्झण्हे-स्या०, रो० ।
एवमुपरि पि । १०. सायण्हे-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ११. स्या० पोत्थके नत्थि ।
१२. मया-रो० । १३. रो० पोत्थके नत्थि । १४. सो०, रो० पोत्थकेमु नत्थि ।

बुद्धरक्खितो धम्मरक्खितस्स, धम्मरक्खितो च^१ सङ्खरक्खितस्स “अम्हाकं आचरियो एवं वदति — ‘इत्यन्नामं किर जीविता वोरोपेही’^२” ति^३ । त्वं किर अम्हेसु वीरपुरिसो” ति आरोचेति; एवं तेसं पि दुक्कटं । वधको पटिग्गण्हाती^४ (९२.२२) ति “साधु वोरोपेस्सामी” ति सङ्खरक्खितो सम्पटिच्छति ।

५ मूलद्वस्स आपत्ति शुल्लघयस्सा ति सङ्खरक्खितेन पटिग्गहितमत्ते आचरियस्स शुल्लच्चयं । महाजनो हि तेन पापे नियोजितो ति । सो तं ति सो चे सङ्खरक्खितो तं पुगालं जीविता वोरोपेति, सब्बेसं पि चतुन्नं जनानं पाराजिकं । न केवलं च चतुन्नं, एतेन^५ उपायेन^६ विसङ्केतं अकत्वा परम्पराय आणापेत्तं समणसत्^७ समणसहस्सं वा होतु सब्बेसं पाराजिकमेव ।

१० विसक्कियदूतपदनिद्वेसे सो अञ्जं आणापेती ति सो आचरियेन आणत्तो बुद्धरक्खितो धम्मरक्खितं अदिस्वा वा अवत्तुकामो वा हुत्वा सङ्खरक्खितमेव उपसङ्कमित्वा “अम्हाकं आचरियो एवमाह — ‘इत्यन्नामं किर जीविता वोरोपेही’” ति विसङ्केतं करोन्तो आणापेति । विसङ्केतकरणेनेव हि एस “विसक्कियदूतो” ति वुच्चति । आपत्ति दुक्कटस्सा ति आणत्तिया

१५ ताव बुद्धरक्खितस्स दुक्कटं । पटिग्गण्हाति आपत्ति दुक्कटस्सा ति सङ्खरक्खितेन सम्पटिच्छित्ते मूलद्वस्सेव दुक्कटं ति वेदितव्वं । एवं सन्ते पटिग्गहणे आपत्तियेव न सिया, सञ्चरित्तपटिग्गहणमरणाभिनन्दनेसु पि च आपत्ति होति, मरणपटिग्गहणे कयं न सिया^८ ति^९ तस्मा पटिग्गण्हन्तस्सेवेतं दुक्कटं । तेनेवेत्थ “मूलद्वस्सा” ति न वुत्तं । पुरिमनयेन^{१०} पि चेतं पटि-
१८. ४९ २० गण्हन्तस्स वेदितव्वमेव; ओकासाभावेन पन न वुत्तं । तस्मा यो यो पटि-
गण्हाति, तस्स तस्स तप्पच्चया आपत्तियेवा ति अयमेत्थ अम्हाकं खन्ति । यया चेत्य एवं अदिन्नादाने पी ति ।

सचे पन सो तं जीविता वोरोपेति, आणापकस्स च^{११} बुद्धरक्खितस्स वीरोपकस्स च सङ्खरक्खितस्सा ति उभिन्नं पि पाराजिकं । मूलद्वस्स पन
२५ आचरियस्स विसङ्केतत्ता पाराजिकेन अनापत्ति । धम्मरक्खितस्स अजानन-

१. स्या० पोत्पके नत्थि । २-२. वोरोपेहि-स्या०, रो०, म० । ३. पटिग्गण्हाती-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ४-४. एतेनूपायेन-म० । ५. वा-स्या० । ६. सिया-स्या०, म०, रो० । ७. पुरिमनये-म०, स्या० । ८. स्या० पोत्पके नत्थि ।

ताय सब्बेन सब्बं अनापत्ति । बुद्ध रक्खितो पन द्विन्नं सोत्थिभावं कत्वा
अत्तना नट्ठो ति ।

गतपच्चागतदूतनिद्देसे — सो गन्त्वा पुन पच्चागच्छती (९३. १) ति
तस्स जीविता वोरोपेतब्बस्स समीपं गन्त्वा सुसंविहितारक्खत्ता^१ तं^२ जीविता
वोरोपेतुं असक्कोन्तो आगच्छति । यदा सक्कोसि तदा ति^३ किं अब्बेव ५
मारितो मारितो होति, गच्छ यदा सक्कोसि, तदा नं जीविता वोरोपेही
ति । आपत्ति दुक्कटस्सा ति एवं पुन आणत्तिया पि^४ दुक्कटमेव होति । सचे
पन सो अवस्सं जीविता वोरोपेतब्बो होति, अत्थसाधकचेतना^५ मग्गानन्तर-
फलसदिसा, तस्मा अयं आणत्तिक्खणेयेव पाराजिको । सचे पि वधको सद्धि-
वस्सात्तिक्कमेन तं वधेति^६, आणापको च अन्तरा व^७ कालङ्करोति, हीनाय १०
वा आवत्तति, अस्समणो व हुत्वा कालं च^८ करिस्सति, हीनाय वा आव-
त्तिस्सति । सचे आणापको गिहिकाले^९ मातरं वा पितरं वा अरहन्तं वा
सन्धाय एवं आणापेत्वा पब्बजति, तस्मिं पब्बजिते आणत्तो तं मारेति,
आणापको गिहिकालेयेव मातुघातको पितुघातको अरहन्तघातको वा^{१०} होति,
तस्मा नेवस्स पब्बज्जा, न उपसम्पदा र्हति^{११} । सचे पि मारेतब्बपुग्गलो १५
आणत्तिक्खणे पुथुब्बन्तो, यदा पन नं^{१२} आणत्तो मारेति तदा अरहा होति,
आणत्ततो^{१३} वा पहारं लभित्वा दुक्खमूलिकं^{१४} सद्धं^{१५} निस्साय विपस्सन्तो
अरहत्तं पत्वा तेनेवावाधेन कालङ्करोति, आणापको आणत्तिक्खणेयेव
अरहन्तघातको । वधको पन सब्बत्थ उपक्कमकरणक्खणेयेव पारा-
जिको ति^{१६} ।

२०

इदानी ये^{१६} सब्बेसुयेविमेसु^{१७} दूतवसेन वुत्तमातिकापदेसु सद्धेतवि-
सद्धेतदस्सनत्थं वुत्ता तयो वारा, तेसु पठमवारे ताव — यस्मा तं सनिकं^{१८}
वा भणन्तो तस्स वा वधिरताय “मा घातेही” ति एतं^{१९} वचनं न सावेति^{२०},

१. सुसंविहित-रो० । २. नं-रो० । ३. तन्ति-स्या० । ४. स्या० पोत्थके नत्थि ।
५. ०साधिक-रो०, म० । ६. वधति-म० । ७. रो० पोत्थके नत्थि । ८. स्या० पोत्थके
नत्थि । ९. गिहिकाले-सी०, रो० । एवमुपरि पि । १०. व-स्या०; रो० पोत्थके नत्थि ।
११. र्हति-रो० । १२. तं-रो० । १३. घ्राणत्तितो-रो० । १४-१५. ०मूलिकसद्धं-
रो० । १५. होति-रो० । १६. ये च-स्या० । १७. सब्बेसुयेविमेसु-स्या०; सब्बेसुयेव इमेसु-
म० । १८. सगिकं-स्या०, म० । १९. एयं-रो० । २०. सावेति-रो० ।

आवुधे पि यो “असिना वा^१ उसुना वा” ति अनियमेत्वा “आवु-
धेन मारेही” ति आणत्तो येन केनचि आवुधेन मारेति, नत्थि विसङ्केतो ।
यो पन “असिना” ति वुत्तो उसुना, “इमिना वा असिना” ति वुत्तो अञ्जेन
असिना मारेति^२ । एतस्सेव^३ वा असिस्स “इमाय धाराय मारेही” ति
५ वुत्तो इतराय वा धाराय तलेन वा तुण्डेन वा थरुना वा मारेति, विस-
ङ्केतो । एतेन नयेन सब्बआवुधभेदेसु सङ्केतविसङ्केतता वेदितव्वा ।

इरियापये पन^४ यो “एतं गच्छन्तं मारेही” ति वदति^५, आणत्तो च^६
नं सचे^७ गच्छन्तं मारेति, नत्थि विसङ्केतो । “गच्छन्तमेव मारेही” ति वुत्तो^८
पन सचे निसिन्नं मारेति । “निसिन्नमेव* मारेही” ति वुत्तो^९ गच्छन्तं
१० मारेति, विसङ्केतो होति । एतेन नयेन सब्बइरियापथभेदेसु सङ्केत-
विसङ्केतता वेदितव्वा ।

किरियाविसेसे पि यो “विज्झित्वा मारेही” ति वुत्तो विज्झित्वा^{१०}
मारेति, नत्थि विसङ्केतो । यो पन “विज्झित्वा मारेही” ति वुत्तो छिन्दित्वा^{११}
मारेति, विसङ्केतो । एतेन नयेन सब्बकिरियाविसेसभेदेसु सङ्केतविसङ्केतता
१५ वेदितव्वा ।

यो पन लिङ्गवसेन “दीघं रस्सं काळं” ओदातं कित्तं थूलं मारेही”
ति अनियमेत्वा आणापेति, आणत्तो च यं किञ्चि तादिसं मारेति, नत्थि
विसङ्केतो ति^{१२} उभिनं पाराजिकं । अथ पन सो अत्तानं सन्धाय आणापेति,
आणत्तो च “अयमेव ईदिसो” ति आणापकमेव मारेति, आणापकस्स दुवकटं,
२० वधकस्स पाराजिकं । आणापको अत्तानं सन्धाय आणापेति, इतरो अञ्जं
तादिसं मारेति, आणापको मुच्चति, वधकस्सेव पाराजिकं । कस्मा ? ओका-
सस्स अनियमितत्ता । सचे पन अत्तान सन्धाय आणापेत्तो पि ओकासं
नियमेति, “असुकस्मिं नाम रत्तिट्ठाने वा दिवाट्ठाने वा थेरासने वा नवासने^{१३}
वा” मज्झिमासने वा निसिन्नं एवरूपं नाम मारेही” ति । तत्थ च^{१४} अञ्जो

D. 47;
R. 448

१. रो० पोत्थके नत्थि । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. एवस्सेव-स्या० । ४. सी०
पोत्थके नत्थि । ५. स्या० पोत्थके नत्थि । ६-८. च नं-सी०; पन सचे पि-स्या०; च नं सचे
पि-रो० । ७. वुत्ते-स्या० । ८. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. ०व-रो०, म० । १०. ०व-
स्या० । ११. बालं-सी० । १२. स्या०, रो०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १३-१४. स्या० पोत्थके
नत्थि । १४. रो० पोत्थके नत्थि । * ०वा-म० ।

निसिन्नो होति, सचे आणत्तो तं^१ मारेति, नेव वधको मुच्चति न आणापको ।
कस्मा ? ओकासस्स नियमितत्ता । सचे पन नियमितोकासतो अञ्जत्र
मारेति, आणापको मुच्चती ति अयं नयो महाअट्ठकथायं सुट्ठु दळ्हं कत्वा
वुत्तो । तस्मा एत्थ न अनादरियं कातव्वं ति ।

अधिट्ठाया ति मातिकावसेन आणत्तिकपयोगकथा निट्ठिता ।

दूतकथा

इदानी ये दूतेना (६४.२) ति इमस्स मातिकापदस्स निद्देसदस्सनत्थं^२ ५
“भिक्षु भिक्षुं आणापेती” ति आदयो चत्तारो वारावुत्ता । तेषु सो तं
मञ्जमानो ति सो आणत्तो यो आणापकेन “इत्थन्नामो” ति अक्खातो, तं
मञ्जमानो तमेव जीविता वोरोपेति, उभिन्नं पाराजिकं । तं मञ्जमानो अञ्जं
ति “यं जीविता वोरोपेही” ति वुत्तो तं मञ्जमानो अञ्जं तादिसं जीविता
वोरोपेति, मूलट्ठस्स अनापत्ति । अञ्जं मञ्जमानो तं ति यो आणापकेन 10
वुत्तो, तस्स बलवसहायं समीपे ठितं दिस्वा “इमस्स बलेनायं गज्जति^३,
इमं ताव जीविता वोरोपेमी” ति पहरन्तो इतरमेव परिवत्तित्वा तस्मि
ठाने ठितं “सहायो” ति मञ्जमानो जीविता वोरोपेति, उभिन्नं पाराजिकं ।
अञ्जं मञ्जमानो अञ्जं ति पुरिमनयेनेव “इमं तावस्स सहायं जीविता
वोरोपेमी” ति सहायमेव^४ वोरोपेति, तस्सेव पाराजिकं । 15

दूतपरम्परापदस्स निद्देसवारे इत्थन्नामस्स पावदा ति आदीसु एको
आचरियो तयो बुद्धरक्खित-धम्मरक्खित-सङ्घरक्खित नामका अन्तेवासिका
दट्ठब्बा । तत्थ भिक्षु भिक्षुं आणापेती ति आचरियो कञ्चि पुगलं
मारापेतुकामो तमत्थं^५ आचिक्खित्वा बुद्धरक्खितं आणापेति । इत्थन्नामस्स
पावदा ति गच्छ त्वं, बुद्धरक्खित, एतमत्थं धम्मरक्खितस्स पावद । इत्थन्नामो 20
इत्थन्नामस्स पावदतू ति धम्मरक्खितो पि सङ्घरक्खितस्स पावदतु ।
इत्थन्नामो इत्थन्नामं जीविता वोरोपेतू ति एवं तया आणत्तेन धम्मरक्खि-
तेन आणत्तो सङ्घरक्खितो इत्थन्नामं पुगलं जीविता वोरोपेतु; सो हि
अम्हेसु वीरजातिको पटिवलो इमस्मि कस्मे ति । आपत्ति दुक्कटस्सा ति 25
एवं आणापेत्तस्स आचरियस्स ताव दुक्कटं । सो इतरस्स आरोचेती ति

१. नं-सी०, रो० । २. निद्देसत्थं-स्या०, रो० । ३. गज्जति-सी०, रो० ०तज्जति-
स्या० । ४. ०जीविता-स्या० । ५. एतमत्थं-स्या० ।

तस्मा मूलद्वौ न मुत्तो । द्वुतियवारे - सावितत्ता मुत्तो । ततियवारे पन तेन च सावितत्ता इतरेन च "साधू" ति सम्पटिच्छित्वा ओरतत्ता^१ उभो पि मुत्ता ति ।

ओपातादिकथा

१५२. अरहो रहोसञ्जीनिहेसादीसु अरहो (९३.१६) ति सम्मुखे ।
 ५ रहो ति परम्मुखे । तत्थ यो उपट्टानकाले वेरिभिक्खुम्हि भिक्खूहि सद्धि आगन्त्वा पुरतो निसिन्नेयेव^२ अन्धकारदोसेन तस्स आगतभावं अजानन्तो "अहो वत इत्यन्नामो हतो अस्स, चोरा पि नाम तं न हनन्ति, सप्पो^३ वा न ढंसति, न^४ सत्थं वा विसं वा आहरती" ति तस्स मरणं अभिनन्दन्तो ईदिसानि वचनानि उल्लपति, अयं अरहो रहोसञ्जी उल्लपति नाम । सम्मुखे व^५ तस्मि
 १० परम्मुखसञ्जी ति अत्थो । यो पन तं पुरतो निसिन्नं दिस्वा पुन उपट्टानं कत्वा गतेहि भिक्खूहि सद्धि गते पि तस्मि "इधेव सो निसिन्नो" ति सञ्जी हुत्वा पुरिमनयेनेव उल्लपति, अयं रहो अरहोसञ्जी उल्लपति नाम । एतेनेव^६ उपायेन^७ अरहो अरहोसञ्जी च रहो रहोसञ्जी च वेदितव्वो^८ । चतुन्नं पि च एतेसं वाचाय वाचाय दुक्कटं ति वेदितव्वं ।

R. 452 15

इदानीं मरणवण्णसंवण्णनाय^९ विभागदस्सनत्थं वुत्तेसु पञ्चसु कायेन संवण्णनादिमातिकानिहेसेसु—कायेन विकारं करोती^{१०} ति यथा सो जानाति "सत्थं वा आहरित्वा विसं वा खादित्वा रज्जुया वा उव्वन्धित्वा सोग्भादीसु वा पपतित्वा यो मरति सो किर घनं वा लभति, यसं वा लभति, सगं वा गच्छती ति अयमत्थो एतेन वुत्तो" ति तथा^{११} हत्थमुद्दा-
 २० दीहि दस्सेति । वाचाय भणती ति तमेवत्थं वाक्यभेदं कत्वा भणति । ततियवारे^{१२} उभयवसेन वुत्तो । सव्वत्थ संवण्णनाय पयोगे पयोगे दुक्कटं । तस्स दुक्कसुप्पत्तियं संवण्णकस्स थुल्लचयं । यं उद्दिस्स संवण्णना कता, तस्मि मते संवण्णनक्खणेयेव^{१३} संवण्णकस्स पाराजिकं । सो तं न जानाति अञ्जो जत्वा "लद्धो वत मे सुसुप्पत्ति उपायो" ति ताय संवण्णनाय मरति,

१. ओरमितता-स्याः । २. निषिन्नो येव-रो० । ३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
 ४. न होयि-स्या० । ५. च-स्या० । ६. एतेनेवुपायेन-म० । ७. वेदितव्वो-रो० । ८. मरण-
 संवण्णनाय-स्या० । ९. दम्मेजी-स्या०, रो० । १०. तत्थ-रो० । ११. वारे-स्या० ।
 १२. संवण्णनाय-स्या० ।

अनापत्ति । द्विन्नं उद्दिस्स संवण्णनाय कताय एको जत्वा मरति,
पाराजिकं । द्वे पि मरन्ति, पाराजिकं च अकुसलरासि च । एस नयो
सम्बहुलेसु । अनोदिस्स^१ मरणं संवण्णन्तो आहिण्डति, यो यो तं संवण्णं
जत्वा मरति, सब्बो तेन मारितो होति ।

दूतेन संवण्णनाय^२ “असुकं नाम गेहं वा गामं वा गत्वा इत्थन्नाम- 5
स्स एव^३ मरणवण्णं संवण्णेही” ति सासने आरोचितमत्ते^४ दुक्कटं ।
यस्सत्थाय पहितो तस्स दुक्खुप्पत्तिया मूलट्ठस्स थुल्लच्चयं, मरणेन^५
पाराजिकं । दूतो “आतोदानि अयं सग्गमगो” ति तस्स अनारोचेत्वा
अत्तनो आतिस्स^६ वा सालोहितस्स वा^७ आरोचेति, तस्मि मते विसङ्केतो
होति, मूलट्ठो मुच्चति । दूतो तथेव चिन्तेत्वा सयं संवण्णनाय वुत्तं कत्वा 10
मरति, विसङ्केतो व । अनोदिस्स पन सासने आरोचिते^८ यत्तका दूतस्स
संवण्णनाय मरन्ति, तत्तका पाणातिपाता । सचे मातापितरो मरन्ति,
आनन्तरियं पि होति ।

१५३. लेखासंवण्णनाय—लेखं छिन्दती ति पण्णे वा (६४.६)
पोत्थके वा अक्खरानि लिखति — “यो सत्थं वा आहरित्वा पपाते वा पपत्तिवा 15
अञ्जेहि वा अग्गिप्पवेसनउदकप्पवेसनादीहि उपायेहि मरति, सो इदं चिदं
च लभती” ति वा “तस्स धम्मो होती” ति वा ति^९ । एत्था पि दुक्कटथुल्ल-
च्चया^{१०} वुत्तनयेनेव वेदितव्वा । उद्दिस्स लिखिते पन यं उद्दिस्स लिखितं
तस्सेव मरणेन^{११} पाराजिकं । बहू^{१२} उद्दिस्स लिखिते यत्तका मरन्ति, तत्तका
पाणातिपाता । मातापितुन्नं^{१३} मरणेन आनन्तरियं । अनोदिस्स लिखिते पि 20
एसेव नयो । “बहू मरन्ती” ति विप्पटिसारे^{१४} उप्पन्ने तं पोत्थकं भापेत्वा
वा यथा वा अक्खरानि न पञ्चायन्ति तथा कत्वा मुच्चति । सचे सो
परस्स पोत्थको होति, ओदिस्स लिखितो वा होति^{१५} अनोदिस्स लिखितो
वा, गहितट्ठाने ठपेत्वा मुच्चति । सचे मूलेन कीतो होति, पोत्थकसामिकानं^{१६}

१. अनुद्दिस्स—स्या०, म० । २. नार्यं—म० । एवमुपरि पि । ३. एवं—म०, रो० ।
४. आरोपितं—रो० । ५. मरणे—स्या० । ६-६. नातकस्स वा सालोहितस्स वा—स्या०;
आतिस्स वा—सी० । ७. आरोपिते—रो० । ८. स्या० पोत्थके नरिय । ९. पाराजिका—स्या० ।
१०. मरणे—स्या० । एवमुपरि पि । ११. बहू—रो० । १२. मातापितुन्नं—स्या०, म० । एव-
मुपरि पि । १३. विप्पटिसारे—स्या० । एवमुपरि पि । १४. होतु—स्या० । १५. पोत्थकस्सा-
मिकानं—स्या०, म० ।

पोत्यक, येस हत्यतो मूल गहितं, तेस मूल दत्वा मुच्चति । सचे सम्बहुला
 “मरणवण्णं लिखिस्सामा” ति एकज्जासया हुत्वा एको तालस्वखं
 आरोहित्वा पण्ण छिन्दति, एको आहरति, एको पोत्यक करोति, एको
 लिखति, एको सचे कण्टकलेखा^१ होति, मसि मक्खेति, मसि मक्खेत्वा तं
 पोत्यकं सज्जेत्वा सञ्जेव सभाय वा आपणे वा यत्य वा पन लेखादस्सन-
 कोतूहलका^२ बहू सन्निपतन्ति, तत्य ठपेन्ति । तं वाचेत्वा^३ सचे पि एको
 मरति, सञ्जेस पाराजिक । सचे बहुका मरन्ति, बुत्तसदिसो व नयो ।
 विप्पटिसारे पन उप्पन्ने त पोत्यक सचे पि^४ मज्झूसाय^५ गोपेन्ति, अञ्जो
 च तं दिस्वा नीहरित्वा पुन बहुन्^६ दस्सेति, नेव मुच्चन्ति । तिट्ठतु
 मज्झूसा,^७ सचे पि त पोत्यक नदिय^८ वा समुदे वा खिपन्ति वा^९
 धोवन्ति वा^{१०} खण्डाखण्डं वा छिन्दन्ति,^{११} अग्निग्ग्हि वा भापेन्ति, याव
 सघट्टिते^{१२} पि दुद्धोते वा^{१३} दुग्ग्भापिते वा पत्ते^{१४} अक्खरानि पञ्चायन्ति,
 ताव न मुच्चन्ति । यथा पन अक्खरानि न पञ्चायन्ति तथेव कते
 मुच्चन्ती ति ।

R. 454 15 इदानीं धावरप्पयोगस्स^१ विभागदस्सनत्य^२ बुत्तेसु ओपातादिमातिका-
 निद्देसेसु मनुस्सं उद्दिस्स^३ ओपातं खनती^४ (६४.१०) ति “इत्यन्नामो पतित्वा^५
 मरिस्सती” ति कच्चि मनुस्स उद्दिस्सित्वा यत्य सो एकतो^६ विचरति, तत्य
 आवाट खनति, खनन्तस्स ताव सचे पि जातपठविय^७ खनति, पाणाति-
 पातस्स पयोगत्ता पयोगे पयोगे^८ दुक्कट । य उद्दिस्स खनति, तस्स दुक्खुप्प-
 20 त्तिया थुल्लच्चय, मरणेन पाराजिक । अञ्जस्मि पतित्वा मते अनापत्ति ।
 सचे अनोदिस्स^९ “यो कोचि मरिस्सती” ति खतो^{१०} होति, यत्तका पतित्वा

१ दक्ख-सी०, रो० । २. लेखो-रो० । ३. कोतूहलका-स्या० । ४ वाचापेत्वा-
 स्या० । ५. स्या० पोत्यके नत्थि । ६. मज्झूसाय-म०, मज्झूसाय स्या० । ७ बहू-म०,
 स्या० । एवमुत्तरि पि । ८. मज्झूसा-स्या० । ९. नदिया-स्या० । १०. म०, रो०
 पोत्यकेन नत्थि । ११ रो० पोत्यके नत्थि । १२. छिन्दति-रो० । १३ सघट्टिते-स्या० ।
 १४ स्या० पोत्यके नत्थि । १५. पणे-स्या० । १६ धावरपयोगस्स-म०, रो० ।
 १७. विभागदस्सनत्य-रो० । १८. ओदिस्स-सी०, रो० । १९ खनती-सी०, रो० । एव-
 २०. उत्तरि पि । २० पातित्वा-रो०, पपत्तित्वा-स्या० । २१. एक्को-स्या० । २२. पठवि-
 रो०, पठविया-म० । २३. सो० पोत्यके नत्थि । २४ अनुद्दिस्स-स्या०, म० ।
 २५. खनन्तो-स्या० ।

मरन्ति, तत्तका पाणातिपाता । आनन्तरियवत्थूसु^१ च आनन्तरियं थुल्लच्चय-
पाचित्तियवत्थूसु थुल्लच्चयपाचित्तियानि ।

वहू तत्थ चेतना; कतमाय पाराजिकं होती ति ? महाअट्टकथायं
ताव वुत्तं—“आवाटं गम्भीरतो च आयामवित्थारतो च खनित्वा पमाणे
ठपेत्वा तच्छेत्वा पुञ्जित्वा^२ पंसुपर्पिच्छ उद्धरन्तस्स सन्निट्ठापिका^३ अत्थ- 5
साधिकचेतना^४ मगानन्तरफलसदिसा^५ । सचे पि वस्ससतस्स अच्चयेन पतित्वा
अवस्सं मरणकसत्तो होति, सन्निट्ठापिकचेतनायमेव^६ पाराजिकं” ति ।
महापच्चरियं पन सल्लपेठकथायं च — “इमास्मि आवाटे पतित्वा मरिस्सती
ति एकास्मि पि कुदालप्पहारे^७ दिन्ने सचे कोचि तत्थ पक्खलितो पतित्वा
मरति, पाराजिकमेव । सुत्तन्तिकत्थेरा^८ पन सन्निट्ठापिकचेतनं गण्हन्ती” 10
ति वुत्तं ।

एको “ओपातं खनित्वा असुकं नाम आनेत्वा इध पातेत्वा मारेही”
ति अञ्जं आणापेति, सो तं पातेत्वा मारेति, उभिन्नं पाराजिकं । अञ्जं
पातेत्वा मारेति, सयं पतित्वा मरति, अञ्जो अत्तनो धम्मताय पतित्वा
मरति, सब्बत्थ विसङ्केतो होति, मूलट्ठो मुच्चति । “असुको असुकं आनेत्वा 15
इध मारेस्सती” ति खते पि एसेव नयो । मरितुकामा^९ इध मरिस्सन्ती
ति खनति, एकस्स मरणे पाराजिकं । बहुन्नं मरणे अकुसलरासि, माता-
पितुन्नं मरणे आनन्तरियं, थुल्लच्चयपाचित्तियवत्थूसु थुल्लच्चयपाचि-
त्तियानि ।

“ये केचि मारेतुकामा, ते इध पातेत्वा मारेस्सन्ती” ति खनति, 20
तत्थ पातेत्वा मारेन्ति, एकास्मि मते पाराजिकं, वहूसु^{१०} अकुसलरासि,
आनन्तरियादिवत्थूसु आनन्तरियादीनि । इधेव^{११} अरहन्ता पि सङ्गहं
गच्छन्ति । पुरिमनये पन “तेसं मरितुकामताय पतनं नत्थी” ति ते^{१२} न
सङ्गहन्ति । द्वीसु पि नयेसु अत्तनो धम्मताय पतित्वा मते विसङ्केतो ।
“ये केचि अत्तनो वेरिके एत्थ पातेत्वा मारेस्सन्ती” ति खनति, तत्थ 25

१. वत्थूसु-सी० । एवमुपरि पि । २. पुञ्जित्वा-स्या० । ३. ट्ठापिका-रो० ।
४. साधिक-सी०; साधन-रो० । ५. नन्तरसदिसा-स्या० । ६. ट्ठापिका-सी०,
रो० । एवमुपरि पि । ७. कुदाल-म० । ८. सुत्तन्तिपेरा-रो० । ९. ये मरितु-रो० ।
१०. वहूसु-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ११. इध च-स्या०, रो० । १२. स्या० पोत्थके नत्थि ।

च वेरिका वेरिके पातेत्वा मारेन्ति, एकस्मि मारिते पाराजिकं, बहूषु अकुसलरासि, मातरि वा पितरि वा अरहन्ते वा वेरिकेहि आनेत्वा तस्य मारिते आनन्तरिय। अत्तनो घम्मताय पतित्वा^१ मतेसु^२ विसङ्केतो।

- ५ यो पन "मरितुकामा वा अमरितुकामा वा मारेतुकामा वा अमारेतुकामा वा ये केचि एत्य पतिता वा पातिता वा मरिस्सन्ती" ति सब्बथा पि अनोदिस्सेव खनति। यो यो मरति तस्स तस्म मरणेन यथानुरूपं कम्मं च फुमति, आपात्ति च आपज्जति। सचे गम्भीरो पतित्वा सगम्भा मरति, द्वे पाणातिपाता। गम्भीयेव विनस्सति, एको। गम्भो न विनस्सति, माता
- १० मरति, एकोयेव। चोरेहि अनुबद्धो पतित्वा मरति, ओपातखणकस्सेव पाराजिक। चोरा तस्य पातेत्वा मारेन्ति, पाराजिकमेव। तस्य पतित वहि नीहरित्वा मारेन्ति, पाराजिकमेव। कम्मा? ओपाते पतितप्पयोगेन गहितत्ता। ओपाततो निक्खमित्वा तेनेव^३ आवायेन^४ मरति, पाराजिकमेव। बहूनि वस्सानि अतिक्कमित्वा पुन पि^५ कुपितेन तेनेवावायेन मरति, पाराजिक-
- १५ मेव। ओपाते पतनप्पच्चया^६ उप्पन्नरोगेन गिलानस्सेव^७ अज्जो रोगो उप्पज्जति, ओपातरोगो बलवतरो होति, तेन मते पि ओपातखणको न मुच्चति। सचे पच्छा उप्पन्नरोगो बलवा होति, तेन मते मुच्चति। उभोहि मते न मुच्चति। ओपाते ओपपातिकमनुस्सो^८ निव्वत्तित्वा उत्तरितुं असक्कोन्तो मरति, पाराजिकमेव। मनुस्स ओदिस्स^९ खते यक्खादीसु^{१०} पतित्वा मतेसु
- R 4 6 20 अनापत्ति। यक्खादयो ओदिस्स खते मनुस्मादीसु मरन्तेसु पि एसेव नयो। यक्खादयो ओदिस्स खनन्तस्स पन खनने पि तेम दुक्खुप्पत्तियं पि दुक्कट्टमेव। मरणे वत्थुवसेन^{११} थुल्लच्चय वा^{१२} पाचित्तिय वा। अनोदिस्स^{१३} खते ओपाते यक्खरूपेन वा पेत्रूपेन वा पतति, तिरच्छानरूपेन मरति, पतनरूप^{१४} पमाणं, तस्मा थुल्लच्चय ति उपतिम्मत्येरो। मरणरूपं पमाण, तस्मा

१. स्या० पोत्यके नत्थि। २. मते-रो०। ३-४. तेनेवावायेन-स्या०। ५. स्या०, रो०, म० पोत्यकेमु नत्थि। ६. पतनप्पच्चया-रो०। ७. गोलान०-रो०। ८. उप्प-स्या०। ९. उद्दिस्स स्या०, म०। एवमुपरि पि। १०. यक्खादिमु-सी०। एवमुपरि पि। ११. वत्थुवसेन-स्या०। १२. सी०, रो० पोत्यकेमु नत्थि। १३. अनुद्दिस्स-स्या०, म०। १४. वत्थु-स्या०।

पाचित्तियं ति फुस्सदेवत्येरो । तिरच्छानरूपेण पतित्वा यक्खपेतरूपेण^१ मते
पि एसेव नयो ।

ओपातखनको ओपातं अञ्जस्स विक्किणाति^३ वा मुघा वा देति,
यो यो पतित्वा मरति, तप्पच्चया तस्सेव आपत्ति च कम्मवद्धो^३ च । येन
लद्धो सो निद्दोसो ति^४ । अथ^५ सो पि^६ “एवं पतिता उत्तरितुं असक्कोन्ता^६ 5
नस्सिस्सन्ति, सुउद्धारा^७ वा^८ न^९ भविस्सन्ती” ति तं ओपातं गम्भीरतरं
वा उत्तानतरं वा दीघतरं वा रस्सतरं वा वित्थततरं वा सम्भाघतरं वा
करोति, उभिन्नं पि आपत्ति च कम्मवद्धो च । बहू मरन्ती ति विप्पटिसारे^९
उप्पन्ने ओपातं पंसुना पूरेति, सचे कोचि पंसुम्हि पतित्वा मरति, पूरेत्वा
पि मूलट्ठो^{१०} न मुच्चति । देवे वस्सन्ते कद्दमो होति, तत्थ लगित्वा मते 10
पि^{११} । ख्खो वा पतन्तो वातो वा वस्सोदकं वा पंसुं हरति, कन्दमूलत्थं
वा पठवि^{१२} खनन्ता तत्थ आवाटं करोन्ति । तत्थ सचे कोचि लगित्वा वा
पतित्वा वा मरति, मूलट्ठो न मुच्चति । तस्मि पन ओकासे महन्तं तळाकं
वा पोक्खरणिं वा कारेत्वा चेत्तियं वा पतिट्ठापेत्वा बोधिं वा रोपेत्वा आवासं
वा सकटमगं वा कारेत्वा^{१३} मुच्चति । यदा पि थिरं कत्वा पूरिते ओपाते 15
ख्खादीनं मूलानि मूलेहि संसिब्बितानि होन्ति, जातपठवी वा^{१४} जाता, तदा
पि मुच्चति । सचे पि नदी आगन्त्वा ओपातं हरति, एवं पि मुच्चती ति ।
अयं ताव ओपातकथा ।

ओपातस्सेव पन अनुलोमेसु पासादीसु पि यो ताव पासं ओड्ढेति^{१५}
“एत्थ बज्झित्वा सत्ता मरिस्सन्ती” ति अवस्सं बज्झनकसत्तानं वसेन हत्था 20
मुत्तमत्ते पाराजिकानन्तरिय-शुल्लच्चय-पाचित्तियानि वेदितव्वानि । ओदिस्स^{१६}
कते यं ओदिस्स ओड्ढितो^{१७}, ततो अञ्जेसं वन्धने अनापत्ति । पासे मूलेन वा
मुघा वा दिन्ने पि मूलट्ठस्सेव कम्मवद्धो^{१८} । सचे येन लद्धो सो उग्गलितं^{१९}

१. यक्खरूपेण—स्या० । २. विक्कीणाति—स्या० । ३. चन्धो—सी०, रो० ।

४. म० पोत्थके नत्थि । ५-५. स्या० पोत्थके नत्थि । ६. चन—स्या०, म० । ७. सुउद्धरा—स्या०,
म० । ८-८. स्या० पोत्थके नत्थि । ९. विप्पटिसारे—स्या० । १०. स्या० पोत्थके नत्थि ।

११. पि पाराजिकं—कत्थयि । १२. पठवि—म० । एवमुपरि पि । १३. कारापेत्वा—स्या० ।

१४. स्या०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १५. ओड्ढेति—स्या० । एवमुपरि पि । १६. उद्दिस्स—
स्या०, म० । एवमुपरि पि । १७. ओड्ढितो—स्या० । १८. कम्मवद्धो—सी०, स्या०, रो० ।

१९. उग्गलितं—म० । एवमुपरि पि ।

वा पासं सण्ठपेति, पस्सेन वा गच्छन्ते दिस्वा वर्ति कत्वा सम्मुखे पवेसेति, थद्धतरं वा पासयट्ठिं ठपेति, दळ्ळतरं वा पासरज्जुं वन्धति, थिरतरं वा खाणुकं वा^१ आकोटेति^२, उभो पि न मुच्चन्ति । सचे विप्पटिसारे^३ उप्पन्ने पासं उगलापेत्वा गच्छति, तं दिस्वा पुन अज्जे सण्ठपेन्ति, वद्धा वद्धा ५ मरन्ति, मूलट्ठो न मुच्चति ।

सचे पन तेन पासयट्ठि सयं अकता होति, गहितट्ठाने ठपेत्वा मुचति । तत्थ जातक्याट्ठि छिन्दित्वा मुचति^४ । सयं कतयट्ठि पन गोपेन्तो पि न मुचति । यदि हि तं अज्जो गण्हित्वा पासं सण्ठपेति, तप्पच्चया मरन्तेसु मूलट्ठो न मुचति । सचे तं भापेत्वा अलातं कत्वा छड्ढेति, तेन १० अलातेन पहारं लद्धा मरन्तेसु पि न मुचति । सव्वसो पन शापेत्वा वा^५ नासेत्वा^६ वा मुचति, पासरज्जुं पि अज्जेहि^७ वट्ठितं गहितट्ठाने ठपेत्वा मुचति । रज्जुके लभित्वा सयं वट्ठितं उव्वट्ठेत्वा वाके लभित्वा वट्ठितं हीरं^८ हीरं^९ कत्वा मुचति । अरज्जतो पन सयं वाके आहरित्वा वट्ठितं गोपेन्तो पि न मुचति । सव्वसो पन भापेत्वा वा नासेत्वा वा मुचति ।

१५ अदूहलं सज्जेन्तो चतूसु^{१०} पादेसु^{११} अदूहलमज्जं ठपेत्वा पासाणे आरोपेति, पयोगे पयोगे दुक्कटं । सव्वसज्जं कत्वा हत्थतो मुत्तमत्ते अवस्सं अज्जोत्थरितव्वकसत्तानं वसेन ओदिस्सानोदिस्सकानुरुपेन^{१२} पाराजिकादीनि वेदितव्वानि । अदूहले^{१३} मूलेन वा मुधा वा दिन्ने पि मूलट्ठस्सेव कम्मवद्धो । सचे येन लद्धं सो पतितं वा उविखपति, अज्जे पि पासाणे आरोपेत्वा २० गक्कतरं वा करोति, पस्सेन वा गच्छन्ते दिस्वा वर्ति कत्वा अदूहले^{१४} पवेसेति, उभो पि न मुचन्ति । सचे पि विप्पटिसारे उप्पन्ने अदूहलं पातेत्वा गच्छति, तं दिस्वा अज्जो सण्ठपेति, मूलट्ठो न मुच्चति । पासाणे पन गहितट्ठाने ठपेत्वा अदूहलपादे च पासयट्ठियं बुत्तनयेन गहितट्ठाने वा^{१५} ठपेत्वा भापेत्वा वा मुचति ।

१. म०, स्या० पोत्थकेषु नत्थि । २. आकोटेति-स्या० । ३. विपटिसारे-स्या० । एवमुपरि पि । ४. मूलट्ठो मुच्चति-रो० । ५. रो० पोत्थके नत्थि । ६. विनासेत्वा-रो० । ७. ०च-रो०, म० । ८-९. हीरहीरं-सी०, रो०; हिराहिरं-स्या० । १०. चतुसु-सी० । एवमुपरि पि । ११. पदेसु-रो० । १२. उदिस्सकानुदिस्सकानुरुपेन-म०; उदिस्सकानुदिस्स-कानुरुपेन-स्या० । १३. अदूहले रो० । १४. अदूहले-रो० । १५. रो० पोत्थके नत्थि ।

सूलं रोपेन्तस्सा पि सब्बसज्जं कत्वा हत्थतो मुत्तमत्ते सूलमुखे
 पतित्वा अवस्सं मरणकसत्तानं वसेन ओदिस्सानोदिस्सानुरूपतो^१ पारा-
 जिकादीनि वेदितब्बानि । सूले मूलेन वा मुधा वा दिन्ने पि मूलट्टस्सेव
 कम्मबद्धो । सचे येन लद्धं सो “एकप्पहारेनेव मरिस्सन्ती” ति तिखिणतरं
 वा करोति, “दुक्खं मरिस्सन्ती” ति कुण्ठतरं^२ वा करोति, “उच्चं” ति 5
 सल्लक्खेत्वा नीचतरं वा “नीचं” ति सल्लक्खेत्वा उच्चतरं वा पुन रोपेति,
 वद्धं वा उजुकं अतिउजुकं वा ईसकं पोणं करोति, उभो पि न मुच्चन्ति ।
 सचे पन “अट्टाने ठितं” ति अञ्जस्मि ठाने ठपेति, तं चे मारणत्थाय^३
 आदितोप्पभूतिं^४ परियेसित्वा कतं होति, मूलट्टो न मुच्चति । अपरियेसित्वा
 पन कतमेव लभित्वा रोपिते मूलट्टो मुच्चति । विप्पटिसारे उप्पन्ने 10
 पासयट्ठियं वुत्तयेन गहितट्टाने वा ठपेत्वा भापेत्वा वा मुच्चति ।

१५४. अपस्सेने सत्थं वा (६४.२०) ति एत्थ अपस्सेनं नाम निच्च-
 परिभोगो मञ्चो वा पीठं वा अपस्सेनफलकं वा दिवाट्टाने निसीदन्तस्स
 अपस्सेनकत्थम्भो वा तत्थ जातकक्खो वा चङ्कमे अपस्साय तिट्ठन्तस्स
 आलम्बनक्खो वा आलम्बनफलकं वा सब्बम्पेतं^५ अपस्सयनीयट्ठेन^६ अपस्सेनं 15
 नाम; तस्मि अपस्सेने यथा अपस्सयन्तं विज्झति वा छिन्दति वा तथा
 कत्वा वासि-फरसु-सत्ति-आरकण्टकादीनं^७ अञ्जतरं सत्थं ठपेति, ‘दुक्कटं ।
 धुवपरिभोगट्टाने निरासङ्कस्स निसीदतो वा निपज्जतो वा अपस्सयन्तस्स
 वा सत्थसम्पत्सप्पच्चया दुक्खुप्पत्तिया थुल्लच्चयं, परणेन पाराजिकं । तं
 चे अञ्जो पि तस्स वेरिभिक्खुं^८ विहारचारिकं चरन्तो दिस्वा “इमस्स 20
 मञ्जे मरणत्थाय” इमं^९ निखित्तं, साधु सुट्ठु भरतू” ति अभिनन्दन्तो
 गच्छति, दुक्कटं । सचे पन सो पि तत्थ “एवं कते सुकतं भविस्सती” ति
 तिखिणतरादिकरणेन^{१०} किञ्चि^{११} कम्मं करोति, तस्सा^{१२} पि पाराजिकं । सचे
 पन “अट्टाने ठितं” ति उद्धरित्वा अञ्जस्मि ठाने ठपेति तदत्थमेव कत्वा

१. ओदिस्सानुदिस्सा-स्या०, म० । २. कुण्ठतरं-रो० । ३. मरणत्थाय-रो० ।
 ४. आदितोप्पभूति-रो०; आदितो पभूति-स्या०, आदितो पभूति-म० । ५. आरोपिते-स्या० ।
 ६. सम्बम्पेतं-स्या० । ७. अपस्सयनीयट्ठेन-स्या०; अपस्सायनीयट्ठेन-रो० । ८. वागी फरसु-
 स्या०; आरकण्टादीनं-रो० । ९. वेरी भित्तु-स्या० । १०. मारणत्थाय-स्या० । ११. इदं-
 म० । १२. पाराजिकं-रो० । १३. किञ्चि किञ्चि-रो० । १४. तस्सा-स्या० ।

ठपिते मूलट्टो न मुच्चति । पाकतिकं लभित्वा ठपितं होति, मुच्चति । तं
अपनेत्वा अञ्चं तिखिणतरं ठपेति मूलट्टो मुच्चतेव ।

B. 57

विसमक्खणे पि याव मरणाभिनन्दने दुक्कटं ताव एसेव नयो । सचे
पन सो पि खुद्दकं विसमण्डलं ति सल्लक्खेत्वा महन्ततरं^१ करोति, महन्तं वा
5 “अतिरेकं^२ होती” ति खुद्दकं करोति, तनुकं वा वहलं^३; वहलं^३ वा तनुकं
करोति, अग्गिना तापेत्वा हेट्ठा वा उपरि वा सञ्चारेति, तस्सा^४ पि पारा-
जिकं । “इदं अट्टाने ठितं” ति सव्वमेव तच्छेत्वा पुञ्छित्वा अञ्जस्मि ठाने
ठपेति, अत्तना भेसज्जानि योजेत्वा कते मूलट्टो न मुच्चति, अत्तना अकते
मुच्चति । सचे पन सो “इमं^५ विसं अतिपरित्तं” ति अञ्चं पि आनेत्वा
10 पक्खिपति, यस्स विसेन मरति, तस्स पाराजिकं । सचे उभिन्नं पि सन्तकेन
मरति, उभिन्नं पि पाराजिकं । “इमं^५ विसं निव्विसं^६” ति तं अपनेत्वा
अत्तनो विसमेव ठपेति, तस्सेव पाराजिकं मूलट्टो मुच्चति ।

R. 460

दुव्वलं वा करोती (९४.२१) ति मञ्चपीठं अटनिया हेट्ठाभागे
छिन्दित्वा विदलेहि^७ वा रज्जुकेहि वा येहि वीतं^८ होति, ते वा छिन्दित्वा
15 अप्पावसेसमेव कत्वा हेट्ठा आवुधं निक्खिपति “एत्थ पतित्वा मरिस्सती” ति ।
अपस्सेनफलकादीनं पि चङ्कमे आलम्बनखलफलकपरियोसानानं परभागं
छिन्दित्वा हेट्ठा आवुधं निक्खिपति, सोब्भादीसु मञ्चं वा पीठं वा अपस्सेन-
फलकं वा आनेत्वा ठपेति, यथा तत्थ निसिन्नमतो वा अपस्सितमतो^९ वा
पतति, सोब्भादीसु वा सञ्चरणसेतु होति, तं दुव्वलं करोति; एवं करोन्तस्स
20 करणे दुक्कट । इतरस्स दुक्खुप्पत्तिया थुल्लच्चयं, मरणे पाराजिकं । भिक्खुं
आनेत्वा सोब्भादीनं तटे^{१०} ठपेति “दिस्वा भयेन कम्पेन्तो^{११} पतित्वा
मरिस्सती” ति दुक्कटं । सो तत्थेव^{१२} पतति, दुक्खुप्पत्तिया थुल्लच्चयं, मरणे^{१३}
पाराजिकं । सयं^{१४} पातेति, अञ्जेन वा^{१५} पातापेति, अञ्जो अवुत्तो वा^{१६}
अत्तनो घम्मताय पातेति, अमनुस्सो पातेति, वातप्पहारेण पतति, अत्तनो

१. महन्तं-स्या०; वा-म० । २. अतिवतुक्क-स्या०, रो० । ३. वहलं-रो० ।
४. तस्सा-स्या० । ५. इदं-म० । एवमुपरि वि । ६. निव्विरिप्पन्ति-सी० । ७. विदलेहि-
सी०, रो० । ८. ठितं-सी० । ९. अपस्सेनमतो-स्या०, रो० । १०. तटेव-स्या० ।
११. कम्पेन्तो-सी० । १२. तथेय स्या० । १३. मरणेन-सी० । १४. सयं वा-म० ।
१५. पातेति-सी० । १६. अ-स्या०; रो० । पातयेते न त्वि ।

धम्मताय पतति, सब्बत्थ मरणे पाराजिकं । कस्मा ? तस्स पयोगेन सोब्भादित्ते ठितत्ता ।

उपनिक्खपनं (९४.२५) नाम समीपे निक्खपनं । तत्थ “यो इमिना असिना मतो सो^१ धनं वा लभती” ति आदिना नयेन मरणवण्णं वा संवण्णत्वा “इमिना मरणत्थिका मरन्तु, मारणत्थिका^२ मारेन्तू” ति वा वत्त्वा 5
असि उपनिक्खपति, तस्स उपनिक्खपने दुक्कटं । मरितुकामो वा तेन अत्तानं पहरतु, मारेतु कामो वा अञ्चं पहरतु, उभयथा^३ पि परस्स दुक्खप्पत्तिया उपनिक्खेपकस्स थुल्लच्चयं, मरणे^४ पाराजिकं । अनोदिस्स निक्खित्ते बहुन्न^५ मरणे अकुसलरासि । पाराजिकादिवत्थूसु पाराजिकादीनि । विप्पटिसारे^६ उप्पन्ने असि गहित्तट्टाने ठपेत्वा मुच्चति । किणित्वा^७ गहितो होति, असि- 10
सामिकानं^८ असि, येसं हत्थतो मूलं गहितं, तेसं मूलं दत्त्वा मुच्चति । सचे लोहपिण्ड^९ वा फालं वा कुद्दालं^{१०} वा गहेत्वा असि कारापितो होति, यं भण्डं गहेत्वा कारितो, तदेव कत्वा मुच्चति । सचे पि^{११} कुद्दालं गहेत्वा कारितं विना-
सेत्वा फालं करोति,^{१२} फालेन पहारं लभित्वा मरन्तेसु पि पाणातिपाता^{१३} न मुच्चति । सचे पन लोहं समुट्ठापेत्वा उपनिक्खपनत्थमेव^{१४} कारितो होति, 15
अरेन^{१५} घंसित्वा चुण्णविचुण्णं कत्वा विप्पकिण्णे मुच्चति । सचे पि संवण्णना-
पोत्थको विय बहूहि एकज्झासयेहि कतो होति, पोत्थके वुत्तनयेनेव कम्म-
वद्धविनिच्छयो^{१६} वेदितव्वो । एस नयो सत्तिभेण्डीसु^{१७} । लुगुळे^{१८} पासयट्ठि-
सदिसो विनिच्छयो । तथा पासाणे । सत्थे असिसदिसो व । विसं वा ति विसं उपनिक्खपन्तस्स वत्थुवसेन ओदिस्सानोदिस्सानुरूपतो पाराजिकादि- 20
वत्थूसु पाराजिकादीनि वेदितव्वानि । किणित्वा ठपिते^{१९} पुरिमनयेन पटिपाकतिकं कत्वा मुच्चति । सयं भेसब्बेहि योजिते अविसंकत्वा मुच्चति ।
रज्जुया पासरब्बुसदिसो व विनिच्छयो ।

१. रो० पोत्थके नत्थि । २. मरणत्थिका-स्या० । ३. उभयत्था-रो० । ४. मरणेन-सी०, रो० । ५. वहुन्न-स्या० । ६. विप्पटिसारे-स्या० । ७. कीणित्वा-स्या० । एवमुपरि पि । ८. घत्तिस्सामिकानं-स्या० । ९. पिण्ड-स्या० । १०. कुद्दालं-म० । एवमुपरि पि । ११. स्याः, म० पोत्थकेसु नत्थि । १२. कारेति-रो० । १३. पाणातिपाततो-म० । १४. ०निक्खिपणत्थमेव-रो० । १५. अरेन-स्या० । १६. ०वग्घ-सी०, स्या०, रो० । १७. ०मिन्दीसु-स्या० । १८. मूलतल्लुळेसु-स्या० । १९. ठपितेसु-रो० ।

भेसज्जे (९४.२९)—यो भिक्खु वेरिभिक्खुस्स पञ्जरके वा विसभाग-
रोगे वा उप्पन्ने असप्पायानि पि' सप्पिआदीनि सप्पायानी ति मरणाधिप्पायो
देति, अञ्चं वा किञ्चि कन्दमूलफनं तस्स एवं भेसब्बदाने दुक्कटं । परस्स
दुक्खुप्पत्तियं मरणे च थुल्लच्चयपाराजिकानि, आनन्तरियवत्युम्हि आनन्तरियं
ति वेदितव्वं ।

- 5 १५५. रूपपहारे - उपसंहरती ति परं^१ वा अमनापं रूपं^२ तस्स
समीपे ठपेति, अत्तना वा यक्खपेतादिवेसं गहेत्वा तिट्ठति, तस्स उपसंहार-
मत्ते दुक्कटं । परस्स^३ तं रूपं दिस्वा भयुप्पत्तियं थुल्लच्चयं, मरणे पाराजिकं ।
सचे पन तदेव रूपं एकच्चस्स मनापं होति, अलाभकेन च सुस्सित्वा मरति,
विसङ्केतो । मनापिये पि एसेव नयो । तत्थ पन विसेसेन इत्थीनं पुरिसरूपं
10 पुरिसानं च इत्थिरूपं^४ मनापं तं अलङ्घरित्वा उपसंहरति, दिट्ठमत्तकमेव
करोति, अतिचिरं पस्सितुं पि न देति, इत्थो अलाभकेन सुस्सित्वा मरति,
पाराजिकं । सचे उत्तसित्वा मरति, विसङ्केतो । अथ पन उत्तसित्वा वा
अलाभकेन वा ति अविचारेत्वा "केवलं पस्सित्वा मरिस्सती" ति उपसंह-
रति, उत्तसित्वा वा सुस्सित्वा वा मते पाराजिकमेव । एतेनेव^५ उपोयेन^६
15 सदूपहारादयो^७ पि वेदितव्वा । केवलं हेत्थ अमनुस्ससद्दादयो उत्रासजनका
अमनापसद्दा, पुरिसानं इत्थिसद्दमधुरगन्धव्वसद्दादयो^८ चित्तस्सादकरा
मनापसद्दा । हिमवन्ते विसक्खानं मूलादिगन्धा^९ कुणपगन्धा च अमनाप-
गन्धा, कालानुसारीमूलगन्धादयो^{१०} मनापगन्धा । पटिकूलमूलरसादयो^{११}
अमनापरसा, अप्पटिकूलमूलरसादयो^{१२} मनापरसा । विसफस्समहाकच्छु-
20 फस्सादयो^{१३} अमनापफोड्व्वा, चीनपट्टहंसपुप्फतूलिकफस्सादयो^{१४} मनाप-
फोड्व्वा ति वेदितव्वा ।

धम्मपहारे - धम्मो ति देसनाधम्मो वेदितव्वो । देसनावसेन वा
निरये च सगो च विपत्तिसम्पत्तिभेदं धम्मारम्माणमेव । नेरयिकस्सा ति

१. सी० धो.पके नप्पि । २-२. मनापं अमनापं वा रूपं-रो० । ३. परम्पु-रो० ।
४. इत्थो-रो० । ५-५. एतेनेनुसयेन म० । ६. सदूपसंहारादयो-स्या० । ७. इत्थिसद्दं
मधुरं गन्धव्व-रो० । ८. च-स्या० । ९. काज्ज-स्या०, म० । १०. पटिकूल-स्या० ।
११. पटिकूल-स्या० । १२. चीनपट्ट-स्या० । १३. फट्ट-म०; फट्ट

भिन्नसंवरस्स कतपापस्स निरये निब्बत्तनारहस्स^१ सत्तस्स^१ पञ्चविधवन्धन-
कम्मकरणादिनेरयिककथं^२ कथेति । तं चे सुत्वा सो उत्तसित्वा मरति,
कथिकस्स पाराजिकं । सचे पन सुत्वा^३ पि अत्तनो धम्मताय मरति, अना-
पत्ति । “इमं^४ सुत्वा एवरूपं पापं^५ न करिस्सति ओरमिस्सति विरमिस्सती”
ति निरयकथं कथेति^६, तं सुत्वा इतरो उत्तसित्वा मरति, अनापत्ति । सग्ग- 5
कथं ति देवनाटकादीनं नन्दनवनादीनं च सम्पत्तिकथं; तं सुत्वा इतरो सग्गा-
धिमुत्तो सीघं तं सम्पत्ति पापुणितुकामो सत्था-हरणविसखादन-आहारूपच्छेद-
अस्सासपस्साससन्निरुध्नादीहि^७ दुक्खं उप्पादेति, कथिकस्स थुल्लच्चयं, मरति
पाराजिकं । सचे पर्न^८ सो सुत्वा पि यावतायुकं ठत्वा अत्तनो धम्मताय
मरति, अनापत्ति । “इमं सुत्वा पुञ्जानि^९ करिस्सती” ति कथेति, तं सुत्वा 10
इतरो अत्तनो^{१०} धम्मताय^{१०} अधिमुत्तो^{१०} कालङ्करोति, अनापत्ति ।

१५६. आचिक्खनाय^{११}—पुट्ठो भणती (६६.१४) ति “भन्ते कथं मत्तो
धनं वा लभति सग्गे वा उप्पज्जती” ति एवं पुच्छितो भणति ।

अनुसासनियं—अपुट्ठो^{१२} ति एवं अपुच्छितो सामञ्जेव भणति ।

सङ्केतकम्मनिमित्तकम्मानि अदिन्नादानकथायं वुत्तनयेनेव^{१३} वेदि- 15
तव्वानि ।

एवं नानप्यकारतो आपत्तिभेदं दस्सेत्वा इदानीं अनापत्तिभेदं^{१३}
दस्सेन्तो “अनापत्ति असञ्चिच्चा” ति आदिमाह । तत्थ असञ्चिच्चा ति
“इमिना उपक्कमेन इमं मारेमी” ति अचेतेत्वा । एवं हि अचेतेत्वा कतेन
उपक्कमेन परे मते पि अनापत्ति, वक्खति च “अनापत्ति भिक्खु असञ्चिच्चा” 20
ति । अजानन्तरसा ति “इमिना अयं मरिस्सती” ति अजानन्तस्स उपक्क-
मेन परे मते पि अनापत्ति, वक्खति च विसगतपिण्डपातवत्थुस्मि^{१४} “अना-
पत्ति भिक्खु अजानन्तस्सा” ति । न मरणाधिप्पायस्सा ति मरणं अनिच्छ-
न्तस्स । येन हि उपक्कमेन परो मरति, तेन उपक्कमेन तस्मिं मते^{१५} पि न

१-१. ०रुत्तसत्तस्स-रो० । २. ०कारणादिनिरयकथं-म० । ३. सो सुत्वा-म० ।
४. इदं-म० । ५. स्या० पोत्यके नत्थि । ६. कथेति-रो० । ७. ०सन्निरुध्नादीहि-रो० ।
८. पि-रो०; सो० पोत्यके नत्थि । ९-९. स्या०, म० पोत्यके मु नत्थि । १०. रो० पोत्यके
नत्थि । ११. ०नायं-म० । १२. ०नयेन-स्या० । १३. अनापत्ति-स्या० । १४. विसपिण्डः-
स्या०, रो० । १५. मारिते-स्या०, म०; मरिते-रो० ।

(७) ततियवत्युस्मि—तस्स दुक्खुप्पादनेन थुल्लच्चयं ।

B. 62

१५८. (८-१०) ततो परानि तीणि वत्यूनि उत्तानत्यानेव ।

(११) विसगतपिण्डपातवत्युस्मि - साराणीयधम्मपूरको^१ सो^२ भिक्खु

अगगपिण्डं सन्नह्यचारीनं दत्त्वा व भुञ्जति । तेन वुत्तं “अगगकारिकं अदासी”

५ (९९.१२) ति । अगगकारिकं ति अगगकिरियं; पठमं लद्धपिण्डपातं अगगगं

वा पणीतपणीतं पिण्डपातं ति अत्यो । या पन तस्स दानसङ्घाता अगगकिरिया,

R. 466

सा न सक्का दातुं, पिण्डपातं^३ हि सो थेरासनतो पट्टाय अदासि । ते भिक्खु

ति ते^४ थेरासनतो पट्टाय परिभुत्तपिण्डपाता भिक्खु; ते किर सव्वे पि

कालमकंसु । सेसमेत्य उत्तानमेव । अस्सद्धेसु^५ पन मिच्छादिट्टिकेसु^६ कुलेसु^७

१० सक्कच्चं पणीतभोजनं लभित्वा अनुपपरिक्खित्वा नेव अत्तना परिभुञ्जि-

तव्वं, न परेसं दातव्वं । यं पि आभिदोसिकभत्तं^८ वा खज्जकं वा ततो

लब्धमर्त्तिं, तं पि न परिभुञ्जितव्वं । अपिहितवत्थुं पि हि सप्पविच्छिन्नादीहि

अधिसयितं छद्दुनीयधम्मं तानि कुलानि देन्ति । गन्धहलिद्वादिमक्खितो पि

ततो पिण्डपातो न गहेतव्वो । सरीरे रोगट्टानानि पुञ्चिक्खत्वा ठपितभत्तं पि

१५ हि तानि दातव्वं मञ्जन्ती ति ।

(१२) वीमंसनवत्युस्मिं - वीमंसमानो द्वे वीमंसति - “सक्कोति नु

खो इमं^९ मारेतुं नो” ति विसं वा वीमंसति, “मरेय्य” नु खो अयं इमं विसं

खादित्वा नो” ति पुगलं वा । उभयथा पि वीमंसाधिप्पायेन दिन्ने मरतु

वा मा वा थुल्लच्चयं । “इदं विसं एतं मारेतु” ति वा “इदं” विसं खादित्वा

२० अयं मरतु” ति वा एवं दिन्ने पन सवे मरति, पाराजिकं; नो चे, थुल्लच्चयं ।

१५९-६० (१३-२४) इतो परानि तीणि सिलावत्यूनि^{१०} तीणि

इट्ठक-वासि-गोपानसीवत्यूनि^{११} च उत्तानत्यानेव । न केवलं च सिलादीनयेव

वसेन अयं आपत्तानापत्तिभेदो होति, दण्डमुग्गरनिखादनवेमादीनं^{१२} पि वसेन

होतियेव, तस्मा पालियं अनागतं पि आगतनयेनेव वेदितव्वं । .

१. साराणीय-म० । २. रो० पोत्थके नत्थि । ३. ०पि-स्या० । ४. रो०

पोत्थके नत्थि । ५. अस्सद्धेसु-स्या० । ६-६. ०दिट्टिकुलेसु-रो० । ७. ०दोसिकं भत्तं-स्या०,

म० । ८. लभति-स्या०, म० । ९. इदं-स्या०, म० । १०. मारेय्य-रो० । ११. इमं-

स्या०, म० । १२. सिलाकम्मवत्यूनि-स्या०; सिलावत्यूनि तीणि तिणवत्यूनि-सी०, रो० ।

१३. ०गोपानसी०-सी०, रो० । १४. ०निखादनवेमादीनं-रो० ।

(२५-२७) अट्टकवत्थूसु - अट्टको (१०१.५) ति वेहासमञ्चो वुच्चति;
यं सेतकम्ममालाकम्मलताकम्मादीनं अत्थाय बन्धन्ति । तत्थ आवुसो
अत्रद्धितो^१ बन्धाही ति मरणाधिप्पायो यत्र^२ ठितो पतित्वा खाणुना वा
भिज्जेय्य, सोब्भपपातादीसु वा मरेय्य, तादिसं ठानं सन्धायाह । एत्थ च कोचि
उपरिट्ठानं नियामेति^३ “इतो पतित्वा मरिस्सती” ति, कोचि हेट्टट्ठानं^४ “इध^५
पतित्वा मरिस्सती” ति, कोचि उभयं पि “इतो इध पतित्वा मरिस्सती”
ति । तत्र यो उपरि नियमितट्ठाना अपतित्वा अञ्जतो पतति, हेट्टा निय-
मितट्ठाने वा अपतित्वा अञ्जत्थ पतति, उभयनियामे वा यं किञ्चि एकं
विराघेत्वा पतति, तस्मि मते विसङ्केतत्ता अनापत्ति ।

(२८-३०) विहारच्छादनवत्थुस्मि पि एसेव नयो ।

10

(३१) अनभिरतिवत्थुस्मि - सो किर भिक्खु कामवितक्कादीनं समु-
दाचारं दिस्वा निवारेतुं असक्कोन्तो सासने अनभिरतो गिहिभावाभिमुखो^६
जातो । ततो चिन्तेसि - “याव सीलभेदं न पापुणामि ताव मरिस्सामी”
ति । अथ तं^७ पब्बतं अभिरुहित्वा पपाते पपत्तन्तो^८ अञ्जतरं विली-
वकारं^९ ओत्थरित्वा मारेसि । विलीवकारं ति वेणुकारं । न च^{१०}
भिक्षवे अत्तानं पातेतब्बं^{११} ति न अत्ता पातेतब्बो । विभत्तिव्यत्तयेन^{१२}
पनेतं वुत्तं । एत्थ च न केवलं न पातेतब्बं, अञ्जेन पि येन केनचि उपक्क-
मेन अन्तमसो आहारूपच्छेदेन^{१३} पि न मारेतब्बो । यो पि हि गिलानो
विज्जमाने भेसज्जे च^{१४} उपट्ठाकेसु च मरितुकामो आहारं उपच्छिन्दति,
दुक्कटमेव । यस्स पन महाआवाघो चिरानुवद्धो^{१५}, भिक्खु उपट्ठहन्ता किल-
मन्ति जिगुच्छन्ति “कदा नु खो गिलानतो मुच्चिस्सामी^{१६}” ति अट्ठीयन्ति^{१७} ।
सचे सो “अयं अत्तभावो पटिजगियमानो पि न तिट्ठति, भिक्खु च किल-
मन्तो” ति आहारं उपच्छिन्दति, भेसज्जं न सेवति वट्ठति । यो पन “अयं
रोगो खरो, आयुसह्वारा न तिट्ठन्ति, अयं च मे विसेसाधिगमो हत्यप्पत्तो

20

१. अत्र ठितो-स्या० । २. यत्थ-म० । ३. नियमेति-स्या० । एवमुपरि पि । ४. हेट्टा
ठानं-म०; हेट्टाठानं-स्या० । ५. गिही-सी०, रो० । ६. नं-स्या०; रो० पोत्थके नत्थि ।
७. पत्तन्तो-स्या० । ८. विलिवकारं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ९. व्यत्तयेन-सी०,
रो० । १०. ०च्छेदेन-स्या० । ११. स्या० पोत्थके नत्थि । १२. ०यन्तो-स्या०, रो०, म० ।
१३. मुत्थि-स्या० । १४. अट्ठि-स्या० । एवमुपरि पि ।

(७) ततियवत्युस्मि—तस्स दुक्कुप्पादनेन थुल्लच्चयं ।

B. 62

१५८. (८-१०) ततो परानि तीणि वत्यूनि उत्तानत्यानेव ।

(११) विसगतपिण्डपातवत्युस्मि—साराणीयघम्मपूरको^१ सो^२ भिक्खु अगगपिण्डं सन्नह्यचारीनं दत्त्वा व भुञ्जति । तेन वुत्तं “अगगकारिकं अदासी”^३ (९९.१२) ति । अगगकारिकं ति अगगकिरियं; पठमं लद्धपिण्डपातं अगगं वा पणीतपणीतं पिण्डपातं ति अत्यो । या पन तस्स दानसह्वाता अगगकिरिया सा न सक्का दातुं, पिण्डपातं^४ हि सो थेरासनतो पट्ठाय अदासि । ते भिक्खु ति ते^५ थेरासनतो पट्ठाय परिभुत्तपिण्डपाता भिक्खु; ते किर सव्वे पि कालमकंसु । सेसमेत्य उत्तानमेव । अस्सद्धेसु^६ पन मिच्छादिट्टिकेसु^७ कुलेसु^८ १० सक्कच्चं पणीतभोजनं लभित्वा अनुपपरिक्खित्वा नेव अत्तना परिभुञ्जितव्वं, न परेसं दातव्वं । यं पि आभिदोसिकभत्तं^९ वा खज्जकं वा ततो लब्भति^{१०}, तं पि न परिभुञ्जितव्वं । अपिहितवत्थुं पि हि सप्पविच्छिदादीहि अधिसयितं छट्ठनीयघम्मं तानि कुलानि देन्ति । गन्धहलिदादिमक्खितो पि ततो पिण्डपातो न गहेतव्वो । सरीरे रोगट्टानानि पुञ्छित्वा ठपितभत्तं पि १५ हि तानि दातव्वं मज्जन्ती ति ।

(१२) वीमंसनवत्युस्मिं—वीमंसमानो द्वे वीमंसति—“सफोति नु खो इमं मारेतुं नो” ति विसं वा वीमंसति, “मरेय्य” नु खो अयं इमं विसं खादित्वा नो” ति पुगलं वा । उभयथा पि वीमंसाधिप्पायेन दिन्ने मरतु वा मा वा थुल्लच्चयं । “इदं विसं एतं मारेतू” ति वा “इदं” विसं खादित्वा २० अयं मरतू” ति वा एवं दिन्ने पन सवे मरति, पाराजिकं; नो चे, थुल्लच्चयं ।

१५९-६० (१३-२४) इतो परानि तीणि सिलावत्यूनि^१ तीणि इट्ठक-वासि-गोपानसीवत्यूनि^२ च उत्तानत्यानेव । न केवलं च सिलादीनयेव वसेन अयं आपत्तानापत्तिभेदो होति, दण्डमुगगरनिखादनवेमादीनं^३ पि वसेन होतियेव, तस्मा पालियं अनागतं पि आगतनयेनेव वेदितव्वं ।

१. साराणीय०-म० । २. रो० पोत्थके नत्थि । ३. ०पि-स्या० । ४. रो० पोत्थके नत्थि । ५. असद्धेसु-स्या० । ६-६. ०दिट्टिकुलेसु-रो० । ७. ०दोसिकं भत्तं-स्या०, म० । ८. लभति-स्या०, म० । ९. इदं-स्या०, म० । १०. मारेय्य-रो० । ११. इमं-स्या०; सिलावत्यूनि तीणि तिणवत्यूनि-सी०, रो० । १२. १३-रो० ।

(२५-२७) अट्टकवत्थूसु - अट्टको (१०१.५) ति वेहासमञ्चो वुच्चति; यं सेतकम्ममालाकम्मलताकम्मादीनं अत्थाय बन्धन्ति । तत्थ आवुसो अत्रट्ठितो^१ बन्धाही ति मरणाधिप्पायो यत्र^२ ठितो पतित्वा खाणुना वा भिज्जेय्य, सोब्भपपातादीसु वा मरेय्य, तादिसं ठानं सन्धायाह । एत्थ च कोचि उपरिट्ठानं नियामेति^३ “इतो पतित्वा मरिस्सती” ति, कोचि हेट्ठट्ठानं^४ “इध पतित्वा मरिस्सती” ति, कोचि उभयं पि “इतो इध पतित्वा मरिस्सती” ति । तत्र यो उपरि नियमितट्ठाना अपतित्वा अञ्जतो पतति, हेट्ठा नियमितट्ठाने वा अपतित्वा अञ्जत्थ पतति, उभयनियामे वा यं किञ्चि एकं विराधेत्वा पतति, तस्मि मते विसङ्केतत्ता अनापत्ति ।

(२८-३०) विहारच्छादनवत्थुस्मि पि एसेव नयो ।

10

(३१) अनभिरतिवत्थुस्मि - सो किर भिक्खु कामवितक्कादीनं समुदाचारं दिस्वा निवारेतुं असक्कोन्तो सासने अनभिरतो गिहिभावाभिमुखो^५ जातो । ततो चिन्तेसि - “याव सीलभेदं न पापुणामि ताव मरिस्सामी” ति । अथ तं^६ पब्बतं अभिरुहित्वा पपाते पपतन्तो^७ अञ्जतरं विलीवकारं^८ ओत्थरित्वा मारेसि । विलीवकारं ति वेणुकारं । न च^९ भिक्खवे अत्तानं पातेतब्बं ति न अत्ता पातेतब्बो । विभत्तिव्यत्तयेन^{१०} पनेतं वुत्तं । एत्थ च न केवलं न पातेतब्बं, अञ्जेन पि येन केनचि उपक्कमेन अन्तमसो आहारूपच्छेदेन^{११} पि न मारेतब्बो । यो पि हि गिलानो विज्जमाने भेसज्जे च^{१२} उपट्ठाकेसु च मरितुकामो आहारं उपच्छिन्दति, दुक्कटमेव । यस्स पन महाभावाधो चिरानुबद्धो^{१३}, भिक्खू उपट्ठहन्ता किल-^{१४} मन्ति जिगुच्छन्ति “कदा नु खो गिलानतो मुञ्चिस्सामा” ति अट्ठीयन्ति^{१५} । सचे सो “अयं अत्तभावो पटिजगियमानो पि न तिट्ठति, भिक्खू च किल-मन्ती” ति आहारं उपच्छिन्दति, भेसज्जं न सेवति वट्ठति । यो पन “अयं रोगो खरो, आयुसह्वारा न तिट्ठन्ति, अयं च मे विसेसाधिगमो हत्थप्पत्तो

20

१. अत्र ठितो-स्या० । २. यत्थ-म० । ३. नियमेति-स्या० । एवमुपरि पि । ४. हेट्ठा ठानं-म०; हेट्ठाठानं-स्या० । ५. गिही-सो०, रो० । ६. नं-स्या०; रो० पोत्थके नत्थि । ७. पतन्तो-स्या० । ८. विलीवकारं-स्या०, रो० । एउमुपरि पि । ९. व्यत्तयेन-सो०, रो० । १०. छेदेनेन-स्या० । ११. स्या० पोत्थके नत्थि । १२. वन्धो-स्या०, रो०, म० । १३. मुञ्चि-स्या० । १४. अट्ठि-स्या० । एवमुपरि पि ।

मरणाधिप्यायस्स अनापत्ति । वक्षसति च “अनापत्ति भिक्षु न मरणाधिप्या-
यस्सा” ति । उम्मतकादयो पुञ्चे वुत्तनया एव । इध पन आदिकम्मिया
अञ्जमञ्ज जीविता वोरोपितभिक्षू, तेस अनापत्ति । अवसेसान मरण-
वण्णसवण्णनकादीन आपत्तिपेवा ति ।

पदभाजनीयवण्णना निट्ठिता ।

पक्किण्णककथावण्णना

- 5 समुट्ठानादीसु - इमं^१ सिक्खापद तिसमुट्ठान, कायचित्ततो च^२
वाचाचित्ततो च कायवाचाचित्ततो च समुट्ठाति । किरिया^३, मञ्जावि-
मोवख, सचित्तक, लोकवज्ज, कायकम्म, वचीकम्म, अकुसलचित्त, दुक्ख-
वेदन । सचे पि हि सिरिसयन आरुळ्हो रजसम्पत्तिसुख अनुभवन्तो राजा
“चोरो देव आनीतो” ति वुत्ते “गच्छथ न मारेथा” ति हसमानो व^४
R 464 10 भणति, दोमनस्सचित्तेनेव भणती ति वेदितव्यो । सुखवोकिण्णत्ता पन
अनुप्यवन्धाभावा च दुज्जानमेत पृथुज्जेही ति ।

विनीतवस्तुवण्णना

१५७. (१) विनीतवस्तुकयासु^१ पठमवत्युस्मि - कारुञ्जेना (९७.१५)
ति ते भिक्षू तस्स महन्त गेलञ्जदुक्ख दिस्वा कारुञ्ज उप्पादेत्वा “सीलवा
त्व कतकुसलो, कस्मा मीयमानो भायसि, ननु सीलवतो सगो नाम मरण-
B 61 15 मत्तपटिवद्धोपेवा” ति एव मरणत्यिका व हुत्वा मरणत्यिकभाव अजानन्ता
मरणवण्णं सवण्णेसु । सो पि भिक्षु तेस सवण्णनाय आहारूपच्छेद^२ कत्वा
अन्तरा व कालमकासि । तस्मा आपत्ति आपन्ना । वोहारवसेन पन वुत्त
“कारुञ्जेन मरणवण्ण सवण्णेसु” ति । तस्मा इदानीं पि पण्डितेन भिक्षुना
गिलानस्स भिक्षुनो एव मरणवण्णो न सवण्णेत्तव्वो । सचे हि तस्स
20 सवण्णन सुत्वा आहारूपच्छेदादिना उपक्कमेन एकजवनवारावसेसे पि
आयुस्मि अन्तरा कालङ्करोति, इमिना व मारितो होति । इमिना पन
नयेन अनुसिट्ठि^३ दातव्वा - “सीलवतो नाम अनच्छरिया मग्गफलुप्पत्ति,
तस्मा विहारादीसु आसत्ति अकत्वा वुद्धगत धम्मगत सङ्घगत कायगत च

१. इदं-स्या०, म० । २. रो० पोत्थने नसि । ३. किरिय-म० । ४. रो०
पोत्थके नसि । ५. ०वत्युगायासु-स्या० । ६. आट्टक - म० । तत्तमपरि पि । ७. मग्ग-
स्या० ।

सति उपट्टपेत्वा मनसिकारे अप्पमादो कातव्वो” ति । मरणवण्णे च संव-
ण्णिते पि यो^१ ताय संवण्णनाय कच्चि^२ उपक्कमं अक्त्वा अत्तनो धम्मताय
यथायुना यथानुसन्धिना च^३ मरति, तप्पच्चया संवण्णको^४ आपत्तिया न
कारेतव्वो ति ।

(२) दुतियवत्थुस्मि—न च भिक्खवे अप्पटिवेक्खित्वा^५ (९७.२४) ⁵
ति एत्थ कीदिसं आसनं पटिवेक्खितव्वं, कीदिसं न पटिवेक्खितव्वं ? यं सुद्धं
आसनमेव होति अपच्चत्थरणकं, यं च आगन्त्वा ठितानं पस्सतंयेव अत्थरी-
यति, तं न^६ पच्चवेक्खितव्वं,^६ निसीदितुं वट्टति । यं पि मनुस्सा सयं हत्थेन
अक्कमित्वा “इध भन्ते निसीदथा” ति देन्ति, तस्मि पि वट्टति । सचे पि
पठममेव आगन्त्वा निसिन्ना पच्छा उद्धं वा अधो वा सङ्कमन्ति, पटिवेक्खण- ¹⁰
किच्चं^७ नत्थि । यं पि तनुकेन वत्थेन यथा तलं दिस्सति, एवं पटिच्छन्नं
होति, तस्मि पि पटिवेक्खणकिच्चं नत्थि । यं पन पटिगच्चेव^८ पावारकोज-
वादीहि^९ अत्थतं होति, तं हत्थेन परामसित्वा व^{१०} सल्लक्खेत्वा निसीदितव्वं ।
महापच्चसियं पन “घनसाटकेना पि अत्थते यस्मि वलि”^{११} न पञ्जायति, तं
न^{१२} पटिवेक्खितव्वं^{१२} ति वुत्तं । ¹⁵

(३) मुसलवत्थुस्मि—असञ्चिच्चो ति अवधकचेतनो विरम्भ-योगो^{१३}
हि सो ति^{१४} । तेनाह “असञ्चिच्चो अहं” ति ।

(४) उट्ठकखलवत्थुं^{१५} उत्तानमेव^{१६} ।

(५) वुड्ढपव्वजितवत्थूसु^{१७} पठमवत्थुस्मि^{१८} “भिक्खुसङ्घस्स पटिवद्धं^{१९}
पलिवद्धं^{२०} मा अकासी” ति पणामेसि । ²⁰

(६) दुतियवत्थुस्मि—सङ्घमज्जे^{२१} गणमज्जे पि “महल्लकत्थेरस्स
पुत्तो” ति वुच्चमानो तेन व^{२२} अट्ठीयमानो^{२३} “मरतु अयं”
ति पणामेसि ।

१. सो—सी०, रो० । २. किञ्चि—रो० । ३. य—म०, रो० । ४. संवण्णको-
म० । ५. अपटि०—स्या० । ६. ६-६. नण्य०—म० । ७. पच्चवेक्खण०—म०, रो० ।
८. पटिगच्चेव—स्या०, म० । ९. कोजवादीहि—स्या०, रो० । १०. स्या०, रो०, म०
पोत्थकेसु नत्थि । ११. यतो—र^१ । १२. १२-१२. नप्पटि०—म०; पटि०—सी० । १३. चप्पयोगो-
स्या० । १४. स्या०, म० । १५. वत्थु—र^२ । १६. उत्तानमेव
—स्या० । १७. वुड्ढं यत्थुसु सी० । १८. पठमस्मि—रो० । १९. वद्धं—सी०, रो०;
स्या० पोत्थके नत्थि । २०. पटि०—स्या०; म० पोत्थके नत्थि । २१. अट्ठीय०—स्या०, रो० ।
स० पा० : ।

(७) ततियवत्युस्मि—तस्स दुक्खुप्पादनेन थुल्लच्चयं ।

B. 62

१५८. (८-१०) ततो परानि तीणि वत्यूनि उत्तानत्यानेव ।

R. 466

(११) विसगतपिण्डपातवत्युस्मि — साराणीयधम्मपूरको^१ सो^२ भिक्खु अगगपिण्डं सद्गहाचारीनं दत्त्वा व भुञ्जति । तेन वुत्तं “अगगकारिकं अदासी”^३
 ५ (९९.१२) ति । अगगकारिकं ति अगगकिरियं; पठमं लद्धपिण्डपातं अगगगं वा पणीतपणीतं पिण्डपातं ति अत्यो । या पन तस्स दानसद्धाना अगगकिरिया, सा न सक्का दातुं, पिण्डपातं^४ हि सो थेरासनतो पट्ठाय अदासि । ते भिक्खु ति ते^५ थेरासनतो पट्ठाय परिभुत्तपिण्डपाता भिक्खु; ते किर सब्बे पि कालमकंसु । सेसमेत्थ उत्तानमेव । अस्सद्धेसु^६ पन मिच्छादिट्ठिकेसु^७ कुलेसु^८
 १० सक्कच्चं पणीतभोजनं लभित्वा अनुपपरिवसित्वा नेव अत्तना परिभुञ्जितव्वं, न परेसं दातव्वं । यं पि आभिदोसिकभत्तं^९ वा खज्जकं वा ततो लब्धमिति, तं पि न परिभुञ्जितव्वं । अपिहितवत्थुं पि हि सप्पविच्छिन्नादीहि अधिसयितं छद्दुनीयधम्मं तानि कुलानि देन्ति । गन्धहलिदादिमक्खितो पि ततो पिण्डपातो न गहेतव्वो । सरीरे रोगट्टानानि पुञ्चित्वा ठपितभत्तं पि
 १५ १६ तानि दातव्वं मञ्जन्ती ति ।

(११२) वीमंसनवत्युस्मिं — वीमंसमानो द्वे वीमंसति — “सक्कोति नु खो इमं मारेतुं नो” ति विसं वा वीमंसति, “मरेय्य” नु खो अयं इमं विसं खादित्वा नो” ति पुण्णलं वा । उभयया पि वीमंसाधिप्पायेन दिन्ने मरतु वा मा वा थुल्लच्चयं । “इदं विसं एतं मारेतु” ति वा “इदं” विसं खादित्वा
 २० अयं मरतु” ति वा एवं दिन्ने पण सचे मरति, पाराजिकं; नो चे, थुल्लच्चयं ।

१५९-६० (१३-२४) इतो परानि तीणि सिलावत्यूनि^{१०} तीणि इट्ठकवासि-गोपानसीवत्यूनि^{११} च उत्तानत्यानेव । न केवलं च सिलादीनयेव वसेन अयं आपत्तानापत्तिभेदो होति, दण्डभुग्गरनिखादनवेमादीनं^{१२} पि वसेन होतियेव, तस्मा पालियं अनागतं पि आगतनेत्येनेव वेदितव्वं ।

१. सारणीय०-म० । २. रो० पोत्थके नत्थि । ३. पि-स्या० । ४. रो० पोत्थके नत्थि । ५. असद्धेसु-स्या० । ६-६. ०दिट्ठिकेसु-रो० । ७. ०दोसिकं भत्तं-स्या०, म० । ८. लभति-स्या०, म० । ९. इदं-स्या०, म० । १०. मारेय्य-रो० । ११. इमं-स्या०, म० । १२. सिलाकम्मवत्थुनि-स्या०; सिनावत्थुनि तीणि विणवत्थुनि-सी०, रो० । १३. ०गोपानसी०-सी०, रो० । १४. ०निखादनमेवादीनं-रो० ।

(२५-२७) अट्टकवत्थूसु - अट्टको (१०१.५) ति वेहासमञ्चो वुच्चति;
यं सेतकम्ममालाकम्मलताकम्मादीनं अत्थाय बन्धन्ति । तत्थ आवुसो
अत्रट्ठितो^१ बन्धाही ति मरणाधिप्पायो यत्र^२ ठितो पतित्वा खाणुना वा
भिज्जेय्य, सोब्भपपातादीसु वा मरेय्य, तादिसं ठानं सन्धायाह । एत्थ च कोचि
उपरिट्ठानं नियामेति^३ “इतो पतित्वा मरिस्सती” ति, कोचि हेट्ठट्ठानं^४ “इध^५
पतित्वा मरिस्सती” ति, कोचि उभयं पि “इतो इध पतित्वा मरिस्सती”
ति । तत्र यो उपरि नियमितट्ठाना अपतित्वा अञ्जतो पतति, हेट्ठा निय-
मितट्ठाने वा अपतित्वा अञ्जत्थ पतति, उभयनियामे वा यं किञ्चि एकं
विराधेत्वा पतति, तस्मि मते विसङ्केतत्ता अनापत्ति ।

(२८-३०) विहारच्छादनवत्थुस्मि पि एसेव नयो ।

10

(३१) अनभिरतिवत्थुस्मि - सो किर भिक्खु कामवितक्कादीनं समु-
दाचारं दिस्वा निवारेतुं असक्कोन्तो सासने अनभिरतो गिहिभावाभिमुखो^६
जातो । ततो चिन्तेसि - “याव सीलभेदं न पापुणामि ताव मरिस्सामी”
ति । अथ तं^७ पब्बतं अभिरुहित्वा पपाते पपतन्तो^८ अञ्जतरं विली-
वकारं^९ ओत्थरित्वा मारेसि । विलीवकारं ति वेणुकारं । न च^{१०}
भिक्खवे अत्तानं पातेतब्बं ति न अत्ता पातेतब्बो । विभत्तिव्यत्तयेन^{११}
पनेतं वुत्तं । एत्थ च न केवलं न पातेतब्बं, अञ्जेन पि येन केनचि उपक्क-
मेन अन्तमसो आहारुपच्छेदेन^{१२} पि न मारेतब्बो । यो पि हि गिलानो
विज्जमाने भेसज्जे च^{१३} उपट्ठाकेसु च मरितुकामो आहारं उपच्छिन्दति,
दुक्कटमेव । यस्स पन महाभावाधो चिरानुबद्धो^{१४}, भिक्खू उपट्ठहन्ता किल-
मन्ति जिगुच्छन्ति “कदा नु खो गिलानतो मुञ्चिस्सामा^{१५}” ति अट्ठीयन्ति^{१६} ।
सचे सो “अयं अत्तभावो पटिजग्गियमानो पि न तिट्ठति, भिक्खू च किल-
मन्ती” ति आहारं उपच्छिन्दति, भेसज्जं न सेवति वट्ठति । यो पन “अयं
रोगो खरो, आयुसङ्खारा न तिट्ठन्ति, अयं च मे विसेसाधिगमो हत्थप्पत्तो

१. अत्र ठितो-स्या० । २. यत्थ-म० । ३. नियमेति-स्या० । एवमुपरि पि । ४. हेट्ठा
ठानं-म०; हेट्ठाठानं-स्या० । ५. गिही-सी०, रो० । ६. नं-स्या०; रो० पोत्थके नत्थि ।
७. पतन्तो-स्या० । ८. विलिवकारं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ९. व्यत्तयेन-सी०,
रो० । १०. पच्छेदेन-स्या० । ११. स्या० पोत्थके नत्थि । १२. वन्धो-स्या०, रो०, म० ।
१३. मुञ्चि-स्या० । १४. अट्ठि-स्या० । एवमुपरि पि ।

विय दिस्सती" ति उपच्छिन्दति वट्टतियेव । अगिलानस्सा पि उपपन्नसंवेगस्स
"आहारपरियेसनं नाम पपत्तो, कम्मट्ठानमेव अनुयुद्धिस्सामी" ति कम्म-
ट्ठानसीसेन उपच्छिन्दन्तस्स वट्टति । विसेसाधिगमं व्याकरित्वा^१ आहारं
उपच्छिन्दति, न वट्टति । सभागानं हि लब्धीभिक्खूनं कथेतुं वट्टति ।

R. 468

- 5 (३२). सिलावत्युस्मि - दद्याया (१०२.१) ति दवेन हस्सेन; खिड्ढाया
ति अत्यो । सिला ति पासाणो; न केवलं च पासाणो, अञ्चं पि यं किञ्चि
दारुखण्डं वा इट्ठकखण्डं^३ वा हत्येन वा यन्तेन वा पविज्झितुं न वट्टति ।
चेतियादीनं अत्याय पासाणादयो हसन्ता हसन्ता पवट्टेन्ति पि^३ खिपन्ति^५
पि^५ उक्खिपन्ति पि कम्मसमयो ति वट्टति । अञ्चं पि ईदिसं नवकम्मं
10 वा करोन्ता भण्डकं वा धोवन्ता रुक्खं वा धोवनदण्डकं वा उक्खिपित्वा
पविज्झन्ति, वट्टति । भत्तविस्सग्गकालादीसु काके वा सोणे वा कट्ठं वा
कठलं^६ वा खिपित्वा पलापेति, वट्टति ।

B. 64

- १६१-६२. (३३-५९) सेदनादिवत्युनि सव्वानेव उत्तानत्यानि ।
एत्य च अहं कुक्कुच्चको ति न^१ गिलानुपट्ठानं न कातव्वं, हितकामताय
15 सव्वं गिलानस्स वलावलं च रुचिं च सप्पायासप्पायं^७ च उपलक्खेत्वा
कातव्वं ।

१६३-६४. (६०-६८) जारगग्ग्भिनिवत्युस्मि - पवुत्थपतिका^१ ति
पवासं^{१०} गतपतिका^{१०} । गग्ग्भपातनं^१ ति^{११} येन परिभुत्तेन गग्ग्भो पतति,
तादिसं भेसज्जं ।

- 20 द्वे^{१२} पजापतिकवत्युनि^{१४} उत्तानत्यानेव ।

गग्ग्भमद्दनवत्युस्मि^{१३} - "मद्दित्वा पातेही" ति बुत्ते अञ्जेन मद्दा-
पेत्वा पातेति, विसङ्केतं । "मद्दापेत्वा पातापेही" ति बुत्ते पि सयं मद्दित्वा
पातेति, विसङ्केतमेव । मनुस्सविग्गहे परियायो नाम नत्थि । तस्मा "गग्ग्भो

१. व्याकरित्वा-सो०, रो० । २. इट्ठका०-म० । ३. रो० पोत्थके नत्थि । ४-४. स्या०
पोत्थके नत्थि । ५. कयलं-स्या०, म० । ६. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. सप्पायं-स्या०,
रो० । ८. गग्ग्भिनी०-सी०; गग्ग्भिनी०-स्या०, रो० । ९. पवुट्ठं-स्या० । १०-१०. पवा-
सं-स्या० । ११-११. पातन्ति-सो० । १२-१२. द्विपजा०-स्या०, रो० ।
१३. मन्दनं-स्या० ।

नाम मद्दिते^१ पतती” ति वृत्ते सा सयं वा मद्दतु, अञ्जेन वा मद्दापेत्वा पातेतु, विसङ्केतो नत्थि; पाराजिकमेव । तापनवत्थुस्मि पि एसेव नयो ।

वञ्जिभत्थिवत्थुस्मि^२—वञ्जिभत्थी (१०४.१३) नाम या गब्भं न गण्हाति^३ । गब्भं^४ अगण्हनकइत्थी^५ नाम नत्थि, यस्सा पन गहितो पि गब्भो न सण्ठाति, तं येव^६ सन्धायेतं वृत्तं । उतुसमये किर सव्वित्थियो गब्भं गण्हन्ति । या^७ पनायं “वञ्जा” ति वृत्तति, तस्सा कुच्छियं निव्वत्तसत्तानं अकुसलविपाको सम्पापुणाति । ते परित्तकुसलविपाकेन गहितपटिसन्धिका अकुसलविपाकेन अधिभूता^८ विनस्सन्ति । अभिनवपटिसन्धियं येव हि कम्मानुभावेन द्वीहाकारेहि गब्भो न सण्ठाति—वातेन वा पाणकेहि वा । वातो सोसेत्वा^९ अन्तरधापेति, पाणका खादित्वा । तस्स पन वातस्स पाणकानं वा पटिघाताय^{१०} भेसज्जे कते गब्भो सण्ठहेत्थ्य; सो भिक्खु तं अकत्वा अञ्जं खरभेसज्जं^{११} अदासि । तेन सा कालमकासि । भगवा भेसज्जस्स कटत्ता^{१२} दुक्कटं पञ्जापेसि^{१३} ।

दुतियवत्थुस्मि पि एसेव नयो । तस्मा आगतागतस्स परजनस्स भेसज्जं न कातब्बं, करोन्तो दुक्कटं आपज्जति । पञ्चन्नं पन सहधम्मिकानं कातब्बं भिक्खुस्स भिक्खुनिया^{१४} सिक्खमानाय सामणेस्स सामणेरिया ति^{१५} । समसीलसद्धापञ्जानं हि एतेसं तीसु सिक्खासु युत्तानं भेसज्जं अकातुं न लब्भति, करोन्तेन च सचे तेसं अत्थि, तेसं सन्तकं गहेत्वा योजेत्वा दातब्बं । सचे नत्थि, अत्तनो सन्तकं कातब्बं^{१६} । सचे अत्तनो पि नत्थि, भिक्खाचारवत्तेन वा वातकपवारितट्टानतो वा परियेसितब्बं । अलभन्तेन गिलानस्स^{१७} अत्थाय^{१८} अकटविञ्जत्तिया^{१९} पि आहरित्वा कातब्बं ।^{२०}

अपरेसं पि पञ्चन्नं कातुं वट्टति—मातु^{२१}, पितु^{२२}, तट्टपट्टाकानं, अत्तनो वेय्यावच्चकरस्स, पण्डुपलासस्सा ति । पण्डुपलासो नाम यो पव्वज्जापेक्खो याव पत्तचीवरं पटियादियति ताव विहारे वसति । तेसु सचे मातापित्तरो

१. मद्दितो—स्या० । २. वञ्जिभत्थी०—स्या०, रो० । ३. गण्हति—रो० । ४-४. गब्भ-अगण्हक०—स्या० । ५. स्या० पोत्थके नत्थि । ६. अजि०—म० । ७. सोसेत्वा—रो० । ८. खरभेसज्जं—स्या० । ९. कटत्ता—स्या०, म० । १०. पञ्जापेसि—म० । एवमुपरि पि । ११. भिक्खुनिया—सो०, रो० । १२. स्या०, रो० पोत्थकेषु नत्थि । १३. दातब्बं—सो०, रो० । १४-१४. गिला-नस्सत्थाय—स्या० । १५. अकट०—स्या०, म० । १६-१६. मातापित्तुनं—स्या० ।

इस्सरा होन्ति, न पच्चासिसन्ति^१, अकातुं वट्टति । सचे पन रज्जे पि^२ ठिता पच्चासिसन्ति, अकातुं न वट्टति । भेसज्जं पच्चासिसन्तानं भेसज्जं दातव्वं, योजेतुं अजानन्तानं योजेत्वा दातव्वं । सव्वेसं अत्थाय सहधम्मिकेसु वुत्तनयेनेव परियेसितव्वं । सचे पन मातरं विहारे आनेत्वा 5 जग्गति^३, सव्वं परिकम्मं अनामसन्तेन कातव्वं । खादनीयं^४ भोजनीयं^५ सहत्था दातव्वं । पिता पन यथा सामणेरो एवं सहत्थेन नहापनसम्वाहनादीनि^६ कत्वा उपट्ठातव्वो । ये च^७ मातापितरो उपट्ठहन्ति पटिजग्गन्ति, तेसं पि एवमेव^८ कातव्वं । वेय्यावच्चकरो नाम यो वेतनं^९ गहेत्वा अरज्जे दारुनि वा छिन्दति, अज्जं वा किञ्चि कम्मं करोति, तस्स रोगे उप्पन्ने याव जातका^{१०} पस्सन्ति ताव भेसज्जं कातव्वं । यो पन भिक्खुनिस्सितको व^{११} हत्वा सव्वकम्मानि करोति, तस्स भेसज्जं कातव्वमेव । पण्डुपलासे पि सामणेरे विय पटिपज्जितव्वं ।

अपरेसं पि दसन्नं कातुं वट्टति - जेट्ठभातु, कनिट्ठभातु, जेट्ठ-भगिनिया, कनिट्ठभगिनिया, चूलमातुया^{१२}, महामातुया, चूलपितुनो^{१३}, महा- 15 पितुनो, पितुच्छाय, मातुलस्सा^{१४} ति । तेसं पन सव्वेसं पि करोन्तेन तेसयेव सन्तकं भेसज्जं गहेत्वा केवलं योजेत्वा दातव्वं । सचे पन नप्पहोन्ति, याचन्ति च “दिथ नो, भन्ते, तुम्हाकं पटिदस्सामा” ति तावकालिकं दातव्वं । सचे पि न याचन्ति, “अम्हाकं भेसज्जं अत्थि, तावकालिकं गण्हाया^{१५}” ति वत्वा वा “यदा नेसं^{१६} भविस्सति तदा दस्सन्ती” ति आभोगं वा कत्वा 20 दातव्वं । सचे पटिदेन्ति, गहेतव्वं, नो चे देन्ति, न चोदेतव्वा । एते दस जातके ठपेत्वा अज्जेसं न कातव्वं^{१७} ।

एतेसं पुत्तपरम्पराय पन याव सत्तमो कुलपरिवट्ठो ताव चत्तारो पच्चये आहरापेत्तस्स अकटविज्जति^{१८} वा भेसज्जं करोन्तस्स वेज्जकम्मं वा कुलदूसकापत्ति वा न होति । सचे भातुजाया भगिनिसामिको^{१९} वा गिलाना

१. पच्चासीसन्ति-म० । एवमुपरि पि । २. स्या० पोत्यके नत्थि । ३. पटि०-स्या० । ४-४. खादनीयभोजनीयं-स्या० । ५. न्हापन०-म० । एवमुपरि पि । ६. स्या०, रो० पोत्यके नत्थि । ७. एवमेव-रो० । ८. वेतनं-स्या० । ९. जातका न-सी० । १०. रो० पोत्यके नत्थि । ११. वट्ठ०-स्या०, रो०, म० । एवमुपरि पि । १२. मातुलस्सा-रो० । १३. गण्हाया-स्या० । १४. तेसं-स्या० । १५. दातव्वं-स्या० । १६. अवत्त०-स्या०, म० । १७. भगिनी०-स्या० ।

होन्ति, जातका चे, तेसं पि वट्टति । अञ्जातका चे, भातु च भगिनिया च कत्वा दातब्बं, “तुम्हाकं जग्गनट्टाने देथा” ति । अथ वा तेसं पुत्तानं कत्वा दातब्बं, “तुम्हाकं मातापितुन्नं” देथा” ति । एतेन उपायेन सब्बपदेसु पि^१ विनिच्छयो वेदितब्बो ।

तेसं अत्थाय च^२ सामणेरेहि अरञ्जतो भेसज्जं आहरापेन्तेन आति-^५ सामणेरेहि वा आहरापेतब्बं । अत्तनो अत्थाय वा आहरापेत्वा दातब्बं । तेहि पि “उपज्झायस्स आहरामा” ति वत्तसीसेन आहरितब्ब । उपज्झायस्स मातापितरो^४ गिलाना विहारं आगच्छन्ति, उपज्झायो च दिसापक्कन्तो होति, सद्धिविहारिकेन उपज्झायस्स सन्तकं भेसज्जं दातब्बं । नो चे अत्थि, अत्तनो भेसज्जं उपज्झायस्स परिच्चजित्वा दातब्बं । अत्तनो पि असन्ते^{१०} वुत्तनयेन परियेसित्वा उपज्झायस्स सन्तकं कत्वा दातब्बं । उपज्झायेन पि सद्धिविहारिकस्स मातापितृसु^५ एवमेव पटिपन्नितब्बं । एस नयो आचरियन्तेवासिकेसु पि^६ । अञ्जो पि यो आगन्तुको वा चोरो वा युद्ध-पराजितो^७ इस्सरो वा जातकेहि परिच्चत्तो कपणो^८ वा गमियमनुस्सो वा गिलानो हुत्वा विहारं पविसति, सब्बेसं अपच्चारिसिन्तेन^९ भेसज्जं कातब्बं ।^{१५}

सद्धं कुलं होति चतूहि^{१०} पच्चयेहि उपट्ठायकं भिक्खुसङ्घस्स माता-पितृद्वानियं, तत्र चे कोचि गिलानो होति, तस्सत्थाय विस्सासेन “भेसज्जं कत्वा भन्ते देथा” ति वदन्ति, नेव दातब्बं न कातब्बं । अथ पन कप्पियं जत्वा एवं पुच्छन्ति — “भन्ते, असुकस्स नाम रोगस्स किं भेसज्जं करोन्ती” ति ? “इदञ्चिदं^{११} च गहेत्वा करोन्ती” ति वत्तुं वट्टति । “भन्ते, मय्हं माता^{२०} गिलाना, भेसज्जं ताव आचिवखथा” ति एव पुच्छिते^{१२} पन न आचिक्खित-तब्बं । अञ्जमञ्जं पन कथा कातब्बा — “आवुसो, असुकस्स नाम भिक्खुनो इमस्मिं रोगे किं भेसज्जं करिस्सु” ति ? “इदञ्चिदं च भन्ते” ति । तं सुत्वा इतरो मातु भेसज्जं करोति, वट्टतेव^{१३} ।

१. ०पितूनं-स्या० । २. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ३. स्या० पोत्यके नत्थि । ४. ०पि-रो० । ५. ०पितुसु-सी० । ६. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ७. ०वा-स्या० । ८. ०. स्या० पोत्यके नत्थि । ९. ०सोमन्तेन-म० । एवमुपरि पि । १०. चतुहि-सी० । एवमुपरि पि । ११. इदञ्चिदं-स्या० । १२. पुच्छितेन-स्या० । १३. वट्टति-स्या० ।

महापद्ममयेरो पि किर वसभरञ्जो देविया रोगे उप्पन्ने एकाय
इत्थिया आगन्त्वा पुच्छितो “न जानामो” ति अवत्वा एवमेव भिक्खूहि
सद्धि सल्लपेसि^१ । तं सुत्वा तस्सा भेसज्जमकंसु । वूपसन्ते च रोगे तिचीवरेन
तीहि च कहापणसतेहि सद्धि भेसज्जचङ्कोटकं^२ पूरेत्वा आहरित्वा थेरस्स
5 पादमूले ठपेत्वा “भन्ते, पुष्फपूजं करोथा” ति आहंसु । थेरो “आचरिय-
भागो नाम^३ अयं^४” ति कप्पियवसेन गाहापेत्वा पुष्फपूजं अकासि । एवं
ताव भेसज्जे पटिपज्जितव्वं ।

परित्ते पन “गिलानस्स परित्तं करोथ, भन्ते” ति वुत्ते^५ न कातव्वं,
“भणया” ति वुत्ते पन कातव्वं । सचे पिस्स एवं^६ होति “मनुस्सा नाम
10 न जानन्ति, अकयिरमाने^७ विप्पटिसारिनो भविस्सन्ती” ति कातव्वं; “परि-
त्तोदकं परित्तमुत्तं कत्वा देथा” ति वुत्तेन^८ पन तेसंयेव उदकं हत्थेन चालेत्वा
सुत्तं परिमन्नेत्वा दातव्वं । सचे विहारतो उदकं अत्तनो सन्तकं वा सुत्तं
देति, दुक्कटं । मनुस्सा उदकं च सुत्तं च गहेत्वा निसीदित्वा “परित्तं
भणया” ति वदन्ति, कातव्वं । नो चे जानन्ति, आचिक्खितव्वं । भिक्खून्
15 निसिन्नानं पादेसु उदकं^९ आकिरित्वा^{१०} सुत्तं च ठपेत्वा गच्छन्ति “परित्तं
करोथ, परित्तं भणया” ति न पादा अपनेतव्वा । मनुस्सा हि विप्पटि-
सारिनो^{११} होन्ति । अन्तोगामे गिलानस्सत्याय विहारं पेसेन्ति, “परित्तं
भणन्तू” ति भणितव्वं । अन्तोगामे राजगेहादीसु रोगे वा उपद्दवे वा उप्पन्ने
पक्कोसापेत्वा भणापेन्ति, आटानाटियमुत्तादीनि भणितव्वानि । “आगन्त्वा
20 गिलानस्स सिक्खापदानि देन्तु, धम्मं कथेन्तु । राजन्तेपुरे वा अमच्चगेहे
वा आगन्त्वा सिक्खापदानि देन्तु, धम्मं कथेन्तू” ति पेसिते पि गन्त्वा
सिक्खापदानि दातव्वानि, धम्मो कथेतव्वो । “मतानं परिवारत्थं आग-
च्छन्तू” ति पक्कोसन्ति, न गन्तव्वं । सीवयिकदस्सने^{१२} असुभदस्सने च
मरणसति^{१३} पटिलभिस्सामा^{१४} ति कम्मट्ठानसीसेन गन्तुं वट्ठति । एवं परित्ते
25 पटिपज्जितव्वं ।

१. समुल्लपेसि-स्या०, म० । २. चङ्कोटकं रो० । ३-३. मामाय-म० । ४. वुत्तेन-
स्या० । ५. सो०, स्या० पोथकेसु नत्थि । ६. अचरिय०-स्या० । ७. वुत्ते-रो० ।
८. भजित्वा-म० । ९. च-रो० । १०. आकीरित्वा-स्या० । ११. विपटि०-स्या० ।
१२. सीवट्ठिक०-स्या० । १३. मरणसति-स्या० । १४. तभिस्सामी-म० ।

पिण्डपाते पन - अनामद्विपिण्डपातो कस्स दातब्बो, कस्स न दातब्बो ? मातापितुन्नं^१ ताव दातब्बो । सचे पन^२ कहापणग्घनको होति, सद्धादेय्यविनिपातनं नत्थि । माता-पितु-उपट्ठाकानं वेय्यावच्चकरस्स पण्डु-पलासस्सा ति एतेसं पि दातब्बो । तत्थ पण्डुपलासस्स थालके पक्खिपित्वा^३ पि^३ दातुं वट्टति । तं ठपेत्वा अञ्जेसं आगारिकानं^४ मातापितुन्नं पि न^५ वट्टति । पव्वजितपरिभोगो हि आगारिकानं^५ चेत्तियट्ठानियो^६ । अपि च अनामद्विपिण्डपातो नामेसं^७ सम्पत्तस्स दामरिकचोरस्सा पि इस्सरस्सा पि दातब्बो । कस्मा ? तेहि अदीयमाने^८ पि “न देन्ती” ति आमसित्वा दीयमाने^९ पि “उच्छिद्वक्कं^{१०} देन्ती” ति कुञ्जन्ति । कुद्धा जीविता पि^{११} वोरो-पेन्ति, सासनस्सा पि अन्तरायं करोन्ति । रज्जं पत्थयमानस्स^{१२} विचरतो^{१०} चोरनागस्स वत्थु^{१३} चेत्थ कथेतब्बं । एवं पिण्डपाते पटिपज्जितब्बं ।

पटिसन्थारो^{१४} पन कस्स^{१५} कातब्बो, कस्स न कातब्बो ? पटिसन्थारो नाम विहारं सम्पत्तस्स यस्स कस्सचि आगन्तुकस्स वा^{१६} दलिद्दस्स^{१७} वा चोरस्स वा इस्सरस्स वा कातब्बोयेव । कथं ? आगन्तुकं ताव खीणपरि-व्वयं विहारं^{१८} सम्पत्तं^{१९} दिस्वा पानीयं^{२०} दातब्बं, पादमक्खनतेलं^{२१} दातब्बं ।^{१५} काले आगतस्स यागुभत्तं, विकाले आगतस्स सचे तण्डुला अत्थि; तण्डुला दातब्बा । अवेलाय^{२२} सम्पत्तोसि^{२३} “गच्छाहो^{२४}” ति न वत्तब्बो । सयनट्ठानं दातब्बं । सब्बं अपच्चासिसन्तेनेव कातब्बं । “मनुस्सा नाम चतुपच्चयदायका^{२५} एवं सङ्गहे कयिरमाने^{२६} पुनप्पुनं पसीदित्वा उपकारं करिस्सन्ती” ति चित्तं न उप्पादेतब्बं । चोरानं पन सङ्घिकं पि दातब्बं ।^{२०}

पटिसन्थारानिसंसदीपनत्थं च चोरनागवत्थु, भातरा सद्धि जम्बुदीप-गतस्स महानागरब्बो वत्थु, पितुराजस्स रज्जे चतुन्नं अमच्चानं वत्थु,

१. अपितुन्नं-स्या०, म० । एवमुपरि पि । २. पि-म० । ३-३. निक्खिपित्वा-स्या० । ४. अगारिकानं-रो० । ५. अगारियानं-रो० । ६. ट्ठानिय्यो-रो० । ७. नामेसो-रो० । ८. आदिय०-रो० । ९. दिग्यमाने-सी०, रो० । १०. उच्छिद्वक्कं-सी०, रो० । ११. स्या०, रो० पोत्थकेषु नत्थि । १२. पट्ठय०-स्या० । १३. वत्थुं-रो० । १४. सन्थारे-स्या० । १५. पटिसन्थारो कस्स-स्या० । १६. सी० पोत्थके नत्थि । १७. दलिद्दस्स-सी० । १८-१८. विहारसम्पत्तं-स्या० । १९. पानीयं पिवा ति-रो० । २०. मक्खण०-सी०, रो० । २१-२१. अवेलायं सम्पत्तो-म० । २२. गच्छा-रो० । २३. चतुप्पच्चय०-स्या० । २४. करिय०-मः; करिय०-स्या० ।

अभयचोरवत्सूति एवमादीनि बहूनि वत्सूनि महाभट्टकयायं वित्यारतो वृत्तानि ।

तत्रायं एकवत्सूदीपना — सीहलदोपे^१ किर अभयो नाम चोरो पञ्च-
सतपरिवारो एकास्मि ठाने खन्वावारं वन्वित्वा समन्ता तियोजनं उप्पा-
५ तेत्वा^२ वसति । अनुराधपुरवासिनो कदम्बर्नाद^३ न उत्तरन्ति, चेतियगिरि-
मगगे जनसञ्चारो उपच्छिन्नो । अयेकदिवसं चोरो “चेतियगिरिं विलुम्पि-
स्सामो” ति अगमासि । आरामिका दिस्वा दीघभाणक-अभयत्येस्स आरो-
चेसुं । थेरो “सम्पिफाणितादीनि अत्थी” ति पुच्छि । “अत्थि, भन्ते” ति^४ ।
“चोरानं देय, तण्डुला अत्थी” ति ? “अत्थि, भन्ते, सङ्घस्सत्याय आहटा
१० तण्डुला च पत्तसाकं^५ च गोरसो चा” ति । “भत्तं सम्पादेत्वा चोरानं देया”
ति । आरामिका तथा कस्सि । चोरा भत्तं भुञ्जित्वा “केनायं पटिसन्यारो
कतो” ति पुच्छि । “अम्हाकं अयेन अभयत्येरेना” ति । चोरा थेरस्स
सन्तिकं गन्त्वा वन्दित्वा आहंसु — “मयं सङ्घस्स च चेतियस्स च सन्तकं
अच्छिन्दित्वा गहेस्सामा ति आगता, तुम्हाकं पनिमिना पटिसन्यारेनम्हा^६
१५ पसन्ना, अज्ज^७ पट्टाय^८ विहारे धम्मिकारक्खा अम्हाकं आयत्ता होतु, नागरा
आगन्त्वा दानं देन्तु, चेतियं वन्दन्तु” ति । ततो पट्टाय च नागरे दानं दातुं
आगच्छन्ते नदीतीरेयेव पच्चुग्गन्त्वा रक्खन्ता विहारं नेन्ति, विहारे पि
दानं देन्तानं रक्खं कत्वा तिट्ठन्ति । ते पि भिक्खून् भुत्तावसेसं चोरानं
देन्ति । गमनकाले^९ पि ते चोरा नदीतीरं पापेत्वा निवत्तन्ति ।

२० अयेकदिवसं भिक्खुसङ्घे खीयनककया^{१०} उप्पन्ना “थेरो इस्सरवताय
सङ्घस्स सन्तकं चोरानं अदासी” ति । थेरो सन्निपातं कारापेत्वा आह —
“चोरा सङ्घस्स पकतिवट्ठ^{११} च चेतियसन्तकं च अच्छिन्दित्वा गण्हिस्सामा”
ति आर्गमिषु^{१२} । अय नेसं^{१३} मया एवं^{१४} न हरिस्सन्ती ति एत्तको नाम पटि-
सन्यारो कतो, तं सत्त्वं पि एकतो सम्पिण्डेत्वा अघापेथ । तेन कारणेन

१. सीहल-म०, रो० । २. उव्यासेत्वा-स्या०, म० । ३. कदम्ब-स्या०; कदम्ब-
रो० । ४. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. पत्तसाकं-स्या०, म० । ६. सन्यारेनम्ह-
म० । ७-७. अज्जतो-स्या०; अज्जपट्टाय-रो० । ८. आगमनकाले-रो० । ९. खीयनक-
स्या० । १०. पक्कित्तं-म० । ११. अगमिषु-रो० । १२. वेसं-म० । १३. एत्तं-
रो० ।

अविलुत्तं भण्डं एकतो पिण्डेत्वा अग्घापेथा ति । ततो सब्बं पि थेरेन दिन्नकं
चेतियघरे एकं वरपोत्थकचित्तत्थरणं^१ न अग्घति । ततो आहंसु - “थेरेन
कत्तपटिसन्थारो सुकतो चोदेतुं वा सारेतुं वा न लब्भति^२, गोवा वा अव-
हारो वा नत्थी” ति । एवं महानिसंसो पटिसन्थारो ति सल्लक्खेत्वा कत्तब्बो
पण्डितेन भिक्खुना ति ।

5

(६९) अङ्गुलिपतोदकवत्थुस्मिं^३ - उत्तन्तो^४ (१०५.२३) ति किल-
मन्तो^५ । अनस्सासको ति निरस्सासो । इमस्मिं च पन वत्थुस्मि याय
आपत्तिया भवितब्बं सा “खुद्दकेषु निदिट्ठा” ति इध न वुत्ता ।

(७०) तदनन्तरे वत्थुस्मि - ओत्थरित्वा ति अक्कमित्वा । सो किर
तेहि आकङ्खियमानो पतितो । एको तस्स उदरं आरुहित्वा^६ निसीदि । सेसा
पि पण्णरसं^७ जना पठवियं अज्झोत्थरित्वा अदूहलपासाणां^८ विय मिगं
मारेसुं । यस्मा पन ते कम्माधिप्पाया, न मरणाधिप्पाया; तस्मा पाराजिकं
न वुत्तं ।

(७१) भूतवेज्जकवत्थुस्मिं^९ - यक्खं मारेसी ति भूतवेज्जकपाठका^{१०}
यक्खगहितकं^{११} मोचेतुकामो यक्खं आवाहेत्वा मुञ्चा ति वदन्ति । नो चे
मुञ्चति, पिट्ठेन वा सत्तिकाय वा रूपं कत्वा हत्थपादादीनि छिन्दन्ति, यं यं
तस्स छिज्जति तं तं यक्खस्स छिन्नमेव होति । सीसे छिन्ने यक्खो पि
मरति । एवं सो पि मारेसि; तस्मा थुल्लच्चयं वुत्तं । न केवलं च यक्खमेव,
यो पि हि सक्कं देवराजं^{१२} मारेय्य, सो पि थुल्लच्चयमेव आपज्जति ।

(७२-८०) वाळयक्खवत्थुस्मि - वाळयक्खविहारं ति यस्मि विहारे
वाळो चण्डो यक्खो वसति, तं विहारं । यो हि एवरूपं विहारं अजानन्तो
केवलं वसनत्थाय पेसेति, अनापत्ति । यो मरणाधिप्पायो पेसेति, सो इत-
रस्स मरणेन^{१३} पाराजिकं, अमरणेन थुल्लच्चयं आपज्जति । यथा च वाळ-
यक्खविहारं; एवं यत्थ वाळसीहव्यग्घादिमिगा^{१४} वा अजगरकण्हसप्पादयो

१. ०चित्तत्थरकं-स्या० । २. लब्भा-म०; लभति-स्या० । ३. ०पटोद०-स्या० ।
४. उत्तसन्तो-सी०, स्या०, रो० । ५. विजन्तो-स्या०; किञ्जन्तो-रो० । ६. अभिरुहित्वा-
रो०; धमिरुहित्वा-म० । ७. पण्णरस-म० । ८. अदूहल्ल०-सी०, रो० । ९. भूतविज्जावत्थुस्मि-
रो० । १०. भूतविज्जा-सी०, रो०, म० । ११. गहितं-म० । १२. ०राजानं-स्या०, म० ।
१३. मरणे-स्या० । १४. ०व्याग्घादि०-सी०, रो० ।

R. 476

- दीघजातिका वा वसन्ति, तं वाळ्विहारं पेसेन्तस्सा पि आपत्तानापत्तिभेदो वेदितव्वो। अयं पालिमुत्तकनयो^१। यथा च भिक्षुं वाळ्व्याखविहार पेसेन्तस्स; एवं वाळ्वयक्खं पि भिक्खुसन्तिकं पेसेन्तस्स आपत्तानापत्तिभेदो वेदितव्वो। एसेव^२ नयो वाळ्वन्तारादिवत्थूसु^३ पि^४। केवलं हेत्थ यस्मि कन्तारे
- 5 वाळ्वमिगा वा दीघजातिका वा अत्थि, सो वाळ्वन्तारो। यस्मि चोरा अत्थि, सो चोरकन्तारो ति एवं पदत्यमत्तमेव नानं। मनुस्मविग्गहपाराजिकं च नामेतं सण्हं, परियायकथाय न मुच्चति; तस्मा यो वदेय्य “अमु-
कस्मि नाम ओकासे चोरो निसिन्नो, यो तस्स सीमं छिन्दित्वा आहरति,
सो राजतो सक्कारविसेसं लभती” ति। तस्स चेतं^५ वचनं सुत्वा कोचि नं^६
- 10 गत्वा मारेति, अयं पाराजिको होती ति।

१६५. (८१-८४) तं मञ्जमानो (१०६.२६) ति आदीसु सो किर भिक्खु अत्तनो वेरिभिक्षुं मारेतुकामो चिन्तेसि — “इमं मे दिवा मारेन्तस्सा न सुकरं भवेय्य सोत्थिना गन्तुं, रत्तं नं मारेस्सामी” ति सल्लक्खेत्वा रत्तं आगम्म बहुन्^७ सयित्तुत्ताने तं मञ्जमानो तमेव जीविता वोरोपेसि। अपरो

15 तं मञ्जमानो अञ्जं, अपरो अञ्जं तस्सेव सहायं मञ्जमानो तं, अपरो अञ्जं तस्सेव सहायं मञ्जमानो अञ्ज तस्स सहायमेव जीविता वोरोपेसि। सब्बेसं पि पाराजिकमेव।

(८५-८६) अमनुस्सगहितवत्थूसु पठमे^८ वत्थुस्मि^९ “यक्खं पला-
पेस्सामी” ति पहारं अदासि, इतरो “न दानायं विरज्झितुं समत्थो, मारे-
E. 71 20 स्सामि नं” ति। एत्थ च न मरणाधिप्पायस्स अनापत्ति वुत्ता ति। न एतकेनेव अमनुस्सगहितस्स पहारो दातव्वो, तालपण्णं^{१०} पन परित्तमुत्तं वा हत्थे वा पादे वा वन्धितव्वं, रत्तनमुत्तादीनि परित्तानि भणितव्वानि, “मा सीलवन्तं भिक्खुं विहेडेही” ति धम्मकथा कातव्वी ति^{११}। सग्गकथादीनि उत्तानत्थानि। यं हेत्थ वत्तव्वं तं वुत्तमेव।

25 १६६. (८४-९६) रुक्खेन वत्थुस्मि^{१२} अट्टवन्धनवत्थुसदिसं। अयं पन विसेसो — यो रुक्खेन ओत्थटो^{१३} पि न मरति, सक्का च होति एकेन

R. 477

१. पाळि०-सी०, रो०, म०। २. एस-म०। ३-३. ०वत्थारादीसु वत्थूसु-स्या०। ४. चे-
स्या०। ५. तं-म०। ६. बहुन्-स्या०, म०। ७-७. पठमे-सी० रो०; स्या० पोत्थके नत्थि।
८. ताल०-रो०। ९. स्या० पोत्थके नत्थि। १०. ०वत्थु-स्या०, म०। ११. ओत्थटो-स्या०, म०।

पस्सेन रुक्खं छेत्वा पठवि^१ वा खनित्वा^२ निक्खमित्तुं, हत्थे चस्स वासि^३
 वा कुठारी^४ वा अत्थि, तेन^५ अपि^६ जीवितं परिच्चजितब्बं, न च रुक्खो वा^७
 छिन्दितब्बो, न पठवी वा खनितब्बा । कस्मा ? एवं कोरोन्तो हि पाचि-
 त्तियं आपज्जति, बुद्धस्स आणं भञ्जति, न जीवितपरियन्तं सीलं करोति ।
 तस्मा अपि जीवितं परिच्चजितब्बं, न च सीलं ति परिग्गहेत्वा^८ न एवं^९
 कातब्बं । अञ्जस्स पन भिक्खुनो रुक्खं वा छिन्दित्वा पठवि वा खनित्वा
 तं नीहरितुं वट्टति । सचे उदुक्खलयन्तकेन रुक्खं पवट्टेत्वा नीहरितब्बो
 होति, तं येव रुक्खं छिन्दित्वा उदुक्खलं गहेतब्बं ति महासुम्मत्थेरो^{१०} आह ।
 अञ्जं पि छिन्दित्वा गहेतुं वट्टती ति महापदुमत्थेरो । सोब्भादीसु पतितस्सा
 पि निस्सेणि^{११} बन्धित्वा उत्तारणे एसेव नयो । अत्तना^{१२} भूतगामं छिन्दित्वा^{१३}
 निस्सेणो न कातब्बा, अञ्जेसं कत्वा उद्धरितुं वट्टती ति ।

१६७. (६७-९९) दायालिम्पनवत्थूसु — दायं आलिम्पेसु^{११} (१०८.४)
 ति वने अग्गिं अदंसु । एत्थ पन ओदिस्सानोदिस्सवसेन पाराजिकानन्तरिय-
 थुल्लच्चय-पाचित्तियवत्थूनं अनुरूपतो पाराजिकादीनि अकुसलरासिभावो च
 पुब्बे वुत्तनयेनेव वेदितब्बो । “अल्लतिणवनप्पगुम्भादयो^{१२} ड्य्हत्तू^{१४}” ति^{१५}
 आलिम्पेन्तस्स च पाचित्तियं । “दब्बूपकरणानि विनस्सन्तू” ति आलिम्पेन्तस्स
 दुक्कटं । खिड्ढाधिप्पायेना पि दुक्कटं ति सङ्खेपट्ठकथायं वुत्तं । “यं किञ्चि
 अल्लसुक्खं सइन्द्रियानिन्द्रियं ड्य्हत्तू” ति आलिम्पेन्तस्स वत्थुवसेन पाराजिक-
 थुल्लच्चयपाचित्तियदुक्कटानि वेदितब्बानि ।

पटग्गिदानं पन परित्तकरणं च भगवता अनुञ्जातं, तस्मा अरञ्जे^{२०}
 वनकम्मिकेहि वा^{२३} दिन्नं सयं वा उट्ठितं अग्गिं आगच्छन्तं दिस्वा “तिण-
 कुटियो मा विनस्सन्तू” ति तस्स अग्गिनो पटिअग्गिं दातुं वट्टति, येन सद्धि
 आगच्छन्तो अग्गि एकतो हुत्वा निरुपादानो निब्बाति । परित्तं पि कातुं
 वट्टति^{२४} तिणकुटिकानं समन्ता भूमितच्छनं परिखाखननं^{२५} वा, यथा आगतो

१. पपवि-म० । एवमुपरि पि । २. छणित्वा-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ३. वासी-
 स्या० । ४. कुठारी-रो०; कुठारी-स्या० । ५-५. तेनपि-स्या० । ६. रो० पोत्यके नरिय ।
 ७. परिग्गहेत्वा-सी०, स्या० । ८. सुमत्थेरो-स्या०, म० । ९. निस्सेनि-रो० । १०. मत्तनो-
 रो० । ११. तिम्पेसु-स्या० । १२. व्यगप्यतमो द्य्हत्तू-स्या० । १३. स्या० पोत्यके नरिय ।
 १४. वट्टती ति-रो० । १५. खननं-सी०, रो०; परिखाखननं-स्या० ।

अग्नि उपादानं अलभित्वा निव्वाति । एतं च सव्वं उट्ठितेयेव अग्निस्मि
कातुं वट्ठति । अनुट्ठिते अनुपसम्पन्नेहि कप्पियवोहारेन कारेतव्वं । उदकेन
पन^१ निव्वापेन्तेहि अप्पाणकमेव उदकं आसिञ्चितव्वं ।

१६८. (१००-१) आघातनवत्युस्मि — यथा एकप्पहारवचने^२; एवं
५ “द्वीहि पहारेही” ति आदिवचनेसु पि पाराजिकं वेदितव्वं । “द्वीही” ति
बुत्ते च एकेन पहारेन मारिते पि खेतमेव ओतिण्णत्ता पाराजिकं, तीहि
मारिते पन विसङ्केतं । इति यथापरिच्छेदे वा परिच्छेदबन्तरे वा अवि-
सङ्केतं, परिच्छेदातिक्कमे पन सव्वत्थ विसङ्केतं होति, आणापको मुचति,
वधकस्सेव दोसो । यथा च पहारेसु; एवं पुरिसेसु पि “एको^३ मारेतू” ति
१० बुत्ते एकेनेव मारिते पाराजिकं, द्वीहि मारिते विसङ्केतं । “द्वे^४ मारेन्तू” ति
बुत्ते एकेन वा द्वीहि वा मारिते पाराजिकं, तीहि मारिते विसङ्केतं ति
वेदितव्वं । एको सङ्गामे वेगेन धावतो पुरिस्स असिना^५ सीसं छिन्दि^६,
असीसकं^७ कवन्धं^८ धावति, तमञ्जो पहरित्वा पातेसि^९, कस्स पाराजिकं
ति बुत्ते उपट्ठा^{१०} थेरा^{११} “गमनूपच्छेदकस्सा” ति आहंसु । आभिघम्मिक-
१५ गोदत्तत्थेरो “सीसच्छेदकस्सा” ति । एवरूपानि पि वत्युनि इमस्स वत्युस्स
अत्यदीपने वत्तव्वानी ति ।

१६९. (१०२) तक्कवत्युस्मि — अनियमेत्वा “तक्कं पायेथा” ति
बुत्ते यं वा तं वा तक्कं पायेत्वा मारिते पाराजिकं । नियमेत्वा पन “गोतक्कं
महिसतक्कं^१ अजिकातक्कं” ति वा, “सीतं उण्हं धूपितं अधूपितं” ति वा
२० बुत्ते यं बुत्तं, ततो अञ्जं पायेत्वा मारिते विसङ्केतं ।

(१०३) लोणसोवीरकवत्युस्मि^{१०} — लोणसोवीरकं (१०६.१) नाम सव्व-
रसाभिसङ्गतं^{११} एकं मेसज्जं । तं किर करोन्ता^{१२} हरीतकामलकविभीतककसावे^{१३}
सव्वघञ्जानि सव्वअपरणानि सत्तन्नं पि घञ्जानं ओदनं कदलिफलादीनि^{१४}

R. 479

१. च-स्या० । २. ०वचनेन-रो० । ३. एको एकं-स्या० । ४. रो० पोत्यके नत्थि ।
५. सीसं असिना छिन्दति-म० । ६-८. असीसकवन्धं-स्या० । ९. पातेति-म० । १०-११. उप-
ट्ठेरा-स्या० । १२. महिस-म० । १३. सोवीरक-सी०; सुवीरक-रो०; ०सोचिरक-
स्या० । एवमुपरि पि । १४. ०सङ्घट-सी०, रो०; सव्वस्सामि-स्या० । १५. करोन्तो-
स्या० । १६. हरीटवा०विभोतक-सी०, रो० । १७. वदती-स्या० ।

सब्बफलानि वेत्तकेतकखज्जूरिकळीरादयो^१ सब्बकळीरे^२ मच्छमंसखण्डानि
 अनेकानि च मधुफाणितसिन्धवलोणानि^३ कटुकादीनि^३ भेसज्जानि पक्खपित्वा
 कुम्भिमुखं^४ लिम्पित्वा^५ एकं वा द्वे वा तीणि वा संवच्छरानि ठपेन्ति,
 तं परिपच्चित्वा^६ जम्बुरसवण्णं^७ होति । वातकासकुट्टपण्डुभगन्दरादीनां
 सिनिद्धभोजनं भुत्तानं च उत्तरं^८ पानं^८ भत्तजीरणकभेसज्जं^९ तादिसं नत्थि । ५
 तं पनेतं भिक्खूनां पच्छाभत्तं पि वट्टति, गिलानानं पाकतिकमेव, अगिला-
 नानं पन उदकसम्भिन्नं पानपरिभोगेना ति ।

समन्तपासादिकाय विनयसंवण्णनाय
 ततियपाराजिकवर्णना
 निट्ठिता ।

१. ०खज्जुरो-स्या० । २. ०कलीरे स्या० । ३-३. ०लोणतिकटुकादीनि-स्या०, म० ।
 ४. कुम्भी-स्या० । ५. विलिम्पित्वा-स्या० । ६. ०पचित्वा-स्या० । ७. जम्बू-स्या० ।
 ८-८. उत्तरपानं-स्या०, म० । ९. ०जिरणक-रो० ।

४. चतुर्थपाराजिकं

चतुसच्चविदू सत्या, चतुर्थं यं पकासयि ।
पाराजिकं तस्स दानि, पत्तो संवण्णनाक्कमो ॥
यस्मा तस्मा सुविज्जेय्यं, यं पुब्बे च पकासितं ।
तं वच्चयित्वा अस्सा पि, होति संवण्णना अयं ॥

वग्गुमुदातीरियमिक्खुवत्थुवण्णना

- ५ १७०. तेन समयेन दुद्धो भगवा वेसालियं विहरति...पे०...
गिहीनं कम्मन्तं अधिट्ठेमा (१०६.७) ति गिहीनं खेत्तेसु चैव आरामादीसु
च कत्तव्वकिच्चं^१ अधिट्ठाम; “एवं कातव्वं, एवं न कातव्वं” ति आचिक्खाम
चैव अनुसासाम चा ति वुत्तं होति । दूतेय्यं ति दूतकम्मं । उत्तरिमनुस्स-
धम्मस्सा ति मनुस्से उत्तिण्णवम्मस्स; मनुस्से अतिक्कमित्वा ब्रह्मत्तं वा
१० निव्वानं वा पापणकधम्मस्सा ति अत्थो । उत्तरिमनुस्सानं वा सेट्ठपुरिसानं
भायीनं च^२ अरियानं च धम्मस्स । असुको भिक्खु ति आदीसु अत्तना
एवं मन्तयित्वा पच्छा गिहीनं भासन्ता “बुद्धरक्खितो नाम भिक्खु पठमस्स
भानस्स लाभो, धम्मरक्खितो दुतियस्सा” ति एवं नामवसेनेव वण्णं भासिसू
ति वेदितव्वो । तत्थ एसो एव खो आवुसो सेय्यो ति कम्मन्ताधिट्ठानं
१५ दूतेय्यहरणं च बहुसपत्त महासमारम्भं न च समणसाह्वं । ततो पन उभयतो
पि^३ एसो एव^४ सेय्यो^५ पासंसतरो^६ सुन्दरतरो यो अम्हाकं गिहीनं अज्ज-
मज्जस्स उत्तरिमनुस्सधम्मस्स वण्णो भासितो ति^७ । किं वुत्तं होति ?
इरियापयं सण्ठपेत्वा निसिन्नं वा चङ्कमन्तं वा पुच्छन्तानं वा अपुच्छन्तानं
वा गिहीनं “अयं असुको नाम भिक्खु पठमस्स भानस्स लाभो” ति एव-
२० मादिना नयेन यो अम्हाकं अज्जेन^८ अज्जस्स^९ उत्तरिमनुस्सधम्मस्स वण्णो
भासितो भविस्सति, एसो एव सेय्यो ति । अनागतसम्बन्धे पन असति न

B. 74

R. 481

१. कत्तव्वं निच्चं-रो० । २. चैव-स्या० । ३. स्या० पोत्यके नरिय । ४. यैव-
स्या० । एवमुपरि ति । ५. स्या०, रो० पोत्यकेमु नरिय । ६. पासंसतरो अनुत्तरो-स्या० ।
७. स्या०, रो०, म० पोत्यकेमु नरिय । ८-९. अज्जमज्जस्स-स्या० ।

एतेहि सो^१ तस्मि खणे भासितो व, यस्मा^२ न युज्जति, तस्मा अनागत-
सम्बन्धं कत्वा “यो एवं भासितो भविस्सति, सो^३ सेय्यो” ति एवमेत्थ
अत्थो वेदितव्वो । लक्खणं पन सदसत्थतो परियेसितव्वं ।

१७१. वण्णवा^४ अहेसुं (११०.१८) ति अज्जो येव नेसं^५ अभिनवो
सरीरवण्णो उप्पज्जि^६, तेन वण्णेन वण्णवन्तो अहेसुं । पीणिन्द्रिया^७ ति पञ्चहि 5
पसादेहि अभिनिविट्ठोकासस्स परिपुण्णत्ता मनच्छद्धानं^८ इन्द्रियानं अमिलात-
भावेन पीणिन्द्रिया । पसन्नमुखवण्णा ति किञ्चा पि अविसेसेन वण्णवन्तो
सरीरवण्णतो पन नेसं मुखवण्णो अधिकतरं पसन्नो; अच्छो अनाविलो परि-
सुद्धो ति अत्थो । विप्पसन्नछविवण्णा ति येन च ते महाकणिकारपुप्फादि-
सदिसेन^९ वण्णेन वण्णवन्तो, तादिसो अज्जेसं पि मनुस्सानं वण्णो अत्थि । 10
यथा पन इमेसं; एवं न तेसं छविवण्णो विप्पसन्नो । तेन वुत्तं — “विप्पसन्न-
छविवण्णा” ति । इति ह ते भिक्खू नेव उद्देसपरिपुच्छं न कम्मट्ठानं अनु-
युज्जन्ता । अथ खो कुहकताय अभूतगुणसंवण्णनाय लद्धानि पणीतभोज-
नानि भुञ्जित्वा यथासुखं निदारामतं सङ्गणिकारामतं^{१०} च अनुयुज्जन्ता
इमं सरीरसोभं पापुणिसु^{११}, यथा तं बालाभत्तमिगपटिभागा ति । 15

वग्गुमुदातीरिया ति वग्गुमुदातीरवासिनो । कच्चि भिक्खवे खमनीयं^{१२}
ति भिक्खवे कच्चि तुम्हाकं इदं चतुचक्कं^{१३} नवद्वारं सरीरयन्तं खमनीयं
सक्का खमितुं सहितुं परिहरितुं न किञ्चि दुक्खं उप्पादेती ति । कच्चि
यापनीयं ति कच्चि सब्बकिच्चेसु यापेतुं गमेतुं सक्का, न किञ्चि अन्तरायं
दस्सेती ति । कुच्छिपरिकन्तो ति कुच्छिपरिकन्तितो वरं भवेय्य; 20
“परिकत्तो” ति पि पाठो युज्जति । एवं वग्गुमुदातीरिये अनेकपरियायेन
विगरहित्वा इदानी यस्मा तेहि कतकम्मं चोरकम्मं होति, तस्मा
आर्याति अज्जेसं पि एवरूपस्स कम्मस्स अकरणत्थं अथ खो भगवा भिक्खू
आमन्तेसि ।

१. यो-रो० । २. तस्मा-स्या०, रो० । ३. सो एव-म० । ४. वण्णवन्तो-ना०
सं० । ५. तेसं-स्या० । ६. उप्पज्जति-स्या० । ७. पीणिन्द्रिया-स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।
८. मनच्छद्धानं-स्या० । ९. कणिकार०-सी०, रो०; कणिकार०-स्या० । १०. सङ्गणिका०-
रो० । ११. मनुपापुणिगु-रो० । १२. चतुचक्कं-स्या० ।

B. 15

१७२. आमन्तेत्वा च पन "पञ्चिमे भिक्खवे महाचोरा" (१११.२३) ति आदिमाह । तत्थ सन्तो संविज्जमाना ति अत्थि चैव उपलब्धन्ति चा ति वुत्तं होति । इथा ति इमस्मि सत्तलोके । एवं होती ति एवं पुव्वभागे इच्छा उप्पज्जति । कुदास्सु^१ नामाहं ति एत्थ सु इति निपातो; कुदा नामा ति ५ अत्थो । सो अपरेन समयेना ति सो पुव्वभागे एवं चिन्तेत्वा अनुक्कमेन परिस वट्ठेन्तो पण्यदूहनकम्म पच्चन्तिमगामविलोपन्ति एवमादीनि कत्वा वेपुल्लप्पत्तपरिसो हुत्वा गामे पि अगामे, जनपदे पि अजनपदे करोन्तो हनन्तो घातेन्तो छिन्दन्तो^२ छेदापेन्तो^३ पचन्तो पाचेन्तो^४ ।

इति वाहिरकमहाचोरं^५ दस्सेत्वा तेन सदिसे सासने पञ्च महाचोरे १० दस्सेतुं "एवमेव सो" ति आदिमाह । तत्थ पापभिक्खुनो ति अज्जेसु ठानेसु मूलच्छिन्नो पाराजिकप्पत्तो "पापभिक्खू" ति वुच्चति । इव पन पाराजिकं अनापन्नो इच्छाचारे ठितो सुदानुखुद्दकानि सिक्खापदानि महित्वा विचरन्तो^६ "पापभिक्खू" ति अविप्पेत्तो । तस्सा पि वाहिरकमहाचोरस्स विय पुव्वभागे एवं होति - "कुदास्सु नामाहं...पे...परिक्खारानं" ति । १५ तत्थ सकतो ति सक्कारप्पत्तो । गरुक्कतो ति गरुक्कारप्पत्तो^७ । मानितो ति मनसा पियायितो । पूजितो ति चतुपच्चयाभिहारपूजायं^८ पूजितो । अपचितो ति अपचितिप्पत्तो । तत्थ यस्स चत्तारो पच्चये सक्करित्वा सुट्ठु अभिसह्वते^९ पणीत्तपणीते^{१०} कत्वा देन्ति, सो सकतो । यस्मिं गरुभावं पच्चुपट्ठेत्वा^{११} देन्ति, सो गरुक्कतो । यं मनसा पियायन्ति, सो मानितो । यस्स सव्वं^{१२} पेतं^{१३} २० करोन्ति, सो पूजितो । यस्स अभिवादन-पच्चुट्ठान-अज्जलिकम्मादिवसेन परमनिपच्चाकारं^{१४} करोन्ति, सो अपचितो । इमस्स च^{१५} पन सव्वं^{१६} पि इमं लोकामिसं पत्थयमानस्स^{१७} एवं होति ।

सो अपरेन समयेना ति सो पुव्वभागे एवं चिन्तेत्वा अनुक्कमेन मित्तपाय अतिव्वगारवे उद्धते उन्नळे चपले मुखरे विकिण्णवाचे मुट्ठस्सती^{१८}

१. कुदास्सु-सी०, रो०; कुदामु स्या० । एवमुपरि पि । २. २. ...पे...-सी०, स्या०, रो० । ३. पचापेत्तो-ना०, सं० । ४. वाहिरकचोर-स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ५. चरन्तो-स्या० । ६. पण्यत्ततो-स्या० । ७. चतुपच्चया-स्या० । ८. सक्कते-रो० । ९. प्पणीते-स्या० । १०. पट्ठेत्वा-सी०, य० । ११-११. सव्वमेत-रो० । १२. निपच्चाकार-स्या०, म० । १३. स्या०, रो०; पोत्थेनेमु नत्थि । १४. पच्च-रो० । १५. पट्ठय०-स्या० । १६. मुट्ठस्सति-

असम्पजाने पाकतिन्द्रिये^१ आचरिय-उपज्झायेहि परिचत्तके लाभगृहे
 पापभिक्षू सङ्गृह्णित्वा इरियापथसण्ठपनादीनि कुहकवत्तानि सिक्खापेत्वा
 “अयं थेरो अमुकस्मि^२ नाम सेनासने वस्सं उपगम्मवत्तपटिवत्तं^३ पूरयमानो
 वस्सं वसित्वा निग्गतो” ति लोकसम्मतसेनासनसंवण्णनादीहि उपायेहि
 लोकं परिपाचेतुं पटिवलेहि जातकादीसु^४ कत्तपरिचयेहि^५ सरसम्पन्नेहि^६
 पापभिक्षूहि संवण्णियमानगुणो हुत्वा सतेन वा सहस्सेन वा परिवुतो...
 पे०... भेसज्जपरिक्खारानं । अयं भिक्षवे पठमो महाचोरो (१११.२७) ति
 अयं सन्धिच्छेदादिचोरको^७ विय न एकं कुलं न द्वे, अथ खो महाजनं वञ्चेत्वा
 चतुपच्चयगहणतो^८ “पठमो महाचोरो” ति वेदितव्वो । ये पन सुत्तन्तिका
 वा आभिधम्मिका वा विनयधरा वा भिक्षू भिक्षाचारे असम्पन्नमाने
 पालि^९ वाचेन्ता अट्ठकथं कथेन्ता अनुमोदनाय धम्मकथाय इरियापथसम्पत्तिया
 च लोकं पसादेन्ता जनपदचारिकं चरन्ति सक्कता गरुक्ता मानिता पूजिता
 अपचिता, ते “तन्तिप्पवेणिघटनका^{१०} सासनजोतका” ति वेदितव्वा ।

तथागतप्वेदितं ति तथागतेन पटिविद्धं पच्चक्खकत्तं जानापितं वा ।
 अत्तनो दहती ति परिसमज्जे पालि च अट्ठकथं च संसन्देत्वा मधुरेन सरेन^{११}
 पसादनीयं^{१२} सुत्तन्तं कथेत्वा धम्मकथावसाने अच्छरियब्भुत्तजातेन विञ्जू-
 जनेन “अहो, भन्ते, पालि च अट्ठकथा च सुपरिसुद्धा, कस्स सन्तिके उग्ग-
 ण्हित्या” ति पुच्छितो “को अम्हादिसे उग्गहापेतुं^{१३} समत्थो” ति आचरियं
 अनुद्दिसित्वा अत्तना पटिविद्धं^{१४} सयम्भुजाणाधिगतं^{१५} धम्मविनयं प्वेदेति ।
 अयं तथागतेन कप्पसत्तसहस्साधिकानि^{१६} चत्तारि असह्येय्यानि पारमियो
 पूरेत्वा किञ्छेन कसिरेन पटिविद्धधम्मत्येनको दुत्तियो महाचोरो ।

सुद्धं^{१७} ब्रह्मचारिं ति खीणासवभिक्षुं^{१८} । परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरन्तं ति
 निरुपक्विलेसं सेट्ठचरियं चरन्तं; अञ्जं पि वा अनागामि आदि कत्वा याव

१. पाकटि०-स्या० । २. अमुकस्मि-म० । ३. ०पटिपत्ति म० । ४. जातकादिमु-
 सो०, रो० । ५. परिचयेहि-स्या० । ६. च्छेदकादि०-स्या० । ७. ०पचयगहणतो-
 स्या०; ०गहणतो-म० । ८. पालि-सो०, रो०, म० । ९. तन्ति प्वेणि घटनका-रो०; तन्ति-
 प्वेणि०-म० । १०. सहेन-स्या० । ११. पासादनीयं रो० । १२. उग्गहापेतुं-स्या० ।
 १३-१४. ०सयम्भु-नी०, स्या०; पटिविद्धमयम्भु० तं-रो० । १५. सत्तसहस्सकप्पाधिकानि-
 स्या०, म० । १६. ०च-रो० । १७. ०सयं भिक्षुं-स्या० ।

सीलवन्तं पुथुब्बनं अविप्पटिसारादिवत्थुक^१ परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरन्तं ।
थमूलकेन अत्रह्मचरियेन अनुद्धंसेती (११२.१३) ति तस्मिं पुग्गले अविब्ब-
मानेन अन्तिमवत्थुना अनुवदति चोदेति, अयं विब्बमानगुणमक्खी^२ अरिय-
गुणत्थेनको तत्तियो महाचोरो ।

- 5 गरुभण्डानि गरुपरिक्खारानी^३ ति यथा अदिन्नादाने “चतुरो जना
संविधाय गरुभण्डं अवाहरु^४” [परि०-३८०] ति एत्थ पञ्चमासकग्घनक^५
“गरुभण्ड” ति वुच्चति, इध^६ पन न एव^७ । अयं यो “पञ्चिमानि, भिक्खवे,
अविस्सज्जियानि” न विस्सज्जेतव्वानि सङ्घेन वा गणेन वा पुग्गलेन वा ।
विस्सज्जितानि पि अविस्सज्जितानि होन्ति । यो विस्सज्जेय्य, आपत्ति
10 थुल्लच्चयस्स । कतमानि पञ्च ? आरामो, आरामवत्थु...पे०...दारुभण्डं,
मत्तिकाभण्ड” [चु० व०-२६६] ति वचनतो अविस्सज्जितव्वत्ता गरु-
भण्डानि । “पञ्चिमानि, भिक्खवे, अवेमज्झियानि न विभजितव्वानि सङ्घेन वा
गणेन वा पुग्गलेन वा । विभत्तानि पि अविभत्तानि होन्ति । यो विभजेय्य,
आपत्ति थुल्लच्चयस्स । कतमानि पञ्च ? आरामो, आरामवत्थु...पे०...
15 दारुभण्डं, मत्तिकाभण्ड” [चु० व०-२६७] ति वचनतो अवेमज्झियत्ता^८
साधारणपरिक्खारभावेन गरुपरिक्खारानि । आरामो आरामवत्थु^९ ति
आदीसु यं वत्तव्वं तं सब्ब “पञ्चिमानि, भिक्खवे, अविस्सज्जियानी” ति
खन्धके आगतसुत्तवण्णनायमेव भणिस्साम । तेहि गिही^{१०} सङ्गण्हाती ति
तानि दत्त्वा^{११} दत्त्वा गिही सङ्गण्हाति^{१२} अनुगण्हाति^{१३} । उपलापेती ति “अहो
20 अम्हाकं अय्यो” ति एव लपनके^{१४} अनुवन्धनके सस्नेहे^{१५} करोति । अयं
अविस्सज्जियं अवेमज्झियं च गरुपरिक्खार तथाभावतो थेनेत्वा गिहिसङ्गण्ह-
नको^{१६} चतुत्थो महाचोरो । सो च पत्तायं इमं गरुभण्डं कुलसङ्गण्हनत्थं
विस्सज्जेन्तो कुलदूसकदुक्कटं आपन्नति । पव्वाजनीयकम्माराहो च होति ।
भिक्खुसङ्घं अभिभवित्वा इस्सरवत्ताय विस्सज्जेन्तो थुल्लच्चय आपन्नति ।
25 येय्यचित्तेन विस्सज्जेन्तो भण्डं अग्घापेत्वा कारेतव्वो ति ।

१. अविप्पटि-स्या० । २. मण्डि-सी० । ३. परिक्खारानी-रो० । ४. अवहरु-
रो० । ५. ऋष्य-रो० । ६. न इध एव-सी० रो०; इध न एव-स्या० । ७. अविस्स-
ज्जियानि-स्या०, रो० । ८. अवेमज्झित-स्या०, रो० । ९. वत्थु-रो० । १०. गिहि-म० ।
११. एवमुपरि ति । १२. स्या०, म० पोण्येमु नरिथि । १३. सङ्गण्हाति प्रनुगण्हाति-सी०, रो० ।
१४. लपनके-रो० । १५. सिनेहे-स्या० । १६. गिहीनं सङ्गण्हनको-रो० ।

अयं अगो महाचोरो (११२.२३) ति अयं इमेसं चोरानं^१ जेदुचोरो;
 इमिना सदिसो चोरो नाम नत्थि, यो पञ्चिन्द्रियगहणातीतं^२ अतिसण्हसुखुमं^३
 लोकुत्तरधम्मं थेनेति । किं पन सक्का लोकुत्तरधम्मो हिरञ्जसुवण्णादीनि
 विय वञ्चेत्वा थेनेत्वा गहेतुं ति ? न सक्का, तेनेवाह—“यो असन्तं अभूतं
 उत्तरिमनुस्सधम्मं उल्लपती” ति । अयं हि अत्तनि असन्तं तं^४ धम्मं केवलं ५
 “अत्थि मय्हं एसो” ति उल्लपति, न पन सक्कोति ठाना चावेतुं, अत्तनि वा
 संविज्जमानं कातुं । अथ कस्मा चोरो ति वुत्तो ति^५ ? यस्सा तं उल्लपित्वा
 असन्तसम्भावनाय उप्पन्ने पच्चये गण्हाति^६ । एवं हि गण्हता ते पच्चया
 सुखुमेन उपायेन वञ्चेत्वा थेनेत्वा गहिता होन्ति । तेनेवाह—“तं किस्स
 हेतु ? थेय्याय वो भिक्खवे रट्ठपिण्डो भुत्तो” ति । अयं हि एत्थ अत्थो— 10
 यं अवोचुम्हा^७—“अयं अगो महाचोरो, यो असन्तं अभूतं उत्तरिमनुस्स-
 धम्मं उल्लपती” ति । तं किस्स हेतू ति^८ केन कारणेन एतं अवोचुम्हा^९ ति^९
 चे । “थेय्याय वो भिक्खवे रट्ठपिण्डो भुत्तो” ति भिक्खवे यस्मा सो^{१०} तेन
 रट्ठपिण्डो थेय्याय^{११} थेय्यचित्तेन भुत्तो होति । एत्थ हि वोकारो “ये हि वो
 अरिया अरञ्जे^{१२} वनपत्थानी^{१३}” [म० नि० १-२३-२८] ति आदीसु विय 15
 पदपूरणमत्ते निपातो । तस्मा “तुम्हेहि भुत्तो” ति एवमस्स अत्थो
 न दट्ठब्बो ।

इदानीं तमेवत्यं गाथाहि विभूततरं करोन्तो “अञ्जथा सन्तं” ति
 आदिमाह । तत्थ अञ्जथा सन्तं ति अपरिसुद्धकायसमाचारादिकेन अञ्जेन
 आकारेण सन्तं । अञ्जथा यो पवेदये ति परिसुद्धकायसमाचारादिकेन 20
 अञ्जेन आकारेण यो पवेदेय्य । “परमपरिसुद्धो अहं, अत्थि मे अब्भन्तरे
 लोकुत्तरधम्मो” ति एवं जानापेय्य । पवेदेत्वा च पन ताय पवेदनाय उप्पन्नं
 भोजनं अरहा विय भुञ्जति । निकच्च^{१३} कितवस्सेव भुत्तं थेय्येन तस्स तं ति
 निकच्चा ति वञ्चेत्वा अञ्जथा सन्तं अञ्जथा दस्सेत्वा । अगुम्भअगच्छभूत-

१. महाचोरान-स्या० । २. गहणातीतं-सो०, रो० । ३. अतिसण्हं सुखुमं-
 स्या० । ४. स्या० पोत्यके नत्थि । ५. सो०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ६. गण्हति-
 सो०, रो० । ७. अवोचुम्हा-म० । ८. स्या० पोत्यके नत्थि । ९-९. अवोचुम्हा इति-सो०,
 रो० । १०. वो-स्या० । ११. स्या० पोत्यके नत्थि । १२-१२. अरञ्जवनपद्धानी-स्या० ।
 १३. निकच्च-स्या० ।

मेव साखापलासपल्लवादिच्छादनेन गुम्भमिव गच्छमिव च अत्तानं दस्सेत्वा ।
 कितवस्सेवा (११२.२६) ति वञ्चकस्स केराटिकस्स गुम्भगच्छसञ्जाय अरञ्जे
 आगतागते सकुणे गहेत्वा जीवितकप्पकस्स^१ साकुणिकस्सेव । भुत्तं थेय्येन
 तस्स तं ति तस्सा पि अनरहन्तस्सेव सतो अरहन्तभावं दस्सेत्वा लद्धभोजनं
 ५ भुञ्जतो; यं तं भुत्तं तं यथा साकुणिककितवस्स निकच्च वञ्चेत्वा सकुणगहणं^२
 एवं मनुस्से वञ्चेत्वा लद्धस्स भोजनस्स भुत्तत्ता थेय्येन भुत्तं नाम होति ।

इमं पन अत्यवसं अजानन्ता ये एवं भुञ्जन्ति, कासावकण्ठा...पे०...
 निरयं ते उपपज्जरे कासावकण्ठा ति कासावेन वेठितकण्ठा । एत्तकमेव
 अरियद्वजधारणमत्तं, सेसं^३ सामञ्जं^४ नत्थी ति वुत्तं होति । “भविस्सन्ति
 १० खो पन आनन्द अनागतमद्धानं गोत्रभुनो कासावकण्ठा” [म०नि० ३-३४२]
 ति एवं वुत्तदुस्सीलानं एतं अधिवचनं । पापधम्मा ति लामकवम्मा ।
 असञ्जता ति कायादोहि असञ्जता । पापा ति लामकपुग्गला । पापेहि
 कम्मेही ति तेहि करणकाले आदीनवं अदिस्वा कतेहि परवञ्चनादीहि पाप-
 कम्मेहि । निरयं ते उपपज्जरे ति निरस्तादं दुग्गाति ते उपपज्जन्ति; तस्मा
 १५ सेय्यो अयोगुल्लो^५ ति गाथा । तस्सत्थो - सचायं दुस्सीलो असञ्जतो
 इच्छाचारे ठितो कुहनाय लोकं^६ वञ्चको^७ पुग्गलो तत्तं अग्गिसिखूपमं अयो-
 गुल्लं भुञ्जेय्य अज्जोहरेय्य, तस्स यञ्चेत्तं रट्ठपिण्डं भुञ्जेय्य, यञ्चेत्तं अयोगुल्लं,
 तेषु द्वीसु अयोगुल्लो व भुत्तो सेय्यो सुन्दरतरो पणीततरो च भवेय्य, न हि
 अयोगुल्लस्स भुत्तत्ता सम्पराये सव्वञ्जुतत्राणेना पि दुज्जानपरिच्छेदं दुक्खं
 २० अनुभवति । एवं पटिलद्धस्स पन तस्स रट्ठपिण्डस्स भुत्तत्ता सम्पराये
 वुत्तप्पकारं दुक्खं अनुभोति, अयं हि कोटिप्पत्तो मिच्छाजीवो ति ।

एवं पापकिरियाय अनादीनवदस्सावीनं आदीनवं दस्सेत्वा “अथ खो
 भगवां वग्गुमुदातीरिये भिक्खु अनेकपरियायेन विगरहित्वा दुब्भरताय
 दुप्पोसताय...पे०...इमं सिक्खापदं उदिसेय्याथा” ति च^८ वत्वा चतुर्थं^९
 २५ पाराजिकं^{१०} पञ्चापेत्तो^{११} “यो पन भिक्खु अनभिज्जानं” ति आदिमाह ।

१. जीवितकप्प-रो० । २. लद्धं भोजनं-स्या० । ३. सकुणगहणं-सी०, रो० ।

४. येसं-स्या० । ५. प्रञ्ज-स्या० । ६. ०पुनो-मी० । एवमुपरि पि । ७-८. लोचयञ्चको-
 स्या० । ९. स्या०, रो० पोत्थेगेनु नत्थि । १०. स्या० पोत्थके नत्थि । १०-१०. चतुत्थपारा-
 जिकं-म० । ११. पञ्चपेत्तो-सी०, रो०, म० ।

१७३. एवं मूलच्छेन्नवसेन दळ्हं कत्वा चतुर्थपारात्रिके पञ्चत्ते अपरं पि अनुपपञ्चत्तत्थाय अधिमानवत्थुं^१ उदपादि । तस्सुप्पत्तिदीपनत्थं एतं^२ वुत्तं - “एवञ्चिदं भगवता भिक्खूनं सिक्खपापदं पञ्चत्तं होती” (११३.१४) ति ।

अधिमानवत्थुवर्णना

१७४. तत्थ अदिट्ठे दिट्ठसञ्जिनो ति अरहत्ते^३ आणचक्खुना^४ 5
अदिट्ठेयेव “दिट्ठं अम्हेहि अरहत्तं” ति दिट्ठसञ्जिनो हुत्वा । एस नयो अप्पत्तादीसु । अयं पन विसेसो - अप्पत्ते ति अत्तनो सन्ताने उप्पत्तिवसेन अप्पत्ते । अनधिगते ति मग्गभावनाय अनधिगते; अप्पटिलद्धे ति पि अत्थो । असच्छिक्कते ति अप्पटिविद्धे पच्चवेक्खणवसेन^५ वा अपच्चक्खकते । अधि-
मानेना ति अधिगतमानेन; “अधिगता मयं” ति एवं उप्पन्नमानेना ति 10
अत्थो, अधिकमानेन वा थद्धमानेना ति अत्थो । अञ्जं व्याकरिंसू^६ ति अरहत्तं व्याकरिंसु; “पत्तं आवुसो अम्हेहि अरहत्तं, कत्तं करणीयं” ति भिक्खूनं आरोचेसुं । तेसं मग्गेन अप्पहीनकिलेसत्ता^७ केवलं समथविपस्सना-
वलेन विक्खम्भितकिलेसानं अपरेन समयेन तथारूपप्पच्चयसमायोगे
रागाय पि^८ चित्तं नमति; रागत्थाय नमती ति अत्थो । एस नयो इतरेसु । 15

तं च खो एतं अब्बोहारिकं ति तं च खो एतं तेसं अञ्जव्याकरणं
अब्बोहारिकं आपत्तिपञ्चापने वोहारं न गच्छति; आपत्तिया अञ्जं न होती
ति अत्थो ।

कस्स पनायं अधिमानो उप्पज्जति, कस्स नुप्पज्जती^९ ति ?
अरियसावकस्स ताव नुप्पज्जति^{१०} सो हि मग्गफलनिब्बानपहीनकिलेसावसिट्ठ-
किलेसपच्चवेक्खणेन^{११} सञ्जातसोमनस्सो अरियगुणपटिवेधे निक्कट्ठो । तस्मा
सोतापन्नादीनं “अहं सकदागामी” ति आदिवसेन अधिमानो^{१२} नुप्पज्जति ।
दुस्सीलस्स नुप्पज्जति, सो हि अरियगुणाधिगमे निरासो व । सोलवतो पि
परिचत्तकम्मट्ठानस्स निद्वारामतादिमनुयुत्तस्स नुप्पज्जति । सुपरिसुद्धसीलस्स
पन कम्मट्ठाने अप्पमत्तस्स नामरूपं ववत्थपेत्वा^{१३} पच्चयपरिग्गहेन वित्तिण- 25

१. वत्थु स्या०, म० । २. एवं-स्या० । ३-३. अरहत्तआण०-रो० । ४. वेक्खणा-
रो० । ५. व्याकरिंसू-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ६. हीण०-सी० । ७. सी०, रो०,
म० पोत्यकेसु नदिय । ८. नुपज्जती-सी०, रो० । ९. नप्पज्जती-स्या० । १०. निब्बान-
पहीण०-सी० । ११. मानो-स्या० । १२. ववट्ठ०-स्या० ।

कह्वस्त तिलवखणं आरोपेत्वा सङ्घारे सम्मसन्तस्स आरद्वविपस्सकस्स
 उप्पज्जति, उप्पन्नो च सुद्धसमथलाभि^१ वा^२ सुद्धविपस्सनालाभि^३ वा
 अन्तरा^४ ठपेति, सो हि दसं^५ पि वीसति^६ पि तिसं^७ पि वस्सानि
 किलेससमुदाचारं अपस्सन्तो^८ “अहं सोतापन्नो” ति वा “सकदागामी” ति
 ५ वा “अनागामी” ति वा मञ्जति । समथविपस्सनालाभि पन अरहत्तेयेव
 ठपेति । तस्स हि समाधिबलेन किलेसा विक्खम्भिता, विपस्सनावलेन
 सङ्घारा सुपरिगहिता^९, तस्मा सट्ठि^{१०} पि वस्सानि असीति^{११} पि वस्सानि
 वस्ससतं पि किलेसा न समुदाचरन्ति, खीणासवस्सेव चित्ताचारो^{१२} होति ।
 सो एवं दीघरत्तं किलेससमुदाचारं अपस्सन्तो अन्तरा अट्ठ्वा व “अरहा
 १० अहं” ति मञ्जती ति ।

सविभङ्गसिक्खापदवण्णना

१७५. अनभिजानं (११४.१२) ति न अभिजानं । यस्मा पनायं^{१३}
 अनभिजानं समुदाचरति, स्वास्स सन्ताने अनुप्पन्नो जाणेन च असच्छिद्यक्तो ति^{१४}
 अभूतो होति^{१५} । तेनस्स पदभाजने “असन्तं अभूतं असंविज्जमानं” ति वत्वा
 “अजानन्तो अपस्सन्तो” ति वृत्तं ।

R. 489

१५ उत्तरिमनुस्सधम्मं ति उत्तरिमनुस्सानं भायीनं चेव अरियानं च
 धम्मं । अत्तुपनायिकं^{१६} ति अत्तनि तं उपनेति, अत्तानं वा तत्थ उपनेती ति
 अत्तुपनायिको, तं अत्तुपनायिकं; एवं कत्वा समुदाचरेय्या ति सम्बन्धो ।
 पदभाजने पन यस्मा उत्तरिमनुस्सधम्मो नाम ज्ञानं^{१७} विमोक्खो समाधि
 समापत्ति आणदस्सनं^{१८}...पे०...सुज्जागारे अभिरती ति एवं भानादयो
 R. 61 २० अनेकधम्मा वृत्ता । तस्मा तेसं सब्बेसं वसेन अत्तुपनायिकभावं दस्सेन्तो
 “ते वा कुसले धम्मे अत्तनि उपनेती” ति बहुवचननिद्देसं अकासि । तत्थ
 “एते धम्मा मयि सन्दिस्सन्ती^{१९}” ति समुदाचरन्तो अत्तनि उपनेति । “अहं
 एतेसु सन्दिस्सामी” ति समुदाचरन्तो अत्तानं तेसु उपनेती ति वेदितव्वो ।

१. ०लाभी-रो० । २. स्या०, रो० पोत्यकेसु नरिष । ३. ०व-सी० । ४. दसं-स्या० ।
 ५. वीसति-सी०, स्या०, रो० । ६. अपस्सित्वा-म० । ७. ०गहीठा-रो० । ८. सट्ठि-म० ।
 ९. असोति-म० । १०. चित्तचारो-म० । ११. पन यं-म० । १२, १३. स्या० पोत्यके
 मयि । १४. अत्तुप०-सी०, स्या०, रो० । १५-१५. भानविमोक्खसमाधिसमापत्तिआणदस्सनं-
 सी०; विमोक्खं-म० । १६. सन्ती-सी०, रो० ।

अलमरियजाणदस्सनं (११४.५) ति एत्थ लोкийलोकुत्तरा पञ्चा
 जाननत्थेन^१ जाणं, चक्खुना दिट्ठमिव धम्मं करणतो^२ दस्सनद्वेन दस्सनं ति
 जाणदस्सनं । अरियं विसुद्धं उत्तमं जाणदस्सनं ति अरियजाणदस्सनं । अलं
 परियत्तं किलेसविद्धंसनसमत्थं अरियजाणदस्सनमेत्थ, भानादिभेदे उत्तरि-
 मनुस्सधम्मे अलं वा अरियजाणदस्सनमस्सा ति अलमरियजाणदस्सनो, तं^३
 अलमरियजाणदस्सनं उत्तरिमनुस्सधम्मं ति एवं पदत्थसम्बन्धो वेदितब्बो ।
 तत्थ येन जाणदस्सनेन सो अलमरियजाणदस्सनो ति वुच्चति । तदेव दस्सेतुं
 “जाणं ति तिस्सो विज्जा, दस्सनं ति यं जाणं तं दस्सनं; यं दस्सनं तं जाणं”
 ति विज्जासीसेन पदभाजनं वुत्तं । महग्गतलोकुत्तरा पनेत्थ सब्बा पि पञ्चा
 “जाणं” ति वेदितब्बा ।

10

समुदाचरेय्या ति वुत्तप्पकारमेतं उत्तरिमनुस्सधम्मं अत्तुपनायिकं
 कत्वा आरोचेय्य । इत्थिया वा ति आदि पन आरोचेतब्बपुग्गलनिदस्सनं ।
 एतेसं हि आरोचिते आरोचितं होति न देवमारब्रह्मानं, ना पि पेतयक्ख-
 तिरच्छानगतानं ति । इति जानामि इति पस्सामी ति समुदाचरणाकार-
 निदस्सनमेतं^४ । पदभाजने पनस्स “जानामहं एते धम्मे, पस्सामहं एते धम्मे”^५
 ति इदं तेसु जानादीसु धम्मेसु जाननपस्सनानं पवत्तिदीपनं, “अत्थि च मे
 एते धम्मा” ति आदि अत्तुपनायिकभावदीपनं ।

1

ततो अपरेन समयेना ति आपत्तिपटिजाननसमयदस्सनमेतं । अयं
 पन आरोचितक्खणेषेव पाराजिकं आपज्जति । आपत्ति पन आपन्नो यस्मा
 परेन चोदितो वा अचोदितो वा पटिजानाति; तस्मा “समनुग्गाहिगमानो^६
 वा असमनुग्गाहिगमानो वा” ति वुत्तं ।

तत्थ समनुग्गाहिगमाने^७ ताव — किन्ते अधिगतं ति अधिगमपुच्छा;
 भानविमोक्खादीसु, सोतापत्तिमग्गादीसु वा किं तया अधिगतं ति । किन्ति
 ते अधिगतं ति उपायपुच्छा । अयं हि एत्थाधिप्पायो—किं तया अनिच्च-
 लक्खणं धुरं कत्वा अधिगतं, दुक्खानत्तलक्खणेषु अञ्जतरं वा^८ ? किं वा^९
 समाधिक्खेन अभिनिविसित्वा, उदाहु विपस्सनावसेन ? तथा किं रूपे

-

25

१. नद्वेन-स्या०, रो० । २. पच्यस्स०-म० । ३. भवेत-रो० । ४. ग्गाहनाय-
 स्या० । ५. स्या० पोटके नरिष ।

अभिनिविमित्वा, उदाहु अरूपे ? किं वा अज्झत्तं अभिनिविसित्वा, उदाहु वहिद्धा ति ? कदा ते अधिगतं (११५.१) ति कालपुच्छा । पुव्वण्हमज्झन्ति-कादीसु^१ कतरस्मिं काले ति वुत्तं होति ? कथं ते अधिगतं ति ओकासपुच्छा । कतरस्मिं^२ ओकासे, किं रत्तिट्ठाने, दिवाट्ठाने, खखमूले, मण्डपे, कतरस्मिं^३ वा विहारे ति वुत्तं होति । कतमे ते किलेसा पहीना^४ ति पहीनकिलेस-पुच्छा^५ । कतरमग्गवज्झा तव किलेसा पहीना ति वुत्तं होति । कतमेसं त्वं धम्मनं^६ लाभो ति पटिलद्धधम्मपुच्छा । पठममग्गादीसु कतमेसं धम्मनं त्वं लाभो ति वुत्तं होति ।

तस्मा इदानीं चे पि कोचि भिक्खु उत्तरिमनुस्सधम्माधिगमं-
 10 व्याकरेय्य^७, न सो एत्तावताव सक्कातव्वो । इमेसु पन छसु ठानेसु सोधनत्थं वत्तव्वो—“किन्ते अधिगतं, किं ज्ञानं, उदाहु विमोक्खादीसु अज्झतरं” ति ? यो हि येन अधिगतो धम्मो, सो तस्स पाकटो होति । सचे “इदं नाम मे अधिगतं” ति वदति, ततो “किन्ति ते अधिगतं” ति पुच्छितव्वो, “अनिच्चलवखणादीसु किं धुरं कत्वा अट्ठतिमाय वा आरम्मणेमु रूपारूप-
 15 अज्झत्तवहिद्धादिभेदेसु वा धम्मेषु केन मुखेन अभिनिविसित्वा” ति यो हि यस्साभिनिवेसो, सो तस्स पाकटो होति । सचे “अयं नाम मे अभिनिवेसो एवं मया अधिगतं” ति वदति, ततो “कदा ते अधिगतं” ति पुच्छितव्वो, “किं पुव्वण्हे, उदाहु मज्झन्तिकादीसु अज्झतरस्मिं काले” ति सव्वेसं हि अत्तना अधिगतकालो पाकटो होति । सचे “अमुकस्मिं नाम काले अधिगतं
 20 ति वदति, ततो “कथं ते अधिगतं” ति पुच्छितव्वो, “किं दिवाट्ठाने, उदाहु रत्तिट्ठानादीसु अज्झतरस्मिं ओकासे” ति सव्वेसं हि अत्तना अधिगतोकासो पाकटो होति । सचे “अमुकस्मिं नाम मे ओकासे अधिगतं” ति वदति, ततो “कतमे ते किलेसा पहीना” ति पुच्छितव्वो, “किं पठममग्ग-वज्झा, उदाहु द्रुतियादिमग्गवज्झा” ति सव्वेसं हि अत्तना अधिगतमग्गेन
 25 पहीनकिलेसा पाकटा होन्ति । सचे “इमे नाम मे किलेसा पहीना” ति वदति, ततो “कतमेसं त्वं धम्मनं लाभो” ति पुच्छितव्वो, “किं सोतापत्ति-

१. मज्झन्तिकादीसु-म० । २. कस्मि-स्या०, रो० । ३. कतमस्मि-रो०; कस्मि-स्या० । ४. पहीणा-सो० । एवमुपरि पि । ५. पहीनकिलेस-स्या० । ६. वा-ना० सं० । ७. व्याकरेय्य-सो०, रो० । ८. अमुकस्मि-म० । एवमुपरि पि ।

मग्गस्स, उदाहु सकदागामिमग्गादीसु अञ्जतरस्सा” ति सब्वेसं हि^१ अत्तना
 अधिगतधम्मा^२ पाकटा होन्ति^३ । सचे “इमेसं नामाहं धम्मानं लाभो” ति
 वदति, एत्तावता पिस्स वचनं न सद्धातब्बं, बहुस्सुता हि उग्गहपरिपुच्छा-
 कुसला भिक्खू इमानि छ^४ ठानानि^५ सोधेतुं सक्कोन्ति । इमस्स पन
 भिक्खुनो आगमनपटिपदा सोधेतब्बा । यदि आगमनपटिपदा न सुज्झति, 5
 “इमाय पटिपदाय लोकुत्तरधम्मो नाम न लब्भती” ति अपनेतब्बो । यदि
 पनस्स आगमनपटिपदा सुज्झति, “दीघरत्तं तीसु सिक्खासु अप्पमत्तो
 जागरियमनुयुत्तो चतूसु पच्चयेसु अलग्गो आकासे पाणिसमेन चेतसा
 विहरती” ति पञ्चायति, तस्स भिक्खुनो व्याकरणं^६ पटिपदाय सिद्धिं
 संसन्दति । “सेय्यथापि नाम गङ्गोदकं यमुनोदकेन सिद्धिं संसन्दति समेति; 10
 एवमेव” सुपञ्जत्ता तेन भगवता सावकानं निब्बानगामिनी^७ पटिपदा
 संसन्दति निब्बानं च पटिपदा चा”[दी० नि० २-१६७]ति वुत्तसदिसं होति ।

अपि च खो न एत्तकेना पि सक्कारो कातब्बो । कस्मा ? एकच्चस्स
 हि पुथुज्जनस्सा पि सत्तो खीणासवपटिपत्तिसदिसा पटिपदा होति, तस्मा सो
 भिक्खु तेहि तेहि उपायेहि उत्तासेतब्बो । खीणासवस्स नाम असनिया पि 15
 मत्थके पतमानाय भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो वा न होति । सचस्स
 भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो वा उप्पज्जति, “न त्वं अरह्हा” ति अपने-
 तब्बो । सचे पन अभीरू^८ अच्छम्भी अनुत्तासी हुत्वा सीहो विय निसीदति,
 अयं भिक्खु सम्पन्नवेय्याकरणो सभन्ता राजराजमहामत्तादीहि पेसितं
 सक्कारं अरहती ति । 20

पापिच्छो (११५.५) ति या सा “इधेकच्चो दुस्सीलो व’ समानो सीलवा
 ति मं जनो जानातू ति इच्छती” [विभ०-४१६] ति आदिना नयेन वुत्ताय^९
 पापिच्छताय^{१०} समन्नागतो । इच्छापकतो ति ताय पाराजिकाय^{११} इच्छाय
 अपकतो^{१२} अधिभूतो^{१३} पाराजिको^{१४} हुत्वा ।

१. सी०, रो० पोथ्येसु नहि । २-२. अधिगतधम्मो पाकटो होति-सी०, स्या०,
 रो० । ३-३. छट्ठानानि-स्या० । ४. व्याकरणं-सी०, रो० । ५. एवमेवं मो०, रो० ।
 ६. निव्वाण-मो० । एवमुपरि पि । ७. अभीरू-स्या० । ८. च-रो० । ९. वुत्ता-
 स्या०, म० । १०. पापिच्छा ताय म०; पापिच्छता ताय-स्या० । ११. पापिकाय-स्या०, म० ।
 १२. पकवो-स्या० । १३. अभि०-स्या०, म० । १४. पाराजितो-म०, रो० ।

विसुद्धापेक्खो (११५.७) ति अत्तनो विसुद्धि अपेक्खमानो इच्छमानो पत्थयमानो^१ । अयं हि यस्मा पाराजिक आपन्नो, तस्मा भिक्षुभावे ठत्वा अभव्वो भानादीनि अधिगन्तुं, भिक्षुभावो हिस्स सगगन्तरायो चेव होति मगगन्तरायो च । वुत्त हेत—“सामञ्ज दुप्परामद्वं निरयायुपकट्ठती”^२
 5 [ध०प०-४६] ति । अपर^३ पि वुत्त^४—“सिथिलो^५ हि परिट्ठाजो, भिम्भो^६ आकिरते^७ रज” [ध०प०-४६] ति । इच्चस्स भिक्षुभावो विसुद्धि नाम न होति । यस्मा पन गिही वा उपासको वा आरामिको वा सामणेरो वा हुत्वा दानसरणसीलसवरादीहि सगमग्ग वा भानविमोक्खादीहि मोक्खमग्गं वा आरावेतुं भव्वो होति, तस्मास्स गिहिआदिभावो^८ विसुद्धि नाम होति,
 10 तस्मा तं विसुद्धि अपेक्खणतो^९ “विसुद्धापेक्खो” ति वुच्चति । तेनेव चस्स पदभाजने “गिही वा होतुकामो” ति आदि वुत्त ।

एवं वदेय्या ति एव^१ भणेय्य । कय ? “अजानमेवं आवुसो अवचं जानामि, अपस्सं पस्सामी” ति । पदभाजने पन “एव वदेय्या” ति इदं पदं अनुद्धरित्वा व यया वदन्तो “अजानमेव आवुसो अवचं” जानामि, अपस्स
 15 पस्सामी” ति वदति नाम” वुच्चति, त आकार दस्सेतुं “नाह एते धम्मं जानामी” ति आदि वुत्त । तुच्छं मृगा त्रिलपि ति अह वचनत्यविरहतो तुच्छ वञ्चनाधिप्पायतो मुसा विलपि, अर्भाणि ति वुत्त होति । पदभाजने पनस्स अञ्जेन पदव्यञ्जनेन अत्यमत्त दस्सेतु “तुच्छक मया भणित” ति आदि वुत्त ।

20 पुरिमे उपादाया ति पुरिमानि तीणि पाराजिकानि आपन्ने पुगले उपादाय । सेस पुञ्चे वुत्तनयत्ता उत्तानत्यत्ता च पाकटमेवा ति ।

पदभाजनीयवण्णना

१७६. एव उद्दिष्टसिक्खापद पदानुक्रमेण विभजित्वा इदानीं यस्मा हेट्ठा पदभाजनीयम्हि “ज्ञानं^{१२} विमोक्खो समाधि^{१३} समापत्ति जाणदस्सं
 ...पे...सुञ्जागारे अमिरत्ती” ति एवं सङ्घित्तेनेव उत्तरिमनुस्सधम्मो

१. पट्ठप०-स्या० । २. निरयायु-पी०, स्या०, रो० । ३-३. सी० पोत्थके नत्थि । ४ सत्थिलो-सी०, रो० । ५. भीयो-सी०, रो० । ६. प्रावीरते-स्या० । ७. गिही-सी०, रो० । ८. अपेक्खणतो-म० । ९. एव सी० । १०. रो० पोत्थके नत्थि । ११. नामा ति-म० । १२-१२. भानविमोक्खसमाधि रो०, ज्ञानं विमोक्खं-सी०, स्या० ।

दस्सितो, न वित्थारेन आपत्तिं आरोपेत्वा^१ तन्ति ठपिता । सङ्खेपदस्सिते च अत्थे न सब्बे सब्बाकारेण नयं गहेतुं सक्कोन्ति, तस्मा सब्बाकारेण नयग्गहणत्थं पुन तदेव पदभाजनं मातिकाठाने ठपेत्वा वित्थारतो उत्तरिमुत्स-
 धम्मं दस्सेत्वा आपत्तिभेदं दस्सेतुकामो “ज्ञानं ति पठमं ज्ञानं, दुत्थिं ज्ञानं”
 (११५.२५) ति आदिमाह । तत्थ पठमज्झानादीहि भेत्ताज्झानादीनि पि^५
 असुभज्झानादीनि पि आनापानस्सतिसमाधिज्झानं^२ पि लोकियज्झानं पि
 लोकुत्तरज्झानं पि सङ्गहितमेव^३ । तस्मा “पठमज्झानं” समापज्जि ति पि
 ...पे०”...चतुत्थज्झानं, भेत्ताज्झानं^४, उपेक्खाज्झानं असुभज्झानं आनापान-
 स्सतिसमाधिज्झानं, लोकियज्झानं, लोकुत्तरज्झानं समापज्जि” ति पि भणन्तो
 पाराजिको व होती ति वेदितव्वो ।

10

सुद्धु मुत्तो विविधेहि वा किलेसेहि मुत्तो ति विमोक्खो । सो पनायं
 रागदोसमोहेहि सुज्जत्ता^५ सुज्जतो । रागदोसमोहनिमित्तेहि अनिमित्तत्ता
 अनिमित्तो । रागदोसमोहपणिधीनं अभावतो अप्पणिहितो^६ ति बुच्चति ।
 चित्तं समं आदहति आरम्मणे ठपेती ति समाधि । अरियेहि समापज्जितव्वतो
 समापत्ति । सेसमेत्थ^७ वुत्तनयमेव ।

15

एत्थ च विमोक्खत्तिकेन च समाधित्तिकेन च अरियमग्गो व वुत्तो ।
 समापत्तित्तिकेन फलसमापत्ति । तेसु यं किञ्चि एकं पि पदं गहेत्वा “अहं
 इमस्स लाभोम्ही^८” ति भणन्तो पाराजिको व होति । तिस्सो विज्जा ति
 पुब्बेनिवासानुस्सति^९, दिव्वचक्खु, आसवानं खये^{१०} आणं^{११} ति । तत्थ एकस्सा
 पि नामं गहेत्वा “अहं इमस्सा विज्जाय लाभोम्ही^{१२}” ति भणन्तो पाराजिको^{१३}
 होति । सङ्खेपट्ठकथायं पन “विज्जानं लाभोम्ही^{१४}” ति भणन्तो पि ‘तिस्सन्नं
 विज्जानं लाभोम्ही^{१५}’ ति भणन्तो पि पाराजिको वा” ति वुत्तं । मग्गभावना-
 पदभाजने वुत्ता सत्तत्तिसवोधिपक्खियघम्मा मग्गसम्पयुत्ता लोकुत्तरा व इध^{१६}
 अधिप्पेता^{१७} । तस्मा लोकुत्तरानं सतिपट्टानानं सम्मप्पधानानं इद्धिपादानं

20

१. रोपेत्वा-रो० । २. ०पाणसत्ति०-रो०; ०पानसत्ति०-सी० । ३. सङ्गहित०-सी०, रो० ।
 ४. पठमं ज्ञानं-म० । एवमुपरि पि । ५. स्या० पोत्थके नत्थि । ६. ०...पे०....-स्या०, रो० ।
 ७. सुज्जत्तत्ता-स्या० । ८. अप्पणिहितो-रो० । ९. सेसं-रो० । १०. लाभो-सी०, स्या०,
 रो० । ११. पुब्बेनिवासानुस्सति-रो० । १२-१३. खयज्जाणं-स्या० । १४. लाभो-स्या०, रो० ।
 १५. ०य-स्या० । १६. लाभोम्ही-सी०, रो०; लाभो-स्या० । १७-१८. इधधिप्पेता-म० ।

इन्द्रियानं बलान बोझङ्गानं अरियस्स अटुङ्गिकस्स मग्गस्स लाभोम्ही' ति वदतो पाराजिक ति महाअटुकयाय वुत्त । महापच्चरियादोसु^१ पन " 'सतिपट्टानानं' लाभोम्ही' ति एव एकेरुकोट्टासवसेना पि 'कायानुपस्सना-सतिपट्टानस्स लाभोम्ही' ति एव तत्थ एकेकवम्मवसेना पि वदतो पारा-
 ५ जिकमेवा" ति वुत्तं त पि समेति । कस्मा ? मग्गवत्थणुप्पन्नेयेव^२ सन्वाय वुत्तत्ता । फलसच्छिकिरियाय पि एकेरुफलवसेन पाराजिकं वेदितव्वं ।

रागस्स प्हानं^३ (११६.१०) ति आदित्तिके किनेसप्पहानमेव वुत्तं । तं पन यस्मा मग्गेन विना नत्थि, तत्तियमग्गेन हि रागदोसानं प्हानं, चतुत्थेन मोहस्स, तस्मा "रागो मे पहीनो" ति आदीनि वदतो पि पाराजिकं वुत्तं^४ ।

१० रागा चिचं विनीवरणता ति आदित्तिके^५ लोकुत्तरचित्तमेव वुत्तं । तस्मा "रागा मे चित्तं विनीवरणं" ति आदीनि वदतो पि पाराजिकमेव ।

B. 86 सुञ्जागारपदभाजने पन यस्मा भानेन अघटेत्वा "सुञ्जागारे अभिरमामी" ति वचनमत्तेन पाराजिकं न^६ अधिप्पेतं,^७ तस्मा "पठमेन झानेन सुञ्जागारे अभिरती"^८ ति आदि वुत्तं । तस्मा यो^९ भानेन घटेत्वा
 R. 495 १५ "इमिना नाम भानेन सुञ्जागारे अभिरमामी" ति वदति, अयमेव पाराजिको होती ति वेदितव्वो ।

या च "जाण" ति इमस्स पदभाजने अम्बट्टसुत्तादीसु [दी०नि०१-८६] वुत्तासु अट्टसु विज्जासु विपस्सनाजाणमनोमयिद्धिद्विविध-
 दिव्वसोतचेतोपरियजाणभेदा^{१०} पञ्च विज्जा न^{११} आगता, तासु एका
 २० विपस्सना व पाराजिकवत्थु^{१२} न होति, सेसा होन्ती ति वेदितव्वी^{१३} । तस्मा "विपस्सनाय लाभोम्ही" ति पि "विपस्सनाजाणस्स लाभोम्ही" ति पि वदतो पाराजिकं नत्थि । पुत्तदेवत्थेरो^{१४} पन भणति - "इत्तरा पि चतस्सो विज्जा जाणेन अघटिता पाराजिकवत्थूनि^{१५} न होन्ति । तस्मा

१. लाभोम्ही-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. पच्चरि-आदिमु-सी०;
 पच्चरियादोसु-रो० । ३. पट्टानं-स्या० । ४. मग्गवत्थु०-सी०, रो० । ५. प्हानं-
 सी०, रो० । एवमुपरि पि । ६. स्या० पोत्थये नत्थि । ७. सह समापत्तिया-स्या० ।
 ८. अघट्टेत्वा-रो० । ९. नाधिप्पेतं-स्या०, म० । १०. अभिरमामी स्या०; अभिरमती-
 रो० । ११. रो० पोत्थये नत्थि । १२. इद्धिद्विविध-स्या० । एवमुपरि पि । १३. रो०
 पोत्थये नत्थि । १४. वत्थुं-रो० । १५. चतस्य-रो० । १६. पुत्त-स्या० । १७. वत्थु-

‘मनोमयस्स लाभोम्ही, इद्धिविधस्स, दिब्बाय सोतधातुया, चेतोपरियस्स लाभोम्ही’ ति वदतो पि पाराजिकं नत्थी” ति । तं तस्स अन्तेवासिकेहेव पटिविखत्तं—“आचरियो न आभिधम्मिको भुम्मन्तरं” न जानाति, अभिञ्जा नाम चतुत्थज्झानपादको व^२ महग्गतधम्मो, भानेनेव इज्झति । तस्मा मनोमयस्स लाभोम्ही’ ति वा ‘मनोमयजाणस्स लाभोम्ही’ ति वा 5 यथा वा^३ तथा वा वदतु^४ पाराजिकमेवा” ति । एत्थ च किञ्चा पि निब्बानं पालिया न^५ आगतं, अथ खो “निब्बानं मे^६ पत्तं” ति वा “सच्छिकत्तं” ति वा वदतो पाराजिकमेव । कस्मा ? निब्बानस्स निब्बट्टितलोकुत्तरत्ता^७ । तथा “चत्तारि सच्चानि पटिविज्झ पटिविद्धानि मया” ति वदतो पि पाराजिकमेव । कस्मा ? यस्मा^८ सच्चप्पटिवेधो ति मग्गस्स परियायवचनं । 10 यस्मा पन “तिस्रो पटिसम्भिदा कामावचरकुसलतो चतूसु जाणसम्पयुत्तेसु चित्तुप्पादेसु उप्पज्जन्ति, किरियतो^९ चतूसु जाणसम्पयुत्तेसु चित्तुप्पादेसु उप्पज्जन्ति, अत्थपटिसम्भिदा एतेसु चेव उप्पज्जति, चतूसु मग्गेषु चतूसु फलेसु च उप्पज्जती” ति [विभ०—३६२] विभङ्गे वुत्तं । तस्मा “धम्मपटिसम्भिदाय^{१०} लाभोम्ही^{११}” ति वा, “निरुत्ति...पे०”...पटिभानपटिसम्भिदाय^{१२} 15 लाभोम्ही” ति वा “लोकियअत्थपटिसम्भिदाय लाभोम्ही” ति वा वुत्ते पि^{१३} पाराजिकं नत्थि । “पटिसम्भिदानं लाभोम्ही” ति वुत्ते पि न ताव सीसं ओतरति । “लोकुत्तरअत्थपटिसम्भिदाय लाभोम्ही” ति वुत्ते पन पाराजिकं होति । सङ्खेपट्टकथायं पन अत्थपटिसम्भिदाप्पत्तोम्ही ति अविसेसेना पि वदतो पाराजिकं वुत्तं । कुखन्दियं पि “न मुच्चती” ति वुत्तं । महाअट्टकथायं 20 पन “एत्तावता पाराजिकं नत्थि, एत्तावता सीसं न ओतरति, न एत्तावता पाराजिकं” ति विचारितत्ता न सक्का अञ्जं पमाणं कातुं ति ।

R. 496

B. 87

“निरोधसमापत्ति समापज्जामी” ति वा “लाभी^{१४} वा अहं^{१५} तस्सा” ति वदतो पि पाराजिकं नत्थि । कस्मा ? निरोधसमापत्तिया नेव

१. भुम्मन्तरं—म० । २. रो० पोत्थके नत्थि । ३. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. वदति—रो० । ५-५. अनागतं—म०; नागतं—स्या० । ६. रो० पोत्थके नत्थि । ७. निब्ब-
त्तिउ०—स्या० । ८. म० पोत्थके नत्थि । ९. क्रियतो—म० । १०-१०. ०सम्भिदात्ताभिम्हो—
रो० । ११. रो० पोत्थके नत्थि । १२. ०जाण०—रो० । १३. स्या० पोत्थके नत्थि ।
१४-१४. लाभोम्हाहं—म० ।

लोकियत्ता न लोकोत्तरत्ता ति । सचे पनस्स एवं होति—“निरोधं नाम अनागामी वा खीणासवो वा समापज्जति, तेसं मं अञ्जतरो ति जानिस्सन्ती” ति व्याकरोति,^२ सो च नं तथा जानाति, पाराजिकं ति महापघरि-सङ्खेपट्ठकथासु वुत्तं । तं वोमंसित्वा गहेतब्बं ।

- 5 “अतीतभवे^३ कस्सपसम्मासम्बुद्धकाले सोतापन्नोम्ही” ति वदतो पि पाराजिकं नत्थि । अतीतकल्लव्धानं^४ हि^५ परामट्ठत्ता सीसं न ओतरती ति । सङ्खेपट्ठकथायं पन “अतीते अट्ठसमापत्तिलाभीम्ही” ति वदतो पाराजिकं नत्थि, कुप्पधम्मत्ता इध पन “अत्थि अकुप्पधम्मत्ता ति केचि वदन्ती” ति वुत्तं । तं पि तत्थेव “अतीतत्तभावं सन्धाय कथेन्तस्स पाराजिकं न होति,
- 10 पच्चुप्पन्नत्तभावं सन्धाय कथेन्तस्सेव होती” ति पटिक्खित्तं ।

सुद्धिकवारकथावण्णना

- १७७-८५. एवं भानादीनि दस मातिकापदानि वित्यारेत्वा इदानी उत्तरिमनुस्सघम्मं उल्लपन्तो यं सम्पजानमुसावादं भणति, तस्स अङ्गं दस्सेत्वा तस्सेव वित्यारस्स वसेन चक्कपेय्यालं बन्धन्तो उल्लपनाकारं च आपत्तिभेदं च दस्सेतुं “तीहाकारेही” (११६.१६) ति आदिमाह । तत्थ सुद्धिक-
- R. 497 15 वारो वत्तुकामवारो पच्चयपटिसंयुचवारो ति तयो महावारा । तेसु सुद्धिकवारे पठमज्झानं आदि कत्वा याव मोहा चित्तं विनीवरणपदं^६, ताव एकमेकास्मि पदे समापज्जिं, समापज्जामि, समापन्नो, लाभीम्हि^७, वसीम्हि^८, सञ्चिकतं मया ति इमेसु छसु पदेसु एकमेकं पदं तीहाकारेहि, चतूहि, पञ्चहि, छहि, सत्तहाकारेही ति एवं पञ्चवत्तुं योजेत्वा सुद्धिकनयो नाम वुत्तो । ततो
- 20 पठमं च^९ ज्ञानं, दुतियं च^{१०} ज्ञानं ति एवं पठमज्झानेन सद्धि एकमेकं पदं घटेत्तेन सव्वपदानि घटेत्वा तेनेव वित्यारेन खुण्डचक्कं नाम वुत्तं । तं हि पुन आनेत्वा पठमज्झानादीहि न^{११} योजितं, तस्मा “खण्डचक्कं” ति वुच्चति ।
- R. 83 ततो दुतियं च ज्ञानं, ततियं च ज्ञानं ति एवं दुतियज्झानेन सद्धि एकमेकं पदं घटेत्वा पुन आनेत्वा पठमज्झानेन सद्धि सम्बन्धित्वा तेनेव वित्यारेन

१. जानिस्सन्ती-म० । २. व्याकरोति-सी०, रो० । ३. अतीते भवे-स्या० । ४. कल्लव्धानम्-म० । ५. विनीवरणता पदं-स्या० । ६-८. लामिम्हो वत्तिम्हो-स्या०, रो० । ९. स्या० पोटके नत्थि । १०. वट्ठि न-स्या० ।

बद्धचक्रं^१ नाम वुत्तं । ततो यथा दुतियज्झानेन सद्धिं, एवं ततियज्झाना-
दीहि पि^२ सद्धिं, एकमेकं पदं घटेत्वा पुन आनेत्वा दुतियज्झानादीहि सद्धिं
सम्बन्धित्वा तेनेव वित्थारेन अब्भानि पि एकूनतिसबद्धचक्रकानि^३ वत्वा
एकमूलकनयो निट्ठापितो । पाठो पन सङ्खेपेन दस्सितो, सो असम्मुहन्तेन
वित्थारतो वेदितब्बो ।

5

यथा च एकमूलको, एवं दुमूलकादयो^४ पि सब्बमूलकपरियोसाना^५
चतुन्नं सतानं उपरि पच्चतिस नया वुत्ता । सेय्यथीदं—द्विमूलका^६
एकूनतिसति^७, तिमूलका^८ अट्ठवीसति^९, चतुमूलका^{१०} सत्तवीसति^{११}; एवं
पञ्चमूलकादयो पि^{१२} एकेकं ऊनं कत्वा याव तिसमूलका, ताव वेदितब्बा ।
पाठे पन तेसं नामं पि सङ्घिपित्वा “इदं^{१३} सब्बमूलकं” ति तिसमूलकनयो 10
एको दस्सितो । यस्मा च सुञ्जागारपदं झानेन अघटितं सोसं न ओतरति,
तस्मा तं अनामसित्वा मोहाचित्तं विनीवरणपदपरियोसानायेव^{१४} सब्बत्थ
योजना दस्सिता ति वेदितब्बा । एवं पठमज्झानादीनि पटिपाटिया वा
उप्पटिपाटिया वा दुतियज्झानादीहि घटेत्वा वा अघटेत्वा वा समार्षिज्ज ति
आदिना नयेन उल्लपतो मोकखो नत्थि, पाराजिकं आपज्जति येवा ति । 15

R. 498

इमस्स अत्थस्स दस्सनदसेन वुत्ते च फनेतस्मिं सुद्धिकमहावारे अयं
सङ्खेपतो अत्थवण्णना — तीहाकारेही (११६.१६) ति सम्पजानमुसावादस्स
अङ्गभूतेहि तीहि कारणेहि । पुब्बेवस्स होतो ति पुब्बभागेयेव अस्स पुगलस्स
एवं होति “मुसा भणित्स्स” ति । भणन्तस्स होती ति भणमानस्स होति ।
भणितस्स होती ति भणिते अस्स होति, यं वत्तब्बं तस्मिं वुत्ते होती ति 20
अत्थो । अथ वा भणितस्सा ति वुत्तवचनतो^{१५} निट्ठितवचनस्स होती ति ।
एवं^{१६} यो^{१७} पुब्बभागे पि जानाति, भणन्तो पि जानाति, पच्छा पि जानाति,
“मुसा मया भणितं” ति सो “पठमज्झानं समार्षिज्ज” ति भणन्तो पाराजिकं

१. बद्ध-स्या० । २. स्या० पोत्यके नत्थि । ३. एकूनतिस बद्ध-स्या० । ४. दु-
मूलकादयो-रो० । ५. सब्बसब्बमूलक-रो० । ६. द्विमूलिका-रो० । ७. तिस-स्या०,
म० । ८. तिमूलिका-रो० । ९. षोडश-स्या०, म० । १०. मूलिका-रो० । ११. षोडश-
स्या०, म० । १२. रो० पोत्यके नत्थि । १३. इदं-सी०. रो० । १४. मोहा चित्तं विनी-
वी०; मोहा चित्तं विनी० सानायेव-स्या०; मोहाचित्तं विनी०-रो० । १५. वुत्तवचो-स्या०,
म० । १६-१६. यो एवं-म० ।

B 89

आपञ्चतीति अयमेत्य अत्यो दस्सितो । किञ्चापि दस्सितो, अथ खो
 अयमेत्य विसेतो—पुच्छा ताव होति “मुसा भणिस्स” ति पुव्वभागो अत्य,
 ‘मुसा मया’ भणितं” ति पच्छाभागो नत्य, वुत्तमत्तमेव हि कोचि
 पमुस्सति, किं तस्स पाराजिकं होति, न होती” ति ? सा एवं अट्ठक्यासु
 5 विसञ्चिता^१—पुव्वभागे “मुसा भणिस्स” ति च भणन्तस्स “मुसा भणामी”
 ति च जानतो पच्छाभागे “मुसा मया भणितं” ति न सक्का न भवितुं । सचे
 पि न होति पाराजिकमेव । पुरिममेव हि अङ्गद्वयं पमाणं । यस्सा पि
 पुव्वभागे “मुसा भणिस्स” ति आभोगो नत्य, भणन्तो पन “मुसा भणामी”
 ति जानाति, भणिते पि “मुसा मया भणितं” ति जानाति, सो आपत्तिया
 10 न कारेतव्वो । पुव्वभागो हि पमाणतरो^२ । तस्मिं असति दवा भणितं वा
 रवा भणितं वा होती” ति ।

R. 499

एत्य च तञ्जानता^३ च जाणसमोधानं च परिचजितव्वं । तञ्जान-
 णता परिचजितव्वा ति येन चित्तेन “मुसा भणिस्स” ति जानाति, तेनेव
 “मुसा भणामी” ति च “मुसा मया भणितं” ति च जानाती” ति^४ एवं
 15 एकचित्तेनेव तीसु खणेसु जानातीति अयं तञ्जानता परिचजितव्वा, न
 हि सक्का तेनेव चित्तेन तं चित्तं जानितुं यथा च^५ न सक्का तेनेव असिना
 सो असि छिन्दितुं ति । पुरिमं पुरिमं पन चित्तं पच्छिमस्स पच्छिमस्स तथा
 उपत्तिया पचयो हुत्वा निरुज्झति । तेनेतं वुच्चति—

“पमाणं” पुव्वभागो व^६, तस्मिं सति न हेस्सति ।

20 सेसद्वयं ति नत्येतमिति वाचा तिवज्झिका” ति ॥

“जाणसमोधानं परिचजितव्वं” ति एतानि तीणि चित्तानि
 एकखणे उपपज्जन्तीति न गहेत्तव्वानि । इदं हि चित्तं नाम—

अनिरुद्धम्हि पठमे, न उपपज्जति पच्छिमं ।

निरन्तरुपपज्जनतो, एकं विय पकासति^७ ॥

१. सो, रो० पोथ्यकेसु नखि । २. विसञ्चिता-स्या० । ३. पमाणतरो-स्या०,
 रो० । ४. तं जानता-स्या०, म० । एतुगुरि ति । ५-६. जानानि-सो०, रो० । ६. स्या०,
 म० पोथ्यकेसु नखि । ७-८. पम, पुव्व-रो० । ८. तं जाण -रो० । ९. पकासती
 ति-स्या० ।

इतो परं पन ध्वायं “पठमज्झानं समापज्जि” ति सम्पजानमुसा
 भणति, यस्मा सो “नत्थि मे पठमज्झानं” ति एवंदिट्ठिको होति, तस्स
 हि अत्थेव^१ अयं^२ लद्धि । तथा “नत्थि मे पठमज्झानं” ति एवमस्स खमति
 चेव रुच्चति च । एवंसभावमेव चस्स चित्तं “नत्थि मे पठमज्झानं” ति ।
 यदा पन मुसा वत्तुकामो होति, तदा तं दिट्ठि वा दिट्ठिया सह खन्ति वा 5
 दिट्ठिखन्तीहि सद्धि रुच्च वा, दिट्ठिखन्तिरुचीहि सद्धि भावं वा विनिधाय
 निखिपित्वा पटिच्छादेत्वा अभूतं कत्वा भणति, तस्मा तेसं पि वसेन अज्झ-
 भेदं दस्सेतुं “चत्तूहाकारेही” ति आदि वुत्तं । परिवारे च “अट्ठङ्गिको
 मुसावादो” [परि०-२४५] ति वुत्तत्ता तत्थ अधिप्पेताय सज्जाय सद्धि
 अज्जो पि इध “अट्ठहाकारेही” ति एको नयो योजेतब्बो । 10 R. 500

एत्थ च विनिधाय दिट्ठि (११६.२१) ति बलवधम्मविनिधानवसेनेतं^३
 वुत्तं । विनिधाय खन्ति ति आदीनि ततो दुब्बलदुब्बलानं विनिधानवसेन ।
 विनिधाय सज्जं ति इदं पनेत्थ सब्बदुब्बलधम्मविनिधानं^४ । सज्जामत्तं^५
 पि नाम अविनिधाय सम्पजानमुसा भासिस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ।
 यस्मा पन “समापज्जिस्सामी” ति आदिना अनागतवचनेन पाराजिकं न 15
 होति, तस्मा “समापज्जि” ति आदीनि अतीतवत्तमानपदानेव पाठे वुत्तानी
 ति वेदितब्बानि ।

१८६-६१. इतो परं सब्बं पि इमास्म सुद्धिकमहावारे उत्ता-
 नत्थमेव^६ होति^७ । न हेत्थ^८ अत्थि—यं इमिना विनिच्छयेन न सक्का
 भवेय्य विज्जातुं, ठपेत्वा किलेसप्पहानपदस्स पदभाजने “रागो मे चत्तो 20
 वन्तो” ति आदीनं पदानं अत्थं । स्वायं वुच्चति—एत्थ हि चत्तो ति इदं
 सकभावपरिचजनवसेन वुत्तं । वन्तो ति इदं पुन अनादियनभावदस्सनवसेन ।
 मृत्तो ति इदं सन्ततितो विमोचनवसेन^९ । पहीनो^{१०} ति इदं मुत्तस्सा पि क्वचि
 अनवत्यानदस्सनवसेन^{११} । पटिनिस्सट्ठो ति इदं पुब्बे^{१२} आदिन्नपुब्बस्स^{१३}
 पटिनिस्सग्गदस्सनवसेन^{१४} । उक्खेदितो ति इदं अरियमग्गेन उत्तासितत्ता 25

१-१. अत्थेयार्थं-म० । २. चत्तूहि भाकारेही-स्याः; चत्तूही-रो० । ३. वसेन-
 स्या० । ४-४. ध्यानसज्जा०-रो० । ५. वुत्तान०-रो० । ६. म०, स्या० पोरपेनेमु नत्थि ।
 ७. वत्तं-म० । ८. विनि०-रो० । ९. पहीनो-सी० । १०. वट्टान०-स्याः । ११. सी०,
 रो० पोरपेनेमु नत्थि । १२. आत्तिण०-रो० । १३. निस्सग्ग०-रो० ।

पुन अनल्लीयनभावदस्सनवसेन^१ । स्वायमत्यो सदसत्यतो परियेसितव्वो ।
सम्वक्खेदितो (१२१.१६) ति इदं सुद्धु उत्तासेत्वा अणुसहगतस्सा पि पुन
अनल्लीयनभावदस्सनवसेन वुत्तं ति ।

वत्तुकामधारकथा

१९२-९६. वत्तुकामवारे^२ पि “तोहाकारेही” ति आदीनं अत्यो,
५ वारपेय्यालप्पभेदो च सब्बो इध वुत्तनयेनेव वेदितव्वो । केवलं^३ हि “यदिदं^४
मया विरज्झित्वा अब्बं वत्तुकामेन अब्बं वुत्तं, तस्मा नत्थि मय्हं आपत्ती”
ति एवं ओकासगवेसकानं पापपुगलानं ओकासनिसेधनत्थं वुत्तो । यथेव हि
“वुद्धं पच्चक्खामी” ति वत्तुकामो “धम्मं पच्चक्खामी” ति आदीसु सिक्खा-
पच्चक्खानपदेसु यं वा तं वा वदन्तो पि^५ खेत्ते ओतिण्णत्ता सिक्खा-
B. 91
R. 501 10 पच्चक्खातको^६ व होति; एवं पठमज्झानादीसु^७ उत्तरिमनुस्सघम्मपदेसु^८ यं
किञ्चि एकं वत्तुकामो ततो अब्बं यं वा तं वा वदन्तो^९ पि खेत्ते ओतिण्णत्ता
पाराजिको व होति । सचे^{१०} यस्स वदति^{११}, सो तमत्यं तं^{१२} खणञ्जेव^{१३}
जानाति । जाननलक्खणं चेत्य सिक्खापच्चक्खाने वुत्तनयेनेव वेदितव्वं ।

अयं पन विसेसो—सिक्खापच्चक्खानं हृत्यमुद्दाय^{१४} सीसं न
१५ ओतरति । इदं अभूतारोचनं हृत्यमुद्दाय पि ओतरति । यो हि हृत्यविका-
रादीहि पि^{१५} अङ्गपच्चङ्गचोपनेहि अभूतं उत्तरिमनुस्सघम्मं विञ्चत्तिपथे
ठितस्स पुगलस्स आरोचेति, सो च^{१६} तमत्यं^{१७} जानाति, पाराजिको व
होति । अय पन^{१८} यस्स^{१९} आरोचेति, सो न जानाति वा^{२०} “किं अयं
भण्णती” ति, संसयं वा आपन्नति, चिरं वीमसित्वा वा पच्छा जानाति,
२० अपटिविजानन्तो^{२१} इच्चेव सङ्ख्यं गच्छति । एवं अपटिविजानन्तस्स वुत्ते
धुल्लच्चयं होति । यो पन ज्ञानादीनि अत्तनो^{२२} अधिगमवसेन वा उग्गहपरि-

१. अनल्लीयन०-स्या० । एवमुपरि पि । २. वत्तु०-स्या० । ३-३. केवलं इत्यं-
म०; ०हि यं इदं-स्या० । ४. स्या०, रो० पोत्यवेसु नत्थि । ५. ०पच्चक्खा वत्तो-रो० ।
६-६. ०आदिमु०-सी०; ०आदिउत्तरि०-स्या० । ७. वदेन्तो-रो० । ८. ०पि-स्या० ।
९. वदेति-रो० । १०-१०. वहुण०-म०; तं खणयेव-स्या० । ११. ०वि-स्या० ।
१२. स्या० पोत्यके नत्थि । १३-१३. नं तत्थं-सी०; च नं तत्थं-रो० । १४-१४. पनस्स-
सी० रो० । १५. म० पोत्यके नत्थि । १६. अप्पटि०-म० । एवमुपरि पि । १७. अत्तना-
स्या० ।

पुच्छादिवसेन वा न जानाति, केवलं भानं ति वा विमोक्खो ति वा^१
 वचनमत्तमेव सुतं होति, सो पि तेन वुत्ते “भानं किर समार्पज्जि ति एस
 वदती” ति यदि एत्तकमत्तं पि जानाति, जानातिच्चेव सङ्ख्यं गच्छति ।
 तस्स वुत्ते पाराजिकमेव । सेसो^२ एकस्स वा द्वित्रं वा बहुत्रं^३ वा
 नियमितानियमितवसेन विसेसो सब्बो^४ सिक्खापच्चक्खानकथायं^५ वुत्तनयेनेव^६
 वेदितब्बो ति ।

पञ्चपटिसंयुत्तवारकथा

१६७-६८. पञ्चपटिसंयुत्तवारं पि - सब्बं वारपेय्यालभेदं^१ पुब्बे
 आगतपदानं च अत्थं वुत्तनयेनेव अत्वा पालिक्कमो ताव एवं जानितब्बो ।
 एत्थ हि “यो ते विहारे वसि, यो ते चीवरं परिभुज्जि, यो ते पिण्डपातं
 परिभुज्जि, यो ते सेनासनं परिभुज्जि, यो ते गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं^{१०}
 परिभुज्जी” ति इमे पञ्च पञ्चत्तवचनवारा, “येन ते विहारो परिभुत्तो”
 ति आदयो पञ्च करणवचनवारा, “यं त्वं आगम्म विहारं अदासी” ति
 आदयो पञ्च उपयोगवचनवारा वुत्ता, तेसं वसेन इध वुत्तेन सुञ्जागार-
 पदेन सर्द्धि पुब्बे वुत्तेसु पठमज्झानादीसु सब्बपदेसु वारपेय्यालभेदो वेदि-
 तब्बो । “यो ते विहारे, येन ते विहारो, यं त्वं आगम्म विहारं” ति एवं^{१५}
 परियार्येन वुत्तत्ता पन “अहं” ति अवुत्तत्ता च पटिविजानन्तस्स वुत्ते पि
 इध थुल्लच्चयं, अपटिविजानन्तस्स दुक्कटं ति अयमेत्थ विनिच्छयो ।

R. 502

B. 92

अनापत्तिभेदकथा

१९९. एवं वित्थारवसेन आपत्तिभेदं दस्सेत्वा इदानि अनापत्ति
 दस्सेन्तो “अनापत्ति अधिमानेना” (१३७.१) ति आदिमाह । तत्थ अधि-
 मानेना ति अधिकमानेन^१ समुदाचरन्तस्स अनापत्ति । अनुल्लपनाधिप्पायस्सा^{२०}
 ति कोहञ्जे इच्छाचारे अठत्वा अनुल्लपनाधिप्पायस्स सन्नह्यचारीनं सन्तिके
 अञ्जं व्याकरोन्तस्स^३ अनापत्ति । उम्मत्तकादयो पुब्बे वुत्तनया एव । इध
 पन आदिकम्मिका वग्गुमुदातीरिया भिक्खु । तेसं^४ अनापत्ती ति ।

पदभाजनीयवण्णना निट्ठिता ।

१. या ति-रो० । २. सो-स्या० । ३. वहुत्रं-स्या०, म० । ४. ०पि-स्या० ।

५. ०कपाय-सो०, रो० । ६. ०पभेदं-स्या० । ७. अधिगत०-म० । ८. कोहब्बेन-स्या० ।

९. व्याकरोन्तस्स-सी०, रो० । १०. नेतं-रो० ।

समुद्रानादीसु इदं सिक्खापदं तिसमुद्रानं - हृत्यमुद्राय^१ आरोचेन्तस्स कायचित्ततो, वचीभेदेन आरोचेन्तस्स वाचाचित्ततो, उभयं करोन्तस्स काय-
वाचाचित्ततो समुद्राति । किरिया^२, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्भं,
कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, तिवेदनं^३ हसन्तो पि हि सोमनस्सिको^४
५ उल्लपति भायन्तो पि मज्झन्तो पो^५ ति^६ ।

विनीतवत्युवण्णना

२००. (१) विनीतवत्यूसु - अधिमानवत्यु अनुप्पञ्चत्तियं^१ वुत्त-
नयमेव ।

(२). दुतियवत्युस्मि - पणिघाया^२ (१३८.१३) ति पत्यनं^३ कत्वा ।
एवं मं जनो सम्भावेस्सती ति एवं अरञ्जे वसन्तं मं जनो अरहत्ते वा सेक्ख-
१० भूमियं वा सम्भावेस्सति, ततो लोकस्स सक्कतो भविस्सामि गरुक्कतो मानितो
पूजितो ति । आपत्ति दुक्कटस्सा ति एवं पणिघाय “अरञ्जे वसिस्सामी”
ति गच्छन्तस्स पदवारे पदवारे दुक्कटं । तथा अरञ्जे कुटिकरणचङ्क्रमन-
निसीदननिवासनपापुरणादीसु^४ सब्वकिच्चेसु पयोगे पयोगे दुक्कटं । तस्मा एवं
अरञ्जे न वसितव्वं । एवं वसन्तो पि^५ हि सम्भावनं लभतु वा मा वा
१५ दुक्कटं आपज्जति । यो पन समादिन्नधुतङ्गो “धुतङ्गं रक्खिस्सामी” ति
वा “गामन्ते मे वसतो चित्तं विक्खिपति, अरञ्जं सप्पायं” ति चिन्तेत्वा
वा “अद्धारञ्जे” तिण्णं विवेकानं अञ्जतरं पापुणिस्सामी” ति वा “अरञ्जं
पविसित्वा अरहत्तं अपापुणित्वा न निक्खमिस्सामी” ति वा “अरञ्जवासो
नाम भगवता पसत्यो, मयि च अरञ्जे वसन्ते बहू सन्नह्वाचारिनो गामन्तं
२० हित्वा आरञ्जका भविस्सन्तो” ति वा एवं अनवज्जवासं वसितुकामो होति,
तेन वसितव्वं ।

(३). ततियवत्युस्मि^{१२} - “अभिक्कन्तादीनि^{१३} सण्ठपेत्वा पिण्डाय
चरिस्सामी” ति निवासनपारुपणकिच्चतोप्पभुति^{१४} याव भोजनपरियोसानं

१. ०मुद्राय-स्या० । १. एवमुपरि पि । २. किरियं-म० । ३. तिवेदनिकं-स्या० ।
४. सोमनस्सिको-स्या० । ५. ५. पि-स्या० । ६. अनुप्पञ्चत्तियं-म० । ७. पणिघाया-रो० । ८. एव-
मुपरि पि । ९. पट्टनं-स्या० । १०. ०चङ्क्रमणं पापुरणादिमु-षी०; ०पाषपनादीसु-स्या०; ०पापु-
रणादीसु-म० । १०. स्या०, म० पोत्येनेमु नरिय । ११. अदा घरब्जे-स्या०, म० । १२. ०पि-
म० । १३. अभिक्कमादीनि-स्या० । १४. ०किच्चतो पभुति-म०; ०किच्चतो पभुति-स्या० ।

ताव पयोगे पयोगे दुक्कटं । सम्भावनं लभतु वा मा वा दुक्कटमेव । खन्धक-
वत्तसेखियवत्तपरिपूरणत्थं पन सन्नहाचारीनं दिट्ठानुगतिं^१ आपब्जनत्थं^२ वा
पासादिकेहि अभिक्कमपटिक्कमादीहि^३ पिण्डाय पविसन्तो अनुपवब्बो
विब्बूनं ति ।

(४-५) चतुर्थपञ्चमवत्थूसु — “यो ते विहारे वसी” ति एत्थ वुत्त- 5
नयेनेव “अहं” ति अवुत्तत्ता पाराजिकं नत्थि । अत्तूपनायिकमेव हि समुदा-
चरन्तस्स पाराजिकं वुत्तं ।

(६-९) पणिधाय चङ्कमी (१३९.५) ति आदीनि हेट्ठा वुत्तनयानेव ।

(१०) संयोजनवत्थुस्मि — संयोजना^४ पहीना ति पि “दस संयो-
जना^५ पहीना” ति पि “एकं संयोजनं पहीनं” ति पि वदतो किलेसप्पहान- 10
मेव आरोचितं होति, तस्मा पाराजिकं ।

२०१. (११-१२) रहोवत्थूसु — रहो उल्लपती ति “रहोगतो
अरहा अहं” ति वदति, न मनसा चिन्तितमेव करोति । तेनेत्थं दुक्कटं
वुत्तं ।

(१३-१४) विहारवत्थुं^६ उपट्ठानवत्थुं^७ च वुत्तनयमेव । 15

२०२. (१५) नद्वक्करवत्थुस्मि — तस्स भिक्खुनो अयं लद्धि —
“अरियपुग्गला व^८ भगवतो सावका” ति । तेनाह — “ये खो ते भगवतो
सावका ते एवं वदेय्युं” ति । यस्मा चस्स अयमधिप्पायो — “सीलवता 20
आरद्धविपस्सकेन न दुक्करं अब्बं व्याकातुं^९, पटिवलो सो अरहत्तं पापु-
णितुं” ति । तस्मा “अनुल्लपनाधिप्पायो अहं” ति आह । 20

(१६) विरियवत्थुस्मि^{१०} आराधनीयो ति सक्का आराधेतुं सम्पादेतुं^{११} 25
निव्वत्तेतुं ति अत्थो । सेसं वुत्तनयमेव । R. 504

(१७) मच्चुवत्थुस्मि सो भिक्खु “यस्स विप्पटिसारो उप्पज्जति,
सो भायेय्य । मय्हं पन अविप्पटिसारवत्थुकानि परिसुद्धानि सीलानि, स्वाहं

१-१. ०गतिआप०-स्या० । २. ०क्कमनादीहि-रो० । ३. संयोजना-ना० छं ।

४. संयोजना-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ५. पहीणा-सी०, रो० । एवमुपरि पि ।

६. ०वत्थु-स्या०, म० । ७. च-रो० । ८. व्याकातुं-सी०, रो० । ९. वीरिय०-म० ।

१०. सम्पादेतुं-स्या० ।

समुद्धानादीसु इदं सिक्खापदं तिसमुद्धानं - हृत्यमुद्दाय^१ आरोचेन्तस्स कायचित्ततो, वचीभेदेन आरोचेन्तस्स वाचाचित्ततो, उभयं करोन्तस्स काय-
वाचाचित्ततो समुद्धाति । किरिया^२, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं,
कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, तिवेदनं^३ हसन्तो पि हि सोमनस्सिको^४
५ उल्लपति भायन्तो पि मज्झन्तो पो^५ ति^६ ।

विनीतवत्युवण्णना

२००. (१) विनीतवत्यूसु - अधिमानवत्यु अनुप्पञ्जत्तियं^१ वुत्त-
नयमेव ।

(२). दुतियवत्युस्मि - पणिघाया^२ (१३८.१३) ति पत्यनं^३ कत्वा ।
एवं मं जनो सम्भावेस्सती ति एवं अरञ्जे वसन्तं मं जनो अरहत्ते वा सेक्ख-
१० भूमियं वा सम्भावेस्सति, ततो लोकस्स सक्कतो भविस्सामि गक्कतो मानितो
पूजितो ति । आपत्ति दुक्कटस्सा ति एवं पणिघाय “अरञ्जे वसिस्सामी”
ति गच्छन्तस्स पदवारे पदवारे दुक्कटं । तथा अरञ्जे कुटिकरणचङ्क्रमन-
निसीदननिवासनपापुरणादीसु^४ सब्बकिच्चेसु पयोगे पयोगे दुक्कटं । तस्मा एवं
अरञ्जे न वसितव्वं । एवं वसन्तो पि^५ हि सम्भावनं लभतु वा मा वा
१५ दुक्कटं आपज्जति । यो पन समादिन्नघुतङ्गो “वुत्तङ्गं रक्खिस्सामी” ति
वा “गामन्ते मे वसतो चित्तं विक्खिपति, अरञ्जं सप्पायं” ति चित्तेत्वा
वा “अद्वारञ्जे” तिण्णं विवेकानं अञ्जतरं पापुणिस्सामी” ति वा “अरञ्जं
पविसित्वा अरहत्तं अपापुणित्वा न निक्खमिस्सामी” ति वा “अरञ्जवासो
नाम भगवता पसत्यो, मयि च अरञ्जे वसन्ते बहू सन्नह्वाचारिनो गामन्तं
२० हित्वा आरञ्जका भविस्सन्तो” ति वा एवं अनवज्जवासं वसितुकामो होति,
तेन वसितव्वं ।

(३). ततियवत्युस्मि^१ - “अभिवक्कन्तादीनि^२ सण्ठपेत्वा पिण्डाय
चरिस्सामी” ति निवासनपारुपणकिच्चतोप्पभुति^३ याव भोजनपरियोसानं

१. ०मुद्दाय-स्या० । एवमुपरि पि । २. किरियं-म० । ३. तिवेदनिकं-स्या० ।
४. सोमनस्सिको-स्या० । ५. ५. नि-स्या० । ६. अनुप्पञ्जत्तियं-म० । ७. पणिघाया-रो० । एव-
मुपरि पि । ८. पट्टनं-स्या० । ९. ०चङ्क्रमण० पापुरणादिमु-सी०; ०पापनादीसु-स्या०; ०पापु-
रणादीसु-म० । १०. स्या०, म० पोत्येसु नरिय । ११. अदा अरञ्जे-स्या०, म० । १२. ०पि-
म० । १३. अभिवक्कन्तादीनि-स्या० । १४. ०किच्चतो पभुति-म०; ०किच्चतो पभुति-स्या० ।

ताव पयोगे पयोगे दुक्कटं । सम्भावनं लभतु वा मा वा दुक्कटमेव । खन्धक-
वत्तसेखियवत्तपरिपूरणत्थं पन सन्नहाचारीनं दिट्ठानुगर्गति^१ आपज्जनत्थं^२ वा
पासादिकेहि अभिक्कमपटिक्कमादीहि^३ पिण्डाय पविसन्तो अनुपवब्बो
विब्बूनं ति ।

(४-५) चतुर्थपञ्चमवत्थूसु — “यो ते विहारे वसी” ति एत्थ वुत्त- 5
नयेनेव “अहं” ति अवुत्तत्ता पाराजिकं नत्थि । अत्तूपनायिकमेव हि समुदा-
चरन्तस्स पाराजिकं वुत्तं ।

(६-९) पणिधाय चङ्कमी (१३९.५) ति आदीनि हेट्ठा वुत्तनयानेव ।

(१०) संयोजनवत्थुस्मि — संयोजना^४ पहीना ति पि “दस संयो-
जना^५ पहीना” ति पि “एकं संयोजनं पहीनं” ति पि वदतो किलेसप्पहान- 10
मेव आरोचितं होति, तस्मा पाराजिकं ।

२०१. (११-१२) रहोवत्थूसु — रहो उल्लपती ति “रहोगतो
अरहा अहं” ति वदति, न मनसा चिन्तितमेव करोति । तेनेत्थ दुक्कटं
वुत्तं ।

(१३-१४) विहारवत्थुं^६ उपट्ठानवत्थुं^७ च वुत्तनयमेव । 15

२०२. (१५) नदुक्करवत्थुस्मि — तस्स भिक्खुनो अयं लद्धि —
“अरियपुग्गला व^८ भगवतो सावका” ति । तेनाह — “धे खो ते भगवतो
सावका ते एवं वदेय्युं” ति । यस्मा चस्स अयमधिप्पायो — “सीलवता 20
आरद्धविपस्सकेन न दुक्करं अब्बं व्याकातुं^९, पटिवलो सो अरहत्तं पापु-
णितुं” ति । तस्मा “अनुल्लपनाधिप्पायो अहं” ति आह ।

B. 94

20

(१६) विरियवत्थुस्मि^{१०} आराधनीयो ति सक्का आराधेतुं सम्पादेतुं^{११}
निव्वत्तेतुं ति अत्थो । सेसं वुत्तनयमेव । R. 504

(१७) मच्चुवत्थुस्मि सो भिक्खु “यस्स विप्पटिसारो उप्पज्जति,
सो भायेय्य । मय्हं पन अविप्पटिसारवत्थुकानि परिसुद्धानि सीलानि, स्वाहं :

१-१. ०गतिआप०-स्या० । २. ०क्कमनादीहि-रो० । ३. सञ्जोजना-ना० छ ।

४. सञ्जोजना-सी०, रो० । एयमुपरि पि । ५. पहीणा-सी०, रो० । एयमुपरि पि ।

६. ०यत्थु-स्या०, म० । ७. च-रो० । ८. व्याकातुं-सी०, रो० । ९. योरिय०-म० ।

१०. सम्पादेतुं-स्या० ।

किं मरणस्त भायिस्सामी” ति एतमत्यवसं पटिच्च “नाहं आबुसो मच्चुनो भायामी” (१४०.१६) ति आह । तेनस्स अनापत्ति ।

(१८-२१) विप्पटिसारवत्युस्मिं पि एसेव नयो । ततो परानि तीणि वत्यूनि विरियवत्युसदिसानेव ।

5 (२२) वेदनावत्यूसु^१ पठमवत्युस्मिं^२ ताव सो भिक्खु पटिसह्वानवलेन अधिवासनखन्तियं ठत्वा “न^३ आबुसो^४ सकका येन वा तेन वा अधिवासेतुं” ति आह । तेनस्स अनापत्ति ।

(२३) दुतिये पन अत्तुपनायिकं अकत्वा “न आबुसो सककापुथु-ज्जनेना” ति परियायेन वुत्तत्ता युल्लच्चयं ।

10 २०३. (२४) ब्राह्मणवत्युस्मिं^५ सो किर ब्राह्मणो न^६ केवलं “आयन्तु भोन्तो अरहन्तो” ति आह । यं यं पनस्स वचनं मुखतो निग्गच्छति, सब्बं “अरहन्तानं आसनानि पञ्चापेय, पादोदकं देय, अरहन्तो पादे घोवन्तू” ति अरहन्तवादपटिसञ्जुत्तयेव^७ । तं पनस्स पसादभञ्जं सद्वाचरितत्ता अत्तनो सद्वावलेन समुस्साहितस्स वचनं । तस्मा भगवा “अनापत्ति,
15 भिक्खवे, पसादमञ्जे” ति आह । एवं वुच्चमानेन पन भिक्खुना न^८ हट्ठ-तुट्ठेनेव पच्चया परिमुञ्जितत्वा, “अरहत्तसम्पापिकं^९ पटिपदं^{१०} परि-पूरेस्सामी” ति एवं योगो करणोयो ति ।

(२५-३१) अञ्जव्याकरणवत्यूनि^{११} संयोजनवत्युसदिसानेव ।

(३२) अगारवत्युस्मिं सो भिक्खु गिहिभावे^{१२} अनत्यिकताय
20 अनपेक्सताय^{१३} “अमञ्जो खो आबुसो मादिसो” ति आह, न उल्लपनाधिप्पा-येन । तेनस्स अनापत्ति ।

R. 95

२०४. (३३) आवटकामवत्युस्मिं सो भिक्खु वत्युकामेसु च किलेसकामेसु च लोकिकेनेव^{१४} आदीनवदस्सनेन निरपेक्खो । तस्मा “आवटा

R. 505

मे आबुमो कामा” ति आह । तेनस्स अनापत्ति । एत्य च आवटा ति
25 आवारित्ता निवारित्ता, पटिक्खित्ता ति अत्यो ।

१. देवना-स्या० । २. पठमस्मि-म० । ३-३. नाबुसो-स्या०, म० । ४. वत्यूसु स्या०, म० । ५. रो० पोत्यके नत्थि । ६. पटिसंयुत्तयेव-स्या०, म० । ७. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ८. सम्पापिकं-सी०, रो० । ९. पन पटि०-स्या०, रो० । १०. व्याकरण-सी०, रो० । ११. पटि०-सी०, रो० । १२. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । १३. मोक्षियेनेव-म० ।

(३४) अभिरतिवत्थुस्मिं सो भिक्खु सासने अनुक्कण्ठितभावेन उद्देसपरिपुच्छादीसु च अभिरतभावेन^१ “अभिरतो अहं आवुसो परमाय अभिरतिया” (१४२.१८) ति आह, न उल्लपनाधिप्पायेन । तेनस्स अनापत्ति ।

(३५) पक्कमनवत्थुस्मिं यो इमम्हा आवासा पठमं पक्कमिस्सती ति एवं आवासं वा मण्डपं^२ वा सीमं वा यं^३ किञ्चि ठानं परिच्छिन्दित्वा^४ 5 कताय कतिकाय यो “मं अरहा ति जानन्तू” ति तम्हा ठाना पठमं पक्कमति, पाराजिको होति । यो पन आचरियुपज्झायानं^५ वा किञ्चेन मातापितुन्नं वा केनचिदेव करणीयेन भिक्खाचारत्थं वा उद्देसपरिपुच्छानं वा अत्थाय अञ्जेन वा तादिसेन करणीयेन तं ठानं अतिक्कमित्वा गच्छति, अनापत्ति । सचे पिस्स एवं गतस्स पच्छा इच्छाचारो उप्पज्जति “न दानाहं 10 तत्थ गमिस्सामि एवं मं अरहा ति सम्भावेस्सन्ती” ति अनापत्तियेव ।

यो पि केनचिदेव करणीयेन तं ठानं पत्वा सज्झायमनसिकारादिवसेन अञ्जविहितो वा हुत्वा चोरादीहि वा अनुबद्धो मेघं वा उट्ठितं दिस्वा अनोवस्सकं पविसितुकामो तं ठानं अतिक्कमति^६, अनापत्ति । यानेन वा इद्धिया वा गच्छन्तो पि पाराजिकं न^७ आपज्जति^८, पदगमनेनेव आपज्जति । 15 तं पि येहि सह कतिका कता, तेहि सद्धि अपुब्बं अचरिमं गच्छन्तो न आपज्जति । एवं गच्छन्ता हि सब्बे पि अञ्जमञ्जं रक्खन्ति । सचे पि मण्डपस्वखमूलादीसु किञ्चि ठानं परिच्छिन्दित्वा “यो एत्थ निसीदति वा चङ्कमति वा, तं अरहा ति जानिस्साम^९,” पुष्फानि वा ठपेत्वा “यो इमानि गहेत्वा पूजं करिस्सति, तं अरहा ति जानिस्सामा” ति आदिना नयेन 20 कतिका कता होति, तत्रा पि इच्छाचारवसेन तथा करोन्तस्स पाराजिकमेव । सचे पि उपासकेन अन्तरामगो विहारो वा कतो होति, तिचीवरादीनि^{१०} वा ठपितानि होन्ति, “ये अरहन्तो ते इमस्मिं विहारे वसन्तु, चीवरादीनि च गण्हन्तू” ति । तत्रा पि इच्छाचारवसेन वसन्तस्स वा चीवरादीनि^{११} वा गण्हन्तस्स पाराजिकमेव । एतं पन अवम्मिकं कतिकवत्तं, तस्मा 25 R. 506

१. भरति-स्या० । २. मण्डल-स्या० । ३. सी०, रो० पोत्येसु नरिय ।

४. परिच्छिन्दित्वा-रो० । ५. उपप-स्या० । ६. पक्कमित्वा गच्छति-रो० । ७-७. नापज्जति-म० । पक्कमपरि वि । ८. स्सामा ति रो० । ९. चीवरादीनि-स्या०, म० । १०. तानि-स्या०, रो० ।

न कातब्बं, अञ्जं वा एवरूपं “इमस्मि तेमासव्वन्तरे सव्वेव^१ आरञ्जका^२ होन्तु, पिण्डपातिकङ्गादिअवसेसधुतङ्गधरा^३ वा अय वा सव्वेव खीणासवा होन्तु” ति एवमादि । नानावेरञ्जका^४ हि भिक्खू सन्निपतन्ति । तत्थ केचि दुब्बला अप्पथामा एवरूपं वत्तं अनुपालेतुं न सकोन्ति । तस्मा एवरूपं
 ५ पि वत्तं न कातब्बं । “इमं तेमासं सव्वेहेव न उद्दिंसितव्वं, न परिपुच्छि-
 तव्वं, न पव्वाजेतव्वं, मूगवत्तं^५ गण्हितव्वं, वहि सीमट्टस्सा पि सङ्खलामो
 दातव्वो” ति एवमादिकं पन न कातव्वमेव ।

२०५. (३६) लक्खणसंयुत्ते खायं आयस्मा च लक्खणो (१४२ ३०)
 ति लक्खणत्येरो वुत्तो, एस जटिलसहस्सास्स अव्वन्तरो^६ एहिभिक्खु
 १० उपसम्पदाय^७ उपसम्पन्नो आदित्तपरियायावसाने अरहत्तं पत्तो एको महा-
 सावको ति वेदितव्वो । यस्मा पनेस लक्खणसम्पन्नेन सव्वाकारपरिपूरेन
 ब्रह्मसमेन अत्तभावेन समन्नागतो, तस्मा लक्खणो ति सङ्ख्यं^८ गतो ।
 महामोगल्लानत्येरो पन पव्वजितदिवसतो सत्तमे दिवसे अरहत्तप्पत्तो दुतियो
 अगसावको ।

१५ सितं पात्वाकासी ति मन्दहसितं पातुअकासि^९, पकासयि दस्सेसी
 ति वुत्तं होति । किं पन दिस्वा थेरो सितं पात्वाकासी ति ? उपरि पालियं
 आगतं अट्टिकसङ्कलिकं एकं पेतलोके निव्वत्तं सत्तं दिस्वा, तं च खो दिव्वेन
 चक्खुना, न पसादचक्खुना । पसादचक्खुस्स हि एते अत्तभावा न आपायं
 आगच्छन्ति । एवरूपं पि^{१०} अत्तभाव दिस्वा कारुञ्जे कत्तव्वे^{११} कस्मा सितं
 २० पात्वाकासी ति ? अत्तनो च वुद्धजाणस्स च सम्पत्ति^{१२} समनुस्सरणतो^{१३} । तं
 हि दिस्वा थेरो “अदिट्ठसच्चेन नाम पुग्गणेन पटिलभित्त्वा एवरूपा अत्त-
 भावा मुत्तो अहं, लाभा वत मे, सुलद्ध वत मे” ति अत्तनो च सम्पत्ति
 अनुस्सरित्वा “अहो वुद्धस्स भगवतो जाणसम्पत्ति, यो ‘कम्मविपाको,
 भिक्खवे, अचिन्तेय्यो; न चिन्तेतव्वो’ [अ० नि० २-८४] ति देसेसि, पच्चक्खं

R. 507

१. सव्वे-स्या० । २. आरञ्जका-स्या० । ३. पातिपङ्गादि०-सो०; पातिपङ्गा
 अव०-रो० । ४. वेरञ्जका-रो० । ५. न मूग०-रो०; मूगवत्त-स्या० । ६-६. अव्वन्तरे
 एहिभिक्खुप०-म० । ७. सद्धं-सी०, म० । ८. पातुं अकासि-स्या० । ९. पन-स्या०,
 म० । १०. पातुव्वे-म० । ११-११. सम्पत्तिसमनु०-स्या०; सम्पत्ति समनु०-रो० ।

वत कत्वा बुद्धा देसेन्ति, सुप्पटिविद्धा बुद्धानं धम्मधातू” ति एवं बुद्धस्स^१
 आणसम्पत्ति^२ च सरित्वा सितं पात्वाकासी ति । यस्मा पन खीणासवा
 नाम न अकारणा सितं करोन्ति, तस्मा तं लक्खणत्थेरो पुच्छि — “को नु खो
 आवुसो भोग्गल्लान हेतु, को पच्चयो सितस्स पातुकम्माया” (१४३.७)
 ति । थेरो पन यस्मा येहि अयं उप्पत्ति सामं अदिट्ठा, ते दुस्सद्धापया^५
 होन्ति, तस्मा भगवन्तं सक्खि कत्वा व्याकातुकामताय “अकालो खो,
 आवुसो” ति आदिमाह । ततो भगवतो सन्तिके पुट्ठो “इधाहं^३ आवुसो” ति
 आदिना नयेन व्याकासि ।

B. 97

तत्थ अट्टिकसङ्खलिकं^३ ति सेतं निम्मंसलोहितं अट्टिकसङ्घातं^४ ।
 गिज्झा पि काका^५ पि कुलला पी ति एते पि यक्खगिज्झा चेव यक्खकाका^{१०}
 च यक्खकुलला च पच्चेतब्बा । पाकतिकानं पन गिज्झादीनं आपाथं पि
 एतं रूपं नागच्छति । अनुपत्तिवा अनुपत्तिवा ति अनुबन्धित्वा अनु-
 वन्धित्वा । वितुदेन्ती^६ ति विनिविज्झित्वा गच्छन्ति । वितुदन्ती^७ ति वा
 पाठो, असिधारूपमेहि तिखिणेहि लोहतुण्डेहि विज्झन्ती ति अत्थो । सा^८
 सुदं अट्टस्सरं करोती ति एत्थ सुदं ति निपातो, सा अट्टिकसङ्खलिका^{१५}
 अट्टस्सरं आतुरस्सरं करोती ति अत्थो । अकुसलविपाकानुभवन्तर्थं किर
 योजनप्पमाणा पि तादिसा अत्तभावा निव्वत्तन्ति, पसादुस्सदा च होन्ति
 पक्कगण्डसदिसा; तस्मा सा अट्टिकसङ्खलिका^९ बलववेदनातुरा तादिसं सर-
 मकासी ति । एवं च पन^{११} वत्वा पुन आयस्मा महामोग्गल्लानो “वट्टगामि-
 सत्ता^{१२}” नाम एवरूपा अत्तभावा न मुच्चन्ती” ति सत्तेसु काहञ्जं पटिच्च^{२०}
 उप्पन्नं धम्मसंवेगं दस्सेन्तो “तस्स मय्हं आवुसो एतद्दोसि; अच्छरियं
 वत भो” ति आदिमाह ।

भिक्षू उज्झायन्ती ति येसं सा पेतुप्पत्ति^{१३} अपचक्खा^{१४}, ते
 उज्झायन्ति । भगवा पन थेरस्स^{१५} आनुभावं^{१६} पकासेन्तो “चक्खुभूता वत

R. 508

१-१. बुद्धाणसम्पत्ति-स्या०, रो०, म० । २. इधाहं-सी० । ३. अट्टिसङ्घ-सी०, रो० ।
 ४. सङ्घाट-स्या०; सङ्घाटकं-सी०, रो० । ५. कक्का-स्या० । एवमुपरि पि । ६. वितुदेन्ती-
 म०; वितुदेन्ती-सी०, रो० । ७. वितुदेन्ती-सी०, म० । ८-८. सास्तुदं-रो० । ९. अट्टिसङ्घ-
 रो० । १०. स्या०, रो० पोत्यकेसु नस्ति । ११. वट्टगामिक०-म०; वट्टगामी सत्ता-रो० ।
 १२. पेतूपत्ति-म० । १३. अपचक्खा-म० । १४-१४. थेरस्सानुभावं-म० ।

भिक्षवे सावका विहरन्ती" (१४३.२४) ति आदिमाह । तस्य चक्षुभूतं जातमुष्णं^१ तेसं ति चक्षुभूता; भूतचक्षुका उष्णचक्षुका, चक्षुं उष्मादेत्वा, विहरन्ती ति अत्यो । दुतियपदे पि एसेव नयो । यत्र हि नामा ति एत्य यत्रा ति कारणवचनं । तत्रायमत्ययोजना; यस्मा नाम सावको
 ५ पि एवरूपं अस्सति वा दक्खति^२ वा सक्खि वा करिस्सति, तस्मा अवोचुम्ह^३ - "चक्षुभूता वत भिक्षवे सावका विहरन्ति, जाणभूता वत भिक्षवे सावका विहरन्ती" ति ।

पुब्बेव मे सो भिक्षवे सत्तो दिट्ठो ति वोधिमण्डे सच्चञ्जुतत्राण-
 पटिवेधेन^४ अप्पमाणेसु चक्खाळेमु अप्पमाणे सत्तनिकाये भव-गति-योनि-द्विति-
 १० निवासे^५ च पच्चक्खं करोन्तेन मया पुब्बेव सो^६ सत्तो दिट्ठो ति वदति ।

B. 98

गोघातको ति गावो वधित्वा वधित्वा^७ अट्ठितो मंसं मोचेत्वा विक्किणित्वा जीविकं^८ कप्पनकसत्तो^९ । तस्सेव कम्मस्स विपाकावसेसेना ति तस्स^{१०} नानाचेतनाहि आयूहितस्स अपरापरियकम्मस्स । तत्र^{११} हि याय चेतनाय नरके पटिसन्धि जनिता, तस्सा विपाके परियत्तीणे अवसेसकम्मं
 १५ वा कम्मनिमित्तं वा आरम्मण कत्वा पुन पेतादीसु पटिसन्धि निव्वत्तति, तस्मा सा पटिसन्धि कम्मसभागताय वा आरम्मणसभागताय वा "तस्सेव कम्मस्स विपाकावसेसो" ति बुच्चति । अयं च सत्तो एवं उष्णो । तेनाह—"तस्सेव कम्मस्स विपाकावसेसेना" ति । तस्स किर नरका चवनकाले निम्मंसकतानं^{१२} गुन्नं अट्ठिरासि एव निमित्तं अहोसि । सो^{१३}
 २० पटिच्छन्नं पि त कम्मं विञ्जूनं पाकटं विय करोन्तो अट्ठिकसङ्ख-
 लिकपेतो^{१४} जातो ।

R. 509

२०६. (३७) मंसपेसिवत्युस्म गोघातको ति^{१५} गोमंसं पेसियो^{१६} कत्वा सुक्तापेत्वा वल्लूरविक्रयेन अनेकानि वस्सानि जीविकं^{१७} कप्पेसि । तेनस्स नरका चवनकाले मंसपेसियेव निमित्तं अहोसि । सो मंसपेसिपेतो जातो ।

१. जातं उष्णं-म० । २. दक्खिस्सति-स्या० । ३. अवोचुम्हा-स्या० । ४. च्छाण-पटि-स्या०; छाणपटि-म० । ५. भवगतिद्वितिनवासे-रो०; भवगतिद्वित-स्या० । ६. यो-रो० । ७. स्या० पोत्यके नत्थि । ८-९. जीवित-स्या० । १०. तस्सेव-स्या० । ११. तत्रा-रो० । १२. निम्मंसकान-सी० । १३. रो० पोत्यके नत्थि । १४. अट्ठिकसङ्ख-सी०, रो० । १५-१६. मंसपेसियो-सी०, स्या०, रो० । १७. जीवित-स्या० । एवमुपरि पि ।

(३८). मंसपिण्डवत्थुस्मि सो साकुणिको सकुणे गहेत्वा विक्किणन-
काले^१ निप्पक्खचम्ममंसपिण्डमत्ते^२ कत्वा विक्किणन्तो जीविकं कप्पेसि ।
तेनस्स नरका चवनकाले मंसपिण्डो व निमित्तं अहोसि । सो मंसपिण्ड-
पेतो जातो ।

(३९) निच्छविवत्थुस्मि तस्स ओरब्भिकस्स एळ्ळे वधित्वा^५
निच्चम्मे कत्वा कप्पितजीविकस्स^३ पुरिमनयेनेव निच्चम्मं एळ्ळसरीरं निमित्तं
अहोसि । सो निच्छविपेतो जातो ।

(४०) असिलोमवत्थुस्मि सो सूकरिको दीघरत्तं निवापपुट्ठे^४ सूकरे
असिना वधित्वा वधित्वा^५ दीघरत्तं जीविकं कप्पेसि । तस्स^६ उक्खित्ता-
सिकभावो व निमित्तं अहोसि । तस्मा असिलोमपेतो जातो । 10

(४१) सत्तिलोमवत्थुस्मि सो मागविको एकं मिगं च सत्तिं च
गहेत्वा वनं गत्वा तस्स मिगस्स समीपं आगतागते मिगे सत्तिया निब्बि-
ज्झित्वा^७ मारेसि, तस्स सत्तिया विज्झनकभावोयेव^८ निमित्तं अहोसि । तस्मा
सत्तिलोमपेतो जातो ।

(४२) उसुलोमवत्थुस्मि कारणिको (१४५.३) ति राजापराधिके 15 B. 99
अनेकाहि कारणाहि पीळेत्वा अवसाने कण्डेन विज्झित्वा मारणकपुरिसो^९ ।
सो किर असुर्कस्मि^{१०} पदेसे विद्धो मरती ति जत्वा व^{११} विज्झति । तस्सेवं^{१२}
जीविकं कप्पेत्वा नरके उप्पन्नस्स ततो पक्कावसेसेन^{१३} इवूपपत्तिकाले उसुना
विज्झनभावोयेव निमित्तं अहोसि । तस्मा उसुलोमपेतो जातो ।

(४३) सूचिलोमवत्थुस्मि सारथी ति अस्सदमको । गोदमको ति 20
पि कुरुन्दट्ठकथायं वुत्तं । तस्स पतोदसूचिया^{१४} विज्झनभावोयेव निमित्तं
अहोसि । तस्मा सूचिलोमपेतो जातो ।

१. विक्कीणकाले-स्या०; विक्कीणन०-रो० । एवमुपरि पि । २. निप्पक्खचम्मे
मंस०-स्या०, म०; निप्पक्खचम्मे मंस०-रो० । ३. जीवितस्स-स्या० । ४. पुट्ठे-रो०;
निवापपुट्ठे-स्या० । ५. स्या० पोत्थके नत्थि । ६. तेनस्स-म० । ७. विज्झित्वा-
स्या०, म० । ८. विज्झनभावो०-स्या० । ९. मारणपूरिषो-स्या० । १०. अमुर्कस्मि-
स्या० । ११. रो० पोत्थके नत्थि । १२. तस्सेन-स्या० । १३. विपाकावसेसेन-स्या० ।
१४. पतोद०-स्या०

R. 510

(४४) दुतियसूचिलोमवत्युस्मिं सूचको (१४५.१४) ति पेसुञ्ज-
कारको । सो किर मनुस्से अञ्जमञ्जं च भिन्दि । राजकुले च "इमस्स
इमं^३ नाम अत्थि, इमिना इदं नाम कत्तं" ति सूचेत्वा सूचेत्वा अनयव्यसनं
पापेसि । तस्मा यथानेन^४ सूचेत्वा मनुस्सा भिन्ना, तथा मूचीहि भेदनदुक्खं
५ पच्चनुभोतुं कम्ममेव निमित्तं कत्वा सूचिलोमपेतो जातो ।

(४५) अण्डभारिवत्युस्मिं^५ गामकूटो ति विनिच्छयामच्चो । तस्स
कम्मसभागताय कुम्भमत्ता महाघटप्पमाणा अण्डा अहेसुं । सो हि यस्मा
रहो पटिच्छन्नद्वाने^६ लञ्चं^७ गहेत्वा कूटविनिच्छयेन पाकटं दोसं करोन्तो
सामिके अस्सामिके अकासि । तस्मास्स रहस्सं अङ्गं पाकटं निव्वत्तं ।
१० यस्मा दण्डं पट्टपेन्तो परेसं असय्हं भारं आरोपेसि, तस्मास्स रहस्सङ्गं
असय्हभारो हुत्वा निव्वत्तं । यस्मा यस्मिं ठाने ठितेन समेन भवितव्यं,
तस्मिं ठत्वा विसमो अहोसि, तस्मास्स रहस्सङ्गे विसमा निसज्जा
अहोसी ति ।

(४६) पारदारिकवत्युस्मिं सो सत्तो परस्स रविखतं गोपितं सस्सा-
१५ मिं फस्सं फुसन्तो मीळ्हसुखेन कामसुखेन चित्तं रमयित्वा कम्मसभाग-
ताय गूयफस्सं फुसन्तो दुक्खमनुभवितुं तत्थ निव्वत्तो ।

(४७) दुद्वग्राहणवत्यु^८ पाकटमेव ।

२०७. (४८) निच्छवित्थिवत्युस्मिं^९ यस्मा मानुगामो नाम अत्तनो
B. 100 फस्से अनिस्सारो, सा च तं सामिकस्स सन्तकं फस्सं थेनेत्वा^{१०} परेसं अभि-
२० रीतं उप्पादेसि, तस्मा कम्मसभागताय सुखसम्पत्ता^{११} घंसित्वा दुक्ख-
सम्पत्तं अनुभवितुं निच्छवित्थी हुत्वा उप्पन्ना^{१२} ।

" 511

(४९) मङ्गुलित्वित्युस्मिं^{१३} मङ्गुलिं ति विरूपं दुद्दसिकं वीमच्छं,
सा किर इक्खणिक्ककम्मं यक्खदासिकम्मं करोन्ती^{१४} "इमिना च इमिना
च एवं वलिकम्मे कत्ते अयं नाम तुम्हाकं वट्ठि^{१५} भविस्सती" ति महाजनस्स

१. दुतिये सूचि-०-रो० । २. सूचिको-स्या० । ३. इदं-म० । ४. यथा तेन-
स्या० । ५. अण्डभार-०-स्या०; अण्डभारित-०-म० । ६. पटिच्छन्ने ठाने-स्या० । ७. लञ्च-
म० । ८. द-८. वत्थुमु-०-रो०; दुद्वग्राहणवत्युस्मि-स्या०; निच्छवित्थुस्मि-सी० । ९. न-
सी०, रो० । १०. थेनेत्वा-रो० । ११. सम्पत्तं-स्या० । १२. उपपन्ना-म० । १३. मङ्गु-
लित्वी-०-स्या० । १४. करोन्ति-रो० । १५. वट्ठि-स्या० ।

गन्धपुष्पादीनि वञ्चनाय गहेत्वा महाजनं दुर्दिट्ठं मिच्छादिट्ठं गण्हापेसि,
तस्मा ताय कम्मसभागताय गन्धपुष्पादीनं थेनितत्ता दुग्गन्धा दुदस्सनस्स
गाहितत्ता दुदसिका विरूपा बीभच्छा^१ हुत्वा निव्वत्ता ।

(५०) ओकिलिनीवत्थुस्मि^२ उप्पक्कं(१४६.११)ओकिलिनिं ओकिरिनिं^३
ति सा किर अङ्गारचित्ते^४ निपत्ता विप्फन्दमाना विपरिवत्तमाना^५ पच्चति, 5
तस्मा उप्पक्का चेव होति खरेन अग्गिना पक्कसरीरा^६; ओकिलिनी च किलिन्न-
सरीरा^७ बिन्दुबिन्दूनि^८ हिस्सा^९ सरीरतो पग्घरन्ति । ओकिरिनी^{१०} च अङ्गार-
परिकिण्णा^{११}, तस्सा हि हेट्ठतो पि किंसुकपुष्फवण्णा अङ्गारा, उभयपस्सेसु
पि, आकासतोपिस्सा उपरि अङ्गारा पतन्ति, तेन वुत्तं—“उप्पक्कं ओकिलिनिं
ओकिरिनिं” ति । सा इस्सापक्का सपत्तिं अङ्गारकटाहेन ओकिरी^{१२} ति^{१३} 10
तस्सा^{१४} किर रज्जो एका नाटकिनी अङ्गारकटाहं समीपे ठपेत्वा गत्ततो
उदकं च पुञ्छति, पाणिना च सेदं करोति । राजा पि ताय सद्धिं कथं च
करोति, परितुट्ठाकारं^{१५} च दस्सेति । अग्गमहेसी तं असह्यमाना^{१६} इस्सापक्का
हुत्वा अचिरपक्कन्तस्स रज्जो तं अङ्गारकटाहं गहेत्वा तस्सा उपरि अङ्गारे
ओकिरि^{१७} । सा तं कम्मं कत्वा तादिसंघेव विपाकं पच्चनुभवितुं पेतलोके 15
निव्वत्ता ।

(५१) चोरघातकवत्थुस्मि सो रज्जो आणाय दीघरत्तं चोरानं
सीसानि छिन्दित्वा पेतलोके निव्वत्तन्तो^{१८} असीसकं^{१९} कच्चन्धं^{२०} हुत्वा
निव्वत्ति ।

R. 512

(५२-५६) भिक्खुवत्थुस्मि पापभिक्खू ति लामकभिक्खु । सो 20
किर लोकस्स सद्धादेय्ये चत्तारो पच्चये परिभुञ्जित्वा कायवचीद्वारेहि
असञ्जतो^{२१} भिन्नाजोवो चित्तकेळि कोळन्तो विचरि । ततो एकं वुद्धन्तरं
निरये पच्चित्वा^{२२} पेतलोके निव्वत्तन्तो भिक्खुसदिसेनेव अत्तभावेन

१. बीभच्छा-रो०; बीमच्छा-सो०, विभच्छा-स्या० । २. ओकिलिनिवियवत्थुस्मि-
स्या० । ३. ओकीरिणन्ति-स्या०, रो० । ४. चित्तके-स्या० । ५. परिवत्त०-स्या० ।
६. पक्क-स्या० । ७. पक्क-स्या० । ८. बिन्दुनिस्स-स्या०, रो० । ९. ओकिरिणी-
स्या०, रो० । १०. चम्परिकिण्णा-म० । ११-१२. ओकीरति-स्या०; ओकिरति-रो० ।
१२. तस्स-स्या०, म० । १३. उपरि तुट्ठा-स्या० । १४. असह्यमाना-स्या०, म० ।
१५. ओकीरि-स्या० । १६. निव्वत्तन्तो-रो० । १७-१८. असीसकच्चन्धं-स्या०, रो० ।
१९. असंयतो-म० । २०. पयिषा-रो० ।

निव्वत्ति । भिक्खुनी-सिक्खमाना-सामणेर-सामणेरोवत्थूसु^१ पि अयमेव विनिच्छयो ।

२०८. (५७) तपोदवत्थुस्मि^२ अच्छोदको^३ (१४७.२१) ति पसन्नोदको । सीतोदको^४ ति सीतलउदको^५ । सातोदको^६ ति मधुरोदको । सेतको^७ ति परि-
 ५ सुद्धो^८ निस्सेवालपणकदमो । सुप्पत्तियो^९ ति सुन्दरेहि तित्येहि^{१०} उपपन्नो^{११} ।
 रमणीयो ति रत्तिजनको । चक्कमचानी ति रथचक्कप्पमाणानि । कुथिता^{१२}
 सन्दती ति तया सन्तत्ता हुत्वा सन्दति । यथायं भिक्खुवे ति यतो अय
 भिक्खवे । सो दहो ति सो रहदो । कुतो पनायं सन्दती ति ? वेभारपव्व-
 तस्स किर हेट्ठा भुम्मट्टनागान^{१३} पञ्चयोजनसत्तिक नागभवन देवलोकसदिस
 १० मणिमयेन तलेन आरामुय्यानेहि च समन्नागत, तत्थ नागान कोळ्ळनट्टाने
 सो उदकदहो, ततो अय तपोदा सन्दति । द्विन्नं महानिरयानं अन्तरिकाय
 आगच्छती ति राजगहनगर किर आविञ्जित्वा^{१४} महापेतलोको, तत्थ द्विन्न
 महालोहकुम्भिनिरयान अन्तरेण अय तपोदा आगच्छति, तस्मा कुथिता
 सन्दती ति ।

R 513 15 (५८) युद्धवत्थुस्मि नन्दी^{१५} चरती ति विजयभेरी^{१६} आहिण्णति ।
 राजा आयुसो लिच्छवीही ति थेरो किर अत्तनो दिवाट्टाने च रत्तिट्टाने च
 निमीदित्वा “लिच्छवयो^{१७} कतहत्या कतूपासना, राजा च तेहि सद्धि
 सम्पहार देती” ति आवज्जेन्तो दिव्वेण चक्कना राजानं पराजित
 पलायमान अद्दस । ततो भिक्खु आमन्तेत्वा “राजा^{१८} आवुसो^{१९} तुम्हाक
 २० उपट्टाको लिच्छवीहि पमगो” ति आह । सच्चं, भिक्खुवे, मोग्गह्छानो आढा
 ति पाराजिककाले आवज्जित्वा य दिट्ठ त भणन्तो सच्च आह ।

२०९. (५९) नागोगाहवत्थुस्मि सप्पिनिकाया^{२०} ति एवनामिकाय ।
 आनेज्ज^{२१} समायि ति^{२२} अनेजमचल^{२३} कायवाचा-विप्फन्दविरहित चतुत्यज्मान-

१. भिक्खु-गो०-सी०, रो० । २. तपोदा -स्या०, म० । ३. अच्छोदिको-रो० ।
 ४. सीतोदिको-रो० । ५. सीतलउदको-रो० । ६. सातोदिको-रो० । ७. सीतोदको-स्या० ।
 ८. सुद्धोदको-स्या० । ९. सुप्पत्तियो-सी०, रो०; सुप्पत्ति-स्या० । १०. तिद्रेहि स्या० ।
 ११. उपपन्नो-रो० । १२. कथिता-सी०, कट्टिता-स्या०, कथिता-रो० । १३. भुम्मट्टक-
 स्या०, म० । १४. आविञ्जित्वा-सी०, आविज्जेत्वा-म० । १५. नन्दि-स्या० । १६. भेरी-
 रो० । १७. लिच्छवियो-रो० । १८. राजा-सी०-सी० । १९. सप्पिनिकाया-रो० ।
 २०-२१. आनेजमचलं-स्या०; अनेजमचलं-म० । २२. आनेजमचलं-स्या०; अनेजमचलं-म० ।

समाधि । नागानं^१ (१४८.२०) ति हत्थीनं । ओगय्ह^२ उत्तरन्तानं ति ओगय्ह^३
 ओगाहित्वा^४ पुन उत्तरन्तानं । ते किर गम्भीरं उदकं^५ ओतरित्वा तत्थ
 नहात्वा^६ च पिवित्वा च सोण्डाय उदकं गहेत्वा अञ्जमञ्जं आलोलेत्वा^७
 उत्तरन्ति, तेसं एवं ओगय्ह उत्तरन्तानं ति वुत्तं होति । कोञ्चं करोन्तानं ति
 नदीतीरे ठत्वा सोण्डं^८ मुखे पक्खित्वा कोञ्चनादं करोन्तानं । सद्दं अस्सोसिं^९
 तितं कोञ्चनादसद्दं अस्सोसिं । अत्थेसो, भिक्खवे, समाधि सो च अपरिसुद्धो
 ति अत्थि एसो समाधि मोग्गल्लानस्स, सो च खो परिसुद्धो न होति । थेरो
 किर पव्वजिततो^{१०} सत्तमे दिवसे तदहु अरहत्तं^{११} पत्तो^{१२} अट्ठसु^{१३} समापत्तोसु^{१४}
 पञ्चहाकारेहि अनाचिण्णवसीभावो^{१५} समाधिपरिपन्थिके^{१६} धम्मे न सुट्ठु परि-
 सोधेत्वा आवज्जन-समापज्जन-अधिट्ठान-वुट्ठान-पच्चवेक्खनानं^{१७} सञ्जामत्त-
 कमेव कत्वा चतुत्थज्झानं अप्पेत्वा निसिन्नो, भानङ्गेहि वुट्ठाय^{१८} नागानं
 सद्दं सुत्वा “अन्तोसमापत्तियं अस्सोसिं” ति एवंसञ्जी अहोसि । तेन वुत्तं -
 “अत्थेसो, भिक्खवे, समाधि; सो च खो अपरिसुद्धो” ति ।

B. 102

R. 514

(६०) सोभितवत्थुस्मि अहं, आवुसो, पञ्च कप्पसत्तानि अनुस्सरामी
 ति एकावज्जेनेन अनुस्सरामी ति आह । इतरथा हि अनच्छरियं अरिय-
 सावकानं पटिपाटिया नानावज्जेनेन^{१९} तस्स तस्स अतीते^{२०} निवासस्स^{२१} अनु-
 स्सरणन्ति न भिक्खू उज्झायेय्युं । यस्मा पनेस “एकावज्जेनेन अनुस्सरामी”
 ति आह, तस्मा भिक्खू उज्झायिसु । अत्थेसा, भिक्खवे, सोभितस्स, सा च
 खो एकायेव जाती ति यं सोभितो जाति अनुस्सरामी ति आह, अत्थेसा
 जाति सोभितस्स, सा च खो एकायेव अनन्तरा^{२२} न उप्पटिपाटिया अनुस्स-
 रिता ति अधिप्पायो ।

कथं पनायं एतं अनुस्सरी ति ? अयं किर पञ्चन्नं कप्पसत्तानं उपरि
 तित्थायतने पव्वजित्वा असञ्जसमापत्तिं^{२३} निव्वत्तेत्वा अपरिहीनज्झानो

१. ओगाहं सो०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. ओगा-
 हेत्वा-म० । ४. ओदकं-रो० । ५. न्हात्वा-म० । ६. आलोलेत्वा-सो०; आलोलेत्वा म० ।
 ७. ओञ्चं-स्या० । ८. कुञ्च-सो०, रो० । ९. पव्वज्जतो-सो०, रो० । १०-१०. धर-
 हत्तपत्तो-स्या० । ११-११. अट्ठसमा०-रो० । १२. अधिण्णवसि०-स्या० । १३. ०पन्थिके-
 म० । १४. समापत्तियं वुट्ठानं-म०; ०उट्ठान-पच्चवेक्खनानं-सो० । १५. उट्ठाय-सो०,
 रो० । १६. ०वज्जेहि-सो० । १७-१७. अतीतनिवासस्स-स्या० । १८. अन्तरा-रो० ।
 १९. असज्जि०-स्या० ।

काल कत्वा असञ्जभवे^१ निव्वत्ति । तत्थ यावतायुक् ठत्वा अवसाने मनुस्स-
लोके उप्पन्नो सासने पव्वजित्वा तिस्सो विज्जा सच्छाकासि । सो पुब्बेनिवास
अनुस्सरमानो इमास्मि अत्तभावे पटिसिन्धि दिस्वा ततो पर ततिये अत्तभावे
चुत्तिमेव अद्दस । अथ उभिन्न अन्तरा अचित्तक अत्तभाव अनुस्सरितु

- 5 असक्कोन्तो नयतो सल्लक्खेसि — “अद्वाह असञ्जभवे^१ निव्वत्तो” ति ।
एव सल्लक्खेत्तेन पन^२ तेन^३ दुक्कर कत्त, सत्तधा^४ भिन्नस्स वालस्स कोटिया
R 515 कोटिपटिविद्वा, आकासे पद दस्सित । तस्मा न^५ भगवा इमास्मियेव वत्थुस्मि
एतदग्गे ठपेसि — “एतदग्ग भिक्खवे, मम सावकान भिक्खून पुब्बेनिवास
अनुस्सरन्तान यदिद सोभितो” [अ०नि०१-२५] ति ।

निगमनवण्णना

E 103 10

- २१० उद्दिट्ठा खो आयस्सन्तो चत्तारो पाराजिका धम्मा (१४६ १०)
ति इद इध उद्दिट्ठपाराजिकपरिदोपनमेव । समोधानेत्वा पन सब्बानेव
चतुवीसति^१ पाराजिकानि वेदितव्वानि । कतमानि चतुवीसति ? पालिआग-
तानि^२ ताव भिक्खूनं चत्तारि, भिक्खुनीन असाधारणानि चत्तारो ति अट्ठ ।
एकादस अभव्वपुग्गला, तेसु पण्डकतिरच्छानगता^३ उभतोव्यञ्जनका^४, तयो
15 वत्थुविपन्ना अहेतुकपटिसन्धिका, तेसु सग्गो अवारितो मग्गो पन वारितो,
अभव्वा हि ते मग्गफलपटिलाभाय^५ वत्थुविपन्नत्ता ति^६ । पव्वज्जा पि नेस^७
पटिक्खत्ता, तस्मा ते पि पाराजिका । थेय्यसवासवो, तित्थियपक्कन्तको,
मातुघातको, पितुघातको, अरहन्तघातको, भिक्खुनीदूसको^८, लोहितुप्पादको^९,
सङ्घभेदको ति इमे अट्ठ अत्तनो किरियाय विपन्नत्ता अभव्वद्वान पत्ता ति
20 पाराजिका व^{१०} । तेसु थेय्यसवासवो, तित्थियपक्कन्तको, भिक्खुनीदूसको
ति इमेस तिण्ण सग्गो अवारितो मग्गो पन वारितो व । इतरेस पञ्चन्न
उमय पि वारित । ते हि अनन्तरा^{११} वा^{१२} नरके निव्वत्तनकसत्ता । इति इमे

१ असञ्जि — स्या० । २ असञ्जि०—सी०, स्या०, असञ्जो०—रो० । ३-३. ०पनानेन-
म०; तेन स्या० । ४ सत्तधा—स्या० । ५. त—रो० । ६ चतु०—स्या० । ७ पाळि०—सी०,
रो०; पाळियं आगतानि—म० । ८. भिक्खुणीन—सी०, रो० । ९-९. ०गतउमनो०—स्या०, म० ।
१० मग्गपटि०—म०, मग्गपटि०—स्या० । ११ स्या० पोत्थके नत्थि । १२ तेस—रो० ।
१३ भिक्खुणी०—सी०, रो० । १४ रुद्धि०—सी०, स्या०, रुद्धि०—रो० । १५. व—स्या० ।
१६ १६. अनन्तरमे म०, अनन्तरा—स्या० ।

च एकादस, पुरिमा च अट्ठा^१ ति^१ एकूनवीसति । ते^२ गिहिलिङ्गे^३ र्खिच
उप्पादेत्वा गिहिनिवासननिवत्थाय भिक्खुनिया सद्धि वीसति । सा हि
अज्झाचारवीतिक्रमं अकत्वा पि एत्तावता व^४ अस्समणी ति इमानि ताव
वीसति पाराजिकानि ।

अपरानि पि — लम्बी, मुदुपिट्टिको, परस्सङ्गजातं^५ मुखेन गण्हाति^६,
परस्स अङ्गजाते अभिनिसीदतो ति इमेसं चतुन्नं वसेन चत्तारि अनुलोम-
पाराजिकानी ति^७ वदन्ति । एतानि हि यस्मा उभिन्नं रागवसेन सदिसभाव-
पगत्तानं धम्मो “मेथुनधम्मो” ति बुच्चति । तस्मा एतेन परियायेन मेथुन-
धम्मं अपटिसेवित्वायेव^८ केवलं मग्गेन मग्गं^९ पवेसनवसेन^{१०} आपज्जितव्वत्ता
मेथुनधम्मपाराजिकस्स अनुलोमेन्ती ति अनुलोमपाराजिकानी ति बुच्चन्ति^{११} ।
इति इमानि^{१२} चत्तारि पुरिमानि च वीसती^{१३} ति^{१४} समोधानेत्वा सब्बानेव
चतुवीसति पाराजिकानि वेदितव्वानि ।

R. 516

न लभति भिक्खूहि सद्धिं संवासं (१४६.११) ति उपोसथ-पवारण-
पातिमोक्खुद्देस-सङ्खकम्मप्पभेदं^{१५} भिक्खूहि सद्धिं संवासं न लभति । यथा
पुरे तथा पच्छा ति यथा पुरे^{१६} गिहिकाले अनुपसम्पन्नकाले च पच्छा पारा-
जिकं आपन्नो पि तथेव असंवासो होति । नत्थि तस्स भिक्खूहि सद्धिं उपोसथ-
पवारण-पातिमोक्खुद्देस-सङ्खकम्मप्पभेदो संवासो ति भिक्खूहि सद्धिं संवासं
न लभति । तत्थायस्मन्ते पुच्छामी ति तेषु चतूसु^{१७} पाराजिकेसु आयस्मन्ते
“कच्चित्थ परिमुद्धा” ति पुच्छामि । कच्चित्था ति कच्चि एत्थ; एतेसु चतूसु
पाराजिकेसु कच्चि परिमुद्धा ति अत्थो । अथवा कच्चित्थ परिमुद्धा ति कच्चि
परिमुद्धा अत्थ^{१८}, भवथा ति अत्थो । सेसं सब्बत्थ उत्तानत्थमेवा ति ।

D. 104

समन्तपासादिकाय विनयसंवण्णनाय

चतुत्थपाराजिकवण्णना

निट्ठिवा^{१९} ।

१-१. अट्ठ-स्या०, रो० । २. ते पि-स्या० । ३. गिही०-सी०, रो० । एवमुपरि पि ।
४. सी०, स्याः पोत्थकेसु नत्थि । ५. परस्स अङ्ग-स्या० । ६. गण्हाति-रो० । ७. रो०
पोत्थके नत्थि । ८. अपटि०-म०; अपति०-सी०, रो० । ९-९. मग्गपवेसनवसेन-स्या० ।
१०. पुच्छन्तीति-स्या० । ११. ंप-म० । १२-१२. वीसति-स्या० । १३. कम्मभेदं-सी०,
रो०; ंपवारणापाटि०-स्या० । एवमुपरि पि । १४. पुच्छे-स्या०, म० । १५. चतुसु-सी० ।
एवमुपरि पि । १६. स्या० पोत्थके नत्थि । १७. इति पाराजिकवण्ण-सी०; चिरं विट्ठु सद्धम्मो
वाने वस्सं चिरं पवे । एत्तेसु देवो धम्ममेन राजा रक्खतु भेदनिन्ति ॥ -स्या० ।

२. सङ्घादिसेसकण्डं

१. पठमसङ्घादिसेसो

सुकविस्सट्ठिसिक्खापदवण्णना

यं पाराजिककण्डस्स सङ्गीतं समनन्तरं ।

तस्स तेरसकस्सायमपुब्बपदवण्णना ॥

B. 105;
R. Vol. III,
517

१. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा सेय्यसको^१ अनभिरतो
ब्रह्मचरियं चरती (१५०.१) ति एत्थ^२ आयस्मा ति पियवचनं । सेय्यसको ति^३
तस्स भिक्खुनो नामं । अनभिरतो ति विक्खित्तचित्तो कामरागपरिळाहेन
परिड्वह्मानो^४ न पन गिहिभावं^५ पत्ययमानो^६ । सो तेन किसो होती ति
सो सेय्यसको तेन अनभिरतभावेन किसो होति ।

अइसा खो आयस्मा उदायी ति एत्थ उदायी ति तस्स थेरस्स
नामं, अयं हि सेय्यसकस्स^७ उपज्जायो लालुदायी^८ नाम भन्तमिगसप्पटिभाओ^९
निद्वारामतादिमनुयुत्तानं अञ्जतरो लोलभिक्खु । कच्चि नो त्वं ति कच्चि
नु त्वं । यावदत्थं भुञ्जा ति आदीसु^{१०} यावता अत्थो ति^{११} यावदत्थं । इदं वुत्तं
होति—यावता ते भोजनेन अत्थो यत्तकं त्वं इच्छसि तत्तकं भुञ्ज, यत्तकं
कालं रत्ति वा दिवा वा सुपितुं^{१२} इच्छसि तत्तकं सुप, मत्तिकादीहि^{१३} कायं
उव्वट्टेत्वा चुण्णादीहि घंसित्वा यत्तकं नहानं^{१४} इच्छसि तत्तकं नहाहि^{१५},
उद्देसेन वा परिपुच्छाय वा वत्तपटिपत्तिया वा कम्मट्टानेन वा अत्थो नत्थो
ति । यदा ते अनभिरति उपपज्जती ति यस्मिं काले तव कामरागवसेन
उक्कण्ठितता^{१६} विक्खित्तचित्तता उपपज्जति । रागो चित्तं अनुद्धंसेती ति

R. 518

१. सेय्यको-स्या० । २. सो०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. ०द्वह्मानो-स्या०,
म० । ४. गिही-सी०, रो०; गहि-स्या० । ५. पट्टय-स्या० । ६. सेय्यकस्स-स्या०,
रो० । ७. लालुदायो-म०; लोडुदायि-स्या० । ८. आदिगु-सी० । एयमुपरि पि । ९. स्या०
पोत्थके नत्थि । १०. ०त्वं-स्या० । ११. मत्तिकादीहि-स्या० । १२. न्हानं-म० । एयमुपरि
पि । १३. न्हाय-म० । १४. उक्कण्ठिता-स्या० ।

कामरागो चित्तं धंसेति पधंसेति विक्खिपति चेव मिलापेति च । तदा हत्थेन उपकमित्वा असुचिं मोचेही (१५०.१६) ति तस्मिं काले हत्थेन वायमित्वा असुचिमोचनं करोहि, एव' हि ते' चित्तेकगता भविस्सति^१ । इति तं उपज्झायो अनुसासि यथा तं^३ वालो बालं मगो^४ मगं^५ ।

- 5 २-३. तेसं मुट्ठस्सतीनं असम्पजानानं निदं ओक्कमन्तानं ति सति-सम्पजञ्जं पहाय निदं ओतरन्तानं । तत्थ किञ्चा पि निदं ओक्कमन्तानं अव्याकतो भवङ्गवारो पवत्तति, सतिसम्पजञ्जवारो^६ गलति^७, तथा पि सयनकाले मनसिकारो कातव्वो । दिवा सुपन्तेन याव नहातस्स भिक्खुनो केसा न सुखन्ति ताव सुपित्वा बुद्धिस्सामी ति सहस्साहेन^८ सुपितव्वं । रत्ति
10 सुपन्तेन एत्तकं^९ नाम^{१०} रत्तिभागं सुपित्वा चन्देन^{११} वा तारकाय वा इदं नाम ठानं पत्तकाले बुद्धिस्सामी ति सहस्साहेन सुपितव्वं । बुद्धानुस्सतिआदीसु च दससु कम्मट्ठानेसु एकं अञ्जं वा चित्तरुचियं कम्मट्ठानं गहेत्वा व निदा ओक्कमितव्वा । एवं करोन्तो हि सतो सम्पजानो सति च सम्पजञ्जं च अविजहित्वा व निदं ओक्कमन्ती ति बुच्चति । ते पन भिक्खू वाला लोला
15 भन्तमिगसप्पट्ठिभागा^{१२} न एवमकंसु । तेन वुत्तं - "तेसं मुट्ठस्सतीनं असम्प-जानानं निदं ओक्कमन्तानं" ति ।

अत्थि चेत्य चेतना लब्धती^{१३} ति एत्थ च सुपिनन्ते अस्सादचेतना^{१४} अत्थि उपलब्धति । अत्थेसा, भिक्खवे, चेतना; सा च खो अब्बोहारिका ति भिक्खवे एसा अस्सादचेतना अत्थि^{१५}, सा च खो अविसये उप्पन्नत्ता
20 अब्बोहारिका, आपत्तिया अङ्गं न होति ।

इति भगवा सुपिनन्तचेतनाय अब्बोहारिकभावं दस्सेत्वा "एवं च पन भिक्खवे इमं सिक्खापदं उदिसेय्याथ, सञ्चेतनिका सुकविस्सट्ठि^{१६} अञ्जत्र सुपिनन्ता सद्वादिसेसो" ति सानुप्पव्वत्तिकं सिक्खापदं पञ्चापेसि^{१७} ।

१-१. ए' ते-सी०, रो०; एवङ्गि-स्या० । २. भविस्सती ति-म्या०, रो० । ३. न-स्या० । ४-४. मूमे मूगं-स्या० । ५. गलति-म० । ६. सहस्साहेन-स्या०, म० । एवमुपरि पि । ७-७. एत्तरगाम-स्या० । ८. चन्दे-सी०, रो० । ९. मिगगटि-स्या० । १०. उप-जानन्ती-स्या० । ११. अस्सादनचेतना-स्या० । १२. अत्थ-स्या० । १३. विस्सट्ठि-सी०, स्या०, रो० । १४. पञ्चोमि-म० । एवमुपरि पि ।

४. तत्थ संविज्जति चेतना अस्सा ति सञ्चेतना, सञ्चेतना व सञ्चेतनिका, सञ्चेतना वा अस्सा^१ अत्थो ति सञ्चेतनिका (१५२.१६) । यस्मा पन यस्स सञ्चेतनिका सुक्कविस्सट्ठि होति सो जानन्तो सञ्जानन्तो होति, सा चस्स सुक्क-विस्सट्ठि चेच्च अभिवितरित्वा वीतिकमो होति, तस्मा व्यञ्जने^२ आदरं अकत्वा अत्थमेव दस्सेतुं “जानन्तो सञ्जानन्तो चेच्च अभिवितरित्वा वीतिकमो” ति 5 एवमस्स पदभाजनं वुत्तं । तत्थ जानन्तो ति उपक्कमामी ति जानन्तो । सञ्जानन्तो ति सुक्कं मोचेमी ति सञ्जानन्तो, तेनेव उपक्कमजाननाकारेण सद्धिं जानन्तो ति अत्थो । चेच्चा ति मोचनस्सादचेतनावसेन चेतत्वा पक्कप्पेत्वा । अभिवितरित्वा ति उपक्कमवसेन मद्दन्तो निरासङ्कचित्तं^३ पेसेत्वा । वीतिकमो ति एवं पवत्तस्स यो वीतिकमो अयं सञ्चेतनिकासद्दस्स 10 सिखाप्पत्तो अत्थो ति वुत्तं होति ।

R. 519

इदानीं सुक्कविस्सट्ठी ति एत्थ यस्स सुक्कस्स^४ विस्सट्ठि तं ताव सङ्घातो च^५ वण्णभेदतो च दस्सेतुं “सुक्कं ति दस सुक्कानी” ति आदिमाह । तत्थ सुक्कानं आसयभेदतो धातुनानत्ततो च नीलादिवण्णभेदो वेदितब्बो । 15

B. 107

विस्सट्ठी^६ ति विस्सग्गो^७, अत्थतो पनेतं ठानाचावनं होति, तेनाह— “विस्सट्ठी ति ठानतो^८ चावना^९ वुच्चती” ति । तत्थ वत्थिसीसं कटि कायो ति तिघा सुक्कस्स ठानं पक्कप्पेन्ति^{१०}, एको किराचरियो “वत्थिसीसं सुक्कस्स” ठानं ति^{११} आह । एको “कटी” ति, एको “सकलो कायो” ति, तेसु ततियस्स भासितं सुभासितं । केसलोमनखदन्तानं हि मंसविनिम्मुत्त- 20 द्वानं^{१२} उच्चारपस्सावखेळसिङ्घाणिकाथद्धसुक्कचम्मानी^{१३} च वब्बेत्वा अवसेसो छविमंसलोहितानुगतो सच्चो पि कायो कायप्पसादभावजीवितिन्द्रियावद्ध-पित्तानं सम्भवस्स च ठानमेव । तथा हि रागपरियुद्धानेनाभिभूतानं हत्थीनं उभोहि कण्णचूळिकाहि^{१४} सम्भवो निक्खमति, महासेनराजा च राग-

१. अस्स-सो०, रो० । २. व्यञ्जने-सो०, रो० । ३. ०सङ्क चित्तं-स्या० । ४. ०या-
गो०, स्या०, रो० । ५. म० पोत्थके नत्थि । ६. विस्सट्ठी-सो०, स्या०, रो० । ७. विस्सग्गो-
सो०, स्या०, रो० । ८-८. ठानाचावनं-सो०; ठानाचावना-स्या०, रो० । ९. कप्पेन्ति-
स्या० । १०-१०. सक्कट्टानन्ति-स्या० । ११. ०विनिम्मुत्त०-स्या०, म० । १२. ०सिङ्घानिका-
पदगुद्ध०-सो०, रो० । १३. ०वृत्ति०-स्या० ।

परियुद्धितो सम्भववेगं अधिवासेतुं असक्कोन्तो सत्येन बाहुसीसं फालेत्वा
वणमुखेन निक्खन्तं सम्भवं दस्सेसी ति ।

एत्य पन पठमस्स आचरियस्स वादे मोचनस्सादेन निमित्ते
उपक्कमतो यत्तकं एका खुद्दकमक्खिका पिवेय्य तत्तके अमुचिम्हि
R. 520 5 वत्थिसीसतो मुञ्चित्वा^१ दकसोतं ओतिण्णमत्ते वहि निक्खन्ते वा अनिक्खन्ते
वा सङ्घादिसो । दुतियस्स वादे तथेव कटितो मुञ्चित्वा दकसोतं
ओतिण्णमत्ते, ततियस्स वादे तथेव सकलकायं सङ्घोभेत्वा ततो मुञ्चित्वा
दकसोतं ओतिण्णमत्ते वहि निक्खन्ते वा अनिक्खन्ते वा सङ्घादिसो ।
दकसोतोरोहणं चेत्य अधिवासेत्वा अन्तरा निवारेतुं असक्कुण्णेत्याय वुत्तं,
10 ठाना चुत्तं हि अवस्सं दकसोतं ओतरति । तस्मा ठाना चावनमत्तेनेवेत्य
आपत्ति वेदितव्वा, सा च खो निमित्ते उपक्कमन्तस्सेव हत्यपरिकम्मपाद-
परिकम्मगतपरिकम्मकरणेन^३ सचे पि अमुचिं मुचति, अनापत्ति । अयं
सब्बाचरियसाधारणो विनिच्छयो ।

अञ्जत्र सुपिनन्ता (१५२.२४) ति एत्य सुपिनो एव सुपिनन्तो, तं
15 ठपेत्वा अपनेत्वा ति वुत्तं होति । तञ्च पन सुपिनं पस्सन्तो चतूहि
कारणेहि पस्सति घातुक्खोमतो वा अनुभूतपुव्वतो वा देवतोपसंहारतो
वा पुव्वनिमित्ततो वा ति ।

तत्य पित्तादीनं खोभकरणप्पच्चययोगेन^३ खुमित्वातुको^४ घातु-
खोमतो^५ सुपिनं पस्सति, पस्सन्तो च नानाविधं सुपिनं पस्सति — पव्वता
20 पतन्तो विय, आकासेन गच्छन्तो विय, वाळमिगहत्थीचोरादीहि अनुवद्धो
विय^६ होति । अनुभूतपुव्वतो पस्सन्तो पुव्वे अनुभूतपुव्वं^७ आरम्मणं^८ पस्सति ।
देवतोपसंहारतो पस्सन्तस्स देवता अत्यकामताय वा अनत्यकामताय वा
अत्याय वा अनत्याय वा नानाविधानि आरम्मणानि उपसंहरन्ति, सो तासं
देवतानं आनुभावेन तानि आरम्मणानि पस्सति । पुव्वनिमित्ततो पस्सन्तो
25 पुञ्जापुञ्जवसेन उप्पज्जितुकामस्स अत्यस्स वा अनत्यस्स वा पुव्व-

१. मुचित्वा-म० । एवमपरि पि । २. ०पन-स्या० । ३. ०करणपच्चय०-स्या०,
म० । ४-४. खुमित्वातुखोमतो-खो०, रो० । ५. ०च-स्या० । ६-६. अनुभूतआरम्मणं-
रो० ।

निमित्तभूतं सुपिनं पस्सति, बोधिसत्तस्स माता विय पुत्तपटिलाभनिमित्तं, बोधिसत्तो विय पञ्च महासुपिने, कोसलराजा विय^१ सोळ्स्स सुपिने ति ।

तत्थ यं धातुक्खोभतो अनुभूतपुब्बतो च सुपिनं पस्सति न तं सच्चं होति । यं देवतोपसंहारतो पस्सति तं सच्चं वा होति अलिकं^२ वा, कुद्धा हि देवता उपायेन विनासेतुकामा विपरीतं पि कत्वा दस्सेन्ति । यं पन पुब्ब- 5 निमित्ततो पस्सति तं एकन्तसच्चमेव होति । एतेसं चतुन्नं मूलकारणानं संसग्गभेदतो पि सुपिनभेदो होतियेव । R. 521

तच्च पनेतं चतुर्विधं पि सुपिनं सेक्खपुथुज्जना^३ व पस्सन्ति अप्पहीन-विपल्लासत्ता, असेक्खा पन^४ न पस्सन्ति पहीनविपल्लासत्ता । किं पनेतं पस्सन्तो सुत्तो पस्सति पटिबुद्धो, उदाहु नेव सुत्तो न पटिबुद्धो ति ? किञ्चेत्थ 10 यदि ताव सुत्तो पस्सति अभिधम्मविरोधो आपज्जति, भवङ्गचित्तेन हि सुपति तं रूपनिमित्तादिआरम्मणं रागादिसम्पयुत्तं वा न होति, सुपिनं पस्सन्तस्स च ईदिसानि चित्तानि उप्पज्जन्ति । अथ पटिबुद्धो पस्सति विनयविरोधो आपज्जति, यं हि पटिबुद्धो पस्सति तं सब्बोहारिकचित्तेन^५ पस्सति, सब्बोहारिकचित्तेन च कते^६ वीतिक्कमे अनापत्ति नाम नत्थि । 15 सुपिनं पस्सन्तेन पन कते^७ वीतिक्कमे एकन्तमनापत्ति^८ एव । अथ नेव सुत्तो न पटिबुद्धो पस्सति, न^९ नाम पस्सति; एवं च सति सुपिनस्स अभावो व आपज्जति, न अभावो । कस्मा ? यस्मा कपिमिद्धपरेतो^{१०} पस्सति । वुत्तं हेतं—“कपिमिद्धपरेतो खो, महाराज, सुपिनं पस्सती” [मि० प०—२६४] ति । कपिमिद्धपरेतो ति मक्कटनिदाय युत्तो । यथा हि मक्कटस्स निदा 20 लहुपरिवत्ता होति; एवं या निदा पुनप्पुनं कुसलादिचित्तवोकिण्णत्ता लहुपरिवत्ता, यस्सा पवत्तियं पुनप्पुनं भवङ्गतो उत्तरणं होति ताय युत्तो^{११} सुपिनं पस्सति, तेनायं सुपिनो कुसलो पि होति अकुसलो पि अब्बाकतो पि^{१२} । तत्थ सुपिनन्ते चेतियवन्दनधम्मस्सवनधम्मदेसनादीनि^{१३} करोन्तस्स कुसलो, पाणातिपातादीनि करोन्तस्स अकुसलो, द्दोहि अन्तेहि^{१४} मुत्तो 25

B. 109

१. ०च-स्या० । २. अलीकं-म० । ३. सेख०-सी०, स्या०, रो० । ४. स्या०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ५. सम्बोहारिक०-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ६. ०हि-रो० । ७. ०पि-म० । ८. एवन्तं अना०-म० । ९. को-म० । १०. कपिनिदापरेतो-मि० प० । एवमुपरि पि । ११. सुत्तो-सी० । १२. वीति-रो० । १३. ०धम्मसवण०-सी०, रो० । १४. जङ्गेहि-स्या० । स० पा० : १७

आवज्जन-तदारम्भणक्खणे अव्याकतो ति वेदितव्वो । स्वायं दुव्वलवत्थुकत्त
चेतनाय पटिसन्धि आकट्ठितुं असमत्थो, पवत्ते पन अज्जेहि कुसलाकुसलेहि
उपत्थम्भितो विपाकं देति । किञ्चा पि विपाकं देति ? अथ खो अविसं
उप्पन्नता अव्वोहारिका व सुपिनन्तचेतना । तेनाह—“ठपेट्वा सुपिनन्तं
5 (१५२.२४) ति ।

R. 522

सङ्घादिसेसो ति इमस्स आपत्तिनिकायस्स नामं । तस्मा य
अज्जत्र सुपिनन्ता सञ्चेतनिका सुकविस्तट्टि, अयं सङ्घादिसेसो ना
आपत्तिनिकायो ति एवमेत्थ सम्बन्धो वेदितव्वो । वचनत्थो पनेत्थ सङ्घं
आदिमिह चेव सेसे च इच्छितव्वो अस्सा ति सङ्घादिसेसो । किं बु
10 होति ? इमं आपत्ति आपब्जित्वा वृद्धातुकामस्स यं तं आपत्तिवृद्धानं, तस्
आदिमिह चेव परिवासदानत्याय^१ आदितो सेसे^२ मज्जे मानत्तदानत्या
मूलायपटिकस्सनेन वा सह मानत्तदानत्याय अवसाने अवभानत्याय च
सङ्घो इच्छितव्वो । न हेत्थ एकं पि कम्मं विना सङ्घेन सक्का कातुं ति
सङ्घो आदिमिह चेव सेसे च इच्छितव्वो अस्सा ति सङ्घादिसेसो । व्यज्जनं
15 पन अनादियत्वा^३ अत्यमेव दस्सेतुं “सङ्घो व तस्सा आपत्तिया परिवासं
देति, मूलाय पटिकस्सति, मानत्तं देति, अव्वमेति न सम्बहुला न एक-
पुग्गलो, तेन वुच्चति सङ्घादिसेसो” ति इदमस्स पदभाजनं—

“सङ्घादिसेसो ति यं वुत्त, तं सुणोहि यथाकथं ।

सङ्घो व देति परिवासं, मूलाय पटिकस्सति ।

मानत्तं देति अव्वमेति, तेनेतं इति वुच्चती” ति ॥

20

[परि०—२६३]

B. 110

परिवारे वचनकारणं च वुत्तं, तत्थ^४ परिवासदानादीनि समुच्चय-
वत्तन्धके वित्थारतो आगतानि, तत्थेव^५ नेसं संवण्णनं^६ करिस्साम ।

तेस्सेवे आपत्तिनिकायस्मा ति तस्स एव आपत्तिसमूहस्स । तत्थ
किञ्चा पि अयं एका व आपत्ति, रुळ्हिसद्देन^७ पन अवयवे समूहवोहारेन

१. यत्तं—स्या० । २. परिवासदानत्याय—स्या० । ३. ०च—म० । ४. म० पो.यके
नत्थि । ५. अनादियत्वा—स्या० । ६. ०च—स्या० । ७. तत्थेव—म० । ८. वण्णनं—
स्या० । ९. रुळ्हो—रो० ।

वा “निकायो” ति^१ वृत्तो—“एको वेदनाक्खन्धो, एको विज्झाणक्खन्धो”
ति आदीसु विय ।

एवं उद्दिष्टसिक्खापदं पदानुक्कमेन विभजित्वा इदानि इमं सुक्क-
विस्सट्ठि आपब्बन्तस्स उपायं च कालं च अधिप्पायं च अधिप्पायवत्थुं च
दस्सेतुं “अज्झत्तरूपे मोचेती” (१५३.२) ति आदिमाह । एत्थ हि अज्झत्त- 5
रूपादीहि चत्तूहि पदेहि उपायो दस्सितो, अज्झत्तरूपे^२ वा मोचेय्य बहिद्वा रूपे
वा उभयत्थ वा आकासे वा कटिं कम्पेन्तो, इतो परं अज्झो उपायो नत्थि ।
तत्थ रूपे घट्टेत्वा मोचेन्तो पि रूपेन घट्टेत्वा मोचेन्तो पि रूपे मोचेतिच्चेव
वेदितब्बो । रूपे हि सति सो मोचेति न रूपं अलभित्वा ति^३ । रागूपत्यम्भा-
दीहि पन पञ्चहि कालो दस्सितो । रागूपत्यम्भादिकालेषु हि अज्झजातं 10
हम्मनियं होति, यस्स कम्मनियत्ते सति मोचेति । इतो परं अज्झो कालो
त्थि, न हि विना रागूपत्यम्भादीहि पुब्बण्हादयो कालभेदा मोचने
नेमित्ता^४ होन्ति ।

R. 523

आरोग्यत्थाया ति आदीहि दसहि अधिप्पायो दस्सितो, एवरूपेन
हि अधिप्पायभेदेन मोचेति न अज्झया । नीलादीहि पन दसहि नवमस्स 15
अधिप्पायस्स वत्थु दस्सितं, वीमंसन्तो हि नीलादीसु अज्झतरवसेन^५
वीमंसति न तेहि विनिम्मुत्तं ति ।

५. इतो परं^६ इमेसंयेव अज्झत्तरूपादीनं^७ पदानं पकासनत्थं
“अज्झत्तरूपे ति अज्झत्तं^८ उपादिन्ने रूपे” ति आदि वृत्तं, तत्थ अज्झत्तं
उपादिन्ने रूपे ति अत्तनो हत्थादिभेदे रूपे । बहिद्वा उपादिन्ने ति परस्स 20
तादिसेयेव । अनुपादिन्ने ति तालच्छिद्वादिभेदे^९ । तदुभये ति अत्तनो च
परस्स च रूपे, उभयघट्टनवसेनेतं वृत्तं । अत्तनो रूपेन च अनुपादिन्न-
रूपेन च एकतो घट्टने पि लब्धति । आकासे घायमन्तरसा ति केनचि रूपेन
अघट्टेत्वा^{१०} आकासेयेव कटिकम्पनपयोगेन अज्झजातं चालेन्तस्स ।

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. ०हि-रपा० । ३. ग० पोत्थके नत्थि । ४. निमित्तं-
म० । ५. ०त्तरस्स घटेन-म० । ६. ०पग-ग० । ७-७. अज्झत्तउपादिन्नरूपे-स्या० ।
एवमुपरि पि । ८. छाब्ब०-तो०, रो०, ग० । ९. घपयेत्था-घो, रो० ।

रागपत्यम्मे (१५३.१५) ति रागस्स वलवभावे,^१ रागेन वा अङ्गजातस्स उपत्यम्मे, थद्वभावे सज्जाते^२ ति वुत्तं होति । कम्मनियं होती ति मोचनकम्मवत्तमं अज्झत्तरूपादीसु उपक्कमारहं होति ।

उच्चालिङ्गपाणकदट्टपत्यम्मे^३ ति उच्चालिङ्गपाणकदट्टेन अङ्गजाते^४ उपत्यम्मे^५ । उच्चालिङ्गपाणका नाम लोमसपाणका होन्ति, तेसं लोमेहिं फुट्ठं अङ्गजातं कण्ठं^६ गहेत्वा थद्वं होति, तत्थ यस्मा तानि लोमानि अङ्गजातं ङसन्तानि विय विज्झन्ति, तस्मा “उच्चालिङ्गपाणकदट्टेना” ति वुत्तं, अत्यतो पन उच्चालिङ्गपाणकलोमवेधनेना ति वुत्तं होति ।

६. अरोगो भविस्सामी ति मोचेत्वा अरोगो भविस्सामि । सुखं^७

१० वेदनं^८ उप्पादेस्सामी ति मोचनेन च^९ मुच्चनुप्पत्तिया^{१०} च मुत्तपच्चया^{११} च या सुखा वेदना होति, तं उप्पादेस्सामी ति अत्यो । भेसज्जं भविस्सती ति इदं मे मोचितं किञ्चिदेव भेसज्जं भविस्सति । दानं दस्सामी ति मोचेत्वा कीटकिपिल्लिकादीनं^{१२} दानं दस्सामि । पुञ्जं भविस्सती ति मोचेत्वा कीटादीनं वेत्तस्स पुञ्जं भविस्सति । यज्जं यजिस्सामी ति मोचेत्वा कीटादीनं यज्जं^{१३} यजिस्सामि । किञ्चि किञ्चि मन्तपदं वत्वा दस्सामी ति वुत्तं होति । सगं गमिस्सामी ति मोचेत्वा कीटादीनं दिन्नदानेन^{१४} वा पुञ्जेन वा यज्जेन वा सगं गमिस्सामि । बीजं भविस्सती ति कुलवंसङ्कुरस्स दारकस्स बीजं भविस्सति, “इमिना बीजेन पुत्तो निव्वत्तिस्सती” ति इमिना अधिप्पायेन मोचेती ति अत्यो । बीमंसत्थाया^{१५} ति जाननत्थाय । नीलं^{१६} भविस्सती ति आदीसु जानिस्सामि ताव किं मे मोचितं नीलं भविस्सति पीतकादीसु अज्झत्तरवणं ति एवमत्यो दट्ठवो । खिङ्गाधिप्पायो ति खिङ्गापमुतो, तेन तेन अधिप्पायेन कीळन्तो मोचेती ति वुत्तं होति ।

७-२८. इदानी यदिदं “अज्झत्तरूपे मोचेती” ति आदि वुत्तं तत्थ यथा मोचेन्तो आपत्ति आपन्नति, तेसं च पदानं वसेन यत्तको आपत्तिभेदो

१. ०भावेन-स्या० । २. सज्जातेन-स्या० । ३. ०दट्टप-सी०, स्या०, रो० । ४. उपत्यम्मे-स्या० । ५. कण्ठं-स्या० । ६-६. सुखवेदनं-स्या० । ७. स्या०, म० पोत्यकेसु नत्थि । ८. मुच्चनुप्पच्चया-सी०, रो० । ९. मुत्तपच्चया-सी०, रो० । १०. कीट-विपीलिका पाणानं-स्या० । ११. दानेन-सी०, रो० । १२. बीमंसत्थाया-रो० ।

होति, तं सर्व्वं दस्सेन्तो “अज्झतरूपे चेतेति उपक्कमति मुच्चति आपत्ति
सङ्खादिसेसस्सा (१५४.२) ति आदिमाह ।

तत्थ चेतेती ति मोचनस्सादसम्पयुत्ताय चेतनाय मुच्चत्तु ति
चेतेति । उपक्कमती ति तदनुरूपं वायामं करोति । मुच्चती ति एवं
चेतेन्तस्स तदनुरूपेण वायामेण वायमतो सुक्कं ठाना चवति । आपत्ति 5
सङ्खादिसेसस्सा ति इमेहि तीहि अज्जेहि अस्स पुग्गलस्स सङ्खादिसेसो नाम
आपत्ति^१ होती ति अत्थो । एस नयो बहिद्वा रूपे ति आदीसु पि अवसेसेसु
अट्ठवीसतिया पदेसु ।

B. 112

एत्थ पन द्वे आपत्तिसहस्सानि नीहरित्वा दस्सेतब्बानि । कथं ?
अज्झत्तरूपे ताव रागूपत्थम्भे आरोग्यत्थाय नीलं मोचेन्तस्स एकापत्ति^२, 10
अज्झत्तरूपेयेव रागूपत्थम्भे आरोग्यत्थाय पीतकादीनं^३ मोचनवसेन अपरा
नवा ति दस । यथा च आरोग्यत्थाय दस, एवं सुखादीनं नवन्नं पदानं
अत्थाय एकेकपदे^४ दस दस कत्वा नवुत्ति, इति इमा च नवुत्ति पुरिमा च
दसा ति रागूपत्थम्भे ताव सतं । यथा पन रागूपत्थम्भे एवं वच्चूपत्थम्भा-
दीसु पि चतुसु^५ एकेकस्मिं उपत्थम्भे सतं सतं कत्वा चत्तारि सतानि, इति 15 R. 525
इमानि चत्तारि पुरिमं च एकं ति अज्झत्तरूपे ताव पञ्चन्नं उपत्थम्भानं
वसेन पञ्च सतानि । यथा च अज्झत्तरूपे पञ्च, एवं बहिद्वा रूपे पञ्च,
अज्झत्तबहिद्वा रूपे पञ्च, आकासे कटिं कम्पेन्तस्स^६ पञ्चा ति सब्बानि पि
चतुन्नं पञ्चकानं वसेन द्वे आपत्तिसहस्सानि वेदितब्बानि ।

इदानि आरोग्यत्थाया ति आदीसु ताव दससु पदेसु पटिपाटिया 20
वा उप्पटिपाटिया वा हेट्ठा वा गहेत्वा उपरि गण्हन्तस्स, उपरि वा गहेत्वा
हेट्ठा गण्हन्तस्स, उभतो वा^७ गहेत्वा मज्जे ठपेन्तस्स, मज्जे वा गहेत्वा
उभतो हरन्तस्स^८, सब्बमूलकं^९ वा कत्वा गण्हन्तस्स चेतनूपक्कममोचने सति
विसङ्खेतो नाम नत्थी ति दस्सेतुं “आरोग्यत्थं च सुखत्थं चा” ति खण्ड-
चक्कबद्धचक्कादिभेदविचित्तं^{१०} पालिमाह ।

25

१. ०निकायो-म० । २. एका आपत्ति-स्या०, म० । ३. पीठादीनं-म० ।

४. ०पदेन-स्या० । ५. चतुसु-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ६. कम्पेन्तस्स-स्या० । ७. सी०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. गण्हन्तस्स-सी०, रो० । ९. सब्बमूलकं-म० । १०. ०भेदं विचित्रं-
सी०, रो० ।

तत्थ आरोग्यत्थं च सुखत्थं च आरोग्यत्थं च भेसज्जत्थं चा
(१५४ २४) ति एव आरोग्यपद सव्वपदेहि योजेत्वा वुत्तमेक खण्डचक्क ।
सुखपदादीनि सव्वपदेहि योजेत्वा याव अत्तनो अत्तनो अतीतानन्तरपद'
ताव आनेत्वा वुत्तानि नव वद्धचक्कानि ति एव एकेवमूलवानि^१ दस
५ चक्कानि होन्ति, तानि दुमूलकादीहि^२ सद्धि असम्मोहतो वित्थारेत्वा
वेदितव्वानि^३ । अत्थो पनेत्थ पाकटोयेव ।

B. 113

यथा च आरोग्यत्थाया ति आदीसु दससु पदेसु^४, एव नीलादीसु
पि "नील च पीतकं च चेतेति उपक्कमती" ति आदिना नयेन चक्कानि^५
वुत्तानि, तानि पि असम्मोहतो वित्थारेत्वा वेदितव्वानि । अत्थो पनेत्था^६
१६ पि^७ पाकटोयेव ।

पुन आरोग्यत्थं च नील च आरोग्यत्थं च सुखत्थं च नीलं च
पीतकं चा ति एकेनेक द्वीहि द्वे.. पे० दसहि दसा ति एव पुरिमपदेहि
सद्धि पच्छिमपदानि योजेत्वा एक मिस्सवचक्क^८ वुत्त ।

इदानी यस्मा "नील मोचेस्सामी" ति चेतेत्वा उपक्कमन्तस्स पीतका-
१ दीसु^९ मुत्तेसु पि^{१०} पीतकादिवसेन चेतेत्वा उपक्कमन्तस्स इतरेसु^{११} मुत्तेसुपि
१५ नेवत्थि विसद्धेतो, तस्मा एत पि नय दस्सेतु "नीलं मोचेस्सामी ति चेतेति
उपक्कमति पीतकं मुच्चती" ति आदिना नयेन चक्कानि वुत्तानि । ततो
पर सव्वपच्छिमपद नीलादीहि नवहि पदेहि सद्धि^{१२} योजेत्वा कुच्छिचक्क^{१३}
नाम^{१४} वुत्त । ततो पीतकादीनि नवपदानि एकेन नीलपदेनेव सद्धि योजेत्वा
२० पिट्ठिचक्क^{१५} नाम^{१६} वुत्त । ततो लोहितकादीनि नव पदानि एकेन पीतक-
पदेनेव सद्धि योजेत्वा दुतिय पिट्ठिचक्क वुत्त । एव लोहितकपदादीहि^{१७}
सद्धि इतरानि नव^{१८} नव पदानि^{१९} योजेत्वा अञ्जानि पि अठ्ठचक्कानि
वुत्तानि ति एव दसगतिक पिट्ठिचक्क वेदितव्व ।

R 526

१ ०-उत्तर पद-स्या० । २ एवमूलकानि-सी०, स्या०, रो० । ३ दुक्कमूल-
सी०, रो० । ४ ०-सव्वानि ति-रो० । ५ रो० पोत्थके नत्थि । ६ दस-म० । ७ ७ पनत्थ
म० । ८ नीलक-सी०, रो० । ९ मिस्सव चक्क-सी०, रो० । १० ०-पि-स्या० । ११ स्या०
पोत्थके नत्थि । १२ तदन्तरेपु-सी० रो० । १३ स्या० पोत्थके नत्थि । १४ १४ ०-चक्क
नाम-स्या० । १५ १५ ०-चक्कनाम-स्या० । १६ ०-पि-स्या० । १७ १७ नव पदानि-
सी०, रो० ।

एवं खण्डचक्कादीनां अनेकेसं चक्कानं वसेन वित्थारतो गरुकापत्ति-
मेव दस्सेत्वा^१ अङ्गवसेनेव गरुकापत्तिं च लहुकापत्तिं च अनापत्तिं च दस्सेतुं
“चेतेति उपक्कमति मुच्चती” (१५७.१७) ति आदिमाह । तत्थ पुरिमनयेन
अज्झत्तरूपादीसु रागादिउपत्यम्भे सति आरोग्यादीनां अत्थाय चेतेन्तस्स
उपक्कमित्वा असुचिमोचने तिवज्झसम्पन्ना गरुकापत्तिं वुत्ता । दुतियेन^२ ६
नयेन^३ चेतेन्तस्स उपक्कमन्तस्स च मोचने असति दुवज्झसम्पन्ना लहुका
थुल्लच्चयापत्ति । “चेतेति न उपक्कमति मुच्चती” ति आदीहि छहि नयेहि
अनापत्ति ।

अयं पन आपत्तानापत्तिभेदो सण्हो सुखुमो, तस्मा सुट्ठु सल्लक्खे-
तब्बो । सुट्ठु सल्लक्खेत्वा कुक्कुच्चं पुच्छित्तेन आपत्ति वा अनापत्ति वा ।^{१०}
आचिक्खितब्बा, विनयकम्मं वा कातब्बं । असल्लक्खेत्वा करोन्तो हि
रोगनिदानं अजानित्वा भेसज्जं करोन्तो वेज्जो विय विघातं च आपज्जति,
न च तं पुग्गलं तिकिच्छित्तुं समत्थो होति । तत्रायं सल्लक्खणविधि^३ -
कुक्कुच्चेन आगतो भिक्खु यावततियं पुच्छित्तब्बो - “कतरेन पयोगेन
कतरेन रागेन आपन्नोसी” ति । सचे पठमं अज्झं वत्वा पच्छां अज्झं^४ १५
वदति^५ न एकमग्गेन कथेति, सो वत्तब्बो - “त्वं न एकमग्गेन कथेसि
परिहरसि, न सक्का तव विनयकम्मं कातुं गच्छ सोत्थि गवेसा” ति । सचे
पन तिक्वत्तुं पि एकमग्गेनेव कथेति, यथाभूतं अत्तानं आविक्करोति, अथस्स
आपत्तानापत्तिगरुकलहुकापत्तिविनिच्छयत्थं एकादसन्नं रागानं वसेन एका-
दस पयोगा समवेक्खितब्बा ।

तत्रिमे^६ एकादस रागा - मोचनस्सादो, मुच्चनस्सादो, मुत्तस्सादो,^७
मेथुनस्सादो, फस्सस्सादो, कण्डुवनस्सादो^८, दस्सनस्सादो, निसब्बस्सादो,
वाचस्सादो, गेहस्सितपेमं^९, वनभङ्गियं ति । तत्थ मोचेतुं अस्सादो मोच-
नस्सादो, मुच्चने अस्सादो मुच्चनस्सादो, मुत्ते अस्सादो मुत्तस्सादो, मेथुने
अस्सादो मेथुनस्सादो, फस्से अस्सादो फस्सस्सादो, कण्डुवने अस्सादो^{१०} २५
कण्डुवनस्सादो, दस्सने अस्सादो दस्सनस्सादो, निसब्बाय अस्सादो निसब्ब-^{११}

B. 114

20

R. 527

१. ०इवानि-म० । २-२. दुतियनयेन-स्या० । ३. सल्लक्खणाविधि-सी०, रो० ।
४. वदेति-स्या० । ५. तत्रिमे-सी०, स्या०, रो० । ६. ०वणस्सादो-सी०; कण्डुवनस्सादो-
स्या० । एवमुपरि पि । ७. गेहस्सित-म०; ०पेमं-स्या० । एवमुपरि पि ।

तत्तु आरोग्यत्वं च सुखत्वं च आरोग्यत्वं च भैसज्जत्वं च
(१५४.२४) ति एवं आरोग्यपदं सव्वपदेहि योजेत्वा वुत्तमेकं खण्डचक्कं ।
सुखपदादीनि सव्वपदेहि योजेत्वा याव अत्तनो अत्तनो अतीतानन्तरपदं
ताव आनेत्वा वुत्तानि नव वद्धचक्कानी ति एवं एकेकमूलकानि^१ दस
५ चक्कानि होन्ति, तानि दुमूलकादीहि^२ सद्धि असम्मोहतो वित्त्यारेत्वा
वेदितव्वानि^३ । अत्थो पनेत्थ पाकटोयेव ।

B. 113

यथा च आरोग्यत्थाया ति आदीसु दससु पदेसु^४, एवं नीलादीसु
पि “नीलं च पीतकं च चेतेति उपक्कमती” ति आदिना नयेन चक्कानि^५
वुत्तानि, तानि पि असम्मोहतो वित्त्यारेत्वा वेदितव्वानि । अत्थो पनेत्था^६
१६ पि^७ पाकटोयेव ।

पुन आरोग्यत्वं च नीलं च आरोग्यत्वं च सुखत्वं च नीलं च
पीतकं चा ति एकेनेकं द्वीहि द्वे...पे०...दसहि दसा ति एवं पुरिमपदेहि
सद्धि पच्छिमपदानि योजेत्वा एकं मिस्सकचक्कं^८ वुत्तं ।

R. 526

इदानी यस्मा “नीलं मोचेस्सामी” ति चेतेत्वा उपक्कमन्तस्स पीतका-
१५ दीसु^९ मुत्तेसु पि^{१०} पीतकादिवसेन चेतेत्वा उपक्कमन्तस्स इतरेसु^{११} मुत्तेसु पि
नेवत्थि विसद्धेतो, तस्मा एतं पि नयं दस्सेतु “नीलं मोचेस्सामी ति चेतेति
उपक्कमति पीतकं मुत्तती” ति आदिना नयेन चक्कानि वुत्तानि । ततो
परं सव्वपच्छिमपदं नीलादीहि नवहि पदेहि सद्धि^{१२} योजेत्वा कुच्छिचक्कं^{१३}
नाम^{१४} वुत्तं । ततो पीतकादोनि नवपदानि एकेन नीलपदेनेव सद्धि योजेत्वा
२० पिट्ठिचक्कं^{१५} नाम^{१६} वुत्तं । ततो लोहितकादीनि नव पदानि एकेन पीतक-
पदेनेव सद्धि योजेत्वा दुतियं पिट्ठिचक्कं वुत्तं । एवं लोहितकपदादीहि^{१७}
सद्धि इतरानि नव^{१८} नव पदानि^{१९} योजेत्वा अज्झानि पि अठ्ठचक्कानि
वुत्तानि ति एवं दसगतिकं पिट्ठिचक्कं वेदितव्वं ।

१. ०न्तरं पदं-स्या० । २. एकमूलकानि-सी०, स्या०, रो० । ३. दुक्कमूल-
सी०, रो० । ४. ०त्तव्वानि ति-रो० । ५. रो० पीत्यके नत्थि । ६. दस०-म० । ७-७. पनेत्थ
म० । ८. नीलपं-नी०, रो० । ९. मिस्सकं चक्कं-सी०, रो० । १०. ०पि-स्या० । ११. स्या०
पीत्यके नत्थि । १२. तदन्तरेषु-सी०, रो० । १३. स्या० पीत्यके नत्थि । १४-१५. ०चक्क-
प्राप्त-स्या० । १५-१५. ०चक्कनाम-स्या० । १६. ०पि-स्या० । १७-१७. नव पदानि-
सी०, रो० ।

एवं खण्डचक्कादीनं अनेकेसं चक्कानं वसेन वित्थारतो गरुकापत्ति-
मेव दस्सेत्वा^१ अङ्गवसेनेव गरुकापत्तिं च लहुकापत्तिं च अनापत्तिं च दस्सेतुं
“चेतेति उपक्कमति मृच्चती” (१५७.१७) ति आदिमाह । तत्थ पुरिमनयेन
अज्झत्तरूपादीसु रागादिउपत्थम्भे सति आरोग्यादीनं अत्थाय चेतेन्तस्स
उपक्कमित्वा असुचिमोचने तिवङ्गसम्पन्ना गरुकापत्तिं वुत्ता । दुतियेन^२ ४
नयेन^३ चेतेन्तस्स उपक्कमन्तस्स च मोचने असति दुवङ्गसम्पन्ना लहुका
थुल्लच्चयापत्ति । “चेतेति न उपक्कमति मृच्चती” ति आदीहि छहि नयेहि
अनापत्ति ।

अयं पन आपत्तानापत्तिभेदो सण्हो सुखुमो, तस्मा सुट्ठु सल्लक्खे-
तब्बो । सुट्ठु सल्लक्खेत्वा कुक्कुच्चं पुच्छितेन आपत्ति वा अनापत्ति वा^{१०}
आचिक्खितब्बा, विनयकम्मं वा कातब्बं । असल्लक्खेत्वा करोन्तो हि
रोगनिदानं अजानित्वा भेसज्जं करोन्तो वेज्जो विय विघातं च आपज्जति,
न च तं पुग्गलं तिकिच्छित्तुं समत्थो होति । तत्रायं सल्लक्खणविधि^३—
कुक्कुच्चेन आगतो भिक्खु यावततियं पुच्छितब्बो — “कतरेन पयोगेन
कतरेन रागेन आपन्नोसी” ति । सचे पठमं अज्जं वत्वा पच्छा अज्जं^{१५}
वदति^४ न एकमग्गेन कथेति, सो वत्तब्बो — “त्वं न एकमग्गेन कथेसि
परिहरसि, न सक्का तव विनयकम्मं कातुं गच्छ सोत्थि गवेसा” ति । सचे
पन तिवक्खत्तुं पि एकमग्गेनेव कथेति, यथाभूतं अत्तानं आविकरोति, अथस्स
आपत्तानापत्तिगरुकलहुकापत्तिविनिच्छयत्थं एकादसन्नं रागानं वसेन एका-
दस पयोगा समवेक्खितब्बा ।

B. 114

तत्रिमे^१ एकादस रागा — मोचनस्सादो, मुच्चनस्सादो, मुत्तस्सादो,
मेथुनस्सादो, फस्सस्सादो, कण्डुवनस्सादो^२, दस्सनस्सादो, निसब्बस्सादो,
वाचस्सादो, गेहस्सितपेमं^३, वनभङ्गियं ति । तत्थ मोचेतु अस्सादो मोच-
नस्सादो, मुच्चने अस्सादो मुच्चनस्सादो, मुत्ते अस्सादो मुत्तस्सादो, मेथुने
अस्सादो मेथुनस्सादो, फस्से अस्सादो फस्सस्सादो, कण्डुवने अस्सादो^{२५}
कण्डुवनस्सादो, दस्सने अस्सादो दस्सनस्सादो, निसब्बाय अस्सादो निसब्ब-^{३१}

20

R. 527

१. ०द्दानि-म० । २-२. दुतियनयेन-स्या० । ३. सल्लक्खणाविधि-सी०, रो० ।
४. वदेति-स्या० । ५. तन्त्रिमे-सी०, स्या०, रो० । ६. ०वणस्सादो-सी०; कण्डुवनस्सादो-
स्या० । एवमुपरि पि । ७. गेहस्सितव०

स्सादो, वाचाय अस्सादो वाचस्सादो, गेहसितं पेमं गेहसितपेमं, वनभङ्गियं
ति यं किञ्चि पुष्पफलादि वनतो भङ्गित्वा आहटं^१ । एत्थ च^२ नवहि
पदेहि सम्पयुत्तअस्सादसीसेन रागो वुत्तो । एकेन पदेन सरूपेनेव, एकेन
पदेन वत्थुना वुत्तो, वनभङ्गो हि रागस्स वत्थु न रागोयेव । एतेसं पन
३ रागानं वसेन एवं^३ पयोगा समवेक्खितव्वा—

मोचनस्सादे मोचनस्सादचेतनाय चेतन्तो चेव अस्सादेन्तो च
उपक्कमति मुच्चति सङ्घादिसेसो । तथेव चेतन्तो च अस्सादेन्तो च उपक्कमति
न मुच्चति थुल्लच्चयं । सचे पन सयनकाले रागपरियुट्ठितो हुत्वा ऊरुना
वा मुट्ठिना वा अङ्गजातं गाळ्हं पीळेत्वा मोचनत्थाय सहस्साहो^४ सुपति,
१० सुपन्तस्स चस्स असुचि मुच्चति सङ्घादिसेसो । सचे रागपरियुट्ठानं असुभ-
मनसिकारेन वूपसमेत्वा सुद्धचित्तो सुपति, सुपन्तस्स मुत्ते पि अनापत्ति ।

B. 115

मुच्चनस्सादे अत्तनो धम्मताय मुच्चमानं अस्सादेति न उपक्कमति
मुच्चति^५, अनापत्ति । सचे पन मुच्चमानं अस्सादेन्तो उपक्कमति, तेन
उपक्कमेन मुत्ते सङ्घादिसेसो । अत्तनो धम्मताय मुच्चमाने “मा कासावं वा
१३ सेनासनं वा दुस्सो” ति अङ्गजातं गहेत्वा जगगन्त्याय उदकट्टानं गच्छति
वट्ठती ति महापच्चरियं वुत्तं ।

मुत्तस्सादे अत्तनो धम्मताय मुत्ते ठाना चुते असुचिम्हि पच्छा
अस्सादेन्तस्स विना उपक्कमेन मुच्चति, अनापत्ति । सचे अस्सादेत्वा पुन
मोचनत्थाय निमित्ते उपक्कमित्वा मोचेति, सङ्घादिसेसो ।

R. 528

२० मेयुनस्सादे मेयुनरागेन मातुगामं गण्हाति, तेन पयोगेन असुचि
मुच्चति, अनापत्ति । मेयुनधम्मस्स पयोगत्ता पन तादिसे गहणे दुक्कटं,
सीसं पत्ते पाराजिकं । सचे मेयुनरागेन रत्तो पुन अस्सादेत्वा मोचनत्थाय
निमित्ते उपक्कमित्वा मोचेति, सङ्घादिसेसो ।

फस्सस्सादे दुविधो फस्सो — अज्झत्तिको, बाहिरो च । अज्झत्तिके
२५ ताव अत्तनो निमित्तं थदं मुदुकं ति जानिस्सामी ति वा लोलभावेन वा
कीट्ठापयतो असुचि मुच्चति, अनापत्ति । सचे कीट्ठापेन्तो अस्सादेत्वा

१. आमट्—रया० । २. मी०, रो० पोत्थवेमु नत्थि । ३. एव—सी० । ४. सहस्साहो-
व—रया०, म० । ५. म० पोत्थवे नत्थि ।

मोचनत्थाय निमित्ते उपक्कमित्वा मोचेति, सङ्घादिसो । बाहिरफस्से पन कायसंसगारागेन मातुगामस्स अङ्गमङ्गानि परामसतो चेव आलिङ्गतो च असुचि मुच्चति, अनापत्ति । कायसंसगसङ्घादिसेसं पन आपज्जति । सचे कायसंसगारागेन रत्तो पुन अस्सादेत्वा मोचनत्थाय निमित्ते उपक्कमित्वा मोचेति विसट्ठिपच्चया पि सङ्घादिसो ।

5

कण्डुवनस्सादे ददुक्कण्डुकच्छुपिळकपाणकादीनं^१ अञ्जतरवसेन कण्डुवमानं निमित्तं कण्डुवनस्सादेन कण्डुवतो^२ असुचि मुच्चति, अनापत्ति । कण्डुवनस्सादेन रत्तो पुन अस्सादेत्वा मोचनत्थाय निमित्ते उपक्कमित्वा मोचेति, सङ्घादिसो ।

दस्सनस्सादे दस्सनस्सादेन पुनप्पुनं मातुगामस्स अनोकासं उप- 10 निज्झायतो असुचि मुच्चति, अनापत्ति । मातुगामस्स अनोकासुपनिज्झाने^३ पन दुक्कटं । सचे दस्सनस्सादेन रत्तो पुन अस्सादेत्वा मोचनत्थाय निमित्ते उपक्कमित्वा मोचेति, सङ्घादिसो ।

B. 116

निसब्बस्सादे मातुगामेन सद्धि रहो निसब्बस्सादरागेन निसिन्नस्स असुचि मुच्चति, अनापत्ति । रहो निसब्बप्पच्चया^४ पन आपन्ताय आपत्तिया 15 कारेतब्बो । सचे निसब्बस्सादेन रत्तो पुन अस्सादेत्वा मोचनत्थाय निमित्ते उपक्कमित्वा मोचेति, सङ्घादिसो ।

वाचस्सादे वाचस्सादरागेन मातुगामं मेथुनसन्निस्सिताहि वाचाहि ओभासेन्तस्स असुचि मुच्चति, अनापत्ति । दुट्ठुल्लवाचासङ्घादिसेसं पन आपज्जति । सचे वाचस्सादेन रत्तो पुन अस्सादेत्वा मोचनत्थाय निमित्ते 20 उपक्कमित्वा मोचेति, सङ्घादिसो ।

गेहसितपेमे मातरं वा मातुपेमेन भगिनिं वा भगिनिपेमेन पुनप्पुनं परामसतो चेव आलिङ्गतो च असुचि मुच्चति, अनापत्ति । गेहसितपेमेन 25 पन पुसनप्पच्चया दुक्कटं । सचे गेहसितपेमेन रत्तो पुन अस्सादेत्वा मोच- नत्थाय निमित्ते उपक्कमित्वा मोचेति, सङ्घादिसो ।

R. 529

25

१. ददुक्कण्डु-स्या०, म० । २. कण्डु-स्या०; खजमानं पि पाठो । ३. अनेका-
मू०-जी०, स्या०, रो० । ४. पच्चया-म० । एवमुपरि पि ।

वनभङ्गे इत्यिपुरिसा^१ अञ्जमञ्जं किञ्चिदेव तम्बूलगन्धपुष्प-
 वासादिष्पकारं^२ पण्णाकारं मित्तसन्यवभावस्स दळ्हभावत्याय पेसेन्ति अयं
 वनभङ्गो नाम । तञ्चे मातुगामो कस्सचि संसट्ठविहारिस्स^३ कुल्लपक-
 भिक्खुनो^४ पेसेति, तस्स च “असुकाय नाम इदं पेसितं” ति सारत्तस्स
 ५ पुनप्पुनं हत्येहि तं वनभङ्गं कीळापयतो असुचि मुच्चति, अनापत्ति । सचे
 वनभङ्गे सारत्तो पुन अस्सादेत्वा मोचनत्याय निमित्ते उपक्कमित्वा
 मोचेति, सट्ठादिसेसो । सचे उपक्कमन्ते पि न मुच्चति, थुल्लच्चयं ।

एवमेतेसं एकादसन्नं रागानं वसेन इमे एकादस पयोगे समवेक्खित्वा
 आपत्ति वा अनापत्ति वा सल्लक्खेतव्वा । सल्लक्खेत्वा सचे गरुका होति
 १० “गरुका” ति आचिक्खितव्वा । सचे लहुका होति “लहुका” ति आचिक्खि-
 तव्वा । तदनुत्तुपं च विनयकम्मं कातव्वं । एवं हि कतं सुकतं होति रोग-
 निदानं अत्वा वेज्जेन कतमेसब्बमिव, तस्स च पुग्गलस्स सोत्थिभावाय
 संवत्तति ।

२६. चेतेति न उपक्कमतो (१६३.१३) ति आदीसु मोचनस्साद-
 B. 117 १५ चेतनाय चेतेति, न उपक्कमति, मुच्चति, अनापत्ति । मोचनस्सादपीळितो “अहो
 वत मुच्चेय्या” ति चेतेति, न उपक्कमति, न मुच्चति, अनापत्ति । मोचनस्सा-
 देन न चेतेति, फस्सस्सादेन कण्डुवनस्सादेन वा उपक्कमति, मुच्चति, अनापत्ति ।
 तयेव न चेतेति, उपक्कमति, न मुच्चति, अनापत्ति । कामवितक्कं वित-
 क्केन्तो मोचनत्याय न चेतेति, न उपक्कमति, मुच्चति, अनापत्ति । सचे
 २० पनस्स वितक्कयतो पि न मुच्चति इद आगतमेव होति, “न चेतेति, न
 उपक्कमति, न मुच्चति, अनापत्ती” ति^५ ।

अनापत्ति सुपिनन्तेना ति सुत्तस्स सुपिने भेथुनं वम्मं पट्टि-
 सेवन्तस्स^६ विय कायससग्गादीनि आपज्जन्तस्स विय सुपिनन्तेनेव कारणेन
 यस्स असुचि मुच्चति, तस्स अनापत्ति । सुपिने पन उप्पन्नाय अस्सादचेतनाय
 २५ सचस्स विमयो होति, निच्चलेन भवितव्वं, न हत्येन निमित्तं कीळापेतव्वं,

१ इथोपुरिसा-प्या०, रो० । २. तम्बूलगन्ध-रो० । ३. विहारिक्ख-
 स्सा०, प० । ४. कुल्लपक-मी०, रो० । ५-५. अनापत्ति-मी०, रो० । ६. पट्टि-

कासावपच्चत्थरणरक्खणत्थं पन हत्थपुटेन गहेत्वा जगनत्थाय उदकट्टानं गत्तुं वट्ठति ।

न मोचनाधिप्पायस्सा (१६३.१८) ति यस्स भेसज्जेन वा निमित्तं आलिम्पन्तस्स^१ उच्चारदीनि वा करोन्तस्स न मोचनाधिप्पायस्स मुच्चति, तस्सा पि अनापत्ति । उम्मत्तकस्स दुविधस्सा पि अनापत्ति । इध सेय्यसको ५ आदिकम्मिको^२, तस्स अनापत्ति आदिकम्मिकस्सा ति ।

पदभाजनीयवण्णना निट्ठिता ।

समुट्ठानादीसु इदं^३ सिक्खापदं पठमपाराजिकसमुट्ठानं कायचित्ततो समुट्ठति । किरिया^४, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, अकुसलचित्तं, द्विवेदनं^५, सुखमज्झत्तद्वयेना ति ।

३०. विनीतवत्थूसु सुपिनवत्थु अनुप्पञ्चत्तियं^६ वुत्तनयमेव । १० उच्चारपस्साववत्थूनि उत्तानत्थानेव ।

वितक्कवत्थुस्मि कामवितक्कं ति गेहसितकामवितक्कं । तत्थ किञ्चा पि अनापत्ति वुत्ता, अथ खो वितक्कगतिकेन न भवितव्वं । उण्होदकवत्थूसु^७ पठमं उत्तानमेव । दुतिये सो भिक्खु मोचेतुकामो उण्हो-दकेन निमित्तं पहरित्वा पहरित्वा^८ नहायि^९, तेनस्स आपत्ति वुत्ता । ततिये १५ उपक्कमस्स अत्थिताय थुल्लच्चयं । भेसज्जकण्डुवनवत्थूनि उत्तानत्थानेव ।

३१. मग्गवत्थूसु पठमस्स थूलऊरकस्स^{१०} मग्गं गच्छन्तस्स सम्वाध-ट्टाने घट्टनाय असुचि मुच्चि, तस्स न मोचनाधिप्पायत्ता अनापत्ति । दुति-यस्स तयेव मुच्चि, मोचनाधिप्पायत्ता पन सङ्खादिसेसो । ततियस्स न मुच्चि, उपक्कमसम्भवतो^{११} पन थुल्लच्चयं । तस्मा मग्गं गच्छत्तेन उपपन्ने २० परिच्छाहे न गन्तव्वं, गमनं उपच्छिन्दित्वा असुभादिमनसिकारेण चित्तं वूपसमेत्वा सुद्धचित्तेन कम्मट्ठानं आदाय गन्तव्वं । सचे ठितो^{१२} विनोदेतुं न सक्कोति, मग्गा ओक्कम्म निसीदित्वा विनोदेत्वा कम्मट्ठानं आदाय सुद्धचित्तेनेव गन्तव्वं ।

B. 118

१. आलिम्पन्तस्स-स्या० । २. आपि०-रो० । ३. इमं-म० । ४. किरियं-म० ।

५. दु०-स्या० । ६. अनुप्पञ्चत्तियं-म० । ७. वत्थु-स्या० । ८. रो० पाठपके गत्थि ।

९. नहायि-म० । १०. उरक-स्या० रो० । ११. गमन्तव्वतो-म० । १२. ठितो-स्या० ।

वत्थिवत्थूसु ते भिवखु वत्थि दळ्हं गहेत्वा पूरेत्वा पूरेत्वा विस्स-
ज्जेन्ता^१ गामदारका विय पस्सावमकंसु । जन्ताघरवत्थुस्मि उदरं तापेन्तस्स
मोचनाधिप्पायस्सा पि अमोचनाधिप्पायस्सा पि मुत्ते अनापत्तियेव । परि-
कम्मं करोन्तस्स निमित्तचालनवसेन असुचि मुच्चि^२, तस्मा आपत्तिद्वाने
५ आपत्ति वुत्ता ।

३२. ऊरुघट्टापनवत्थूसु येसं आपत्ति वुत्ता ते अङ्गजातं^३ पि फुसा-
पेसुं ति वेदितव्वा ति एवं कुरुदट्टकथायं वुत्तं । सामणेरादिवत्थूनि उत्तान-
त्यानेव ।

३३. कायत्थम्भनवत्थुस्मि कायं थम्भेन्तस्सा (१६७.१०) ति चिरं
१० निसीदित्वा वा निपज्जित्वा वा नवकम्मं वा कत्वा आलसियविमोचनत्थं^४
विजम्भेन्तस्स^५ ।

उपनिज्झायनवत्थुस्मि सचे पि पटसतं निवत्था होति पुरतो वा
पच्छतो वा ठत्वा “इमस्मि नामोकासे निमित्तं” ति उपनिज्झायन्तस्स
दुक्कटमेव । अनिवत्थानं^६ गामदारिकानं^७ निमित्तं उपनिज्झायन्तस्स पन
१५ किमेव वत्तद्वं । तिरच्छानगतानं पि निमित्ते एसेव नयो । इतो चितो च
अविलोकेत्वा पन दिवसं पि एकपयोगेन^८ उपनिज्झायन्तस्स एकमेव दुक्कटं ।
इतो चितो च विलोकेत्वा पुनप्पुनं उपनिज्झायन्तस्स पयोगे पयोगे दुक्कटं ।
उम्भोलननिमोलनवसेनं^९ पन न कारेतव्वो । सहसा उपनिज्झायित्वा पुन
पटिसङ्घायं^{१०} संवरे तिदुत्तो अनापत्ति, तं संवरं पहाय पुन उपनिज्झायतो
२० दुक्कटमेव ।

३४-३५. ताळच्छिद्दादिवत्थूनि^{११} उत्तानत्यानेव । नहानवत्थूसु ये
उदकसोतं निमित्तेन पहरिसु तेसं आपत्ति वुत्ता । उदञ्जलवत्थूसु पि एसेव
नयो । एत्थ उदञ्जलं ति उदकचिक्खल्लो वुच्चति । एतेनेव उपायेन इतो
परानि सव्व्यानेव उदके धावनादिवत्थूनि वेदितव्वानि । अयं पन विसेसो ।
२५ पुष्पावलियवत्थूसु सचे पि न मोचनाधिप्पायस्स अनापत्ति, कीळनप्पच्चया
पन दुक्कटं होती ति ।

१. स्या० पोत्यके नत्थि । २. मुच्चति रया० । ३. अङ्गजातसामन्ता घट्टेन्ता तं अङ्ग-
जातं-स्या० । ४. आलसियं विमो-स्या० । ५. वित्थम्भेन्तस्स-स्या० । ६-६. वत्थुगाम-
स्या० । ७. एकपयोगेन-स्या० । ८. उम्भोलननिमि-म०; निमि-स्या० । ९. सङ्घा-
रो । १०. तात-तो०, स्या०, रो० ।

२. दुतियसङ्घादिसेसो

कायसंसग्गसिक्खापदवण्णना

३६. तेन समयेन बुद्धो भगवा (१७०.७) ति कायसंसग्गसिक्खापदं ।

R. 532

तत्रायं अनुत्तानपदवण्णना—अरञ्जे विहरती ति न आवेणिके अरञ्जे, जेतवनविहारस्सेव पच्चन्ते एकपस्से । मज्जे गम्भो ति तस्स^१ विहारस्स मज्जे गम्भो होति । समन्ता परियागारो ति समन्ता पनस्स मण्डलमालपरि-
क्खेपो^२ होति । सो किर मज्जे चतुरस्सं गम्भं कत्वा बहि मण्डल- 5
मालपरिक्खेपेन कतो, यथा सक्का होति अन्तोयेव आविञ्जन्तेहि^३
विचरितुं ।

सुपञ्जत्तं^४ ति सुदुपितं^५, यथा यथा यस्मिं^६ यस्मिं च ओकासे ठपितं
पासादिकं होति लोकरञ्जकं^७ तथा तथा तस्मिं तस्मिं ओकासे ठपितं, वत्तसी-
सेन हि सों एककिच्चं पि न करोति । एकच्चे वातपाने विवरन्तो^८ ति येसु 10
विवटेसु अन्धकारो होति तानि विवरन्तो येसु विवटेसु आलोको होति
तानि थकेन्तो ।

एवं बुद्धे सा ब्राह्मणी तं ब्राह्मणं एतद्दोषा ति एवं तेन ब्राह्मणेन
पसंसित्वा वुत्ते सा ब्राह्मणी “पसन्नो अयं ब्राह्मणो पव्वजितुकामो मज्जे”
ति सल्लक्खेत्वा निगूहितव्वं पि तं अत्तनो विप्पकारं पकासेन्ती केवलं 15
तस्स सद्धाविधातापेक्खा हुत्वा एतं “कुतो तस्स उळारत्तता” ति
आदिवचनमवोच । तत्थ उळारो अत्ता अस्सा ति उळारत्ता, उळारत्तनो
भावो उळारत्तता । कुलित्थीही ति आदीसु कुलित्थियो नाम घरसामि-
नियो^९ । कुलधीतरो^{१०} नाम पुरिसन्तरगता^{११} कुलधीतरो । कुलकुमारियो
नाम अनिव्विट्ठा^{१२} वुच्चन्ति । कुलसुण्हा नाम परकुलतो आनीता 20
कुलदारकानं वधूयो ।

B. 120

१. ० चस्स—स्या० । २. ० माळ०—म०, रो० । एवमुपरि पि । ३. आविज्जन्तेहि—
स्या० । ४. सुपञ्जत्तं—सो०, स्या० । ५. सुदुपु ठपितं—स्या०, म० । ६. यस्मिं—स्या० ।
पयगुपरि पि । ७. ० रञ्जितं—स्या० । ८. स्या०, रो० पोत्थवेसु नरिष । ९. घरसामिनियो—
म०; परसामिनियो—रो० । १०. कुलधीता—स्या०, रो० । ११. पुरिसन्तरं गता—सो०, रो० ।
१२. अनिव्विट्ठा—स्या०, रो०; अनिव्विट्ठा—म० ।

३७. ओतिण्णो(१७१.२६)ति यक्खादीहि विय सत्ता अन्तो उप्पज्जन्तेन रागेन ओतिण्णो, कूपादीनि विय सत्ता असमवेक्खित्वा^१ रजनीये^२ ठाने रज्जन्तो^३ सयं वा रागं ओतिण्णो, यस्मा पन उभयथा पि रागसमङ्गिस्सेवेतं अधिवचनं, तस्मा “ओतिण्णो नाम सारत्तो अपेक्खवा पटिवद्धचित्तो” ति

५ एवमस्स पदभाजनं वुत्तं ।

R. 533

तत्थ सारत्तो ति कायसंसर्गरागेन सुट्ठु रत्तो । अपेक्खवा ति कायसंसर्गापेक्खाय अपेक्खवा । पटिवद्धचित्तो ति कायसंसर्गरागेनेव तस्मि वत्थुस्मि पटिवद्धचित्तो । विपरिणतेना ति परिसुद्धभवङ्गसन्ततिसङ्घातं पकर्ति जहित्वा^४ अज्जया पवत्तेन, विरूपं वा परिणतेन^५ विरूपं परिवत्तेन,
१० यथा परिवत्तमानं विरूपं होति एवं परिवत्तेत्वा^६ ठितेना ति अधिप्पायो ।

३८. यस्मा पनेत^७ रागादीहि सम्पयोगं नातिवत्तति, तस्मा “विपरिणतं ति रत्तं पि चित्तं” ति आदिना नयेनस्स पदभाजनं वत्वा अन्ते इधाधिप्पेतमत्थं दस्सेन्तो “अपि च रत्तं चित्तं इमस्मि अत्थे अधिप्पेतं विपरिणतं” ति आह ।

१५ तदहु जाता ति तं दिवसं जाता^८ जातमत्ता अल्लमंसपेसिवण्णा, एवरूपाय पि हि सद्धिं कायसंसर्गे सङ्घादिसेसो, मेयुनवीतिककमे पाराजिकं, रहोनि सज्जस्सादे पाचित्तियं च होति । पगेवा ति पठममेव ।

कायसंसर्गं समापज्जेय्या ति हत्यग्गहणादिकायसम्पयोगं^९ कायमिस्सीभावं^{१०} समापज्जेय्य, यस्मा पनेतं समापज्जन्तस्स यो सो कायसंसर्गो
२० नाम सौ अत्यतो अज्जाचारो होति, रागवसेन अभिभवित्वा सज्जमवेलं आचारो,^{११} तस्मास्स सद्धेपनत्थं दस्सेन्तो “अज्जाचारो वुच्चती” ति पदभाजनमाह ।

हत्थग्गाहं^{१२} वा ति आदिभेदं पनस्स वित्त्यारेनत्थदस्सनं । तत्थ हत्थादीनं विभागदस्सनत्थं “हत्थो नाम कप्परं^{१३} उपादाया” ति आदिमाह ।

१. पेक्खित्वा-म० । २. रजनीये-रो० । ३. रज्जन्तो-रो० । ४. विजहित्वा-म० । जहेत्वा-रो० । ५. विपरिणतेन-रो० । ६. वत्तित्वा-म० । ७. पन तं-स्या०, रो० । ८. दिवसजाता-रो० । ९. हत्यग्गहणादि०-सी०, रो० । १०. मिस्सि०-स्या० । ११. अज्जाचारो-सी०, रो० । १२. हत्थग्गाहं-सी०, रो० । एवमुपरि पि । १३. कप्परं-स्या० । एवमुपरि पि ।

तत्थ कप्परं उपादाया (१७२.११) ति दुतियं^१ महासन्धिं^२ उपादाय ।
अञ्जत्थ पन मणिवन्धतो पट्टाय याव^३ अगनखा हत्थो इध सद्धि अग-
वाहाय^४ कप्परतो^५ पट्टाय अधिप्पेतो ।

B 121

सुद्धकेसा^६ वा ति सुत्तादीहि अमिस्सानं^७ सुद्धानं केसानंयेव^८ । वेणी
ति तीहि केसवट्ठीहि विनन्धित्वा कतकेसकलापस्सेतं नामं । सुत्तमिस्सा ति^९
पञ्चवण्णेन सुत्तेन केसे मिस्सेत्वा कता । मालामिस्सा ति वस्सिकपुप्फादीहि
मिस्सेत्वा तोहि केसवट्ठीहि विनन्धित्वा^{१०} कता, अविनन्धो पि वा केवलं
पुप्फमिस्सको केसकलापो इध “वेणी” ति वेदितव्वो । हिरञ्जमिस्सा ति
कहापणमालाय मिस्सेत्वा कता । सुवण्णमिस्सा ति सुवण्णचीरकेहि^{११} वा
पामङ्गादीहि वा मिस्सेत्वा कता । मुत्तामिस्सा ति मुत्तावलीहि^{१२} मिस्सेत्वा^{१३}
कता । मणिमिस्सा ति सुत्ताख्खेहि मणीहि मिस्सेत्वा कता । एतासु हि
यं किञ्चि वेणिं गणहन्तस्स सङ्गादिसेसो येव । “अहं मिस्सकवेणिं अगहेसि”
ति वदन्तस्स मोक्खो नत्थि । वेणिग्गहणेन^{१४} चेत्य केसा पि^{१५} गहिता व
होन्ति, तस्मा यो^{१६} एकं पि^{१७} केसं गण्हाति तस्सा पि आपत्तियेव ।

R. 534

हत्थं च वेणिं च ठपेत्वा ति इध वुत्तलक्खणं हत्थं च सब्वप्पकारं^{१८}
च वेणिं ठपेत्वा अवसेसं सरीरं “अङ्ग” ति वेदितव्वं । एवं परिच्छिन्नेसु
हत्थादीसु हत्थस्स गहणं हत्थग्गाहो, वेणिया गहणं वेणिग्गाहो, अवसेसस्स
सरीरस्स परामसनं अञ्जतरस्स वा अञ्जतरस्स वा अङ्गस्स परामसनं,
यो तं हत्थग्गाहं वा वेणिग्गाहं वा अञ्जतरस्स वा अञ्जतरस्स वा अङ्गस्स
परामसनं समापजेत्थ, तस्स सङ्गादिसेसो नाम आपत्ति निकायो होती ति ।^{१९}
अयं सिक्खापदस्स अत्थो ।

३६. यस्मा पन यो च हत्थग्गाहो यो च वेणिग्गाहो यं च अवसेसस्स
अङ्गस्स परामसनं तं सब्वं पि भेदतो द्वादसविधं होति, तस्मा तं भेदं
दस्सेतुं “आमसना परामसना” ति आदिना नयेन^{२०} तस्स^{२१} पदभाजनं वुत्तं ।
तत्थ यं च वुत्तं “आमसना नाम आमडुमत्ता” ति यं च “छुपनं नाम^{२२}

१-१. दुतियमहा-स्या० । २. रो० पोत्थके नत्थि । ३. ०नखायं-स्या० । ४. कप्प-
रतो-स्या० । ५. ०केसानं-स्या०, रो० । ६. ६. अमिस्सा सुद्धा केसायेव-म० । ७. ०वा-
स्या०, रो० । ८. ०चिरकेहि-स्या० । ९. ०वट्ठीहि-रो० । १०. वेणिग्गहणेन-सो०, रो० ।
११. रो० पोत्थके नत्थि । १२-१३. यो पि एकं-स्या०, रो० । १३-१३. नयेनस्स-म० ।

फुट्टमत्तं" (१७३.१) ति, इमेसं अयं विसेसो—आमसना ति आपञ्चना फुट्टोकासं अनतिवकमित्वा पि तत्येव सङ्घट्टना । अयं हि "आमट्टमत्ता" ति वुच्चति । लुपनं ति सङ्घट्टेत्वा^१ फुट्टमत्तं ।

P. 122

यं पि उम्मसनाय^२ च उल्लङ्घनाय च^३ निद्देसे "उद्धं उच्चारणा" ति एकमेव पदं वुत्तं । तत्रा पि अयं विसेसो—पठमं अत्तनो कायस्स इत्थिया काये उद्धं पेसनवसेन वुत्तं, दुतियं इत्थिया कायं उक्खिपनवसेन, सेसं पाकटमेव ।

R. 535

४०. इदानीं ख्यायं ओत्तिण्णो विपरिण्णतेन चित्तेन कायसंसर्गं समापञ्चति, तस्स एतेसं पदानं वसेन वित्यारत्तो आपत्तिभेदं दस्सेन्तो
 १० "इत्थी च होति इत्थिसञ्जी सारत्तो च भिक्खु च नं इत्थिया कायेन कायं" ति आदिमाह । तत्थ भिक्खु च नं इत्थिया कायेन कायं ति सो^४ सारत्तो च इत्थिसञ्जी च भिक्खु अत्तनो कायेन । नं ति निपातमत्तं । अथ वा एतं तस्सा इत्थिया हत्यादिभेदं कायं । आमसति परामसती ति एतेसु चे^५ एकेना पि आकारेण अज्झाचरति, आपत्ति सङ्घादिसेसस्स ।
 १५ तत्थ सर्कि आमसतो एका आपत्ति, पुनप्पुनं आमसतो पयोगे पयोगे सङ्घादिसेसो ।

परामसन्तो पि सचे कायतो अमोचेत्वा व इतो चित्तो च अत्तनो हत्थं वा कायं वा सञ्चोपेति हरति पेसेति दिवसं पि परामसतो एका व आपत्ति । सचे कायतो मोचेत्वा मोचेत्वा परामसति पयोगे पयोगे आपत्ति ।

२० ओमसन्तो पि सचे कायतो अमोचेत्वा व इत्थिया मत्थकतो पट्ठाय याव पादपिण्डि ओमसति एका व आपत्ति । सचे पन उदरादीसु^६ तं तं ठानं पत्वा मुञ्चित्वा मुञ्चित्वा^७ ओमसति पयोगे पयोगे आपत्ति । उम्मसनाय पि पादतो पट्ठाय याव सीसं उम्ममन्तस्स एसेव नयो ।

ओलङ्घनाय मातुगामं केसेमु गहेत्वा नामेत्वा^८ चुम्भनादीसु यं
 २५ अज्झाचारं इच्छति तं कत्वा मुञ्चतो एका व^९ आपत्ति । उद्धितं पुनप्पुन

१. अवङ्घट्टेत्वा—स्या०, म० । २-२. उम्मसना यं च उल्लङ्घना यं च—रो० । ३. यो—रो० । ४. चेव—सी०, म्या०, रो० । ५. उदरादीसु—रो० । ६. स्या० पोत्थके नत्थि । ७. मोचयेत्वा—स्या० । ८. मुञ्चतो—सी०, रो० । ९. स्या० पोत्थके नत्थि ।

नामयतो पयोगे पयोगे आपत्ति । उच्छङ्खनाय (१७३.४) पि केसेसु वा हत्येसु वा गहेत्वा वुट्ठापयतो^१ एसेव नयो ।

आकङ्कटनाय अत्तनो अभिमुखं आकङ्कन्तो याव न मुञ्चति^२ एका^३ व आपत्ति । मुञ्चित्वा मुञ्चित्वा आकङ्कन्तस्स पयोगे पयोगे आपत्ति । पत्तिकङ्कटनाय^४ पि परम्मुखं पिट्ठियं गहेत्वा पतिपणामयतो^५ एसेव नयो । ^६

अभिनिग्गण्हाय हत्ये वा बाहाय वा दळ्हं गहेत्वा योजनं पि गच्छतो एका व आपत्ति । मुञ्चित्वा पुनप्पुनं गण्हतो पयोगे पयोगे आपत्ति । अमुञ्चित्वा पुनप्पुनं फुसतो च अलिङ्गतो च पयोगे पयोगे आपत्ती ति महा-सुम्मत्येरो^७ आह । महापदुमत्येरो पनाह — “मूलगहणमेव^८ पमाणं, तस्मा याव न मुञ्चति ताव एका व आपत्ती” ति । ^{१०}

B. 123

R. 536

अभिनिष्पीळनाय वत्येन वा आभरणेन वा सद्धिं पीळयतो^९ अङ्गं अफुसन्तस्स थुल्लच्चयं, फुसन्तस्स सङ्घादिसो, एकपयोगेन^{१०} एका आपत्ति, नानापयोगेन नाना ।

गहणल्लुपनेसु^{११} अञ्जं किञ्चि^{१२} विकारं अकरोन्तो पि गहितमत्त-फुट्टमत्तेना पि आपत्तिं आपज्जति । ^{१५}

एवमेतेसु आमसनादीसु एकेना पि आकारेन अज्झाचरतो इत्थिया इत्थिसञ्जिस्स सङ्घादिसो, वेमतिकस्स थुल्लच्चयं, पण्डकपुरिसतिरच्छानगत-सञ्जिस्सा पि थुल्लच्चयमेव । पण्डके पण्डकसञ्जिस्स थुल्लच्चयं, वेमतिकस्स दुक्कटं । पुरिसतिरच्छानगतइत्थिसञ्जिस्स^{१३} दुक्कटमेव । पुरिसे पुरिस-सञ्जिस्सा पि वेमतिकस्सा पि इत्थिपण्डकतिरच्छानगतसञ्जिस्सा पि ^{२०} दुक्कटमेव । तिरच्छानगते पि सञ्जाकारेन दुक्कटमेवा ति ।

४१. इमा एकमूलकनये वुत्ता आपत्तियो सल्लक्खेत्वा इमिना व^{१४} उपायेन “द्वे इत्थियो द्विन्नं इत्थीनं” ति आदिवसेन वुत्ते दुमूलकनये^{१५} पि

१. उट्ठापयतो—स्या०, म० । २. मुञ्चति—सी०, रो० । ३. ताव एका—म० । ४. पटि०—स्या० । ५. पटिपणामयतो—स्या०, म० । ६. महापुम०—म० । ७. मूलगहण०—सी०, रो० । ८. एव—म० । ९. निष्पीळयतो—स्या० । १०. एकप्प०—स्या० । ११. गहणे०—रो० । १२. किञ्चि—म० । १३. सञ्जिस्सा पि—म०; गते इत्थि०—सी०, रो० । १४. व—सी०, स्या० । १५. द्वि—सी०, स्या०, रो० ।

दिगुणा^१ आपत्तियो वेदितव्वा । यथा च द्वीसु इत्थीसु द्वे सङ्घादिसेसा;
एवं सम्बहुलासु सम्बहुला वेदितव्वा ।

यो हि एकतो ठिता सम्बहुला इत्थियो वाहाहि^२ परिक्लिपित्वा
गण्हाति सो यत्तका इत्थियो फुट्ठा तासं गणनाय सङ्घादिसेसे^३ आपज्जति,
५ मज्झगतानं गणनाय थुल्लच्चये^४ । ता हि तेन कायपटिवद्धेन आमट्ठा होन्ति ।
यो पन सम्बहुलानं अङ्गुलियो वा केसे वा एकतो कत्वा गण्हाति, सो
अङ्गुलियो च केसे च अगणत्वा इत्थियो गणत्वा सङ्घादिसेसेहि कारेतव्वो ।
यासं च इत्थीनं अङ्गुलियो वा केसा वा मज्झगता होन्ति, तासं गणनाय
थुल्लच्चये आपज्जति । ता हि तेन कायपटिवद्धेन आमट्ठा होन्ति, सम्बहुला
B. 124 10 पन इत्थियो कायपटिवद्धेहि रज्जुवत्थादीहि परिक्लिपित्वा गण्हन्तो सव्वासं-
येव अन्तो परिक्लेपगतानं गणनाय थुल्लच्चये^५ आपज्जति । महापच्चरियं
R. 537 अफुट्ठासु दुक्कटं वुत्तं । तत्थ यस्मा पालियं कायपटिवद्धपटिवद्धेन^६ आम-
सनं नाम नत्थि, तस्मा सव्वं पि कायपटिवद्धपटिवद्धं कायपटिवद्धेनेव
सङ्गहेत्वा महाअट्ठकयायं च कुरुन्दियं च वुत्तो पुरिमनयोयेवेत्थ^७ युत्ततरो
15 दिस्सति ।

यो हि हत्येन हत्थं गहेत्वा पटिपाटिया ठितासु इत्थीसु समसारागो
एकं हत्ये गण्हाति, सो गहितित्थिया वसेन एकं सङ्घादिसेसं आपज्जति,
इतरासं गणनाय पुरिमनयेनेव थुल्लच्चये^८ । सचे सो तं कायपटिवद्धे वत्ये वा
पुप्फे वा गण्हाति, सव्वासं गणनाय थुल्लच्चये आपज्जति । ययेव हि रज्जु-
20 वत्थादीहि परिक्लिपन्तेन सव्वा पि कायपटिवद्धेन आमट्ठा होन्ति, तथा
इघा पि सव्वा पि^९ कायपटिवद्धेन आमट्ठा होन्ति । सचे पन ता इत्थियो
अञ्जमञ्जं वत्यकोटियं गहेत्वा ठिता होन्ति, तत्र चेसो पुरिमनयेनेव पठमं
इत्थिं हत्ये गण्हाति गहितायवसेन सङ्घादिसेसं आपज्जति, इतरासं गणनाय
दुक्कटानि । सव्वासं हि तासं तेन पुरिमनयेनेव कायपटिवद्धेन कायपटिवद्धं
25 आमट्ठं होति । सचे पन सो पि तं कायपटिवद्धेयेव^{१०} गण्हाति तस्सा^{११}
वसेन थुल्लच्चयं आपज्जति, इतरासं गणनाय अनन्तरनयेनेव दुक्कटानि ।

१. द्वि-सी०, स्या०, रो० । २. बहाहि-रो० । ३. ०सेसं-रो० । ४. च्चय-
रो० । ५. कायपटिवद्धपटि-म० । एवमुपरि पि । ६. ०नयो चेत्य-सी०, स्या०, रो० ।
७. स्या० पोत्थके नत्थि । ८. ०वद्धेन येव-रो० । ९. तस्स-म० ।

यो पन घनवत्यनिवत्यं^१ इत्थि कायसंसगारागेन वत्ये घट्टेति, थुल्लच्चयं । विरलवत्यनिवत्यं^२ घट्टेति, तत्र चे वत्यन्तरेहि इत्थिया वा निक्खन्तलोमानि भिक्खुं भिक्खुनो वा पविट्ठलोमानि इत्थि फुसन्ति, उभिन्नं लोमानियेव वा लोमानि फुसन्ति, सङ्खादिसेसो । उपादिन्नकेन हि कम्मजरूपेण उपादिन्नकं वा अनुपादिन्नकं वा अनुपादिन्नकेन पि केनचि^३ केसा- 5 दिना उपादिन्नकं वा अनुपादिन्नकं वा फुसन्तो पि सङ्खादिसेसं आपज्जति-येव ।

तत्थ कुरुन्दियं “लोमानि गणेत्वा सङ्खादिसेसो” ति वुत्तं । महा-अट्ठकायं पन “लोमानि गणेत्वा आपत्तिया न कारेतब्बो, एकमेव सङ्खादिसेसं आपज्जति । सङ्घिकमञ्चे^४ पन अपच्चत्थरित्वा निपन्तो लोमानि गणेत्वा 10 कारेतब्बो” ति वुत्तं, तदेव युत्तं । इत्थिवसेन हि अयं आपत्ति, न कोट्टास-वसेना ति ।

R. 538

एत्थाह “यो पन ‘कायपटिवद्धं गण्हिस्सामी’ ति कायं गण्हाति, ‘कायं गण्हिस्सामी’ ति कायपटिवद्धं गण्हाति, सो किं आपज्जती” ति । महासुम्मत्येरो ताव “यथावत्युकमेवा” ति वदति । अयं किरस्स लद्धि— 15

B. 125

“वत्युसञ्जा च रागो च, फस्सपटिविजानना” ।

यथा निद्दिट्ठनिद्देसे, गरुक्कं तेन कारये” ति ॥

एत्थ “वत्यू” ति इत्थी । “सञ्जा” ति इत्थिसञ्जा^५ । “रागो” ति कायसंसगारागो । “फस्स पटिविजानना” ति कायसंसगगफस्सजानना^६ । तस्मा यो इत्थिया^७ इत्थिसञ्जी कायसंसगारागेन “कायपटिवद्धं गहेस्सामी” 20 ति पवत्तो पि कायं फुसति, गरुक्कं सङ्खादिसेसंयेव आपज्जति । इतरो पि थुल्लच्चयं ति महापदुमत्येरो पनाह—

“सञ्जाय विरागितम्हि, गहणे च विरागिते ।

यथा निद्दिट्ठनिद्देसे, गरुक्कं तत्थ न दिस्सत्तो” ति ॥

१. पण०-रो० । २. विरल०-म०, रो० । ३. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ४. सङ्घिके मञ्चे-स्या० । ५. फस्सपटि०-म०; फस्सं पटि०-सो०, रो० । एवमुपरि पि । ६. इत्यो०-सो०, स्या०, रो० । ७. फस्सं जानना-सो०, रो० । ८. स्या० पोत्यके नत्थि ।

अस्स' पनाय' लद्धि इत्थिया इत्थिसञ्जिनो हि सङ्घादिसेसो वुत्तो ।
 इमिना च इत्थिसञ्जा विरागिता कायपटिवद्धे कायपटिवद्धसञ्जा
 उप्पादिता, तं गण्हन्तस्स पन थुल्लच्चयं वुत्तं । इमिना च गहणं पि
 विरागितं तं अगहेत्वा^२ इत्थी गहिता, तस्मा एत्थ इत्थिसञ्जाय अभावतो
 ५ सङ्घादिसेसो न दिस्सति, कायपटिवद्धस्स अगहितत्ता थुल्लच्चयं न दिस्सति,
 कायसंसर्गरागेन फुट्ठत्ता पन दुक्कटं । कायसंसर्गरागेन हि इमं नाम वत्थुं
 फुसतो अनापत्ती ति नत्थि, तस्मा दुक्कटमेवा ति ।

इदं च पन वत्वा इदं^३ चतुक्कमाह । “सारत्तं गण्हिस्सामी’ ति
 सारत्तं गण्हि सङ्घादिसेसो, ‘विरत्तं गण्हिस्सामी’ ति विरत्तं गण्हि दुक्कटं,
 १० ‘सारत्तं गण्हिस्सामी’ ति विरत्तं गण्हि दुक्कटं^४, ‘विरत्तं गण्हिस्सामी’
 ति सारत्तं गण्हि दुक्कटमेवा” ति । किञ्चा पि एवमाह ? अथ खो
 महासुम्मत्थेरादोयेवेत्थ “इत्थि च होति इत्थिसञ्जी सारत्तो च भिक्खु
 K. 539 च नं इत्थिया कायेन कायपटिवद्धं आमसति परामसति...पे०...
 गण्हाति छुपति आपत्ति थुल्लच्चयस्सा” ति इमाय पालिया “यो हि
 १५ एकतो ठिता सम्बहुला इत्थियो वाहाहि परिक्खपित्वा गण्हाति, सो
 B. 126 यत्तका इत्थियो फुट्ठा तासं गणनाय सङ्घादिसेसे आपज्जति, मज्झगतानं
 गणनाय थुल्लच्चये” ति आदीहि अट्ठकयाविनिच्छयेहि च समेति । यदि हि
 सञ्जादिविरागेन विरागितं नाम भवेय्य “पण्डको च होति इत्थिसञ्जी”
 ति आदीसु विय “कायपटिवद्धं च होति कायसञ्जी चा” ति आदिना पि
 २० नयेन पालियं विसेसं वदेय्य । यस्मा पन सो न वुत्तो, तस्मा इत्थिया
 इत्थिसञ्जाय सति इत्थि आमसन्तस्स सङ्घादिसेसो, कायपटिवद्धं
 आमसन्तस्स थुल्लच्चयं ति यथावत्थुकमेव युज्जति ।

महापच्चरियं पि चेत्तं वुत्तं—“नीलं पारुपित्वा सयिताय
 काञ्चित्थिया^१ कायं घट्टेस्सामी’ ति कायं घट्टेति, सङ्घादिसेसो; ‘कायं
 २५ घट्टेस्सामी’ ति नीलं घट्टेति, थुल्लच्चयं; ‘नीलं घट्टेस्सामी’ ति कायं घट्टेति,
 सङ्घादिसेसो; ‘नीलं घट्टेस्सामी’ ति नीलं घट्टेति, थुल्लच्चयं” ति ।

१-१. वत्सापायं-स्या०, म० । २. अगहेत्वा-सो०, रो० । एवमुपरि पि ।
 ३. इदं-सो०, स्या०, रो० । ४. सो०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । ५. कालि०-रो० ।

४२. यो पायं “इत्थी च पण्डको चा” (१७५.१३) ति आदिना नयेन वत्थुमिस्सकनयो वुत्तो, तस्मिं पि वत्थुसञ्जाविमतिवसेन वुत्ता आपत्तियो पालियं असम्मूहन्तेन वेदितव्वा ।

४३. कायेन कायपटिवद्धवारे^१ पन इत्थिया इत्थिसञ्जिस्स काय-पटिवद्धं गण्हतो थुल्लच्चयं, सेसे सब्बत्थ दुक्कटं । कायपटिवद्धेन कायवारे^५ पि एसेव नयो । कायपटिवद्धेन कायपटिवद्धवारे च निस्सग्गियेन कायवारा-दीसु चस्स सब्बत्थ दुक्कटमेव ।

४४. “इत्थी च होति इत्थिसञ्जी सारत्तो च इत्थी च नं भिक्खुस्स कायेन कायं” ति आदिवारो पन भिक्खुमिह मातुगामस्स रागवसेन^३ वुत्तो । नत्थ इत्थी च नं भिक्खुस्स कायेन कायं ति भिक्खुमिह सारत्ता इत्थी^{१०} तस्स निसिन्नोकासं वा निपन्नोकासं वा गत्त्वा अत्तनो कायेन तं भिक्खुस्स कायं आमसति...पे०^३... छुपति । सेवनाधिप्पायो कायेन वायमति, रुस्सं पटिविजानाती ति एवं ताय आमट्ठो वा छुपितो वा सेवनाधिप्पायो हुत्वा सचे फस्सं^५ पटिविजाननत्थं^५ ईसकं पि कायं चालेति फन्दति, सङ्घा-दिसेसं आपज्जति ।

15

४५. द्वे इत्थियो ति एत्थ द्वे सङ्घादिसेसे आपज्जति, इत्थिया च पण्डके च सङ्घादिसेसेन सह दुक्कटं । एतेन उपायेन याव “निस्सग्गियेन निस्सग्गियं आमसति, सेवनाधिप्पायो कायेन वायमति न च फस्सं पटिविजानाति, आपत्ति दुक्कटस्सा” ति ताव पुरिमनयेनेव आपत्तिभेदो वेदितव्वो ।

R. 540

20

४६. एत्थ च कायेन वायमति न च फस्सं पटिविजानाती ति अत्तना निस्सट्ठं पुप्फं वा फलं वा इत्थि अत्तनो निस्सग्गियेन पुप्फेन वा फलेन वा पहरन्ति दिस्वा कायेन वा^१ विकारं करोति, अज्झुलं वा चालेति, भमुकं वा उक्खिपति, अक्खि वा निखणति, अञ्जं वा एवरूपं विकारं करोति, अयं वुब्बति “कायेन वायमति न च फस्सं पटिविजानाती” ति ।

B. 127

25

१. ०पटिवद्ध०-म० । एवमुपरि पि । २. साराग०-स्या०, रो० । ३. सी०, स्या०, रो० पोत्थनेमु नत्थि । ४-४. फस्सपटि०-म० । ५. म० पोत्थके नत्थि ।

अयं पि कायेन वायमित्तता दुक्कटं आपज्जति, द्वीसु इत्थीसु द्वे, पण्डक-
इत्थीसु^१ पि द्वे एव दुक्कटे आपज्जति ।

एवं वत्थुवसेन वित्यारतो आपत्तिभेदं दस्सेत्वा इदानीं लवखणवसेन
सह्वेपतो आपत्तिभेदं च अनापत्ति^२ च दस्सेन्तो “सेवनाधिप्पायो (१८१.१६)
५ ति आदिमाह । तत्थ पुरिमनयेन^३ इत्थिया फुट्ठो समानो सेवनाधिप्पायो
कायेन वायमति, फस्सं पटिविजानाती ति तिवज्झसम्पत्तिया सङ्घादिसेसो ।
दुतिये नये निस्सगियेन निस्सगियामसने विय वायमित्वा अच्छुपने^४ विय च
फस्सस्स अपटिविजाननतो^५ दुवज्झसम्पत्तिया^६ दुक्कटं । ततिये कायेन अवाय-
मतो अनापत्ति । यो हि सेवनाधिप्पायो पि निच्चलेन कायेन केवलं फस्सं
१० पटिविजानाति सादियति अनुभोति, तस्स चित्तुप्पादमत्ते आपत्तिया अभा-
वतो अनापत्ति । चतुत्थे पन निस्सगियेन निस्सगियामसने विय फस्स-
पटिविजाननं^७ पि नत्थि, केवलं चित्तुप्पादमत्तमेव, तस्मा अनापत्ति^८ ।
मोक्खाधिप्पायस्स सब्बाकारेसु अनापत्तियेव^९ ।

एत्थ पन यो इत्थिया गहितो तं अत्तनो सरीरा मोचेतुकामो पटि-
१५ प्पणामेति वा पहरति वा अयं कायेन वायमति फस्सं पटिविजानाति ।
यो आगच्छन्ति दिस्वा ततो मुञ्चितुकामो^{१०} उत्तासेत्वा पलापेति, अयं कायेन
वायमति न च फस्सं पटिविजानाति । यो तादिसं दीघजाति^{११} काये आरूढ्हं
R. 541 दिस्वा “सनिक्कं” गच्छतु घट्टियमाना अनत्याय संवत्तेय्या” ति न घट्टेति^{१२},
इत्थिमेव वा अङ्गं फुसमानं भत्वा “एसा ‘अनत्थिको अयं मया’ ति सयमेव
२० पक्कमिस्सती” ति अजानन्तो विय निच्चलो होति, वलवतित्थिया^{१३} वा
गाळ्हं आलिङ्गित्वा गहितो दहरभिक्षु पलायितुकामो पि सुट्ठु गहितत्ता
निच्चलो होति, अयं न च कायेन वायमति, फस्सं पटिविजानाति । यो पन
B. 128 आगच्छन्ति दिस्वा “आगच्छतु ताव ततो नं पहरित्वा वा पणामेत्वा वा

१. इत्थिपण्डकेसु-म० । २. अनापत्तिभेदं-म० । ३. नये-स्या, म० । ४. अच्छुपने-
म० । ५. अपटि-म०; दुक्कटं-सो०; अपटिविजानतो दुक्कटं-रो० । ६. अपटिविजानता-
म०; विजानता-स्या० । ७. येव-सो०, रो० । ८. पत्ति-सो०, स्या०, रो० ।
९. मुञ्चितु-स्या०, म० । १०. जातिकं-स्या० । ११. सणिकं-स्या०, म० । १२. घट्टि-
रो० । १३. वलवित्थिया-स्या०, म० ।

पक्कमिस्सामी” ति निच्चलो होति, अयं मोक्खाधिप्पायो न च कायेन वाय-
मति, न च फस्सं पटिविजानाती ति वेदितब्बो ।

४७. असञ्चिच्चा (१८२.२) ति इमिना उपायेन इमं फुसिस्सामी
ति अचेत्तेत्वा, एवं^१ हि अचेत्तेत्वा^२ पत्तपटिग्गहणादीसु मातुगामस्स अङ्गे
फुट्ठे पि अनापत्ति ।

5

असत्तिया ति अञ्जविहितो होति मातुगामं फुसामी ति सति नत्थि,
एवं असत्तिया हत्थपादपसारणादिकाले फुसन्तस्स अनापत्ति ।

अजानन्तस्सा ति दारकवेसेन ठितं दारिकं^३ “इत्थी” ति अजानन्तो
केनचिदेव करणीयेन फुसति, एवं “इत्थी” ति अजानन्तस्स फुसतो अनापत्ति ।

असादियन्तस्सा ति कायसंसग्गं असादियन्तस्स, तस्स बाहापरम्प- 10
राय नीतभिक्खुस्स विय अनापत्ति । उम्मत्तकादयो वुत्तनया एव । इध
पन उदायित्थेरो आदिकम्मिको, तस्स अनापत्ति आदिकम्मिकस्सा ति ।

पद्भाजनीयवण्णना निद्धिता ।

समुद्धानादीसु इदं सिक्खापदं पठमपाराजिकसमुद्धानं कायचित्ततो
समुद्धाति, किरिया^४, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्मं,
अकुसलचित्तं, द्विवेदनं, सुखमज्झत्तद्वयेना ति ।

15

४८. विनीतवत्थूसु – मातुया मातुपेमेना ति मातुपेमेन मातुया
कायं आमसि^५ । एस नयो धीतुभगिनिवत्थूसु । तत्थ यस्मा माता वा
होतु धीता वा इत्थी नाम सब्बा पि ब्रह्मचरियस्स पारिपत्थिका व ।
तस्मा “अयं मे माता अयं^६ धीता अयं^७ भगिनी” ति गेहसितपेमेन आमसतो
पि दुक्कमट्ठेव वुत्तं ।

20

इमं पन भगवतो आणं अनुस्सरन्तेन^८ सचे पि नदीसोतेन बुद्ध्यमानं
मातरं पस्सति नेव हत्थेन परामसितव्वा । पण्डितेन पन भिक्खुना नावा वा
फलकं वा कदलिकखन्धो वा दारुखन्धो वा उपसंहरितव्वा । तस्मि असति
कासावं पि उपसंहरित्वा पुरतो ठपेतव्वं, “एत्थ गण्हाही” ति पन न
वत्तव्वा । गहिंते परिक्खारं कड्ढामी ति कड्ढन्तेन गन्तव्वं । सचे भायति 25

R. 542

B. 129

१. से० पोत्थके नत्थि । २. ०दित्वा—त्था० । ३. किरियं—म० । ४. आमसति—
त्था०, से० । ५. अयं मे—म० ।

पुरतो पुरतो गत्वा “मा भायी” ति समस्सासेतव्वा । सचे भायमाना^१ पुत्तस्स सहसा खन्वे वा अभिरूहति^२, हत्ये वा गण्हाति, न “अपेहि महल्लिके” ति निद्धुनितव्वा, थलं पापेतव्वा । कद्दमे लग्गाय पि कूपे पतिताय पि एसेव नयो ।

- ५ तत्रा^३ पि हि योत्तं वा वत्थं वा पक्खिपित्वा हत्येन गहितभावं जत्वा उद्धरितव्वा, नत्वेव आमसितव्वा । न केवलं च मातुगामस्स सरीरमेव अनामासं, निवासनपापुरणं^४ पि आभरणभण्डं पि तिणण्डुपकं वा ताळपण्णमुद्दिकं^५ वा उपादाय अनामासमेव, तं च खो निवासनपारुपनं पिलन्धनत्याय^६ ठपितमेव । सचे पन निवासनं वा पारुपनं^७ वा परिवत्तेत्वा
- १० चीवरत्याय पादमूले ठपेति वट्टति । आभरणभण्डेसु पन सीसपसाधनकं^८ दन्तसूचिआदिकणियभण्डं^९ “इमं भन्ते तुम्हाकं^{१०} गण्हा^{११}” ति दीयमानं^{१२} सिपाटिकासूचिआदिउपकरणत्याय गहेतव्वं । सुवण्णरजतमुत्तादिमयं पन अनामासमेव दीयमानं पि न गहेतव्वं । न केवलं च एतासं सरीरूपगमेव अनामासं, इत्थिसण्ठानेन कतं कट्टरूपं पि दन्तरूपं पि अयरूपं पि लोहरूपं
- १५ पि तिपुरुषं पि पोत्थकरूपं पि सव्वरतनरूपं पि अन्तमसो पिट्टमयरूपं^{१३} पि अनामासमेव । परिभोगत्याय पन “इदं तुम्हाकं होतू” ति लभित्वा ठपेत्वा सव्वरतनमयं अवसेसं भिन्दित्वा उपकरणारहं उपकरणे परिभोगारहं^{१४} परिभोगे उपनेतुं वट्टति ।

- यथा च इत्थिरूपकं^{१५}; एवं सत्तविधं पि^{१६} घञ्जं^{१७} अनामासं । तस्मा
- २० खेत्तमज्जेन गच्छता तत्थ जातकं पि घञ्जफलं न आमसन्तेन गन्तव्वं । सचे घरद्वारे वा अन्तरामगे^{१८} वा घञ्जं पसारितं होति पस्सेन च मग्गो अत्थि न मद्दत्तेन गन्तव्वं^{१९} । गमनमग्गे असति मग्गं अधिट्ठाय गन्तव्वं । अन्तरघरे घञ्जस्स उपरि आसनं पञ्जापेत्वा देन्ति निसीदितुं वट्टति । केचि आसनसालाय^{२०} घञ्जं आकिरन्ति, सचे सक्का होति हरापेतुं हरापेतव्वं,

५. ५१३

१. भायमाना-रो०; बुग्गमाना-स्या० । २. ० रूहति-स्या०, म० । ३. तत्र-म० । ४. ० पापुरणं-म०; ० पारुपनं-स्या० । ५. ताल-स्या०, म० । ६. पिळ-म० । ७. ० पण-रो० । ८-९. ० पसाधनकं-स्या०; ० धनवदन्त-म० । १०. तुम्हे-स्या० । ११. गण्हा-स्या० । १२. दिव्यमानं-म० । १३. ० मयं रूपं-स्या० । १४. ० च-स्या० । १५. इत्थी-स्या०, रो० । १६-१७. घञ्जं पि-स्या० । १८. मग्गे-स्या० । १९. गन्तव्वो-रो० । २०. सालाय-म० ।

नो चे एकमन्तं धञ्जं अमद्दत्तेन पीठकं पञ्चापेत्वा निसीदितब्बं । सचे
ओकासो न होति, मनुस्सा धञ्जमज्जेयेव आसनं^१ पञ्चापेत्वा देन्ति,
निसीदितब्बं^२ । तत्थ जातकानि मुग्गमासादीनि अपरण्णानि^३ पि ताळपन-
सादीनि वा फलानि कीळन्तेन न आमसितब्बानि । मनुस्सेहि रासिकत्तेसु
पि एसेव नयो । अरञ्जे पन रुक्खतो पतितानि फलानि “अनुपसम्पन्नानं^४
दस्सामी” ति गण्हितुं वट्ठति ।

मुत्ता, मणि, वेळुरियो, सङ्खो, सिला, पवाळं, रजतं, जातरूपं, लोहि-
तङ्खो, मसारगल्लं ति इमेसु दससु रतनेसु मुत्ता अधोता^५ अनिविद्धा^६ यथा-
जाता व आमसितुं वट्ठति । सेसा अनामासा ति वदन्ति । महापच्चरियं पन
“मुत्ता धोता पि अधोता पि अनामासा भण्डमूलत्थाय च सम्पटिच्छित्तुं न^७
वट्ठति, कुट्टरोगस्स भेसब्बत्थाय पन वट्ठती” ति वुत्तं । अन्तमसो जातिफलकं^८
उपादाय सब्बो पि नीलपीतादिवण्णभेदो मणि धोतविद्धवट्ठितो अनामासो,
यथाजातो पन आकरमुत्तो पत्तादिभण्डमूलत्थं सम्पटिच्छित्तुं वट्ठती ति
वुत्तो । सो पि महापच्चरियं पटिक्खित्तो, पचित्वा कतो काचमणियेवेको
वट्ठती ति वुत्तो । वेळुरियो पि मणिसदिसो व विनिच्छयो ।

B. 130

15

सङ्खो धमनसङ्खो च धोतविद्धो च रतनमिस्सो^९ अनामासो ।
पानीयसङ्खो धोतो पि अधोतो पि आमासो व, सेसं च^{१०} अञ्जनादिभेसब्ब-
त्थाय पि भण्डमूलत्थाय पि सम्पटिच्छित्तुं वट्ठति । सिला धोतविद्धा
रतनसंयुत्ता मुग्गवण्णा व अनामासा । सेसा सत्थकनिसानादिअत्थाय^{११}
गण्हितुं वट्ठति । एत्थ च रतनसंयुत्ता ति सुवण्णेन सद्धि योजेत्वा पचित्वा^{१२}
कता ति वदन्ति । पवाळं धोतविद्धं अनामासं । सेसं आमासं च^{१३} भण्डमूलत्थं
च सम्पटिच्छित्तुं वट्ठति । महापच्चरियं पन “धोतं पि अधोतं पि सब्बं अना-
मासं, न च सम्पटिच्छित्तुं वट्ठती” ति वुत्तं ।

R. 544

रजतं च^{१४} जातरूपं च कतभण्डं^{१५} पि अकतभण्डं^{१६} पि सव्वेन सब्बं
वीजतो पट्टाय अनामासं च असम्पटिच्छियं च, उत्तरराजपुत्तो किर सुवण्ण-

25

१. स्या०, २० पोत्येसु नरिय । २. ०नावट्टेसु पि एसेव नयो—स्या० । ३. अपरत्तानि-
स्या० । ४-४. षधोतविद्धा—स्या० । ५. ०फळिकं—स्या० । ६. ०च—स्या० । ७. २० पोत्यके
नरिय । ८. ०निघडादि०—स्या० । ९. सी०, म० पोत्येसु नरिय । १०. म० पोत्यके नरिय ।
११. वट्ठ—सी० । १२. पकट—सी० ।

चेतियं कारेत्वा महापदुमत्येरस्स पेसेसि । धेरो “न कप्पती” ति पटि-
 क्खिपि । चेतियधरे सुवण्णपदुमसुवण्णवुब्बुक्कादीनि होन्ति, एतानि पि
 अनामासानि । चेतियघरगोपका पन रुपियछड्डुकट्टाने ठिता, तस्मा तेसं
 केळापितुं^१ वट्टती ति वुत्तं । कुण्णन्दियं पन तं पटिक्खत्तं । सुवण्णचेतिये कच-
 5 वरमेव हरितुं वट्टती ति एत्तकमेव अनुज्जातं । आरकूटलोहं^२ पि जातरूप-
 गतिकमेव अनामासं ति सव्वट्टकथासु वुत्तं । सेनासनपरिभोगे^३ पन सव्वो^४
 कप्पियो^५, तस्मा जातरूपरजतमया सव्वे पि सेनासनपरिक्खारा आमासा ।
 B 131 भिक्खून् धम्मविनयवण्णनट्टाने रतनमण्डपे करोन्ति फलिकत्थम्भे रतनदाम-
 पतिमण्डिते^६, तत्थ सव्वूपकरणानि भिक्खून् पटिजग्गितुं वट्टति ।

- 10 लोहितङ्कमसारगल्ला^७ धोतविद्धा अनामासा, इतरे आमासा,
 भण्डमूलत्याय वट्टन्ती^८ ति वुत्ता । महापच्चरियं पन “धोता पि अधोता पि
 सव्वसो अनामासा न च सम्पटिच्छित्तुं वट्टन्ती^९” ति वुत्तं ।

सव्वं आवुघभण्डं अनामासं, भण्डमूलत्याय दीयमानं पि न
 सम्पटिच्छित्तव्वं । सत्यवणिज्जा नाम न वट्टति । सुद्धधनुदण्डो^{१०} पि धनुजिया
 15 पि पतोदो पि अब्हुसो पि अन्तमसो वासिफरसुआदीनि पि आवुघसद्धेपेन
 क्तानि अनामासानि । सचे केनचि विहारे सत्ति वा तोमरो वा ठपितो
 होति, विहारं जग्गन्तेन “हरन्तू” ति सामिकानं पेसेतव्वं । सचे न हरन्ति,
 तं अचालेन्तेन विहारो पटिजग्गितव्वो^{११} । युद्धभूमियं पतितं अस्सि वा सत्ति
 वा तोमरं वा दिस्वा पासाणेन वा केनचि वा अस्सि^{१२} भिन्दित्वा^{१३} सत्यकत्याय
 R. 545 20 गहेतुं वट्टति, इतरानि पि वियोजेत्वा किञ्चि सत्यकत्याय^{१४} किञ्चि
 कत्तरदण्डादित्याय गहेतुं^{१५} वट्टति^{१६} । “इदं गण्ह्या” ति दीयमानं पन
 “विनासेत्वा कप्पियमण्ड करिस्सामी” ति सव्वं पि सम्पटिच्छित्तुं वट्टति ।

भच्छजालपक्खजालादीनि पि फलकजालिकादीनि सरपरित्तानानी
 पि सव्वानि अनामासानि । परिभोगत्याय लब्धमानेसु पन जालं ताव

१. केळापितुं-स्याः; केळापितुं-म० । २. हारकूट-सी०, रो० । ३. भोगो-स्याः,
 म० । ४. सव्व-म० । ५. पटि-न० । ६. लोहितङ्क-स्या० । ७. च वट्टती-
 स्याः; वट्टति-सी० । ८. वट्टती-सी०, म्या०, रो० । ९. धनु-रो० । एवमुपरि पि ।
 १०. जग्गितव्वो-रो० । ११-११. सम्भिन्दित्वा-सी० । १२. गहेतुं वट्टति-म० ।
 १३-१३. म० पोपके नास्ति ।

“आसनस्स वा चेतियस्स वा उपरि वन्धिस्सामि, छत्तं वा वेठेस्सामी”^१ ति गहेतुं वट्टति । सरपरित्तानं^२ सव्वं पि भण्डमूलत्थाय सम्पटिच्छित्तुं वट्टति । परूपरोधनिवारणं हि एतं न उपरोधकरं ति फलकं दन्तकट्टभाजनं करिस्सामी ति गहेतुं वट्टति ।

चम्मविनद्धानि वीणाभेरिआदीनि अनामासानि । कुरुन्दियं पन 5
 “भेरिसङ्घाटो^३ पि वीणासङ्घाटो पि तुच्छपोक्खरं पि मुखवट्टियं आरोपितं^४
 चम्मं^५ पि वीणादण्डको पि सव्वं अनामासं” ति वुत्तं । ओनहितुं वा
 ओनहपेतुं वा वादेतुं वा वादापेतुं वा न लब्भतियेव । सचे^६ चेतियङ्गणे
 पूजं कत्वा मनुस्सेहि छड्डितं दिस्वा पि अचालेत्वा व अन्तरन्तरे
 सम्मज्जितव्वं, कचवरच्छड्डुकाले पन कचवरनियामेनेव हरित्वा एकमन्तं 10
 निक्खिपितुं वट्टती ति महापच्चरियं वुत्तं । भण्डमूलत्थाय सम्पटिच्छित्तुं^७
 वट्टति । परिभोगत्थाय लब्भमानेसु पन वीणादोणिकं च भेरिपोक्खरं च
 दन्तकट्टभाजनं करिस्साम चम्मं सत्थककोसकं ति एवं तस्स तस्स
 परिकखारस्स उपकरणत्थाय^८ गहेत्वा तथा तथा कातुं वट्टति ।

B. 132

पुराणदुतियिकावत्थु उत्तानत्थमेव^९ । यक्खिनीवत्थुस्मिं^{१०} सचे पि 15
 परनिम्मितवसवत्तिदेविया^{११} कायसंसगं समापन्नति थुल्लच्चयमेव । पण्डकवत्थु
 च सुत्तिथिवत्थु^{१२} च पाकटमेव । मत्तिथिवत्थुस्मिं^{१३} पाराजिकप्पहोनककाले^{१४}
 थुल्लच्चयं, ततो पर दुक्कटं । तिरच्छानगतवत्थुस्मिं नागमाणविकाय पि
 सुपण्णमाणविकाय पि किन्नरिया पि गाविया पि दुक्कटमेव । दारुधीतलिका-
 वत्थुस्मिं^{१५} न केवलं दारुणा एव, अन्तमसो चित्तकम्मलिखितके^{१६} पि 20
 इत्थिरूपे दुक्कटमेव ।

R. 546

४६. सम्पीळनवत्थु उत्तानत्थमेव । सङ्कमवत्थुस्मिं^{१७} एकपदियसङ्कमो^{१८}
 वा होतु सकटमगगसङ्कमो वा, चालेस्सामी ति पयोगे कतमत्तेव^{१९} चालेतु^{२०}

१. धेडिस्सामी-स्या० । २. परिस्तान-स्या०, म० । ३. भेरो-स्या०, म० ।
 ४. ४. ०पितवम्म-स्या०, म० । ५. स्या०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ६. ०पि-स्या०, म० ।
 ७. करणत्थाय-स्या०, रो० । ८. उत्तानमेव-म० । ९. यक्खि-सी०, रो०, म० ।
 १०. ०णिम्मित-रो० । ११. तिरिय-सी०, रो० । १२. मत्तिथी-स्या०, रो० ।
 १३. ०पहोनक-सी०, रो० । १४. ०धीतलिक-स्या० । १५. ०लिखिते-म०, स्या० ।
 १६. सङ्कमण-रो० । १७. ०पदिक-स्या०, म० । १८. ०मत्ते-स्या०, रो० ।
 १९. चालेतुं-रो० ।

वा मा वा, दुक्कटं । मग्गवत्थु पाकटमेव । रुक्खवत्थुस्मि रुक्खो महन्तो
 वा होतु महाजम्बुप्पमाणो खुद्दको वा, तं चालेतुं सक्कोतु वा मा वा, पयोग-
 मत्तेन दुक्कटं । नावावत्थुस्मि पि एसेव' नयो । रज्जुवत्थुस्मि यं रज्जुं आवि-
 छन्तो' ठाना चालेतुं सक्कोति, तत्थ थुल्लच्चयं । या महारज्जु होति, ईसकं पि
 5 ठाना न चलति, तत्थ दुक्कटं । दण्डे पि एसेव नयो । भूमियं पतितमहा-
 रुक्खो पि हि दण्डगगहणेनेव' इव गहितो । पत्तवत्थु पाकटमेव । वन्दन-
 वत्थुस्मि इत्थी पादे सम्वाहित्वा वन्दितुकामा वारेत्तव्वा पादा वा पटिच्छा-
 देत्तव्वा, निच्चलेन वा भवितव्वं । निच्चलस्स हि चित्तेन सादियतो पि अना-
 पत्ति । अवसाने वत्थु' पाकटमेवा' ति' ।

३. ततियसङ्घादिसो

दुट्ठुल्लवाचासिक्खापदवण्णना

10 ५०-५१. तेन समयेन बुद्धो भगवा (१८४.१२) ति दुट्ठुल्लवाचासिक्खा-
 पदं । तत्थ आदिस्सा ति अपदिसित्वा । वण्णं पि भण्णती ति आदीनि पि
 परतो आविभवित्सन्ति । छिन्निका' ति छिन्नओत्तप्पा । धुत्तिका ति सठा ।
 B. 133 अहिरिकायो ति निलज्जा । उहमन्ती' ति सितं कत्वा मन्दहसितं हसन्ति ।
 उल्लपन्ती ति "अहो अय्यो" ति आदिना नयेन उच्चकरणि' नानाविधं
 15 पलोभनकयं कयेन्ति । उज्जग्घन्ती' ति महाहसितं हसन्ति । उप्पण्डेन्ती ति
 R. 547 "पण्डको अयं, नायं पुरिसो" ति आदिना नयेन परिहासं करोन्ति ।

५२. सारत्तो ति दुट्ठुल्लवाचस्सादरागेन सारत्तो । अपेक्खवा पटिवद्ध-
 चित्तो ति वृत्तनयमेव, केवलं इव वाचस्सादरागो योजेतव्वो । मातुगामं
 दुट्ठुल्लहि वाचाही ति एत्थ अघिप्पेतं मातुगामं दस्सेन्तो "मातुगामो"
 20 ति आदिमाह । तत्थ विज्जू पटिवला सुभासितदुग्भासितं दुट्ठुल्लदुट्ठुल्लं
 आजानितुं ति या पण्हता सात्यकनिरत्यककथं असद्वम्मपटिसंयुत्तं कथं च

१. एष-स्या० । २. आविद्धन्तो-स्या०, म० । ३. गहणे-सो०, रो० । ४. गहण-
 म० । ५-५. मेव-स्या० । ६. छिन्निका-स्या० । ७. उहमन्ती-म०; ओहमन्ती-स्या० ।
 ८. उपा-सो०; उपाकरणो-रो० । ९. उज्जग्घन्ती-सो०, रो० ।

जानितुं पटिवला, अयं इध अधिप्येता । या पन महल्लिका पि बाला एळ-
मूगा अयं इध अनधिप्येता ति दस्सेति ।

ओभासेय्या (१८५.२७) ति अवभासेय्य नानाप्यकारक^१ असद्धम्म-
वचनं वदेय्य । यस्मा पनेवं ओभासन्तस्स यो सो ओभासो नाम, सो अत्यतो
अज्झाचारो होति रागवसेन अभिभवित्वा सञ्जमवेलं आचारो^२, तस्मा 5
तमत्थं दस्सेन्तो “ओभासेय्या ति अज्झाचारो बुच्चती” ति आह । यथा
तं ति एत्थ तं ति निपातमत्तं, यथा युवा युवतिं ति अत्यो ।

द्वे मग्गे आदिस्सा ति आदियेनाकारेण ओभासतो सङ्घादित्सेसो
होति, तं दस्सेतुं वुत्तं । तत्थ द्वे मग्गे ति वच्चमग्गं च पस्सावमग्गं च ।
सेसं उद्देसे^३ ताव^४ पाकटमेव । निद्देसे पन थोमेतो ति “इत्थिलक्खणेन” 10
सुभलक्खणेन समन्नागतासी” ति वदति, न ताव सीसं एति । “तव वच्च-
मग्गो च पस्सावमग्गो च ईदिसो तेन नाम ईदिसेन इत्थिलक्खणेन सुभ-
लक्खणेन समन्नागतासी” ति वदति, सीसं एति, सङ्घादित्सेसो । वर्णोत्ति^५
पसंसती ति इमानि पन थोमनपदस्सेव^६ वेवचनानि ।

खुंसेती ति वाचापतोदेन^७ घट्टेति । वम्भेती ति अपसादेति । 15
गरहती ति दोसं देति । परतो पन पालिया^८ आगतेहि “अनिमिचासी”
ति आदीहि एकादसहि पदेहि अधट्टिते^९ सीसं न एति, घट्टिते पि तेषु
सिखरणीसि^{१०} सम्भिन्नासि उभतोव्यञ्जनासी ति इमेहि तीहि घट्टितेयेव
सङ्घादित्सेसो ।

देहि मे ति याचनाय पि एत्तकेनेव सीसं न एति, “मेथुनं धम्मं 20
देही” ति एवं मेथुनधम्मेन घट्टितेयेव सङ्घादित्सेसो ।

कदा ते माता पसीदिस्सती ति आदीसु आयाचनवचनेसु पि
एत्तकेनेव सीसं न एति, “कदा ते माता पसीदिस्सति, कदा ते मेथुनं धम्मं
लभिस्सामी” ति वा “तव मातरि पसन्नाय मेथुनधम्मं लभिस्सामी” ति वा
आदिना पन नयेन मेथुनधम्मेन घट्टितेयेव सङ्घादित्सेसो ।

१. ०पारं-स्याः, म० । २. अज्झाचारो-सीः, रो० । ३-३. उद्देसतोव-सोः,
रो० । ४. एत्थोः-स्याः, रो० । ५. वर्णोत्ती ति-रो० । ६. ०पदस्य-स्याः, रो० ।
७. ०पतोदेन-स्याः । ८. वदेति-स्याः; दस्सेति-सीः, रो० । ९. पाळियं-सी०, रो०;
पालिया-म० । १०. प्रघट्टिते-रो० । ११. सिखरणीसि-स्याः; सिखरिणीसि-सी० ।

कथं त्वं सामिकस्म देसी (१८६.१३) ति आदीसु पुच्छ्यावचनेसु
पि मेयुनधम्मं ति वुत्तेयेव सङ्घादित्सेसो, न इतरथा । एवं किर त्वं
सामिकस्स देसी ति पटिपुच्छ्यावचनेसु पि एसेव नयो ।

आचिक्खति' नाम' पुट्टो भणती ति "कथं ददमाना सामिकस्स
५ पिआ होती" ति एवं पुट्टो आचिक्खति । एत्थ च "एवं देहि एवं ददमाना"
ति वुत्ते पि सीसं न एति । "मेयुनधम्मं एवं देहि एवं उपनेहि एवं
मेयुनधम्मं ददमाना उपनयमाना पिआ होती" ति आदिना पन^३ नयेन
मेयुनधम्मेन घटितेयेव सङ्घादित्सेसो । अनुसासनीवचनेसु पि एसेव नयो ।

अक्कोसनिहेसे—अनिमित्तासी ति निमित्तरहितासि, कुञ्चियपणाञ्जि
१० मत्तमेव^३ तव दकसोतं ति वुत्तं होति ।

निमित्तमत्तासी ति तव इत्थिनिमित्तं^४ अपरिपुण्णं सञ्जामत्तमेवा
ति वुत्तं होति । अलोहिता ति सुखसोता^५ । धुवलोहिता ति निचलोहिता^६
किलिन्नदकसोता^७ । धुवचोळा^८ ति निच्च^९ पक्खित्ताणिचोळा^{१०}, सदा
आणिचोळां सेवसी ति वुत्तं होति । पग्घरन्ती ति सवन्ती^{११}; सदा ते मुत्तं
१५ सवती ति वुत्तं होति । सिखरणी ति वहिनिक्खन्तआणिमंसा^{१२} ।
इत्थिपण्डका^{१३} ति अनिमित्ता व वुच्चति । वेपुरिसिका ति समस्सुदाठिका^{१४}
पुरिसरुपा इत्थी । सम्भिन्ना ति सम्भिन्नवच्चमगपस्सावमग्गा । उभतो-
व्यञ्जना ति इत्थिनिमित्तेन च पुरिसनिमित्तेन चा ति उभोहि^{१५} व्यञ्जनेहि^{१६}
समन्नागता ।

२० इमेसु च पन एकादससु पदेसु सिखरणीसि सम्भिन्नासि उभतोव्यञ्ज-
नासी ति इमानि^{१७} तीणियेव^{१८} पदानि सुद्धानि सीसं एन्ति । इति इमानि
च तीणि पुरिमानि च वच्चमगपस्सावमग्गमेयुनधम्मपदानि तीणी ति^{१९}
छप्पदानि^{२०} सुद्धानि आपत्तिकरानि । सेसानि अनिमित्ता^{२१} ति आदीनि

१-१. आचिक्खनाय-म०, स्या०, रो० । २. सी०, रो० पोःपकेषु नटिय । ३. कुञ्चिक-
म०; पनाञ्जि-स्या०, रो० । ४. इत्थी०-स्या०, रो० । ५. सोणिता-रो० । ६-६. लोहित-
किलिन्नसोता-स्या०; किलिन्ना-सो०; सोतं-रो० । ७. चोला-स्या० । एवमुपरि नि ।
८-८. निच०-म० । ९. सवन्ति-रो० । १०. संसा-रो० । ११. इत्थी०-स्या०, रो० ।
१२. शठिका-स्या० । १३. उभतोहि-रो०; उभतो-स्या० । १४. व्यञ्जनेहि-स्या० ।
१५-१५. इमानियेव तीणि-म० । १६. रया० पोःपके नटिय । १७. छ पदानि-म० ।
१८. अनिमित्तासीति-स्या० ।

“अनिमित्ते मेथुनं धम्मं मे देही” ति वा “अनिमित्तासि मेथुनं धम्मं मे देही” ति वा आदिना नयेन मेथुनधम्मेन घटितानेव आपत्तिकरानि होन्ती ति वेदितव्वानि ।

५३. इदानीं ध्वायं ओतिण्णो विपरिणतेन चित्तेन ओभासति, तस्स वच्चमगपस्सावमग्गे आदिस्स एतेसं वण्णभणनादीनं वसेन वित्थारतो ५ आपत्तिभेदं दस्सेन्तो “इत्थी च होति इत्थिसञ्जी” ति आदिमाह । तेसं अत्थो कायसंसग्गे वुत्तनयेनेव वेदितव्वो ।

अयं पन विसेसो—अधक्खकं (१८७.८) ति अक्खतो पट्ठाय अधो । उब्भजाणुमण्डलं जाणुमण्डलतो पट्ठाय उद्धं । उब्भक्खकं ति अक्खकतो पट्ठाय उद्धं । अधोजाणुमण्डलं ति जाणुमण्डलतोपट्ठाय अधो । अक्खकं पन १० जाणुमण्डलं च एत्थेव दुक्कटक्खेत्ते सङ्गहं गच्छन्ति भिक्खुनिया कायसंसग्गे विय । न हि बुद्धा गरुकार्पात्ति सावसेसं पञ्जापेन्ती ति । कायपटिवद्धं ति वत्थं वा पुप्फं वा आभरणं वा ।

५४. अत्थपुरेक्खारस्सा ति अनिमित्ता^१ ति आदीनं पदानं अत्थं कथेन्तस्स, अट्ठकथं वा सज्जायं करोन्तस्स । १५

धम्मपुरेक्खारस्सा ति पालि वाचेन्तस्स वा सज्जायन्तस्स वा । एवं अत्थं च धम्मं च पुरक्खत्वा^२ भणन्तस्स अत्थपुरेक्खारस्स च धम्म-पुरेक्खारस्स च अनापत्ति ।

अनुसासनिपुरेक्खारस्सा^३ ति “इदानीं पि अनिमित्तासि उभत्तोव्यञ्जनासि अप्पमादं दानि^४ करेय्यासि, यथा आयतिं पि एवरूपा नाहोसी”^५ ति २० एवं अनुसिट्ठिं पुरक्खत्वा भणन्तस्स अनुसासनिपुरेक्खारस्स अनापत्ति । यो पन^६ भिक्खुनीनं पालि वाचेन्तो पकतिवाचनामगं पहाय हसन्तो हसन्तो “सिखरणीसि सम्भिन्नासि उभतोव्यञ्जनासी” ति पुनप्पुनं भणति, तस्स आपत्तियेव । उम्मतकस्स अनापत्ति । इध आदिकम्मिको उदायित्थेरो, २५ तस्स अनापत्ति आदिकम्मिकस्सा ति ।

पदभाजनीयवण्णना निट्ठिता ।

१. ०मित्तासी-स्या० । २. पुरक्खत्वा-स्या० । ३. अनुसासनो-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ४. इदानी-म० । ५. न होहिसी-म० । ६. ०भिक्खु-रो० ।

समुद्धानादीसु इदं सिक्खापदं तिसमुद्धानां कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च समुद्धानि, किरिया, सञ्जाविमोक्ख, सचित्तक, लोक-वज्ज, कायकम्म, वचीकम्म, अकुसलचित्तं, द्विवेदनं ति ।

५५ विनीतवत्थूसु लोहितवत्थुस्मिं सो भिक्खु इत्थिया लोहितकं 5 निमित्तं सन्धायाह - इतरा न अञ्जासि, तस्मा दुक्कटं ।

कक्कसलोमं (१८८ १८) ति रस्सलोमेहि बहुलोमं । आक्किण्णलोमं ति जटितलोमं । खरलोमं ति थद्धलोमं । दीघलोमं ति अरस्सलोमं । सब्ब इत्थिनिमित्तमेव सन्धाय वुत्तं ।

५६ वापित्तं खो^१ ते ति असद्धम्म सन्धायाह, सा असल्लक्खेत्ता नो 10 च खो पटियुत्तं ति आह । पटियुत्तं नाम उदकवप्पेहि^२ वीजेहि अपति-द्वितोकासे पाणकेहि विनासितवीजे वा ओकासे पुन वीजं पतिट्ठापेत्वा^३ उदकेन आसित्तं, थलवप्पे^४ विसमपतितानं वा वीजानां समकरणत्थाय पुन अट्ठदन्तकेन समीकितं, तेसु अञ्जतरं सन्धाय एसा आह । मग्गवत्थुस्मिं मग्गो संसीदती^५ ति अङ्गजातमग्गं सन्धायाह । सेसं^६ उत्तानमेवा ति ।

४. चतुत्थसङ्घादिसेसो

अतकामपारिचरियसिक्खापदवण्णना

15 ५७ तेन समयेन बुद्धो भगवा ति अतकामसिक्खापदं^७ । तत्थ कुलूपको^८ ति कुलपयिरुपासनको चतुन्नं पच्चयानं अत्थाय कुलूपसङ्कमने निच्चप्पयुत्तो ।

चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं ति चीवरं च पिण्डपातं च सेनासनं च गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं च । गिलानपच्चय-भेसज्जपरिक्खारं ति चेत्यं पत्तिकरणट्ठेन^९ पच्चयो, यस्स कस्सचि सप्पायस्सेत 20 अधिवचनं । भिसक्कस्स कम्म तेन अनुञ्जातत्ता ति भेसज्जं । गिलानपच्चयो व^{१०} भेसज्जं^{११} गिलानपच्चयभेसज्जं, यं किञ्चि गिलानस्स सप्पायं भिसक्ककम्म^{१२}

१ एव खो-रो० । २. वप्पे-म० । ३. पटियुत्तं-म० । ४. थल०-सी०, रो० । ५. संसीरती-सी०, रो०, संसरती-स्या० । ६. सेसं सव्वत्थं-स्या० । ७ अतकामपारि-चरिय०-स्या० । ८ कुलूपगो-सी० । ९. करणत्थेन-म०, पटि०-स्या०, पोटि०-रो० । १०. च-स्या० । ११. वच-स्या० । १२ भिसक्कस्स स्या० ।

तेलमधुफाणितादी^१ ति वुत्तं होति । परिक्खारो ति पन “सत्तहि नगर-
परिक्खारेहि^२ सुपरिक्खत्तं^३ होतो” [अ०नि०३-२३४] ति आदीसु परिवारो
वुच्चति । “रथो सेतपरिक्खारो^४ भानक्खो चक्कवीरियो” [सं०नि०४-७]
ति आदीसु अलङ्कारो । “ये च्चिमे^५ पब्बजितेन जीवितपरिक्खारा समुदा-
नेतब्बा” [म०नि०१-१४१] ति आदीसु सम्भारो । इध पन सम्भारो पि^५
परिवारो पि वट्टति । तं हि गिलानपच्चयभेसज्जं जीवितस्स परिवारो पि
होति जीवितविनासकावाधुप्पत्तिया अन्तरं अदत्त्वा रक्खणतो, सम्भारो
पि यथा चिरं पवत्तति एवमस्स कारणभावतो, तस्मा परिक्खारो ति
वुच्चति । एवं गिलानपच्चयभेसज्जं च तं परिक्खारो चा ति गिलानपच्चयभेसज्ज-
परिक्खारो, तं गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं ति एवमत्थो दट्ठब्बो ।^{१०}

वसलं (१६०.२३) ति हीनं लामकं । अथ वा वस्सती ति वसलो,
पग्घरती ति अत्थो, तं वसलं, असुच्चिपग्घरणकं ति वुत्तं होति । निट्ठुहित्वा
ति खेळं पातेत्वा ।

कस्साहं^६ केन हायामी ति अहं कस्सा^७ अज्जिस्सा इत्थिया केन
भोगेन वा अलङ्कारेन वा रूपेन वा परिहायामि, का नाम मया उत्तरि-^{१५}
तरा ति दीपेति ।

५८-६२. सन्तिके ति उपचारे ठत्वा सामन्ता^८ अविदूरे, पदभाजने
पि अयमेवत्थो दीपितो । अत्तकामपारिचरियाया ति मेथुनधम्मसद्भातेन
कामेन पारिचरिया कामपारिचरिया । अत्तनो अत्थाय कामपारिचरिया
अत्तकामपारिचरिया, अत्तना वा कामिता इच्छिता ति अत्तकामा, सयं^{२०}
मेथुनरागवसेन पत्थिता ति अत्थो । अत्तकामा च सा पारिचरिया चा ति
अत्तकामपारिचरिया, तस्सा अत्तकामपारिचरियाय । वण्णं भासेय्या ति
गुणं आनिसंसं पकासेय्य ।

तत्र यस्मा “अत्तनो अत्थाय कामपारिचरिया” ति इमस्मि अत्यविकप्पे
कामो चेव हेतु च पारिचरिया चा” ति^९ अत्थो, सेसं व्यञ्जतं । “अत्तकामा^{२५}

R. 551

B. 138

१. कम्मन्तेल०-स्या० । २. परिक्खारेहि-ये० । ३. ०क्खितं-म०; ०क्खितं-स्या०,
रो० । ४. खोल०-ता सं० तत्थेव । ५. च खो इमे-ना० सं० । ६. निट्ठुहित्वा-सी०, म०;
नुट्ठुहित्वा-स्या० । ७. कित्साहं-स्या० । ८. विस्सा-स्या० । ९. समन्ता-सी०, रो० ।
१०-१०. च-म०; ति-सी०, रो० ।

च सा पारिचरिया चा ति अतकामपारिचरिया” ति इमास्मि अत्यविकप्पे
अधिप्पायो चेव पारिचरिया चा’ ति’ अत्थो, सेसं व्यञ्जनं । तस्मा व्यञ्जने
आदरं भक्त्वा अत्यमत्तमेव दस्सेतुं “अत्तनो कामं अत्तनो हेतुं अत्तनो
अधिप्पायं अत्तनो पारिचरियं” ति पदभाजनं वुत्तं । “अत्तनो कामं अत्तनो
5 हेतुं अत्तनो पारिचरियं” ति हि वुत्ते जानिस्सन्ति पण्डिता “एत्तावता
अत्तनो अत्थाय कामपारिचरिया वुत्ता” ति^१ । “अत्तनो अधिप्पायं अत्तनो
पारिचरियं” ति वुत्ते पि जानिस्सन्ति “एत्तावता अत्तना इच्छितकामितद्वेन
अतकामपारिचरिया वुत्ता” ति ।

R. 552

इदानीं तस्सा अतकामपारिचरियाय वण्णभासनाकारं दस्सेन्तो
10 “एतदग्गं” (१९१.२६)ति आदिमाह । तं उद्देसतो पि निद्देसतो पि उत्तानत्य-
मेव । अयं पनेत्य पदसम्बन्धो च आपत्तिविनिच्छयो च — एतदग्गं...पे०...
परिचरेय्या ति या मादिसं सोलवन्तं कल्याणधम्मं ब्रह्मचारि एतेन धम्मेन
परिचरेय्य, तस्सा एवं मादिसं परिचरन्तिया या अयं पारिचरिया नाम,
एतदग्गं पारिचरियानं ति ।

15 मेथुनुपसंहितेन^२ सङ्घादिसेसो ति एवं अतकामपारिचरियाय वण्णं
भासन्तो^३ च मेथुनुपसंहितेनेव^४ मेथुनधम्मपटिसंयुत्तेनेव वचनेन यो भासेय्य,
तस्स सङ्घादिसेसो ति ।

इदानीं^५ यस्मा मेथुनुपसंहितेनेव भासन्तस्स सङ्घादिसेसो वुत्तो,
तस्मा “अहं पि खत्तियो, त्वं पि खत्तिया, अरहति खत्तिया खत्तियस्स दातुं
20 समजातिकत्ता” ति एवमादोहि वचनेहि पारिचरियाय वण्णं भासमानस्सा
पि सङ्घादिसेसो नत्थि । “अहं पि खत्तियो” ति^६ आदिके पन बहू पि
परियाये वत्वा “अरहसि त्वं मय्हं मेथुनधम्मं दातुं” ति एवं मेथुनपटि-
संयुत्तेनेव^७ भासमानस्स सङ्घादिसेसो ति ।

इत्थी च होती ति आदि पुब्बे वुत्तनयमेव । इय उदायित्येरो
25 आदिकम्मिको, तस्स अनापत्ति आदिकम्मिकस्सा ति ।

पदभाजनीयवण्णना निवृत्ता ।

१-१. प-म०; ति-सी०, रो० । २. रो० पोत्यके नत्थि । ३. मेथुनुप-सी०, स्या०,
रो० । ४. भायवो-सी०, रो० । ५. संहितेन-म० । ६. इषापि-म० । ७. त्वं पि खत्तिया
ति-स्या० । ८. पटि-म० ।

समुद्धानादि सत्त्वं दुष्टल्लवाचासदिसं । विनीतवत्यूनं पि^१ उत्तान-
स्थानेवा ति ।

५. पञ्चमसङ्खादिसेतो

सञ्चरित्तसिक्खापदवर्णना

६३. तेन समयेन बुद्धो भगवा (१६४.२५) ति सञ्चरित्तं^२ । तत्थ
पण्डिता ति पण्डित्त्वेन समन्नागता गतिमन्ता । व्यत्ता^३ ति वेध्यत्तियेन समन्ना-
गता, उपायेन^४ समन्नागता^५ उपायञ्जू विसारदा । मेधाविनी ति मेधाय^६
समन्नागता, दिट्ठं^७ दिट्ठं^८ करोति । दक्खा ति छेका । अनलसा ति उद्धान-
विरियसम्पन्ना^९ । छन्ना ति अनुच्छविका ।

B. 139

किस्मिं विया ति किच्छं विय किलेसो विय, हिरि विय अम्हाकं
होती ति अधिप्पायो । कुमारिकाय वत्तुं^{१०} ति "इमं तुम्हे गण्हथा" ति
कुमारिकाय कारणा वत्तुं ।

10

आवाहादीसु आवाहो ति दारकस्स परकुलतो दारिकाय आहरणं ।
विवाहो ति अत्तनो दारिकाय परकुलपेसनं । वारेय्यं^{११} ति "देथ नो दार-
कस्स दारिकं" ति याचनं, दिवसनक्खत्तमुहुत्तपरिच्छेदकरणं वा ।

R. 553

६४-६६. पुराणगणकिया^{१२} ति एकस्स गणकस्स भरियाय, सा
तस्मिं जीवमाने गणकी^{१३} ति पञ्चायित्थ, मते पन पुराणगणकी ति सङ्ख्यं^{१४}
गता । तिरोगामो ति बहिगामो, अञ्जो गामो ति अधिप्पायो । मनुस्सा
ति उदायिस्स इमं सञ्चरित्तकम्मे युत्तपयुत्तभावं जाननकमनुस्सा ।

15

सुणिसभोगेना^{१५} ति येन भोगेन सुणिंसा भुञ्जितत्वा होति रन्धापन-
पचापनपरिवेसनादिना^{१६}, तेन^{१७} भुञ्जिसु । ततो अपरेन दासिभोगेना ति
मासातिकमे येन भोगेन दासी भुञ्जितत्वा होति खेत्तकम्मकचवरच्छुद्धुनउदका-

20

१. म० पोत्थके नत्थि । २. सञ्चरित्तसिक्खापदं-स्या० । ३. व्यत्ता-सी०, रो० ।
४-५. स्या० पोत्थके नत्थि । ५-५. दिट्ठदिट्ठं-स्या० । ६. ०धोरिय०-म० । ७. वत्तु-रो० ।
८. वारेय्यानी-स्या० । ९. गणिकिया-रो० । १०. गणिकी-रो० । ११. सट्ठ-स्या० ।
१२. सुणिता-सी०, स्या० । १३. ०वेत्तापनादिना-स्या०, रो० । १४. वे नं-स्या० ।

च एकं सत्थारं उद्दिस्स पब्बजितेहि एकगणपरियापन्नेहि च रक्खिता
“गोत्तरक्खिता धम्मरक्खिता” ति वुच्चति, तस्मा तेसं पदानं “सगोत्ता
रक्खन्ती” ति आदिना नयेन पदभाजनं वुत्तं ।

सह आरक्खेन^१ सारक्खा (२००.१०) । सह परिदण्डेन^२ सपरिदण्डा ।
५ तासं निद्देसा पाकटा व । इमासु दससु पच्छिमानं द्विन्नमेव पुरिसन्तरं
गच्छन्तीनं मिच्छाचारो होति, न इतरासं ।

धनक्कीतादीसु अप्पेन वा बहुना वा धनेन कीता धनक्कीता । यस्मा
पन सा न कीतमत्ता^३ एव^४ संवासत्थाय पन कीतत्ता भरिया, तस्मास्स
निद्देसे धनेन किणित्वा^५ वासेती ति वुत्तं ।

B. 142 10

छन्देन अत्तनो रुचिया वसती ति छन्दवासिनी । यस्मा पन सा न
अत्तनो छन्दमत्तेनेव भरिया होति पुरिसेन पन सम्पटिच्छित्तत्ता, तस्मास्स
निद्देसे “पियो पियं वासेती” ति वुत्तं ।

भोगेन वसती ति भोगवासिनी । उदुक्खलमुसलादिघरूपकरणं
लभित्वा भरियाभावं गच्छन्तिया जनपदित्थिया एतं अधिवचनं ।

१५ पटेन वसती ति पटवासिनी । निवासनमत्तं पि पापुरणमत्तं^६ वा^७
लभित्वा भरियाभावं उपगच्छन्तिया दळ्ढित्थिया एतं अधिवचनं ।

ओदपत्तकिनी ति उभिन्नं एकस्सा उदकपातिया हत्थे ओतारेत्वा
“इदं उदकं विय संसट्ठा अभेज्जा होथा” ति वत्त्वा परिगहिताय बोहारनाम-
मेतं, निद्देसे पिस्स “ताय सह उदकपत्तं आमसित्वा तं वासेती” ति एव-
२० मत्थो वेदितव्वो । ओभटं^८ ओरोपितं चुम्बटमस्ता ति ओभटचुम्बटा,
कट्टहारिकादीनं अञ्जतरा, यस्सा सीसतो चुम्बटं ओरोपेत्वा घरे वासेति,
तस्सा एतं अधिवचनं ।

R. 556

दासी चा ति अत्तनो एव दासी च होति भरिया च ।

कम्मकारी नाम गेहे भत्तिया कम्मं करोति, ताय सद्धिं कोचि
२५ घरावासं कप्पेति अत्तनो भरियाय अनत्थिको हुत्वा । अयं वुच्चति “कम्म-
कारी च भरिया चा” ति ।

१. आरक्खेना ति-म० । २. दण्डेना ति-म० । ३-३. धनप्रीतमत्तायेव भरिया-
स्या० । ४. कीणित्वा-स्या० । ५-५. पापुरणमत्तं पि-म० । ६. ओमत्तं-सी०, रो० ।
एवमुपरि पि ।

धजेन आहटा धजाहटा (२००.१३), उस्सितधजाय^१ सेनाय गत्त्वा परविसयं विलुम्पित्वा आनीता ति वुत्तं होति, तं कोचि भरियं करोति, अयं धजाहटा नाम । मृहुत्तिका वुत्तनया एव, एतासं दसन्नं पि पुरिसन्तरगमने मिच्छाचारो होति । पुरिसानं पन वीसतिया पि एतासु मिच्छाचारो होति, भिक्खुनो च सञ्चरित्तं पि होती ति ।

5

७२-१०४. इदानीं पुरिसो भिक्खुं पणिणती^२ ति आदीसु पटिग्गहाती^३ ति सो भिक्खु तस्स पुरिसस्स “गच्छ, भन्ते, इत्थन्नामं मातुरक्खितं ब्रूहि, होहि किर इत्थन्नामस्स भरिया धनक्कीता” ति एवं वुत्तवचनं “साधु उपासका” ति वा “होतू” ति वा “आरोचेस्सामी” ति वा ति येन केनचि आकारेन वचीभेदं कत्वा वा सीसकम्पादीहि वा सम्पटिच्छति । 10 वीमंसती ति एवं पटिग्गहिन्त्वा तस्सा इत्थिया सन्तिकं गत्त्वा तं सासनं आरोचेति । पञ्चाहरती ति तेन आरोचिते सा इत्थी “साधू” ति सम्पटिच्छतु वा पटिक्खपतु वा लब्भाय वा तुण्ही होतु, पुन आगत्त्वा तस्स पुरिसस्स तं पर्वत्तं^४ आरोचेति ।

B. 143

एतावता इमाय पटिग्गहणारोचनपञ्चाभरणसङ्खाताय तिवङ्गसम्पत्तिया सङ्खादिसेसो होति । सा पन तस्स^५ भरिया होतु वा मा वा, अकारणमेतं । सचे पन सो मातुरक्खिताय सन्तिकं पेसितो तं अदिस्वा तस्सा मातुया तं सासनं आरोचेति, बहिद्धा विमट्ठं^६ नाम^७ होति, तस्मा विसङ्केतं ति महापदुमत्थेरो आह । महामुम्मत्थेरो पन माता वा होतु पिता वा अन्तमसो गेहदासी पि अञ्जो वा पि^८ यो कोचि तं किरियं सम्पादेस्सति, 20 तस्स^९ वुत्ते पि विमट्ठं^६ नाम न होति, तिवङ्गसम्पत्तिकाले आपत्तियेव ।

ननु यथा “बुद्धं पच्चक्खामी” ति वत्तुकामो विरज्झित्वा “धम्मं पच्चक्खामी” ति वदेय्य पच्चक्खातावस्स सिक्खा । यथा वा “पठमज्झानं” समापज्झामी” ति वत्तुकामो विरज्झित्वा “द्वुतियज्झानं” समापज्झामी” ति

१. ँदजाय-म० । २. पहीणाति-सी० स्या०; पहीनाति-रो० । ३. पतिग्गहाती-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ४. पवुत्ति-स्या० । ५. भस्स-सी०, रो० । ६-६. वीमट्ठनाम-स्या० । ७. स्या०, रो० पोत्यकेणु नत्थि । ८. तस्सा-रो० । ९-९. विमट्ठमेव होति-सी०; विमट्ठमेव न होति-रो०; वीमट्ठमेव होती ति-स्या० । १०. पठमं ज्ञानं-स्या०, म० । एवमुपरि पि । ११. दुत्तियं ज्ञानं-स्या०, म० । एवमुपरि पि ।

हरणादिना^१, तेन^२ भुञ्जिषु । दुग्गता^३ (१६६.११) ति दलिद्वा^४, यत्थ वा गता
 दुग्गता होति तादिस कुल गता । माय्यो इमं कुमारिकं^५ ति मा अय्यो इमं
 कुमारिकं । आहारूपहारो ति आहारो च उपहारो च गहण च दान च, न
 अम्हेहि किञ्चि आहट^६ न उपाहट^७ तथा सद्धि^८ कयविकयो वोहारो अम्हाक
 ५ नत्थो ति दीपेन्ति । समणेन भवितव्वं^९ अव्यावटेन, समणो अस्म सुसमणो ति
 समणेन नाम ईदिसेसु कम्मेसु अव्यावटेन अव्यापारेन भवितव्व, एव
 भवन्तो हि समणो सुसमणो अस्सा ति, एव न^{१०} अपसादेत्वा “गच्छ त्वं न
 मयं तं जानामा” ति आहसु ।

सज्जितो ति सब्बूपकरणसम्पन्नो मण्डितपसाधितो वा ।

१० ६७. धुत्ता ति इत्थिधुत्ता । परिचारेन्ता^१ ति मनापियेसु रूपादीसु
 इतो चितो च समन्ता इन्द्रियाणि चारेन्ता, कीळन्ता अभिरमन्ता^२ ति वुत्त
 होति । अवभुतमकंसू ति यदि करिस्सति त्व एत्तकं जितो, यदि न
 करिस्सति अह एत्तक ति पणीतक अकसु^३ । भिक्खुन पन अवभुत कातुं न
 वट्टति । यो करोति पराजितेन दातव्व ति महापच्चरिय वुत्त ।

१५ कथं हि नाम अय्यो उदायी तद्धणिकं ति एत्थ तद्धणो ति
 अचिरकालो वुच्चति । तद्धणिक ति अचिरकालाधिकारिक ।

६८-६९. मञ्जरिचं समापज्जेय्या ति सञ्चरणभाव समापब्बेय्य ।
 यस्मा पन त समापज्जन्तेन केनचि पेसितेन कत्यचि गन्तव्व होति, परतो
 च “इत्थिया वा पुरिसमति” ति आदिवचनतो इध इत्थिपुरिसा अधिप्पेता,
 तस्मा तमत्य दस्सेतु “इत्थिया वा पहितो पुरिसस्स सन्तिके गच्छति,
 पुरिसेन वा पहितो इत्थिया सन्तिके गच्छती” ति एवमस्स पदभाजं
 वुत्त । इत्थिया वा पुरिसमतिं पुरिसस्म वा इत्थिमतिं ति एत्थ आरोचेय्या
 ति पाठसेसो दट्ठव्वो, तेनेवस्स पदभाजने “पुरिसस्स मति इत्थिया
 २० आरोचेति, इत्थिया मति पुरिसस्स आरोचेती” ति वुत्त ।

१. उदकाहरणादिना-रो० । २. पन ते-स्या०, रो० । ३. दलिद्वा-तो०,
 रो० । ४. आमट-स्या० । ५. उपहट-सी०, स्या० । ६. स्या० पोत्थके नत्थि ।
 ७. ह-स्या० । ८. मण्डितपसाधितो-स्या० । ९. चारेन्तो-रो० । १०. रमन्ता-रो० ।
 ११-११. पनमट्ठ-न ।

इदानीं यदर्थं तं^१ तेसं मतिं अधिष्ठापयं अज्भासयं छन्दं रुचिं
आरोचेति, तं दस्सेन्तो “जायत्तने वा जारत्तने वा” (१६६.२४) ति आह ।
तत्थ जायत्तने ति जायाभावे^२ । जारत्तने ति जारभावे । पुरिसस्स हि मतिं
इत्थिया आरोचेन्तो जायत्तने आरोचेति, इत्थिया मतिं पुरिसस्स आरोचेन्तो
जारत्तने आरोचेति; अपि च पुरिसस्सेव मतिं इत्थिया आरोचेन्तो^५
जायत्तने वा आरोचेति निबद्धभरियाभावे, जारत्तने वा मिच्छाचारभावे ।
यस्मा पनेतं आरोचेन्तेन “त्वं किर^३ तस्स^३ जाया भविस्ससी” ति आदि
वत्तब्बं होति, तस्मा तं वत्तब्बताकारं दस्सेतु “जायत्तने वा ति जाया
भविस्ससि^४, जारत्तने वा ति जारी भविस्ससी” ति, अस्स पदभाजनं वुत्तं ।
एतेनेव च^५ उपायेन इत्थिया मतिं पुरिसस्स आरोचने पि पति भविस्ससि,^{१०}
सामिको भविस्ससि, जारो भविस्ससी ति वत्तब्बाकारो वेदितब्बो ।

B 141

अन्तमसो तद्धणिकाय पी ति सब्वन्तिमेन परिच्छेदेन या अयं तद्धणे
मुहुत्तमत्ते पटिसवसितव्वतो तद्धणिका ति वुच्चति, मुहुत्तिका ति अत्थो ।
तस्सा पि “मुहुत्तिका भविस्ससी” ति एवं पुरिसमतिं आरोचेन्तस्स सङ्खा-
दिसेसो । एतेनेव उपायेन “मुहुत्तिको भविस्ससी” ति एवं पुरिसस्स इत्थि-^{१५}
मतिं आरोचेन्तो पि सङ्खादिसेसं आपब्बती ति वेदितब्बो ।

७०-७१. इदानीं “इत्थिया वा पुरिसमतिं” ति एत्थ अधिष्पेता
इत्थियो पभेदतो दस्सेत्वा तामु सञ्चरित्तवसेन आपत्तिभेदं दस्सेतुं “दस
इत्थियो” ति आदिमाह । तत्थ मातुरक्खिता ति मातरा रक्खिता । यथा
पुरिसेन संवासं न कप्पेति, एव मातरा रक्खिता, तेनस्स पदभाजने पि^{२०}
वुत्तं — “माता रक्खति गोपेति इस्सरियं कारेति वसं वत्तेती” ति । तत्थ
रक्खती ति कत्थचि गन्तुं न देति । गोपेती ति यथा अञ्जे न पस्सन्ति,
एवं गुत्तद्वाने^१ ठपेति । इस्सरियं कारेती ति सेरिविहारमस्सा^२ निसेधेन्ती
अभिभवित्वा पवत्तति । वसं वत्तेती ति “इदं करोहि, इदं मा अकासी” ति
एवं अत्तनो वसं तस्सा उपरि वत्तेति । एतेनुपायेन पितुरक्खितादयो पि^{२५}
जातव्वा । गोत्तं वा धम्मो वा न रक्खति, सगोत्तेहि पन सहवम्मिकेहि

R. 555

१. ह्या० पोत्थके नत्थिय । २. जायभावे-ह्या०, रो० । ३-३. किरस्स-म० । ४. भवि-
स्ससो ति-सी०, रो० । ५. ह्या० पोत्थके नत्थिय । ६. गुत्ते ठाने-ह्या० । ७. तेरो-
धो०, रो० ।

ता वदेहि, होथ किर इत्थन्नामस्स भरियायो” ति । सो सम्पटिच्छित्त्वा तत्थ गन्त्वा आरोचेत्वा पुन तं सासनं पञ्चाहरति । यत्तका इत्थियो तत्तका आपत्तियो आपज्जति । वुत्तं^१ हेतं^२ परिवारे पि—

“पदवीतिहारमत्तेन, वाचाय भणितेन च ।

5 सव्वानि गरुकानि सम्पटिकम्मानि ॥

चतुसट्ठि आपत्तियो आपज्जेथ्य एकतो ।

पञ्हामेसा कुसलेहि चिन्तिता” ति ॥

[परि०—३८१]

R. 559

इमं किर अथवसं पटिच्च अयं पञ्हो वुत्तो । वचनसिलिट्ठताय चेत्य “चतुसट्ठि आपत्तियो” ति वुत्तं । एवं करोन्तो पन सतं पि सहस्सं पि
10 आपज्जती ति । यथा च एकेन पेसितस्स एकस्स सम्बहुलासु इत्थीसु सम्बहुला आपत्तियो, एवं एको पुरिसो सम्बहुले भिक्खू एकस्सा सन्तिकं पेसेति, सव्वेसं सङ्घादिसेसो । एको सम्बहुले भिक्खू सम्बहुलानं इत्थीनं सन्तिकं पेसेति, इत्थिगणनाय सङ्घादिसेसा^३ । सम्बहुला पुरिसा एकं भिक्खुं एकस्सा सन्तिकं पेसेन्ति, पुरिसगणनाय सङ्घादिसेसा । सम्बहुला^४
15 एकं भिक्खुं^५ सम्बहुलानं इत्थीनं सन्तिकं पेसेन्ति, वत्थुगणनाय सङ्घादिसेसा । सम्बहुलासम्बहुले^६ एकस्सा सन्तिकं पेसेन्ति, वत्थुगणनाय सङ्घादिसेसा । सम्बहुला पुरिसा सम्बहुले भिक्खू सम्बहुलानं इत्थीनं सन्तिकं पेसेन्ति, वत्थुगणनाय सङ्घादिसेसा । एसं नयो “एका इत्थी एकं भिक्खुं” ति आदीसु पि । एत्थ च सभागविभागता नाम अप्पमाणं,
20 मातापितुन्नं^७ पि पञ्चसहधम्मिकानं पि सञ्चरित्तकम्मं करोन्तस्स आपत्तियेव ।

B. 146

पुरिसो भिक्खुं आणापेति गच्छ भन्ते (२१३.२५) ति चतुक्कं अङ्गवसेन आपत्तिभेददस्सनत्थं वुत्तं । तस्स पच्छिमपदे अन्तेवासी^८ वीमंसित्वा बहिद्धा पञ्चाहरती ति आगन्त्वा आचरियस्स अनारोचेत्वा एत्तो व गन्त्वा तस्स
25 पुरिसस्स आरोचेति । आपत्ति उभिन्नं थुल्लच्चयस्सा ति आचरियस्स पटिग्गहि-

१-१. वुत्तचेत्तं—म० ।

२. ०सेसो—स्या० । एवमुपरि पि । ३. ०पुरिसा—स्या० ।

४. म० पोरपके नत्थि । ५. सम्बहुला पुरिसा सम्बहुले भिक्खू—स्या० । ६. एसेव—स्या० ।

७. ०पितुन्नं—म० । ८. अन्तेवासि—सी०, रो० ।

तत्ता च वीमंसापितत्ता चं द्रोहङ्गेहि शुल्लच्चयं, अन्तेवासिकस्स वीमंसितत्ता
च पच्चाहटत्ता च द्रोहङ्गेहि शुल्लच्चयं । सेसं पाकटमेव ।

१०६. गच्छन्तो सम्पादेती (२१४.८) ति पटिगण्हाति चेव वीमंसति
च । आगच्छन्तो विसंवादेती ति न पच्चाहरति । गच्छन्तो विसंवादेती
ति न पटिगण्हाति । आगच्छन्तो सम्पादेती ति वीमंसति चेव पच्चाहरति 5
च । एवं उभयत्थ द्रोहङ्गेहि शुल्लच्चयं । ततियपदे आपत्ति, चतुत्थे अनापत्ति ।

१०७. अनापत्ति सङ्गस्स वा चेतियस्स वा गिलानस्स वा करणीयेन
गच्छति उम्मत्तकस्स आदिकम्मिकस्सा ति एत्थ भिक्खुसङ्गस्स उपोसथागारं
वा किञ्चि वा विप्पकतं होति । तत्थ कारुकानं^१ भत्तचेतनत्थाय उपासको वा
उपासिकाय सन्तिकं भिक्खुं पहिण्येय्य, उपासिका वा उपासकस्स, एवरूपेन 10
सङ्गस्स^२ करणीयेन^३ गच्छन्तस्स अनापत्ति । चेतियकम्मे करियमाने^४ पि
एसेव नयो । गिलानस्स भेसज्जत्थाय पि उपासकेन वा उपासिकाय सन्तिकं
उपासिकाय वा उपासकस्स सन्तिकं पहितस्स गच्छतो अनापत्ति । उम्मत्त-
कादिकम्मिका वुत्तनया एव ।

पदभाजनीयवर्णना निट्ठिता ।

समुट्ठानादीसु इदं सिक्खापदं छसमुट्ठानं, सीसुखिपनादिना^५ काय- 15
विकारेण सासनं गहेत्वा गन्त्वा हत्थमुद्दाय^६ वीमंसित्वा पुन आगन्त्वा हत्थ-
मुद्दाय एव आरोचेन्तस्स कायतो समुट्ठाति । आसनसालाय निसिन्नस्स
“इत्थन्नामा^७ आगमिस्सति, तस्सा चित्तं जानेय्याथा” ति केनचि वुत्ते^८
“साधू” ति सम्पटिच्छित्त्वा तं आगतं वत्वा तस्सा गताय पुन तस्मि पुरिसे
आगते आरोचेन्तस्स वाचतो समुट्ठाति । वाचाय “साधू” ति सासनं 20
गहेत्वा अज्जेन करणीयेन तस्सा घरं गन्त्वा अज्जेत्थ वा गमनकाले तं
दिस्वा वचीभेदेनेव वीमंसित्वा पुन अज्जेनेव करणीयेन ततो अपक्कम्म
कदाचिदेव तं^९ पुरिसं दिस्वा आरोचेन्तस्सा पि वाचतो व समुट्ठाति ।
पण्णत्ति अजानन्तस्स पन खीणासवस्सा पि कायवाचतो समुट्ठाति । कथं ?
सचे हिस्स मातापितरो कुज्जिभत्त्वा अलंवचनीया होन्ति, तं च भिक्खुं घरं 25

R. 560

B. 147

१. कारुकानं-स्या० । २-२. सङ्गकरणीयेन-रो० । ३. करियमाने-सो०, रो० ।

४. गोमगन्ति-स्या० । ५. मुद्दाय-स्या० । एवमुपरि पि । ६. नाना-रो० । ७. वुत्तो-

सो०, रो० । ८-८. सासनं साधू ति-रो० । ९. न-स्या० ।

वदेय्य आपन्नोवस्स^१ पाराजिकं । एवं सम्पदमिदं ति आह^२ । तं पनेतं "पटि-
गण्हाति^३, अन्तेवासि वीमंसापेत्वा अत्तना पच्चाहरति, आपत्ति सञ्जादि-
सेसस्सा" ति इमिना समेति, तस्मा सुभासितं ।

यथा च "मातुरक्खितं ब्रूही" ति वुत्तस्स गन्त्वा तस्सा आरोचेतुं
५ समत्थानं मातादीनं पि वदतो विसङ्केतो नत्थि, एवमेव "होहि किर इत्थन्ना-
मस्स भरिया धनक्कीता" ति वत्तव्ये "होहि किर इत्थन्नामस्स भरिया
छन्दवासिनी" ति एवं पालियं^४ वुत्तेसु छन्दवासिनिआदीसु वचनेसु अञ्ज-
तरवसेन वा अवुत्तेसु पि "होहि किर इत्थन्नामस्स भरिया जाया पजापत्ति"
पुत्तमाता धरणी घरसामिनी^५ भत्तरन्धिका सुस्सूसिका कामपरिचारिका^६ ।
१० ति एवमादीसु संवासपरिदोपकेसु वचनेसु अञ्जतरवसेन वा वदन्तस्सा पि
विसङ्केतो नत्थी^७ ति^८ तिवज्जसम्पत्तिया आपत्तियेव । "मातुरक्खितं ब्रूही"
ति पेसितस्स पन गन्त्वा अञ्जासु पितुरक्खितादीसु अञ्जतरं वदन्तस्स
विसङ्केतं । एस नयो "पितुरक्खितं ब्रूही" ति आदीसु पि ।

केवलं हेत्थ एकमूलकदुमूलकादिवसेन^९ "पुरिसस्स माता भिक्खुं
१५ पहिणति, मातुरक्खिताय माता भिक्खुं पहिणति, मातुरक्खिता^{१०} भिक्खुं
पहिणती^{११}" ति एवमादीनं मूलद्वानं च वसेन पेय्यालभेदोपेव विसेसो । सो
पि पुब्बे वुत्तनयत्ता पालिअनुसारेणेव सक्का जानितुं ति नास्स विभागं
दस्सेतुं आदरं करिम्हा^{१२} ।

१०५. पटिगण्हातो ति आदीसु पन द्वीसु चतुवकेसु पठमचतुवके
२० आदिपदेन तिवज्जसम्पत्तिया सञ्जादिसेसो, मज्जे द्वीहि दुवज्जसम्पत्तिया
थुल्लच्चयं, अन्ते एकेन एकज्जसम्पत्तिया दुक्कटं । दुतियचतुवके आदिपदेन
दुवज्जसम्पत्तिया थुल्लच्चयं, मज्जे द्वीहि एकज्जसम्पत्तिया दुक्कटं, अन्ते एकेन
अङ्गाभावतो अनापत्ति । तत्थ पटिगण्हातो ति आणापकस्स सासनं
पटिगण्हाति । वीमंसती ति पहितद्वानं गन्त्वा तं आरोचेति । पच्चाहरती
२५ ति पुन आगन्त्वा मूलद्वस्स आरोचेति ।

१. चस्स-रो० । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. पटिगण्हाति-सी०; पटिगण्हाति-रो० ।
४. पालियं-सी०, रो०; पालिया-म० । ५. पत्ती-स्या० । ६. घरस्सामिनी-म० । ७. परिचा-
रिका-म० । ८. नत्थि-स्या०, म० । ९. ०द्वि०-सी०, रो० । १०-१०. म० पोत्थके
नत्थि । ११. करिम्हा-म०; धरिम्हा-स्या० ।

न पञ्चाहरती (२१३.६).ति आरोचेत्वा एत्तो व पक्कमति । पटि-
ग्गण्हाति^१ न वीमंसती^२ ति पुरिसेन “इत्थन्नामं गत्वा ब्रूही” ति बुच्चमानो
“साधू” ति तस्स सासनं पटिग्गण्हित्वा तं पमुस्सित्वा^३ वा अप्पमुस्सित्वा^४ वा
अञ्जेन करणीयेन तस्सा सन्तिकं गत्वा किञ्चिदेव^५ कथं कथेन्तो निसीदति,
एत्तावता “पटिग्गण्हाति न वीमंसति नामा” ति बुच्चति । अथ नं सा^६
इत्थी सयमेव वदति “तुम्हाकं किर उपट्ठाको मं गेहे^७ कातुकामो^८” ति एवं
वत्वा च^९ “अहं तस्स भरिया भविस्सामी” ति वा^{१०} “न वा^{११} भविस्सामी”
ति^{१२} वदति । सो तस्सा वचनं अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा तुण्हीभूतो व
उट्ठायासना तस्स पुरिस्स सन्तिकं आगत्वा तं पर्वत्ति आरोचेति,
एत्तावता “न वीमंसति पञ्चाहरति नामा” ति बुच्चति । न वीमंसति न^{१३}
पञ्चाहरती ति केवलं सासनारोचनकाले पटिग्गण्हातियेव, इतरं पन द्वयं
न करोति ।

R. 558

न पटिग्गण्हाति वीमंसति पञ्चाहरती ति कोचि पुरिसो भिक्खुस्स
ठित्ठाने वा निसिन्नट्ठाने वा तथारूपि कथं कथेति, भिक्खु तेन अप्पहितो^{१४}
पि पहितो विय हुत्वा इत्थिया सन्तिकं गत्वा “होहि किर इत्थन्नामस्स^{१५}
भरिया” ति आदिना नयेन वीमंसित्वा तस्सा रुच्चि वा अरुच्चि वा पुन
आगत्वा इमस्स आरोचेति । तेनेव नयेन वीमंसित्वा अपञ्चाहरन्तो “न
पटिग्गण्हाति वीमंसति न पञ्चाहरती” ति बुच्चति । तेनेव नयेन गतो
अवीमंसित्वा त्राय समुट्ठापितं कथं सुत्वा पठमचतुक्कस्स ततियपदे
वुत्तनयेन आगत्वा इमस्स आरोचेन्तो “न पटिग्गण्हाति न वीमंसति^{१६}
पञ्चाहरती” ति बुच्चति । चतुर्थ^{१७} पद^{१८} पाकटमेव ।

B. 145

सम्बहुले भिक्खू आणापेती ति आदिनया पाकटायेव । यथा पन
सम्बहुला पि एकवत्थुस्मि^{१९} आपन्नन्ति, एवं एकस्स पि सम्बहुलवत्थूसु
सम्बहुला आपत्तियो वेदितव्वा । कथं ? पुरिसो भिक्खुं आणापेति “गच्छ,
भन्ते, असुकास्मि नाम पासादे सट्ठिमत्ता वा सत्ततिमत्ता वा इत्थियो ठिता^{२०}

१. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २. वीमंसति पञ्चाहरती-सी०, स्या०, रो० ।
३. पमुस्सित्वा-रो० । ४. अप्पमुस्सित्वा-रो० । ५. कञ्चि-म० । ६-६. गहेतुकामो-स्या०,
रो० । ७. स्या० पोत्यके नत्थि । ८. म० पोत्यके नत्थि । ९. वा-म० । १०. अपहितो-
स्या० । ११-११. चतुर्थपदं-म० । १२. चत्थुन्दि-म० ।

उपगतं थेरपिता वदति “माता ते तात मं महल्लकं छड्ढेत्वा आतिकुलं गता,
गच्छ तं मं उपट्ठातुं पेसेही” ति । सो चे गन्त्वा तं वत्वा पुन पितुनो तस्सा
आगमनं वा अनागमनं वा आरोचेति, सङ्घादिसो । इमानि तीणि अचित्तक-
समुद्धानानि^१ ।

- 5 पण्णात्ति पन जानित्वा एतेहेव तोहि नयेहि सञ्चरित्तं समापञ्चतो
कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च^२ समुद्धाति । इमानि तीणि
पण्णात्तिजाननचित्तेन सचित्तकसमुद्धानानि । किरिया^३, नोसञ्जाविमोक्खं,
पण्णात्तिवच्चं, कायकम्मं, वचीकम्मं, कुसलादिवसेन चेत्य तीणि चित्तानि,
सुखादिवसेन तिस्सो वेदना ति ।

- 10 १०८. विनीतवत्थुसु आदितो वत्थुपञ्चके पटिग्गहितमत्तत्ता
दुक्कटं ।

R. 561

- कलहवत्थुस्म सम्मोदनीयं अकासी (२१५.४) ति तं सञ्जापेत्वा
पुन गेहगमनीयं अकासि । नालं वचनीया ति न परिच्चत्ता ति अत्थो ।
या हि यथा यथा येसु येसु जनपदेसु परिच्चत्ता परिच्चत्ता^४ व^५ होति, भरिया
15 भावं अतिक्कमति, अयं “अलंवचनीया” ति वुच्चति । एसा पन न अलंवच-
नीया केनचिदेव कारणेन कलहं कत्वा गता, तेनेवेत्थ भगवा “अनापत्ती”
ति आह । यस्मा पन कायससग्गे यक्खिया^६ थुल्लच्चयं वुत्तं, तस्मा दुट्ठुल्लादीसु
पि यक्खिपेत्तियो थुल्लच्चयवत्थुमेवा ति वेदितव्वा । अट्ठकयानु पनेतं^७ न
विचारितं । सेसं सच्चत्थ उत्तानत्थमेवा ति ।

६. छड्ढसङ्घादिसो

कुटिकारसिक्खापदवण्णना

- 20 १०९. तेन समयेना ति कुटिकारसिक्खापदं । तत्थ आळवका ति
आळविरुद्धे जाता दारका आळवका नाम, ते पव्वजितकाले पि “आळवका”
B. 143 त्वेव पञ्चायिसु । ते सन्धाय वुत्तं “आळवका भिक्खू” ति । सञ्जाचिकायो

१. मं-स्या०, म० । २. ० समुद्धानि-रो० । ३. सी०, रो० पोत्थकेमु नत्थि । ४. किरियं-
म० । ५. २-४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेमु नत्थि । ६. यक्खिनिया-स्या० । ७. पन एत-
स्या०, म० । ८. धाळवी०-रो० ।

ति सयं याचित्वा गहितूपकरणायो । कारापेन्ती (२१५.१२)ति करोन्ति पि कारापेन्ति पि, ते किरसासने विपस्सनाधुरं^१ चगन्थधुरं चा ति द्वे पि धुरा ति छहेत्वा नवकम्ममेव धुरं कत्वा पग्गणिहसु । अस्सामिकायो ति अनिस्सरायो, कारेत्वा^२ दायकेन विरहितायो ति अत्थो । अत्तुहेसिकायो ति अत्तानं उद्दिस्स अत्तनो अत्थाय आरद्धायो ति अत्थो । अप्पमाणिकायो ति “एत्तकेन निहुं 5 गच्छिस्सन्ती” ति एवं अपरिच्छिन्नप्पमाणायो^३, बुद्धिप्पमाणायो^४ वा महन्त-प्पमाणायो^५ ति अत्थो ।

याचना एव बहुला एतेसं मन्दं अञ्जं कम्मं ति याचनबहुला । एवं विञ्जत्तिबहुला वेदितब्बा । अत्थतो पनेत्थ नानाकरणं^६ नत्थि, अनेकवखत्तुं “पुरिसं देथ, पुरिसत्थकरं देथा” ति याचन्तानमेतं अधिवचनं । तत्थ 10 मूलच्छेज्जाय पुरिसं याचितुं न वट्टति, सहायत्थाय कम्मकरणत्थाय “पुरिसं देथा” ति याचितुं वट्टति । पुरिसत्थकरं ति पुरिसेन कातब्बं हत्थकम्मं वुच्चति, तं याचितुं वट्टति । हत्थकम्मं नाम किञ्चि वत्थुं^७ न होति, तस्मा तं ठपेत्वा मिगलुद्दकमच्छवन्वकादीनं सककम्मं अवसेसं सब्बं कप्पियं । “किं, भन्ते, आगतत्थ केन कम्मं” ति पुच्छित्ते वा अपुच्छित्ते वा याचितुं वट्टति, 15 विञ्जत्तिपच्चया दोसो नत्थि । तस्मा मिगलुद्दकादयो सककम्मं न याचितब्बा, “हत्थकम्मं देथा” ति अनियामेत्वा पि न याचितब्बा; एवं याचिता हि ते “साधु, भन्ते” ति भिक्खुं^८ उत्थोजेत्वा मिगे पि मारेत्वा आहरेय्य^९ । नियमेत्वा पन “विहारे किञ्चि कत्तब्बं” अत्थि, तत्थ हत्थकम्मं देथा” ति याचितब्बा । फालनङ्गलादीनि उपकरणानि गहेत्वा कसितुं वा वपितुं वा लायितुं 20 वा गच्छन्तं सकिच्चपसुतं पि कस्सकं वा अञ्जं वा किञ्चि हत्थकम्मं याचितुं वट्टतेव । यो पन विधासादो वा अञ्जो वा कोचि निक्कम्मो निरत्थककथं वा कयेन्तो निहायन्तो वा विहरति, एवरूपं अयाचित्वा पि “एहि रे इदं वा इदं वा करोही” ति यदिच्छकं कारापेतुं वट्टति ।

हत्थकम्मस्स पन सब्बकप्पियभावदीपनत्थं इमं नयं कयेन्ति । सचे 25 हि भिक्खु पासादं कारेतुकामो होति, थम्मत्थाय^{१०} पासाणकोट्टकानं घरं

१. यासधुरं-रो० । २. कारेता-म० । ३. परि-स्या० । ४. बुद्धि०-स्या० ।
५. महप्पमाणायो-स्या०; महप्पमाणायो चा-रो०; ०चा-सी० । ६. ०कारणं-स्या० ।
७. वल्लु-स्या०, म० । ८. म० पोत्थके नत्थि । ९. भिस्सु-म० । १०. प्राहरेय्यु-स्या०, म० । ११. कातब्बं-म० । १२. तम्मत्थाय-रो० ।

3. 149

गन्त्वा वत्तब्बं "हृत्यकम्मं लद्धं वट्ठति उपासका" ति । किं कातब्बं, भन्ते,
 ति ? पासाणत्थम्भा उद्धरित्वा दातब्बा ति । सचे ते उद्धरित्वा वा देन्ति,
 उद्धरित्वा निक्खित्ते अत्तनो थम्भे वा देन्ति, वट्ठति । अथा पि वदन्ति—
 "अम्हाकं, भन्ते, हृत्यकम्मं कातुं खणो नत्थि, अब्बं उद्धरापेथ, तस्स मूलं
 5 दस्सामा" ति उद्धरापेत्वा "पासाणत्थम्भे उद्धटमनुस्सानं मूलं देया" ति वत्तुं
 वट्ठति । एतेनेव^१ उपायेन^२ पासाददाह्वनं अत्थाय वट्ठकीनं सन्तिकं
 इट्ठकत्थाय इट्ठकवट्ठकीनं छदनत्थाय^३ गेहच्छादकानं^४ चित्तकम्मत्थाय
 चित्तकारानं ति येन येन अत्थो होति, तस्स तस्स अत्थाय तेसं तेसं
 सिप्पकारकानं सन्तिकं गन्त्वा हृत्यकम्मं याचितुं वट्ठति । हृत्यकम्मयाचन-
 10 वसेन च मूलच्छेज्जाय वा भत्तवेतनानुप्पदानेन वा लद्धं पि सब्बं गहेतुं
 वट्ठति । अरब्बतो आहरापेत्तेन च सब्बं अनज्झावुत्त्यकं^५ आहरापेतब्बं ।

R. 563

न केवलं च पासादं कारेतुकामेन मज्झपीठपत्तपरिस्सावनधम्म-
 करकचीवरादीनि^६ कारापेतुकामेना पि दारुलोहसुत्तादीनि^७ लभित्वा ते ते
 सिप्पकारके उपसङ्गमित्वा वुत्तनयेनेव हृत्यकम्मं याचितब्बं । हृत्यकम्म-
 15 याचनवसेन च मूलच्छेज्जाय वा भत्तवेतनानुप्पदानेन^८ वा लद्धं पि सब्बं
 गहेतब्बं । सचे पन कातुं न इच्छन्ति, भत्तवेतनं पच्चासिसन्ति^९,
 अकप्पियकहापणादि^{१०} न दातब्बं । भिक्षाचारवत्तेन तण्डुलादीनि परिधे-
 सित्वा दातुं वट्ठति ।

हृत्यकम्मवसेन पत्तं कारेत्वा तथेव पाचेत्वा नवपक्कस्स पत्तस्से
 20 पुञ्छनतेलत्थाय अन्तो गामं पविट्ठेन "भिक्षाय आगतो" ति सल्लक्खेत्वा
 यागुया वा भत्ते वा आनीते हृत्येन पत्तो पिघातब्बो^{११} । सचे उपासिका
 "किं, भन्ते" ति पुच्छति, "नवपक्को पत्तो पुञ्छनतेलेन अत्थो" ति
 वत्तब्बं । सचे सा "देहि, भन्ते" ति पत्तं गहेत्वा तेलेन पुञ्छित्वा
 यागुया वा भत्तस्स वा पूरेत्वा देति, विज्जति नाम न होति, गहेतुं
 25 वट्ठतो" ति^{१२} ।

१. एतेनेव उपायेन-म० । २. छादन-स्या० । ३. गेहच्छाद-सी०, रो०; गेहच्छा-
 दनसान-स्या० । ४. वट्ठक-स्या० । ५. धम्मकरण-म०; धम्मवरक-स्या० । एव-
 मपरि पि । ६. छोह-रो० । ७. भत्तवेतना-स्या० । एवमपरि पि । ८. छीयन्ति-
 म० । ९. क्खान्ति-म०; धम्मियं क्खान्ति-स्या० । १०. पिघातब्बो स्या० ।
 ११-१२. वट्ठति-सी०, रो० ।

भिक्षू पगेव पिण्डाय चरित्वा आसनसालं गत्वा आसनं अपस्सन्ता
तिट्ठन्ति । तत्र^१ चे उपासका भिक्षू ठिते दिस्वा सयमेव आसनानि
आहरापेन्ति, निसीदित्वा गच्छन्तेहि आपुच्छित्वा गन्तव्वं । अनापुच्छा
गतानं पि नट्ठं गीवा न होति, आपुच्छित्वा गमनं पन वत्तं । सचे भिक्षूहि
“आसनानि आहरथा” ति वुत्तेहि आहटानि होन्ति, आपुच्छित्वा व गन्तव्वं । 5
अनापुच्छा गतानं वत्तभेदो च नट्ठं च गीवा ति^२ । अत्थरणकोजवादीसु^३
पि एसेव नयो ।

मक्खिकायो^४ बहुका होन्ति, “मक्खिकावीर्जनि आहरथा” ति B. 150
वत्तव्वं । पुचिमन्दसाखादीनि आहरन्ति, कप्पियं कारापेत्वा पटिग्गहे-
तव्वानि । आसनसालाय^५ उदकभाजनं रिक्तं होति, “धम्मकरकं^६ गण्हा” 10
ति न वत्तव्वं । धम्मकरकं हि रिक्तभाजने पक्खिपन्तो भिन्देय्य “नोद वा
तळाकं वा गत्वा पन उदकं आहरा” ति वत्तुं वट्ठति । “गेहतो आहरा”
ति नेव वत्तुं वट्ठति, न आहटं परिभुञ्जितव्वं^७ । आसनसालाय वा R. 564
अरञ्जके वा भत्तकिच्चं करोन्तेहि^८ तत्थ जातकं अनज्झावुत्थकं यं किञ्चि
उत्तरिभङ्गारहं पत्तं वा फलं वा सचे किञ्चि कम्मं करोन्तं आहरापेति, 15
हत्थकम्मवसेन आहरापेत्वा परिभुञ्जितुं वट्ठति । अलब्धीहि पन भिक्षूहि
वा सामणेरेहि वा हत्थकम्मं न कारेतव्वं । अयं ताव पुरिसत्थकरे नयो ।

गोणं (२१५.१४) पन अज्जातकअप्पवारितट्ठानतो आहरापेतुं न
वट्ठति, आहरापेन्तस्स दुक्कटं । जातिपवारितट्ठानतो^९ पि, मूलच्छेज्जाय
याचितुं न वट्ठति, तावकालिकनयेन सब्बत्थ वट्ठति । एवं आहरापितं च गोणं 20
रक्खित्वा जगित्वा सामिकानं^{१०} पटिच्छापेतव्वं^{११} । सचस्स पादो वा सिङ्गं
वा भिज्जति वा नस्सति वा सामिका चे सम्पटिच्छन्ति, इच्चेतं कुसलं । नो चे
सम्पटिच्छन्ति, गीवा होति । सचे “तुम्हाकंयेव देमा” ति वदन्ति न सम्प-
टिच्छितव्वं । “विहारस्स देमा” ति वुत्ते पन “आरामिकानं आचिकखथ
पटिजगन्त्याया^{१२}” ति वत्तव्वं । 25

१. तत्थ-म० । २. सो०, रो० पोत्थवेसु नत्थि । ३. अत्थरणकोजवादीसु-स्या० ।
४. मक्खिका-स्या० । एवमुपरि पि । ५. ०सालाय-स्या०, म० । ६. धम्मकरणं-म०; धम-
करकं-स्या० । ७. ०भुञ्जितुं-रो० । ८. करोन्तो हि-सो० । ९. जातकपवारितट्ठानतो-स्या० ।
एवमुपरि पि । १०-१०. सामिका पटिच्छापेतव्वं-म० । ११. जगन्त्याया-म० ।

“सकटं देथा” (२१५.१४) ति पि अज्जातकअप्पवारिते वत्तुं न वट्टति, विज्जन्ति एव होति दुक्कटं आपन्ति । वातिपवारितट्टाने पन वट्टति, तावकालिकं वट्टति कम्मं कत्वा पुन दातब्बं । सचे नेमियादीनि^१ भिज्जन्ति पाकतिकानि कत्वा दातब्बं । नट्टे गीवा होति । “तुम्हाकमेव देमा” ति वुत्ते दारुभण्डं नाम सम्पटिच्छित्तुं वट्टति । एसेव^२ नयो वासि-फरसु-कुठारि-कुद्दाल-निखादनेसु^३ । वल्लिआदीसु च परपरिगहितेसु । गरुभण्डप्पहोनेकेसु-येव च वल्लिआदीसु विज्जन्ति होति, न ततो ओरं ।

अनज्जावुत्त्यकं पन यं किञ्चि आहरापेतुं वट्टति । रक्खितगोपित-ट्टानेयेव हि विज्जन्ति नाम वुच्चति । सा द्वीसु पच्चयेसु सब्बेन सब्बं न वट्टति, सेनासनपच्चये पन “आहर देही” ति विज्जन्तिमत्तमेव न वट्टति, परिकथोभासनिमित्तकम्मानी वट्टन्ति । तत्थ उपोसथागारं वा भोजनसालं वा अज्जं वा यं किञ्चि सेनासनं इच्छतो “इमस्मि वत ओकासे एवरूपं सेना-सनं कातुं वट्टती” ति वा “युत्तं” ति वा “अनुरूप” ति वा आदिना नयेन वचनं • परिकथा नाम । “उपासका तुम्हे कुहि वसथा” ति ? “पासादे, भन्ते” ति । 15 “किं भिक्खुनं पन उपासका पासादो न वट्टती” ति एवमादिबचनं ओभासो नाम । मनुस्से दिस्वा रज्जुं वा^४ पसारेति, खीले आकोटापेति । “किं इदं, भन्ते” ति वुत्ते “इध आवासं करिस्सामा” ति एवमादिकरणं^५ पन निमित्त-कम्मं नाम । गिलानपच्चये पन विज्जन्ति पि वट्टति, पगेव परिकथादीनि ।

११०. मनुस्सा उपद्दुता याचनाय उपद्दुता विज्जत्तिया ति तेसं 20 भिक्खुनं ताय याचनाय च^६ विज्जत्तिया च पीळिता । उच्चिज्जन्ति^७ पी^८ ति “किं नु आहरापेस्सन्ती” ति उच्चैगं इज्जनं चलनं पटिलभन्ति । उत्तसन्ति पी ति अहि विय दिस्वा सहसा तसित्वा उक्कमन्ति । पलायन्ति पी ति दूरतो व^९ येन वा तेन वा पलायन्ति । अज्जेन पि गच्छन्ती ति यं मग्गं पटिपन्ना तं पहाय निवत्तित्वा वामं वा दक्खिणं वा गहेत्वा गच्छन्ति, द्वारं 25 पि थकेन्ति ।

१. नेमियादीनि-स्या०, म० । २. एस-म० । ३. वासी० कुठारी०-स्या०; वुठारी०-रो०, म० । ४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. इच्छन्तेन-सी०, रो० । ६. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. स्या० पोत्थके नत्थि । ८. वारणं-रो० । ९. म० पोत्थके नत्थि । १०-१०. ज्जन्ती-सी०, रो० । ११. स्या० पोत्थके नत्थि ।

१११. भूतपुब्बं भिक्खवे (२१६.२६) ति इति भगवा ते भिक्खु
 गरहित्वा तदनुरुपिकं^१ च धम्मं कथं कत्वा पुन पि विञ्जत्तिया दोसं
 पाकटं कुहमानो इमिना^२ “भूतपुब्बं भिक्खवे” ति आदिना नयेन तीणि
 वत्थुनि दस्सेसि । तत्थ मणिकण्ठो ति सो किर नागराजा सब्बकामददं महग्घं
 मणि कण्ठे पिळ्ळिन्धत्वा चरति, तस्मा “मणिकण्ठो” त्वेव पञ्चायित्थ । उपरि^५
 मुद्धनि महन्तं फणं करित्वा अट्ठासी ति सो किर तेसं द्विन्नं इसीनं कणिट्ठो
 इसि मेत्ताविहारी अहोसि, तस्मा सो^३ किर^३ नागराजा नदितो उत्तरित्वा
 देववण्णं निम्मिनित्वा^४ तस्स सन्तिके निसीदित्वा सम्मोदनीयं कथं^५ कत्वा तं
 देववण्णं पहाय सकवण्णमेव उपगन्त्वा तं इसि परिकिखपित्वा पसन्नाकारं
 करोन्तो उपरि मुद्धनि महन्तं फणं कत्वा^६ छत्तं विय धारयमानो मुहुत्तं^{१०}
 ठत्वा पक्कमति, तेन वुत्तं “उपरि मुद्धनि महन्तं फणं करित्वा अट्ठासी”
 ति । मणिमरसं^७ कण्ठे पिळ्ळन्धनं ति मणिं^८ अस्स कण्ठे पिळ्ळन्धितं, आमुत्तं^९
 ति अत्थो । एकमन्तं अट्ठासी ति तेन देववण्णेन आगन्त्वा तापसेन सद्धिं
 सम्मोदमानो एकास्मि पदेसे अट्ठासि ।

ममन्नपानं ति मम अन्नं च पानं च । विपुलं ति बहुलं^{१०} । उळारं^{१५} B. 152
 ति पणीतं । अतियाचकोसी ति अतिविय याचको, पुनप्पुनं याचसी^{११} R. 566
 वुत्तं होति । सुसू ति तरुणो, थामसम्पन्नो योव्वनप्पत्तपुरिसो । सक्खरा
 वुच्चति काळसिला, तत्थ धोतो असि “सक्खरधोतो नामा” ति वुच्चति,
 सक्खरधोतो पाणिम्हि अस्सा ति सक्खरधोत्तपाणि, पासाणे धोतनिसित-
 खग्गहत्यो ति अत्थो । यथा सो असिहत्यो पुरिसो तासेय्य, एवं तासेसि मं^{२०}
 सेलं याचमानो, मणि याचन्तो ति अत्थो ।

न तं याचे ति तं न याचेय्य । कतरं ? यस्स पियं जिगिसे^{१२} ति
 यं^{१३} अस्स^{१३} सत्तस्स पियं ति जानेय्य ।

किमङ्गं^{१४} पन मनुस्सभूतानं ति मनुस्सभूतानं अमनापा ति
 किमेवेत्य वत्तव्वं ।

१. ०रूपं च-स्याः, म० । २. इमानि-स्याः । ३-३. म० पोत्यके नदिय । ४. ०णित्वा-
 सो०, रो० । ५. सोः, रोः पोत्यकेषु नदिय । ६. करित्वा-म० । ७. मणिस्स-सोः, रो० ।
 ८. मणि-सो०, रो० । ९. आमुत्तं-म० । १०. बहुलं-स्याः । ११. याचकोषो-स्याः ।
 १२ जिगीसे-म०; जिगिसेय्या रो० । १३-१३. यस्स-सो०, रो० । १४. निमङ्ग सो०, रो० ।

११२. सकुणसङ्घस्य सद्देन उव्वाळ्हो (२१६.४)ति सो किर सकुण-
सङ्घो पठमयामं च पच्छिमयाम च निरन्तरं सद्देमेव करोति, सो भिक्खु
तेन सद्देन पीळितो हुत्वा भगवतो सन्तिक अगमासि । तेनाह—“येनाहं
तेनुपसङ्कमी” ति ।

5 कुतो च त्वं भिक्खु आगच्छसी ति एत्थ निसिन्नो सो भिक्खु न
आगच्छति वत्तमानसमीपे पन एव वत्तुं लब्धति । तेनाह—“कुतो च त्वं
भिक्खु आगच्छसी” ति, कुतो आगतोसी ति अत्थो । ततो^१ अहं^२ भगवा
आगच्छामी ति एत्था पि सो एव नयो । उव्वाळ्हो ति पीळितो,
उक्कण्ठापितो हुत्वा ति अत्थो ।

10 सो सकुणसङ्घो “भिक्खु पचं याचसी” ति एत्थ न ते^३ सकुणा
भिक्खुनो वचनं^४ जानन्ति, भगवा पन अत्तनो आनुभावेन यथा जानन्ति
तथा अकासि ।

११३. अपाहं ते न जानामी ति अपि अह ते जने “के वा इमे,
कस्स वा इमे” ति न जानामि । सङ्गम्म याचन्ती ति समागतत्वा वग्गवग्गा
15 हुत्वा याचन्ति । याचको अप्पियो होती ति यो याचति सो अप्पियो
होति । याचं अददमप्पियो ति याच ति याचितं वुच्चति, याचितमत्थं
B 153 अददन्तो पि अप्पियो होति । अथ वा याचं ति याचन्तस्स, अददमप्पियो
ति अदेन्तो अप्पियो होति । मा मे विदेस्सना^५ अहू ति मा मे अप्पियभावो
अहु, अहं वा तव, त्वं वा मम विदेस्सो^६ अप्पियो मा अहोसी ति अत्थो ।

20 ११४. दुस्सेहरानी^७ ति कसिगोरक्खादीहि उपायेहि दुक्खेन
संहरणीयानि ।

R. 567 ११५-१६. सञ्जाचिकायं^८ पन भिक्खुना ति एत्थ सञ्जाचिका
नाम सय पवत्तिता^९ याचना वुच्चति, तस्मा “सञ्जाचिकाया” ति अत्तनो
याचनाया ति वुत्त होति, सयं याचितकेहि उपकरणेही ति अत्थो । यस्मा
25 पन सयं याचितकेहि करीयमाना^{१०} सयं याचित्वा करीयमाना होति, तस्मा

१-१. सतोह सो०, रो० । २. स्या० पोत्थके नयि । ३. ०न स्या० । ४. विदेस्सना-
सो०; विदेसना-स्या०, रो० । ५. विदेसो-सो०, देस्सो-स्या०, रो० । ६. दुस्सहरानी-रो० ।
७. संयाचिकाय-स्या० । एवमुपरि पि । ८-८ तितयाचना-म० । ९. सा सयं-स्य०,
म० । १०. करीयमाना-स्या०; करीयमाना-म० । एवमुपरि पि ।

तं अत्यपरियायं दस्सेतुं “सयं याचित्वा पुरिसं पी” ति एवमस्स पदभाजनं वुत्तं ।

उल्लिच्छा (२२१.२) ति अन्तोलिच्छा । अवलिच्छा ति बहिलिच्छा ।

उल्लिच्छा-वलिच्छा ति सन्तरवाहिरलिच्छा^१ ति वुत्तं होति ।

कारयमानेना ति इमस्स पदभाजने “कारापेत्तेना” ति एत्तकमेव^२ वत्तब्बं सिया, एवं हि व्यञ्जनं समेति । यस्मा पन सञ्जाचिकाय कुटिं करोन्तेना^३ पि इध वुत्तनयेनेव पटिपण्णितब्बं, तस्मा करोन्तो वा होतु कारापेन्तो वा उभोपेते “कारयमानेना” ति इमिना व पदेन सङ्गहिता^४ ति एतमत्थं दस्सेतुं “करोन्तो वा कारापेन्तो वा” ति वुत्तं होति^५ । यदि पन करोन्तेन वा कारापेत्तेन वा ति वदेय्य, व्यञ्जनं विलोमितं भवेय्य, न^६ हि कारापेन्तो करोन्तो नाम होति, तस्मा अत्यमत्तमेवेत्थ दस्सितं ति वेदितब्बं ।

अत्तुद्देसं ति “मय्हं एसा” ति एवं अत्ता उद्देसो अस्सा ति अत्तुद्देसा, तं अत्तुद्देसं । यस्मा पन यस्सा अत्ता उद्देसो सा अत्तनो अत्थाय होति, तस्मा^७ अत्यपरियायं दस्सेन्तो “अत्तुद्देसं ति अत्तनो अत्थाया” ति^८ आह । पमाणिका कारेतब्बा ति पमाणयुत्ता कारेतब्बा । तत्रिदं^९ पमाणं ति तस्सा कुटिया इदं पमाणं । सुगतविदत्थिया ति सुगतविदत्थि नाम इदानी मज्झिमस्स पुरिसस्स तिस्सो विदत्थियो वड्ढकीहत्थेन^{१०} दियड्ढो हत्थो होति । वाहिरिमेन मानेना ति कुटिया बहिकुड्डमानेन^{११} द्वादस विदत्थियो, मिनन्तेन पन सब्बपठमं दिस्सो महामत्तिकपरियन्तो^{१२} न गहेतब्बो ।^{१३} थुसपिण्डपरियन्तेन मिनितब्बं । थुसपिण्डस्सुपरि^{१४} सेतकम्मं अब्बोहारिकं । सचे थुसपिण्डेन अनत्थिको महामत्तिकाय एव निट्ठापेति, महामत्तिका व परिच्छेदो ।

तिरियं ति वित्यारतो । सत्ता ति सत्त सुगतविदत्थियो । अन्तरा ति इमस्स पन अयं निद्देसो, “अब्भन्तरिमेन मानेना” ति कुड्डस्स बहि^{१५}

१. सअन्तर०-रो०; अन्तर०-म० । २. कारापेत्तेना-स्या० । ३. सङ्गहीता-मी०, रो० । एयमुपरि पि । ४. स्या०, म० गोत्थकेसु नत्थि । ५. तस्मा तं-स्या० । ६. तत्रोदं-रो० । ७. यद्वद्वि-स्या० । ८. वुट्ठ-म० । एवमुपरि ति । ९. मत्तिका-स्या० । १०. पिण्डस्स उपरि-म०; स्सुपरि-स्या० ।

अन्तं अगहेत्वा^१ अभन्तरिमेन अन्तेन^२ मिनीयमाने^३ तिरियं सत्त सुगतविद-
त्थियो पमाणं ति वुत्तं होति ।

- यो पन लेसं ओढ्हेन्तो^४ यथा वुत्तप्पमाणमेव करिस्सामी ति दीघतो
एकादस विदत्थियो तिरियं अट्ट विदत्थियो, दीघतो वा तेरस विदत्थियो
५ तिरियं छ विदत्थियो करेय्य, न वट्टति । एकतो भागेन अतिक्कन्तं पि हि
पमाणं अतिक्कन्तमेव होति । तिट्ठतु विदत्थि, केसग्गमत्तं पि दीघतो वा^५
हापेत्वा तिरियं तिरियतो वा हापेत्वा दीघं वड्ढेतुं न वट्टति, को पन वादो
उभतो वड्ढने ? वुत्तं हेतं—“आयामतो वा वित्थारतो वा अन्तमसो
केसग्गमत्तं पि अतिक्कमित्वा करोति वा कारापेति वा पयोगे दुक्कटं”
१० [पारा०-२२३] ति आदि । यथावुत्तप्पमाणा एव पन वट्टति । या पन
दीघतो सद्विहत्था पि होति तिरियं तिहत्था वा ऊनकचतुहत्था वा यत्थ
पमाणयुत्तो मञ्चो इतो चितो च न परिवत्तति, अयं कुटो ति सङ्खच्चं न
गच्छति, तस्मा अयं पि वट्टति । महापच्चरियं पन पच्छिमकोटिया चतुहत्थ-
वित्थारा^६ वुत्ता, ततो हेट्ठा अकुटि^७ । पमाणिका पि पन अदेसितवत्थुका
१५ वा सारम्भा वा अपरिक्कमना वा न वट्टति । पमाणिका देसितवत्थुका
अनारम्भा सपरिक्कमना व वट्टति । पमाणतो ऊनतरं पि चतुहत्थं पञ्चहत्थं
पि करोन्तेन देसितवत्थुका वा कारेतव्वा । पमाणातिक्कन्तं च पन करोन्तो
लेपपरियोसाने गरुक्कं आपात्ति आपन्नति ।

- तत्थ लेपो च अलेपो च लेपोकासो च अलेपोकासो च वेदितव्वो ।
२० सेय्ययीदं — लेपो ति द्वे लेपा-मत्तिकालेपो च सुघालेपो च । ठपेत्वा पन इमे
द्वे लेपे अवसेसो भस्मगोमयादिभेदो लेपो, अलेपो । सचे पि कलललेपो होति,
B. 155 अलेपो एव । लेपोकासो ति भित्तियो चेव छददं च, ठपेत्वा पन भित्ति-
च्छदने^८ अवसेसो थम्मनुलापिट्टसङ्घाटवातपानधूमच्छिद्दादि^९ अलेपारहो
ओकासो सब्बो पि अलेपोकासो ति वेदितव्वो ।

१. अगहेत्वा-सो०, रो० । २-२. ०मिनियमाने-म०; अन्ते मियमाने-स्या० ।
३. ओढ्हेन्तो-स्या०; ओढ्हेन्तो-म० । ४. स्या० पोत्थके नत्थि । ५. चतु०-स्या० । एवमुपरि
पि । ६. वट्टतो-स्या० । ७. भित्तिच्छदने-सो०, रो० । ८. ०वातपान०-रो०; ०पिट्ठि०-
स्या० ।

भिक्षू अभिनेतव्वा वत्थुदेसनाया (२२१.१०) ति यस्मिं ठाने कुटिं
कारेलुकामो होति, तत्थ वत्थुदेसनत्याय भिक्षू नेतव्वा^१ । तेन कुटिकारकेना
ति आदि पन येन विधिना ते भिक्षू अभिनेतव्वा, तस्स दस्सनत्थं वुत्तं। तत्थ
कुटिवत्थुं सोधेत्वा ति न विसमं अरब्बं भिक्षू गहेत्वा गन्तव्वं, कुटिवत्थुं^२
पन पठममेव सोधेत्वा समतलं सीममण्डलसदिसं^३ कत्वा पच्छा सङ्घं उप- ५
सङ्क्रमित्वा याचित्वा नेतव्वा ति दस्सेति । एवमस्स वचनीयो ति सङ्घो एवं
वत्तव्वो अस्स । परतो पन “दुतियं पि याचितव्वा” ति भिक्षू सन्धाय
बहुवचनं वुत्तं । नो^४ चे^५ सङ्घो सङ्घो उस्तहती^६ ति सवे सङ्घो सङ्घो न
इच्छति, सज्झायमनसिकारादीसु उय्युत्ता ते ते^७ भिक्षू होन्ति । सारम्भं
अनारम्भं ति सउपद्वं अनुपद्वं । सपरिक्कमनं अपरिक्कमनं ति सउपचारं १०
अनुपचारं ।

R. 569

११७-१९. पत्तकल्लं ति पत्तो कालो इमस्स ओलोकनस्सा ति पत्त-
कालं, पत्तकालमेव पत्तकल्लं । इदं च वत्थुं^८ ओलोकनत्याय सम्मुतिकम्मं^९
अनुसावनानयेन^{१०} ओलोकेत्वा^{११} पि कातुं वट्टति । परतो पन वत्थुदेसनाकम्मं
यथावुत्ताय एव अत्तिया च अनुसावनाय च कातव्वं, ओलोकेत्वा कातुं न १५
वट्टति ।

१२०. किपिल्लिकानं^{१२} ति रत्तकालपिङ्गलादिभेदानं^{१३} यासं कासञ्चि
किपिल्लिकानं । किपील्लिकानं^{१४} ति पि पाठो । आसयो ति निबद्धवसनट्टानं,
यथा च किपिल्लिकानं एवं उपचिकादीनं पि निबद्धवसनट्टानयेव आसयो
वेदितव्वो । यत्थ पन ते^{१५} गोचरत्याय आगन्त्वा गच्छन्ति, सब्बेसं पि २०
तादिसो सञ्चरणपण्यदेसो अवारितो, तस्मा तत्थ अपनेत्वा सोधेत्वा कातुं
वट्टति । इमानि ताव छ^{१६} ठानानि^{१७} सत्तानुद्दयाय^{१८} पटिक्खित्तानि ।

हत्थीनं वा ति हत्थीनं पन निबद्धवसनट्टानं पि निबद्धगोचरट्टानं
पि न वट्टति, सीहादीनं आसयो च गोचराय पक्कमन्तानं निबद्धगमनमग्गो

१. अभिनेतव्वा-स्या० । २. कुटी०-स्या० । ३. सीमा०-स्या० । ४-४. सवे-स्या०,
रो० । ५. न उस्तहति स्या०, रो० । ६. स्या० पोत्यके नत्थि । ७. वत्थु-स्या०, म० ।
८-८. सावणा०-सी०; सम्मुतिकम्मसावनानयेन-स्या०; सम्मुत्ति० सावणा०-रो० । ९. अप-
लोकेत्वा-स्या० । १०. किपील्लिकानं-स्या० । ११. काञ्च० स्या०, म० । १२. किपिल्लिकानं-
म०; कपील्लिकानं स्या० । १३. सी०, रो० पोत्यके नत्थि । १४-१४. छट्टानानि-स्या० ।
१५. अनुदयाय-स्या० ।

च न वट्टति । एतेसं पन^१ गोचरभूमि^२ न गहिता । येसं केसञ्ची ति अञ्जेसं
 पि वाळानं तिरच्छानगतानं । इमानि सत्तट्टानानि^३ सप्पटिभयानि^४ भिक्खुनं
 आरोग्यत्थाय पटिक्खित्तानि । सेसानि नानाउपद्देहि सउपद्दवानि । तत्थ
 पुब्बण्णनिस्सितं^५ (२२२.२६) ति पुब्बण्णं निस्सितं सत्तन्नं घञ्जानं विरूह-
 ५ नक्खेत्तसामन्ता^६ ठितं । एसेव नयो अपरण्णनिस्सितादीसु^७ पि । एत्थ पन
 अढ्माघातं ति कारणाधरं^८ वेरिधरं, चोरानं मारणत्थाय कतं ति कुरुन्दि-
 आदीसु ।

आघातनं ति धम्मगण्डिका^९ वुच्चति । सुसानं ति महासुसानं ।
 संसरणं^{१०} ति अनिव्विज्जमगमनीयो^{११} गतपच्चागतमगो वुच्चति । सेसं
 १० उत्तानमेव ।

न सक्का होति यथायुत्तेन सकटेना ति द्वीहि वलिवद्देहि^{१२} युत्तेन सक-
 टेन एकं चक्कं निम्बोदकपतनट्टाने^{१३} एकं वहि कत्वा आविज्जितुं^{१४} न सक्का
 होति । कुरुन्दियं पन “चतूहि युत्तेना” ति वुत्तं । समन्ता निस्सेणिया^{१५}
 अनुपरिगन्तुं ति निस्सेणियं ठत्वा गेहं छादेन्तेहि न सक्का होति समन्ता
 १५ निस्सेणिया आविज्जितुं । इति एवरूपे सारम्भे च अपरिक्कमने च ठाने
 न कारेतब्बा । अनारम्भे पन सपरिक्कमने कारेतब्बा, तं वुत्तपटिपक्ख-
 नयेन पालियं आगतमेव ।

पुन सञ्जाचिका नामा ति एवमादि “सारम्भे चे भिक्खु वत्युस्मि
 अपरिक्कमने सञ्जाचिकाय कुटि कारेय्या” ति एवं वुत्तसञ्जाचिकादीनं
 २० अत्यप्पकासनत्थं वुत्तं ।

पयोगे दुक्कटं ति एवं अदेसितवत्युक्कं वा पमाणातिक्कन्तं वा कुटि
 कारेस्सामी^{१६} ति अरञ्जतो रुक्खाहरणत्थाय वासि वा फरसु वा निसेति
 दुक्कटं, अरञ्जं पविसति दुक्कटं, तत्थ अल्लतिणानि छिन्दति दुक्कटेन सद्धि

१. म० पीत्यके नत्थि । २. चारभूमि-स्या०, म०; चारि०-रो० । ३. सत्त
 ठानत्ति-म० । ४. सपटि०-स्या० । ५. पुब्बण्ण०-स्या० । एवमुपरि पि । ६. विरूह०-रो०;
 ७. सेतस्स समन्ता-स्या० । ८. मररत्त०-स्या० । ९. कारण०-स्या० । १०. यन्धिका-म० ।
 ११. सञ्चरणं-सी०, रो० । १२. अनिव्विज्जम-रो०; अभिनिव्विज्जम-स्या० । १३. वद्देहि
 म० । १४. निम्बोदक०-म० । १५. आविज्जितुं-स्या०; आविज्जितुं-म० । १६. निस्सेणिया-
 सी०, रो० । एवमुपरि पि । १७. करिस्सामी-म० ।

पाचित्तियं, सुक्खानि छिन्दति दुक्कटं । ख्वेसु पि एसेव नयो । भूमि
 सोधेति खणति^१, पंसु उद्धरति, चिनाति^२; एवं याव पाचीरं^३ वन्धति ताव
 पुब्बपयोगो नाम होति । एतस्मिं^४ पुब्बपयोगे सब्बत्थ पाचित्तियद्वाने दुक्क-
 टेन सद्धि पाचित्तियं, दुक्कटद्वाने दुक्कटं, ततो पट्टाय सहपयोगो^५ नाम ।
 तत्थ थम्मोहि कातव्वायं^६ थम्मं^७ उस्सापेति, दुक्कटं । इट्ठकाहि चिन्तितव्वायं^८ 5 R. 571
 इट्ठकं आचिनाति^९, दुक्कटं । एवं यं यं उपकरणं योजेति, सब्बत्थं^{१०} पयोगे
 पयोगे^{११} दुक्कटं । तच्छन्तस्स^{१२} हत्थवारे हत्थवारे तदत्थाय गच्छन्तस्स पदे
 पदे दुक्कटं । एवं कतं पन दारुकुट्टिकं वा सिलाकुट्टिकं^{१३} वा इट्ठकुट्टिकं^{१४}
 वा अन्तमसो पण्णसालं पि सभित्तिच्छदनं लिम्पिस्सामी ति सुधाय वा B. 157
 मत्तिकाय वा लिम्पन्तस्स पयोगे पयोगे याव^{१५} शुल्लच्चयं न होति, ताव 10
 दुक्कटं । एतं^{१६} पन दुक्कटं महालेपेनेव वट्ठति^{१७}, सेतरत्तवण्णकरणे वा
 चित्तकम्मे वा अनापत्ति ।

एकं पिण्डं अनागते (२२३.२२) ति यो सब्बपिच्छमो एको
 लेपपिण्डो, तं एकं पिण्डं असम्पत्ते कुट्टिकम्मे^{१८} । इदं वुत्तं होति, इदानी
 द्वोहि पिण्डेहि निट्ठानं गमिस्सती ति तेसु पठमपिण्डदाने शुल्लच्चयं^{१९} । 15

तस्मिं पिण्डे आगते ति यं एकं पिण्डं अनागते कुट्टिकम्मे शुल्लच्चयं
 होति, तस्मिं अवसानपिण्डे^{२०} आगते दिन्ने ठपिते लेपस्स घटितत्ता आपत्ति
 सङ्घादित्तोसस्स । एवं लेपन्तस्स^{२१} च अन्तोलेपे वा अन्तोलेपेन सद्धि भित्ति^{२२}
 च छदनं च^{२३} एकावद्धं कत्वा घटिते बहिलेपे वा बहिलेपेन सद्धि घटिते
 सङ्घादित्तोसो^{२४} । 20

सचे पन द्वारवन्धं^{२५} वा वातपानं वा अठपेत्वा^{२६} व मत्तिकाय
 लिम्पति, तस्मिं च तस्सोकासं पुन वड्ढेत्वा वा अवड्ढेत्वा वा ठपिते लेपो न
 घटोयति^{२७} रक्खति ताव, पुन लिम्पन्तस्स पन घटितमत्ते सङ्घादित्तोसो ।

१ खनति-सी०, स्या० । २ चिन्तयति-रो०; भिन्नाती ति स्या० । ३ पाचिम-म० ।
 ४ तस्मिं-म०, रो० । ५ सपयोगो-स्या० । ६ वव्वाय-स्या०, म० । ७ तत्थ थम्म-
 स्या० । ८ तव्वायं-रो० । ९ आचिनाति-रो० । १०-११. सब्बपयोगे-स्या० । ११. तच्छ-
 न्तस्स-स्या० । १२. कुट्टिकं-म० । एवमुपरि पि । १३. दुक्कटं याव-स्या० । १४. एवं-
 रो० । १५. वट्ठति-स्या० । १६. कुट्टो-स्या० । १७. ठति-म० । १८. तावे पिण्डे-स्या० ।
 १९. लिम्पन्तस्स-स्या०, म० । २०-२१. भित्तिच्छदनञ्च-सी०, रो० । २१. व-सी०, रो० ।
 २२. वद्ध-स्या०, म० । २३. अट्ठपेत्वा-स्या०, म० । २४. घटयति-म० । एवमुपरि पि ।

सचे तं ठपीयमानं^१ पठमं दिन्नलेपेन सद्धिं निरन्तरमेव हुत्वा तिष्ठति,
पठममेव सद्धादिसेसो । उपचिकामोचनतथ अट्टङ्गुलमत्तेन अप्पत्तच्छदनं
कत्वा भित्तिं लिम्पति, अनापत्ति । उपचिकामोचनतथमेव हेट्ठा पासाणकुट्टं
कत्वा त अलिम्पित्वा उपरि लिम्पति, लेपो न घटीयति नाम, अनापत्तियेव ।

R. 572

5

इट्ठककुट्टिकाय^२ इट्ठकाहियेव वातपाने च धूमनेत्तानि^३ च करोति,
लेपघटनेनेव^४ आपत्ति । पण्णसाल च^५ लिम्पति, लेपघटनेनेव आपत्ति ।
तत्थ आलोकत्थाय अट्टङ्गुलमत्तं ठपेत्वा लिम्पति, लेपो न घटीयति नाम,
अनापत्तियेव । सचे “वातपानं लद्धा एत्थं ठपेस्सामी” ति करोति, वातपाने
ठपिते लेपघटनेन आपत्ति । सचे मत्तिकाय कुट्टु^६ करोति, छदनलेपेन
10 सद्धिं घटने आपत्ति । एको एकपिण्डावसेसं कत्वा ठपेति, अञ्जो तं
दिस्वा “दुक्कटं^७ इदं” ति वत्तसीसेन लिम्पति उभिन्नं पि अनापत्ति ।

R. 158

१२१ भिक्खु कुटिं करोती (२२३.२५) ति एवमादीनि छत्तिस
चतुष्कानि आपत्तिभेदं दस्सनतथ वुत्तानि, तत्थ सारम्भाय दुक्कटं, अपरिक्क-
मनाय दुक्कटं, पमाणातिक्कन्ताय सद्धादिसेसो, अदेसितवत्थुकाय सद्धा-
15 दिसेसो, एतेसं वसेन वोमिस्सकापत्तियो^८ वेदितव्या ।

१२२-२७. आपत्तिं द्विन्नं सद्धादिसेसेन द्विन्नं दुक्कटानं ति आदीसु
च द्वीहि सद्धादिसेसेहि सद्धिं द्विन्नं दुक्कटानं ति आदिना नयेन अत्थो
वेदितव्यो ।

१२८-२९. सो चे विप्पकत्ते आगच्छती ति आदीसु च^९ अयं
20 अत्यविनिच्छयो । सो ति^{१०} समादिसित्वा पक्कन्तभिक्खु । विप्पकत्ते ति
अनिष्ठिते कुटिकम्मे । अञ्जस्म वा दातव्या ति अञ्जस्स पुगलस्स वा
सद्धस्स वा चजित्वा दातव्या । भिन्दित्वा वा पुन कातव्या ति कित्तकेन
मित्रा होति, सचे थम्मा भूमिय निखाता, उद्धरितव्या । सचे पासाणान
उपरि ठपिता, अपनेत्तव्या । इट्ठकचित्ताय याव मङ्गलिट्ठका ताव कुट्टा
25 अपचिन्तितव्या । सज्जेपतो भूमिसमं कत्वा विनासिता भिन्ना होति, भूमितो

१. ठपीयमानं-स्या०, म० । एकमुपरि पि । २. -कुट्टिकाय-म०; -कुट्टिकाय-रो० ।
३. धूम-रो० । ४. -घटने-रो० । ५. स्या०, म० पोथकेसु नयि । ६. कुट्टु-म०;
कुट्टि-सो०, रो० । ७. दुक्कटं-म०, सो । ८. वोमिस्सकापत्तियो-स्या० । ९. पन-म० ।
१०. चे-रो० ।

उपरि चतुरङ्गुलमत्ते पि ठिते अभिन्ना व । सेसं सव्वचतुक्केसु^१ पाकटमेव ।
न हेत्थ अञ्जं किञ्चि अत्थि, यं पालिअनुसारेणेव दुविञ्जेय्यं^२ सिया ।

१३०. अत्तना विप्पकत्तं (२३२.१६) ति आदीसु पन अत्तना आरद्धं
कुटि । अत्तना परियोसापेती ति महामत्तिकाय वा थुसमत्तिकाय वा यायकत्त-
परियोसितभावं^३ पापेतुकामो होति, ताय अवसानपिण्डं देन्तो परियोसापेति । 5 R. 573

परेहि परियोसापेती ति अत्तनो व^४ अत्थाय परेहि परियोसापेति ।
अत्तना वा हि विप्पकता होतु परेहि वा उभयेहि वा, तं चे अत्तनो
अत्थाय अत्तना वा परियोसापेति, परेहि वा परियोसापेति, अत्तना च
परेहि चा ति युगनद्धं वा परियोसापेति, सङ्खादिसोयेवा ति अयमेत्थ
विनिच्छयो । 10

कुरुन्दियं पन वुत्तं - “द्वे तयो भिक्खु ‘एकतो वसिस्सामा’ ति
करोन्ति, रक्खति ताव, अविभत्तत्ता अनापत्ति । ‘इदं ठानं तव, इदं ममा’
ति विभजित्वा करोन्ति आपत्ति । सामणेरो च भिक्खु च एकतो करोन्ति,
याव अविभत्ता ताव रक्खति । पुरिमनयेन विभजित्वा करोन्ति, भिक्खुस्स^५
आपत्ती” ति । 15

१३१. अनापत्ति लेण्हे^६ ति आदीसु लेणं महन्तं पि करोन्तस्स
अनापत्ति । न हेत्थ लेपो घटीयति । गुहं पि इट्ठकागुहं वा सिलागुहं वा
दारुगुहं वा भूमिगुहं वा महन्तं पि करोन्तस्स अनापत्ति । B. 159

तिणकुटिकाया^७ ति सत्तभूमिको^८ पि पासादो तिणपण्णच्छदनो
“तिणकुटिका” ति वुच्चति । अट्ठकथासु पन कुक्कुटच्छिकगेहं ति छदनं 20
दण्डकेहि जालबद्धं कत्वा तिणेहि वा पण्णेहि वा छादितकुटिका व वुत्ता,
तत्थ अनापत्ति । महन्तं पि तिणच्छदनगेहं^९ कातुं वट्टति, उल्लित्तादिभावो
एव हि कुटिया लक्खणं, सो च छदनमेव सन्धाय वुत्तो ति वेदितव्वो ।
चङ्गमनसालाय^{१०} तिणचुण्णं परिपत्ति^{११} “अनुजानामि, भिक्खवे, ओगुम्पेत्वा^{१२}

१. सव्वं चतुः-सी०, रो० । २. दुब्बिः-म०; दूवि०-स्या० । ३. कत्तं परि०-
म० । ४. स्या० पोत्थके नत्थि । ५. ०पन-सी०, रो० । ६. लेने-सी०, स्या० । एवमुपरि
पि । ७. ०कुटिकायो-स्या०; ०कुटिया-रो० । ८. ०भूमिको-सी०, रो० । ९. ०छदनं
गेहं-सी०, रो० । १०. ०सालाय-सी०, स्या०, रो० । ११. ०पत्ति-रो० । १२. ओगुम्पेत्वा-
स्या०; ओगुम्पेत्वा-रो०; ओगुम्पेत्वा-सी० ।

उल्लिप्तावलितं कातुं" [चु० व०-२१०] ति आदीनि चेत्य साधकानि; तस्मा
उभतो पक्खं वा कूटवद्धं वा वट्टं वा चतुरस्सं वा यं "इमं एतस्स गेहस्स
छदनं" ति छदनसङ्ख्येन कतं होति, तस्स भित्तिलेपेन सद्द्व लेपे घटिते
आपत्ति । सचे पन उल्लिप्तावलितच्छदनस्स गेहस्स लेपरक्खणत्थं उपरि
5 तिणेन छादेन्ति, न^१ एत्तावता तिणकुटि नाम^२ होति । किं पनेत्य अदेसित-
वत्युक्पमाणातिक्कन्तपच्चया व अनापत्ति, उदाहु सारम्भअपरिक्कमनपच्चया
पी ति सच्चया^३ पि अनापत्ति । तथा हि तादिसं कुटिं सन्धाय परिवारे
[३७६] वुत्तं—

"भिक्षु सञ्जाचिकाय कुटिं करोति ।

10 अदेसितवत्युक् पमाणातिक्कन्तं ॥

सारम्भं अपरिक्कमनं अनापत्ति ।

पञ्चामेसा कुसलेहि चिन्तिता" ति ॥

यं पुन "आपत्तिकारकानं^४ तिणं दुक्कटानं" ति-आदि पालियं वुत्तं,
तं यथासमाधिद्वयं अकरणपच्चया वुत्तं^५ । अञ्जस्सत्थाया (२३२.२१) ति
15 कुटिलक्खणप्पत्तं पि कुटिं अञ्जस्स उपञ्जायस्स वा आचरियस्स वा
सच्चस्स वा अत्थाय करोन्तस्स अनापत्ति ।

वासागारं ठपेत्वा सच्चया ति अत्तनो वसन्तथाय अगारं ठपेत्वा
अञ्जं उपोसथागारं वा जन्ताघरं वा भोजनसाला वा अग्गिसाला वा
भविस्सती ति कारेति, सच्चय अनापत्ति । सचे पिस्स होति "उपोसथागारं
B 160 10 च भविस्सति, अहं च वसिस्सामी" ति जन्ताघरं च भोजनसाला च
अग्गिसाला च भविस्सति, अहं च वसिस्सामी" ति कारिते पि आपत्तियेव^६ ।
महापच्चरियं पन "अनापत्ती" ति वत्वा "अत्तनो वासागारत्थाय करोन्तस्सेव
आपत्ती" ति वुत्तं । उम्मत्तकस्स आदिकम्मिकान च आञ्चकानं भिक्षु
अनापत्ति ।

समुद्धानादीसु छसमुद्धानं किरिया च किरियाकिरिया च, इदं ति
वत्युं देसापेत्वा पमाणातिक्कन्तं करोतो किरियतो समुद्धानि, वत्युं अदेसापेत्वा

१. म० पोथ्ये नलिय । २. नाम न-म० । ३. सच्चया-म० । ४. अयं पाठो म० पोथ्य
"अत्थाय" करोन्तस्स अनापत्ती" ति उपरि दिस्सति । ५. वाचकानं म० । ६. समाधिद्वय
म० । ६-९. वसिस्सामि-म० । ७. अनापत्ति.-म० । ८. किरियं-किरियं-म० ।

करोतो : किरियाकिरियतो, नोसञ्जा-विमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं,
कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति । ।

७. सत्तमसङ्घादित्तो

विहारकारसिक्खापदवर्णना

१३२. तेन समयेना (२३२.२४) ति विहारकारसिक्खापदं । तत्थ
कोसम्भियं ति एवं नामके नगरे । । घोसितारामे ति घोसितस्स आरामे ।
घोसितनामकेन किर सेट्टिना सो कारितो, तस्मा “घोसितारामो” ति बुच्चति । 15
छन्नस्सा ति बोधिसत्तकाले उपट्ठाकछन्नस्स । विहारवत्थुं भन्ते, जानाही^१
ति विहारस्स पत्तिट्ठानट्ठानं, भन्ते, जानाहि । एत्थ च विहारो ति न सकल-
विहारो, एको आवासो, तेनेवाह — “अय्यस्स विहारं कारापेस्सामी” ति ।

चेतियरुक्खं ति एत्थ चित्तिकतट्ठेन^२ चेतियं, पूजारहानं देवट्ठानान-
मेतं अधिवचनं, “चेतियं” ति सम्मतं रुक्खं चेतियरुक्खं । गामेन पूजितं 10
गामस्स वा पूजितं ति गामपूजितं । एस^३ नयो सेसपदेसु पि । अपि चेत्थ
जनपदो ति एकस्स रञ्जो रज्जे एकेको कोट्ठासो । रट्ठं ति सकलरज्जं^४
वेदितेव्वं, सकलरज्जं पि हि कदाचि कदाचि तस्स रुक्खस्स पूजं करोति,
तेन वुत्तं “रट्ठपूजित” ति । एकिन्द्रियं ति कायिन्द्रियं सन्धाया वदन्ति ।
जीवसञ्जिनो ति सत्तसञ्जिनो । 15

१३३-४६. महल्लकं ति सस्सामिकभावेन संयाचिककुटितो^५
महन्तभावो एतस्स अत्थी ति महल्लको । यस्मा वा वत्थुं देसापेत्वा
पमाणातिक्कमेना^६ पि कातुं वट्ठति, तस्मा पमाणमहन्तताय पि महल्लको,
तं महल्लकं । यस्मा पनस्स तं पमाणमहत्तं सस्सामिकत्ता व लब्धति, तस्मा
तदत्थदस्सनत्थं “महल्लको नाम विहारो सस्सामिको बुच्चती” ति पदभाजनं 20
वुत्तं । सेसं सव्वं कुटिकारसिक्खापदे^७ वुत्तनयेनेव वेदितेव्वं सद्धि-समुट्ठाप्ता-

R. 575

B 161

१. चित्तो-म०; चित्तिकतट्ठेन-स्या० । २. एसेव-म० । ३. रट्ठं-स्या० ।
४. सञ्जाचिक-सो० । ५. ०५मेन-म० । ६. कुटो-सो०, स्या० ।

दीहि । सस्सामिकभावमत्तमेव हि एत्थ किरियतो समुट्ठानाभावो पमाण-
नियमाभावो च विसेसो, पमाणनियमाभावा च चतुक्कपारिहानी^१ ति ।

८. अट्टमसङ्घादिसेसो

पठमदुद्धदोससिखापदवण्णना

१४७-४८. तेन समयेन बुद्धो भगवा (२३६.२) ति दुद्धदोस-
सिखापद । तत्थ वेळुवने कलन्दकनिवापे ति वेळुवनं ति तस्स उय्यानस्स
५ नामं, त किर वेळुहि च परिक्खित्त अहोसि अट्टारसहत्थेन च पाकारेण
गोपुरट्टालकयुत्त नीलोभास मनोरम तेन “वेळुवन” ति वुच्चति, कलन्दकान
चेत्थ निवाप अदसु तेन “कलन्दकनिवापो” ति वुच्चति ।

पुब्बे किर अञ्जतरो राजा तत्थ उय्यानकील्लन्त्थ^३ आगतो,
सुरामदेन मत्तो दिवासेय्य सुपि, परिजनो पिस्स सुत्तो राजा ति
१० पुष्फफलादीहि पलोभियमानो इतो चित्तो च पक्कमि^४ । अथ सुरागन्धेन
अञ्जतरस्मा सुसिररुक्खा कण्हसप्पो निक्खमित्त्वा रञ्जो अभिमुखो
आगच्छति, त दिस्वा रुक्खदेवता “रञ्जो जीवित दस्सामी” ति
काळकवेसेन आगन्त्वा कण्णमूले सहमकासि, राजा पटिवृज्झि, कण्हसप्पो
R 5-6 निवत्तो, सो त दिस्वा “इमाय काळकाय मम जीवित दिन्” ति काळकान
१५ तत्थ निवाप पट्टपेसि, अभयघोसन च घोसापेसि, तस्मा त ततोप्पभुति
कलन्दकनिवाप ति सह्यय गत । कलन्दका ति हि काळकान एत नाम ।

दब्बो ति तस्स थेरस्स नाम । मल्लपुत्तो ति मल्लराजस्स पुत्तो ।
जातिपा सत्तवस्सेन अरहत्तं सच्छिक्तं ति थेरो किर सत्तवस्सो^५ व
सवेग लभित्वा पव्वजितो सुरगगेयेव अरहत्त पापुणी ति वेदित्तव्वो । यं
R 102 २० किञ्चि सावकेन पत्तव्वं सव्वं तेन अनुप्पत्तं ति सावकेन पत्तव्व नाम
तिस्सो विज्जा, चतस्सो पटिसम्भिदा, छ अभिज्जा, नव लोकुत्तरधम्मा ति

१. परिहानी-सी०, स्या०, रो० । २. निवाप-म० । ३. उय्यानो कीळ -स्या० ।
४. पक्कमि-म० । ५. पत्तिव्वो-म० । ६. मव्व-सी०, रो० ।

इदं गुणजातं, तं सत्त्वं तेन अनुपपत्तं होति । नत्थि चस्स^१ किञ्चि उत्तरि^२ करणीयं^३ (२३६.५) ति चतुसु सत्त्वेसु, चतुहि मग्गेहि, सोळसविधस्स किच्चस्स कतत्ता इदानिस्स किञ्चि उत्तरि करणीयं नत्थि । कतस्स वा पतिचयो^४ ति तस्सेव कतस्स किच्चस्स पुन^५ वड्डनं पि नत्थि, धोतस्स विय वत्थस्स^६ पटिधोवनं नत्थि^७, पिसितस्स^८ विय गन्धस्स पटिपिसनं^९, पुप्फितस्स विय ५ च पुप्फस्स पतिपुप्फनं ति । रहोगतस्सा ति रहसि गतस्स । पत्ति-सल्लीनस्सा ति ततो ततो पटिकमित्वा सल्लीनस्स, एकीभावं गतस्सा ति वुत्तं होति ।

अथ खो आयस्मतो दव्वस्स मल्लपुत्तस्स एतदहोसि — “यन्नूनाहं सङ्घस्स सेनासनं च पञ्जापेय्यं^१ भत्तानि च उद्दिसेय्यं” ति थेरो किर १० अत्तनो कतकिच्चभावं दिस्वा “अहं इमं अन्तिमसरिंरं धारेमि, तं च खो वातमुखे ठितपदीपो^२ विय अनिच्चतामुखे ठितं, न चिरस्सेव निब्बायनधम्मं याव न निब्बायति ताव किं नु खो अहं सङ्घस्स वेय्यावच्चं करेय्यं” ति चित्तेन्तो इति पटिसञ्चिक्खति — “तिरोरट्ठेसु बहू^३ कुलपुत्ता^४ भगवन्तं अदिस्वा व पव्वजन्ति, ते भगवन्तं पस्सिस्साम चेव वन्दिस्साम चा^५” ति^६ १५ दूरतो पि आगच्छन्ति, तत्र येसं सेनासनं नप्पहोति, ते सिलापट्टके पि सेय्यं कप्पेन्ति । पहोमि खो पनाहं अत्तनो आनुभावेन तेसं तेसं^७ कुलपुत्तानं^८ इच्छावसेन पासादविहारअड्डयोगादीनि मञ्चपीठकत्थरणादीनि^९ सेनासेनानि निम्मिनित्वा दातुं । पुन दिवसे चेत्य एकच्चे अतिविय किलन्तरूपा होन्ति, ते गारवेन भिक्खून् पुरतो ठत्वा भत्तानि पि न उद्दिशापेन्ति, अहं खो पन^{१०} २० तेसं^{११} भत्तानि पि उद्दिशितुं पहोमी” ति । इति पटिसञ्चिक्खन्तस्स “अथ खो आयस्मतो दव्वस्स मल्लपुत्तस्स एतदहोसि — ‘यन्नूनाहं सङ्घस्स सेनासनं च पञ्जापेय्यं भत्तानि च उद्दिसेय्यं’” ति ।

R. 577

१. च मे-ना० सं० पारा० । २-२. उत्तरि०-स्या०, म० । ३. पटि०-स्या० । ४. स्या० पोत्थके नत्थि । ५. पत्तस्स-रो० । ६. स्या०, रो०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ७. पिसितस्स-म०; पिट्टस्स-स्या० । ८. पिसनं-म० । ९. पव्वज-म० । १०. ठितो पदीपो-म० । ११-११. वड्डनं-सी०, रो० । १२-१२. ति च-सी०, रो० । १३. स्या०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १४. वड्डनं-स्या० । १५. सगच्छपीठकत्थरणानि-स्या०; कत्थरणानि-सी०, रो० । १६-१६. पनेतेसं-स्या०; नेतेसं-म० ।

ननु च-इमानि द्वे ठानानि भस्सारामतादिमनुयुत्तस्स युत्ताति; अयं च-खोणासवो निप्पपञ्चारामो, इमस्स कस्मा इमानि पटिभंसू ति-? पुब्बपत्थनाय, चोदितत्ता* । सब्बवुद्धानं किर इमं ठानन्तरं पत्ता, सावका होन्ति येव- ।

- 5 अयं च-किर^१ पदुमुत्तरस्स भगवतो काले । अञ्जतरस्मि-कुले । पञ्चाजातो^२ इमं- ठानन्तर पत्तस्स भिक्खुनो आनुभावं-दिस्वा अट्टसट्ठिया । भिक्खुसतसहस्सेहि, सद्धि भगवन्त सत्त दिवसानि निमन्तेत्वा महादानं दत्त्वा, पादमूले निपज्जित्वा^३ “अनागते तुम्हादिसस्स बुद्धस्स उप्पन्नकाले, अहं पि इत्यन्नामो तुम्हाक सावको विय सेनासनपञ्चापको च भत्तुद्देसको च
- 10 अस्स” ति पत्थनं^४ अकासि । भगवा अनागतसञ्जाण^५ पेसेत्वा अट्टस, दिस्वा च^६ इतो कप्पसतसहस्सस्स अच्चेयेन गोतमो नाम बुद्धो उप्पज्जिस्सति, तदा त्वं दब्बो नाम-मल्लपुत्तो हुत्वा जातिया सत्तवस्सो निक्खम्म पव्वजित्वा अरहत्त सच्चिक्करिस्ससि, इमं च- ठानन्तर लच्छसी” ति, व्याकासि^७ । सो- ततोप्पभुत्ति दानसीलादीनि पूरयमानो देवमनुस्ससम्पत्ति अनु-
- 15 भवित्वा अम्हाकं भगवतो काले तेन भगवतो व्याकतसदिसमेव-अरहत्तं सच्छाकासि । अथस्स रहोगतस्स “किन्नु खो अहं सङ्घस्स वेय्यावच्चं करेय्यं” ति चिन्तयतो, ताय पुब्बपत्थनाय चोदितत्ता इमानि द्वे ठानानि पटिभंसू, ति ।

- अयस्स एतदहोसि- “अहं खो अनिस्सरोस्मि^८ अत्तनि, सत्थारा
- R. 518 20 सद्धि-एकट्ठाने वसामि, सचे मं भगवा अनुजानिस्सति, इमानि द्वे ठानानि समादियिस्सामी” ति भगवतो सन्तिकं अगमासि । तेन वुत्तं- “अथ खो आयस्मा दब्बो मल्लपुत्तो...पे०...भत्तानि च उद्दिस्सितु” ति । अथ न भगवा “साधु साधु दब्बा” ति सम्पहसित्वा^९ यस्मा अरहति एवरूपो अगति-गमनपरिवाहिरो भिक्खु इमानि द्वे ठानानि विचारेतु, तस्मा “तेन हि त्वं
- 25 दब्ब सङ्घस्स । सेनासनं च- पञ्चापेहि भत्तानि च उद्दिस्सा” ति आह ।

*मरम्मभर-अट्टमुत्तरनिकाय-अट्टकपायं (१) २१३ पिट्ठे वित्थारेन दट्ठव्वं । १. स्या०, म० पोत्यकेषु नष्टि । २. पञ्चा जातो-स्या० । ३. निपजित्वा-स्या० । ४. पट्ठनं-स्या० । ५. सञ्जाणं-सो०, रो० । ६. सो०, रो० पोत्यकेषु नष्टि । ७. व्याकासि-सो०, रो० । एषपुपरि पि । ८. अनिस्सरो-सो०, स्या०, रो० । ९. ०हंसेत्वा-म० ।

भगवतो पञ्चस्सोसी (२३६.२१) ति भगवतो वचनं पतिअस्सोसि^१ अभि-
मुखो अस्सोसि, सम्पटिच्छी ति वुत्तं होति ।

पठमं दब्बो याचितब्बो ति कस्मा भगवा याचापेति ? गरहमोचनत्थं ।
पस्सति हि भगवा “अनागते दब्बस्स इमं ठानं^२ निस्साय-भेत्तियभुम्मज्जकानं
वसेन महाउपद्दवो उप्पब्बिस्सति, तत्र केचि गरहिस्सन्ति ‘अयं तुण्हेहीभूतो^३
अत्तनो कम्मं अकत्वा कस्मा ईदिसं ठानं विचारेती’ ति । ततो अञ्जे
वक्खन्ति ‘को इमस्स दोसो एतेहेव^४ याचित्वा ठपितो’ ति एवं ‘गरहंतो
मुच्चिस्सतो’ ति । एवं गरहमोचनत्थं याचापेत्वा पि पुन यस्मा असम्मते
भिव्खुस्मि सङ्खमज्जे^५ किञ्चि कथयमाने^६ खियनधम्मो^७ उप्पज्जति “अयं
कस्मा सङ्खमज्जे उच्चासहं करोति, इस्सरियं दस्सेती” ति । सम्मते^८ पन^९
कथेन्ते “मा आयस्मन्तो किञ्चि अवचुत्थ, सम्मतो अयं^{१०}, कथेतु यथासुखं”
ति वत्तारो भवन्ति^{११} । असम्मतं च अभूतेन अब्भाचिक्खन्तस्स लहुका
आपत्ति होति दुक्कटमत्ता । सम्मतं पन अब्भाचिक्खतो गरुक्तरा पाचित्तिया-
पत्ति^{१२} होति । अथ सम्मतो भिव्खु आपत्तिया गरुक्भावेन^{१३} वेरीहि^{१४} पि
दुप्पधंसियतरो होति, तस्मा तं आयस्मन्तं समन्नापेतुं “अयत्तेन भिव्खुन्नां”^{१५}
ति आदिमाह । किं पन द्वे सम्मुत्तियो एकस्स दातुं वट्टन्तीति ? न केवलं
द्वे, सचे पहोति, तेरसा पि दातुं वट्टन्ति । अप्पहोन्तानं पन एका पि द्विन्नं
वा तिण्णं वा दातुं^{१६} वट्टति ।

B. 164

१४६. सभागानं ति । गुणसभागानं, न मित्तसन्थवसभागान । तेने-
वाह “ये ते भिव्खू सुत्तन्तिका तेस एकज्झ” ति आदि । यावतका^{१७} हि^{१८}
सुत्तन्तिका होन्ति, ते उच्चिन्त्वा^{१९} एकतो तेस अनुरूपमेव सेनासनां पञ्चा-
पेति; एवं सेसानां कायदब्बहीवहुला^{२०} ति कायस्स दब्बभावकरणवहुला^{२१},
कायपोसनवहुला ति अत्थो । इमाय पिमे आयस्मन्तो रत्तिया ति इमाय

R. 579

१. पटि०-स्या०, रो० । २. ठानन्तरं-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ३. एसो तेहेव-
स्या० । ४. सङ्खस्स मज्जे-सी०, रो० । ५. कपिय-सी०, कथोय०-रो० । ६. खियन०-
सी०, रो० । ७. सम्मतेन-सी०, रो० । ८. मिम्भु प्रयं-सी०, रो० । ९. होन्ति-सी०,
रो० । १०. पाचित्ति घापत्ति-सी०, रो० । ११. गरुक्भावेन-सी०, रो० । १२. वेरिक्केहि-
स्या० । १३. दातुं न-स्या० । १४. यावतिका-स्या०, म० । १५. उच्चिन्त्वा उच्चिन्त्वा-
सी० । १६. ददद्दि०-रो०; ददद्दि०-स्या० । १७. दब्बही०-म० ।

सगमगस्स तिरच्छानभूताय तिरच्छानकथारतिया । अञ्छिस्सन्ती
(२४०.२०) ति विहरिस्सन्ति ।

तेजोधातुं समापज्जित्वा तेनेवालोकेना ति तेजोकसिणचतुत्यज्ज्मानं
समापज्जित्वा वुट्ठाय अभिञ्जात्राणेन अञ्जुलिजलनं^१ अधिट्ठाय तेनेव तेजो-
५ धातुसमापत्तिजनितेन^२ अञ्जुलिजालालोकेना^३ ति अत्यो । अयं पन थेरस्स
आनुभावो नचिरस्सेव सकलजम्बुदीपे पाकटो अहोसि, तं सुत्वा इट्ठिपाटि-
हारियं दट्ठुकामा^४ अपिस्सु^५ भिक्खु सञ्चिच विकाले आगच्छन्ति । ते सञ्चिच
दूरे अपदिसन्ती ति जानन्ता व दूरे अपदिसन्ति । कयं ? “अम्हाकं आयुमो
दब्ब गिज्झकूटे” ति इमिना नयेन ।

१० अट्ठगुलिया जलमानाय पुरतो पुरतो गच्छती ति सचे एको भिक्खु
होति, सयमेव गच्छति । सचे बहू होन्ति, बहू अत्तभावे निम्मिनाति । सव्वे
अत्तना सदिसा एव सेनासनं पञ्जापेन्ति ।

अयं मञ्चो ति आदीसु पन थेरे “अयं मञ्चो” ति वदन्ते निम्मिता
पि अत्तनो अत्तनो गतगतट्ठाने^६ “अयं मञ्चो” ति वदन्ति; एवं सव्वपदेसु ।
१५ अयं हि निम्मितानं धम्मता—

B. 165

“एकस्मि भासमानस्मि, सव्वे भासन्ति निम्मिता ।

एकस्मि तुण्हिमासीने^७, सव्वे तुण्ही भवन्ति ते” ति ॥

यास्मि पन विहारे मञ्चपीठादीनि न परिपूरन्ति, तस्मि अत्तनो
आनुभावेन पूरेन्ति । तेन निम्मितान अवत्युक्तं वचनं^८ न होति ।

२० सेनासनं पञ्जापेत्वा पुनदेव वेळुवनं पच्चागच्छती ति तेहि सट्ठि
जनपदकथ कथेन्तो न निसीदति, अत्तनो वसनट्ठानमेव पच्चागच्छति ।

R. 580

१५०. मेत्तियञ्जम्मज्झका^९ ति मेत्तियो चेव भुम्मजको च, छव्वगि-
यानं अगगपुरिसा एते । लामकानि च भत्तानी ति सेनासनानि ताव
नवकानं लामकानि पापुणन्ती ति अनच्छरियमेतं । भत्तानि पन सलाकायो
२५ पच्छियं वा चीवरभोगे वा पक्खिपित्वा आलोक्खेत्वा^{१०} एकमेकं उद्धरित्वा

१. जालनं—रो०; ०जलनं—स्या० । २. ०पत्तिपा जनितेन—स्या० । ३. ०जाला—
स्या० । ४. ०आगमिमु—स्या० । ५. अपिमु—म० । ६. गतट्ठाने स्या० । ७. तुण्ही०—रो० ।
८. स्या० पोत्यके नत्व । ९-९ अवत्युक्तवचनं—म० । १०. ०भुमजका—म० । एवमुपरि
पि । ११. ०लेत्वा—स्या० ।

पञ्जापेन्ति, तानि पि तेसं^१ मन्दपुञ्जाय लामकानि सव्वपच्छिमानेव पापुणन्ति । यं पि एकचारिकभत्तं होति^२, तं पि एतेसं पत्तदिवसे लामकं वा होति, एते वा दिस्वा व पणीतं अदत्वा लामकमेव देन्ति ।

अभिसङ्गारिकं (२४१.१६) ति नानासम्भारेहि अभिसङ्गारित्वा कत्तं सुसज्जितं^३, सुसम्पादितं ति अत्थो । कणाजकं ति सकुण्डकभत्तं । विलङ्ग- 5
दुत्तियं ति कञ्जिकदुत्तियं^४ ।

कल्याणभत्तिको ति कल्याणं सुन्दरं अतिविय पणीतं भत्तमस्सा ति कल्याणभत्तिको, पणीतदायकत्ता भत्तेनेव पञ्जातो । चतुक्कभत्तं देती^५ ति चत्तारि भत्तानि देति, तद्धितवोहारेन पन “चतुक्कभत्तं” ति वुत्तं । उपतिट्ठित्वा परिविसती ति सव्वकम्मन्ते विस्सज्जेत्वा महन्तं पूजासक्कारं कत्वा समीपे 10
ठत्वा परिविसति । ओदनेन पुच्छन्ती ति ओदनहत्था उपसङ्गमित्वा “किं भन्ते ओदनं देमा” ति पुच्छन्ति, एवं करणत्येयेव^६ एत्तं^७ करणवचनं होति । एस नयो सूपादीसु ।

स्वातनाया ति स्वे भवो भत्तपरिभोगो स्वातनो तस्सत्थाय, स्वात-
नाय स्वे कत्तव्वस्स भत्तपरिभोगस्सत्थाया ति वुत्तं होति । उद्धिट्ठं होती 15
ति पापेत्वा दिन्नं होति । भेत्तियभुम्मज्जकानं खो गहपती ति इदं थेरो असमन्नाहरित्वा आह । एवं वलवती^८ हि तेसं मन्दपुञ्जता, यं सतिवेपुल्ल-
प्पत्तानं^९ पि असमन्नाहारो होति । ये जे ति एत्थ जे ति दासि आलपति ।

हिय्यो^{१०} खो आवुसो अम्हाकं ति रत्ति सम्मन्तयमाना अतीतदिवस-
भागं^{११} सन्धाय “हिय्यो” ति वदन्ति । न चित्तरूपं ति न चित्तानुरूपं, 20
यथा पुब्बे यत्तकं इच्छन्ति, तत्तकं सुपन्ति, न एवं सुप्पिसु, अप्पकमेव सुप्पिसु
ति वुत्तं होति ।

बहारामकोट्टके ति वेळुवनविहारस्स बहिद्वारकोट्टके । पत्तक्खन्धा
ति पत्तितक्खन्धा खन्धट्टिकं नामेत्वा निसिन्ना । पञ्ज्ञायन्ता ति पधूपायन्ता ।

१. तेसं-स्या० । २. एत्थ स्या० पोत्यके “एकचारिकभत्तानाम पणीतपणीतं समीपानेत्वा
थेरो यो याव नवका गहेतेव” ति भविष्यो पाठो दिस्सति । ३. सज्जितं-सो०, रो० । ४. कञ्जिय-
म० । ५. देही-रो० । ६. येवा-रो० । ७. स्या०, म० पोत्यके नत्थि । ८. भवि-सो०,
रो० । ९. वेपुल्लत्तप्पत्तानं-स्या० । १०. होम्यो सो०, रो० । ११. भतीतं-म०, स्या० ।

यतो निघातं ततो सघातं^१ (२४३.२५) ति यत्थ निघातं अप्पको पि वातो नत्थि, तत्थ महावातो उठितो ति अधिप्पायो^२ । उदकं मञ्जे आदिचं ति उदकं विय आदित्तं ।

१५१. सरसि त्वं दब्ब एवरूपं कत्ता ति त्वं दब्ब एवरूपं कत्ता
५ सरसि । अय वा सरसि त्वं दब्ब एवरूपं यथायं भिक्खुनी आह, कत्ता वासि^३ एवरूपं, यथायं भिक्खुनी आहा ति एवं योजेत्वा पेत्य अत्थो ददुब्बो । ये पन “कत्ता” ति पठन्ति तेसं उज्जुक्मेव ।

यथा मं भन्ते भगवा जानातो ति थेरो किं दस्सेति । भगवा भन्ते सव्वञ्जु, अहं च खीणासवो, नत्थि मय्हं वत्थुपटिसेवना^४, तं मं भगवा
१० जानाति, तत्राहं किं वक्खामि, यथा मं भगवा जानाति तथेवाहं ददुब्बो ति ।

न खो दब्ब दब्बा एवं निव्वेठेन्ती ति एत्थ न खो दब्ब दब्बा^५ पण्डिता यथा त्वं परप्पच्चयेन निव्वेठेसि, एवं^६ निव्वेठेन्ति; अपि च खो यदेव सामं^७ जातं^८ तेन निव्वेठेन्ती ति एवमत्थो ददुब्बो । सचे तथा कतं कतं^९ ति इमिना किं दस्सेति ? न हि सक्का परिसव्वलेन^{१०} वा पक्खुपत्थम्भेन^{११}
१५ वा अकारको कारको कातुं, कारको वा अकारको कातुं, तस्मा यं सयं कतं वा अकतं वा तदेव वत्तव्वं ति दस्सेति ।

B. 167

कस्मा पन भगवा जानन्तो पि “अहं जानामि, खीणासवो त्वं; नत्थि तुय्हं दोसो, अयं भिक्खुनी मुसावादिनी” ति नावोचा ति ? परानुद्दय-
ताय^{१२} । सचे हि भगवा यं यं जानाति तं तं वदेय्य, अञ्जेन पाराजिकं
२० आपन्नेन पुट्टेन^{१३} “अहं जानामि त्वं पाराजिको” ति वत्तव्वं भवेय्य, ततो सो पुगलो “अयं पुव्वे दव्वं मल्लपुत्तं सुद्वं कत्ता इदानीं मं असुद्वं करोति; कस्स दानि किं वदामि, यत्र सत्था पि सावकेसु छन्दागतिं गच्छति; कुतो इमस्स सव्वञ्जुमावो” ति आघातं वन्वित्वा अपायूपगो भवेय्य, तस्मा भगवा इमाय परानुद्दयताय जानन्तो पि नावोच ।

१. पघातं-सी०, स्या०, रो० । २. अत्थो-स्या० । ३. चासि-म०; घासि-रो० । ४. वत्थुपटि-स्या० । ५. म० पोत्थके नत्थि । ६. एवं न-सी०, रो० । ७-७. सामञ्जस-रो० । ८. स्या० पोत्थके नत्थि । ९. परिसव्वलेन-स्या० । १०. पक्खु-सी०, रो० । ११. दयताय-स्या० । १२. पुट्टो-सी०, रो० ।

किञ्च^१ भिद्यो^२ उपवादपरिवृज्जनतो पि^३ नावोच । यदि हि भगवा
 एवं वदेय्य, एवं उपवादो भवेय्य “दब्बस्स मल्लपुत्तस्स वृद्धानं नाम भारियं,
 सम्मासम्बुद्धं पन सक्खि लभित्वा बुद्धितो” ति । इदं च वृद्धानलक्खणं
 मञ्जमाना “बुद्धकाले पि सक्खिना सुद्धि वा असुद्धि वा होति मयं जानाम,
 अयं पुग्गलो असुद्धो” ति एवं पापभिक्षू लब्धि पि विनासेय्युं ति । अपि^५
 च अनागते पि भिक्षू ओतिण्णे वत्थुस्मि चोदेत्वा सारेत्वा “सचे तया
 कत्तं, ‘कत्तं’ ति वदेही” ति लब्धीनं पटिञ्जं गहेत्वा कम्मं करिस्सन्ती ति
 विनयलक्खणे तन्ति ठपेन्तो “अहं जानामी” ति अवत्वा^४ “सचे तया कत्तं,
 ‘कत्तं’ ति वदेही” ति आह ।

नाभिजानामि सुपिनन्तेन पि मेथुनं धम्मं पटिसेविता^५ (२४४.११) ^{१०}
 ति सुपिनन्तेन पि मेथुनं धम्मं न अभिजानामि, न पटिसेविता अहं ति वुत्तं
 होति । अथ वा पटिसेविता हुत्वा सुपिनन्तेन पि मेथुनं धम्मं न जानामी
 ति वुत्तं होति । ये पन “पटिसेवित्वा” ति पठन्ति तेसं उज्जुकमेव । पगेव
 जागरो ति जागरन्तो पन पठमयेव न जानामी ति ।

तेन हि भिक्षवे भेत्तियं भिक्षुनि नासेथा ति यस्मा दब्बस्स च ^{१५}
 इमिस्सा च वचनं न घटीयति^६ तस्मा भेत्तियं भिक्षुनि नासेथा ति वुत्तं
 होति ।

तत्थ तिस्सो नासना — लिङ्गनासना, संवासनासना, दण्डकम्म-
 नासना ति । तासु “दूसको नासेतब्बो” ति अयं “लिङ्गनासना” । आपत्तिया
 अदस्सने वा अप्पटिकम्मे^७ वा पापिकाय च^८ दिट्ठिया अप्पटिनिस्सग्गे वा ^{२०}
 उक्खेपनीयकम्मं करोन्ति, अयं “संवासनासना” । “चर^९ पि रे विनस्सा”
 [पाचि०—१८८] ति दण्डकम्मं करोन्ति, अयं “दण्डकम्मनासना” । इध
 पन लिङ्गनासनं सन्धायाह — “भेत्तियं भिक्षुनि नासेथा” ति ।

इमे च भिक्षू अनुयुञ्जथा ति इमिना इमं दीपेति “अयं भिक्षुनी
 अत्तनो धम्मताय अकारिका अद्धा अञ्जेहि उय्योजिता, तस्मा येहि ^{२५}
 उय्योजिता इमे भिक्षू अनुयुञ्जथ गवेसथ जानाथा” ति ।

१. किञ्चिप-स्या० । २. भोय्यो-तो०, रो० । ३. स्या० पोत्थने नहि । ४. ०य-
 म० । ५. पटि०-नो० । एषमुपरि पि । ६. घटीयति-मः; पटति-स्याः । ७. अपटि०-
 स्या० । एषमुपरि पि । ८. स्या०, म० पोत्थनेषु नहि । ९. चरे-स्या० ।

किं पन भगवता मेत्तिया भिक्खुनी पटिञ्जाय नासिता अप्पटि-
ञ्जाय नासिता ति, किञ्चेत्थ यदि ताव पटिञ्जाय नासिता, थेरो कारको
होति सदोसो ? अथ अप्पटिञ्जाय, थेरो अकारको होति निद्दोसो ।

भातियरजकाले पि महाविहारवासीन च अभयगिरिवासीन च
R 583 5 थेरान इमस्मियेव पदे^१ विवादो अहोसि । अभयगिरिवासिनो पि अत्तनो
सुत्त वत्ता “तुम्हाक वादे थेरो कारको होती” ति वदन्ति । महाविहार-
वासिनो पि अत्तनो सुत्त वत्ता “तुम्हाक वादे थेरो कारको^२ होती” ति
वदन्ति । पञ्चो न छिज्जति । राजा सुत्ता थेरे सन्निपातेत्वा दीधकारायण^३
नाम ब्राह्मणजातिय अमच्च “थेरान कथ सुणाही” ति आणापेसि । अमच्चो
10 किर पण्डितो भासन्तरकुसलो सो आह — “वदन्तु^४ थेरा सुत्त” ति । ततो
अभयगिरियेरा अत्तनो सुत्त वदिसु — “तेन हि, भिक्खवे, मेत्तिय भिक्खुनि
सकाय पटिञ्जाय नासेथा” ति । अमच्चो “भन्ते, तुम्हाक वादे थेरो
कारको होति सदोसो” ति आह । महाविहारवासिनो पि अत्तनो सुत्त
वदिसु — “तेन हि, भिक्खवे, मेत्तिय भिक्खुनि नासेथा” ति । अमच्चो
15 “भन्ते, तुम्हाक वादे थेरो अकारको होति निद्दोसो” ति आह । किं पनेत्थ
युत्त ? य पञ्छा वुत्त विचारित हेत अट्ठकथाचरियेहि, भिक्खु भिक्खु
अमूलकेन अन्तिमवत्थुना अनुद्वसेति, सङ्घादिसेसो, भिक्खुनि अनुद्वसेति,
दुक्कट । कुहन्दिय पन “मुसावादे पाचित्तिय” ति वुत्त ।

तनाय विचारणा, पुरिमनये ताव अनुद्वसनाधिप्पायत्ता दुक्कटमेव
20 युज्जति । यथा सति पि मुसावादे भिक्खुनो भिक्खुस्मि सङ्घादिसेसो, सति
पि च^५ मुसावादे असुद्ध सुद्धदिट्ठिनो अक्कोसाधिप्पायेन वदन्तस्स
B 169 ओमगवादेनेव पाचित्तिय, न सम्पजानमुसावादेन, एव इधा पि अनुद्वसना-
धिप्पायत्ता सम्पजानमुसावादे^६ पाचित्तिय न युज्जति, दुक्कटमेव युत्त ।
पच्छिमनये पि मुसावादत्ता पाचित्तियमेव युज्जति, वचनप्पमाणतो हि
25 अनुद्वसनाधिप्पायेन भिक्खुस्स भिक्खुस्मि सङ्घादिसेसो । अक्कोसाधिप्पा-
यस्स च^७ ओमसवादो । भिक्खुस्स^८ पन भिक्खुनिया दुक्कट ति वचन

१. वादे-स्या० । २. अकारको-सी०, रो० । ३. कारायण-स्या०, रो०, म० ।
४. वदन्तु-म० । ५. रो० पोपके नदि । ६. वादेन म० । ७. ७. मुसावादे भिक्खुस्स
भिक्खुस्मि सङ्घादिसेसो अक्कोसाधिप्पायस्स च ओमसवादे भिक्खुस्स-स्या० ।

नत्थि, सम्पजानमुसावादे पाचित्तियं ति वचनमत्थि, तस्मा पाचित्तियमेव युज्जति ।

तत्र पन इदं उपपरिक्खितव्वं — “अनुद्धंसनाधिप्पाये असति पाचित्तियं, तस्मि सति केन भवितव्वं” ति ? तत्र यस्मा मुसा भणन्तस्स पाचित्तिये सिद्धे पि अमूलकेन सङ्घादित्तोसेन अनुद्धंसने विसुं पाचित्तियं वुत्तं, 5 तस्मा अनुद्धंसनाधिप्पाये सति सम्पजानमुसावादे पाचित्तियस्स ओकासो न दिस्सति, न च सक्का अनुद्धंसेन्तस्स अनापत्तिया भवितुं ति पुरिमनयो-वेत्थ^१ परिसुद्धतरो खायति । तथा^२ भिक्खुनी भिक्खुनिं अमूलकेन अन्तिम-वत्थुना अनुद्धंसेति सङ्घादित्तो, भिक्खुं अनुद्धंसेति दुक्कटं, तत्र सङ्घादि-सेसो वृद्धानगामी^३ दुक्कटं, देसनागामी एतेहि नासना^४ नत्थि । यस्मा^५ पन 10 सा पकतिया व दुस्सीला पापभिक्खुनी इदानीं च^६ सयमेव “दुस्सीलाम्ही” ति वदति तस्मा नं भगवा असुद्धत्तायेव नासेसि^७ ।

R. 581

अथ खो मेत्तियभुम्मजका (२४४.१५) ति एवं “मेत्तियं भिक्खुनि नासेय, इमे च भिक्खू अनुयुज्जथा” ति वत्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठे भगवति तेहि भिक्खूहि “देथ दानि इमिस्सा सेतकानी” ति नासियमानं तं 15 भिक्खुनिं दिस्वा ते भिक्खू तं मोचेतुकामताय अत्तनो अपराधं आविकारिस्सु, एतमत्थं दस्सेतुं “अथ खो मेत्तियभुम्मजका” ति आदि वुत्तं ।

१५२-५३. दुट्ठो दोसो ति दूसितो चेव दूसको च । उप्पन्ते हि दोसे पुग्गलो तेन दोसेन दूसितो होति पकतिभावं जहापितो, तस्मा “दुट्ठो” ति वुच्चति । परं च दूसेति विनासेति, तस्मा “दोसो” ति वुच्चति । इति 20 “दुट्ठो दोसो” ति एकस्सेवेतं पुग्गलस्स आकारनानत्तेन निदस्सनं^८, तेन वुत्तं “दुट्ठो दोसो ति दूसितो चेव दूसको चा” ति तत्थ सद्दलवखणं परि-येसितव्वं । यस्मा पन सो “दुट्ठो दोसो” ति सङ्खच्च गतो पटिघसमङ्गि-पुग्गलो^९ कुपितादिभावे ठितो व होति, तेनस्स पदभाजने “कुपितो” ति आदि

B. 170

१. वेत्थ-सी०, रो० । २. तस्मा-सी०, रो० । ३. गामिनी-सी०, रो० । ४. नासनं-सी०, रो० । ५. एत्थ स्या० पोत्थके “यं पि सा भगवतो पुरतो ठवा मुसा जमणि तेनस्सा सम्पजानमुसावादे पाचित्तियं इमिना पि नासना नत्थी” ति अधिको पाठो दिस्सति । ६. सी०, रो० पोत्थकेषु नत्थि । ७. दुस्सीलाम्ही-म० । ८. नासेनी ति-म०; नासापेत्ति-स्या० । ९. दस्सितं-सी०, रो० । १०. समङ्गी०-म० ।

वुत्तं । तत्थ कुपितो (२४५.६) ति कुप्पभावं पकितितो चवनभावं पत्तो । अनत्तमनो ति न सकमनो अत्तनो वसे अट्ठितचित्तो; अपि च पीतिसुखेहि न अत्तमनो न' अत्तचित्तो' ति अनत्तमनो । अनभिरद्धो^३ ति न सुखितो न वा पसादितो ति अनभिरद्धो । पटिघेन आहतं चित्तमस्सा ति आहतचित्तो ।
 5 चित्तथद्धभावचित्तकचवरमद्वातं^४ पटिघखिलं जातमस्सा ति खिलजातो' । अप्पत्तीतो ति नप्पत्तीतो' पीतिसुखादीहि वज्जितो, न अभिसटो ति अत्थो । पदभाजने पन येसं घम्मानं वसेन अप्पत्तीतो होति, ते दस्सेतुं "तेन च कोपेना" ति आदि वुत्तं ।

तत्थ तेन च कोपेना ति येन दुद्रो ति च कुपितो ति च वुत्तो
 10 उभयं पि हेतं पकतिभावं^५ जहापनतो' एकाकारं होति । तेन च दोसेना ति येन "दोसो" ति वुत्तो । इमेहि द्वीहि सङ्खारक्खन्वमेव दस्सेति ।

ताय च अनत्तमनताया ति याय "अनत्तमनो" ति वुत्तो । ताय च अनभिरद्धिया ति याय "अनभिरद्धो" ति वुत्तो । इमेहि द्वीहि वेदनावखन्वं दस्सेति ।

15 अमूलफेन पाराजिकेना ति एत्थ नास्स मूलं^६ ति अमूलकं, तं पनस्स अमूलकत्तं यस्मा चोदकवसेन अधिप्पेतं, न चुदितकवसेन । तस्मा तमत्वं दस्सेतुं पदभाजने "अमूलकं नाम अदिट्ठं असुतं" अपरिसङ्कितं" ति आह । तेन इमं दीपेति "यं पाराजिकं चोदकेन चुदितकम्हि पुगले नेव दिट्ठं न सुतं न परिसङ्कितं इदं एतेसं दस्सनसवनपरिसङ्कासङ्गातानं"
 20 मूलानं अभावतो अमूलकं नाम, तं पन सो आपन्नो वा होतु अनापन्नो वा एतं इध अप्पमाणं ति ।

तत्थ अदिट्ठं नाम अत्तनो पसादचक्खुना वा दिव्वचक्खुना वा अदिट्ठं । असुतं नाम तथेव केनचि बुच्चमानं न सुतं । अपरिसङ्कितं नाम चित्तेन अपरिसङ्कितं ।

१-१. नात्तचित्तो-स्या० । २. न अभिरद्धो-सो०, रो० । ३. ०नावं कचवर०-सो०, रो०; चित्तरप०-स्या० । ४. ०खिलं-स्या०, म० । ५. स्थित०-स्या०, म० । ६. मन्त्रिगो-स्या० । ७-७. पटिघखिलं-सो०, रो० । ८. दोसेन दोसो-सो०, रो० । ९. मूलं-गी०, रो० । १०. अमूलं-स्या० । ११. दस्सनसवन०-स्या०; सवनपरिसङ्कितं-सङ्गातानं-सो०, रो० ।

“दिट्ठं” नाम अत्तना वा परेन वा पसादचक्खुना वा दिव्वचक्खुना वा दिट्ठं । “सुतं” नाम तथेव सुतं । “परिसङ्कितं” पि^१ अत्तना वा परेन वा परिसङ्कितं । तत्थ अत्तना दिट्ठं दिट्ठमेव, परेहि दिट्ठं अत्तना सुतं, परेहि सुतं, परेहि परिसङ्कितं^२ ति इदं पन सब्बं पि अत्तना सुतद्वानेयेव तिट्ठति ।

परिसङ्कितं पन तिविधं — दिट्ठपरिसङ्कितं, सुतपरिसङ्कितं, मुतपरि- 5 सङ्कितं ति । तत्थ दिट्ठपरिसङ्कितं नाम एको भिक्खु उच्चारपस्सावकम्मेन गामसमीपे एकं गुम्बं पविट्ठो, अञ्जतरा पि इत्थी केनचिदेव करणीयेन तं गुम्बं पविसित्वा निवत्ता, ना पि भिक्खु इत्थि अद्दस; न^३ इत्थी भिक्खुं, अदिस्वा व उभो पि यथार्हचि^४ पक्कन्ता, अञ्जतरो भिक्खु उभिन्नं ततो निक्खमनं सल्लक्खेत्वा “अद्दा इमेसं कतं वा करिस्सन्ति वा” ति परिसङ्कति, 10 R. 586 इदं दिट्ठपरिसङ्कितं नाम ।

सुतपरिसङ्कितं नाम इधेकच्चो अन्धकारे वा पटिच्छन्ने वा ओकासे मातुगामेन सद्धि भिक्खुनो तादिसं पटिसन्धारवचनं सुणाति, समीपे अञ्जं विज्जमानं^५ पि “अत्थि नत्थी” ति न जानाति, सो “अद्दा इमेसं कतं वा करिस्सन्ति वा” ति परिसङ्कति, इदं सुतपरिसङ्कितं नाम । 15

मुतपरिसङ्कितं नाम सम्बहुला धुत्ता रत्तिभागे पुप्फगन्धमंससुरा- दीनि गहेत्वा इत्थोहि सद्धि एकं पच्चन्तविहारं गत्वा मण्डपे वा भोजन- सालादीसु वा यथा सुखं कीळ्खिवा पुप्फादीनि विकिरित्वा^६ गता, पुनदिवसे भिक्खू तं विप्पकारं दिस्वा “कस्सिदं कम्म” ति विचिनन्ति^७ । तत्र च केनचि भिक्खुना पगेव बुट्ठहित्वा वत्तसीसेन मण्डपं वा भोजनसालं वा 20. पटिजगन्तेन पुप्फादीनि आमट्टानि होन्ति, केनचि उपट्टाककुलतो आभतेहि^८ पुप्फादीहि पूजा कता होति, केनचि भेसज्जत्थं अरिट्ठं पीतं होति, अथ ते “कस्सिदं कम्म” ति विचिनन्ता भिक्खू तेसं^९ हत्थगन्धं च मुखगन्धं च घायित्वा ते भिक्खू परिसङ्कन्ति, इदं मुतपरिसङ्कितं नाम^{१०} ।

१. नाम-स्या० । २. सङ्कितं-सी०, रो० । ३. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

४. ०रुचि-म० । ५. ०मानकं-सी०, रो० । ६. विकी०-स्या० । ७. विचिनन्ता-सी०,

रो० । ८. आहृटेहि-स्या० । ९. सी०, स्या० रो० पोत्यकेसु नत्थि । १०. स्या० पोत्यके नत्थि ।

R. 17'

- तत्थ दिट्ठ अत्थि समूलक, अत्थि अमूलक, दिट्ठमेव अत्थि सञ्जा-
समूलक, अत्थि सञ्जाअमूलक । एस^१ नयो सुते पि । परिसङ्किते पन
दिट्ठपरिसङ्कित अत्थि समूलक, अत्थि अमूलक, दिट्ठपरिसङ्कितमेव अत्थि
सञ्जासमूलक, अत्थि सञ्जाअमूलक^२ । एस नयो सुतमुतपरिसङ्कितेसु ।
5 तत्थ दिट्ठ समूलक नाम पाराजिक आपज्जन्त दिस्वा व “दिट्ठो मया” ति
वदति, अमूलक नाम पटिच्छन्नोकासतो निक्खमन्त दिस्वा वीतिक्कम
अदिस्वा “दिट्ठो मया” ति वदति । दिट्ठमेव सञ्जासमूलक नाम दिस्वा
व दिट्ठसञ्जी हुत्वा चोदेति, सञ्जाअमूलक नाम पुब्बे पाराजिकवीतिक्कम
दिस्वा पच्छा अदिट्ठसञ्जी जातो, सो सञ्जाय अमूलक कत्वा “दिट्ठो मया”
10 ति चोदेति । एतेन नयेन सुतमुतपरिसङ्कितानि पि वित्थारतो वेदितव्वानि ।
एत्थ च सव्वप्पकारेणा पि^३ समूलकेन वा सञ्जासमूलकेन वा चोदेन्तस्स
अनापत्ति, अमूलकेन वा पन^४ सञ्जाअमूलकेन वा चोदेन्तस्सेव आपत्ति ।

R. 507

- अनुद्धंसेय्या (२४५ ४५) ति घसेय्य^५ पधसेय्य अभिभवेय्य अज्झो-
त्यरेय्य । त पन अनुद्धसन यस्मा अत्तना चोदेन्तो पि परेन^६ चोदापेन्तो
15 पि करोतियेव, तस्मा^७ पदभाजने “चोदेति वा चोदापेति वा” ति वुत्त ।

- तत्थ चोदेतीति “पाराजिक^८ धम्म^९ आपन्नोसी” ति आदीहि वचनेहि
सय चोदेति, तस्स वाचाय वाचाय सङ्घादित्थेसो । चोदापेती ति अत्तना
समीपे ठत्वा अज्ज आणापेति, सो तस्स वचनेन त चोदेति, चोदापकस्सेव
वाचाय वाचाय सङ्घादित्थेसो । अथ सो सो पि “मया दिट्ठ सुत अत्थी”
20 ति चोदेति, द्विन् पि जनानं वाचाय वाचाय सङ्घादित्थेसो ।

- चोदनाप्पभेदकोसल्लत्थ^{१०} च^{११} पनेत्थ एकत्थु एकचोदकादिचतुक्क
ताव वेदितव्व । तत्थ एको भिक्खु एक् भिक्खु एकेन वत्थुना चोदेति,
इमिस्मा चोदनाय एक वत्थु एको चोदको । सम्यहुला एक एकवत्थुना^{१२}
चोदेन्ति, पञ्चसता मेत्थियभुम्मज्जवप्पमुत्ता^{१३} छज्जगिया भिक्खू आय-
25 स्मन्त दव्व मल्लपुत्तमिव, इमिस्सा चोदनाय एक वत्थु नानाचोदका ।

१-१. सो०, रो० पोत्थेगु नत्थि । २ पि दिट्ठ-स्या० । ३. स्या० पोत्थे नत्थि ।
४ शिष्येय्य स्या० । ५. वा म० । ६ तदमास-म० । ७ ७ जिवधम्म-सी०,
रो० । ८. स्या०, म० पोत्थेगु नत्थि । ९ चोदनप्पभेद सी०, रो० । १०. म०
पोत्थे नत्थि । ११. एकेन वत्थुना-स्या० । १२ पमुत्ता-सी०, रो० ।

एको भिक्खु एकं भिक्खुं सम्बहुलेहि वत्थूहि चोदेति, इमिस्सा चोदनाय नानावत्थूनि एको चोदको । सम्बहुला सम्बहुले सम्बहुलेहि वत्थूहि चोदेन्ति, इमिस्सा चोदनाय नानावत्थूनि नानाचोदका ।

चोदेतुं पन को लभति, को न लभती ति ? दुब्बलचोदकवचनं ताव गहेत्वा कोचि न लभति । दुब्बलचोदको नाम सम्बहुलेसु कथासल्लापेन 5 निसिन्नेसु एको एकं आरब्ध अनोदिस्सकं कत्वा पाराजिकवत्थुं कथेति, अब्जो तं सुत्वा इतरस्स गत्वा आरोचेति । सो तं उपसङ्कमित्वा “त्वं किर मं इदञ्चिदं^१ च वदसी” ति वदति । सो “नाहं एवरूपं जानामि, कथापवत्तियं पन मया अनोदिस्सकं कत्वा वुत्तमत्थि, सचे अहं तव इमं दुक्खुप्पत्ति जानेय्यं, एत्तकं पि न कथेय्यं” ति अयं दुब्बलचोदको । तस्सेतं 10 कथासल्लापं गहेत्वा तं भिक्खुं कोचि चोदेतुं न लभति । एतं पन अगगहेत्वा सीलसम्पन्नो भिक्खु भिक्खुं वा भिक्खुनि वा सीलसम्पन्ना च भिक्खुनी भिक्खुनीमेव चोदेतुं लभती ति महापदुमत्थेरो आह । महासुम्मत्थेरो पन “पञ्च पि सहधम्मिका लभन्ती” ति आह । गोदत्तत्थेरो पन^२ “न कोचि न लभती” ति वत्वा “भिक्खुस्स सुत्वा चोदेति, भिक्खुनिया सुत्वा चोदेति 15 ...पे०...तिथियसावकानं सुत्वा चोदेती” ति इदं सुत्तमाहरि । तिण्णं पि थेरानं वादे चुदितकस्सेव पटिञ्जाय कारेतब्बो ।

D 173

R. 588

अयं पन चोदना नाम दूतं वा पण्णं वा सासनं वा पेसेत्वा चोदेन्तस्स सीसं न एति, पुग्गलस्स पन समीपे ठत्वा व हत्थमुद्दाय वा वचीभेदेन वा चोदेन्तस्सेव सीसं एति । सिक्खापच्चक्खानमेव हि हत्थमुद्दाय 20 सीसं न एति, इदं पन अनुद्वंसनं अभूतारोचनं च एतियेव । यो पन द्विन्नं ठितट्ठाने एकं नियमेत्वा चोदेति, सो चे जानाति, सीसं एति । इतरो जानाति, सीसं न एति । द्वे पि नियमेत्वा चोदेति, एको वा जानातु द्वे वा, सीसं एतियेव । एस^३ नयो सम्बहुलेसु । तह्णुण्णथेव^४ च जाननं नाम दुक्करं, समयेन आवञ्जित्वा आते पन आतमेव होति । पच्छा चे जानाति, 25 सीसं न एति । सिक्खापच्चक्खान-अभूतारोचन-दुट्ठल्लवाचा-अत्तकाम-दुट्ठदोस-भूतारोचन-सिक्खापदानी^५ ति सब्बानेव हि इमानि एकपरिच्छेदानि ।

१. अनुदिस्सकं-स्या । एवमुपरि पि । २. ०चोदं-स्याः । ३. सी०, रो० पोथकेसु नत्थि । ४. एसेव-म० । ५. तं वर्णं येव-सी०, रो० । ६. ०पच्चक्खानं अभूतारोचनं दुट्ठदु०-म० ।

एवं कायवाचावसेन चायं दुविधा पि चोदना । पुन दिट्ठचोदना, सुतचोदना, परिसङ्कितचोदना ति तिविधा होति । अपरा पि चतुर्विधा होति - सीलविपत्तिचोदना, आचारविपत्तिचोदना, दिट्ठविपत्तिचोदना, आजीवविपत्तिचोदना ति । तत्थ गरूकानं द्विन्नं आपत्तिक्खन्वानं वसेन

B 174 5 सीलविपत्तिचोदना वेदितव्वा । अवसेसानं वसेन आचारविपत्तिचोदना, मिच्छादिट्ठिअन्तगाहिकदिट्ठिवसेन^१ दिट्ठविपत्तिचोदना, आजीवहेतु पञ्च-
तानं छन्नं सिक्खापदानं वसेन आजीवविपत्तिचोदना वेदितव्वा ।

अपरा पि चतुर्विधा होति - वत्थुसन्दस्सना, आपत्तिसन्दस्सना, संवासपटिक्खेपो, सामीचिपटिक्खेपो ति । तत्थ वत्थुसन्दस्सना नाम

10 मेथुनं घम्मं पटिसेवि^२, अदिन्नं आदियि^३, मनुस्सं घातयित्थ, अभूतं आरोचयित्था^४ ति एवं पवत्ता । आपत्तिसन्दस्सना नाम “त्वं मेथुनघम्म-
पाराजिकापत्तिं आपन्नो^५” ति एवमादिनयप्पवत्ता । संवासपटिक्खेपो नाम

R. 509 “नत्थि तथा सद्धि उपोसथो वा पवारणा वा सद्धकम्मं वा” ति एवं पवत्ता^६; एत्तावता पन सीसं न एति, “अस्समणोसि असक्कपुत्तियोसी” ति

15 आदीहि^७ वचनेहि^८ सद्धि घटितेयेव^९ सीसं एति । सामीचिपटिक्खेपो नाम अभिवादन-पच्चट्टान-अञ्जलिकम्म-वोजनादिकम्मानं^{१०} अकरणं । तं पटिपाटिया वन्दनादीनि करोतो^{११} एकस्स अकत्वा सेसानं करणकाले वेदितव्वं । एत्तावता च चोदना नाम होति, आपत्ति पन सीसं न एति । “कस्मा मम वन्दनादीनि न करोसी” ति पुच्छिते पन “अस्समणोसि असक्कपुत्तियोसी”

20 ति आदीहि वचनेहि सद्धि घटितेयेव सीसं एति । यागुभत्तादिना पन यं इच्छति तं आपुच्छति, न तावता चोदना होति ।

अपरा पि^{१२} पातिमोक्खट्ठपनक्खन्वके “एकं भिक्खवे अघम्मिकं पाति-
मोक्खट्ठपनं एकं घम्मिकं^{१३} ति आदि कत्वा याव दस अवम्मिकानि पातिमोक्ख-
ट्ठपनानि दस घम्मिकानी” [चु० व० - ३५६] ति एवं अघम्मिका पञ्चपञ्चास-

25 घम्मिका पञ्चपञ्चासा ति दसुत्तरसतं चोदना वुत्ता । ता दिट्ठेन चोदेन्तस्स

१. ०अन्तगाहिका० मी०, रो० । २. ०नेवित्थ-म० । ३. आदियित्थ-म० ।
४. आरोचयो-मी०, रो० । ५. पवतो-रो० । ६-६ आदिवचनेहि-म० । एवमुपरि पि
७. घटिते येव-सी०, रो० । ८. ०वोजना०-म । ९. करोतो-मी०, रो० । १०. ०
पौपरेगु नरिप ।

दसुत्तरसतं, सुतेन चोदेन्तस्स दसुत्तरसतं, 'परिसङ्काय' चोदेन्तस्स दसुत्तर-
सतं ति तिसाधिकानि^३ तीणि सतानि होन्ति । तानि कायेन चोदेन्तस्स,
वाचाय चोदेन्तस्स, कायवाचाहि चोदेन्तस्सा ति तिगुणानि कतानि नवु-
ताधिकानि^३ नवसतानि होन्ति । तानि अत्तना चोदेन्तस्सा^५ पि^५ परेन
चोदापेन्तस्सा पि^५ तत्तकानेवा ति वीसति ऊनानि द्वेसहस्सानि होन्ति, पुन 5
दिट्ठादिभेदे समूलकामूलकवसेन अनेकसहस्सा चोदना होन्ती ति वेदितव्वा ।

इमास्मि पन ठाने ठत्वा अट्ठकथाय^६ "अत्तादानं आदातुकामेन उपालि
भिक्षुना पञ्चङ्गसमन्नागतं अत्तादानं' आदातव्वं" [चु०व०-३६७] ति
च "चोदकेन उपालि भिक्षुना परं चोदेतुकामेन पञ्च धम्मे अज्झत्तं पञ्च-
वेक्खित्वा परो चोदेतव्वो" [चु०व०-३६८] ति च एवं उपालिपञ्चकादीसु 10
वुत्तानि बहूनि सुत्तानि आहरित्वा अत्तादानलक्षणं च चोदकवत्तं च
चुदितकवत्तं च सङ्खेन कातव्वकिच्चं च अनुविज्जकवत्तं च सब्बं वित्थारेन
कथितं, तं मयं यथा आगतट्ठानेयेव वर्णयिस्साम ।

B. 175

वुत्तप्पभेदासु पन इमासु चोदनासु याय^७ कायवि^७ चोदनाय वसेन
सङ्गमज्जे ओसटे वत्थुस्मि चुदितचोदका^८ वत्तव्वा "तुम्हे अम्हाकं विनिच्छ- 15
येन तुट्ठा भविस्सथा" ति । सचे "भविस्सामा" ति वदन्ति, सङ्खेन तं
अधिकरणं सम्पटिच्छित्तव्वं । अथ पन "विनिच्छिनथ" ताव, भन्ते, सचे
अम्हाकं खमिस्सति, गण्हिस्सामा" ति वदन्ति । "चेतियं ताव वन्दथा"
ति आदीनि वत्वा दीघसुत्तं कत्वा विस्सन्नितव्वं । ते चे चिररत्तं किलन्ता
पक्कन्तपरिसा उच्छिन्नपक्खा हुत्वा पुन याचन्ति, यावततियं पटिक्खित्वा 20
यदा निम्मदा होन्ति तदा नेस^९ अधिकरणं विनिच्छिनितव्वं । विनिच्छि-
नन्तेहि च सचे अलज्जुस्सन्ना होति, परिसा उव्वाहिकाय तं अधिकरणं
विनिच्छिनितव्वं । सचे बालुस्सन्ना होति परिसा "तुम्हाकं सभागे विनयघरे
परियेसथा" ति विनयघरे परियेसापेत्वा येन धम्मेन येन विनयेन येन
सत्थुसासनेन तं अधिकरणं वूपसम्मति^{१०}, तथा तं अधिकरणं वूपसमेतव्वं । 25

R. 590

१. ०सङ्खित्तेन-म० । २. तिगानि-म० । ३. नवुत्तानि-म० । ४-४. चोदेन्तस्स-
सी०; ०वत्सा-रो० । ५. ति-सी०, रो० । ६. ०वचाय-म० । ७. ०ति-सी०, रो० ।
८-८. यत्ता वत्तापि रो०; यत्ता विस्साचि-स्मा० । ९. चुदितक-म० । १०. ८विच्छिन्नप-
क्खा० । ११. तेसं-स्मा०, म० । १२. वूपसमति-म०, ०समेति-सी०, रो० ।

तत्थ च “धम्मो” ति भूतं वत्थु । “विनयो” ति चोदना सारणा
 च । “सत्थुसासनं” ति जत्तिसम्पदा च अनुसावनसम्पदा च । तस्मा चोद-
 केन वत्थुस्मि आरोचिते चुदितको पुच्छितव्वो “सन्तमेतं, नो” ति । एवं
 वत्थुं उपपरिक्खित्वा भूतेन वत्थुना चोदेत्वा सारेत्वा च जत्तिसम्पदाय
 5 अनुसावनसम्पदाय च तं^१ अधिकरणं वूपसमेतव्वं । तत्र चे अलब्बी लब्धिं
 चोदेति, सो च अलब्बी वालो होति अव्यत्तो नास्स नयो^२ दातव्वो । एवं
 पन वत्तव्वो — “किम्हि नं चोदेसी” ति ? अद्धा सो वक्खति — “किमिदं,
 भन्ते, किम्हि नं नामा” ति । त्वं किम्हि नं पि न जानासि, न युत्तं तया
 एवरूपेन वालेन परं चोदेतुं ति उय्योजेतव्वो नास्स अनुयोगो दातव्वो ।
 B. 176 10 सचे पन सो अलब्बी पण्डितो होति व्यत्तो दिट्ठेन वा सुतेन वा अज्झोत्थ-
 रित्वा सम्पादेतुं सक्को ति एतस्स अनुयोगं दत्त्वा लब्धिस्सेव पटिञ्जाय
 कम्मं कातव्वं ।

सचे लब्बी अलब्धिं चोदेति, सो च लब्बी वालो होति अव्यत्तो, न
 सक्कोति अनुयोगं दातुं । तस्स नयो दातव्वो — “किम्हि नं चोदेसि
 R. 59' 15 सीलविपत्तिया वा आचारविपत्तिआदीसु वा^३ एकस्सा” ति । कस्मा पन
 इमस्सेव एवं नयो दातव्वो, न इतरस्सा^४ ति ? ननु न युत्तं विनयघरानं
 अगतिगमनं ति ? न युत्तमेव । इदं पन अगतिगमनं न होति, धम्मानुगगहो
 नाम एसो अलब्धिनिग्गहत्थाय^५ हि लब्धिपग्गहत्थाय^६ च सिक्खापदं
 पञ्जत्तं । तत्र अलब्बी नयं लभित्वा अज्झोत्थरन्तो एही ति, लब्बी पन
 20 नयं लभित्वा दिट्ठे दिट्ठसन्तानेन, सुते सुतसन्तानेन पतिट्ठाय कथेस्सति,
 तस्मा तस्स धम्मानुगगहो वट्ठति । सचे पन सो लब्बी पण्डितो होति व्यत्तो,
 पतिट्ठाय कथेति, अलब्बी च “एतं^७ पि नत्थि^८, एतं पि नत्थी” ति पटिञ्जं
 न देति, अलब्धिस्स पटिञ्जाय एव^९ कातव्वं ।

तदत्यदीपनत्थं च इदं वत्थु वेदितव्वं । तेपिटकचूळाभयत्येरो किर
 25 लोहपासादस्स हेट्ठा भिक्खून् विनयं कथेत्वा सायन्हसमये^{१०} वुट्ठाति, तस्स
 वुट्ठानसमये द्वे अत्यपच्चत्थिका^{११} कथं पवत्तेसुं । एको “एतं पि नत्थि, एतं

१. नं-सी०, रो० । २. अनुयोगो-इया० । ३. सी०, रो० पोत्येसु नत्थि ।
 ४-५ इतरस्स-म० । ६. अलब्बी-म० । ७. लब्बी-म० । ८-९. सी०, रो० पोत्येसु
 नत्थि । १०. एव न-सी०, रो० । ११. सायणह०-रो० । १२. अत्त०-रो० ।

पि नत्थी” ति पटिञ्जं न देति । अथ अप्पावसेसे पठमयामे थेरस्स तस्मिं पुग्गले “अयं पतिट्ठाया कथेति, अयं पन पटिञ्जं न देति, बहूनि च वत्थूनि ओसटानि अद्धा एतं कतं भविस्सती” ति अमुद्धलद्धि उप्पन्ना । ततो बीजनीदण्डकेन^१ पादकठलिकाय^२ सञ्जं दत्वा “अहं आवुसो विनिच्छिन्नितुं अननुच्छविको अञ्जेन विनिच्छिन्नापेही” ति आह । कस्मा भन्ते ति ?^५ थेरो तमत्थं आरोचेसि, चुदितकपुग्गलस्स^३ काये डाहो^४ उट्ठितो, ततो सो^५ थेरं वन्दित्वा “भन्ते, विनिच्छिन्नितुं अनुरूपेण विनयधरेण नाम तुम्हादिसे- नेव भवितुं वट्ठति । चोदकेन च ईदिसेनेव भवितुं वट्ठती” ति वत्वा सेतकानि निवासेत्वा “चिरं किलमित्तत्थं मया” ति खमापेत्वा पक्कामि ।

एवं लज्जिना चोदियमानो अलज्जीबहूसु पि वत्थूसु उप्पन्नेसु पटिञ्जं^{१०} न देति, सो नेव “सुद्धो” ति वत्तब्बो न “असुद्धो” ति । जीवमतको नाम आमकपूतिको नाम चेस ।

सचे पनस्स अञ्जं पि तादिसं वत्थुं^६ उप्पज्जति न विनिच्छिन्नित्वं^७ । तथा नासितको वर्^८ भविस्सति । सचे पन अलज्जीयेव अलज्जि चोदेति, सो वत्तब्बो “आवुसो तव वचनेनायं किं सक्का वत्तुं” ति इतरं पि^{१५} तथेव वत्वा उभो पि^९ “एकसम्मोगपरिभोगा हुत्वा जीवथा” ति उय्योजेतब्बा, सीलत्थाय तेसं विनिच्छयो न कातब्बो । पत्तचीवरपरिवेणादि- अत्थाय पन पतिरूपं सक्खि लभित्वा कातब्बो ति^{१०} ।

अथ लज्जी लज्जि चोदेति, विवादो च नेसं किस्मिञ्चिदेव^{११} अप्पमतको होति, सञ्जापेत्वा “मा एवं करोथा” ति अच्चयं देसापेत्वा^{२०} उय्योजेतब्बा । अथ पनेत्थ चुदितकेन सहसा विरद्धं होति, आदितो पट्ठाया अलज्जी नाम नत्थि । सो च पक्खानुरक्खणत्थाय पटिञ्जं न देति, “मयं सदहाम, मयं सदहामा” ति बहू उट्ठहन्ति । सो तेसं पटिञ्जाय एकवारं द्वेवारं सुद्धो होतु । अथ पन विरद्धकालतो पट्ठाया ठाने न तिट्ठति, विनिच्छयो न दातब्बो ।

25

१-१. बीजनी० कपलिकाय-म० । २. चुदितपुग्गलस्स-स्या० । ३. डाहो-सी०, स्या० । ४. सो०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. किलमित्त-सी०, स्या० । ६. वत्थु-स्या०, म० । ७. विनिच्छित्वं-सी०, रो० । ८. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. म० पोत्थके नत्थि । ११. किस्मिञ्चिदेव-सी०, रो० ।

एवं याय^१ कायचि^२ चोदनाय वसेन सङ्घमज्जे ओसटे वत्युस्मिं
 चुदितकचोदकेसु पटिर्पत्तिं ब्रत्वा तस्सायेव चोदनाय सम्पत्तिविपत्तिजान-
 नत्थं आदिमज्जपरियोसानादीनं वसेन विनिच्छयो वेदितव्वो । सेय्यथीदं
 चोदनाय को आदि, किं मज्जे, किं परियोसानं ? चोदनाय “अहं तं वतु-
 ५ कामो, करोतु मे आयस्मा ओकासं” ति एवं ओकासकम्मं आदि, ओत्तिण्णेन
 वत्युना चोदेत्वा सारेत्वा विनिच्छयो मज्जे, आपत्तियं वा अनापत्तियं वा
 पतिट्ठापनेन समथो परियोसानं ।

चोदनाय कति मूलानि, कति वत्यूनि, कति भूमियो ? चोदनाय
 द्वे मूलानि — समूलिका वा अमूलिका वा; तीणि वत्यूनि — दिट्ठं, सुतं, परि-
 १० सङ्कितं; पञ्च भूमियो — कालेन वक्खामि नो अकालेन, भूतेन वक्खामि
 नो अभूतेन, सण्हेन वक्खामि नो फरसेन, अत्यसंहितेन वक्खामि नो अनत्य-
 संहितेन, भेत्तचित्तो वक्खामि नो दोसन्तरो ति । इमाय च^३ पन चोदनाय
 चोदकेन पुग्गलेन “परिसुद्धकायसमाचारो नु खोम्ही” ति आदिना नयेन
 उपालिपञ्चके वुत्तेसु पन्नरससु^४ धम्मेषु पतिट्ठातव्वं, चुदितकेन द्वीसु धम्मेषु
 १५ पतिट्ठातव्वं सब्बे च अकुप्पे चा ति ।

B. 178,
R. 593

अप्पेव नाम नं इमम्हा ब्रह्मचरिया चावेय्यं (२४५.१६) ति अपि
 एव नाम नं पुग्गलं इमम्हा सेट्ठचरिया चावेय्यं, “साधु वतस्स सचाहं इमं
 पुग्गलं इमम्हा ब्रह्मचरिया चावेय्यं” ति इमिना अधिप्पायेन अनुद्वंसेय्या
 ति वुत्तं होति । पदभाजने पन “ब्रह्मचरिया चावेय्यं” ति इमस्सेव
 २० परियायमत्थं^५ दस्सेतुं “भिक्षुभावा चावेय्यं” ति आदि वुत्तं ।

खणादीनि समयवेवचनानि^६ । तं खणं तं लयं तं मुहुत्तं वीतिवत्ते
 ति तस्मिं खणे तस्मिं लये तस्मिं मुहुत्ते वीतिवत्ते । भुम्मप्पत्तिया^७ हि इदं
 उपयोगवचनं ।

समनुग्गाहियमाननिद्देसे^८ येन वत्युना अनुद्वंसितो होती ति चत्तसु
 २५ पाराजिकवत्थसु येन वत्युना चोदकेन चुदितको अनुद्वंसितो अभिभूतो^९

१-१. यत्सा कस्साचि—स्या०; यस्स कस्सचि—रो० । २. स्या० पोत्यके नटिय ।
 ३. पण्णरससु—सी०, स्या०, रो० । ४. ०मत्तं—स्या०, म० । ५. समयस्स वेवचनं—स्या० ।
 ६. द्रुम्भु०—स्या० । ७. ०ग्गाहीय०—सी०, रो० । एवमुपरि पि । ८. वधि०—सी०, रो० ।

अज्झोत्थटो होति । तस्मिं वत्थुस्मिं समनुग्गाहियमानो (२४५.२०) ति तस्मिं चोदकेन वुत्तवत्थुस्मिं सो चोदको अनुविज्जकेन “किं ते दिट्ठं, किन्ति ते^१ दिट्ठं” ति आदिना नयेन अनुविज्जियमानो वीमंसियमानो उपपरिक्खियमानो ।

असमनुग्गाहियमाननिद्वेसे न केनचि वुच्चमानो ति अनुविज्जकेन वा अज्जेन वा केनचि, अथ वा दिट्ठादीसु^२ वत्थूसु^३ केनचि अवुच्चमानो । एतेसं^४ च द्विन्नं मातिकापदानं परतो “भिक्षु च दोसं पतिट्ठाती” ति इमिना सम्बन्धो वेदितव्वो । इदं हि वुत्तं होति — “एवं समनुग्गाहियमानो वा असमनुग्गाहियमानो वा भिक्षु च दोसं पतिट्ठाति पटिच्च तिट्ठति पटिजानाति सङ्घादिसेसो” ति । इदं च अमूलकभावस्स पाकटकालदस्सनत्थमेव वुत्तं । आपर्त्ति पन अनुद्वंसितक्खण्येव आपज्जति ।

इदानी “अमूलकं चेव तं अधिकरणं होती” ति एत्थ यस्मा अमूलकलक्खणं पुब्बे वुत्तं, तस्मा तं अवत्वा अपुब्बमेव दस्सेतुं “अधिकरणं नामा” ति आदिमाह । तत्थ यस्मा अधिकरणं अधिकरणद्वेन एकं पि वत्थुवसेन नाना होति, तेनस्स तं नानत्तं दस्सेतुं “चत्तारि अधिकरणानि विवादाधिकरणं” ति आदिमाह । को पन सो अधिकरणद्वो, येनेतं एकं होती^५ ति ? समथेहि अधिकरणीयता । तस्मा यं अधिकिच्च^६ आरब्ध पटिच्च सन्धाय समथा^७ वत्तन्ति^८, तं “अधिकरणं” ति वेदितव्वं ।

अट्ठकथासु पन वुत्तं — “अधिकरणं ति केचि गाहं वदन्ति, केचि चेतनं, केचि अक्खन्ति केचि वोहारं, केचि पण्णत्ति” ति । पुन एवं विचारितं “यदि गाहो अधिकरणं नाम^९, एको अत्तादानं गहेत्वा सभागेन भिक्षुना सद्धि मन्तयमानो^{१०} तत्थ आदीनवं दिस्वा पुन चजति, तस्स तं अधिकरणं समथप्पत्तं भविस्सति । यदि चेतना अधिकरणं, “इदं अत्तादानं गण्हामी” ति उप्पन्ना चेतना निरुज्झति । यदि अक्खन्ति अधिकरणं, अक्खन्तिया अत्तादानं गहेत्वा पि अपरभागे विनिच्छयं अलभमानो वा खमापितो वा चजति । यदि वोहारो अधिकरणं, कथेन्तो आहिण्ढित्वा अपरभागे तुण्ही^{११}

B. 179

R. 594

१. सो०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २-२. दिट्ठादिवत्थुसु-सी०, रो० । ३. ०किच्चं-स्या० । ४. ०व-स्या० । ५. पवत्तन्ति-स्या० । ६. स्या०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ७. सन्तय०-रो० ।

होति निरवो, एवमस्स तं अधिकरणं समयप्पत्तं भविस्सति, तस्मा पण्णत्ति अधिकरणं ति ।

तं पनेतं “मेथुनधम्मपाराजिकापत्ति मेथुनधम्मपाराजिकापत्तिया तब्भागिया...पे०...एवं आपत्ताधिकरणं आपत्ताधिकरणस्स तब्भागियं
5 ति च विवादाधिकरणं सिया कुसलं सिया अकुसलं सिया अब्ब्याकतं”
[परि०-१६२] ति च^१ एवमादीहि^२ विरुज्झति । न हि ते पण्णत्तिया
कुसलादिभाव इच्छन्ति, न च “अमूलकेन पाराजिकेन धम्मेना” ति एत्थ
आगतो पाराजिकधम्मो पण्णत्ति नाम होति । कस्मा ? अच्चन्त-
अकुसलत्ता । वुत्तं पि हेतं — “आपत्ताधिकरणं सिया अकुसलं^३ सिया
10 अब्ब्याकतं” [परि०-१६२] ति ।

यं चेत्तं “अमूलकेन पाराजिकेना” ति एत्थ अमूलकं^४ पाराजिकं^५
निद्दिट्ठं, तस्सेवायं “अमूलकं चेव तं^६ अधिकरणं होती” ति पटिनिद्देशो, न
पण्णत्तिया न हि अञ्जं निद्दिसित्वा अञ्जं पटिनिद्दिसति । यस्मा पन
याय पण्णत्तिया^७ येन अभिलापेन चोदकेन सो पुगलो पाराजिकं धम्मं
15 अज्झापन्नो ति पञ्चत्तो, पाराजिकसङ्घातस्स अधिकरणस्स अमूलकत्ता
सा पि पञ्चत्ति अमूलिका होति, अधिकरणे पवत्तत्ता च अधिकरणं । तस्मा
इमिना परियायेन पण्णत्ति “अधिकरणं” ति युज्जेय्य, यस्मा वा^८ यं
अमूलकं नाम अधिकरणं तं सभावतो नत्थि, पञ्चत्तिमत्तमेव^९ अत्थि ।
तस्मा पि पण्णत्ति अधिकरणं ति युज्जेय्य । तं च खो इधेव न सव्वत्थ ।
20 न हि विवादादीनं पण्णत्ति^{१०} अधिकरणं^{११} । अधिकरणद्वो पन तेसं पुब्बे
वुत्तसमयेहि अधिकरणीयता । इति इमिना अधिकरणद्वेन इधेकच्चो^{१२}
“विवादो विवादो” चेव अधिकरणं चा ति विवादाधिकरणं । एस नयो
सेसेमु ।

R. 595

D 189

तत्थ “इव भिक्खू विवदन्ति धम्मो ति वा अधम्मो ति वा”
25 [चु०व०-१७०] ति एवं अट्ठारस भेदकरवत्थूनि निस्साय उप्पन्नो

१. रो० पोत्यके नत्थि । २. च-रो० । ३. कुसलं सिया अकुसलं-रो० ।
४-५. अमूलकपाराजिका-रो० । ५. नं-सी०, रो० । ६. पण्णत्तिया-सी०, रो० । एवमुपरि पि ।
७. च-सी०, रो० । ८. पण्णत्ति-सी०, रो० । ९-१०. पञ्चत्ति-अधिकरणद्वो-सी०, रो०;
अधिकरणद्वो-स्या० । १०. एकच्चो-सी०, रो० । ११. स्या० पोत्यके नत्थि ।

विवादो विवादाधिकरणं (२४५.२३) । “इध भिक्खु^१ भिक्खुं अनुवदन्ति^२ सीलविपत्तिया वा” [चु०व०-१७१] ति एवं चतस्सो विपत्तियो निस्साय उप्पन्नो अनुवादो अनुवादाधिकरणं । “पञ्च पि आपत्तिक्खन्धा आपत्ताधिकरणं, सत्त पि आपत्तिक्खन्धा आपत्ताधिकरणं” [चु०व०-१७१] ति एवं आपत्तिमेव आपत्ताधिकरणं । “या सङ्घस्स किच्चयता करणीयता^५ अपलोकनकम्मं अत्तिकम्मं अत्तिदुत्तियकम्मं अत्तिचतुत्थकम्मं” [चु०व०-१७१] ति एवं चतुन्विधं सङ्घकिच्चं किच्चाधिकरणं ति वेदितव्वं ।

इमस्मि पन^३ अत्थे^३ पाराजिकापत्तिसङ्घातं आपत्ताधिकरणमेव अधिप्येतं । सेसानि अत्युद्धारवसेन वुत्तानि, एत्तका हि अधिकरणसदस्स अत्था । तेसु पाराजिकमेव इधाधिप्येतं^४ । तं दिट्ठादीहि मूलेहि अमूलकं चेव अधि- 10 करणं होति । अयं च भिक्खु दोसं पटिद्वति, पटिच्च तिद्वति “तुच्छकं मया भणितं” ति आदीनि वदन्तो पटिजानाति । तस्स भिक्खुनो अनुद्वंसित-क्खणेयेव सङ्खादिसेतो ति अयं तावस्स सपदानुक्कमनिद्देसस्स सिक्खापदस्स अत्थो ।

१५४-५५. इदानि यानि तानि सङ्खेपतो अदिट्ठादीनि^५ चोदना- 15 वत्थूनि वुत्तानि, तेसं वसेन वित्थारतो आपत्ति रोपेत्वा^६ दस्सेन्तो^७ “अदिट्ठस्स होती” ति आदिमाह । तत्थ अदिट्ठस्स होती ति अदिट्ठो अस्स होति । एतेन चोदकेन अदिट्ठो^८ होति, सो पुगलो पाराजिकं धम्मं अज्झापज्जन्तो ति अत्थो । एस नयो असुत्तस्स^९ होती ति आदीसु पि ।

दिट्ठो मया ति दिट्ठोसि मया ति वुत्तं होति । एस नयो सुतो 20 मया ति आदीसु पि । तेसं अदिट्ठमूलके उत्तानत्थमेव^{१०} । दिट्ठमूलके पन तं चे चोदेति “सुतो मया” ति एवं वुत्तानं सुत्तादीनं अभावेन अमूलकत्वं वेदितव्वं ।

सव्वस्मियेव च इमस्मि चोदकवारे यथा इधागतेसु “पाराजिकं धम्मं अज्झापन्नोसि, अस्समणोसि, असक्खपुत्तियोसी” ति इमेसु वचनेसु 25

१. भिक्खु-सी०, रो० । २. ०वदति-सी०, रो० । ३. पनत्थे-स्या०, म० । ४. एध धधि०-स्या० । ५. दिट्ठादीनि-म० । ६. आरोपेत्वा-स्या० । ७. दस्सेत्तुं-रो० । ८. अदिट्ठो-स्या० । ९. अस्तुत्तस्स-सी०, स्या० । १०. उत्तानमेव-स्या०; वुत्तानमेव-रो० ।

एकेकस्स वसेन वाचाय वाचाय सङ्घादिसेसो होति, एवं अञ्चन्न आगतेसु
 “दुस्सीलो, पापधम्मो, असुचिसङ्कस्तरसमाचारो”, पटिच्छन्नकम्मन्तो,
 अस्समणो समणपटिञ्जो, अब्रह्मचारी ब्रह्मचारीपटिञ्जो, अन्तोपूति,
 अवस्सुतो, कसम्बुजातो” ति इमेसु पि वचनेसु एकेकस्स वसेन वाचाय
 5 वाचाय सङ्घादिसेसो होतियेव ।

“नत्थि तया सद्धि उपोसथो वा पवारणा वा सङ्घकम्मं वा” ति
 इमानि पन सुद्धानि सीसं न एन्ति, “दुस्सीलोसि नत्थि तया सद्धि उपो-
 सथो वा” ति एवं दुस्सीलादिपदेसु पन “पाराजिकं धम्मं अज्झापन्नोसी”
 ति आदिपदेसु^१ च^२ येन केनचि सद्धि घटितानेव सीसं एन्ति, सङ्घादि-
 10 सेसकरानि होन्ति ।

महापदुमत्येरो पनाह — “न केवलं इद्य पालियं अनागतानि
 ‘दुस्सीलो पापधम्मो’ ति आदिपदानेव सीसं एन्ति, ‘कोण्डोसि’ महासाम-
 णेरोसि, महाउपासकोसि, जेटुव्वतिकोसि, निगण्ठोसि, आजीवकोसि,
 तापसोसि, परिव्याजकोसि, पण्डकोसि, थेय्यसंवासकोसि, तित्थियपक्कन्त-
 15 कोसि, तिरच्छानगतोसि, मातुघातकोसि, पितुघातकोसि, अरहन्तघात-
 कोसि, भिक्खुनीदूसकोसि, सङ्घभेदकोसि, लोहितुप्पादकोसि, उभतो-
 व्यञ्जनकोसी’ ति इमानि पि सीसं एन्तियेवा” ति । महापदुमत्येरोयेव च
 “दिट्ठे वेमतिको” ति आदीसु^३ यदग्गेन वेमतिको तदग्गेन नो कप्पेति,
 यदग्गेन नो कप्पेति तदग्गेन नस्सरति^४, यदग्गेन नस्सरति तदग्गेन
 20 पमुट्ठो^५ होती” ति वदति ।

महासुमत्येरो पन एकेकं द्विधा भिन्दित्वा चतुन्नं पि पाटेक्कं नयं
 दस्सेति । कयं ? दिट्ठे वेमतिको (२४७.१५) ति अयं ताव दस्सने वा वेमतिको
 होति पुगले वा, तत्थ “दिट्ठो नु खो मया न दिट्ठो” ति एवं दस्सने
 वेमतिको होति । “अयं नु खो मया दिट्ठो अञ्जो” ति एवं पुगले वेमतिको
 25 होति । एवं दस्सनं वा नो कप्पेति पुगलं वा, दस्सनं वा नस्सरति^६
 पुगलं वा, दस्सनं वा पमुट्ठो होति पुगलं वा । एत्थ च वेमतिको ति

१. ममुची०-रो० । २. आदीसु पदेसु-स्या० । ३. वा-म० । ४. कोण्डोसि-म० ।
 ५. वेमज्झोतिआदीसु-म० । ६. न सरति-सी०, स्या०; सरति-रो० । ७. पमुट्ठो-रो० ।
 एवमुपरि पि । ८. ममुप्प०-सी०, रो० । ९. न सरति-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

विमतिजातो । नो कप्पेत्ती (२४७.१६)ति न सद्वहति । नस्सरती ति असारियमानो नस्सरति । यदा पन तं “असुर्कास्मि” नाम भन्ते ठाने असुर्कास्मि नाम^१ काले” ति सारेन्ति^२ तदा सरति । पणुद्धो ति यो तेहि तेहि उपायेहि सारियमानो पि नस्सरतियेवा ति । एतेनेव^३ उपायेन^४ चोदापकवारो पि वेदितब्बो, केवलं हि तत्थ “मया” ति परिहीनं, सेसं चोदकवारसदिसमेव । 5

R. 597

B. 192

१५६-५७. ततो परं आपत्तिभेदं च अनापत्तिभेदं च दस्सेतुं “असुद्धे सुद्धदिट्ठी” ति आदिकं^५ चतुक्कं ठपेत्वा एकेकं^६ पदं चतूहि चतूहि भेदेहि निदिट्ठं, तं सब्बं पलिनयेनेव सक्का जानितुं । केवलं हेत्थ^७ अधिप्पायभेदो^८ वेदितब्बो । अयं हि अधिप्पायो नाम — चावनाधिप्पायो, अक्कोसाधिप्पायो, कम्माधिप्पायो, वृट्ठानाधिप्पायो, उपोसथ-पवारणट्ठपनाधिप्पायो^९, अनुविज्ज-¹⁰ नाधिप्पायो, धम्मकथाधिप्पायो ति अनेकविधो । तत्थ पुरिमेसु चतूसु अधिप्पायेसु ओकासं अकारापेत्तस्स दुक्कटं । ओकासं कारापेत्वा पि च सम्मुखा अमूलकेन पाराजिकेन अनुद्धंसेन्तस्स सङ्ख्यादिसेसो । अमूलकेन सङ्ख्यादिसेसेन अनुद्धंसेन्तस्स पाचित्तियं । आचारविपत्तिया अनुद्धंसेन्तस्स दुक्कटं । अक्कोसाधिप्पायेन वदन्तस्स पाचित्तियं । असम्मुखा पन सत्तहि पि¹⁵ आपत्तिक्खन्वेहि वदन्तस्स दुक्कटं । असम्मुखा एव सत्तविधं पि कम्मं करोन्तस्स दुक्कटमेव ।

कुसुन्दियं पन “वृट्ठानाधिप्पायेन ‘त्वं इमं नाम आपत्ति आपन्नो तं पटिकरोही’ ति वदन्तस्स ओकासकिच्चं नत्थी” ति वुत्तं । सब्बत्थेव पन “उपोसथपवारणं ठपेत्तस्स ओकासकम्मं नत्थी” ति वुत्तं^{१०} । ठपनक्खेतं²⁰ पन जानितव्वं । “सुणातु मे भन्ते सङ्घो अज्जुपोसथो पन्नरसो” यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं सङ्घो उपोसथं करे^{११}” ति एतस्मिं हि रे-कारे अनतिक्कन्ते-येव ठपेतुं लब्धमिति । ततो परं पन थ्य-कारे^{१२} पत्ते न लब्धमिति । एस नयो पवारणाय । अनुविज्जकस्सा पि ओसटे वत्थुस्मि “अत्थेतं तवा” ति अनुविज्जनाधिप्पायेन वदन्तस्स ओकासकम्मं नत्थि ।

25

१. असुर्कास्मि-स्या० । एवमुपरि पि । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. सरति-सो० । ४-४. नेउपायेन-म०; एतेन उपायेन-स्या० । ५. एकमेकं-म० । ६-६. हेत्थाधिप्पायभेदो-म० । ७. प्पवारणः-स्या० । ८-८. नत्थि-सो० । ९. पन्नरसो-सो०, स्या०, सो० । १०. करेप्पा-सो० । ११. यकारे-स्या० ।

धम्मकथिकस्सा पि धम्मासने निसीदित्वा “यो इदञ्चिदं^१ च^२ करोति, अयं भिक्खु अस्समणो” ति आदिना नयेन अनोदिस्स धम्मं कथेत्तस्स ओकासकम्मं नत्थि । सचे पन ओदिस्स नियमेत्वा “असुको च असुको च अस्समणो अनुपासको” ति कथेति, धम्मासनतो ओरोहित्वा आपर्त्ति देसेत्वा^३ 5 गन्तब्बं । यं पन तत्थ तत्थ “अनोकासं कारापेत्वा^४” ति वुत्तं तस्स ओकासं अकारापेत्वा^५ ति एवमत्थो वेदितव्वो, न हि कोचि अनोकासो नाम अत्थि^६, यमोकासं कारापेत्वा आपर्त्ति आपज्जति, ओकासं पन अकारापेत्वा आपज्जती ति । सेसं उत्तानमेव ।

समुट्ठानादीसु तिसमुट्ठानं – कायचित्ततो, वाचाच्चित्ततो, कायवाचा- 10 चित्ततो च समुट्ठाति । किरिया^७, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

९. नवमसङ्खादिसेसो

दुतियदुट्टदोससिक्खापदवण्णना

१५८-५९. तेन समयेन वुद्धो भगवा (२५०.१९) ति दुतियदुट्टदोस- सिक्खापदं । तत्थ हन्द मयं आवुसो इमं छगलकं^८ दब्बं मल्लपुत्तं नाम करोमा ति ते किर पठमवत्थुस्मि अत्तनो मनोरथं सम्पादेतुं असक्कोन्ता^९ लद्धनिगाहा^{१०} 15 विघातप्पत्ता^{११} “इदानी जानिस्सामा” ति तादिसं वत्थुं परियेसमाना विच- रन्ति । अथेकदिवसं दिस्वा तुट्ठा अञ्जमञ्जं ओलोकेत्वा एवमाहंसु – “हन्द मयं, आवुसो, इमं छगलकं दब्बं मल्लपुत्तं नाम करोमा^{१२}” ति^{१३}, “दब्बो मल्ल- पुत्तो नाम” अयं ति^{१४} एवमस्स नामं करोमा ति वुत्तं होति । एस नयो मेत्तियं नाम भिक्खुनिं ति एत्था पि ।

20 ते भिक्खू मेत्तियश्चम्मज्जे^{१५} भिक्खू अनुयुञ्जिसू ति एवं अनुयुञ्जिसु- “आवुसो, कुहिं तुम्हेहि दब्बो मल्लपुत्तो^{१६} मेत्तियाय भिक्खुनिया सद्धि दिट्ठो^{१७}”

१-१. इदञ्च इदञ्च-स्या० । २. दसेत्वा-स्या० । ३. कारेत्वा-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ४. अकारेत्वा-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ५. नत्थि-स्या० । ६. किरियं-म० । एवमुपरि पि । ७. छगलकं-सी०, स्या०; छगलकं-रो० । ८. असक्कोन्तो-रो० । ९-१०. निगाहविघात-रो० । १०-१०. करोम-रो० । ११-११. नामायन्ति-म० । १२. चम्मज्जे-म० । एवमुपरि पि । १३. नाम-स्या० ।

ति ? “गिञ्जकूटपव्वतपादे” ति^१ । “काय वेलाय” ति^२ ? “भिक्षाचार-
गमनवेलाया” ति । आवुसो दब्ब इमे एवं वदन्ति — “त्वं तदा कुहि” ति ?
“वेळुवने भत्तानि उद्दिस्सामी” ति । “तव ताय वेलाय वेळुवने अत्थिभावं को
जानाती” ति^३ ? “भिक्षुसङ्घो, भन्ते” ति । ते सङ्घं पुच्छिस्सु — “जानाय”
तुम्हे ताय वेलाय इमस्स वेळुवने अत्थिभावं” ति । “आम, आवुसो, जानाम, 5
थेरो सम्मुत्ति” लद्धदिवसतो पट्टाय वेळुवनेयेवा” ति । ततो मेत्तियभुम्म-
जके आहंसु — “आवुसो, तुम्हाकं कथा न समेति, कच्चि नो लेसं ओढ्हेत्वा
वदथा” ति । ते तेहि भिक्षूहि अनुयुज्झियमाना आमावुसो” ति वत्वा
एतमत्थं आरोचेसुं ।

R. 599

किं पन तुम्हे, आवुसो, आयस्मन्तं दब्बं मल्लपुत्तं अञ्जभागियस्स 10 B. 184
अधिकरणस्सा (२५१.१८) ति एत्थ अञ्जभागस्स इदं, अञ्जभागो वा
अस्स अत्थी ति अञ्जभागियं । अधिकरणं ति आधारो वेदितव्वो, वत्थु
अधिद्वानं ति वुत्तं होति । यो हि सो “दब्बो मल्लपुत्तो नामा” ति छगलको
वुत्तो, सो थायं आयस्मतो दब्बस्स मल्लपुत्तस्स भागो कोट्टासो पक्खो मनुस्स-
जाति चेव भिक्षुभावो च ततो अञ्जस्स भागस्स कोट्टासस्स पक्खस्स होति 15
तिरच्छानजातिया चेव छगलकभावस्स च सो वा अञ्जभागो अस्स अत्थी
ति तस्मा अञ्जभागियसङ्घर्चं लभति । यस्मा च तेसं “इमं मयं दब्बं मल्ल-
पुत्तं नाम करोमा” ति वदन्तानं तस्स^४ नामकरणसञ्जाय आधारो वत्थु
अधिद्वानं, तस्मा अधिकरणं ति वेदितव्वो । तं हि सन्धाय “ते भिक्षू
अञ्जभागियस्स अधिकरणस्सा” ति आहंसु, न विवादाधिकरणादीसु अञ्ज- 20
तरं । कस्मा ? असम्भवतो । न हि ते चतुस्रं अधिकरणानं कस्सचि अञ्ज-
भागियस्स अधिकरणस्स किञ्चि^५ देसं लेसमत्तं उपादियिस्सु” । न च चतुस्रं
अधिकरणानं लेसो नाम अत्थि । जातिलेसादयो हि पुगलानं येव लेसा वुत्ता,
न विवादाधिकरणादीनं । इदं च “दब्बो मल्लपुत्तो” ति नामं तस्स अञ्ज-
भागियाधिकरणभावे ठितस्स छगलकस्स कोचि देसो होति थेरं अमूलकेन 25
पाराजिकेन अनुद्वसेतुं लेसमतो ।

१. सो०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २. उद्दिस्सामो-रो० । ३. सी०, रो० पोत्यकेसु
नत्थि । ४. जानय-रो० । ५-५. सम्मुत्तिलद्धि-स्या०; सम्मुत्तिलद्ध-म० । ६. वदेया-
स्या० । ७. धाम आवुसो-स्या०, म० । ८. ओढ्हे-स्या० । ९. तस्सा-म० । १०. कच्चि-
म० । ११. उप्पा०-स्या० ।

एत्थ च दिस्सति अपदिस्सति अस्स अयं ति वोहरीयती^१ ति देसो (२५२.१०) । जातिआदीसु अञ्जतरकोट्टासस्सेतं अधिवचनं । अञ्जं पि वत्थुं लिस्सति सिलिस्सति वोहारमत्तेनेव^२ ईसकं अल्लीयती^३ ति लैसो । जातिआदीनयेव अञ्जतरकोट्टासस्सेतं अधिवचनं । ततो परं उत्तानत्यमेव ।

५ सिक्खापदपञ्चत्तियं^४ पि अयमेवत्थो । पदभाजने पनस्स^५ अञ्जभागियस्स अधिकरणस्स किञ्चिदेसं लेसमत्तं उपादाय पाराजिकेन धम्मेन अनुद्धंसेय्य, तं यस्मा अट्ठप्पत्तिवसेनेव आविभूतं, तस्मा^६ न विभत्तं ति वेदितव्वं ।

१६०. यानि पन अधिकरणं ति वचनसामञ्जतो अत्थुद्वारवसेन पवत्तानि^७ चत्तारि अधिकरणानि, तेसं अञ्जभागियता च तव्भागियता च १० यस्मा अपाकटा जानितव्वा च विनयधरेहि, तस्मा वचनसामञ्जतो लद्धं अधिकरणं निस्साय तं आविकरोन्तो “अञ्जभागियस्स अधिकरणस्सा ति आपत्तञ्जभागियं वा होति अधिकरणञ्जभागियं वा” ति आदिमाह । या च सा अवसाने आपत्तञ्जभागियस्स अधिकरणस्स वसेन चोदना वुत्ता, तं पि दस्सेतुं अयं सब्बाधिकरणानं तव्भागियअञ्जभागियता समाहटा १५ ति वेदितव्वा ।

तत्थ च आपत्तञ्जभागियं वा ति पठमं उद्दिष्टत्ता “कथं च आपत्ति आपत्तिया अञ्जभागिया होती” ति निद्देसे आरभितव्वे यस्मा आपत्ताधिकरणस्स तव्भागियविचारणाययेव^८ अयमत्थो आगमिस्सति, तस्मा एवं अनारभित्वा “कथं च अधिकरणं अधिकरणस्स अञ्जभागियं” ति २० पञ्चिमपदयेव गहेत्वा निद्देसो आरब्धो ति वेदितव्वो ।

तत्थ अञ्जभागियवारो उत्तानत्योयेव । एकमेकं हि अधिकरणं इतरेसं तिण्णं तिण्णं अञ्जभागियं अञ्जपक्खियं अञ्जकोट्टासियं होति, वत्थुविसभागत्ता, तव्भागियवारे पन विवादाधिकरणं विवादाधिकरणस्स तव्भागियं तप्पक्खियं^९ तं कोट्टासियं वत्थुसभागत्ता, तथा अनुवादाधिकरणं २५ अनुवादाधिकरणस्स । कथं ? बुद्धकालतो पट्टाय हि अट्टारसभेदकरवत्थूनि निस्साय उप्पन्नविवादो च इदानि उप्पज्जनकविवादो च वत्थुसभागताय

१. वोहरियति-स्या० । २. ओहार०-रो० । ३. अल्लि०-स्या० । ४. ०प्पञ्चत्तियं-स्या० । ५. पन यस्म-म० । ६. तस्मा पदभाजने पन-स्या० । ७. वुत्तानि-स्या० । ८. विचारणाययेव-स्या० । ९. तं पक्खियं-स्या० ।

एकं विवादाधिकरणमेव होति, तथा बुद्धकालतो पट्टाय चतस्सो विपत्तियो निस्साय उप्पन्नो^१ अनुवादो^२ च इदानीं उप्पन्नकअनुवादो च वत्थुसभाग-
ताय एकं अनुवादाधिकरणमेव होति । यस्मा पन आपत्ताधिकरणं आपत्ता-
धिकरणस्स सभाग-विसभाग-वत्थुतो सभागसरिक्खासरिक्खतो च एकंसेन
तन्भागियं न होति, तस्मा आपत्ताधिकरणं आपत्ताधिकरणस्स सिया^५
तन्भागियं सिया अञ्जभागियं” (२५३.२६) ति वुत्तं । तत्थ आदितोपट्टाय
अञ्जभागियस्स पठमं निद्दिट्ठा इधा पि अञ्जभागियमेव पठमं निद्दिट्ठं,
तत्थ अञ्जभागियत्तं च परतो तन्भागियत्तं च वुत्तनयेनेव वेदितव्वं ।

किञ्चाधिकरणं किञ्चाधिकरणस्स तन्भागियं ति एत्थ पन बुद्धकालतो
पट्टाय चत्तारि सङ्खकम्मानि निस्साय उप्पन्नं अधिकरणं च इदानीं चत्तारि^{१०}
सङ्खकम्मानि निस्साय उप्पन्नकं अधिकरणं च सभागताय सरिक्खताय
च एकं किञ्चाधिकरणमेव होति । किं पन सङ्खकम्मानि निस्साय उप्पन्नं
अधिकरणं किञ्चाधिकरणं, उदाहु सङ्खकम्मानमेवेतं अधिवचनं ति ?
सङ्खकम्मानमेवेतं अधिवचनं । एवं सन्ते पि सङ्खकम्मं नाम “इदं च
इदं च एवं कत्तव्वं” ति इति^३ यं कम्मलक्खणं मनसिकरोति तं निस्साय^{१५}
उप्पन्नतो पुरिमं पुरिमं सङ्खकम्मं निस्साय उप्पन्नतो च सङ्खकम्मानि
निस्साय उप्पन्नं अधिकरणं किञ्चाधिकरणं ति वुत्तं ।

R. 601

B. 186

१६१. किञ्चि^४ देसं लेसमत्तं उपादाया ति एत्थ पन यस्मा देसो
ति वा लेसमत्तो ति वा पुब्बे वुत्तनयेनेव व्यञ्जनतो नानं अत्थतो एकं, तस्मा
“लेसो नाम^५ दसलेसा जातिलेसो नामलेसो” ति आदिमाह । तत्थ जातियेव^{२०}
जातिलेसो । एस नयो सेसेसु पि” ।

१६२-६६. इदानीं तमेव लेसं वित्थारतो दस्सेतुं यथा तं उपादाय
अनुद्वंसना होति तथा सवत्थुकं कत्वा दस्सेन्तो “जातिलेसो नाम खत्तियो
दिट्ठो होती” ति आदिमाह । तत्थ खत्तियो दिट्ठो होती ति अञ्जो कोचि
खत्तियजातियो इमिना चोदकेन दिट्ठो होति । पाराजिकं धम्मं अज्झापज्जन्तो^{२५}
ति मेयुनवम्मादीसु अञ्जतरं आपन्नन्तो । अञ्जं खत्तियं पस्सित्वा चोदेती

१-१. उप्पन्नमु०-रो० । २. म० पोषके नत्थि । ३. कच्चि-म० । ४. ति-सी०,
स्या०, रो० । ५. म० पोषके नत्थि ।

ति अय सो अञ्जं अत्तनो वेरि खत्तियजातियं भिक्खुं पस्सित्वा तं खत्तिय-
जातिलेसं गहेत्वा एवं चोदेति “खत्तियो मया दिट्ठो पाराजिकं धम्मं अज्झा-
पञ्चन्तो त्वं खत्तियो पाराजिकं धम्मं अज्झापन्नोसो” अय वा “त्वं सो
खत्तियो नाञ्जो” पाराजिकं धम्मं अज्झापन्नोसि अस्समणोसि असक्य-
5 पुत्तियोसि नत्थि तथा सद्धि उपोसथो वा पवारणा वा सङ्घकम्मं^१ वा^२”
ति, आपत्ति वाचाय वाचाय सङ्घादिसेसस्स । एत्थ च तेसं खत्तियानं
अञ्जमञ्जं असदिसस्स तस्स तस्स दीघादिनो वा दिट्ठादिनो वा वसेन
अञ्जभागियता खत्तियजातिपञ्चत्तिया आधारवसेन अधिकरणता च वेदि-
तव्वा, एतेनेव^३ उपायेन^३ सव्वपदेसु योजना वेदितव्वा ।

R. 602 10

१६७-७२. पत्तलेसनिद्देसे च साट्ठकपत्तो (२५४.२०) ति लोह-
पत्तसदिसो सुसण्ठानो सुच्छवि सिनिट्ठो भमरवण्णो मत्तिकापत्तो वुच्चति ।
सुम्भकपत्तो ति पकत्तिमत्तिकापत्तो ।

B. 187

१७३-७४. यस्मा पन आपत्तिलेसस्स एकपदेनेव सङ्घेपतो निद्देसो
वुत्तो, तस्मा वित्थारतो पि तं दस्सेतुं “भिक्खु सङ्घादिसेसं अज्झापञ्चन्तो
15 दिट्ठो होती” ति आदि वुत्तं । कस्मा पनस्स तत्थेव निद्देसं अवत्वा इध
विमुं वुत्तो ति ? सेसनिद्देसेहि असभागत्ता । सेसनिद्देसा हि अञ्जं दिस्वा
अञ्जस्स चोदनावसेन वुत्ता । अयं पन एकमेव अञ्जं आपत्ति आपन्नत्तं
दिस्वा अञ्जाय आपत्तिया चोदनावसेन वुत्तो । यदि एवं कयं अञ्जभागियं
अधिकरणं होती ति ? आपत्तिया । तेनेव वुत्तं - “एवं पि आपत्तञ्ज-
20 भागियं च होति लेसो च उपादिन्नो” ति । यं हि सो सङ्घादिसेसं आपन्नो
तं पाराजिकस्स अञ्जभागियं अधिकरणं । तस्स पन अञ्जभागियस्स
अधिकरणस्स लेसो नाम यो सो सव्वखत्तियानं साधारणो खत्तियभावो
विय सब्बापत्तीनं साधारणो आपत्तिभावो । एतेनेव उपायेन सेसापत्ति-
मूलकनयो^४ चोदापकवारो च वेदितव्वो ।

25

१७५. अनापत्ति तथासञ्जो चोदेति वा चोदापेति वा ति
“पाराजिकयेव अयं आपन्नो” ति यो एवं तथासञ्जो चोदेति वा चोदापेति

१. न अञ्जो-स्याः, म० । २-२. रो० पोखके नत्थि । ३-३. एतेनुपायेन-म० ।
४. मूलकनयो-स्याः ।

वा तस्स अनापत्ति । सेसं सब्बत्थ उत्तानमेव । समुद्धानादीनि पि पठम-
दुट्ठदोससदिसानेवा ति ।

१०. दसमसङ्खादिसेसो

पठमसङ्ख्यभेदसिक्खापदवर्णना

१७६. तेन समयेन बुद्धो भगवा (२५८.१) ति सङ्ख्यभेदसिक्खापदं ।
तत्थ अथ खो देवदत्तो ति आदीसु यो च देवदत्तो, यथा च पब्वजितो,
येन च कारणेन कोकालिकादयो उपसङ्गमित्वा “एथ मयं आवुसो समणस्स ५
गोतमस्स सङ्ख्यभेदं करिस्साम चक्कभेदं” ति आह । तं सब्बं सङ्ख्यभेद-
क्खन्धके [चु० व०-२६७] आगतमेव । पञ्चवत्थुयाचना पन किञ्चा पि
तत्थेव आगमिस्सति । अथ खो इधा पि आगतत्ता यदेत्थ वत्तब्बं, तं वत्वा
व गमिस्साम ।

साधु भन्ते ति आयाचना^१ । भिक्खु यावजीवं आरञ्जिका^२ अस्सू १०
ति आरञ्जिकघुतङ्गं समादाय सब्बे पि^३ भिक्खु यावजीवं ति ताव आर-
ञ्जिका होन्तु, अरञ्जेयेव वसन्तु । यो गामन्तं ओसरेय्य वज्जं नं^४ फुसेय्या
ति यो एकभिक्खु पि अरञ्जं पहाय निवासत्थाय^५ गामन्तं ओसरेय्य, वज्जं
तं^६ फुसेय्य नं^७ भिक्खुं दोसो फुसतु, आपत्तिया नं भगवा कारेतू” ति अधि-
प्पायेन वदति । एस नयो सेसवत्थूसु पि । १५

जनं सञ्जापेस्सामा ति जनं अम्हाकं अप्पिच्छतादिभावं जाना-
पेस्साम, अथ वा परितोसेस्साम पसादेस्सामा ति बुत्तं होति ।

इमानि पन पञ्चवत्थूनि याचतो देवदत्तस्स वचनं सुत्वा व अञ्जासि
भगवा “सङ्ख्यभेदत्थिको हत्वा अयं याचती” ति । यस्मा पन तानि अनु-
जानियमानानि बहुन्^८ कुलपुत्तानं मग्गन्तरायाय संवत्तन्ति, तस्मा भगवा २०
“अलं देवदत्ता” ति पटिक्खिपित्वा “यो इच्छति सो” आरञ्जिको होतू”
ति आदिमाह ।

१. आयाचना साधु-स्या०, रो० । २. आरञ्जिका-रो० । एवमुपरि पि । ३. स्या०,
रो०, पोत्थेने नत्थि । ४. तं रो० । ५. निपातन०-स्या० । ६. नं-स्या० । ७. त-रो० ।
८-८. याचति- रो० । ९. बहुन्-स्या०, म० । १०. म० पोत्थके नत्थि ।

एत्य पन भगवतो अधिप्पायं विदित्वा कुलपुत्तेन अत्तनो पतिरूपं वेदितव्वं । अयं हेत्य भगवतो अधिप्पायो — “एको भिक्खु महज्झासयो होति महुस्साहो, सक्कोति गामन्तसेनासनं पटिक्खपित्वा अरञ्जे विहरन्तो दुक्खस्सन्तं कातुं । एको दुब्बलो होति अप्पत्यामो” अरञ्जे न सक्कोति,
 5 गामन्तेयेव सक्कोति । एको महब्बलो सम्पवत्तधातुको अधिवासनक्खन्ति-सम्पन्नो^१ इट्ठानिट्ठेसु समचित्तो अरञ्जे पि गामन्ते पि सक्कोतियेव । एको नेव गामन्ते न अरञ्जे सक्कोति पदपरमो होति ।

तत्र ध्यायं महज्झासयो होति महुस्साहो, सक्कोति गामन्तसेनासनं पटिक्खपित्वा अरञ्जे विहरन्तो दुक्खस्सन्तं कातुं, सो अरञ्जेयेव वसतु^२,
 10 इदमस्स पतिरूपं । सद्धिविहारिकादयो पि चस्स अनुसिक्खमाना अरञ्जे विहातध्वमेव मञ्जिस्सन्ति ।

यो पन दुब्बलो होति अप्पत्यामो गामन्तेयेव सक्कोति दुक्खस्सन्तं कातुं, न अरञ्जे सो गामन्तेयेव वसतु, ध्यायं महब्बलो सम्पवत्तधातुको अधिवासनक्खन्ति-सम्पन्नो इट्ठानिट्ठेसु समचित्तो अरञ्जे पि गामन्ते पि
 B. 189 15 सक्कोतियेव, अयं पि गामन्तसेनासनं पहाय अरञ्जे विहरतु, इदमस्स पति-रूपं सद्धिविहारिका^४ पि हिस्स अनुसिक्खमाना अरञ्जे विहातव्वं मञ्जिस्सन्ति ।

यो पनायं नेव गामन्ते न अरञ्जे सक्कोति पदपरमो होति । अयं
 R. 604 पि अरञ्जेयेव वसतु । अयं हिस्स धुतङ्गसेवना कम्मट्टानभावना च आर्याति
 20 मग्गफलानं उपनिस्सयो भविस्सति । सद्धिविहारिकादयो चस्स अनुसिक्ख-माना अरञ्जे विहातव्वं मञ्जिस्सन्ती ति ।

एवं ध्यायं दुब्बलो होति अप्पत्यामो गामन्तेयेव विहरन्तो सक्कोति दुक्खस्सन्तं कातुं न अरञ्जे, इमं पुगलं सन्धाय भगवा “यो इच्छति सो” गामन्ते विहरतु” ति आह । इमिना च पुगलेन अञ्जेसं पि द्वारं दिन्नं ।

25 यदि पन भगवा देवदत्तस्स वादं सम्पटिच्छेय्य, ध्यायं पुगलो पकतिया दुब्बलो होति अप्पत्यामो, यो पि दहरकाले अरञ्जे^५ वासं^६

१. धण्यपामो-म० । २. ०वासनसन्ति०-म० । एवमुपरि पि । ३. विहरतु-म० ।
 ४. ०विहारिकादयो-स्या० । ५. म० पोत्यके नल्लि । ६-६. अरञ्जवासं-स्या०, म० ।

अभिसम्भुणित्वा जिण्णकाले वा वातपित्तादीहि^१ समुप्पन्नघातुक्खोभकाले^१
 वा नाभिसम्भुणाति, गामन्तेयेव पन विहरन्तो सक्कोति दुक्खस्सन्तं कातुं,
 तेसं अरियमग्गुपच्छेदो भवेय्य, अरहत्तफलाधिगमो न भवेय्य, उद्धम्मं
 उब्बिनयं विलोमं अनिय्यानिकं सत्थुसासनं भवेय्य, सत्था च तेसं
 असब्बञ्जू अस्स “सकवादं छड्ढेत्वा देवदत्तवादे पतिट्ठितो” ति गारय्हो च 5
 भवेय्य । तस्मा भगवा एवरूपे पुग्गले सङ्गहन्तो देवदत्तस्स वादं
 पटिक्खिपि । एतेनेव उपायेन पिण्डपातिकवत्थुस्मिं पि पंसुकूलिकवत्थुस्मिं पि
 अट्ठ मासे ख्खमूलिकवत्थुस्मिं पि विनिच्छयो वेदितब्बो । चत्तारो पन
 मासे ख्खमूलसेनासनं पटिक्खित्तमेव ।

मच्छमंसवत्थुस्मिं तिकोटिपरिसुद्धं (२५९.६) ति तीहि कोटीहि 10
 परिसुद्धं, दिट्ठादीहि अपरिसुद्धीहि विरहितं ति अत्थो । तेनेवाह — “अदिट्ठं,
 असुत्तं^२, अपरिसङ्कितं” ति । तत्थ “अदिट्ठं” नाम भिक्खून् अत्थाय मिग-मच्छे
 वधित्वा गय्हमानं अदिट्ठं । “असुत्तं” नाम भिक्खून् अत्थाय मिग-मच्छे
 वधित्वा गहितं ति असुत्तं । “अपरिसङ्कितं” पन दिट्ठपरिसङ्कितं
 सुत्तपरिसङ्कितं तदुभयविमुत्तपरिसङ्कितं^३ च अत्वा तब्बिपक्खतो जानि- 15
 तब्बं । कथं ? इध भिक्खू पस्सन्ति मनुस्से जालवागुरादिहत्थे^४ गामतो^५
 निक्खन्ते अरञ्जे वा विचरन्ते, दुतियदिवसे च नेसं तं गामं पिण्डाय
 पविट्ठानं समच्छमंसं पिण्डपातं अभिहरन्ति । ते तेन दिट्ठेन परिसङ्कन्ति
 “भिक्खून् नु खो अत्थाय कत्तं” ति इदं दिट्ठपरिसङ्कितं^६, एतं गहेतुं न
 वट्ठति । यं एवं अपरिसङ्कितं तं वट्ठति । सचे पन ते मनुस्सा “कस्मा भन्ते 20
 न गण्हया” ति पुच्छित्वा तमत्थं सुत्वा “नयिदं भन्ते भिक्खून् अत्थाय कत्तं,
 अम्हेहि अत्तनो अत्थाय वा राजयुत्तादीनं अत्थाय वा कत्तं” ति वदन्ति
 कप्पति ।

B. 190

R. 603

नहेव खो भिक्खू पस्सन्ति; अपि च सुणन्ति, मनुस्सा किर जालवागु-
 रादिहत्था गामतो वा निक्खमन्ति, अरञ्जे वा विचरन्ती” ति । 25
 दुतियदिवसे च नेसं^७ तं गामं पिण्डाय पविट्ठानं समच्छमंसं पिण्डपातं

१-१. ०पित्तादिमृ०-रो० । २. प्रस्तुतं-या० । एममुपरि पि । ३. ०विनिमुत्त-म-

त्था० । ४. पाठपाक०-जी०, रो० । ५. ०या-त्था० । ६. ०नाम-त्था० । ७. ऐयं-त्था० ।

अभिहरन्ति । ते तेन सुतेन परिसङ्कन्ति “भिक्षून् नु सो अत्याय कत” ति इदं “सुतपरिसङ्कित” नाम । एत गहेतुं न वट्टति, यं एवं अपरिसङ्कित त वट्टति । सचे पन ते मनुस्सा “कस्मा भन्ते न गण्हया” ति पुच्छित्वा तमत्यं सुत्वा “नयिदं भन्ते” भिक्षून् अत्याय कत, अम्हेहि अत्तनो अत्याय वा^१ 5 राजयुत्तादीन^२ अत्याय वा कत” ति वदन्ति कप्पति ।

नहेव खो पन भिक्षूँ पस्सन्ति, न सुणन्ति; अपि च^३ तेसं गामं पिण्डाय पविट्ठानं पत्त गहेत्वा समच्छमंसं पिण्डपात अभिसङ्खरित्वा अभिहरन्ति, ते परिसङ्कन्ति “भिक्षून् नु सो अत्याय कत” ति इदं “तदुभयविमुत्तपरिसङ्कित” नाम । एतं पि^४ गहेतुं न वट्टति । यं एव 10 अपरिसङ्कित त वट्टति । सचे पन ते मनुस्सा “कस्मा भन्ते न गण्हया” ति पुच्छित्वा तमत्यं सुत्वा “नयिदं भन्ते भिक्षून् अत्याय कत अम्हेहि अत्तनो अत्याय वा राजयुत्तादीन अत्याय वा कत पवत्तमंसं वा कप्पियमेव लमित्वा भिक्षून् अत्याय सम्पादित” ति वदन्ति कप्पति । मतान पेत्तकिच्चत्याय मङ्गलादीन वा अत्याय कते पि एसेव नयो । यं यं हि 15 भिक्षून् येव अत्याय अकत, यत्थ च निब्बेमतिको होति, त सच्च कप्पति ।

R. 606 सचे पन एकास्मि विहारे भिक्षू उद्दिस्स कत होति, ते च अत्तनो अत्याय कतभाव न जानन्ति, अञ्जे जानन्ति । ये जानन्ति, तेस न वट्टति, इतरेस वट्टति । अञ्जे न जानन्ति, ते येव जानन्ति, तेस येव न वट्टति, अञ्जेस वट्टति । ते पि अम्हाक अत्याय कत ति जानन्ति, अञ्जे पि एतेस 20 अत्याय कत ति जानन्ति, सब्बेस पि न वट्टति, सब्बे न जानन्ति, सब्बेस पि वट्टति । पञ्चसु हि सहवम्मिकेसु यस्स वा तस्स वा अत्याय उद्दिस्स कत, सब्बेस न कप्पति ।

सचे पन कोचि एरुं भिक्षू उद्दिस्स पाण ववित्त्वा तस्स पत्त पूरेत्वा देति, सो च^५ अत्तनो अत्याय कतभाव जानयेव गहेत्वा अञ्जस्स भिक्षून्तो 25 देति, सो तस्स सद्दाय परिमुञ्जति, कस्स आपत्ती ति ? द्विन्नं पि अनापत्ति । य हि उद्दिस्स कत तस्म अभुत्तताय अनापत्ति, इतरस्स अजाननताय^६ ।

१. स्या० पोत्यके नत्थि । २. सो० पोत्यके नत्थि । ३. राजा०-स्या० । ४. सो०, रो० पोत्यकेषु नत्थि । ५. म० पोत्यके नत्थि । ६. वे सो०, रो० । ७. ०च-स्या० ।

कप्पियमंसस्स हि पटिग्गहणे आपत्ति नत्थि । उद्दिस्स कतं च अजानित्वा भुत्तस्स^१ पच्छा भत्वा आपत्तिदेसनाकिच्चं^२ नाम नत्थि, अकप्पियमंसं पन अजानित्वा भुत्तेन पच्छा भत्वा पि आपत्ति देसेतब्बा, उद्दिस्स कतं हि भत्वा भुज्जतो व आपत्ति । अकप्पियमंसं अजानित्वा भुज्जन्तस्सा पि आपत्ति-येव । तस्मा आपत्तिभोरुकेन रूपं सल्लक्खेन्तेन पि पुच्छित्वा व मंसं पटिग्गहे- 5 तब्बं । परिभोगकाले पुच्छित्वा परिभुज्जिस्सामी ति^३ गहेत्वा पुच्छित्वा व भुज्जितब्बं । कस्मा ? दुविञ्जेय्यत्ता^४ । अच्छमंसं पि^५ सूकरमंससदिसं होति, दीपिमंसादीनि च^६ मिगमंसादिसदिसानि^७, तस्मा पुच्छित्वा गहणमेव वत्तन्ति वदन्ति ।

हट्ठो उदग्गो (२५६.१०) ति तुट्ठो चेव उन्नतकायचित्तो च हुत्वा । 10 सो किर “नं भग्वा इमानि पञ्चवत्थूनि” अनुजानाति, इदानि सक्खिस्सामि सङ्खभेदं कातुं” ति कौकालिकस्स इङ्गिताकारं दस्सेत्वा यथा विसं वा खादित्वा रज्जुया वा उब्बन्धित्वा सत्थं वा आहरित्वा मरितुकामो पुरिसो विसादीसु अञ्जतरं लभित्वा तप्पच्चया आसन्नं पि मरणदुक्खं अजानन्तो हट्ठो उदग्गो होति; एवमेव सङ्खभेदप्पच्चया आसन्नं पि अवीचिम्हि निब्बत्तित्वा पटि- 15 संवेदतीयं दुक्खं अजानन्तो “तद्धोदानि मे सङ्खभेदस्स उपपयो” ति हट्ठो उदग्गो सपरिसो उट्ठायासना तेनेव हट्ठभावेन भगवन्तं अभिवादेत्वा पद-क्खिणं कत्वा पक्कामि । R. 607

१७७. ते मयं इमेहि पञ्चहि वत्थूहि समादाय वत्तामा ति एत्थ पन इमानि पञ्चवत्थूनी” ति वत्तब्बे पि ते मयं इमेहि पञ्चहि वत्थूहि जनं 20 ञ्जापेस्सामा ति अभिण्हपरिवितक्कवसेन^१ विभत्तिविपल्लासं असल्लक्खेत्वा अभिण्हपरिवितक्कानुरूपमेव “ते मयं इमेहि पञ्चहि वत्थूही” ति आह, यथा ऽ विक्खित्तचित्तो ।

धुता सल्लेखवुत्तिनो ति या पटिपदा किलेसे धुनाति, ताय समन्ना- 25 तत्ता धुता । या च किलेसे सल्लिखति, सा एतेसं बुत्ती ति सल्लेखवुत्तिनो । B. 192

१. भुज्जन्तस्स-स्या० । २. ०देसनाकिच्चं-सो०, रो० । ३. ति वा-म० । ४. परि-म० । ५. दुवि-स्या० । ६. हि-म० । ७. पि-म०; स्या० पोत्यके नत्थि । ८. ०मंस-सरिसामि-म० । ९. स्या० पोत्यके नत्थि । १०. ०न-स्या० । ११. अभिण्हपरिवितक्क-स्या०; अभिण्हं परि-म० । एकमुपरि पि ।

वाहुल्लिको' (२५६.२६) ति चीवरादीनं पचयानं बहुलभावो वाहुल्लं, तं^१ वाहुल्लमस्स अत्थि, तस्मि वा वाहुल्ले नियुत्तो ठितो ति वाहुल्लिको । वाहुल्लाय चेतती ति वाहुल्लत्ताय^२ चेतति कप्पेति पक्कप्पेति । कथं हि^३ नाम मय्हं च^४ सावकानं च^५ चीवरादीनं^६ पचयानं बहुलभावो^७ भवेय्या ति एवं^८ उस्सुक्कमापन्नो ति अधिप्पायो । चक्कमेदाया ति आणाभेदाय ।

धम्मि कथं कत्वा ति खन्धके वुत्तनयेन "अलं, देवदत्त, मा ते रुचि सङ्घभेदो^९ । गस्को खो, देवदत्त, सङ्घभेदो । यो खो, देवदत्त, समगं सङ्घं भिन्दति, कप्पट्टिकं^{१०} किच्चिसं पसवति, कप्पं निरयम्मिह पच्चति, यो च खो, देवदत्त, भिन्नं^{११} सङ्घं समगं करोति, ब्रह्मं पुञ्जं पसवति, कप्पं सगमिह मोदती" [चु०व०-२६६] ति एवमादिकं अनेकप्पकारं देवदत्तस्स च भिक्खूनां च तदनुच्छविकं तदनुलोमिकं धम्मि कथं कत्वा ।

१७८-८०. समगस्सा ति सहितस्स चित्तेन च सरीरेन च अवियुत्तस्सा ति अत्थो । पदभाजने पि हि अयमेव अत्थो दस्सितो । समानसंवासको ति हि वदता चित्तेन अवियोगो दस्सितो होति । समानसीमायं^{१२} ठितो ति वदता सरीरेन । कथं ? समानसंवासको हि लद्धिनानासंवासकेन^{१३} वा कम्मनानासंवासकेन^{१४} वा विरहितो समचित्तताय चित्तेन अवियुत्तो होति । समानसीमायं ठितो कायसामगिदानतो^{१५} सरीरेन अवियुत्तो ।

भेदनसंघत्तनिकं वा अधिकरणं ति भेदनस्स सङ्घभेदस्स अत्थाय संघत्तनिकं कारणं । इमस्मि हि ओकासे "कामहेतु कामनिदानं कामाधि-
२० करण" [म०नि०१-१२०] ति आदीसु विय कारणं अधिकरणं ति अधिप्पेतं । तं च यस्मा अट्टारसविधं होति, तस्मा पदभाजने "अट्टारसभेद-
करवत्थूनी" ति वुत्तं । तानि पन "इधुपालि", भिक्खु अधम्मं धम्मो ति दीपेती" [चु०व०-३०६] ति आदिना नयेन खन्धके आगतानि, तस्मा तथेव^{१६} नेस अत्थं वण्णयिस्साम । यो पि चायं इमानि वत्थूनि निस्साय

R. 608

B. 193

१. वाहुल्लिको-सी०, रो०, म० । एवमुपरि पि । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. बहुलताय-म०; वाहुल्लत्ताय-स्या० । ४. पि-सी०, रो० । ५. च मे-स्या० । ६-६. चीवरादिवहुल्ल-सी०, स्या०, रो० । ७. भेदाय-सी०, रो० । ८. कप्पट्टियं-सी०, रो० । ९. भिन्नं-सी०, रो० । १०. लद्धिना नाना-स्या० । ११. कम्मना नाना-स्या० । १२. सामगो-स्या०, रो० । १३. इधुपालि-सी०, रो०; इधुपालि-स्या०, म० । १४. तथेव-स्या० ।

अपरेहि पि कम्मेन, उद्देसेन, वोहारेन, अनुसावनाय^१, सलाकगाहेना ति पञ्चहि कारणेहि सङ्खभेदो होति, तं पि आगतद्वानेयेव पकासयिस्साम । सङ्खेपतो पन भेदनसंवत्तनिकं वा अधिकरणं समादाया (२६०.१२) ति एत्थ सङ्खभेदस्स अत्थाय संवत्तनिकं सङ्खभेदनिष्पत्तिसमत्थं^२ कारणं गहेत्वा ति एवमत्थो वेदितब्बो । पग्गग्गहा ति पग्गहितं^३ अब्भुस्सितं पाकटकं^४ कत्वा । 5 तिद्देय्या ति यथासमादिन्नं यथापग्गहितमेव च^५ कत्वा अच्छेय्य । यस्मा पन एवं पग्गण्हता^६ तिद्वुत्ता च तं दीपितं^७ चेव अप्पटिनिस्सट्ठं च होति, तस्मा पदभाजने “दीपेय्या” ति च “नप्पटिनिस्सज्जेय्या” ति च वुत्तं ।

भिक्खूहि एवमस्स वचनीयो ति अज्जेहि लब्धीहि भिक्खूहि एवं वत्तब्बो भवेय्य । पदभाजने चस्स ये पस्सन्ती ति ये सम्मुखा पग्गग्गहा तिद्वुत्तं 10 पस्सन्ति । ये सुणन्ती ति ये पि “असुकास्मि नाम विहारे भिक्खू भेदनसंवत्तनिकं अधिकरणं समादाय पग्गग्गहा तिद्वुत्ती” ति सुणन्ति ।

समेतायस्मा सङ्खेना ति आयस्मा सङ्खेन सद्धि समेतु समागच्छतु एकलट्टिको होतु ति अत्थो । किं कारणा ? समग्गो हि सङ्खो सम्मोदमानो अविदमानो एकुद्देसो फासु विहरती ति । 15

तत्थ सम्मोदमानो ति अज्जमज्जसम्पत्तिया सट्ठु मोदमानो । अविदमानो ति “अयं धम्मो, नायं धम्मो” ति एवं न विदमानो । एको उद्देसो अस्सा ति एकुद्देसो, एकतो पवत्त-पातिमोक्खुद्देसो, न विसुं ति अत्थो । फासु विहरती ति सुखं विहरति ।

इच्चेतं कुसलं ति एतं पटिनिस्सज्जनं कुसलं खेमं सोत्थिभावो तस्स 20 भिक्खुनो । नो चे पटिनिस्सज्जति आपत्ति दुक्कटस्सा ति तिक्वत्तुं वुत्तस्स अप्पटिनिस्सज्जतो दुक्कटं । सुत्वा न वदन्ति आपत्ति दुक्कटस्सा ति ये सुत्वा न वदन्ति, तेसं पि दुक्कटं । कीवदूरे सुत्वा अवदन्तानं दुक्कटं ? एक-विहारे ताव वत्तब्बं नत्थि । अट्ठकयायं पन वुत्तं “समन्ता उद्वयोजने भिक्खूनं भारो । दूतं वा पण्णं वा पेसेत्वा वदतो पि आपत्ति-मोक्खो 25

R. 609

१. ०सावनाय-सो०; ०सावनाय-स्या०; ०सावनाय-रो० । २. ०भेदे निष्पत्ति०-सो०; ०भेदे निष्पत्ति०-रो० । ३. पग्गहितं-रो० । ४. पाकटं-म० । ५. स्या० पोत्थके नत्थि । ६. पग्गण्हता-स्या० । ७. दीपितं-सो०, रो० । ८. ०निस्सज्जति-सो०, रो० । एवमुपरि पि ।

ठपेत्वा अरिट्टसिक्खापदं सव्वसमनुभासनासु विनिच्छयो वेदितव्वो । सेसं सव्वत्थ उत्तानमेव ।

समुद्धानादीसु तिवज्झिकं एकसमुद्धानं, समनुभासनसमुद्धानं नामेतं, कायवाचाचित्ततो समुद्धाति । पटिनिस्सज्जामी ति कायविकारं वा वचीभेदं
 B. 196 5 वा अकरोन्तस्सेव पन आपज्जनतो अकिरियं, सज्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

११. एकादसमसङ्ख्यदिसेसो

द्वुतियसङ्ख्यभेदसिक्खापदवण्णना

१८४-९०. तेन समयेन बुद्धो भगवा (२६२.१७) ति द्वुतिय-सङ्ख्यभेदसिक्खापदं । तत्थ अनुवचका ति तस्स दिट्ठिखन्तिरुचिग्गहणेन अनु-पटिपज्जनका । चग्गं असामग्गिपक्खियवचनं वदन्ती ति वग्गवादका । पद-
 10 भाजने पत्तं "तस्स वण्णाय पक्खाय ठिता होन्ती" ति वुत्तं, तस्स सङ्ख्यभेदाय परक्कमन्तस्स वण्णत्थाय च पक्खवुद्धिअत्थाय^२ च ठिता ति अत्थो । ये हि वग्गवादका, ते नियमेन ईदिसा होन्ति, तस्मा एवं^३ वुत्तं । यस्मा पन तिण्णं उद्वं कम्मरहा न होन्ति, न हि सङ्ख्यो सङ्ख्यस्स कम्मं करोति, तस्मा एको वा द्वे वा तयो वा ति वुत्तं ।

15 जानाति नो ति अम्हाकं छन्दादीनि जानाति^४ । भासती ति "एवं करोमा" ति अम्हेहि सिद्धिं भासति । अम्हाकं पेत्तं खमती ति अ-सो करोति, एत्तं अम्हाकं पि रुच्चति ।

समेवायस्मन्तानं सङ्ख्येना ति आयस्मन्तानं चित्तं सङ्ख्येन सिद्धिं समेतु समागच्छतु, एकीभावं यातू ति वुत्तं होति । सेसमेत्थ पठम-
 20 सिक्खापदे वुत्तनयत्ता उत्तानत्थत्ता च पाकटमेव ।

समुद्धानादीनि पि पठमसिक्खापदे सदिसानेवा ति ।

१२. वारसमसङ्गादिसेसो

दुब्बचसिक्खापदवण्णना

१६१. तेन समयेन बुद्धो भगवा (२६५.२५) ति दुब्बचसिक्खापदं ।
 तत्थ अनाचारं आचरती ति अनेकप्पकारं कायवचीद्वारवीतिकमं करोति । किं
 नु खो नामा ति वम्भनवचनमेतं । अहं खो नामा ति उक्कंसवचनं । तुम्हे
 वदेय्यं ति “इदं करोथ, इदं मा करोथा” ति अहं तुम्हे वत्तुं अरहामी ति
 दस्सेति । कस्मा^१ इति^२ चे ? यस्मा अम्हाकं बुद्धो भगवा^३ कण्टकं^४ आरुह^५
 मया सद्धिं निक्खमित्वा पब्बजितो ति एवमादिमत्थं सन्धायाह । “अम्हाकं
 धम्मो” ति वत्वा पन^६ अत्तनो सन्तकभावे युत्ति दस्सेन्तो^७ “अम्हाकं अय्यपुत्तेन
 धम्मो अभिसमितो” ति आह । यस्मा अम्हाकं अय्यपुत्तेन चतुसच्चधम्मो
 पटिविद्धो, तस्मा धम्मो पि अम्हाकं ति वुत्तं होति । सद्धं पन अत्तनो
 वेरिपक्खे ठितं मञ्जमानो अम्हाकं सद्धो ति न वदति । उपमं पन वत्वा^{१०}
 सद्धं अपसादेतुकामो “सेय्यथापि नामा” ति आदिमाह । तिणकट्टपण्णसटं
 ति तत्थ तत्थ पतितं^८ तिणं^९ कट्टपण्णं । अथ वा तिणं च निस्सारकं लहुकं
 कट्टं च^{१०} तिणकट्टं । पण्णसटं ति पुराणपण्णं । उस्सारेय्या^{११} ति रासि
 करेय्य ।

R. 612

B. 197

पव्वतेय्या ति पव्वतप्पभवा, सा हि सीघसोता होति, तस्मा तमेव^{१५}
 गण्हाति । सङ्गसेवालपणकं ति एत्थ सङ्गो ति दीघमूलको^{१६} पण्णसेवालो
 वुच्चति । सेवालो ति नीलसेवालो, अवसेसो उदकपप्पटकतिलवीजकादि^{१७}
 सब्बो पि पणको ति सङ्ख्यं^{१८} गच्छति । एकतो उस्सारिता^{१९} ति एकट्टाने
 केना पि सम्पिण्डिता रासिकता^{२०} ति दस्सेति ।

१६२-९३. दुब्बचजातिको ति दुब्बचसभावो वत्तुं असक्कुणेत्या^{२०}
 ति अत्थो । पदभाजने पिस्स दुब्बचो ति दुक्खेन किच्चेन वदितव्वो^{२१}, न

१. उक्कंसनवचनं-सी०, रो० । २. कस्माति-म० । ३. सी०, रो० पोत्यकेसु
 नत्थि । ४. कण्टकं-स्या०; कण्ठकं-सी०, रो० । ५. पुन-स्या० । ६. पतितपतितं तिणं-
 स्या० । ७. वा ति-स्या० । ८. उस्सादेय्या-सी०, स्या०, रो० । ९. सीघ-रो० ।
 १०. वीत-स्या० । ११. सद्धं-स्या० । १२. उस्सादिता-सी०, म्या०, रो० ।
 १३. रासो-म० । १४. बोवदि-स्या० ।

B. 194

नत्थि । सयमेव गन्त्वा 'गरुको' आवुसो सङ्घभेदो मा सङ्घभेदाय परक्कमी' ति वारेतव्वो^१ ति^२ । प्होन्तेन पन दूरं पि गन्तव्वं अगिलानानं हि दूरे पि भारोयेव ।

इदानी "एवं च सो भिक्खु भिक्खूहि वुच्चमानो" ति आदीसु अत्य-
5 मत्तमेव दस्सेतुं "सो भिक्खु सङ्घमज्झं पि आकड्ढित्वा वत्तव्वो" (२६१.८)
ति आदिमाह । तत्थ सङ्घमज्झं पि आकड्ढित्वा ति सचे पुरिमनयेन वुच्चमानो न पटिनिस्सज्जति हत्थेसु च पादेसु^३ च गहेत्वा पि सङ्घमज्झं आकड्ढित्वा पुन पि "मा आयस्मन्ता" ति आदिना नयेन तिकखत्तुं वत्तव्वो ।

यावत्तितयं समनुभासितव्वो ति यावत्तितयं समनुभासनं ताव समनु-
10 भासितव्वो । तीहि समनुभासनकम्मवाचाहि कम्मं कातव्वं" ति वुत्तं होति ।
पदभाजने पनस्स अत्यमेव गहेत्वा समनुभासनविधिं दस्सेतुं "सो भिक्खु
समनुभासितव्वो । एवं च पन भिक्खवे समनुभासितव्वो" ति आदि वुत्तं ।

१८१. तत्थ वत्तिया दुक्कटं द्वीहि कम्मवाचाहि थुल्लच्चया पटिप्प-
स्सम्भन्ती ति यं च^४ वत्तिपरियोसाने दुक्कटं आपन्नो, ये च द्वीहि कम्म-
15 वाचाहि थुल्लच्चये, ता तिस्सो पि आपत्तियो "यस्स नक्खमति सो भासेय्या"
ति एवं ग्य-कारप्पत्तमत्ताय^५ ततियकम्मवाचाय पटिप्पस्सम्भन्ति सङ्घा-
दिसेसेयेव^६ तिद्वुत्ति । किं पन^७ आपन्ना^८ आपत्तियो^९ पटिप्पस्सम्भन्ति अना-
पन्नो ति ? महासुम्मत्थेरो ताव वदति "यो अवसाने पटिनिस्सज्जिस्सति, सो
ता आपत्तियो न आपज्जति, तस्मा अनापन्ना पटिप्पस्सम्भन्ती" ति । महा-
20 पदुमत्थेरो पन लिङ्गपरिवत्तेन असाधारणापत्तियो विय आपन्ना पटिप्प-
स्सम्भन्ति, अनापन्नानं किं पटिप्पस्सद्विया" ति आह ।

१८२. धम्मकम्मे धम्मकम्ममज्जी ति तं चे समनुभासनकम्मं
धम्मकम्मं होति, तास्मि धम्मकम्मसज्जी ति अत्थो । एस नयो सव्वत्थ ।
इध सज्जा न रक्खति, कम्मस्स धम्मिकत्ता एव^{१०} अपटिनिस्सज्जन्तो
25 आपज्जति ।

R. 610

१. छा-म० । २. निवारेतव्वो-म० । ३. सो०, स्या०, रो० पोत्थवेसु नत्थि ।
४. बाहेसु-म० । ५. वाउज्जो-जो०, रो० । ६. स्या० पोत्थके नत्थि । ७. ग्यकारं पत्तं-
सो०, रो०; यकार-स्या० । ८. सेसो-म० । ९. सो०, रो० पोत्थवेसु नत्थि ।
१०-१०. आपन्नापत्तियो-म० । ११. एयं-स्या० ।

१८३. असमनुभासन्तस्सा (२६२.१५) ति असमनुभासियमानस्स
अपटिनिस्सज्जन्तस्सा पि सङ्घादिसेसेन अनापत्ति । पटिनिस्सज्जन्तस्सा ति
अत्तितो पुब्बे वा अत्तिक्खणे वा अत्तिपरियोसाने वा पठमाय वा अनुसावनाय
दुत्तियाय वा तत्तियाय वा याव व्य-कारं न सम्पापुणाति, ताव पटिनिस्स-
ज्जन्तस्स सङ्घादिसेसेन अनापत्ति । आदिकम्मिकस्सा ति^१एत्थ पन “देवदत्तो ५
समग्गस्स सङ्घस्स भेदाय परक्कमि, तस्मि वत्थुस्मि” ति परिवारे [१०]
आगतत्ता देवदत्तो आदिकम्मिको । सो च खो सङ्घभेदाय परक्कमनस्सेव,
न^२ अपटिनिस्सज्जन्तस्स । न हि तस्स तं कम्मं कतं । कथमिदं जानितब्बं ति
चे ? सुत्ततो । यथा हि “अरिट्ठो भिक्खु गद्धबाधिपुब्बो^३ यावततियं समनु-
भासनाय न पटिनिस्सज्जि, तस्मि वत्थुस्मि” ति परिवारे [३६] आगतत्ता १०
अरिट्ठस्स कम्मं कतं ति पञ्जायति, न तथा देवदत्तस्स । अथापिस्स कतेन
भवितब्बं ति कोचि अत्तनो रुचिमत्तेनेव वदेथ्य, तथा पि अपटिनिस्सज्जने
आदिकम्मिकस्स अनापत्ति नाम नत्थि । न हि पञ्चत्तसिक्खापदं^४ वीतिक्क-
मन्तस्स अञ्चत्र उदिस्स^५ अनुञ्जाततो अनापत्ति नाम दिस्सति । यं पि
अरिट्ठसिक्खापदस्स अनापत्तियं^६ “आदिकम्मिकस्सा” ति पोत्थकेसु लिखितं, १५
तं पमादलिखितं । पमादलिखितभावो चस्स “पठमं अरिट्ठो भिक्खु
चोदेतब्बो, चोदेत्वा सारेतब्बो, सारेत्वा आपत्ति^७ आरोपेतब्बो” ति एवं
कम्मक्खन्धके [चु० व०—५६] आपत्तिरोपनवचनतो वेदितब्बो ।

इति भेदाय परक्कमने आदिकम्मिकस्स देवदत्तस्स यस्मा तं कम्मं
न कतं, तस्मास्स^८ आपत्तियेव न जाता । सिक्खापदं पन तं आरब्भ २०
पञ्चत्तं ति कत्वा “आदिकम्मिको” ति वुत्तो । इति आपत्तिया अभावतो-
येवस्स अनापत्ति वुत्ता । सा पनेसा किञ्चा पि असमनुभासन्तस्सा ति
इमिना व सिद्धा, यस्मा पन असमनुभासन्तो नाम यस्स केवलं समनु-
भासनं न करोन्ति^९, सो वुच्चति, न आदिकम्मिको । अयं च देवदत्तो^{१०}
आदिकम्मिकोयेव, तस्मा “आदिकम्मिकस्सा” ति वुत्तं । एतेनुपायेन^{११} २५

१. रो० पोत्थके नत्थि । २. गण्ड०—सो०, रो० । ३. पञ्चत्तसिक्खा०—सो०, रो०;
पञ्चत्तं सिक्खा०—म० । ४. भोदिस्स—सो०, रो० । ५. अनापत्ति—सो०, रो० । ६. आपत्ति-
सो०, रो० । ७. उदेत्वा—स्या०; रोपेतब्बा—सो०, रो० । ८. तस्मा सा—सो०, रो० ।
९. करोति—स्या० । १०. सो०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ११. एतेनु०—स्या० ।

सक्का सुखेन वत्तुं ति अत्थो । दोवचस्सकरणेही ति दुव्वचभावकरणोयेहि,
ये^१ धम्मा दुव्वचं पुगलं करोन्ति, तेहि समन्नागतो ति अत्थो । ते पन
“कत्तमे च, आवुसो, दोवचस्सकरणा धम्मा ? इधावुसो, भिक्खु पापिच्छो
होती” ति आदिना नयेन पटिपाटिया अनुमानसुत्ते [म०नि०-१३२]

- 5 आगता पापिच्छता, अत्तुक्कंसकपरवम्भकता, कोधनता, कोवहेतुउपनाहिता,
कोवहेतु-अभिसङ्गिता, कोवहेतु-कोवसामन्तवाचानिच्छारणता, चोदकं
R. 613 पटिप्परणता, चोदकं अपसादनता, चोदकस्स पच्चारोपनता, अञ्जेनञ्जपटि-
चरणता, अपदानेन न सम्पायनता, मक्खि-पळासिता, इस्सुकी-मच्छरिता,
सठ-मायाविता, थद्धातिमानिता, सन्दिट्ठिपरामासिआधानगाहिदुप्पटिनिस्स-
B. 193 10 गिता ति एकूनवीसति धम्मा वेदितव्या । ओवादं न सहति नक्खमती ति
अक्खमो । ययानुसिट्ठं अपटिपञ्चनतो पदक्खिणेन अनुसासनिं न गण्हाती^२
ति अप्पदक्खिणग्गाही अनुसासनिं (२६७.५) ।

उद्देसपरियापन्नेसु^३ ति उद्देसे परियापन्नेसु अन्तोगवेसु । “यस्स
सिया आपत्ति, सो आविकरेय्या” ति एवं सङ्गहितत्ता अन्तोपातिमोक्खस्स
15 वत्तमानेसू ति अत्थो । सहधम्मिकं बुच्चमानो ति सहधम्मिकेन बुच्चमानो
करणत्ये उपयोगवचनं, पञ्चहि सहधम्मिकेहि सिक्खितव्वत्ता तेसं वा सन्त-
कत्ता सहधम्मिकं ति लद्धनामेन वुद्धपञ्जत्तेन सिक्खापदेन बुच्चमानो ति
अत्थो ।

विरमथायस्मन्तो मम वचनाया ति येन वचनेन मं वदथ, ततो मम
20 वचनतो विरमथ । मा मं तं वचनं वदथा ति वुत्तं होति ।

वदेतु सहधम्मेना ति सहधम्मिकेन सिक्खापदेन सहधम्मेन वा
अञ्जेन पि पासादिकभावसंवत्तनिकेन वचनेन वदतु । यदिदन्ति वुद्धिकारण-
निदस्सनत्ये निपातो । तेन “यं इदं अञ्जमञ्जस्स हितवचनं आपत्तितो
बुद्धापनं च तेन अञ्जमञ्जवचनेन अञ्जमञ्जबुद्धापनेन च संवद्धा^४ परिता”
25 ति एवं परिताय वुद्धिकारणं दस्सितं होति । सेसं सब्वत्थ उत्तानमेव ।

समुद्धानादीनि पठमसङ्घभेदसदिसानेवा ति ।

१. ०५-स्या० । २. गण्ढी-ती०, रो० । ३. ०पन्नेसू-सी०, रो० । एवमुपरि पि ।
४. संवद्धा-स्या० ।

१३. तेरसमसङ्गादिसेतो

कुलदूसकसिक्खापदवर्णना

१६८. तेन समयेन बुद्धो भगवा (२६६.१) ति कुलदूसकसिक्खापदं^१ ।
 तत्थ अस्सजिपुनव्वसुका नामा ति अस्सजि^२ चैव पुनव्वसुको च । कीटागिरि-
 स्मि^३ ति एवं नामके जनपदे । आवासिका होन्ती ति एत्थ आवासो एतेसं
 अत्थो ति आवासिका । “आवासो” ति विहारो वुच्चति । सो येसं आयत्तो नव-
 कम्मकरणपुराणपटिसङ्खरणादिभारहारताय, ते आवासिका । ये पन केवलं ५
 विहारे वसन्ति, ते नेवासिका ति^४ वुच्चन्ति । इमे^५ आवासिका अहेसुं । अल-
 ज्जिनो पापभिक्षु ति निल्लज्जा लामकभिक्षु, तेहि छब्बगियानं जेट्ठक-
 छब्बगिया ।

R. 614

सावत्थियं किर छ जना सहायका “कसिकम्मादीनि दुक्करानि, हन्व
 मयं सम्मा पब्बज्जाम ! पब्बज्जन्तेहि च उप्पन्ते किच्चे नित्थरणकट्टाने^६ पब्ब- 10
 जितुं वट्ठती” ति सम्मन्तयित्वा द्विन्नं अगसावकानं सन्तिके पब्बजिसु ।
 ते पञ्चवस्सा हुत्वा मातिकं पगुणं कत्वा मन्तयिसु “जनपदो नाम कदाचि
 सुभिक्षो होति कदाचि दुब्भिक्षो, मयं मा एकट्टाने वसिम्हा^७, तीसु ठानेसु
 वसामा” ति । ततो पण्डुकलोहितके आहंसु — “आवुसो, सावत्थी नाम
 सत्तपब्बासाय कुलसतसहस्सेहि अज्झावुत्था^८, असीतिगामसहस्सपटिमण्डि- 15
 तानं^९ नियोजनसत्तिकानं द्विन्नं^{१०} कासिकोसलरट्टानं आयमुखभूता, तत्र^{११}
 तुम्हे धुरट्टानेयेव परिवेणानि कारेत्वा अम्बपनसनाल्लिकेरादीनि^{१२} रोपेत्वा
 पुप्फेहि च फलेहि च कुलानि सङ्गहन्ता कुलदारके पब्बाजेत्वा परिसं
 वड्ढेया” ति ।

B. 199

मेत्थियभुम्मज्जे^{१३} आहंसु — “आवुसो, राजगहं नाम अट्ठारसहि 20
 मनुस्सकोटीहि अज्झावुत्थं असीतिगामसहस्सपटिमण्डितानं तियोजनसत्ति-

१. कुलदूसकं—सी०, रो० । २. अस्सजो—रो० । ३. कीटा०—स्या० । ४. स्या० पोत्थके
 नत्थि । ५. इमे पन—सी०, रो० । ६. निज्ज०—सी०, रो० । ७. वसिम्हा—म० । ८. पुट्ठा-
 स्या० । एवमुपरि पि । ९. पणत्ति०—सी०, रो० । एवमुपरि पि । १०. द्विण्यं—सी०,
 रो० । एवमुपरि पि । ११. तत्थ—स्या० । १२. पणत्ति०—सी०, रो० । १३. भूमज्जे—म० ।
 एवमुपरि पि ।

कानं द्विन्नं अङ्गमगधरद्वानं आयमुखभूतं, तत्र तुम्हे धुरद्वानेयेव...पे०...
परिसं वड्ढेथा" ति ।

अस्सजिपुनब्बसुके आहंसु - "आवुसो, कीटागिरि नाम द्वीहि मेघेहि
अनुगाहितो^१ तीणि सस्सानि पसवति, तत्र तुम्हे धुरद्वानेयेव परिवेणानि
५ कारेत्वा...पे०...परिसं वड्ढेथा" ति । ते तथा अकंसु । तेसु एकमेकस्स
पक्खस्स पञ्चपञ्च भिक्खुसत्तानि परिवारा^२, एवं समधिकं दियड्ढुभिक्खुसहस्सं
होति । तत्र पण्डुकलोहितका सपरिवारा सीलवन्तो^३ व^४ भगवता सद्धि
जनपदचारिकं पि^५ चरन्ति^६, ते अकतवत्थुं^७ उप्पादेन्ति, पञ्जत्तसिक्खापदं
पन न^८ मद्दन्ति, इतरे सब्बे अलज्जिनो अकतवत्थुं च उप्पादेन्ति, पञ्जत्त-
१० सिक्खापदं च मद्दन्ति, तेन वुत्तं - "अलज्जिनो पापभिक्खु" ति ।

R. 615

एवरूपं (२६६.३) ति एवंजातिकं । अनाचारं आचरन्ती ति अना-
चरितब्बं आचरन्ति, अकातब्बं करोन्ति । मालावच्छं ति तरुणपुष्पस्खलं,
तरुणका हि पुष्पस्खला पि पुष्पगच्छा पि मालावच्छा त्वेव वुच्चन्ति, ते
च अनेकप्पकारं मालावच्छं सयं पि रोपेन्ति, अब्बेहि^९ पि रोपापेन्ति, तेन
१५ वुत्तं - "मालावच्छं रोपेन्ति पि रोपापेन्ति पी" ति । सिञ्चन्ती ति सयमेव
उदकेन सिञ्चन्ति । सिञ्चापेन्ति^{१०} पी ति^{११} अब्बेन पि सिञ्चापेन्ति ।

B. 200

एत्थ पन अकप्पियवोहारो कप्पियवोहारो परियायो ओभासो निमित्त-
कम्मं ति इमानि पञ्च जानितव्वानि । तत्थ अकप्पियवोहारो नाम अल्ल-
हस्तिनं कोट्टनं कोट्टापनं, आवाटस्स खणनं^{१२} खणापनं^{१३}, मालावच्छस्स रोपनं
२० रोपापनं, आलिया^{१४} बन्धनं बन्धापनं, उदकस्स सेचनं सेचापनं, मात्तिकाय
सम्मुखकरणं कप्पियउदकसिञ्चनं हत्थमुखपादधोवननहानोदकासिञ्चनं ति ।
कप्पियवोहारो नाम "इमं स्खलं जान, इमं आवाटं जान, इमं मालावच्छं
जान, एत्थ उदकं जाना" ति वचनं सुखमात्तिकाय^{१५} उज्जुकरणं च ।
परियायो नाम "पण्डितेन नाम मालावच्छादयो रोपापेतव्वा नचिरस्सेव
२५ उपकाराय संवत्तन्ती" ति आदिवचनं । ओभासो नाम कुद्दालखणित्तादीनि^{१६}

१. गहीतो-सी०, रो० । २. परिवारानि-स्या० । ३. वन्ता-स्या० । ४. सी०,
रो० पोत्थेसु नरिय । ५. स्या० पोत्थके नरिय । ६. विचरन्ति-म० । ७. अकट-सी०,
रो० । ८. स्या० पोत्थके नरिय । ९. अब्बेन-म० । १०-११. पेन्तीति-स्या०, म० ।
११-११. खनं खणापनं-स्या० । १२. आलिया-म० । १३. दक्ख-सी०, रो० ।
१४. कुद्दाल-म०; बुद्दाल-सी०, रो० ।

च मालावच्छे च गहेत्वा ठानं, एवं ठितं हि सामणेरादयो दिस्वा थेरो कारापेतुकामो ति गत्वा^१ करोन्ति । निमित्तकम्मं नाम कुदाल-खणित्ति-वासि-फरसु-उदकभाजनानां^२ आहरित्वा समीपे उपनं ।

इमानि पञ्च पि कुलसङ्गहत्थाय रोपने न वट्टन्ति, फलपरिभोगत्थाय कप्पियाकप्पियवोहारद्वयमेव न वट्टति, इतरत्तयं वट्टति । महापच्चरियं पन^३ ५ “कप्पियवोहारो पि वट्टति । य च अत्तनो परिभोगत्थाय वट्टति, तं अञ्जपुगलस्स वा सङ्घस्स वा चेतियस्स चा अत्थाय पि वट्टती” ति वुत्तं ।

आरामत्थाय पन^४ वनत्थाय छायात्थाय च अकप्पियवोहारमत्तमेव न च वट्टति, सेसं वट्टति, न केवलं च सेसं यं किञ्चि मात्तिकं पि उज्जुं कातुं १० कप्पियउदकं सिञ्चितुं नहानकोट्टक कत्वा नहायितुं हत्थपादमुखधोवन-उदकानि] च तत्थ छहेत्तुं पि वट्टति । महापच्चरियं पन कुरुन्दियं च “कप्पियपथवियं” सयं रोपेतुं पि वट्टती” ति वुत्तं । आरामादिअत्थाय पन रोपितस्स वा रोपापितस्स वा फलं परिभुञ्जितुं पि वट्टति ।

R. 616

ओचिनन-ओचिनापने पकतिया पि पाचित्तियं । कुलदूसकत्थाय^५ पन १५ पाचित्तियं चेव दुक्कटं च । गन्थनादीसु उरच्छदपरियोसानेसु कुलदूसक्के-त्थाय वा अञ्जत्थाय वा करोन्तस्स दुक्कटमेव । कस्मा ? अत्ताचारत्ता, “पापसमाचारो” ति एत्थ वुत्तपापसमाचारत्ता च । आरामादिअत्थाय रुक्खरोपने^६ विय वत्थुपूजनत्थाय कस्मा न अनापत्ती ति चे ? अनापत्ति-येव । यथा हि तत्थ कप्पियवोहारेन परियायादीहि न्व अनापत्ति-त्था २० वत्थुपूजत्थाय पि अनापत्तियेव ।

ननु च तत्थ “कप्पियपथवियं सयं रोपेतुं पि वट्टती” ति वुत्तं ? वुत्तं, न पन महाअट्ठकथायं । अथा पि मञ्जेव्यासि इतरासु वुत्तं पि पमाणं । महाअट्ठकथायं च कप्पियउदकासेचनं वुत्तं, तं कथं ति ? तत्तं पि न विरुज्झति । तत्र हि अविसेसेन “रुक्खं रोपेन्ति पि-रोपापेन्ति पि, २५

R. 201

१. आगन्त्वा-स्या० । २. कुदाल= भाजनानि-म० । ३. सी०, रो० पोत्थेसु नोत्तिथि ।

४. ०पठियं-सी० स्या०, रो० । ५. ०दूसन-स्या०, म० । एवमुपरि पि । ६. ०रोपनेनु-सी०, रो० । ७. ०उ-म०; स्या० पोत्थे नत्थिय । ८. अत्तथा-सी०, रो० । ९. ०उदक-स्या०, म० ।

सिञ्चन्ति पि सिञ्चापेन्ति पी” ति वत्तव्वे “मालावच्छं” ति वदन्तो आपेति
 “कुलसङ्गहत्याय पुष्पफलूपगमेव सन्धायेतं वुत्तं, अञ्जत्र पन परियायो
 अत्थी” ति । तस्मा तत्थ परियायं, इध च परियायाभावं जत्वा यं अट्ठ-
 कथासु वुत्तं, तं सुवुत्तमेव ।

5 वुत्तं चेत्तं—

“बुद्धेन घम्मो, विनयो च वुत्तो ,
 यो तस्स पुत्तेहि तथेव जातो ।
 सो येहि तेसं मतिमच्चजन्ता ,
 यस्मा पुरे अट्ठकथा अंकसु ॥

10 तस्मा हि यं अट्ठकथासु वुत्तं ,
 तं वज्जयित्वान पमादलेखं ।
 सब्बं पि सिक्खासु सगारवानं ,
 यस्मा पमाणं इध पण्डितानं” ति ॥

[स०पा०-५]

R. 617 15 सब्बं वुत्तनयेनेव वेदितव्वं । तत्थ सिया यदि वत्थुपूजनत्याय
 पि गन्यादीसु^१ आपत्ति, हरणादीसु कस्मा अनापत्ती ति ? कुलित्थीआदीनं
 अत्याय हरणतो हरणाधिकारेहि विसेसेत्वा ते कुलित्थीनं ति आदि वुत्तं,
 तस्मा बुद्धादीनं अत्याय हरन्तस्स अनापत्ति ।

तत्थ एकतो वण्टिकं (२६६.६) ति पुष्पानं वण्टे एकतो कत्वा
 कतमालं । उभतोवण्टिकं ति उभोहि पस्सेहि पुष्पवण्टे कत्वा कतमालं । मज्ज-
 20 रिकं^३ ति आदीसु पन मज्जरोविय कता पुष्पविकति मज्जरिका ति वुच्चति ।
 विधूत्तिका ति सूचिया वा सलाकाय वा सिन्दुवारपुष्पादीनि विज्जित्वा
 कता । वटंसको^४ ति वतंसको^५ । आवेळा^६ ति कण्णिका । उरच्छदो ति
 हारसदिसं उरे ठपनकपुष्पदामं । अयं ताव एत्थ पदवण्णना ।

अयं पन आदितो पट्ठाय वित्थारेन आपत्ति-विनिच्छयो । कुलद्वूस-
 25 कत्याय अकप्पियपयवियं मालावच्छं रोपेन्तस्स पाचित्तियं चेव दुक्कटं च,

१. ०नयेन-स्या० । २. गण्ठादीसु-स्या० । ३. ०रीकं-सी०, रो० । ४-४. वतंसको
 वि वटंसको-सी०, रो० । ५. आवेळो-सी०, रो० ।

तथा अकप्पियवोहारेण रोपापेत्तस्स । कप्पियपथवियं रोपणे पि रोपापणे
पि दुक्कटमेव । उभयत्था^१ पि आणत्तिया बहुन्नं^२ पि रोपणे^३ एकमेव^४ सपाचि-
त्तियदुक्कटं^५ वा सुद्धदुक्कटं वा होति । परिभोगत्थाय हि^६ कप्पियभूमियं वा
अकप्पियभूमियं वा कप्पियवोहारेण रोपापणे अनापत्ति । आरामादिअत्थाय
पि अकप्पियपथवियं रोपेत्तस्स वा अकप्पियवचनेन रोपापेत्तस्स वा^७
पाचित्तियं । अयं पण नयो महाअट्ठकथायं न सुद्ध विभत्तो, महापच्चरियं^८
विभत्तो ति ।

सिञ्चन-सिञ्चापणे पण अकप्पियउदकेण सब्बत्थ पाचित्तियं, कुलदूसन-
परिभोगत्थाय दुक्कटं पि । कप्पियेण तेसंयेव^९ द्विन्नमत्थाय दुक्कटं । परि-
भोगत्थाय चेत्य कप्पियवोहारेण सिञ्चापणे अनापत्ति । आपत्तिट्ठाने पण^{१०}
धारावच्छेदवसेन^{११} पयोगबहुलताय आपत्तिबहुलता वेदितव्वा ।

कुलदूसनत्थाय ओचिने पुप्फगणनाय दुक्कटपाचित्तियानि अञ्जथा
पाचित्तियानेव । बहूनि पण पुप्फानि एकपयोगेन^{१२} ओचिनन्तो पयोगवसेन
कारेतव्वो । ओचिनापणे कुलदूसनत्थाय सकिं आणत्तो बहु^{१३} पि ओचिनन्ति,
एकमेव सपाचित्तियदुक्कटं, अञ्जत्र पाचित्तियमेव ।

R. 618

15

गन्थनादीसु सब्बा पि छ पुप्फविकतियो वेदितव्वा-गन्थिमं^{१४},
गोप्पिमं^{१५}, वेधिमं, वेठिमं, पूरिमं, वायिमं ति । तत्थ “गन्थिमं” नाम
सदण्डकेसु वा उप्पलपदुमादीसु अञ्जेसु वा दीघवण्टेसु पुप्फेसु दट्ठव्वं ।
दण्डकेन^{१६} दण्डकं वण्टेन वा वण्टं गन्थेत्वा “कतमेव हि गन्थिमं । तं
भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा कातुं पि अकप्पियवचनेन कारापेतुं पि न^{१७}
वट्ठति । एव जान, एवं च^{१८} कते^{१९} सोभेय्य, यथा एतानि पुप्फानि न
विकिरीयन्ति^{२०} तथा करोही ति आदिना पण कप्पियवचनेन कारापेतुं
वट्ठति ।

१. उभयत्था-सो०, स्या०, रो० । २. बहून्नं-स्या०, म० । ३. रोपापणे-स्या० ।
४. एकमेव-स्या० । ५. पाचित्तिय०-स्या० । ६. स्या० पोत्यके नत्थि । ७. कथाय-
सो०, रो० । ८. पण-स्या० । ९. धारोपच्छेद०-स्या०; धारूप०-सो०, रो० । १०. एकप्प-
स्या० । ११. यहुन्नं-सो०, रो० । १२. गण्ठिमं-स्या० । १३. गोप्पिमं-स्या० । १४. वा-
स्या० । १५. गण्ठित्वा-स्या० । १६. स्या०, म० पोत्यकेन नत्थि । १७. कटो-स्या० ।
१८. विकीरियन्ति-स्या० ।

“गोष्फिमं” नाम सुत्तेन वा वाकादीहि वा वस्सिकपुष्फादीनं एकतो वण्टिकउभतोवण्टिकमालावसेन गोष्फनं^१, वाकं वा रज्जुं वा द्विगुणं^२ कत्वा तत्थ^३ अवण्टकानि^४ नीपपुष्फादीनि पवेसेत्वा^५ पटिपाटिया वन्धन्ति, तं^६ पि गोष्फिममेव । सव्वं पुरिमनयेनेव न वट्टति ।

- 5 “वेधिमं” नाम सवण्टकानि वस्सिकपुष्फादीनि वण्टेसु^७, अवण्टकानि वा वकुलपुष्फादीनि^८ अन्तोछिद्दे^९ सूचितालहीरादीहि^{१०} विनिविज्झित्वा आवुनन्ति^{११}, एतं वेधिमं नाम, तं पि पुरिमनयेनेव न वट्टति । केचि पन कदलिवखन्धम्हि^{१२} कण्टके वा तालहीरादीनि वा पवेसेत्वा तत्थ पुष्फानि विज्झित्वा ठपेन्ति, केचि कण्टकसाखासु, केचि पुष्फच्छत्तपुष्फकूटागार-
10 करणत्थं छत्ते च भित्तिं च पवेसेत्वा ठपितकण्टकेसु, केचि धम्मासनविताने वट्टकण्टकेसु, केचि कणिकारपुष्फादीनि^{१३} सलाकाहि^{१४} विज्झन्ति, छत्ताधिछत्तं^{१५} विय च करोन्ति, तं अतिओळारिकमेव^{१६} । पुष्फविज्झनत्थं पन धम्मासनविताने कण्टकं पि वन्धितुं कण्टकादीहि वा एकपुष्फं पि विज्झितुं पुष्फेयेव वा पुष्फं पवेसेतुं न वट्टति । जालवितान-त्रेदिक-नागदन्तक-
15 पुष्फपटिच्छक-तालपण्ण-गुल्लादीनं^{१७} पन छिद्देसु असोकपिण्डिया वा अन्तरेसु पुष्फानि पवेसेतुं न दोसो । नहेत्तं^{१८} वेधिमं^{१९} होति । धम्मरज्जुयं पि एसेव नयो ।

“वेठिमं” नाम पुष्फदामपुष्फहृत्यकेसु दट्ठव्वं । केचि हि मत्थकदामं करोन्ता हेट्ठाघटकाकारं दस्सेतुं पुष्फेहि वेठेन्ति, केचि अट्ठट्ठ वा दस दस
20 वा उप्पलपुष्फादीनि सुत्तेन वा वाकेन वा दण्डकेसु वन्धित्वा उप्पलहृत्यके वा^{२०} पदुमहृत्यके वा करोन्ति, तं सव्वं पुरिमनयेनेव न वट्टति । सामणेरेहि उप्पाटेत्वा थले ठपितउप्पलादीनि कासावेन भण्डिकं पि वन्धितुं न वट्टति । तेसंयेव पन वाकेन वा दण्डकेन वा वन्धितुं अंसभण्डिकं वा कातुं वट्टति । अंसभण्डिका नाम खन्धे ठपितकासावस्स उभो अन्ते आहरित्वा

१. गोष्फनं-स्या० । २. द्विगुणं-म० । ३. तत्थ तत्थ-सो०, रो० । ४-४. ०कादीनि च पुष्फानि पवेसेत्वा-स्या० । ५. एतं-स्या०, म० । ६. वण्टे-सो०, रो० । ७. वट्टल०-स्या० । ८. छिद्देसु-स्या०; अन्तो-रो० । ९. ताल०-स्या०; छिद्देसुचिताळ०-रो० । १०. आवुनन्ति-सो०, रो० । ११. वट्टि०-रो० । १२. कणिकार०-स्या० । १३. सलाकाहि-रो० । १४. ०छत्तं-स्या० । १५. ०टारिक०-स्या० । १६. ०वेदिका०-रो० । १७-१७. एतं वेधिमं नाम न-म० । १८. सो०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

भण्डिकं^१ कत्वा तस्मिं पसिब्वके विय पुप्फानि पक्खिपन्ति, अयं वुच्चति
अंसभण्डिका, एतं कातुं वट्टति । दण्डकेहि पदुमिनिपण्णं^२ विज्झित्वा उप्पला-
दीनि पण्णेन वेठेत्वा गण्हन्ति, तत्रा पि पुप्फानं उपरि पदुमिनिपण्णमेव
बन्धितुं वट्टति । हेट्ठा दण्डका^३ पन बन्धितुं न वट्टति ।

“पूरिमं” नाम मालागुणे च पुप्फपटे च दट्ठब्बं । यो हि मालागुणेन^५
चेतियं वा बोधिं वा वेदिकं वा परिक्खिपन्तो पुन आनेत्वा पूरिमं ठानं
अत्तिकामेति, एत्तावता पि पूरिमं नाम होति । को पन वादो अनेकक्खत्तुं
परिक्खिपन्तस्स, नागदन्त-कन्तरेहि^४ पवेसेत्वा हरन्तो ओलम्बकं कत्वा पुन
नागदन्तकं परिक्खिपति, एतं पि पूरिमं नाम । नागदन्तके पन पुप्फवलयं
पवेसेतुं वट्टति । मालागुणेहि पुप्फपटं करोन्ति । तत्रा पि एकमेव माला-^{१०}
गुणं हरितुं वट्टति । पुन पच्चाहरतो^५ पूरिममेव होति, तं सब्बं पुरिमनयेनेव
न वट्टति । मालागुणेहि पन बहूहि पि कतं पुप्फदामं लभित्वा आसनमत्थ-
कादीसु बन्धितुं वट्टति । अतिदीघं पन मालागुणं एकवारं हरित्वा वा^६
परिक्खिपित्वा वा^७ पुन अञ्जस्स भिक्खुनो दातुं वट्टति, तेना पि तथेव
कातुं वट्टति ।

R. 620

B. 204

15

“वायिमं” नाम पुप्फजालपुप्फपटपुप्फरूपेसु दट्ठब्बं । चेतियेसु^८
पुप्फजालं करोन्तस्स एकमेकम्हि जालच्छिद्दके^९ दुक्कतं । भित्तिच्छस्तबोधि-
त्थम्भादीसु पि एसेव नयो । पुप्फपटं पन परेहि पूरितं पि वायितुं न
लब्धमिति । गोष्मिपुप्फेहेव हत्थिअस्सादिरूपकानि करोन्ति, तानि पि वायि-
मट्ठाने तिट्ठन्ति । पुरिमनयेनेव सब्बं न वट्टति । अञ्जेहि कतपरिच्छेदे पन^{१०}
पुप्फानि ठपेन्तेन हत्थिअस्सादिरूपकं पि कातुं वट्टति । महापच्चरियं पन
कलम्बकेन^{११} अद्धचन्दकेन^{१२} च^{१३} सद्धि अट्ठ पुप्फविकित्तियो वुत्ता । तत्थ
कलम्बको ति अद्धचन्दकन्तरे घटिकदामओलम्बको वुत्तो । “अद्धचन्दको”
ति अद्धचन्दकारेण मालागुणपरिक्खेपो^{१४} । तदुभयं पि पूरिमेयेव पविट्ठं ।

१. गण्डिकं-सो०, रो०; गण्डि-स्या० । २. पदुमिनी०-म० । एवमुपरि पि ।
३. दण्डको-स्या०; दण्डकं-म० । ४. ०वा-सो०, रो० । ५. पच्चाह-रो० । ६. सो०,
रो० पोत्वकेसु नत्थि । ७. चेतिये-सो०, रो०; चेतिये पि-स्या० । ८. छिद्दे-म० ।
९. मट्ठ०-रो० । १०. जट्ठ०-स्या०, रो०, म० । एवमुपरि पि । ११. न च-रो० ।
१२. ०चो-स्या० ।

कुरुन्दियं पन "द्वे तयो मालागुणे एकतो कत्वा पुष्पदामकरणं पि वायिमं-
येवा" ति वुत्तं । तं पि इघ पूरिमट्टानेयेव पविट्ठं, न केवलं च पुष्पगुळ-
दाममेव^१ पिट्टमयदामं पि गेण्डुकपुष्पदामं^२ पि कुरुन्दियं वुत्तं, खरपत्तदामं
पि सिक्खापदस्स साधारणत्ता भिक्खूनं पि भिक्खुनीनं पि नेव कातुं न
5 कारापेतुं वट्ठति । पूजानिमित्तं पन कप्पियवचनं सब्बत्थ वत्तुं वट्ठति ।
परियाय-ओभास-निमित्तकम्मानि वट्ठन्ति येव ।

तुवट्ठेन्ती (२६६.१६) ति निपज्जन्ति । लासेन्ती ति पीतिया उप्पिल-
वमाना^३ विय उट्ठहिक्वा लासियनाटकं नाटेन्ति, रेचकं देन्ति । नच्चन्तिया पि
नच्चन्ती ति यदा नाटकित्थो नच्चति, तदा ते पि तस्सा पुरतो वा पच्छतो
10 वा गच्छन्ता नच्चन्ति । नच्चन्तिया पि गायन्ती ति यदा सा नच्चति, तदा
नच्चानुरूपं गायन्ति । एस नयो सब्बत्थ । अट्ठपदे पि कीळन्ती ति
अट्ठपदफलके जूतं कीळन्ति । तथा दसपदे, आकासे पी ति अट्ठपद-दसपदेसु
विय आकासेयेव कीळन्ति । परिहारपथे पी^४ ति भूमियं नानापथं^५ मण्डलं^६
कत्वा तत्थ परिहरितव्वपथं^७ परिहरन्ता कीळन्ति । सन्तिकाय पि कीळन्ती
15 ति सन्तिककीळाय^८ कीळन्ति, एकज्जं ठपिता सारियो वा^९ पासाण-
सक्खरायो वा अचालेन्ता नखेनेव अपनेन्ति च उपनेन्ति च, सचे तत्थ
काचि चलति, पराजयो होति । खलिकाया ति जूतफलके पासककीळाय
कीळन्ति । घटिकाया ति घटिका^{१०} वुच्चति दण्डककीळा, ताय कीळन्ति ।
दीघदण्डकेन रस्सदण्डकं पहरन्ता विचरन्ति ।

B. 205 20

सलाकहत्थेना ति लाखाय वा मञ्जिद्विया^{११} वा पिट्ठोदके^{१२} वा
सलाकहत्थं तेमेत्वा "किं होतु" ति भूमियं वा भित्तिं वा तं पहरित्वा
हत्थिअस्सादीनि^{१३} रूपानि^{१४} दस्सेन्ता कीळन्ति । अक्खेना ति गुत्तेन ।
पङ्गचीरेना^{१५} ति पङ्गचीरं वुच्चति पण्णनाळिका, तं धमन्ता कीळन्ति ।
वट्ठकेना ति गामदारकानं कीळनकेन खुट्ठकनङ्गलेन । मोक्खचिकाया ति

१. पुष्पदाममेव-सी०, रो० । २. गेण्डुक०-रो०; गेण्डुपुष्प०-स्या० । ३. उप्पिल-
रो० । ४. सी०, स्या०, रो० पीत्यकेसु नलिय । ५-५. पथमण्डलं-स्या० । ६. पथं-
स्या० । ७. नि-स्या० । ८. स्या० पीत्यके नलिय । ९. ति-स्या० । १०. मञ्जिद्विया-
म० । ११. निट्ठोदके-म० । १२-१२. अस्मादिरूपानि-म०, स्या० । १३. पङ्गु०-स्या० ।
एण्णुरि ति ।

मोक्खचिका वुच्चति सम्परिवत्तककीळा, आकासे वा दण्डकं^१ गहेत्वा, भूमियं वा^२ सीसं ठपेत्वा हेट्ठुपरियभावेन^३ परिवत्तन्ता कीळन्ती ति अत्थो । चिङ्गुलकेना (२७०.२) ति चिङ्गुलकं^४ वुच्चति तालपण्णादीहि कतं वातप्प-हारेण परिवम्भनचक्कं, तेन कीळन्ति । पत्ताळहकेना ति पत्ताळहकं वुच्चति पण्णनाळि^५, ताय वाळिकादीनि मिनन्ता कीळन्ति । रथकेना ति खुद्दक-^६ रथेन । धनुकेना ति खुद्दकधनुना ।

अक्खरिकाया ति अक्खरिका वुच्चति आकासे वा पिट्ठियं वा अक्खरजाननकीळा, ताय कीळन्ति । मनेसिकाया ति मनेसिका वुच्चति मनसा चिन्तितजाननकीळा^७, ताय कीळन्ति । यथावज्जेना ति यथावज्जं वुच्चति काणकुणिकखज्जादीनं यं यं वज्जं तं तं पयोजेत्वा दस्सनकीळा ताय^८ कीळन्ति, वेलम्बका^९ विय । हत्थिरिमं पि सिक्खन्ती ति हत्थिनिमित्तं यं सिप्पं सिक्खितव्वं, तं सिक्खन्ति । एसं नयो अस्सादीसु । धावन्ति पी ति परमुखा गच्छन्ता धावन्ति । आधावन्ति पी ति यत्तकं धावन्ति, तत्तकमेव अभिमुखा पुन आगच्छन्ता आधावन्ति । निव्वुज्झन्ती ति मल्लयुद्धं करोन्ति । नलाटिकं^{१०} पि देन्ती ति “साधु, साधु, भगिनी” ति अत्तनो^{११} नलाटे अङ्गुलि ठपेत्वा तस्सा नलाटे ठपेन्ति । विविधं पि अनाचारं^{१२} आचरन्ती^{१३} ति अज्झं पि पालियं अनागतं मुखदिण्डिमादि^{१४} विविधं अनाचारं आचरन्ति ।

R. 622

१६६. पासादिकेना ति पसादावहेन, सारूप्येन समणानुच्छविकेन । अभिक्कन्तेना ति गमनेन । पटिक्कन्तेना ति निवत्तनेन । आलोकितेना ति^{१५} पुरतो दस्सनेन । विलोकितेना ति इतो चितो च दस्सनेन । समिञ्जितेना^{१६} ति पव्वसङ्कोचनेन । पसारित्तेना ति तेसंयेव पसारणेन । सब्बत्थ इत्थम्भूताख्यानत्थे^{१७} करणवचनं, सत्तिसम्पजज्जेहि अभिसङ्खतत्ता पासादिक-अभिक्कन्त-पटिक्कन्त-आलोकित-विलोकित-समिञ्जित-पसारितो हुत्वा ति

१. दण्डं-म० । २. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. हेट्ठु०-स्या०; हेट्ठुपरिय०-रो० । ४. चिङ्गुलं-रो० । ५. नाळिका-रो० । ६. चिन्तितपण्णानन०-स्या० । ७. म्भका-म० । ८. एसेव-म० । ९. नलाटिकं-रो० । १०. स्या० पोत्थके नत्थि । ११. ंदेण्डि०-सी०, स्या०, रो० । १२. सम्मि०-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १३. कल्याणत्थे-रो० । -

वृत्तं होति । ओक्खित्तचक्खु (२७० १५) ति हेट्ठा-खित्तचक्खु । इरियापथ-
सम्पन्नो ति ताय पासादिकअभिकन्तादिताय सम्पन्नइरियापथो ।

- क्वायं ति को अय । अउलल्लो^१ विया ति अवलो किर वोन्दो
वुच्चति, अतिसयत्ये च इद आमेडित^२, तस्मा अतिवोन्दो विया ति वुत्त
५ होति । मन्दमन्दो ति अभिकन्तादीन अनुद्धतताय^३ अतिमन्दो । अतिसण्हो
ति एवं गुणमेव दोसतो दस्सेन्ति । भाकुटिकभाकुटिको विया ति
ओक्खित्तचक्खुताय भकुटि कत्वा सङ्कुटितमुखो^४ कुपितो विय विचरती ति
मञ्जमाना वदन्ति । सण्हा ति निपुणा, “अम्म तात भगिनी” ति एव
उपासकजन युत्तद्वाने उपनेतु छेका, न यथा अय, एव अवलवलो विया ति
१० अधिप्पायो । सखिला ति साखल्लेन युत्ता । सुखसम्भासा ति इद पुरिमस्म
कारणवचनं । येस हि सुखसम्भासा सम्मोदनीयकया नेला होति कण्णमुखा,
ते सखिला ति वुच्चन्ति । तेनाहसु — “सखिला सुखसम्भासा” ति । अय
पनेत्य अधिप्पायो — अम्हाक अय्या उपासके दिस्वा मधुर सम्मोदनीय कय
कयेन्ति, तस्मा सखिला सुखसम्भासा, न यथा अय, एव मन्दमन्दा विया
१५ ति । मिहितपुव्वङ्गमा ति मिहित पुव्वङ्गम एतेस वचनस्सा ति
मिहितपुव्वङ्गमा, पठम सित कत्वा पच्छा वदन्ती ति अत्यो । एहिस्वागत
वादिनो ति उपासक दिस्वा “एहि स्वागत तवा” ति एववादिनो, न यथा
अय, एव सङ्कुटितमुखताय भाकुटिकभाकुटिको^५ विय एव मिहितपुव्व-
ङ्गमादिताय अभाकुटिकभाव अत्यतो दस्सेत्वा पुन सरूपेन पि दस्सेन्तो^६
२० आहमु — “अभाकुटिका उत्तानमुखा पुव्वभामिनो” ति । उप्पटिपाटिया वा
तिण्ण पि आकारान अभावदस्सनमेत ति वेदितव्व । कय ? एत्य हि
“अभाकुटिका” ति इमिना भाकुटिकभाकुटिकाकारस्स अभावो दस्सितो ।
“उत्तानमुखा” ति इमिना मन्दमन्दाकारस्स, ये हि चक्खूनि उम्मिलेत्वा
आलोकनेन उत्तानमुखा होन्ति, न ते मन्दमन्दा । पुव्वभासिनो ति इमिना
२५ अउलल्लाकारस्स अभावो दस्सितो, ये हि आभासनकुसलताय “अम्म ताता”
ति पठमतर आभासन्ति, न ते अउलवला ति ।

R. 623

१ अउलल्लो-म्मा, रो० । एवमुपरि पि । २ आगणितं-सो, रो० । ३ उद्धतताय-
स्या० । ४ कुटित-रो०, सङ्कुटित-स्या० । ५ सागम्येन-म० । ६ अनामुटिका-म०,
भाकुटिका-स्या० । ७ दस्सेता-रो० । ८ उम्मो-रो० ।

एहि भन्ते घरं गमिस्सामा (२७०.२४) ति सो किर उपासको “न खो आवुसो पिण्डो लब्धती” ति वुत्ते “तुम्हाकं भिक्खुहियेव” एतं कत्तं, सकलं^१ पि गामं विचरन्ता^२ न लच्छथा” ति वत्त्वा पिण्डपातं दातुकामो “एहि भन्ते घरं गमिस्सामा” ति आह । किं पनायं पयुत्तवाचा होति, न होती ति ? न होति । पुच्छितपञ्चो नामायं कथेतुं वट्टति । तस्मा इदानीं चे पि ५ पुब्बण्हे वा सायन्हे^३ वा अन्तरघरं पविट्ठं भिक्खुं कोचि पुच्छेय्य—“कस्मा, भन्ते, चरथा” ति ? येनत्येन चरति, तं आचिक्खित्वा “लद्धं न लद्धं” ति वुत्ते सचे न लद्धं, “न लद्धं” ति वत्त्वा यं सो देति, तं गहेतुं वट्टति ।

दुट्ठो ति न पासादादीनं विनासेन दुट्ठो, पुगलवसेन दुट्ठो । दानपथानी ति दानानियेव वुच्चन्ति । अथ वा दानपथानी ति दान- १० निबद्धानि दानवत्तानी” ति वुत्तं होति । उपच्छिन्नानी ति दायकेहि उपच्छिन्नानि^४, न ते तानि एतरहि देन्ति । रिश्चन्ती ति विसुं होन्ति नाना होन्ति, पक्कमन्ती ति वुत्तं होति । सण्ठहेय्या ति सम्मा तिट्ठेय्य, पेसलानं भिक्खुतं पतिट्ठा भवेय्य ।

एवमावुसो ति खो सो भिक्खु सद्धस्स पसन्नस्स उपासकस्स सासनं १५ सम्पटिच्छि । एवरूपं किर सासनं कप्पियं हरितुं वट्टति, तस्मा “मम वचनेन भगवतो पादे वन्दथा” ति वा “चेतियं पटिमं बोधि सङ्घत्येरं वन्दथा” ति वा “चेतिये गन्धपूजं करोथ”, पुष्कपूजं करोथा” ति वा “भिक्खू सन्निपातेथ, दानं दस्साम, धम्म सोस्सामा” ति वा ईदिसेसु २० सासनेसु कुक्कुच्चं न कातव्वं । कप्पियसासनानि एतानि न गिहीनं गिहिकम्मपटिसंयुत्तानी^५ ति । कुतो च त्वं भिक्खु आगच्छसी ति निसिन्नो सो भिक्खु न आगच्छति अत्थतो पन आगतो होति; एवं सन्ते पि वत्तमानसमीपे वत्तमानवचनं लब्धति, तस्मा न दोसो । परियोसाने “ततो अहं भगवा आगच्छामी” ति एतास्मि पि वचने एसेव नयो ।

१. मिसुबुहेव—रो० । २-२ सकलं गामं पि चरन्ता—सी०, रो०; सकलगामं पि चरन्ता—स्या० । ३. सायण्हे—सी०, स्या०, रो० । ४. स्या० पोत्यके नत्थि । ५. वट्टानी—सी०, रो० । ६. पच्छिन्नानि—सी०, स्या०, रो० । ७. स्या० पोत्यके नत्थि । ८. देसेस्सामा—रो० । ९. गिही—रो० ।

२००-१. पठमं अस्सजिपुनव्वसुका भिक्खु चोदेतव्वा (२७२.२३) ति
 “मयं तुम्हे वत्तुकामा” ति ओकास कारेत्वा^१ वत्थुना च आपत्तिया च चोदे-
 तव्वा । चोदेत्वा यं न सरन्ति, तं सारेतव्वा । सचे वत्थुं च आपत्तिं च
 पटिजानन्ति, आपत्तिमेव वा पटिजानन्ति, न वत्थुं, आपत्तिं^२ रोपेतव्वा ।
 ५ अयं वत्थुमेव पटिजानन्ति, नार्पात्तिं; एवं पि “इमस्मि वत्थुस्मि अयं नाम
 आपत्ति” ति रोपेतव्वा एव^३ । यदि नेव वत्थुं, नार्पात्तिं पटिजानन्ति,
 आपत्तिं नारोपेतव्वा^४ ति अयमेत्थ विनिच्छयो । यथा पटिज्जाय पन
 आपत्तिं रोपेत्वा; एवं पव्वाजनीयकम्मं^५ कातव्वं ति दस्सेन्तो “व्यत्तेन
 भिक्खुना” ति आदिमाह, तं उत्तानत्थमेव ।

10 एवं पव्वाजनीयकम्मकतेन पन^६ भिक्खुना यस्मिं विहारे वसन्तेन
 यस्मिं गामे कुलदूसककम्मं कतं होति, तस्मिं विहारे वा^७ तस्मिं^८ गामे
 वा न वसितव्वं । तस्मिं विहारे वसन्तेन सामन्तगामे पि पिण्डाय
 न चरितव्वं । सामन्तविहारे पि वसन्तेन तस्मिं गामे पिण्डाय न
 चरितव्वं । उपतिस्सत्येरो पन “भन्ते नगरं नाम महन्तं द्वादसयोजनिकं
 15 पि होती” ति अन्तेवासिकेहि वुत्तो “यस्सा वीथिया कुलदूसककम्मं कतं
 तत्थेव^९ वारितं” ति आह । ततो “वीथि पि महती” नगरप्पमाणा व
 होती” ति वुत्तो “यस्सा घरपटिपाटिया” ति आह, “घरपटिपाटी” पि
 वीथिप्पमाणा व होती” ति वुत्तो इतो चित्तो च सत्त घरानि वारितानी”
 ति आह । तं पन सव्वं थेरस्स मनोरथमत्तमेव । सचे पि विहारो तियो-
 20 जनपरमो होति द्वादसयोजनपरमं च नगरं, नेव विहारे वसितुं लब्धमिति,
 न नगरे चरितुं ति ।

R. 625

२०२. ते सङ्खेन पव्वाजनीयकम्मकत्वा ति कथं सङ्खो तेसं कम्मं
 अकासि ? न गन्त्वा व अज्झोत्थरित्वा अकासि, अथ खो कुलेहि निमन्तेत्वा^{१०}
 सङ्खभत्तेसु करियमानेसु^{११} तस्मिं तस्मिं ठाने थेरा समणपटिपदं कथेत्वा

१. कारापेत्वा-स्या० । २. आपत्ति-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ३. एवं-सी०,
 रो० । ४. न रोपेतव्वा-म० । ५. ०निय०-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ६. म० पोत्थके
 नत्थि । ७. स्या० पोत्थके नत्थि । ८. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. तथेव-सी०,
 रो०; वत्तो-स्या० । १०. महत्ति-रो० । ११. ०पाटि-स्या० । १२. निमन्तेत्वा निमन्तेत्वा-
 स्या० । १३. कारिय०-सी०, रो० ।

“अयं समणो, अयं न समणो” ति मनुस्से सञ्जापेत्वा एकं द्वे भिक्खू सोमं पवेसेत्वा एतेनेव उपायेन सब्बेसं पब्बाजनीयकम्मं अकंसु ति । एवं पब्बाजनीयकम्मं कतस्स च अट्टारसवत्तानि पूरेत्वा याचन्तस्स कम्मं पटिप्पस्सम्भेतव्वं । पटिप्पस्सद्धकम्मेना पि च तेन येसु कुलेसु पुब्बे कुलदूसककम्मं कतं, ततो पच्चया न गहेत्तब्बा, आसवक्खयप्पत्तेना^१ पि न गहेत्तब्बा, अकप्पिया 5 व होन्ति । “कस्मा न गण्हा^२” ति पुच्छित्तेन “पुब्बे एवं कतत्ता” ति वुत्ते, सचे वदन्ति “न मयं तेन कारणेन देम इवानि सीलवन्तताय देमा” ति गहेत्तब्बा । पकतिया दानद्वानेयेव कुलदूसककम्मं कतं होति । ततो पकतिदानमेव गहेतुं वट्टति, यं वट्टेत्वा देन्ति, तं न वट्टति ।

न सम्मा वत्तन्ती (२७३.१६) ति ते पन अस्सजिपुनव्वसुका अट्टारससु 10 च वत्तेसु सम्मा न वत्तन्ति । न लोमं पात्तेन्ती ति अनुलोमपटिपदं अप्पटिपज्जनताय न^३ पन्नलोमा^३ होन्ति । न नेत्थारं^४ वत्तन्ती ति अत्तनो नित्थरणमगं न पटिपज्जन्ति । न^५ भिक्खू^५ खमापेन्ती ति “दुक्कटं^६ भन्ते अम्हेहि, न पुन एवं करिस्साम, खमथ अम्हाक” ति एवं भिक्खूनं खमापनं न करोन्ति । अक्कोसन्ती ति कारकसद्धं दसहि अक्कोसवत्थुहि अक्कोसन्ति । 15 परिभासन्ती ति भयं तेसं दस्सेन्ति । छन्दगामिता...पे०...भयगामिता पापेन्ती ति एते छन्दगामिनो च...पे०...भयगामिनो चा ति एवं छन्दगामिताय पि...पे०...भयगामिताय पि पापेन्ति, योजेन्ती ति अत्थो । पक्कमन्ती ति तेसं परिवारेसु पञ्चसु समणसत्तेसु एकच्चे दिसा पक्कमन्ति । विव्भमन्ती ति एकच्चे गिही होन्ति । कथं हि नाम अस्सजिपुनव्वसुका 20 भिक्खू ति एत्थ द्विन्नं पमोक्खानं वसेन सब्बे पि “अस्सजिपुनव्वसुका” ति वुत्ता ।

B. 209

R. 626

२०३-८. गामं वा ति एत्थ नगरं पि गामगहणेनेव^७ गहितं । तेनस्स पदभाजने “गामो पि निगमो पि नगरं पि गामो चेव निगमो चा” ति वुत्तं । तत्थ अपाकारपरिक्खेपो^८ सआपणो निगमो ति वेदितव्वो । 25

१. आसवक्खयं पत्तेना-सी०, रो० । २. गण्हाया-स्या० । ३-३. पन न लोमा-रो०, ०पण्ण०-स्या० । ४. नेत्थारं-रो० । ५-५. भिक्खू न-सी०, रो० । ६. दुक्कटं-सी०, रो० । ७. गामगहणे-रो० । ८. अनुपाकार०-रो० ।

कुलानि दूसेतीति कुलदूसको (२७४.३०) । दूसेन्तो च न असुचि-
कद्मादीहि दूसेति, अथ खो अत्तनो दुप्पटिपत्तिया तेसं पसादं विनासेति । तेने-
वस्स पदभाजने “पुप्फेन” वा” ति आदि वुत्तं । तत्थ यो हरित्वा वा हरापेत्वा
वा पक्कोसित्वा वा पक्कोसापेत्वा वा सयं वा उपगतानं यं किञ्चि अत्तनो
5 सन्तकं पुप्फं कुलसङ्गहत्थाय देति, दुक्कटं । परसन्तकं देति, दुक्कटमेव ।
थेय्यचित्तेन देति, भण्डग्घेन कारेतब्बो । एस नयो सङ्घिके पि । अयं पन
विसेसो, सेनासनत्थाय नियामितं इस्सरवताय ददत्तो थुल्लचयं ।

पुप्फं नाम कस्स दातुं वट्टति, कस्स न वट्टतीति ? मातापितुनं^१
ताव हरित्वा पि हरापेत्वा पि पक्कोसित्वा पि पक्कोसापेत्वा पि दातुं
10 वट्टति, सेसजातकानं पक्कोसापेत्वा व । तं च खो वत्युपूजनत्थाय, भण्ड-
नत्थाय पन सिवल्लिङ्गादिपूजनत्थाय वा कस्सचि पि^३ दातुं न वट्टति ।
मातापितुनं च^३ हरापेत्तेन आतिसामणेरेहेव हरापेतब्बं । इतरे पन यदि
सयमेव इच्छन्ति, वट्टति । सम्मतेन पुप्फभाजकेन भाजनकाले सम्पत्तानं
सामणेरानं उपड्डभागं दातुं वट्टति । कुरुन्दियं सम्पत्तगिहीनं उपड्डभागं ।
15 महापच्चरियं “बूळकं” दातुं वट्टती” ति वुत्तं । असम्मतेन अपलोकेत्वा
दातब्बं ।

B. 210

आचरियुपज्जायेसु^१ सगारवा सामणेरा बहूनि पुप्फानि आहरित्वा
रासि कत्वा ठेपन्ति, थेरा पातो व सम्पत्तानं सद्धिविहारिकादीनं उपास-
कानं वा “त्वं इदं गण्ह, त्वं इदं गण्हा” ति देन्ति, पुप्फदानं नाम न होति ।
20 “चेतियं पूजेस्सामा” ति गहेत्वा गच्छन्ता पि पूजं करोन्ता पि तत्थ तत्थ
सम्पत्तानं चेतियपूजनत्थाय देन्ति, एतं पि पुप्फदानं नाम न होति । उपा-
सके अक्खपुप्फादीहि पूजेन्ते दिस्वा “विहारे कणिकारपुप्फादीनि अत्थि,
उपासका तानि गहेत्वा पूजेया” ति वत्तुं पि वट्टति । भिक्खू पुप्फपूजं कत्वा
दिवातरं गामं पविट्ठे “किं भन्ते अतिदिवा पविट्ठत्था” ति पुच्छन्ति,
25 “विहारे बहूनि पुप्फानि पूजं अकरिम्हा” ति वदन्ति । मनुस्सा “बहूनि
किर विहारे पुप्फानी” ति पुनदिवसे पहूतं खादनीयं^४ भोजनीयं^५ गहेत्वा
विहारं गत्वा पुप्फपूजं च करोन्ति, दानं च देन्ति, वट्टति । मनुस्सा

R. 627

१. पुप्फदानेन-रो० । २. ०पितूनं-म० । ३. रो० पोत्यके नत्थि । ४. बूळहकं-रो० ।
५. आचरियु०-सी०, स्था०, रो० । ६-६. ०नियं०नियं-रो० । एवमुपरि पि ।

“मयं भन्ते असुकदिवसं नाम पूजेस्सामा” ति पुष्पवारं याचित्वा अनुज्जात-
 दिवसे आगच्छन्ति, सामणेरहि च पगेव पुष्पानि ओचिनित्वा ठपितानि
 होन्ति, ते रुक्खेसु पुष्पानि अपस्सन्ता “कुहिं भन्ते पुष्पानी” ति वदन्ति,
 सामणेरहि ओचिनित्वा ठपितानि तुम्हे पन पूजेत्वा गच्छथ, सङ्घो अब्बं
 दिवसं पूजेस्सती ति । ते पूजेत्वा दानं दत्त्वा गच्छन्ति, वट्ठति । महापच्च- 5
 रियं पन कुरुन्दियं च “थेरा सामणेरहि दापेतुं न लभन्ति । सचे पन^१ सय-
 मेव तानि पुष्पानि तेसं देन्ति, वट्ठति । थेरेहि पन ‘सामणेरहि ओचिनित्वा
 ठपितानी’ ति एत्तकमेव वत्तब्बं” ति वुत्तं । सचे पन पुष्पवारं याचित्वा
 अनोचितेसु पुष्पेसु यागुभत्तादीनि आदाय आगन्त्वा सामणेरहि^२ “ओचिनित्वा
 देथा” ति वदन्ति । आतकसामणेरानयेव^३ ओचिनित्वा दातुं वट्ठति । 10
 अब्जातके उक्खिपित्वा रुक्खसाखाय ठपेन्ति, न ओरोहित्वा पलायितब्बं,
 ओचिनित्वा दातुं वट्ठति । सचे पन कोचि धम्मकथिको “बहूनि उपासका
 विहारे पुष्पानि यागुभत्तादीनि आदाय गन्त्वा पुष्पपूजं करोथा” ति वदति,
 तस्सेव न कप्पती ति महापच्चरियं च कुरुन्दियं च वुत्तं । महाअट्ठकथायं
 पन “एतं अकप्पियं न वट्ठती” ति अविसेसेन वुत्तं । 15

फलं पि अत्तनो सन्तकं वुत्तनयेनेव मातापितुन्नं च^४ सेसजातकानं^५
 च दातुं वट्ठति । कुलसङ्गहत्थाय पन देन्तस्स वुत्तनयेनेव अत्तनो सन्तके
 परसन्तके सङ्घिके सेनासनत्थाय नियामिते च दुक्कटादीनि वेदितव्वानि ।
 अत्तनो सन्तकंयेव गिलानमनुस्सानं वा सम्पत्तइस्सरानं वा खीणपरिव्वयानं 20
 वा^६ दातुं वट्ठति, फलदानं न होति । फलभाजकेना पि सम्मतेन सङ्घस्स
 फलभाजनकाले सम्पत्तमनुस्सानं उपड्डुभागं दातुं वट्ठति । असम्मतेन
 अपलोकेत्वा दातव्वं । सङ्घारामे पि फलपरिच्छेदेन वा रुक्खपरिच्छेदेन
 वा कतिका कातव्वा । ततो गिलानमनुस्सानं वा अब्बेसं वा फलं
 याचन्तानं यथापरिच्छेदेन चत्तारि पञ्च फलानि दातव्वानि । रुक्खा वा
 दस्सेतव्वा “इतो गहेतुं लब्भती” ति । “इध फलानि सुन्दरानि, इतो 25
 गण्हा” ति एवं पन न वत्तब्बं ।

B. 211

R. 628

१. म० पोत्यके नट्ठि । २. सामणेर-म० । ३. आति०-सी०, रो० । ४. म०
 पोत्यके नट्ठि । ५. ०आतोर्न-सी०, रो० । ६. स्या० पोत्यके नट्ठि ।

चुण्णेना^१ (२७४.३०) ति एत्य पन^२ अत्तनो सन्तकं सिरोसचुण्ण^३ वा
अञ्जं वा कसावं^४ यं किञ्चि^५ कुलसङ्गहत्याय देति, दुक्कटं। परसन्तकारीमुपि
वुत्तनयेनेव^६ विनिच्छयो वेदितव्यो। अयं पन विसेसो – इव सङ्गस्स रक्खि-
गोपिता पि रक्खच्छलि^७ गरुभण्डमेव। मत्तिकदन्तकट्टवेळ्ळु^८ पि गरुभण्ड-
^९ पमं अत्वा चुण्णे वुत्तनयेनेव विनिच्छयो वेदितव्यो। पण्णदानं पन एत्य न
आगतं, तं पि वुत्तनयेनेव वेदितव्यं। परतो पि^{१०} गरुभण्डविनिच्छये सञ्जं
वित्त्यारेन वण्णयिस्साम।

वेज्जिकाय वा ति एत्य वेज्जकम्मविधि ततियपाराजिकवण्णता^{११}
वुत्तनयेनेव वेदितव्यो।

^{१०} जह्णपेसनिकेना ति एत्य जह्णपेसनियं^{१२} ति गिहीनं दूतेय्य-सासनहण-
कम्मं^{१३} वुच्चति, तं न कातव्यं। गिहीनं हि सासनं गहेत्वा गच्छन्तस्स पदे
पदे दुक्कटं। तं कम्मं निस्साय लद्धभोजनं^{१४} भुञ्जन्तस्सा पि अज्जमेहारे
अज्जमेहारे दुक्कटं। पठमं सासनं अगगहेत्वा^{१५} पि पञ्च्चा “अयं दानि सो
गामो हन्द तं^{१६} सासनं आरोचेमी” ति मग्गा उक्कमन्तस्सा^{१७} पि पदे पदे
^{१८} दुक्कटं। सासनं आरोचेत्वा लद्धभोजनं भुञ्जतो पुरिमनयेनेव दुक्कटं। सासनं
अगगहेत्वा आगतेन पन “भन्ते तस्मिं गामे इत्यन्नामस्स का^{१९} पवत्ती^{२०}” ति
पुच्छियमानेन कयेतुं वट्टति, पुच्छितपञ्च्चे दोसो नत्थि। पञ्चनं पन सह
घम्मिकानं मातापितुन्नं पण्डुपलासस्स अत्तनो वेय्यावच्चकरस्स च सासनं
हरितुं वट्टति, गिहीनं च पुञ्चे वुत्तप्पकारं कप्पियसासनं। इदं हि जह्ण-
पेसनियकम्मं नाम न होति। इमेहि पन अट्ठहि कुलदूसककम्मेहि उपप-
पच्चया पञ्चनं पि सहघम्मिकानं न कप्पन्ति, अभूतारोचनरूपियसंवोहोपेहि
उपपन्नपच्चयसदिसा व होन्ति।

R. 629 20

B. 212

पापा समाचारा अस्सा ति पापसमाचारो। ते पन यस्मा माणा
वच्चरोपनादयो इव अधिप्पेता, तस्मा “मालावच्छं रोपेन्ति पी” ति

१. चुण्णे-रो०। २. स्या०, म० पोत्थकेषु नत्थि। ३. सिरो-स्य०।
४-४. कसावाकसावं-रो०; कसावं-सी०, स्या०। ५. नयेन-सी०, स्या०। ६. रक्खि-
गोपिता-रो०। ७. मत्तिका-स्या०, म०। ८. हि-सी०, रो०। ९. वण्णान-सी०,
स्या०। १०. वत्त-सी०, स्या०। ११. दूतेय्यं सासन-सी०, रो०। १२. सङ्ग-सी०,
रो०। १३. अगगहेत्वा-सी०, रो०। १४. न-रो०। १५. भोजन-म०। १६. नान-
सी०, रो०। १७. पवत्ती-स्या०।

आदिना नयेनस्स पदभाजनं वुत्तं । तिरोक्खा (२७५.५) ति परम्मुखा ।
कुलानि च तेन दुट्ठानी ति एत्थ पन यस्मा “कुलानी” ति वोहारमत्तमेतं,
अत्यतो हि मनुस्सा तेन दुट्ठा होन्ति, तस्मास्स पदभाजने “पुब्बे सद्धा हुत्वा”
ति आदिमाह । छन्दगामिनो ति छन्देन गच्छन्ती ति छन्दगामिनो । एस^१
नयो सेसेसु । समनुभासितव्वो तस्स पटिनिस्सग्गाया ति एत्थ कुलदूसक- 5
कम्मेन दुक्कटमेव । यं पन सो सद्धं परिभवित्वा^२ “छन्दगामिनो” ति
आदिमाह । तस्स पटिनिस्सग्गाय समनुभासनकम्मं कातव्वं^३ ति एवमत्थो
दट्ठव्वो । सेसं सव्वत्थ उत्तानत्थमेव ।

समुट्ठानादीनि पि पठमसङ्घभेदसदिसानेवा ति ।

कुलदूसकसिक्खापदवण्णना निद्धिता ।

निगमनवण्णना

२०६. उद्दिट्ठा खो...पे०...एवमेतं धारयामी ति एत्थ पठमं 10
आपत्ति एतेसं ति पठमापत्तिका, पठमं वीतिक्कमक्खणेयेव आपज्जितव्वा ति
अत्थो । इतरे पन यथा ततिये चतुत्थे च दिवसे होती^४ ति^५ जरो^६
“ततियको चतुत्थको” ति च वुच्चति^७; एवं यावततिये समनुभासनकम्मे
होन्ती ति यावततियका ति वेदितव्वा ।

यावतीहं^८ जानं पटिच्छादेती ति यत्तकानि अहानि जानन्तो 15
पटिच्छादेति, “अहं इत्थन्नामं आपत्ति आपन्नो” ति सन्नह्यचारीनं
नारोचेति । तावतीहं ति तत्तकानि अहानि । अकामा परिवत्थव्वं^९ ति न
कामेन, न वसेन, अथ खो अकामेन अवसेन परिव्वासं समादाय वत्थव्वं ।
उत्तरि^{१०} छारत्तं ति परिव्वासतो उत्तरि छ रत्तियो । भिक्खुमानत्ताया ति
भिक्खूनं माननभावाय, आराधनत्थाया ति वुत्तं होति । वीसतिसङ्खो^{११} गणो 20
अस्सा ति वीसत्तिगणो । तत्रा^{१२} ति यत्र^{१३} सव्वन्तिमेन परिच्छेदेन वीसत्ति-
गणो भिक्खुसङ्घो अत्थि तत्र । अवमेतव्वो ति अभिएतव्वो सम्पटिच्छि-

R. 630

१. एसेव-म० । २. ०हरित्वा-स्या० । ३. कातव्वो-सो०, रो० । ४-४. होती-
स्या० । ५. जरो-रो० । ६. पवुच्चति-स्या० । ७. यावतिहं-सो०, स्या०, रो० ।
८. ०तिहं-सो०, स्या०, रो० । ९. ०वट्ठव्वं-स्या० । एवमुपरि पि । १०. उत्तरि-सो०,
स्या०, रो० । ११. ०संघो-म० । १२. तत्रा-स्या० । १३. यत्थ-स्या० ।

B. 2 3

तव्वो, अब्भानकम्मवसेन ओसारेतव्वो ति वुत्तं होति, अब्हातव्वो ति वा अत्यो । अनब्भित्तो (२७७.१५) ति न अब्भित्तो, न सम्पटिच्छित्तो, अकतब्भानकम्मो ति वुत्तं होति, अनव्हातो ति वा अत्यो । सामीची ति अनुवम्मता, लोकुत्तरवम्मं अनुगता ओवादानुसासनी^१, सामीचिवम्मता ति वुत्तं^५ होति । सेसमेत्थ वुत्तनयमेवा ति ।

समन्तपासादिकाय विनयसंवर्णनाय
तेरसकवर्णना
निट्ठिता ।

३. अनियतकण्डं

१. पठमअनियतो

पठमअनियतसिक्खापदवण्णना

१. *तेन समयेन बुद्धो भगवा (२७८.१) ति पठमअनियतसिक्खा-
पदं । तत्थ कालयुत्तं समुल्लपन्तो ति कालं सल्लक्खेत्वा यदा अज्जो^१ न^२ कोचि
समीपेन^३ गच्छति वा आगच्छति वा तदा तदनु रूपं “कच्चि न उक्कण्ठसि,
न किलमसि, न छातासी” ति आदिकं गेहसितकथं^४ कथेन्तो । कालयुत्तं धम्मं
भणन्तो ति कालं सल्लक्खेत्वा यदा अज्जो कोचि समीपेन गच्छति वा 5
आगच्छति वा तदा तदनु रूपं “उपोसथं करेय्यासि, सलाकभत्तं ददेय्यासी”
ति आदिकं धम्मकथं कथेन्तो ।

B. 214;
R. 631

बहू^५ धीतरो च पुत्ता च अस्सा ति बहुपुत्ता । तस्सा किर दस पुत्ता
दस धीतरो अहेसुं, बहू नत्तारो अस्सा ति बहुनत्ता । यथेव हि तस्सा एवमस्सा
पुत्तधीतानं पि वीसति वीसति^६ दारका अहेसुं, इति सा वीसुत्तरचतुसत- 10
पुत्तनत्तपरिवारा अहोसि । अभिमङ्गलसम्मता ति उत्तममङ्गलसम्मता ।
यज्जेसू^७ ति दानप्पदानेसु । छणेसू^८ ति आवाहविवाहमङ्गलादीसु अन्तरुस्स-
वेसु । उस्सवेसू^९ ति आसाळ्हिपवारणनक्खत्तादीसु^{१०} महुस्सवेसु । पठमं
भोजेन्ती ति “इमे पि दारका तया समानायुका निरोगा होन्तू” ति
आयाचन्ता पठमयेव भोजेन्ति, ये पि सद्धा होन्ति पसन्ता, ते पि भिक्खू 15
भोजेत्वा तदनन्तरं सब्बपठमं तंयेव भोजेन्ति । नादिथी^{११} ति तस्सा वचनं
न^{१२} आदिथि^{१३}, न गण्हि, न वा आदरमकासी ति” अत्थो ।

२-३. अलंकम्मनिये ति कम्मक्खमं कम्मयोगं ति कम्मनियं, अलं
परियत्तं^{१४} कम्मनियभावाया ति अलंकम्मनियं, तस्मि अलंकम्मनिये, यत्थ

*एत्थ सो०, स्या०, रो० पोत्यकेसु ‘इमे खो पनायत्तन्तो द्वे अनियता धम्मा उद्देसं
प्रागच्छन्ती’ ति षड्धिको पाठो दिस्सति । १-१. न अज्जो-म०; न-स्या० । २. समीपे-
स्या० । ३. गेहस्सितं-म० । ४. बहु-रो० । एवमुपरि पि । ५. स्या० पोत्यके नत्थि ।
६. छणेसू-रो० । ७. आसाळ्हो-स्या०, म० । ८. न आदिथी-सो०, स्या०, रो० ।
९-९. सो०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । १०. तिपि-सो०, रो० । ११. पटियत्तं-रो० ।

R. 632

अज्झाचारं करोन्ता सक्कोन्ति, तं कम्मं कातुं तादिसे ति अत्थो । तेनेवस्स पदभाजने वुत्तं - "सक्का होति मेथुनं घम्मं पटिसेवितुं" ति, यत्थ मेथुनं घम्मं सक्का होति पटिसेवितुं ति वुत्तं होति । निसज्जं कप्पेय्या (२८०.७) ति निसज्जं करेय्य, निसीदेय्या ति अत्थो । यस्मा पन निसीदित्वा व निप-

B. 215

- 5 ज्जति, तेनस्स पदभाजने उभयं पि वुत्तं । तत्थ उपनिसिन्नो^१ ति उप-
गत्त्वा निसिन्नो^२ । एवं^३ उपनिपन्नो पि^४ वेदितव्वो । भिक्खु निसिन्ने^५
ति भिक्खुम्हि निसिन्ने ति अत्थो । उभो वा निसिन्ना ति द्वे पि अपच्छा^६
अपुरिमं^७ निसिन्ना । एत्थ च किञ्चा पि पालियं "सोतस्स रहो" ति आगतं
चक्खुस्स रहेनेव पन परिच्छेदो वेदितव्वो । सचे^८ पिहितकवाटस्स
10 गव्वस्स द्वारे निसिन्नो विञ्जुपुरिसो होति, नेव अनार्पत्तं करोति
अपिहितकवाटस्स पन द्वारे निसिन्नो अनार्पत्तं करोति । न केवलं च द्वारे
अन्तोद्वादसहत्थे पि ओकासे निसिन्नो, सचे^९ सचक्खुको विक्खित्तो^{१०} पि
निद्वायन्तो पि अनार्पत्तं करोति । समीपे ठितो पि^{११} अन्धो न करोति,
चक्खुमा पि निपज्जित्वा निद्वायन्तो न करोति । इत्थीनं पन सतं पि
15 अनार्पत्तं न करोतियेव ।

सद्धेय्यवचसा ति सद्धातव्ववचना । सा पन यस्मा अरियसाविका
व होति, तेनस्स पदभाजने "आगतफला" ति आदि वुत्तं । तत्थ आगतं
फलं अस्सा ति आगतफला पटिलद्धसोतापत्तिफला ति अत्थो । अभिसमे-
त्ताविनी ति पटिविद्धचतुसच्चा । विञ्जातं सिक्खत्तयसासनं^{१२} एताया ति
20 विञ्जातसासना । निसज्जं भिक्खु पटिजानमानो ति किञ्चा पि एवरूपा
उपासिका दिस्वा वदति, अथ खो भिक्खु निसज्जं पटिजानमानोयेव तिण्णं
घम्मानं अञ्जतरेन कारेतव्वो, न अप्पटिजानमानो ति अत्थो ।

येन वा सा सद्धेय्यवचसा उपासिका वदेय्य तेन सो भिक्खु
कारेतव्वो ति निसज्जादीसु आकारेसु येन वा आकारेन सद्धिं मेथुन-
25 घम्मादीनि आरोपेत्वा^{१३} सा उपासिका वदेय्य, पटिजानमानो व तेन सो

१. उपनिसिन्ने-रो० । २-२. निसिन्ने एव-स्या० । ३. ति-स्या० । ४. निसिन्नो-
रो० । ५-५. अपच्छापुरिम-रो० । ६. सचेपि हि-म० । ७. पिहितक०-म० । एवमुपरि
पि । ८. ०पन-सो०, रो० । ९. विक्खित्तचित्तो-स्या० । १०. सिक्खा-सो०, रो० ।
११. रोपेत्वा-स्या० ।

भिक्षु कारेतब्बो । एवरूपाय पि उपासिकाय वचनमत्तेन न कारेतब्बो ति अत्थो । कस्मा ? यस्मा दिट्ठं नाम तथा पि होति, अञ्जथा पि होति^१ । तदत्थजोतनत्थं च इदं वत्थुं उदाहरन्ति—

मल्लारामविहारे किर एको खीणासवत्थेरो एकदिवसं उपट्ठाककुलं गत्वा अन्तोगेहे निसीदि, उपासिका पि सयनपल्लङ्गं निस्साय ठिता 5 होति । अथेको पिण्डचारिको द्वारे ठितो दिस्वा “थेरो उपासिकाय सद्धि एकासने निसिन्नो” ति सञ्चं पटिलभित्वा पुनप्पुनं ओलोकेसि^२ । थेरो पि “अयं मयि असुद्धलद्धिको जातो” ति सल्लक्खेत्वा कतभत्तकिच्चो विहारं गत्वा अत्तनो वसनट्ठानं पविसित्वा अन्तो व निसीदि । सो पि भिक्षु “थेरं चोदेस्सामी” ति आगत्वा उक्कासित्वा द्वारं विवरि । थेरो तस्स चित्तं 10 अत्वा आकासे उप्पतित्वा कूटागारकण्णिकं निस्साय पल्लङ्गेन निसीदि । सो पि भिक्षु अन्तो पविसित्वा मञ्चं च हेट्ठामञ्चं च ओलोकेत्वा थेरं अपस्सन्तो उद्धं उल्लोकेसि^३, अथ आकासे निसिन्नं थेरं दिस्वा “भन्ते एवं-महिद्धिका नाम तुम्हे मातुगामेन सद्धि एकासने निसिन्नभावं वदापेथ एवा” ति आह । थेरो “अन्तरघरस्सेवेसो आवुसो दोसो, अहं पन तं 15 सद्धापेतुं असक्कोन्तो एवमकासि, रक्खेय्यासि म” ति वत्वा ओतरी^४ ति ।

४-८. इतो परं सा चे एवं वदेय्या (२८०.१८) ति आदि सब्बं पटिज्जाय कारणाकारदस्सनत्थं^५ वुत्तं, तत्थं^६ मातुगामस्स मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तो ति मातुगामस्स मग्गे मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तो ति अत्थो । निसज्जाय कारेतब्बो ति निसज्जं पटिजानित्वा मेथुनधम्मपटिसेवनं अप्पटिजानन्तो 20 मेथुनधम्मपाराजिकापत्तिया अकारेत्वा निसज्जामत्तेन^७ यं आपत्ति आपज्जति ताय कारेतब्बो, पाचित्तियापत्तिया^८ कारेतब्बो ति अत्थो । एतेन नयेन सब्बचतुक्केसु विनिच्छयो वेदितब्बो ।

९. सिक्खापदपरियोसाने पन आपत्तानापत्तिपरिच्छेददस्सनत्थं वुत्तेसु गमनं पटिजानाती ति आदीसु गमनं पटिजानाती ति “रहो निसज्जस्सादत्थं” 25

१. सो०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. उल्लोकेसि—स्या० । एवमुपरि पि । ३. ओलो-
केसि—सो०, रो० । ४. ओतरी—स्या० । ५. करणा०—सो०, रो० । ६. तय—सो०, रो० ।
७. निसज्ज०—रो० । ८. पाचित्तियाय—स्या० । ९. ०स्पादनत्थं—स्या० ।

गतोम्ही" ति एवं गमनं पटिजानाति, निसज्जं ति निसज्जस्सादेनेव
निसज्जं पटिजानाति । आपत्तिं ति तीसु अञ्जतरं आपत्तिं । आपत्तिया
कारेतव्यो ति तीसु यं पटिजानाति, ताय कारेतव्वो^१ । सेसमेत्य चतुक्के
उत्तानाविप्पायमेव^२ । दुतियचतुक्के पन गमनं न पटिजानाती (२८२.६)
R 631 5 ति रहो निसज्जस्सादवसेन न पटिजानाति, "सलाकभत्तादिना अत्तनो
कम्मेन गतोम्हि, सा पन मय्हं निसिन्नट्टानं आगता" ति वदति । सेसमेत्या
पि उत्तानाविप्पायमेव ।

अयं पन सब्बत्थ विनिच्छयो^३ - रहोनिसज्जस्सादो ति मेथुनधम्म-
सन्निस्सितकिलेसो वुच्चति । यो भिक्खु तेनस्सादेन मातुगामस्स सन्तिकं
10 गन्तुकामो अक्खि अञ्जेति^४, दुक्कटं । निवासनं निवासेति, कायवन्धनं
वन्धति, चीवरं पारूपति, सब्बत्थ पयोगे प्रयोगे दुक्कटं । गच्छति^५, पद-
वारे पदवारे दुक्कट^६ । गत्वा निसीदति, दुक्कटमेव । मातुगामे आगन्त्वा
B. 217 निसिन्नमत्ते पाचित्तियं । सचे सा इत्थी केनचि करणीयेन उट्ठापुट्ठा^७
पुनप्पुनं निसीदति, निसज्जाय निसज्जाय पाचित्तियं । यं सन्वाय गतो, सा
15 न दिट्ठा, अञ्जा आगन्त्वा निसीदति, अस्सादे उप्पन्ने पाचित्तियं । महा-
पच्चरियं पन "गमनकालतो पट्ठाय असुद्धचित्तत्ता आपत्तियेवा" ति वुत्तं ।
सचे सम्बहुला आगच्छन्ति, मातुगामगणनाय पाचित्तियानि । सचे
उट्ठापुट्ठा^८ पुनप्पुनं निसीदन्ति, निसज्जागणनाय पचित्तियानि । अनिय-
मेत्वा^९ दिट्ठदिट्ठाय सद्धि रहस्साद कप्पेस्सामी ति गन्त्वा निसिन्नस्सा पि
20 आगतागतानं वसेन पुनप्पुन निसज्जावसेन च वुत्तनयेनेव^{१०} आपत्तियो वेदि-
तव्वा । सचे^{११} सुद्धचित्तेन गन्त्वा निसिन्नस्स सन्तिक आगन्त्वा निसिन्नाय
इत्थिया रहस्सादो उप्पज्जति अनापत्ति ।

समुट्ठानादोनि पठमपाराजिकसदिसानेवा^{१२} ति ।

१. ०ति-सी०, रो० । २. वुत्ताना-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ३. ०वेदितव्वो-
स्या० । ४. पण्णति-सी०, रो० । ५. गच्छतो-स्या०, रो० । ६. सी०, रो० पोत्थये-
मपि । ७. उट्ठाप-स्या० । ८. उट्ठाप उट्ठाप-स्या० । ९. धनिया-रो० । १०. वुत्तनयेने-
सी०, रो० । ११. ०नि-स्या० । १२. ०पाराजिकसमुट्ठानेवा-रो० ।

२. दुतियअनियतो

दुतियअनियतसिक्खापदवपणना

१०. तेन समयेन बुद्धो भगवा (२८२.१५) ति दुतियअनियतसिक्खा-
पदं^१ । तत्थ भगवता पटिक्खत्तं ति आदिस्मिह “यं एको एकाय रहो पटि-
च्छन्ने आसने अलंकम्मनिये निसज्जं कप्पेय्य, तं निसज्जं कप्पेतुं पटिक्खत्तं”
ति एवं सम्बन्धो वेदितव्वो । इतरथा हि “एकस्स एकाया” ति वत्तब्बं
सिया, कस्मा ? “पटिक्खत्तं” ति वुत्तत्ता । सामिअत्थे वा एतं पच्चत्त- 5
वचनं वेदितव्वं ।

११. न हेव खो पन पटिच्छन्नं ति एत्थ पन यं पि बहि परि-
क्खत्तं अन्तो विवटं परिवेणङ्गणादि^२, तं^३ पि अन्तोगधं ति वेदितव्वं । R. 635
एवरूपं हि ठानं अप्पटिच्छन्नेयेव गहितं^३ ति महापच्चरियं वुत्तं । सेसं
पठमसिक्खापदनयेनेव वेदितव्वं । केवलं हि इध इत्थी पि पुरिसो पि यो 10
कोचि विञ्जू अनन्धो^४ अवधिरो^५ अन्तोद्वादसहत्थे ओकासे ठितो वा
निसिन्नो वा विविक्खत्तो^६ पि^७ निद्दायन्तो पि अनापत्तिं करोति । बधिरो
पन जक्खुमा पि अन्धो वा अवधिरो पि न करोति । पाराजिकपत्तिं च
परिहापेत्वा दुट्ठुल्लावाचापत्तिं वुत्ता ति अयं विसेसो । सेसं पुरिमसदिस-
मेव । उभयत्या पि उम्मत्तकादिकम्मिकानं अनापत्तिं । 15

समुट्ठानादीसु इदं सिक्खापदं तिसमुट्ठानं — कायचित्ततो, वाचाचित्ततो,
कायवाचाचित्ततो च^८ समुट्ठाति । किरिया^९, सञ्जाविमोक्खं, सच्चित्तकं,
लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, सुखमज्झत्तवेदनाहि
द्विवेदनं । सेसं उत्तानत्थमेवा ति ।

समन्तपासादिकाय विनयसंवपणनाय
अनियतवपणना
निद्धिता ।

१. दुतियानियतः-सी०, स्या०, रो० । २-२. वेणङ्गणादीनं-रो० । ३. गणितं-सी०,
स्या०, रो० । ४-४. अनन्धावधिरो-सी०, स्या०, रो० । ५. विविक्खत्तचित्तो-स्या० ।
६. पि अविविक्खत्तो पि-सी०, रो० । ७. म० पोत्यके नसि । ८. किरियं-म० । एवमुपरि पि ।

४. निस्सगियकण्डं

१. चीवरवग्गो

१. पठमनिस्सगियं

पठमकठिनसिक्खापदवण्णना

तिस निस्सगिया घम्मा, ये वुत्ता समिताविना ।

तेसं दानि करिस्सामि^१, अपुव्वपदवण्णनं ॥

B. 219;
R. 636

१-२. तेन समयेन बुद्धो भगवा वेसालियं विहरति गोतमके चेतिये । तेन खो पन समयेन भगवता भिक्खून् तिचीवरं अनुज्जातं होती ति एत्थ^२ तिचीवरं (२८७.२) ति अन्तरवासको उत्तरासङ्गो सङ्घाटी ति इदं^३ 5
चीवरत्तयं परिभुञ्जितुं अनुज्जातं होति । यत्थ पनेतं अनुज्जातं, यदा च अनुज्जातं, येन च कारणेन अनुज्जातं, तं सब्बं चीवरखन्धके जीवक-
त्थुस्मि [म० व०-२८६] आगतमेव । अज्जेनेव तिचीवरेण गार्मं पवि-
ज्जन्ती ति येन विहारे अच्छन्ति न्हानं^४ च ओत्तरन्ति, ततो अज्जेन, एवं दिवसे दिवसे नव चीवरानि धारेन्ति । 10

३. उप्पन्नं होती ति^५ अनुप्पज्जत्तिया द्वारं ददमानं पटिलाभवसेन उप्पन्नं होति, नो निप्फत्तिवसेन ।

आयस्मतो सारिपुत्तस्स दातुकामो होती ति आयस्मा किर आनन्दो भगवन्तं ठपेत्वा अज्जो एवरूपो गुणविसिट्ठो पुगलो नत्थी ति^६ गुणबहु-
मानेन आयस्मन्तं सारिपुत्तं अतिममायति^७ । सो सदा पि मनापं चीवरं^८ 15
लभित्वा रजित्वा^९ कप्पविन्दुं^{१०} दत्त्वा^{११} थेरस्सेव देति, पुरेभत्ते पणीतं
यागुल्लज्जकं वा पिण्डपातं वा लभित्वा पि थेरस्सेव देति, पच्छाभत्ते
मधुफाणितादीनि लभित्वा पि थेरस्सेव देति, उपट्ठाककुलेहि दारके

१. करिस्साम-सी०, रो० । २. स्या० पोत्थके नत्थि; तत्थ-रो० । ३. न्हानं-
म० । एवमुपरि पि । ४. ति इदं-म्या० । ५. ति सारिपुत्तस्स-स्या० । ६. ममायति-
सी०, स्या०, रो० । ७. रो० पोत्थके नत्थि । ८. कप्पिय०-रो० । ९. कत्ता-स्या० ।

निक्खामेत्वा पब्बाजेत्वा पि^१ थेरस्स^२ सन्तिके उपज्झं गाहापेत्वा सयं अनुसावनकम्मं करोति । आयस्मा पि सारिपुत्तो “पितुकत्तव्वकिच्चं नाम जेट्ठपुत्तस्स भारो, तं^३ मया भगवतो कत्तव्वं^४ किच्चं^५ आनन्दो करोति, अहं आनन्दं निस्साय अप्पोस्सुक्को विहरितुं लभामी” ति आयस्मन्तं

५ आनन्दं अतिविय ममायति, सो पि मनापं चीवरं लभित्वा आनन्दत्येरस्सेव देतो ति सव्वं पुरिमसदिसमेव । एवं गुणवहुमानेन ममायन्तो तदा उप्पन्नं पि तं चीवरं आयस्मतो सारिपुत्तस्स दातुकामो होती ति वेदितव्वो ।

नवमं वा भगवा दिवसं दसमं वा (२८८.६) ति एत्थ पन सचे भवेय्य “कथं थेरो जानाती” ति ? बहूहि कारणेहि जानाति । सारिपुत्तत्येरो किर

१० जनपदचारिकं पक्कमन्तो आनन्दत्येरं आपुच्छित्वा व पक्कमति “अहं एत्तं केन नाम कालेन आगच्छिस्सामि”, एत्थन्तरे भगवन्तं मा पमज्जी” ति । सचे पि^६ सम्मुखा न आपुच्छति, भिक्खू^७ पेसेत्वा पि आपुच्छित्वा व गच्छति । सचे अञ्जत्य वस्सं वसति, ये पठमतरं भिक्खू आगच्छन्ति, ते एवं पहिणाति^८ “मम वचनेन भगवतो च पादे सिरसा वन्दथ, आनन्दस्स च

१५ आरोग्यं वत्वा^९ मं ‘असुकदिवसे नाम आगमिस्सती’ ति वदथा” ति सदा च यथापरिच्छिन्नदिवसेयेव एति । अपि चायस्मा आनन्दो अनुमानेन^{१०} पि जानाति “एत्तके दिवसे भगवता वियोगं सहन्तो अधिवासेन्तो आयस्मा सारिपुत्तो वसि, इतो दानि पट्ठाय असुकं नाम दिवसं नातिक्कमिस्सति” अद्धा आगमिस्सती” ति । येसं येसं हि पञ्चा महती तेसं तेसं भगवति

२० पेमं च गारवो च महा होती ति इमिना नयेना^{११} पि जानाती ति । एवं बहूहि कारणेहि जानाति । तेनाह — “नवमं वा भगवा दिवसं दसमं वा” ति । एवं वुत्ते यस्मा इदं सिक्खापदं पण्णत्तिवज्जं, न लोकवज्जं; तस्मा^{१२} आयस्मता आनन्देन वुत्तसदिसमेव परिच्छेदं करोन्तो “अथ खो भगवा ...पे०...घारेतुं” ति । सचे^{१३} पन^{१४} थेरेन अहुमासो^{१५} वा मासो वा”

२५ उद्दिट्ठो अमविस्स, सो पि भगवता अनुज्झातो अस्स ।

१. सो०, स्या०, रो० पोत्थकेमु नत्थि । २. थेरस्सेव—सो०, रो० । ३. तस्मा द—स्या० । ४. ४. कत्तव्व—रो० । ५. सव्वन्तं—स्या० । ६. आगमिस्सामि—स्या० । ७. म० पोत्थके नत्थि । ८. मिस्सु—स्या० । ९. पहिणाति—म० । १०. पुच्छित्वा—स्या० । ११. मानेना—स्या० । १२. न वत्ति—स्या०, म० । १३. नयेन—सो०, रो० । १४. तस्मा तं—सो०, रो० । १५. १५. घपानेन—स्या० । १६. १६. अट्ठमासी—म०; अट्ठमासी वा—रो० ।

४-६. निद्रितचीवरस्मि (२८८.१५) ति येन केनचि निद्रानेन निद्रिते
 चीवरस्मि । यस्मा पन^१ तं^२ चीवरं करणेन पि निद्रितं होति, नस्सनादीहि^३
 पि तस्मास्स पदभाजने अत्यमत्तमेव दस्सेतुं भिक्खुनो चीवरं कतं वा^४ होती
 ति आदि वुत्तं । तत्थ कतं ति सूचिकम्मपरियोसानेन कतं, सूचिकम्मपरि-
 योसानं नाम थं किञ्चि सूचिया कत्तब्बं पासपट्टगण्ठिकपट्टपरियोसानं^५, कत्वा 5
 सूचिया^६ पटिसामनं । नट्टं ति चोरादीहि हटं, एतं पि हि करणपलि-
 बोधस्स^७ निद्रितत्ता निद्रितं ति वुच्चति । विनट्टं ति उपचिकादीहि खायितं^८ ।
 दड्ढं ति अगिना दड्ढं । चीवरासा वा उपच्छिन्ना ति “असुकास्मि नाम
 कुले चीवरं लभिस्सामी” ति या चीवरासा उपपन्ना होति, सा वा
 उपच्छिन्ना, एतेसं पि हि^९ करणपलिबोधस्सेव निद्रितत्ता निद्रितभावो 10
 वेदितव्वो ।

R. 630

B. 221

उब्भतस्मि कठिने^१ ति कठिने च उब्भतस्मि । एतेन दुतियस्स^२
 पलिबोधस्स^३ अभावं दस्सेति । त पन कठिनं यस्मा अट्ठसु वा^४ मातिकासु
 एकाय अन्तरुम्भारेण वा उद्धरीयति, तेनस्स निद्देसे “अट्ठन्नं मातिकानं”
 ति आदि वुत्तं । तत्थ “अट्ठिमा, भिक्खवे, मातिका कठिनस्स उम्भाराय - 15
 पक्कमनन्तिका, निद्रानन्तिका, सन्निद्रानन्तिका, नासनन्तिका, सवनन्तिका^५,
 आसावच्छेदिका, सीमातिक्कन्तिका, सहुम्भारा^६” [म० व०-२६८] ति एवं
 अट्ठमातिकायो ति कठिनक्खन्धके आगता । अन्तरुम्भारो पि “सुणातु मे,
 भन्ते, सङ्घो; यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो कठिनं उद्धरेय्य, एसा वत्ति ।
 सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो^७; सङ्घो कठिनं उद्धरति, यस्सायस्मतो खमति, कठि- 20
 नस्स उम्भारो^८, सो तुण्हस्स; यस्स नक्खमति, सो भासेय्य । उब्भतं^९ सङ्घेन
 कठिनं, खमति सङ्घस्स, तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी” [पाचि०-३६२]
 ति एवं भिक्खुनोविभङ्गे आगतो । तत्थ थं वत्तब्बं तं^{१०} आगतद्वानेयेव

१-१. पनेतं-स्या० । २. नासादीहि-सो०; नासनादीहि-स्या० । ३. रो० पोत्यके
 नत्थि । ४. ०वट्टगण्ठिकवट्ट०-सो०, रो० । ५. सूचियं-रो० । ६. ०पळि०-सो०, रो०;
 ०बोधस्सेव-स्या० । ७. खादितं-स्या० । ८. सो०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ९. कथिने-
 म० । एवमुपरि पि । १०-१०. दुतियपळि०-सो०, रो० । ११. स्या० पोत्यके नत्थि ।
 १२. सवण०-सो०, रो० । १३. ससम्भारा-रो० । १४. एय रो० पोत्यके “यदि सङ्घस्स
 पत्तकल्लं” ति अधिको पाठो दिस्सति । १५. उद्धारो-म० । १६. उद्धतं-म० । १७. तं
 सर्वं-स्या० ।

वण्णयिस्साम । इध पन वुच्चमाने पालि आहरितव्वा होति, अत्यो पि वत्तव्वो । वुत्तो पि च^१ न^२ सुविज्जेथ्यो होति, अट्टाने वुत्तत्ताय ।

दसाहपरमं (२८८.१६) ति दस अहानि परमो परिच्छेदो अस्सा ति दसाहपरमो, तं दसाहपरमं कालं धारेतव्वं ति अत्यो । पदभाजने पन
5 अत्यमत्तमेव दस्सेतुं “दसाहपरमता धारेतव्वं” ति वुत्तं । इदं हि वुत्तं होति “दसाहपरमं” ति एत्थ या दसाहपरमता दसाहपरमभावो, अयमेत्तको कालो याव नातिक्रमति ताव धारेतव्वं ति ।

अधिद्वितविकप्पितेसु अपरियापन्नत्ता अतिरेकं चीवरं ति अतिरेकः चीवरं । तेनेवस्स पदभाजने वुत्तं “अनधिद्वितं अविकप्पितं” ति ।

10 छन्नं चीवरानं^१ अज्जतरं^२ ति खोमं, कप्पासिकं, कोसेय्यं, कम्बलं साणं, भङ्गं ति इमेसं छन्नं चीवरानं^३ अज्जतरं । एतेन चीवरस्स जातिं दस्सेत्वा इदानि पमाणं दस्सेतुं “विकप्पनुपगं^४ पच्छिमं^५” ति आह । तस्स पमाणं दीघतो द्वे विदत्थियो, तिरियं विदत्थि । तत्रायं पालि — “अज्जानामि भिक्खवे, आयामेन अट्टङ्गुलं सुगतङ्गुलेन चतुरङ्गुलवित्थतं पच्छिमं
15 चीवरं विकप्पेतुं” [म०व०—३१२] ति ।

तं अतिक्रामगतो निस्सगियं पाचित्तियं ति तं यथावुत्तजातिप्पमाणं चीवरं दसाहपरमं कालं अतिक्रामयतो, एत्थन्तरे यथा अतिरेकचीवरं न होति तथा अकुञ्चतो निस्सगियं पाचित्तियं, तं च चीवरं निस्सगियं होति, पाचित्तियापत्ति चस्स होती ति अत्यो । अथ वा निस्सज्जनं^६ निस्स-
20 गियं, पुञ्चभागे कत्तव्वस्स विनयकम्मस्सेतं नामं । निस्सगियमस्स अत्थी ति निस्सगियमिच्चेव । किं तं ? पाचित्तियं । तं अतिक्रामयतो सनिस्सगियविनयकम्मं^७ पाचित्तियं होती ति अयमेत्थ अत्यो । पदभाजने पन पठमं ताव अत्यविकप्पं दस्सेतुं “तं अतिक्रामयतो निस्सगियं होती” ति मातिकं ठपेत्वा “एकादसे अरुणुग्गमने निस्सगियं होति”, निस्सज्जि-
25 तव्वं” ति वुत्तं । पुन यस्स च निस्सज्जितव्वं, यथा च निस्सज्जितव्वं,

१-१. न च-त्या० । २-२. अज्जतरं चीवरं-तो० । ३. सो०, रो० पोत्यकेणु नात्य । ४-४. विकप्पनुपगपच्छिमं-सो०, रो० । ५. निस्सज्जनं-सो०, रो० । ६. निस्सगियम०-रो० । ७. होती ति-रो० । ८. निस्सज्जितव्वं-सो०, रो० । एतत्तस्मिन् ति .

तं दस्सेतुं “सङ्घस्स वा” ति आदि वुत्तं । तत्थ एकादसे अरुणुग्गमने (२८८.२३) ति एत्थ यं दिवसं चीवरं उप्पन्नं तस्स यो अरुणो, सो उप्पन्न-दिवसनिस्सितो, तस्मा चीवरुपाददिवसेन सद्धि एकादसे अरुणुग्गमने निस्स-गियं होती ति वेदितव्वं । सचे पि बहूनि एकज्झं बन्धित्वा वा वेढेत्वा वा ठपितानि एका व आपत्ति । अवद्धावेठितेसु वत्थुगणनाय आपत्तियो । 5

निस्सज्जित्वा आपत्ति देसेतव्वा ति कथं देसेतव्वा ? यथा खन्धके वुत्तं, कथं च तत्थ वुत्तं ? एवं^३ वुत्तं^३ - “तेन, भिक्खवे, भिक्खुना सङ्घं उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासज्जं करित्वा वुट्ठानं भिक्खूनं पादे बन्धित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अज्जलि पग्गहेत्वा एवमस्स वचनीयो - ‘अहं, भन्ते, इत्थन्नामं आपत्ति आपन्नो, तं पटिदेसेमी’” [चु०व०-१८६] ति । 10
इध पन सचे एकं चीवरं होति “एकं निस्सगियं पाचित्तियं” ति वत्तव्वं । सचे द्वे, “द्वे” ति वत्तव्वं । सचे बहूनि “सम्बहुलानी”^३ ति वत्तव्वं । निस्स-ज्जने पि सचे एकं यथा पालिमेव “इदं मे भन्ते चीवरं” ति वत्तव्वं । सचे द्वे वा बहूनि वा, “इमानि मे, भन्ते, चीवरानि दसाहातिककन्तानि” निस्सगियाणि, इमानाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी” ति वत्तव्वं । पालि वत्तु 15
असक्कोन्तेन अब्बथा पि वत्तव्वं ।

व्यत्तेन भिक्खुना पटिवलेन आपत्ति पटिग्गहेतव्वा ति खन्धके वुत्तनयेनेव पटिग्गहेतव्वा । एवं हि तत्थ वुत्तं - “व्यत्तेन भिक्खुना पटिवलेन सङ्घो आपेतव्वो - ‘सुणातु मे भन्ते सङ्घो, अयं इत्थन्नामो भिक्खु आपत्ति सेरति विवरति उत्तानि’ करोति” देसेति, यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, अहं 20
इत्थन्नामस्स भिक्खुनो आपत्ति पटिग्गहेत्थ्यं’ ति ।

तेन वत्तव्वो ‘पस्ससी’ ति ? ‘आम, पस्सामी’ ति । ओर्यति संवरे-य्यासी” [चु०व०-१८९] ति^४ । द्वीसु पन सम्बहुलासु वा पुरिमनयेनेव वचनभेदो जातव्वो ।

चीवरदाने पि “सङ्घो इमं चीवरं इमानि चीवरानी” ति वत्थुवसेन 25
वचनभेदो वेदितव्वो । गणस्स च पुग्गलस्स च निस्सज्जने पि एसेव नयो ।

१. ० दिवसं निस्सितो-स्या० । २-२. रो० पोत्यके नत्थि । ३. सम्बहुला-सी०, रो० । ४. दसहति०-रो० । ५-५. उत्तानिकरोति-रो०; उत्तानो करोति-सी०, स्या० ।

६. एत्थ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु “साधु सुदुग्ग संवरिस्सामी” ति अधिको पाठो दिस्सति ।

आपत्तिदेसनापटिगगहणेसु पनेत्य अयं पालि — “तेन, भिक्खवे, भिक्खुना सम्बहुले भिक्खू उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा बुद्धानं भिक्खूनं पादे वन्दित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अर्ज्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्सु वचनीया — ‘अहं, भन्ते, इत्यन्नामं आपत्तिं आपन्नो तं पटिदेसेमी’ ति ।
 5 व्यत्तेन भिक्खुना पटिवलेन ते भिक्खू आपेतव्वा — ‘सुणन्तु मे आयस्मन्ता अयं इत्यन्नामो भिक्खु आपत्तिं सरति विवरति उत्तानं करोति देसेति । यदायस्मन्तानं पत्तकल्लं, अहं इत्यन्नामस्स भिक्खुनो आपत्तिं पटि-
 गाण्हेय्यं’ ति ।

R. 611

तेन वत्तव्वो ‘पस्ससी’ ति ? ‘आम, पस्सामी’ ति । ‘आर्याति
 10 संवरेय्यासी’ ति ।

B. 224

तेन भिक्खुना एकं भिक्खुं उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अर्ज्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्स वचनीयो — ‘अहं, आवुसो, इत्यन्नामं आपत्तिं आपन्नो तं पटिदेसेमी’ ति । तेन वत्तव्वो ‘पस्ससी’ ति, आर्याति संवरेय्यासी” [चु० व०—१८६] ति । तत्थ पुरिमनयेनेव आपत्तिया
 15 नामगगहणं वचनभेदो च वेदितव्वो ।

यथा च गणस्स निस्सब्बने एवं द्विन्नं निस्सब्बने पि पालि वेदितव्वा । यदि हि विसेसो भवेय्य, ययेव “अनुजानामि, भिक्खवे, तिण्णन्नं” पारिसुद्धिउपोसथं कातुं, एवं च पन, भिक्खवे, कातव्वो । व्यत्तेन भिक्खुना पटिवलेन ते भिक्खू आपेतव्वा” ति आदिना नयेन “तिण्णन्नं”
 20 पारिसुद्धिउपोसथं कातुं” ति वत्वा पुन “अनुजानामि, भिक्खवे, द्विन्नं पारिसुद्धिउपोसथं कातुं, एवं च पन, भिक्खवे, कातव्वो । थेरेन भिक्खुना एकंसं उत्तरासङ्गं” ति आदिना नयेन विसुंयेव द्विन्नं पारिसुद्धिउपोसथो वुत्तो, एवं इधा पि विसुं पालि वदेय्य, यस्मा पन नत्थि, तस्मा अवत्वा गतो ति, गणस्स वुत्ता पालियेवेत्थ पालि ।

25

आपत्तिपटिगगहणे पन अयं विसेसो, यथा गणस्स निस्सज्जित्वा आपत्तिया देसियमानाय आपत्तिपटिगगहको भिक्खु अत्ति ठपेति, एवं अट्ठपेत्वा^१ द्वीसु अब्बतरेन यथा एकपुग्गलो पटिगगहाति, एवं आपत्ति

परिगृहेतव्या । द्विन्नं हि अत्तिट्ठपना^१ नाम नत्थि, यदि सिया द्विन्नं पारिसुद्धिउपोसथं विसुं न वदेय्य ।

निस्सट्ठचीवरदाने पि यथा^२ “इमं चीवरं आयस्मतो दम्मी” ति एको वदति, एवं “इमं मयं^३ चीवरं आयस्मतो देमा” ति वत्तुं वट्टति । इतो गृह्णतरानि हि अत्तिट्ठितिकम्मानि पि “अपलोकेत्वा कातव्वानी” ति 5 वुत्तानि अत्थि, तेसं एतं अनुलोमं निस्सट्ठचीवरं पन दातव्वमेव अदातुं न लब्भति, विनयकम्ममत्तं हेतं । न तं तेन सङ्खस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा दिन्नमेव होती ति ।

१०. दसाहातिकन्ते^४ अतिकन्तसञ्जी (२८६.२१)ति दसाहं अतिक्कन्ते^५ चीवरे “अतिक्कन्तं इदं” ति एवंसञ्जी, दसाहे वा अतिक्कन्ते “अतिक्कन्तो 10 दसाहो” ति एवंसञ्जी । निस्सग्गियं पाचिच्चियं ति न इध सञ्जा रक्खति । यो पि^६ एवंसञ्जी, तस्स^७ पि तं चीवरं निस्सग्गियं पाचित्तियापत्ति च । सनिस्सग्गियविनयकम्मं^८ वा पाचित्तियं ति उभो पि अत्थविकप्पा युज्जन्ति । एस नयो सब्बत्थ ।

अविस्सज्जिते विस्सज्जितसञ्जी ति कस्सचि अदिन्ने अपरिच्चत्ते 15 “परिच्चत्तं मया” ति एवंसञ्जी ।

अनट्ठे नट्टसञ्जी ति अत्तनो चीवरेण सद्धिं बहूनि अञ्जेसं चीवरानि एकतो ठपितानि चोरा हरन्ति । तत्रेसं^९ अत्तनो चीवरे अनट्ठे नट्टसञ्जी होति । एस नयो अविनट्टादीसु पि ।

अविलुत्ते ति एत्थ पन गव्वं भिन्दित्वा पसय्हावहारवसेन अविलुत्ते 20 ति वेदितव्वं ।

अनिस्सज्जित्वा परिभुज्जति आपत्ति दुक्कटस्सा ति सर्कि निवत्थं वा सर्कि पारुत्तं वा कायतो अमोचेत्वा दिवसं पि विचरति^{१०}, एका व आपत्ति । मोचेत्वा^{११} मोचेत्वा^{१२} निवासेति वा पारुपति वा पयोगे पयोगे दुक्कटं । दुन्निवत्थं वा दुप्पारुत्तं वा सण्ठपेन्तस्स अनापत्ति । अञ्जस्स 25

१. ठपना-रो० । २. यथापि-सो०, रो० । ३. स्या० पोत्थके नत्थि । ४. दसाहो-रो० । ५. अतिक्कन्ते-सो० । ६. हि-सो०; रो० पोत्थके नत्थि । ७. तस्सा-स्या० । ८. निस्सग्गिय-स्या० । ९. तत्रेसो-स्या० । १०. चरति-सो०, रो० । ११-१२. तं मोचेत्वा-स्या०; मोचेत्वा-सो०, रो०

तं^१ परिभुञ्जतोऽपि अनापत्ति, “अनापत्ति अञ्जेन कतं पटिलमित्वा परि-
भुञ्जती” [पारा०-३२६] ति आदिवचनं चेत्य साधकं । अनतिक्रान्ते अति-
वक्रान्तसञ्चिनो वेमतिकस्स च दुक्कटं परिभोगं सन्वाय वुत्तं ।

- ११-१२. “अनापत्ति अन्तोदसाहं अधिट्ठेति, विकप्पेती” (२६०.३)
५ ति एत्थ पन अधिट्ठानुपगं^२ विकप्पनुपगं^३ च वेदितव्वं । तत्रायं पालि - अय-
खो भिक्खून् एतदहोसि - “यानि तानि भगवता अनुञ्जातानि ‘तिचीवरं’ ति
वा ‘वस्सिकसाटिका’ ति वा ‘निसीदनं’ ति वा ‘पच्चत्यरणं’ ति वा ‘कण्डु-
प्पटिच्छादी’ ति वा मुखपुञ्छनचोळकं^४ ति वा परिक्खारचोळकं^५ ति वा
सञ्चानि तानि अधिट्ठातव्वानी ति नु खो उदाहु विकप्पेतव्वानी” ति,
१० भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं—

“अनुजानामि, भिक्खवे, तिचीवरं अधिट्ठातुं न विकप्पेतुं; वस्सिक-
साटिकं वस्सानं^६ चातुमासं^७ अधिट्ठातुं ततो परं विकप्पेतुं; निसीदनं अधि-
ट्ठातुं न विकप्पेतुं; पच्चत्यरणं अधिट्ठातुं न विकप्पेतुं; कण्डुप्पटिच्छादि^८ याव
R. 643 आवाधा अधिट्ठातुं ततो परं विकप्पेतुं; मुखपुञ्छनचोळकं^९ अधिट्ठातुं न
१५ विकप्पेतुं; परिक्खारचोळकं^{१०} अधिट्ठातुं न विकप्पेतुं” [म०व०-३१२] ति ।

B. 216

“तत्थ तिचीवरं” अधिट्ठहन्तेन रजित्वा कप्पविन्दुं अत्वा पमाणयुत्त-
मेव अधिट्ठातव्वं । तस्स पमाणं उक्कट्टपरिच्छेदेन सुगतचीवरतो ऊनकं
वट्ठति, लामकपरिच्छेदेन^{११} सङ्घाटिया उत्तरासङ्गस्स च दीघतो मुट्ठिपञ्चकं
तिरियं मुट्ठित्तिकं^{१२} पमाणं वट्ठति । अन्तरवासको दीघतो मुट्ठिपञ्चको तिरियं
२० द्विहत्योऽपि वट्ठति । पारुपणेन^{१३} पि हि सक्का नाभि पटिच्छादेतुं ति ।
वुत्तप्पमाणतो पन अतिरेकं च^{१४} ऊनकं च परिक्खारचोळकं ति अधिट्ठातव्वं ।

तत्थ यस्मा “द्वे चीवरस्स अधिट्ठाना” - कायेन वा अधिट्ठेति,
वाचाय वा अधिट्ठेती” [परि०-२१५] ति वुत्तं, तस्मा पुराणसङ्घाटि

१. तन्तर्द-स्या० । २. ०ट्ठानु-सी०, स्या०, रो० । ३. ०नुपगं-सी०, स्या०, रो० ।
४. कण्डुपटि-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ५. ०चोळ-म०; ०पुञ्जन-रो० । एवमु-
परि पि । ६. ०चोळ-म० । ७. वस्सानस्स-स्या० । ८. चातुम्मासं-स्या० । ९. कण्डुपटि-सी०,
स्या०, रो० । १०. ०चोळ-सी०; ०पुञ्जनचोळ-रो० । ११. चोळ-सी०, रो० । एवमुपरि
पि । १२. ०व-स्या० । १३. मुट्ठित्तिकं-स्या० । १४. निवासनेन पारुपणेन-स्या०; ०पनेन-
म० । १५. म० पोत्थके नस्ति । १६. ०ट्ठानानि-स्या० ।

“इमं सङ्घाटि पच्चुद्धरामी” ति पच्चुद्धरित्वा नवं^२ सङ्घाटि^३ हत्येन गहेत्वा^४ “इमं सङ्घाटि अधिद्वामी” ति चित्तेन आभोगं कत्वा काय- विकारं करोन्तेन कायेन अधिद्वान्त्वा^५ । इदं कायेन अधिद्वानं, तं येन केनचि सरीरावयवेन अफुसन्तस्स न वट्टति । वाचाय अधिद्वाने पन वचीभेदं कत्वा वाचाय अधिद्वाने पन वचीभेदं कत्वा वाचाय अधिद्वाने ५ तन्त्वा । तत्र दुविधं अधिद्वानं—सचे हत्यपासे होति “इमं सङ्घाटि अधिद्वामी” ति वाचा भिन्दितत्वा । अथ अन्तोगम्भे वा उपरिपासादे वा सामन्तविहारे वा होति ठपितद्वान सल्लक्खेत्वा “एतं सङ्घाटि अधिद्वामी” ति वाचा भिन्दितत्वा । एस नयो उत्तरासङ्गे अन्तरवासके च । नाममत्तमेव हि विसेसो । तस्मा सव्वानि सङ्घाटि उत्तरासङ्गं अन्तर- १० वासकं ति एवं अत्तनो नामेनेव अधिद्वान्त्वा । सचे अधिद्वहित्वा ठपित- वत्येहि सङ्घाटिआदीनि करोति, निद्विते रजने च कप्पे च इमं “पच्चुद्ध- रामी” ति पच्चुद्धरित्वा पुन अधिद्वान्त्वा । अधिद्वितेन पन सद्धि महन्त- तरमेव दुतियपट्ठ^६ वा खण्डं वा संसिब्वन्तेन पुन अधिद्वान्त्वमेव^७ । समे^८ वा खुद्दके वा अधिद्वानकिच्चं नत्थि ।

15

तिचीवरं एन परिक्खारचोळकं अधिद्वानुं वट्टति न वट्टती ति ? महा- पदुमत्येरो किराह —“तिचीवरं तिचीवरमेव अधिद्वान्त्वं । सचे परिक्खार- चोळाधिद्वानं लभेय्य उदोसितसिक्खापदे परिहारो निरत्थको भवेय्या” ति । एवं वुत्ते किर अवसेसा भिक्खु आहंसु — “परिक्खारचोळकं पि भगवता व अधिद्वान्त्वं ति वुत्तं, तस्मा वट्टती” ति । महापच्चरियं ति वुत्तं २० “परिक्खारचोळकं नाम पाठेक्कं निधानमुखमेतं ति^९ तिचीवरं परिक्खार- चोळकं ति अधिद्वहित्वा परिभुञ्जितुं वट्टती ति । उदोसितसिक्खापदे पन तिचीवरं अधिद्वहित्वा परिहरन्तस्स परिहारो वुत्तो” ति । उभतोविभङ्ग- भाणको पुण्णवालिकवासी^{१०} महात्तिस्सत्येरो पि किराह^{११}—“मयं^{१२} पुब्बे^{१३} महाथेरानं अस्सुम्हा^{१४}, अरञ्जवासिनो भिक्खु एक्खसुसिरादीसु चीवरं ठपेत्वा २५

R. 644

B. 227

१-१. रो० पोत्थके नत्थि । २-२. नय०—स्या० । ३. वा सरीरावयवे ठपेत्वा वा— स्या० । ४. ठत्त्वं—रो० । ५. ०पट्ठं—स्या० । ६. ०त्त्वं—सो०, स्या०, रो० । ७. समये— रो० । ८. उदोसित०—सो०, स्या०, रो० । ९. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. ०वाळिक०— रो० । ११. किर ब्राह्म—स्या० । १२-१२. पुब्बे मयं—स्या० । १३. पयस्य—म० ।

पधानं पदहनत्याय गच्छन्ति । सामन्तविहारे धम्मसवनत्याय गतानं च
 नेसं^१ सुरिये^२ उट्ठिते सामणेरा वा दहरभिक्षू वा पत्तचोवरं गहेत्वा गच्छन्ति,
 तस्मा सुखपरिभोगत्थं तिचोवरं परिकखारचोळकं ति^३ अधिट्ठातुं वट्टती^४ ति ।
 महापच्चरियं पि वुत्तं पुब्बे आरब्भका भिक्षू अयद्धसीमायं दुप्परिहारं ति
 5 परिकखारचोळमेव अधिट्ठहित्वा परिभुञ्जामू^५ ति ।

“वस्सिकसाटिका” अनतिरित्तप्पमाणा नामं गहेत्वा वुत्तनयेनेव
 चत्तारो वस्सिके मासे अधिट्ठातव्वा, ततो परं पच्चुद्धरित्वा विकप्पेतव्वा ।
 वण्णभेदमत्तरत्ता पि चे सा वट्टति । द्वे पन न वट्टन्ति । “निसीदनं” वुत्त-
 नयेन अधिट्ठातव्वमेव, तं च खो पमाणयुत्तं एकमेव, द्वे न वट्टन्ति ।
 10 “पच्चत्तरणं” पि अधिट्ठातव्वमेव, तं पन महन्तं पि वट्टति, एकं पि
 वट्टति^६, वहूनि पि वट्टन्ति । नीलं पि पीतं पि सदसं पि पुप्फदसं पी ति
 सव्वप्पकारं वट्टति । सकिं अधिट्ठितं^७ अधिट्ठितमेव^८ होति । “कण्डुप्पटि-
 च्छादि” याव आवाधो अत्थि, ताव पमाणिका अधिट्ठातव्वा । आवाधे
 R. 645 वूपसन्ते पच्चुद्धरित्वा विकप्पेतव्वा, एका व वट्टति । “मुखपुञ्छनचोळकं”
 15 अधिट्ठातव्वमेव, याव एकं घोवीयति, ताव अब्भं परिभोगत्याय इच्छि-
 तव्वं ति द्वे पि^९ वट्टन्ति । अपरे पन थेरा “निधानमुखमेतं” वहूनि पि
 वट्टन्ती^{१०} ति वदन्ति । परिकखारचोळे गणना नत्थि, यत्तकं इच्छति
 तत्तकं अधिट्ठातव्वमेव । थविका पि परिस्सावनं पि विकप्पनुपगं पच्छिम-
 चोवरप्पमाणं “परिकखारचोळकं” ति अधिट्ठातव्वमेव । वहूनि एकतो कत्वा
 20 “इमानि चोवरानि परिकखारचोळानि अधिट्ठामी” ति अधिट्ठातुं पि
 वट्टतियेव । भेसज्जनवकम्ममातापितुन्नं^{११} अत्याय ठप्पेत्तेन पि अधिट्ठातव्व-
 मेव । महापच्चरियं पन “अनापत्ती” ति वुत्तं । मञ्चमिसि^{१२} पीठकमिसि^{१३}
 विम्बोहनं पावारो कोजवो ति एतेसु पन सेनासनपरिकखारत्याय
 दिन्नपच्चत्तरणे^{१४} च अधिट्ठानकिच्चं नत्थियेव ।

१. सेट-रो० । २. सुरिये-म० । ३. स्या० पोतयके नत्थि; ति वा-सी०, रो० ।
 ४. सी०, रो० पोतयके नत्थि । ५-५. अधिट्ठातव्वमेव-रो० । ६. म० पोतयके नत्थि ।
 ७. निदान-सी०, रो० । ८. नाम-स्या० । ९. मातापितुं आदीनं-स्या०, म० ।
 १०. मिसि-स्या० । ११. रणेनु-स्या० ।

अधिद्वितचीवरं पन परिभुज्जतो कथं अधिद्वानं विजहती ति ?
 अञ्जस्स दानेन, अच्छिन्दित्वा गहणेन, विस्सासग्गाहेन^१, हीनायावत्तनेन,
 सिक्खापच्चखानेन^२, कालंकिरियाय^३, लिङ्गपरिवत्तनेन, पच्चुद्धरणेन, छिद्द-
 भावेना ति इमेहि नवहि कारणेहि विजहति । तत्थ पुरिमेहि अद्वहि
 सब्बचीवरानि अधिद्वानं विजहन्ति, छिद्दभावेन पन तिचीवरस्सेव 5
 सब्बअट्ठकथासु^४ अधिद्वानविजहनं वुत्तं, तं च नखपिट्ठिप्पमाणकेन^५ छिद्देन ।
 तत्थ नखपिट्ठिप्पमाणं कनिट्ठुल्लिनखवसेन वेदितब्बं, छिद्दं च विनिविद्ध-
 छिद्देमेव । छिद्दस्स हि अब्भन्तरे एकतन्तु चे पि अच्छिन्नो होति, रक्खति ।
 तत्थ सङ्घाटिया च उत्तरासङ्गस्स च दीघन्ततो विदत्थिप्पमाणस्स
 तिरियन्ततो अङ्गुलप्पमाणस्स पदेसस्स ओरतो छिद्दं अधिद्वानं भिन्दति, 10
 परतो^६ न भिन्दति^७ । अन्तरवासकस्स पन दीघन्ततो विदत्थिप्पमाणस्सेव
 तिरियन्ततो चतुरङ्गुलप्पमाणस्स पदेसस्स ओरतो छिद्दं अधिद्वानं भिन्दति,
 परतो^८ न भिन्दति । तस्मा जाते हि^९ छिद्दे तं चीवरं अतिरेकचीवरद्वाने
 तिद्वति, सूचिकम्मं कत्वा पुन अधिद्वानं । महासुम्मत्येरो पनाह—“पमाण-
 चीवरस्स यत्थ कत्थचि छिद्दं अधिद्वानं भिन्दति, महन्तस्स पन पमाणतो 15
 बहि छिद्दं अधिद्वानं न भिन्दति, अन्तोजातं भिन्दती” ति । करवीक-
 तिससत्येरो आह—“खुद्दकं महन्तं नप्पमाणं^{१०}, द्वे चीवरानि पारूपन्तस्स
 वामहत्ये सङ्घरित्वा^{११} ठपितद्वाने छिद्दं अधिद्वानं न भिन्दति, ओरभागे
 भिन्दति । अन्तरवासकस्सा^{१२} पि ओवट्टिकं करोन्तेन सङ्घरितद्वाने^{१३} छिद्दं न
 भिन्दति, ततो ओरं भिन्दती” ति । अन्धकट्टकथाय पन तिचीवरे 20
 महासुम्मत्येखादं पमाणं कत्वा उत्तरि पि इदं वुत्तं “पच्छिमं^{१४} पमाणं^{१५}
 अधिद्वानं रक्खती” ति । परिकखारचोळे दीघसो अट्ठङ्गुले सुगतङ्गुलेन तिरियं
 चतुरङ्गुले यत्थ कत्थचि छिद्दं अधिद्वानं विजहति । महन्ते चोळे ततो
 परेन छिद्दं अधिद्वानं न विजहति । एस नयो सब्बेसु अधिद्वानब्बक- 25
 चीवरेसू^{१६} ति ।

१. विस्सासग्गाहेन—सो०, रो० । २. ०णेन—रो० । ३. काल०—सो०, स्या०, रो० ।
 ४. सब्बट्टकथासु—सो०, स्या०, रो० । ५. ०प्पमाणेन—म० । ६-६. सो०, स्या०, रो० पोत्थवेसु
 नरिय । ७. पारतो—सो०, रो० । ८. स्या०, म० पोत्थवेसु नरिय । ९. न पमाणं—
 म० । १०. संहरित्वा—सो०, रो० । ११. ०वासकस्स—म० । १२. सङ्घट्टि०—रो० ।
 १३-१३. पच्छिमप्पमाणं—स्या०, म० । १४. ०सब्बकेसु चीवरेसू—स्या०, म० । एवमुपरि पि ।

तस्य यस्मा सव्वेसं पि अधिदुताव्यकचीवरानं विकप्पनुपगपच्छिम-
 प्यमाणतो^१ अञ्ज^२ पच्छिमप्यमाणं नाम नत्थि, यं हि निसीदनं-कण्डु-
 प्पटिच्छादि-वस्सिकसाटिकानं^३ पमाणं वुत्तं, तं उक्कट्टं, ततो उत्तरि पटि-
 सिद्धत्ता न पच्छिमन्ततो हेट्ठा अप्पटिसिद्धत्ता । तिचीवरस्सा^४ पि सुगत-
 ५ चीवरप्यमाणतो ऊनकत्तं उक्कट्टप्यमाणमेव । पच्छिमं पन विमुं सुते
 वुत्तं नत्थि । मुखपुञ्ज्जन-पच्चत्यरण-परिक्खारचोळानं उक्कट्टपरिच्छेदो नत्थि-
 येव । विकप्पनुपगपच्छिमेन पन पच्छिमपरिच्छेदो^५ वुत्तो । तस्मा यं ताव
 अन्धकट्टकथायं “पच्छिमं पमाणं अधिदुतानं रक्खती” ति वत्वा तस्य
 परिक्खारचोळस्सेव सुगतङ्गुलेन अट्टङ्गुलचतुरङ्गुलं^६ पच्छिमप्यमाणं^७
 १० दस्सेत्वा इतरेसं तिचीवरादीनं मुट्ठिपञ्चकादिभेदं^८ पच्छिमप्यमाणं सन्वाय
 “एस नयो सव्वेसु अधिदुताव्यकचीवरेमू” ति वुत्तं, तं न समेति ।

करवीकतिस्सत्येखादे^९ पि दीघन्ततोयेव छिद्दं दस्सितं, तिरियन्ततो
 न दस्सितं, तस्मा सो अपरिच्छिन्नो । महासुम्मत्येखादे “पमाणचीवरस्स
 यत्थ कत्थचि छिद्दं अधिदुतानं भिन्दति, महन्तस्स पन” पमाणतो वहि छिद्दं
 १५ अधिदुतानं न भिन्दती” ति वुत्तं । इदं पन न वुत्तं — “इदं नाम पमाणचीवरं
 इतो उत्तरि महन्तं चीवरं” ति । अपि चेत्य तिचीवरादीनं मुट्ठिपञ्चकादिभेदं
 पच्छिमप्यमाणं ति अविप्पेतं । तस्य यदि पच्छिमप्यमाणतो वहि छिद्दं
 अधिदुतानं न भिन्देय्य, उक्कट्टपत्तस्सा पि मज्झिमपत्तस्स वा ओमकप्यमाणतो
 वहि छिद्दं अधिदुतानं न भिन्देय्य, न च न भिन्दति । तस्मा अयं पि वादो
 २० अपरिच्छिन्नो ।

यो पनायं सव्वपठमो अट्टकथावादो, अयमेवेत्थ” पमाणं । कस्मा ?
 परिच्छेदसम्भावतो^{१०} । तिचीवरस्स हि पच्छिमप्यमाणं च छिद्दप्यमाणं च
 छिद्ददुष्पत्तिदेसप्यमाणं^{११} च सव्वअट्टकथासुयेव^{१२} परिच्छिन्दित्वा वुत्तं, तस्मा
 स्वेव वादो पमाणं । अट्ठा हि सो भगवतो अधिप्पायं अनुगन्त्वा वुत्तो ।
 २५ इतरेसु पन नेव परिच्छेदो अत्थि, न पुट्ठापरं समेती ति ।

१. ८३५-सी०, स्या०, रो० । २. ऊनकं अञ्ज-स्या० । ३. ०पटिच्छादन०-रो० ।
 ४. ०चीवरस्स-स्या० । ५. परिच्छेदो-स्या० । ६-६. अट्टङ्गुले-रो०; ०चतुरङ्गुलपच्छिम-
 स्या०, म० । ७. ०पमेदं-म० । ८. ०सव्वेसु चीवरेमू-स्या०, म० । ९. करवीक-स्या० ।
 १०. स्या० पोत्थके नत्थि । ११. अपमेत्थ-स्या० । १२. ०सम्भावतो-रो० । १३. छिद्दप्येद-
 स्या० । १४. सव्व-सी०, रो० ।

यो पन दुब्बलट्ठाने पठमं अगळं^१ दत्त्वा पच्छा दुब्बलट्ठानं छिन्दित्वा^२ अपनेति, अधिट्ठानं न भिज्जति । मण्डलपरिवत्तने पि एसेव नयो । दुपट्टस्स एकास्मि पटले छिहे वा जाते गळिते^३ वा अधिट्ठानं न भिज्जति, खुद्दकीवरं^४ महत्तं करोति, महत्तं वा खुद्दकं करोति, अधिट्ठानं न भिज्जति । उभो कोटियो मज्झे करोन्तो सचे पठमं छिन्दित्वा पच्छा घटेति, अधिट्ठानं^५ भिज्जति । अथ घटेत्वा^६ छिन्दति, न भिज्जति, रज्जोहि धोवापेत्वा सेतं कारापेत्तस्सा पि अधिट्ठानं अधिट्ठानमेवा ति । अयं ताव “अन्तोदसाहं^७ अधिट्ठेति विकप्पेत्ती” (२६०.३) ति एत्थ अधिट्ठाने विनिच्छयो ।

R. 64B

विकप्पने पन द्वे विकप्पना – सम्मुखाविकप्पना च^८ परम्मुखाविकप्पना च । कथं सम्मुखाविकप्पना होती^९ ति^{१०} ? चीवरानं एकवहुभावं सन्निहिता-सन्निहितभावं च अत्वा “इमं चीवरं” ति वा ‘इमानि चीवरानी’ ति वा ‘एतं चीवरं’ ति वा ‘एतानि चीवरानी’” ति वा वत्वा^{११} “तुय्हं विकप्पेमी” ति वत्तब्बं, अयमेका सम्मुखाविकप्पना । एत्तावता निधेतुं वट्ठति, परिभुज्झितुं पन^{१२} विस्सज्जेतुं^{१३} वा अधिट्ठातुं वा न वट्ठति । “मय्हं सन्तकं, मय्हं सन्तकानि परिभुज्झ वा विस्सज्जेहि वा यथापच्चयं वा करोही” ति एवं पन^{१४} वुत्ते पच्चुद्धारो नाम होति । ततोप्पभुति परिभोगादयो पि वट्ठन्ति ।

B. 230

अपरो पि^{१५} नयो – तथेव चीवरानं एकवहुभावं सन्निहिता-सन्निहितभावं च अत्वा तस्सेव भिक्खुनो सन्तिके “इमं चीवरं” ति वा ‘इमानि चीवरानी’ ति वा ‘एतं चीवरं’ ति वा ‘एतानि चीवरानी’” ति वा वत्वा पञ्चसु सहधम्मिकेसु अज्जतरस्स अत्तना^{१६} अभिधित्तस्स यस्स कस्सचि^{१७} नामं गहेत्वा “तिस्सस्स भिक्खुनो विकप्पेमी” ति वा ‘तिस्साय भिक्खुनिया, सिक्खमानाय, तिस्सस्स सामणेस्स, तिस्साय सामणेरिया विकप्पेमी’” ति वा वत्तब्बं, अयं अपरा पि सम्मुखाविकप्पना । एत्तावता निधेतुं वट्ठति, परिभोगादीसु पन एकं पि न वट्ठति । तेन पन भिक्खुना “तिस्सस्स भिक्खुनो सन्तकं...पे०...तिस्साय सामणेरिया सन्तकं परिभुज्झ वा^{१८}

१. अगळं-सो०, रो० । २. छिन्दित्वा-स्या० । ३. गळिते-स्या० । ४. खुद्दकं चीवरं-स्या०, म० । ५. पच्छा-स्या० । ६. सो०, रो० पोत्थेसु नत्थि । ७-७. होति-रो० । ८. म० पोत्थे नत्थि । ९. या-स्या० । १०. विस०-स्या० । एवमुपरि पि । ११. सो०, स्या०, रो० पोत्थेसु नत्थि । १२. अत्तनो-सो०, रो० ।

विस्सज्जेहि वा यथापचयं वा करोही” ति वुत्ते पच्चुद्धारो नाम होति ।
ततोप्पभुति परिभोगादयो पि वट्टन्ति ।

कथं परम्मुखाविकप्पना होतो’ ति’ ? चीवरानं तथेव एकवहुभावं
सन्निहिता-सन्निहितभावं च अत्वा “इमं चीवरं’ ति वा ‘इमानि चीवरानी’
5 ति वा ‘एतं चीवरं’ ति वा ‘एतानि चीवरानी’” ति वा वत्वा “तुहं
विकप्पनत्थाय दम्मी” ति वत्तब्बं । तेन वत्तब्बो — “को ते मित्तो वा
सन्दिट्ठो वा” ति ? ततो इतरेन पुरिमनयेनेव “तिस्सो भिक्खु ति
वा...पे०...तिस्सा सामणेरो” ति वा वत्तब्बं । पुन तेन भिक्खुना “अहं^१
तिस्सस्स भिक्खुनो दम्मी ति वा...पे०...तिस्साय सामणेरिया दम्मी” ति
10 वा वत्तब्बं, अयं परम्मुखाविकप्पना । एत्तावता निघेतुं वट्टति, परिभोगा-
दीसु पन एकं पि न वट्टति । तेन पन भिक्खुना दुतियसम्मुखाविकप्पनायं
वुत्तनयेनेव “इत्थन्नामस्स सन्तकं परिभुञ्ज वा विस्सज्जेहि वा यथापचयं
वा करोही” ति वुत्ते पच्चुद्धारो नाम होति । ततोप्पभुति परिभोगादयो पि
वट्टन्ति ।

R. 649

B 231 15

द्विन्नं^२ विकप्पनानं किं नानाकरणं ? सम्मुखाविकप्पनायं^३ सयं
विकप्पेत्वा परेन पच्चुद्धारापेति । परम्मुखाविकप्पनाय परेनेव विकप्पेत्वा
परेनेव पच्चुद्धारापेति, इदमेत्य नानाकरणं । सचे पन यस्स विकप्पेति, सो
पञ्चस्तिकोविदो न होति, न जानाति पच्चुद्धरितुं, तं चीवरं गहेत्वा
अञ्जस्स व्यत्तस्स सन्तिकं गत्वा पुन विकप्पेत्वा पच्चुद्धारापेतब्बं ।
20 विकप्पितविकप्पना नामेसा वट्टति । अयं “विकप्पेती” (२६०.३)ति
इमास्मि पदे विनिच्छयो ।

“अनुजानामि भिक्खवे तिचीवरं अधिट्ठातुं न विकप्पेतुं” ति
आदिवचनतो च इदं “विकप्पेती” ति अविसेसेन वुत्तवचनं विरुद्धं वि
दिस्सति, न च विरुद्धं तथागता भासन्ति । तस्मा एवमस्स अत्थो वेदितब्बो,
25 तिचीवरं तिचीवरसङ्घेपेन^४ परिहरतो अधिट्ठातुमेव अनुजानामि, न
विकप्पेतुं । वस्सिकसाटिकं पन चातुमासतो^५ परं विकप्पेतुमेव न अधिट्ठातुं ।
एवं च सति यो तिचीवरे एकेन चीवरेन विप्पवसितुकामो होति, तस्स

१-१. होति-रो० । २. वा सम्मतो वा-स्या० । ३. अयं-स्या० । ४. ०पि-स्या० ।
५. ०नाप-स्या०, म० । ६. पेनेव-म० । ७. चतु-रो० ।

चीवराधिष्ठानं^१ पञ्चुद्धरित्वा विप्पवाससुखत्थं विकप्पनाय ओकासो दिन्नो होति । दसाहातिकमे^२ च^३ अनापत्ती ति एतेन उपायेन सब्बत्थविकप्पनाय अप्पटिसिद्धभावो वेदितव्वो ति ।

विस्सज्जेती (२६०.३) ति अज्जस्स देति । कथं पन दिन्नं होति, कथं^४ गहितं ? “इदं^५ तुय्हं देमि ददामि दज्जामि ओणोजेमि परिच्चजामि^६ ५ निस्सज्जामि^७ विस्सज्जामी^८ ति वा “इत्थन्नामस्स देमि...पे०...विस्सज्जामी” ति वा वदति, सम्मुखा पि परम्मुखा पि दिन्नंयेव होति । “तुय्हं गण्हाही” ति वुत्ते “मय्हं गण्हामी” ति वदति, सुदिन्नं सुग्गहितं च । “तव सन्तकं करोहि, तव सन्तकं होतु, तव सन्तकं करिस्ससी^९” ति वुत्ते “मम सन्तकं करोमि, मम सन्तकं होतु, मम सन्तकं करिस्सामी” ति वदति, १० दुद्दिन्नं दुग्गहितं च । नेव दाता दातुं जानाति, न इतरो गहेतुं । सचे पन “तव सन्तकं करोही” ति वुत्ते “साधु, भन्ते, मय्हं गण्हामी” ति गण्हाति^{१०}, सुग्गहितं । सचे पन “एको गण्हाही” ति वदति, इतरो “न गण्हामी” ति पुन सो “दिन्नं मया तुय्हं, गण्हाही” ति वदति, इतरो पि “न मय्हं इमिना अत्थो” ति वदति । ततो पुरिमो पि “मया दिन्नं” ति दसाहं १५ अतिकामेति, पच्छिमो पि “मया पटिविखत्तं” ति । कस्स आपत्ती ति ? न कस्सचि आपत्ति^{११} । यस्स पन रुचति, तेन अधिद्वहित्वा परिभुञ्जितव्वं ।

R. 650

यो पन अधिद्वाने वेमतिको, तेन किं कातव्वं ? वेमतिकभावं आरोचेत्वा सचे अनधिद्वितं भविस्सति, एवं मे कप्पियं होती ति वत्वा वुत्तनयेनेव निस्सज्जितव्वं । न हि एवं जानापेत्वा विनयकम्मं करोन्तस्स २० मुसावादो होति । केचि पन “एकेन भिक्खुना विस्सासं गहेत्वा पुन दिन्नं वट्टती” ति वदन्ति, तं न युज्जति । न हि तस्सेतं विनयकम्मं, नापि तं एतकेन अज्जं वत्थुं होति ।

B. 232

नस्सती ति आदि उत्तानत्यमेव । यो न ददेय्य आपत्तिं दुक्कटस्सा ति एत्थ “मय्हं दिन्नं इमिना” ति इमाय सज्जाय न देन्तस्स दुक्कटं । २५

१. ति०-म० । २. दसाहं-रो० । ३. स्या० पोत्थके नस्ति । ४. कथं च-स्या० ।

५. इमं-म० । ६-६. निस्सज्जामि विस्सज्जेमि-रो०; विस्सज्जामि निस्सज्जामी-म० । एवमुपरि पि ।

७. होतो-रो० । ८. गण्हाति-रो० । ९. दुग्गहितं सुग्गहितं-स्या० । १०. सोः, रो०

पोत्थकेषु नस्ति ।

तस्स सन्तकभाव पन अत्वा लेसेन अच्छिन्दन्तो भण्ड अग्धापेत्वा कारेतन्वो ति ।

समुद्धानादीसु इदं सिक्खापद कठिनसमुद्धानं नाम कायवाचतो^१ च समुद्वाति कायवाचाचित्ततो च^२, अतधिद्धानेन च अविकप्पनेन च आपज्जतो^३ अकिरिया^४, सञ्जाय अमावे^५ पि न मुच्चति, अजानन्तो पि आपज्जती ति नोसञ्जाविमोक्ख, अचित्तक, पण्णत्तिवज्ज, कायकम्म, वचीकम्म, तिचित्त, तिवेदन ति ।

२. दुत्तियनिस्सग्गियं

उदोसितसिक्खापदवण्णना

R 651

१३. तेन समयेन बुद्धो भगवा (२६०.६) ति उदोसितसिक्खापद^१ । तत्थ सन्तरुचरेना ति अन्तरं ति अन्तरवासको बुच्चति, उत्तरं ति उत्तरासङ्गो, सह 10 अन्तरेन उत्तर सन्तरुत्तर, तेन सन्तरुत्तरेन, सहअन्तरवासकेन उत्तरासङ्गेना ति अत्यो । कण्णकित्तानी ति सेदेन फुट्ठोकासेसु सञ्जातकालसेतमण्डलानि^२ । अहसा^३ खो आयस्मा आनन्दो सेनासनचारिकं आहिण्डन्तो ति थेरो किर भगवति दिवा पटिसल्लानत्याय गन्वकुटि पविट्ठे त ओकास लभित्वा दुन्ति-क्खित्तानि दारुभण्डमत्तिकभाण्डानि पटिसामेन्तो असम्मदुद्धान सम्मज्जतो 15 गिलानेहि भिक्खूहि सद्धि पटिसन्धार करोन्तो तेस भिक्खून सेनासनद्वान सम्पत्तो अहस । तेन वुत्त — “अहसा^४ खो आयस्मा आनन्दो सेनासन-चारिक आहिण्डन्तो” ति ।

B 233

१४-१६. अविप्पवाससम्मृत्ति^१ दातुं ति अविप्पवासे सम्मुत्ति अविप्पवाससम्मृत्ति, अविप्पवासाय वा सम्मुत्ती^२ ति^३ अविप्पवाससम्मृत्ति । 20 को पनेत्थ आनिससो ? येन चीवरेन विप्पवसति, त निस्सग्गिय न होति, आपत्ति^४ च न^५ आपज्जति^६ । कित्तककाल ? महासुम्मत्थेरो ताव आह —

१ वयिन —म० । २ २ कायवाचातो च कायवाचाचित्ततो च समुद्वाति—म० ।
३. अकिरियं—म० । ४ खो, स्या०, रो० पोत्थवेसु नत्थि । ५. स्या० पोत्थके नत्थि ।
६ उदोसित०—खो, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ७. काट्ठ०—स्या०, म० । ८ अहस—म० ।
९. अहस—म० । १०. सम्मृत्ति—स्या०, सम्मृत्ति—रो० । एवमुपरि पि । ११ ११. सम्मुत्ति—म०, सम्मृत्ति—स्या० । १२. आपत्ति—रो० । १३-१६. आपज्जति—म० ।

“याव रोगो न वूपसमति^१, वूपसन्ते पन रोगे सीधं चीवरट्टानं आगन्तब्बं”
 ति । महापदुमत्थेरो आह — “सीधं आगच्छतो रोगो पटिकुप्पेय्य, तस्मा
 सनिकं^२ आगन्तब्बं । यतो पट्टाय हि सत्थं वा परियेसति, ‘गच्छामी’ ति
 आभोगं वा करोति, ततो पट्टाय वट्टति । ‘न दानि गमिस्सामी’
 ति एवं पन घुरनिक्खेपं करोन्तेन पच्चुद्धरितब्बं, अतिरेकचीवर- ५
 ट्टाने ठस्सती” ति । सचे पनस्स रोगो पटिकुप्पति, किं कातब्बं ति ?
 फुस्सदेवत्थेरो ताव आह — “सचे सोयेव^३ रोगो पटिकुप्पति, सा एव सम्मुति,
 पुन सम्मुतिदानकिच्चं नत्थि । अथञ्चो कुप्पति, पुन दातब्बा सम्मुती”
 ति । उपतिस्सत्थेरो आह — “सो वा रोगो होतु, अञ्चो वा पुन सम्मुति-
 दानकिच्चं नत्थी” ति ।

10

१७-१८. निट्ठितचीवररिम भिक्खुना (२६२.६) ति इध पन पुरिम-
 सिक्खापदे विय अत्थं अगगहेत्वा^४ निट्ठिते चीवररिस्म भिक्खुनोति एवं सामि-
 वसेन करणवचनस्स अत्थो वेदितब्बो । करणवसेन हि भिक्खुना इदं नाम
 कातब्बं ति नत्थि । सामिवसेन पन भिक्खुनो चीवररिस्म निट्ठिते कठिने च
 उब्भते एवं छिन्नपलिवोधो^५ एकरत्तं पि चे भिक्खु तिचीवरेन विप्पवसेय्या 15
 ति एवं अत्थो युज्जति । तत्थ तिचीवरेना ति अधिट्ठितेसु तीसु चीवरेसु येन
 केनचि । एकेन विप्पवुत्थो^६ पि हि तिचीवरेन विप्पवुत्थो होति, पटिसिद्ध-
 परियापन्नेन विप्पवुत्थत्ता । तेनेवस्स पदभाजने “सङ्घाटिया वा” ति आदि
 वुत्तं । विप्पवसेय्या ति विप्पयुत्तो^७ वसेय्य ।

R. 652

१९-२०. गामो एकूपचारो ति आदि अविप्पवासलक्खणववत्थापनत्थं 20
 धुत्तं । ततो परं यथाक्कमेन तानेव पन्नरस्स^८ मातिकापदानि वित्थारेन्तो
 “गामो एकूपचारो नामा” ति आदिमाह । तत्थ एककुलस्स गामो ति
 एकस्स रञ्जो वा भोजकस्स^९ वा गामो । परिकिखत्तो ति येन केनचि
 पाकारेन वा वतिया वा^{१०} परिखाय वा परिकिखत्तो । एत्तावता एककुल-

B. 234

१. वूपसमति-सी०, रो० । २. सनिकं-स्या०, म० । ३. सो एव-सी०, रो० ।
 ४. अगगहेत्वा-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ५. पट्ठितो-सी०, रो० । ६. वुद्धो-स्या० ।
 एवमुपरि पि । ७. विगृह्यो-सी०, रो०; विप्पवुद्धो-स्या० । ८. ववट्ठा-स्या० । ९. पण्यरस-
 सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १०. गाम-स्या० । एवमुपरि पि । ११. वा साखाय वा
 ति पाठो ।

गामस्स^१ एकूपचारता दस्सिता । अन्तो गामे^२ वत्थव्वं (२६३.२) ति एवरूपे
 गामे चीवरं निक्खिपित्वा गामव्भन्तरे यथारुचिते ठाने अरुणं उट्ठापेतुं
 वट्ठति । अपरिक्खित्तो ति इमिना तस्सेव गामस्स नानूपचारता दस्सिता ।
 एवरूपे^३ गामे यस्मिं घरे चीवरं निक्खित्तं, तत्थ वत्थव्वं । हत्थपासा वा न
 ५ विजहितव्वं ति अथ वा तं घरं समन्ततो हत्थपासा न विजहितव्वं, अट्ठतेय्य-
 रतनप्पमाणा^४ पदेसा^५ उट्ठं न विजहितव्वं ति वुत्तं होति । अट्ठतेय्यरतन-
 व्भन्तरे पन वत्थुं वट्ठति । तं पमाणं अतिक्कमित्वा सचे पि इद्धिमा भिक्खु
 आकासे अरुणं उट्ठापेति, निस्सगियमेव होति । एत्थ च यस्मिं घरे ति घर-
 परिच्छेदो “एककुलस्स निवेसनं होती” [पारा०-२६३] ति आदिना
 १० लक्खणेन वेदितव्वो ।

R. 653

२१. नानाकुलस्स गामो ति नानाराजुनं वा भोजकानं वा गामो,
 वेसालि-कुसिनारादिसदिसो । परिक्खित्तो ति इमिना नानाकुलगामस्स^६
 एकूपचारता दस्सिता । सभाये वा द्वारमूले वा ति एत्थ सभायं ति
 लिङ्गव्यत्तयेन^७ सभा वुत्ता । द्वारमूले ति नगरद्वारस्स समीपे । इदं वुत्तं
 १५ होति - एवरूपे गामे यस्मिं घरे चीवरं निक्खित्तं, तत्थ वा वत्थव्वं^८ । तत्थ
 सदसङ्घट्टनेन^९ वा जनसम्बाधेन वा वसितुं असक्कोत्तेन सभाये वा वत्थव्वं
 नगरद्वारमूले वा । तत्रा^{१०} पि वसितुं असक्कोत्तेन यत्थ कत्थचि फासुक-
 ट्टाने वसित्वा अन्तोअरुणे आगम्म तेसयेव सभायद्वारमूलानं हत्थपासा
 वा न विजहितव्वं । घरस्स पन चीवरस्स वा हत्थपासे वत्तव्वमेव
 २० नत्थि ।

सभायं गच्छन्तेन हत्थपासे चीवरं निक्खिपित्वा ति सचे घरे
 अट्ठपेत्वा^{११} सभाये ठपेस्सामी ति सभायं गच्छति, तेन सभायं गच्छन्तेन
 हत्थपासे ति^{१२} हत्थं पसारेत्वा “हन्दिमं^{१३} चीवरं ठपेमो^{१४}” ति एवं निक्खेप-

१. ०कुलस्स०-स्या० । २. अन्तो गामे-रो० । ३-३. तस्मिं घरे वट्ठव्वन्ति एवरूपे-
 स्या० । ४-४. ०माणप्पदेसा-स्या०, म० । ५. ०कुलस्स०-स्या० । ६. ०व्यत्तयेन-सी०
 लिङ्गव्यत्तयो लिङ्गव्यत्तिनयेन-रो० । ७. वट्ठव्वं-स्या० । ८. ०ट्टनेन-रो०; ०सट्ठपुट्टेन-
 स्या० । ९. तत्र-म० । १०. वट्ठपेत्वा-रो० । ११. स्या०, म० पोत्थकेमु नत्थि ।
 १२. हन्दिमं-रो० । १३. ठपेहो-सी०, रो० ।

सुखे^१ हत्यपासगते^२ किस्मिञ्च आपणे चोवरं निक्खिपित्वा पुरिमनयेनेव सभाये वा वत्थब्बं द्वारमूले वा, हत्यपासा वा न विजहितब्बं ।

तत्रायं विनिच्छयो - फुस्सदेवत्येरो ताव आह - “चोवरहत्यपासे वसितब्बं नत्थि, यत्थ कत्थञ्चि वीथिहत्यपासे पि सभायहत्यपासे पि द्वार-
हत्यपासे पि वसितुं वट्ठती” ति । उपतिस्सत्येरो पनाह - “नगरस्स 5
वहूनि पि द्वारानि होन्ति वहूनि पि सभायानि, तस्मा सब्बत्थ न वट्ठति ।
यस्सा पन वीथिया चोवरं ठपितं यं तस्सा सम्मुखट्टाने सभायं च द्वारं च
तस्स^३ सभायस्स च द्वारस्स च हत्यपासा न विजहितब्बं । एवं हि सति
सक्का चोवरस्स पवत्ति^४ जानितुं” ति । सभायं पन गच्छन्तेन यस्स
आपणिकस्स हत्ये निक्खित्तं, सचे सो तं चोवरं अतिहरित्वा घरे 10
निक्खिपति, वीथिहत्यपासो न रक्खति, घरस्स हत्यपासे वत्थब्बं । सचे
महत्तं घरं होति, द्वे वीथियो फरित्वा ठितं पुरतो वा पच्छतो
वा हत्यपासेयेव अरुणं उट्ठापेतब्बं । सभाये निक्खिपित्वा पन सभाये
वा तस्स सम्मुखे नगरद्वारमूले वा तेसंयेव हत्यपासे वा अरुणं
उट्ठापेतब्बं । 15

अपरिक्खित्तो (२६३.६) ति इमिना तस्सेव गामस्स नानूपचारता^५
दस्सिता । एतेनेव उपायेन सब्बत्थ एकूपचारता च नानूपचारता च वेदि-
तब्बा । पालियं पन “गामो एकूपचारो नामा” ति एवं आदिमिह “अज्झो-
कासो एकूपचारो नामा” ति एवं अन्ते च एकमेव मातिकापदं उद्धरित्वा
पदभाजनं वित्थारितं । तस्मा तस्सेव पदस्सानुसारेण सब्बत्थ परिकखेपादि- 20
वसेन एकूपचारता नानूपचारता च वेदितब्बा ।

२२-२३. निवेसनादीसु ओवरका ति गम्भानं येवेतं परियाय-
वचनं । हत्यपासा वा ति गम्भस्स^६ हत्यपासा वा^७ । द्वारमूले वा ति
सब्बेसं साधारणे घरद्वारमूले^८ । हत्यपासा वा ति गम्भस्स वा^९ घरद्वार-
मूलस्स वा हत्यपासा । 25

१. सुखे-स्या० । २. पास्स-रो० । ३. तस्सा-रो० । ४. पवत्ति-स्या० ।
५. चारतो-रो० । ६. वा घरस्स वा-स्या० । ७. स्या०, म० पोत्यकेसु नत्थि । ८. वा-
स्या० । ९. वा घरस्स वा-स्या० ।

२४-३०. उदोसितो (२६३.१६) ति यानादीनं भण्डानं साला । इतो पट्टाय च^१ निवेसने वुत्तनयेनेव विनिच्छयो वेदितव्वो । अट्टो ति पटिराजादीनं^२ पटिबाहृत्य^३ इट्टकाहि कतो वहलभित्तिको चतुपञ्चभूमिको पतित्सयविसेसो^४ । मालो^५ ति एककूटसङ्गहितो^६ चतुरस्सपासादो । पासादो^७ ति दीघपासादो । हम्मियं ति मुण्डच्छदनपासादो ।

३१-३२. सत्तव्वन्तरा ति एत्थ एकं अवन्तरं अट्टवोसतिहत्यं होति । सचे^८ सत्थो गच्छन्तो गामं वा नदिं वा परियादियित्वा^९ तिट्ठति अन्तोपविट्ठेन सद्धि एकावद्धो हुत्वा ओरं च पारं च फरित्वा ठितो होति, सत्थपरिहारो व लब्धति । अथ^{१०} गामे वा नदिया वा परियापन्नो होति अन्तोपविट्ठो^{११}, गामपरिहारो चेव नदीपरिहारो च लब्धति । सचे विहारसीमं अतिक्रमित्वा तिट्ठति, अन्तोसीमाय च^{१२} चीवरं होति^{१३}, विहारं गन्त्वा वसितव्वं । सचे वहिसीमाय चीवरं होति सत्थसमीपेयेव वसितव्वं । सचे गच्छन्तो सकटे वा भग्गे गोणे वा नट्टे अन्तरा छिन्नति, यस्मि कोट्टासे चीवरं^{१४} तत्थ वसितव्वं ।

१५ एककुलस्स खेत्ते हत्थपासो नाम चीवरहत्थपासोयेव^{१५}, नानाकुलस्स खेत्ते हत्थपासो नाम खेत्तद्वारस्स हत्थपासो । अपरिक्खित्ते चीवरस्सेव हत्थपासो ।

३३-३६. धञ्जकरणं ति खलं वुच्चति । आरामो ति पुष्कारामो वा^{१६} फलारामो वा । द्वीसु पि खेत्ते वुत्तसदिसोव विनिच्छयो । विहारो^{१७} निवेसनसदिसो^{१८} । खलमूले अन्तोछायायं ति छायाय फुट्टोकासस्स अन्तोयेव^{१९} । विरल्लासाखस्स पन खलस्स आतपेन फुट्टोकासे ठपितं निस्सगियमेव होति, तस्मां तादिसस्स साखाच्छायाय^{२०} वा खन्धच्छायाय वा ठपेतव्वं । सचे साखाय वा विट्ठे वा ठपेति, उपरि अञ्जसाखा-

१. उदोसितो-सो०, स्या०, रो० । २. स्या० पोःथके नत्थि । ३-३. ० राजादिपटि-
स्या०, म० । ४. पटि-रो० । ५. मालो-स्या० । ६. ० सङ्गहीतो-रो० । ७. सत्थो
ति सचे-स्या० । ८. ० यादित्वा-स्या० । ९. मयवा-सो०, रो० । १०. ० सत्थो-स्या० ।
११. स्या० पोःथके नत्थि । १२. ० सत्थ-स्या० । १३. ० निविशत्त-स्या० । १४. चीवरस्स-
स्या० । १५. स्या० पोःथके नत्थि । १६. ० ति-स्या० । १७. ० व विनिच्छयो-स्या० ।
१८. ० एष-म० । १९. साखा-सो०, रो०; साखाच्छायाय-स्या० ।

च्छायाय^१ फुट्टोकासेयेव ठपेतब्बं । खुज्जस्सस्स^२ छाया दूरं गच्छति, छायाय गतद्वाने^३ ठपेतुं वट्ठितियेव । इवा पि हत्थपासो चीवरहत्थपासोयेव ।

अगामके अरञ्जे (२६५.११)ति अगामकं नाम अरञ्जं विञ्ज्झाटवी-
आदीसु^४ वा समुद्भज्जे वा मच्छवन्धानं आमनपथे^५ दीपकेसु लब्धमिति । समन्ता
सत्तब्भन्तरा^६ ति मज्जे ठितस्स सब्बदिसासु^७ सत्तब्भन्तरा, विनिब्बेधेन चुद्दस^८
होन्ति । मज्जे निसिन्नो पुरत्थिमाय वा पच्छिमाय वा दिसाय परियन्ते^९
ठपितचीवरं^{१०} रक्खति । सचे पन अरुणुगामनसमये केसग्गमत्तं पि पुरत्थिमं^{११}
दिसं गच्छति, पच्छिमाय दिसाय चीवरं निस्तगियं^{१२} होति । एस नयो
इतरस्मि । उपोसथकाले पन परिसपरियन्ते निसिन्नभिक्षुतो पट्ठाय सत्त-
ब्भन्तरसीमा सोधेतब्बा । यत्तकं भिक्षुसङ्घो वड्ढति, सीमा पि तत्तकं^{१३}
वड्ढति ।

३७-३८. अनिस्तज्जित्वा^१ परिभुञ्जति आपत्ति दुक्कटस्सा ति एत्थ
सचे पधानिको भिक्षु सव्वरत्ति पधानमनुयुञ्जित्वा पच्चुससमये “नहायि-
स्सामी^२” ति तीणि पि चीवरानि तीरे^३ ठपेत्वा नदि ओतरति, नहायन्तस्सेव
चस्स अरुणं उट्ठहति, किं कातब्बं । सो हि यदि उत्तरित्वा चीवरं निवासेति,^४
निस्तगियचीवरं^५ अनिस्तज्जित्वा परिभुञ्जनपच्चया दुक्कटं आपज्जति । अय
नगो गच्छति, एवं पि दुक्कटं आपज्जती ति ? न आपज्जति । सो हि याव
अञ्जं भिक्षुं दिस्वा विनयकम्मं न करोति, ताव तेसं चीवरानं अपरिभोगा-
रहत्ता नट्टचीवरद्वाने ठितो होति । नट्टचीवरस्स च अकप्पियं नाम नत्थि ।
तस्मा एकं निवासेत्वा द्वे हत्थेन गहेत्वा विहारं गत्वा विनयकम्मं कातब्बं ।^६
सचे दूरे विहारो होति, अन्तरामग्गे मनुस्सा सञ्चरन्ति । एकं^७ निवासेत्वा
एकं पारुपित्वा एकं अंसकूटे ठपेत्वा गन्तब्बं । सचे विहारे सभागभिक्षू^८ न
पस्सति, भिक्षाचारं गता होन्ति, सङ्घाटि वहिगामे ठपेत्वा सन्तहत्तरेन
आसनसालं गत्वा विनयकम्मं कातब्बं । सचे वहिगामे चोरमयं होति,

B. 237

R. 656

१. ०छाया-सी०; अजस्स छाया-स्या० । २. खुज्जक-स्या० । ३. घन-
स्या० । ४. विज्झा-स्या०; ०टविआदिमु-सी० । ५. ०पथेमु-स्या० । ६. समन्तामब्ब-
य० । ७. ठित-स्या० । ८-९. ०दियनदिम-स्या० । १०. ०जित्वा-सी०, रो० । ११. न्हायि-
म०; ०निकतामति स्याः । १२. नदीतोरे-स्या० । १३. ०गियं धोय-स्या० । १४. ते दिस्वा
एय-स्या० । १५. समारं गिप्पु-सी०, स्या०, रो० ।

पार्श्वपत्वा गन्तव्यं । सचे आसनसाला^१ सम्बाधा^२ होति जनाकिण्णा, न सका
एकमन्ते चीवरं अपनेत्वा विनयकम्मं कातुं, एकं भिक्खुं आदाय बहिगामं
गत्वा विनयकम्मं कत्वा चीवरानि परिभुञ्जितव्वानि ।

- सचे भिक्खू दहरानं हृत्ये पत्तचीवरं दत्वा मगं गच्छन्ता पच्छिमे^३
५ यामे^४ सयितुकामा होन्ति, अत्तनो अत्तनो चीवरं हृत्यपासे कत्वा व^५ सयि-
तव्वं^६ । सचे गच्छन्तानयेव असम्पत्तेसु दहरेसु अरुणं^७ उगगच्छति, चीवरं^८
निस्सगियं होति^९, निस्सयो पन न पटिप्पस्सम्भति, दहरानं पि पुरतो
गच्छन्तानं थेरेसु असम्पत्तेसु^{१०} एसेव नयो । मगं विरज्जित्वा^{११} अरञ्जे
अञ्जमञ्जं अपस्सन्तेसु पि एसेव नयो । सचे पन दहरा “मयं, भन्ते, मुहुत्तं^{१२}
१० सयित्वा असुकास्मि नाम ओकासे तुम्हे सम्पापुणिस्सामा” ति वत्वा याव
अरुणुगमना सयन्ति, चीवरं च निस्सगियं होति, निस्सयो च पटिप्प-
स्सम्भति, दहरे उद्योजेत्वा थेरेसु सयन्तेसु पि एसेव नयो । द्वेधापथं दिस्वा
थेरा “अयं मग्गो” दहरा “अयं मग्गो” ति वत्वा अञ्जमञ्जस्स वचनं
अगहेत्वा गत्ता, सह अरुणस्स^{१३} उगमना^{१४} चीवरानि च^{१५} निस्सगियानि
१५ होन्ति, निस्सयो च पटिप्पस्सम्भति । सचे दहरा मगतो ओकम्म “अन्तो-
अरुणेथेव निवत्तिस्सामा” ति भेसच्चत्थाय गामं पविसित्वा आगच्छन्ति ।
असम्पत्तानयेव च तेसं अरुणो^{१६} उगगच्छति, चीवरानि निस्सगियानि होन्ति,
निस्सयो पन न पटिप्पस्सम्भति । सचे पन धेनुभयेन वा सुनखभयेन^{१७} वा
“मुहुत्तं ठत्वा गमिस्सामा” ति ठत्वा वा निसीदित्वा वा गच्छन्ति, अन्तरा^{१८}
२० अरुणे उगगते चीवरानि च^{१९} निस्सगियानि होन्ति, निस्सगियो च पटिप्प-
स्सम्भति । सचे “अन्तोअरुणेथेव आगमिस्सामा” ति अन्तोसीमायं गामं
पविट्ठानं अन्तरा अरुणो^{२०} उगगच्छति, नेव चीवरानि निस्सगियानि होन्ति,
न निस्सयो पटिप्पस्सम्भति । सचे पन “विभायतु तावा”^{२१} ति निसीदन्ति,
अरुणे उगगते पि न चीवरानि निस्सगियानि होन्ति, निस्सयो पन पटि-

R. 657

D. 238

१-१. साताप सम्बाधो-सी०, रो० । २-२. पच्छिमयामे-सी०, रो० । ३. सी०,
रो० पोत्थेसु नत्थि । ४. वसितव्वं-सी०, रो० । ५. अरुणो-स्या० । ६-६. चीवरानि
निस्सगियानि होन्ति-स्या० । ७. -पि-स्या० । ८. विरज्जित्वा-रो० । ९-९. अरुणुगमना-
म० । १०. स्या० पोत्थे नत्थि । ११. अरुणं-रो० । १२. मुहुत्तं-रो० । १३. अन्तो-
स्या० । १४. म० पोत्थे नत्थि । १५. अरुणं-स्या०, रो० । १६. वा मा वा-स्या० ।

प्पस्सम्भति । ये पि^१ “अन्तोअरुणेयेव आगमिस्सामा” ति^२ सामन्तविहारे^३
 धम्मसवनत्थाय सजस्साहा गच्छन्ति, अन्तरामग्गेयेव च नेसं^४ अरुणो^५ उग्ग-
 च्छति, चीवरानि निस्सग्गियानि होन्ति, निस्सयो पन न पटिप्पस्सम्भति ।
 सचे धम्मगारवेन “यावपरियोसानं सुत्वा व गमिस्सामा” ति निसीदन्ति,
 सह अरुणस्स उग्गमना चीवरानि पि निस्सग्गियानि होन्ति, निस्सयो पि 5
 पटिप्पस्सम्भति ।

थेरेन दहरं चीवरधोवनत्थाय गामकं पेसेत्तेन अत्तनो चीवरं पच्चुद्ध-
 रित्वा व^६ दातब्बं । दहरस्सा^७ पि चीवरं पच्चुद्धरापेत्वा व^८ ठपेतब्बं । सचे
 असतिर्या^९ गच्छति, अत्तनो चीवरं पच्चुद्धरित्वा दहरस्स चीवरं विस्सासेन
 हेत्वा ठपेतब्बं । सचे थेरो न^{१०} सरति^{११}, दहरो व^{१२} सरति, दहरेन अत्तनो 10
 चीवरं पच्चुद्धरित्वा थेरस्स चीवरं विस्सासेन गहेत्वा गत्त्वा वत्तब्बं “भन्ते,
 गुम्हाकं चीवरं अधिद्वुहित्वा परिभुञ्जथा” ति अत्तनो पि^{१३} चीवरं अधिद्वु-
 ण्णं । एवं एकस्स सतिर्या पि आपत्तिमोक्खो होती ति । सेसं उत्तानत्थ-
 मेव ।

R. 658

समुद्धानादीसु पठमकठिनसिक्खापदे अनधिद्वानं अविकप्पनं च 15
 अकिरिया^{१४}, इध पच्चुद्धरणं अयमेव विसेसो । सेसं सब्बत्थ वुत्तनय
 मेवा ति ।

३. ततियनिस्सग्गियं

३. ततियकठिनसिक्खापदवण्णना

३६-४१. तेन समयेना (२६५.२३) ति ततियकठिनसिक्खापदं । तत्थ
 उस्सापेत्वा पुनपुनं विमज्जती ति “बलीसु नट्टासु इदं महत्तं भविस्सती” ति

१. पन उपसम्पदादिकम्मत्थाय-स्याः । २. एत्थ स्या० पोत्थके “मठस्साहेनेव
 बहिष्पचारसीमाय मालकं पविसन्ति तत्थ अरणं उट्टुहति चीवरं निस्सग्गियं निस्सयो पन न
 पटिप्पस्सम्भति । तमेव अन्तोअरुणरीमाय मालकं पविसन्ति अरणे उग्गते चीवरं न निस्सग्गियं
 निस्सयो न पटिप्पस्सम्भति । ये च अन्तोअरुणेयेव आगमिस्सामा” ति अधिको पाठो दिस्सति ।
 ३. ०विहारं-सो०, स्या०, रो० । ४. तेसं-रो० । ५. अरणं-स्या०, रो० । ६. वा-सो०,
 रो० । ७. दहरस्स-सो०, रो० । ८. अस्ततिर्या-म०; ०पि-स्या० । ९-११. नस्सरति-म० ।
 १०. एय-म० । ११. स्या० पोत्थके नत्थि । १२. अकिरियं-म० । एवमुपरि पि ।

मञ्जमानो उदकेन सिञ्चित्वा पादेहि अवकमित्वा हृत्येहि उस्सापेत्वा उक्खि-
पित्वा पिट्ठिया^१ धंसति, तं आतपे^२ सुक्खं पठमप्पमाणमेव होति । सो पुन
पि तथा करोति, तेन वुत्तं - “उस्सापेत्वा पुनप्पुनं विमञ्जती” ति । तं एवं
किलमन्तं भगवा गन्धकुटियं निसिन्नो व दित्वा निक्खमित्वा सेनासन-
५ चारिकं आहिण्ढन्तो विय तत्थ अगमासि । तेन वुत्तं - “अद्दसा खो भगवा”
ति आदि ।

B. 239

४२-४४. एकादसमासे (२६७.१२) ति एकं पच्छिमकत्तिकमासं
ठपेत्वा सेसे^३ एकादसमासे^४ । सत्तमासे ति कत्तिकमासं^५ हेमन्तिके च चत्तारो
ति पञ्चमासे ठपेत्वा सेसे सत्तमासे । काले पि आदिस्स दिन्नं ति सद्धेस्स
१० वा “इदं अकालचीवरं” ति उद्दिसित्वा दिन्नं, एकपुगलस्स वा “इदं तुहं
दम्मी” ति दिन्नं ।

सङ्गतो वा ति अत्तनो पत्तभागवसेन सङ्गतो वा उप्पब्जेय्य । गणतो
वा ति इदं सुत्तन्तिकगणस्स देम, इदं आमिघम्मिकगणस्सा^६ ति एवं
गणस्स देन्ति । ततो अत्तनो पत्तभागवसेन गणतो वा उप्पब्जेय्य ।

१५ नो चस्स पारिपूरी ति नो चे पारिपूरी भवेय्य, यत्तकेन
करियमानं^७ अविट्ठानचीवरं प्होति, तं चे चीवरं तत्तकं न भवेय्य, ऊनकं
भवेय्या ति अत्थो ।

पच्चा होति सङ्गतो वा ति आदीसु असुकदिवसं नाम सङ्गतो
चीवरानि लभिस्सति, गणो लभिस्सति, ततो मे चीवरं उप्पब्जिस्सती ति
२० एवं सङ्गतो वा गणतो वा पच्चासा होति^८ । आतकेहि मे चीवरत्थाय
पेसितं, मित्तेहि पेसितं, ते आगता चीवरे^९ दस्सन्ती ति एवं आतितो वा
मित्ततो वा पच्चासा होति । पंसुकूलं^{१०} वा ति तत्थ पन पंसुकूलं वा
लच्छामी ति एवं पच्चासा होती ति योजेतब्बं । अत्तनो वा धनेना ति
अत्तनो कप्पाससुत्तादिना धनेन, असुकं दिवसं नाम लच्छामी ति एवं वा
२५ पच्चासा होती ति अत्थो ।

R. 659

१. पिट्ठियं-म० । २. आतपेन-स्या० । ३-५. सेसएका०-सी०, रो० । एवमुप-
पि । ४. मासयेव-स्या० । ५. अग्नि०-सो० । ६. करोय०-स्या०; कथिर०-सी०, रो० ।
७. प्रपवा-स्या० । ८. चीवरं-स्या० । ९. वृत्ततो-स्या० ।

ततो चे उत्तरि^१ निक्खिपेय्य सति या पि पच्चासाया (२६७.२५) ति मासपरमतो चे उत्तरि निक्खिपेय्य, निस्सगियं पाचित्तियं ति अत्थो । एवं पन अवत्वा यस्मा अन्तरा उप्पब्बमाने पच्चासाचीवरं मूलचीवरस्सं उप्पन्नदिवसतो याव वीसतिमो दिवसो ताव उप्पन्नं पच्चासाचीवरं मूलचीवरं अत्तनो गतिकं करोति, ततो उद्धं मूलचीवरं पच्चासाचीवरं^२ अत्तनो गतिकं^३ करोति । तस्मा तं विसेसं दस्सेतुं “तदहुप्पन्ने मूलचीवरे” ति आदिना नयेन पदभाजनं वुत्तं, तं उत्तानत्थमेव ।

विसभागे उप्पन्ने मूलचीवरे ति यदि मूलचीवरं सण्हं, पच्चासा चीवरं थूलं, न^४ सक्का योजेतुं । रत्तियो च सेसा होन्ति, न ताव मासो पूरति, न^५ अक्कामा निग्गहेन चीवरं कारेतब्बं । अञ्जं पच्चासाचीवरं^६ 10 B. 240 लभित्वा येव कालव्वन्तरे कारेतब्बं । पच्चासाचीवरं पि परिविखारिचोळं अधिट्ठातब्बं । अथ मूलचीवरं थूलं होति, पच्चासाचीवरं सण्हं, मूलचीवरं परिविखारिचोळं अधिट्ठित्वा पच्चासाचीवरमेव मूलचीवरं कत्वा ठपेतब्बं । तं पुन मासपरिहारं लभति, एतेन उपायेन याव इच्छति ताव अञ्जमेव मूलचीवरं कत्वा ठपेतुं लभती^७ ति । सेसं उत्तानमेव । 15

समुद्धानादीनि पठमकठिनसदिसानेवा ति ।

४. चतुर्थनिस्सगियं

४. पुराणचीवरसिक्खापदवण्णना

४५-४७. तेन समयेना ति पुराणचीवरसिक्खापदं । तत्थ यां व सत्तमा पितामहयुगा^१ ति पितुपिता पितामहो, पितामहस्स युगं पितामह-युगं । युगं ति आयुप्पमाणं वुच्चति । अभिलापमत्तमेव चेतं । अत्यत्तो पन पितामहोयेव पितामहयुगं । ततो उद्धं सब्बे पि पुब्बपुरिसा पितामहगाहणे- 20 नेव गहिता । एवं याव सत्तमो पुरिसो ताव या असम्बद्धा^२ सा याव सत्तमा

१. उत्तरि-सो०, त्या०, रो० । एयमुपरि पि । २. रो० पोत्थके नत्थि । ३. नेव-स्या० । ४-५. न अवामा ति अक्कामेन चीवरं न कारेतब्बं-त्या० । ६. पट्टतो-म० । ७. मग्गा०-रो०

मञ्जमानो उदकेन सिञ्चित्वा पादेहि अस्फुटित्वा हृत्पेहि उस्तापेत्वा उक्त्वि-
 पित्वा पिष्ट्वा^१ घंसति, तं आतपे^२ सुकृतं पठमप्पमाणमेव होति । सो पुन
 पि तथा करोति, तेन वृत्तं - "उस्तापेत्वा पुनप्पुनं विमञ्जती" ति । तं एवं
 किलमन्तं भगवा गन्धकुटियं निसिन्नो च दिस्वा निक्खमित्वा सेनासन-
 ५ चारिकं आहिण्ढन्तो विय तत्थ भगमासि । तेन वृत्तं - "अदसा खो भगवा"
 ति आदि ।

B. 239

४२-४४. एकादममासे (२६७.१२) ति एकं पच्छिमकत्तिकमासं
 ठपेत्वा सेसे^३ एकादसमासे^४ । सत्तमासे ति कत्तिकमासं^५ हेमन्तिके च चत्तारे
 ति पञ्चमासे ठपेत्वा सेसे सत्तमासे । काले पि आदिस्म दिन्नं ति सङ्खस्स
 १० वा "इदं अकालचीवरं" ति उद्दिष्टित्वा दिन्नं, एकपुगालस्स वा "इदं तुहं
 दम्मी" ति दिन्नं ।

सङ्खतो वा ति अत्तनो पत्तभागवसेन सङ्खतो वा उप्पञ्जेय्य । गणतो
 वा ति इदं सुत्तन्तिकगणस्स देम, इदं आमिघम्मिकगणस्सा^६ ति एवं
 गणस्स देन्ति । ततो अत्तनो पत्तभागवसेन गणतो वा उप्पञ्जेय्य ।

१५ नो चस्म पारिपूरी ति नो चे पारिपूरी भजेय्य, यत्तन्नेन
 करियमानं^७ अविट्ठानचीवरं पहेति, तं चे चीवरं तत्तकं न भवेय्य, ऊनकं
 भवेय्या ति अत्यो ।

पचाया होति सङ्खतो वा ति आदीसु असुकदिवसं नाम सङ्खो
 चीवरानि लमिस्सति, गणो लमिस्सति, ततो मे चीवरं उप्पञ्चिस्सती ति
 २० एवं सङ्खतो वा गणतो वा पचासा होति^८ । आतकेहि मे चीवरत्थाय
 पेसितं, मित्तेहि पेसितं, ते आगता चीवरे^९ दस्सन्ती ति एवं आतितो वा
 मित्ततो वा पचासा होति । पंसुकूलं^{१०} वा ति तत्थ पन पंसुकूलं वा
 लच्छामी ति एवं पचासा होती ति योजेतव्वं । अत्तनो वा घनेना ति
 अत्तनो कप्पासमुत्तादिना घनेन, असुकं दिवसं नाम लच्छामी ति एवं वा
 २५ पचासा होती ति अत्यो ।

R. 659

१. पिष्ट्वा-म० । २. आतपेन-स्या० । ३-५. सेसएका०-सी०, रो० । एवमुप-
 ति । ४. मासपेव-स्या० । ५. अमि०-रो० । ६. करोय०-स्या०; कविर०-सी०, रो० ।
 ७. भयवा-स्या० । ८. चीवरं-स्या० । ९. वृत्ततो-स्या० ।

ततो चे उत्तरि^१ निक्खिपेय्य सति या पि पच्चासाया (२६७.२५) ति मासपरमतो चे उत्तरि निक्खिपेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं ति अत्थो । एवं पनं अवत्वा यस्मा अन्तरा उप्पज्जमाने पच्चासाचीवरं मूलचीवरस्स उप्पन्नदिवसतो याव वीसतिमो दिवसो ताव उप्पन्नं पच्चासाचीवरं मूलचीवरं अत्तनो गतिकं करोति, ततो उद्धं मूलचीवरं पच्चासाचीवरं^२ अत्तनो गतिकं^३ करोति । तस्मा तं विसेसं दस्सेतुं “तदहुप्पन्ने मूलचीवरे” ति आदिना नेयेन पदभाजनं वुत्तं, तं उत्तानत्थमेव ।

विसभागे उप्पन्ने मूलचीवरे ति यदि मूलचीवरं सण्हं, पच्चासा चीवरं थूलं, न^४ सक्का योजेतुं । रत्तियो च सेसा होन्ति, न ताव मासो पूरति, न^५ अक्कामा निग्गहेन चीवरं कारेतब्बं^६ । अञ्जं पच्चासाचीवरं लभित्वा येव कालवन्तरे कारेतब्बं । पच्चासाचीवरं पि परिक्खारिचोळं अधिद्वैतब्बं । अथ मूलचीवरं थूलं होति, पच्चासाचीवरं सण्हं, मूलचीवरं परिक्खारिचोळं अधिद्वैतत्वा पच्चासाचीवरमेव मूलचीवरं कत्वा ठपेतब्बं । तं पुन मासपरिहारं लभति, एतेन उपायेन याव इच्छति ताव अञ्जमेञ्जं मूलचीवरं कत्वा ठपेतुं लभती^७ ति । सेसं उत्तानमेव ।

समुद्धानादीनि पठमकठिनसदिसानेवा ति ।

४. चतुर्थनिस्सग्गियं

४. पुराणचीवरसिक्खापदवण्णना

४५-४७. तेन संमयेना ति पुराणचीवरसिक्खापदं । तत्थ यां च सत्तमा पितामहयुगा^१ ति पितुपिता पितामहो, पितामहस्स युगं पितामह-युगं । युगं ति आयुप्पमाणं वुच्चति । अभिलापमत्तमेव चेत्तं । अत्थत्तो पन पितामहोयेव पितामहयुगं । ततो उद्धं सब्बे पि पुब्बपुरिसा पितामहगहणे- नेव गहिता । एवं याव सत्तमो पुरिसो ताव या असम्बद्धा^२ सा याव सत्तमा

१. उत्तरि-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. रो० पोत्थके नत्थि । ३. नेव-स्या० । ४-५. न अक्कामा ति अक्कामेन चीवरं न कारेतब्बं-स्या० । ६. वट्टती-म० । ७. ० महा०-रो० । ७. वसम्बद्धा-रो

पितामहयुगा असम्बद्धा ति वुचति । देसनामुखमेव^१ चेतं^२ । “मातितो वा पितितो वा” ति वचनतो पन पितामहयुगं पि पितामहियुगं^३ पि मातामहयुगं^३ पि मातामहियुगं^३ पि तेसं भातु-भगिनी-भागिनेय्य-पुत्त-पपुत्तादयो^४ पि सब्बे इव सङ्गहिता एवा ति वेदितव्या ।

- 5 तत्रायं वित्यारनयो – पिता पितुपिता तस्स पिता तस्सा पि पिता ति एवं याव सत्तमा युगा, पिता पितुमाता तस्सा^५ पिता च माता च भाता च भगिनी च पुत्ता च धीतरो चा ति एवं पि उद्धं च अधो च याव^६ सत्तमा युगा, पिता पितुभाता पितुभगिनी पितुपुत्ता पितुधीतरो तेसं पि पुत्तधीतु-परम्परा ति एवं पि याव सत्तमा युगा, माता मातुमाता तस्सा^७ माता^८ 10 तस्सा पि माता ति एवं पि याव सत्तमा युगा, माता मातुपिता तस्सा पिता च माता च भाता च भगिनी च पुत्ता च धीतरो चा ति, एवं पि उद्धं च अधो च याव सत्तमा युगा, माता मातुभाता मातुभगिनी मातुपुत्ता मातु-धीतरो तेसं पि पुत्तधीतुपरम्परा ति एवं पि याव सत्तमा युगा, नेव मातु-सम्बन्धेन न पितुसम्बन्धेन सम्बद्धा, अयं अञ्जातिका नाम (३००.१२)^९ ।

B. 241

- 15 उभतो सङ्गे ति भिक्खुनिसङ्घे^{१०} जत्तिचतुत्थेन भिक्खुसङ्घे जत्ति-चतुत्थेना^{११} ति अट्ठवाचिकाविनयकम्मेने^{१२} उपसम्पन्ना ।

सकिं निवत्थं पि सकिं पारुत्तं पी ति रजित्वा कप्पं कत्वा एकवारं पि निवत्थं वा पारुत्तं वा । अन्तमसो परिभोगसीसेन अंसे वा मत्त्यके वा कत्वा मगं गतो होति, उस्सीसकं वा कत्वा निपन्नो होति, एतं पि पुराण- 20 चीवरमेव । सचे पन पच्चत्तरणस्स हेट्ठा कत्वा निपज्जति, हत्थेहि वा उक्खि-पित्वा आकासे वितानं कत्वा सीसेन अफुसन्तो गच्छति, अयं परिभोगो नाम न होतो ति कुरुन्दियं वुत्तं ।

घोतं निस्सगियं ति एत्थ एवं आणत्ता भिक्खुनी घोवनत्थाय उद्धनं सज्जेति, दारुणि संहरति, अग्निं करोति, उदकं आहरति^{१३} याव नं^{१४} घोवित्वा

१-२. ०मुसमेतं-स्या० । २. ०महो०-ची०, स्या०, रो० । ३. ०महा०-रो० । ४. ०पुत्तपुत्तादयो-स्या० । ५. ०पि-स्या० । ६. रो० पोत्थके नरिय । ७-७. रो० पोत्थके नरिय । ८. मिक्खुनी०-ची०, स्या०, रो० । ९. ०चतुत्थेन चा-स्या० । १०. ०वाचियकम्मेने-स्या० । ११. आहरती ति-रो० । १२. तं-रो० ।

उक्खिपति, ताव भिक्खुनिया पयोगे पयोगे भिक्खुस्स दुक्कटं । धोवित्वा उक्खित्तममत्ते^१ निस्सगियं होति^२ । सचे दुद्धोतं ति मञ्जमाना पुन सिञ्चति^३ वा धोवति याव निट्ठानं न^४ गच्छति ताव पयोगे पयोगे दुक्कटं । एस नयो रजनाकोटनेसु^५ । रजनदोणियं हि रजनं आकिरित्वा^६ याव सर्कि चीवरं रजति, ततो पुब्बे यं किञ्चि रजनत्थाय करोति, पच्छा वा^७ पटिरजति, ^५ सव्वत्थ पयोगे पयोगे भिक्खुस्स दुक्कटं । एवं आकोटने^८ पि पयोगे वेदितव्वो ।

४८. अञ्जातिकाय अञ्जातिकसञ्जो पुराणचीवरं धोवापेती (३००.२४) ति नो चे पि “इमं^९ धोवा” ति वदति, अथ खो धोवनत्थाय कायविकारं कत्वा हत्थेन वा^{१०} हत्थे देति, पादमूले वा ठपेति, उपरि वा खिपति, ^{१०} सिक्खमान-सामणेर-सामणेरी-उपासक-तित्थियादीन वा हत्थे पेसेति, नदी-तिथ्ये धोवन्तिया उपचारे वा खिपति, अन्तोद्वादसहत्थे ओकासे ठत्वा^{११}, धोवापितं^{१२} धोवापितं येव होति । सचे पन उपचारं^{१३} मुञ्चित्वा ओरतो ठपेति सा चे^{१४} धोवित्वा आनेति, अनापत्ति । सिक्खमानाय वा सामणेरिया वा उपासिकाय वा हत्थे धोवनत्थाय देति, सा चे उपसम्पञ्चित्वा धोवति, ^{१५} आपत्तियेव । उपासकस्स हत्थे देति, सो चे लिङ्गे परिवत्ते भिक्खुनीसु पव्वजित्वा उपसम्पञ्चित्वा धोवति, आपत्तियेव । सामणेरस्स वा भिक्खुस्स वा हत्थे दिन्ने पि लिङ्गपरिवत्तने एसेव नयो ।

धोवापेति रजापेती ति आदीसु एकेन वत्थुना निस्सगियं, दुत्तियेन दुक्कटं । तीणि पि कारापेत्तस्स एकेन निस्सगियं, सेसेहि द्वे दुक्कटानि । ^{२०} यस्मा पनेतानि धोवनादीनि पटिपाटिया वा उप्पटिपाटिया वा कारेत्तस्स मोक्खो नत्थि, तस्मा एत्थ तीणि चतुक्कानि वुत्तानि । सचे पि हि “इमं चीवरं रजित्वा धोवित्वा आनेही” ति वुत्ते सा भिक्खुनी पठमं धोवित्वा पच्छा रजति, निस्सगियेन दुक्कटमेव । एवं सव्वेसु विपरीतवचनेसु नयो नेतव्वो^{१५} । सचे पन “धोवित्वा आनेही” ति वुत्ता धोवति चेव रजति च, ^{२५}

१. मत्तं-स्याः । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. पचति-सी०, रो० । ४. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. कोट्ट०-स्या० । ६. आकी-स्या० । ७. वा एवं-स्या० । ८. आकोट्टने-स्या० । ९. इमं मे-स्याः । १०. स्या० पोत्थके नत्थि । ११-११. स्या० पोत्थके नत्थि; ठत्वा-म० । १२. उपचारं-रो० । १३. च-सी०, रो० । १४. वेदितव्वो-स्या० ।

घोवापनपञ्चया' एव आपत्ति, रजने अनापत्ति । एवं सञ्चत्य वृत्ताधिकरणे
 "अवृत्ता घोवती" ति इमिना लक्खणेन अनापत्ति वेदितव्वी । "इमस्मि
 चीवरे यं कातव्वं, सव्वं तं तुय्हं भारो" ति वदन्तो पन एकवाचाय सम्बहुला
 आपत्तियो आपञ्जती' ति^१ ।

- 5 अञ्जातिकाय वेमतिको अञ्जातिकाय जातिकसञ्जी (३०१.१३) ति
 इमानि पि पदानि वृत्तानयेव^२ तिण्णं चतुक्कानं वसेन वित्थारतो
 वेदितव्वानि ।

एकतो उपसम्पन्नाया ति भिक्खुनीनं सन्तिके उपसम्पन्नाय घोवा-
 पेन्तस्स दुक्कटं । भिक्खूनं सन्तिके उपसम्पन्नाय पन यथावत्युक्मेव,
 10 भिक्खूनं सन्तिके उपसम्पन्ना नाम पञ्चसता साकियानियो ।

४६. अवृत्ता घोवती ति उद्देसाय वा ओवादाय वा आगता किलिङ्ग^३
 चीवरं दिस्वा ठपितट्टानतो गहेत्वा वा^४ "देय अय्य घोविस्सामी" ति
 आहरापेत्वा वा^५ घोवति चेद^६ रजति च आकोटेति च, अयं अवृत्ता
 घोवति नाम । या पि "इमं चीवरं घोवा" ति दहरं वा सामणेरं वा
 15 आणापेन्तस्स भिक्खुनो सुत्वा "आहरय्य" अहं घोविस्सामी" ति घोवति,
 तावकालिकं वा गहेत्वा घोवित्वा रजित्वा देति, अयं पि अवृत्ता घोवति
 नाम ।

अञ्जं परिकखारं ति उपाहनत्यविक-पत्तत्यविक-अंसवद्धक-काय-
 वग्वन-मञ्चपीठ-भिसि-तट्टिकादि^७ यं किञ्चि घोवापेति, अनापत्ति । सेसमेत्य
 20 उत्तानत्यमेव^८ ।

11 213

समुद्धानादीसु पन इदं सिक्खापदं छत्तमुद्धानं^९, किरिया^{१०}, नोसञ्जा-
 विमोक्खं, अचित्तकं, पण्णात्तिवज्जं, कायकम्मं, वचोक्कम्मं, तिचित्तं,
 तिवेदनं ति ।

१. घोवन्-स्या० । २-२. यापञ्जति-रो० । ३. वृत्तानयेव-स्या० । ४. कित्तिल-
 म० । ५. रो० पोथके नस्ति । ६. च-स्या० । ७. आहरप अय्य-स्या०; आहरपय्य-
 सो०, रो० । ८. अंसवट्टक-सो०, रो०; अंसवट्टक-स्या० । ९. उत्तानमेव-सो०, रो० ।
 १०. छत्तमुद्धानं-स्या० । एवमुपरि पि । ११. किरियं-म० । एवमुपरि पि ।

५. पञ्चमनिस्सगियं

५. चीवरपटिग्गहणसिक्खापदवण्णना

५०-५१. तेन समयेना (३०१.२३) ति चीवरपटिग्गहणसिक्खापदं ।

तत्थ पिण्डपातपटिक्कन्ता ति पिण्डपाततो पटिक्कन्ता । येन अन्धवनं तेनु-
पसङ्कमी^१ ति अपञ्चत्ते सिक्खापदे येन अन्धवनं तेनुपसङ्कमि^२ । कतकम्मा
ति कतचोरिककम्मा^३, सन्धिच्छेदनादीहि परभण्डं हरित्वा ति वुत्तं होति ।
चोरगामणिको ति चोरजेट्टको । सो किर पुब्बे थेरि जानाति, तस्मा^४ R. 663
चोरानं पुरतो गच्छत्तो दिस्वा^५ “इतो^६ मा गच्छथ, सब्बे इतो एथा” ति
ते^७ गहेत्वा अञ्जेन मग्गेन अगमासि । समाधिम्हा बुट्टहित्वा ति थेरी किर
परिच्छिन्नवेलायंयेव समाधिम्हा बुट्टहि^८ । सो पि तस्मिंयेव खणे एवं अवच,
नस्मा सा अस्सोसि, सुत्वा^९ च^{१०} “नत्थि दानि अञ्जे^{११} एत्थ समणो वा
गह्मणो वा अञ्जत्र मया” ति तं मंसं अगहेसि । तेन वुत्तं - “अथ खो^{१२}
अपलवण्णा भिक्खुनी” ति आदि ।

ओहियको^{१३} ति अवहीयको^{१४} अवसेसको, विहारवारं पत्वा एको व
विहारे कितो ति अत्थो । सचे मे त्वं अन्तरवासकं ददेय्यासी ति कस्मा
आह ? सण्हं धनमट्ठं^{१५} अन्तरवासकं दिस्वा लोभेन, अपि च अप्पको
तस्सा अन्तरवासके लोभो, थेरिया पन सिखाप्पत्ता कोट्टाससम्पत्ति^{१६}
तेनस्सा सरीरपारिपूर्रि पस्सिस्सामी ति विसमलोभं उप्पादेत्वा एवमाह ।
अन्तिमं ति पञ्चन्नं चीवरानं सब्बपरियन्तं हुत्वा अन्तिमं, अन्तिमं ति
पच्छिमं । अञ्जं लेसेना पि विकप्पेत्वा वा पच्चुद्धरित्वा वा ठपितं चीवरं
नत्थी ति एवं यथानुज्जातानं^{१७} पञ्चन्नं चीवरानं धारणवसेनेव आह, न
लोभेन, न हि खीणासवानं लोभो अत्थि । निप्पीळियमाना ति उपमं^{१८}
दस्सेत्वा गाळ्हं पीळियमाना ।

अन्तरवासकं दत्वा उपस्सयं^{१९} अगमासी ति सङ्कच्चिकं निवासेत्वा
यथा तस्स मनोरथो न पूरति, एवं हत्थतलेयेव दस्सेत्वा अगमासि ।

B 244

१. तेनुप-स्या० । २. चोरक-स्या० । ३. तं दिस्वा-स्या० । ४. एतो-म० ।
५. ने-सो०, रो० । ६. बुट्टहित्वा-स्या० । ७. तं सुत्वा-स्या० । ८. य-रो० । ९. अञ्जे-
स्या० । १०. ओहीयको-स्या०; ओही-रो० । ११. अवहीयको-रो० । १२. वट्ठं-सी०,
रो० । १३. यथा अनु-स्या०, म० । १४. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

५२-५३. [कस्मा पारिवत्तकचीवरं^१ अप्पटिगण्हन्ते उज्जायिसु ?
“सचे एत्तको पि अम्हेसु अय्यानं विस्सासो नत्थि, कथं मयं यापेस्सामा”
ति विहत्थताय समभितुन्नत्ता ।

अनुजानामि भिक्खवे इमेसं पञ्चन्नं (३०३.२७) ति इमेसं पञ्चन्नं
५ सहधम्मिकानं समसद्धानं समसीलानं समदिट्ठिनं पारिवत्तकं गहेतुं अनुजा-
नामी ति अत्थो ।

५४. पयोगे ॥ दुक्कटं ति गण्हत्थाय हत्थप्पसारणादीसु दुक्कटं ।
पटिलाभेना ति पटिगण्हेन । तत्थ च हत्थेन वा हत्थे देतु, पादमूले वा
ठपेतु, उपरि वा खिपतु, सो^२ चे^३ सादियति, गहितमेव होति । सचे पन
१० सिक्खमाना-सामणेर-सामणेरी-उपासक-उपासिकादीनं^४ हत्थे पेसितं पटि-
गण्हाति, अनापत्ति । धम्मकथं कथेन्तस्स चतस्सो पि परिस्सा चीवरानि च
नानाविरागवत्थानि च आनेत्वा पादमूले ठपेन्ति, उपचारे वा ठपेत्वा
उपचारं वा मुञ्चित्वा खिपन्ति, यं तत्थ भिक्खुनीनं सन्तकं, तं अञ्जन्न
पारिवत्तका गण्हन्तस्स आपत्तियेव । अथ पन रत्तिभागे खित्तानि होन्ति,
१५ “इदं भिक्खुनिया, इदं अञ्जेसं” ति आतुं न सक्का, पारिवत्तककिञ्च नत्थी
ति महापच्चरियं कुरुन्दियं च वुत्तं, तं अचित्तकभावेन न समेति । सचे
भिक्खुनी वस्सावासिकं देति, पारिवत्तकमेव कातव्वं । सचे पन सङ्कार-
कूटादीसु ठपेति, “पंसुकूलं गण्हिस्सन्ती” ति पंसुकूलं अधिट्ठित्वा गहेतु
वट्ठति ।

२० ५५. अञ्जातिक्काय अञ्जातिकमञ्जो ति तिकपाचित्तियं^५ । एकत्वे
उपसम्पन्नाया ति भिक्खुनीनं सन्तिके उपसम्पन्नाय हत्थतो गण्हन्तस्स
दुक्कटं, भिक्खूनं सन्तिके उपसम्पन्नाय पन पाचित्तियमेव ।

५६. परिचो न वा विपुलं ति अप्पग्घचीवरेन^६ वा उपाहनत्थविक-
पत्तत्थविक-अंसवद्धक-कायवन्धनादिना^७ वा महग्घं चेतापेत्वा^८ सचे पि^९

१. ०वट्ठक०-सो०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २-२. सचे-रो० । ३. ०माना-
सामणेरीउपासिकादीनं-सी०, स्या०, रो० । ४. ०सन्तक्-स्या० । ५. तिक-स्या० ।
६. अप्पग्घेन चीवरेन-स्या० । ७. ०वट्ठक०-सो०, रो०; ०वन्धक०-स्या० । ८. सी०, स्या०
पोत्थेसु नत्थि । ९. रो० पोत्थके नत्थि ।

चीवरं पटिग्गहाति, अनापत्ति । महापच्चरियं पन अन्तमसो हरीतकी-
खण्डेनापी^१ ति वुत्तं । विपुलेन वा परित्तं (३०४.२६) ति इदं वुत्त-
विपल्लासेन वेदितव्वं । अञ्जं परिकखारं ति पत्तत्थविकादि^२ यं किञ्चि
विकप्पनुपगपच्छिमचीवरप्पमाणं पन पटपरिस्सावनं पि न वट्टति । यं
नेव अधिद्वानुपगं न विकप्पनुपगं तं सब्बं वट्टति । सचे पि मञ्चप्पमाणा^३
पि भिसिच्छवि होति, वट्टतियेव; को पन वादो पत्तत्थविकादीसु । सेसं
उत्तानत्थमेव ।

समुद्धानादीसु इदं छसमुद्धानं, किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं,
अचित्तकं, पणत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवे-
दनं ति ।

६. छट्टनिस्सगियं

६. अञ्जातकविञ्जत्तिसिक्खापदवण्णना

५७-५८. तेन समयेना ति अञ्जातकविञ्जत्तिसिक्खापदं । तत्थ
उपनन्दो सक्कपुत्तो ति असीतिसहस्समत्तानं सक्ककुला पव्वजितानं भिक्खुं
पत्तिकिट्ठो^१ लोमजातिको^२ । पट्टो^३ ति छेको समत्थो पटिबलो सरसम्पन्नो
कण्ठमाधुरियेन समन्नागतो । किस्मिं विया ति किंसु विय किलेसो विय,
हिरोत्तप्पवसेन कम्पन विय सङ्कम्पनं^४ विय होती ति अत्थो ।

अद्धानमग्गं ति अद्धानसङ्घातं दीघमग्गं, न^५ नगरवीथिमग्गं ति
अत्थो । ते भिक्खू अच्छिन्दिस्सु ति मुसिसु, पत्तचीवरानि नेसं^६ हर्हस्सु ति
अत्थो । अनुयुद्धाही ति भिक्खुभावं^७ जाननत्थायं^८ पुच्छ । अनुयुद्धियमाना
ति पव्वज्जा-उपसम्पदा-पत्तचीवराधिद्वानादीनि^९ पुच्छियमाना । एतमत्थं
आरोचेसुं ति भिक्खुभावं जानापेत्वा यो^{१०} “साकेता सार्वत्थि अद्धानमग्ग-
पटिपन्ना^{११} ति आदिना नयेन वुत्तो, एतमत्थं आरोचेसुं ।

१. हरीतकी-सो०, रो० । २. ०विकादीनं-रो० । ३. पटि०-स्या०, रो० ।
४. लोम०-रो० । ५. पट्टो-स्या० । ६. पक्कम्मं-रो० । ७. रो० पोत्थके नखि । ८. तेसं-
रो० । ९. ६. ०भावजान०-म० । १०. ०उपसम्पद०-रो० । ११. द्वायं-स्या० ।
१२. ०मग्गं पटि०-स्या० ।

५६-६०. अञ्जातकं गृहपतिं वा (३०६.१८) ति आदीसु यं परतो
“तिणेन वा पण्णेन वा पटिच्छादेत्वा” ति वुत्तं, तं आदि कत्वा एवं अनुपुब्ब-
कथा^१ वेदितव्वा । सचे चोरे पस्सित्वा दहरा पत्तचीवरानि गहेत्वा पलाता,

चोरा थेरानं निवासनपारुपनमत्तयेव^२ हरित्वा गच्छन्ति, थेरेहि नेव ताव
५ चीवरं विञ्जापेतव्वं, न साखापलासं भञ्जितव्वं । अथ दहरा सव्वं भण्डकं^३
छहेत्वा^४ पलाता, चोरा थेरानं निवासनपारुपनं तं च भण्डकं गहेत्वा^५
गच्छन्ति, दहरेहि आगन्त्वा अत्तनो निवासनपारुपनानि न ताव थेरानं
दातव्वानि, न हि अनच्छिन्नचीवरा अत्तनो अत्थाय साखापलासं भञ्जितुं
लभन्ति, अच्छिन्नचीवरानं पन अत्थाय लभन्ति^६, अच्छिन्नचीवरा व^७
१० अत्तनो पि पेसं पि अत्थाय लभन्ति । तस्मा थेरेहि वा साखापलासं
भञ्जित्वा वाकादीहि गणित्वा^८ दहरानं दातव्वं, दहरेहि वा थेरानं. अत्थाय
भञ्जित्वा गणित्वा तेसं हत्थे दत्त्वा वा अदत्त्वा वा अत्तना निवासेत्वा
अत्तनो निवासनपारुपनानि^९ थेरानं दातव्वानि, नेव भूतगामपातव्यताय
पाचित्तियं होति, न तेसं धारणे दुक्कटं ।

१५ सचे अन्तरामग्गे रजकत्थरणं वा होति, अञ्जे वा तादिसे मनुस्से
पस्सन्ति, चीवरं विञ्जापेतव्वं, यानि च नेसं^{१०} ते वा विञ्जत्तमनुस्सा^{११}
अञ्जे वा साखापलासनिवासने भिक्खू दिस्वा उस्साहजाता वत्थानि
देन्ति, तानि सदसानि वा होन्तु अदसानि वा नीलादिनानावण्णानि वा
कप्पियानि पि अकप्पियानि पि सव्वानि अच्छिन्नचीवरद्वाने ठितत्ता तेसं
१० निवासेतुं च पारुपितुं च वट्टन्ति । वुत्तं पि चेत्तं^{१२} परिवारे [३८४]—

“अकप्पकत्तं न^{१३} पि रजनाय रत्तं ।

तेन निवत्थो येन कामं वजेय्य ॥

न चत्स होति आपत्ति ।

सो च घम्मो सुगतेन देसितो ।

पञ्चामेसा कुसलेहि चिन्तिता” ति ॥

१. ०पुब्बि-०-स्या० । २. ०पारुपण-०-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ३. भण्डक-
स्या० । ४. छहेत्वा-०-रो०; छहेत्वा-म० । ५. हरित्वा-सी०, स्या०, रो० । ६. ०वि-०-रो० ।
७. च-स्या० । ८. गणित्वा-म०; गणित्वा-स्या० । एवमुपरि पि । ९. ०पारुपणादीनि-
सी०; ०पतादीनि-रो० । १०. तेसं-रो० । ११. मनुस्सा-स्या० । १२. हेत्तं-स्या०, म० ।
१३. ना-ना० सं० ।

अयं हि पञ्चहो अच्छिन्नचीवरकं भिक्खुं सन्धाय वुत्तो । अथ पन
तित्थियेहि समागच्छन्ति, ते च नेसं कुसचीर-वाकचीर-फलकचीरानि देन्ति,
तानि पि लद्धिं अगहेत्वा निवासेतुं वट्टन्ति, निवासेत्वा पि लद्धिं न
गहेतब्बा ।

इदानीं "यं आवासं पठमं उपगच्छति", सचे तत्थ होति संङ्खस्स 5
विहारचीवरं वा" ति आदीसु विहारचीवरं (३०७.७) नाम मनुस्सा आवासं
कारेत्वा "चत्तारो पि पच्चया अम्हाकयेव" सन्तका परिभोगं गच्छन्तू" ति
तिचीवरं सज्जेत्वा अत्तना कारापिते आवासे ठपेन्ति, एतं विहारचीवरं
नाम । उत्तरत्थरणं ति मञ्चकस्स उपरि अत्थरणकं पच्चत्थरणं वुच्चति ।
भुम्मत्थरणं ति परिकम्मकताय भूमिया वण्णानुरक्खणत्थं चिमिलिकाहि 10
कतअत्थरणं तस्स उपरि तट्टिकं पच्चत्थरित्वा चङ्कमन्ति । भिसिच्छवी
ति मञ्चभिसिया वा पीठकभिसिया वा छवि, सचे पूरिता होति विधू-
नित्वा पि गहेतुं वट्टति । एवमेतेसु विहारचीवरादीसु यं तत्थ आवासे
होति, तं अनापुच्छा पि गहेत्वा निवासेतुं वा पारुपितुं वा अच्छिन्नचीवर-
कानं भिक्खुनं लब्धती ति वेदितब्बं । तं च खो लभित्वा ओदहिस्सामि 15
पुन ठपेस्सामी ति अधिप्पायेन न मूलच्छेज्जाय । लभित्वा च पन आतितो
वा उपट्ठाकतो वा अञ्जतो वा कुतो चि पाकतिकमेव कातब्बं । विदेस-
गतेन एकास्मि सङ्घिके आवासे सङ्घिकपरिभोगेन परिभुञ्जनत्थाय ठपेतब्बं ।
सचस्स परिभोगेनेव तं जीरति वा नस्सति वा गीवा न होति । सचे पन
एतेसं वुत्तप्पकारानं गिहिवत्थादीनं भिसिच्छविपरियन्तानं किञ्चि न 20
लब्धति, तेन तिणेन वा पण्णेन वा पटिच्छादेत्वा आगन्तब्बं ति ।

६१-६२. येहि केहिचि वा अच्छिन्नं ति एत्थ यं पि अच्छिन्न-
चीवरा आचरियुपज्जाया अञ्जे "आहरय" आवुसो चीवरं ति

१. सह गच्छन्ति-म० । २. गच्छन्ति-रो० । ३. एव-स्या० । ४. चीवरं-स्या० ।
५. सज्जित्वा-स्या० । ६. स्या०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ७. भुम०-म० । ८. रक्खणत्थं-
म०; रक्खणत्थाय-स्या० । ९. कत्वा अत्थरन्ति-रो० । १०. तट्टिकं-स्या० । ११. पत्थरित्वा-
म०; अत्थरित्वा-स्या० । १२. पीठभिसिया-म० । १३. नेत्वा-स्या० । १४. अचीवरकानं-
रो० । १५. अपि-स्या० । १६. विदेसं गतेन-स्या० । १७. सो, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
१८. आचरियुप-स्या० । एवमुपरि पि । १९-१९. आहरयुसो-सी०, स्या०, रो० ।

याचित्वा वा विस्सासेन वा गण्हन्ति, तं पि सङ्गहं गच्छती ति वत्तुं युज्जति ।

परिमोगजिण्णं वा (३०७.२८) ति एत्थ च अच्छिन्नचीवरानं आचरियुपज्झायादीनं अत्तना तिणपण्णेहि पटिच्छादेत्वा दिन्नचीवरं^१ पि सङ्गहं गच्छती ति वत्तुं युज्जति । एवं हि ते अच्छिन्नचीवरद्वाने नट्टचीवरद्वाने च ठित्ता भविस्सन्ति, तेन नेसं विञ्जतियं च अकप्पियचीवरपरिमोगे च अनापत्ति अनुरूपा भविस्सती^२ ति^३ ।

६३. जातकानं पवारितानं ति एत्थ “एतेसं^४ सन्तकं देया” ति विञ्जापेन्तस्स याचन्तस्स अनापत्ती ति एवमत्थो दट्ठव्वो । न हि जातक-
 10 पवारितानं^५ आपत्ति वा अनापत्ति वा होति । अत्तनो धनेना ति एत्था पि अत्तनो कप्पियभण्डेन कप्पियवोहारेनेव चीवरं^६ विञ्जापेन्तस्स^७ चेता-
 पेन्तस्स^८ परिवत्तापेन्तस्स^९ अनापत्ती ति एवमत्थो दट्ठव्वो । पवारितानं ति एत्थ च सङ्घवसेन पवारितेसु पमाणमेव वट्ठति । पुग्गलिकपवारणाय यं यं पवारेति, तं तञ्जेव^{१०} विञ्जापेतव्वं । यो चतूहि पञ्चयेहि पवारेत्वा सयमेव
 R. 668 15 सल्लक्खेत्वा कालानुकालं चीवरानि दिवसे दिवसे यागुभत्तादीनी ति एवं येन येनत्थो तं तं देति, तस्स विञ्जापनकिच्चं नत्थि । यो पन पवारेत्वा बालताय वा सतिसम्मोसेन वा न देति, सो विञ्जापेतव्वो । यो^{११} “मट्ठ गेहं पवारेमी” ति वदति, तस्स गेहं गन्त्वा यथासुखं निसीदितव्वं निप-
 जिज्जतव्वं, न किञ्चि गहेतव्वं । यो पन “यं मट्ठं गेहे अत्थि, तं पवारेमी”
 20 ति वदति । यं तत्थ कप्पियं, तं विञ्जापेतव्वं, गेहे पन “निसीदितुं वा निपज्जितुं वा न लब्धती” ति कुरुन्दियं वुत्तं ।

अञ्जस्सत्थाया ति एत्थ अत्तनो जातकपवारिते न केवलं अत्तनो अत्थाय, अय खो अञ्जस्सा^१ पि अत्थाय^२ विञ्जापेन्तस्स अनापत्ती ति अयमेको अत्थो । अयं पन दुत्तियो – अञ्जस्सा ति ये अञ्जस्स जातक-
 25 पवारिता, ते तस्सेव “अञ्जस्सा” ति लद्धवोहारस्स बुद्धरक्खितस्स वा

१. दिन्नं चीवरं-स्या० । २-२. भविस्सति-म० । ३. च नेसं-सी०, रो० । ४. जातकानं पवारितानं-स्याः । ५. स्याः पोत्यके नत्थि । ६. ०वा-स्या० । ७. तंयेव-स्या०, म० । ८. सी-ये० । ९-९. अञ्जस्सत्थाय-स्या०, म० ।

घम्मरक्खितस्स वा अत्थाय विञ्जापेत्तस्स अनापत्ती ति । सेसं उत्तानत्थमेव ।

समुद्धानादीसु इदं पि छसमुद्धानं, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

७. सत्तमनिस्सगियं

७. तत्तुरिसिक्खापदवर्णना

६४-६७. तेन समयेना (३०८.१५) ति तत्तुरिसिक्खापदं^१ । तत्थ^२ ५
अभिहट्ठं ति अभी ति उपसगो, हरितुं ति अत्थो, गण्हितुं ति वुत्तं होति ।
पवारेय्या ति इच्छापेय्य, इच्छं र्खि उप्पादेय्य, वदेय्य निमन्तेय्या ति अत्थो ।
अभिहट्ठं पवारेत्तेन पन यथा वत्तब्बं, तं आकारं दस्सेतुं “यावत्तकं
इच्छसि तावत्तकं गण्हाही” ति एवमस्स पदभाजनं वुत्तं । अथ वा यथा
“नेक्खम्मं दट्ठु खेमतो” [खु०नि० १-३३०, ४३४] ति एत्थं दिस्वा ति 10
अत्थो, एवमिधा पि “अभिहट्ठं पवारेय्या” ति अभिहरित्वा पवारेय्या ति
अत्थो । तत्थ कायाभिहारो वाचाभिहारो^३ ति दुविधो अभिहारो, कायेन
वा हि^४ वत्थानि अभिहरित्वा पादमूले ठपेत्वा “यत्तकं इच्छसि तत्तकं
गण्हाही” ति वदन्तो पवारेय्य, वाचाय वा “अम्हाकं दुस्सकोट्ठागारं परि-
पुण्णं यत्तकं इच्छसि तत्तकं गण्हाही” ति वदन्तो पवारेय्य, तदुभयं पि 15
एकज्जं कत्वा “अभिहट्ठं पवारेय्या” ति वुत्तं ।

B. 249

सन्तरुत्तरपरमं ति सअन्तरं उत्तरं परमं अस्स चीवरस्सा ति सन्त-
रुत्तरपरमं, निवासनेन सद्धि पारुपनं उक्कट्टपरिच्छेदो अस्सा ति वुत्तं होति ।
ततो चीवरं सादितञ्चं ति ततो अभिहट्ठचीवरतो एत्तकं चीवरं गहेत्तब्बं,
न इतो परं ति अत्थो । यस्मा पन अच्छिन्नसब्बचीवरेन तिचीवरिकेनेव 20
भिक्षुना एवं पट्टिपञ्चितब्बं, अञ्जेन अञ्जया पि, तस्मा तं विभागं
दस्सेतुं “सचे तीणि नट्ठानि होन्ती” ति आदिना नयेनस्स^५ पदभाजनं
वुत्तं ।

R. 669

१. वुत्तानं-रो० । २. तदुत्तरि-स्या० । ३. वा-स्या० । ४. स्या० पोत्थके
नरिय । ५. नयेन तस्स-स्या० ।

तत्रायं विनिच्छयो – यस्स तीणि नट्टानि, तेन द्वे सादितब्बानि, एकं निवासेत्वा एकं पारुपित्वा अञ्जं सभागट्टानतो परियेसिस्सति । यस्स द्वे नट्टानि, तेन एकं सादितब्बं । सचे पकतिया व^१ सन्तरुत्तरेण चरति, द्वे सादितब्बानि । एवं एकं सादियन्तेनेव समो भविस्सति^२ । यस्स तीसु एकं नट्टं, न सादितब्बं । यस्स पन द्वीसु एकं नट्टं, एकं सादितब्बं । यस्स एकं येव होति, तं च नट्टं, द्वे सादितब्बानि । भिक्खुनिया पन पञ्चसु पि नट्टेसु पि द्वे सादितब्बानि । चतूसु नट्टेसु एकं सादितब्बं, तीसु नट्टेसु किञ्चि न सादितब्बं, को पन वादो द्वीसु वा एकस्मि वा । येन केनचि हि सन्तरुत्तरपरमताय ठातब्बं, ततो उत्तरि^३ न लब्धती ति इदमेत्य लक्खणं ।

६८. सेसकं आहरिस्सामी (३१०.१६) ति द्वे चीवरानि कत्वा सेसं पुन आहरिस्सामी ति अत्थो । न अच्छिन्नकारणा ति बाहुसञ्चादिगुणवसेन देन्ति । जातकानं ति आदीसु जातकानं देन्तानं सादियन्तस्स पवारितानं देन्तानं सादियन्तस्स अत्तनो धनेन सादियन्तस्स अनापत्ती ति अत्थो । १५ अट्ठकथामु पन “जातकपवारितद्धाने पकतिया” वहुं पि वट्ठति, अच्छिन्नकारणा^४ पमाणमेव वट्ठती” ति वुत्तं । तं पालिया न समेति । यस्मा पनिदं सिक्खापदं अञ्जस्सत्याय विञ्जापनवत्थुस्मियेव पञ्जत्तं, तस्मा इध “अञ्जस्सत्याया” ति न वुत्तं । सेसं उत्तानत्यमेव ।

B. 250

समुद्धानादीसु इदं पि छसमुद्धानं, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अच्चि-
२० त्तकं, पण्णात्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

८. अट्ठमनिस्सग्गियं

८. पठमउपखटसिक्खापदवण्णना

R. 610

६९. तेन समयेना ति उपखटसिक्खापदं । तत्थ अत्थावुसो मं सो उपट्ठाको ति आवुसो यं त्वं भणसि, अत्थि एवरूपो सो मम उपट्ठाको ति

१. व-रो० । २. एकं नट्टं न सादितब्बं-स्या० । ३. उत्तरि-म० । ४. व-
स्या० । ५. ०चीवरकारणा-रो० ।

अयमेत्य अत्थो । अपि मेय्य^१ एवं होती (३११.४) ति अपि मे अय्य^२ एवं होति, अपि मय्या एवं ति^३ पि पाठो ।

७०-७२. भिक्खुं पनेव उद्दिस्सा ति एत्थ उद्दिस्सा ति अपदिस्स^४ आरम्भ । यस्मा पन यं उद्दिस्स उपक्खटं होति, तं तस्स अत्थाय उपक्खटं नाम होति । तस्मास्स पदभाजने “भिक्खुस्सत्थाया” ति वुत्तं । 5

भिक्खुं आरम्भणं करित्वा ति भिक्खुं पच्चयं कत्वा^५, यं हि भिक्खुं उद्दिस्स उपक्खटं, तं नियमेनेव भिक्खुं पच्चयं कत्वा उपक्खटं होति, तेन वुत्तं - “भिक्खुं आरम्भणं करित्वा” ति । पच्चयो पि हि “लभति^६ मारो आरम्भणं” [सं०नि० ३-१६६] ति आदीसु आरम्भणं ति आगतौ । इदानि “उद्दिस्सा” ति एत्थ यो कत्ता, तस्स आकारदस्सनत्थं^७ “भिक्खुं अच्छादेतु- 10
कामो” ति वुत्तं । भिक्खुं अच्छादेतुकामेन हि तेन तं उद्दिस्स उपक्खटं, न अञ्जेन कारणेन । इति सो अच्छादेतुकामो होति । तेन वुत्तं - “भिक्खुं अच्छादेतुकामो” ति ।

अञ्जातकस्स^८ गहपतिस्स^९ वा ति अञ्जातकेन गहपतिना वा ति अत्थो । करणत्थे हि इदं सामिवचनं । पदभाजने पन व्यञ्जनं अविचारेत्वा 15
अत्यमत्तमेव दस्सेतुं “अञ्जातको नाम”...पे०...गहपति” नामा” ति आदि वुत्तं ।

चीवरचेतापन्नं ति चीवरमूलं, तं पन यस्मा हिरञ्जादीसु अञ्जतरं होति, तस्मा पदभाजने “हिरञ्जं वा” ति आदि वुत्तं । उपक्खटं होती ति सज्जितं होति, संहारित्वा ठपितं, यस्मा पन “हिरञ्जं वा” ति आदिना 20 B. 2:1
वचनेनस्स उपक्खटभावो दस्सितो होति, तस्मा “उपक्खटं नामा” ति पदं उद्धरित्वा विसुं पदभाजनं न^{१०} वुत्तं । इमिना ति उपक्खटं सन्धायाह, तेने-
वस्स पदभाजने “पच्चुपट्टितेना” ति वुत्तं । यं हि उपक्खटं संहारित्वा ठपितं, तं पच्चुपट्टितं होती ति । अच्छादेस्सामी ति वोहारवचनमेतं “इत्थन्नामस्स

१. मय्य सो०, रो०; मय्या-स्या० । २. अय्या-स्या० । ३. होती ति-स्या० ।

४. अपदिस्स-सो०, रो० । ५. करित्वा-रो० । ६. लभेय-ना० सं० । ७. दस्सनत्थं वुत्तं-
सो०, रो० । ८. सो०, रो० पोत्यकेषु नरिय । ९-१०. अञ्जातकगह-रो० । १०-१०. गहपति-
सो०, रो० । ११. रो० पोत्यके नरिय ।

भिक्षुनो दस्सामी” ति अयं पनेत्य अत्थो । तेनेवस्स पदभाजने पि
“दस्सामी” ति वुत्तं ।

R. 671

तत्र चे सो भिक्षु (३१२.१४) ति यत्र^१ सो गृहपति वा गृहपतानी
वा तत्र सो भिक्षु पुब्बे अप्पवारितो उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपब्जेय्य
५ चे इति अयमेत्यं पदसम्बन्धो । तत्थ उपसङ्कमित्वा ति इमस्स गत्वा ति
इमिना व अत्थे सिद्धे पचुरवोहारवसेन “घरं” ति वुत्तं । यत्र पन सो दायको
तत्र गत्वा ति अयमेवेत्य अत्थो, तस्मा पुन पि वुत्तं “यत्थ कत्थचि उपसङ्क-
मित्वा” ति । विकप्पं आपज्जेय्या ति विसिट्ठकप्पं अधिकविधानं आपब्जेय्य,
पदभाजने पन येनाकारेन^२ विकप्पं^३ आपन्नो होति तमेव दस्सेतुं “आयतं
१० वा” ति आदि वुत्तं । साधू ति आयाचने निपातो । वता ति परिवितक्के ।
मे ति अत्तानं निदिस्सति^४ । आयस्मा ति परं आलपति आमन्तेति । यस्मा
पनिदं सव्वं व्यञ्जनमत्तमेव, उत्तानत्थमेव, तस्मास्स पदभाजने अत्थो
न वुत्तो । कल्याणकम्म्यतं उपादायां ति सुन्दरकामतं विसिट्ठकामतं चित्तेन
गहेत्वा, तस्स “आपज्जेय्य चे” ति^५ इमिना सम्बन्धो । यस्मा पन यो
१५ कल्याणकम्म्यतं उपादाय आपज्जति, सो सावत्थिको^६ महग्घत्थिको होति,
तस्मास्स पदभाजने व्यञ्जनं पहाय अग्घिप्पेतत्थमेव दस्सेतुं तदेव वचनं
वुत्तं । यस्मा पन न इमस्स आपज्जनमत्तेनेव आपत्तिस्सोसं एत्ति, तस्मा
“तस्स वचनेना” ति आदि वुत्तं ।

७३. अनापत्ति जातकानं ति आदीसु जातकानं^७ ति^८ जातकानं चीवरे
२० विकप्पं आपज्जन्तस्स अनापत्ती ति एवमत्थो दट्ठव्वो । महग्घं चेतापेतु-
कामस्स अप्पग्घं चेतापेतं ति गृहपतिस्स वीसति अग्घनकं^९ चीवरं चेता-
पेतुकामस्स “अलं मय्हं एतेन, दसग्घनकं वा अट्ठग्घनकं वा देही” ति
वदति^{१०} अनापत्तिं^{११} । अप्पग्घं ति इदं च अतिरेकनिवारणत्थमेव^{१२} वुत्तं,
समके पि पन अनापत्ति, तं च खो अग्घवसेनेव न पमाणवसेन, अग्घ-

१. यत्थ-सी०, रो० । २. येन कारणेन-स्या० । ३. विकप्पो-सी०, रो० । ४. निदि-
स्सति-रो० । ५. इति-सी०, स्या०, रो० । ६. साधुत्थिको-स्या० । ७-७. स्या०, म०
पोत्थकेमु नत्थि । ८. अग्घनकं-सी० । एवमुपरि पि । ९. वदतो-स्या० । १०. अनापत्ती
ति-स्या० । ११. अनिवारणं-स्या० ।

वद्धनकं हि^१ इदं^१ सिक्खापदं । तस्मा यो वीसति अघनकं अन्तरवासकं
चेतापेतुकामो, तं एतकमेव मे^२ अघतकं चीवरं देही ति व्रत्तुं पि वट्टति ।
सेसं उत्तानत्थमेव ।

B. 252

समुट्ठानादीनि पि तत्तुत्तरिसिक्खापदसदिसानेवा ति ।

९. नवमनिस्सगियं

९. दुतियउपक्खटसिक्खापदवर्णना

७४-७८. दुतियउपक्खटे पि इमिना व नयेन अत्थो वेदितब्बो । 5 B. 672
तं हि इमस्स अनुपपञ्जत्तिसदिसं^३ । केवलं पठमसिक्खापदे एकस्स पीळा
कत्ता, दुतिये द्विन्नं, अयमेवेत्थ विसेसो । सेसं सब्बं पठमसदिसमेव । यथा
च द्विन्नं, एवं वहुन्नं^४ पीळा^५ कत्वा गण्हतो पि आपत्ति वेदितब्बा^६ ति ।

१०. दसमनिस्सगियं

१०. राजसिक्खापदवर्णना

७९. तेन समयेना (३१६.१७) ति राजसिक्खापदं । तत्थ उपासकं
सज्जापेत्वा ति जानापेत्वा, “इमिना मूलेन चीवरं किणित्वा थेरस्स देही” 10
ति एवं क्त्वा ति अधिप्पायो । पञ्जासं^७ बन्धो^८ ति पञ्जासकहापणदण्डो^९
ति वुत्तं होति । पञ्जासं^{१०} बद्धो^{११} ति पि पाठो, पञ्जासं* जितो होति^{१२},
पञ्जासं दापेतब्बो ति अधिप्पायो* । अज्जण्हो^{१३} भन्ते आगमेही ति भन्ते
अज्ज एकं^{१४} दिवसं^{१५} अम्हाकं तिट्ठ, अधिवासेही ति अत्थो । परामसी ति
गण्हि । जिनीसी^{१६} ति जितोसि^{१७} ।

15

१-१. हिदं-सी०, रो०; हीदं-स्या० । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. अनुपपञ्जत्ति-
म० । ४. बहून्नं-स्या०, म० । एवमुपरि पि । ५. पीळन्नं-स्या० । ६. वेदितब्बो-रो० ।
७-७. पञ्जासवत्थो-सी०, स्या०, म० । ८. पञ्जासं कहापणं दण्डो-रो० । ९-९. पञ्जासं
बन्धो-सी०, स्या०, म० । १०-१०. स्या० पोत्थके नत्थि । ११. म० पोत्थके नत्थि ।
१२. अज्जण्हो-रो० । १३-१३. एकदिवसं-स्या०, म० । १४. जितोसी-रो० । १५. जितो
असि-सी०; जितो आसि-रो०; जितोसि पञ्जासं जितो असि पञ्जासं दापेतब्बो ति अधिप्पायो-
स्या० ।

८०-८३. राजभोग्गो (३१८.१६) ति राजतो भोग्गं भुञ्जितव्वं
अस्स^१ अत्थी^२ ति राजभोग्गो, राजभोगो ति पि पाठो, राजतो भोगो अस्स
अत्थी ति अत्थो ।

पहिण्ण्य^३ ति पेसेय्य, उत्तानत्थत्ता पनस्स पदभाजनं न वुत्तं ।
५ यथा च एतस्स, एवं “चीवरं इत्यन्नामं भिक्खुं” ति आदीनं पि पदानं
उत्तानत्थत्तायेव पदभाजनं न वुत्तं ति वेदितव्वं^४ । आभतं^५ ति आनीतं ।
कालेन कप्पियं ति युत्तपत्तकालेन, यदा नो अत्थो होति, तदा कप्पियं^६
चीवरं^७ गण्हामा^८ ति अत्थो ।

B. 253

वेय्यावच्चकरो ति किच्चकरो, कप्पियकारको ति अत्थो । सञ्जचो
१० सो मया ति आणत्तो सो मया, यथा तुम्हाकं चीवरेन अत्थे सति चीवरं
दस्सति, एवं वुत्तो ति अत्थो । अत्थो मे आवुसो चीवरेना ति चोदना-
लक्खणनिदस्सनमेतं, इदं^९ हि वचनं वत्तव्वं, अस्स वा अत्थो याय कायचि
भासाय; इदं चोदनालक्खणं । “देहि मे चीवरं” ति आदीनि पन
नवत्तव्वाकारदस्सनत्थं वुत्तानि, एतानि हि^{१०} वचनानि एतेसं वा अत्थो
१५ याय कायचि भासाय न वत्तव्वो ।

R. 673

दुतियं पि वत्तव्वो ततियं^{११} पि वत्तव्वो ति “अत्थो मे आवुसो चीव-
रेना” ति इदमेव याव ततियं वत्तव्वो^{१२} । एवं “द्वित्तक्खत्तुं चोदेतव्वो
सारेतव्वो” ति एत्थ उद्दिट्ठचोदनापरिच्छेदं दस्सेत्वा इदानीं “द्वित्तक्खत्तुं”
चोदयमानो सारयमानो तं चीवरं अभिनिप्फादेय्य, इच्चेतं कुसलं” ति
२० इमेसं पदानं सङ्खेपतो अत्थं दस्सेन्तो “सचे अभिनिप्फादेति, इच्चेतं कुसलं”
ति आह । एवं यावततियं चोदेन्तो तं चीवरं यदि निप्फादेति, सक्कोति
अत्तनो पटिलामवसेन निप्फादेत्तुं, इच्चेतं कुसलं साधु सुट्ठु सुन्दरं ।

चत्तक्खत्तुं पञ्चक्खत्तुं छक्खत्तुपरमं तुण्हीभूतेन उद्दिस्स ठातव्वं
ति ठानलक्खणनिदस्सनमेतं । छक्खत्तुपरमं ति च भावनपुंसकवचनमेतं,
२५ छक्खत्तुपरमं हि एतेन चीवरं उद्दिस्स तुण्हीभूतेन ठातव्वं, न अञ्जं किञ्चि
कातव्वं, इदं ठानलक्खणं । तत्थ यो सव्वट्ठानानं साधारणो तुण्हीभावो,

१-१. अस्सत्थी-म० । २. पहिण्ण्य-रो० । ३. ०ति-रो० । ४. घामटं-स्या० ।
५-५. कप्पिय-स्या० । ६. पटिग-स्या० । ७. इदं वा-सी०, रो० । ८. रो० गोचरे
गति । ९. दुतियं-रो० । १०. ०ति-स्या० । ११. द्वित्त-स्या० ।

तं ताव दस्सेतुं पदभाजने “तत्थ गत्त्वा तुण्हीभूतेना” ति आदि वुत्तं । तत्थ न आसने निसीदितव्वं (३२०.१२) ति “इध भन्ते निसीदथा” ति वुत्तेन पि न निसीदितव्वं । न आमिसं पटिग्गहेतव्वं ति यागुखब्बकादिभेदं किञ्चि आमिसं “गण्हथ” भन्ते” ति याचियमानेना पि न गण्हितव्वं । न धम्मो भासितव्वो ति मङ्गलं वा अनुमोदनं वा भासथा ति याचियमानेना 5 पि किञ्चि न भासितव्वं, केवलं^२ “किं कारणा आगतोसो” ति पुच्छियमानेन^३ “जानासि, आवुसो” ति वत्तव्वो । पुच्छियमानो ति इदं हि^४ करणत्थे पच्चत्तवचनं । अथ वा पुच्छं कुरुमानो पुच्छियमानो ति एवमेत्थ अत्थो दट्ठव्वो । यो हि पुच्छं करोति, सो एत्तकं वत्तव्वो ति ठानं भञ्जती ति आगतकारणं भञ्जति ।

10

इदानि या तिस्सो चोदना, छ च^५ ठानानि वुत्तानि । तत्थ वुद्धिं^६ च हानिं च दस्सेन्तो “चतुक्खत्तुं चोदेत्वा” ति आदिमाह । यस्मा च एत्थ एकचोदनावुद्धिया द्विन्नं ठानानं हानि वुत्ता, तस्मा “एका चोदना” द्विगुणं^७ ठानं” ति लक्खणं दस्सितं होति । इति इमिना लक्खणेन तिक्खत्तुं चोदेत्वा छक्खत्तुं ठातव्वं, द्विक्खत्तुं चोदेत्वा अट्ठक्खत्तुं ठातव्वं, सकिं चोदेत्वा 15 दसक्खत्तुं ठातव्वं ति । यथा च “छक्खत्तुं चोदेत्वा न ठातव्वं” ति वुत्तं, एवं “द्वादसक्खत्तुं ठत्वा न चोदेतव्वं” ति पि वुत्तमेव होति । तस्मा सचे चोदेतियेव न तिट्ठति, छ चोदना लब्भन्ति । सचे तिट्ठतियेव न चोदेति, द्वादस ठानानि लब्भन्ति । सचे चोदेति पि तिट्ठति पि, एकाय चोदनाय द्वे ठानानि हापेतव्वानि । तत्थ यो एकदिवसमेव पुनप्पुनं गत्त्वा छक्खत्तुं 20 चोदेति, सकियेव वा गत्त्वा “अत्थो मे, आवुसो चीवरेना” ति छक्खत्तुं वदति । तथा एकदिवसमेव पुनप्पुनं गत्त्वा द्वादसक्खत्तुं तिट्ठति, सकियेव वा गत्त्वा तत्र तत्र ठाने तिट्ठति, सो पि सब्बचोदनायो सब्बद्वानानि च भञ्जति । को पन वादो नानादिवसेसु एवं करोन्तस्सा ति एवमेत्थ विनिच्छयो वेदितव्वो ।

25

B. 254;
R. 674

१. गण्हाय-स्या० । २. चि-रो० । ३. ०मानो न-रो०; ०मानो-सी०, स्या० ।
४. रो० पोत्थके नसि । ५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नसि । ६. वुद्धि-सी०, स्या०,
म० । ७. चोदनाय-सी०, रो० । ८. दिगुणं-म० ।

यतस्स चीवरचेतापन्नं आभत्तं (३२०.२४) ति यतो राजतो वा राज-
भोगगतो वा अस्स भिक्खुनो चीवरचेतापन्नं आनीतं । यत्वस्सा^१ ति पि
पाठो । अयमेवत्थो । “यत्वस्सा” ति पि पठन्ति, यस्मिं ठाने अस्स चीवरचेता-
पन्नं पेसितं ति च अत्थं कथेन्ति, व्यञ्जनं पन त् समेति । तत्था ति तस्स
५ रक्खो वा राजभोगास्स वा सन्तिके; समीपत्थेहि इदं भुम्मवचनं । न तं तस्स
भिक्खुनो किञ्चि अत्थं अनुभोती ति तं चेतापन्नं^२ तस्स भिक्खुनो किञ्चि
अप्पमत्तकं पि कम्मं न निप्पादेति । युञ्जन्तायस्मन्तो सकं ति आयस्मन्तो
सन्तकं धनं^३ पापुणन्तु । मा वो सकं विनस्सा ति तुम्हाकं सन्तकं मा
विनस्सतु । यो पन नेव सामं गच्छति, न दूतं पाहेति, वत्तभेदे^४ दुक्कटं^५
१० आपज्जति ।

R. 675

किं पन सब्बकप्पियकारकेसु एवं पटिपज्जितव्वं ति ? न पटिपज्जि-
तव्वं । अयं हि कप्पियकारको नाम सङ्खेपतो दुविधो निद्दिट्ठो च अनिद्दिट्ठो
च^६ । तत्थ निद्दिट्ठो दुविधो — भिक्खुना निद्दिट्ठो, दूतेन निद्दिट्ठो ति ।
अनिद्दिट्ठो पि दुविधो—मुखवेवटिककप्पियकारको, परमुखकप्पियकारको ति ।
D. 255 १५ तेसु भिक्खुना निद्दिट्ठो सम्मुखासम्मुखवसेन चतुव्विधो होति । तथा दूतेन
निद्दिट्ठो पि ।

कयं ? इधेकच्चो भिक्खुस्स चीवरत्थाय दूतेन अकप्पियवत्थुं पहिणाति^७,
दूतो तं भिक्खुं उपसङ्गमिता “इदं, भन्ते, इत्यन्नामेन तुम्हाकं चीवरत्थाय
पहितं, गण्हय^८ नं” ति वदति, भिक्खु “नयिदं कप्पती” ति पटिक्खपति,
२० दूतो “अत्थि पन ते, भन्ते, वेय्यावच्चकरो” ति पुच्छति, पुञ्जत्यिकेहि च
उपासकेहि “भिक्खूनं वेय्यावच्चं करोया” ति आणत्ता वा, भिक्खूनं वा
सन्दिट्ठा^९ सम्भत्ता^{१०} केचि वेय्यावच्चकरा होन्ति, तेसं अञ्जतरो तस्मिं खणे
भिक्खुस्स सन्तिके निसिन्नो होति, भिक्खु तं^{११} निद्दिसति “अयं भिक्खूनं
वेय्यावच्चकरो” ति । दूतो तस्स हत्थे अकप्पियवत्थुं दत्त्वा “थेरस्स चीवरं
२५ किणित्वा देही” ति गच्छति, अयं भिक्खुना सम्मुखानिद्दिट्ठो ।

१. यत्तास्सा—स्याः; यत्तासा—रो० । २. चीवरचेता—स्या० । ३. पनं युज्जन्तु एवं-
स्या० । ४-४. वत्तभेदेदुक्कटं—स्या० । ५. पा ति—स्या० । ६. पहिणाति—म० । एवमुक्ति
पि । ७. गण्हय—स्याः । ८-८. सन्दिट्ठसम्भत्ता—सी०, रो० । ९. नं—रो० ।

नो चे भिक्खुस्स सन्तिके निसिन्नो होति, अपि च खो भिक्खु निद्दिसति — “असुकास्मि नाम गामे इत्थन्नामो भिक्खूनं वेय्यावच्चकरो” ति, सो^१ गन्त्वा तस्स हत्थे अकप्पियवत्थुं दत्त्वा “थेरस्स चीवरं किणित्वा ददेय्यासी” ति आगन्त्वा भिक्खुस्स आरोचेत्वा गच्छति, अयमेको भिक्खुना असम्मुखानिद्दिट्ठो ।

5

न हेव खो सो दूतो अत्तना आगन्त्वा आरोचेति, अपि च खो अञ्जं पहिणाति “दिन्नं मया, भन्ते, तस्स हत्थे चीवरचेतापन्नं, चीवरं गण्हेय्याथा” ति, अयं दुतियो भिक्खुना असम्मुखानिद्दिट्ठो ।

न हेव खो अञ्जं पहिणाति, अपि च खो^२ गच्छन्तो व भिक्खुं वदन्ति “अहं तस्स हत्थे चीवरचेतापन्नं दस्सामि, तुम्हे चीवरं गण्हेय्याथा” ति, 10 अयं ततियो भिक्खुना असम्मुखानिद्दिट्ठो ति एवं एको सम्मुखानिद्दिट्ठो तयो असम्मुखानिद्दिट्ठा ति इमे चत्तारो भिक्खुना निद्दिट्ठवेय्यावच्चकरा नाम । R. 676 एतेसु इमस्मि राजसिक्खापदे वुत्तनयेनेव पटिपब्बितब्बं ।

अपरो भिक्खु पुरिमनयेनेव दूतेन पुच्छितो नत्थिताय वा, अविचारेतु- कामताय वा “नत्थम्हाकं कप्पियकारको” ति वदन्ति, तस्मिं च खणे 15 कोचि मनुस्सो आगच्छति, दूतो तस्स हत्थे अकप्पियवत्थुं दत्त्वा “इमस्स हत्थतो चीवरं गण्हेय्याथा” ति वत्वा गच्छति, अयं दूतेन सम्मुखानिद्दिट्ठो ।

अपरो दूतो गाम पविसित्वा अत्तना अभिरुचितस्स यस्स^३ कस्सचि हत्थे अकप्पियवत्थुं दत्त्वा पुरिमनयेनेव आगन्त्वा वा आरोचेति, अञ्जं वा पहिणाति, “अहं असुक्कस्स नाम हत्थे चीवरचेतापन्नं दस्सामि, तुम्हे चीवरं 20 गण्हेय्याथा” ति वत्वा वा^४ गच्छति, अयं ततियो दूतेन असम्मुखानिद्दिट्ठो ति एवं एको सम्मुखानिद्दिट्ठो, तयो असम्मुखानिद्दिट्ठा ति इमे चत्तारो दूतेन निद्दिट्ठवेय्यावच्चकरा नाम । एतेसु मेण्डकसिक्खापदे वुत्तनयेन पटि- पब्बितब्बं । वुत्तं हेत — “सन्ति, भिक्खवे, मनुस्सा सद्धा पसन्ना, ते कप्पिय- कारकान् हत्थे हिरुञ्जं उपनिक्खिपन्ति — ‘इमिना अय्यस्स^५ यं^६ कप्पियं तं 25 देथा’ ति । अनुजानामि, भिक्खवे, यं ततो कप्पियं तं सादितुं, नत्थेवाहं,

B. 256

१. सो दूतो-स्या० । २. सो०, स्या०, रो० पोत्थकेषु नत्थि । ३. म० पोत्थके नत्थि । ४. स्या० पोत्थके नत्थि । ५. रो० पोत्थके नत्थि । ६-६ यं अय्यस्स-सी०, स्या०, रो० ।

भिक्षवे, केनचि परियायेन जातरूपरजतं सादितव्यं परियेसितव्यं ति वदामी” [म०व०-२५८-५६] ति । एत्थ च^१ चोदनाय परिमाणं^२ नत्थि, मूलं असादियन्तेन सहस्सक्खत्तुं पि चोदनाय वा ठानेन वा कप्पियभण्डं सादितुं वट्टति । नो चे देति, अञ्जं कप्पियकारकं ठपेत्वा पि आहरापेतव्यं ।
 ५ सचे इच्छति मूलसामिकानं पि कथेतव्यं; नो चे इच्छति न कथेतव्यं ।

R. 677

अपरो भिक्षु पुरिमनयेनेव दूतेन पुच्छितो “नत्थिम्हाकं कप्पिय-
 कारको” ति वदति, तदञ्जो समीपे ठितो सुत्वा “आहर भो अहं अयस्स
 चीवरं चेतापेत्वा दस्सामी” ति वदति । दूतो “हन्द भो ददेय्यासी” ति
 तस्स हत्थे दत्वा भिक्षुस्स अनारोचेत्वा व गच्छति, अयं मुखवेवटिककप्पिय-
 १० कारको । अपरो भिक्षुनो उपट्ठाकस्स वा अञ्जस्स वा हत्थे अकप्पियवत्तुं
 दत्वा “थेरस्स चीवरं ददेय्यासी” ति एत्तो^३ व पक्कमति, अयं परम्मुखकप्पिय-
 कारको ति इमे द्वे अनिद्धिट्टकप्पियकारका नाम । एतेसु अञ्जातकअप्पवारि-
 तेसु विय पटिपब्बितव्यं । सचे सयमेव चीवरं आनेत्वा ददन्ति^४, गहेतव्यं ।
 नो चे, किञ्चि^५ न^६ वत्तव्या^७ । देसनामत्तमेव चेत्तं “दूतेन चीवरचेतापल्लं
 १५ पहिणेय्या” ति सयं आहरित्वा पि पिण्डपातादीनं अत्थाय ददन्तेसु पि एसेव
 नयो । न केवलं च^८ अत्तनोयेव अत्थाय सम्पटिच्छित्तुं न वट्टति, सचे पि^९
 कोचि जातरूपरजतं आनेत्वा “इदं सङ्घस्स दम्मि, आरामं वा करोय^{१०}
 चेतियं वा भोजनसालादीनं वा अञ्जतरं” ति वदति, इदं पि सम्पटिच्छित्तुं
 न वट्टति । यस्स कस्सचि हि अञ्जस्स अत्थाय सम्पटिच्छन्तस्स दुक्कटं होती
 २० ति महापच्चरियं वुत्तं ।

B. 217

सचे पन “नयिदं भिक्षूनं सम्पटिच्छित्तुं वट्टती” ति पटिबिखत्ते
 “वट्ठकीन वा कम्मकरानं वा हत्थे भविस्सति, केवलं तुम्हे सुकतदुक्कटं
 जानाया” ति वत्वा तेसं हत्थे दत्वा पक्कमति, वट्टति । अयापि “मम
 मनुस्सानं हत्थे भविस्सति मय्हमेव वा हत्थे भविस्सति, केवलं तुम्हे यं यस्स
 २५ दातव्यं, तदत्थाय पेसेय्याया” ति वदति, एवं पि वट्टति ।

१. सो०, स्या०, रो० पोत्थेमेनु नत्थि । २. परिमाणं-म० । ३. एतो-स्या० ।
 ४. देन्ति-म० । ५-७. न निद्धि-सो०, स्या०, रो० । ८. वत्तव्या-स्या० । ९. स्या० पोत्थे
 वत्थि । १०. विहारं वा-स्या० । ११. धानया-रो० ।

सचे पन सङ्खं वा गणं वा पुग्गलं वा अनामसित्वा “इदं हिरञ्ज-
सुवण्णं चेतियस्स देम, विहारस्स देम, नवकम्मस्स देमा” ति वदन्ति, पटि-
क्खिपितुं न वट्टति । “इमे इदं भणन्ती” ति कप्पियकारकानं आचिक्खि-
तब्बं । “चेतियादीनं अत्थाय तुम्हे गहेत्वा ठपेथा” ति वुत्तेन पन “अम्हाकं
गहेतुं न वट्टती” ति पटिक्खिपितब्बं ।

5

सचे पन कोचि वहुं हिरञ्जसुवण्णं आनेत्वा “इदं सङ्खस्स दम्मि,
चत्तारो पच्चये परिभुञ्जथा” ति वदति, तं चे सङ्खो सम्पटिच्छति, पटिग्ग-
हणे पि परिभोगे पि आपत्ति । तत्र चे एको भिक्खु “नयिदं कप्पती” ति
पटिक्खिपति, उपासको च “यदि न कप्पति, मय्हमेव भविस्सती” ति
गच्छति । सो भिक्खु “तया सङ्खस्स लाभन्तरायो कतो” ति न केनचि 10
किञ्चि वत्तब्बो । यो हि तं चोदेति, स्वेव सापत्तिको होति, तेन पन एकेन
वहु अनापत्तिका कता । सचे पन भिक्खूहि “न वट्टती” ति पटिक्खित्ते
“कप्पियकारकानं वा हत्थे भविस्सति, मम पुरिसानं वा मय्हं वा हत्थे
भविस्सति, केवलं तुम्हे पच्चये परिभुञ्जथा” ति वदति, वट्टति ।

R. 678

चतुपच्चयत्थाय च दिन्नं येन येन पच्चयेन अत्थो होति, तदत्थं उप- 15
नेतब्बं, चीवरत्थाय दिन्नं चीवरेयेव उपनेतब्बं । सचे चीवरेन तादिसो
अत्थो नत्थि, पिण्डपातादीहि सङ्खो किलमति, सङ्खसुट्टताय अपलोकेत्वा
तदत्थाय पि उपनेतब्बं । एस^१ नयो पिण्डपातगिलानपच्चयत्थाय दिन्ने पि,
सेनासनत्थाय दिन्नं पन सेनासनस्स गरुभण्डत्ता सेनासनेयेव उपनेतब्बं ।
सचे पन भिक्खूसु सेनासनं छट्टेत्वा^२ गतेसु सेनासनं विनस्सति^३, ईदिसे काले 20
सेनासनं विस्सज्जेत्वा पि भिक्खूनं परिभोगो अनुञ्जातो, तस्मा सेनासन-
जगानत्थं मूलच्छेज्जं अकत्वा यापनमत्तं परिभुञ्जितब्बं ।

न केवलं च हिरञ्जसुवण्णमेव, अञ्जं पि खेतवत्थादि^४ अकप्पियं
न सम्पटिच्छित्तब्बं । सचे हि कोचि “मय्हं तिसस्ससम्पादनकं महातट्ठाकं
अत्थि, तं सङ्खस्स दम्मी” ति वदति, तं चे सङ्खो सम्पटिच्छति, पटिग्ग- 25
हणे पि परिभोगे पि आपत्तियेव । यो पन तं पटिक्खिपति, सो पुरिमनये-

D. 259

१. एये-रो० । २. छट्टेत्वा-रो०; छट्टेत्वा-म० । ३. नत्सवि-स्या० । ४. ०वत्था-
दिह-स्या० ।

नेव न केनचि किञ्चि वत्तव्वो । यो हि तं चोदेति, स्वेव सापत्तिको होति,
तेन पन^२ एकेन^३ वहु अनापत्तिका कता ।

यो पन “तादिसंयेव तळाकं^४ दम्मी” ति वत्वा^५ भिक्खूहि “न
वट्ठो” ति पटिक्खित्तो वदति^६ “असुकं च असुकं च सङ्खस्स तळाकं
^५ अत्थि, तं^७ कथं वट्ठो” ति । सो वत्तव्वो – “कप्पियं कत्वा दिन्नं
भविस्सती” ति । कथं दिन्नं कप्पियं होती ति ? “चत्तारो पच्चये
परिभुञ्जथा” ति वत्वा दिन्नं ति । सो सचे “साधु भन्ते चत्तारो पच्चये
सङ्खो परिभुञ्जतू” ति देति, वट्ठति । अथा पि “तळाकं गण्हथा”^८ ति
वत्वा “न वट्ठो” ति पटिक्खित्तो “कप्पियकारको अत्थी” ति पुच्छित्वा
R, 679 10 “नत्थी” ति वुत्ते “इदं असुको नाम विचारेस्सति, असुकस्स वा हत्थे,
मय्हं वा हत्थे भविस्सति, सङ्खो कप्पियभण्डं परिभुञ्जतू” ति वदति,
वट्ठति^९ । सचे पि “न वट्ठो” ति पटिक्खित्तो “उदकं परिभुञ्जिस्सति”^{१०},
भण्डकं धोविस्सति, मिगपक्खिनो पिविस्सन्ती” ति वदति, एवं पि वट्ठति ।
अथा पि “न वट्ठो” ति पटिक्खित्तो वदति “कप्पियसीसेन गण्हथा” ति ।
^{१५} साधु उपासक “सङ्खो पानीयं पिविस्सति, भण्डकं धोविस्सति, मिगपक्खिनो
पिविस्सन्ती” ति वत्वा परिभुञ्जितुं वट्ठति ।

अथा पि “मम तळाकं वा पोक्खराणं वा सङ्खस्स दम्मी” ति वुत्ते
साधु उपासक “सङ्खो पानीयं पिविस्सती” ति आदीनि वत्वा परिभुञ्जितुं
वट्ठतियेव । यदि पन भिक्खूहि हत्थकम्मं याचित्वा सहत्थेन च कप्पिय-
^{१०}पयवि^{११} खनित्वा^{१२} उदकपरिभोगत्थाय तळाकं कारितं होति, तं चे निस्साय
सस्सं निष्पादेत्वा मनुस्सा विहारे कप्पियभण्डं देन्ति, वट्ठति । अयं^{१३}
मनुस्सा एव सङ्खस्स उपकारत्थाय सङ्घिकभूमिं खनित्वा तं निस्साय
निष्फन्नसस्सतो कप्पियभण्डं देन्ति, एवं पि वट्ठति । “अम्हाकं एकं
कप्पियकारकं ठपेया” ति वुत्ते च ठपेतुं पि लब्धति^{१४} । अयं पन ते मनुस्सा

१. किञ्चि न-स्या० । २-२. पनेकेन-सी०, रो० । ३. महातळाकं-स्या० ।
४. पि-स्या० । ५. सचे वदति-स्या० । ६. सी०, रो० पोत्थेनु नत्थि । ७. वत्तवी-
स्या० । ८. सी०, स्या०, रो० पोत्थेनु नत्थि । ९. ०पुञ्जथा-सी०, स्या० । १०. गण्हथा-
स्या० । ११. एवं वट्ठति-रो० । १२. ०पुञ्जिस्सति-रो० । १३. ०पठति-सी०, स्या०, रो० ।
१४. खनित्वा-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । १५. अथा पि-स्या० । १६. समति-रो० ।

राजवलिना उपददुता पक्षमन्ति, अञ्जे पटिपञ्चन्ति, न च^१ भिक्खून् किञ्चि
देन्ति, उदकं वारेतुं लब्धमिति । तं च खो कसिकम्मकालेयेव, न सस्सकाले ।
सचे ते वदन्ति “ननु, भन्ते, पुब्बे पि मनुस्सा इमं निस्साय सस्सं अकंसू”
ति । ततो वत्तन्ना — “ते सङ्खस्स इमं च इमं च उपकारं अकंसु, इदं च
इदं च कप्पियभण्डं अदंसू” ति । सचे^२ वदन्ति — “मयं पि दस्सामा” ति, ^३
एवं^३ वट्टति ।

B. 259

सचे पन कोचि अब्यत्तो अकप्पियवोहारेण तळाकं पटिगण्हाति^४
वा कारेति वा, तं भिक्खूहि न परिभुञ्जितब्बं, तं निस्साय लद्धं कप्पियभण्डं
पि अकप्पियमेव । सचे भिक्खूहि परिचत्तभावं अत्वा सामिको वा तस्स
पुत्तधीतरो वा अञ्जो वा कोचि वंसे उप्पन्नो पुन कप्पियवोहारेण देति, ^{१०}
वट्टति । उपच्छिन्ने^५ कुलवंसे यो^६ तस्स जनपदस्स^६ सामिको, सो
अच्छिन्दित्वा पुन देति, चित्तलपब्बते^७ भिक्खुना नीहटउदकवाहकं
अळनागराजमहेसी^८ विय, एवं पि वट्टति ।

R. 680

कप्पियवोहारे पि उदकवसेन पटिगहिततळाके सुद्धचित्तानं मत्तिकु-
द्धरणपालिवन्धनादीनि^९ च^{१०} कातुं वट्टति । तं निस्साय पन सस्सं करोन्ते ^{१५}
दिस्वा कप्पियकारकं ठपेतुं न वट्टति । यदि ते सयमेव कप्पियभण्डं देन्ति,
गहेतब्बं । नो चे देन्ति, न चोदेतब्बं^{११}, न सारेतब्बं^{१२} । पच्चयवसेन
पटिगहिततळाके कप्पियकारकं ठपेतुं वट्टति । मत्तिकुद्धरणपालिवन्धनादीनि
पन कातुं न वट्टति । सचे कप्पियकारका सयमेव करोन्ति, वट्टति ।
अव्यत्तेन पन^{१३} लज्जिभिक्खुना^{१४} कारापित्तसु किञ्चा पि पटिगहणे^{१५} कप्पियं, ^{२०}
भिक्खुस्स पयोगपच्चया उप्पन्नेन मिस्सकत्ता^{१६} विसगतपिण्डपातो विय
अकप्पियमंसरसमिस्सकभोजनं^{१७} विय च दुब्बिनिब्भोगं^{१८} होति, सब्बेसं
अकप्पियमेव ।

१. रो० पोत्थके नत्थि । २. ०ते-स्या० । ३. एवं पि-म० । ४. पटिगण्हाति-रो०; पति-
गण्हाति-सो० । ५. पच्छिन्ने-म० । ६-६. तस्स जनपदस्स यो-सी०, रो० । ७. ०लतापब्बते-
स्या० । ८. अनुळा नाम राजमहेसी-स्या०; अळन्दनाग-रो० । ९. ०पाळि-सी०, रो०,
म० । १०. पन-स्या० । ११. चोदेतब्बा-सी०, रो० । १२. सारेतब्बा-सी०, रो० ।
१३. स्या० पोत्थके नत्थि । १४. लज्जो-सी०, स्या०, रो० । १५. ०गहणं-सी०, रो० ।
१६. मिस्सत्ता-रो० । १७. ०मिस्सजोर्ज-सी०, स्या०, रो० । १८. दुप्परिभोगं-स्या० ।

सचे पन “उदकस्स ओकासो अत्थि, तळाकस्स पालि थिरा, यया वहुं उदकं गण्हाति, एवं करोहि, तीरसमीपे उदकं करोही” ति एवं उदकमेव विचारेति^१, वट्टति । उद्धने अग्गि न^२ पातेन्ति^३, “उदककम्मं लब्धतु उपासका” ति वत्तुं वट्टति । “सस्सं कत्वा आहरया” ति वत्तुं पन^४ न वट्टति । सचे पन तळाके अतिवहुं उदकं दिस्वा पस्सतो वा पिट्ठितो वा मात्तिकं नीहरापेति, वनं छिन्दापेत्वा केदारे^५ कारापेति, पोरान्णकेदारेसु वा पकतिभागं अगगहेत्वा अतिरेकं गण्हाति^६, नवसस्से वा अकालसस्से^७ वा अपरिच्छिन्नभागे “एत्तके कहापणे देया” ति कहापणे उट्ठापेति, सव्वेसं अकप्पियं ।

B. 260 10

यो पन “कस्सय^८ वपया” ति अवत्वा “एत्तकाय भूमिया, एत्तको नाम भागो” ति एवं भूमि वा पत्तिट्ठपेति, एत्तके भूमिभागे अम्हेहि सस्सं कत्तं एत्तकं नाम भागं गण्हाया^९ ति वदन्तेसु कस्सकेसु^{१०} भूमिप्पमाणग्गहणत्वं रज्जुया^{११} वा दण्डेन^{१२} वा मिनाति^{१३}, खले वा ठत्वा रक्खति, खलतो^{१४} वा नीहरापेति, कोट्टागारे वा पटिसामेति, तस्सेव त^{१५} अकप्पियं ।

R. 681

१५ सचे कस्सका^{१६} कहापणे आहरित्वा “इमे सद्धस्स आहटा” ति वदन्ति, अञ्जतरो च भिक्खु “न सद्धो कहापणे खादती” ति सञ्जाय “एत्तकेहि कहापणेहि साट्ठके आहर, एत्तकेहि यागुआदीनि सम्पादेया^{१७}” ति वदति । यं ते आहरन्ति, सव्वेसं अकप्पियं । कस्मा ? कहापणानं विचारित्ता ।

२० सचे घञ्जं आहरित्वा इदं सद्धस्स आहटन्ति वदन्ति, अञ्जतरो च भिक्खु पुरिमनयेनेव “एत्तकेहि वोहीहि इदञ्चिदं च आहरया” ति वदति । यं ते आहरन्ति, तस्सेव अकप्पियं । कस्मा ? घञ्जस्स विचारित्ता ।

सचे तण्डुलं वा अपरण्ण^{१८} वा आहरित्वा “इमं^{१९} सद्धस्स आहटं” ति वदन्ति, अञ्जतरो च भिक्खु पुरिमनयेनेव “एत्तकेहि तण्डुलेहि इदञ्चिदं

१. विचारेतुं-स्या० । २-२. निपातेन्ति-स्या० । ३. केदारके-रो० । ४. गण्हाति
अकालसस्से-स्या०; गण्हाति-सो०, रो० । ५. स्या०, रो० पोथकेसु नत्थि । ६. कसय-सो०,
स्या०, रो० । ७. गण्हाया-स्या० । ८. वसव्वेमु-स्या० । ९. दण्डकेन-रो० । १०. मिणावि-
स्या०; मिणावि-रो० । ११. खेत्ततो-रो० । १२. न-रो० । १३. कसका-स्या० । १४. सम्पा-
देही-स्या० । १५. धारणं-स्या० । १६. इयं-म० ।

आहरथा” ति वदति । यं ते आहरन्ति, सब्बेसं कप्पियं । कस्मा ?
प्पियानं तण्डुलादीनं विचारितत्ता । कयविक्रये पि अनापत्ति, कप्पियकार-
स्स आचिक्खितत्ता ।

पुब्बे पन चित्तलपव्वत्ते^१ एको भिक्खु चतुस्सालद्वारे^२ “अहो वत
वे सङ्खस्स एत्तकप्पमाणे^३ पूवे पचेय्युं” ति आरामिकानं सञ्जाजननत्थं^४ 5
भूमियं मण्डलं अकासि, तं दिस्वा छेको आरामिको तथेव कत्वा दुतियदिवसे
भेरिया आकोटिताय^५ सन्निपतिते सङ्खे पूवं गहेत्वा सङ्खत्थेरं आह — “भन्ते,
अम्हेहि इतो पुब्बे नेव पितूनं” न पितामहानं एवरूपं सुतपुब्बं, एकेन अय्येन
चतुस्सालद्वारे पूवत्थाय सञ्जा कता, इतो दानि पभुति^६ अय्या अत्तनो
अत्तनो चित्तानुरूपं वदन्तु, अम्हाकं पि फासुविहारो भविस्सती ति, महा- 10
थेरो ततो व निवत्ति एकभिक्षुना पि पूवो न गहितो, एवं पुब्बे तन्नृप्पादं
पि न परिभुञ्जिस्सु । तस्मा —

सल्लेखं अब्बजन्तेन, अप्पमत्तेन भिक्खुना ।

B 261

कप्पिये पि न कातब्बा, आमिसत्थाय लोलता ति ॥

यो चायं तळाके वुत्तो, पोक्खरणी-उदकवाहकमातिकादीसु पि 15 R. 682
एसेव नयो ।

पुव्वण्णापरण्णउच्छुफलाफलादीनं^७ विरूहनट्ठानं^८ यं किञ्चि खेतं
वा वत्थुं वा दम्मी ति वुत्ते पि “न वट्ठती” ति पटिक्खपित्वा तळाके वुत्त-
नयेनेव^९ यदा कप्पियवोहारेन “चतुपच्चयपरिभोगत्थाय” दम्मी” ति वदति, तदा
सम्पटिच्छित्तव्वं, “वनं दम्मि, अरञ्जं दम्मी” ति वुत्ते पन वट्ठति । सचे 20
मनुस्सा भिक्खूहि अनाणत्तायेव तत्थ रुक्खे छिन्दित्वा अपरण्णादीनि सम्पा-
देत्वा भिक्खुनं भागं देन्ति, वट्ठति; अदेन्ता न चोदेतब्बा^{१०} । सचे केनचिदेव
अन्तरायेन तेसु पक्कन्तेसु अञ्जे करोन्ति, न च भिक्खून् किञ्चि देन्ति, ते
वारेतब्बा । सचे वदन्ति — “ननु, भन्ते, पुब्बे पि मनुस्सा इध सस्सानि

१. चित्तलता-स्या० । २. चतुसाल०-म० । ३. एतप्पमाणे-सी०, रो० ।

४. आकोटिताय-स्या० । ५. पितूनं-रो० । ६. पभूति-स्या०; प्यभूति-रो० । ७. पुव्वण्णा-
परण्ण०-स्या० । ८. विरूहग०-सी० । ९. पटिपज्जितव्वं-स्या० । १०. चतुप्प०-स्या० ।

११. ०न सारेतब्बा-स्या० ।

अकंसू" ति, ततो ते^१ वत्तव्वा - "ते सद्धस्स इदं च इदं च कप्पियभण्डं अदंसू" ति । सचे वदन्ति - "मयं पि दस्सामा" ति एवं वट्टति ।

किञ्चि^२ सस्सुट्टानकं भूमिप्पदेसं सन्धाय "सोमं देमा" ति वदन्ति, वट्टति । सीमापरिच्छेदनत्थं^३ पन थम्मा वा पासाणा वा सयं न ठपेतव्वा ।
 ५ कस्मा^४ ? भूमि नाम अनग्घा अप्पकेना पि पाराजिको भवेय्य, आरामिकानं पन वत्तव्वं - "इमिना ठानेन अम्हाकं सीमा गता" ति । सचे पि हि ते अधिकं गण्हन्ति, परियायेन कथितत्ता^५ अनापत्ति । यदि पन राजराजमहा-
 मत्तादयो सयमेव थम्मे ठपापेत्वा "चत्तारो पच्चये परिभुञ्जथा" ति देन्ति, वट्टतियेव ।

10 सचे कोचि अन्तोसीमाय^६ तत्ताकं^७ खनति^८, विहारमज्जेन वा मातिकं नेति, चेतियङ्गणवोधिअङ्गणादीनि दुस्सन्ति, वारेतव्वो । सचे सद्धो किञ्चि लभित्वा आमिसगस्कताय न वारेति, एको भिक्खु वारेति, सो व भिक्खु इस्सरो । सचे एको भिक्खु न वारेति, "नेथ तुम्हे" ति तेसंयेव पक्खो होति, सद्धो वारेति, सद्धो व इस्सरो । सद्धिकेसु हि
 15 कम्मेसु यो धम्मकम्मं^९ करोति, सो व^{१०} इस्सरो । सचे वारियमानो पि करोति, हेट्ठागहितं पंसुं हेट्ठा पक्खिपित्वा, उपरि गहितं पंसुं उपरि पक्खिपित्वा पुरेतव्वा ।

B. 262;
R. 683

सचे कोचि यथाजातमेव उच्छुं वा अपरण्णं वा अलावुकुम्भण्डादिकं वा वल्लिफलं^{११} दातुकामो "एतं सब्बं उच्छुक्खेतं अपरण्णवत्थुं वल्लिफलावाटं
 20 दम्मी" ति वदति, सह वत्थुना परामट्टत्ता "न वट्टती" ति महासुम्मत्येरे आह । महापदुमत्येरो पन "अभिलापमत्तमेतं सामिकानयेव हि सो भूमि भागो तस्मा वट्टती" ति आह ।

"दासं दम्मी" ति वदति, न वट्टति । "आरामिकं दम्मि, वेय्यावच्चक-
 दम्मि, कप्पियकारकं दम्मी" ति वुत्ते वट्टति । सचे सो आरामिको पुरेभत्तं
 25 पि पच्छामत्तं पि सद्धस्सेव कम्मं करोति, सामणेस्स विय सब्बं भेसज्जपटि-

१. सो०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. कच्चि-म० । ३. ०च्छेदत्थं-रो० ।
 ४. रो० पोत्थके नत्थि । ५. कठि०-रो० । ६. ०क्षीमायं-स्या० । ७. ०वा-रो० ।
 ८. खण्णति-रो० । ९. धम्मिकं कम्मं-सो० रो० । १०. सो०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
 ११. वल्लो०-स्या० । एषमुपरि पि ।

जग्गनं पि तस्स कातब्बं । सचे पुरेभत्तमेव सङ्खस्स कम्मं^१ करोति, पच्छा-
भत्तं अत्तनो कम्मं^१ करोति, सायं निवापो न दातब्बो । ये पि पञ्चदिवस-
वारेन वा पक्खवारेन^२ वा सङ्खस्स कम्मं^१ कत्वा सेसकाले अत्तनो कम्मं^१
करोन्ति, तेसं पि करणकालेयेव भत्तं च निवापो च दातब्बो । सचे सङ्खस्स
कम्मं नत्थि, अत्तनोयेव कम्मं कत्वा जीवन्ति, ते चे हत्थकम्ममूलं^३ आनेत्वा ५
देन्ति, गहेत्तब्बं । नो चे देन्ति, न किञ्चि वत्तब्बा । यं किञ्चि रजकदासं
पि पेसकारदासं पि आरामिकनामेन सम्पटिच्छित्तुं वट्टति ।

सचे “गावो देमा” ति वदन्ति, “न^४ वट्टती” ति पटिक्खपितब्बा ।
इमा गावो कुतो ति पण्डितेहि पञ्चगोरसपरिभोगत्थाय दिन्ना ति^५, “मयं
पि पञ्चगोरसपरिभोगत्थाय देमा” ति वुत्ते वट्टति^६ । अजिकादीसु^७ पि एसेव १०
नयो । “हत्थि देम, अस्सं महिंसं कुक्कुटं सूकरं देमा” ति वदन्ति, सम्पटि-
च्छित्तुं न वट्टति । सचे केचि मनुस्सा “अप्पोस्सुक्का, भन्ते, तुम्हे होथ, मयं
इमे गहेत्वा तुम्हाकं कप्पियभण्डं दस्सामा” ति^८ गण्हन्ति, वट्टति । “कुक्कुट-
सूकरा सुखं जीवन्तू” ति अरब्बे विस्सज्जेतुं वट्टति । “इमं तब्बाकं, इमं
खेतं, इमं वत्थुं, विहारस्स देमा” ति वुत्ते पटिक्खपितुं न लब्भती ति । १५
सेसमेत्थ उत्तानत्थमेव^९ ।

समुट्ठानादीसु इदं पि छसमुट्ठानं^{१०} किरिया^{११}, नोसब्बाविमोक्खं,
अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्म^{१२}, वचीकम्म^{१३}, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

R. 684

२. कोसियवग्गो

११. एकादसमनिस्सगियं

१. कोसियसिक्खापदवण्णना

८४-८८. तेन समयेना (३२१.१४)ति कोसियसिक्खापदं । तत्थ सन्ध-
रित्वा कतं होती ति समे भूमिभागे कोसियंसूनि उपरूपरि सन्धरित्वा कञ्जिका-

१ सो०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. पक्खदिवस०-रो० । ३. ०मूले-रो० ।
४. वदन्ति न-रो० । ५. ति वत्तब्बा-स्या० । ६. वट्टन्ति-सो०, रो० । ७. अजिका०-रो० ।
८. ति वत्त्वा-स्या० । ९. ०मेवा ति-स्या० । १०. छसमु०-स्या० । एवमुपरि पि ।
११. किरियं-म० । एवमुपरि पि । १२-१३. ०कम्मवची०-म० । एवमुपरि पि ।

दीहि सिञ्चित्वा कतं होति । एकेन पि कोसियंसुना मिरिसत्वा^१
ति^२ तिष्ठतु अत्तनो रुचिवसेन मिरिसितं^३, सचे पि^४ तस्स करणट्ठाने वातो
एकं कोसियंसुं^५ आनेत्वा पातेति, एवं पि मिस्सेत्वा कतमेव होती^६ ति^७ ।
सेसं^८ उत्तानत्थमेव ।

- 5 छसमुद्धानं, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं पण्णत्तिवज्जं,
कायकम्मं, वचोक्कम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१२. वारसमनिस्सगियं

२. सुद्धकाळकसिक्खापदवण्णना

B. 263

८९-९३. तेन समयेना ति सुद्धकाळकसिक्खापदं । तत्थ सुद्धकाळ-
कानं ति सुद्धानं काळकानं, अञ्जेहि अमिस्सितकाळकानं^१ ति अत्थो । सेसं
उत्तानत्थमेव । समुद्धानादीनि पि कोसियसिक्खापदसदिसानेवा ति ।

१३. तेरसमनिस्सगियं

३. द्वेभागसिक्खापदवण्णना

- 10 ९४-९५. तेन समयेना ति द्वेभागसिक्खापदं । तत्थ अन्ते आदि-
यित्वा ति^१ सन्यतस्स अन्ते अनुवातं विय दस्सेत्वा^२ ओदातं^३ अल्लियापेत्वा ।
९६-९८. द्वे भागा ति द्वे कोट्टासा । आदात्तञ्चा ति गहेत्तञ्चा ।
गोचरियानं ति कपिलवण्णानं । द्वे तुला आदात्तञ्चा ति चत्तुहि तुलाहि
कारेतुकामं सन्धाय वुत्तं । अत्यतो पन यत्तकेहि एळ्कलोमेहि कातुकामो
15 होति, तेसु द्वे कोट्टासा काळकानं एको ओदातानं, एको गोचरियानं ति
इदमेव दस्सितं होती ति वेदितव्वं । सेसं उत्तानत्थमेव ।

B. 264

समुद्धानादीनि पि^४ कोसियसिक्खापदसदिसानेव । केवलं इदं आदाय
च अनादाय च करणतो किरियाकिरियं^५ वेदितव्वं ति^६ ।

१. मिस्सेत्वा-सो०, रो० । २. ति एत्थ-स्या० । ३. मिरिसितं-स्या० । ४. सो०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. कोसियंसुं-सो०, रो० । ६-६. होति-म० । ७. सञ्चत्थ-स्या० ।
८. अमिस्सितकाळ-स्या० । ९. ति एत्थ-रो० । १०. दसन्ते-स्या० । ११. ओदातानं-स्या० ।
१२. सो०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १३. चि-सो०, रो० । १४. सो०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

१४. चुद्धसमनिस्सगियं

४. छव्वस्ससिक्खापदवण्णना

६६-१०१. तेन समयेना (३२६.१३) ति छव्वस्ससिक्खापदं । तत्थ^१ ऊहर्दन्ति^२ पि उम्मिहन्ति पी ति सन्थतानं उपरि वच्चं पि पस्सावं पि करोन्ती ति वुत्तं होति ।

R. 685

१०२-३. दिन्ना सङ्गेन इत्थन्नामस्स भिक्खुनो सन्थतसम्मृती^३ ति एवं लद्धसम्मृतिको भिक्खु याव रोगो न वूपसम्मति^४, ताव यं यं ठानं^५ गच्छति, तत्थ तत्थ सन्थतं कातुं लभति । सचे अरोगो^६ हुत्वा पुन मूल-व्याधिना^७ व गिलानो होति, सोयेव परिहारो, नत्थञ्चं सम्मृतिकिच्चं^८ ति फुस्सदेवत्येरो आह । उपतिस्सत्येरो पन “सो वा व्याधि पटिकुप्पतु, अञ्जो वा, ‘सकि गिलानो’ ति नामं लद्धं लद्धमेव, पुन सम्मृतिकिच्चं नत्थी” ति आह ।

10

१०४-५. ओरेन चे छन्नं वस्सानं ति छन्नं^९ वस्सानं^{१०} ओरिमभागे, अन्तो ति अत्थो । पदभाजने पन सङ्ख्यामत्तदस्सनत्थं “ऊनकछव्वस्सानी” ति वुत्तं ।

१०६. अनापत्ति छव्वस्सानि करोती ति यदा छव्वस्सानि परि-पुण्णानि होन्ति, तदा सन्थतं करोति । वुत्तिथपदे पि “यदा अतिरेकछव्व-^{११}स्सानि होन्ति, तदा करोती” ति एवमत्थो वट्ठव्वो । न हि सो छव्वस्सानि^{१२} करोती ति । सेसं उत्तानत्थमेव । समुद्धानादीनि कोसियसिक्खापदसदिसा-नेवा^{१३} ति ।

१५. पञ्चरसमनिस्सगियं

५. निसीदनसन्थतसिक्खापदवण्णना

१०७. तेन समयेना ति निसीदनसन्थतसिक्खापदं । तत्थ इच्छामहं भिक्खवे ति भगवा किर तं तेमासं^{१४} न किञ्चि वोधनेय्यसत्तं अहस, तस्मा

B. 265

१. सो०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । - २. उह०-पारा० ता० सं० । ३. ०सम्मृती-स्या० । ४. ०समति-स्या०, म० । ५. धारोगो-रो० । ६. ०व्याधिना-सी०, रो० । ७. सम्मृति०-स्या० । एवमुपरि पि । ८-८. स्या० पोत्थके नत्थि । ९. वस्सानि-रो० । १०. ०नेव इदं पन किरियाकिरियं ति-स्या० । ११. अन्तोतेमासं-स्या० ।

एवमाह । एवं सन्ते पि तन्तिवसेन धम्मदेसना कत्तव्या सिया । यस्मा
पनस्स एतदहोसि — “मयि ओकासं कारेत्वा पटिसल्लीने भिक्खू अघम्मिकं
कतिकवत्तं करिस्सन्ति, तं उपसेनो भिन्दिस्सति । अहं तस्स पसीदित्वा
भिक्खूनं दस्सनं अनुजानिस्सामि, ततो मं पस्सितुकामा बहू भिक्खू
5 धुतङ्गानि समादियिस्सन्ति, अहं च तेहि उज्जिभत्तसन्धतप्पच्चया^१
सिक्खपापदं पञ्जापेस्सामी^३” ति, तस्मा एवमाह । एवं बहूनि हि एत्थ
आनिसंसानी ति ।

R. 626

सपरिसो येन भगवा तेनुपसङ्कमी^४ (३२६.२०) ति थेरो किर “न,
भिक्खवे, ऊनदसवस्सेन उपसम्पादेतव्वो, यो उपसम्पादेय्य, आपत्ति दुक्क-
10 टस्सा” [म० व०-५७] ति इमस्मि खन्धकसिक्खपापदे “कथं हि नाम त्वं
मोघपुरिसि अज्जेहि ओवदियो” अनुसासियो” अज्जं ओवदितुं अनुसासितुं
मज्जिस्ससी” ति एवमादिना नयेन गरहं लभित्वा “सत्था^५ मय्हं परिसं
निस्साय गरहं अदासि, सो दानाहं भगवन्तं तेनेव पुण्णचन्दसस्सिरीकेन^६
सव्वाकारपरिपुण्णेन मुखेन ब्रह्मघोसं निच्छारेत्वा परिसंयेव निस्साय
15 साधुकारं दापेस्सामी” ति सुहृदयो कुलपुत्तो अतिरेकयोजनसत्तं पटिक्कमित्वा^७
परिसं चिन्तित्वा” पञ्चमत्तेहि भिक्खुसत्तेहि परिखुतो पुन भगवन्तं
उपसङ्कमन्तो” । तेन वुत्तं—“सपरिसो येन भगवा तेनुपसङ्कमी” ति । न हि
सक्का वुद्धानं^८ अज्जया आराधेतुं अज्जत्र वत्तसम्पत्तिया^९ ।

भगवतो अविदूरे निसिन्नो ति वत्तसम्पत्तिया परिसुद्धभावेन
20 निरासङ्को सीहो विय कञ्चनपव्वतस्स^{१०} भगवतो अविदूरे निसिन्नो ।
एतद्वोचा ति कयासमृद्धापनत्थं^{११} एतं अवोच । मनापानि ते भिक्खु^{१२}
पंसुकूलानी ति भिक्खु^{१३} तव इमानि पंसुकूलानि मनापानि, अत्तनो रुचिया
एतित्या गहितानी ति अत्यो । न खो मे भन्ते मनापाना ति भन्ते न

१. नै-रो० । २. सन्धतपचया-स्या०, म० । ३. पञ्च-म० । ४. तेनुप-स्या० ।
एवमुपरि वि । ५. ओरदनीयो अनुयासनीयो-स्या०; ओरदेवो-रो० । ६. मया-रो० ।
७. सत्तिरिदेन-स्या० । ८. निग्गारात्वा-सो०, रो०; निग्गारापेत्वा-स्या० । ९. अविद-
मिथा-स्या०; पञ्चमिथा-रो० । १०. विन्तिवा-स्या०; विन्तिवा-रो० । ११. उपासन्तो-सी०,
स्या०, रो० । १२. वुदा-यो० । १३. वज्ज-रो० । १४. पुद्गल-स्या० । १५. कया-
रो० । १६. मिन्नु-सी०, रो० ।

मया अत्तनो रुचिया गहितानि, गलगाहेन विय मत्थकताळनेन विय च गहितोम्ही" ति दस्सेति ।

पञ्चायिस्सती (३३०२४) ति पञ्चातो अभिञ्जातो भविस्सति, तत्थ सन्दिस्सती^१ ति वुत्तं होति । न मयं अपञ्जत्तं पञ्चापेस्सामा ति मयं सावका नाम अपञ्जत्तं^२ न पञ्चापेस्साम, वुद्धविसयो हि एसो यदिदं 5 B. 266
"पाचित्तियं दुक्कटं" ति आदिता नयेन अपञ्जत्तसिक्खापदपञ्चापनं पञ्जत्तसमुच्छिन्दनं^३ वा । समादाया ति तं तं सिक्खापदं समादियित्वा, "साधु सुद्धु" ति सम्पटिच्छित्वा यथापञ्जत्तेसु सब्बसिक्खापदेषु सिक्खि-
स्सामा ति दस्सेति । भगवा तस्स आरद्धचित्तो पुन पि "साधु साधू" ति णधुकारमदासि । R. 687

१०८-९. अनुञ्जातावुसो ति अनुञ्जातं आवुसो । पिहेत्ता^४ ति पेह्यन्ता । सन्थतानि उज्झित्वा ति सन्थने चतुत्थचीवरसञ्जिताय उब्बसन्थतानि^५ उज्झित्वा । धम्मि कथं कत्वा^६ भिक्खु आमन्तेसी ति भगवा सन्थतानि विप्पकिण्णानि दिस्वा "सद्धादेय्यविनिपातने कारणं नत्थि, गरिभोगुपायं^७ नेस दस्सेस्सामी" ति धम्मि कथं कत्वा भिक्खु आमन्तेसि । 15

११०-१२. सकिं निवत्थं पि सकिं पारुत्तं पी ति सकिं निसिन्नं चेव निपन्नं च । सामन्ता ति एकपस्सतो वट्ठं वा चतुरस्सं वा छिन्दित्वा गहितट्ठानं यथा विदत्थिमत्तं होति, एवं गहेतब्बं, सन्थरत्तेन पन पालियं वुत्तनयेनेव एकदेसे वा सन्थरितब्बं, विजटेत्वा वा मिस्सकं कत्वा सन्थरितब्बं, एवं^८ थिरतरं होती ति । सेसं उत्तानत्थमेव । 20

समुद्धानादीनि किरियाकिरियत्ता इमस्स सिक्खापदस्स द्वेभाग-
सिक्खापदसदिसानी ति^९ ।

इमेसु पन पञ्चसु सन्थतेसु पुरिमानि तीणि विनयकम्मं कत्वा पटि-
लभित्वा परिभुञ्जितुं न वट्ठन्ति, पच्छिमानि द्वे वट्ठन्ती ति वेदितव्वानि^{१०} ।

१. गहितोम्ही-रो० । २. सन्दिस्सिस्सती-म० । ३. अपञ्जत्त-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ४. पञ्जत्तसिक्खापदसमु०-स्या० । ५. वा ति-सी०, रो० । ६. पिहेत्ता-स्या० । ७. सव्वे सन्ध०-सी०, रो० । ८. कथेत्वा-रो० । ९. ओद्दु०-सी०, स्या०, रो० । १०. एवं कत्त-स्या० । ११ ति निसीदनमन्यतसिक्खापदवण्णना निट्ठिता-पी०, रो०; निसीदनमन्यतसिक्खापदं समत्त-स्या० । १२. वेदितव्वानी ति । निसीदनमन्यत-सिक्खापदवण्णना निट्ठिता-म० ।

१६. सोळसमनिस्सगियं

६. एळक्लोमसिक्खापदवण्णना

११३. तेन समयेना (३३३.३) ति एळक्लोमसिक्खापदं । तत्थ
उप्पण्डेसु^१ ति “कित्तकेन^२ भन्ते कीतानी” ति आदीनि वदन्ता अवहंसि^३सु ।
ठित्तको व आसुम्भी^३ ति यथा मनुस्सा अरञ्जतो महन्तं दारुभारं आनेत्वा
किलन्ता ठित्ता व पातेन्ति, एवं पातेसी ति अत्थो ।

D. 267

5

R. 683

११४-१६. सहत्था ति सहत्थेन, अत्तना हरित्थव्वानी ति वुत्त
होति । वहित्थियोजनं पातेती ति तियोजनतो वहि पातेति । अनन्तरायेन
पतनके^४ हत्थतो मुत्तमत्ते लोमगणनाय निस्सगियपाचित्तियानि^५ । सचे
वहित्थियोजने रक्खे वा थम्भे वा पटिहञ्जित्वा पुन अन्तो^६ पतन्ति, अना-
पत्ति । भूमियं पतित्वा ठत्वा ठत्वा^७ वट्टमाना एळक्लोमभण्डिका पुन अन्तो
१० पविसत्ति^८, आपत्तियेव । अन्तो ठत्वा हत्थेन वा पादेन वा यट्ठिया वा वट्ठेति
ठत्वा वा अठत्वा^९ वा वट्टमाना भण्डिका गच्छत्तु, आपत्तियेव । “अञ्जो
हरिस्सती” ति ठपेति, तेन हरित्ते पि आपत्तियेव । सुद्धचित्तेन ठपितं वातो
वा अञ्जो वा अत्तनो धम्मताय वहि पातेति, आपत्तियेव । सउस्साहत्ता
अचित्तकत्ता च सिक्खापदस्स । कुण्डियादीसु पन “एत्थ अनापत्ती” ति
१५ वुत्ता, सा अनापत्ति पालिया न समेति । उभतोभण्डिकं एकावद्धं कत्वा एक^{१०}
भण्डिकं^{११} अन्तोसीमाय एकं वहिसीमाय करोन्तो ठपेति, रक्खति ताव ।
एकावद्धे काजे पि एसेव नयो । यदि पन अवन्धित्वा काजकोटिय ठपितमत-
मेव होति, न रक्खति । एकावद्धे पि परिवत्तेत्वा ठपिते आपत्तियेव ।

अञ्जस्म याने वा ति एत्थ गच्छन्ते याने वा हत्थिपिट्ठियादीसु
२० वा सामिकस्स अजानन्तस्सेव हरिस्सती ति ठपेति, तस्मिं तियोजनं अतिकन्ते
आपत्ति^{१२} । अगच्छन्ते^{१३} पि एसेव नयो । सचे पन अगच्छन्ते याने वा हत्थि-
पिट्ठियादीसु वा ठपेत्वा अभिरुहित्वा^{१४} सारेति, हेट्ठा वा गच्छन्तो चोदेति,

१. उप्पण्डेसु-स्या० । २. कित्ते-स्या० । ३. आसुम्भी-सो०, रो० । ४. पन पतने-
रो० । ५. गियानि पाचि-स्या० । ६. अन्नन्तरे-स्या० । ७. स्या० पोत्थके नत्थि ।
८. पविसन्ति-स्या० । ९. वट्ठ्या-म० । १०-१०. एकभण्डिकं-स्या० । ११. आपत्तियेव-
स्या० । १२. आपच्छन्ते-सो० । १३. एवमुपरि पि । १४. रुहित्वा-रो० ।

पक्कोसन्तो वा अनुबन्धापेति, “अञ्जं हरापेती” ति वचनतो अनापत्ति ।
 कुरुन्दियादीसु पन “आपत्ती” ति वृत्तं, तं “अञ्जं हरापेती” ति इमिना न
 समेति । अदिन्नादाने पन सुद्धघाते आपत्ति होति । या हि तत्थ आपत्ति,
 सा इध अनापत्ति । या इध आपत्ति, सा तत्थ अनापत्ति । तं ठानं पत्वा
 अञ्जविहितो^१ वा चोरादीहि वा उपदुतो गच्छति, आपत्तियेव । सब्बत्थ 5
 लोमगणनाय आपत्तिपरिच्छेदो वेदितव्वो ।

११७. तियोजनं^२ वासाधिप्पायो गन्त्वा ततो परं हरती (३३५.२)
 ति यत्थ गतो, तत्थ उद्देसपरिपुच्छादीनं वा पच्चयादीनं^३ वा अलाभेन ततो
 परं अञ्जत्थ गच्छति, ततो पि अञ्जत्था ति एवं योजनसत्तं पि हरन्तस्स
 अनापत्ति । अञ्चिन्नं पटिलभित्वा ति चोरा अञ्चिन्दित्वा निरत्थकभावं 10
 जत्वा पटिदेन्ति, तं हरन्तस्स अनापत्ति । निस्सट्ठं पटिलभित्वा ति विनय-
 कम्मकत्तं पटिलभित्वा ति अत्थो ।

B. 269

R. 669

कत्तभण्डं^४ ति कत्तं^५ भण्डं^६ कम्बल-कोजव-सन्थतादि^७ यं किञ्चि अन्त-
 मसो सुत्तकेन बद्धमत्तं पि । यो पन तनुकपत्तत्थविकन्तरे वा आयोगअंसवद्धक-
 कायवन्धनादीनं^८ अन्तरेसु वा पिप्पलिकादीनं मलरक्खणत्थं सिपाटिकार्यं 15
 वा अन्तमसो वात्तावाधिको कण्णच्छिद्दे पि लोमानि पक्खिपित्वा गच्छति,
 आपत्तियेव । सुत्तकेन पन बन्धित्वा पक्खित्तं कत्तभण्डकट्टाने तिट्ठति,
 वेण कत्वा^९ हरति, इदं निधानमुखं^{१०} नाम, आपत्तियेवा ति । सेसं
 उत्तानत्थमेव ।

समुद्धानादीसु इदं एळ्ळकलोमसमुद्धानं नाम, कायतो च कायचित्ततो 20
 च समुद्धानि, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं,
 तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१. अञ्जना-स्या० । २. सी०, रो० पोपवेगु गरिय । ३. पच्चयादी-सी०, रो० ।
 ४. पट-सी०, रो० । ५. कत्तभण्ड-सी०, कत्तभण्ड-स्या० । ६. पत्तादि-सी०, रो० ।
 ७. -पट्टक-सी०; -मय-स्या० । एवमुपरि पि । ८. सिपाटि
 सी०, रो० ।

१७. सत्तरसमनिस्सगियं

७. एळ्कलोमघोवापनसिक्खापदवण्णना

११८-२३. तेन समयेना (३३५.५)ति एळ्कलोमघोवापनसिक्खापदं । तत्थ रिञ्चन्ती ति उज्झन्ति विस्सज्जेन्ति, न सक्कोन्ति अनुयुञ्जितुं ति वुत्तं होति । सेसमेत्थ पुराणचीवरसिक्खापदे वुत्तनयेनेव सद्धि समुट्ठानादीही ति ।

१८. अट्टारसमनिस्सगियं

८. रूपियसिक्खापदवण्णना

१२४. तेन समयेना ति रूपियसिक्खापदं । तत्थ पटिविसो ति ५ कौट्टासो ।

१२५-२६. जातरूपरजतं ति एत्थ जातरूपरजतं ति सुवण्णस्स नामं । तं पन यस्मा तथागतस्स वण्णसदिसं होति, तस्मा "सत्थुवण्णो वुच्चती" ति पदभाजने वुत्तं । तस्सत्थो - "यो सत्थुवण्णो लोहविसेसो", इदं जातरूपं नामा" ति रजतं पन "सद्धो, सिला, पवाळं, रजतं, जातरूपं" ति १० आदीसु रूपियं वुत्तं । इध पन य किञ्चि वोहारगमनीयं^१ कहापणादि अधि-
पेतं । तेनेवस्स पदभाजने "कहापणो लोहमासको" ति आदि वुत्तं । तत्थ कहापणो ति सोवण्णमयो^२ वा रूपियमयो वा पाकतिको वा । लोहमासको ति तम्बलोहादीहि कतमासको । दारुमासको ति सारदाह्ला वा वेळुपेसिकाय १० वा अन्तमसो तालपण्णेना^३ पि रूपं छिन्दित्वा कतमासको । जतुमासको ति १५ लाखाय वा निय्यासेन वा रूपं समुट्ठापेत्वा कतमासको । "ये वोहारं गच्छन्ती" ति इमिना पन पदेन यो यो यत्थ यत्थ जनपदे यदा यदा वोहारं गच्छति, अन्तमसो अट्ठिमयो पि चम्ममयो पि खखफलवीजमयो पि समुट्ठा-
पितरूपो पि असमुट्ठापितरूपो पि सब्बो सङ्गहितो^४ ।

इच्चेतं सब्बं पि रजतं जातरूपं जातरूपमासको, वुत्तप्पभेदो सब्बो २० पि रजतमासको ति चतुब्बिधं निस्सगियवत्थु^५ होति । मुत्ता, मणि,

१. विस्सज्जेन्ति-स्या० । २. विसो-सो०, रो० । ३. गामनोय-स्या० । ४. सुवण्ण-
सो०, रो० । ५. पण्णेन-सो०, स्या०; पण्णेन-रो० । ६. सङ्गहीतो-रो० । एवमुपरि ति ।
७. वारु-रो० ।

वेळुरियो, सद्धो, सिला, पवाळं, लोहितद्धो, मसारगळं, सत्त घञ्जानि, दासि-
दास-खेत-वत्थु-पुष्काराम-फलारामादयो^१ ति इदं दुक्कटवत्थु । सुत्तं फालो
पटको कप्पासो अनेकप्पकारं अपरण्णं^२ सप्पि-नवनोत-तेल-मधुफाणितादि
भेसज्जं च इदं कप्पियवत्थु । तत्थ निस्सग्गियवत्थुं अत्तनो वा सद्धगणपुगल-
चेतियानं^३ वा अत्थाय सम्पटिच्छित्तुं न वट्टति । अत्तनो अत्थाय^४
सम्पटिच्छित्तो निस्सग्गियं पाचित्तियं होति^५, सेसानं अत्थाय दुक्कटं ।
दुक्कटवत्थुं सव्वेसं पि अत्थाय सम्पटिच्छित्तो दुक्कटमेव । कप्पियवत्थुमिह
अनापत्ति । सव्वं पि निक्खिपनत्थाय भण्डागारिकसीसेन सम्पटिच्छित्तो
उपरि रत्तनसिक्खापदे आगतवसेन पाचित्तियं ।

उग्गण्हेय्या (३३६.८) ति गण्हेय्य । यस्मा पन गण्हन्तो^६ आपत्ति^{१०}
आपब्बति, तेनस्स पदभाजने “सयं गण्हाति निस्सग्गियं पाचित्तियं” ति
वुत्तं । एस नयो सेसपदेसु पि ।

तत्थ जातरूपरजतभण्डेसु कहापणमासकेसु च एकं गण्हतो वा
गण्हापयतो वा एका आपत्ति । सहस्सं चे पि एकतो गण्हाति, गण्हापेति,
वत्थुगणनाय आपत्तियो । महापच्चरियं पन कुण्डीयं च सिथिलवद्धाय^{१५}
थविकाय सिथिलपूरिते वा भाजने रूपगणनाय आपत्ति । घनवद्धे^{१६} पन
घनपूरिते वा एका व आपत्ती ति वुत्तं ।

उपनिक्खित्तसादियने पन “इदं अब्बस्स होतू” ति वुत्ते सचे पि
चित्तेन सादियति, गण्हितुकामो होति, कायेन वा वाचाय वा “नयिदं
कप्पती” ति पटिक्खिपति, अनापत्ति । कायवाचाहि वा अप्पटिक्खिपित्वा^{२०} R. 691
पि सुद्धचित्तो हुत्वा “नयिदं अम्हाक कप्पती” ति न सादियति, अनापत्ति-
येव । तीसु द्वारेसु हि येन केनचि पटिक्खित्तं पटिक्खित्तमेव होति । सचे
पन कायवाचाहि अप्पटिक्खिपित्वा चित्तेन अधिवासेति, कायवाचाहि
कत्तव्वस्स पटिक्खेपस्स अकरणतो अकिरियसमुद्धानं कायद्वारे च^{२१} वची-
द्वारे च आपत्ति आपब्बति, मनोद्वारे पन आपत्ति नाम नत्थि ।^{२५}

१. दासी०-भ०; दासीदासा०-स्या० । २. अपरण्णं-स्या० । ३. चेतिया-
दीनं-स्या० । ४. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. पटिग्गण्हन्तो-स्या० । ६. वञ्जे-
स्या० । ७. अपटि०-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ८. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि ।

रोन्तो न छन्दार्गाति गच्छति, न दोमार्गाति गच्छति, न मोहार्गाति गच्छति,
न भयार्गाति गच्छतीति वेदितव्यो ।

१२७. अनिमित्तं कृत्वा (३४०.८) ति निमित्तं अकृत्वा, असीनि^३
निम्मीलेत्वा^४ नदिया^५ वा पपाते वा वनगहने वा गूयं^६ विय अनपेक्षेन पतितो-
५ कासं असमन्नाहरन्तेन पातेतव्यं ति अत्यो । एव जिगुच्छितव्ये पि रूपिरे
भगवा परियायेन भिन्नसूनं परिभोग आचिक्खि । रूपिपटिग्गाहकस्स पन
केनचि परियायेन ततो उप्पन्नपच्चयपरिभोगो न वट्टति । यथा चायं एतस्स
न वट्टति, एवं असन्तसम्भावनाय वा कुलदूसककम्मेन वा कुहनादोहि वा
उप्पन्नपच्चया नेव तस्स न अज्जस्स वट्टन्ति, धम्मेन समेन उप्पन्ना पि
१० अप्पच्चवेक्खित्वा परिभुञ्जिन्नु न वट्टन्ति ।

चत्तारो हि परिभोगा-थेय्यपरिभोगो, इणपरिभोगो, दायज्जपरिभोगो,
सामिपरिभोगो ति । तत्थ सङ्घमज्जे पि निसीदित्वा परिभुञ्जन्तस्स
दुस्सोलस्स परिभोगो “थेय्यपरिभोगो” नाम । सोलवतो अप्पच्चवेक्खित-
परिभोगो “इणपरिभोगो” नाम । तस्मा चीवरं परिभोगे परिभोगे पच्चवेक्ख-
१५ तव्वं, पिण्डपातो आलोपे आलोपे । तथा असक्कोन्तेन पुरेभत्त-पच्छाभत्त-
पुरिमयाम-मज्झिमयामपच्छिमयामेमु^७ । सच्चस्स^८ अप्पच्चवेक्खतो व^९ अरणो
उगच्छति, इणपरिभोगद्वाने तिष्ठति । सेनासतं पि परिभोगे परिभोगे
पच्चवेक्खितव्वं, भेसज्जस्स पटिग्गाहणे पि परिभोगे पि सतिपच्चयता वट्टति, एवं
सन्ते पि पटिग्गाहणे सति कत्वा परिभोगे अकरोन्तस्सेव आपत्ति, पटिग्गाहणे
२० पन सति अकत्वा परिभोगे करोन्तस्स अनापत्ति ।

चतुच्चिधा हि, सुद्धि-देसनासुद्धि, संवरसुद्धि, परियेद्धिसुद्धि,
R. १९१ पच्चवेक्खणमुद्धी ति । तत्थ देसनासुद्धि नाम पात्तिमोन्वसंवरसीलं^१, तं
B. २१३ हि देसनाय सुज्झन्तो “देसनामुद्धी” ति वुच्चति । संवरसुद्धि नाम इन्द्रिय-
संवरसीलं, तं हि न पुनेवं^२ करिस्सामी ति चित्ताधिद्वानसंवरनेव सुज्झन्तो
२५ “संवरसुद्धी” ति वुच्चति । परियेद्धिसुद्धि नाम आजीवपारिसुद्धिसीलं, तं हि

१-१. ...पे०...सी०, स्या, रो० । २. अकत्तो निमित्तलेत्वा-रो । ३. नदिय-
सी० । ४. गूयं-स्या० । ५. असं पच्छाभत्त-रो०, पुरिमयामपच्छिम०-म० । ६. वय-
रो० । ७. रो० पोत्यके नयि । ८. पयिट्ठि-स्या- । ९. पाटि-स्या- । १०. पुन एवं-
स्या०, म० ।

अनेसनं पहाय धम्मेन समेन पच्चये उप्पादेन्तस्स परियेसनाय^१ सुद्धत्ता “परि-
येट्टिसुद्धी” ति वुच्चति । पच्चवेक्खणसुद्धि नाम पच्चयपरिभोगसन्निस्सितसीलं, तं
हि “पटिसङ्खा योनिं सो चीवरं पटिसेवती” [अ० नि० ३-६७, म० नि० १-१४]
ति आदिना नयेन वृत्तेन पच्चवेक्खणेन सुज्झनतो “पच्चवेक्खणसुद्धी” ति
वुच्चति । तेन वृत्तं - “पटिग्गहणे पन सति अकत्वा परिभोगे करोन्तस्स^५
अनापत्ती” ति ।

सत्तन्तं सेक्खानं पच्चयपरिभोगो दायब्बपरिभोगो नाम, ते हि भगवतो
पुत्ता, तस्मा पितुसन्तकानं पच्चयानं दायदा हुत्वा ते पच्चये परिभुञ्जन्ति ।
किं पन ते भगवतो पच्चये परिभुञ्जन्ति, गिहीनं पच्चये परिभुञ्जन्ती ति ?
गिहीहि दिन्ता पि भगवता अनुज्झातत्ता भगवतो सन्तका होन्ति, तस्मा^{१०}
ते भगवतो पच्चये परिभुञ्जन्ती ति वेदितव्वं, धम्मदायादसुत्तं [म० नि० १-
१८] चेत्य साधकं ।

खोणासवानं परिभोगो सामिपरिभोगो नाम, ते हि तण्हाय^३ दासव्यं
अतीतत्ता सामिनो हुत्वा परिभुञ्जन्ति^४ । इति^५ इमेसु परिभोगेसु सामिपरि-
भोगो च दायब्बपरिभोगो च सव्वेसं पि वट्टति । इणपरिभोगो न वट्टति,^{१५}
थेय्यपरिभोगे कथायेव नत्थि ।

अपरे पि चत्तारो परिभोगा - लज्जिपरिभोगो, अलज्जिपरिभोगो,
धम्मियपरिभोगो, अधम्मियपरिभोगो ति ।

तत्थ अलज्जिनो लज्जिना सद्धि परिभोगो वट्टति, आपत्तिया न कारे-
तव्वो । लज्जिनो अलज्जिना सद्धि याव न जानाति, ताव वट्टति । आदितो^{२०}
पट्टाय हि अलब्बी नाम नत्थि, तस्मा यदास्स अलज्जिभावं जानाति तदा
वत्तव्वो “तुम्हे कायद्वारे च वचीद्वारे च वीतिक्कमं करोथ, तं अप्पत्तिरूपं^{२५}
मा एवमकत्था” ति । सचे अनादियित्वा करोतियेव, यदि तेन सद्धि परि-
भोगं करोति, सो पि अलज्जीयेव होति । यो पि अत्तनो भारभूतेन अलज्जिना
सद्धि परिभोगं करोति, सो पि निवारेतव्वो । सचे न ओरमति, अयं पि^{२५}
अलज्जीयेव होति । एवं एको अलज्जो अलज्जिसत्तं पि करोति । अलज्जिनो

R. 695

B. 274

१. ०येव-स्या० । २. सी०, रो० पोःथकेसु नत्थि । ३. तण्हा-स्या० । ४-४. ०भुञ्जन्ती
ति-म० । ५. अपटि०-स्या० । ६. एवं अकरिया-स्या० ।

एको सतं वा सहस्रं वा पादमूले ठपेति "तुम्हदं होतू" ति, भिक्खू
 "नयिदं कप्पती" ति पटिक्खिपति, उपासको परिचत्तं मया तुम्हाकं ति
 गतो, अञ्जो तत्थ आगन्त्वा पुच्छति - "किं, भन्ते, इदं" ति ? यं तेन च
 अत्तना च वुत्तं, तं आचिक्खितव्वं । सो चे वदति - "गोपयिस्सामि^३, भन्ते,
 5 गुत्तद्वानं दस्सेथा" ति, सत्तभूमिकं^३ पि पासादं अभिरुहित्वा^४ "इदं गुत्तद्वानं"
 ति आचिक्खितव्वं, "इध निक्खिपाही" ति न वत्तव्वं । एत्तावता कप्पियं
 च अकप्पियं च निस्साय ठितं होति । द्वारं पिदहित्वा रक्खन्तेन वसितव्वं ।
 सचे किञ्चि विक्कायिकभण्डं पत्तं वा चीवरं वा आगच्छति, "इदं गहेस्सथ
 भन्ते" ति वुत्ते "उपासक अत्थि अम्हाकं इमिना अत्थो, वत्थु^५ च एवरूपं
 10 नाम संविम्भति, कप्पियकारको नत्थी" ति वत्तव्वं । सचे सो वदति, "अहं
 कप्पियकारको भविस्सामि, द्वारं विवरित्वा देथा" ति, द्वारं विवरित्वा
 "इमास्म ओकासे ठपितं" ति वत्तव्वं, "इदं^६ गण्हा" ति च^७ न वत्तव्वं ।
 एवं पि कप्पियं च अकप्पियं च निस्साय ठितमेव होति, सो चे तं गहेत्वा
 तस्स कप्पियभण्डं देति, वट्टति । सचे अधिकं गण्हाति, "न मयं तव भण्डं
 15 गण्हाम, "निक्खिमाही" ति वत्तव्वो ।

सङ्खमज्झे निस्सज्जितव्वं (३३६.११) ति एत्थ यस्मा रूपियं नाम
 अकप्पियं, "तस्मा निस्सज्जितव्वं सङ्खस्स वा गणस्स वा पुगलस्स वा"
 ति न वुत्तं । यस्मा पन तं पटिग्गहितमत्तमेव न तेन किञ्चि कप्पियभण्डं
 २ 271 चेतापितं, तस्मा उपायेन परिभोगदस्सनत्थं "सङ्खमज्झे निस्सज्जितव्वं" ति
 20 वुत्तं । कप्पियं आचिक्खितव्वं सप्पि^८ वा ति "पव्वजितानं सप्पि वा तेलं
 वा वट्टति उपासका" ति एवं आचिक्खितव्वं ।

R. 692

रूपियपटिग्गाहकं ठपेत्वा सन्ध्येहेव परिभुञ्जितव्वं ति सब्बेहि भाजेत्वा
 परिभुञ्जितव्वं । रूपियपटिग्गाहकेन भागो न गहेत्त्वो । अञ्जेसं भिक्खून्
 वा आरामिकानं वा पत्तभाग पि लभित्वा^९ परिभुञ्जितुं न वट्टति, अन्तमसो
 25 मक्कटादीहि ततो हरित्वा अरञ्जे ठपितं वा तेसं हत्थतो गलितं^{१०} वा तिर-

१. म० पोत्थके नत्थि । २. ०यिस्साम-रो० । ३. ०भूमिकं-सी०, रो० ।
 ४. ०रुहित्वा-सी०, रो० । ५. वत्थुं-सी०, रो० । ६. इमं-म० । ७. म० पोत्थके नत्थि ।
 ८. सप्पि-सी०, रो० । ९. पाटल-स्या० । १०. गलितं-म० ।

च्छानगतपरिग्गहितं' पि पंसुकूलं पि न वट्टतियेव, ततो आहटेन फाणि-
 तेन सेनासनधूपनं पि न वट्टति । सप्पिना वा तेलेन वा पदीपं कत्वा दीपा-
 लोके^१ निपज्जितुं कसिणपरिकम्मं पि कातुं, पोत्थकं पि वाचेतुं न वट्टति ।
 तेलमधुफाणितेहि पन सरीरे वणं मक्खेतुं न वट्टतियेव । तेन वत्थुना
 मञ्जवीठादीनि वा गण्हन्ति, उपोसथागारं वा भोजनसालं वा करोन्ति, ⁵
 परिभुञ्जितुं न वट्टति । छाया पि गेहपरिच्छेदेन ठिता न वट्टति, परिच्छेदा-
 तिकन्ता आगन्तुकत्ता वट्टति । तं वत्थुं विस्सज्जेत्वा कतेन मग्गेन पि सेतुना
 पि नावाय पि उल्लुम्पेन पि गन्तुं न वट्टति, तेन वत्थुना खनपिताय पोक्खर-
 णिया उब्भितोदकं^३ पातुं वा परिभुञ्जितुं वा न वट्टति । अन्तो उदके पने
 असति अञ्जं आगन्तुकं उदकं वा वस्सोदकं वा पविट्ठं वट्टति । कीताय येन ¹⁰
 उदकेन सद्धि कीता तं आगन्तुकं पि न वट्टति, तं वत्थुं उपनिक्खेपं ठेत्वा
 सद्धो पच्चये परिभुञ्जति, ते पि पच्चया तस्स न वट्टन्ति^४ । आरामो गहितो
 होति, सो पि परिभुञ्जितुं न वट्टति । यदि भूमि पि वीजं पि अकप्पियं नेव
 भूमि न फलं परिभुञ्जितुं वट्टति । सचे भूमियेव किणित्वा अञ्जानि ¹⁵
 बीजानि रोपितानि फलं वट्टति, अथ बीजानि किणित्वा कप्पिय-
 भूमियं रोपितानि, फलं न वट्टति, भूमियं निसोदितुं वा निपज्जितुं वा
 वट्टति ।

सचे सो छड्ढेतो (३३६.२३) ति यत्थ कत्थचि खिपति, अथा पियं
 न छड्ढेति, सयं गहेत्वा गच्छति, न वारेतब्बो । नो^५ चे छड्ढेतो ति अथ
 नेव गहेत्वा गच्छति, न छड्ढेति, कि मय्हं इमिना व्यापारेना ति येन कामिं ²⁰
 पक्कमति, ततो यथावुत्तलक्खणो रुपियछड्ढुको सम्मन्नितब्बो ।

यो न छन्दागतिं ति आदीसु लोभवसेन तं वत्थुं अत्तनो वा करोन्तो
 अत्तानं वा उक्कसेन्तो छन्दागतिं नाम गच्छति । दोसवसेन "नेवायं मात्तिकं
 जानाति, न विनयं" ति परं अपसादेन्तो दोसागतिं नाम गच्छति ।
 मोहवसेन मुट्ठपमुट्ठस्सतिभावं आपज्जन्तो मोहागतिं नाम गच्छति । रुपिय- ²⁵
 पटिगाहकस्स भयेन छड्ढेतुं अविसहन्तो भयागतिं नाम गच्छति । एवं अक-

१. तिरच्छानपरि०-घो०, स्या०, रो० । २. सोवेन-स्या० । ३. ओदकं-म० ।

४. यट्ठति-स्या० । ५. न-स्या० ।

पन अलब्धिना व सद्धि परिभोगे आपत्ति नाम नत्थि । लब्धिना लब्धिना सद्धि परिभोगो द्विन्नं सत्तियकुमारानं सुवण्णपातियं भोजनसदिसो ति' ।

घम्मियाघम्मियपरिभोगो पच्चयवसेनेव^१ वेदितव्वो । तत्थ सचे पुगलो पि अलब्धी पिण्डपातो पि^२ अधम्मियो, उभो जेगुच्छा । पुगलो अलब्धी पिण्डपातो घम्मियो, पुगलं जिगुच्छित्वा पिण्डपातो न गहेतव्वो । महा-पच्चरियं पन दुस्सीलो सद्धतो उद्देसभत्तादीनि लभित्वा सद्धस्सेव देति, एतानि^३ यथादानमेव गतत्ता वट्टन्ती ति वुत्तं । पुगलो लब्धी पिण्डपातो अधम्मियो, पिण्डपातो जेगुच्छो न गहेतव्वो । पुगलो लब्धी, पिण्डपातो पि घम्मियो, वट्टति ।

१० अपरे द्वे पग्गहा; द्वे च परिभोगा — लब्धिपग्गहो^४, अलब्धिपग्गहो^५; घम्मपरिभोगो आमिसपरिभोगो ति ।

तत्थ अलब्धिना^६ लज्ज पग्गहेतुं वट्टति, न सो आपत्तिया कारे-तव्वो । सचे पन लब्धी अलज्ज पग्गण्हाति, अनुमोदनाय अज्जेसति, घम्म-कथाय अज्जेसति, कुलेसु उपत्यम्भेति । इतरो पि “अम्हाकं आचरियो ईदिसो १५ च ईदिसो चा” ति तस्स परिसर्ति^७ वण्णं भासति, अयं सासनं ओसक्कापेति अन्तरघापेती ति वेदितव्वो ।

घम्मपरिभोग-आमिसपरिभोगेसु पन यत्थ आमिसपरिभोगो वट्टति, तत्थ घम्मपरिभोगो पि वट्टति । यो पन कोटियं ठितो गन्थो तस्स पुगलस्स अच्चयेन, नस्सिस्सति, तं घम्मानुग्गहेन उग्गण्हितुं वट्टती ति वुत्तं ।

२० तत्रिदं वत्थु—महामये किर एकस्सेव भिक्खुनो महानिद्देसो पगुणो अहोसि । अथ चतुनिकायिकतस्सत्येरस्स उपज्झायो महातिपिटक-त्येरो नाम महारक्खित्येरं आह — “आवुसो महारक्खित्त, एतस्स सन्तिके महानिद्देसं गण्हाहो” ति । “पापो किरायं, भन्ते, न गण्हामी” ति । “गण्हावुसो, अहं ते सन्तिके निसीदिस्सामी” ति । “साधु, भन्ते, तुम्हेसु ७५ २५ निसिन्नेसु गण्हिस्सामी” ति पट्टपेत्वा रत्ति दिवं निरन्तरं परिया-

१. स्याः पोत्यके नत्थि । २. वसेन—म० । ३. रो० पोत्यके नत्थि । ४. लब्धि-रो० । ५. लज्जो०—म० । ६. धलज्जो०—म० । ७. असज्जिना—म० । ८. सति—म० । ९. उग्गण्हि०—स्या० ।

पुणन्तो ओसानदिवसे^१ हेट्ठा मञ्चे इत्थि दिस्वा “भन्ते, सुतं येव मे पुब्बे, सचाहं एवं जानेय्यं, न ईदिसस्स सन्तिके धम्मं परियापुणेय्यं” ति आह^२ । तस्स पन सन्तिके बहू महाथेरा उग्गण्हित्वा महानिद्देसं पतिट्ठापेसुं ।

R. 696

१२८. रूपिये रूपियसञ्जी (३४०.१०) ति एत्थ सव्वं पि जात-
रूपरजतं रूपियसङ्गहमेव गतं ति वेदितव्वं ।

5

रूपिय वेमतिको ति “सुवण्णं नु खो, खरपत्तं नु खो” ति आदिना नयेन संसयजातो ।

रूपिये अरूपियसञ्जी ति सुवण्णादीसु खरपत्तादिसञ्जी । अपि-
च पुञ्जकामा राजोरोधादयो भत्तखज्जकगन्धपिण्डादीसु पक्खित्वा
हिरञ्जसुवण्णं देन्ति, चोळभिक्षाय चरन्तानं दसन्ते^३ बद्धकहापणादीहि-
येव सद्धिं चोळकानि देन्ति, भिक्षू भत्तादिसञ्जाय वा चोळकसञ्जाय वा
पटिग्गण्हन्ति, एवं पि रूपिये अरूपियसञ्जी, रूपियं पटिग्गण्हाती ति वेदि-
तव्वो । पटिग्गण्हन्तेन पन “इमस्मिं गेहे इदं लद्धं” ति सल्लखेतव्वं ।
येन हि असत्तिया^४ दिन्नं होति, सो सति पटिलभित्वा पुन आगच्छति,
अथस्स वत्तव्वं — “तव चोळकं पस्साही” ति । सेसमेत्थ उत्तानत्थमेव ।

15.

समुट्ठानादीसु छसमुट्ठानं, सिया किरिया^५ गहणेन आपज्जनतो,
सिया अकिरिया^६ पटिक्खेपस्स अकरणतो रूपियअञ्जवादकउपस्सुति-
सिक्खापदानि हि तीणि एकपरिच्छेदानि, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं,
पणत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१९. ऊनवोसतिमनिस्सगियं

९. रूपियसंवोहारसिक्खापदवण्णना

१२९-३०. तेन समयेना ति रूपियसंवोहारसिक्खापदं^१ । तत्थ-
नानपकारकं ति कताकतादिवसेन अनेकविधं । रूपियसंवोहारं ति जात-

१. ओसापन०-सी०, रो० । २. दुस्सन्ते-म० । ३. मसत्तिया-म० । ४. लभित्वा-
सी०, रो० । ५. चोळकं-स्या० । ६. छत्समु०-स्या० । ७. किरियं-म० । ८. अकिरियं-
म० । ९. रूपियवोहार०-रो०; सम्भोहार०-स्या० । एवमुपरि पि ।

रूपरजतपरिवत्तनं । समापज्जन्ती ति पटिग्गहणस्सेव पटिक्खतत्ता
पटिग्गहितपरिवत्तने दोसं अपस्सन्ता करोन्ति ।

B. 276

१३१-३२. सीसूपगं (३४१.१२) ति आदीसु सीसं उपगच्छती ति
सीसूपग, पोत्थकेसु पन "सीसूपकं" ति लिखितं, यस्स कस्सचि सीसालङ्का-
५ रस्सेत अधिवचनं । एस नयो सच्चत्थ । कतेन कतं ति आदीसु सुद्धो
रूपियसंबोहारोयेव ।

R. 697

रूपिये रूपियसञ्जी ति आदिमिह पुरिमसिक्खापदे वुत्तवत्थूसु
निस्सगियवत्थुना निस्सगियवत्थुं चेतापेन्तस्स मूलग्गहणे पुरिमसिक्खा-
पदेन निस्सगियं पाचित्तियं, अपरापरं^१ परिवत्तने^२ इमिना निस्सगिय-
१० पाचित्तियमेव^३ । निस्सगियवत्थुना दुक्कटवत्थुं वा कप्पियवत्थुं वा चेता-
पेन्तस्स^४ पि एसेव नयो । यो हि अयं अरूपिये रूपियसञ्जी रूपियं चेता-
पेती ति आदि दुत्तियो तिको वुत्तो, तस्सानुलोमत्ता अवुत्तो पि अयमपरो
पि^५ रूपिये रूपियमञ्जी अरूपियं चेतापेती ति आदि तिको वेदितव्वो ।
अत्तनो वा हि अरूपियेन परस्स रूपियं चेतापेत्थ अत्तनो वा रूपियेन
१५ परस्स अरूपियं, उभयथा पि रूपियसंबोहारो कतो येव होति, तस्मा
पालिय एकन्तेन रूपियपक्खे एकोयेव तिको वुत्तो ति ।

दुक्कटवत्थुना पन निस्सगियवत्थुं चेतापेन्तस्स मूलग्गहणे पुरिम-
सिक्खापदेन दुक्कट, पच्छा परिवत्तने इमिना निस्सगियं पाचित्तियं,
गरुक्स्स चेतापितत्ता । दुक्कटवत्थुना दुक्कटवत्थुमेव, कप्पियवत्थुं वा
१० चेतापेन्तस्स मूलग्गहणे पुरिमसिक्खापदेन दुक्कटं, पच्छा परिवत्तने पि इमिना
दुक्कटमेव । कस्मा ? अरूपियवत्थुना चेतापितत्ता । अन्धक्कट्ठकथायं पन
"सचे कयविककयं समापब्बेत्थ, निस्सगियं पाचित्तियं" ति भासितं, तं
दुग्गामितं । कस्मा ? न हि दानग्गहणतो अञ्जो कयविककयो नाम
अत्थि, कयविककयसिक्खापद च कप्पियवत्थुना कप्पियवत्थुपरिवत्तनमेव
२५ सन्धाय वुत्त, तं च खो अञ्जन सहयम्मिकेहि । इदं सिक्खापदं रूपियेन
च रूपियारूपियचेतापनं अरूपियेन च रूपियचेतापन । दुक्कटवत्थुना पन

१-२. अपरपरि-म० । २. गियं पाचि-स्या० । ३. स्या-स्या० । ४. सी०,
स्या०, रो० पोत्थकेसु सत्थि ।

दुक्कटवत्थुनो चेतापनं नेव इध न तत्थ पालियं वुत्तं, न चेत्थ अनापत्ति भवितुं अरुहति । तस्मा यथेव दुक्कटवत्थुनो पटिग्गहणे दुक्कटं, तथेव तस्स वा तेन वा चेतापने पि दुक्कटं युत्तं ति भगवतो अधिप्पायञ्जूहि वुत्तं ।

कप्पियवत्थुना पन निस्सग्गियवत्थुं चेतापेन्तस्स मूलग्गहणे पुरिम- 5 B. 277
सिक्खापदेन अनापत्ति, पच्छा परिवत्तने इमिना निस्सग्गियं पाचित्तियं ।
वुत्तं हेतं—“अरुपिये अरुपियसञ्जी रूपियं चेतापेति निस्सग्गियं पाचित्तियं” R. 698
ति । तेनेव कप्पियवत्थुना^१ दुक्कटवत्थुं चेतापेन्तस्स मूलपटिग्गहणे तथेव
अनापत्ति, पच्छा परिवत्तने इमिना दुक्कटं । कस्मा ? अकप्पियस्स
चेतापितत्ता । कप्पियवत्थुना पन कप्पियवत्थुं अञ्जत्र सहधम्मिकेहि 10
चेतापेन्तस्स मूलग्गहणे पुरिमसिक्खापदेन अनापत्ति, पच्छा परिवत्तने
उपरि कयविककयसिक्खापदेन निस्सग्गियं पाचित्तियं । कयविककयं मोचेत्वा
गण्हन्तस्स उपरिसिक्खापदेन पि अनापत्ति, वड्डिं पयोजेन्तस्स दुक्कटं ।

इमस्स च रूपियसंवोहारस्स गरुभावदीपकं^२ इदं पत्तचतुक्कं वेदि-
तब्बं । यो हि रूपियं उग्गण्हित्वा तेन अयवीजं समुट्ठापेति, तं कोट्ठापेत्वा^३ 15
तेन लोहेन पत्तं कारेति, अयं पत्तो महाअकप्पियो नाम, न सक्का केनचि
उपायेन कप्पियो कातुं । सचे हि^४ तं विनासेत्वा थालकं कारेति, तं पि अक-
प्पियं । वासि कारेति, ताय छिन्नं दन्तकटुं पि अकप्पियं । वल्लिसं^५ करोति,
तेन मारिता मच्छा पि अकप्पिया । वासिफलं तापेत्वा उदकं वा खीरं वा
उण्हापेति, तं पि अकप्पियमेव । 20

यो पन रूपियं उग्गण्हित्वा तेन पत्तं किणाति, अयं पि पत्तो
अकप्पियो । “पञ्चन्नं पि सहधम्मिकानं न कप्पती” ति महापच्चरियं वुत्तं ।
सक्का पन कप्पियो कातुं, सो हि मूले मूलसामिकानं पत्ते च पत्तसामिकानं
दिन्ने कप्पियो होति । कप्पियभण्डं दत्वा गहेत्वा परिभुञ्जितुं वट्टति ।

यो पि रूपियं उग्गण्हापेत्वा कप्पियकारकेन सद्धिं कम्ममारकुलं गत्वा 25
पत्तं दिस्वा “अयं मय्हं रुच्चती” ति वदति । कप्पियकारको च तं रूपियं

१. सी०, १०० पोत्थकेसु नत्थि । २. गरुक्काव—म० । ३. कोट्ठा०—रो० ।

४. पि—म० । ५. वल्लिसं—रो० ।

दत्त्वा कम्ममार सञ्जापेति, अयं पि^१ पत्तो कप्पियवोहारेण गहितो पि दुतिय-
पत्तसदिसोयेव, मूलस्स सम्पटिच्छित्तत्ता अकप्पियो । कस्मा सेसानं न
केप्पती ति ? मूलस्स अनिस्सट्ठत्ता ।

D. 27B 5 यो पन रूपियं असम्पटिच्छित्त्वा "थेरस्स पत्तं किणित्वा^३ देही"
ति पहितकप्पियकारकेन सद्धिं कम्ममारकुलं गन्त्वा पत्तं दिस्वा "इमे कहा-
पणे गहेत्वा इम देही" ति कहापणे दापेत्वा गहितो, अयं पत्तो एतस्सेव
भिक्खुनो न वट्ठति दुब्बिचारितत्ता, अञ्जेसं पन वट्ठति, मूलस्स असम्पटि-
च्छित्तत्ता ।

R. 699 10 महासुम्मत्येरस्स किर उपज्जायो अनुरुद्धत्येरो नाम अहोसि । सो
अत्तनो एवरूपं पत्तं सप्पिस्स पूरेत्वा सद्धस्स निस्सञ्चि । तिपिटकचूळनाग-
त्येरस्सं पि सद्धिविहारिकानं एवरूपो पत्तो अहोसि । तं थेरो पि^१ सप्पिस्स
पूरापेत्वा सद्धस्स निस्सञ्जापेसी ति । इदं अकप्पियपत्तचतुष्कं ।

सचे पन रूपियं असम्पटिच्छित्त्वा "थेरस्स पत्तं किणित्वा देही" ति
पहितकप्पियकारकेन सद्धिं कम्ममारकुलं गन्त्वा पत्तं दिस्वा "अयं मय्हं रुच्चती"
15 ति वा "इमाह गहेत्तामो" ति वा वदति, कप्पियकारको च^२ तं रूपियं
देत्वा कम्ममार सञ्जापेति, अयं पत्तो सब्बकप्पियो बुद्धानं पि परिभोगा-
रहो ति^३ ।

१३३. अरूपिये रूपियसञ्जी (३४२.२२)ति खरपत्तादीसु सुवण्णा-
दिसञ्जी । आपत्तिं दुक्कटस्सा ति सचे तेन अरूपियं चेतापेति दुक्कटापत्तिं
20 होति । एसेव^४ नयो वेमतिके । अरूपियसञ्जिस्स पन पञ्चहि सहघम्मिकेहि
सद्धिं "इदं गहेत्वा इदं देथा" ति कयविक्रयं करोन्तस्सापि अनापत्ति ।
सेसं उत्तानमेव ।

छसमुद्धान, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्ज,
कायकम्म, वचीकम्म, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २. कीणित्वा-स्या० । ३. सी०, स्या०, रो०
पोत्यकेसु नत्थि । ४. व-रो० । ५. स्या० पोत्यके नत्थि । ६. एत-म० । ७. इमं-म० ।
८. किरियं-म० । एवमुपरि पि ।

२०. वीसतिमनिस्सगियं

१०. कयविक्रयसिक्खापदवर्णना

१३५. तेन समयेना (३४३.१)ति कयविक्रयसिक्खापदं । तत्थ कति^१ हि^२ पि त्यायं ति कति ते अयं, हिकारो पनेत्थ पदपूरणो, पिकारो गरहायं, अयं दुब्बलसङ्घाटि तव कति दिवसानि भविस्सती ति अत्थो । अथ वा कतिहं पि त्यायं ति पि पाठो । तत्थ कतिहं ति कति अहानि, कति दिवसानो ति वुत्तं होति । सेसं वुत्तनयमेव । कति हि पि म्यायं ति इदं पि एते-^५ नेव नयेन वेदितव्वं । गिही^३ पि नं गिहिस्सा ति एत्थ नं ति नामत्थे निपात्तो, गिही^३ नाम गिहिस्सा ति वुत्तं होति ।

B. 279

१३६. नानप्पकारकं ति चीवरादीनं कप्पियभण्डानं वसेन अनेकविधं, तेनेवस्स पदभाजने चीवरं आदि कत्वा दसिकमुत्तपरियोसानं कप्पियभण्डमेव दस्सितं । अकप्पियभण्डपरिवत्तनं हि कयविक्रयसङ्गहं न गच्छति ।^{१०} कयविक्रयं ति कयं चेव विक्रयं च । “इमिना इमं देही” ति आदिना हि^४ नयेन परस्स कप्पियभण्डं गण्हन्तो कयं समापज्जति^५, अत्तनो कप्पियभण्डं देन्तो विक्रयं ।

R. 700

१३७. अज्झाचरती ति अभिभवित्वा^६ चरति, वीतिकमवाचं भासती ति अत्थो । यतो कयितं च होति विक्रयितं^७ चा ति यदा कयितं च^{१५} होति परभण्डं अत्तनो हत्थगतं करोन्तेन, विक्रीतं च अत्तनो भण्डं परहत्थगतं करोन्तेन । “इमिना इमं” ति आदिवचनानुरूपतो पन पाठे पठमं अत्तनो भण्डं दस्सितं ।

निस्सज्जितव्वं ति एवं परस्स हत्थतो कयविक्रयवसेनं गहितं कप्पियभण्डं निस्सज्जितव्वं । अयं हि कयविक्रयो ठपेत्वा पञ्च सहधम्मिके^{२०} अवसेसेहि गिहीहि^१ पव्वजितेहि^२ अन्तमसो मातापितृहि पि सद्धिं न वट्टति ।

तत्रायं विनिच्छयो – वत्थेन वा वत्थं होतु भत्तेन वा भत्तं, यं किञ्चि कप्पियं “इमिना इमं देही” ति वदति, दुक्कटं । एवं वत्त्वा मातुपा

१-१. कतोहि-स्या०, रो० । एयणुपरि पि । २. गिहि-म० । ३. ०पि-स्या०, म० । ४. स्या० पोथके नयि । ५. आपज्जति-रो० । ६. अपि०-सो०, रो० । ७. विक्रीतं-सो०; विक्रितं-रो० । ८-८. कयवसेन गहितकप्पिय०-म०; ०कप्पियं-रो० । ९. गिहिपव्वजितेहि-स्या०, म० ।

पि अत्तनो भण्डं देति, दुक्कटं । “इमिना इमं देही” ति वुत्तो वा “इमं देहि, इमं ते दस्सामी” ति वत्वा वा मातुया पि भण्डं अत्तना^१ गण्हाति, दुक्कटं । अत्तनो भण्डे परहृत्यं परमण्डे च अत्तनो हृत्यं सम्पत्ते निस्सगियं । मातरं पन पितरं वा “इमं देही” ति वदतो विञ्जति न^२ होति । “इमं गण्हाही” ति वदतो^३ सद्वादेय्यविनिपातनं न होति । अञ्जातकं “इमं देही” ति वदतो विञ्जति होति । “इमं गण्हाही” ति वदतो सद्वादेय्यविनिपातनं होति^४ । “इमिना इमं देही” ति कयविक्रयं आपन्नतो निस्सगियं । तस्मा कप्पियभण्डं परिवत्तेन्तेन^५ मातापितृहि पि सद्धिं कयविक्रयं अञ्जातकेहि सद्धिं तिस्सो आपत्तियो मोचेन्तेन^६ परिवत्तेतब्बं ।

B. 289

तत्रायं परिवत्तनविधि^७ - भिक्षुस्स पाथेय्यतण्डुला होन्ति, सो अन्तरामगे भत्तहृत्यं^८ पुरिसं दिस्वा “अम्हाकं तण्डुला अत्थि, न च नो इमेहि अत्थो, भत्तेन पन अत्थो” ति वदति । पुरिसो तण्डुले गहेत्वा भत्तं देति, वट्टति । तिस्सो पि आपत्तियो न होन्ति । अन्तमसो निमित्त-
 15 कम्ममत्तं पि न होति । कस्मा ? मूलस्स अत्थिताय । परतो च वुत्तमेव
 K. 701 “इदं अम्हाकं अत्थि, अम्हाकं च इमिना च इमिना च अत्थो ति भणती” ति । यो पन एवं अक्त्वा “इमिना इमं देही” ति परिवत्तेति; यथावत्युक-
 मेव । विधासादं दिस्वा “इमं ओदनं भुञ्जित्वा, रजनं वा दात्तुं वा आहरा” ति वदति^९, रजनछल्लिगणनाय^{१०} दारुगणनाय च निस्सगियानि
 20 होन्ति । “इमं ओदनं भुञ्जित्वा इदं^{११} नाम करोथा” ति दन्तकारकादीहि^{१२} सिप्पिकेहि घमकरणादीसु^{१३} त तं परिवत्तारं कारेति, रजकेहि वा वत्थं घोवापेति; यथा वत्युकमेव । नहापितेन केसे छिन्दापेति, कम्मकारेहि^{१४} नवकम्मं कारेति; यथा वत्युकमेव । सचे पन “इदं^{१५} भत्तं भुञ्जित्वा इदं^{१६} करोथा” ति न वदति “इदं^{१७} भत्तं भुञ्ज भुत्तोसि” भुञ्जिस्ससि, इदं^{१८} नाम
 25 करोही” ति वदति, वट्टति । एत्थ च किञ्चा पि वत्थं घोवने वा केसच्छेदने

१. अत्तनो-स्या० । २. ददतो-रो० । ३. सो०, रो० पोत्थनेसु नत्थि । ४. वत्तन्तेन-रो० । ५. वत्तना विधि-सी०, रो० । ६. हृत्य-स्या० । ७. देति-स्या० । ८. वज्जित-रो० । ९. इमं-म० । १०. कारादीहि-म०, स्या० । ११. घमकरणादीसु-सी०, रो० । १२. वज्जि-सी०, रो० । १३. वज्जि-रो० ।

वा भूमिसोघनादिनवकम्मे वा परभण्डं अत्तनो हत्थगतं निस्सज्जितब्बं नाम नत्थि । महाअट्ठकथायं पन दब्बहं कत्वा वुत्तत्ता न सक्का एतं^१ पटिक्ख-
पितुं, तस्मा यथानिस्सगियवत्थुमिह परिभुत्ते वा नट्ठे वा पाचित्तियं देसेति,
एवं इधा पि देसेतब्बं ।

१३८. कयविककये कयविककयसज्जी (३४४.२२) ति आदिमिह यो^५
कयविककयं समापज्जति, सो तस्मिं कयविककयसज्जी वा भवतु वेमतिको
वा, न कयविककयसज्जी वा निस्सगियपाचित्तियमेव । चूलत्तिके^२ द्वीशु
पदेसु दुक्कटमेवा ति एवमत्थो दट्ठव्वो ।

१३९. अग्घं पुच्छती ति “अयं तव पत्तो किं अग्घती” ति पुच्छति ।
“इदं नामा” ति वुत्ते पन सचे तस्स कप्पियभण्डं महग्घं होति, एवं च नं^{१०}
पटिवदति “उपासक मम इदं वत्थुं^३ महग्घं, तव पत्तं अज्जस्स देही” ति ।
तं सुत्वा इतरो “अज्जं थालकं पि दस्सामी” ति वदति गण्हितुं वट्ठति,
“इदं अम्हाकं अत्थो” ति वुत्तलक्खणे पतति^४ । सचे सो पत्तो महग्घो,
भिक्षुनो वत्थुं^५ अप्पग्घं, पत्तसामिको^६ चस्स अप्पग्घभावं न जानाति, पत्तो
न गहेतव्वो, “मम वत्थुं^३ अप्पग्घं” ति आचिक्खितब्बं । महग्घभावं अत्वा^{१५} B. 281
वञ्चेत्वा गण्हन्तो हि भण्डं^७ अग्घापेत्वा कारेतव्वत्तं आपज्जति । सचे
पत्तसामिको “होतु भन्ते सेसं मम पुज्जं भविस्सती” ति देति, वट्ठति ।

कप्पियकारकस्स आचिक्खती ति यस्स हत्थतो भण्डं गण्हाति, तं
ठपेत्वा अज्जं अन्तमसो तस्स पुत्तभात्तिकं^८ पि कप्पियकारकं कत्वा “इमिना
इमं^९ नाम गहेत्वा देही” ति आचिक्खति । सो चे छेको होति, पुनप्पुनं^{२०}
अपनेत्वा विवदित्वा गण्हाति, तुण्हीभूतेन ठातव्वं । नो चे छेको होति, न
जानाति गहेतुं, वाणिजको तं वञ्चेति, “मा गण्हा” ति वत्तव्वो । R. 702

इदं अम्हाकं ति आदिमिह “इदं पटिग्गहितेत्तलं^{१०} वा सप्पि वा
अम्हाकं अत्थि, अम्हाकं च अज्जेन अप्पटिग्गहितकेन अत्थो” ति भणति ।
सचे सो तं गहेत्वा अज्जं देति, पठमं अत्तनो तेलं न मिनापेतव्वं । 25

१. तं-म० । २. मूलत्तिके-रो० । ३. वत्थु-स्या०, म० । ४. पति-स्या० ।

५. वत्थु-रो० । ६. पत्तसामिको-स्या० । ७. गहितभण्डं-म० । ८. भ्रातुर्व-स्या० ।

९. इदं-सी०, स्या०, रो० । १०. ऽग्गहितं तेलं-स्या०, म० ।

कस्मा ? नाळियं^१ हि अवसिद्धतेनं^२ होति, तं पच्छा^३ मिनन्तस्स अप्पटिग्ग-
हितकं^४ दूसेय्या^५ ति । सेसं उत्तानमेव ।

छसमुद्धानं, किरिया, नोसञ्जाविमोक्सं, अचित्तकं, पण्णत्तिवच्चं,
कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिचेदनं ति ।

३. पत्तवग्गो

२१. एकवीसतिमनिस्सग्गियं

१. पत्तसिक्खापदवण्णना

५ १४०-४३. तेन समयेना (३४५.५) ति पत्तसिक्खापदं । तत्थ
पत्तवाणिज्जं^६ ति गामनिगमादीसु विचरन्ता पत्तवाणिज्जं वा करिस्सन्ति ।
आमत्तिकापणं वा ति अमत्तानि^७ वुच्चन्ति भाजनानि, तानि येसं भण्डं^८
ते आमत्तिका, तेसं^९ आमत्तिकानं आपण आमत्तिकापणं, कुलालमण्ड-
वाणिजकापणं ति अत्थो ।

10 १४४-४८. तथो पत्तस्स वण्णा ति तीणि पत्तस्स पमाणानि ।
अड्ढाळहकोदनं गण्हाती ति मगघनाळिया द्विन्नं तण्डुलनाळीनं ओदनं
गण्हाति । मगघनाळि नाम अड्डतेरसपला^{१०} होती ति अन्धकट्टकथायं वुत्तं ।
सीहलदीपे^{११} पकतिनाळि महन्ता, दमिळ्नाळि खुद्दका^{१२}, मगघनाळि पमाणयुत्ता,
ताय मगघनाळिया दियड्डनाळि एका सीहलनाळि होती ति महाअड्डकथायं
15 वुत्तं । चतुसार्गं^{१३} खादनं ति ओदनस्स चतुत्थभागप्पमाणं खादनं, तं हत्थ-
हारियस्स मुग्गसूपस्स वसेन वेदितव्वं । तदुपियं^{१४} च व्यञ्जनं ति तस्स
ओदनस्स अनुरूपं मच्छ-मंस-साक-फल-कळीरादि व्यञ्जनं ।

तत्राय^{१५} विनिच्छयो - अनुपहतपुराणसालितण्डुलानं सुकोट्टितपरि-
सुद्धानं^{१६} द्वे मगघनाळियो गहेत्वा तेहि तण्डुलेहि अनुत्तण्डुलं अकिलिन्नं
20 अपिण्डितं सुविसदं^{१७} कुन्दमकुलरासिसदिसं^{१८} अवस्सावितोदनं पचित्वा निरव-

१. तेल-स्या० । २. वणिज्जं-सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ३. आमत्तानि-
स्या० । ४. मण्डं ति-स्या० । ५. सी०, रो० पोथ्यकेसु नस्ति । ६. पल्ला-स्या० ।
७. सीहल-म०, रो० । ८. खुद्दिका-सी०, रो० । ९. ६-६. भागखादनीयं-स्या०; ओदन-
रो० । एवमुपरि पि । १०. तदुपियं-रो० । ११. तत्थार्थ-सी०, रो० । १२. सुकोट्टित-
रो० । १३. सुविगुह-स्या० । १४. मकुल-म०, कुन्दमकुल-स्या० ।

सेसं पत्ते पक्खपित्वा तस्स ओदनस्स चतुत्थभागप्पमाणो नातिघनो नाति-
 तनुको हत्थहारियो सव्वसम्भारसङ्गतो मुग्गसूपो पक्खपितव्वो । तत्तो
 आलोपस्स आलोपस्स अनुरूपं यावच्चरिमालोपप्पहोनकं मच्छमंसादि व्यञ्जनं
 पक्खपितव्वं, सम्पितेलतक्करसकाञ्जिकादीनि^१ पन गणनूपगानि न होन्ति,
 तानि हि ओदनगतिकानेव, नेव हापेतुं न वड्ढेतुं सक्कोन्ति । एवमेतं सब्बं^५
 पि पक्खत्तं सचे पत्तस्स मुखवट्टिया हेट्ठिमराजिसमं तिट्ठति, सुत्तेन वा
 हीरेन^२ वा छिन्दन्तस्स सुत्तस्स वा हीरस्स वा हेट्ठिमन्तं फुसति, अयं
 उक्कट्ठो नाम पत्तो । सचे तं राजि अतिक्कम्म थूपीकतं^३ तिट्ठति, अयं
 उक्कट्ठोमको नाम पत्तो । सचे तं राजि न सम्पापुणाति, अन्तोगतमेव
 होति, अयं उक्कट्ठुक्कट्ठो नाम पत्तो ।

10

नाळिकोदनं(३४६.२१)ति मगघनाळिया एकाय तण्डुलनाळिया ओदनं ।
 पत्थोदनं ति मगघनाळिया उपड्डुनाळिकोदनं । सेसं वुत्तनयेनेव वेदितव्वं ।
 अयं पन नाममत्ते विसेसो — सचे नाळिकोदनादि सब्बं पि पक्खत्तं वुत्तनये-
 नेव हेट्ठिमराजिसमं तिट्ठति, अयं मज्झिमो नाम पत्तो । सचे तं राजि
 अतिक्कम्म थूपीकतं तिट्ठति, अयं मज्झिमोमको नाम पत्तो । सचे तं राजि^{१५}
 न सम्पापुणाति अन्तोगतमेव होति, अयं मज्झिमुक्कट्ठो नाम पत्तो । सचे
 पत्थोदनादि सब्बं पि पक्खत्तं हेट्ठिमराजिसमं तिट्ठति, अयं ओमको नाम
 पत्तो । सचे तं राजि अतिक्कम्म थूपीकतं तिट्ठति, अयं ओमकोमको नाम
 पत्तो । सचे तं राजि न सम्पापुणाति^४ अन्तोगतमेव होति, अयं ओमकुक्कट्ठो
 नाम पत्तो ति एवमेते नव पत्ता । तेसु द्वे अपत्ता उक्कट्ठुक्कट्ठो च ओमको-^{२०}
 मको च । “ततो उक्कट्ठो अपत्तो ओमको अपत्तो” ति इदं हि एते सन्धाय
 वुत्तं । उक्कट्ठुक्कट्ठो हिं^५ एत्थ उक्कट्ठतो उक्कट्ठत्ता “ततो उक्कट्ठो अपत्तो”
 ति वुत्तो । ओमकोमको च ओमकतो ओमकत्ता ततो ओमको अपत्तो ति
 वुत्तो । तस्मा एते भाजनपरिभोगेन परिभुञ्जितव्वा, न अधिट्ठानुपगा^६, न
 विकप्पनुपगा^७ । इतरे पन सत्त अधिट्ठित्वा वा विकप्पेत्वा वा परिभुञ्जि-^{२५}
 तव्वा, एवं अक्त्वा तं दसाहं अतिक्रामयतो निस्सगियं पाचित्तिं ति^८

R. 704

B. 283

१. ०तेलसङ्गरसं—रो० । २. हिरेन—स्या० । ३. घृषि—रो० । एवमुपरि पि ।

४. पापुणाति—म० । ५. ति—रो० । ६. ०नूपगा—सी०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

७. रो० पोत्थके नत्थि ।

तं सत्तविधं पि पत्तं दसाहपरमं कालं अतिक्कामयतो निस्सगियं पाचित्तियं^१ ।

१४६. निस्सगियं^२ पत्तं^३ अनिस्सज्जित्वा^४ परिभुञ्जती (३४८.३)ति यागुं पिवित्वा घोते दुक्कटं, खञ्जकं खादित्वा भत्तं भुञ्जित्वा घोते दुक्कटं^५ ति एवं पयोगे पयोगे दुक्कटं ।

१५०. अनापत्ति अन्तोदसाहं अधिट्ठेति विकप्पेती ति एत्थ पन पमाणयुत्तस्सा^६ पि अधिट्ठानविकप्पनुपगतं एवं वेदितव्वं—अयो पत्तो पञ्चहि पाकेहि मत्तिकापत्तो द्वीहि पाकेहि पक्को अधिट्ठानुपगो, उभो पि यं मूलं दातव्वं, तस्मिं दिन्नेयेव । सचे एको पि पाको ऊनो होति,
 10 काकणिकमत्तं पि वा मूलं अदिन्नं, न अधिट्ठानुपगो । सचे पि^७ पत्त-
 सामिको^८ वदति “यदा तुम्हाकं मूलं भविस्सति, तदा दस्सथ, अधिट्ठित्वा परिभुञ्जथा” ति नेव अधिट्ठानुपगो होति, पाकस्स हि ऊनत्ता पत्तसङ्ख्यं^९
 न गच्छति, मूलस्स सकलस्स वा एकदेसस्स वा अदिन्नत्ता सकभावं न
 उपेति, अञ्जस्सेव सन्तको होति, तस्मा पाके च मूले च निट्ठितेयेव
 15 अधिट्ठानुपगो होति । यो अधिट्ठानुपगो, स्वेव^{१०} विकप्पनुपगो, सो हत्थं
 आगतो पि अनागतो पि अधिट्ठातव्वो विकप्पेतव्वो वा^{११} । यदि हि
 पत्तकारको मूलं लभित्वा सयं वा दातुकामो हत्वा “अहं भन्ते तुम्हाकं पत्तं
 कत्वा असुकदिवसे नाम पचित्वा ठपेस्सामी” ति वदति, भिक्खु च तेन
 R. 705 परिच्छिन्नदिवसतो दसाहं अतिक्कामेति, निस्सगियं पाचित्तियं । सचे पन
 20 पत्तकारको “अहं तुम्हाकं पत्तं कत्वा पचित्वा सासनं पेसेस्सामी” ति वत्वा
 तथेव करोति, तेन पेसितभिक्खु पन तस्स भिक्खुनो न आरोचेति, अञ्जो
 दिस्वा वा सुत्वा वा “तुम्हाकं भन्ते पत्तो निट्ठितो” ति आरोचेति, एतस्स
 B. 284 आरोचनं नप्पमाणं^{१२} । यदा पन तेन पेसितोयेव^{१३} आरोचेति, तस्स वचनं
 सुतदिवसतो पट्ठाय दसाहं अतिक्कामयतो निस्सगियं पाचित्तियं । सचे
 25 पत्तकारको “अहं तुम्हाकं पत्तं कत्वा पचित्वा कस्सचि हत्थे पहिणि-

१. ०ति-रो० । २-३. ०गियपत्तं-रो० । ४. अनिस्सज्जित्वा-सी०, रो० । ५. ०युत्तस्स-
 म० । ६. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. पत्तस्सामिको-स्या० । ८. ०सङ्ख-म० ।
 ९. येव-रो० । १०. रो० पोत्थके नत्थि । ११. न पमाणं-रो० । एवमुपरि पि ।
 १२. पेसिते-रो० ।

स्सामी^१” ति वत्वा तथेव करोति, पत्तं गहेत्वा आगतभिक्षु पन अत्तनो
परिवेणे ठपेत्वा तस्स न आरोचेति, अञ्जो कोचि भणति “अपि, भन्ते,
अधुना^२ आगतो^३ पत्तो सुन्दरो” ति ! कुहि, आवुसो, पत्तो ति ? इत्थन्नामस्स
हत्थे पेसितो ति । एतस्स पि वचनं नप्पमाणं । यदा पन सो भिक्षु पत्तं
देति, लद्धदिवसतो पट्टाय दसाहं अतिक्कामयतो निस्सगियं पाचित्तियं ।^५
तस्मा दसाहं अनतिकामेत्वा^३ व अधिट्ठातब्बो विकप्पेतब्बो वा^४ ।

तत्थ द्वे पत्तस्स अधिट्ठाना - कायेन वा अधिट्ठाति, वाचाय वा
अधिट्ठाति । तेसं वसेन अधिट्ठहन्तेन च^५ “इमं पत्तं पच्चुद्धरामी” ति वा
“एतं पत्तं पच्चुद्धरामी” ति वा एवं सम्मुखे वा परम्मुखे वा ठितं पुराणपत्तं
पच्चुद्धरित्वा अञ्जस्स वा दत्वा नवं पत्तं यत्थ कत्थचि ठितं हत्थेन^{१०}
परामसित्वा “इमं पत्तं अधिट्ठामी” ति चित्तेन आभोगं कत्वा कायविकारं
करोन्तेन कायेन वा अधिट्ठातब्बो, वचीभेदं कत्वा वाचाय वा अधिट्ठा-
तब्बो । तत्र दुविधं अधिट्ठानं - सचे हत्थपासे होति “इमं पत्तं अधिट्ठामी”
ति वाचा भिन्दितब्बा । अथ अन्तोगब्भे वा उपरिपासादे वा सामन्तविहारे
वा होति, ठपितट्ठानं सल्लक्खेत्वा “एत पत्त अधिट्ठामी” ति वाचा भिन्दि-^{१५}
तब्बा ।

अधिट्ठहन्तेन पन एक्केन अधिट्ठातुं पि वट्ठति, अञ्जस्स सन्तिके
अधिट्ठातुं पि वट्ठति । अञ्जस्स सन्तिके अयमानिससो - सचस्स “अधि-
ट्ठितो नु खो मे, नो” ति विमति उप्पज्जति, इतरो सारेत्वा विमति
छिन्दिस्सति^१ । सचे कोचि दस पत्ते लभित्वा सव्वेव^२ अत्तनाव परिभुज्जितु-^{२०}
कामो होति, न सव्वे अधिट्ठातब्बा । एकं पत्त अधिट्ठाय पुनदिवसे तं
पच्चुद्धरित्वा अञ्जो अधिट्ठातब्बो । एतेन उपायेन वस्ससतं पि परिहरितुं
सक्का ।

एवं अप्पमत्तस्स भिक्षुनो सिया अधिट्ठानविजहन् ति ? सिया^३ ।
सचे हि अयं पत्तं अञ्जस्स वा देति, विवभमति वा सिक्खं वा पच्चक्खाति,^{२५}

१. पहिनि-रो० । २-२. अधुनागतो-तो०, रो०; आगतो-म० । ३. ०तिक्कमेत्वा-रो०;
०तिवमित्वा-म० । ४. म-रो० । ५. सो०, स्या०, रो० योगधेमु नत्थि । ६. ०स्सतो
वि-म० । ७. सव्वे-तो०, रो० । ८-८. एतेनुपायेन-म० । एवमुपरि पि । ९. सिया वि-
स्या० ।

कालं वा करोति, लिङ्गं वास्स परिवर्तति, पञ्चद्वरति वा, पत्ते वा छिद्दं^१ होति, अधिष्ठानं विजहति । वृत्तं पि^३ चेतं—

“दिन्नविग्नन्तपच्चक्खा”, कालकिरियकतेन” च ।

लिङ्गपञ्चद्वरा चैव, छिद्देन भवति सत्तमं” ति ॥

5 चोरहरणविस्सासगाहेहि^२ पि विजहतियेव । कित्तेन छिद्देन अधिष्ठानं भिज्जति ? येन कङ्कुसित्थं निक्खमति चैव पविसति च । इदं हि सत्तनं घञ्जानं लामकघञ्जसित्थं, तस्मि अयचुण्णेन वा आणिया वा पटिपाकतिके कते दसाहब्बन्तरे पुन अधिष्ठातव्यो । अयं ताव “अन्तोदसाहं अधिष्ठेति विकप्पेती” (३४८.७) ति एत्थ अधिष्ठाने विनिच्छयो ।

10 विकप्पने पन द्वे विकप्पना — सम्मुखाविकप्पना च परम्मुखाविकप्पना च । कथं सम्मुखाविकप्पना होति ? पत्तानं एकवहुभावं सन्निहितासन्निहितभावं च अत्वा “इमं पत्तं” ति वा “इमे पत्ते” ति वा “एतं पत्तं” ति वा “एते पत्ते” ति वा अत्वा “तुय्हं विकप्पेमी” ति वत्तव्वं । अयमेका सम्मुखाविकप्पना । एतावता निधेतुं वट्टति, परिभुञ्जितुं वा विस्सज्जेतुं वा अधि-
15 ष्ठातुं वा न वट्टति । “मय्हं सन्तकं परिभुञ्ज वा विस्सज्जेहि वा यथापच्चयं वा करोही” ति एवं पन वृत्ते पञ्चद्वारो नाम होति, ततोप्पभुति^४ परिभोगादयो पि वट्टन्ति ।

अपरो नयो—तथेव पत्तानं एकवहुभावं सन्निहितासन्निहितभावं च अत्वा तस्सेव भिक्खुनो सन्तिके “इमं पत्तं” ति वा “इमे पत्ते” ति वा
20 “एतं पत्तं” ति वा “एते पत्ते” ति वा अत्वा पञ्चसु सहघम्मिकेसु अञ्जतरस्स अत्तना^५ अभिषचितस्स यस्स कस्सचि नामं गहेत्वा “तिस्सस्स भिक्खुनो विकप्पेमी” ति वा “तिस्साय भिक्खुनिया सिक्खमानाय^६ साम-
R 707 णेरस्स तिस्साय सामणेरिया विकप्पेमी” ति वा वत्तव्वं, अयं अपरा पि सम्मुखाविकप्पना । एतावता निधेतुं वट्टति, परिभोगादीसु पन एकं पि न
25 वट्टति । तेन पन भिक्खुना “तिस्सस्स भिक्खुनो सन्तकं...पे०...तिस्साय

१. पत्तो-रो० । २. छिद्दो-रो० । ३. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. दिन्नविग्नन्त-
रो० । ५. कालकिरिया-म० । ६. विस्सासगाहेहि सी०, रो० । ७. ततो पभुति-स्या०;
०प्पभुति-रो०; ततो पभुति-म० । एवमुपरि पि । ८. अत्तनो-सी०, रो० । ९. तिस्सस्स-
स्या० ।

सामणेरिया सन्तकं परिभुञ्ज वा विस्सज्जेहि वा यथापच्चयं वा करोही” ति वुत्ते पच्चुद्धारो नाम होति । ततोप्पभुति परिभोगादयो पि वट्टन्ति ।

कथं परम्मुखाविकप्पना होति ? पत्तानं तथेव एकवहुभावं सन्निहितासन्निहितभावं च अत्वा “इमं पत्तं” ति वा “इमे पत्ते” ति वा “एत्तं पत्तं” ति वा “एते पत्ते” ति वा वत्वा “तुहं विकप्पनत्थाय दम्मी” ति 5 वत्तब्बं । तेन वत्तब्बो—“को ते मित्तो वा सन्दिट्ठो वा” ति ? ततो इतरेण पुरिमनयेनेव “तिस्सो भिक्खु ति वा...पे०...तिस्सा सामणेरी” ति वा वत्तब्बं । पुन तेन भिक्खुना “अहं तिस्सस्स भिक्खुनो दम्मी” ति वा ...पे०...“तिस्साय सामणेरिया दम्मी” ति वा वत्तब्बं, अयं परम्मुखाविकप्पना । एत्तावत्ता निघेतुं वट्टति, परिभोगादीसु पन एकं पि न वट्टति । 10 तेन पन भिक्खुना दुतियसम्मुखाविकप्पनायं वुत्तनयेनेव “इत्थन्नामस्स सन्तकं परिभुञ्ज वा विस्सज्जेहि वा यथापच्चयं वा करोही” ति वुत्ते पच्चुद्धारो नाम होति । ततोप्पभुति परिभोगादयो पि वट्टन्ति ।

B. 286

इमासं पन द्विन्नं विकप्पनानं नानाकरणं, अवसेसो च वण्णनाकमो^१ सब्बो पठमकठिनसिक्खापदवण्णनायं^२ वुत्तनयेनेव वेदितव्वो सद्धि समुद्दा- 15 नादीही ति ।

२२. वावीसतिमनिस्सगियं

२. ऊनपञ्चवन्धनसिक्खापदवण्णना

१५१-५३. तेन समयेना(३४८.१३)ति ऊनपञ्चवन्धनसिक्खापदं । तत्थ न यापेती ति सो किर यदि अरियसावको नाभविस्स^३, अञ्जथत्तं पि अगमिस्स^४, एवं तेहि उब्बाब्बो, सोतापन्नत्ता पन केवलं सरीरेनेव न^५ यापेति, तेन वुत्तं—“अतना पि न यापेति, पुत्तदारा^६ पिस्स किलमन्ती” ति । 20

१५४-५६. ऊनपञ्चवन्धनेना ति एत्थ ऊनानि पञ्च वन्धनानि अस्सा ति ऊनपञ्चवन्धनो, नास्स पञ्च वन्धनानि पूरेन्ती ति अत्थो, तेन ऊनपञ्चवन्धनेन । इत्थम्भूतस्स लक्खणे करणवचनं । तत्थ यस्मा अवन्धनस्सा^७

१. वचनवकमो-म० । २. कपिन-म० । ३. भविस्सा-म० । ४. अगमिस्सा-म० । ५. न यापेति-सो०; यापेति-रो० । ६. दारो-सो०, रो० । ७. किलमती-सो०, रो० । ८. स्स-म० ।

पि पञ्च वन्धनानि न पूरेन्ति, सव्वसो नत्थिताय, तस्मा पदभाजे
 “अवन्धनो वा” ति आदि वुत्तं । “ऊनपञ्चवन्धनेना” ति च वुत्तत्ता यस्स
 पञ्चवन्धनो पत्तो होति, तस्स सो अपत्तो, तस्मा अञ्जं विञ्जापेतुं वट्टति ।
 वन्धनं च नामेतं यस्मा वन्धनोकासे सति होति, असति न होति, तस्मा
 5 तस्स लक्खणं दस्सेतुं “अवन्धनोकासो नामा” ति आदि वुत्तं ।

द्वङ्गुला^१ राजि^२ न होती(३५०.१६)ति मुखवट्टितो हेट्ठा द्वङ्गुलप्पमाणा
 एका पि राजि न होति । यस्स द्वङ्गुला राजि होती ति यस्स पन तादिसा
 एका राजि होति, सो तस्सा राजिया हेट्ठिमपरियन्ते पत्तवेधकेन विज्झित्वा
 पचित्वा सुत्तरज्जुक-मकचिरज्जुकादीहि वा तिपुसुत्तकेन वा बन्धितव्वो^३,
 10 तं वन्धनं आमिसस्स अलग्नतथं तिपुपट्टकेन वा केनचि वद्धसिलेसेन वा
 पटिच्छादेतव्व । सो च पत्तो अधिट्ठित्वा परिभुज्झितव्वो, सुसुमं वा छिदं
 कत्वा बन्धितव्वो । सुद्धेहि पन मधुसित्यकलात्तासज्जुलसादीहि^४ बन्धितुं न
 वट्टति । फाणित भापेत्वा पासाणचुण्णेन बन्धितुं वट्टति । मुखवट्टिसमीपे
 पन पत्तवेधकेन विज्झयमानो कपालस्स बहलत्ता भिज्जति, तस्मा हेट्ठा
 15 विज्झितव्वो । यस्स पन द्वे राजियो एका येव वा चतुरङ्गुला, तस्स द्वे
 वन्धनानि दातव्वानि । यस्स तिस्सो एकायेव वा छरुङ्गुला, तस्स तीणि ।
 यस्स चतस्सो एकायेव वा अट्ठङ्गुला, तस्स चत्तारि । यस्स पञ्च एकायेव
 वा दसङ्गुला, सो वद्धो पि अवद्धो पि अपत्तोयेव, अञ्जो विञ्जा-
 पेतव्वो । एस ताव मत्तिकापत्ते विनिच्छयो ।

20 अयोपत्ते पन सचे पि पञ्च वा अतिरेकानि वा छिद्धानि होन्ति,
 तानि चे^५ अयचुण्णेन वा आणिया वा लोहमण्डलकेन वा वद्धानि मट्ठानि
 होन्ति, स्वेव पत्तो परिभुज्झितव्वो, अञ्जो^६ न^७ विञ्जापेतव्वो । अथ पन
 एकं पि छिद्द महन्त होति, लोहमण्डलकेन^८ वद्ध पि मट्ठं^९ न होति, पत्ते
 आमिस लग्गति, अकप्पियो होति, अय अपत्तो । अञ्जो विञ्जापेतव्वो ।

25 १५७-५८. थेरो वत्तव्वो ति पत्ते आनिसंसं दस्सेत्वा “अयं भन्ते
 पत्तो पमाणयुत्तो सुन्दरो थेरानुरूपो, तं^{१०} गण्हा” ति वत्तव्वो । यो न

१-१. द्वङ्गुलराजि-रो० । एवमुपरि पि । २. बन्धित्वा-रो० । ३. सिट्ठक-
 स्या० । ४. च-तो०, स्या०, रो० । ५-५. न अञ्जो-म० । ६. मण्डकेन-रो० । ७. मट्ठं-
 रो० । ८. पत्तो रो० । ९. रो० पोत्तये नत्थि । १०. गण्हाया स्या०, रो० ।

गण्हेय्या (३५१.१६)ति अनुकम्पाय अगण्हन्तस्स^१ दुक्कटं । यो पन सत्तुट्ठिया
“किं मे अञ्जेन पत्तेना” ति न गण्हाति, तस्स अनापत्ति । पत्तपरियन्तो
ति एवं परिवत्तेत्वा परियन्ते ठितपत्तो ।

R. 709

न^२ अदेसे ति मञ्चपीठछत्तनागदन्तकादिके अदेसे, न निक्खिपि-
तब्बो । यत्थ पुरिमं सुन्दरं पत्तं ठपेति, तत्थेव ठपेतब्बो । पत्तस्स हि^५
निक्खिपनदेसो “अनुजानामि भिक्खवे आधारकं” [चु० व०-२०२] ति
आदिना नयेन खन्धके वुत्तोयेव ।

न^५ अभोगेना^५ ति यागुरन्धनरजनपचनादिना अपरिभोगेन^५ न
परिभुञ्जितब्बो । अन्तरामग्गे पन व्याधिम्हि^६ उप्पन्ने अञ्जस्मि भाजने
असति मत्तिकाय लिम्पेत्वा^७ यागुं वा पचितुं उदकं वा तापेतुं वट्टति । 10

B. 288

न विस्सज्जेतब्बो^८ ति अञ्जस्स न दातब्बो । सचे पन सद्धिविहा-
रिको वा अन्तेवासिको वा अञ्जं वरपत्तं^९ ठपेत्वा “अयं मय्हं सारुण्णो, अयं
थेरस्सा” ति गण्हाति, वट्टति । अञ्जो वा तं गहेत्वा अत्तनो पत्तं देति,
वट्टति । “मय्हमेव पत्तं आहरा” ति वत्तब्बकिञ्चं नत्थि ।

१५६. पवारितानं ति एत्थ सङ्खवसेन पवारितट्टाने पञ्चवन्धने- 15
नेव वट्टति । पुगलवसेन पवारितट्टाने ऊनपञ्चवन्धनेना पि वट्टती ति
कुण्णन्दियं वुत्तं । सेसमेत्थ उत्तानत्थमेव^{१०} ।

छसमुट्टानं, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं,
कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

२३. तेवीसतिमनिस्सग्गियं

३. भेसज्जसिक्खापदवण्णना

१६०. तेन समयेना ति भेसज्जसिक्खापदं । तत्थ अत्थो भन्ते 20
ति राजा भिक्खू उय्युत्तप्पयुत्ते^{११} थेरस्स लेणत्थाय^{१२} पब्भारं सोवेन्ते दिस्वा
आरामिकं दातुकामो पुच्छि ।

१. न गण्हन्तस्स-म०; न गण्हाति तस्स-रो० । २. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि । ३. पत्ताधारकं-चु० व० (ना० स०) । ४-५. अपरिभोगेना-रो० । ५. अभोगेन-
सी०, स्या०, रो० । ६. व्याधिम्हि-सी०, रो० । ७. लिम्पित्वा-स्या० । ८. विस्सजे-
स्या० । ९. वरपत्तं-रो० । १०. उत्तानमेव-सी०, स्या०, रो० । ११. उपयुत्ते-सी०, रो० ।
१२. लेणत्थाय-सी०, रो० ।

१६१-६३. पाटियेक्को (३५४.२०) ति विसुं एको । मालाकिते ति कतमाले मालाघरे^१, कुसुममालापटिमण्डिते ति अत्यो । तिणण्डुपकं^२ ति तिण-
चुम्बटकं^३ । पटिगुञ्जी ति ठपेसि । सा अहोसि सुवण्णमाला ति दारिकाय
सीसे ठपितमत्तायेव थेरस्स अधिट्टानवसेन सुवण्णपदुममाला अहोसि । तं हि
५ तिणण्डुपकं सीसे ठपितमत्तमेव "सुवण्णमाला होतू" ति थेरो अधिट्टासि ।
दुतियं पि खो...पे०...तेनुपसङ्कमी^४ ति दुतियदिवसेयेव उपसङ्कमि ।

B. 289

R. 710

सुवण्णं ति अधिगुञ्जी ति "सोवण्णमयो होतू" ति अधिट्टासि ।
पञ्चन्नं भेसज्जानं ति सप्पिआदीनं । बाहुल्लिका^५ ति पच्चयवाहुल्लिकताय^६
पटिपन्ना । कोलम्बे^७ पि घटे पी ति एत्थ कोलम्बा नाम महामुल्लखाटियो^८
१० वुच्चन्ति । ओलीनविलीनानी ति हेट्ठा च उभतोपस्सेसु च गलितानि^९ ।
ओक्किणविकिण्णा ति सप्पिआदीनं गन्धेन भूमि खनन्तेहि^{१०} ओक्किणा,
भित्तियो खनन्तेहि उपरि सञ्चरन्तेहि च विकिण्णा । अन्तोकोट्टागारिका
ति अब्भन्तरे संविहितकोट्टागारा ।

१६४. पटिसायनीयानी ति पटिसायितव्वानि, परिभुञ्जितव्वानी
१५ ति अत्यो । भेसज्जानी ति भेसज्जकिच्चं करोन्तु वा मा वा, एवं लद्धवोहा-
रानि । "गोसप्पी" ति आदीहि लोके पाकटं दस्सेत्वा "येसं मंसं कप्पती"
ति इमिना अञ्जेसं पि मिगरोहितससादीनं सप्पि सङ्गहेत्वा^{११} दस्सेसि ।
येसं हि खोरं अत्थि, सप्पि पि तेसं अत्थियेव, तं पन सुलभं वा होतु दुल्लभं
वा, असम्मोहत्थं वुत्तं । एवं नवनीतं पि ।

20

सन्निधिकारकं परिभुञ्जितव्वानी ति सन्निधि कत्वा निदहित्वा
परिभुञ्जितव्वानि । कथं ? पालिया आगतसप्पिआदीसु सप्पि^{१२} ताव पुरेभत्तं
पटिगहितं^{१३} तदहं पुरेभत्तं सामिसं पि निरामिसं पि परिभुञ्जितुं वट्टति,
पच्छाभत्ततो पट्टाय सत्ताहं निरामिसं परिभुञ्जितव्वं । सत्ताहातिकमे^{१४} सचे
एकभाजने ठपितं, एकं निस्सगियं । सचे बहूसु वत्थुगणनाय निस्सगियानि,

१. मालाघरे-स्या० । २. तिणण्डु-सो०, स्या०, रो० । ३. चुम्बि-स्या० ।
४. उपसङ्कमी-सो०, स्या०, रो० । ५. बाहुल्लिका-सो०, रो०, म० । ६. पच्चयवाहुल्लिकताय-सो०,
रो०, म० । ७. कोलम्बे-सो०, रो०; कोलुम्बे-स्या० । एवमुपरि पि । ८. मुल्ला-सो०,
रो० । ९. गलितं-रो०; गलितं-म० । १०. खनन्तेहि-रो० । एवमुपरि पि । ११. गहेत्वा-
रो० । १२. सप्पि-रो० । १३. गहितं-रो० । १४. अपि-स्या० ।

पच्छाभत्तं पटिग्गहितं सत्ताहं निरामिसमेव वट्टति । पुरेभत्तं वा पच्छाभत्तं वा उग्गहितकं कत्वा निक्खित्तं अज्झोहरितुं न वट्टति; अब्भञ्जनादीसु उप-
नेतब्बं । सत्ताहातिक्कमे पि अनापत्ति, अनज्झोहरणीयत्तं आपन्नत्ता ।
“पटिसायनीयानी” ति हि वुत्तं । सचे अनुपसम्पन्नो पुरेभत्तं पटिग्गहित-
नवनीतेन सप्पि कत्वा देति, पुरेभत्तं सामिसं वट्टति । सचे सयं करोति, 5
सत्ताहं पि^१ निरामिसमेव वट्टति । पच्छाभत्तं पटिग्गहितनवनीतेन पन येन
केनचि कतसप्पि सत्ताहं पि निरामिसमेव वट्टति । उग्गहितकेन कते पुब्बे
वुत्तमुद्धसप्पिनयेनेव विनिच्छयो वेदितब्बो ।

पुरेभत्तं पटिग्गहितखीरेन वा दधिना वा कतसप्पि अनुपसम्पन्नेन
कत्तं सामिसं पि तदहुपुरेभत्तं वट्टति । सयं कत्तं निरामिसमेव वट्टति^२ । 10
नवनीत्तं तापेत्तस्स हि सामपाको^३ न होति, सामं पक्केन पन तेन सद्धि
आमिसं न वट्टति । पच्छाभत्ततो पट्टाय च^४ न वट्टतियेव । सत्ताहातिक्कमे
पि अनापत्ति, सवत्थुकस्स पटिग्गहितत्ता, “तानि पटिग्गहेत्वा” ति हि
वुत्तं । पच्छाभत्तं पटिग्गहितेहि कत्तं पन अब्भञ्जनादीसु उपनेतब्बं । पुरे-
भत्तं पि च^५ उग्गहितकेहि कत्तं उभयेसं पि सत्ताहातिक्कमे अनापत्ति । 15
एसेव नयो अक्कप्पियमंससप्पिम्हि । अयं पन विसेसो — यत्थ पालियं^६ आगत-
सप्पिना^७ निस्सग्गियं, तत्थ इमिना दुक्कटं । अन्धकट्टकथायं कारणपत्ति-
रूपकं वत्वा मनुस्ससप्पि^८ च नवनीत्तं^९ च पटिक्खित्तं, तं दुप्पटिक्खित्तं,
सव्वअट्टकथासु अनुज्जातत्ता । परतो चस्स विनिच्छयो पि आगच्छिस्सति ।

पालियं आगतं नवनीत्तं पि पुरेभत्तं पटिग्गहितं तदहुपुरेभत्तं सामिसं 20
पि वट्टति, पच्छाभत्ततो पट्टाय निरामिसमेव । सत्ताहातिक्कमे नानाभार्ज-
नेसु ठपिते भाजनगणनाय एकभाजने पि अमिस्सेत्वा पिण्डपिण्डवसेन ठपिते
पिण्डगणनाय निस्सग्गियानि । पच्छाभत्तं पटिग्गहितं सप्पिनयेनेव वेदितब्बं ।
एत्थ पन दधिगुल्लिकायो^{१०} पि तक्कविन्दूनि पि होन्ति, तस्मा तं^{११} घोटं
वट्टती^{१२} ति उपडुत्थेरा आहंसु । महासीवत्येरो पन “भगवत्ता अनुज्जात- 25

१. रो० पोत्थके नत्थि । २. ०पच्छाभत्तं न वट्टति—स्या० । ३. सामपाको—म० ।

४. स्या० पोत्थके नत्थि । ५. पालिया—रो० । ६. आगतनवनीत्तं—स्या० । ७-७. सप्पि-
नव०—रो० । ८. ०पुल्लिनादयो—रो० । ९. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. घट्टिस्सती-
स्या० ।

कालतो पट्टाय तक्कतो उद्धटमत्तमेव खादिसू" ति आह । तस्मा नवनीतं परिभुञ्जन्तेन धोवित्वा दधितक्कमक्खिकाकिपिल्लिकादीनि^१ अपनेत्वा परिभुञ्जितव्वं । पचित्वा सर्पि कत्वा परिभुञ्जितुकामेन अधोतं पि पचितुं वट्टति । यं तत्थ दधिगतं वा तक्कगतं वा तं खयं गमिस्सति, एत्तावता हि सवत्थुक-
 ५ पटिग्गहितं नाम न होती ति अयमेत्थ अधिप्पायो । आमिसेन सर्द्धि पक्कत्ता पन तस्मिं पि कुक्कुच्चायन्ति कुक्कुच्चका । इदानि उग्गहेत्वा ठपित-
 नवनीते च पुरेभत्तं खोरदधीनि पटिग्गहेत्वा कतनवनीते च पच्छाभत्तं तानि पटिग्गहेत्वा कतनवनीते च उग्गहितेहि^२ कतनवनीते च अकप्पियमंस-
 नवनीते च सब्बो आपत्तानापत्तिपरिभोगापरिभोगनयो सर्पिम्हि वुत्तक्कमे-
 १० नेव गहेत्त्वो ।

R. 712

तेलभिक्षाय पविट्ठानं पन^३ भिक्खुनं तत्थेव सर्पि पि नवनीतं पि पक्कतेलं पि अपक्कतेलं पि आकिरन्ति^४, तत्थ तक्कदधिविन्दूनि पि भत्त-
 सित्यानि^५ पि तण्डुलकणा^६ पि मक्खिकादयो पि होन्ति । आदिच्चपाकं कत्वा परिस्सावेत्वा गहितं सत्ताहकालिकं होति, पटिग्गहेत्वा ठपितभेसज्जेहि सर्द्धि
 १५ पचित्वा नत्थुपानं पि^७ कातुं वट्टति । सचे वट्ठलिसमये^८ लज्जिसामणेरो^९
 यथा तत्थ पत्तिततण्डुलकणादयो^{१०} न पचन्ति^{११}, एवं सामिसपाकं^{१२} मोचेन्तो^{१३}
 अग्गिम्हि विलीयापेत्वा^{१४} परिस्सावेत्वा पुन पचित्वा देति, पुरिमनयेनेव सत्ताहं वट्टति ।

B. 291

तेलेसु तिलतेलं ताव पुरेभत्तं पटिग्गहितं पुरेभत्तं सामिसं पि वट्टति,
 २० पच्छाभत्ततो पट्टाय निरामिसमेव । सत्ताहातिकमे^{१५} पनस्स^{१६} भाजनगण-
 नाय निस्सग्गियभावो वेदितव्वो । पच्छाभत्तं पटिग्गहितं सत्ताहं निरामिस-
 मेव वट्टति । उग्गहितकं कत्वा निक्खित्तं अज्जमोहरितुं न वट्टति, सीसमक्ख-
 णादीसु उपनेतव्वं, सत्ताहातिकमे पि अनापत्ति । पुरेभत्तं तिले पटिग्गहेत्वा कततेलं पुरेभत्तं सामिसं पि वट्टति^{१७}, पच्छाभत्ततो पट्टाय^{१८} अनज्जमोहरणीयं

१. ०मक्खित्त०-सी०, रो० । २. ०हितकेहि-स्या० । ३. स्या० पोत्थके नत्थि ।
 ४. आकी०-स्या० । ५. ०सिट्ठानि-स्या० । ६. ०कणानि-स्या० । ७. च-स्या० ।
 ८. वट्ठुल०-रो० । ९. लज्जोसामणेरा-रो० । १०. पचित्त०-रो० । ११. पचन्ति-रो० ।
 १२-१३. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १४. विलिया०-स्या० । १५-१६. ०क्कमेनस्स-रो० ।
 १७. वट्टति अत्ता कत-सी०, रो० । १८. ०हि-सी०, रो० ।

होति, सीसमक्खणादीसु उपनेतब्बं, सत्ताहातिक्कमे पि अनापत्ति । पच्छा-
भत्तं तिले पटिग्गहेत्वा कततेलं अनज्झोहरणीयमेव, सवत्थुकपटिग्गहितत्ता,
सत्ताहातिक्कमे पि अनापत्ति, सीसमक्खणादीसु उपनेतब्बं । पुरेभत्तं वा
पच्छाभत्तं वा उग्गहितकतिलेहि कततेले पि एसेव नयो ।

पुरेभत्तं पटिग्गहितकतिले भञ्जित्वा वा^१ तिलपिट्ठं वा सेदेत्वा उण्हो-
दकेन वा तेमेत्वा कततेलं सचे अनुपसम्पन्नेन कतं पुरेभत्तं सामिसं पि
वट्टति । अत्तना कततेलं^२ पन^३ निव्वट्टितत्ता पुरेभत्तं निरामिसमेव वट्टति ।
सामं पक्कत्ता सामिसं न वट्टति, सवत्थुकपटिग्गहितत्ता पन पच्छाभत्ततो
पट्टाय उभयं पि अनज्झोहरणीयं, सीसमक्खणादीसु उपनेतब्बं, सत्ताहा-
तिक्कमे पि अनापत्ति । यदि पन अप्पं उण्होदकं होति अब्भुक्किरणमत्तं,
अव्वोहारिकं होति, सामपाकगणनं न गच्छति । सासपतेलादीसु पि अवत्थु-
कपटिग्गहितेसु अवत्थुकतिलतेले वुत्तसदिसो व विनिच्छयो ।

R. 713

सचे पन पुरेभत्तं पटिग्गहितानं सासपादीनं चुण्णेहि आदिच्चपाकेन
सक्का तेलं कातुं, तं पुरेभत्तं सामिसं पि वट्टति, पच्छाभत्ततो पट्टाय
निरामिसमेव, सत्ताहातिकमे निस्सगियं । यस्मा पन सासपमधुकचुण्णादीनि
सेदेत्वा एरण्डकट्टीनि च भञ्जित्वा एव^४ तेलं करोन्ति, तस्मा तेसं तेलं
अनुपसम्पन्नेहि कतं पुरेभत्तं सामिसं पि वट्टति । वत्थूनं यावजीविकत्ता पन
सवत्थुकपटिग्गहणे दोसो नत्थी ति । अत्तना कतं सत्ताहं निरामिसपरि-
भोगेनेव परिभुञ्जितब्बं । उग्गहितकेहि कतं अनज्झोहरणीयं बाहिरपरिभोगे
वट्टति, सत्ताहातिकमे पि अनापत्ति ।

B. 292

तेलकरणत्थाय सासपमधुकं^५ एरण्डकट्टीनि^६ वा^७ पटिग्गहेत्वा^८ कतं
तेलं सत्ताहकालिकं । दुतियदिवसे कतं छाहं वट्टति । ततियदिवसे कतं
पञ्चाहं वट्टति । चतुत्थ-पञ्चम-छट्ठ-सत्तमदिवसे कतं तदहेव वट्टति । सचे
याव अरुणस्स उग्गमना तिट्ठति, निस्सगियं । अट्ठमदिवसे^९ कतं अनज्झो-
हरणीयं । अनिस्सगियत्ता पन बाहिरपरिभोगे वट्टति । सचे पि न करोति,
तेलत्थाय गहितसासपादीनं सत्ताहातिकमे^{१०} दुक्कटमेव । पालियं पन

20

25

१. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेषु नत्थि । २-२. तेसं सी०, स्या०, रो० । ३. एवं-
रो० । ४-४. मधुकएरण्ड०-म० । ५. मः पोत्यके नत्थि । ६. तदहेव-स्या० । ७. अट्ठमे
दिवसे - - - - -

अनागतानि अञ्जानि पि नाळिकेरनिम्बकोसम्बककरमन्दअतसीआदीनं^१
 तेलानि अत्थि, तानि पटिग्गहेत्वा सत्ताहं अतिक्कामयतो दुक्कटं होति ।
 अयमेतेसु विसेसो । सेसं यावकालिकवत्थुं यावजीविकवत्थुं च सल्लवखेत्वा
 सामपाकसवत्थुकपुरेभत्तपच्छाभत्तपटिग्गहितउग्गहितकवत्थुविधानं^२ सत्त्वं
 ५ वुत्तनयेनेव वेदितव्वं ।

R. 714

१६५. वसातेलं (३५७.४) ति “अनुजानामि, भिक्खवे वसानि^३ भैस-
 ज्ञानि^३ अच्छवसं, मच्छवसं, सुसुकावसं, सूकरवसं, गद्रभवसं” [म० व०-२१६]
 ति एवं अनुञ्जातवसानं तेलं । एत्थ च “अच्छवसं” ति वचनेन ठपेत्वा
 मनुस्सवसं सव्वेसं अकप्पियमंसान वसा अनुञ्जाता । मच्छग्गहणेन च
 १० सुसुका पि गहिता होन्ति, वालमच्छत्ता^४ पन विसुं वुत्तं^५ । मच्छादिग्गहणे
 चेत्य सव्वेसं पि कप्पियमंसानं वसा अनुञ्जाता । मंसेसु हि दस मनुस्स
 हत्थि-अस्स-मुनख-अहि-सीह-व्यग्घ-दीपि-अच्छ-तरच्छानं मंसानि अकप्पि
 यानि । वसासु एका मनुस्सवसा^६ । खीरादीसु अकप्पियं नाम नत्थि ।

अनुपसम्पन्नेहि कतनिव्वट्टितवसातेलं^७ पुरेभत्तं पटिग्गहितं पुरेभत्तं
 १५ सामिसं पि वट्ठति । पच्छाभत्ततो पट्टाय सत्ताहं निरामिसमेव वट्ठति । यं
 पन तत्थ सुखुमरजसदिसं मंसं वा नहा^८ वा अट्ठि वा लोहितं वा होति,
 तं अब्बोहारिकं । सचे पन वसं पटिग्गहेत्वा सयं करोति, पुरेभत्तं
 पटिग्गहेत्वा पचित्वा परिस्सावेत्वा सत्ताहं निरामिसपरिभोगेन परिभुञ्जि-
 तव्वं । निरामिसपरिभोगं हि सन्धाय इदं वुत्तं — “काले पटिग्गहितं काले
 २० निप्पक्कं काले संसट्ठं तेलपरिभोगेन परिभुञ्जितुं” [म० व०-२१६] ति ।
 तत्रा पि अब्बोहारिकं अब्बोहारिकमेव । पच्छाभत्तं पन पटिग्गहितुं वा
 कातुं^९ वा न वट्ठतियेव । वुत्तं हेतं—

D. 293

“विकाले चे, भिक्खवे, पटिग्गहितं विकाले निप्पक्कं विकाले
 संसट्ठं^{१०}, तं चे परिभुञ्जेय्य, आपत्ति तिण्णं दुक्कटानं । काले चे, भिक्खवे,
 २५ पटिग्गहितं विकाले निप्पक्कं विकाले संसट्ठं, तं चे परिभुञ्जेय्य, आपत्ति

१. कोसम्बककरमन्दतसी-सी०, स्या०; कोसम्बककरमन्दकी०-रो० । २. सवत्थुक-
 सी०, स्या०, रो० । ३. २. पञ्च वसानि-सी०, स्या०, रो० । ४. व्याल-रो०; माळ-म० ।
 ५. वुत्ता-सी०, स्या० । ६. ०व-म० । ७. वत्तं-सी०, रो० । ८. स्या० पोत्वके नत्थि ।
 ९. पटिग्गहेतुं-सी०, स्या० । १०. तापेतुं-स्या० । ११. संसत्तं-रो० । एवमुपरि पि ।

द्विन्नं दुक्कटानं । काले चे, भिक्खवे, पटिग्गहितं काले निप्पक्कं विकाले संसट्ठं, तं चे परिभुञ्जेय्य, आपत्तिं दुक्कटस्स । काले चे, भिक्खवे, पटिग्गहितं काले निप्पक्कं काले संसट्ठं, तं चे परिभुञ्जेय्य, अनापत्ती” [म०व०-२१६] ति ।

उपतिस्सत्येरं पन अन्तेवासिका पुँच्छसु — “भन्ते, सप्पिनवनीत- 5 R. 715 वसानि एकतो पचित्वा^१ निब्बट्टितानि वट्टन्ति^२, न^३ वट्टन्ती ति ? “न वट्टन्ति, आवुसो” ति । थेरो किरेत्थ पक्कतेलकसटे विय कुक्कुचायति । ततो नं उत्तरि^४ पुँच्छसु — “भन्ते, नवनीते दधिगुळिका वा तक्कबिन्दु वा होति, एतं वट्टती” ति ? “एतं पि, आवुसो, न वट्टती” ति । ततो नं आहंसु — “भन्ते, एकतो पचित्वा संसट्ठानि तेजवन्तानि होन्ति, रोगं 10 निग्गण्हन्ती” ति ? “साधावुसो” ति थेरो सम्पटिच्छि ।

महासुम्मत्येरो पनाह—कप्पियमंसवसा सामिसपरिभोगे^५ वट्टति, इतरा निरामिसपरिभोगे वट्टती” ति । महापटुमत्येरो पन “इदं किं” ति पटिक्ख- पित्वा “ननु वातावाधिका भिक्खू पञ्चमूलकसावयागुयं” अच्छसूकरतेला- दोनि पक्खित्वा यागुं पिवन्ति, सा तेजुस्सदत्ता रोगं निग्गण्हाती” ति 15 वत्वा “वट्टती” ति आह ।

मधु नाम मक्खिकामधू (३५७.४) ति मधुकरीहि नाम मधुमक्खि- काहि खुट्ठकमक्खिकाहि भमरमक्खिकाहि च कतं मधु । तं पुरेभत्तं पटिग्ग- हितं पुरेभत्तं सामिसपरिभोगं पि वट्टति, पच्छाभत्ततो पट्टाय सत्ताहं निरा- मिसपरिभोगमेव वट्टति । सत्ताहातिक्कमे सचे सिलेससदिसं महामधुं खण्डं^६ 20 खण्डं^७ कत्वा ठपितं, इतरं वा नानाभाजनेसु, वत्थुगणनाय निस्सग्गियानि । सचे एकमेव खण्डं, एकभाजने वा इतरं एकमेव निस्सग्गियं । उग्गहितकं वुत्तनयेनेव वेदितव्वं, अहमक्खनादीसु^८ उपनेतव्वं । मधुपटलं वा मधु- सित्यकं^९ वा सचे मधुना^{१०} अमक्खित परिसुद्धं, यावजीविकं । मधुमक्खितं पन मधुगतिकमेव । चीरिका^{११} नाम सपक्खा दीधमक्खिका तुम्बलनामिका 25

B 294

१. ०मिन्सत्वा-स्या० । २-२. सी०, रो० पोत्तपेसु मत्थि । ३. उत्तरि-सी०, स्या०, रो० । ४. ०भोगेन-रो० । ५. ०कत्ताप-सी० । ६-६. ०खण्डाखण्डं-सी०, स्या०, रो० । ७. ०मत्तनादिनु-सी०; ०मत्तना-रो० । ८. ०सिट्ठकं-स्या० । ९. मधुनाम-स्या० । १०. चिरिका-स्या० ।

च अट्टिपक्खा^१ काळमहाभमरा होन्ति, तेसं आसयेसु निव्याससदिसं मयु
होति, तं यावजीविकं ।

फाणितं नाम उच्छुम्हा निव्वत्तं (३५७.५) ति उच्छुरसं उपादाय
अपक्का वा अवत्युकपक्का वा सत्त्वा पि अवत्युका उच्छुविकति फाणितं ति
५ वेदितव्वा^२ । तं फाणितं^३ पुरेभत्तं पटिग्गहितं पुरेभत्तं सामिसं पि वट्टति,
पच्छाभत्ततो पट्टाय सत्ताहं निरामिसमेव वट्टति । सत्ताहातिक्रमे वत्युगणनाय
निस्सगियं । वहु^४ पिण्डा चुण्णत्वा एकभाजने पक्खित्ता होन्ति घनसन्निवेसा,
एकमेव निस्सगियं । उग्गहितकं वुत्तनयेनेव वेदितव्वं, घरघूपनादीसु
उपनेतव्वं । पुरेभत्तं पटिग्गहितेन अपरिस्सावितउच्छुरसेन^५ कतफाणितं
१० सचे अनुपसम्पन्नेन कतं, सामिसं पि वट्टति । सयंकतं निरामिसमेव वट्टति ।
पच्छाभत्ततो पट्टाय पन सवत्युकपटिग्गहितत्ता अनज्जोहरणीयं, सत्ताहाति-
क्कमे पि अनापत्ति । पच्छाभत्तं अपरिस्सावितपटिग्गहितेन कतं पि
अनज्जोहरणीयमेव, सत्ताहातिक्रमे पि अनापत्ति । एस नयो उच्चं
पटिग्गहेत्वा कतफाणिते पि । पुरेभत्तं पन परिस्सावितपटिग्गहितकेन कतं
१५ सचे अनुपसम्पन्नेन कतं पुरेभत्तं सामिसं पि वट्टति, पच्छाभत्ततो पट्टाय
सत्ताहं निरामिसमेव^६ । सयंकतं पुरेभत्तं पि निरामिसमेव^७ । पच्छाभत्तं
परिस्सावितपटिग्गहितेन कतं पन निरामिसमेव सत्ताहं वट्टति । उग्ग-
हितककतं^८ वुत्तनयमेव । “भामउच्छुफाणितं वा कोट्टितउच्छुफाणितं^९ वा
पुरेभत्तमेव वट्टती” ति महाअट्टकयायं वुत्तं ।

२० महापच्चरियं पन “एतं सवत्युकपक्कं वट्टति, नो वट्टती” ति पुच्छं
क्त्वा “उच्छुफाणितं पच्छाभत्तं नोवट्टनकं नाम नत्थी” ति वुत्तं, तं
युत्तं । सीतोदकेन^{१०} कतं मधुकपुष्फफाणितं, पुरेभत्तं सामिसं वट्टति,
पच्छाभत्ततो पट्टाय सत्ताहं निरामिसमेव । सत्ताहातिक्रमे वत्युगणनाय
दुक्कटं । खीरं पक्खिपित्वा कतं मधुकफाणितं यावकालिकं । खण्डसक्खरं
२५ पन खीरजल्लिकं^{११} अपनेत्वा^{१२} सोधेन्ति, तस्मां^{१३} वट्टति । मधुकपुष्फं पन

१. ०पक्खित्ता-सी०; ०मक्खिपित्ता-रो० । २. ०वत्थं-रो० । ३. स्या० पोत्थके नत्थि ।
४. बहु पि-१० । ५. ०स्यवित्तं उच्छु-रो० । ६. ०वट्टति-रो० । ७. ०मेव पच्छा-
भत्ततो पट्टाय सत्ताहं निरामिसमेव स्या० । ८. उग्गहितकं-स्या० । ९. कोट्टित-रो० ।
१०. सीतोद-म० । ११. ०जल्लिकं-स्या०; खीर-रो० । १२. अपनेत्वा अपने वा-स्या० ।
१३. तस्मा तं-स्या० ।

पुरेभत्तं पि^१ अल्लं वट्टति, भञ्जितं पि^२ वट्टति । भञ्जित्वा तिलादीहि मिस्सं वा अमिस्सं वा कत्वा कोट्टितं पि^३ वट्टति । यदि पन तं गहेत्वा मेरयत्थाय योजेन्ति, योजितं वीजतो पट्टाय न वट्टति । कदली-खज्जूरी-अम्ब-लवुज-पनस-चिञ्चादीनं^४ सब्बेसं यावकालिकफलानं फाणितं यावकालिकमेव । मरिचपक्केहि फाणितं करोन्ति, तं यावजीविकं ।

B. 295

R. 717

5

तानि पटिग्गहेत्वा (३५७.६) ति सत्ते^५ सब्बानि पि पटिग्गहेत्वा एक घटे^६ अविनिब्भोगानि कत्वा निक्खिपति, सत्ताहातिक्कमे एकमेव निस्सग्गियं । विनिब्भुत्तेसु^७ पञ्च निस्सग्गियानि^८ । सत्ताहं पन अनतिक्रामेत्वा गिलानेन पि अगिलानेन पि वुत्तनयेनेव^९ यथासुखं परिभुञ्जितब्बं । सत्तविधं हि^{१०} ओदिस्सं^{११} नाम—व्याधिओदिस्सं^{१२}, पुग्गलोदिस्सं^{१३}, कालोदिस्सं^{१४}, समयो-दिस्सं^{१५}, देसोदिस्सं^{१६}, वसोदिस्सं^{१७}, भेसज्जोदिस्सं^{१८} ति ।

तत्थ व्याधिओदिस्सं नाम—“अनुजानामि, भिक्खवे, अमनुस्सिका-बाधे आमकमंसं आमकलोहितं” [म०व०—२२१] ति एवं व्याधि^{१२} उद्दिस्सं^{१३} अनुज्जातं, तं तेनेव आवाधेन आवाधिकस्स वट्टति, न अज्जस्स । तं च खो काले पि विकाले पि कप्पियं पि अकप्पियं पि वट्टतियेव ।

15

पुग्गलोदिस्सं नाम—“अनुजानामि, भिक्खवे, रोमन्यकस्स^{१३} रोम-न्यनं^{१४} । न च, भिक्खवे, वहिमुखद्वारं^{१५} नोहरित्वा अज्जोहरितब्बं” [चु० व०—२२३] ति एवं पुग्गलं उद्दिस्सं अनुज्जातं, तं तस्सेव वट्टति, न अज्जस्स ।

कालोदिस्सं नाम—“अनुजानामि, भिक्खवे, चत्तारि महाविकटानि दातुं^{१६}—गूथं, मुत्तं, छारिकं, मत्तिकं” [म०व०—२२४] ति एवं अहिना^{१७} दट्ठकालं^{१८} उद्दिस्सं अनुज्जातं, तं तस्मियेव काले अप्पटिग्गहितकं पि^{१९} वट्टति, न अज्जस्मि ।

20

१. म० पोत्थके नत्थि । २. स्याः रो० पोत्थकेषु नत्थि । ३. कदलिखज्जूरी-सो० । ४. सत्ते पि-म० । ५. घटे-सो०, रो० । ६. विनिब्भुत्तेषु-म० । ७. सोः, स्याः, रो० पोत्थकेषु नत्थि । ८. नयेन-सो०, स्या०, रो० । ९. पि-रो० । १०. उद्दिस्सं-स्या० । ११. ०द्दिस्सं-स्या० । १२-१२. व्याधि ओदिस्सं-रो० । १३. रोमन्यकस्स-रोः रोमट्ट-स्या० । १४. रोमन्यं-सोः, रोमट्टं-स्या०, रोपथं-रोः । १५. द्वारा-सो०, रोः । १६. सो०, स्या०, रो० पोत्थकेषु नत्थि । १७-१७. अहिदट्ठ-सो०, रो०, अहिदट्ठ-स्याः । १८. रो० पोत्थके नत्थि ।

समयोदिसं नाम—“गणभोजने अञ्जत्र समया” [पाचि०-१०६]
 ति आदिना नयेन तं तं समयं उद्दिस्स अनुञ्जाता अनापत्तियो, ता तस्मि
 तस्मियेव समये अनापत्तियो होन्ति, न अञ्जदा । देसोदिसं नाम—
 “अनुजानामि, भिक्खवे, एवरूपेसु पच्चन्तिमेमु जनपदेमु विनयघरपञ्चमेन
 5 गणेन उपसम्पदं” [म०व०-२१६] ति एवं पच्चन्तदेसे^१ उद्दिस्स अनुञ्जा-
 तानि उपसम्पदादीनि, तानि तत्थेव वट्टन्ति, न मज्झिमदेसे^२ ।

B. 296

R. 718

वसोदिसं नाम—“अनुजानामि, भिक्खवे, वसानि भैसज्जानी”
 [म०व०-२१६] ति एवं वसानामेन अनुञ्जातं, तं ठपेत्वा मनुस्सवसं सव्वेसं
 कप्पियाकप्पियवसानं तेलं^३ तं तदत्थिकानं तेलपरिभोगेन परिभुञ्जितुं वट्टति ।
 10 भैसज्जोदिसं नाम—“अनुजानामि, भिक्खवे, पञ्च भैसज्जानी”
 [म०व०-२१६] ति एवं भैसज्जनामेन अनुञ्जातानि आहारत्थं फरितुं
 समत्थानि सप्पि^४ नवनीतं तेलं मधु फाणितं ति^५ । तानि पटिग्गहेत्वा तदद्दु-
 पुरेमत्तं यथासुखं पच्छाभत्ततो पट्टाय सति पच्चये वुत्तनयेनेव^६ सत्ताहं
 परिभुञ्जितव्वानि ।

15 १६६. सत्ताहातिकन्ते अतिकन्तसञ्जी निस्सग्गियं पाचिच्चियं
 (३५७.१३) ति सचे पि सासपमत्तं^७ होति सकिं वा अङ्गुलिया गहेत्वा
 जिह्वाय सायनमत्तं निस्सज्जितव्वमेव, पाचिच्चियं च देसेतव्वं ।

न कायिकेन परिभोगेन परिभुञ्जितव्वं ति कायो वा काये अह वा
 न मक्खेतव्वं । तेहि मक्खितानि कासावकत्तरयट्ठिउपाहनपादकठलिकमञ्च-
 20 पोठादीनि^८ पि अपरिभोगानि । “द्वारवातगानकवाटेसु^९ पि हत्थेन गहणट्ठानं
 न मक्खेतव्वं” ति महापच्चरियं वुत्तं । “कसावे पन पक्खपित्वा द्वारवात-
 पानकवाटानि मक्खेतव्वानी”^{१०} ति महाअट्ठकथायं वुत्तं ।

अनापत्ति अन्तो मत्ताहं अधिट्ठेती ति सत्ताहमन्तरे सप्पि च तेलं
 च वसं च मुद्धनि तेलं वा अधमज्जनं वा मधुं अहमक्खनं^{११} फाणितं घरवूपनं
 25 अधिट्ठेति, अनापत्ति । सचे अविट्ठिततेलं अनधिट्ठिततेलमाजने आकिरितु-

१. म०व०-२१६-स्या० । २. म०व०-२१६-स्या० । ३-३. स्या० पोचके मरिय । ४-४. सप्पि-
 मपणोउ-तेस-मपु-अपिनानि-म० । ५. म०व०-२१६-स्या० । ६. म०व०-२१६-स्या० । ७. म०व०-२१६-स्या० ।
 ८. म०व०-२१६-स्या० । ९. म०व०-२१६-स्या० । १०. म०व०-२१६-स्या० । ११. म०व०-२१६-स्या० ।

कामो^१ होति, भाजने चे^२ सुखुमं^३ छिद्दं पविट्टं^४ पविट्टं तेलं^५ पुराणतेलेन अज्झोत्थरीयति, पुन अधिट्ठातव्वं^६ । अथ महामुखं होति, सहसाव^७ बहुतेलं^८ पविसित्वा पुराणतेलं अज्झोत्थरति, पुन अधिट्ठानकिच्चं नत्थि । अधिट्ठित-
गतिकमेव हि तं^९ होति, एतेन नयेन अधिट्ठिततेलभाजने अनधिट्ठिततेला-
किरणं पि वेदितव्वं ।

R 719

5

१६७. विस्सज्जेतो^१ (३५७.२६) ति एत्थ सचे द्विन्नं सन्तकं एकेन पटिग्गहितं अविभक्तं होति, सत्ताहातिकमे^२ द्विन्नं पि अनापत्तिं^३, परिभुञ्जितुं न न वट्टति । सचे येन पटिग्गहितं, सो इतरं भणति—“आवुसो, इमं तेलं उत्ताहमत्तं परिभुञ्ज त्वं^४” ति । सो च परिभोगं न करोति, कस्स आपत्ति ? न कस्सचि पि आपत्ति^५ । कस्मा ? येन पटिग्गहितं तेन विस्सज्जि- 10
तत्ता, इतरस्स अप्पटिग्गहितत्ता ।

U. 294

विनस्सती ति अपरिभोगं होति । चचेना ति आदीसु येन चित्तेन भेसज्जं चत्तं च वन्तं च मुत्तं च होति, तं चित्तं चत्तं वन्तं मुत्तं ति बुद्धति ।
तेन चित्तेन पुग्गलो अनपेक्खो ति^१ बुद्धति, एवं अनपेक्खो सामणेस्स दत्त्वा ति अत्थो । इदं कस्मा वुत्तं ? “एवं अन्तोसत्ताहे दत्त्वा पच्छा पटि- 15
लभित्वा^२ परिभुञ्जन्तस्स अनापत्तिदस्सनत्थं” ति महासुम्मत्थेरो आह^३ । महापदुमत्थेरो पनाह — “नयिदं याचितव्वं, अन्तोसत्ताहे दिन्नस्स हि पुन परिभोगे आपत्तियेव नत्थि । सत्ताहातिकन्तस्स पन परिभोगे अनापत्तिदस्स-
नत्थमिदं वुत्तं” ति । तस्मा एवं दिन्नभेसज्जं^४ सचे सामणेरो अभिसङ्खरित्वा वा अनभिसङ्खरित्वा वा तस्स भिक्खुनो नत्थुकम्मत्थं^५ ददेय्य, गहेत्वा नत्थु- 20
कम्मं कातव्वं । सचे बालो होति, दातुं न जानाति, अज्जेन भिक्खुना वत्तब्बो — “अत्थि ते, सामणे, तेलं” ति “आम, भन्ते, अत्थी” ति । “आहर, थेरस्स भेसज्जं करिस्सामा” ति । एवं पि वट्टति । सेसं उत्तानत्थमेव ।

१. आकी-स्या० । २. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थिय । ३. सुखुम-स्या० ।
४-४. पविट्टपविट्टतेलं-सी०, रो० । ५. उत्तमा-रो० । ६. सहायेव-रो० । ७. बहुं तेलं-
सी०, रो० । ८. अधिकमेव हि तं-रो० । ९. उज्जतो-रो० । १०-१०. रो० पोत्थके नत्थिय ।
११. नं त्वं-स्या० । १२. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थिय । १३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थिय । १४. लभित्वा-म० । १५. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थिय । १६. दिन्नं-म० ।
१७. कम्मं-सी०, रो० ।

कठिनसमुद्धानं, अकिरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

२४. चतुवीसतिमनिस्सगियं

४. वस्सिकसाटिकसिक्खापदवण्णना

१६८. तेन समयेना (३५८.३) ति वस्सिकसाटिकसिक्खापदं । तत्थ वस्सिकसाटिका अनुञ्जाता ति चीवरवखन्धके विसाखावत्युस्मि
५ [म०व०-३०६] अनुञ्जाता । पटिकच्चेवा^१ ति पुरेयेव ।

R. 720

१६९. मासो सेमो गिम्हानं ति चतुन्नं^२ गिम्हमासानं एको पच्छिम-
मासो सेसो । कत्वा ति सिब्बनरजनकप्पपरियोसानेन निट्ठपेत्वा^३ । करो-
न्तेन च एकमेव कत्वा समये अधिट्ठातब्बं, द्वे अधिट्ठातुं न वट्टन्ति^४ ।

B. 298

१७०. अतिरेकमासे^५ सेसे गिम्हाने ति गिम्हाननामके अतिरेकमासे
१० सेसे । अतिरेकद्वमासे सेसे गिम्हाने कत्वा निवासेती ति एत्थ पन ठत्वा
वस्सिकसाटिकाय परियेसनवखेत्तं करणवखेत्तं निवासनवखेत्तं अधिट्ठान-
वखेत्तं ति चतुब्बिधं^६ खेत्तं^७, कुच्छिसमयो पिट्टिसमयो ति दुविधो समयो,
पिट्टिसमयचतुक्कं कुच्छिसमयचतुक्कं ति द्वे चतुक्कानि च वेदितव्वानि ।

तत्थ जेट्ठमूलपुण्णमासिया पच्छिमपाटिपददिवसतो पट्ठाय याव काळ-
१५ पक्खुपोसथा^८, अयमेको अद्धमासो परियेसनवखेत्तं चेव करणवखेत्तं च ।
एतस्मि हि अन्तरे वस्सिकसाटिकं अलद्धं परियेसितुं लद्धं कातुं च वट्टति,
निवासेतुं अधिट्ठातुं च न वट्टति । काळपक्खुपोसथस्स पच्छिमपाटिपददिव-
सतो पट्ठाय याव आसाळ्हिपुण्णमा^९, अयमेको अद्धमासो परियेसनकरण-
निवासनानं तिण्णं पि खेत्तं । एतस्मि हि^{१०} अन्तरे परियेसितुं^{११} कातुं निवा-
२० सेतुं च वट्टति, अधिट्ठातुंयेव न वट्टति । आसाळ्हिपुण्णमासिया पच्छिम-
पाटिपददिवसतो पट्ठाय याव कत्तिरुपुण्णमा, इमे चत्तारो मासा परियेसन-

१. गच्छेवा-सी०, रो० । २. चतुण्ण-सी० । ३. निट्ठ-स्या० । ४. वट्टति-
स्या०, म० । ५. मासो-रो० । ६-९. च्चिधक्खेत्तं-रो० । ७. वात्त-रो० । एवमुपरि
वि । ८. आसाळ्हि-म ; आसाळ्ह-स्या० । ९. सी०, रो० पोत्थेसे नयि । १०. वसद्धं
परियेसितुं लद्धं-स्या० ।

करणनिवासनाधिद्वानानं^१ चतुन्नं पि^२ खेतं । एतस्मि हि अन्तरे अलद्धं
परियेसितुं लद्धं कातुं निवासेतुं अधिद्वानुं च वट्टति । इदं ताव चतु-
ब्बिधं खेतं वेदितब्बं ।

कत्तिकपुण्णमासिया पन पच्छिमपाटिपददिवसतो पट्टाय याव जेट्ठ-
मूलपुण्णमा, इमे सत्तमासा पिट्ठिसमयो नाम । एतस्मि हि^३ अन्तरे “कालो^४
वस्सिकसाटिकाया” ति आदिना नयेन सतुप्पादं कत्वा अञ्जातकअप्पवा-
रितद्वानतो वस्सिकसाटिकचीवरं निप्फादेन्तस्स इमिना सिक्खापदेन निस्स-
गियं पाचित्तियं । “देथ मे वस्सिकसाटिकचीवरं” ति आदिना नयेन
विञ्जत्ति कत्वा निप्फादेन्तस्स अञ्जातकविञ्जत्तिसिक्खापदेन निस्सगियं
पाचित्तियं । वुत्तनयेनेव सतुप्पादं कत्वा जातकपवारितद्वानतो निप्फादेन्तस्स^५
इमिना व सिक्खापदेन निस्सगियं पाचित्तियं । विञ्जत्ति कत्वा निप्फा-
देन्तस्स अञ्जातकविञ्जत्तिसिक्खापदेन अनापत्ति । वुत्तं हेतं परिवारे
[३८३]—

R. 721

“मातरं चीवरं याचे, नो च सद्धे परिणतं ।

केनस्स^६ होति आपत्ति, अनापत्ति च जातके ।

15

पञ्चामेसा कुसलेहि चिन्तिता” ति ॥

अयं हि पञ्चो इममत्थं सन्धाय वुत्तो ति । एवं पिट्ठिसमयचतुक्कं
वेदितब्बं ।

B. 299

जेट्ठमूलपुण्णमासिया^७ पन पच्छिमपाटिपददिवसतो पट्टाय याव
कत्तिकपुण्णमा, इमे पञ्च मासा कुच्छिसमयो नाम । एतस्मि हि अन्तरे^८
वुत्तनयेन^९ सतुप्पादं कत्वा अञ्जातकअप्पवारितद्वानतो वस्सिकसाटिक-
चीवरं निप्फादेन्तस्स वत्तभेदे दुक्कटं ।

ये मनुस्सा पुब्बे पि वस्सिकसाटिकचीवरं देन्ति, इमे^{१०} पन सचे पि
अत्तनो अञ्जातकअप्पवारिता होन्ति, वत्तभेदो नत्थि, तेसु सतुप्पादकरणस्स
अनुञ्जातत्ता । विञ्जत्ति कत्वा निप्फादेन्तस्स अञ्जातकविञ्जत्तिसिक्खा-
पदेन निस्सगियं पाचित्तियं^{११} । इदं पन पकत्तिया वस्सिकसाटिकादायकेसु^{१२}

१. ८ निगगत्तअपि ०-स्या ० । २. म ० पोत्थके नत्थि । ३. सो ०, रो ० पोत्थकेसु
नत्थि । ४. तेनस्स-सो ० । ५. ० मासियं-सो ० । ६. ० नयेनेर-स्या ० । ७. ते-स्या ० ।
८. एर्य स्या ० पोत्थके “कत्तमा ? मे मनुस्सा पुब्बे वस्सिकसाटिकचीवरं देन्ति, ते चउसद्ध-
नित्वा एवमत्थु वत्तनोपा ति वुत्तत्ता” ति अधिको पाठो दिसिदि ।

पि होति येव । वुत्तनयेनेव सतुप्पादं कत्वा जातकपवारितट्टानतो निष्का-
देन्तस्स इमिना सिक्खापदेन अनापत्ति । विञ्जति कत्वा निष्कादेन्तस्स
अञ्जातकविञ्जतिसिक्खापदेन अनापत्ति । “न वचच्चा देथ मे” ति इदं
हि परियेसनकाले अञ्जातकअप्पवारिते एव सन्धाय वुत्तं । एवं कुच्छि-
5 समयचतुक्कं वेदितव्वं ।

१७१. नग्गो कायं ओवस्सापेति, आपत्ति दुक्कटरसा (३५६.२५) ति
एत्थ उदकफुसितगणनाय अकत्वा नहानपरियोसानवसेन^१ पयोगे पयोगे दुक्कटेन
कारेतव्वो । सो च लो विवटङ्गणे आकासतो पतितउदकेनेव नहायन्तो ।
नहानकोट्टकवापिआदीसु घटेहि आसित्तउदकेन वा नहायन्तस्स अनापत्ति ।

10 १७२. वस्सं उक्कड्डियती^२ ति एत्थ सचे कतपरियेसिताय^३ वस्सिक-
साटिकाय गिम्हानं पच्छिममासं^४ खेपेत्वा पुन वस्सानस्स पठममासं
उक्कड्डित्वा गिम्हानं पच्छिममासमेव करोन्ति, वस्सिकसाटिका धोवित्वा
R. 722 निक्खिपितव्वा । अनघिट्टिता अविकप्पिता द्वे^५ मासे परिहारं^६ लभति,
वस्सूपनायिकदिवसे अधिट्टातव्वा । सचे सतिसम्मोसेन वा अप्पहोनकभावेन
15 वा अकता होति, ते च द्वे मासे वस्सानस्स तं^७ च^८ चातुमासं^९ ति छं^{१०}
मासे^{११} परिहारं लभति । सचे पन कत्तिकमासे कठिनं अत्यरीयति, अपरे
पि चत्तारो मासे लभति, एवं दस मासा होन्ति । ततो परं पि सतिया
B. 300 पचासाय मूलचीवरं कत्वा ठपेन्तस्स एकमासं ति एवं एकादसमासे परिहारं
लभति । सचे पन एकाहद्वीहादिवसेन याव दसाहानागताय^{१२} वस्सूपनायिकाय
20 अन्तोवस्से वा लद्धा चेव निट्ठिता च, कदा अधिट्टातव्वा ति एतं अट्ठकयासु
न विचारितं । लद्धदिवसतो पट्ठाय अन्तोदसाहे निट्ठिता पन तस्मिंयेव
अन्तोदसाहे^{१३} अधिट्टातव्वा । दसाहातिककमे निट्ठिता तदहेव^{१४} अधिट्टातव्वा ।
दसाहे अप्पहोन्ते चीवरकालं नातिक्कमेतव्वा ति अयं नो अत्तनोमति ।
कस्मा ? “अनुजानामि, भिक्खवे, तिचीवरं अधिट्टातुं न विकप्पेतुं; वस्सिक-
25 साटिकं वस्सानं चातुमासं^{१५} अधिट्टातुं, ततो परं विकप्पेतुं” [म० व०-३१२]

१. न्हान०-म० । एवमुपरि पि । २. ०ड्डीयती-सो० । ३. ०योसिताय-स्या०,
रो० । ४. पच्छिम मासं-म० । ५. ५. द्वेमासपरिहारं-सो०, रो० । ६-६. च-म०; स्या०
पोत्थे नत्थि । ७. चातु०-रो० । ८-८. छंमासे-स्या० । ९. दसाहा अनागताय-स्या० ।
१०. दसाहे-रो० । ११. वदहे-स्या० । १२. चातुमासं-स्या० ।

ति हि वुत्तं । तस्मा वस्सूपनायिकतो पुब्बे^१ दसाहातिक्कमे पि अनापत्ति ।
 “दसाहपरमं अतिरेकचीवरं धारेतब्बं” [पारा०-२८८] ति च^२ वुत्तं ।
 तस्मा एकाहद्वीहादिवसेन याव दसाहा^३ अनागताय वस्सूपनायिकाय
 अन्तोवस्से वा^४ लद्धा चेव निट्ठिता च वुत्तनयेमेव अन्तोदसाहे वा तदहु वा^५
 अधिट्ठातब्बा, दसाहे अप्पहोन्ते चीवरकालं नातिक्कमेतब्बा । ५

तत्थ सिया “वस्सानं चातुमासं अविट्ठातुं” ति वचनतो “चातुमास-
 भन्तरे यदा वा^६ तदा वा अधिट्ठातुं वट्ठती” ति । यदि पन^७ एवं,
 “कण्डुपटिच्छादि^८ याव आवाधा अधिट्ठातुं” ति वुत्तं सा पि च दसाहं
 अतिक्कमेतब्बा^९ सिया, एवं च सति “दसाहपरमं अतिरेकचीवरं धारेतब्बं”
 ति इदं विरुज्झति, तस्मा यथावुत्तमेव गहेतब्बं, अज्झं वा अचलं^{१०} कारणं 10
 लभित्वा छुहेतब्बं^{११} । अपि च कुरुन्दियं पि निस्सगियावसाने वुत्तं — “कदा
 अधिट्ठातब्बा ? लद्धदिवसतो पन^{१२} पट्ठाय अन्तोदसाहे” निट्ठिता पन तस्मि
 येव अन्तोदसाहे अधिट्ठातब्बा^{१३} । यदि नप्पहोति याव कत्तिकपुण्णमा^{१४}
 परिहारं लभती” ति ।

R. 723

अच्छिन्नचीवरस्सा (३६०.६) ति एतं वस्सिकसाटिकमेव^{१५} सन्वाय 16
 वुत्तं । तेसं हि नग्गानं कायोवस्सापने अनापत्ति । एत्थ च महग्गं
 वस्सिकसाटिकं निवासेत्वा नहायन्तस्स चोरूपद्दो आपदा नाम । सेसमेत्थ
 उत्तानमेव ।

छसमुद्धानं, किरिया, नोसज्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णात्तिवज्जं,
 कायकम्मं वचोकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति । 26

B. 391

२५. पञ्चवीसतिमनिस्सगियं

५. चीवरअच्छिन्दनसिक्खापदवण्णना

१७३-७४. तेन समयेना ति चीवरअच्छिन्दनसिक्खापदं । तत्थं थं
 पि त्याहं ति यं पि ते अहं । सो किर “मम पत्तचीवरउपाहनपच्चत्थरणानि”^१

१. हि-स्याः । २. दसाहं-सो०, रो० । ३. सो०, रो० पोत्थकेषु नत्थि । ४. रो०
 पोत्थके नत्थि । ५. स्या०, म० पोत्थकेषु नत्थि । ६. चच्छादि-रो० । ७. अतिक्का०-म० ।
 ८. अचलकारणं सो०, स्या० । ९. छह्हे-रो० । १०. स्या०, म० पोत्थकेषु नत्थि ।
 ११. ०दसाहं-रो० । १२. सो०, रो० पोत्थकेषु नत्थि । १३. कत्तिय०-रो० । १४. ०साटिकं-
 सो०, रो० । १५. ०चीवरं-रो० ।

स० पा० : ४४

वहन्तो मया सद्धि चारिकं पक्कमिस्सती” ति अदासि । तेनेवमाह ।
अच्छिन्दी ति बलक्कारेण अगगहेसि, सकसञ्जाय गहितत्ता पनस्स पाराजिकं
नत्थि, किलमेत्वा गहितत्ता आपत्ति पञ्जत्ता ।

१७५. सयं अच्छिन्दति निम्मग्गियं पाचित्तियं (३६१.१८) ति एकं
५ चीवरं एकावद्धानि च वहूनि अच्छिन्दतो एका आपत्ति । एकतो अत्रद्धानि
विसुं विसुं ठितानि च^१ वहूनि अच्छिन्दतो “सद्धाटि आहर, उत्तरासङ्गं
आहरा” ति एवं आहरापयतो च वत्थुगणनाय आपत्तियो । “मया दिन्नानि
सञ्चानि आहरा” ति वदतो पि एकवचनेनेव सम्बहुला आपत्तियो ।

अञ्जं आणापेति आपत्ति दुक्कटस्सा ति “चीवरं गण्हा” ति
१० आणापेति, एकं दुक्कटं । आणत्तो वहूनि गण्हाति, एकं पाचित्तियं ।
“सद्धाटि गण्हु, उत्तरासङ्गं गण्हा” ति वदतो वाचाय वाचाय दुक्कटं ।
“मया दिन्नानि सञ्चानि गण्हा” ति वदतो एकवाचाय सम्बहुला आपत्तियो ।

१७६. अञ्जं परिक्खारं ति विकप्पनुपगपच्छिमचीवरं^२ ठपेत्वा यं
किञ्चि अन्तमसो सूचिं पि । वेठेत्वा ठपितसूचीसु^३ पि वत्थुगणनाय
१५ दुक्कटानि । सिथिलवेठित्तासु एवं । गाळ्हं कत्वा वद्दासु पन एकमेव दुक्कटं
ति महापच्चरियं वुत्तं । सूचिधरे पक्खित्तासु पि एसेव नयो । थविकाय
पक्खिपित्वा सिथिलवद्धगाळ्हवद्धेसु^४ तिकटुकादीसु^५ भेसच्चेसु पि एसेव नयो ।

R. 724

H. 302

१७७. सो वा देतो ति “भन्ते, तुम्हाकं येव इदं सारुप्प” ति एवं
वा देति, अथ वा पन “आवुसो, मयं तुय्हं वत्तपटिपत्तिं करिस्सति, अम्हाकं
२० सन्तिके उपज्झं गण्हिस्सति, घम्मं परियापुणिस्सती” ति चीवरं अदम्ह,
सो दानि त्वं न वत्तं करोसि, न उपज्झं गण्हासि, न घम्मं परियापुणासी”
ति एवमादीनि वुत्तो “भन्ते, चीवरत्थाय मञ्जे भणय, इदं वो चीवरं”
ति देति, एवं पि सो वा देति । दिसापक्कन्त वा पन दहरं “निवत्तेय न”
ति भणति, सो न निवत्तति । चीवरं गहेत्वा रुधया ति, एवं चे निवत्तति,
२५ सावु । सचे “पत्तचीवरत्थाय मञ्जे तुम्हे भणय, गण्हय” नं” ति देति ।

१. दिना०-रो० । २. सो, रो० पोत्थवेसु नत्थि । ३. म० पोत्थवे नत्थि ।
४. दूतमं पच्छिमं चीवरं म्या, वृत्तग०-सो०, रो० । ५. ठपित्तानु-सो०, रो० । ६. वत्त-
० । ७. वट्टवानु-रो०, तिकटुकादि-स्याः । ८. वत्त-सो०, रो० । ९. चीवरे-सो०,
० । १०. गण्हाय-स्याः ।

एवं पि सो वा^१ देति, विब्भन्तं वा दिस्वा “मयं तुय्हं वत्तं करिस्सती” ति पत्तचीवरं अदम्ह^२, सो दानि त्वं विब्भमित्वा चरसी” ति वदति । इतरो “गण्हथ तुम्हाकं पत्तचीवरं” ति देति, एवं पि सो वा देति । “मम सन्तिके उपज्झं गण्हन्तस्सेव ते^३ देमि, अज्झत्थ गण्हन्तस्स न देमि । वत्तं करोन्तस्सेव” देमि, अकरोन्तस्स न देमि, धम्मं परियापुणन्तस्सेव देमि, अपरिया- 5 पुणन्तस्स न देमि, अविब्भमन्तस्सेव देमि, विब्भमन्तस्स न देमी” ति एवं पन^४ दातुं न वट्टति, ददतो दुक्कटं । आहरापेतुं पन वट्टति । चजित्वा दिन्नं अच्छिन्दित्वा गण्हन्तो भण्डग्वेन कारेतब्बो । सेसमेत्थ उत्तानमेवा ति ।

तिसमुद्धानं — कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च समु- 10 द्धाति, किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

२६. छब्बीसतिमनिस्सगियं

६. सुत्तविज्जचित्तिसिक्खापदवर्णना

१७८-८१. तेन समयेना (३६२.११) ति सुत्तविज्जत्ति सिक्खापदं । तत्थ खोमं ति खोमवाकेहि कतसुत्तं । कप्पासिकं^५ ति कप्पासतो निब्बत्तं । कोसेय्यं ति कोसियंसूहि कन्तित्वा^६ कतसुत्तं । कम्बलं ति एल्लकलोमसुत्तं । 15 साणं ति साणवाकसुत्तं । भज्झं ति पाटेक्कं वाकसुत्तमेवा^७ ति एके । एतेहि पञ्चहि मिस्सेत्वा कतसुत्तं^८ पन “भज्झं” ति वेदितव्वं ।

R. 725

वायापेति पयोगे पयोगे दुक्कटं ति सचे तन्तवायस्स तुरिखेमादीनि नत्थि, तानि “अरज्जतो आहरिस्सामी” ति वासि वा फरसुं वा निसेति, 20 ततो पट्टाय यं यं उपकरणत्थाय वा चीवरवायनत्थाय^९ वा करोति, सव्वत्थ तन्तवायस्स पयोगे पयोगे भिक्खुस्स दुक्कटं । दीयतो विदत्थिमत्ते तिरियं च हत्थमत्ते वीते निस्सगियं पाचित्तियं । महापच्चरियं पन “याव परियोसानं”

B. 303

१. येव-रो० । २. अदम्हा-स्या० । ३. चीवरं-रो० । ४. म० पोत्थके नत्थि । ५. करोन्तस्स-सी०, रो० । ६. सो०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. कप्पासियं-रो० । ८. कन्तोत्वा-रो० । ९. वायमय-रो० । १०. कतं सुत्तं-सी० । ११. चीवरं वाया-सी० रो० । १२. ०साना-सी०, रो० ।

वायापेन्तस्स फलके फलके निस्सगिय पाचित्तिय" ति वुत्तं । त पि इदमेव
प्रमाण सन्धाय वुत्तं ति वेदितव्व । विकप्पनुपगं पच्छिमं^१ हि चीवरं^२
चीवरसङ्ख्य गच्छती ति ।

- अपि चेत्थ एव विनिच्छयो वेदितव्वो - सुत्तं ताव सामं विज्जा-
५ पित अकप्पिय, सेस जातकादिवसेन उप्पन्न कप्पिय । तन्तवायो पि अज्जा-
तकअप्पवारितो विज्जत्तिया लद्धो अकप्पियो, सेसो कप्पियो । तत्थ अक-
प्पियसुत्त अकप्पियतन्तवायेन वायापेन्तस्स^३ पुब्बे वुत्तनयेन निस्सगिय ।
तेनेव पनं^४ कप्पियसुत्त वायापेन्तस्स यथा पुब्बे निस्सगिय, एव दुक्कट ।
तेनेव कप्पिय च^५ अकप्पिय च सुत्त वायापेन्तस्स यदि पच्छिमचीवरप्रमाणेन
१० एको परिच्छेदो सुद्धकप्पियसुत्तमयो, एको अकप्पियसुत्तमयो ति एव केदार-
बद्धं^६ विष चीवर होति, अकप्पियसुत्तमये परिच्छेदे पाचित्तिय, इतरास्मि
तथेव दुक्कटं । यदि ततो ऊनकपरिच्छेदो^७ होन्ति, अन्तमसो अच्छिमण्डल-
प्रमाणा पि, सब्बपरिच्छेदेसु परिच्छेदगणनाय दुक्कट । अथ एकन्तरिकेन
वा सुत्तेन दीघतो वा कप्पिय तिरिय अकप्पियं कत्वा वीत होति, फलके
१५ फलके दुक्कट । कप्पियतन्तवायेन पि अकप्पियसुत्त वायापेन्तस्स यथा पुब्बे
निस्सगिय, एवं दुक्कटं । तेनेव कप्पिय च अकप्पियं च सुत्त वायापेन्तस्स
सचे पच्छिमचीवरप्रमाणा वा^८ ऊनका वा अकप्पियसुत्तपरिच्छेदा होन्ति,
तेसु परिच्छेदगणनाय दुक्कट । कप्पियसुत्तपरिच्छेदेसु अनापत्ति । अथ
एकन्तरिकेन वा सुत्तेन दीघतो वा कप्पियं तिरिय अकप्पियं कत्वा वीत
२० होति, फलके फलके दुक्कटं ।

यदि पन द्वे तन्तवाया होन्ति, एको कप्पियो एको अकप्पियो, सुत्त
च अकप्पिय, ते चे वारेन विनन्ति^९, अकप्पियतन्तवायेन वीते फलके फलके
पाचित्तिय, ऊनतरे दुक्कट । इतरेन वीते उभयत्थ दुक्कटं । सचे द्वे पि वेम
गहेत्वा एकतो विनन्ति, फलके फलके पाचित्तिय^{१०} । अथ सुत्तं कप्पिय,
२५ चीवर च केदारबद्धादीहि^{११} सपरिच्छेद, अकप्पियतन्तवायेन वीते परिच्छेदे

१-१. ०पगपच्छिम-स्या०, म० । २. स्या०, म० पोत्थकेसु नरिष । ३. वायापेन्त्य-
रो० । ४. रो० पोत्थके नरिष । ५. म० पोत्थके नरिष । ६. बन्ध-रो० । ७. ऊनपरि०-म०
ऊना परि०-स्या० । ८. गियमेव-स्या० । ९. म० पोत्थके नरिष । १०. वीनन्ति-स्या० ।
एवमुपरि नि । ११. दुक्कट-स्या०, रो० । १२. केदारक०-सी०; केदारकबन्धादीहि-स्या०, रो० ।

परिच्छेदे दुक्कटं, इतरेण वीते अनापत्ति । सचे द्वे पि वेमं गहेत्वा एकतो विनन्ति, फलके फलके दुक्कटं । अथ सुत्तं पि^१ कप्पियं च अकप्पियं च, ते चे वारेण विनन्ति, अकप्पियतन्तवायेन अकप्पियसुत्तमयेसु पच्छिमचीवर-
प्पमाणेसु परिच्छेदेसु वीतेसु परिच्छेदगणनाय पाचित्तियं । ऊनकतरेसु कप्पियसुत्तमयेसु च दुक्कटं । कप्पियतन्तवायेन अकप्पियसुत्तमयेसु पमाण- 5
युत्तेसु वा ऊनकेसु वा दुक्कटमेव । कप्पियसुत्तमयेसु अनापत्ति ।

अथ एकन्तरिकेण वा सुत्तेन दीघतो वा अकप्पियं तिरियं कप्पियं कत्वा विनन्ति, उभो पि वा ते^२ वेमं गहेत्वा एकतो विनन्ति, अपरिच्छेदे चीवरे फलके फलके दुक्कटं, सपरिच्छेदे परिच्छेदवसेन दुक्कटानी ति । अयं पनत्थो महाअट्ठकथायं अपाकटो, महापच्चरियादीसु पाकटो । इध 10
सब्बाकारेणेव पाकटो ।

सचे सुत्तं पि कप्पियं, तन्तवायो पि कप्पियो^३ आतकप्पवारितो^४ वा^५ मूलेन वा पयोजितो, वायापनपच्चया अनापत्ति । दसाहातिक्कमनपच्चया पन आपत्ति^६ रक्खन्तेन विकप्पनुपगप्पमाणमत्ते^७ वीते तन्ते ठितयेव^८ अधिद्धातब्बं । दसाहातिक्कमेन^९ निट्ठापियमानं हि निस्सगियं भवेय्या ति । 15
आतकादीहि तन्तं आरोपेत्वा “तुम्हाकं, भन्ते, इदं^{१०} चीवरं गण्हेय्याथा^{११}” ति निर्यादिते^{१२} पि एसेव नयो ।

सचे तन्तवायो एवं पयोजितो वा^{१३} सयं दातुकामो वा^{१४} हुत्वा “अहं, भन्ते, तुम्हाकं चीवरं असुकदिवसे नाम वायित्वा ठपेस्सामी” ति वदति, भिक्खु च तेन परिच्छिन्नदिवसतो दसाहं अतिक्कामेति, निस्सगियं 20
पाचित्तियं ।

सचे पन तन्तवायो “अहं तुम्हाकं चीवरं वायित्वा सासनं पेसे-
स्सामी” ति वत्वा तथेव करोति, तेन पेसितभिक्खु पन तस्स भिक्खुनो न आरोचेति, अज्जो दिस्वा वा सुत्वा वा “तुम्हाकं, भन्ते चीवरं निट्ठितं” ति आरोचेति, एतस्स आरोचनं नप्पमाणं । यदा पन तेन पेसितो येव 25

१. रो० पोरथके नरिय । २. सी०, स्याः, रो० पोरथकेसु नरिय । ३. रो० पोरथके मरिय ।
४. आतकपवा-सी०, रो०; परिवारितो-स्याः । ५. आपत्ति-रो० । ६. नूप०-स्याः;
नूपगमाण०-रो० । ७. थोत्तयेव-स्याः । ८. णमे-रो० । ९. इयं-स्या०, मः ।
१०. गण्हेय्या-रो० । ११. ठिते-म० । १२. सी०, रो० पोरथकेसु नरिय ।

आरोचेति, तस्स वचनं सुतदिवसतो पट्टाय दसाहं अतिक्कामयतो निस्सगियं पाचित्तियं ।

सचे तन्तवायो “अहं तुम्हाकं चीवरं वायित्वा कस्सचि हृत्ये पहिणस्सामी” ति वत्वा तयेव करोति, चीवरं गहेत्वा गतभिक्षु पन
 B. 305 5 अतनो परिवेणे ठपेत्वा तस्स न आरोचेति, अञ्जो कोचि भणति “अपि, भन्ते, अधुना^१ आभतं^२ चीवरं सुन्दरं” ति ? “कुहि, आवुसो, चीवरं” ति ? “इत्थन्नामस्स हृत्ये पेसितं” ति । एतस्स पि वचनं नप्पमाणं । यदा पन सो भिक्षु चीवरं देति, लद्धदिवसतो पट्टाय दसाहं अतिक्कामयतो निस्सगियं पाचित्तियं । सचे पन वायापनमूलं अदिन्नं होति, याव काक-
 10 णिकमत्तं^३ पि अवसिट्ठं, ताव रक्खति ।

१८२. अनापत्ति चीवरं सिञ्चेतुं (३६३.२५) ति चीवरसिञ्चनत्थाय^४ सुत्तं विञ्जापेन्तस्स अनापत्ती ति अत्थो । आयोगे ति आदीसु पि निमित्तत्थे भुम्मवत्तनं, आयोगादिनिमित्तं विञ्जापेन्तस्स अनापत्ती ति वुत्तं होति । सेसमेत्थ उत्तानत्थमेवा^५ ति ।

15 छसमुद्धानं, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवच्चं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

२७. सत्तवीसतिमनिस्सगियं

७. महापेसकारसिक्खापदवण्णना

१८३-८४. तेन समयेना ति महापेसकारसिक्खापदं । तत्थ सुत्तं धारयित्वा ति सुत्तं तुलेत्वा^६ पलपरिच्छेदं कत्वा । अप्पितं ति घनं । सुवीतं ति सुट्ठुवीतं, सब्बट्टानेसु समं कत्वा वीतं । सुप्पवायितं ति सुट्ठु पवायितं
 20 सब्बट्टानेसु समं कत्वा तन्ते पसारितं । सुविलेखितं ति लेखनिया^७ सुट्ठु विलिखितं । सुवितच्छित्तं^८ ति कोच्छेन सुट्ठु वितच्छित्तं, सुनिद्धोत्तं^९ अत्थो । पटिवट्ठं ति वेक्खं^{१०} । तन्ते ति तन्ते दीघतो पसारणेयेव उपनेत्वा ति अत्थो ।

R. 728

१-१. अधुनागतं-रो०; व्यागतं-स्या०; अधुनामतं-सी० । २. काकनिक०-रो० । ३. चीवरं-रो० । ४. उत्तानमेवा-सी०, रो० । ५. तुलेत्वा रो० । ६. लेखि०-स्या० । ७. सुवीतं-रो० । एवमुपरि ति । ८. सुविनि०-रो० । ९. वेक्खं-स्या० ।

१८५-८७. तत्र चे सो भिक्खू (३६६.२०) ति यत्र गामे वा निगमे वा ते तन्तवाया तत्र । विकप्पं आपब्जेय्या ति विसिट्ठं^१ कप्पं अधिकविधान आपब्जेय्य । पालियं पन येनाकारेन विकप्पं आपन्नो होति, त दस्सेतुं “इदं खो आवुसो” ति आदि वुत्तं ।

धम्मं पि भण्णती ति धम्मकथ पि कथेति, “तस्स वचनेन आयतं^२ वा वित्थत वा अप्पितं वा” ति सुत्तवड्डनआकारमेव दस्सेति ।

पुब्बे अप्पवारितो ति चीवरसामिकेहि पुब्बे अप्पवारितो हुत्वा^३ ।
सेसं उत्तानत्थमेवा ति ।

B. 306

छसमृद्धानं, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णात्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्त, तिवेदन ति ।

10

२८. अट्ठवीसतिमनिस्सग्गियं

८. अच्चेकचीवरसिक्खापदवण्णना

१८८-८९. तेन समयेना ति अच्चेकचीवरसिक्खापद । तत्थ दसाहानागतं^४ ति दस अहानि दसाहं, तेन दसाहेन अनागता^५ दसाहानागता^६, दसाहेन असम्पत्ता^७ ति अत्थो, त दसाहानागत, अच्चन्तसंयोगवसेन भुम्मत्ये उपयोगवचनं, तेनेवस्स पदभाजने “दसाहानागताया” ति वुत्तं ।^८ 15 पवारणाया ति इदं पन या सा^९ दसाहानागता ति वुत्ता, तं सरूपतो दस्सेतुं असम्मोहत्यं अनुप्पयोगवचनं ।

१९०-९१. कत्तिकतेमासिक्कपुण्णमं^{१०} ति पठमकत्तिकतेमासिकपुण्णमं । इधा पि पठमपदस्स अनुप्पयोगत्ता पुरिमनयेनेव भुम्मत्ये उपयोगवचनं । इदं वुत्तं होति—“यतो पट्ठाय पठममहापवारणा^{११} दसाहानागता” ति वुत्ति, 20 सचे पि तानि दिवसानि अच्चन्तमेव भिक्खुनो अच्चेकचीवरं उप्पब्जेय, ‘अच्चेकं इदं’ ति जानमानेन भिक्खुना सब्ब पि पटिग्गहेतव्व” ति । तेन पवारणमासस्स^{१२} जुण्हपक्खपञ्चमिती पठाय उप्पन्नस्स चीवरस्स निधानकालो दस्सितो

१-१ विसिट्ठकप्पं-स्या० । २. चट्ठनप-सी०, रो० । ३. दसाह-रो० ।

४-४. दानागतं दसाहानागतं-रो० । ५. असम्पत्त-रो० । ६. स्या० पोत्यके नरिय ।

७. मासिपुण्णम-स्या० । एवमुपरिपि । ८. पवारणा-रो० । ९. पवारणा-म० ।

R. 729

होति । कामं चेस "दसाहपरमं अतिरेकचीवरं धारेतब्बं" ति इमिना व सिद्धो, अत्युप्पत्तिवसेन^१ पन^२ अपुब्बं विय अत्यं दस्सेत्वा सिक्खापदं ठपितं ।

अच्चेकचीवरं (३६६.४) ति अच्चायिकचीवरं^३ बुच्चति, तस्स पन अच्चायिकभावं दस्सेतुं "सेनाय वा गन्तुकामो होती" ति आदि वुत्तं । तत्थ
५ सद्धा ति इमिना सद्धामत्तकमेव^४ दस्सितं । पमादो ति इमिना सुप्पसन्ना वलवसद्धा । एतं अच्चेकचीवरं नामा ति एतं^५ इमेहि कारणेहि दातुकामेन दूतं वा पेसेत्वा सयं वा आगन्त्वा "वस्सावासिकं दस्सामी" ति एवं आरोचितं चीवरं अब्बेकचीवरं नाम होती^६ ति^७ । छट्ठितो^८ पट्ठाया^९ पन उप्पन्नं अन-
ब्बेकचीवरं पि पच्चुद्धरित्वा ठपितचीवरं पि एतं परिहारं लभतियेव ।

R. 307

१० सज्जाणं कत्वा निब्विस्सपित्तब्बं ति किञ्चि निमित्तं कत्वा ठपेतब्बं । कस्मा एतं वुत्तं ? यदि हि तं पुरे पवारणाय विभजन्ति । येन गहितं, तेन छिन्नवस्सेन न भवितब्बं । सचे पन^१ होति, तं^२ चीवरं सङ्घिकमेव होति । ततो सल्लक्खेत्वा सुखं दातुं भविस्सती ति ।

१६२-१६३. अच्चेकचीवरे अच्चेकचीवरसज्जी ति एवमादि^३ विभ-
१५ जित्वा गहितमेव सन्धाय वुत्तं । सचे पन अविभत्तं होति, सङ्घस्स वा भण्डा-
गारे^४, चीवरसमयातिक्कमे^५ पि अनापत्ति । इति अतिरेकचीवरस्स दसाहं^६
परिहारो^७ । अकतस्स^८ वस्सिकसाटिकचीवरस्स^९ अनत्यते कठिने पञ्च
मासा, वस्से उक्कट्ठिते छ^{१०} मासा^{११}, अत्यते कठिने अपरे चत्तारो मासा ।
हेमन्तस्स पच्छिमे^{१२} दिवसे^{१३} मूलचीवराधिष्ठानवसेन अपरो पि एको मासो
२० ति एकादस मासा परिहारो । सतिया^{१४} पच्चासाय मूलचीवरस्स एको
मासो^{१५}, अब्बेकचीवरस्स अनत्यते कठिने एकादसदिवसाधिको मासो, अत्यते
कठिने एकादसदिवसाधिका पञ्च मासा, ततो परं एकदिवसं पि परिहारो
नत्थी ति वेदितब्बं ।

१. अट्ठु०-म० । २. स्या० पोत्यके नत्थि । ३. अच्चायिकं चीवरं-सी०, रो० ।
४. ०मत्तमेव-रो० । ५. एष-स्या० । ६-६. होति-म० । ७. छट्ठितो-रो० । ८. सज्ज-
सी० । ९. पन छिन्नवस्सो-स्या० । १०. स्या० पोत्यके नत्थि । ११. एवमादीनि-रो० ।
१२-१३. भण्डागारिकचीवरं समयातिक्कमे-स्या० । १३-१३. दसाहपरि०-रो०; ०तिचीवरस्स
एकदिवसं पि परिहारो नत्थि-स्या० । १४. कतस्स-रो० । १५. ०साटिका०-म० ।
१६-१६. छम्मासा-स्या०, रो० । १७-१७. पच्छिम०-रो० । १८-१८. स्या० पोत्यके नत्थि ।

अनञ्चेकचीवरे (३७०.१) ति अञ्चेकचीवरसदिसे अञ्जार्स्मि । सेस-
मेत्थ उत्तानत्थमेवा ति ।

कठिनसमुद्धानं – अकिरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्ति-
वब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदत्तं ति ।

२९: एकूनतिसतिमनिस्सग्गियं

९. सासङ्कसिक्खापदवण्णना

१९४. तेन समयेना ति सासङ्कसिक्खापदं । तत्थ वुत्थवस्सा आर- 5 R 730
ञ्जकेसू ति ते पुब्बे पि अरञ्जेयेव^१ विहरिसु । दुब्बलचीवरत्ता पन पच्चय-
वसेन गामन्तसेनासने वस्सं वसित्वा निद्रितचीवरा हुत्वा “इदानी निप्पलि-
वोधा समणधम्मं करिस्सामा” ति आरञ्जकेसु सेनासनेसु विहरन्ति । B. 308
कच्चिकचोरका ति कत्तिकमासे चोरा । परिपातेन्ती ति उपद्वन्ति, तत्थ
तत्थ आधावित्वा उत्तासेन्ति पलापेन्ति । अन्तरघरे निक्खिपितुं ति अन्तो- 10
गामे निक्खिपितुं । भगवा यस्मा पच्चया नाम धम्मेन समेन दुल्लभा, सल्लेखवा
हि भिक्खु मातरं पि विञ्जापेतुं न सक्कोति । तस्मा चीवरगुत्तत्थं अन्तरघरे
निक्खिपितुं अनुजानाति^२ । भिक्खूनं पन अनुरूपत्ता अरञ्जवासंन पटिक्खिपि ।

१९५-९७. उपवस्सं खो पना ति एत्थ उपवस्सं ति उपवस्स^३;
उपवसित्वा^४ ति वुत्तं होति । उपसम्पब्बं ति आदीसु^५ विय हि एत्थ अनु- 15
नासिको दद्वब्बो । वस्सं उपगन्त्वा च^६ वसित्वा चा ति अत्थो । इमस्स च
पदस्स^७ “तथारूपेसु भिक्खु सेनासनेसु विहरन्तो” ति इमिना सम्बन्धो ।
किं वुत्तं होति ? वस्सं उपगन्त्वा च वसित्वा च^८ ततो परं पच्छिमकत्तिक-
पुण्णमपरियोसानकालं^९ यानि खो पन तानि आरञ्जकानि सेनासनानि
सासङ्कसम्मत्तानि सण्णटिभयानि; तथारूपेसु भिक्खु सेनासनेसु विहरन्तो 20
आकल्लमानो तिण्णं चीवरानं अञ्जतरं चीवरं अन्तरघरे निक्खिपेय्या ति ।
यस्मा पन यो वस्सं उपगन्त्वा याव पठमकत्तिकपुण्णमं वसति, सो वुत्थ-
वस्सानं अब्भन्तरो होति, तस्मा इदं^{१०} अतिगहणं व्यञ्जनविचारणं अकत्वा

१. अरञ्जिका येव-रो० । २. ०जानि-सी०, स्या० । ३-३. ०वस्सं वसित्वा-रो० ।

४. आदी-रो० । ५. स्या०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ६. स्या० पोत्थके नत्थि । ७. ०काले-

रो० । ८. इयं-स्या०, म० ।

पदभाजने केवलं चीवरनिकखेपारहं पुगलं दस्सेतुं “वुत्थवस्सानं” ति वुत्तं । तस्सा पि “भिक्षु सेनागनेसु विहरन्तो” (३७१.११)ति इमिना सम्बन्धो । अयं हि एत्थ अत्थो “वुत्थवस्सानं भिक्षूनं सेनासनेसु विहरन्तो” ति एवरूपानं भिक्षूनं अब्भन्तरे यो कोचि भिक्षू ति वुत्तं होति ।

- 5 अरञ्जलकवणं^१ अदिन्नादानवण्णनायं वुत्तं । अयं पन विसेसो - सचे विहारो परिकिप्पत्तो होति, परिकिप्पत्तस्स गागस्स इन्दखीलतो अपरि-
R 731 क्खितस्स परिकखेपारहट्टानतो^२ पट्टाय याव विहारपरिकखेपा मिनितव्वं^३ । सचे विहारो अपरिकिप्पत्तो होति, यं सव्वपठमं सेनासनं वा भत्तसाला^४ वा धुवसन्निपातट्टानं वा वोवि^५ वा चेतियं वा दूरे चे पि सेनासनतो होति,
10 तं पन परिच्छेदं कत्वा मिनितव्वं । सचे पि आसन्ने गामो होति, विहारे ठितेहि घरमानुसकानं सद्दो सूयति^६, पव्वतनदीआदीहि पन अन्तरितता^७ ।
* न सक्का उजुं गन्तुं, यो चस्स पकतिमग्गो होति, सचे पि नावाय सञ्चरि-
B 309 तव्वो, तेन मग्गेन गामतो पञ्चधनुसतिकं गहेत्तव्वं । यो पन आसन्नगामस्स अङ्गसम्पादनत्थं ततो ततो मग्गं पिदहति, अयं “वुत्तङ्गचोरो” ति वेदितव्वो ।

- 15 सासङ्गसम्मतानी ति “सासङ्गानी” ति सम्मतानि; एवं सञ्जातानी ति अत्थो । पदभाजने पन येन कारणेन तानि सासङ्गसम्मतानि, तं दस्सेतुं “आरामे आरामूपचारे” ति आदि वुत्तं ।

- सह पटिभयेन सप्पटिभयानि, सन्निहितयलवभयानी^८ ति अत्थो । पदभाजने पन येन कारणेन तानि सप्पटिभयानि, तं दस्सेतुं “आरामे आरा-
20 मूपचारे” ति आदि वुत्तं ।

समन्ता गोचरगामे निक्खिपेय्या ति आरञ्जकस्स सेनासनस्स समन्ता सब्बदिसाभागेसु अत्तना अभिक्खिते गोचरगामे सति या अङ्गसम्पत्तिया निक्खिपेय्या ।

- तत्रायं अङ्गसम्पत्ति-पुरिमिकाय उपगन्त्वा महापवारणाय पवारितो^९
23 होति, इदमेकं अङ्गं । सचे पच्छिमिकाय वा उपगतो होति^{१०} छिन्नवस्सो वा,

१. भिक्षु-रो०, म० । २. सने-रो० । ३. अरञ्जक-रो० । ४. च-स्या० ।
५. मिणि-सी० । ६. साल-रो० । ७. वोवि-रो० । ८. मानुसकानं-स्या० ।
९. सुयति-स्या० । १०. वक्ता-रो० । ११. वळ-सी०, रो० । १२. पवारिते-रो० ।
१३. वा-सी०, रो० ।

निक्खपितुं न लभति । कत्तिकमासोयेव होति, इदं दुतियं अङ्गं । कत्तिक-
मासतो परं न लभति, पञ्चधनुसतिकं पच्छिममेव पमाणयुत्तं सेनासनं होति,
इदं ततियं अङ्गं । ऊनप्पमाणे वा गावृततो अतिरेकप्पमाणे वा न लभति,
यत्र हि पिण्डाय चरित्वा पुन विहारं भत्तवेलायं सक्का आगन्तुं, तदेव
इधाधिप्येतं । निमन्तितो पन अट्टयोजनं पि योजनं पि गत्वा वसितुं^१ पच्चेति, 5
इदं^२ अप्पमाणं । सासङ्कसप्पटिभयमेव होति, इदं चतुत्थं अङ्गं । अनासङ्क-
अप्पटिभये हि अङ्गयुत्ते पि सेनासने वसन्तो निक्खपितुं न लभती ति ।

R. 732

अञ्जत्र भिक्खुसम्मृतिया (३७२.१४) ति या उदोसितसिक्खापदे
कोसम्बकसम्मृति^३ [पारा०-२६१] अनुञ्जाता तस्सा सम्मृतिया^४
अञ्जत्र, सचे सा लद्धा होति, छारत्तातिरेकं^५ पि विप्पवसितुं वट्टति । 10

१६८. पुन गामसीमं^६ ओक्कमित्वा ति सचे गोचरगामतो पुरत्थिमाय
दिस्साय सेनासनं; अयं च पच्छिमदिसं गतो होति, सेनासनं आगत्वा सत्तमं
अरुणं उट्टपेतुं^७ असक्कोन्तेन गामसीमं पि ओक्कमित्वा सभार्यं वा यत्थ
कत्थचि वा वसित्वा चीवरप्पवत्ति अत्वा पक्कमितुं वट्टती ति अत्थो । B. 310
एवं असक्कोन्तेन पन तत्रेव ठितेन पच्चुद्धरितव्वं, अतिरेकचोवरट्टाने 15
ठस्सती ति । सेसं उत्तानमेव ।

कठिनसमुट्ठानं - कायवाचतो कायवाचाचित्ततो च समुट्ठाति, अकि-
रिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचोक्कम्मं,
तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

३०. तिसतिमनिस्सगियं

१०. परिणतसिक्खापदवण्णना

१६९. तेन समयेना ति परिणतसिक्खापदं । तत्थ पूगस्सा ति 20
समूहस्स; घम्मगणस्सा ति अत्थो । पटियत्तं ति पटियादितं । बहू^८ सद्धस्स
भत्ता^९ ति सद्धस्स बहूनि भत्तानि^{१०} अनेकानि लाभमुखानि; न सद्धस्स

१. वसित्वा-रो० । २. च-रो० । ३. कोसम्बिक-स्या० । ४. सम्मृतिया-
स्या० । ५. रेका-रो० । ६. गाम सीम-रो० । ७. उट्टपेतुं-रो० । ८. सभार्य-म० ।
९. बहू-रो० । १०. भद्दा-सी०; भद्दा-रो० । ११. भद्दानि-सी०, रा० ।

केनचि परिह्वानी' ति दीपेन्ति । ओणोजेया^३ (३७३ १३) ति देय । किं पनेव वत्तु वट्टती^४ ति^५ वस्मा न वट्टति ? अयं हि अभिहटभिवन्धा अभिहर्त्वा एकास्मि ओवासे सङ्घस्मत्याय पटियत्ता अभिहटपटियत्ते च उद्दिस्स ठपित-भागे च पयुत्तवाचा नाम नत्थि ।

- 5 २०० सद्धिं कं ति सद्धस्स सन्तव । सो हि सद्धस्म परिणत्ता हत्थं अनाख्खो पि एकेन परियायेन सद्धस्स सन्नवो होति, पदभाजेन पन "सद्धिक नाम सद्धस्स दिन्न होति परिच्चत्त" ति एव अत्थुद्धारवसेन निप्परियायतो व^६ सद्धिकं दस्सित । लाभं ति पटिलभितव्ववत्थु^७ आह । तेनेवस्स निद्देसे "चीवर पी" ति आदि वुत्त । परिणत ति सद्धस्स 10 निन्न^८ सद्धस्स^९ पोण^{१०} सद्धस्स^{११} पटभार दृत्वा ठित । येन पन कारणेन सो परिणतो होति, त दस्सेतु "दस्साम करिस्सामा ति वाचा भिन्ना होती" ति पदभाजन वुत्त ।

B 311

- २०१ पयोमे दुक्कट ति परिणतलाभस्स अत्तनो परिणामनपयोमे^{१२} दुक्कट, पटिलाभेन तस्मि हत्थ आख्खे निस्सगिय । सचे पन सद्धस्स 15 दिन्न होति, त गहेतु न वट्टति, सद्धस्सेव दात्तव्व । यो पि आरामिकेहि सद्धि एकतो^{१३} खादति, भण्ड अग्धापेत्वा कारेतव्वो । परिणत पन सहवम्मिकान वा गिहीन वा अन्तमसो मातुसन्तक पि "इद" मय्ह देही^{१४} ति सद्धस्स परिणतभाव जत्वा अत्तनो परिणामेत्वा गण्हन्तस्स निस्सगिय पाचित्तिय । "इमस्स भिक्खुनो देही" ति एव अञ्जस्स परिणामेत्तस्स 20 सुद्धिकपाचित्तिय । एक पत्त वा चीवर वा अत्तनो, एक अञ्जस्स परिणामेति, निस्सगिय पाचित्तिय चेव सुद्धिकपाचित्तिय च । एसेव नवो बहूसु । वुत्त पि चेत-

"निस्सगियेन आपत्ति, सुद्धिकेन^{१५} पाचित्तिय ।
आपज्जेय्य एकतो, पञ्हा मेसा कुसलेहि चिन्तिता" ति ॥

[परि०-३८०]

१ ँहायती-रो० । २ ओनो०-सी०, रो० । ३-३ वट्टति-स्या० । ४ वा-रो० ।
५ लमि-स्या०, लमित्थं वत्थुं सी० रो० । ६ दिन्न-स्या० । ७-७, सद्धपोण-रो० ।
८ सद्धपटभार-रो० । ९ परिणामितपयोमे-स्या०, नाम०-रो० । १० स-स्या० ।
११ इम-म० । १२ सुद्धिकेन-सी०, रो, सुद्धिके-स्या०, सुद्ध-ना० स० परि० ।

अयं हि परिणामनं सन्धाय वृत्ता^१ । यो पि वस्सिकसाटिकसमये
मातुघरे पि सङ्खस्स परिणतं वस्सिकसाटिकं भत्वा अत्तनो परिणामेति,
निस्सगियं पाचित्तियं^२ । परस्स परिणामेति, सुद्धिकपाचित्तियं । मनुस्सा
“सङ्खभत्तं करिस्सामा” ति सप्पितेलादीनि आहरन्ति, गिलानो चे पि
भिक्षु सङ्खस्स परिणतभावं भत्वा किञ्चि याचति, निस्सगियं पाचित्तिय- 5
मेव । सचे पन सो “तुम्हाकं सप्पिआदीनि आभटानि अत्थी” ति पुच्छित्वा
“आम, अत्थी” ति वुत्ते “मय्हं पि देथा” ति वदति, वट्टति । अथा पि
न^३ कुक्कुच्चायन्तं उपासका वदन्ति — “सङ्खो पि अम्हेहि दिन्नेमेव लभति;
गण्हथ, भन्ते” ति एवं पि वट्टति ।

२०२. सङ्खस्स परिणतं अञ्जसङ्खस्सा (३७४.१६) ति एकस्मि 10
विहारे सङ्खस्स परिणतं अञ्जं विहारं उद्दिस्सित्वा “असुकरिस्मि नाम महा-
विहारे” सङ्खस्स देथा” ति परिणामेति ।

R. 734

चेतियस्स वा ति “किं सङ्खस्स दिन्नेन, चेतियपूजं करोथा” ति
एवं चेतियस्स वा परिणामेति ।

चेतियस्स परिणतं ति एत्थ नियमेत्वा अञ्जचेतियस्सत्थाय रोपित- 15 B. 312
मालावच्छतो अञ्जचेतियिम्हं पुष्कं पि आरोपेतुं न वट्टति । एकस्स
चेतियस्स पन छतं वा पटाकं वा आरोपेत्वा ठितं दिस्वा सेसं^४ अञ्ज-
चेतियस्स” दापेतुं वट्टति ।

पुग्गलस्स परिणतं ति अन्तमसो सुनखस्सा पि परिणतं “इमस्स
सुनखस्स मा देहि, एतस्स देही” ति एवं अञ्जपुग्गलस्स परिणामेति, 20
दुक्कटं । सचे पन” दायका “मयं सङ्खभत्तं^५ कातुकामो, चेतियपूजं^६ कातु-
कामा”^७, एकस्स भिक्षुनो परिकखारं दातुकामा, तुम्हाकं रुचिया दस्साम;
भणथ, कत्थ देमा” ति वदन्ति । एवं वुत्ते तेन भिक्षुना “यत्थ इच्छथ,

१. वृत्तो-म०; वृत्तं-रो० । २. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ३. तं-रो० ।
४-४. अञ्जविहारं-रो० । ५. विहारे-सी०, स्या०, रो० । ६. चेतियं पि-रो० ।
७. आरोपितुं-रो० । ८. पटाकं-स्या०, रो०, म० । ९. सेसं-स्या० । १०. अञ्जस्स-
स्या०, म० । ११. पन केवलं-सी०, रो० । १२. सङ्खभत्तं स्या०, म० । १३-१३. चेतिय-
स्स पूजं-म०; चेतियं पूजितुकामा-रो० ।

तत्थ देया" ति वत्तव्वा^१ । सचे एन केवलं "कत्थ देमा" ति पुच्छन्ति,
पालियं आगतनयेन^२ वत्तव्वं । सेसमेत्थ उत्तानत्यमेव^३ ।

तिसमूहानं—कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च
समूहाति, किरिया^४, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं,
५ वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, ति वेदनं ति ।

ममन्तपासादिकाय विनयसंश्लेषणाय
निमगियवण्णना
निष्ठिता ।

॥ निष्ठिता ।

समन्तपासादिका

नाम

विनयट्टकथा

पाचित्तियं

[भिक्खुविभङ्गेदुतियो भागो भिक्खुनीविभङ्गो च]

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

५. पाचित्तियकण्डं

१. मुसावादवग्गो

१. पठमपाचित्तियं

१. मुसावादसिक्खापदवण्णना

येसं नवहि वग्गेहि, सङ्गहो सुप्पतिट्ठितो^१ ।

खुट्ठकानं अयं दानि, तेसं भवति वण्णना ॥

B. Vol. III, 1;
R. Vol. IV,
735

१. तत्थ मुसावादवग्गस्स ताव पठमसिक्खापदे हत्थको (पाचि०-३.२) ति तस्स थेरस्स नामं । सकयानं पुत्तो ति सकयपुत्तो । बुद्धकाले किरसक्य-कुलतो असोतिपुरिससहस्सानि^२ पव्वजिसु, तेसं सो अञ्जतरो ति^३ । ५ वादक्खित्तो ति “वादं करिस्सामी” ति एवं परिवित्तिकितेन वादेन परवादि-सन्तिकं^४ खित्तो पक्खित्तो पहित्तो पेसितो ति अत्थो । वादम्हि वा सकेन चित्तेन खित्तो । यत्र यत्र वादो तत्र तत्रेव सन्दिस्सती ति पि वादक्खित्तो । अवजानित्वा पटिजानाती ति अत्तनो वादे कच्चि^५ दोसं सल्लक्खेन्तो “नायं मम वादो” ति अवजानित्वा पुन कथेन्तो कथेन्तो^६ निद्दोसतं सल्लक्खेत्वा “ममेव १० अयं वादो” ति पटिजानाति । पटिजानित्वा अवजानाती ति किस्मिञ्चिदेव^७ वच्चे आनिसंसं सल्लक्खेन्तो “अयं मम वादो” ति पटिजानित्वा पुन कथेन्तो कथेन्तो^८ तत्थ दोसं सल्लक्खेत्वा “नायं मम वादो” ति अवजानाति । अञ्जेनञ्जं^९ पटिचरती ति अञ्जेन कारणेन अञ्जं कारणं पटिचरति पटि-च्छादेति अज्झोत्थरति, “रूपं अनिच्चं जानितव्वतो” ति वत्त्वा पुन “जाति- १५ धम्मतो” ति आदीनि वदति । कुहन्दियं पन “एतस्स” पटिच्छादनहेतुं^{१०} अञ्जं वहुं कथेती” ति वुत्तं । तत्रायमधिप्पायो—यं तं पटिजाननं च

B. 2

१. खुट्ठकण्डवण्णना-स्या० । २. सुप्पतिट्ठितो-स्या० । ३. असोति पुरिसः-सो०, म० । ४. होति-सो० । ५. परवादीनं सन्तिके-स्या० । ६. किञ्चि-स्या०, रो० । ७. सो०, रो० पोथ्यकेसु नरिय । ८. किस्मिच्चिदेव-रो० । ९. अञ्जेनाञ्जं-रो० । एवमुपरि पि । १०. एतस्स-सो० । ११. ०हेतुं-म०; पटिच्छादन०-स्या० ।

अवजानन च, तस्स पटिच्छादनत्थ “को आह, किं आह, किंस्मिं आह” ति एवमादि बहु भासती” ति^१ । पुन महाभट्टकथाय “अवजानित्वा पटिजानन्तो पटिजानित्वा अवजानन्तो एव च अज्जेनज्ज पटिचरती” ति वुत्त । सम्पजानमुसा भासती (३४) ति सम्पजानन्तो^२ मुसा भासति । सङ्केतं क्त्वा
 5 विसंवादेती ति पुरेभत्तादीसु “असुकास्मि नाम काले असुकास्मि नाम पदेसे वादो होतू” ति सङ्केत कत्वा सङ्केततो पुरे वा पच्छा वा गत्वा “पस्सय भो, तित्थिया न आगता पराजिता” ति पक्कमति ।

२. सम्पजानमुसावादे ति जानित्वा जानन्तस्स च मुसा भणने ।

३. विसंवादनपुरेकसारस्सा ति विसवादनचित्त पुरतो कत्वा वद-
 10 न्तस्स । वाचा ति मिच्छावाचापरियापन्नवचनसमुट्ठापिका चेतना । गिरा ति ताय चेतनाय समुट्ठापित^३ सद्^४ दस्सेति । व्यप्पथो^५ ति वचनपथो, वाचायेव हि अज्जेस पि दिट्ठानुर्गति^६ आपब्बन्तान^७ पथभूततो व्यप्पथो ति वुच्चति । वचीभेदो ति वचीसज्जिताय^८ वाचाय भेदो, पभेदगता वाचा एव एव वुच्चति । वाचसिका विज्जत्तो ति वचीविज्जत्ति । एव पठमपदेन
 15 सुद्धचेतना^९, मज्जे तीहि तसमुट्ठापितसद्दसहिता^{१०} चेतना, अन्ते एकेन विज्जत्तिसहिता चेतना “कथिता” ति वेदितव्या । अनरियवोहारा ति अनरियान बालपुथुब्बान वोहारा ।

एव सम्पजानमुसावाद दस्सेत्वा इदानी अन्ते वुत्तान सम्पजानमुसा-
 वादसङ्घातान अनरियवोहारान लक्षण दस्सेन्तो “अदिट्ठं दिट्ठं मे” ति
 20 आदिमाह । तत्थ अदिट्ठं मे ति एव वदतो वचन तसमुट्ठापिका वा चेतना एको अनरियवोहारो ति इमिना नयेन अत्थो वेदितव्यो । अपि चेत्य चक्खुवसेन अगगहितारम्मण^{११} अदिट्ठं, सोतवसेन अगगहित असुतं, घाणादि-
 वसेन मुत्वा^{१२} तीहि इन्द्रियेहि एकावद्ध विय कत्वा पत्वा अगगहित अमृत्तं,
 3 अज्जत्र पञ्चहि इन्द्रियेहि सुद्धेन विज्जानेनेव अगगहित अविज्जत्तं ति

१-१. भासति-रो० । २. जानन्तो म०, रो० । ३-३. ०गितसद्-म०, रो० ।

४ व्याप्यो-स्या०, व्यप्पथो सो०, रो० । ५-५. ०गतिमापज्जतान-म० । ६ ०सज्जताय-
 रो० । ७. ०व-स्या० । ८-८ तसमुट्ठितसद्दसहिता-स्या० । ९-९. नामा ति-स्या ।

१०. अगगहिता-सो०, रो० । एवमुपरि पि । ११. मुत्तिवा-म०, स्या० पोत्थवे नत्थि ।

वेदितव्यं । पालियं^१ पन “अदिट्ठं नाम न चक्खुना दिट्ठं” (५.७) ति एवं ओल्लरिकेनेव नयेन देसना कता ति । दिट्ठादीसु च अत्तना पि परेन पि दिट्ठं दिट्ठमेव । एवं सुतमुतविज्जातानी^२ ति^३ अयमेको परियायो । अपरो नयो^३ यं अत्तना दिट्ठं दिट्ठमेव तं । एसेव^४ नयो सुतादीसु । यं पन परेन दिट्ठं, तं अत्तना सुतद्वाने तिट्ठति । एवं मुतादीनि पि ।

5

४-८. इदानीं तेसं अनरियवोहारानं वसेन आपर्ति आरोपेत्वा वस्सेन्तो “तीहाकारेही” ति आदिमाह । तस्सत्यो “तीहि आकारेहि पठमज्झानं समारपिं ति सम्पजानमुसा भणन्तस्स आपत्ति पाराजिकस्सा” ति एवमादि चतुत्थपाराजिकपालिवण्णनायं वुत्तनयेनेव वेदितव्यो । केवलं हि तत्थ “पठमज्झानं समारपिं” ति इध “अदिट्ठं दिट्ठं मे” ति, तत्थ च 10 “आपत्ति पाराजिकस्सा” ति “इध आपत्ति पाचित्तियस्सा” ति एवं वत्थुमत्ते आपत्तिमत्ते च विसेसो, सेसं एकलक्खणमेवा ति ।

९-१०. तीहाकारेहि दिट्ठे वेमतिको ति आदीनं पि अत्यो “दिट्ठस्स होति पाराजिकं धम्मं अज्झापब्बन्तो दिट्ठे वेमतिको” ति एवमादिदुट्ठदोस-पालिवण्णनायं^५ वुत्तनयेन^६ वेदितव्यो । पालिमत्तमेव हि एत्थ विसेसो, 15 अत्ये^७ पन सथेरवादे^८ किञ्चि नानाकरणं नत्थि ।

११. सहसा भणती ति अवीमंसित्वा अनुपधारेत्वा वा वेगेन दिट्ठं पि “अदिट्ठं मे” ति भणति । अज्झं भणिस्सामी ति अज्झं भणती ति मन्दत्ता जलत्ता पक्खलन्तो “चीवरं” ति वत्तव्वे “चीरं” ति आदि^९ भणति । यो पन सामणेरेन “अपि भन्ते मय्हं उपज्झायं पस्सित्था” ति 20 वुत्तो केळि कुस्मानो “तव उपज्झायो दास्सकटं योजेत्वा गतो भविस्सती” ति वा सिगालसद्दं^{१०} सुत्वा “कस्सायं भन्ते सद्दो” ति वुत्तो “मानुया ते यानेन गच्छन्ति या कद्दमे लग्गचक्कं उद्धरन्तानं”^{११} अयं सद्दो” ति वा एवं नेव दवा न रवा अज्झं भणति, सो आपर्ति^{१२} आपज्जतियेव । अज्झा पूरणकथा नाम होति, एको गामे थोकं तेलं लभित्वा विहारं आगतो 25

१. पाळिय-सो०, रो०, म० । एवमुपरि पि । २-२. विज्जातानि सो०, स्या० । ३. पन-स्या० । ४. एस-स्या०, म० । ५. तीहि आकारेहि-सो०, रो० । ६. एवमादि दुट्ठ-पाळिवण्णनाय-सो०, रो०; पाळि-म० । ७. नयेने-म० । ८-८. अत्यो पनेस-रो० । ९. सथेरवादे-सो०, रो०; वेरवादे-रो० । १०. आदि-रो० । ११. सिगाल-म० । १२. उद्धरन्तानं-सो० । १३. सो० पोत्यके नत्थि ।

सामणेरं भणति—“त्वं अज्ज कुहिं गतो, गामो एकतेलो अहोसी” ति वा पच्छिकाय ठपितं पूवखण्डं लभित्वा “अज्ज गामे पच्छिकाहि पूवे चारेसु” ति वा, अयं मुत्तावादो व होति । सेसं उत्तानमेवा ति ।

तिसमुद्धानं — कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च समुद्घाति, किरिया^३, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, ति वेदनं ति ।

२. दुतियपाचित्तिं

२. ओमसवादसिक्खापदवण्णना

१२. दुतियसिक्खापदे^१ ओमभन्ती (६.३)ति ओविज्जन्ति । सुंसेन्ती ति अक्कोसन्ति^२ । वम्भेन्ती ति पधंसेन्ति ।

१३-१४. भूतपुब्बं ति इदं वत्थुं भगवा ओमसवादगरहणत्थं^३ आहरि । नन्दिविसालो नामा ति नन्दो ति तस्स वलिवद्दस्स^४ नामं, विसालानि पनस्स विसालानि, तस्मा “नन्दिविसालो” ति बुच्चति । बोधिसत्तो तेन समयेन नन्दिविसालो^५ नाम^६ होति । ब्राह्मणो तं यागुभत्तादीहि अतिविय पोसेसि । अथ सो ब्राह्मणं अनुकम्पमानो “गच्छ त्वं” ति आदिमाह । तत्थेव अट्ठासी ति अहेतुकपटिसन्धिकाले पि परखुंसनं अमनापतोयेव पच्चेसि, तस्मा ब्राह्मणस्स दोसं दस्सेतुकामो अट्ठासि । सकटसतं^७ अतिवद्धं पवट्टेसी ति पटिपाटिया ठपेत्वा हेट्ठा खखे दत्वा एकावद्धं कत्वा मुग्गमास-वालुकादीहि^८ पुण्णं सकटसतं पवट्टेन्तो, किञ्चा पि पुब्बे पतिट्ठितारप्पदेसं पुन अरे पत्ते पवट्टितं होति, बोधिसत्तो पन पुरिमसकटेन पतिट्ठितट्ठाने पच्छिमसकटं पतिट्ठापेतुं सकटसतप्पमाणं पदेसं पवट्टेसि । बोधिसत्तानं हि सिथिलकरणं नाम नत्थि । तेन चत्तमनो अहू ति तेन ब्राह्मणस्स धनलाभेन अत्तनो कम्मेन च सो नन्दिविसालो अत्तमनो अहोसि ।

१५. अक्कोसेन पी ति एत्थ पन यस्मा परतो “द्वे अक्कोसा — हीनो च अक्कोसो उक्कट्ठो चा” ति विभजितुकामो, तस्मा यथा पुब्बे “हीनेन पि

१. हरिसू-स्या० । २. किरियं-म० । एवमुपरि पि । ३. उत्थ-स्या० । ४. अक्को-सेन्ति-रो० । ५. गगरहणत्थं-सी० । ६. वलीवद्दस्स-म० । ७-७. सी०, स्या०, रो० पोत्थेसु नत्थि । ८. वालिकादीहि-स्या० ।

अवकोसेन खुंसेन्ती" ति वृत्तं; एवं अवत्वा "अवकोसेन" इच्चेवमाह । वेण-
जाती^१ (१०.२५)ति तच्छकजाति; वेणुकारजाती ति पि वदन्ति । नेसादजाती
ति मिगलुद्दादिजाति । रथकारजाती ति चम्मकारजाति । पुक्कुसजाती ति
पुष्पलुङ्गकजाति । अवकणकादि^२ दासानं नामं होति; तस्मा हीनं ।
ओञ्जातं^३ ति अवञ्जातं^४; "उञ्जातं" ति पि पठन्ति । अवञ्जातं ति 5
वम्भेत्वा आतं । हीळितं^५ ति जिगुच्छितं^६ । परिभूतं ति किमेतेना ति
ति परिभवकतं^७ । अचितीकतं^८ ति न^९ गरुकतं^{१०} ।

R. 739

कोट्टकम्म^{११} ति तच्छककम्मं । मुद्दा ति हृत्यमुद्दागणना^{१२} । गणना
ति अच्छिद्दादिअवसेसगणना । लेखा ति अखरलेखा । मधुमेहावाधो
वेदनाय अभावतो "उक्कट्टो" ति वृत्तो । पाटिकट्टा ति इच्छित्तत्वा । यका- 10
रेन वा भक्करेन वा ति यकारभकारे योजेत्वा यो अवकोसो । काटकोट-
चिकाय^{१३} वा ति "काटं" ति पुरिसनिमित्तं, "कोटचीका" ति इत्थि-
निमित्तं; एतेहि वा यो अवकोसो, एसो हीनो नाम अवकोसो ति ।

१६-२५. इदानीं तेसं जातिआदीनं पभेदवसेन आपत्ति आरो-
पेत्वा^{१४} दस्सेन्तो "उपसम्पन्नो उपसम्पन्नं" ति आदिमाह । तत्थ खुंसेतुकामो 15
वम्भेतुकामो मुद्दुकत्तुकामो ति अवकोसितुकामो पधंसितुकामो^{१५} गरहितु-
कामो नित्तेजं कत्तुकामो ति अत्थो । हीनेन हीनं ति हीनेन जातिवचनेन
हीनजातिकं^{१६} ति^{१७} । एतेन उपायेन सञ्चपदेसु अत्थो वेदितव्वो ।

एत्थ च हीनेन हीनं वदन्तो किञ्चा पि सच्चं वदति, ओमसितु-
कामताय पनस्स वाचाय वाचाय पाचित्तिथं । उक्कट्टेन हीनं वदन्तो च 20
किञ्चा पि अलिक^{१८} भणति, ओमसितुकामताय पन इमिना व सिक्खापदेन
पाचित्तिथं आपज्जति, न पुरिमेन । यो पि "अतिचण्डालोसि, अति-
ब्राह्मणोसि, दुट्ठचण्डालोसि, दुट्ठब्राह्मणोसी" ति आदीनि वदति, सो पि
आपत्तिथा कारेतव्वो व^{१९} ।

१. वेनजाती-म० । २. ववणकाति-स्या० । ३. ओजातं-रो० । ४. अवजानं-रो० ।
५. हीलितं-रो० । ६. जेणु०-रो० । ७. परिभवो०-सो०, स्या० । ८. अचिती-स्या० ।
९-९ अगय०-सो०, रो० । १०. कोट्टकम्मं-सो० । ११. हृत्यमुद्द०-रो० । १२. चिकाय-
सो० । १३. रोपेत्वा-म०, रो० । १४. विधंसितु०-रो०; स्या० पोत्थके नत्थि । १५. हीन-
जातिमा-स्याः, रो० । १६. स्या०, म० पोत्थकेषु नत्थि । १७. अतीव-म० । १८. म०, रो०
पोत्थकेषु नत्थि ।

B 6

२६-३४. सन्ति इधेकच्चे (१७.२०)ति वारे पन परिहरित्वा वुत्त-
भावेन दुक्कटं ।

एसेव नयो ये नून...पे०...न मयं ति वारेसु पि । अनुपसम्पन्ने
पन चतूसु^१ पि वारेसु दुक्कटमेव । चोरोसि गण्ठिभेदकोसी ति आदि-
५ वचनेहि पन उपसम्पन्ने पि अनुसम्पन्ने पि सब्बवारेसु दुक्कटमेव । दव-
कम्यताय मन उपसम्पन्ने पि अनुपसम्पन्ने पि सब्बवारेसु दुब्भासितं ।
दवकम्यता नाम केळ्हिस्साधिप्पायता^२ । इमस्मिं च सिक्खापदे ठपेत्वा
R. 740 भिक्खुं भिक्खुनीआदयो सब्बसत्ता अनुपसम्पन्नद्वाने ठिता ति वेदितव्वा ।

३५. अत्थपुरेक्खारस्सा ति आदीसु पालिया^३ अत्थ वण्णयन्तो
१० अत्थपुरेक्खारो; पालि वाचेन्तो धम्मपुरेक्खारो; अनुसिट्ठियं ठत्वा “इदानी
पि चण्डालोसि, पापं मा अकासि, मा तमोतमपरायणो अहोसी” ति
आदिना नयेन कथेन्तो अनुसासनीपुरेक्खारो नामा ति वेदितव्वो । सेसं
उत्तानमेवा^४ ति^५ ।

तिसमुद्धानं – कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च
१५ समुद्वाति । किरिया^६, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं,
वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति । दुब्भासितापचि पनेत्थ वाचा-
चित्ततो समुद्वाति, किरिया, सञ्जाविमोक्खं^७, सचित्तकं^८, अकुसलचित्तं,
द्विवेदनं^९ सुखा च मज्झता चा ति ।

३. ततियपाचित्तियं

३. पेसुञ्जसिक्खापदवण्णना

३६. ततियसिक्खापदे – भण्डनजातानं ति सज्जातभण्डनानं । भण्डनं
२० ति कलहस्स पुव्वभागो, “इमिना च इमिना च इदं कतं; एवं वुत्ते
एवं वक्खामा” ति आदिकं सकसकपक्खे सम्मन्तनं । कलहो ति आपत्ति-
गामिको कायवाचावीतिक्कमो । विवादो ति विग्गाहिककथा । तं विवादं

१. चतुसु-सी० । एवमुपरि पि । २. वेनिहसा०-स्या०; वेळ्हिहा०-म० । ३. पालिया-
सी०, रो०, म० । एवमुपरि पि । ४-५. मेव-म० । ५. किरियं-म० । एवमुपरि पि ।
६. विमोक्खा-रो० । ७. सचित्तका-रो० । ८. चित्ता-रो० । ९. वेदनां-सी०, रो० ।

आपन्नानं विवादापन्नानं (२१.२०) । पेसुञ्जं ति पिसुणवाचं, पियभावस्स सुञ्जकरणवाचं ति वुत्तं होति ।

३७. भिक्खुपेसुञ्जे ति भिक्खूनं पेसुञ्जे; भिक्खुतो सुत्वा भिक्खुना भिक्खुस्स उपसंहटपेसुञ्जे ति अत्थो ।

D. 7

३८-४३. द्वीहाकारेही^१ ति द्वीहि कारणेहि । पियकम्मस्स वा ति 5
“एवं अहं एतस्स पियो भविस्सामी” ति अत्तनो पियभावं पत्थयमानस्स वा । भेदाधिप्पायस्स वा ति “एवमयं एतेन सर्द्धि भिन्निस्सती” ति परस्स परेन भेदं इच्छन्तस्स वा । जातितो पी^२ ति आदि सब्बं पुरिमसिक्खापदे वुत्तनयमेव । इधा पि भिक्खुनि^३ आदि कत्वा सब्बे अनुपसम्पन्ना नाम ।

न पियकम्मस्स न भेदाधिप्पायस्सा ति एकं अक्कोसन्तं एकं च खमन्तं 10
दिस्वा “अहो निल्लज्जो, ईदिसं पि नाम भवन्तं पुन वत्तब्बं मज्झिस्सती” ति एवं केवलं पापगरहिताय भणन्तस्स अनापत्ति । सेसं उत्तानत्थमेव ।

तिसमुद्धानं-कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च समुद्घाति, 15
किरिया^४, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, ति वेदनं ति ।

R. 741

15

४. चतुर्थपाचित्तियं

४. पदमोधम्मसिक्खापदवर्णना

४४. चतुर्थसिक्खापदे - अप्पत्तिस्सा ति अप्पत्तिस्सवा । उपासका ति वुत्ते^१ वचनं^२ पि न सोतुकामा; अतादरा ति अत्थो । अप्पत्तिस्सया वा अनोचवुत्तिनो ति अत्थो । असभागवुत्तिका ति विसेभागजीविका, यथा भिक्खुसु वत्तितब्बं; एवं अप्पवत्तवुत्तिनो ति अत्थो ।

४५-४७. पदसो धम्मं वाचेय्या ति एकतो पदं पदं धम्मं वाचेय्य; 20
कोट्टासं कोट्टासं वाचेय्या ति अत्थो । यस्मा पन तं कोट्टासनामकं पदं चतु-
व्विधं होति, तस्मा तं दस्सेतुं “पदं अनुपदं अन्वक्खरं अनुव्यञ्जनं” ति पदभाजने^३ वुत्तं । तत्थ पदं ति एको गाथापादो अधिप्पेतो । अनुपदं ति दुतियपादो । अन्वक्खरं ति एकेकमक्खरं । अनुव्यञ्जनं ति पुरिमव्यञ्जनेन

१. द्वीहि आकारेहि-स्याः, रो० । २. वा-सी०, स्याः, रो० । ३. भिक्खुनो-रो० ।

४. किरियं-म० । एयमुपरि पि । ५-५. वुत्तवचनं-म०, रो० । ६. पदभाजनं-म०, रो० ।

सदिसं पच्छा व्यञ्जनं । यं किञ्चि^१ एकमक्खरं^२ अन्वक्खरं, अक्खरसमूहो अनुव्यञ्जनं, अक्खरानुव्यञ्जनसमूहो पदं । पठमं^३ पदं^३ पदमेव, दुतियं अनुपदं ति एवमेत्थ नानाकरणं वेदितव्वं ।

B. 8

- इदानीं पदं नाम एकतो पट्टपेत्वा एकतो ओसापेन्ती (२७.१७) ति
 5 गाथावद्धं धम्मं वाचेन्तो “मनोपुब्बङ्गमा धम्मा” ति एकमेकं पदं सामणेरेन
 सद्धि एकतो आरभित्वा एकतोयेव निट्ठापेति । एवं वाचेन्तस्स^४ पदगणनाय
 पाचित्तिया^५ वेदितव्वा । अनुपदं नाम पाटेक्कं पट्टपेत्वा एकतो ओसापेन्ती
 ति थेरेन “मनोपुब्बङ्गमा धम्मा” ति वुत्ते सामणेरो तं पदं अपापुणित्वा
 “मनोसेट्ठा मनोमया” ति दुतियं पदं एकतो भणति, इमे पाटेक्कं पट्टपेत्वा
 10 एकतो ओसापेन्ति नाम । एवं वाचेन्तस्सा पि अनुपदगणनाय पाचित्तिया^६ ।
 अन्वक्खरं नाम रूपं अनिच्चं ति वुच्चमानो रुं^७ ति ओपातेती ति “रूपं
 अनिच्चं ति भण सामणेरा” ति वुच्चमानो रुकारमत्तमेव एकतो वत्वा
 तिट्ठति । एवं वाचेन्तस्सा पि अन्वक्खरगणनाय पाचित्तिया । गाथावन्धे
 R. 742 पि च एसेव^८ नयो लब्धतियेव । अनुव्यञ्जनं नाम रूपं अनिच्चं ति वुच्चमानो
 15 वेदना अनिच्चा ति सट्ठं निच्छारेती ति “रूपं भिक्खवे अनिच्चं, वेदना अनिच्चा”
 ति इमं सुत्तं वाचयमानो थेरेन “रूपं अनिच्चं” ति वुच्चमानो सामणेरो सीय-
 पञ्चताय “वेदना अनिच्चा” ति इमं अनिच्चपदं थेरस्स “रूपं अनिच्च” ति
 एतेन अनिच्चपदेन सद्धि एकतो भणन्तो वाचं निच्छारेति । एवं वाचेन्तस्सा
 पि अनुव्यञ्जनगणनाय पाचित्तिया । अयं पनेत्थ सङ्खेपो — इमेसु पदादीसु
 20 यं यं एकतो भणति तेन तेन आपत्ति^९ आपब्बती ति ।

बुद्धभासितो ति सकलं विनयपिटकं अभिधम्मपिटकं धम्मपदं चरिया-
 पिटकं उदानं इतिवुत्तकं जातकं सुत्तनिपातो विमानवत्थु पेतवत्थु ब्रह्मजालादीनि
 च सुत्तानि । सायकभामितो ति चतुपरिसपरियापन्नेहि सावकेहि भासितो
 अनङ्गणसम्मादिट्ठि-अनुमानसुत्त-चुल्लवेदल्ल-महावेदल्लादिको^{१०} । इत्थिभासितो
 25 ति बाहिरपरिव्वाजकेहि भासितो सकलो परिव्वाजकवग्गो, बावरियस्स^{११}

१. ०था-म० । २. एक्केमक्खरं-स्या० । ३-३. पठमपदं-म० । ४. वाचेन्तस्सा
 पि-स्या० । ५. पाचित्तियो-रो० । एवमुपरि पि । ६. ह-स्या०, म० । ७. एस-म०, रो० ।
 ८. आपत्ति-रो० । ९. ०च्छे-स्या०, म० । १०. बावरियस्स-रो० ।

अन्तेवासिकानं सोऽसन्नं ब्राह्मणानं पुच्छा^१ति एवमादि । देवताभासितो
(२७.२३) ति देवताहि भासितो; सो देवतासंयुक्त-देवपुत्तसंयुक्त-मारसंयुक्त-
ब्रह्मसंयुक्त-सक्कसंयुक्तादिवसेन वेदितव्यो ।

अत्थूपसञ्चितो^१ ति अट्ठकथानिस्सितो । धम्मूपसञ्चितो^१ ति पालि-
निस्सितो; उभयेना पि विवट्ठपनिस्सितमेव वदति । किञ्चा पि ⁵
विवट्ठपनिस्सितं वदति, तिस्सो सङ्गीतियो आरुह्वधम्मंयेव पन
पदसो वाचेन्तस्स आपत्ति । विवट्ठपनिस्सिते पि नानाभासावसेन
गाथासिलोकबन्धादीहि अभिसङ्खते अनापत्ति । तिस्सो सङ्गीतियो
अनारुहे पि कुलुम्बसुत्तं राजोवादसुत्तं तिक्खिन्द्रियं^२ चतुपरिवट्ठं
नन्दोपनन्दं^३ ति ईदिसे आपत्तियेव । अमलालदमनं पि वुत्तं, महापच्च- ¹⁰
रियं पन पटिसिद्धं । मेण्डक-मिलिन्दपञ्हेसु थेरस्स सकपटिभाणे अनापत्ति,
यं रञ्जो सञ्जापनत्थं आहरित्वा वुत्तं, तत्थ आपत्ति । वर्णपिटक-
अङ्गुलिमालपिटक-रट्ठपालगणित-आळवकगज्जित-गुळ्हुम्मग्ग-गुळ्हुवेस्सन्तर-
गुळ्हुविनय-वेदल्लपिटकादीनि^३ पन अबुद्धवचनानियेवा ति वुत्तं । सीलूपदसो
नाम धम्मसेनापतिना वुत्तो ति वदन्ति, तस्मि आपत्तियेव । अञ्जानि पि ¹⁵
मगकथा-आरम्मणकथा-बुद्धिकरण्डकआणवत्थु-असुभकथादीनि^४ अत्थि, तेसु
सत्तात्तिसवोधिपक्खियधम्मा विभत्ता, धृतज्झपञ्हे पटिपदा विभत्ता; तस्मा
तेसु आपत्ती ति वुत्तं । महापच्चरियादीसु^५ पन सङ्गीति^६ अनारुहेसु^७
राजोवाद-तिक्खिन्द्रिय-चतुपरिवट्ठ-नन्दोपनन्द-कुलुम्बसुत्तेसुयेव^८ आपत्ती ति
वत्वा अवसेसेसु यं बुद्धवचनतो आहरित्वा वुत्तं, तदेव आपत्तिवत्थु होति, ²⁰
न इतरं ति अयमत्थो पटिगहितो ।

B. 9

R. 743

४८. एकतो उद्दिशापेन्तो ति अनुपसम्पन्नेन सद्धि एकतो उद्देसं
गण्हन्तो पि एकतो वदति अनापत्ती ति अत्थो ।

तत्रायं विनिच्छयो—उपसम्पन्नो च अनुपसम्पन्नो च निसीदित्वा
उद्दिशापेन्ति । आचरियो निसिन्नानं भणामी ति तेहि सद्धि एकतो वदति, ²⁵

१. ०संहितो-सो०, रो० । २-२. तिक्खिन्द्रियचतुपरिवत्तनन्दो-स्या० । ३. ०प्रासवक
(सो०, स्या०) गूळ्हु०-गूळ्हु०-गूळ्हु०-सी०; ०वेदल्ल-रो०; ०पिटकानि-म० । ४. बुद्धि-
स्या०; ०करदण्डक-रो०; ०कदण्डक-म० । ५. ०पचरि आदीसु-सी०, रो० । ६-६. महापच्चरि
आरुह्व-रो० । ७. ०चतुपरिवत्त-स्या० ।

आचरियस्स^१ आपत्ति । अनुपसम्पन्नेन सद्धिं गण्हन्तस्स अनापत्ति । द्वे
पि ठिता गण्हन्ति, एसेव नयो । दहरभिक्षु निसिन्नो, सामणेरो ठितो,
निसिन्नस्स भणामी ति भणतो अनापत्ति । सचे दहरो तिट्ठति, इतरो
निसीदति, ठितस्स भणामी ति भणतो पि अनापत्ति । सचे बहुलं^२

५ भिक्षुलं अन्तरे एको सामणेरो निसिन्नो होति, तस्मिं निसिन्ने पदसो धम्मं
वाचेन्तस्स आचरियस्स अचित्तकापत्ति । सचे सामणेरो उपचारं मुञ्चित्वा
ठितो वा निसिन्नो वा होति, येसं वाचेति, तेसु अपरियापन्नत्ता एकेन
दिसाभागेन पलायनकगन्धं^३ नाम^४ गण्हाती ति सङ्ख्खं गच्छति, तस्मा
अनापत्ति । एकतो सज्झायं करोन्तो पि अनुपसम्पन्नेन सद्धिं उप-

B. 10 10 सम्पन्नो एकतो सज्झायं करोन्तो तेन सद्धियेव भणति, अनापत्ति । अनुप-
सम्पन्नस्स सन्तिके उद्देसं गण्हन्तस्स पि तेन सद्धिं एकतो भणन्तस्स
अनापत्ति । अयं पि हि^५ एकतो सज्झायं करोतिच्चेव सङ्ख्खं गच्छति ।

येभ्य्येन पगुणं गन्धं^६ भणन्तं ओपातेती (२८.६)ति सचे एकगाथाय
एको पादो न आगच्छति, सेसं आगच्छति, अयं येभ्य्येन पगुणगन्धो नाम ।

R. 714 15 एतेन नयेन सुत्ते^७ पि वेदितव्यो । तं ओपातेन्तस्स^८ एवं भणाही^९ ति
एकतो पि भणन्तस्स अनापत्ति । ओसारन्तं ओपातेती ति सुत्तं उच्चारन्तं
परिसमज्झे परिसङ्कमान एवं वदेही ति तेन सद्धिं एकतो पि वदन्तस्स
अनापत्ति । यं पन महापच्चरियादोसु "मया सद्धिं मा वदा" ति वुत्तो यदि
वदति, "अनापत्ती" ति वुत्त, त महाअट्ठकथायं नत्थि, नत्थिभावोयेव
20 चस्स युत्तो । कस्मा ? किरियसमुद्धानत्ता । इतरथा हि किरियाकिरियं
भवेय्य । सेसं उत्तानत्थमेव ।

पदसोधम्मसमुद्धानं - वाचतो च वाचाचित्ततो च समुद्घाति, किरिया^{१०},
नोसज्जाविमोक्कं, अचित्तकं, पणत्तिवच्चं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१. अचरियस्स-सी०, रो० । २. बहुलं-म० । ३. गन्धं-रो०; पलायनगण्ड-स्या० ।

४. स्या० पोत्थके नत्थि । ५. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. गण्डं-स्या० । ७. युत्तो-सी० ।

८. ओपादेन्तस्स-रो० । ९. भणामी-रो० । १०. किरियं-म० ।

५. पञ्चमपाचित्तियं

५. सहसेयसिक्खापदवर्णना

४६. पञ्चमसिक्खापदे - मुट्टस्सती असम्पजाना (२८.१२) ति पुब्बभागे सतिसम्पजञ्जस्स अकरणवसेनेतं वुत्तं, भवङ्गोतिण्णकाले पन कुतो सतिसम्पजञ्जं^१ ! विक्कजमाना^२ ति विप्पलपमाना । काकच्छमाना ति नासाय काकसद्दं विय निरत्थकसद्दं मुञ्चमाना । उपासका ति पठमतं उट्ठितउपासका ।

5

५०. एतदवोचुं ति "भगवता आवुसो राहुल सिक्खापदं पञ्चत्तं" ति भिक्खु सिक्खापदगारवेनेव एतं अवोचुं । पकतिया पन ते भगवति च गारवेन आयस्मतो च राहुलस्स सिक्खाकामताय तस्सायस्मतो वसतट्ठानं आगतस्स चूळमञ्चकं वा अपस्सेनं वा यं अत्थि तं पञ्चापेत्वा^३ चीवरं वा उत्तरासङ्गं वा उस्सीसकरणत्थाय देन्ति । तत्रिदं तस्स आयस्मतो सिक्खा- 10 B. 11
कामताय - भिक्खु किर तं दूरतो व आगच्छन्तं दिस्वा^४ मुट्ठिसम्मज्जनिं^५ च कचवरच्छड्डुनकं च वहि खिपन्ति । अथञ्चेहि "आवुसो केनिदं पातितं" ति वुत्ते अञ्जे एवं वदन्ति - "भन्ते, राहुलो इमस्मि पदेसे सञ्चरि, तेन नु खो पातितं" ति । सो पनायस्मा "न मय्हं भन्ते इदं कम्मं" ति एक-
दिवसं पि अवत्वा तं पटिसामेत्वा भिक्खु खमापेत्वा गच्छति । वच्चकुटिया 15
सेय्यं कप्पेसी ति तं येव सिक्खाकामतं अनुब्रूहन्तो धम्मसेनापतिमहामोग्ग-
ल्लानआनन्दत्थेरादीनं सन्तिकं अगन्त्वा भगवतो वलज्जनकवच्चकुटिया^६ सेय्यं
कप्पेसि । सा किर कुटी कवाटवद्धा गन्धपरिभण्डकता समोसारितपुष्पदामा^७
चेत्तिपट्टानमिव तिट्ठति, अपरिभोगा अञ्जेसं ।

R. 745

५१-५२. उत्तरिदिरत्ततिरत्तं^८ ति भगवा सामणेराणं सङ्गहकरण- 20
त्थाय तिरत्तं परिहारं अदासि । न हि युत्तं कुलदारके पद्वाजेत्वा नानुग्ग-
हेतुं ति । सहसेय्यं ति एकतो सेय्यं । सेय्या ति कायप्पसारणसङ्घातं सयनं
पि वुच्चति, यस्मिं सेनासने सयन्ति, तं पि । तत्थ सेनासनं ताव दस्सेतुं
"सेय्या नाम सव्वच्छन्ना" ति आदि वुत्तं । कायप्पसारणं दस्सेतुं अनु-

१. ०जञ्जन्ति-म० । २. विक्कजमाना-स्या० । ३. पञ्चापेत्वा-म० । एवमुपरि पि ।

४. दिस्वान-स्या० । ५. ०सम्पुज्जनि-म०; ०सम्पुज्जनी-रो० । ६. वच्चकुटियं-म० ।

७. कुटियं-सी० । ८. समोसारित०-स्या०, म० । ९. उत्तरिदिरत्त०-सी०, स्या०, रो० ।

पसम्पन्ने निपन्ने भिक्खु निपज्जती” (३०.१३) ति आदि वुत्तं । तस्मा
अयमेत्य अत्यो — “सेनासनसङ्घातं सेय्यं पविसित्वा कायप्पसारणसङ्घातं
सेय्यं कप्पेय्य विदहेय्य सम्पादेय्या” ति । सव्वच्छन्ना ति आदिना पन तस्मा

5 छदनेहि अञ्जेन वा केनचि सव्वमेव पटिच्छन्नं, अयं सव्वच्छन्ना नाम सेय्या ।
अट्ठकथासु पन पाकटवोहारं गहेत्वा वाचुग्गतवसेन “सव्वच्छन्ना नाम पञ्चहि
छदनेहि छन्ना” ति वृत्तं^१ । किञ्चापि वुत्तं ? अथ खो दुस्सकुटियं वसन्तस्सा^२
पि न सक्का अनापत्ति कातुं, तस्मा यं किञ्चि पटिच्छादनसमत्थं इध छदनं
च परिच्छन्नं^३ च वेदितव्वं । पञ्चविधछदनेयेव हि गग्गहमाने पदरच्छन्ने

10 पि सहसेय्या न भवेय्य । यं^४ पन सेनासनं भूमितो पट्टाय याव छदनं आहव्व
पाकारेन वा अञ्जेन वा केनचि अन्तमसो वत्येना पि परिक्खित्तं, अयं
सव्वपरिच्छन्ना नाम सेय्या^५ । छदनं अनाहव्व सव्वन्तिमेन परियायेन दियट्ठ-
हृत्युब्बेधेन पाकारादिना परिक्खित्ता पि सव्वपरिच्छन्नायेवा ति कुरुन्दट्ठ-

B. 12

15 वा बहुतरं परिक्खित्तं, अप्पं अपरिक्खित्तं, अयं येभुर्येन छन्ना येभुर्येन
परिच्छन्ना नाम । इमिना हि लक्खणेन समन्नागतो सचे पि सत्तभूमको^६
पासादो एकूपचारो होति, सतगम्भ वा चतुस्सालं वा, एकसेय्या इच्चैव
सङ्ख्यं गच्छति । तं सन्धाय वुत्तं “चतुत्थे दिवसे अत्यङ्गते सुरिये^७ अनुप-
सम्पन्ने निपन्ने भिक्खु निपज्जति, आपत्ति पाचित्तिगरसा” ति आदि ।

R. 746

20 तत्थ च निपज्जनमत्तेनेव पाचित्तियं । सचे पन सम्बहुला सामणेरा,
एको भिक्खु, सामणेरागणनाय पाचित्तिया^८ । ते चे उट्ठायुट्ठाया निपज्जन्ति,
तेसं पयोगे पयोगे भिक्खुस्स आपत्ति । भिक्खुस्स उट्ठायुट्ठाया निपज्जने पन
भिक्खुस्सेव पयोगेन भिक्खुस्स आपत्ति । सचे^९ सम्बहुला भिक्खू एको साम-
णेरो^{१०} सव्वेसं आपत्ति^१ करोति, तस्स उट्ठायुट्ठाया निपज्जनेन पि भिक्खून्
25 आपत्तियेव । उभयेसं सम्बहुलभावे पि एसेव नयो ।

१. रो० पोत्यके नरिय । २. परिच्छदनञ्च-स्या०, रो० । ३. तस्मा यं-सी०, रो० ।
४. वेदितव्वा-स्या० । ५. भूमिको-स्या०, रो० । ६. सुरिये-म० । एवमुपरि पि ।
७. पाचित्तियो-रो० । ८. सचे पन-म० । ९. एको पि-स्या० । १०. आपत्ति-रो० ।
●स्यन्तस्या-म० ।

अपि चेत्थ एकावासादिकं पि चतुक्कं वेदितव्वं । यो हि एक्कस्मि
आवासे एकेनेव अनुपसम्पन्नेन सद्धिं तिरत्तं सहसेय्यं कप्पेति, तस्स^१ चतुत्थ-
दिवसतो पट्ठाय देवसिका^२ आपत्ति । यो पि एक्कस्मियेव आवासे नाना-
अनुपसम्पन्नेहि सद्धिं तिरत्तं सहसेय्यं कप्पेति, तस्सा^३ पि । यो पि नाना-
आवासेसु एकेनेव अनुपसम्पन्नेन सद्धिं तिरत्तं सहसेय्यं कप्पेति, तस्सा^३ पि ।^५
यो पि नानाआवासेसु नानाअनुपसम्पन्नेहि सद्धिं योजनसृतं पि गत्त्वा सह-
सेय्यं कप्पेति, तस्सा^३ पि चतुत्थदिवसतो पट्ठाय देवसिका आपत्ति ।

अयं च सहसेय्यापत्ति नाम “भिक्षुं ठपेत्वा अवसेसो अनुपसम्पन्नो
नामा” ति वचनतो तिरच्छानगतेना पि सद्धिं होति, तत्र तिरच्छानगतस्स
परिच्छेदो मेथुनधम्मापत्तिया वुत्तनयेनेव वेदितव्वो । तस्मा सचे पि गोधा-
विळारमङ्गुसादीसु^४ कोचि पविसित्वा भिक्खुनो वसनसेनासने एकूपचारद्वाने
सयति, सहसेय्या व होति ।^{१०}

यदि पन थम्भानं उपरिक्तपासादस्स उपरिमतलेन सद्धिं असम्ब-
न्धभित्तिकस्स^५ भित्तिया उपरिठितस्स^६ सुसिरतुलासीसस्स सुसिरेन^७
पविसित्वा तुलाय अब्भन्तरे सयित्वा तेनेव सुसिरेन निक्खमित्वा गच्छति,^{१५} R. 747
हेट्ठापासादे सयितभिक्खुस्स^८ अनापत्ति । सचे छदने छिद्दं होति, तेन
पविसित्वा अन्तोछदने वसित्वा तेनेव पक्कमति, नानूपचारे उपरिमतले
छदनव्भन्तरे सयितस्स आपत्ति, हेट्ठिमतले सयितस्स अनापत्ति । सचे अन्तो
पासादेनेव आरोहित्वा सब्बतलानि परिभुञ्जन्ति, एकूपचारानि होन्ति, तेसु
यत्थ कत्थचि सयितस्स आपत्ति ।^{२०}

सभासङ्घेपेन कते अड्डकुड्डके^९ सेनासने^{१०} सयितस्स वाळसङ्घाटादीसु
कपोतादयो पविसित्वा सयन्ति, आपत्तियेव । परिकखेपस्स वहिगते
निम्बकोसव्भन्तरे^{११} सयन्ति, अनापत्ति । परिमण्डलं वा चतुरस्सं वा
एकच्छदनाय गव्वमालाय सतगव्वं चे पि सेनासनं होति, तत्र चे एकेन
साधारणद्वारेन पविसित्वा विमुं पाकारेन अपरिच्छिन्नगव्वपचारे^{१२} सव्वगव्वे^{१३}

१. तस्सापि-स्या० । २. देवसिकं-रो० । ३. तस्स-म० । ४. विळारम-म०;
०मंगुसादिचतुष्पादादीसु-स्या० । ५. थम्भानं-स्या०, म० एवमुपरि पि । ६. उपरिठित-
गुसिरेन-रो०; उपरिठितगुसिर-म० । ७. सयितस्स भिक्खुस्स-स्या० । ८. मङ्गुलसेना-
म०, रो० । ९. निम्ब-म० । १०. अपरिच्छिन्न-पी०, स्या० ।

पविसन्ति, एकगव्भे पि अनुपसम्पन्ने निपन्ने सब्वगव्भेसु निपन्नानं आपत्ति । सचे सपमुखा^१ गव्भा होन्ति, पमुखस्स^२ उपरि अच्छन्नं उच्चवत्थुकं चे पि होति, पमुखे सयितो गव्भे सयितानं आपत्ति^३ न करोति । सचे पन गव्भच्छदनेनेव^४ सद्धि सम्बद्धच्छदनं होति, तत्र सयितो

५ सब्वेसं आपत्ति करोति । कस्मा ? सब्वच्छन्नत्ता सब्वपरिच्छन्नत्ता च, गव्भपरिक्खेपोयेव हिस्स परिक्खेपो ति । एतेनेव^५ हि नयेन अट्ठकथासु लोहपासादपरिक्खेपस्स चतूसु द्वारकोट्ठकेसु आपत्ति वुत्ता^६ ।

यं पन अन्धकट्ठकथायं “अपरिक्खित्ते पमुखे अनापत्ती ति भूमियं विना जगतिया पमुखं सन्धाय कठिनं” ति वुत्तं, तं अन्धकरट्ठे पाटेक्कं^७

१० सन्निवेसा^८ एकच्छदना गव्भपालियो सन्धाय वुत्तं । यं च तत्थ “भूमियं विना जगतिया” ति वुत्तं, तं नेव अट्ठकथासु अत्थि; न पालिया समेति । दसहत्थुब्बेधा पि हि जगति परिक्खेपसङ्गं च न गच्छति । तस्मा यं पि तत्थ दुतियसिक्खापदे जगतिया पमाणं वत्वा “एतं एकूपचारं पटिच्छन्नं नाम होती” ति वुत्तं, तं न गहेतब्बं । ये पि एकसालद्विसालतिसालचतुस्साल-

१५ सन्निवेसा महापासादा एकास्मि ओकासे पादे घोवित्वा पविट्ठेन सक्का होन्ति सव्वत्थ अनुपरिगन्तुं, तेसु पि सहस्रेय्यापत्तिया न मुच्चति । सचे तस्मिं तस्मिं ठाने उपचारं परिच्छिन्दित्वा कत्ता होन्ति, एकूपचारट्ठानेयेव आपत्ति ।

R. 743

B. 14

द्वीहि द्वारेहि युत्तस्स सुधाछदनमण्डपस्स मज्जे पाकारं करोन्ति,

२० एकेन द्वारेन पविसित्वा एकास्मि परिच्छेदे अनुपसम्पन्नो सयति, एकास्मि भिक्खु, अनापत्ति । पाकारे गोघादीनं पविसनमतं पि छिद्दं होति, एकास्मि च परिच्छेदे गोघा सयन्ति, अनापत्तियेव । न हि छिद्देन गेहं एकूपचारं नाम होति । सचे पाकारमज्जे छिन्दित्वा द्वारं योजेन्ति, एकूपचारत्ताय आपत्ति । तं द्वारं कवाटेन पिदहित्वा सयन्ति^९, आपत्तियेव । न हि द्वारपिदहनेन गेहं

२५ नानूपचारं नाम होति, द्वारं वा अद्वार । कवाटं हि संवरणविवरणेहि ययासुखं वल्लन्नतत्थाय^{१०} कत्तं, न वल्लन्नूपच्छेदनत्थाय । सचे पन तं द्वारं

१. सपमुखा-सी०, स्या० । २-२. पमुखं च०-सी०, स्या० । ३. आपत्ति-रो० । ४. गव्भच्छदने-सी०, रो० । ५-५. सी० पोषके तत्थि । ६-६. पाट्यसन्निवेसा-स्या०, म० । ७. सयन्ते-रो० । ८. पट०-म० । ९. एयमुपरि पि ।

पुन इदृकाहि पिदहन्ति, अद्वारं होति, पुरिमे नानूपचारभावेयेव तिद्वति । दीघपमुखं चेतियघरं होति । एकं कवाटं अन्तो, एकं वहि, द्विन्नं कवाटानं अन्तरे अनुपसम्पन्नो अन्तोचेतियघरे सयितस्स आपत्ति करोति, एकूपचारत्ता ।

तत्थ^१ यस्स "सिया अयं एकूपचारनानूपचारत्ता नाम उदोसित^२ 5
सिक्खापदे वुत्ता, इध पन 'सेय्या नाम सब्बच्छन्ना सब्बपरिच्छन्ना येभुय्येन छन्ना येभुय्येन परिच्छन्ना' ति एत्तकमेव वुत्तं, पिहितद्वारो च गम्भो सब्बपरिच्छन्नो व होति । तस्मा तत्थ अन्तो सयितेनेव सद्धि आपत्ति, वहि सयितेन अनापत्ती" ति । सो एवं वत्तब्बो - "अपिहितद्वारे पन कस्मा वहि सयितेन आपत्ती" ति ? पमुखस्स गम्भेन सद्धि सब्बच्छ- 10
न्नत्ता । "किं पन गम्भे पिहिते छदनं विद्वस्तं होती" ति ? न विद्वस्तं, गम्भेन सद्धि पमुखस्स सब्बपरिच्छन्नत्ता^३ न होति । "किं परिवखेपो विद्वस्तो" ति ? अद्धा वक्खति "न विद्वस्तो, कवाटेन उपचारो परिच्छन्नो" ति । एवं सुद्धरं^४ पि गत्वा पुन एकूपचारनानूपचारतयेव पच्चागमिस्सति ।

अपि च यदि व्यञ्जनमत्तेनेव^५ अत्थो सुविञ्जेय्यो सिया, सब्बच्छन्ना 15
ति वचनतो पञ्चन्नं अञ्जतरेन छदनेन छन्ना एव सेय्या सिया, न अञ्जेन । एवं च सति पदरच्छन्नादीसु अनापत्ति सिया । ततो यदत्थं सिक्खापदं पञ्जत्तं, स्वेव अत्थो परिहायेय्य । परिहायतु वा मा वा, कथं अवुत्तं गहे- R 749
तब्बं ति; को वा वदति "अवुत्तं गहेतब्बं" ति ? वुत्तं हेतं अनियतेसु -
"पटिच्छन्नं नाम आसनं कुड्डेन वा कवाटेन वा किलखेन वा साणिपाकारेन 20 B. 15
वा रुक्खेन वा थम्भेन वा कोट्टलिकाय^६ वा येन केनचि पटिच्छन्नं होती"
[पारा०-२८०] ति । तस्मा यथा तत्थ येन केनचि पटिच्छन्नं पटिच्छन्न-
मेव^७, एवमिधा पि^८ गहेतब्बं । तस्मा सेनासनं खुदकं वा होतु महत्तं वा
अञ्जेन सद्धि सम्बन्धं^९ वा असम्बन्धं^{१०} वा दीघं वा वट्टं वा चतुरस्सं वा
एकभूमकं^{११} वा अनेकभूमकं^{१२} वा, यं यं एकूपचारं सब्बत्थ येन केनचि पटि- 25

१. द्वारकवाटानं-स्या० । २. सय-म० । ३. पिदहिते-रो० । ४. परिच्छन्नत्ता-
स्या० । ५. कोट्टलिकाय-सी०; कोट्टलिकाय-पारा० वा० स० । ६. च-रो० । ७. पि तं-
स्या० । ८. संवदं-स्या०; सम्बद्धं-म० । ९. असंबद्धं-स्या०; असम्बद्धं-म० । १०. भूमिकं-
स्या० । ११. दूरं-म० । १२. मत्तेयेव-म० ।

च्छादनेन सव्वच्छन्ने सव्वपरिच्छन्ने येभुय्येन वा छन्ने येभुय्येन वा परिच्छन्ने सहमेय्यापत्ति होती ति ।

५३. उपड्डच्छन्ने उपड्डपरिच्छन्ने आपत्ति दुक्कटस्सा (३०.२१) ति एत्थ सव्वच्छन्ने उपड्डपरिच्छन्ने ति एवमादीसु पि महापचरिय दुक्कट-
 ५ मेवा ति वुत्त । महाअट्ठकयाय पन "सव्वच्छन्ने येभुय्येनपरिच्छन्ने पाचि-
 त्तिय, सव्वच्छन्ने उपड्डपरिच्छन्ने पाचित्तिय, येभुय्येनच्छन्ने उपड्डपरिच्छन्ने
 पाचित्तिय, सव्वपरिच्छन्ने^१ येभुय्येनच्छन्ने^२ पाचित्तिय, सव्वपरिच्छन्ने
 उपड्डच्छन्ने^३ पाचित्तिय, येभुय्येनपरिच्छन्ने उपड्डच्छन्ने^४ पाचित्तिय, पालिय
 वुत्तपाचित्तियेन सह^५ सत्त^६ पाचित्तियानी" ति वुत्त । "सव्वच्छन्ने चूळक-
 १० परिच्छन्ने^७ दुक्कट, येभुय्येनच्छन्ने चूळकपरिच्छन्ने दुक्कट, सव्वपरिच्छन्ने
 चूळकपरिच्छन्ने^८ दुक्कट, येभुय्येनपरिच्छन्ने चूळकच्छन्ने दुक्कट, पालिय
 दुक्कटेन सह पञ्च दुक्कटानी" ति वुत्त ।

R "50 15 "उपड्डच्छन्ने चूळकपरिच्छन्ने अनापत्ति, उपड्डपरिच्छन्ने चूळकच्छन्ने
 अनापत्ति, चूळकच्छन्ने चूळकपरिच्छन्ने अनापत्ति, सव्वच्छन्ने सव्वअपरि-
 च्छन्ने^९ ति च एत्थ सेनम्ममण्डपवण्ण^{१०} होती" ति वुत्त । इमिनापेत
 वेदितव्व - "यथा जगति परिक्वेपसह्मच्च न गच्छती^{११}" ति^{१२} । सेस
 उत्तानत्यमेव ।

एळकलोमसमुद्धान-कायतो च वायचित्ततो च समुद्धाति, किरिया^{१३},
 नोसञ्जाविमोक्ख, अचित्तक, पण्णत्तिवज्ज, कायकम्म, तिचित्त, तिवेदन ति ।

६. छट्टपाचित्तियं

६ द्वितीयसहस्रेण्यसिक्खापदउपणना

B 16 20

५५-५६. द्वितीयसहस्रेण्यसिक्खापदे-आवसथागारं ति आगन्तुकान
 वसनागार । पञ्चत्तं होती ति पुञ्जनामताय कत्वा ठपित होति । येन

१ म०, रो० पोषकेसु नरिय । २ सव्वच्छन्ने-रो० । ३ येभुय्येनपरिच्छन्ने-रो० ।
 ४ परिच्छन्ने-रो० । ५ सद्धि-म०, रो० । ६ सव्व-रो० । ७ पट्ठि-रो० ।
 ८ चूळकच्छन्ने-म० । ९ सव्वपरि-सी०, रो० । १० सेनासनं मण्डपवण्ण-रो० ।
 ११-१२ गच्छति स्या० । १३ किरिय-म० ।

सा इत्थी तेनुपसङ्कमी (३१.७) ति असुकास्मि नाम ठाने आवसथागारं पञ्जत्तं अत्थी ति मनुस्सानं सुत्वा उपसङ्कमि । गन्धगन्धिनी ति अगुरुकुङ्कुमादीनं गन्धानं गन्धो गन्धगन्धो, सो अस्सा अत्थी ति गन्धगन्धिनी^१ । साटकं निक्खिपित्वा ति अप्पेव नामस्स इमं पि विप्पकारं पस्सन्तस्स रागो उप्पजेय्या ति चिन्तेत्वा एवमकासि । ओक्खिपित्वा ति अधो खिपित्वा ।^५ अञ्चयो ति अपराधो । मं अञ्चगमा^३ ति मं अतिक्कम्म अभिभवित्वा पवत्तो । सेसं पठमसिक्खापदे वुत्तनयेनेव वेदित्त्वं । अयमेव हि विसेसो-पठमसिक्खापदे चतुत्यदिवसे आपत्ति इध पठमदिवसे पि । यक्खीपेत्तीहि दिस्समानकरूपाहि तिरच्छानगतित्थिया च मेथुनधम्मवत्थुभूताय^३ एव दुक्कटं । सेसाहि अनापत्ति । समुद्धानादीनि पठमसदिसानेवा^५ ति ।^{१०}

७. सत्तमपाचित्तियं

७. धम्मदेसनासिक्खापदवण्णना

६०-६५. सत्तमसिक्खापदे—घरणी ति घरसामिनी । निवेसनद्वारे ति निवेसनस्स महाद्वारे । घरसुण्हा ति तस्मिं घरे सुण्हा । आवसथद्वारे ति ओवरकद्वारे । विस्सट्ठेना ति सुनिगतेन सद्देन । विवटेना ति सुट्ठु पकासेन असंवुतेन । धम्मो देसेतब्बो ति अयं सरणसीलादिभेदो धम्मो कथेतब्बो । अञ्जातुं ति आजानितुं । विञ्जुना पुरिसविग्गहेना ति^{१५} विञ्जुना पुरिसेन, पुरिसविग्गहं गहेत्वा पि ठितेन न यक्खेन न पेतैन न तिरच्छानगतेन ।

६६. अनापत्ति विञ्जुना पुरिसविग्गहेना ति विञ्जुना पुरिसविग्गहेन सद्धिं ठिताय वहुं पि धम्मं देसेन्तस्स अनापत्ति । छप्पश्चवाचाही ति छहि पञ्चहि वाचाहि यो देसेत्ति, तस्सा पि अनापत्ति ।^{२०} तत्थ एको गाथापादो एका वाचा ति एवं सव्वत्थवाचापमाणं वेदित्त्वं । सचे अट्ठकथं^{२५} धम्मपदं जातकादिवत्थुं वा कथेतुकामो होति, छप्पश्चपदमत्तमेव^{२५} कथेतुं वट्ठति । पालिया सद्धिं कथेन्तेन एकं^{२०} पदं^{२०} पालितो^{२०} पञ्च अट्ठकयातो ति

R. 751

B. 17

१. ०ति-रो० । २. अञ्चगमा-स्या० । ३. मेथुनकम्म-रो० । ४. पठमसिक्खापद सदिसा-स्या० । ५-५. ०कयाधम्म-रो० । ६. छप्पद-सी०, रो० । ७-७. एकपद-म०, रो० । ८. पाञ्चितो-म०, रो० ।

एवं छप्पदानि अनतिक्कमित्वा^१ व कथेतब्बो । पदसोधम्मं वुत्तप्पभेदो हि इषा
 पि सव्वो धम्मो वुत्तोयेव^२ । तस्मिं देसेती (३७.२५) ति तस्मिं खणे देसेति ।
 सम्पदानत्थे^३ वा एतं भुम्मवचनं । तस्सा देसेती ति अत्थो । अञ्जस्स^४
 मातुगामस्सा^५ ति एकस्सा देसेत्वा पुन आगतागताय अञ्जस्सा पि देसेती
 ५ ति एवं एकासने निसिन्नो मातुगामसत्तसहस्सन्नं^६ पि देसेती ति अत्थो ।
 महापच्चरियट्ठकथायं* वुत्तं समं^७ निसिन्नानं^८ मातुगामानं “तुम्हाकं एके-
 किस्सा एकेकं गाथं देसेस्सामि^९, तं सुणाथा ति देसेति, अनापत्ति । पठं
 एकेकिस्सा एकेकं गाथं कथेस्सामी^{१०} ति आभोगं कत्वा जानापेत्वा कथेतुं
 वट्ठति, न पच्छा^{११} ति* । पञ्हं पुच्छति पञ्हं पुट्ठो कथेती ति मातुगामो
 १० “दीघनिकायो नाम भत्ते^{१२} किमत्थं दीपेती” ति पुच्छति । एवं पञ्हं
 पुट्ठो भिक्खु सव्वं चे पि दीघनिकायं कथेति, अनापत्ति । सेसमेत्थ
 उत्तानमेवा ति ।

पदसोधम्मसमुद्धानं — वाचतो च वाचाचित्ततो च समुद्घाति, किरिया-
 किरियं, नोसञ्जाविभोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, वचीकम्मं, तिचित्तं,
 १५ तिवेदनं ति ।

८. अट्ठमपाचित्तिर्यं

८. भूतारोचनसिक्खापदवण्णना

६७-७६. अट्ठमसिक्खापदे — वत्थुकथायं^१ ताव यं वत्तब्बं सिया, तं
 सव्वं चतुत्थपाराजिकवण्णनायं वुत्तनयमेव । अयमेव^२ हि विसेसो — तत्थ
 अभूतं आरोचेसुं, इव भूतं । भूतं पि^३ पुयुब्बना आरोचेसुं, न अरिया ।
 अरियानं हि पयुत्तवाचा नाम नत्थि, अत्तनो गुणे आरोचयमाने पन अञ्जे
 १० न पटिसेधेसुं, तथाउप्पन्ने च पच्चये सारिायसु, तथाउप्पन्नभावं अजानन्ता ।
 अथ खो ते भिक्खू भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं^४ ति आदिमिह पन
 ये उत्तरिमनुस्सधम्मस्स वण्ण भासिसु, ते आरोचेसुं ति वेदितव्वं । “कच्चि

१. अनतिक्कमित्वा-म० । २. सामिघत्थे स्या० । ३-३. अञ्जस्सा मातुगामया-
 सो०, रो०; अविधः-म० । ४. मातुगामसत्तस्सा-स्या०; मातुगामसत्तस्स-सो० । ५-५. सत्ति-
 सिन्नानं-स्या० । ६. देसेमि-स्या० । ७. कथिस्सामी-स्या० । ८-८. स्या० पोत्थके नत्थि ।
 ९. रो० पोत्थके नत्थि । *३. सो० पोत्थके नत्थि । १०. कथायं-स्या० । ११. अत्थं-
 स्या० । १२. पि अभुत्तं पि-सो० । १३. येव-स्या, म० ।

पन वो भिक्खवे भूतं" (४०.५)ति पुच्छते^१ पन सब्बे पि "भूतं भगवा" ति पटिजानिषु । अरियानं पि हि अब्भन्तरे भूतो उत्तरिमनुस्सघम्मो ति । अथ भगवा अरियिमिस्सकत्ता "मोघपुरिसा" ति अवत्वा "कथं हि नाम तुम्हे भिक्खवे" ति वत्वा "उदरस्स कारणा" ति आदिमाह । तत्थ यस्मा अरिया अब्बेसं सुत्वा "अय्यो किर, भन्ते, सीतापन्नो" ति आदिना नयेन पसन्नेहि^२ 5 मनुस्सेहि पुच्छियमाना अप्पञ्चते सिक्खापदे अनादीनवदस्सिनो सुद्धचित्ततायं अत्तनो च परेसं च विसेसाधिगमं पटिजानिषु । एवं पटिजानन्तेहि च तैहि यं अब्बे उदरस्स कारणा उत्तरिमनुस्सघम्मस्स वर्णं भासित्वा पिण्डपातं उप्पादेसुं, तं सुद्धचित्तताय सादियन्तेहि पि उदरस्स कारणा उत्तरिमनुस्स-घम्मस्स वर्णो भासितो विय होति । तस्मा सब्बसंज्ञाहिकेनेव नयेन "कथं 10 हि नाम तुम्हे, भिक्खवे, उदरस्स कारणा गिहीनं अब्बमब्बस्स^३ उत्तरि-मनुस्सघम्मस्स वर्णं भासिस्सथा" ति आह । सेसं चतुत्यपारोजिकवत्थु-सदिसमेवा^४ ति^५ । सिक्खापदविभङ्गे पि केवलं तत्थ पाराजिकं चैव थुल्ल-च्चयं च इध भूतत्ता पाचित्तियं चैव दुक्कटं च अयं विसेसो । सेसं वुत्तनयमेव । 15

७७. "उपसम्पन्नेस्स भूतं आरोचेती" ति उत्तरिमनुस्सघम्ममेव सन्धाय वुत्तं । परिनिव्वानकाले हि अन्तरा वा अतिकङ्कियमानेन उपसम्पन्नस्सं भूतं आरोचेतुं वट्टति । सुतपरियत्तिसीलगुणं पन अनुपसम्पन्नस्सा पि आरोचेतुं वट्टति । आदिकम्मिकस्स अनापत्ति । "उम्मत्तकस्सा" ति इदं पन इध नं वुत्तं । कस्मा^६ दिट्ठिसम्पन्नानं उम्मादंस्स वा चित्तवखेपस्स वा अभावा 20 ति । महापच्चरियं पि हि विचारितं "भानलाभी पन परिहीने भाने उम्मत्तको भवेय्य, तस्सा^७ पि भूतारोचनप्पच्चया^८ अनापत्ति न वत्तव्वा, भूतस्सेव अभावतो" ति । सेसं उत्तानमेव ।

भूतारोचनं नामेतं पुब्बे अबुत्तेहि तीहि समुट्ठानेहि समुट्ठाति-कायतो वाचतो कायवाचतो चा ति । किरिया, नोसब्बाविमोक्खं, अचित्तकं, 25 R. 753 पण्णत्तिवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, कुसलाव्याकतचित्तेहि द्विचित्तं, सुल्ल-मज्झत्तवेदनाहि द्विवेदनं ति ।

१. पुच्छि, ते-स्या०, रो० । २. अब्बमब्बं-म० । ३-३. ०सरियमेव-म०, रो०

४. तस्सा-म० । ५. ०रोचनपच्चया-स्या०, म० ।

९. नवमपाचित्तियं

९. दुद्रुहल्लारोचनसिक्खापदवर्णना

७८-८१. नवमसिक्खापदे - दुद्रुहल्ल नाम आपत्ति चत्तारि च पारा-

जिकानि तेरस च सङ्घादिसेसा (५१.२)ति इमिस्सा पालिया "पाराजिकानि
दुद्रुहल्लसदृश्यदस्सनत्यं वुत्तानि, सङ्घादिसेसं पन इधाधिप्येतं" ति अट्ठकयासु
वुत्तं । तत्रायं विचारणा - सचे पाराजिकं धम्मं^१ आरोचेन्तस्स पाचित्तियं

- ५ न भवेय्य, यथा समाने पि भिक्खु-भिक्खुनीनं उपसम्पन्नसद्दे यत्थ भिक्खुतो
अनधिप्येता होति, तत्थ भिक्खुं ठपेत्वा अवसेसो अनुपसम्पन्नो ति वुच्चति;
एवमिध समाने पि पाराजिकसङ्घादिसेसानं दुद्रुहल्लसद्दे यदि पाराजिकं अनधि-
प्येतं, "दुद्रुहल्ल नाम आपत्ति तेरस सङ्घादिसेसा" ति एतदेव वत्तव्वं
सिया । तत्थ भवेय्य "यो पाराजिकं आपन्नो, सो भिक्खुभावतो चुतो,
१० तस्मा तस्स आपत्ति आरोचेन्तो दुक्कटं आपज्जती" ति । एवं सति अक्को-
सन्तो पि दुक्कटं आपज्जेय्य, पाचित्तियमेव च आपज्जती^२ ति^३ । वुत्तं हेतं -
"असुद्धो होति पुग्गलो अज्जतरं पाराजिकं धम्मं अज्जापन्नो, तं चे असुद्ध-
दिट्ठि^४ समानो ओकासं कारापेत्वा अक्कोसाधिप्पायो वदति, आपत्ति ओमस-
वादस्सा" [पारा०-२५०] ति । एवं पालिया विचारियमानाय^५ पाराजिकं
१५ आरोचेन्तस्सा पि पाचित्तियमेव दिस्सति । किञ्चा पि दिस्सति, अय खो
सव्वअट्ठकयासु वुत्तत्ता अट्ठकथाचरिया व एत्थ पमाणं, न अज्जा विचा-
रणा । पुब्बे पि च आवोचुम्ह - "बुद्धेन धम्मो विनयो च वुत्तो, यो तस्स
पुत्तेहि तयेव आतो" [स०पा०१-५] ति आदि । अट्ठकथाचरिया हि
बुद्धस्स अधिप्पायं जानन्ति ।

- २० इमिना पि चेतं परियायेन वेदितव्वं । अज्जत्र भिक्खु सम्मुतिया
ति हि वुत्तं । भिक्खुसम्मुतिया^६ च आरोचनं आर्याति संवरत्थाय पुन
तथारूपं आपत्ति अनापज्जनत्थाय भगवता अनुज्जातं, न च^७ तस्स
भिक्खुनो अवण्णमत्तप्पकासनत्थाय, न^८ सासने वास्स पत्तिट्ठानिसेध-

R. 754

१. स्या०, म० पोत्थकेषु नत्थि । २-२. आपज्जति-म०, रो० । ३. सुद्धदिट्ठि-स्या० ।

४. विचारयमानाय-स्या० । ५. ०सम्मतिया-स्या० । एवमुपरि पि । ६. म०, रो०
पोत्थकेषु नत्थि । ७. न च-स्या०; म० पोत्थके नत्थि । ८. चस्स-म०; तस्स-स्या० ।

नत्थाय, न च पाराजिकं आपन्नस्स पुन तथारूपाय आपत्तिया अना-
पब्बनेन भिक्खुभावो नाम अत्थि । तस्मा “पाराजिकानि दुट्ठसद्वत्य-
दस्सनत्थं वुत्तानि, सङ्घादिसेसं पन इधाधिप्पेतं” ति यं अट्ठकथासु वुत्तं, तं
सुवुत्तमेव^१ ।

अत्थि भिक्खुसम्मुत्ति आपत्तिपरियन्ता (५१.६)ति आदीसु पन या 5 B. 20
अयं भिक्खुसम्मुत्ति वुत्ता, सा न कत्थचि आगता, इध वुत्तत्तायेव पन
अभिण्हापत्तिकं भिक्खुं दिस्वा एवमेसं^२ परेसु हिरोत्तप्पेना पि आयति संवरं
आपजिस्सती ति तस्स भिक्खुनो हितेसिताय तिकखत्तुं अपलोकेत्वा सङ्घेन
कातब्बा ति वेदितब्बा^३ ।

८२. अदुट्ठल्लं आपत्ति आरोचेति आपत्ति दुक्कटस्सा ति पञ्च पि 10
आपत्तिकखन्वे आरोचेन्तस्स दुक्कटं । महापच्चरियं पन पाराजिकं आरो-
चेन्तस्सा^४ पि दुक्कटमेव वुत्तं । अनुपसम्पन्नस्स दुट्ठल्लं वा अदुट्ठल्लं वा
अज्झाचारं ति एत्थ आदितो पञ्च सिक्खापदानि दुट्ठल्लो नाम अज्झाचारो,
सेसानि अदुट्ठल्लो^५ । सुक्कविसट्ठि-कायसंसग्ग-दुट्ठल्ल-अत्तकामा पनस्स अज्झा-
चारो^६ नामा ति वुत्तं । 15

८३. वत्थुं आरोचेती ति “अयं सुक्कविसट्ठि आपन्नो, दुट्ठल्लं आपन्नो,
अत्तकामं आपन्नो” कायसंसग्गं आपन्नो ति एवं वदन्तस्स अनापत्ति ।
आपत्ति आरोचेती ति^७ “अयं पाराजिकं आपन्नो, सङ्घादिसेसं शुल्लच्चयं”
पाचित्तियं पाटिदेसनीयं दुक्कटं दुग्भासितं आपन्नो” ति वदति अनापत्ति ।
“अयं असुचि मोचेत्वा सङ्घादिसेसं आपन्नो” ति आदिना पन नयेन 20
वत्थुना सद्धि आपत्ति घटेत्वा आरोचेन्तस्सेव आपत्ति । सेसमेत्थ
उत्तानमेव ।

तिसमुद्धानं — कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च
समुद्धाति, किरिया, सज्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं,
वचोक्कम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति । 25

१. सुवुत्तं-स्या० । २. एयं च एस-रो०; एवमेव-स्या० । ३. ०ति-म० ।

४. अदुट्ठल्लानि-रो० । ५. दुग्भाचारो-रो० । ६. ति एत्थ-म० । ७. ०भापन्नो- स्या० ।

१. नवमपाचित्तियं

१. दुट्ठुल्लारोचनसिक्खापदवण्णना

- ७८-८१. नवमसिक्खापदे - दुट्ठुल्ला नाम आपत्ति चत्तारि च पाराजिकानि तेरस च सङ्घादिसेसा (५१.२)ति इमिस्सा पालिया "पाराजिकानि दुट्ठुल्लसद्वत्यदस्सनत्थ वुत्तानि, सङ्घादिसेस पन इघाधिप्पेतं" ति अट्ठक्यामु वुत्तं । तत्रायं विचारणा - सचे पाराजिक घम्म' आरोचेन्तस्स पाचित्तियं
- ५ न भवेय्य, यथा समाने पि भिक्खु-भिक्खुणो न उपसम्पन्नसद्दे यत्थ भिक्खुणो अनधिप्पेता होति, तत्थ भिक्खुं ठपेत्वा अवसेमो अनुपसम्पन्नो ति वुत्ति, एवमिध समाने पि पाराजिकमङ्घादिसेसान दुट्ठुल्लसद्दे यदि पाराजिक अनधिप्पेत, "दुट्ठुल्ला नाम आपत्ति तेरस सङ्घादिसेसा" ति एतदेव वत्तन्न सिया । तत्थ भवेय्य "यो पाराजिक आपन्नो, सो भिक्खुभावतो चुतो,
- १० तस्मा तस्स आपत्ति आरोचेन्तो दुक्कट आपज्जती" ति । एव सति अक्खो सन्तो पि दुक्कट आपब्बेय्य, पाचित्तियमेव च आपज्जती' ति' । वुत्त हेत - "अमुद्धो होति पुग्गलो अज्जतर पाराजिक घम्म अज्जापन्नो, त चे अमुद्ध-दिट्ठि' समानो ओकास कारापेत्वा अक्खोसाधिप्पायो वदति, आपत्ति ओमस-वादस्सा" [पारा०-२५०] ति । एव पालिया विचारियमानाय' पाराजिक
- १५ आरोचेन्तस्सा पि पाचित्तियमेव दिस्सति । किञ्चा पि दिस्सति, अय खो सब्बअट्ठक्यासु वुत्तत्ता अट्ठक्याचरिया व एत्थ पमाण, न अज्जा विचारणा । पुब्बे पि च आवोचुम्ह - "बुद्धेन घम्मो विनयो च वुत्तो, यो तस्स पुत्तेहि तयेव जातो" [स०पा०१-५] ति आदि । अट्ठक्याचरिया हि बुद्धस्स अधिप्पाय जानन्ति ।

- २० इमिना पि चेत परियायेन वेदितव्वं । अज्जत्र भिक्खु सम्मुत्तिया ति हि वुत्त । भिक्खुसम्मुत्तिया' च आरोचन आपत्ति सवरत्थाय पुन तथारूप आपत्ति अनापब्बनत्थाय भगवता अनुज्जात, न च' तस्स भिक्खुणो अवण्णमत्तप्पकासनत्थाय, न' सासने वास्स पत्तिट्ठानिसेव-

३ ७५४

१. स्या०, म० पोत्थकेषु नस्ति । २-२. आपज्जति-म०, रो० । ३. बुद्धदिट्ठि-स्या० ।

४. विचारयमानाय-स्या० । ५. सम्मत्तिया-स्या० । एवमुपरि पि । ६. म०, रो० पोत्थकेषु नस्ति । ७. न च-स्या०, म० पोत्थके नस्ति । ८. वस्स-म०, तस्स-स्या० ।

नत्थाय, न च पाराजिकं आपन्नस्स पुन तथारूपाय आपत्तिया अना-
पब्बनेन भिक्खुभावो नाम अत्थि । तस्मा “पाराजिकानि दुट्ठसद्वत्थ-
दस्सनत्थं वुत्तानि, सङ्घादिसेसं पन इधाधिप्पेतं” ति यं अट्ठकथासु वुत्तं, तं
सुवुत्तमेव^१ ।

अत्थि भिक्खुसम्मृति आपत्तिपरियन्ता (५१.६)ति आदीसु पन या 5 B. 20
अयं भिक्खुसम्मृति वुत्ता, सा न कत्थचि आगता, इघ वुत्तत्तायेव पन
अभिण्हापत्तिकं भिक्खुं दिस्वा एवमेसं^२ परेसु हिरोत्तप्पेना पि आर्याति संवरं
आपब्बिस्सती ति तस्स भिक्खुनो हितेसिताय तिकखत्तुं अपलोकेत्वा सङ्घेन
कातब्बा ति वेदितब्बा^३ ।

८२. अदुट्ठं आपत्ति आरोचेति आपत्ति दुक्कटस्सा ति पञ्च पि 10
आपत्तिकखन्धे आरोचेन्तस्स दुक्कटं । महापच्चरियं पन पाराजिकं आरो-
चेन्तस्सा^४ पि दुक्कटमेव वुत्तं । अनुपसम्पन्नस्स दुट्ठं वा अदुट्ठं वा
अज्झाचारं ति एत्थ आदितो पञ्च सिक्खापदानि दुट्ठो नाम अज्झाचारो,
सेसानि अदुट्ठो^५ । सुक्कविसट्ठि-कायसंसग्ग-दुट्ठ-अत्तकामा पनस्स अज्झा-
चारो^६ नामा ति वुत्तं । 15

८३. वत्थुं आरोचेती ति “अयं सुक्कविसट्ठि आपन्नो, दुट्ठं आपन्नो,
अत्तकामं आपन्नो” कायसंसग्गं आपन्नो ति एवं वदन्तस्स अनापत्ति ।
आपत्ति आरोचेती ति^७ “अयं पाराजिकं आपन्नो, सङ्घादिसेसं थुल्लच्चयं^८
पाचित्तियं पाटिदेसनीयं दुक्कटं दुब्भासितं आपन्नो” ति वदति अनापत्ति ।
“अयं असुचि मोचेत्वा सङ्घादिसेसं आपन्नो” ति आदिना पन नयेन 20
वत्थुना सद्धि आपत्ति घटेत्वा आरोचेन्तस्सेव आपत्ति । सेसमेत्थ
उत्तानमेव ।

तिसमुद्धानं — कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च
समुद्धाति, किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्मं,
वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति । 25

१. सुवुत्तं-स्या० । २. एयं च एत-रो०; एवमेव-स्या० । ३. ०ति-म० ।

४. अदुट्ठानि-रो० । ५. दुज्झाचारो-रो० । ६. ति एत्थ-म० । ७. ०आपन्नो- स्या० ।

१०. दसमपाचिस्तियं

१०. पथवीखणनसिक्खापदवण्णना

८४-८६. दसमसिक्खापदे - जाता च पथवी^१ अजाता च पथवी
 (५३.११) ति इमेहि पदेहि जातपथावि च अजातपथावि च दस्सेति ।
 अप्पपासाणादीसु अप्पा^२ पासाणा एत्था ति अप्पपासाणा ति एवमत्थो
 दट्ठव्वो । तत्थ मुट्ठिप्पमाणतो उपरि पासाणा^३ ति^४ वेदितव्वा^५, मुट्ठिप्पमाणा
 ५ सक्खरा । कठला^६ ति कपालखण्डनि । मरुम्या ति कटसक्खरा^७ । वालिका
 ति वालुकायेव । येभ्य्येन पंसू^८ ति तीसु कोट्टासेसु द्वे कोट्टासा पंसु, एको
 पासाणादीसु अञ्जतरो^९ । अदड्ढा पी ति उद्धन-पत्तपचन-कुम्भकारावापा-
 दिवसेन तथा तथा अदड्ढा । सा पन विसुं नत्थि, सुद्धपंसु आदीसु अञ्ज-
 तरा व वेदितव्वा । येभ्य्येन सक्खरा ति बहुतरा सक्खरा । हत्थि-
 १० कुच्छिय किर एकपच्छिपूर^{१०} आहरापेत्वा दोणियं धोवित्वा पथविया
 येभ्य्येन सक्खरभावं^{११} अत्वा सयं भिक्खू पोक्खर्राण खणिसु^{१२} । यानि पन
 मज्जे “अप्पपंसु अप्पमत्तिका” ति द्वे पदानि, तानि येभ्य्येन पासाणादि-
 पञ्चकमेव पविसन्ति तेसयेव हि द्विन्नं पभेददस्सनमेतं । सयं खणति आपत्ति
 पाचिस्तियस्सा ति यत्थ पहारे पहारे पाचिस्तियं वेदितव्वं । सकिं आणत्तो
 १५ बहुकं पि खणत्तो ति सचे पि सकलदिवसं खणति, आणापकस्स एकञ्जेव^{१३}
 पाचिस्तियं । सचे पन कुसीतो होति, पुनप्पुन आणापेत्तव्वो । तं आणापेत्वा
 खणापेत्तस्स वाचाय वाचाय पाचिस्तियं । अयं ताव पालिवण्णना ।

अयं पन पालिमुत्तकविनिच्छयो - “पोक्खर्राण खणा” ति वदति,
 वट्ठति । खतायेव हि पोक्खरणी नाम होति, तस्मा अयं कप्पियवोहारो ।
 २० एसेव^{१४} नयो “वार्पि तळाकं आवाटं खणा” ति आदीसु पि । “इमं ओकासं
 खण, इमस्मि ओकासे पोक्खर्राण खणा” ति वत्तुं पन न वट्ठति । “कन्दं
 खण, मूलं खणा” ति अनियामेत्वा वत्तुं वट्ठति । “इम वल्लि खण, इमस्मि

१. पठवो-सो० स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. अप्प-सो० । ३. पासाणो-स्या० ।
 ४. सो०, स्या०, रो० पोत्थयेसु नत्थि । ५. वेदितव्वो-स्या० । ६. कयला-स्या०, म० ।
 ७. पाकटो-स्या० । ८. पंसुवा-म० । ९. अञ्जतरकोट्टासो-रो० । १०. एकं-रो० ।
 ११. सक्खरा-रो० । १२. खणिसु-सो० । एवमुपरि पि । १३. एवमेव-स्या०, म० ।
 १४. एव-म०, रो० ।

ओकासे कन्दं वा मूलं वा खणा" ति वत्तुं न वट्टति । पोक्खरणिं सोधे-
न्तेहि यो कुटेहि उस्सिञ्चितुं सक्का होति तनुककद्दमो, तं अपनेतुं वट्टति,
बहलं न वट्टति । आतपेन सुखुक्कद्दमो फलति, तत्र यो हेट्ठा पथविया
असम्बद्धो, तमेव अपनेतुं वट्टति । उदकेन गतट्टाने उदकपप्पटको नाम
होति, वातप्पहारेन चलति, तं अपनेतुं वट्टति ।

5

R. 756

B. 22

पोक्खरणी आदीनं तटं भिञ्जित्वा उदकसामन्ता पतति, सचे
ओमकचातुमासं ओवट्ठं^१, छिन्दितुं वा भिन्दितुं वा वट्टति, चातुमासतो
उद्धं न वट्टति । सचे पन उदकेयेव पतति, देवे अतिरेकचातुमासं ओवट्ठे पि
उदकेयेव उदकस्स पतितत्ता वट्टति । पासाणपिट्ठियं सोण्डिं खणन्ति, सचे
तत्थ पठममेव सुखुमरजं पतति, तं चे देवेन ओवट्ठं होति, चातुमासच्चयेन
अकप्पियपथवीसङ्ख्यं गच्छति । उदके परियादिन्ने^२ सोण्डि सोधेन्तेहि तं^३
विकोपेतुं न वट्टति । सचे पठममेव उदकेन पूरति^४, पच्छा रजं पतति,
तं विकोपेतुं वट्टति । तत्थ हि देवे वस्सन्ते पि उदकेयेव उदकं पतती ति^५ ।
पिट्ठिपासाणे^६ सुखुमरजं होति, देवे^७ फुसायन्ते अल्लीयति^८, तं पि चातु-
मासच्चयेन विकोपेतुं न वट्टति । सचे^९ पन अकटपव्वभारे^{१०} वम्मिको^{११}
उट्ठितो होति, यथासुखं विकोपेतुं वट्टति । सचे अब्भोकासे उट्ठहति, ओमक-
चातुमासं ओवट्ठोयेव वट्टति । रुक्खादीसु आरुळ्हउपचिकामत्तिकायः पि
एसेव नयो । गण्डुप्पादगूथमूसिककुक्कुरगोकण्टकादीसु^{१२} पि एसेव नयो^{१३} ।

10

15

गोकण्टको नाम गावीनं खुरच्छिन्नकद्दमो सुच्चति । सचे पन
हेट्ठिमत्तलेन भूमिसम्बन्धो^{१४} होति, एकदिवसं पि न वट्टति । कसितट्टाने पि^{१५}
नङ्गलच्छिन्नमत्तिकापिण्डं^{१६} गण्हन्तस्स एसेव नयो । पुराणसेनासनं होति^{१७}
अच्छदरं वा विनट्ठच्छदरं वा, अतिरेकचातुमासं ओवट्ठं जातपथवीसङ्ख्यमेव
गच्छति । ततो अवसेसं छदनिट्ठिकं^{१८} वा गोपानसीआदिकं^{१९} उपकरणं वा^{२०}
“इट्ठकं गण्हामि गोपानसि भित्तिपादं पदरत्थरणं पासाणत्यम्भं गण्हामो”

20

१. बहलो-रो० । २. ओवट्ठ रो०; ओवट्ठ-स्या० । एवमुपरि पि । ३. दिण्णे-म० ।
४. रो० पोत्थके नरिय । ५. पूरति-रो० । ६. पासाणेषु-स्या० । ७. तं देवे-स्या० ।
८. अस्सियति-स्या०, रो० । ९-१० अ वत्तपव्वभारे-स्या०, म० । १०. पुत्तिपुक्कर० म० ।
११. सम्बद्धो-स्या० । १२. छिन्नं मत्तिका-स्या० । १३. निट्ठिकं-स्या०, म० ।
१४. गोपानसी-रो० । १५. वा गण्हन्ते-रो० ।

ति सञ्जाय गणितुं वट्टति । तेन सद्धि मत्तिका पतति, अनापत्ति ।
भित्तिमत्तिकं गणहन्तस्स पन आपत्ति । सचे या या अतिन्ता तं तं
गण्हाति, अनापत्ति ।

R. 757

अन्तोगेहे मत्तिकापुञ्जो होति, तस्मि एकदिवसं ओवट्टे गेहं छादेन्ति,
5 सचे सञ्जो तित्तो चातुमासच्चयेन जातपथवीयेव । अयस्स उपरिभागोयेव
तित्तो, अन्तो अतिन्तो, यत्तकं तित्तं तं कप्पियकारकेहि कप्पियवोहारेन
अपनामेत्वा सेसं यथासुखं वल्लजेतुं वट्टति । उदकेन तेमेत्वा एकावद्वायेव
हि जातपथवी होति, न इतरा ति ।

B. 23

अम्भोकासे मत्तिकापाकारो होति, अतिरेकचातुमासं^१ चे ओवट्टे'
10 जातपथवीसङ्ख्यं गच्छति । तत्थ लग्गपंसुं पन अल्लहत्थेन छुपित्वा गहेतुं
वट्टति । सचे इट्ठकपाकारो होति, येभ्येन कठलट्ठाने तिट्ठति, यथासुखं
विकोपेतुं वट्टति । अम्भोकासे ठितमण्डपत्यम्भं इतो चितो च सञ्चालेत्वा
पर्याव विकोपेत्तेन गहेतुं न वट्टति, उज्जुकमेव उद्धरितुं वट्टति । अञ्जं पि
सुखखखं वा सुखखाणुकं वा गणहन्तस्स एसेव नयो । नवकम्मत्थं थम्मं^२
15 वा^३ पासाणं वा खखं वा दण्डकेहि उच्चालेत्वा पवट्टेन्ता गच्छन्ति, तत्थ
पथवी भिज्जति, सचे सुद्धचित्ता पवट्टेन्ति, अनापत्ति । अथ पन तेन
अपदेसेन पर्याव भिन्दतुकामायेव होन्ति, आपत्ति । साखादीनि कट्टन्तानं
पि पथवियं दारुणि फालेन्तानं पि एसेव नयो ।

पथवियं अट्टिसूचिकण्टकादीसु पि यं किञ्चि आकोटेतुं वा पवेसेतुं
20 वा न-वट्टति । पस्सावचाराय वेगेन पर्याव भिन्दिस्सामी ति एवं पस्सावं
पि कातुं न वट्टति, करोन्तस्स भिज्जति, आपत्ति । विसमभूमिं समं करि-
स्सामी ति सम्मञ्जनिया^४ धंसितुं पि^५ न वट्टति, वत्तसीसेनेव हि सम्मज्जि-
तव्यं । केचिकत्तरयट्ठिया भूमिं कोट्टेन्ति, पादञ्जुट्ठकेन विलिखन्ति, "चङ्क-
मितट्ठानं दस्सेस्सामा" ति पुनप्पुनं भूमिं भिन्दन्ता चङ्कमन्ति, सत्वं न
25 वट्टति । विरियस्स^६ सम्पग्गहत्थं^७ पन समणघम्मं करोन्तेन सुद्धचित्तेन
चङ्कमितुं वट्टति, करोन्तस्स^८ भिज्जति अनापत्ति^९, "हत्थं धोविस्सामा"

१-१. •मासच्चयेन धोवट्टे-ये०; •ओवट्टे-स्या० । २-२. स्या०, म० पोत्थकेसु नस्ति ।

३. सम्पुञ्जनिया-ये०, म० । ४. ये० पोत्थके नस्ति । ५-५. विरियसम्प०-म०; विरियसम्प०-
ये० । ६-६. म०, ये० पोत्थकेसु नस्ति ।

ति पथवियं घंसन्ति, न वट्टति । अघंसन्तेन पन अल्लहत्थं पथवियं ठपेत्वा R. 758
रजं गहेतुं वट्टति । केचि कण्डुकच्छुआदीहि आवाधिका छिन्नतटादीसु
अङ्गपच्चङ्गानि घंसन्ति न वट्टति ।

८७. खणति वा खणापेति वा (५३.२४) ति अन्तमसो पादङ्गुलकेन
पि सम्मज्जनीसलाकाय पि सयं वा खणति, अञ्जेन वा खणापेति । भिन्दति 5
वा भेदापेति* वा ति अन्तमसो उदकं पि छड्ढेन्तो सयं वा भिन्दति, अञ्जेन
वा भिन्दापेति । दहति वा दहापेति वा ति अन्तमसो पत्तं पि पचन्तो सयं
वा दहति, अञ्जेन वा दहापेति । यत्तकेसु ठानेसु अग्गि देति वा दापेति
वा तत्तकानि पाचित्तियानि । पत्तं पचन्तेन पि हि पुब्बे पक्कट्टानेयेव हि^१
पचित्तव्वो । अदङ्काय पथविया अग्गि ठपेत्तुं न वट्टति । पत्तपचनकपालस्स 10
पन उपरि अग्गि ठपेत्तुं वट्टति । दारुणं उपरि ठपेति, सो अग्गि तानि
दहन्तो गत्वा पथाव दहति, न वट्टति । इट्ठककपालादीसु^२ पि एसेव नयो ।

तत्रा पि हि इट्ठकादीनयेव उपरि ठपेत्तुं वट्टति । कस्मा ? तेसमनु-
पादानत्ता । न हि तानि अग्गिस्स उपादानसङ्ख्यं गच्छन्ति । सुक्खखाणुसुक्ख-
रुक्खादीसु पि अग्गि दातुं न वट्टति । सचे पन पथाव अप्पत्तमेव निब्बा- 15
पेत्वा गमिस्सामी ति देति, वट्टति । पच्छ निब्बापेत्तुं न सक्कोति, अविशयत्ता
अनापत्ति । तिणुक्कं गहेत्वा गच्छन्तो हत्थे डङ्गह्माने भूमियं पातेति,
अनापत्ति । पतितट्टानेयेव उपादानं दत्वा अग्गि कातुं वट्टती ति महापच-
रियं वुत्तं । दङ्गुपथविया च यत्तकं ठानं उसुमाय अनुगतं, सब्बं वikoपेत्तुं
वट्टती ति तत्येव वुत्तं । यो पन अजाननको भिक्खु अरणिस्सहितेन^३ अग्गि 20
निब्बत्तेत्वा हत्थेन उक्खिपित्वा “किं करोमी” ति वदति, “जालेही” ति
वत्तव्वो, “हत्थो डङ्गह्मी” ति वदति, “यथा न डङ्गह्मि तथा करोही” ति
वत्तव्वो । “भूमियं पातेही” ति पन न वत्तव्वो । सचे हत्थे डङ्गह्माने पातेति
“पथाव डङ्गिस्सामी”, ति अपातितत्ता अनापत्ति । पतितट्टाने पन अग्गि
कातुं वट्टती ति कुणन्दियं वुत्तं । 25

८८. अनापत्ति इमं जाना^४ ति आदीसु “इमस्स थम्मस्स आवाटं
जान, महामत्तिकं जान, थुसमत्तिकं जान, महामत्तिकं देहि, थुसमत्तिकं

१. स्या०, म० पोत्यकेसु नरिथ । २. इट्ठकपालादीसु-स्या० । ३. अरणो-म० ।

४. जानाही-सी०, रो० । ५. भिन्दापेति-सी०, स्या०, रो० ।

देहि, मत्तिकं आहर, पंसुं आहर, मत्तिकाय अत्यो, पंसुना अत्यो, इमस्स थम्मस्स आवाटं कप्पियं करोहि, इमं मत्तिकं कप्पियं करोहि, इमं पंसु कप्पियं करोही” ति एवं अत्यो वेदितव्वो ।

असञ्चिच्चा (५४७)ति पासाणरुक्खादीनि वा पवट्टेन्तस्स कत्तरदण्डेन
 5 वा आहच्च आहच्च गच्छन्तस्स पथवी भिज्जति, सा “तेन भिन्दिस्सामी” ति एवं
 सञ्चिच्च अभिन्नत्ता असञ्चिच्च भिन्ना नाम होति । इति असञ्चिच्च भिन्दन्तस्स
 अनापत्ति । असत्तिया ति अञ्जविहितो केनचि सद्धि किञ्चि कथेन्तो पादङ्गु-
 टुकेन वा कत्तरयट्ठिया वा पथावि विलिखन्तो तिट्ठति, एवं असत्तिया
 विलिखन्तस्स वा भिन्दन्तस्स वा अनापत्ति । अजानन्तस्सा ति अन्तोगेहे
 10 ओवट्ठं छन्नं पथावि “अकप्पियपथवी” ति न जानाति, “कप्पियपथवी” ति
 सञ्जाय विकोपेति, “खणामि भिन्दामि दहामी” ति वा न जानाति, केवलं
 सङ्गोपनत्थाय खनित्तादीनि वा ठपेति, दग्धमानहत्यो वा अग्गि पातेति,
 एवं अजानन्तस्स अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव ।

तिसमुट्ठानं — कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च
 15 समुट्ठाति । किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं,
 वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

समत्तो यण्णनाकमेन मुसायादवग्गो पठो ।

२. भूतगामवग्गो

११. एकादसमपाचित्तियं

१. भूतगामसिक्खापदवण्णना

८९. सेनासनवग्गस्स पठमसिक्खापदे—अनादियन्तो ति तस्सा वचनं
 अगण्हन्तो । दारकस्स वाहुं आकोट्टेमी’ ति उक्खित्त फरसुं निग्गहेतुं
 असक्कोन्तो मनुस्सानं चक्खुविसयातीते’ महाराजसन्तिका’ लद्धे रुक्खट्टक-
 10 दिव्वविमाने निपन्नस्स दारकस्स वाहुं थनमूलेयेव छिन्दि । न खो मेवं
 पतिरुपं’ ति आदिमिह् अयं सङ्खेपवण्णना — हिमवन्ते किर पक्खादिवसेसु

१. आकोट्टेसी-स्या० । २. विसयातिक्खन्ते-स्या० । ३. चातुम्महाराज-स्या० ।
 ४. पनेरं-स्या० । ५. पटि-स्या०, रो० ।

देवतासन्निपातो होति, तत्थ रुक्खधम्मं पुच्छन्ति — “त्वं रुक्खधम्मं ठिता न ठिता” ति ? रुक्खधम्मो नाम रुक्खे छिज्जमाने रुक्खदेवताय मनोपदोसस्स अकरणं । तत्थ या देवता रुक्खधम्मो अट्ठिता होति, सा देवतासन्निपातं पविसितुं न लभति । इति सा देवता इमं च रुक्खधम्मो^१ अट्ठानपच्चयं आदीनवं अद्दस, भगवतो च सम्मुखा सुतधम्मदेसनानुसारेन^२ तथागतस्स 5 छद्दन्तादिकाले पुब्बचरितं अनुस्सरि । तेनस्सा एतदहोसि — “न खो मेत्तं पतिरूपं...पे०...वोरोपेय्यं” ति । यन्नूनाहं भगवतो एतमत्थं आरोचेय्यं (५४.१६) ति इदं पनस्सा “अयं भिक्खु सपित्तिको पुत्तो, अट्ठा भगवा इमं^३ इमस्स^४ अज्झाचारं सुत्वा मरियादं वन्विस्सति, सिक्खापदं पञ्चापेस्सति” इति पटिसञ्चिकखन्तिया अहोसि । सच्चज्ज त्वं देवते ति सच्चे अब्ब त्वं 10 देवते । पसवेय्यासी ति जनेय्यासि उप्पादेय्यासि । एवं च पन वत्वा भगवा तं देवतं सञ्जापेन्तो—

R. 760

“यो वे उप्पतितं कोधं, रथं भन्तं व धारये^५ ।

B. 26

तमहं सारथिब्रूमि, रस्मिग्गाहो इतरो जनो” ति ॥

[खु०नि०१-३८]

इमं गायमभासि । गाथापरियोसाने सा देवता सोतापत्तिफले पत्ति- 15 ट्ठासि । पुन भगवा सम्पत्तपरिसाय धम्मं देसेन्तो—

“यो वे^६ उप्पतितं विनेति कोधं,

विसटं^७ सप्पविसं व ओसवेहि ।

सो भिक्खु जहाति ओरपारं,

उरगो जिण्णमिवत्तचं^८ पुराणं” ति ॥

20

[खु०नि०१-२६६]

इमं गायमभासि । तत्र पठमगाथा धम्मपदे सज्जहं आरुळ्हा, दुतिया पुत्तनिपाते, वत्थुं पन विनये ति । अथ भगवा धम्मं देसेन्तोयेव तस्सा देवताय वसनट्ठानं आवज्जेन्तो^९ पतिरूपं ठानं दिस्वा “गच्छ, देवते, अमु-

१. एतदे धम्मो-सी० । २. सुतपुब्बधम्मदेसनानु-स्या०, म० । ३-३. इमस्स इमं-स्या० । ४. धारये-सी०, रो०, म० । ५. विसटं-रो० । ६. ०मिव तच्च-सी०, स्या०, रो० । ७. वत्थुं-रो० । ८. आवज्जेन्तो-न० । ९. म० पोत्यके नस्ति ।

कस्मि^१ ओकासे खखो विवित्तो, तस्मि उपगच्छा” ति आह । सो किर खखो न आळविरट्ठे^२, जेतवनस्स अन्तोपरिक्खेपे^३, यस्स^४ देवपुत्तस्स परिग्गहो अहोसि, सो चुतो; तस्मा “विवित्तो” ति^५ वुत्तो । ततो पट्ठाय च पन सा देवता सम्मासम्बुद्धतो लद्धपरिहारा बुद्धुपट्ठायिका अहोसि ।

R. 761

- 5 यदा देवतासमागमो होति, तदा महेसकखदेवतासु आगच्छन्तीसु अञ्जा अप्येसकखा देवता याव महासमुद्दचक्कवाळपव्वता ताव पटिक्कमन्ति । अयं पन अत्तनो^६ वसनट्ठाने निसीदित्वा व घम्मं सुणाति । यं पि पठमयामे भिक्खू पञ्च^७ पुच्छन्ति, मज्झिमयामे देवता, तं सब्बं तत्थेव निसीदित्वा सुणाति । चत्तारो च^८ महाराजानो पि भगवतो उपट्ठानं आगन्त्वा गच्छन्ता
- 10 तं देवतं दिस्वा व गच्छन्ति ।

६०. भूतगामपातव्यताया (५५.१५)ति एत्थ भवन्ति अहुवन्ति^१ चा^२ ति भूता; जायन्ति वड्डन्ति जाता वड्डिता चा ति अत्थो । गामो ति रात्ति; भूतानं गामो ति भूतगामो; भूता एव वा गामो भूतगामो; पतिट्ठितहरित-
तिणखखादीनमेतं^३ अधिवचनं । पातव्यस्स भावो पातव्यता; छेदनभेदना-
15 दीहि यथाखचि परिभुञ्जितव्वता ति अत्थो । तस्सा भूतगामपातव्यताय; निमित्तत्थे भुम्मवचनं, भूतगामपातव्यताहेतु, भूतगामस्स छेदनादिपच्चा पाचित्तियं ति अत्थो ।

B. 27

६१. इदानीं तं भूतगामं विभजित्वा दस्सेन्तो भूतगामो नाम पञ्च वीजजातानी ति आदिमाह । तत्थ भूतगामो नामा ति भूतगामं उद्धरित्वा
20 यस्मि सति भूतगामो होति, तं दस्सेतुं “पञ्च वीजजातानी” ति आदिमार्हा ति अट्ठकयासु वुत्तं । एवं सन्ते पि “यानि वा पनञ्जानि पि अत्थि मूले जायन्ती” ति आदीनि न समेन्ति । न हि मूलवीजादीनि मूलादीसु जायन्ति, मूलादीसु जायमानानि पन तानि वीजानि^४, तस्मा एवमेत्थ वण्णना वेदितव्वा — भूतगामो नामा ति विभजितव्वपदं । पञ्चा ति तस्स
25 विभागपरिच्छेदो । वीजजातानी ति परिच्छिन्नधम्मनिदस्सनं । तस्सत्थो- वीजेहि जातानी” ति^५ वीजजातानि; खखादीनं एतं अधिवचनं । अपरो

१. समुवस्मि-म० । २. आळरी०-स्या०, म०, रो० । ३-३. च्खेवरस-रो० । ४. वतमा-रो० । ५. म०, स्या० पोपकेसु नत्थि । ६-६. अट्ठकया-म०; आहुवन्ति-स्या० । ७. दस्सतान-मेत-रो० । ८. माहा-म०, रो० । ९. वीजवतानि-म० । १०-१०. जातानि-म०, रो० ।

नयो - बीजानि च तानि जातानि^१ च पसूतानि^२ निब्वत्तपणमूलानी ति बीजजातानि । एतेन अल्लवालिकादीसु ठपितानं निब्वत्तपणमूलानं सिङ्गि-वेरादीनं सङ्गहो कतो होति ।

इदानीं येहि बीजेहि जातत्ता रुक्खादीनि बीजजातानी ति वुत्तानि, तानि दस्सेन्तो “मूलबीजं” ति आदिमाह । तेसं उद्देशो पाकटो एव ।^५ निद्देशे यानि वा पनञ्जानि पि अत्थि मूले जायन्ति मूले सञ्जायन्ती (५५.१६) ति एत्थ बीजतो निब्वत्तेन^३ बीजं^४ दस्सितं; तस्मा एवमेत्थ अत्थो दट्ठब्बो, यानि वा पनञ्जानि पि अत्थि आलुव-कसेरु-कमलुप्पल-पुण्डरीक-कुवलय-कन्दपाटलिमूलादिभेद^५ मूले गच्छवल्लिरुक्खादीनि जायन्ति सञ्जायन्ति, तानि यम्हि मूले जायन्ति चेव सञ्जायन्ति च तं च, पालियं वुत्तं^६ १० हलिद्वादि^७ च सब्बं पि एतं मूलबीजं नाम । एसं नयो खन्धबीजादीसु । येवापनकखन्धबीजेसु^८ पनेत्य अम्वाटक-इन्दसाल-नुही-पाळिभद्-कणिकारा-दीनि^९ खन्धबीजानि, अमूलक-वल्लिचतुरस्सवल्लि-कणवीरादीनि^{१०} फळुबी-जानि^{११} नाम^{१२}, मकचि-सुमन-जयसुमनादीनि अग्वबीजानि, अम्ब-जम्बु-पनसट्ठिआदीनि बीजबीजानी ति दट्ठब्बानि ।

R 762

15

६२. इदानीं यं वुत्तं “भूतगामपातव्यताय पाचित्तियं” ति तत्थ सञ्जावसेन आपत्तानापत्तिभेदं पातव्यताभेदं च दस्सेन्तो बीजे बीजसञ्जी ति आदिमाह । तत्थ यथा “सालीनं चे पि ओदनं^{१२} भुञ्जती” [म०नि०१-५१] ति आदीसु सालितण्डुलानं ओदनो “सालीनं ओदनो” ति वुच्चति, एवं बीजतो सम्भूतो भूतगामो “बीजं” ति वुत्तो ति वेदितव्वो ।^{२०} यं पन “बीजगामभूतगामसमारम्भा पटिविरतो” [दी०नि०१-७] ति आदीसु वुत्तं भूतगामपरिमोचनं कत्वा ठपितं बीजं, तं दुक्कटवत्थु । अथ वा यदेतं “भूतगामो नामा” ति सिक्खापदविभङ्गस्स^{१३} आदिपदं, तेन सिद्धि

B 28

१. विजातानि-म० । २. बीजातानि पसूतानि-रो०; पसूतानि-स्या० । ३-३. निब्वत्तन-बीजं-स्या० । ४. ०कण्ड८-स्या०; ०कमलुः-रो०; ०कुन्द०-म० । ५-५. वुत्तहलिद्वादि-रो० । ६. एसेव-म० । ७. ये वा पन बीजेसु-स्या०; ये वा पन खन्धबीजेसु-रो० । ८. ०फणि-कारा०-स्या० । ९. अमूलवलि०-म०; अम्बितपल्ली०वल्लोक्खवेरादीनि-स्या० । १०. फळु०-सी०, स्या० । ११. स्या०, म० पोत्थकेसु नत्थि । १२. निण्डपातं-ना० सं० । १३. सिक्खा-पदे विभ८-रो० ।

योजेत्वा य वीज भूतगामो नाम होति, तस्मि वीजे वीजसञ्जो
सत्यकादीनि गहेत्वा सय वा छिन्दति अञ्जेन वा छेदापेति, पासाणादीनि
गहेत्वा सय वा भिन्दति अञ्जेन वा भेदापेति, अग्नि उपसहरित्वा सय वा
पचति अञ्जेन वा पचापेति, आपत्ति पाचित्तियस्सा ति एवमेत्य अयो
5 वेदितव्यो । यथास्त पन गहेत्वा भूतगामविनिम्मुत्तस्म^१ वीजस्स छिन्दना
दिभेदाय पातव्यताय पाचित्तिय न वत्तव्व ।

अय हेत्य विनिच्छयकथा - भूतगाम विकोपेन्तस्स पाचित्तिय
भूतगामपरिमोचित पञ्चविध पि वीजगाम विकोपेन्तस्स दुक्कट । वीजगाम
भूतगामो नामेस अत्थि उदकट्टो, अत्थि थलट्टो । तत्थ उदकट्टो
10 सासपमत्तिका^२ तिलवीजकादिभेदा^३ सपणिका^४ अपणिका^५ च सव्वा
सेवालजाति अन्तमसो उदकपप्पटक उपादाय "भूतगामो" ति वेदितव्यो ।
उदकपप्पटको नाम उपरि थट्टो फस्सवण्णो, हेट्टा मुटु नीलवण्णो होति ।
तत्थ यस्स सेवालस्स मूल ओरोहित्वा^६ पयविय पतिट्ठित, तस्स पयवी^७
ठान । यो उदके सञ्चरति, तस्स उदक । पयविय पतिट्ठित यत्थ कत्थवि
15 विकोपेन्तस्स वा^८ उद्धरित्वा वा ठानन्तर सङ्कामेन्तस्स पाचित्तिय । उदके
सञ्चरन्त विकोपेन्तस्स पाचित्तिय । हत्थेहि पन इतो चितो च वियूहित्वा
नहायितुं वट्ठति, सकल हि-उदक तस्स ठान । तस्मा न सो एत्तावना
ठानन्तर सङ्कामितो होति । उदकतो पन उदकेन विना सञ्चिच्च उक्खिपितु
न वट्ठति, उदकेन सद्धि उक्खिपित्वा पुन उदके पक्खिपितुं वट्ठति ।
20 परिस्सावनन्तरेण निक्खमति, कप्पिय कारापेत्वा व उदकं परिभुञ्जितव्व ।
उप्पलपट्टमिनीआदीनि^९ जलजवह्नितिणानि उदकतो उद्धरन्तस्स वा तत्थेव
विकोपेन्तस्स वा पाचित्तिय । परेहि उप्पाटितानि विकोपेन्तस्स दुक्कट ।
तानि हि वीजगामे सङ्गह गच्छन्ति । तिलवीजकसासपमत्तिकसेवालो^{१०} पि
तुदकतो उद्धटो^{११} अमिलातो अग्वीजसङ्गह गच्छति । महापच्चरियादीसु
25 "अनन्तकतिलवीजकउदकपप्पटकादीनि दुक्कटवत्थुकानी" ति वुत्त, तत्थ

१. ०विनिमुत्तस्स-स्या०, म० । २-२. ०मत्तिकतिल०-रो० । ३ ०च-स्या०;
सपत्तिका सो०, रो० । ४ अपत्तिका-सो०, रो० । ५. ओरोहित्वा-म० । ६-६ पठवोट्ट
रो० । ७ स्या०, म पोत्थेसु नत्थि । ८ विकोपेन्तस्स-स्या०, म० । ९ न्हायितु-म ।
एवमुपरि पि । १०. उप्पमिनी -स्या०, म० । ११. ०मत्तव०-स्या०, म० । १२. उद्धटो-म० ।

कारणं न दिस्सति । अन्धकट्टकथायं “सम्पुण्णभूतगामो न होति, तस्मा दुक्कटं” ति वुत्तं, तं पि न समेत्ति, भूतगामे हि पाचित्तियं, वीजगामे दुक्कटं वुत्तं । असम्पुण्णभूतगामो नाम ततियो कोट्टासो नेव पालियं न अट्टकथासु आगतो । अपि च तं वीजगामसङ्गहं गच्छिस्सती ति, तं पि न युत्तं, अभूतगाममूलत्ता तादिसस्स वीजगामस्सा^१ ति । अपि च^२ ५
“गत्क-लट्ठकेसु गरुके ठातब्बं” ति एतं विनयलक्खण ।

थलट्ठे—छिन्नरुक्सानं अवसिट्ठो हरितखाणु नाम होति । तत्थ ककुध-करञ्ज-पियङ्गु-पनसादीनं खाणु उद्धं वड्ढति, सो भूतगामेन सङ्गहितो । तालनाळिकेरादीनं^३ खाणु उद्धं न वड्ढति, सो वीजगामेन सङ्गहितो । कदलिया पन अफलिताय खाणु भूतगामेन सङ्गहितो, फलिताय वीज- १० गामेन । कदली पन फलिता याव नीलपण्णी,^४ ताव भूतगामेनेव सङ्गहिता, तथा फलितो वेळु । यदा पन अगगतो पट्टाय सुस्सति, तदा वीजगामेन सङ्गहं गच्छति । कतरवीजगामेन ? फळुवीजगामेन । किं ततो निव्वत्तति ? न किञ्चि । यदि हि निव्वत्तेय्य, भूतगामेन^५ सङ्गहं गच्छेय्य । इन्दसालादि-रुक्खे छिन्दित्वा रासिं करोन्ति, किञ्चा पि रासिकतदण्डकेहि रतनप्पमाणा १५ पि साखा निक्खमन्ति, वीजगामेनेव सङ्गहं गच्छन्ति । तत्थ^६ मण्डपत्थाय वा वत्तिअत्थाय वा वल्लि आरोपनत्थाय^७ वा भूमियं निखणन्ति^८, मूलेसु चैव पण्णेषु च निग्गतेसु पुन^९ भूतगामसङ्गहं गच्छन्ति । मूलमत्तेसु पन पण्णमत्तेसु वा निग्गतेसु वीजगामेन सङ्गहिता एव ।

यानि कानिचि वीजानि पथविय वा उदकेन सिञ्चित्वा ठपितानि, २० कपालादीसु वा अल्लपंसु पक्खिपित्वा निक्खित्तानि होन्ति, सब्बानि मूलमत्ते पण्णमत्ते वा निग्गते पि वीजानियेव । सचे पि मूलानि च उपरि अङ्कुरो च निग्गच्छति, याव अङ्कुरो हरितो न होति, ताव वीजानियेव । मुग्गा-दीनं पन पण्णेषु उट्ठितेषु वीहिआदीनं वा अङ्कुरे हरिते नीलपण्णवण्णे जाते भूतगामसङ्गहं गच्छन्ति । तालट्ठीनं पठमं सुकरदाठा विय मूलं २५

१-१. लक्ष एतं-म० । २. वीजस्सा-स्या० । ३. ताळ०-रोः; नालि०-सी० ।

४. ०पण्णा-स्या०, म० । ५. भूतगामेनेव-म० । ६. सीः, स्या०, रो० पोथकेसु नष्टि ।

७. आरोपणत्थाय- सी० । ८. भूमि-रो० । ९. निखनन्ति-सी० । १०. पन-सी०, रो० ।

B. 30

निगच्छति । निगते पि याव उपरि पत्तवट्टि न निगच्छति, ताव वीजगामो येव । नाळिकेरस्स तच्चं भिन्दित्वा दन्तसूचि^१ विय अङ्कुरो निगच्छति, याव मिंगसिङ्गसदिसा नीलपत्तवट्टि^२ न होति, ताव वीजगामो-
येव । मूले अनिगते पि तादिसाय पत्तवट्टिया जाताय अमूलकभूतगामे
5 सङ्गहं गच्छति ।

R. 765

अम्बट्टिआदीनि वीहिआदीहि विनिच्छिनितव्वानि । वन्दाका^३ वा अञ्जा वा या काचि रुक्खे जायित्वा रुक्खं ओत्थरति, रुक्खो व^४ तस्सा ठानं, तं विकोपेन्तस्स वा ततो उद्धरन्तस्स वा पाचित्तियं । एका अमूलिका लता होति, अङ्गुलिवेठको विय वनप्पगुम्बदण्डके वेठेति, तस्सा पि अयमेव
10 विनिच्छयो । गेहमुखपाकारवेदिकाचेतियादीसु नीलवण्णो सेवालो होति, याव द्वे तीणि पत्तानि न सञ्जायन्ति ताव अग्गवीजसङ्गहं गच्छति । पत्तेसु जातेसु पाचित्तियवत्थु । तस्मा तादिसेसु ठानेसु सुधालेपं पि दातुं न वट्टति । अनुपसम्भन्नेन लिच्छस्स उपरि स्नेहलेपो दातुं वट्टति । सचे निदाघसमये सुक्खसेवालो^५ तिट्ठति, तं सम्मच्चनो^६ आदीहि घंसित्वा अपनेतुं
15 वट्टति । पानीयघटादीनं वहि सेवालो दुक्कटवत्थु, अन्तो अब्बोहारिको । दन्तकट्टपूवादीसु कण्णकं पि अब्बोहारिकमेव । वुत्तं हेतं—“सचे गेरुक्-परिकम्मकता भित्ति कण्णकिता होति, चोळकं तेमेत्वा पीळेत्वा पमज्जितव्वा” ति ।

पासाणजाति-पासाणददु-सेवालसेलेय्यकादीनि^७ अहरितवण्णानि
20 अपत्तकानि^८ च दुक्कटवत्थुकानि । अहिच्छत्तकं याव मकुलं^९ होति, ताव दुक्कटवत्थु । पुप्फितकालतो पट्टाय अब्बोहारिकं । अल्लरुक्खतो पन अहिच्छत्तकं गण्हन्तो रुक्खत्तचं विकोपेति, तस्मा तत्थ पाचित्तियं । रुक्ख-पप्पटिकायं^{१०} पि एसेव नयो । या पन इन्दसाल-ककुधादीनं पप्पटिका रुक्खतो मुच्चित्वा तिट्ठति, तं गण्हन्तस्स अनापत्ति । नीयासं^{११} पि रुक्खतो मुच्चित्वा^{१२}
25 ठितं सुक्खरुक्खे वा लग्गं गण्हितुं वट्टति । अल्लरुक्खतो न वट्टति । साखायं^{१३}

१. दण्डसूचि-स्या० । २. वट्टी-सी०, रो० । ३. वण्टका-स्या०; वन्दाका-रो० ।
४. येव-स्या० । ५. सेवालो-रो० । ६. सम्मुञ्जनी०-म०, रो० । ७. पत्तानि-सी०,
रो० । ८. मकुलं-म० । ९. छत्तकं-रो० । १०. कायं-स्या०; पपटिकाय-सी०, रो० ।
एवमुपरि पि । ११. निपासं-म०; निपासं-स्या० । १२. वा-रो० । १३. साखाय-
स्या०, म० ।

पि एसेव नयो । रुक्खं चालेत्वा पण्डुपलासं वा परिणतकणिकारादिपुष्पं^१
वा पातेन्तस्स पाचित्तियमेव । हत्थकुक्कुच्चेन मुदुकेसु इन्दसाल-नुहीखन्धा-
दीसु^२ वा तत्थजातक-तालपण्णादीसु वा अक्खरं छिन्दन्तस्सा पि एसेव नयो ।

सामणेराणं पुष्पं ओचिनन्तानं साखं ओनामेत्वा^३ दातुं वट्टति । तेहि
पन पुष्पेहि पानीयं न वासेतब्बं । पानीयवासत्थिकेन सामणेरां उक्खिपित्वा 5
ओचिनापेतब्बानि । फलसाखा पि अत्तना खादितुकामेन न ओनामेतब्बा^४ ।
सामणेरां उक्खिपित्वा फलं गाहापेतब्बं^५ । यं किञ्चि गच्छं वा लतं वा
उप्पाटेन्तेहि सामणेरेहि सर्द्धि गहेत्वा आकट्ठितुं न वट्टति । तेसं पन उस्साह-
जननत्थं अनाकट्ठन्तेन^६ कट्ठुनाकारं दस्सेन्तेन विय अगगे गहेतुं वट्टति ।
येसं रुक्खानं साखा रुहति, तेसं साखं मक्खिकावीजनादीनां^७ अत्थाय कप्पियं 10
अकारापेत्वा गहितं तचे वा पत्ते वा अन्तमसो नखेन पि विलिखन्तस्स^८
दुक्कटं । अल्लसिङ्गिवेरादीसु पि एसेव नयो । सचे पन कप्पियं कारापेत्वा
सीतले पदेसे ठपितस्स मूलं सज्जायति, उपरिभागे छिन्दितुं वट्टति । सचे
अङ्कुरो जायति, हेट्ठाभागे छिन्दितुं वट्टति । मूले च नीलङ्कुरे च जाते^९
न वट्टति । 15

B. 31

R. 766

छिन्दति वा छेदापेति वा (५६.५) ति अन्तमसो सम्मज्जनोसलाकाय^{१०}
पि तिणानि छिन्दिस्सामी ति भूमि सम्मज्जन्तो सयं वा छिन्दति, अञ्जेन वा
छेदापेति । भिन्दति वा भेदापेति वा ति अन्तमसो चङ्कमन्तो पि छिन्ननकं
छिन्नतु, भिन्ननकं भिन्नतु, चङ्कमितट्ठानं दस्सेस्सामी ति सञ्चिच्च पादेहि अवकमन्तो
तिणवल्लीआदीनि^{११} सयं वा^{१२} भिन्दति^{१३} अञ्जेन वा भेदापेति । सचे पि हि 20
तिणं वा लतं वा गर्णिठ करोन्तस्स भिन्नति, गर्णिठ पि कातुं^{१४} न वट्टति^{१५} ।
तालरुक्खादीसु पन चोरानं अनारुहनत्थाय दारुमक्कटकं आकोटेन्ति^{१६},
कण्टके वन्धन्ति, भिक्खुस्स एवं कातुं न वट्टति । सचे^{१७} दारुमक्कटको रुक्खे
अल्लीनमत्तो व होति, रुक्खं न पीळेति, वट्टति । “रुक्खं छिन्द, लतं छिन्द,

१. कणिकारादि-स्या० । २. नुहिवखन्धादीसु-स्या०; नुहि-रो० । ३. नामे-
त्वा-रो० । ४. ओनमेतब्बा-सी०, रो० । ५. गाहेतब्बं-स्या० । ६. आकट्ठन्तेन-स्या० ।
७. मक्खिक-रो० । ८. विलिखन्तस्स-स्या० । ९. छिन्दितुं-स्या० । १०. सम्मज्जनी-
रो०, म० । ११. वयल्लि-म० । १२-१३. भिन्दति वा-सी०, रो० । १३-१४. न कातव्यो-
म० । १४. आकोटेन्ति-स्या० । १५. पन-स्या० ।

कन्दं वा मूलं वा उष्पाटेही” ति वत्तुं पि वट्टति, अनियामितत्ता । निया-
मेत्वा पन “इम रुक्खं छिन्दा” ति आदि वत्तुं न वट्टति । नामं गहेत्वा
पि “अम्बरुक्खं चतुरस्सर्वाल्ल आलुवकन्दं मुञ्जतिणं असुकरुक्खच्छलिं छिन्द
भिन्द उष्पाटेही” ति आदिवचनं पि अनियामितमेव होति । “इमं अम्ब-
५ रुक्खं” ति आदिवचनमेव हि नियामितं नाम, तं न वट्टति ।

पचति वा पचापेति वा (५६.६) ति अन्तमसो पत्तं पि पचितुकामो
तिणादीनं उपरि सञ्चिच्च अग्निं करोन्तो सयं वा पचति, अञ्जेन वा पचापेती
ति सव्वं पथवीखणनसिक्खापदे^३ वुत्तनयेनेव^४ वेदितव्वं । अनियामेत्वा पन
“मुग्गे पच, मासे पचा” ति आदि वत्तुं वट्टति । “इमे मुग्गे पच, इमे मासे
१० पचा” ति एवं वत्तुं न वट्टति ।

अनापत्ति इमं जाना ति आदीसु “इम मूलभेसज्जं जान, इमं मूल
वा पण्णं वा देहि, इमं रुक्खं वा लत वा आहर, इमिना पुप्फेन वा फलेन
वा पण्णेन वा अत्थो, इमं रुक्खं वा लतं वा फलं वा कप्पियं करोही” ति
एवमत्थो दट्ठव्वो । एत्तावता भूतगामपरिमोचनं कतं होति । परिभुञ्जन्तेन
१५ पन बीजगामपरिमोचनत्थं पुन कप्पियं कारेतव्वं^५ ।

कप्पियकरणं चेत्य इमिना सुत्तानुसारेण वेदितव्वं — “अनुजानामि
मिक्खवे, पञ्चहि समणकप्पेहि फल परिभुञ्जितुं अग्निपरिचितं^६ सत्यपरिचितं^७
नरूपपरिचितं^८ अत्रीजं निव्वट्टवीजमेव पञ्चम” [चु० व०—१६८] ति । तत्थ
“अग्निपरिचित” ति अग्निना परिचितं अधिभूत दट्ठुं फुट्ठं ति अत्थो ।
२० “सत्यपरिचित” ति सत्येन परिचित अधिभूत छिन्नं^९ विद्ध वा ति अत्थो । एत
नयो नरूपपरिचिते । अत्रीजनिव्वट्टवीजानि सयमेव कप्पियानि । अग्निना
कप्पियं करोन्तेन कट्ठुग्गिगोमयग्निआदीसु येन केनचि अन्तमसो लोहखण्डेन पि
आदित्तेन कप्पियं कातव्व । त च खो एकदेसे^{१०} फुसन्तेन “कप्पिय” ति वत्त्वा व
कातव्वं । सत्येन करोन्तेन यस्स कस्सचि लोहमयसत्यस्स अन्तमसो सूचिन-
२५ खच्छेदनादीनं^{११} पि तुण्डेन वा धाराय वा छेदं वा वेधं वा दस्सेन्तेन “कप्पिय”

१. वण्डं—स्या० । २. एवमुपरि पि । ३. गण्ठित्वा—स्या० । ४. पठवीखणन०—सी,
स्या०, पठवीखणन०—रो० । ५. नयेन—म०, रो० । ६. कारेतव्वं—रो० । ७. परिचितं—
म०, रो० । ८. एवमुपरि पि । ९. जिनं—रो० । १०. देधं—स्या० । ११. सूची—रो० ।

ति वत्वा व कातब्बं । नखेन कप्पियं करोन्तेन पूतिनखेन न कातब्बं । मनुस्सानं पन सीह-ब्यग्र-दीपि-मक्कटादीनं^१ सकुन्तानं च नखा तिखिणा होन्ति, तेहि कातब्बं । अस्स-महिस-सूकर-मिग-गोरूपादीनं^२ खुरा अति-खिणा, तेहि न कातब्बं, कतं पि अकतं होति । हत्थिनखा पन खुरा न होन्ति, तेहि वट्ठति । येहि पन कातुं वट्ठति, तेहि तत्थजातकेहि पि उद्धरित्वा^३ गहितकेहि पि छेदं^४ वा वेधं^५ वा दस्सेन्तेन “कप्पियं” ति वत्वा व कातब्बं ।

तत्थ सचे पि बीजानं पव्वतमत्तो रासि स्वखसहस्सं वा छिन्दित्वा एकावद्धं कत्वा उच्छूनं वा महाभारो वन्धित्वा ठपितो होति, एकास्मि बीजे वा स्वखसाखाय वा उच्छुम्हि वा कप्पिये कते सब्बं कतं होति । उच्छू च दारुणि च एकतो वद्धा^६ होन्ति, उच्छुं कप्पियं करिस्सामी ति दारुं^७ विज्झति, वट्ठतियेव । सचे पन याय रज्ज्या वा वल्लिया वा वद्धानि^८, तं विज्झति, न वट्ठति । उच्छुखण्डानं पच्छि पूरेत्वा आहरन्ति, एकस्मिं खण्डे कप्पिये कते सब्बं कतमेव होति । मरिचपक्कादीहि मिस्सेत्वा भत्तं आहरन्ति, “कप्पियं करोही” ति वुत्ते सचे पि भत्तसित्थे विज्झति, वट्ठतियेव । तिलतण्डुलादीसु पि एसेव नयो । यागुया पक्खित्तानि पन एका-^९ वद्धानि हुत्वा न सन्तिट्ठन्ति, तत्थ एकमेकं विज्झित्वा कप्पियं कातब्बमेव । कपित्थफलादीनं^{१०} अन्तो मिद्धं^{११} कटाहं मुञ्चित्वा सञ्चरति^{१२}, भिन्दापेत्वा कप्पियं कारापेतब्बं । सचे^{१३} एकावद्धं^{१४} होति^{१५}, कटाहे पि कातुं वट्ठति ।

असञ्चिच्चा (५६.१३) ति पासाणस्वखादीनि वा पवट्ठेन्तस्स साखं^{१६} वा कट्ठन्तस्स कत्तरदण्डेन वा भूमिं पहरित्वा गच्छन्तस्स तिणानि^{१७} छिज्जन्ति,^{२०} तानि तेन छिन्दिस्सामी ति एवं सञ्चिच्च अञ्छिन्नत्ता असञ्चिच्च छिन्नानि नाम होन्ति । इति असञ्चिच्च छिन्दन्तस्स अनापत्ति ।

असत्थिया ति अञ्जविहितो केनचि सद्धिं किञ्चि कथेन्तो पादङ्गु-केन^{१८} वा हत्थेन वा तिणं वा लतं वा छिन्दन्तो तिट्ठति, एवं असत्थिया छिन्दन्तस्स अनापत्ति ।

25

१. मक्कटानं-रो० । २. महिस-म० । ३. छेदनं-स्या० । ४. वेदनं-स्या० । ५. वद्धानि-म० । ६. दारु-रो० । ७. होन्ति-स्या० । ८. तं ता-रो० । ९. कपिट्ठ-स्या० । १०. वज्जिनि-रो० । ११. सञ्चरन्ति-रो० । १२. म० पोथके नत्थि । १३-१४. एकावद्धा होन्ति-रो० । १५. साखा-स्या० । १६. तिणादीनि-स्या० । १७. पादङ्गु-स्या० ।

अज्ञानन्तस्सा (५६.१३) ति एत्यब्भन्तरे वीजगामो ति वा भूत-
 गामो ति वा न जानाति, छिन्दामी ति पि न जानाति, केवलं तिणे^१ वा
 पलालपुञ्जे^२ वा निखादनं^३ वा^४ खनित्तिं वा कुद्दालं^५ वा सङ्गोपनत्थाय ठेपेति,
 ढह्मानहत्थो वा अङ्गि पातेति, तत्र चे तिणादीनि^६ छिज्जन्ति वा ढहन्ति
 ५ वा अनापत्ति । मनुस्सविग्गहपाराजिकवण्णनायं पन सब्बअट्ठकयासु “सचे
 भिक्खु रुक्खेन वा अज्झोत्थटो^७ होति, ओपाते वा पतितो सक्का च होति
 रुक्खं छिन्दित्वा^८ भूमिं वा खणित्वा निक्खमित्तुं, जीवितहेतु पि अत्तना न
 कातब्बं । अञ्जेन पन भिक्खुना भूमिं वा खणित्वा रुक्खं वा छिन्दित्वा
 अल्लरुक्खतो वा दण्डकं छिन्दित्वा तं रुक्खं पवट्टेत्वा निक्खामेतुं वट्ठति, अना-
 R 769 10 पत्ती” ति वुत्तं । तत्थ कारणं न दिस्सति—“अनुजानामि, भिक्खवे,
 दवढाहे^९ ढह्माने^{१०} पटङ्गि दातुं, परित्तं कातुं” [चु० व०-२२८] ति इदं
 पन एकमेव सुत्तं दिस्सति । सचे एतस्स अनुलोमं “अत्तनो न वट्ठति,
 D 34 अञ्जस्स वट्ठती” ति इदं नानाकरणं न सक्का लद्धं । अत्तनो^{११} अत्थाय
 करोन्तो अत्तसिनेहेन अकुसलचित्तेनेव करोति, परो पन कारुञ्जेन, तस्मा
 15 अनापत्ती ति चे । एतं पि अकारणं । कुसलचित्तेना पि हि इदं^{१२} आपत्तिं
 आपन्नति । सब्बअट्ठकयासु पन वुत्तत्ता न सक्का पटिसेधेतुं । गवेसितब्बा
 एत्य युत्ति । अट्ठकयाचरियान वा सद्वाय गन्तव्वं ति । सेसं उत्तानमेव ।

तिसमुद्धानं — कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च समु-
 ट्ठाति । किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं,
 20 वचोक्कम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१२. वारसमपाचित्तिं

२. अञ्जवादकसिक्खापदवण्णना

६४-६७. दुतियसिक्खापादे — अनाचारं आचरित्वा ति अक्रातब्बं
 यत्त्वा; कायवचोद्वारेसु आपत्तिं आपन्नित्वा ति वुत्तं होति । अञ्जेनञ्जं
 पटिचरती ति अञ्जेन वचनेन अञ्जं वचनं पटिचरति पटिच्छादेति अज्झो-

१. वडिपा-स्या०, म० । २. पत्तास०-स्या० । ३-३. सी०, रो० पोत्थनेसु नत्थि ।
 ४. कुद्दालं-म० । ५. तिणाणि-स्या०, म० । ६. ओपरितो-स्या० । ७. चं रुक्खं पवट्टेत्वा-
 स्या० । ८-८. दवढाहे दह्म-स्या० । ९. एत्य अत्तनो-स्या० । १०. इमं-स्या०, म० ।

त्थरति; इदानीं तं पटिचरणविधिं दस्सेन्तो “को आपन्नो” ति आदिमाह । तत्रायं वचनसम्बन्धो — सो किर किञ्चि वीतिक्कमं दिस्वा “आवुसो, आपत्तिं आपन्नोसी” ति सङ्खमज्जे आपत्तिया अनुयुञ्जियमानो “को आपन्नो” ति वदति । “ततो त्वं” ति वुत्ते “अहं किं आपन्नो” ति वदति । अथ “पाचित्तियं वा दुक्कटं वा” ति वुत्ते वत्थुं पुच्छन्तो “अहं किस्मिं आपन्नो” 5 ति वदति । ततो “असुक्कस्मि नाम^१ वत्थुस्मिं” ति वुत्ते “अहं कथं आपन्नो, किं करोन्तो च^२ आपन्नोम्ही” ति पुच्छति । अथ “इदं नाम करोन्तो आपन्नो” ति वुत्ते “कं भणथा” ति वदति । ततो “तं भणामा” ति वुत्ते “किं भणथा” ति वदति ।

अपि चेत्थ अयं पालिमुत्तको पि अञ्जेनञ्जं पटिचरणविधि- 10 भिक्खुहि “तव सिपाटिकाय क्हापणो दिट्ठो, किस्सेवमसारुप्पं करोसी” ति वुत्तो “सुदिट्ठं, भन्ते, न पनेसो क्हापणो; तिपुमण्डलं एतं” ति भणन्तो वा “त्वं सुरं पिवन्तो^३ दिट्ठो, किस्सेवमसारुप्पं” करोसी” ति वुत्तो “सुदिट्ठो, 15 भन्ते, न पनेसा सुरा, भेसब्बत्थाय सम्पादितं अरिट्ठं” ति भणन्तो वा “त्वं पटिच्छन्ने आसने मातुगामेन सद्धिं निसिन्नो दिट्ठो, किस्सेवमसारुप्पं करोसी” ति वुत्तो “येन दिट्ठं सुदिट्ठं, विञ्जू पनेत्थ दुतियो अत्थि, सो किस्स न दिट्ठो” ति भणन्तो वा, “इदिसं तया किञ्चि दिट्ठं” ति पुट्ठो “न सुणामी” ति सोतमुपनेन्तो वा, सोतद्वारे पुच्छन्तानं चक्खुं उपनेन्तो वा, अञ्जेनञ्जं पटि- 20 चरती ति वेदितव्वो^४ । अञ्जवादकं रोपेत् (५७.५) ति अञ्जवादकं आरो- पेत्; पतिट्ठपेत् ति अत्थो । विहेसकं रोपेत् ति एतस्मिं पि एसेव नयो^५ ।

B. 35;
R. 770

६८-६९. अञ्जवादके विहेसके पाचित्तियं ति एत्थ अञ्जं वदती ति अञ्जवादकं; अञ्जेनञ्जं पटिचरणस्सेतं नामं । विहेसेती ति विहेसकं; तूण्हीभूतस्सेतं नामं, तस्मिं अञ्जवादके विहेसके । पाचित्तियं ति वत्थुद्वये पाचित्तियद्वयं वुत्तं ।

१००. अरोपिते^६ अञ्जवादके ति कम्मवाचाय अनारोपिते अञ्ज- 25 वादके । अरोपिते^७ विहेसके ति एतस्मिं पि एसेव नयो ।

१. वुत्तो-सो० । एवमुपरि पि । २-२. स्या० पोत्थके नत्थिं । ३. ग०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. पियन्नो-रो० । ५. किस्सेव-म० ६-६. अयं पाटो सो०, स्या०, रो० पोत्थकेसु “पाचित्तियद्वयं वुत्तं” परे दिस्सति । ७. आरोपिते-ना० स० पाचि० । ८. आरो-रो०, ना० स० ।

१०१. धम्मकम्मं धम्मकम्मसञ्जी (५६.८) ति आदीसु यं तं अञ्ज-
वादकविहेसकरोपनकम्मं कतं, तं चे धम्मकम्मं होति, सो च भिक्खु तस्मिं धम्म-
कम्मसञ्जी अञ्जवादकं च विहेसकं च करोति, अयस्स तस्मिं अञ्जवादके
च विहेसके च आपत्ति पाचिच्चियस्सा ति इमिना नयेन अत्यो वेदितव्यो ।

5 १०२. अजानन्तो पुच्छती ति आपत्ति वा^३ आपन्नभावं वा^३ अजा-
नन्तोयेव "किं तुम्हे भणथ, अहं न जानामी" ति पुच्छति । गिलानो वा^३
न कथेती ति मुखे तादिसो व्याधि^४ होति, येन कथेतुं न सक्कोति^५ ।
सङ्खस्स भण्डनं वा ति^६ आदीसु सङ्खमज्जे कथिते तप्पच्चया सङ्खस्स भण्डन
वा^३...पे^७...विवादो वा भविस्सति, सो मा अहोसो ति मञ्जमानो न
10 कथेती ति इमिना नयेन अत्यो वेदितव्यो । सेसं उत्तानमेवा ति ।

तिसमुद्धानं — कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च
समुद्धाति, सिया किरिया^८, सिया अकिरिया^९, अञ्जेनञ्जं पटिचरन्तस्स
हि किरिया होति, तुण्हीभावेन हि विहेसेन्तस्स अकिरिया, सञ्जाविमोक्खं,
सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

१४. तेरसमपाचित्तियं

३. उज्झापनकसिक्खापदवण्णना

15 १०३-४. ततियसिक्खापदे — दब्बं मल्लपुत्तं भिक्खू उज्झापेन्ती^{१०}
ति "छन्दाय दब्बो मल्लपुत्तो" ति आदीनि वदन्ता तं आयस्मन्तं तेहि
भिक्खूहि अवजानापेन्ति, अवज्जाय ओलोकापेन्ति, लामकतो वा चिन्ता-
पेन्ती^{११} ति अत्यो । लक्खणं पनेत्थ सदसत्थानुसारेण वेदितव्वं । ओज्झा-
पेन्ती^{१२} ति पि पाठो । अयमेवत्यो । छन्दाया ति छन्देन पक्खपातेन; अत्तनो^{१३}
R. 771 20 अत्तनो सन्दिट्ठसम्भत्तानं पणीतानि पञ्चापेती^{१४} ति अधिप्पायो । खियन्ती^{१५}
ति "छन्दाय दब्बो मल्लपुत्तो" ति आदीनि वदन्ता पकासेन्ति ।

१. ०रोपणं-सी० । २. स्या० पोत्यके नत्थि । ३. स्या०, म० पोत्यकेसु नत्थि ।
४. स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ५. व्याधि-सी०, रो० । ६. सक्का-सी० । ७-७. रो० पोत्यके
नत्थि । ८. कलहो वा-म० । ९. किरियं-म० । एवमुपरि पि । १०. अकिरियं-म० ।
एवमुपरि पि । ११. उज्झापेन्ती-रो० । १२. उज्झापेन्ती-रो० । १३. तेन-स्या० ; म० पोत्यके
नत्थि । १४. पञ्चापेती-म० । एवमुपरि पि । १५. खियन्ति-सी०, रो०, म० । एवमुपरि पि ।

१०५. उज्झापनके खिग्यनके पाचित्तियं (६०.२५) ति एत्थ येन वचनेन उज्झापेन्ति, तं उज्झापनकं । येन च खिग्यन्ति तं खिग्यनकं । तस्मिं उज्झापनके खिग्यनके । पाचित्तियं ति वत्थुद्वये पाचित्तियद्वयं वुत्तं ।

१०६-७. उज्झापनकं नाम उपसम्पन्नं सङ्घेन सम्मतं सेनासन-
पञ्चापकं वा...पे०...अपमत्तकविस्सज्जनकं वा ति एतेसं पदानं "मङ्कु- 5
कत्तुकामो" ति इमिना सम्बन्धो । अवण्णं कत्तुकामो अयसं कत्तुकामो ति
इमेसं पन वसेन उपसम्पन्नं ति आदीसु "उपसम्पन्नस्सा" ति एवं विभक्ति-
विपरिणामो कातब्बो । उज्झापेति वा खिग्यति वा आपत्ति पाचित्तियस्सा ति
एत्थ पन यस्मा "खिग्यनकं नामा" ति एवं मातिकापदं उद्धरित्वा पि
"उज्झापनकं नामा" ति इमस्स पदस्स वुत्तविभङ्गोयेव वत्तब्बो होति, 10
अञ्जवादकसिक्खापदे विय अञ्जो विसेसो नत्थि, तस्मा तं विसुं अनुद्धरित्वा
अविभजित्वा व* निगमनमेव एकतो कतं ति वेदितब्बं । धम्मकम्मे धम्म-
कम्मसञ्जी ति आदीसु यं तस्स उपसम्पन्नस्स सम्मुतिकम्मं कतं तं चे
धम्मकम्मं होति, सो च भिक्खु तस्मिं धम्मकम्मसञ्जी उज्झापनकं च
खिग्यनकं च करोति, अथस्स तस्मिं उज्झापनके च खिग्यनके च आपत्ति 15
पाचित्तियस्सा ति इमिना नयेनत्थो वेदितब्बो ।

अनुपसम्पन्नं उज्झापेति वा खिग्यति वा ति एत्थ उपसम्पन्नं सङ्घेन
सम्मतं अञ्जं अनुपसम्पन्नं उज्झापेति अवजानापेति, तस्स वा तं सन्तिके
खिग्यती ति अत्थो । उपसम्पन्नं सङ्घेन असम्मतं ति कम्मवाचाय असम्मतं
केवलं "तवेसो भारो" ति सङ्घेन आरोपितभारं भिक्खूनं वा फासुविहार- 20
त्थाय सयमेव तं भारं वहन्तं, यत्र वा द्वे तयो भिक्खू विहरन्ति, तत्र वा
तादिसं कम्मं करोन्तं ति अधिष्ठायो । अनुपसम्पन्नं सङ्घेन सम्मतं वा
असम्मतं वा ति एत्थ पन किञ्चा पि अनुपसम्पन्नस्स, तेरस सम्मुतियो दातुं
न वट्टन्ति । अथ खो उपसम्पन्नकाले लद्धसम्मुतिको पच्छा अनुपसम्पन्न-
भावे ठितो, तं सन्वाय "सङ्घेन सम्मतं वा" ति वुत्तं । यस्स पन व्यत्तस्स 25
सामणेरस्स केवलं सङ्घेन वा सम्मतेन वा भिक्खुना "त्वं इदं कम्मं करोही"

B. 37

R. 772

* म० पोत्थके नत्थि । १. नयेन अत्थो-म० । २. च्वा-स्या० । ३. वट्टति-सो०,
स्या०, रो० । ४. व्यत्तस्स-सी०, रो० ।

ति भारो कतो, तादिसं सन्वाय "असम्मत्तं वा" ति वुत्तं । सेसमेत्य उत्तानमेवा ति ।

तिसमुद्धानं—कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च समुद्घाति, किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्म, ५ वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदन ति ।

१४. चुद्धसमपाचित्तियं

४. पठमसेनासनसिखापदवण्णना

१०८-६. चतुत्यसिक्खापदे^१—हेमन्तिके काले (६१. २१) ति हेमन्त-काले हिमपातसमये । कायं ओतापेन्ता ति मश्वपीठादीसु निसिन्ना वालातपेन कायं ओतापेन्ता । काले आरोचिते ति यागुभत्तादीसु यस्स कस्सचि काले आरोचिते । ओषट्ठं^२ होती ति हिमवस्सेन ओषट्ठं तित्तं होति ।

११०. अवस्सिकसङ्केते ति वस्सिकवस्सानमासा^३ ति एवं अपञ्चत्ते^४ चत्तारो हेमन्तिके चत्तारो च गिम्हिके^५ अट्ठ मासे ति अत्थो । मण्डपे वा ति साखामण्डपे वा पदरमण्डपे वा । रुक्खमूले वा^६ ति यस्स कस्सचि रुक्खस्स हेट्ठा । यत्थ काका वा कुलला वा न ऊहदन्ती ति यत्थ धुवनिवासेन^७ कुलावके कत्वा वसमाना एते काककुलला वा अञ्जे वा सकुन्ता तं सेना-
१५ सनं न ऊहदन्ति, तादिसे रुक्खमूले निक्खिपितुं अनुजानामी ति । तस्मा यत्थ गोचरपमुता^८ सकुन्ता^९ विस्समित्वा गच्छन्ति, तस्स रुक्खस्स मूले निक्खिपितुं वट्ठति । यस्मि पन धुवनिवासेन कुलावके कत्वा वसन्ति, तस्स रुक्खस्स मूले न निक्खिपितव्वं । "अट्ठ मासे" ति वचनतो येषु जनपदेषु वस्सकाले^{१०} न वस्सति, तेषु पि^{११} चत्तारो मासे निक्खिपितुं न वट्ठतियेव ।
२० "अवस्सिकसङ्केते" ति, वचनतो यत्थ हेमन्ते देवो वस्सति, तत्थ हेमन्ते पि अज्झोकासे निक्खिपितु न वट्ठति । गिम्हे पन सव्वत्थ विगतवलाहकं^{१२}

१. चतुसिक्खा०-रो० । २. ओषट्ठ-स्या० । ३. अवस्सिके वस्सान०-सी०; वस्सिक-वस्सानं मासा-स्या०; वस्सिका वस्सान मासा-रो० । ४. अपञ्चत्ते-स्या०; अपञ्चत्ते-म० । ५. गिम्हिके-सी०, स्या० । ६. सी०, रो० पोत्येवेषु नत्थि । ७. ०सनिवासेन-स्या० । ८. गोचरपमुता-सी०; गोचरपमुतादि-रो० । ९. सकुन्ता-स्या० । १०. ०देवो-स्या० । ११. ०जनपदेषु-स्या० । १२. ०वज्राहक-रो० ।

विसुद्धं नभं होति, एवरूपे काले केनचिदेव करणीयेन अज्झोकासे मञ्चपीठं निक्खिपितुं वट्टति ।

अज्झोकासिकेना पि वत्तं जानितव्वं, तस्स हि सचे पुग्गलिकमञ्चको अत्थि, तत्थेव सयितव्वं । सङ्घिकं गण्हन्तेन वेत्तेन वा वाकेन वा वायित-
मञ्चको गहेतव्वो । तस्मिं असति पुराणमञ्चको गहेतव्वो । तस्मिं पि असति 5
नववायिमो वा ओनद्धको वा गहेतव्वो । गहेत्वा च^१ पन “अहं उक्कट्ट-
रुक्खमूलिको^२ वा^३, उक्कट्टअज्झोकासिको” ति चीवरकूटिं पि अकत्वा
असमये अज्झोकासे वा^४ रुक्खमूले वा पञ्चापेत्वा निपज्जितुं न वट्टति । सचे
पन चतुग्गुणेन पि चीवरेन कत्तं^५ कुटिं^६ अतेमेत्तं रक्खितुं न सक्कोति,
सत्ताहवद्दलिकादीनि भवन्ति, भिक्खुनो कायानुगतिकत्ता वट्टति । 10

अरञ्जे पण्णकुटीसु वसन्तानं सीलसम्पदाय पसन्नचित्ता मनुस्सा
नवमञ्चपीठं देन्ति “सङ्घिकपरिभोगेन परिभुञ्जथा” ति वसित्वा गच्छन्तेहि
सामन्तविहारे सभागभिक्खुनं पेसेत्वा गन्तव्वं, सभागानं अभावे अनोवस्सके
निक्खिपित्वा गन्तव्वं, अनोवस्सके असति रुक्खे लग्गेत्वा गन्तव्वं । चेत्ति-
यङ्गणे सम्मज्जनिं गहेत्वा भोजनसालङ्गणं वा उपोसथागारङ्गणं वा परिवेण- 15
दिवाट्टानअगिसालादीसु वा अञ्जतरं सम्मज्जित्वा धोवित्वा पुन सम्मज्जनी-
माळकेयेव ठपेतव्वा । उपोसथागारादीसु अञ्जतरस्मिं गहेत्वा अवसेसानि
सम्मज्जन्तस्सा पि एसेव नयो ।

यो पन भिक्खाचारमगं सम्मज्जन्तो व गन्तुकामो होति, तेन
सम्मज्जित्वा सचे अन्तरामग्गे साला अत्थि, तत्थ ठपेतव्वा । सचे नत्थि, 20
वलाहकानं अनुद्धितभावं सल्लखेत्वा “यावाहं गामतो निक्खमामि, ताव न
वस्सिस्सती” ति जानन्तेन यत्थ कत्थचि निक्खिपित्वा पुन पचागच्छन्तेन
पाकत्तिकट्टाने ठपेतव्वा । सचे वस्सिस्सती ति जानन्तो अज्झोकासे ठपेत्ति,
दुक्कटं ति महापच्चरियं वुत्तं । सचे पन तत्र तत्रेव सम्मज्जनत्याय सम्मज्जनी
निक्खित्ता होति, तं तं ठानं सम्मज्जित्वा तत्र तत्रेव निक्खिपितुं वट्टति । 25
आसनसालं सम्मज्जन्तेन वत्तं जानितव्वं । तत्रिदं वत्तं — मज्झतो पट्टाय

R. 773

R. 39

१. योत०-म०, २. सी०, रो० पोषकेषु नरिप । ३. ०रुक्खे मूलिको-सी० । ४. म०
पोषके नरिप । ५-४. वत्तकुटि-म०; वत्ताकुटि-रो०; कत्तकुटि-स्या० ।

पादद्वानाभिमुखा वालिका हरितव्वा । कचवरं हृत्येहि गहेत्वा वहि
छडेतव्वं ।

१११. मसारको (६२.२०) ति मञ्चपादे विज्झित्वा तत्थ अटनियं
पवेसेत्वा कतो । बुन्दिकावद्धो ति अटनोहि मञ्चपादे ढंसापेत्वा पल्लङ्कसङ्घेपे
५ कतो । कुलीरपादको^१ ति अस्समेण्डकादीनं पादसदिसेहि पादेहि कतो ।^२
वा पन कोचि वड्ढपादको, अयं वुच्चति कुलीरपादको । आहच्चपादको^३
अयं पन “आहच्चपादको नाम मञ्चो^४ अङ्गे^५ विज्झित्वा कतो होती” ।
एवं परतो पालियंयेव वुत्तो, तस्मा अटनियो विज्झित्वा तत्थ पादसिखं
पवेसेत्वा उपरि आणिं दत्वा कतमञ्चो “आहच्चपादको” ति वेदितव्वो । पीठे
१० पि एसेव नयो । अन्तो संवेठेत्वा वद्धं होती ति हेट्ठा च उपरि च वित्थतं
मज्जे सङ्घित्तं पणवसण्ठानं कत्वा वद्धं होति, तं किर मज्जे सीहव्यग्घचम्म-
परिक्खित्तं^६ पि करोन्ति । अकप्पियचम्मं नामेत्य नत्थि । सेनासनं हि
सोवण्णमयं पि वट्टति, तस्मा तं महग्घं होति । अनुपसम्पन्नं सन्यरापेति
तस्स पलिवोधो^७ ति येन सन्यरापितं, तस्स पलिवोधो । लेड्डुपातं अतिक-
१५ मन्तस्म आपत्ति पाचिच्चियस्सा ति थाममज्झिमस्स पुरिसस्स लेड्डुपात
अतिक्कमन्तस्स^८ पाचित्तियं ।

- अयं पनेत्थ विनिच्छयो – थेरो भोजनसालायं भत्तकिच्चं कत्वा
दहरं आणापेति “गच्छ दिवाट्टाने मञ्चपीठं पञ्चापेही” ति । सो तथा
कत्वा निसिन्नो । थेरो यथाश्चिं^९ विचरित्वा तत्थ गन्त्वा थविकं वा उत्तरा-
२० सङ्गं वा ठपेति, ततो पट्टाय थेरस्स पलिवोधो । निसीदित्वा सयं गच्छन्तो
नेव उद्धरति, न उद्धरापेति, लेड्डुपातातिक्कमे पाचित्तियं । सचे पन थेरो
तत्थ थविकं वा उत्तरासङ्गं वा अट्टपेत्वा^{१०} चङ्कमन्तो व दहरं “गच्छ त्वं”
ति भणति, तेन “इदं भन्ते मञ्चपीठ” ति आचिक्खितव्वं । सचे थेरो वत्त
जानाति “त्वं गच्छ, अहं पाकतिकं करिस्सामी” ति वत्तव्वं । सचे बालो
२५ होति अनुगहितवत्तो “गच्छ, मा इध तिट्ठ, नेव निसीदितुं न निपज्झितुं
देहो” ति दहरं तज्जेतियेव । दहरेन “भन्ते सुखं सयथा” ति कप्पं लभित्वा

१. वृद्धो-सी०, रो०, म० । २-२. मञ्चङ्गे-रो० । ३. परिक्खित्तं-सी० ।
४. पल्लि-सी०, रो० । ५. अतिक्कमन्तस्स-रो० । ६. श्चि-म० । ७. अट्टपेत्वा-रो० ।
८. श्चि-रो० । ९. देहो-स्या०, म० ।

वन्दित्वा गन्तव्वं । तस्मिं गते थेरस्सेव पलिबोधो । पुरिमनयेनेव चस्स आपत्ति वेदितव्वा^१ ।

अथ पन आणत्तिकवणे येव दहरो “मय्हं भन्ते भण्डकधोवनादि किञ्चि करणीयं अत्थी” ति वदति, थेरो च नं “त्वं पञ्चापेत्वा गच्छाही” ति वत्वा भोजनसालतो निक्खमित्वा अञ्जत्थ गच्छति, पादुद्धारेन^५ कारेतव्वो । सचे तत्थेव गन्त्वा निसीदति पुरिमनयेनेव तस्स^२ लेड्डुपाता-
तिक्कमे आपत्ति । सचे पन थेरो सामणेरं आणापेति, सामणेरे^३ तत्थ मञ्चपीठं पञ्चापेत्वा निसिन्ने^४ पि भोजनसालतो अञ्जत्थ गच्छन्तो पादुद्धारेन कारेतव्वो । गन्त्वा निसिन्नो पुन गमनकाले लेड्डुपातातिक्कमे आपत्तिया कारेतव्वो । सचे पन आणापेन्तो^५ मञ्चपीठं पञ्चापेत्वा तत्थेव^{१०} निसीदा ति आणापेति, यत्त्रिच्छति तत्र गन्त्वा आगन्तुं लभति । सयं पन पाकतिकं अक्त्वा गच्छन्तस्स लेड्डुपातातिक्कमे पाचित्तियं । अन्तरसन्निपाते मञ्चपीठानि पञ्चापेत्वा निसिन्नेहि गमनकाले आरामिकानं इदं पटिसामेथा ति वत्तव्वं, अवत्वा गच्छन्तानं लेड्डुपातातिक्कमे आपत्ति ।

R. 775

महाधम्मसवनं^६ नाम होति तत्थ उपोसथागारतो पि भोजनसालतो^{१५} पि आहरित्वा मञ्चपीठानि पञ्चापेन्ति । आवासिकानयेव पलिबोधो । सचे आगन्तुका “इदं अम्हाकं उपज्झायस्स इदं आचरियस्सा” ति गण्हन्ति, ततो पट्टाय तेसुंयेव पलिबोधो । गमनकाले पाकतिकं अक्त्वा लेड्डुपातं अतिक्कमन्तानं आपत्ति । महापच्चरियं पुन वुत्तं — “याव अञ्जे न निसीदन्ति, ताव येहि पञ्जत्तं, तेसं भारो । अञ्जेसु आगन्त्वा निसिन्नेसु^{२०} निसिन्नकानं भारो । सचे ते अनुद्धरित्वा वा अनुद्धरापेत्वा वा गच्छन्ति, दुक्कटं । कस्मा ? अनाणत्तिया पञ्चापितत्ता” ति । धम्मासने पञ्जत्ते याव उस्सारको वा धम्मकथिको वा नागच्छति^७, ताव पञ्चापकानं पलिबोधो, तस्मिं आगन्त्वा निसिन्ने तस्स पलिबोधो । सकलं अहोरत्तं धम्मसवनं होति, अञ्जो उस्सारको वा धम्मकथिको वा उट्ठहति, अञ्जो निसीदति,^{२५} यो यो आगन्त्वा निसीदति, तस्स तस्स भारो । उट्ठहन्तेन पन “इदमासनं

B. 41

१. ०सव्वो-रो० । २. पस्म-म० । ३. सामणेरो-रो० । ४. निसिन्नो-रो० ।
५. धणानतो-रो० । ६. ०सवणं-रो०, रो०; ०सवनं-स्या० । ७. न आगच्छति-सो० ।

तुम्हाकं भारो” ति वत्वा व^१ गन्तव्यं । सचे पि इतरस्मि अनागतेयेव पठमं निसिन्नो उट्ठाय गच्छति, तस्मि च अन्तो उपचारट्ठेयेव इतरो आगन्त्वा निसीदति, उट्ठाय गतो आपत्तिया न कारेतव्वो । सचे पन इतरस्मि अनागतेयेव पठमं निसिन्नो उट्ठायसना लेड्डुपातं अतिक्कमति,
 5 आपत्तिया कारेतव्वो । सब्बत्थ च “लेड्डुपातातिक्कमे पठमपादे दुक्कटं, दुतिये पाचित्तियं” ति अयं नयो महापच्चरियं वुत्तो ।

R. 776

११२. चिमिलिकं^२ वा (६३.१७)ति आदीसु चिमिलिका नाम सुधादि-परिक्कम्मकताय भूमिया वण्णानुरक्खणत्थं कता होति, तं हेट्ठा पत्थरित्वा उपरि कटसारकं पत्थरन्ति । उत्तरत्थरणं नाम मञ्चपीठानं उपरि अत्थरि-
 10 तव्वकं पच्चत्थरणं । भुम्मत्थरणं नाम भूमियं अत्थरितव्वा^३ कटसारकादिवि-कति^४ । तट्टिकं^५ नाम तालपण्णेहि वा वाकेहि वा कता^६ तट्टिका^७ । चम्मखण्डं^८ नाम सोह-व्यग्ग-दीपि-तरच्छचम्मादीसु पि यं किञ्चि चम्मं । अट्ठकयासु हि सेनासनपरिभोगे पटिविखत्तचम्मं नाम न दिस्सति, तस्मा सोहचम्मादीनं परिहरणेयेव पटिवखेपो वेदितव्वो । पादपुञ्छनी नाम रज्जुकेहि वा

15 पिलोतिकाहि वा पादपुञ्छनत्थं कता । फलकपीठं नाम फलकमयं पीठं । अथ वा फलकं चेव दारुमयपीठं च; एतेन सब्बं पि दारुभण्डादि सङ्गहितं । महापच्चरियं पन वित्थारेनेव वुत्तं — “आधारकं पत्तपिधानकं^९ पादकठलिकं तालवण्टं^{१०} वीजनीपत्तकं यं किञ्चि दारुभण्डं अन्तमसो पानीयउळुङ्कं पानीयसङ्गं अज्झोकासे निक्खिपित्वा गच्छन्तस्स दुक्कटं” ति । महाअट्ठकथायं
 20 पन एस नयो दुतियसिक्खापदे दस्सितो । अज्झोकासे रजनं पचित्वा रजन-भाजनं रजनउळुङ्को रजनदोणिका ति सब्बं अग्गिसालाय पटिसामेतव्व । सचे अग्गिसाला नत्थि, अनोवस्सके पम्भारे निक्खिपितव्वं । तस्मि पि असति यत्थ ओलोकेन्ता भिक्खू पस्सन्ति, तादिसे ठाने ठपेत्वा पि गन्तुं वट्ठति ।

B 42

अज्झस्स पुग्गलिके ति यस्मि विस्सासग्गाहो^{११} नरहति, तस्स
 15 सन्तके दुक्कटं । यस्मि पन विस्सासो रहति, तस्स सन्तकं अत्तनो पुग्गलिकमिव होती ति महापच्चरियादीसु वुत्तं ।

१. म० पोत्थने नत्थि । २. चिलिमिक्कं-सी० । ३-३. ०त्थव्वट्ठ०-रो० । ४. तट्टिका-रो० । ५-५. कटवट्टिका-म०, रो० । ६. ०पिधानं-स्या०, म० । ७. ०पत्तं-स्या०; ०वर्ग-रो० । ८. ०सगहो-सी०, रो० । ९. ०सङ्गहो-म० ।

११३. आपुच्छ^१ गच्छती (६३.२३) ति यो भिक्खु वा सामणेरो वा आरामिको वालब्धी होति, अत्तनो पलिबोधं विय मञ्जति, यो तथारूपं आपुच्छित्वा गच्छति, तस्स अनापत्ति । ओतापेन्तो गच्छती ति आतपे ओतापेन्तो आगन्त्वा उद्धरिस्सामी ति गच्छति; एवं गच्छतो अनापत्ति । केनचि पलिबुद्धं होती ति सेनासनं केनचि उपददुतं होती ति अत्थो । सचे पि हि ५ वुड्डतरो^२ भिक्खु उट्ठापेत्वा गण्हाति, सचे पि यक्खो वा पेतो वा आगन्त्वा निसीदति, कोचि वा इस्सरो आगन्त्वा गण्हाति, सेनासनं पलिबुद्धं होति, सीहव्यग्घादीसु वा पन तं पदेसं आगन्त्वा ठितेसु पि सेनासनं पलिबुद्धयेव होति । एवं केनचि पलिबुद्धे अनुद्धरित्वा पि गच्छतो अनापत्ति । आपदासू ति जीवितन्नह्यचरियन्तरायेसु^३ । सेसं उत्तानमेवा ति । १०

R. 777

कठिनसमुद्धानं—कायवाचतो^४ कायवाचाचित्ततो च समुद्धाति, किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पणत्तिवज्जं, कायकम्मं, वची-कम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१५. पन्नरसमपाचित्तियं

५. दुतियसेनासनसिक्खापदवर्णना

११४-१६. दुतियसेनासनसिक्खापदे—भिसी ति मञ्जकभिसि^५ वा पीठकभिसि^६ वा । चिमिलिकादीनि पि पुरिमसिक्खापदे वुत्तप्पकारानियेव । १५ निसीदनं ति सदसं वेदितव्वं । पच्चत्थरणं ति पावारो कोजवो ति एत्तकमेव वुत्तं । तिणसन्थारो ति येसं केसञ्चि तिणानं सन्थारो । एस नयो पणसन्थारे । परिक्खेपं अतिकमन्तस्सा^७ ति एत्थ पठमं^८ पादं^९ अतिकमन्तस्स दुक्कटं, दुतियातिकमे पाचित्तियं । अपरिक्खित्तस्स उपचारो नाम सेनासनतो द्वे लेड्डुपाता । २०

अनापुच्छ^१ वा गच्छेय्या ति एत्थ भिक्खुन्हि सति भिक्खु आपुच्छित्तव्वो । तस्मि अतति सामणेरो, तस्मि अतति आरामिको, तस्मि पि

R. 43

१. आपुच्छित्वा-सी०, रो० । २. वुड्डतरो-रो० । ३. ०अनापत्ति-रो० । ४. कायतो वाचतो-रो० । ५. ०भिसो-स्या० । ६. पीठक०-रो०; ०भिसो-स्या० । ७. प्रतिक्खामेत्तस्सा-स्या० । ८. पठमपादं-न०, स्या० । ९. अनापुच्छा-सी०, रो० । एयमपरि पि ।

असति येन विहारो कारितो सो विहारसामिको, तस्स वा कुले यो कोचि
 आपुच्छितब्बो । तस्मिं पि असति चतूसु पासाणेसु मञ्चं ठपेत्वा मञ्चे अव-
 सेसमञ्चपीठानि आरोपेत्वा उपरि भिसिआदिकं^१ दसविधं पि सेय्यं रासि
 करित्वा दारुभण्डं मत्तिकाभण्डं पटिसामेत्वा द्वारखातपानानि पिदहित्वा गमि-
 ५ यवत्तं पूरेत्वा गन्तव्वं । सचे पन सेनासनं ओवस्सति, छादनत्थं^२ च तिणं
 वा इट्ठका वा आनीता होन्ति, सचे उस्सहति, छादेतव्वं । नो चे सक्कोति,
 यो ओकासो अनोवस्सको, तत्थ मञ्चपीठादीनि निक्खिपित्वा गन्तव्वं । सचे
 सव्वं पि ओवस्सति, उस्सहन्तेन^३ अन्तोगामे उपासकानं घरे ठपेतव्वं ।
 सचे ते पि “सङ्घिकं नाम भन्ते भारियं, अग्गिदाहादीनं भायामा” ति न
 १० सम्पटिच्छन्ति, अज्झोकासे पि पासाणानं उपरि मञ्चं ठपेत्वा सेसं पुब्बे वुत्त-
 नयेनेव निक्खिपित्वा तिणेहि च पण्णेहि च पटिच्छादेत्वा गन्तुं वट्ठति । यं
 हि तत्थ अज्झमत्त पि अवसिस्सति, तं अज्जेसं तत्थ आगतानं भिक्खून्
 उपकारं भविस्सती ति ।

R. 778

११७. विहारस्स उपचारे (६५.१६) ति आदीसु विहारस्सूप-
 १५ चारो^४ नाम परिवेणं । उपट्टानसाला ति परिवेणभोजनसाला । मण्डपो ति
 परिवेणमण्डपो । रुक्खमूलं ति परिवेणरुक्खमूलं । अयं ताव नयो कुरुद्ध-
 कयायं वुत्तो । किञ्चा पि वुत्तो, अयं खो विहारो ति अन्तोगम्भो वा अज्ज
 वा सव्वपरिच्छन्नं गुत्तसेनासन वेदितव्वं । विहारस्स उपचारे ति तस्स वहि
 आसन्ने ओकासे । उपट्टानसालायं^५ वा ति भोजनसालायं^६ वा । मण्डपे वा
 २० ति अपरिच्छन्ने परिच्छन्ने वा पि वहुन्नं^७ सन्निपातमण्डपे । रुक्खमूले वत्तव्वं
 नत्थि । आपत्तिं दुक्कटस्सा ति वुत्तप्पकारं हि दसविधं सेय्यं अन्तोगम्भा-
 दिमिह गुत्तट्टाने^८ पञ्चापेत्वा गच्छन्तस्स यस्मा सेय्या पि सेनासनं पि
 उपचिकाहिं पलुज्जति, वम्मिकरासियेव होति, तस्मा पाचित्तियं वुत्तं ।
 वहि पन उपट्टानसालादीसु पञ्चापेत्वा गच्छन्तस्स सेय्यामत्तमेव नस्सेय्य,
 B. 44 २५ ठानस्स अगुत्तताय न सेनासनं, तस्मा एत्थ दुक्कटं वुत्तं । मञ्चं वा पीठं वा
 ति एत्थ यस्मा न सक्का मञ्चपीठं सहसा उपचिकाहिं खादितुं^९, तस्मा तं

१. निती-स्या०, रो० । २. छादनत्थं-रो० । ३. उस्सहन्तेन-रो० । ४. विहा-
 रस्सुपचारे-सी० । ५. ०सालाय-सी०, रो० । ६. वट्ठनं-स्या०, म० । ७. ०च-स्या० ।
 ८. उपचिकरदोहि-स्या० । ९. खादितुं-स्या०, म० ।

विहारे पि सन्थरित्वा गच्छन्तस्स दुक्कटं वुत्तं । विहारूपचारे पन तं
विहारचारिकं आहिण्डन्ता पि दिस्वा पटिसामेस्सन्ति ।

११८. उद्धरित्वा गच्छती (६५.२५) ति एत्थ उद्धरित्वा गच्छ-
न्तेन मञ्चपोठकवाटं^१ सव्वं अपनेत्वा संहरित्वा चीवरवंसे लगोत्वा^२ गन्तव्वं ।
पच्छा आगन्त्वा वसनकमिक्खुना पि पुन मञ्चपोठं वा^३ पञ्जापेत्वा^४ सयित्वा^५ 5
गच्छन्तेन तथेव कातव्वं । अन्तोकुहुतो^६ सेय्यं बहिकुहुं^७ पञ्जापेत्वा वसन्तेन
गमनकाले गहितट्टानेयेव^८ पटिसामेतव्वं^९ । उपरिपासादतो ओरोपेत्वा
हेट्टा पासादे वसन्तस्सा पि एसेव नयो । रत्तिट्टानदिवाट्टानेसु मञ्चपोठं
पञ्जापेत्वा पि गमनकाले^{१०} पुन गहितट्टानेयेव ठपेतव्वं ।

आपुच्छं^{११} गच्छती ति एत्थायं आपुच्छितव्वानापुच्छितव्वविनिच्छयो — 10
या ताव^{१२} भूमियं^{१३} दीघसाला वा पण्णसाला वा होति, यं वा रुक्खत्यम्भेसु,
कतगेहं उपचिकानं उट्टानट्टानं होति, ततो पक्कमन्तेन ताव आपुच्छित्वा
व पक्कमितव्वं । तस्मिं हि कतिपयदिवसानि^{१४} अजग्गियमाने वम्मिका^{१५} व
सन्तिट्टन्ति । यं पन पासाणपिट्ठियं वा पासाणत्यम्भेसु वा कतसेनासनं
सिलुच्चयलेणं वा सुधालित्तसेनासनं वा यत्थ उपचिकासङ्का नत्थि, ततो 15
पक्कमन्तस्स आपुच्छित्वा पि अनापुच्छित्वा पि गन्तु वट्ठति, आपुच्छन् पन
वत्तं । सचे तादिसे पि सेनासने एकेन पस्सेन उपचिका आरोहन्ति, आपु-
च्छित्वा व गन्तव्वं । यो पन आगन्तुको भिक्खु सङ्घिकं सेनासनं गहेत्वा
वसन्तं भिक्खुं अनुवत्तन्तो अत्तनो सेनासनं अगहेत्वा^{१६} वसति, याव सो न
गण्हाति, ताव तं सेनासनं पुरिमभिक्खुस्सेव पलिवोधो । यदा पन सो सेना- 20
सनं गहेत्वा अत्तनो इस्सरियेन वसति, ततो पट्टाय आगन्तुकस्सेव पलि-
वोधो । सचे उभो पि विभजित्वा गण्हन्ति, उभिन्नं पि पलिवोधो । महा-
पच्चरियं पन वुत्तं — “सचे द्वे तयो एकतो हुत्वा पञ्जापेत्ति, गमनकाले
सव्वेहि पि आपुच्छितव्वं । तेसु सचे^{१७} पठमं गच्छन्तो ‘पच्छिमो जग्गिस्सती’

R. 779

१. ० नवान्-स्या० । २. लगेरवा-रो० । ३. सी०, स्या०, रो० पोत्थंसेसु नत्थि ।
४. स्या० पोत्थके नत्थि । ५. वामित्वा-स्या० । ६. ० मुट्ठतो-म० । ७. ० मुट्ठे-म० ।
८. गहितगहितट्टानेयेव-स्या० । ९. ० सामेतव्वा-सी०, रो० । १०. गमपा०-रो० ।
११. आपुच्छित्वा-सी०, रो० । १२. यता-रो० । १३. भूमिया-सी०, रो० । १४. वतिपमानि
दिवसानि-स्या०, म० । १५. अगहेरवा-सी०, रो० । १६. चे-स्या०, म० ।

ति आभोगं कत्वा गच्छति वट्टति । पच्छिमस्स आभोगेन मुत्ति नत्थि ।
 बहू एकं पेसेत्वा सन्थरापेन्ति, गमनकाले सब्बेहि पि^१ आपुच्छित्तव्वं, एकं वा
 पेसेत्वा ३ अपुच्छित्तव्वं । अज्जतो मञ्चपीठादीनि आनेत्वा अज्जत्र वसित्वा
 पि गमनकाले तत्थेव नेतव्वानि । सचे अज्जावासतो^२ आनेत्वा वसमानस्स
 ५ अज्जो बुद्धुतरो आगच्छति, न पटिवाहितव्वो, 'मया भन्ते अज्जावासतो
 आनीतं, पाकतिकं करेय्याया' ति वत्तव्वं । तेन 'एवं करिस्सामी' ति
 सम्पटिच्छित्ते इतरस्स गन्तुं वट्टति । एवं^३ अज्जत्थ^३ हरित्वा पि सङ्घिक
 परिभोगेन परिभुज्जन्तस्स हि नट्टं वा जिण्णं वा चोरेहि वा हटं गीवा न
 होति, पुग्गलिकपरिभोगेन परिभुज्जन्तस्स पन गीवा होति । अज्जस्स
 १० मञ्चपीठं पन सङ्घिकपरिभोगेन वा पुग्गलिकपरिभोगेन वा परिभुज्जन्तस्स
 नट्टं गीवायेव" ।

केनचि पलिवुद्धं होती (६५.२६) ति बुद्धुतरभिक्षु-इस्सरिय-यक्क
 सीह-वाळमिग-कण्हसप्पादीमु येन केनचि सेनासनं पलिवुद्धं होति । सापेक्क
 गन्त्वा तत्थ ठितो आपुच्छति, केनचि पलिवुद्धो होती ति अज्जेव आगन्त्वा प
 R. 780 १५ जग्गिस्सामी ति एवं सापेक्खो नदीपारं वा गामन्तरं वा गन्त्वा यत्थस्स गम
 चित्तं उप्पन्नं, तत्थेव ठितो कञ्चि पेसेत्वा आपुच्छति, नदीपूरराजचोरादं,
 वा केनचि पलिवुद्धो होति उपददुतो, न सक्कोति पञ्चागन्तुं, एवं भूतस्स पि
 अनापत्ति । सेसं पठमसिक्खापदे वुत्तनयमेव सद्धि समुट्ठानादीही ति ।

१६. सोळसमपाचित्तियं

६. अनुपखज्जसिक्खापदवण्णना

११६. छट्ठसिक्खापदे - पलिवुद्धन्ती^१ ति पठमतरं गन्त्वा पत्तचीवरं
 २० अतिहरित्वा रुम्मित्वा तिट्ठन्ति । थेरा^२ भिक्षू बुद्धापेन्ती ति "अम्हाकं
 आवुसो पापुणातो" ति वस्सग्गेन गहेत्वा बुद्धापेन्ति । अनुपखज्ज सेय्यं
 कप्पेन्ती ति "तुम्हाकं भन्ते मञ्चट्टानंयेव पापुणाति, न सब्बो विहारो ।
 अम्हाकं दानि इदं ठानं पापुणातो" ति अनुपविसित्वा मञ्चपीठं पञ्जापेत्वा
 निसोदन्ति पि निपञ्चन्ति पि सज्झायं पि करोन्ति ।

१. पा-म०; स्या० पोत्यके नत्थि । २. अज्जातो-सो०, स्या० । ३-३. एवमज्जत्थ-म० ।
 ४. बुद्धेन्ती-म०; पटि०-सो०, रो० । ५. येरे-सो०, स्या०, रो० ।

१२०. जानं (६६.१५) ति “अनुट्ठापनीयो अयं” ति जानन्तो; तेने-
वस्स विभङ्गे “बुद्धो ति जानाती” ति आदि बुत्तं । बुद्धो हि अत्तनो बुद्धताय^१
अनुट्ठापनीयो, गिलानो गिलानताय, सङ्खो पन भण्डागारिकस्स वा धम्म-
कथिकविनयधरादीनं वा गणवाचकआचरियस्स वा बहूपकारतं गुणविसिद्धतं
च सल्लक्खेन्तो धुववासत्थाय विहारं सम्मन्नित्वा देति, तस्मा यस्स सङ्खेन ५
दिन्नो, सो पि अनुट्ठापनीयो । कामं चेत्य गिलानस्सा पि सङ्खोयेव अनुच्छ-
विकं सेनासनं देति, गिलानो पन “अपलोकेत्वा सङ्खेन अदिन्नसेनासनो पि
न पीलेतब्बो अनुकम्पितब्बो” ति दस्सेतुं विसुं बुत्तो ।

१२१. उपचारे ति एत्थ मञ्चपीठानं ताव महल्लके विहारे समन्ता
दियड्ढो हत्थो उपचारो, खुट्ठके यतो प्होति ततो दियड्ढो हत्थो, पादे धोवित्वा १०
पविसन्तस्स पस्सावत्थाय निक्खमन्तस्स च याव द्वारे निक्खत्तपादधोवन-
पासाणतो^२ पस्सावट्टानतो च मञ्चपीठं, ताव दियड्ढुहत्थवित्थारो मग्गो
उपचारो नाम । तस्मिं मञ्चस्स वा पीठस्स वा उपचारे ठितस्स वा भिक्खुनो
पविसन्तस्स वा निक्खमन्तस्स वा उपचारे यो अनुपखज्ज सेय्यं कप्पेतुकामो
सेय्यं सन्थरति वा सन्थरापेति वा, आपत्ति दुक्कटस्स । १५

अभिनिसीदति वा अभिनिपज्जति वा ति एत्थ अभिनिसीदनमत्तेन
अभिनिपज्जनमत्तेनेव वा पाचित्तियं । सचे पन द्वे पि करोति, द्वे पाचित्ति-
यानि । उट्ठायुट्ठाय निसीदतो वा निपज्जतो वा पयोगे पयोगे पाचित्तियं । R 781

१२२. उपचारं ठपेत्वा सेय्यं सन्थरति वा सन्थरापेति वा ति
इमस्मिं इतो परे च “विहारस्स उपचारे” ति आदिके^३ दुक्कटवारे पि यथा २०
इध अभिनिसीदनमत्ते^४ अभिनिपज्जनमत्ते^५ उभयकरणे पयोगभेदे च पाचि-
त्तियप्पभेदो बुत्तो, एवं दुक्कटप्पभेदो वेदितब्बो । एवरूपेन हि विसभागपुग्ग-
लेन एकविहारे वा एकपरिवेणे वा वसन्तेन अत्थो नत्थि, तस्मा सव्वत्ये-
वस्स निवासो वारितो । अञ्जस्स पुग्गलिके ति इध पि विस्सासिकस्स
पुग्गलिकं अत्तनो पुग्गलिकसदिसमेव, तत्थ अनापत्ति । २५

१२३. आपदासू ति सचे बहि वसन्तस्स जीवितब्रह्मचरियन्तरायो
होति, एवरूपासु आपदासु यो पविसति, तस्सा पि अनापत्ति । सेसं उत्तान-

१. बुद्धता-रो० । २. ०पासाणट्टानतो-स्या० । ३. ०धा-रो० । ४-५. ०इधअभि०-स्या० ।

मेवा ति । पठमपाराजिकसमुद्धान, किरिया, सञ्जाविमोक्ख, सचित्तक, लोकवज्ज, कायकम्म, अकुसलचित्त, दुक्खवेदन ति ।

१७. सत्तरसमपाचित्तियं

७. निम्नरुद्धनसिक्खापदवण्णना

१२४-२६. सत्तमसिक्खापदे-एकेन पयोगेन बहुके पि द्वारे अतिक्कामेती (६६ ४)ति ये चतुभूमिका^१ पञ्चभूमिका^२ वा^३ पासादा छसत्तकोट्टकानि
 ५ वा चतुस्सालानि वा^४, तादिसेसु सेनासनेसु हत्येसु वा गोवाय वा गहेत्वा अन्तरा अट्टपेन्तो एकेन पयोगेन अतिक्कामेति, एकमेव पाचित्तिय । ठपेत्वा ठपेत्वा नानापयोगेहि अतिक्कामेन्तस्स द्वारगणनाय पाचित्तियानि । हत्येन अनामसित्वा “निक्खमा” ति वत्वा वाचाय निम्नरुद्धन्तस्सा पि एसेव नयो ।

अञ्जं आणापेती ति एत्थ “इम निम्नरुद्धा” ति आणत्तिमत्ते दुक्कट ।
 १० सचे सो सकिं आणत्तो बहुके पि द्वारे अतिक्कामेति, एक पाचित्तिय । सचे पन “एत्तकानि द्वारानि निम्नरुद्धाही” ति वा “याव महाद्वार ताव निम्नरुद्धाही” ति वा एव नियामेत्वा आणत्तो होति, द्वारगणनाय पाचित्तियानि ।

तस्स परिक्खारं ति यं किञ्चि तस्स सन्तक पत्तचीवरपरिस्सावन-
 १५ धमकरक-मञ्च-पीठ-भिसि-विम्बोहनादिभेद^५, अन्तमसो रजनछल्लि^६ पि, यो निम्नरुद्धति वा निम्नरुद्धापेति वा, तस्स वत्थुगणनाय दुक्कटानि । गाळ्हे वन्धित्वा ठपितेसु^७ पन एका व आपत्ती ति महापच्चरिय वुत्त ।

१२७. अञ्जस्स पुग्गलिके ति इधा पि विस्सासिकपुग्गलिक अत्तनो पुग्गलिकसदिसमेव । यथा च इध, एव सव्वत्थ । यन्न^८ पन विसेसो
 २० भविस्सति, तन्न वक्खाम ।

१२८. अलज्जिं निम्नरुद्धति वा^९ ति आदीसु भण्डनकारककलहकारक-
 मेव सकलसञ्चारामतो निम्नरुद्धितु लभति^{१०}, सो हि पक्ख लभित्वा सङ्घ

१-१. ० भूमवपञ्चभूमवा-स्या०, म० । २. म० पोस्वके नल्लिय । ३. ० धमकरण०-म०, सी० । ४. ० चट्ठल्लि-स्या०, ० जल्लि सी० । ५. ठपितेसु-रो०, ठपितेसु-यत्थ-स्या० । ६. वा निम्नरुद्धापेति वा-स्या० । ७. सव्वत्ति-सी०, रो० ।

पि भिन्देय्य । अलञ्जीआदयो^१ पन अत्तनो वसनट्टानतोयेव निक्कड्डितव्वा,
सकलसङ्घारामतो ते^२ निक्कड्डितुं न वट्टति । उम्मत्तकस्सा (६६.२६) ति
सयं उम्मत्तकस्स अनापत्ति । सेसं उत्तानमेवा ति ।

तिसमुट्ठानं — कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च
समुट्ठाति, किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्मं, वची-^३
कम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

१८. अट्टारसमपाचित्तियं

८. वेहासकुटिसिक्खापदवर्णना

१२६-३०. अट्टमसिक्खापदे — उपरि वेहासकुटिया ति उपरि अच्छ-
न्नतलायद्विभूमिककुटिया वा तिभूमिकादिकुटिया वा । मञ्चं सहसा अभि-
निसीदी ति मञ्चं सहसा अभिभवित्वा अज्झोत्थरित्वा निसीदि । भुम्मत्थे वा
एतं उपयोगवचनं; मञ्चे निसीदी ति अत्थो । अभी ति इदं पन पदसोभनत्थं^{१०}
उपसगमत्तमेव । निप्पतित्वा^३ ति निपतित्वा निक्खमित्वा वा । तस्स हि
उपरि आणि^४ पि न दिन्ना, तस्मा निक्खन्तो । विस्मरमकासी ति विरूपं
आतुरस्सरमकासि ।

१३१-३२. वेहासकुटि^५ नाम मज्झिमस्स पुरिसस्स असीसघट्टा
ति या पमाणमज्झिमस्स पुरिसस्स सब्बहेट्ठिमाहि तुलाहि सीसं न घट्टेति,^{१५}
एतेन इध अधिप्येता वेहासकुटि दस्सिता होति, न वेहासकुटिलक्खणं^६ ।
या हि काचि उपरि अच्छिन्नतला^७ द्विभूमिका कुटिका^८ तिभूमिकादि कुटिका
वा “वेहासकुटी” ति वुचति । इध पन असीसघट्टा अधिप्येता । अभिनिसी-
दनादीसु पुब्बे वुत्तनयेनेव पयोगवसेन आपत्तिभेदो वेदितव्वो ।

१३३. अवेहासकुटिया ति भूमियं कतपण्णसालादोसु अनापत्ति ।^{२०}
न हि सक्का तत्थ परस्स पीळा कातुं । सीसघट्टाया ति यायं^९ सीसघट्टा
होति, तत्था पि अनापत्ति । न हि सक्का तत्थ हेट्ठापासादे अनोणतेन^{१०}

R. 783

१. अलज्जि०-सो०, रो० । २. म० पोत्थके नयि । ३. निपतित्वा-स्या० ।
४. आणि-म० । ५. कुटी-सो०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ६. दस्सितं-स्या० ।
७. अच्छिन्न०-म० । ८. कुटि-म० । एवमुपरि पि । ९. या-सो०, रो० । १०. अनोणतेन-
सो०, रो० ।

विचरितुं, तस्मा असञ्चरणद्वान्ता परपीळा^१ न भविस्सति । हेट्ठा अपरिभोगं
 होती (७१.१३) ति यस्सा हेट्ठा दब्बसम्भारादीनं निविस्सत्तत्ता अपरिभोगं
 होति, तत्था पि अनापत्ति । पदरसञ्चितं होती ति यस्सा उपरिमतलं दारु-
 फलकेहि वा घनसन्ध्यतं होति, सुधादिपरिकम्मकतं वा तत्था पि अनापत्ति ।
 ५ पटाणि^२ दिन्ना होती ति मञ्चेपीठानं^३ पादसिंहासु आणि दिन्ना होति, यत्थ
 निसीदन्ते पि न निप्पतन्ति, तादिसे मञ्चपीठे निसीदतो पि अनापत्ति ।
 तस्मिं ठितो ति आहञ्चपादके मञ्चे वा पीठे वा ठितो उपरि नागदन्तकादीसु
 लग्गितकं^४ चीवरं वा किञ्चि वा गण्हाति वा, अब्जं वा लग्गेति, तस्सा पि
 अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव । एळ्ळलोमसमुट्टानं — कायतो च कायचित्ततो
 १० समुट्ठाति, किरिया, नो सञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पणत्तिवब्बं, कायकम्मं,
 तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१९. ऊनवीसतिमपाचित्तिं

६. महल्लङ्घविहारसिक्खापदवण्णना

१३४-३६. नवमसिक्खापदे — याव द्वारकोसा ति एत्थ द्वारकोसो
 नाम पिट्टसङ्घाटस्स^१ समन्ता कवाटवित्थारप्पमाणो ओकासो । महापञ्चरियं
 पन “द्वारवाहतो पट्ठा दियड्ढुहत्थो^२” ति वुत्तं । कुहन्दिथं पन “द्वारस्स
 १५ उभोसु पस्सेसु कवाटप्पमाणं” ति^३ । महाअट्टकथायं “कवाटं नाम दियड्ढुहत्थं
 पि होति द्विहत्थं पि अब्हुतेय्यहत्थं पो” ति वुत्तं, तं सुवुत्तं । तदेव हि
 सन्धाय भगवता पि “पिट्टसङ्घाटस्स समन्ता हत्थपासा” ति अयं उक्कट्ट-
 निहेसो^४ कतो । अगगळ्ळपनाया^५ ति सकवाटकद्वारवन्धट्टपनाया^६; सक-
 वाटकस्स द्वारवन्धस्स निच्चलभावत्थाया ति अत्थो । द्वारट्टपनाया ति इदं
 २० पि हि पदभाजनं इममेवत्थं सन्धाय भासित । अयं पनेत्थ अधिप्पायो —
 कवाट हि लहुपरिवत्तकं^७ विवरणकाले भित्ति आहनति, पिदहनकाले
 द्वारवन्धं । तेन आहनेन^८ भित्ति कम्पति, ततो मत्तिका चलति, चलित्वा
 सिथिला वा होति पतति वा । तेनाह भगवा “याव द्वारकोसा अगगळ्ळप-

R. 784

१. परस्स पीळा-स्या० । २. पटानि-सी०, रो०; पट्टाणि-स्या० । ३. पीठादिन-
 स्या० । ४. लग्गितकं-रो० । ५. ओट्टस्स-सी०, रो०; पिट्टि-स्या० । ६. दियड्ढो-म० ।
 ७. ति वुत्तं-स्या० । ८. उक्कट्टपरिच्छेदो-स्या० । ९. अगगळ्ळ-सी०, रो० । १०. वन्धक-
 सी० । ११. पट्टकं-म० । १२. आहन-रो० ।

नाया" ति । तत्थ किञ्चा पि "इदं नाम कत्तब्बं" ति नेव मात्तिकायं न पदभाजने वुत्तं, अट्ठप्पत्तियं पन "पुनप्पुनं छादापेसि पुनप्पुनं लेपापेसी" ति अधिकारतो याव द्वारकोसा अगळट्ठपनाय पुनप्पुनं लिम्पितब्बो^१ वा लेपापेतब्बो^२ वा ति एवमत्थो दट्ठब्बो ।

यं पन पदभाजने "पिट्ठसङ्घाटस्स समन्ता हत्थपासा" ति वुत्तं । 5 B. 50
तत्थ यस्स वेमज्जे द्वारं होति, उपरिभागे^३ उच्चा भित्ति, तस्स तीसु दिसासु समन्ता हत्थपासा उपचारो होति, खुद्दकस्स विहारस्स द्वीसु दिसासु उपचारो होति । तत्रा पि यं भित्ति विवरियमानं कवाटं आहनति, सा अपरिपूरउपचारा पि होति । उक्कट्टपरिच्छेदेन पन तीसु दिसासु समन्ता हत्थपासा द्वारस्स निचलभावत्थाय लेपो अनुज्जातो । सचे पनस्स^४ द्वारस्स 10
अधोभागे पि लेपोकासो अत्थि, तं पि लिम्पितुं वट्टति । आलोकसन्धिपरिकम्माया (७२.२०) ति एत्थ आलोकसन्धी ति वातपानकवाटका वुच्चन्ति^५, ते पि^६ विवरणकाले विदत्थिमत्तं पि अतिरेकं पि भित्तिप्पदैसं पहरन्ति । उपचारो पनेत्थ सब्बदिसासु लब्धति, तस्मा सब्बदिसासु कवाटवित्थारप्पमाणो ओकासो आलोकसन्धिपरिकम्मतथाय लिम्पितब्बो वा 15
लेपापेतब्बो वा ति अयमेत्थ अधिप्पायो ।

सेतवण्णं ति आदिकं न मात्तिकायं पदभाजनं । इमिना हि विहारास्स भारिकत्तं नाम नत्थी ति पदभाजनेयेव अनुज्जातं, तस्मा सब्बमेतं यथासुखं कत्तब्बं ।

एवं लेपकम्मे यं कत्तब्बं, तं दस्सेत्वा पुन^७ छदने कत्तब्बं दस्सेतुं 20
"द्वत्तिच्छदनस्सा" ति आदि वुत्तं । तत्थ द्वत्तिच्छदनस्स परिचायं ति छदनस्स द्वत्तिपरियायं, परियायो^८ वुच्चति परिकखेपो, परिकखेपद्वयं वा परिकखेपत्तयं वा अधिद्वातब्बं ति अत्थो । अप्पहरिते ठितेना ति अहरिते ठितेन । हरितं ति चेत्य सत्तधज्जगेदं पुद्गलण^९ मुग्ग-मास-तिल-कुलत्थ-

१. लिम्मा०-सी०, स्या०, रो० । २. रोपितम्भा-रो० । ३. उपेतम्भा-रो०; लिम्मा०-सी०, स्या० । ४. ऽच-सी०; ऽव-रो० । ५. पन-सी०, स्या०, रो० । ६. वुच्चति-रो० । ७. सी०, रो० पोत्थकेषु नत्थि । ८. मात्तिका-सी० । ९. ऽयं-स्या० । १०. परियायं-रो० । ११. पुद्गलं-सी०, स्या० ।

अलावुकुम्भण्डादिभेदं च अपररणं^१ अधिप्येतं । तेनेवाह — “हरितं नाम पुव्वणं अपररणं” ति ।

R. 785

सचे हरिते ठितो अधिद्व्यति, आपत्ति दुक्कटस्सा (७२.२३) ति एत्थ पन यस्मि पि खेत्ते वुत्तं वीजं न ताव सम्पज्जति, वस्से वा पन पतिते सम्प-
 5 ज्जिस्सति, तं पि हरितसङ्ख्यमेव गच्छति । तस्मा एवरूपे खेत्ते पि ठितेन न अधिद्व्यातव्वं, अहरितेयेव ठितेन अधिद्व्यातव्वं । तत्रा पि अयं परिच्छेदो, पिठ्ठि-
 वंसस्स वा कूटागारकणिकाय वा उपरि थूपिकाय^२ वा पस्से निसिन्नो छद-
 नमुखवट्टिअन्तेन ओलोकेन्तो यस्मि भूमिभागे ठितं पस्सति, यस्मि च
 B. 51 भूमिभागे ठितो, तं उपरि निसिन्नकं पस्सति, तस्मिं ठाने^३ अधिद्व्यातव्वं^४ ।
 10 तस्स अन्तो अहरिते पि ठत्वा अधिद्व्यातुं न लब्धमिति । कस्मा ? विहारस्स हि पतन्तस्स अयं पतनोकासो ति ।

मग्गेन छादेन्तस्सा ति एत्थ मग्गेन छादनं नाम अपरिक्खपित्वा उज्जुक्केव छादनं; तं इट्ठक-सिला-सुधाहि लब्धमिति । द्वे मग्गे अधिद्व्यहित्वा
 ति द्वे मग्गा सचे दुच्छन्ना होन्ति, अपनेत्वा पि पुनप्पुनं छादापेतुं^५ लब्धमिति,
 15 तस्मा यथा इच्छति; तथा द्वे मग्गे अधिद्व्यहित्वा तत्तियं मग्गं “इदानि एवं
 छादेही” ति आणापेत्वा पक्कमितव्वं । परियायेना ति परिक्खेपेन । एवं
 छदनं पन तिणपण्णेहि^६ लब्धमिति । तस्मा इधा पि यथा इच्छति तथा द्वे
 परियाये अधिद्व्यहित्वा तत्तियं परियायं “इदानि एवं छादेही” ति आणापेत्वा
 पक्कमितव्वं । सचे^७ न पक्कमति, तुण्हीभूतेन ठातव्वं । सव्वं पि चेत्तं
 20 छदनं^८ छदनूपरि वेदितव्वं । उपरुपरिच्छन्नो हि विहारो चिरं अनो-
 वस्सको होती ति मञ्जमाना एवं छादेन्ति ।

१३७. ततो चे उत्तरि ति तिण्णं मग्गानं वा परियायानं वा उपरि
 चतुत्थे मग्गे वा परियाये वा । करळे करळे ति तिणमुट्ठियं तिणमुट्ठियं ।
 सेसमेत्थ उत्तानमेवा ति ।

25 छसमुट्ठानं — किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णात्तिवज्जं,
 कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१. अपररणं—मो०, स्या० । एउपुरि पि । २. थुपि०—म० । ३-३. ठातव्वं—स्या० ।
 ४. छादेतुं—म० । ५. तिणा०—रो० । ६. सचे पन—स्या० । ७. छादनं—स्या० । ८. छादतुं—
 स्या० । ९. रो० पोत्थके नसि ।

२०. वीसतिमपाचित्तियं

१०. सप्पाणकसिक्खापदवर्णना

१३८-४३. दसमसिक्खापदे^१ - जानं सप्पाणकं (७३.१६) ति सप्पाणकं एतं ति यथा तथा वा जानन्तो । सिञ्चेय्य वा सिञ्चापेय्य वा ति तेन उदकेन सयं वा सिञ्चेय्य, अञ्जं^२ वा आणापेत्वा सिञ्चापेय्य । पालियं पन "सिञ्चेय्या ति सयं सिञ्चती" ति ईदिसानं वचनानं अत्थो पुब्बे वुत्तनयेनेव वेदितव्वो ।

R. 786

5

तत्थ धारं अविच्छिन्दित्वा सिञ्चन्तस्स एकस्मि उदकघटे एका व आपत्ति । एस नयो सव्वभाजनेसु । धारं विच्छिन्दन्तस्स पन पयोगे पयोगे आपत्ति । मातिकं सम्मुखं करोति, दिवसं पि सन्दत्तु, एका व आपत्ति । सचे तत्थ तत्थ बन्धित्वा अञ्जतो अञ्जतो नेति, पयोगे पयोगे आपत्ति । सकटभारमत्तं चे पि तिणं एकपयोगेन उदके पक्खिपति, एका 10 व आपत्ति । एकेकं^३ तिणं^३ वा पण्णं वा पक्खिपन्तस्स पयोगे पयोगे आपत्ति । मत्तिकाय पि अञ्जेसु पि कट्टुगोमयादीसु^४ एसेव नयो । इदं पन महाउदकं सन्धाय न वुत्तं, यं तिणे वा मत्तिकाय वा पक्खित्ताय परियादानं गच्छति, आविलं वा होति, यत्थ पाणका मरन्ति, तादिसं उदकं सन्धाय वुत्तं ति वेदितव्वं । सेसमेत्थ उत्तानमेवा ति ।

B. 52

15

तिसमुद्धानं - कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च समुद्धानि, किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सच्चित्तकं, पण्णात्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं तिवेदनं ति ।

समत्तो वर्णनाक्रमेण सेनासनवग्गो दुत्तियो ।

३. ओवादवग्गो

२१. एकवीसतिमपाचित्तियं

१. ओवादसिक्खापदवर्णना

१४४. भिक्खुनीवग्गस्स^१ पठमसिक्खापदे - लागिनो होन्ती ति त्थ न तेसं भिक्खुनियो देन्ति, न दापेन्ति, महाकुलेहि पव्वजित्ता पन 20

१. दससिक्खा-२०० । २. अञ्जेन-२० । ३-३. एतत्तिज-स्या० । ४. कट्टुकम्म-स्या० । ५. भिक्खुनी-२००; भिक्खुनी-२०० । एषमुपरि पि ।

कुलधीतरो अत्तनो सन्तिकं आगतानं जातिमनुस्सानं “कुतो अय्ये ओवाद-
उद्देसं परिपुच्छं लभया” ति पुच्छन्तानं “असुको च असुको च थेरो ओव-
दतो” ति असीतिमहासावके उद्दिष्टित्वा कथानुसारेण तेसं सीलसुताचार-
जातिगोत्तादिभेदं विज्जमानगुणं कथयन्ति । एवरूपा हि विज्जमानगुणा
5 कथेतुं वट्टन्ति । ततो पसन्नचित्ता मनुस्सा थेरानं चीवरादिभेदं महत्तं
लामसक्कारं अभिहरिस्सु । तेन वुत्तं - “लाभिनो होन्ति चीवर...पे०...
परिक्खारानं” ति ।

B 53

R. 787

भिक्षुनियो उपसङ्कमित्वा (७५.७) ति तेसं किर सन्तिके तासु
एका भिक्षुनी पि न आगच्छति, लाभतण्हाय पन आकङ्खियमानहृदया तासं
10 उपस्सयं अगमंसु । तं सन्वाय वुत्तं - “भिक्षुनियो उपसङ्कमित्वा” ति ।
ता पि भिक्षुनियो चलचित्ताय तेसं वचनं अकंसुयेव । तेन वुत्तं - “अय-
खो ता भिक्षुनियो...पे०...निसीदिसू” ति । तिरच्छानकथं ति सग्गमग-
गमने पि तिरच्छानभूतं राजकयादिमनेकविधं निरत्यककथं । इद्धो ति
समिद्धो, सहितत्यो गम्भीरो बहुरसो लक्खणपटिवेधसंयुत्तो ति अधिप्पायो ।
15 १४५-४७. अनुजानामि भिक्षवे ति एत्थ यस्मा ते भिक्षू “मा
तुम्हे भिक्षवे भिक्षुनियो ओवदित्वा” ति वुच्चमाना अदिट्ठसच्चत्ता तथागते
आधातं वन्धित्वा अपायुपगा^१ भवेय्युं, तस्मा नेसं तं अपायुपगतं परिहरन्तो
भगवा अञ्जेनेव उपायेन ते भिक्षुनोवादतो^२ परिवाहिरे कत्तुकामो इमं
भिक्षुनोवादकसम्मूर्ति^३ अनुजानी^४ ति वेदितव्वो । एवं इध परिवाहिरे
20 कत्तुकामताय अनुजानित्वा परतो^५ करोन्तो^६ व^७ “अनुजानामि भिक्षवे
अट्ठहज्जेहि समन्नागतं” ति आदिमाह । इमानि हि अट्ठज्जानि^८ छव्वग्गियान
सुपिनन्तेन पि न भूतपुव्वानी ति ।

तत्थ सीलमस्स अत्यो ति सीलवा । इदानीं यं च तं सीलं, यथा
च तं तस्स अत्थि नाम होति, तं दस्सेन्तो “पातिमोक्खसंवरोसंवुत्तो” ति
25 आदिमाह । तत्थ पातिमोक्खो व संवरो पातिमोक्खसंवरो । पातिमोक्ख

१. पि-रो० । २. अपायु-सो०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ३. भिक्षुनीओवादतो
सो०, रो० । ४. भिक्षुनीओवादक-सो०, स्या०, रो० । ५. जानातो-स्याः । ६. वुत्तो
रो० । ७. करोन्ता-रो० । ८. व-रो० । ९. अट्ठ अज्जानि-म्या० ।

संवरेण संवृतो समन्नागतो ति पातिमोक्खसंवरसंवृतो । विहरती (७७.२१)
ति वत्तति । वुत्तं हेतं विभङ्गे-

“पातिमोक्खं ति सीलं पतिट्ठा आदि चरणं संयमो संवरो मोक्खं^१
‘पमोक्खं’ कुसलानं धम्मानं समापत्तिया; संवरो ति कायिको अवीतिक्कमो
वाचसिको अवीतिक्कमो कायिकवाचसिको^२ अवीतिक्कमो । संवृतो ति ⁵
इमिना पातिमोक्खसंवरेण उपेतो होति समुपेतो उपगतो समुपगतो उपपन्नो^३
समुपपन्नो^४ सम्पन्नो समन्नागतो, तेन वुच्चति ‘पातिमोक्खसंवरसंवृतो’ ति ।
विहरती ति इरीयति* वत्तति पालेति यपेति यापेति चरति विहरति, तेन
वुच्चति ‘विहरती’” [विभ०-२६६] ति ।

R. 788

आचारगोचरसम्पन्नो ति मिच्छाजीवपटिसेधकेन न वेळुदानादिना ¹⁰
आचारेण, वेसियादिअगोचरं पहाय^५ सद्धासम्पन्नकुलादिना च गोचरेण
सम्पन्नो^६ । अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी ति अप्पमत्तकेसु वज्जेसु
भयदस्सावी, तानि वज्जानि भयतो दस्सनसीलो ति वुत्तं होति । समादाय
सिक्खति सिक्खापदेसु ति अधिसीलसिक्खादिभावेन तिघा ठितेसु
सिक्खापदेसु तं तं सिक्खापदं समादाय सम्मा आदाय साधुकं गहेत्वा ¹⁵
अविजहन्तो सिक्खती ति अत्थो । अयमेत्थ सङ्खेपो, वित्थारो^७ पन यो
इच्छति, तेन^८ विसुद्धिमगगतो^९ गहेत्तव्वो ।

बहु^{११} सुतमस्सा ति बहुसुतो । सुतं धारेती ति सुतधरो; यदस्स तं
बहु^{१२} सुतं^{१३} नाम, तं न सुतमत्तमेव; अथ खो नं धारेती ति अत्थो ।
मज्झसायं^{१४} विय रतनं सुतं सन्निचितमस्मि ति सुतसन्निचयो । एतेन यं सो ²⁰
सुतं धारेति, तस्स मज्झसाय गोपेत्वा सन्निचितरतनस्सेव चिरकालेना पि
अविनासनं दस्सेति । इदानीं तं सुतं सरूपतो दस्सेन्तो “ये ते धम्मा” ति
आदिमाह, तं वेरञ्जकण्डे^{१५} वुत्तनयमेव^{१६} । इदं पनेत्थ निगमनं - तथा-

१. मुखं-स्या० । २. पमुत्तं-स्या० । ३. ०वाचा०-रो०; ०सको-स्या० ।
४. उप्पन्नो-रो० । ५. रो० पोत्थके नत्थि । ६. सहाय-रो० । ७. ०आचारगोचरसम्पन्नो-
स्या० । ८. वित्थारं-सी०, स्या०, रो० । ९. तेन पपञ्चगूदनियं वा मज्झिमवृत्तकथायं वा
सम्मोहविनोदनियं वा विमङ्गलकथायं वा-स्या० । १०. ०पा-स्या० । ११. बहुं-सी०,
स्या०, रो० । १२-१३. बहुसुतं-सी०, स्या०, रो० । १४. मज्झसायं-स्या० । एवमुपरि पि ।
१५. वेरञ्जा कण्डे-सी० । १६. उत्त०-रो० । १७. हरि०-म० ।

रूपास्स धम्मा बहुस्सुतो होन्ति, तस्मा बहुस्सुतो । घाता^१, तस्मा सुतघरो ।
वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता, दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; तस्मा सुतसन्नि-
चयो । तत्थ वचसा परिचिता (७७.२५) ति वाचाय पगुणा^२ कता ।
मनसानुपेक्खिता ति मनसा अनुपेक्खिता, आवब्बन्तस्स दीपसहस्सेन
५ ओभासिता विय होन्ति । दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा ति अत्थतो च कारणतो
च पञ्चाय सुट्ठु पटिविद्धा सुपच्चक्खकता^३ होन्ति ।

अयं पन बहुस्सुतो नाम तिविधो होति - निस्सयमुच्चनको,
परिसुपट्ठापको, भिक्खुनोवादको ति । तत्थ निस्सयमुच्चनकेन उपसम्पदाय
पञ्चवस्सेन सब्वन्तिमेन परिच्छेदेन द्वे मातिका पगुणा वाचुग्गता कातव्वा^४
R. 789 10 पक्खदिवसेसु धम्मसावनत्याय^५ सुत्तन्ततो चत्तारो भाणवारा, सम्पत्तानं
परिकथनत्याय अन्धकविन्दमहाराहुलोवादभ्वट्टसदिसो एको कथामगो,
सङ्घभत्तमङ्गलामङ्गलेसु अनुमोदनत्याय तिस्सो अनुमोदना, उपोसथपवारणा-
B. 55 दिजाननत्थं कम्माकम्मविनिच्छयो, समणधम्मकरणत्थं समाधिवसेन वा
विपस्सनावसेन वा अरहत्तपरियोसानमेकं कम्मट्ठानं, एत्तकं उग्गहेतव्वं ।
१५ एत्तावता हि अयं बहुस्सुतो होति चातुदिसो, यत्थ कत्थचि अत्तनो
इस्सरियेन वसितुं लभति ।

परिसुपट्ठापकेन उपसम्पदाय दसवस्सेन सब्वन्तिमेन परिच्छेदेन परिसं
अभिविनये विनेतुं द्वे विभङ्गा पगुणा वाचुग्गता कातव्वा, असक्कोत्तेन
तीहि जनेहि सद्धि परिवत्तनक्खमा कातव्वा, कम्माकम्मं च खन्वकवत्तं च
२० उग्गहेतव्वं । परिसाय पन अभिधम्मे^६ विनयनत्थं^७ सचे मज्झिमभाणको
होति मूलपण्णासको उग्गहेतव्वो, दीघभाणकेन महावग्गो, संयुत्तभाणकेन^८
हेट्ठिमा वा तयो वग्गा महावग्गो वा, अङ्गुत्तरभाणकेन हेट्ठा वा उपरि वा
उपड्वनिकायो उग्गहेतव्वो, असक्कोत्तेन तिकनिपाततो पट्ठाया हेट्ठा उग्गहेतुं
पि वट्ठति । महापच्चरियं पन “एकं उग्गहन्तेन^९ चतुक्कनिपातं वा पञ्चक-
२५ निपातं वा गहेतुं वट्ठती” ति वुत्तं । जातकभाणकेन साट्ठकथं^{१०} जातकं

१. घटा-सी०, स्या०, रो० । २. पगुणी-स्या०; पगुण-रो० । ३. ०पचससी०-
स्या० । ४. कत्वा-रो० । ५. ०सवण०-स्या०; ०सवण०-सी० । ६-९. ०धम्मविनय०-
स्या० । ७. संयुत्तक०-सी०, रो० । ८. गण्ढन्तेन-सी०, स्या०, रो० । ९. उग्गहेतुं-
स्या० । १०. सजट्ठ०-स्या० ।

उग्गहेतब्बं, ततो ओरं न वट्ठति । धम्मपदं पि सह वत्थुना उग्गहेतुं वट्ठती
ति महापच्चरियं वुत्तं । ततो ततो समुच्चयं कत्वा मूलपण्णासकमत्तं वट्ठति,
न वट्ठती ति ? “न वट्ठती” ति कुरुन्दट्ठकथायं पटिक्खित्तं, इतरासु विचारणा-
येव नत्थि । अभिघम्मो किञ्चि उग्गहेतब्बं ति न वुत्तं । यस्स पन साट्ठकथं
पि विनयपिटकं अभिघम्मपिटकं च पगुणं, सुत्तन्ते च वुत्तप्पकारो गन्थो^१ 5
नत्थि, परिसं उपट्ठापेतुं न लभति । येन पन सुत्तन्ततो च विनयतो च
वुत्तप्पमाणो गन्थो उग्गहितो, अयं परिसुपट्ठापको बहुस्सुतो होति दिसा-
पामोक्खो येनकामङ्गमो, परिसं उपट्ठापेतुं लभति ।

भिवखुनोवादकेन पन साट्ठकथानि तीणि पिटकानि उग्गहेतब्बानि,
असक्कोत्तेन चत्तसु निकायेसु एकस्स अट्ठकथा पगुणा कातब्बा, एकनिकायेन 10
हि सेसनिकायेसु पि पञ्चं कथेतुं सक्खिस्सति । सत्तसु पकरणेसु चतुप्प-
करणस्स अट्ठकथा पगुणा कातब्बा, तत्थ लद्धनयेनहि^२ सेसपकरणेसु पञ्चं
कथेतुं सक्खिस्सति । विनयपिटकं पन नानत्थं नानाकारणं^३, तस्मा तं सद्धि
अट्ठकथाय पगुणं कातब्बमेव । एतावता हि भिवखुनोवादको बहुस्सुतो नाम^४
होती ति । 15

उभयानि खो पनस्सा (७७.२६)ति आदि पन यस्मा अञ्जस्मि सकले
नवङ्गे पि बाहुसच्चे^५ सति साट्ठकथं विनयपिटकं विना न वट्ठतियेव, तस्मा
विसुं वुत्त । तत्थ वित्थारेत्ता ति उभतोविभङ्गेन सद्धि । स्वागतानी ति सुट्ठु
आगतानि । यथा आगतानि पन स्वागतानि होन्ति, तं दस्सेतुं “सुविभ-
चानी” ति आदि वुत्तं । तत्थ सुविभचानी ति सुट्ठु^६ विभत्तानि^७ पदपच्चा- 20
भट्टसङ्करदोसविरहितानि^८ । सुप्पवत्तीनी^९ ति पगुणानि वाचुगतानि ।
सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो ति खन्धकपरिवारतो आहरितव्वसुत्तवसेन सुट्ठु
विनिच्छित्तानि । अनुव्यञ्जनसो ति अक्खरपदपारिपूरिया च सुविनिच्छि-
त्तानि अक्खण्डानि अविपरीतक्खरानि । एतेन अट्ठकथा दीपिता, अट्ठकथातो
हि एस विनिच्छयो होती^{१०} ति^१ । 25

१. गण्ठो-स्या० । एवमुपरि पि । २. ०नपेहि-सो०, रो० । ३. ०वरणं-सो०,
स्या० । ४. सो०, स्या०, रो० पोत्थेसु नत्थि । ५. ०सस्ये-न० । ६-६. सुट्ठुमतानि-
रो० । ७. ०पञ्चा-स्या० । ८. ०वत्तिनी-सो० । ९-९. होति-स्या० ।

- कल्याणवाचो (७७.२७) ति सिथिलघनितादीनं यथाविधानवचनेन परिमण्डलपदव्यञ्जनाय पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगलाय^१ अत्थस्स विञ्जापनिया । कल्याणवाक्करणो ति मधुरस्सरो, मातुगामो हि सरसम्पत्तिरतो, तस्मा परिमण्डलपदव्यञ्जनं पि वचनं सरसम्पत्तिरहितं^२ हीळेति । येभ्य्येन भिक्खुनीनं^३ पियो होति मनापो ति सट्वासं पियो नाम दुल्लभो, बहुतरानं पन पण्डितानं भिक्खुनोनं सीलाचारसम्पत्तिया पियो होति मनवड्डुनको । पटिवलो होति भिक्खुनियो ओवदितुं ति सुत्तं^४ च कारणं च दस्सेन्तो वट्ठभयेन तज्जेत्वा भिक्खुनियो ओवदितुं तादिसं^५ धम्मं देसेतुं समत्थो होति । कासायवत्थवसनाया ति कासायवत्थनिवत्थाय । गरुधम्मं ति
- R. 791 10 गिहिकाले भिक्खुनिया कायसंसगं वा सिक्खमानासामणेरीसु^६ मेयुनधम्मं वा अनज्झापन्नपुव्वो होति । मातुगामो हि पुव्वे कतमनुस्सरन्तो संवरे ठितस्सा पि धम्मदेसनाय गारवं न करोति । अथ वा तस्मिञ्जेव^७ असद्धम्मे चित्तं उप्पादेति । वीसतिवस्सो वा ति उपसम्पदाय वीसतिवस्सो ततो अतिरेकवस्सो^८ वा । एवरूपो^९ हि विसभागेहि वत्थूहि पुनप्पुनं समा-
- 15 गच्छन्तो पि दहरो विय सहसा सीलविनासं न पाप्पुणाति, अत्तनो वयं पच्चवेक्खित्वा अयुत्तट्ठाने छन्दरागं विनेतुं पटिवलो होति, तेन वुत्तं - “वीसतिवस्सो वा होति अतिरेकवीसतिवस्सो वा” ति ।

B. 57

- एत्थ च “सीलवा” ति आदि एकमङ्गं, “बहुस्सुतो होती” ति आदि दुतियं, “उभयानि खो पनस्सा” ति आदि ततियं, “कल्याणवाचो होति
- 20 कल्याणवाक्करणो” ति चतुत्थं, “येभ्य्येन भिक्खुनीनं पियो होति मनापो” ति पञ्चमं, “पटिवलो होति भिक्खुनियो ओवदितुं” ति छट्ठं, “न खो पनेतं” ति आदि सत्तमं, “वीसतिवस्सो” ति आदि अट्ठमं ति वेदितव्वं ।

१४८. अत्तिचतुत्थेना ति पुव्वे वत्थुस्मि वुत्तेनेव । गरुधम्मेही ति गरुक्केहि धम्मेहि, ते हि गारव कत्वा भिक्खुनीहि सम्पटिच्छित्तवत्ता
- 25 गरुधम्मा ति वुच्चन्ति । एकतो उपसम्पन्नाया ति एत्थ भिक्खुनीनं सन्तिके

१. गट्ठाप-म० । २. भिक्खुणीनं-सी० । एवमुपरि पि । ३. वृत्तं-सी० । ४. शसं-स्या० । ५. मानसामणेरासु-री० । ६. तस्मिन्नेव-स्या०, म० । ७. रेकवीसतिवस्सो-स्या० । ८. एवरूपे-स्या० ।

एकतोउपसम्पन्नाय, यो गरुधम्मेन ओवदति^१, तस्स दुक्कटं । भिक्खूनं सन्तिके
उपसम्पन्नाय पन यथावत्थुक्कमेव ।

१४६. परिवेणं सम्मज्जित्वा (७८.११)ति सचे पातो असम्मट्ठं सम्मट्ठं
पि वा पुन तिणपण्णादीहि^२ उक्लापं^३ पादप्पहारेहि च विकिण्णवालिकं जातं,
सम्मज्जितव्वं । असम्मट्ठं हि तं दिस्वा “अय्यो अत्तनो निस्सितके दहर- 5
भिक्खू पि वत्तपटिपत्तियं न योजेति, धम्मंयेव कथेती” ति ता भिक्खुनियो
असोतुकामा^४ विय भवेय्युं । तेन वुत्तं — “परिवेणं सम्मज्जित्वा” ति ।
अन्तोगामतो पन भिक्खुनियो आगच्छन्तियो पिपासिता च किलन्ता च
होन्ति, ता पानीयं च हत्थपादमुखसीतलकरणं च पच्चासिसन्ति^५, तस्मिं च
असति पुरिमनयेनेव अगारवं जनेत्वा असोतुकामा पि होन्ति । तेन वुत्तं — 10 R. 792
“पानीयं परिभोजनीयं उपट्ठपेत्वा” ति ।

आसनं ति नीचपीठक-फलक-तट्टिक-कटसारकादिभेदं अन्तमसो
साखाभङ्गं पि “इदं तासं आसनं भविस्सती” ति एवं आसनं पञ्चापेत्वा ।
धम्मदेसनापत्तिमोचनत्थं पन दुतियो इच्छितव्वो । तेन वुत्तं — “दुतियं
गहेत्वा निसीदितव्वं” ति । निसीदितव्वं^६ ति^७ न विहारपच्चन्ते, अथ खो 15
विहारमज्झे उपोसथागारस्स वा भोजनसालाय वा द्वारे सब्बेसं ओसरणट्ठाने
निसीदितव्वं । समग्गत्या^८ ति सब्बा आगतत्था ति अत्थो । वत्तन्ती ति
आगच्छन्ति; पगुणा वाचुगता ति अत्थो । निर्यादेतव्वो ति अप्पेतव्वो ।
ओसारेतव्वो ति पालि वत्तव्वा । वस्ससतूपसम्पन्नाया ति आदि वत्तव्व-
पालिदस्सनं । 20

तत्थ सामीचिकम्मं ति मग्गसम्पदानवीजनपानीयापुच्छनादिकं
अनुच्छविकवत्तं । एत्थ च भिक्खुनिया भिक्खुस्स अभिवादनं नाम अन्तो-
गामे वा बहिगामे वा अन्तोविहारे वा वहिविहारे वा अन्तरघरे वा रथिकाय
वा अन्तमसो राजुस्सारणाय पि वत्तमानाय देवे वस्समाने सकद्दमाय
भूमिया छत्तपत्तहत्थाय पि हत्थिअस्सादीहि अनुवद्धाय पि कातव्वमेव^९ । 25

१. वदति-मो०, रो० । २. ०दीनि-रो० । ३. उक्लापं-सो०, स्या० । ४. असोतु०-
स्या० । ५. ०सीसन्ति-म० । एवमुपरि पि । ६. स्या० पोषके नत्थि । ७-७. सो०, रो०
पोषकेषु नत्थि । ८. समग्गत्या-सो०, स्या०, रो० । ९. कत्तव्वमेव-सो० स्या०, रो० ।

एकावद्धाय पालिया भिक्खाचारं पविसन्ते दिस्वा एकास्मि ठाने “वन्दामि”
अय्या” ति वन्दितुं वट्टति । सचे अन्तरन्तरा द्वादसहृत्ये मुञ्चित्वा गच्छन्ति,
विसुं विसुं वन्दितव्वा । महासन्निपाते निसिन्ने एकास्मियेव ठाने वन्दितुं
वट्टति । एस नयो अञ्जलिकम्मे पि । यत्थ कत्थचि निसिन्नाय पन पच्चु-
५ द्धानं कातव्वं, तस्स तस्स सामोचिकम्मस्स अनुरूपे पदेसे च काले च तं
त कातव्वं ।

सकृत्वा (७८.१६) ति यथा कतो सुकतो होति, एवं कत्वा ।
गरुक्त्वा^१ ति तत्थ गारवं जनेत्वा । मानेत्वा ति मनेन पियं कत्वा । पूजेत्वा
ति इमेसंयेव तिण्णं किच्चानं करणेन पूजेत्वा । अनतिक्रमनीयो^२ ति न
१० अतिक्कमितब्बो ।

अभिक्षुके आवासे ति एत्थ सचे भिक्खुनुपस्सयतो^३ अद्वयोजन-
वन्तरे^४ ओवाददायका^५ भिक्खू न वसन्ति, अयं अभिक्खुको आवासो नाम ।
एत्थ वस्सं न वसितव्वं । वुत्त हेतं — “अभिक्खुको नाम आवासो न सकका
होति ओवादाय वा संवासाय वा गन्तुं” [पाचि०—४२८] ति । न च सकका
१५ ततो परं पच्छाभत्तं गत्वा घम्मं सुत्वा आगन्तुं । सचे तत्थ वस्सं वसितुं
अनिच्छमाना भिक्खुनियो आतका वा उपट्ठाका वा एवं वदन्ति — “वसथ,
अय्ये, मयं भिक्खु आनेस्सामा” ति वट्टति । सचे पन वुत्तप्पमाणे पदेसे
वस्सं उपगन्तुकामा भिक्खू आगन्त्वा साखामण्डपे पि एकरत्तं वुत्था होन्ति;
न निमन्तिता हत्वा गन्तुकामा । एत्तावता पि सभिक्खुको आवासो होति,
२० एत्थ वस्सं उपगन्तुं वट्टति । उपगच्छन्तीहि च पक्खस्स तेरसियंयेव भिक्खू
याचितव्वा — “मय अय्या तुम्हाकं ओवादेन वसिस्सामा” ति । यतो पन
उज्जुना मग्गेन अद्वयोजने भिक्खूनां वसनद्धानं, तेन पन मग्गेन गच्छन्तीनां
जीवितन्तरायो वा ब्रह्मचरियन्तरायो वा होति, अञ्जेन मग्गेन गच्छन्तीनां
अतिरेकद्वयोजनं होति, अयं अभिक्खुकावासद्धानेयेव तिट्ठति । सचे पन ततो
२५ गावुत्तमत्ते अञ्जो भिक्खुनुपस्सयो खेमद्धाने होति, ताहि भिक्खुनीहि ता
भिक्खुनियो याचित्वा पुन गत्वा भिक्खू याचितव्वा “अय्या अम्हाकं

१. पननामि-सी०; पननामि-रो० । २. गहं-म० । ३. नाति०-स्या० ।

४. भिक्खुनोत्तरायो-सी०, स्या०; रो० । एवमुपरि पि । ५. अहं-स्या०, म० ।

६. ओवादे-स्या० ।

उज्जुक्रमगे^१ अन्तरायो अत्थि, अज्जेन मग्गेन अतिरेकद्वयोजनं होति । अन्तरामग्गे पन अम्हाक उपस्सयतो गावुत्तमत्ते अज्जो भिक्खुनुपस्सयो अत्थि, अय्यानं सन्तिका तत्थ आगतओवादेन वसिस्सामा” ति । तेहि भिक्खूहि सम्प्रट्ठिच्छित्तब्बं । ततो ताहि भिक्खुनीहि तं भिक्खुनुपस्सयं आगन्त्वा उपोसथो कातब्बो, ता वा भिक्खुनियो दिस्वा अत्तनो उपस्सय- 5 मेव गन्त्वा कातुं पि वट्ठति ।

सचे पन वस्सं उपगन्तुकामा भिक्खू चातुद्दसे विहारं आगच्छन्ति, भिक्खुनीहि च “इध अय्या वस्सं वसिस्सथा” ति पुच्छिता “आमा” ति वत्वा पुन ताहि “तेन हि अय्या मयं पि तुम्हाकं ओवादं अनुजीवन्तियो वसिस्सामा” ति वुत्ता दुतियदिवसे गामे भिक्खाचारसम्पदं अपस्सन्ता “न 10 सक्का इध वसितुं” ति पक्कमन्ति । अथ ता भिक्खुनियो उपोसथदिवसे विहारं^२ गन्त्वा^३ भिक्खू न पस्सन्ति, एत्थ किं कातब्बं ति ? यत्थ भिक्खू वसन्ति, तत्थ गन्त्वा पच्छिमिकाय वस्सं उपगन्तब्बं । “पच्छिमिकाय वस्सं उपगन्तुं आगमिस्सन्ती” ति वा आभोगं कत्वा आगतानं सन्तिके ओवादेन वसितब्बं । सचे पन पच्छिमिकाय पि न केचि^३ आगच्छन्ति^३, 15 अन्तरामग्गे च राजभयं वा चोरभयं वा दुब्बिक्खं वा होति, अभिक्खुका-वासे वसन्तिया आपत्ति, वस्सच्छेदं कत्वा गच्छन्तिया पि आपत्ति, सा रक्खितब्बा । आपदासु हि अभिक्खुके आवासे वसन्तिया अनापत्ति वुत्ता । सचे आगन्त्वा वस्सं उपगता भिक्खू पुन केनचि कारणेन पक्कमन्ति, वसितब्बमेव । वुत्त हेतं — “अनापत्ति वस्सुपगता भिक्खू पक्कन्ता वा होन्ति 20 विब्भन्ता वा कालङ्काता^४ वा पक्खसङ्गन्ता वा आपदासु उम्मत्तिकाय आदिकम्मिकाया” [पाचि०-४२८] ति । पवारेन्तिया पन यत्थ भिक्खू अत्थि, तत्थ गन्त्वा पवारेत्तब्बं ।

अन्वद्धमासं (७८.२१) ति अद्धमासे अद्धमासे । द्वे धम्मा पच्चासिसि-त्तब्बा ति द्वे धम्मा इच्छित्तब्बा । उपोसथपुच्छकं ति उपोसथपुच्छनं, तत्थ 25 पन्नरसिके उपोसथे पक्खस्स चातुद्दसियं चातुद्दसिके तेरसियं गन्त्वा उपोसथो पुच्छित्तब्बो । महापच्चरियं पन “पक्खस्स तेरसिययेव गन्त्वा ‘अयं उपोसथो

R. 794

B. 60

१. उज्जमग्गे-म० । २-२. गठा-सी०, स्पा०; विहारगता-रो० । ३-३. कोचि आगच्छति-स्पा० । ४. कालवता-सी०, शी० ।

चातुहसिको पन्नरसिको' ति पुच्छितव्वं" ति वुत्तं । उपोसयदिवसे ओवा-
 दत्थाय उपसङ्कमितव्वं । पाटिपददिवसतो पन पट्टाय घम्मसवनत्थाय
 गन्तव्वं । इति भगवा अञ्जस्स कम्मस्स ओकासं अदत्त्वा निरन्तरं भिक्खु-
 नीनं भिक्खुनं सन्तिके गमनमेव पञ्जापेसि । कस्मा ? मन्दपञ्जत्ता मातु-
 ५ गामस्स । मन्दपञ्जो हि मातुगामो, तस्मा' निच्चं घम्मसवनं बहूपकारं ।
 एवं च सति "यं मयं जानाम, तदेव^१ अय्या जानन्ती" ति मानं अकत्वा
 भिक्खुसङ्घं पयिरूपासमाना सात्थिकं पव्वज्जं करिस्सन्ति^२, तस्मा भगवा
 एवमकासि । भिक्खुनियो पि "यथानुसिट्ठं पटिपज्जिस्सामा" ति सव्वायेव
 निरन्तरं विहारं उपसङ्कमिषु । वुत्तं हेतं—

- 10 "तेन खो पन समयेन सव्वो भिक्खुनीसङ्घो^३ ओवादं गच्छति ।
 मनुस्सा उज्झायन्ति खियन्ति^४ विपाचेन्ति 'जायायो इमा इमेसं, जारियो
 इमा इमेसं, इदानिमे इमाहि सद्धि अभिरमिस्सन्ती' ति । भगवतो एतमत्थं
 आरोचेसुं — 'न, भिक्खवे, सव्वेन भिक्खुनीसङ्घेन ओवादो गन्तव्वो, गच्छेय्य
 चे, आपत्ति दुक्कटस्स । अनुजानामि भिक्खवे चतूहि पञ्चहि भिक्खुनीहि
 R. 795 15 ओवादं गन्तुं' ति । पुन पि तथेव उज्झायिषु । पुन भगवा 'अनुजानामि,
 भिक्खवे, द्वे^५ तिस्सो भिक्खुनियो^६ ओवादं गन्तुं' " [चु० व०—३८४] ति
 आह ।

तस्मा भिक्खुनीसङ्घेन द्वे तिस्सो भिक्खुनियो याचित्वा पेसेतव्वा —
 "एय्ये, भिक्खुसङ्घं ओवादूपसङ्कमनं याचथ, भिक्खुनीसङ्घो अय्या,
 20 भिक्खुसङ्घस्स पादे वन्दति, ओवादूपसङ्कमनं च याचति, लभतु किर अय्या
 भिक्खुनीसङ्घो ओवादूपसङ्कमनं" ति । ताहि भिक्खुनीहि आरामं गन्तव्वं ।
 ततो ओवादपटिग्गाहकं एकं भिक्खुं उपसङ्कमित्वा वन्दित्वा सो भिक्खु
 एकाय भिक्खुनिया एवमस्स वचनीयो "भिक्खुनीसङ्घो, अय्य, भिक्खुसङ्घस्स
 पादे वन्दति, ओवादूपसङ्कमनं च याचति, लभतु किर अय्य भिक्खुनीसङ्घो
 25 ओवादूपसङ्कमनं" ति । तेन भिक्खुना पात्तिमोक्खुद्देसको भिक्खु उपसङ्क-
 मित्वा एवमस्स वचनीयो "भिक्खुनीसङ्घो भन्ते भिक्खुसङ्घस्स पादे

१. तस्मा—सो०, तस्स—स्या०, रो० । २. समेव—म० । ३. ०स्सन्ती ति—रो० ।
 ४. भिक्खुनि०—म० । एवमुपरि पि । ५. खोपन्ति—सो०, रो० । एवमुपरि पि । ६. ० भिक्खुनी-
 हि—सो०; द्वीहि तीहि भिक्खुनीहि—ना० सं० वृ० व० ।

वन्दति, ओवादूपसङ्क्रमनं च याचति, लभतु किर भन्ते भिक्खुनीसङ्घो ओवादूपसङ्क्रमनं" ति । पातिमोक्खुद्देसकेन वत्तब्बो "अत्थि कोचि भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मतो" ति । सचे होति कोचि भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मतो, पातिमोक्खुद्देसकेन वत्तब्बो "इत्थन्नामो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मतो, तं भिक्खुनीसङ्घो उपसङ्क्रमतू" ति ।

11. 61

5

सचे न होति कोचि भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मतो, पातिमोक्खुद्देसकेन वत्तब्बो — "को आयस्मा उस्सहति भिक्खुनियो ओवदितुं" ति । सचे कोचि भिक्खु उस्सहति भिक्खुनियो ओवदितुं, सो च होति भट्ठङ्गेहि समन्नागतो, तं सम्मन्नित्वा वत्तब्बो — "इत्थन्नामो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मतो, तं भिक्खुनीसङ्घो उपसङ्क्रमतू" ति ।

10

सचे पन कोचि न उस्सहति भिक्खुनियो ओवदितुं, पतिमोक्खुद्देसकेन वत्तब्बो — "नत्थि कोचि भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मतो, पासादिकेन भिक्खुनीसङ्घो सम्पादेतू" ति । एतावता हि सकलं सिक्खत्तयसङ्गहं सासनमारोचितं होति । तेन भिक्खुना "साधू" ति सम्पटिच्छित्वा पाटिपदे भिक्खुनीनं आरोचेतब्बं । भिक्खुनीसङ्घेन पि ता भिक्खुनियो पेसेतब्बा "गच्छथ, अय्ये, पुच्छथ किं अय्य लभति भिक्खुनीसङ्घो ओवादूपसङ्क्रमनं" ति । ताहि "साधु अय्ये" ति सम्पटिच्छित्वा आरामं गत्वा तं भिक्खुं उपसङ्क्रमित्वा एवं वत्तब्बं — "किं अय्य लभति भिक्खुनीसङ्घो ओवादूपसङ्क्रमनं" ति । तेन वत्तब्बं — "नत्थि कोचि भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मतो, पासादिकेन भिक्खुनीसङ्घो सम्पादेतू" ति । ताहि "साधु अय्या" ति सम्पटिच्छित्तब्बं । एकतो आगतानं वसेन चेतं वुत्तं, तासु पन एकाय भिक्खुनिया वत्तब्बं च सम्पटिच्छित्तब्बं च, इतरा तस्सा सहायिका ।

R. 796

सचे पन भिक्खुनीसङ्घो वा भिक्खुसङ्घो वा न पूरति, उभयतो पि वा गणमत्तमेव पुगलमत्तं वा होति, एका भिक्खुनी वा बहूहि भिक्खुनुपस्सयेहि ओवदत्थाय पेसिता होति, तत्रायं वचनक्कमो—

25

"भिक्खुनियो अय्य भिक्खुसङ्घस्स पादे वन्दन्ति, ओवादूपसङ्क्रमनं च याचन्ति, लभन्तु किर अय्य भिक्खुनियो ओवादूपसङ्क्रमनं" ति । "अहं

१. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. प०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. अय्यो—सी०

स्या० । ४. पादेकेन—रो० ।

अय्य भिक्खुसङ्घस्स पादे वन्दामि; ओवादूपसङ्कमनं च याचामि, लभामहं
अय्य ओवादूपसङ्कमनं” ति ।

B. 62

“भिक्खुनीसङ्घो अय्य अय्यानं पादे वन्दति, ओवादूपसङ्कमनं च
याचति, लभतु किर अय्य भिक्खुनीसङ्घो ओवादूपसङ्कमनं” ति । “भिक्खु-
नियो अय्य अय्यानं पादे वन्दन्ति, ओवादूपसङ्कमनं च याचन्ति, लभन्तु
किर अय्य भिक्खुनियो ओवादूपसङ्कमनं” ति । “अहं अय्य अय्यानं पादे
वन्दामि, ओवादूपसङ्कमनं च याचामि, लभामहं अय्य ओवादूपसङ्क-
मनं” ति ।

“भिक्खुनीसङ्घो अय्य अय्यस्स पादे वन्दति, ओवादूपसङ्कमनं च
याचति, लभतु किर अय्य भिक्खुनीसङ्घो ओवादूपसङ्कमनं” ति । “भिक्खु-
नियो अय्य अय्यस्स पादे वन्दन्ति; ओवादूपसङ्कमनं च याचन्ति, लभन्तु
किर अय्य भिक्खुनियो ओवादूपसङ्कमनं” ति । “अहं अय्य अय्यस पादे
वन्दामि, ओवादूपसङ्कमनं च याचामि, लभामहं अय्य ओवादूपसङ्कमनं” ति ।

“भिक्खुनीसङ्घो च अय्य भिक्खुनियो च भिक्खुनी च भिक्खुसङ्घस्स
अय्यानं अय्यस्स पादे वन्दति वन्दन्ति वन्दति, ओवादूपसङ्कमनं च याचति
याचन्ति याचति, लभतु किर लभन्तु किर लभतु किर अय्य भिक्खुनीसङ्घो
च भिक्खुनियो च भिक्खुनी च ओवादूपसङ्कमनं” ति ।

तेन पि भिक्खुना उपोसथकाले एवं वत्तव्वं — “भिक्खुनियो भन्ते
भिक्खुसङ्घस्स पादे वन्दन्ति, ओवादूपसङ्कमनं च याचन्ति, लभन्तु किर
भन्ते भिक्खुनियो ओवादूपसङ्कमनं” ति । “भिक्खुनी भन्ते भिक्खुसङ्घस्स
पादे वन्दति, ओवादूपसङ्कमनं च याचति, लभतु किर भन्ते भिक्खुनी
ओवादूपसङ्कमनं” ति ।

R. 797

“भिक्खुनीसङ्घो भन्ते, भिक्खुनियो भन्ते, भिक्खुनी भन्ते आयस्म-
न्तानं पादे वन्दति, ओवादूपसङ्कमनं च याचति, लभतु किर भन्ते भिक्खुनी
ओवादूपसङ्कमनं” ति ।

“भिक्खुनीसङ्घो च भन्ते, भिक्खुनियो च भिक्खुनी च भिक्खु-
सङ्घस्स आयस्मन्तानं पादे वन्दति वन्दन्ति वन्दति, ओवादूपसङ्कमनं च
याचति याचन्ति याचति, लभतु किर लभन्तु किर लभतु किर भन्ते
भिक्खुनीसङ्घो च भिक्खुनियो च भिक्खुनी च ओवादूपसङ्कमनं” ति ।

पातिमोक्खुद्देसकेना^१ पि सचे सम्मतो भिक्खु अत्थि, पुरिमनयेनेव तं भिक्खुनियो^२, तं भिक्खुनी, तं भिक्खुनीसङ्घो च भिक्खुनियो च भिक्खुनी च उपसङ्कमन्तु उपसङ्कमतु उपसङ्कमतू ति वत्तब्बं^३ । सचे नत्थि, पासादिकेन भिक्खुनीसङ्घो^४ च भिक्खुनियो च भिक्खुनी च सम्पादेतु सम्पादेन्तु सम्पादेतू^५ ति वत्तब्बं ।

B. 63

5

ओवादपटिग्गाहकेन पाटिपदे पच्चाहरित्वा तथेव वत्तब्बं । ओवादं पन वालगिलानगमिके ठपेट्वा अञ्जो सचे पि आरञ्जको होति, अप्पटिग्गहेतुं न लभति । वुत्तं हेतं भगवता - “अनुजानामि, भिक्खवे, ठपेट्वा वालं ठपेट्वा गिलानं ठपेट्वा गमिकं^६ अवसेसेहि ओवादं गहेतुं” [चु० व०-३८५] ति ।

10

तत्थ यो चातुद्दसिकपन्नरसिकेसु^७ वा उपोसथेसु पाटिपदे वा गन्तुकामो, सो गमिको दुतियपक्खदिवसे गच्छन्तो पि अगहेतुं न लभति, “न, भिक्खवे, ओवादो न गहेतब्बो, यो न गण्हेय्य, आपत्ति दुक्कटस्सा” [चु० व०-३८४] ति वुत्तं आपत्ति आपन्नतियेव । ओवादं गहेत्वा च उपोसथगे अनारोचेतुं वा पाटिपदे भिक्खुनीनं अपच्चाहरितुं वा न वट्टति ।^८ वुत्तं हेतं - “न, भिक्खवे, ओवादो न आरोचेतब्बो । यो न आरोचेय्य, आपत्ति दुक्कटस्सा” [चु० व०-३८५] ति ।

R. 798

अपरं पि वुत्तं - “न, भिक्खवे, ओवादो न पच्चाहरितब्बो । यो न पच्चाहरेय्य, आपत्ति दुक्कटस्सा” [चु० व०-३८५] ति ।

तत्थ आरञ्जकेन पच्चाहरणत्थं सङ्केतो कातब्बो । वुत्तं हेतं -^९ “अनुजानामि, भिक्खवे, आरञ्जकेन^{१०} भिक्खुना ओवादं गहेतुं, सङ्केतं च कातुं, अत्र पटिहरिस्सामी^{११}” [चु० व०-३८५] ति । तस्मा आरञ्जको

१. पाटि:-स्याः । २-२. भिक्खुनियो च तं भिक्खुनी च तं भिक्खुनीसङ्घो च भिक्खुनियो च भिक्खुनी च उपसङ्कमन्तु उपसङ्कमतु उपसङ्कमतु उपसङ्कमतु उपसङ्कमतु ति वत्तब्बं-सो०, रो०; भिक्खुनीसङ्घो तं भिक्खुनियो तं भिक्खुनी उपसङ्कमन्तु उपसङ्कमतु उपसङ्कमतु ति वत्तब्बं-स्या० । ३-३. भिक्खुनियो भिक्खुनीसङ्घो सम्पादेतु-सो०; भिक्खुनीसङ्घो भिक्खुनियो भिक्खुनी सम्पादेतु-स्या०; भिक्खुनियो भिक्खुनी भिक्खुनीसङ्घो च भिक्खुनियो च भिक्खुनी च सम्पादेतु सम्पादेतु सम्पादेतु सम्पादेतु सम्पादेतु-रो० । ४. गमिकं-स्या० । ५. एव-मुपरि पि । ६. उपपन्नो-सो०, रो० । ७. आरञ्जकेन-द्वि० व० ना० स० । ८. पति-सत्त्वेव ।

भिक्षु सचे भिक्षुनीनं वसनगामे भिक्षं लभति, तत्थेव चरित्वा भिक्षुनियो दिस्वा आरोचेत्वा गन्तव्वं । नो चस्स तत्थ भिक्षा सुलभा होति, सामन्तगामे चरित्वा भिक्षुनीन गामं आगम्म तथेव कातव्वं । सचे दूर गन्तव्व होति, सङ्केतो कातव्वो - "अहं अमुकं नाम तुम्हाकं गामद्वारे

5 सभ वा मण्डपं वा रुक्खमूल वा उपसङ्कमिस्सामि, तत्थ^१ आगच्छेय्याया" ति । भिक्षुनीहि तत्थ गन्तव्वं^२, अगन्तुं न लब्धमिति^३ । वुत्तं हेतं - "न, भिक्षवे, भिक्षुनिया सङ्केतं न गन्तव्वं । या न गच्छेय्य, आपत्ति दुक्कटस्सा" [चु० व०-३८६] ति ।

उभतोसङ्गे तीहि ठानेहि पवारेतव्वं (७८.२३) ति एत्थ भिक्षुनीहि

10 चातुद्दसे अत्तना पवारेत्वा उपोसथे भिक्षुसङ्घे पवारेतव्वं । वुत्तं हेतं - "अनुजानामि, भिक्षवे, अब्जतनाय^४ पवारेत्वा अपरब्बु भिक्षुसङ्घं पवारेतु" [चु० व०-३८६] ति ।

भिक्षुनीखन्वके^५ वुत्तनयेनेव चेत्य विनिच्छयो वेदितव्वो । वुत्तं हेतं - "तेन खो पन समयेन सव्वो भिक्षुनीसङ्घो पवारेत्तो कोलाहलम-

15 कासि^६ । भगवतो^७ एतमत्थं आरोचेसुं । अनुजानामि, भिक्षवे, एकं भिक्षुनि व्यत्तं^८ पटिवलं सम्मन्नितुं भिक्षुनीसङ्घस्स अत्थाय भिक्षुसङ्घं पवारेतुं । एवं च पन, भिक्षवे, सम्मन्नितव्वा । पठमं भिक्षुनी याचितव्वा, याचित्वा व्यत्ताय भिक्षुनिया पटिवलाय सङ्घो आपेतव्वो - 'सुणातु मे, अय्ये सङ्घो, यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो इत्यन्नामं भिक्षुनि

20 सम्मन्नेय्य भिक्षुनीसङ्घस्स अत्थाय भिक्षुसङ्घं पवारेतु । एसा वत्ति । सुणातु मे, अय्ये सङ्घो, सङ्घो इत्यन्नामं भिक्षुनि सम्मन्नति^९ भिक्षुनी-सङ्घस्स अत्थाय भिक्षुसङ्घं पवारेतु । यस्सा अय्याय खमति इत्यन्नामाय भिक्षुनिया सम्मुति^{१०} भिक्षुनीसङ्घस्स अत्थाय भिक्षुसङ्घं पवारेतुं, सा तुण्हस्स, यस्सा नखमति, सा भासेय्य । सम्मत्ता सङ्घेन इत्यन्नामा

25 भिक्षुनी भिक्षुनीसङ्घस्स अत्थाय भिक्षुसङ्घं पवारेतु । खमति सङ्घस्स,

१ तत्र-रो० । २. गतव्वा-स्या०, रो० । ३. लभति-सी०, रो०; लभति-स्या० ।

४. अब्जतना भिक्षुनीसङ्घं-चु० ४० ना० स० । ५. सङ्घे-रो० । ६. भिक्षुनि-म० । एवमपरि पि । ७. कोलाहलं प्रकासि-रो० । ८-८. रो० पोत्यके नयि । ९. ध्वत्त-

सी०, स्या०, रो० । १०. सम्मन्नेय्य-म० । ११. सम्मत्ति-सी०, स्या०, रो० ।

तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी' ति । ताय सम्मताय भिक्खुनिया भिक्खुनी-
सङ्घं आदाय भिक्खुसङ्घं उपसङ्कमित्वा एकसं उत्तरासङ्गं करित्वा अञ्जलि
पगहेत्वा एवमस्स वचनीयो - 'भिक्खुनीसङ्घो अय्य', भिक्खुसङ्घं पवारेति -
दिट्ठेन वा सुतेन वा परिसङ्काय वा । वदतय्य^१ भिक्खुसङ्घो भिक्खुनीसङ्घं
अनुकम्पं उपादाय, पस्सन्तो पटिकरिस्सति । दुतियं पि अय्य...पे०...^५
ततियं पि अय्य, भिक्खुनीसङ्घो ...पे०...पटिकरिस्सती" [चु०व०-
३६६] ति ।

सचे भिक्खुनीसङ्घो न पूरति, "भिक्खुनियो अय्य भिक्खुसङ्घं पवा-
रेन्ति - दिट्ठेन वा सुतेन वा परिसङ्काय वा, वदतय्य भिक्खुसङ्घो भिक्खु-
नियो अनुकम्पं उपादाय, पस्सन्तियो पटिकरिस्सन्ती" ति च, "अहं अय्य^{१०}
भिक्खुसङ्घं पवारेमि - दिट्ठेन वा सुतेन वा परिसङ्काय वा, वदतु मं अय्य
भिक्खुसङ्घो अनुकम्पं उपादाय, पस्सन्ती पटिकरिस्सामी" ति च एवं तिक्खत्तुं
वत्तब्बं ।

सचे भिक्खुसङ्घो न पूरति, "भिक्खुनीसङ्घो अय्या अय्ये पवारेति -
दिट्ठेन वा सुतेन वा परिसङ्काय वा, वदन्तय्या^३ भिक्खुनीसङ्घं अनुकम्पं^{१५}
उपादाय, पस्सन्तो पटिकरिस्सती" ति च, "भिक्खुनीसङ्घो अय्य अय्यं
पवारेति - दिट्ठेन वा सुतेन वा परिसङ्काय वा, वदतय्यो भिक्खुनीसङ्घं अनु-
कम्पं उपादाय, पस्सन्तो पटिकरिस्सती" ति च एवं तिक्खत्तुं वत्तब्बं ।

उभित्रं अपारिपूरिया "भिक्खुनियो अय्या अय्ये पवारेन्ति - दिट्ठेन वा
सुतेन वा परिसङ्काय वा, वदन्तय्या भिक्खुनियो^२ अनुकम्पं उपादाय,^{२०}
पस्सन्तियो पटिकरिस्सन्ती" ति च, "भिक्खुनियो अय्य अय्यं पवारेन्ति -
दिट्ठेन वा सुतेन वा परिसङ्काय वा, वदतय्यो भिक्खुनियो^४ अनुकम्पं उपा-
दाय, पस्सन्तियो पटिकरिस्सन्ती" ति च, "अहं अय्या अय्ये पवारेमि -
दिट्ठेन वा सुतेन वा परिसङ्काय वा, वदन्तु मं अय्या अनुकम्पं उपादाय,
पस्सन्ती पटिकरिस्सामी" ति च, "अहं अय्य अय्यं पवारेमि - दिट्ठेन वा^{२५}
सुतेन वा परिसङ्काय वा, वदतु मं अय्यो अनुकम्पं उपादाय, पस्सन्ती पटि-
करिस्सामी" ति च एवं तिक्खत्तुं वत्तब्बं ।

१. अय्या-ना० रा० । एवमुपरि पि । २. वदतुय्य-स्या०; वदय्य अय्य-रो० ।
३. वदन्तुय्या-स्या० । ४. भिक्खुनीनं-सी० । ५. भिक्खुनीनं-रो० ।

मानत्तचरणं च उपसम्पदा परियेसना च यथाठानेयेव आवि-
भविस्सति ।

B. 16

न भिक्खुनिया केनचि परियायेना (७८.२७)ति दसहि वा अक्कोस-
वत्थूहि अञ्जेन वा केनचि परियायेन भिक्खु नेव अक्कोसितव्वो, न परि-
५ भासितव्वो, न भयेन तज्जेतव्वो । ओवटो ति पिहितो वारितो पटिक्खित्तो ।
वचनयेव वचनपथो । अनोवटो ति अपिहितो अवारितो अप्पटिक्खित्तो ।
तस्मा भिक्खुनिया आधिपच्चट्टाने जेट्टकट्टाने ठत्वा “एवं अभिक्कम, एवं
पटिक्कम, एवं निवासेहि, एवं पारुपाही” ति केनचि परियायेन नेव भिक्खु
ओवदित्तव्वो, न अनुसासितव्वो । दोसं पन दिस्वा “पुब्बे महायेरा न एवं
१० अभिक्कमन्ति, न पटिक्कमन्ति, न निवासेन्ति, न पारुपन्ति, ईदिसं कात्तावं
पि न धारेन्ति, न एवं अक्खीनि अञ्जेन्ती” ति आदिना नयेन विज्झमानदोसं
दस्सेतुं वट्टति । भिक्खूहि पन “अयं बुद्धसमणो एवं निवासेति, एवं पारु-
पति, मा एवं निवासेहि, मा एवं पारुपाहि, मा तिलकम्मपण्णकम्मादीनि^१
करोहे” ति यथासुखं भिक्खुनि ओवदित्तुं अनुसासितुं वट्टति ।

१५ समग्गम्हय्या ति भणन्तं ति “समग्गा अम्ह अय्य” इति भणन्तं
भिक्खुनीसङ्घं । अञ्जं धम्मं भणन्ती ति अञ्ज सुत्तन्तं^२ वा अभिधम्मं वा ।
समग्गम्हय्या ति वचनेन पि ओवादं पच्चासिस्सन्ति^३, तस्मा ठपेत्वा ओवादं
अञ्जं धम्मं भणन्तस्स दुक्कटं । ओवादं अनिय्यादेत्वा^४ ति एसो भगिनियो
ओवादो ति अवत्वा ।

१० १५०-५१. अधम्मकम्मे ति आदीसु भिक्खुनोवादकसम्मुतिकम्मं
ति वेदित्तव्वं । तत्थ अधम्मकम्मे द्विन्नं नवकानं वसेन अट्टारस पाचि-
त्तियानि । धम्मकम्मे दुतियस्स नवकस्स अवसानपदे अनापत्ति, सेसेसु सत्तरस
दुक्कटानि ।

१५२. उट्ठेसं देन्तो ति अट्टन्नं गरुधम्मानं पालि उट्ठिस्सन्तो ।
२५ परिपुच्छं देन्तो ति तस्सायेव पगुणाय गरुधम्मपालिया अट्टकथं कयेन्तो^५ ति
अत्यो । ओमारेहि अय्या ति बुच्चमानो ओमारेती ति एवं बुच्चमानो अट्टग-
R. 801

१. ओटो-मी०, रो० । २. तिसक्कम्म-सो०, स्या० । ३. सुत्तं-स्या० । ४. हि-
म० । ५. ओसायन्ति-म० । एवमृपरि पि । ६. अनियाः-सो०, रो० । ७. भणन्तो-सो०,
स्या०, रो० ।

धम्मपालि ओसारेती ति अत्थो । एवं उद्देसं देन्तो, परिपुच्छं देन्तो, यो च ओसारेही ति बुच्चमानो अट्ठगरुधम्मो भणति, तस्स पाचित्तियेन अनापत्ति । अञ्जं धम्मं भणन्तस्स दुक्कटेन अनापत्ति । पञ्हं पुच्छति, पञ्हं पुट्ठो कथेती (८०.२५) ति भिक्खुनी गरुधम्मनिस्सितं वा खन्वादिनिस्सितं वा पञ्हं पुच्छति, तं यो भिक्खु कथेति, तस्सा पि अनापत्ति । अञ्जस्सत्थाय 5 B. 67 भणन्तं ति चतुपरिसात्^१ धम्मं देसेन्तं भिक्खुं उपसङ्कमित्वा भिक्खुनियो सुणन्ति, तत्रा पि भिक्खुस्स अनापत्ति । सिक्खमानाय मामणेरिया ति एतासं देसेन्तस्सा पि अनापत्ति । सेसं उत्तानत्थमेव^२ ।

पदसोधम्मसमुद्धानं — वाचतो च वाचाचित्ततो च समुद्घाति, किरिया^३, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तक, पण्णत्तिवज्ज, वचीकम्मं, तिचित्तं 10 तिवेदनं ति ।

२२. वावीसतिमपाचित्तियं

२. अत्यङ्गतसिक्खापदवर्णना

१५३-५५. दुतियसिक्खापदे — परियायेना ति वारेन, पटिपाटिया ति अत्थो । अधिचेतसो ति अधिचित्तवतो, सव्वचित्तानं अधिकेन अरहत्त-फलचित्तेन समन्नागतस्सा ति अत्थो । अप्पमज्जतो ति नप्पमज्जतो, अप्पमादेन कुसलानं धम्मानं सातच्चकिरियाय समन्नागतस्सा ति वुत्तं होति । 15 मुनिनो ति “यो मुनाति उभो लोके, मुनि तेन पवुच्चती” [खु० नि० १-४२] ति एवं उभयलोकमुननेन^४ वा, मोनं वुच्चति जाणं, तेन जाणेन समन्ना-गतत्ता वा खीणासवो मुनि नाम वुच्चति, तस्स मुनिनो । मोनपथेसु सिक्खतो ति अरहत्तजाणसङ्घातस्स मोनस्स पथेसु सत्ततिसवोधिपक्खियधम्मेषु तीसु वा सिक्खासु सिक्खतो । इदं च पुव्वभागपटिपदं गहेत्वा वुत्तं, तस्मा एवं 20 पुव्वभागे सिक्खतो इमाय सिक्खाय मुनिभावं पत्तस्स मुनिनो ति एवमेत्थ अत्थो दट्ठव्वो । सोका न भवन्ति तादिनो ति तादिसस्स खीणासवमुनिनो अब्भन्तरे इट्ठवियोगादिवत्थुका सोका न सन्ति । अथ वा तादिनो ति तादिलक्खणसमन्नागतस्स एवरूपस्स मुनिनो सोका न भवन्ती ति अयमेत्थ

१. परिपाय-स्या०; चट्ठि-म० । २. उत्तानमेव-म०, शे० । ३. किरियं-म० ।

एवमुपरि पि । ४. लोके मुननेन-खी०, स्या० ।

R. 802

B. 68

अत्यो । उपसन्तस्मा (८१.१५) ति रागादीनं उपसमेन उपसन्तस्स ।
 सदा सतीमतो ति सतिवेपुल्लप्पत्तत्ता निच्चकालं सतिया अविरहितस्स' ।
 आकासे अन्तलिकखे ति अन्तलिकखसद्वाते आकासे, न कसिणुग्वाटिमे', न
 पन' रूपपरिच्छेदे । चङ्कमति पि तिट्ठति पी ति तासं भिक्खुनीनं कथं सुत्वा
 5 "इमा भिक्खुनियो मं 'एत्तकमेव अयं जानातो' ति अवमञ्जन्ति, हन्द्' दानि
 एतासं अत्तनो आनुभावं दस्सेमी'" ति धम्मवहुमानं उप्पादेत्वा अभिञ्जा-
 पादकं चतुत्यज्मानं समापज्जित्वा वुट्ठाय एवरूपं इद्धिपाटिहारियं दस्सेसि -
 "आकासे अन्तलिकखे चङ्कमति पि...पे०...अन्तरधायति' पी" ति । तत्थ
 अन्तरधायति पी ति अन्तरधायति पि अदस्सनं पि गच्छती ति अत्यो ।
 10 तञ्जेव' उदानं भणति अञ्जं च वहुं वुट्ठवचनं ति थेरो किर अत्तनो
 भातुयेरस्स सन्तिके—

"पदुमं यथा कोकनदं सुगन्धं,
 पातो सिया फुल्लमवीतगन्धं ।
 अङ्गीरसं पस्स विरोचमानं,
 15 तपन्तमादिच्चमिवन्तलिकखे" ति ॥

[सं०नि०१-८०]

इमं गायं उद्दिशापेत्वा चत्तारो मासे सज्जायि । न च पगुणं कत्तुमसक्खि ।
 ततो नं थेरो "अमब्बो त्वं इमास्मि सासने" ति विहारा निक्कट्ठापेसि, सो
 रोदमानो" द्वारकोट्टके अट्ठासि । अथ भगवा वुट्ठचक्खुना" वेनेय्यसत्ते" ओलो-
 केत्तो तं दिस्वा विहारचारिकं चरमानो विय तस्स सन्तिकं गन्त्वा"चूळपन्यक,
 20 कस्मा रोदसी" ति आह । सो तमत्यं आरोचेसि । अथस्स भगवा सुद्धं पिलो-
 तिकाखण्डं दत्त्वा "इदं 'रजोहरणं रजोहरणं' ति परिमज्जाहो" ति आह । सो
 "साधू" ति सम्पटिच्चिह्त्वा अत्तनो निवासट्ठाने निसोदित्वा तस्स एकमतं
 परिमज्झि, परिमज्झितट्ठानं काळकमहोसि । सो "एवं परिसुद्धं पि नाम
 वत्थं इमं अत्तमावं निस्साय काळकं जातं" ति संवेगं पटिलभित्त्वा विपस्सनं

१. पडिबः-सी०, रो० । २. वसिनुः-सी० । ३. सो०, स्या०, रो० पोथ्येभ्यु
 नरिष्य । ४. हन्दाहं-स्या० । ५. दस्सेस्सामी-सी० । ६. धन्तराणिधायति-सी० । एवमुपरि
 पि । ७. तञ्जेव-सी०, म० । ८. पयं-स्या० । ९. अनुदं-स्या०, म० । १०. ददं-सी०,
 रो० । ११-११. वुट्ठविनेप्य-सी०, स्या० ।

आरभि । अथस्स भगवा आरद्धविरियभावं^१ अत्वा “अधिचेतसो” ति इमं ओभासगाथं अभासि । थेरो गाथापरियोसाने अरहत्तं पापुणि । तस्मा थेरो पकतिया व^२ इमं गाथं ममायति, सो तं इमिस्सा गाथाय ममायनभावं जानापेतुं तञ्चेव^३ भणति । अञ्जं च अन्तरन्तरा आहरित्वा बहुं बुद्धवचनं । तेन^४ वुत्तं — “तञ्चेव उदानं भणति, अञ्जं च बहुं बुद्धवचनं” ति । 5

R. 803

B. 69

१५६-५७. एकतो उपसम्पन्नाया (८२.२५) ति भिक्खुनीसङ्घे उपसम्पन्नाय, भिक्खुसङ्घे पन उपसम्पन्नं ओवदन्तस्स पाचित्तियं । सेसमेत्थ उत्तानमेव । इदं पि च पदसोधम्मसमुद्धानमेव ।

२३. तेवीसतिमपाचित्तियं

३. भिक्खुनुपस्सयसिक्खापदवण्णना

१५८-६३. ततियसिक्खापदे — अञ्जत्र समया ओवदति आपत्ति पाचित्तियस्सा ति आदीसु अट्ठहि गरुधम्मेहि ओवदन्तस्सेव पाचित्तियं, 10 अञ्जेने धम्मेने दुक्कटं ति वेदितव्वं । एकतो उपसम्पन्नाया ति भिक्खुनीसङ्घे उपसम्पन्नाय, भिक्खुसङ्घे उपसम्पन्नाय पन ओवदतो पाचित्तियमेव । इतो परं पि^५ यत्थं यत्थं “एकतो उपसम्पन्ना” ति वुच्चति, सब्बत्थ अयमेवत्थो दट्ठव्वो । सेसं उत्तानमेव ।

कठिनसमुद्धानं — कायवाचतो, कायवाचाचित्ततो च समुद्धाति, 15 किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

पकिण्णककथा

इदं पनेत्थ महापच्चरियं वुत्तं पकिण्णकं — असम्मतो चे भिक्खु अत्थङ्गते सुरिये^६ भिक्खुनुपस्सयं^७ उपसङ्गमित्वा अट्ठहि गरुधम्मेहि ओवदति, तीणि पाचित्तियानि । अञ्जेने धम्मेने ओवदतो द्वे दुक्कटानि, 20 एकं पाचित्तियं । कथं ? असम्मत्तमूलकं दुक्कटं, उपस्सयं गत्वा अञ्जेने

१. चौरिय-म० । २. च-रो० । ३. तंयेव-म० । ४-५. सो० पोत्थके नत्थि ।

५. पि च-सो०, स्या० रो० । ६. उपसम्पन्नाया-स्या० । ७. सुरिये-म० । एवमुपरि पि ।

८. भिक्खुनी उप०-स्या०, रो०; भिक्खुनो उप०-सो० । एवमुपरि पि ।

धम्मेन ओवदनमूलकं दुक्कटं, अत्यङ्गते सुरिये ओवदनमूलकं पाचित्तियं
 ति । सम्मतस्स अत्यङ्गते सुरिये तत्थ गत्वा अट्ठहि गरुधम्मेहि ओवदन्तस्स
 एका अनापत्ति, द्वे पाचित्तियानि । कथं ? सम्मतत्ता अनापत्ति, अत्यङ्गते
 सुरिये ओवदनमूलकं एकं, गत्वा अट्ठहि^१ गरुधम्मेहि ओवदनमूलकं एकं
 ५ ति द्वे पाचित्तियानि । तस्सेव अञ्जेन धम्मेन ओवदतो एका अनापत्ति
 एकं दुक्कटं, एकं पाचित्तियं । कथं ? सम्मतत्ता अनापत्ति, गत्वा
 अञ्जेन धम्मेन ओवदनमूलकं दुक्कटं, अत्यङ्गते सुरिये ओवदनमूलकं
 पाचित्तियं ति । दिवा पन गत्वा ओवदतो सम्मतस्स च^२ असम्मत्तस्स :
 रत्ति.ओवदनमूलकं एकं पाचित्तियं अपनेत्वा अवसेसा आपत्तानापत्ति^३
 १० वेदितव्या ति ।

२४. चतुवीसतिमपाचित्तियं

४. आमिससिक्खापदवण्णना

१६४-६८. चतुत्यसिक्खापदे—न बहुकता (८५.१८) ति न कतवहु-
 माना, न धम्मवहुमानं^३ कत्वा ओवदन्ती ति अधिप्पायो । “भिक्खुनोवादक
 अवण्णं कत्तुकामो” ति आदीनं उज्झापनके वुत्तनयेनेवत्थो वेदितव्वो ।

उपसम्पन्नं सङ्गेन असम्मत्तं ति एत्थ असम्मतो नाम सम्मतेन
 १५ वा सङ्गेन वा भारं कत्वा ठपितो वेदितव्वो । अनुपसम्पन्नं सङ्गेन^४
 सम्मतं वा असम्मत्तं वा एत्थ पन भिक्खुकाले सम्मुत्ति^५ लभित्वा सामणे-
 भूमियं ठितो सम्मतो, सम्मतेन वा सङ्गेन वा ठपितो बहुस्सुतो सामणे-
 असम्मतो ति वेदितव्वो । सेसं वुत्तनयत्ता उत्तानमेव ।

तिसमुद्धानं—कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च
 २० समुद्धानि, किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं,
 वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं^६ ति ।

१. सी०, म० पोत्यकेसु नत्थि । २. सी० पोत्यके नत्थि । ३. धम्मे०-म० । ४. सी०
 रो०, म० पोत्यकेसु नत्थि । ५. सम्मत्ति-स्या० । ६. विवेदनं-सी० ।

२५. पञ्चवीसतिमपाचित्तियं

५. चीवरदानसिक्खापदवर्णना

१६६-७४. पञ्चमसिक्खापदे—विसिखाया (८७.७) ति रथिकाय ।

पिण्डाय चरती ति निबद्धचारवसेन^१ अभिण्हं चरति । सन्दिह्वा ति सन्दिह्मिता अहेसुं । सेसमेत्थ पदतो उत्तानत्थं, विनिच्छयतो चीवर-पटिग्गाहणसिक्खापदे वुत्तनयेनेव वेदितब्बं सद्धिं समुद्धानादीहि । तत्र हि भिक्खु पटिग्गाहको, इध भिक्खुनी, अयं विसेसो । सेसं तादिसमेवा ति । ५

२६. छब्बीसतिमपाचित्तियं

६. चीवरसिब्बनसिक्खापदवर्णना

१७५. छट्ठमसिक्खापदे^२ — उदायी ति लालुदायी^३ । पट्ठो^४ ति पटिबलो, निपुणो चेव समत्थो चा ति वुत्तं होति । अञ्जतरा भिक्खुनी ति तस्सेव पुराणदुतियिका । पटिभानचित्तं^५ ति अत्तनो पटिभानेन कत्तचित्तं, सो किर चीवरं रजित्वा तस्स मज्जे नानावण्णेहि विप्पकत्त-मेयुनं इत्थिपुरिसरूपमकासि । तेन वुत्तं — “मज्जे पटिभानचित्तं वुट्ठपेत्वा”^{१०} ति । यथासंहटं^६ ति यथा संहरितमेव ।

B. 71

१७६-७८. चीवरं ति यं निवासितुं वा पारुपितुं वा सक्का होति, एवं हि महापच्चरियादीसु वुत्तं । सयं सिब्बेती^७ ति एत्थ सिब्बिस्सामी ति विचारेन्तस्सा पि छिन्दन्तस्सा पि दुक्कटं, सिब्बन्तस्स पन पाचित्तियं^८ । आरापथे^९ आरापथे^९ ति सूचि पवेसेत्वा पवेसेत्वा नीहरणे । सचे पन सकल-सूचि अनीहरन्तो दीघसुत्तप्पवेसनत्थं^{१०} सत्तक्खत्तुं पि विज्झित्वा तीहरति, एकमेव पाचित्तियं । सकिं आणत्तो ति सकिं “चीवरं सिब्बा” ति वुत्तो । बहुकं^{११} पि सिब्बती ति सचे पि सब्बं सूचिकम्मं परियोसापेत्वा चीवरं निट्ठापेति, एकमेव पाचित्तियं । अय पन “इमस्मि चीवरे कत्तव्वकिच्चं”^{१२} तव

R. 805

१. निबद्धा-रो० । २. छट्ठ-स्या०, म० । ३. लाडु-म०, रो० । ४. पट्ठ-सो०, रो० । ५. भाग-सो०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ६. संहट-सो०, रो० । ७. सिब्बेती-सो०, रो०, म० । ८. स्या० पोत्थके नयि । ९-९. आर० भार०-सो०, रो० । १०. सुत्तं पवे-स्या० । ११. बह-स्या० । १२. कम्म-स्या०, म० ।

भारो” ति वुत्तो करोति, आणत्तस्स आरापथे आरापथे एकमेकं पाचित्तियं, आणापकस्स एकवाचाय सम्बहुलानि पि । पुनप्पुनं आणत्तियं पन वत्तब्बमेव नत्थि ।

ये पि सचे आचरियुपज्जायेसु अत्तनो आतिकानं चीवरं सिव्वन्तेसु
 5 तेसं निस्सितका “आचारियुपज्जायवत्तं वा कठिनवत्तं वा करोमा” ति सिव्वन्ति, तेसं पि आरापथगणनाय आपत्तियो । आचरियुपज्जाया अत्तनो आतिकानं चीवरं^१ अन्तेवासिकेहि सिव्वापेन्ति, आचरियुपज्जायानं दुक्कटं, अन्तेवासिकानं पाचित्तियं । अन्तेवासिका अत्तनो आतिकानं आचरियुपज्जायेहि सिव्वापेन्ति, तत्रा पि एसेव नयो । अन्तेवासिकानं पि आचरियु-
 10 पज्जायानं पि आतिकाय चीवरं होति, आचरियुपज्जाया पन अन्तेवासिके वञ्चेत्वा सिव्वापेन्ति, उभिनं पि दुक्कटं । कस्मा ? अन्तेवासिकानं अञ्जातिकसञ्जाय सिव्वितत्ता, इतरेसं अरुप्पिये नियोजितत्ता । तस्मा “इदं ते मातु चीवरं, इदं भगिनिया” ति आचिक्खित्वा सिव्वापेतब्बं ।

B. 72

१७६. अञ्जं परिक्खारं (६१.१४) तियं किञ्चि उपाहनत्थविकादि ।

15 सेसं उत्तानमेव । छसमट्ठानं — किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पणत्तिवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

२७. सत्तवीसतिमपाचित्तियं

७. संविधानसिक्खापदवण्णना

१८०—८१. सत्तमसिक्खापदे — पच्छा गच्छन्तीनं चोरा अच्छिन्दिसू ति पच्छा गच्छन्तीनं पत्तचीवरं चोरा हरिस्सु । दूसेसुं ति ता भिक्खुनियो चोरा^२ दूसायिसु, सीलविनासं पापायिसू ति अत्थो ।

R. 806

20 १८२—८३ संविधाया ति संविदहित्वा, गमनकाले सङ्केतं कत्वा ति अत्थो । कुक्कुटसम्पादे ति एत्थ यस्मा गामा निकसमित्वा कुक्कुटो पदसा व अञ्जं गामं गच्छति, अयं कुक्कुटसम्पादो ति वुच्चति । तत्रायं वचनत्थो — सम्पदं ति एत्था ति सम्पादो । के सम्पदं ति ? कुक्कुटो । कुक्कुटानं सम्पादो कुक्कुटसम्पादो । अयं वा सम्पादो ति गमनं, कुक्कुटानं

सम्पादो एत्थ अत्थी ति पि कुक्कुटसम्पादो । कुक्कुटसम्पाते (६३.८) इति
 पि पाठो, तत्थ यस्स गामस्स गेहच्छदनपिट्ठितो कुक्कुटो उप्पतित्वा अञ्जस्स
 गेहच्छदनपिट्ठियं पतति, अयं कुक्कुटसम्पातो ति बुच्चति । वचनत्थो पनेत्थ
 वुत्तनयेनेव वेदितव्वो । द्विधा वुत्तप्पकारो पि चेस गामो अच्चासन्नो होति,
 उपचारो न लब्धमिति । यस्मिं पन गामे पच्चसे^१ वस्सन्तस्स कुक्कुटस्स सद्दो^२
 अनन्तरगामे^३ सुय्यति, तादिसेहि गामेहि सम्पुण्णरट्ठे गामन्तरे गामन्तरे
 पाचित्तियं ति अट्ठकथायं वुत्तं । किञ्चा पि वुत्तं, “गामन्तरे गामन्तरे
 आपत्ति पाचित्तियस्सा” ति वचनतो पन सचे पि रतनमत्तन्तरो गामो
 होति, यो तस्स मनुस्सेहि ठपितउपचारो, तं ओक्कमन्तस्स आपत्तियेव^३ ।

तत्रायं आपत्तिविनिच्छयो – संविधानकाले हि सचे उभो पि 10
 भिक्खुनुपस्सये^४ वा अन्तरारामे वा आसनसालाय वा तिथियसेय्याय वा
 ठत्वा संविदहन्ति, अनापत्ति कप्पियभूमि किरायं । तस्मा एत्थ संविदहन-
 पच्चया दुक्कटार्पात्ति न वदन्ति, गच्छन्तस्स यथावत्थुकमेव । सचे पन
 अन्तोगामे भिक्खुनुपस्सयद्वारे रथिकाय अञ्जेसु वा चतुक्कसिङ्घाटकहत्थि-
 सालादोसु संविदहन्ति, भिक्खुनो आपत्ति दुक्कटस्स । एवं संविदहित्वा 15
 गामतो निक्खमन्ति, निक्खमने अनापत्ति, अनन्तरगामस्स उपचारोक्कमने
 पन भिक्खुनो पाचित्तियं । तत्रा पि “पठमपादे दुक्कटं, दुतियपादे
 पाचित्तियं” ति महापच्चरियं वुत्तं । गामतो निक्खमित्वा पन याव
 अनन्तरगामस्स उपचारं न ओक्कमन्ति, एत्थन्तरे संविदहिते पि भिक्खुनो
 दुक्कटं, अनन्तरगामस्स उपचारोक्कमने पुरिमनयेनेव आपत्ति । सचे दूरं^५ 20
 गन्तुकामा^६ होन्ति^७, गामूपचारगणनाय ओक्कमने ओक्कमने आपत्ति, तस्स
 तस्स पन गामस्स अतिक्कमने अनापत्ति । सचे पन भिक्खुनी “असुकं नाम
 गामं गमिस्सामी” ति उपस्सयतो निक्खमति, भिक्खु पि तमेव गामं
 सन्धाय “असुकं नाम गामं गमिस्सामी” ति विहारतो निक्खमति । अथ

B. 73

R. 807

१. पच्चससमये-स्या० । २. अनन्तरे गामे-स्या०, म० । ३. एत्थ स्याः पोत्थके
 “तं पालिवा न समेति । सचे आसन्नभावेन तथा सट्ठवीहारतो एवत्थो पि गामो आसन्नभावेन
 कुक्कुटसम्पादो ति वा न कुक्कुटसम्पादो ति वा बोहारं लगति, तस्मा तं न समेती ति । इत्थेसु
 पन एतस्स उपचारं कलिकमिवा अञ्जस्स उपचारोक्कमनमेव न पञ्जापति । तस्मा आपत्तिरोप-
 मद्धानं येव न दिस्सती” ति प्रथिको पाठो दिस्सति । ४. भिक्खुनो उरस्सये-थो०, स्या०, रो० ।
 ५. दूरतरं-स्याः । ६-६. गन्तुकामो होति-रोः ।

द्वे पि गामद्वारे समागन्त्वा “तुम्हे कुहिं गच्छथ, असुकं नाम गामं तुम्हे कुहिं ति, मयं पि तत्थेवा” ति वत्वा “एहि दानि, गच्छामा” ति संविधाय गच्छन्ति, अनापत्ति । कस्मा ? पुब्बमेव गमिस्सामा” ति निक्खन्तत्ता ति महापच्चरियं वुत्तं । तं नेव पालिया न सेसअट्ठकथाय समेति ।

- 5 अद्वयोजने अद्वयोजने (६३.६) ति एकमेकं अद्वयोजनं अतिक्रमन्तस्स इदानि अतिक्रमिस्सती ति पठमपादे दुक्कटं, दुतियपादे पाचित्तियं । इमास्मिं हि नये अतिक्कमने आपत्ति, ओक्कमने अनापत्ति ।

१८४. भिक्खु संविदहती ति नगरद्वारे वा रथिकाय वा भिक्खुनि दिस्वा “असुकं^१ गामं^२ नाम गतपुब्बत्था” ति वदति, “नाम्हि^३ अय्य^४ गतपुब्बा” ति “एहि गच्छामा” ति वा “स्वे अहं गमिस्सामि, त्वं पि आगच्छेय्यासी” ति वा वदति । भिक्खुनी संविदहती ति गामन्तरे चेत्तियवन्दनत्थं गामतो निक्खमन्तं भिक्खुं दिस्वा “अय्य कुहिं गच्छथा” ति वदति । “असुकं नाम^५ गामं चेत्तियवन्दनत्थं” ति । “अहं पि अय्य आगच्छामी” ति एवं भिक्खुनीयेव संविदहति, न भिक्खु ।

- 15 १८५. विसङ्कतेना ति एत्थ “पुरेभत्तं गच्छिस्सामा” ति वत्वा पच्छाभत्तं गच्छन्ति, “अब्ब वा गमिस्सामा” ति वत्वा स्वे गच्छन्ति । एवं कालविसङ्कतेयेव^६ अनापत्ति, द्वारविसङ्कते पन भग्गविसङ्कते वा सति पि आपत्तियेव । आपदासू ति रट्ठभेदे चक्कसमारुह्हा जनपदा परियायं ति एवरूपासु आपदासु अनापत्ति । सेसं उत्तानमेवा ति ।

B. 74

- 20 चतुसमुट्ठाणं — कायतो कायवाचतो कायचित्ततो कायवाचाचित्ततो च समुट्ठाति, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवब्बं, कायकम्मं, वचोक्कम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

२८. अट्ठवीसतिमपाचित्तियं

८. नावाभिरुहनसिक्खापदवण्णना

R. 808

१८६-८८. अट्ठमसिक्खापदे — संविधाया ति लोकस्तादमित्तसन्धव-वसेन कीळापुरेक्खारा सविदहित्वा । उद्धं गामिनिं^१ ति उद्धं नदिया पटिस्सोत्तं

१. गमिस्सामी-गो० । २-२ अमुक्कगामं-म० । ३. नम्हि-सो०, स्या० । ४. अय्या-मो०, रो० । एवमुपरि पि । ५. सो०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. कालसङ्कते-सो० । ७. उद्धं-स्या०, रो० । एवमुपरि पि ।

गच्छन्ति । यस्मा पन यो उद्धं जवनतो उज्जवनिकाय^१ नावाय कीळति, सो “उद्धंगामिनि अभिरुहती” ति वुच्चति । तेनस्स पदभाजने अत्थमेव दस्सेतुं “उज्जवनिकाया” ति वुत्तं । अधोगामिनि (६४.१७) ति अधो अनुसोतं गच्छन्ति । यस्मा पन यो अधो जवनतो ओजवनिकाय नावाय कीळति, सो “अधोगामिनि अभिरुहती” ति वुच्चति । तेनस्सा पि पदभाजने अत्थमेव दस्सेतुं^५ “ओजवनिकाया” ति वुत्तं । तत्थ यं तित्थसम्पटिपादनत्थं^२ उद्धं वा अधो वा हरन्ति, एत्थ अनापत्ति । तिरियं तरणाया ति उपयोगत्थे निस्सक्कवचनं ।

१८६-९०. गामन्तरे गामन्तरे ति एत्थ यस्सा नदिया एकं तीरं कुक्कुटसम्पादगामेहि^३ निरन्तरं, एकं अगामकं अरब्बं, तस्सा सगामकतीर-
पस्सेन गमनकाले गामन्तरगणनाय पाचित्तियानि, अगामकतीरपस्सेन^{१०}
गमनकाले अद्धयोजनगणनाय । या पन योजनवित्थता होति, तस्सा मज्जेन
गमने पि अद्धयोजनगणनाय पाचित्तियानि वेदितव्वानि । अनापत्ति तिरियं
तरणाया ति एत्थ न केवलं नदिया, यो पि महातित्थपट्टनतो^४ तामलिंत्ति
वा सुवण्णभूमिं वा गच्छति, तस्सा पि अनापत्ति । सब्बअट्ठकथासु हि नदियं-
येव आपत्ति विचारिता, न समुद्दे ।^{१६}

१९१. विसङ्केतेना ति इधा पि कालविसङ्केतेनेव अनापत्ति, तित्थ-
विसङ्केतेन पन नावाविसङ्केतेन वा गच्छन्तस्स आपत्तियेव । सेसं पठम-
सिक्खापदसदिसमेव सद्धिं समुद्धानादीही ति ।

P. 75

२९. ऊनतिसतिमपाचित्तियं

९. परिपाचितसिक्खापदवण्णना

१९२-९३. नवमसिक्खापदे — महानागे तिट्ठमाने ति भुम्मत्थे
उपयोगवचनं, महानागेषु तिट्ठमानेषु ति अत्थो । अथ वा महानागे^{२०}
तिट्ठमाने “अदिस्वा” ति अयमेत्थ पाठसेसो दट्ठव्वो । इतरथा हि अत्थो
न युज्जति । अन्तराकथा ति अवसानं अप्पत्वा आरम्भस्स च अव-
सानस्स च वेमज्झट्ठानं पत्तकथा । विप्पकता^५ ति कयिरमाना^६ होति^७ ।

१. ओजय-रो० । २. तिरियं सम्पटि-रो० । ३. सम्पादेहि गामेहि-सी० ।

४. तिट्ठो-स्या० । ५. कथा-सो०, स्या०, रो० । ६. करिय-सी० । ७. होन्ति-स्या० ।

सचं महानागा खो तथा गहपती (६७.२) ति अद्धच्छिकेन ओलोकयमाना
थेरे पविसन्ते दिस्वा तेहि सुतभावं अत्वा एवमाह ।

१६४-६६. भिक्खुनीपरिपाचितं ति भिक्खुनिया परिपाचितं,
गुणप्पकासनेन निष्कादितं; लद्धञ्चं कतं ति अत्यो । पदभाजने पनस्स
५ भिक्खुनिं च तस्सा परिपाचनाकारं च दस्सेतुं "भिक्खुनी नाम उभतो सङ्घे
उपसम्पन्ना, परिपाचेति' नाम पुब्बे अदातुकामानं" ति आदि वुत्तं । पुब्बे
गिहिसमारम्भा^१ ति एत्थ पुब्बे ति पठमं । समारम्भो^३ ति समारद्धं वुच्चति,
पटियादितस्सेतं अधिवचनं । गिहीनं समारम्भो गिहीसमारम्भो । भिक्खुनिया
परिपाचनतो पठममेव यं गिहीनं पटियादितं^४ भत्तं^५, ततो अञ्चत्र तं पिण्ड-
१० पातं ठपेत्वा अञ्चं भुञ्जन्तस्स आपत्ति, तं पन भुञ्जन्तस्स अनापत्ती ति
वुत्तं होति । पदभाजने पन यस्मा आतकपवारितेहि भिक्खुस्स अत्याय
असमारद्धो पि पिण्डपातो अत्यतो समारद्धो व होति, यथासुखं आहरा-
पेतव्वतो, तस्मा व्यञ्जनं अनादियित्वा अत्यमेव दस्सेतुं "गिहिसमारम्भो नाम
आतका वा होन्ति पवारिता वा" ति वुत्तं ।

B. 76 15 पकतिपटियत्तं ति पकतिया तस्सेव भिक्खुनो अत्याय पटियादितं
होति "थेरस्स दस्सामा" ति । महापच्चरियं पन "तस्स अञ्चस्सा" ति
अवत्वा "भिक्खुनं दस्सामा ति पटियत्तं होती" ति अविसेसेन वुत्तं ।

१६७. पश्च भोजनानि ठपेत्वा सब्बत्थ अनापत्ती ति यागुल्लब्बक-
फलाफले सब्बत्थ भिक्खुनिपरिपाचिते^६ पि अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव ।
२० पठमपाराजिकसमुद्धानं - कायचित्ततो समुद्धानि, किरिया, सञ्जाविमोक्खं,
सचित्तकं, पण्णत्तिवञ्चं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

३०. तिसतिमपाचित्तियं

१०. रहोनिषज्जसिक्खापदवण्णना

१९८-२०२. दसमसिक्खापदे - सब्बो पालिअत्थो च विनिच्छव्यो
च दुतियअनियते वुत्तनयेनेव वेदितव्वो । इदं हि सिक्खापदं दुतियअनियतेन

१. ०पाचितं-स्या० । २. गिही-सी०, स्या०, रो० । ३. समारम्भा-स्या० ।
४-५. पटियादनमत्तं-स्या० । ६. भिक्खुनी-सी०, स्या०, रो० ।

च उपरि उपनन्दस्स^१ चतुत्थसिक्खापदेन च सद्धिं एकपरिच्छेदं, अटुप्पत्ति-
वसेन पन विसुं पञ्चतं ति ।

समन्तो वर्णनाक्रमेण भिक्खुनीवग्गो ततियो ।

४. भोजनवग्गो

३१. एकतिसतिमपाचित्तियं

१. आवसथपिण्डसिक्खापदवर्णना

२०३-५. भोजनवग्गस्स पठमसिक्खापदे-आवसथपिण्डो (१०१.१)

ति आवसथे पिण्डो । समन्ता परिक्खित्तं अट्टिकगिलानगम्भिनियव्वजि-
तानं यथानुरूपं पञ्चत्तमञ्चपीठं अनेकगम्भपमुखपरिच्छेदं आवसथं कत्वा 5
तत्थ पुञ्चकामताय पिण्डो पञ्चत्तो होति, यागुभत्तभेसज्जादि सब्बं तेसं तेसं
दानत्थाय ठपितं होती ति अत्थो । हित्थो^२ पी ति स्वे पि । अपसक्कन्ती ति
अपगच्छन्ति । मनुस्सा उज्झायन्ती ति तित्थिये अपस्सन्ता "तित्थिया कुहि
गता" ति^३ पुच्छित्वा^३ "इमे पस्सित्वा पक्कन्ता" ति सुत्वा उज्झायन्ति ।
कुक्कुचायन्तो ति कुक्कुच्चं करोन्तो, अकप्पियसञ्चं उप्पादेन्तो ति अत्थो । 10

R. 910

B. 77

२०६-७. सक्कोति तम्हा आवसथा पक्कमितुं ति अट्ठयोजनं वा योजनं
वा गन्तुं सक्कोति । न सक्कोती ति एत्तकमेव न सक्कोति । अनोदिस्सा
ति इमेसंयेव वा एत्तकानंयेव वा ति एकं पासण्डं अनुद्विसित्वा सब्बेसं
पञ्चत्तो होति । यावदत्थो ति भोजनं पि एत्तकं ति अपरिच्छिन्दित्वा
यावदत्थो पञ्चत्तो होति । सक्किं भुञ्जितव्वं ति एकदिवसं भुञ्जितव्वं, दुतिय- 15
दिवसतो पट्ठाय पटिग्गहणे दुक्कटं, अज्जोहारे अज्जोहारे पाचित्तियं ।

अयं पनेत्थ विनिच्छयो - एककुलेन वा नानाकुलेहि वा एकतो
हुत्वा एकस्मि ठाने वा नानाठानेसु वा "अब्ब एकास्मि; स्वे एकास्मि" ति
एवं अनियतट्ठाने^४ वा पञ्चतं एकस्मि ठाने एकदिवसं भुञ्जित्वा दुतियदिवसे
तस्मि वा^५ ठाने अज्जस्मि वा भुञ्जितुं न वट्टति । नानाकुलेहि पन नाना- 20

१. ० नत्थस्स-म० । २. होप्पो-सी०; भीप्पो-रो० । ३-५. रो०, म० पोत्थकेसु
नरिष । ४. अनियमित-म० । ५. म० पोत्थके नरिष ।

ठानेसु पञ्चत्तं एकास्मि ठाने एकदिवसं भुञ्जित्वा दुतियदिवसे अञ्जत्य भुञ्जितुं वट्टति । पटिपाटि पन खेपेत्वा पुन आदितो पट्टाय भुञ्जितुं न वट्टती ति महापच्चरियं वुत्तं । एकपूगनानापूगएकगामनानागामेसु पि एसेव नयो । यो पि एककुलस्स वा नानाकुलानं वा एकतो पञ्चत्तो तण्डुलादीनं अभा-
 5 वेन अन्तरन्तरा छिन्नति, सो पि न भुञ्जितव्वो । सचे पन “न सक्कोम दातुं” ति उपच्छिन्दित्वा पुन कल्याणचित्ते उप्पन्ने दातुं आरभन्ति, एतं पुन एकदिवसं भुञ्जितुं वट्टती ति महापच्चरियं वुत्तं ।

२०८. अनापत्ति गिलानस्सा (१०३.१) ति गिलानस्स अनुवसित्वा

भुञ्जन्तस्स अनापत्ति । गच्छन्तो वा ति यो गच्छन्तो अन्तरामग्गे एकदिवसं गत-
 10 ट्टाने च एकदिवसं भुञ्जति, तस्सा पि अनापत्ति । आगच्छन्ते पि एसेव नयो । गन्त्वा पच्चागच्छन्तो^१ पि^२ अन्तरामग्गे एकदिवसं आगतट्टाने च एकदिवसं भुञ्जितुं लभति^३ । गच्छिस्सामी ति भुञ्जित्वा निक्खन्तस्स नदी वा पूरति चोरादिभयं वा होति, सो निवत्तित्वा खेमभावं अत्वा गच्छन्तो पुन एक-
 15 पञ्चत्तो होती ति भिक्खूनयेव अत्थाय उद्दिसित्वा पञ्चत्तो होति । न यावदत्थो ति यावदत्थं पञ्चत्तो न होति, थोकं थोकं लब्धति, तादिसं निच्चं पि भुञ्जितुं वट्टति । पञ्च भोजनानि ठपेत्वा सव्वत्था ति यागुखब्बक- फलाफलादिभेदे सव्वत्थ अनापत्ति । यागुआदीनि हि निच्चं पि भुञ्जितुं वट्टति । सेसं उत्तानमेव । एक्कलोमसमुट्ठानं — कायतो च कायचित्ततो च
 20 समुट्ठाति, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्ति वज्जं, कायकम्मं तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

३२. वार्तिसतिमपाचित्तियं

२. गणभोजनसिक्खापदवण्णना

२०९-१०. दुतियसिक्खापदे — परिहीनलाभसक्कारो ति सो किर अजातसत्तुना राजानं मारापेत्वा पि अभिमारे पयोजेत्वा^४ पि रुहिरुप्पादं

१. पच्छा-लो०, रो० । २. हि-स्या० । ३. लब्धति-रो० । ४. उद्दिस-स्या० ।
 ५. योजेत्वा-स्या०, म० ।

कत्वा पि गुब्धपटिच्छन्नो^१ अहोसि । यदा पन दिवायेव धनपालकं
 पयोजेसि, तदा पाकटो जातो । “कथं देवदत्तो हृत्थि पयोजेसी” ति
 परिकथाय^२ उपपन्नाय “न केवलं हृत्थि पयोजेसि, राजानं पि मारापेसि,
 अभिमारे पि पेसेसि, सिलं पि पविज्झि, पापो देवदत्तो” ति पाकटो
 अहोसि । “केन सद्धि इदं^३ कम्ममकासी” ति च वुत्ते “रञ्जा अजात-^५
 सत्तुना” ति आहंसु । ततो नागरा “कथं हि नाम राजा एवरूपं चोरं
 सासनकण्टकं गहेत्वा विचरिस्सती” ति उट्ठहिंसु । राजा नगरसङ्क्षोभं
 भत्वा देवदत्तं नीहरि । ततो पट्टाय चस्स पञ्चालिपाकसतानि उप-
 च्छिन्दि, उपट्टानं पिस्स न अगमासि, अञ्जेपिस्स मनुस्सा न किञ्चि
 दातब्बं वा कातब्बं वा मञ्जिअसु । तेन वुत्तं - “परिहीनलामसक्कारो”^{१०}
 ति । कुलेसु विञ्जापेत्वा विञ्जापेत्वा भुञ्जती (१०३.७) ति “मा मे
 गणो भिज्जी” ति परिसं पोसेन्तो “त्वं एकस्स भिक्खुनो भत्तं देहि, त्वं
 द्विन्नं” ति एवं विञ्जापेत्वा सपरिसो कुलेसु भुञ्जति ।

२११. चीवरं परित्तं उपपज्जती ति भत्तं अगण्हन्तानं^५ चीवरं न
 देन्ति, तस्मा परित्तं उपपज्जति ।

१५

२१२-१४. चीवरकारके भिक्खू भत्तेन निमन्तेन्ती ति गामे
 पिण्डाय चरित्वा चिरेन चीवरं निट्ठापेन्ते दिस्वा “एवं लहुं निट्ठापेत्वा”
 चीवरं परिभुज्जिस्सन्ती” ति पुञ्जकामताय^१ निमन्तेन्ति ।

B. 79

R. 812

२१५-१६. नानावेरज्जके ति नानाविधेहि अञ्जरज्जेहि आगते ।
 “नानाविरज्जके” ति^१ पि पाठो, अयमेवत्यो ।

२०

गणभोजने ति गणस्स भोजने । इध च गणो नाम चत्तारो भिक्खू
 आदि कत्वा तत्तुत्तरि^२ भिक्खू अधिप्पेत्ता, तेनेव सब्वन्तिमं परिच्छेदं
 दस्सेन्तो आह “यत्थ चत्तारो भिक्खू ... पे० ... एतं गणभोजनं नामा” ति ।
 तं पनेतं गणभोजनं द्वीहि^३ आकारेहि^३ पसवति निमन्तन्तो वा विञ्जत्तितो
 वा । कथं निमन्तन्तो पसवति ? चत्तारो भिक्खू उपसङ्कमित्वा “तुम्हे,^५

१. ०५-सी०, रो० । २. हि कपाय-सी०, स्या०, रो० । ३. इमं-म० । ४. अग्गाह०-
 स्या० । ५. निट्ठापेत्वा-सी० रो० । ६. कम्मवाय-स्या० । ७-७. वेरज्जके इति-सी०, स्या०,
 रो० । ८. तत्तुत्तरि-स्या०; तत्तुत्तरि-रो०; तत्तुत्तरि-म० । ९-९. द्वीद्वारेहि-स्या०, म० ।

- भन्ते, ओदनेन निमन्तेमि, ओदनं मे गणहृथ आकहृथ ओलोकेय
 अधिवासेथ पटिमानेथा” ति एवं येन केनचि वेवचनेन वा भासन्तरेन वा
 पञ्चन्नं भोजनानं नामं गहेत्वा निमन्तेति । एवं एकतो निमन्तिता
 परिच्छिन्नकालवसेन अज्जतनाय वा स्वातनाय वा एकतो गच्छन्ति,
 5 एकतो गणहन्ति, एकतो भुञ्जन्ति, गणभोजनं होति, सब्वेसं आपत्ति ।
 एकतो निमन्तिता एकतो वा नानतो वा गच्छन्ति, एकतो गणहन्ति,
 नानतो भुञ्जन्ति, आपत्तियेव । पटिग्गहणमेव हि^१ एत्थ^२ पमाणं । एकतो
 निमन्तिता एकतो वा नानतो वा गच्छन्ति, नानतो गणहन्ति, एकतो वा
 नानतो वा भुञ्जन्ति, अनापत्ति । चत्तारि परिवेणानि वा विहारे वा गत्वा
 10 नानतो निमन्तिता एकद्वाने ठितेसुयेव वा एको पुत्तेन एको पितरा ति
 एवं पि नानतो निमन्तिता एकतो वा नानतो वा गच्छन्तु, एकतो वा
 नानतो वा भुञ्जन्तु, सचे एकतो गणहन्ति, गणभोजनं होति, सब्वेसं
 आपत्ति । एवं ताव निमन्तनतो पसवति ।

- कथं विञ्चत्तितो ? चत्तारो भिक्खू एकतो ठिता वा निसिन्ना वा
 15 उपासकं दिस्वा “अम्हाकं चतुन्नं पि भत्तं देही” ति वा विञ्चापेय्युं, पाटेक्कं
 वा पस्सित्वा “मय्हं देहि, मय्हं देही” ति एवं एकतो वा नानतो वा
 विञ्चापेत्वा एकतो वा गच्छन्तु नानतो वा, भत्तं गहेत्वा पि एकतो वा
 भुञ्जन्तु नानतो वा, सचे एकतो गणहन्ति, गणभोजनं होति, सब्वेसं
 आपत्ति । एवं विञ्चत्तितो पसवति ।

- ff. 80 20 पादा पि फलिता^३ (१०६.२५) ति यथा महाचम्मस्स^४ परतो मंसं
 दिस्सति; एवं फालिता, वालिकाय^५ वा सक्खराय वा पट्टमत्ते^६ दुक्खं
 R. 813 उप्पादेन्ति, न सक्का होति अन्तोगामे पिण्डाय चरितुं । ईदिसे^७ गेलञ्चे
 गिलानसमयो ति सुद्धितव्वं, न लेसकप्पियं कातव्वं ।

- चीवरे कयिरमाने^८ ति यदा साटकं च सुत्तं च लभित्वा चीवरं
 23 करोन्ति तदा; विसुं हि चीवरकारसमयो नाम नत्थि । तस्मा यो तत्थ
 चीवरे कत्तव्वं यं किञ्चि कम्मं करोति, महापच्चरियं हि “अन्तमसो

१-१. एत्थ हि-सी०; हि-रो० । २. च-रो० । ३. फालिता-सी०, स्या०, रो० ।

४. चम्मस्स-रो० । ५. वालिः-रो० । ६. पट्टमत्ता-स्या० । ७. तादिसे-स्या० ।

८. कत्तव्वं-सी०, रो० । ९. चरियं-स्या० ।

सूचिवेधनको" ति पि वुत्तं, तेन चीवरकारसमयो ति भुञ्जितव्वं । कुसुन्दियं पन वित्थारेनेव वुत्तं । यो चीवरं विचारेति, छिन्दति, मोघसुत्तं ठपेति^१, आगन्तुकपत्तं^२ ठपेति, पच्चागतं सिब्बति^३, आगन्तुकपत्तं बन्धति, अनुवातं छिन्दति घट्टेति आरोपेति, तत्थ पच्चागतं सिब्बति, सुत्तं करोति वलेति, पिप्फलिकं निसेति, परिवत्तनं करोति, सब्बो पि चीवरं करोतियेवा ति^४ वृद्धति । यो पन समीपे निसिन्नो जातकं वा धम्मपदं वा कथेति, अयं न चीवरकारको । एतं ठपेत्वा सेसानं गणभोजने अनापत्ती ति ।

अद्ध्योजनं (१०७.५)ति एत्तकं पि अद्धानं गन्तुकामेन । यो पन हूरं गन्तुकामो, तत्थ वत्तव्वमेव नत्थि । गच्छन्तेना ति अद्धानं गच्छन्तेन, अद्ध्योजनव्वन्तरे गावुते पि भुञ्जितुं वट्टति । गतेन भुञ्जितव्वं ति गतेन^{१०} एकदिवसं भुञ्जितव्वं । नावाभिरुहने पि एसेव नयो । अयं पन विसेसो — अभिरुह्णेन इच्छितद्धानं गत्वा पि याव न ओरोहति ताव भुञ्जितव्वं ति महापच्चरियं वुत्तं । चतुत्थे आगते ति अयं अन्तिमपरिच्छेदो, चतुत्थे पि आगते यत्थ न यापेन्ति; सो महासमयो । यत्थ पन सत्तं वा सहस्सं वा सन्निपत्तन्ति, तत्थ वत्तव्वमेव नत्थि । तस्मा तादिसे काले "महा-^{१५} समयो" ति अधिट्ठहिंत्वा भुञ्जितव्वं । यो क्लोच्चि परिव्वाजकसमाप्पन्नो ति सहधम्मिकेसु वा तित्थियेसु वा अञ्जतरौ, एतेसं हि येन केनचि कत्ते भत्ते "समणभत्तसमयो" ति भुञ्जितव्वं ।

२२०. अनापत्ति समये ति सत्तसु समयेसु अञ्जतरास्मि अनापत्ति । द्वे तयो एकतो ति ये पि अकप्पियनिमन्तनं सादियित्वा द्वे वा^{२०} तयो वा एकतो गहेत्वा भुञ्जन्ति, तेसं पि अनापत्ति ।

तत्थ अनिमन्तितचतुत्थं^१, पिण्डपातिकचतुत्थं^२, अनुपसम्पन्नचतुत्थं^३, पत्तचतुत्थं^४, गिलानचतुत्थं^५ ति पञ्चन्नं चतुक्कानं वसेन विनिच्छयो वेदि-
तव्वो । कथं ? इथेकच्चो चत्तारो भिक्खू "भत्तं गण्हया" ति निमन्तेति ।
तेसु तयो गता, एको न गतो । उपासको "एको भन्ते थेरो कुहि" ति^{२५} पुच्छति । नागतो उपासका ति । सो अञ्जं तद्धणप्पत्तं कच्चि^६ "एहि भन्ते"

B. 81

R. 814

१. सप्पेति- सी०, रोः । २. पट्टं-मः; पट्टं-स्वा० । ३. सिम्बेति-रो० ।

४. सी०, रोः पोत्थकेसु नत्थि । ५. चतुर्थं-रोः । एवमञ्जनयेसु पि । ६. किञ्चि-रो० ।

ति पवेसेत्वा चतुन्नं पि भत्तं देति, सब्वेसं अनापत्ति । कस्मा ? गणपूरकस्स अनिमन्तितात्ता । तयो एव हि तत्थ निमन्तिता गण्हसु, तेहि गणो न पूरति, गणपूरको च अनिमन्तितो, तेन गणो भिज्जती ति इदं अनिमन्तित-चतुत्थं^१ ।

- 5 पिण्डपातिकचतुत्थे^२ - निमन्तनकाले^३ एको पिण्डपातिको होति, सो नाधिवासेति । गमनवेलाय^४ पन "एहि भन्ते" ति वुत्ते अनधिवासितत्ता अनागच्छन्तं पि "एथ भिक्खं लच्छथा" ति गहेत्वा गच्छन्ति, सो तं गणं भिन्दति । तस्मा सब्वेसं अनापत्ति ।

- अनुपसम्पन्नचतुत्थे - सामणेरेन सद्धि निमन्तिता होन्ति, सो पि गणं
10 भिन्दति ।

पत्तचतुत्थे - एको सयं अगत्वा पत्तं पेसेति; एवं पि गणो भिज्जति । तस्मा सब्वेसं अनापत्ति ।

- गिलानचतुत्थे - गिलानेन सद्धि निमन्तिता होन्ति, तत्थ गिलानस्सेव अनापत्ति, इतरेसं पन गणपूरको होति । न हि गिलानेन गणो भिज्जति ।
15 तस्मा तेसं आपत्तियेव । महापच्चरियं पन अविसेसेन वुत्तं । समयलद्धको सयमेव मुच्चति, सेसानं गणपूरकत्ता आपत्तिकरो होति^५ । तस्मा चीवरदान-समयलद्धकादीनं पि वसेन चतुष्कानि वेदितव्वानि ।

- सचे पन अधिवासेत्वा गतेसु पि चतूसु जनेसु एको पण्डितो भिक्खु "अहं तुम्हाकं गणं भिन्दिस्सामि, निमन्तनं सादियथा" ति क्त्वा यागुखब्ब-
20 कावसाने भत्तत्थाय पत्तं गण्हन्तानं अदत्वा "इमे ताव भिक्खू भोजेत्वा विस्सज्जेथ, अहं पच्छा अनुमोदनं क्त्वा गमिस्सामी" ति निसिन्नो । तेसु भुत्वा गतेसु "देथ भन्ते पत्तं" ति उपासकेन पत्तं गहेत्वा भत्ते दिन्ने भुज्जित्वा अनुमोदनं क्त्वा गच्छति, सब्वेसं अनापत्ति । पञ्चन्नं हि भोजनानयेव वसेन गणभोजने विसद्धेतं नत्थि । ओदनेन निमन्तिता कुम्मासं गण्हन्ता पि
25 आपत्ति आपन्नन्ति । तानि च तेहि एकतो न गहितानि । यागुआदीहि^६ पन विसद्धेतं होति, तानि तेहि एकतो गहितानी ति । एवं एको पण्डितो अब्वेसं पि अनार्पत्ति करोति ।

१. चतुक्कं-रो० । एवमञ्जपदेसु पि । २. चतुक्के-रो० । ३. पि-रो० । ४. वेलायं-
तो, रो० । ५. होतो ति-स्या- । ६. आदीसु-म० ।

तस्मा सचे कोचि सङ्घभत्तं कत्तुकामेन निमन्तनत्थाय पेसितो विहारं आगम्म “भन्ते, स्वे अम्हाकं घरे भिक्खं गण्हथा” ति अवत्वा “भत्तं गण्हथा” ति वा “सङ्घभत्तं गण्हथा” ति वा “सङ्घो भत्तं गण्हत्तु” ति वा वदति, भत्तुद्देसकेन पण्डितेन भवितब्बं, नेमन्तनिका^१ गणभोजनतो पिण्डपातिका च धुतङ्गभेदतो मोचेतब्बा । कथं ? एवं ताव वत्तब्बं — “स्वे न सक्का उपासका” ति । “पुन दिवसे, भन्ते” ति । “पुन दिवसे पि न सक्का” ति । एवं याव अद्धमासं पि हरित्वा पुन वत्तब्बो — “त्वं किं अवचा” ति ? सचे पुन पि “सङ्घभत्तं गण्हथा” ति वदति, ततो “इमं ताव उपासक पुप्फं कप्पियं करोहि, इमं तिणं” ति एवं विक्खेपं कत्वा पुन “त्वं किं कथयित्था” ति पुच्छितब्बो । सचे पुन पि तथेव वदति, “आवुसो, त्वं पिण्डपातिके वा महाथेरे वा न लच्छसि, सामणेरे लच्छसी” ति वत्तब्बो । “ननु, भन्ते असुर्कास्मि च असुर्कास्मि च गामे भदन्ते भोजेसुं, अहं कस्मा न लभामी” ति च^२ वुत्ते “ते निमन्तेतुं जानन्ति, त्वं न जानासी” ति । ते कथं निमन्तेसुं भन्ते ति ? ते^३ एवमाहंसु — “अम्हाकं, भन्ते, भिक्खं गण्हथा” ति । सचे सो पि तथेव वदति, वट्टति । अथ पुन पि “भत्तं गण्हथा” ति वदति, “न दानि त्वं, आवुसो, बहू भिक्खू लच्छसि, तयो एव लच्छसी” ति वत्तब्बो । “ननु, भन्ते, असुर्कास्मि^४ च असुर्कास्मि^५ च गामे सकलं भिक्खुसङ्घं भोजेसुं, अहं कस्मा न लभामी” ति ? “त्वं निमन्तेतुं न जानासी” ति । “ते कथं निमन्तेसुं” ति^६ ? ते^७ “भिक्खं गण्हथा” ति आहंसु ति^८ । सचे सो पि “भिक्खं गण्हथा” ति वदति^९, २० वट्टति । अथ पुन पि “भत्तमेवा” ति वदति, ततो वत्तब्बो — “गच्छ त्वं, नत्थम्हाकं तव भत्तेनत्थो, निबद्धगोचरो एस अम्हाकं, मयमेत्थ पिण्डाय चरिस्सामा” ति । तं “चरथ, भन्ते” ति वत्वा आगतं पुच्छन्ति — “किं भो लद्धा भिक्खू” ति । “किं एतेन वट्ठु”^{१०} एत्थ वत्तब्बं, “थेरा स्वे पिण्डाय चरिस्सामा” ति आहंसु । मा दानि तुम्हे पमज्जित्था” ति । दुतियदिवसे^{११}

१. गण्हत्तु—रो० । २. निमन्तनिका—रया० । ३. रो० पोथके नत्थि । ४. म० पोथके नत्थि । ५. असुर्कास्मि—सी०, रो० । ६. निमन्तितुं—सी०, रो० । ७. भन्ते ति—स्या० । ८. ते एवमाहंसु अम्हाकं भन्ते भित्तं गण्हाया ति—स्या० । ९. तथेव वदति—स्या० । १०. वट्ठु—रो० ।

चेतियवत्तं कत्वा ठिता भिक्खु सङ्घत्येरेन वत्तव्वा - “आवुसो, धुरगामे सङ्घभत्तं अपण्डितमनुस्सो पन अगमासि, गच्छाम धुरगामे पिण्डाय चरि-
स्सामा” ति । भिक्खूहि थेरस्स वचनं कातव्वं, न दुव्वचेहि भवितव्वं, गाम-
द्वारे अठत्वा व पिण्डाय चरितव्वं । तेसु पत्तानि गहेत्वा निसीदापेत्वा
5 भोजेन्तेसु भुञ्जितव्वं । सचे आसनसालाय भत्तं ठपेत्वा रथिकासु आहिण्ढन्ता
आरोचेन्ति - “आसनसालाय, भन्ते, भत्तं गण्ह्या” ति न वट्ठति ।

अयं पन भत्तं आदाय तत्थ तत्थ गन्त्वा “भत्तं गण्ह्या” ति वदन्ति,
पटिकच्चेव^१ वा विहारं अभिहरित्वा पतिरूपे ठाने ठपेत्वा आगतागतानं
देन्ति, अयं अभिहट्ठभिक्खा नाम वट्ठति । सचे पन भत्तसालाय दानं
10 सच्चेत्वा तं तं परिवेणं पहिण्णन्ति “भत्तसालाय भत्तं गण्ह्या” ति, न वट्ठति ।
ये पन मनुस्सा पिण्डचारिके^२ भिक्खू दिस्वा^३ आसनसालं सम्मज्जित्वा तत्थ
निसीदापेत्वा भोजेन्ति, न ते पटिक्खपितव्वा । ये पन गामे भिक्खं अल-
भित्वा गामतो निक्खमन्ते भिक्खू दिस्वा “भन्ते भत्तं गण्ह्या” ति वदन्ति,
ते पटिक्खपितव्वा, न वा निवत्तितव्वं^४ । सचे “निवत्तय, भन्ते, भत्तं
15 गण्ह्या” ति वदन्ति, “निवत्तया” ति वुत्तपदे निवत्तितुं वट्ठति । “निव-
त्तय भन्ते, घरे भत्तं कत्तं, गामे च^५ भत्तं कत्तं” ति वदन्ति^६, गेहे च गामे
च भत्तं नाम यस्स कस्सचि होती^७ ति^८ निवत्तितुं वट्ठति । “निवत्तय, भत्तं
गण्ह्या” ति सम्यन्धं कत्वा वदन्ति, निवत्तितुं न वट्ठति । आसनसालतो
पिण्डाय चरितुं निक्खमन्ते दिस्वा “निसीदय भन्ते भत्तं गण्ह्या” ति वुत्ते
20 पि एसेव नयो । निच्चभत्तं ति धुवभत्तं वुच्चति । “निच्चभत्तं गण्ह्या” ति
वदन्ति, बहुन्नं पि एकतो गहेतुं वट्ठति । सलाकभत्तादीसु पि एसेव नयो ।
सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

एळ्ळलोमसमुद्धानं - किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णति-
वच्चं, कायकम्मं, यचोक्कम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१. •गच्छेय-सो, रो० । २. पिण्डाय पविट्ठे-स्या० । ३. दिस्वा व-सो, स्या० ।
४. निवत्तितव्वा-रो० । ५. सो, स्या०, म० पोत्यकेसु नत्थि । ६. स्या० पोत्यके नत्थि ।
७-८. होति-रो० ।

३३. तेतिसतिमपाचित्तियं

३. परम्परभोजनसिक्खापदवर्णना

२२१. ततियसिक्खापदे — न खो इदं^१ ओरकं भविस्सति, यथयिमे^२ मनुस्सा सक्कं भत्तं करोन्ती (१०८.४) ति, येन नियामेन इमे मनुस्सा सक्कं भत्तं करोन्ति, तेन आयति^३ — “इदं सासनं इदं वा बुद्धप्पमुखे^४ सद्धे^५ दानं न खो ओरकं भविस्सति, परित्तं लामकं नेव भविस्सती” ति । किरपत्तिको^६ ति एत्थ “किरो” ति तस्स कुलपुत्तस्स नामं; अधिपच्चट्ठेन पन “किरपत्तिको”^७ ति वुच्चति । सो किर इस्सरो अधिपति मास-उत्तु-संवच्छरनियामेन वेतनं^८ दत्त्वा कम्मकारके^९ कम्मं कारेति । वदरा पटियत्ता ति उपचारवसेन वदति । वदरमिस्सेना ति वदरसाळवेन ।

R. 817

B. 84

२२२-२५. उस्सूरे आहरीयित्था^{१०} ति अतिदिवा आहरीयित्थ ।

२२६-२८. मय्हं भत्तपच्चासं इत्थन्नामस्स दम्मी ति अयं भत्त-^{१०} विकप्पना नाम सम्मुखा पि परम्मुखा पि वट्ठति । सम्मुखा दिस्वा “वुय्हं विकप्पेमी” ति वत्वा भुञ्जितब्बं, अदिस्वा पञ्चसु सहघम्मिकेसु “इत्थन्नामस्स विकप्पेमी” ति वत्वा भुञ्जितब्बं । महापच्चरियादीसु^{११} पन परम्मुखा-विकप्पना व वुत्ता । सा^{१२} चायं यस्मा विनयकम्मेन सङ्गहिता^{१३}, तस्मा भगवतो विकप्पेतुं न वट्ठति । भगवति हि गन्धकुटियं निसिन्ने पि^{१४} सङ्गमज्जे निसिन्ने पि सद्धेन गणप्पहोने^{१५} भिक्खु गहेत्वा तं तं कम्मं कतं सुकतमेव होति, भगवा नेव कम्मं कोपेति; न सम्पादेति । न कोपेति घम्मिस्सरत्ता^{१६}, न सम्पादेति अगणपूरकत्ता^{१७} ।

२२९. द्वे तथो निमन्तने एकतो शुञ्जती ति द्वे तीणि निमन्तनानि एकपत्ते पक्खिपित्वा मिस्सेत्वा एकं कत्वा भुञ्जती ति अत्थो । द्वे तीणि^{२०} कुलानि निमन्तेत्वा एकस्मि ठाने निसीदापेत्वा इतो चितो च आहरित्वा

१. रो० पोत्यके नत्थि । २. यथा इमे-सी०, स्या०, रो० । ३. पञ्जापवि-स्या० । ४. बुद्धाप्पुखे-सी०, रो० । ५. वेतनं-स्या० । ६. ओरके-सी०, रो० । ७. आहरि-म०, रो० । एवमुपरि पि । ८. पयरो आदिषु-सी०; पयरिआदीषु-रो० । ९. स-रो० । १०. ओठा-सी०, रो० । ११. गणपहो-सी०, स्या०, रो० । १२. घम्म-रो० । १३. गण-सी०, रो० ।

भत्तं आकिरन्ति, सूपव्यञ्जनं आकिरन्ति, एकमिस्सकं^१ होति, एत्थ अनापत्ती
 ति महापच्चरियं वुत्तं । सचे पन मूलनिमन्तनं हेट्ठा होति, पच्छिमं पच्छिमं^२
 उपरि, तं उपरितो पट्टाय भुञ्जन्तस्स आपत्ति । हत्थं पन अन्तो पवेसेत्वा
 पठमनिमन्तनतो एकं पि कवलं^३ उद्धरित्वा मुत्तकालतो पट्टाय यथा तथा
 ५ वा भुञ्जन्तस्स अनापत्ति । सचे पि तत्थ खीरं वा रसं वा आकिरन्ति,
 येन अज्झोत्थटं^४ भत्तं एकरसं होति, कोटितो पट्टाय भुञ्जन्तस्स अनापत्ती ति
 महापच्चरियं वुत्तं । महाअट्ठकयायं पन वुत्तं — “खीरभत्तं वा रसभत्तं वा लमित्वा
 निसिन्नस्स तत्थेव अज्जे पि खीरभत्तं वा रसभत्तं वा आकिरन्ति, खीरं वा
 रसं वा पिवतो अनापत्ति । भुञ्जन्तेन पन पठमं लद्धमंसखण्डं^५ वा भत्त-
 १० पिण्डं वा मुखे पक्खपित्वा कोटितो पट्टाय भुञ्जितुं वट्ठति । सप्पि-पायासे
 पि एसेव नयो” ति ।

महाउपासको भिक्खुं निमन्तेति, तस्स कुलं उपगतस्स उपासको पि
 तस्स पुत्तदारभानुभगिनीआदयो^६ पि अत्तनो अत्तनो कोट्टासं आहरित्वा
 पत्ते पक्खपन्ति, उपासकेन पठमं दिन्नं अभुञ्जित्वा पच्छा लद्धं भुञ्जन्तस्स
 १५ “अनापत्ती” ति महाअट्ठकयायं वुत्तं । कुरुन्दट्ठकयायं पन वट्ठती ति वुत्तं ।
 महापच्चरियं “सचे पाटेक्कं पचन्ति, अत्तनो अत्तनो पक्कभत्ततो आहरित्वा
 देन्ति, तत्थ पच्छा आहटं पठमं भुञ्जन्तस्स पाचित्तियं । यदि पन सव्वेसं
 एको व पाको होति, परम्परभोजनं न होती” ति वुत्तं । महाउपासको
 निमन्तेत्वा निसीदापेति, अज्झो मनुस्सो पत्तं गण्हाति, न दातव्वं । किं
 २० भन्ते न देथा ति ? ननु उपासक तथा निमन्तितम्हा ति ! होतु भन्ते,
 लद्धं लद्धं भुञ्जथा ति वदति, भुञ्जितुं वट्ठति । अज्जेन आहरित्वा भत्ते
 दिन्ने आपुच्छित्वा पि^७ भुञ्जितुं वट्ठती ति कुरुन्दियं वुत्तं ।

अनुमोदनं कत्वा गच्छन्तं धम्मं सोतुकामा “स्वे पि भन्ते आगच्छे-
 व्याथा” ति सव्वे निमन्तेन्ति, पुनरिदमे आगन्त्वा लद्धं लद्धं भुञ्जितुं वट्ठति ।
 २५ कस्मा ? सव्वेहि^८ निमन्तितत्ता । एको भिक्खु पिण्डाय चरन्तो भत्तं
 लभति, तमज्झो उपासको निमन्तेत्वा घरे निसीदापेति, न च ताव^९ भत्तं

१. मिस्सेकं-रो० । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. कवलं-स्या० । ४. उत्थटं-
 स्या०, म० । ५. लद्धं मंस-सी०, स्या० । ६. मातिक-स्या०, म० । ७. सी०, स्या०,
 रो० पोत्थके नत्थि । ८. सव्वे-रो० । ९. रो० पोत्थके नत्थि ।

सम्पन्नति । सचे सो भिक्खु पिण्डाय चरित्वा लद्धभत्तं भुञ्जति, आपत्ति । अभुत्वा निसिन्ने “किं भन्ते न भुञ्जसी” ति वुत्ते “तया निमन्तितत्ता” ति वत्वा लद्धं लद्धं भुञ्जथ भन्ते” ति वुत्तो^१ भुञ्जति, वट्टति ।

सकलेन गामेना (१११.२८)ति सकलेन गामेन एकतो हुत्वा निमन्ति-
तस्सेव यत्थ कत्थचि भुञ्जतो अनापत्ति । पूगे पि एसेव नयो । निमन्तिय-^५
मानो भिक्खं गहेस्सामी ति भणत्ती ति “भत्तं गण्हा” ति निमन्तियमानी “न
मय्हं तव भत्तेनत्थो, भिक्खं गण्हस्सामी” ति वदति । एत्थ पन महापट्टम-
त्थेरो आह — “एवं वदन्तो इमस्मि सिक्खापदे अनिमन्तनं कातुं^२ सक्कोत्ति,
भुञ्जनत्थाय पन ओकासो कतो होती ति नेव गणभोजनतो न चारित्ततो
मुचत्ती” ति । महासुम्मत्थेरो पन^३ आह — “यदग्गेन अनिमन्तनं कातुं^४
सक्कोत्ति, तदग्गेन नेव गणभोजनं न चारित्त होती” ति । सेसं उत्तानमेव ।

R. 819

कठिनसमुद्धानं — कायवाचतो कायवाचाचित्ततो च समुद्धाति, किरिया-
किरियं च^५ एत्थ हि भोजनं किरिया, अविकप्पनं अकिरिया, नोसञ्जा-
विमोक्खं, अचित्तकं, पण्णात्तिवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तित्तित्तं,
तिवेदनं ति ।

B. 85

15

३४. चतुर्त्तिसतिमपाचित्तियं

४. काणमातासिक्खापदवर्णना

२३०. चतुर्थसिक्खापदे — काणमाता ति काणाय माता । सा
किरस्सा धीता अभिरूपा अहोसि, ये ये तं पस्सन्ति, ते ते रागेन काणा
होन्ति, रागन्धा होन्ती ति अत्थो । तस्मा परेसं काणभावकरणतो
“काणा” ति विस्सुता अहोसि । तस्सा वसेन माता^१ पि तस्सा^२ “काणमाता”
ति पाकटा जाता । आगतं ति आगमनं । किस्मिं बिया ति कीदिसं^३
विय; लब्जनकं बिय होती ति अधिप्पायो । रिच्छहत्थं गन्तुं ति रिस्ता
हत्था अस्मि गमने तदिदं रिच्छहत्थं, तं रिच्छहत्थं गमनं गन्तुं लब्जनकं विय
होती ति वुत्तं होती । परिक्खयं अगमासी ति उपासिका अरियसाविका^४

१. वुत्ते—रो० । २. कातुं न—रो० । ३. म० पोत्थके नरिय । ४. स्या०, म० पोत्थकेसु
नरिय । ५—५. मातापिस्सा—स्या०, रो०, म० । ६. ०सा—रो० ।

भिक्षुं दिस्वा सन्तं अदातुं न सक्कोति, तस्मा ताव दापेसि, याव सव्वं
परिक्खयं अगमासि । धम्मिया कथाया (११३.१२) ति एत्य काणा पि
मातु अत्याय देसियमानं धम्मं सुणन्ती देसनापरियोसाने सोतापन्ना अहोसि ।
उट्ठायासना पक्कामी ति आसनतो उट्ठित्वा गतो । सो पि पुरिसो
५ "सत्या किर काणमाताय निवेसनं अगमासी" ति सुत्वा काणं आनेत्वा
पकतिट्ठानेयेव ठपेसि ।

२३१-३२. इमास्मि पन वत्थुस्मि उप्पन्नमत्ते अप्पञ्जत्तेयेव सिक्खा-
पदे पाथेय्यवत्थु उदपादि, तस्मा अनन्तरमेव चेतं दस्सेतुं "तेन खो पन
समयेना" ति आदि वुत्तं । सो पि च उपासको अरियसावकत्ता सव्वमेव
१० दापेसि । तेन वुत्तं - "परिक्खयं अगमासी" ति ।

२३३-३४. यं किञ्चि पहेणकत्थाया' ति पण्णाकारत्थाय पटियत्तं
यं किञ्चि अतिरसकमोदकसक्खलिकादि सव्वं इध पूर्वोत्त्वेव सह्मचं गच्छति ।

यं किञ्चि पाथेय्यत्थाया ति मगं गच्छन्तानं अन्तरामगत्थाय
पटियत्तं यं किञ्चि वद्धसत्तु-अवद्धसत्तु-तिलतण्डुलादि सव्वं इध मन्यो-
१५ त्वेव सह्मचं गच्छति । ततो चे उत्तरिं ति सचे पि ततियं पत्तं थूपीकत्^३
गण्हाति, पूर्वगणनाय पाचित्तियं ।

द्वत्तिपत्तपूरे पटिग्गहेत्वा ति मुखवट्टिया हेट्ठिमलेखाय^३ समपूरे^३ पत्ते
गहेत्वा । अमृत्रं मया द्वत्तिपत्तपूरा ति एत्य सचे द्वे गहिता, "अत्र" मया
द्वे पत्तपूरा पटिग्गहिता, त्वं एकं गण्हेय्यासी" ति वत्तव्वं । तेना पि अज्झं
२० पस्सित्वा "पठमं आगतेन द्वे पत्तपूरा गहिता, मया एको, मा त्वं गण्ही"
ति वत्तव्वं । येन पठमं एको गहितो, तस्सा पि परम्परारोचने एसेव
नयो । येन पन सयमेव तयो गहिता, तेन अज्झं दिस्वा "मा खो एत्य
पटिग्गण्ही"^४ च्चेव^५ वत्तव्वं । पटिक्कमनं नीहरित्वा^६ ति आसनसालं
हरित्वा, आसनसालं गच्छन्तेन च छट्ठितसाला न गन्तव्वा^७ । यत्थ^८

१. पहिण-स्या० । २. थूपीकत्-रो० । ३-३. लेखायं पूरे-सी०, रो० ।
४. अत्र-सी०, तत्र-रो० । ५. अमृत्र-स्या० । ६. गण्हा-सी०, रो० । ७-७. पटिग्गण्ही-
सी०, रो०; पटिग्गण्हाति-स्या० । ८. हरित्वा-सी०, रो० । ९. गन्तव्वं-रो० । १०. छट्ठि-
रो० ।

महाभिक्षुसङ्घो^१ निसीदति, तत्थ गन्तब्बं । महापच्चरियं पन वुत्तं “या लद्धट्ठानतो आसन्ना आसनसाला, तत्थ गन्तब्बं । अत्तनो ‘सन्दिट्ठानं’^२ वा सम्भत्तानं^३ वा एकनिकायिकानं वा दस्सामी’ ति अञ्जत्थ गन्तुं न लब्भति । सचे पनस्स निबद्धनिसीदनट्ठानं होति, दूरं पि गन्तुं वट्ठती”^३ ति^३ ।

5

संविमज्जितब्बं (११४.२१)ति सचे तयो पत्तपूरा गहिता, एकं अत्तनो ठपेत्वा द्वे^४ भिक्षुसङ्घस्स दातब्बा । सच्चे द्वे गहिता, एकं अत्तनो ठपेत्वा एको सङ्घस्स दातब्बो, यथामित्तं पन दातुं न लब्भति । येन एको गहितो, न तेन किञ्चि अकामा दातब्बं, यथारुचि^५ कातब्बं ।

२३५. गमने पटिप्पस्सद्धे ति अन्तरामग्गे उपद्दवं वा दिस्वा 10
अनत्थिकत्ताय वा “मयं इदानि न पेसिस्साम, न गमिस्सामा” ति एवं गमने पटिप्पस्सद्धे उपच्छिन्ने । जातकानं पवारितानं ति एतेसं ब्रहुं पि देन्तानं पटिगण्हन्तस्स अनापत्ति । अट्ठकथासु पन “तेसं पि पाथेय्यपहेणकत्थाय पटियत्ततो पमाणमेव वट्ठती” ति वुत्तं । सेसं उत्तानमेव ।

छसमुट्ठानं — किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, 15 R. 821
कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

३५. पञ्चतिसतिमपाचित्तियं

५. पठमपवारणसिक्खापदवण्णना

२३६. पञ्चमसिक्खापदे — भिक्षु भुत्तावी पवारिता ति ब्राह्मणेन 18 88
“गण्हथ भन्ते, याव इच्छथा” ति एवं यावदत्थपवारणाय, सयं च “अलं, आवुसो, थोकं थोकं देही” ति एवं पटिकखेपपवारणाय पवारिता । पटिविस्सके ति सामन्तघरवासिनो^६ ।

20

२३७. काकोरवसदं ति काकानं ओरवसदं; सन्निपत्तित्वा विर-
वन्तानं सदं । अलमेत्तं सब्बं ति एत्थ तिकारं अवत्वा च “अलमेत्तं सब्बं”
एत्तकं वत्तुं वट्ठति ।

१, भिक्षु०-रो० । २-२. सन्दिट्ठसम्भत्तानं-सी०, स्या० रो० । ३-३. वट्ठति-
रो० । ४. द्वे पत्तपूरा-स्या० । ५. ०रुचि-सी० । ६. ०वासिके-रो० ।

- २३८-४०. भुत्तावी (११६१५) ति भुत्तवा । तत्थ च यस्मा येन एकं पि सित्थं सङ्खादित्वा वा असङ्खादित्वा वा अज्जमोहरितं होति, सो "भुत्तावी" ति सङ्ख्यं गच्छति, तेनस्स पदभाजने "भुत्तावी नाम पञ्चनं भोजनानं" ति आदि वुत्तं । पवारितो ति कतपवारणो, कतपटिक्खेपो ।
- 5 सो पि च यस्मा न पटिक्खेपमत्तेन, अथ खो पञ्चङ्गवसेन, तेनस्स पदभाजने "पवारितो नाम असनं पञ्जायती" ति आदि वुत्तं । तत्थ यस्मा "असनं पञ्जायती" ति इमिना विप्पकतभोजनो, "पवारितो" ति वुत्तो । यो च विप्पकतभोजनो, तेन किञ्चि भुत्तं, किञ्चि अभुत्तं, यं च भुत्तं; तं सन्वाय "भुत्तावी" ति पि सङ्ख्यं गच्छति, तस्मा भुत्तावीवचनेन विसुं कञ्चि
- 10 अत्यसिद्धं न पस्साम । "दिरत्ततिरत्तं,^१ छप्पञ्चवाचाही"^२ [पाचि०-२८-३६] ति आदीसु पन दिरत्तादिवचनं विय पवारितपदस्स परिवारकभावेन व्यञ्जनसिलिट्ठताय चेतं वुत्तं ति वेदितब्बं ।

- असनं पञ्जायती ति आदीसु विप्पकतभोजनं दिस्सति, भुज्जमानो चेसो पुगलो होतो ति अत्थो । भोजनं पञ्जायती ति पवारणप्पहोनकभोजनं
- 15 दिस्सति । ओदनादीनं चे अञ्जतरं पटिक्खपितब्बं भोजनं होती ति अत्थो । हत्थपासे ठितो ति पवारणप्पहोनकं चे^३ भोजनं गण्हित्वा दायको अङ्गुतेय्यहत्थप्पमाणे ओकासे होती ति अत्थो । अभिहरती ति सो चे दायको तस्स तं भत्तं कायेन अभिहरती ति अत्थो । पटिक्खेपी पञ्जायती ति पटिक्खेपो दिस्सति; तं चे अभिहटं सो भिक्खु कायेन वा वाचाय वा
- 20 पटिक्खपती ति अत्थो । एवं पञ्चन्नं अङ्गानं वसेन पवारितो नाम होती ति । वुत्तं पि चेतं - "पञ्चहि उपालि आकारेहि पवारणा पञ्जायति" - असनं पञ्जायति, भोजनं पञ्जायति, हत्थपासे ठितो, अभिहरति, पटिक्खेपो पञ्जायती" [परि०-३२६] ति ।

- तत्रायं विनिच्छयो - "असनं" ति आदीसु ताव यं च अस्नाति^४ यं
- 25 च भोजनं हत्थपासे ठितेन अभिहटं पटिक्खपति, तं "ओदनो, कुम्मासो, सत्तु, मच्छो, मंसं" ति इमेसं अञ्जतरमेव वेदितब्बं । तत्थ ओदनो नाम -

१. सञ्जङ्ग०-रो० । २. दिरत्त०-सो०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ३. पवारणा-पहो०-सो०, पवारणपहो०-स्या०; पवारणपहोणक०-रो० । ४. म० पोत्थके न्हियि । ५. होति-सो०; स्या० । ६. धसति-स्या०; धसनं-रो० ।

सालि, वीहि, यवो, गोधुमो, कङ्गु, वरको, कुद्रूसको^१ ति सत्तन्नं घञ्जानं तण्डुलेहि निव्वत्तो । तत्थ “साली” ति अन्तमसो नीवारं उपादाय सब्बा पि सालिजाति । “वीही” ति सब्बा पि वीहिजाति । “यवगोधुमेसु” भेदो नत्थि । “कङ्गु” ति सेतरत्तकाळभेदा^२ सब्बा पि कङ्गुजाति । “वरको” ति अन्तमसो वरकचोरकं^३ उपादाय सब्बा पि सेतवण्णा वरकजाति । ५ “कुद्रूसको” ति काळको द्रुवो चेव सामाकादिभेदा च सब्बा पि तिणधञ्ज-जाति ।

नीवारवरकचोरका चेत्य “घञ्जानुलोमा”^४ ति वदन्ति । घञ्जानि वा होन्तु घञ्जानुलोमानि वा, एतेसं वुत्तप्पभेदानं सत्तन्नं घञ्जानं तण्डुले गहेत्वा “भत्तं पचिस्सामा” ति वा “यागुं पचिस्सामा” ति वा “अम्बिल- 10 पायासादीसु अञ्जतरं पचिस्सामा” ति वा यं किञ्चि सन्धाय पचन्तु, सचे उण्हं वा सीतलं वा भुञ्जन्तानं भोजनकाले गहितगहितद्वाने ओधि पञ्जायति, ओदनसङ्गहमेव गच्छति, पवारणं जनेति । सचे ओधि न पञ्जायति, यागुसङ्गहं गच्छति, पवारणं न जनेति ।

यो पि पायासो^५ वा पण्णफलकलीरमिस्सका अम्बिलयागु वा उद्ध- 15 नतो ओतारितमत्ता अब्भुण्हा^६ होति, आविज्झित्वा^७ पिवितुं सक्का, हत्येन गहितोकासे पि ओधि न दस्सेति, पवारणं न जनेति । सचे पन उसुमाय विगताय सीतलीभूता घनभार्वं गच्छति, ओधि दस्सेति, पुन पवारणं जनेति । पुब्बे तनुभावो न रक्खति । सचे पि दधितक्कादीनि आरोपेत्वा बहुपण्ण-फलकलीरे^८ पक्खपित्वा मुट्ठिमत्ता पि तण्डुला पक्खित्ता होन्ति, भोजनकाले^९ 20 ओधि पञ्जायति, पवारणं जनेति । अयागुके निमन्तने “यागुं दस्सामा” ति भन्ते उदककञ्जिकखीरादीनि आकिरित्वा^{१०} “यागुं गण्हथा” ति देन्ति । किञ्चा पि तनुका होति^{११}, पवारणं जनेतियेव । सचे पन पक्कट्टितेसु^{१२} उदका- 25 दीसु पक्खपित्वा पचित्वा देन्ति, यागुसङ्गहमेव गच्छति । यागुसङ्गहं गते

R. 823

R. 90

१. कुद्रूसो-रो० । २. ०काल०-सी० । एवगुारि-पि । ३. ०पोरकं-स्या० । एव-
मुपरि पि । ४. ०लोमका-रो० । ५. पायासे-रो० । ६. अब्भुण्ण-रो० । ७. ०जित्वा-म० ।
८. वहु-स्या० । ९. ०चे-म० । १०. आकी०-स्या० । ११. होन्ति-म० । १२. पक्कट्टितेसु-
म०; पक्कट्टितेसु-स्या० ।

यति, न पवारेति । मुखे वा' हृत्ये वा' भोजनं नत्थि, पत्ते अत्थि,
तस्मि पन आसने न भुञ्जितुकामो, विहारं पविसित्वा भुञ्जितुकामो,
अञ्जस्स वा दातुकामो, तस्मि चे अन्तरे भोजनं पटिक्खपति, न
पवारेति । कस्मा ? विप्पकतभोजनभावस्स उपच्छिन्नत्ता । यो पि

- B. 92 5 अञ्जन्न गत्वा भुञ्जितुकामो मुखे भत्तं गिलित्वा सेसं आदाय गच्छन्तो
अन्तरामगे अञ्जं भोजनं पटिक्खपति, तस्सा पि पवारणा न होती" ति
महापच्चरियं वुत्तं । यथा च पत्ते; एवं हृत्ये पि । मुखे पि वा विज्जमान-
भोजनं सचे अनज्जोहरितुकामो होति, तस्मि च खणे अञ्जं पटिक्खपति,
न पवारेति । एकास्मि हि पदे वुत्तलवखणं सव्वत्थ वेदितव्वं होति । अपि च
10 कुरुन्दियं एस नयो दस्सितोयेव । वुत्तं हि तत्थ "मुखे भत्तं गिलितं", हृत्ये
भत्तं विधासादस्स दातुकामो, पत्ते भत्तं भिक्खुस्स दातुकामो, सचे तस्मि
खणे पटिक्खपति, नप्वारेतो" ति । हत्थपासे ठितो (११६.२१) ति एत्थ
पन सचे भिक्खु निसिन्नो होति, आसनस्स पच्छिमन्ततो पट्टाय, सचे ठितो,
पण्हिअन्ततो पट्टाय, सचे निपन्नो, येन पस्सेन निपन्नो, तस्स पारिमन्ततो
15 पट्टाय, दायकस्स निसिन्नस्स वा ठितस्स वा निपन्नस्स वा ठपेत्वा पसारित-
हत्थं यं आसन्नतरं अङ्गं, तस्स ओरिमन्तेन परिच्छिन्दित्वा अङ्गुतेय्यहत्थो
"हत्थपासो" ति वेदितव्वो । तस्मि ठत्वा अभिहटं पटिक्खपन्तस्सेव
पवारणा होति, न ततो परं ।

- अभिहरती ति हत्थपासव्वन्तरे ठितो गण्हत्थं उपनामेति । सचे पन
20 अनन्तरनिसिन्नो पि भिक्खु हृत्ये वा ऊरुसु वा आधारके वा ठितं पत्तं
R. 826 अनभिहरित्वा व "भत्तं गण्हा" ति वदति, तं पटिक्खपतो पवारणा नत्थि ।
भत्तपच्छि आनेत्वा पुरतो भूमियं ठपेत्वा "गण्हाही" ति वुत्ते पि एसेव
नयो । ईसकं पन उद्धरित्वा वा अपनामेत्वा वा "गण्हाथा" ति वुत्ते पटि-
क्खपतो पवारणा होति । थेरासने निसिन्नो थेरो द्वारे निसिन्नस्स दहर-
25 भिक्खुस्स पत्तं पेसेत्वा "इतो ओदनं गण्हाही" ति वदति, गण्हित्वा पन
गतो तुण्ही तिट्ठति, दहरो "अलं मय्हं" ति पटिक्खपति, न पवारेति ।
कस्मा ? थेरस्स दूरभावतो दूतस्स च अनभिहरणतो ति । सचे पन गहेत्वा

१. च-स्या०, म० । २. गिलित्वा-रो० । ३-३. ठितपत्तं-म० । ४-४. गण्हाति-
स्या० । ५. ०पन-स्या० । ६. ठितो-सी०, रो० ।

आगतो भिक्खु “इदं भत्तं गण्हा” ति वदति, तं पटिक्खिपतो पवारणा होति ।

परिवेसनाय एको एकेन हत्थेन ओदनपच्छि १ एकेन कटच्छुं गहेत्वा भिक्खु परिवसति^२, तत्र चे अञ्जो आगन्त्वा “अहं पच्छि धारेस्सामि, त्वं ओदनं देही” ति वत्वा गहितमत्तकमेव करोति, परिवेसको एव पन तं^३ ५ धारेति, तस्मा सा अभिहटा व होति । ततो दातुकामताय गण्हन्तं पटिक्खिपन्तस्स पवारणा होति । सचे पन परिवेसकेन फुट्टमत्तो व होति, इतरो व नं धारेति, ततो दातुकामताय गण्हन्तं पटिक्खिपन्तस्स पवारणा न होति । कटच्छुना उद्धटभत्ते पन होति । कटच्छुअभिहारोयेव हि तस्स अभिहारो । द्वित्रं समभारे^४ पि पटिक्खिपन्तो पवारेतियेवा ति महापच्चरियं^५ १० वुत्तं । अनन्तरस्स भिक्खुनो भत्ते दिथ्यमाने इतरो पत्तं हत्थेहि^६ पिदहति, पवारणा नत्थि । कस्मा ? अञ्जस्स अभिहटे पटिक्खित्ता ।

B. 93

पटिक्खेपो पञ्जायतो (११६.२२) ति एत्थ वाचाय अभिहटं पटिक्खिपतो पवारणा नत्थि । कायेन^७ अभिहटं पन कायेन वा^८ वाचाय वा पटिक्खिपन्तस्स पवारणा होती ति वेदितव्वा । १५

तत्थ कायेन पटिक्खेपो नाम अङ्गुलि वा हत्थं वा मच्छिकवीर्जान वा चीवरकण्णं वा चालेति, भमुकाय वा आकारं करोति, कुद्धो वा ओलोकेति, वाचाय पटिक्खेपो नाम “अलं” ति वा, “न गण्हामी” ति वा, “मा आकिरा” ति वा, “अपगच्छा” ति वा वदति; एवं येन केनचि आकारेन कायेन वा वाचाय वा पटिक्खित्ते पवारणा होति । २०

एको अभिहटे भत्ते पवारणाय भीतो हत्थे^९ अपनेत्वा पुनप्युनं पत्ते ओदनं आकिरन्तं “आकिराकिरं कोट्टेत्वा कोट्टेत्वा” पूरेही” ति वदति, एत्थ कथं ति ? महामुम्मत्थेरो ताव “अनाकिरणत्थाय वुत्तत्ता पवारणा होती” ति आह । महापदुमत्थेरो पन “आकिर पूरेही” ति वदन्तस्स नाम ‘कस्सचि पवारणा अत्थी’ ति वत्वा ‘न पवारेती’” ति आह । अपरो भत्तं २५ अभिहरन्तं भिक्खुं सल्लक्खेत्वा “किं आवुसो इतो पि किञ्चि गण्हिस्ससि,

R. 827

१. इमं-म० । २. ओदसति-रो० । ३. तं ओदनपच्छि-स्या० । ४. सम्भारे-रो० ।

५. हत्थेन-सी०, रो० । ६. वा-रो० । ७. रो० पोत्थके नत्थि । ८. हत्थेहि-स्या०;

हत्थं-म० । ९. आकिरवाकिर-म०; आकीराकीर-स्या० । १०. म० पोत्थके नत्थि ।

पि तस्मिं वा अञ्जस्मि वा यत्थ मच्छमंसं पक्खपन्ति, सचे सासपमतं पि मच्छमंसखण्ड वा न्हारु^१ वा पञ्चायति, पवारणं जनेति ।

सुद्धरसको पन रसकयागु वा न जनेति । ठपेत्वा वुत्तघञ्जानं तण्डुले अञ्जेहि वेणुतण्डुलादीहि वा कन्दमूलफलेहि वा ग्रेहि केहिचि कतं भत्तं पि पवारणं न जनेति, पगेव घनयागु^२ । सचे पनेत्थ मच्छमंसं पक्खपन्ति, जनेति^३ । महापच्चरियं पन^४ खुब्बिअत्थाय^५ भत्तं पि पवारणं जनेती^६ ति वुत्तं । खुब्बिअत्थाय भत्तं नाम खुब्बिखन्नकत्थाय कट्टितूदके^७ पक्खपित्वा सेदिता^८ तण्डुला^९ वुब्बन्ति । सचे पन^{१०} तण्डुले सुक्खापेत्वा खादन्ति, वट्ठति, नेव सत्तुसह्मधं न भत्तसह्मधं गच्छन्ति । पुन तेहि कतभत्तं पवारेतियेव । ते पण्डुले सप्पितेलादीसु वा पचन्ति, पूर्वं वा करोन्ति, न पवारेन्ति । पुयुका वा ताहि कतसत्तुभत्तादीनि वा न पवारेन्ति ।

कुम्मासो (११७.८) नाम यवेहि कतकुम्मासो । अञ्जेहि पन मुग्गादीहि कतकुम्मासो पवारणं न जनेति । सच्चु नाम सालिवीहियवेहि^१ कतसत्तु । कङ्गुवरककुद्रूसकसीसानि पि भञ्जित्वा ईसकं कोट्टेत्वा थुसे पला^२ पेट्वा पुन दळ्हं कोट्टेत्वा चुण्णं करोन्ति । सचे पि तं अल्लत्ता एकावद्ध होति, सत्तुसङ्गहमेव गच्छति । खरपाकभञ्जितानं वीहीनं तण्डुले कोट्टेत्वा देन्ति तं पि चुण्णं सत्तुसङ्गहमेव गच्छति । समपाकभञ्जितानं पन वीहीनं व वीहिपलापानं वा तण्डुला भञ्जिततण्डुला एव वा न पवारेन्ति । तेस प^३ तण्डुलादीनं चुण्णं पवारेति । खरपाकभञ्जितानं वीहीनं कुण्डकं पि पवारेति । समपाकभञ्जितानं पन आतपसुखानं^४ वा कुण्डकं न पवारेति । लाजा वा तेहि कतभत्तसत्तुआदीनि वा न पवारेन्ति । भञ्जितपिट्ठं वा यं किञ्चि सुद्धखन्नकं वा न पवारेति । मच्छमंसपूरितखन्नकं पन सत्तुमोदको वा पवारेति । मच्छो^५ मंसं^६ च पाकटमेव । अयं पन विसेसो — सचे पि यागुं पिवन्तस्स यागुसित्थमत्तानेव^७ द्वे मच्छखण्डानि वा मंसखण्डानि वा एकभाजने वा नानाभाजने वा देन्ति, तानि चे अखादन्तो अञ्जं यं किञ्चि

१. न्हारु-म०; न्हारु-रो० । २. यागुं-रो० । ३. पवारणं जनेति-स्या० । ४. म० पोत्थके नत्थि । ५. पुत्थि-म०; बुद्धि-रो० । एवमुपरि पि । ६. थुयितुदके-म०; कुट्टि-स्या०, वट्ठि-रो० । ७. ७. सेदित-म० । ८. पन ते-म० । ९. साळि-रो० । १०. आतपे-रो० । ११-११. मच्छ-स्या० । १२. सिट्ठ-स्या० ।

पवारणप्पहोनकं पटिक्खपति, न पवारेति । ततो एकं खादति^१, एकं हृत्ये वा पत्ते वा होति, सो चे अञ्जं पटिक्खपति, पवारेति । द्वे पि खादितानि^२ होन्ति, मुखे सासपमत्तं पि अवसिट्ठं नत्थि, सचे पि अञ्जं पटिक्खपति, न पवारेति ।

कप्पियमंसं खादन्तो कप्पियमंसं पटिक्खपति, पवारेति । कप्पिय- 5 मंसं खादन्तो अकप्पियमंसं पटिक्खपति, न पवारेति । कस्मा ? अवत्थु-
ताय । यं हि भिक्खुनो खादितुं वट्टति, तंयेव पटिक्खपतो पवारणा होति । इदं पन जानन्तो अकप्पियत्ता पटिक्खपति, अजानन्तो पि पटि-
क्खपितव्वट्टाने ठितमेव पटिक्खपति नाम, तस्मा न पवारेति । सचे पन
अकप्पियमंसं खादन्तो कप्पियमंसं पटिक्खपति, पवारेति । कस्मा ? वत्थु- 10
ताय । यं हि तेन पटिक्खत्तं, तं पवारणाय वत्थु । यं पन खादति, तं
किञ्चा पि पटिक्खपितव्वट्टाने ठितं, खादियमानं पन मंसभावं न जहाति^३,
तस्मा पवारेति । अकप्पियमंसं खादन्तो अकप्पियमंसं पटिक्खपति, पुरिम-
नयेनेव न पवारेति । कप्पियमंसं वा अकप्पियमंसं वा खादन्तो पञ्चन्नं
भोजनानं यं किञ्चि कप्पियभोजनं पटिक्खपति, पवारेति । कुलदूसकवेव्व- 15
कम्मउत्तरिमनुस्सधम्ममारोचनसादितरूपियादीहि निव्वत्तं बुद्धपटिकुट्टं^४
अनेसनाय उप्पन्नं अकप्पियभोजनं पटिक्खपति, न पवारेति । कप्पियभोजनं
वा अकप्पियभोजनं वा भुञ्जन्तो पि कप्पियभोजनं पटिक्खपति, पवारेति ।
अकप्पियभोजनं^५ पटिक्खपति, न पवारेती^६ ति^७ सब्बत्थ वुत्तनयेनेव
कारणं वेदितव्वं ।

20

एवं^८ “असनं” ति आदोसु यं च अस्नाति^९, यं च भोजनं हत्थपासे
ठितेन अभिहटं पक्खपत्तो पवारणं आपज्जति, तं जत्वा इदानीं यथा
आपज्जति, तस्स जाननत्थं अयं विनिच्छयो — “असनं भोजनं” ति एत्थ
ताव येन एकसित्थं पि अज्झोहटं होति, सो चे पत्तमुखहत्थानं यत्थ कत्थचि
पञ्चसु भोजनेसु एकास्म पि सति अञ्जं पञ्चसु भोजनेसु एकं पि पटि- 25
क्खपति, पवारेति । कत्थचि भोजनं नत्थि, आमिसगन्धमत्तं पञ्चा-

R. 025

१. खादितं-स्या०, म० । २. खादित-रो० । ३. जहाति-म० । ४. पति०-सो० ।
५. कप्पियं-रो० । ६-८. पवारेति-सो०, स्या०, रो० । ९. एवं यं-रो० । ८. अस्ना-
रो० । ९. वसति-स्या० ।

दस्मि ते किञ्ची” ति आह । तत्रा पि “‘एवं नागमिस्सती’ ति वुत्तता ।
‘पवारणा होती’ ” ति महासुम्मत्येरो आह । महापदुमत्येरो पन “‘गण्हि-
स्ससी’ ति वदन्तस्स नाम ‘कस्सचि पवारणा अत्थी’ ति वत्वा ‘न पवा-
रेती’ ” ति आह ।

५ एको समंसकं रसं अभिहरित्वा “रसं गण्हया” ति वदति, तं सुत्वा
पटिक्खपतो पवारणा नत्थि । “मच्छरसं मंसरसं” ति वुत्ते पटिक्खपतो
होति, “इदं गण्हया” ति वुत्ते पि होतियेव । मंसं विमुं कत्वा “मंसरसं
गण्हया” ति वदति, तत्थ चे सासपमत्तं पि मंसखण्डं अत्थि, तं पटिक्खपतो
पवारणा होति । सचे पन परिस्सावितो होति, “वट्टतो” ति अभयत्येरो

१० आह ।

मंसरसेन आपुच्छन्तं महायेरो “मुहुत्तं आगमेही” ति वत्वा “बालकं
आवुसो आहरा” ति आह । एत्थ कथं ति ? महासुम्मत्येरो ताव “अभि-
हारकस्स गमनं पठमं^३ उपच्छिन्नं, तस्मा पवारेती” ति आह । महापदुम-
त्येरो पन “अयं कुहि गच्छति, कीदिसं एतस्स गमनं, गण्हन्तस्सा पि नाम
१५ पवारणा अत्थी” ति वत्वा “न पवारेती” ति आह । कळीरपनसादीहि
मिस्सेत्वा मच्छमंसं पचन्ति, तं गहेत्वा “कळीरसूपं गण्हय, पनसव्यञ्जनं
गण्हया” ति वदन्ति, एवं पि न पवारेति । कस्मा ? अपवारणारहस्स
नामेन वुत्तता । सचे पन “मच्छसूपं मंससूपं” ति वा “इदं गण्हया” ति
वा वदति, पवारेति । मंसकरम्बको नाम होति, तं दातुकामो पि “करम्बकं
२० गण्हया” ति वदति, वट्टति; न पवारेति । “मंसकरम्बकं” ति वा “इदं”
ति वा वुत्ते पन पवारेति । एसेव नयो सव्वेसु^४ मच्छमंसमिस्सकेसु ।

R. ८२८

यो पन निमन्तने^५ मुञ्जमानो मंसं अभिहटं “उट्ठिस्स कटं” ति
मञ्जमानो पटिक्खपति, पवारितो व होती ति महापच्चरियं वुत्तं । मिस्सक-
कथा पन कुण्डिय सुट्ठु वुत्ता । एवं हि तत्थ वुत्तं — पिण्डचारिको
२५ भिन्नु भत्तमिस्सकं यागुं आहरित्वा “यागुं गण्हया” ति वदति, न पवा-
रेति । “मत्तं गण्हया” ति वुत्ते पवारेति । कस्मा ? येनापुच्छितो, तत्त

१. नाम ममि०-रो० । २. रो० पोत्थके नत्थि । ३. सो०, स्या०, रो० पोत्थके
मपि । ४. मंसं-म०, रो० । ५. इदं-म० । ६-६. एष नयो सेव-रो० । ७. निमन्तने-
रो० । ८. कटं-म० । ९. पवारेती ति-सो० ।

अथिताय । अयमेत्य अधिष्ठायो — “यागुमिस्सकं गण्हा” ति वदति, तत्र
चे यागु बहुतरा वा होति समसमा वा, न पवारेलि । यागु मन्दा, भत्तं
बहुतरं, पवारेलि । इदं च सब्बद्वकथासु वुत्तत्ता न सक्का पटिक्खपितुं,
कारणं पनेत्य दुदसं । “भत्तमिस्सकं गण्हा” ति वदति, भत्तं बहुकं^१ वा
समं^२ वा अप्पतरं वा होति, पवारेलि एव^३ । भत्तं वा यागुं वा अनामसित्वा ५
“मिस्सकं गण्हा” ति वदति, तत्र चे भत्तं बहुतरं वा समकं वा होति,
पवारेलि । अप्पतरं न पवारेलि । इदं च करम्बकेन न समानेतब्बं ।
करम्बको हि मंसमिस्सको पि होति अमंसमिस्सको पि, तस्मा “करम्बकं”
ति वुत्ते पवारणा नत्थि । इदं पन भत्तमिस्सकंयेव^४ । एत्थ वुत्तनयेनेव
पवारणा होति । बहुरसे भत्ते रसं, बहुखीरे खीरं बहुसप्पिमिह च पायासे १० B. 93
सप्पि गण्हा ति विसुं कत्वा देति, तं पटिक्खपतो पवारणा नत्थि ।

यो पन गच्छन्तो पवारेलि, सो गच्छन्तो व भुञ्जितुं लभति । कद्दमं वा
उदकं वा पत्वा ठितेन अतिरित्तं कारेतब्बं । सचे अन्तरा नदी पूरा होति,
नदीतीरे गुम्भं अनुपरियायन्तेन भुञ्जितब्बं । अथ नावा वा सेतु वा अत्थि,
तं अभिग्रहत्वा पि चङ्क्रमन्तेन व भुञ्जितब्बं, गमनं न उपच्छिन्दितब्बं । १५
याने वा हत्थिअस्सपिट्ठे वा चन्दमण्डले वा सुरियमण्डले वा निसीदित्वा
पवारितेन याव मज्झन्तिकं, ताव तेसु गच्छन्तेसु पि निसिन्नेनेव भुञ्जितब्बं ।
यो ठितो पवारेलि, ठितेनेव, यो निसिन्नो पवारेलि^५, निसिन्नेनेव भुञ्जि-
तब्बं । तं तं इरियापथं कोपेन्तेन अतिरित्तं कारेतब्बं । यो उक्कुटिको
निसीदित्वा पवारेलि, तेन उक्कुटिकेनेव भुञ्जितब्बं । तस्स पन हेट्ठा पलाल- २०
पीठं^६ वा किञ्चि वा निसीदनकं दातब्बं । पीठके निसीदित्वा पवारितेन
आसनं अचालेत्वा व चत्तस्सो दिसा परिवत्तन्तेन^७ भुञ्जितुं लब्धमति ।
मञ्चे निसीदित्वा पवारितेन इतो वा एत्तो^८ वा संसरित्तुं न लब्धमति । R. ८२९
सचे पन नं सह मञ्चेन उक्खपित्वा अज्जय नेन्ति, वट्ठति । निपणित्वा
पवारितेन निपन्नेनेव भुञ्जितब्बं । परिवत्तन्तेन येन पस्सेन निपन्नो, तस्स २५
ठानं नातिवकमेतब्बं ।

१. बहुतरं-स्या० । २. मंसं-रो० । ३. येव-स्या०, म० । ४. मिस्सकमेव-म० ।

५. सी०, स्या०, रो० पोथ्येसु नत्थि । ६. पत्ताज्ज-रो०; पत्ताज्ज-स्या० । ७. वत्तेन्तेन-
रो० । एवमुपरि पि । ८. एत्तो-स्या० ।

अनतिरिक्तं (११६.२३) ति न अतिरिक्तं; न अधिकं ति अत्यो । तं
 पन यस्मा कप्पियकतादीहि^१ सत्तहि विनयकम्माकारेहि अकतं वा गिलानस्स
 अनधिकं वा होति, तस्मा पदभाजने “अकप्पियकतं” ति आदि वुत्तं । तत्थ
 अकप्पियकतं ति यं तत्थ फलं वा कन्दमूलादि^२ वा पञ्चहि समणकप्पेहि
 ५ कप्पियं अकतं; यं च अकप्पियमंसं वा अकप्पियभोजनं वा, एतं अकप्पियं
 नाम । तं अकप्पियं “अलमेतं सब्बं” ति एवं अतिरिक्तं कतं^३ अकप्पिय-
 कतं ति वेदितव्वं । अप्पटिग्गहितकतं^४ ति भिक्खुना अप्पट्ठिग्गहितयेव
 पुरिमनयेनेव^५ अतिरिक्तं कतं । अनुचारितकतं ति कप्पियं कारापेतुं
 आगतेन भिक्खुना ईसकं पि अनुक्खित्तं वा अनपनामितं^६ वा कतं ।
 १० अहत्यपासे कतं ति कप्पियं कारापेतुं^७ आगतस्स हत्यपासतो वहि छित्तेन
 कतं । अभुत्ताविना कतं ति यो “अलमेतं सब्बं” ति अतिरिक्तं करोति,
 तेन पवारणप्पहोणकभोजनं^८ अभुत्तेन कतं । भुत्ताविना पवारितेन आसना
 वुट्ठितेन कतं ति इदं उत्तानमेव । अलमेतं सब्बं ति अवुत्तं ति वचीभेदं
 कत्वा एवं अवुत्तं होति । इति इमेहि सत्तहि विनयकम्माकारेहि यं अति-
 १५ रिक्तं कप्पियं अकतं, यं च न गिलानातिरिक्तं, तदुभयं पि अनतिरिक्तं ति
 वेदितव्वं ।

अतिरिक्तं पन तस्सेव पटिपक्खनयेन^९ वेदितव्वं । अपि चेत्य भुत्ता-
 विना कतं होती ति अनन्तरनिसिन्नस्स^{१०} सभागस्स भिक्खुनो पत्ततो एकं
 पि सित्यं वा मंसहीरं^{११} वा खादित्वा कतं पि भुत्ताविना व^{१२} कतं
 २० होती ति वेदितव्वं । आसना अवुट्ठितेना ति एत्थ पन असम्मोहत्यं अयं
 विनिच्छयो —

द्वे भिक्खु पातो व भुज्जमाना पवारिता होन्ति — एकेन तत्थेव
 निसीदितव्वं, इतरेण निच्चभत्तं वा सलाकभत्तं^{१३} वा आनेत्वा उपड्डुं तस्स
 भिक्खुनो पत्ते आकिरित्वा हत्यं धोवित्वा सेसं तेन भिक्खुना कप्पियं
 २५ कारापेत्वा भुज्जितव्वं । कस्मा ? यं हि तस्स हत्ये लग्गं, तं अकप्पियं

१. अकप्पिय-स्या० रो० । २. कण्ड०-स्या० । ३. वि-म० । ४. अप्पटि-
 ग्गहीत०-रो०; अप्पटि०-सी०, स्या० । ५. नयेन-स्या०, म० । ६. वनु०-स्या० ।
 ७. वारेणु-सी०, रो० । ८. होणं भोजनं-स्या०, म० । ९. पटिच्छेदन-स्या० ।
 १०. अनन्तरे-म० । ११. मंस-रो० । १२. वा-रो० । १३. सलाक-रो० ।

होति । सचे पन पठमं निसिन्नो भिक्खु सयमेव तस्स पत्ततो हत्थेन
गण्हाति, हत्थधोवनकिच्चं नत्थि । सचे पन एवं कप्पियं कारापेत्वा^१
भुञ्जन्तस्स पुन किञ्चि व्यञ्जनं वा खादनीयं वा पत्ते आकिरन्ति, येन पठमं
कप्पियं कत्तं, सो पुन कातुं न लब्भति^२ । येन अकत्तं, तेन कातब्बं ।
यं च अकत्तं, तं कातब्बं । “येन अकत्तं” ति अञ्जेन भिक्खुना येन पठमं न^३
कत्तं, तेन कातब्बं । “यं च अकत्तं” ति येन पठमं कप्पियं कत्तं, तेना पि यं
अकत्तं तं कातब्बं । पठमभाजने पन कातुं न लब्भति^४ । तत्थ हि
कयिरमानं^५ पठमं कतेन सद्धि कत्तं होति, तस्मा अञ्जास्मि भाजने कातुं
वट्ठती ति अधिप्पायो । एवं कत्तं पन^६ तेन भिक्खुना पठमं कतेन सद्धि
भुञ्जितुं वट्ठति ।

10

कप्पियं करोन्तेन च न केवलं पत्तेयेव, कुण्डे^७ पि पच्छियं पि यत्थ
कत्थचि पुरतो ठपेत्वा ओनामितभाजने^८ कातब्बं । तं सचे पि भिक्खुसत्तं
पवारितं होति, सब्बेसं भुञ्जितुं वट्ठति, अप्पवारितानं पि वट्ठति । येन पन
कप्पियं कत्तं, तस्स न वट्ठति । सचे पि पवारेत्वा पिण्डाय पविट्ठं भिक्खुं
पत्तं गहेत्वा अवस्सं भुञ्जन्के मङ्गलनिमन्तने निसीदापेन्ति, अतिरित्तं^९
कारेत्वा व भुञ्जितब्बं । सचे तत्थ अञ्जो भिक्खु नत्थि, आसनसालं वा
विहारं वा पत्तं पेसेत्वा कारेतब्बं । कप्पियं करोन्तेन पन अनुपसम्पन्नस्स
हत्थे ठितं न कातब्बं । सचे पन आसनसालायं अव्यत्तो भिक्खु होति, सयं
गन्त्वा कप्पियं कारापेत्वा आनेत्वा भुञ्जितब्बं ।

गिलानातिरित्तं (११७.४) ति एत्थ न केवलं यं गिलानस्स^{१०} B. 97
भुत्तावसेसं होति, तं गिलानातिरित्तं; अथ खो यं किञ्चि गिलानं उद्दिस्स अज्ज
वा स्वे वा यदा वा इच्छति, तदा खादिस्सती ति आहटं, तं सब्बं “गिलाना-
तिरित्तं” ति वेदितब्बं । यं यामकालिकादीसु अज्जोहारे अज्जोहारे दुक्कटं,
तं असंसद्ववसेन वुत्तं । सचे पन आमिससंसट्ठानि होन्ति, आहारत्थाय पि
अनाहारत्थाय पि पटिगहेत्वा अज्जोहरन्तस्स पाचित्तियमेव ।

R. 891

25

१. कारेत्वा-सी०, रो० । २. समति-स्या०, म० । ३. समति-सी०, रो० ।

४. वरिय०-म०; ०माना-रो०; करीय०-स्या० । ५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. मण्डुक्खलियं
पि वुत्थे-रो० । ७. ओन०-सी०, स्या० ।

२४१. सति पञ्चये (११७.२३)ति यामकालिकं पिपासाय सति पिपा-
सच्छेदनत्वं, सत्ताहकालिकं यावजीविकं च तेन तेन उपसमेतव्यके आवाये
सति तस्स उपसमनत्वं परिभुञ्जतो अनापत्ति । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

कठिनसमुद्धानं – कायवाचतो कायवाचाचित्ततो च समुद्घाति,
५ किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवच्चं, कायकम्मं,
वचीकम्मं, तिचित्त, तिवेदनं ति ।

३६. छत्तिसतिमपाचित्तियं

६. दुतीयपवारणसिक्खापदवण्णना

२४२. छट्ठमसिक्खापदे – अनाचारं आचरती ति पण्णत्तिवीतिकम्मं
करोति । उपनन्धी ति उपनाह जनेन्तो तस्मि पुगले अत्तनो कोधं वन्वि,
पुनप्पुनं आघातं जनेसी ति अत्थो । उपनद्धो भिक्खू ति सो जनितापनाहो
१० भिक्खु ।

२४३-४६. अभिहट्ठं पवारेय्या ति अभिहरित्वा “हन्द भिक्खु
पाद वा भुञ्ज वा” ति एवं पवारेय्य । पदभाजने पन “हन्द भिक्खू” ति
आदि अनुद्धरित्वा साधारणमेव अभिहट्ठं पवारणाय अत्थं दस्सेतुं “यावतक
इच्छसि तावतं गण्हाही” ति वुत्तं । जानं ति पवारितभावं जानन्तो ।
१५ तं पनस्स जाननं यस्मा तीहाकारेहि होति, तस्मा “जानाति नाम सामं
वा जानाती” ति आदिना नयेन पदभाजनं वुत्तं । आसादनापेक्खो ति
आसादनं चौदनं मङ्कुकरणभावं अपेक्खमानो ।

पटिगण्हानि आपत्ति दक्कत्तस्सा ति यस्स अभिहट्ठं तस्मि पटिगण्हन्ते

३७. सत्तत्तिसत्तिमपाचित्तियं

७. विकालभोजनसिक्खापदवर्णना

२४७. सत्तमसिक्खापदे - गिरगसमज्जो (१२०.६) ति गिरिम्हि
अगसमज्जो, गिरिस्स वा अगदेसे^१ समज्जो । सो किर सत्तमे दिवसे
भविस्सती ति नगरे घोसना करीयति^२, नगरस्स बहिद्वा समे भूमिभागे पब्बत-
च्छायाय महाजनकायो सन्निपतति, अनेकप्पकारानि नटनाटकानि पवत्तन्ति,
तेसं दस्सनत्थं मज्जातिमञ्चे बन्धन्ति । सत्तरसवग्गिया अप्पञ्चते सिक्खापदे^३
दहरा व उपसम्पन्ना, ते “नाटकानि आवुसो पस्सिस्सामा” ति तत्थ अग-
मंसु । अथ नेसं आतका “अम्हाकं अय्या आगता” ति तुट्ठचित्ता नहापेत्वा^४
विलिम्पित्वा^५ भोजेत्वा अञ्चं पि पूवखादनीयादि हत्थे अदंसु । ते सन्धाय
वुत्तं - “मनुस्सा सत्तरसवग्गिये भिक्खू पस्सित्वा” ति आदि ।

R. 832

२४८-५१. विकाले ति विगते काले । कालो ति भिक्खूनां भोजन-
कालो अधिप्पेतो, सो च सब्बन्तिमेन परिच्छेदेन मज्झन्हिको^६, तस्मिं वीति-
वत्ते ति अधिप्पायो । तेनेवस्स पदभाजने “विकालो नाम मज्झन्हिके वीति-
वत्ते याव अरुणुग्गमना” ति वुत्तं, ठितमज्झन्हिको पि कालसङ्गहं^७
गच्छति । ततो पट्ठाय पन खादितुं वा भुञ्जितुं वा न सक्का, सहसा पिवितुं
सक्का भवेय्य, न^८ कुक्कुब्बकेन पन^९ कत्तब्बं । कालपरिच्छेदजाननत्थं च^{१०}
कालत्यम्भो योजेतब्बो, कालन्तरे वा^{११} भत्तकिञ्चं कातब्बं ।

अवसेसं खादनीयं नामा ति एत्थ यं ताव सक्खलिमोदकादिपुब्बण्णा-
परणमयं^{१२}, तत्थ वत्तब्बमेव नत्थि । यं पि वनमूलादिप्पभेदं^{१३} आमिस-
गतिकं होति, सेय्यथोदं^{१४} - मूलखादनीयं कन्दखादनीयं मूलालखादनीयं^{१५}
मत्थकखादनीयं खन्धखादनीयं^{१६} तच्चखादनीयं पत्तखादनीयं पुष्पखादनीयं^{१७}
फलखादनीयं अट्ठिखादनीयं पिट्ठखादनीयं निय्यासखादनीयं ति, इदं पि
खादनीयसङ्गहमेव^{१८} गच्छति ।

B. 99

१. अप्पदेसे-स्या० । २. करियति-म०; कयिरति-रो० । ३. न्हापेत्वा-म० ।
४. विलिम्पेत्वा-म० । ५. मज्झन्तिको-सी०, स्या०, रो० । ६. विकाल-रो० । ७. म०
पोत्थके नत्थि । ८. पन न-म० । ९. व-म० । १०. ०गुब्बत्तापरत्तमयं-सी०, स्या० ।
११. पण्ण-स्या० । १२. च्चिद-म० । एवमुपरि पि । १३. मुट्ठास-म०, रो०; मूलास-
स्या० । एवमुपरि पि । १४. खण्ड-स्या० । १५. ०सङ्खयमेव-म० ।

तत्थ पन आमिसगतिकसल्लवखणत्थं इदं^१ मुखमत्तनिदस्सनं-मूलखाद-
नीये ताव मूलकमूलं^२ खारकमूलं^३ चुच्चुमूलं^४ तम्बकमूलं तण्डुलेय्यकमूलं
वत्थुलेय्यकमूलं^५ वजकलीमूलं^६ जञ्जरीमूलं^७ ति एवमादीनि सूपेय्यपण्णमूलानि
आमिसगतिकानि । एत्थ च वजकलीमूले जरट्ठं छिन्दित्वा छुट्ठेन्ति^८, तं याव-
५ जीविकं होति । अब्बं पि एवरूपं एतेनेव नयेन वेदितव्वं । मूलकखारक-
जञ्जरीमूलानं पन जरट्ठानि^९ पि आमिसगतिकानेवा ति वुत्तं । यानि पन
पालियं—

“अनुजानामि, भिक्खवे, मूलानि भेसज्जानि हलिहिं^{१०} सिङ्गिवेरं^{११} वचं
वचत्थं अतिविसं कटुकरोहिणं उसीरं भट्टमुत्तकं, यानि वा पनज्जानि पि
१० अत्थि मूलानि भेसज्जानि नेव खादनीये खादनीयत्थं फरन्ति, न भोजनीये
भोजनीयत्थं फरन्ती” [म०व०-२१६] ति वुत्तानि, तानि यावजीविकानि ।
तेसं चूळपञ्चमूलं^{१२} महापञ्चमूलं^{१३} ति आदिना नयेन गणीयमानानं^{१४} गणनाय
अन्तो नत्थि । खादनीयत्थं भोजनीयत्थं च फरणाभावोयेव^{१५} पन तेसं
लक्खणं । तस्मा यं किञ्चि मूलं तेसु तेसु जनपदेसु पकतिआहारवसेन
१५ मनुस्सानं खादनीयत्थं भोजनीयत्थं च फरति, तं यावकालिकं; इतरं याव-
जीविकं ति वेदितव्वं । ते^{१६} सुवहुं वत्था पि हि इमस्मिंयेव लक्खणै
ठातव्वं । नामसज्जासु पन वुच्चमानासु तं तं नामं अजानन्तानं सम्मोहोयेव
होति, तस्मा नामसज्जाय आदरं अकत्वा लक्खणमेव दस्सितं ।

यथा च मूले; एवं कन्दादीसु पि यं लक्खणं दस्सितं^{१७}, तस्सेव वसेन
२० विनिच्छयो वेदितव्वो । यं च तं पालियं हलिहादि अट्ठविधं वुत्तं, तस्स
खन्धतचपुप्फफलं पि सब्बं यावजीविकं ति वुत्तं ।

कन्दखादनीये^{१८} दुविधो कन्दो—दीघो च रस्सो च भिसकिंसुक-
कन्दादिवट्ठो च^{१९} उप्पलकसेरुककन्दादि, यं “गण्ठी” ति पि वदन्ति ।

१. इदं खादनीयं-स्या० । २. खारक-सा०, स्या० । ३. चुच्चु-म०; पुच्चु-
स्या० । ४. वत्थ-स्या० । ५. वज-स्या०; कलि-म० । ६. छुट्ठेन्ति-म० ।
७. जरट्ठानि-स्या० । ८. हलिहिं-सी०, स्या०; हलिहिं-रो० । ९. सिङ्गिवेरं-स्या० ।
१०. चूळह-रो० । ११. गणिय-म० । १२. अकरण-सी०, रो० । १३. सी०, स्या०
पोत्थेसु नत्थि । १४. दस्सयिस्साम-सी० । १५. मूलखादनीयं कन्द-रो० । १६. म०
पोत्थे नत्थि ।

तत्थ सब्बेसं कन्दानं जिण्णजरट्ठानं^१ च जल्लि^२ च सुखुममूलानि च प्रावजीविकानि । तत्थणो पन सुखादनीयो, सालकल्याणिपोतककन्दो किंसुकपोतककन्दो अम्बाटककन्दो केतककन्दो मालुवकन्दो भिससङ्घातो पदुम- पुण्डरीककन्दो पिण्डालुमसालुआदयो च वल्लिकन्दो^३ आलुवकन्दो सिग्गुकन्दो तालकन्दो नीलुप्पलरत्तुप्पलकुमुदसोगन्धिकानं कन्दा कदलिकन्दो वेळुकन्दो^४ 5 कसेरुककन्दो ति एवमादयो तेसु तेसु जनपदेसु पकतिआहारवसेन मनुस्सानं खादनीयत्थं भोजनीयत्थं च फरणकन्दा यावकालिका ।

R. 834

खीरवल्लिकन्दो अधोतो यावजीविको, धोतो यावकालिको । खीरकाकोलि-जीविक-उसभक-लसुणादीसु^५ कन्दा^६ पन यावजीविका । ते पालियं — “यानि वा पनञ्जानि पि अत्थि मूलानि भेसज्जानी” [म०व०— 10 २१९] ति एवं मूलभेसज्जसङ्गहेनेव सङ्गहिता ।

मूलालखादनीये पदुममूलालं पुण्डरीकमूलालसदिसमेव । एरकमूलं कण्डुलमूलं^७ ति एवमादि तेसु तेसु जनपदेसु पकतिआहारवसेन मनुस्सानं खादनीयत्थं च भोजनीयत्थं च फरणकमूलालं यावकालिकं । हलिहि- सिङ्गिवेरमकचिचतुरस्सवल्लिकेतकतालहिन्तालकुन्तालनालिकेरपूगरुखखादि- 15 मूलालं पन यावजीविकं, तं सब्बं पि पालियं — “यानि वा पनञ्जानि पि अत्थि मूलानि भेसज्जानी” [म०व०—२२६] ति एवं मूलभेसज्जसङ्गहेनेव सङ्गहितं ।

मत्थकखादनीये तालहिन्तालकुन्तालकेतकनालिकेरपूगरुखखज्जूरी- वेत्तएरककदलीनं^८ कळीरसङ्घाता मत्थका वेणुकळीरो नळकळीरो उच्छु- 20 कळीरो मूलककळीरो सासपकळीरो सतावरिकळीरो^९ सत्तन्नं धञ्जानं कळीरा ति एवमादि तेसु तेसु जनपदेसु पकतिआहारवसेन मनुस्सानं खादनीयत्थं भोजनीयत्थं च फरणको रुखवल्लिआदीनं मत्थको यावकालिको । हलिहि- सिङ्गिवेर-वच-मकचि-लसुणानं कळीरा तालहिन्तालकुन्तालनालिकेरकळीरानं च छिन्दित्वा पातितो जरट्ठुन्दो यावजीविको ।

25

१. जरट्ठानं—स्या० । २. छल्लि—म० । ३. खीरवल्लि—म०, रो०; वल्लीकण्डो—
स्या० । ४. वेणु०—सी०, रो० । ५. ५. काकोली० लसुणादिबन्दा—म०; लसुणादिबन्दा—
स्या०; काकोली जोवक० लसुणादि०—सी० । ६. कन्दुल०—म० । ७. कदलीनं—स्या० ।
८. सतावरि०—रो० ।

खन्धखादनीये अन्तोपथवीगतो सालकल्याणीखन्धो उच्छुखन्धो
नीलुप्पलरत्तुप्पलकुमुदसोगन्धिकानं खन्धका^१ ति एवमादि तेसु तेसु जन-
पदेसु पकतिआहारवसेन मनुस्सानं खादनीयत्वं भोजनीयत्वं च फरणको
खन्धो यावकालिको । उप्पलजातीनं पण्णदण्डको^२ पदुमजातीनं सब्बो
५ पि दण्डको करवन्दकदण्डादयो^३ च अवसेससब्बखन्धा^४ यावजीविका ।

तत्तखादनीये उच्छुतचो^५ व एको यावकालिको, सो पि सरसो ।
सेसो सब्बो यावजीविको । तेसं पन मत्थकखन्धतचानं तिण्णं पि^६ पालियं
कसावभेसब्बेन सङ्गहो वेदितब्बो । वुत्त हेतं - “अनुजानामि, भिक्खवे,
कसावानि भेसब्बानि निम्बकसावं, कुटजकसावं^७, पटोलकसावं^८, पग्गवकसावं^९
१० नत्तमालकसावं, यानि वा पनञ्जानि पि अत्थि कसावानि भेसब्बानि नेव
खादनीये खादनीयत्वं फरन्ति, न भोजनीये भोजनीयत्वं फरन्ती” [म० व०-
२२०] ति एत्थ एतेसं सङ्गहो सिज्झति । वुत्तकसावानि च सब्बानि
कप्पियानी^{१०} ति वेदितब्बानि ।

पत्तखादनीये मूलकं^{११} खारको^{१२} चुच्चुतम्बको^{१३} तण्डुलेय्यको पपुत्रागो^{१४}
१५ वत्थुलेय्यको वज्जकलि^{१५} जज्झरी सेल्लु^{१६} सिग्गुकासमद्दको^{१७} उम्मा चीन-
मुग्गो मासो राजमासो ठपेत्वा महानिप्फावो^{१८} अवसेसनिप्फावो अग्गिमन्थो^{१९}
सुनिसन्नको^{२०} सेतवरणो नाळिका^{२१} भूमियं जातलोणी ति एतेसं पत्तानि
अञ्जानि च एवरूपानि तेसु तेसु जनपदेसु पकतिआहारवसेन मनुस्सानं
खादनीयत्वं भोजनीयत्वं च फरणकानि पत्तानि एकसेन यावकालिकानि ।
२० या पनञ्जा महानखपिट्ठिमत्ता पण्णलोणि ख्वे च गच्छे च आरोहति,
तत्ता^{२२} पत्तं यावजीविकं । ग्रहीपत्तं च यावकालिकं ति दीपवासिनो
वदन्ति । अम्बपल्लवं यावकालिकं, असोकपल्लवं पन यावजीविकं ।

१. दण्डका-सो०, रो०; खन्धा-स्या० । २. पन दण्डको-रो० । ३. कारवन्दक-
म०; अरविन्दक-स्या० । ४. सेसा-रो० । ५. उच्छुत-रो०; उत्तचो-स्या० । ६. म०
पोत्थके नत्थि । ७. कुटज-स्या० । ८. सो०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. पग्गव-
सो०, रो०, म० । १०. कसावानी-रो० । ११. मूलको-स्या० । १२. खारको-स्या०; खरको-
सो०, रो० । १३. चुच्चु-म०; पुच्छु-स्या० । १४. पुत्रागो-सो०, रो० । १५. वज्ज-
स्या०; वज्जो-रो० । १६. सेल्लु-स्या० । १७. मण्डको-रो० । १८. निप्पाव-रो० ।
१९. मन्तो-रो०; मन्तो-स्या० । २०. मुनिमिनको-रो०; मणिको-स्या० । २१. नाळिका-
स्या० । २२. तत्त-रो० ।

यानि वा पनञ्जानि पालियं — “अनुजानामि, भिक्खवे, पण्णानि भेसज्जानि निम्बपण्णं^१ कुटजपण्णं पटोलपण्णं सुलसिपण्णं^२ कप्पासकपण्णं^३ यानि वा पनञ्जानि पि अत्थि पण्णानि भेसज्जानि नेव खादनीये खादनीयत्थं फरन्ति^४ न भोजनीये भोजनीयत्थं फरन्ती” [म० व०—२२०] ति वुत्तानि, तानि यावजीविकानि । न केवलं च पण्णानियेव तेसं 5 R. 836 पुंफफलादीनि पि यावजीविकानि^५ । पण्णानं पन^६ फग्गवपण्णं^७ अञ्जुक-पण्णं फणिज्जकपण्णं पटोलपण्णं तम्बूलपण्णं^८ पट्टुमिनीपण्णं^९ ति एवं गणनवसेन अन्तो नत्थि ।

पुंफखादनीये मूलकपुंफं खारकपुंफं^{१०} चुचुपुंफं^{११} तम्बकपुंफं वज-कलिपुंफं^{१२} जज्जरीपुंफं^{१३} चूळनिष्पावपुंफं^{१४} महानिष्पावपुंफं कसेरुकपुंफं 10 नाळिकेरतालकेतकानं^{१५} तरुणपुंफानि सेतवरणपुंफं सिग्गुपुंफं उप्पल-पट्टुमजातिकानं पुंफकानं^{१६} कण्णिकामत्तं^{१७} अगन्धिकपुंफं^{१८} कळीरपुंफं^{१९} जीवन्तीपुंफं ति एवमादि तेसु तेसु जनपदेसु पकतिआहारवसेन मनुस्सानं खादनीयत्थं भोजनीयत्थं च फरणकपुंफं यावकालिकं । असोक-वकुल-कुय्यक-पुन्नाग-चम्पक-जातिसुमन-कणवीर-कणिकार-कुन्द-नवमालिक- 15 मल्लिकादीनं^{२०} पन पुंफं यावजीविकं तस्स गणनाय अन्तो नत्थि । पालियं पनस्स कसावभेसज्जेनेव सङ्गहो वेदितब्बो ।

फलखादनीये पनस-लवुज-ताल-नाळिकेर-अम्ब-जम्बु-अम्बाटक-तित्ति-णिक-मातुलुङ्ग-कपित्थ-लावु-कुम्भण्ड-पुस्सफल-तिम्बेरूसक-तिपुस-वातिङ्गण-चोच-मोच-मधुकादीनं^{२१} फलानि यानि लोके तेसु तेसु जनपदेसु 20 पकतिआहारवसेन मनुस्सानं खादनीयत्थं भोजनीयत्थं च फरन्ति, सब्बानि तानि यावकालिकानि । नामगणनावसेन^{२२} नेसं न सक्खा परियन्तं दस्सेतुं ।

१. निम्ब०—रो० । २. सुत्त०—रो०; तुलसी०—सी० । ३. कप्पासिक०—सी०, रो० । ४. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ५. स्या० पोत्यके नत्थि । ६. म० पोत्यके नत्थि । ७. पग्गव०—स्या० । ८. तम्बूल०—स्या० । ९. मिणी०—रो० । १०. वारक०—सी०, स्या० । ११. चुचु०—म०; पुचु०—स्या० । १२. वज्र०—स्या० । १३. जज्जली०—सी०, रो० । १४. चूळनिष्पाव०—रो० । १५. नालि०—रो० । १६. पुंफानि—स्या० । १७. कण्णिक०—म०; कण्णविर०—स्या० । १८. अगन्धि०—सी० । १९. कळीर०—रो० । २०. पुम्हक०—रो०; वसुतकुत्तेय्यक० कणवीरकणिकारकुण्ड०—स्या०; चम्पकजातिक-वीर०—म० । २१. पुम्भण्ड० चोम०—रो०; लावु०—स्या० । २२. गणन०—म० ।

R. 837

यानि^१ पन पालियं — “अनुजानामि, भिक्खवे, फलानि भेसञ्जानि — विळ्झं^२,
 पिप्पलि^३, मरिचं, हरीतकं^४, विभीतकं, आमलकं, गोट्टफलं, यानि वा
 पनञ्जानि पि अत्थि फलानि भेसञ्जानि नेव खादनीये खादनीयत्थं फरन्ति^५
 न भोजनीये भोजनीयत्थं फरन्ती” [म०घ०-२२०] ति वुत्तानि, तानि
 ५ यावजीविकानि । तेसं पि अपरिपक्वानि अच्छि^६ व^७ विम्ब-वरण-केतक-
 कास्मरीआदीनं^८ फलानि जातिफलं कटुकफलं एला^९ तक्कोलं ति एवं
 नामवसेन न सका परियत्तं दस्सेतुं ।

J. I 03

अट्टिखादनीये लवुजट्टि पनसट्टि अम्वाटकट्टि सालट्टि खम्बूरी-केतक-
 तिम्वरूस्सकानं^{१०} तरुणफलट्टि तिन्तिणिकट्टि विम्बफलट्टि^{११} उप्पलपट्टुमजातीनं
 १० पोखरट्टी ति एवमादीनि तेसु तेसु जनपदेसु मनुस्सानं पकतिआहारवसेन
 खादनीयत्थं भोजनीयत्थं च फरणकानि अट्टीनि यावकालिकानि । मधुकट्टि
 पुन्नागट्टि हरीतकादीनं अट्टीनि सिद्धत्यकट्टि राजिकट्टी^{१२} ति एवमादीनि
 अट्टीनि यावजीविकानि । तेसं पालियं फलभेसब्बेनेव सङ्गहो वेदितव्वो ।

पिट्टुखादनीये सत्तन्नं ताव घञ्जानं घञ्जानुलोमानं अपरण्णानं च
 १५ पिट्टं पनसपिट्टं लवुजपिट्टं अम्वाटकपिट्टं सालपिट्टं धोतकं^{१३} तालपिट्टं^{१४} च
 खीरवल्लीपिट्टं^{१५} चा ति एवमादीनि तेसु तेसु जनपदेसु पकतिआहारवसेन
 मनुस्सानं खादनीयत्थं भोजनीयत्थं च फरणकानि पिट्टानि^{१६} यावकालि-
 कानि । अधोतकं तालपिट्टं खीरवल्लीपिट्टं अस्सगन्वादिपिट्टानि च
 यावजीविकानि । तेसं पालियं कसावेहि च मूलफलेहि च सङ्गहे
 २० वेदितव्वो ।

निय्यासखादनीये एको उच्छुनिय्यासो व सत्ताहकालिको । सेसो^{१७}
 “अनुजानामि, भिक्खवे, जतूनि भेसञ्जानि — हिङ्गु^{१८} हिङ्गुजतुं^{१९} हिङ्गुसिपा-
 टिकं तर्कं तर्कपत्ति^{२०} तर्कपर्णणं सज्जुलसं यानि वा पनञ्जानि पि अत्थि

१. ०५-१०० । २. विलङ्ग-सी०, स्या० । ३. पिप्पलि-सी०, स्या०, रोः ।
 ४. हरीतकं-रो० । ५. सी०, स्या० पोत्यकेसु नत्थि । ६-६. अधि च-रो० । ७. ०वासरि-
 रो०; कास्मि-स्या० । ८. एला-म०; एल-रो० । ९. ०खजुरि-रो० । १०. ०कोमम्बट्टि-
 रो० । ११. राज-रो० । १२-१२. धोतकताल-म० । १३. ०वल्ली-रो० । १४. पिट्ट-
 कानि-रो० । १५. सी-सी० । १६. हिङ्गु-सी०, रो० । १७. ०जतु-सी०, रोः ।
 १८. रो०, पोत्यके नत्थि ।

जतूनि भेसज्जानी” [म०व०-२२०] ति एवं पालियं वुत्तनिय्यासां याव-
जीविका । तत्थ येवापनकवसेन गहितां अम्बनिय्यासो कणिकारनिय्यासो
ति एवं नामवसेन न सक्का परियन्तं दस्सेतुं । एवं इमेसु मूलखादनीयादीसु
यं किञ्चि यावकालिकं, सब्बं पि इमस्मि अत्थे “अवसेसं खादनीयं नामा”
ति सज्झहितं ।

5 R. 838

भोजनीयं नाम पञ्च भोजनानी (१२१.७) ति आदिमिहं यं
वत्तब्बं तं वुत्तमेव । खादिस्मामि भुञ्जिस्मामी ति, पटिग्गण्हाती^१ ति यो
भिक्षु विकाले एतं खादनीयं च^२ भोजनीयं च पटिग्गण्हाति, तस्स पटि-
ग्गण्हे ताव आपत्ति दुक्कटस्स । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

एल्लकलोमसमुद्धानं — कायतो च कायचित्ततो च समुद्धाति, किरिया, 10
नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवब्बं, कायकम्मं, तिचित्तं,
तिवेदनं ति ।

३८. अट्टतिसत्तिमपाचित्तियं

८. सन्निधिकारकसिक्खापदवण्णना

२५२. अट्टमसिक्खापदे — वेल्हसीसो^३ नाम जटिलसहस्सस्स^४
अब्भन्तरो^५ महाथेरो । अरञ्जे विहरती ति जेतवनस्स अविदूरे पधानघरे
एकस्मि आवासे वसति । सुक्खकुरं^६ ति असूपव्यञ्जनं ओदनं । सो किर 15
अन्तोगामे भुञ्जित्वा पच्छा पिण्डाय चरित्वा तादिसं ओदनं आहरति, तं च
खो अप्पिच्छताय, न पच्चयगिद्धताय । थेरो किर सत्ताहं निरोधसमापत्तिया
वीतिनामेत्वा समापत्तितो वुट्ठाय तं पिण्डपात उदकेन लेमेत्वा भुञ्जति, ततो
पुन सत्ताहं समापत्तिया निसोदति । एवं द्वे पि तोणि पि चत्तारि पि सत्ता-
हानि वीतिनामेत्वा गामं पिण्डाय पविसति । तेन वुत्तं — “चिरेन गामं 20
पिण्डाय पविसती” ति ।

B. 104

२५३-५४. कारो करणं किरिया ति अत्थतो एकं, सन्निधिकारो
अस्सा ति सन्निधिकारं; सन्निधिकारमेव सन्निधिकारकं^७ । पटिग्गहेत्वा

१. पटिग्गण्हाती-सी०; पटिग्गण्हाति आपत्ति दुक्कटस्सा-स्या०; पटिग्गण्हाति-रो० ।

२. य० पोथ्यके नत्थि । ३. वेल्हसी-सी०; येल्हसी-स्या० । ४-५. सहस्ससम्भन्तरो-य० ।

५. सुक्खकुरं-रो० । ६. सन्निधिकारियं ति अत्थो-स्या०, रो० ।

एकरत्ति' वीतिनामितस्सेतं अधिवचनं । तेनेवस्स पदभाजने वुत्तं—“सन्निधि-
कारकं नाम अज्ज पटिग्गहितं अपरज्जू^३” ति ।

पटिग्गण्हाति आपत्ति दुक्कटस्सा (१२३.४) ति एवं सन्निधिकतं यं
किञ्चियावकालिकं वा यामकालिकं वा अज्जोहरितुकामताय गण्हन्तस्स
५ पटिग्गहणे ताव आपत्ति दुक्कटस्स । अज्जोहरतो पन एकमेकस्मि अज्जोहारे
पाचित्तियं । सचे पि पत्तो दुद्धोतो होति, यं अज्जुलिया घंसन्तस्स लेखा
पञ्चायति, गण्ठिकपत्तस्स^४ वा गण्ठिकन्तरेन^५ स्नेहो पविट्ठो होति, सो उण्हे
भोतापेन्तस्स पग्वरति, उण्ह्यागुया वा गहिताय सन्दिस्सति, तादिसे पत्ते
पि पुनदिवसे^६ भुज्जन्तस्स पाचित्तियं । तस्मा पत्तं धोवित्वा पुन तत्थ
R. 839 10 अच्चोदकं वा आसिञ्चित्वा अज्जुलिया वा घंसित्वा निस्नेहभावो^७ जानि-
तव्वो । सचे हि उदके वा स्नेहभावो पत्ते वा अज्जुलिलेखा पञ्चायति,
दुद्धोतो होति । तेलवण्णपत्ते पन अज्जुलिलेखा पञ्चायति, सा अब्बो-
हारिका । यं भिक्खु निरपेक्खा सामणेराणं परिच्चजन्ति, तं चे सामणेरा
निदहित्वा देन्ति, सब्बं वट्ठति । सयं पटिग्गहेत्वा अपरिच्चत्तमेव हि दुत्तिय-
15 दिवसे न वट्ठति । ततो हि एकसित्थं^८ पि अज्जोहरतो पाचित्तियमेव ।

B. 105

अकप्पियमंसेसु मनुस्समंसे शुल्लच्चयेन सद्धि पाचित्तियं, अवसेसेसु^९
दुक्कटेन सद्धि । यामकालिकं सति पच्चये अज्जोहरतो पाचित्तियं । आहार-
त्थाय अज्जोहरतो दुक्कटेन सद्धि पाचित्तियं । सचे पवारितो हुत्वा अनति-
रित्तकं^{१०} अज्जोहरति, पकतिआमिसे द्वे पाचित्तियानि, मनुस्समंसे शुल्लच्चयेन
20 सद्धि द्वे, सेसअकप्पियमंसे^{११} दुक्कटेन सद्धि, यामकालिकं सति पच्चये सामिसेन
मुखेन अज्जोहरतो द्वे, निरामिसेन एकमेव । आहारत्थाय अज्जोहरतो
विकप्पद्वये पि दुक्कट वट्ठति । सचे विकाले अज्जोहरति, पकतिभोजने
सन्निधिपच्चया च विकालभोजनपच्चया च द्वे पाचित्तियानि, अकप्पियमंसेसु^{१२}
शुल्लच्चयं च दुक्कटं च वट्ठति । यामकालिकेसु विकालपच्चया अनापत्ति,
25 अनतिरित्तपच्चया पन विकाले सब्बविकप्पेसु अनापत्ति ।

१. ०रत्तं-म०, रो० । २. ०रज्जू-स्या० । ३. गण्ठिक०-रो० । ४. ०न्तरे-
स्या०, म०; गण्ठिक०-रो० । ५. ०दिवसं सो०, स्या०, रो० । ६. निस्नेह०-स्या० ।
७. एकं सिट्ठं-स्या० । ८. ०सेसे-सो०, रो० । ९. ०रित्तकत्तं-म०; ०रित्तं कर्त्तं-स्या० ।
१०. सेसे०-स्या० । ११. ०मंसे-स्या० ।

२५५. सत्ताहकालिकं यावजीविकं आहारत्थाया (१२३.३) ति आहारत्थाय पटिग्गहृतो पटिग्गहणपच्चया ताव दुक्कटं, अज्जोहरतो पन सचे निरामिसं होति, अज्जोहारे अज्जोहारे दुक्कटं । अथ आमिससंसट्ठं पटिग्गहेत्वा ठपितं होति, यथावत्थुकं पाचित्तियमेव ।

२५६. अनापत्ति यावकालिकं ति आदिमिह् विकालभोजनसिक्खापदे १ निदिट्ठं खादनीयभोजनीयं याव भज्जन्तिकसङ्खातो कालो, ताव भुञ्जितव्वतो यावकालिकं । सद्धि अनुलोमपानेहि अट्ठविधं पानं याव रत्तिया पच्छिमयामसङ्खातो यामो, ताव परिभुञ्जितव्वतो यामो कालो अस्सा ति यामकालिकं । सप्पिआदि पञ्चविधं भेसब्बं सत्ताह निधेतव्वतो सत्ताहो कालो अस्सा ति सत्ताहकालिकं । ठपेत्वा उदकं अवसेसं सब्बं पि यावजीवं १० परिहरित्वा सतिपच्चये परिभुञ्जितव्वतो^१ यावजीविकं^२ ति बुच्चति ।

R. B40

तत्थ अरणोदये व^३ पटिग्गहितं यावकालिकं सतक्खतुं पि निदहित्वा^४ यावकालो नातिक्रमति ताव, यामकालिकं एकं अहोरत्तं, सत्ताहकालिकं सत्तरत्तं, इतरं सति पच्चये, यावजीवं पि परिभुञ्जितस्स अनापत्ति । सेसमेत्थ उत्तानमेव । अट्ठकथासु पन इमस्मि ठाने पानकथा १५ कप्पियानुलोमकथा^५ “कप्पत्ति तु इहो ग्राहकालिकेन ग्राहकालिके” ति आदिकथा च कप्पियभूमिकथा च वित्थारिता, तं मयं आगतट्ठानेयेव कथयिस्साम ।

एळकलोमसमुद्धानं — कायतो च कायचित्ततो च समुद्धाति, किरिया, रोसब्बाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णात्तिवब्बं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति । २०

B. 106

३९. ऊनचत्तारीसतिमपाचित्तियं

९. पणीतभोजनसिक्खापदवर्णना

२५७-५८. नवमसिक्खापदे — पणीतभोजनानी ति उत्तमभोजनानि । कस्स सम्पन्नं न मनापं ति सम्पत्तियुत्तं कस्स न^१ पियं^१ । सादुं ति सुरसं ।

१. ०सब्बो-रो० । २. ०जीवकं-म० । ३. सी०, स्था०, रो० पोत्थकेसु मत्ति ।

४. निदहिवा निदहिवा-सी० । ५. ०लोमकथा-रो० । ६-६. नप्पियं-सी०, रो० ।

२५६-६०. यो पन भिक्खु एवरूपाणि पणीतभोजनानि अगिलानो
 अत्तनो अत्थाय विञ्जापेत्वा भुञ्जेय्या (१२४.१४) ति एत्थ सुद्धाणि
 सप्पिआदीनि विञ्जापेत्वा भुञ्जन्तो पाचित्तियं नापज्जति, सेलियेसु सूपोदन-
 विञ्जत्तिदुक्कटं आपज्जति, ओदनसंसद्धानि पन विञ्जापेत्वा भुञ्जन्तो पाचित्तियं
 ५ आपज्जती ति वेदितव्वो, अयं किरेत्य' अधिप्पायो । तेनेव च "पणीतानी"
 ति अवत्वा "पणीतभोजनानी" ति सुत्ते वुत्तं । "पणीतानी" ति हि वुत्ते
 सप्पिआदीनयेव गहणं होति, "पणीतभोजनानी" ति वुत्ते पन पणीतसंसद्धानि
 सत्तघञ्जनिव्वत्ताति भोजनानि पणीतभोजनानी ति अयमत्यो पञ्जायति ।

इदाति विञ्जापेति पयोगे दुक्कटं ति आदीसु अयं विनिच्छयो -
 १० "सप्पिना भत्तं देहि, सप्पि आकिरित्वा देहि, सप्पिमिस्सकं कत्वा देहि,
 ससप्पिं देहि, सप्पि च भत्तं च देही" ति विञ्जापेत्तस्स विञ्जत्तिया
 दुक्कटं, पटिग्गहणे दुक्कटं, अज्झोहारे पाचित्तियं । "सप्पिभत्तं देही"
 ति वुत्ते पन यस्मा सालिभत्तं विय सप्पिभत्तं नाम नत्थि; तस्मा सूपोदन-
 विञ्जत्तिदुक्कटमेव वेदितव्वं ।

१५ सचे पन "सप्पिना भत्तं देही" ति वुत्ते भत्तं दत्वा "सप्पि कत्वा
 R. 841 भुञ्जा" ति नवनीतं वा खीरं वा दधि वा देति, मूलं वा पन देति,
 "इमिना सप्पि गहेत्वा भुञ्जा" ति यथावत्युक्केव । "गोसप्पिना भत्तं
 देही" ति वुत्ते पन गोसप्पिना वा देतु, गोसप्पिम्हि असति, पुरिमनयेनेव
 गोनवनीतादीनि वा गावियेव वा देतु "इतो सप्पिना भुञ्जा" ति
 B. 107 २० यथावत्युक्केव । सचे पन गोसप्पिना याचित्तो अजिया सप्पिआदीहि देति,
 विसङ्केतं । एवं हि सति अञ्जं याचित्तेन अञ्जं दिन्नं नाम होति, तस्मा
 अनापत्ति । एस नयो अजिया सप्पिना देही ति आदीसु पि ।

"अकप्पियसप्पिना देही" ति वुत्ते अकप्पियसप्पिना देति, विसङ्केत-
 मेव । "अकप्पियसप्पिना देही" ति वुत्ते अकप्पियसप्पिना देति, पटिग्गहणं
 २५ पि परिभोगे पि दुक्कटमेव । अकप्पियसप्पिम्हि असति पुरिमनयेनेव
 अकप्पियनवनीतादीनि देति "सप्पि कत्वा भुञ्जा" ति अकप्पियसप्पिना व

दिन्नं होति । “अकप्पियसप्पिना” ति वुत्ते कप्पियेन देति, विसङ्केतं । “सप्पिना” ति वुत्ते सेसेसु नवनीतादीसु अञ्जतरेन देति, विसङ्केतमेव । एस नयो नवनीतेन देही ति आदीसु पि । येन येन हि विञ्जति^१ होति, तस्मिं वा तस्स मूले वा लद्धे, तं तं लद्धमेव होति ।

सचे पन अञ्जं पालियं^२ आगतं वा अनागतं वा देन्ति^३, विसङ्केतं ।^५ पालियं आगतनवनीतादीनि ठपेत्वा अञ्जेहि नवनीतादीहि विञ्जापेत्तस्स दुक्कटं । यथा च “सप्पिभत्तं देही” ति वुत्ते सालिभत्तस्स विय सप्पिभत्तस्स भभावा सूपोदनविञ्जत्तिदुक्कटमेव होती ति वुत्तं । एवं नवनीतभत्तं देहीं तं आदीसु पि । पटिपाटिया एकमेकं वित्त्यारेत्वा वुच्चमाने पि^४ अयमेवत्थो त्तब्बो सिया, सो च सङ्खेपेन पि सक्का आतुं, किं तत्थ वित्त्यारेन ? तेन^{१०} वुत्तं — “एस नयो नवनीतेन देही ति आदीसु पी” ति ।

सचे पन सब्बेहि पि सप्पिआदीहि एकट्ठाने वा नानाट्ठाने वा विञ्जा-
मेत्वा पटिलद्धं एकभाजने आकिरित्वा एकरसं कत्वा ततो कुसगोनां पि
जिह्वगे बिन्दुं^५ ठपेत्वा अञ्जोहरति, नव पाचित्तियानि आपज्जति । वुत्तं
पि चेत्तं परिवारे [३८३.५]—

15

“कायिकानि न वाचसिकानि,
सब्बानि^६ नानावत्थुकानि ।
अपुब्बं अंचरिमं आपज्जेय्य एकतो,
पञ्चामेसा कुसलेहि चिन्तिता” ति ॥

२६१-६२. अंगिलानो गिलानसञ्जी (१२५.१३) ति एत्थे सचे^{२०} R. 842
गिलानसञ्जी पि हुत्वा भेसज्जत्थाय पञ्च भेसज्जानि विञ्जापेत्ति, महानोम-
सिक्खापदेन कारेतब्बो । नव पणीतभोजनानि विञ्जापेत्तो पन इमिना
सिक्खापदेन कारेतब्बो । भिक्खुनीनं पन एतानि पाटिदेसनीयवत्थूनि होन्ति,
सूपोदनविञ्जत्तियं^७ उभयेसं पि सेखपण्णत्तिदुक्कटमेव । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

B. 108

चतुसमुट्ठानं — कायतो कायवाचतो कायचित्ततो कायवाचाचित्ततो^{२५}
च समुट्ठाति, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं,
वचोक्कम्मं, तित्तित्तं, तिवेदनं ति ।

१. विञ्जत्तं-सी०; विञ्जत्ति-रो० । २. पाळियं-रो०; पाळिया-म० । ३. देति-

स्या० । ४. पि हि-म० । ५. एतं विन्दुं-सी० । ६. सब्बानि नव-सी०, रो० ।

७. विञ्जत्तिया-रो० ।

४०. चत्तारीसतिमपाचित्तियं

१०. दन्तपोनसिक्खापदवण्णना

२६३. दसमसिक्खापदे - चत्तसु पच्चयेसु अन्तमसो दन्तकट्ठं पि सच्चं पंसुकूलिकमेव^१ अस्सा ति सच्चपंसुकूलिको (१२५.२१) । सो किर सुसाने छट्ठितभाजनमेव पत्तं कत्वा तत्थ छट्ठितचोळ्ळेहेव चोवरं कत्वा तत्थ छट्ठितमच्चपीठकानियेव गहेत्वा परिभुञ्जति । अय्यवोसाटितकानी^२ ति एत्थ^३ अय्या खो^३ वुच्चन्ति कालकता^४ पितिपितामहा । वोसाटितकानि वुच्चन्ति तेसं^५ अत्थाय सुसानादोसु छट्ठितकानि खादनीयभोजनीयानि; मनुस्सा किर काल-
 कतजातके^६ उद्दिस्स यं तेसं सजोवकाले पियं होति, तं एतेसु सुसानादोसु पिण्डं^७ पिण्डं^७ कत्वा “जातका नो परिभुञ्जन्तू ति ठेप्पेन्ति । सो भिक्खु तं गहेत्वा भुञ्जति, अञ्जं पणीतं पि दिय्यमानं^८ न इच्छति । तेन वुत्तं-
 १० “सुसाने पि ख्खमूले पि उम्मारे पि अय्यवोसाटितकानि सामं गहेत्वा परिभुञ्जती” ति । थेरो ति थेरो धनवद्धो । वठरो^९ ति थूलो; थूलो च धनसरीरो चायं भिक्खू ति वुत्तं होति । मनुस्समंसं मञ्जे खादती ति मनुस्समंसं खादती ति नं सल्लक्खेम; मनुस्समंसं खादन्तो हि ईदिसा भवन्ती ति अयं तेसं अधिप्पायो ।

१५ २६४-६५. उदकदन्तपोने^१ कुक्कुचायन्ती ति एत्थ ते भिक्खू “अदिन्नं मुखद्वारं आहारं आहरेय्या” ति पदस्स सम्मा अत्थं असल्लक्खेत्वा कुक्कुचा-
 यिसुं, भगवा पन यथाउप्पन्नस्स वत्थुस्स वसेन पिता विय दारके ते भिक्खू सञ्जापेन्तो अनुप्पञ्जत्ति ठेप्पेसि ।

B. 109,
R. 843

२६६. अदिन्नं ति कायेन वा कायपटिवद्धेन वा गण्हन्तस्स काय
 २० कायपटिवद्धनिस्सग्गियानं अञ्जतरवसेन न दिन्नं । एतदेव हि सन्धा-
 पदभाजने “अदिन्नं नाम अप्पटिग्गाहितकं वुच्चती” ति वुत्तं । दुतियपाराजिं
 पन “अदिन्नं नाम परपरग्गाहितकं वुच्चती” ति वुत्तं । दिन्नं ति इदं प
 तस्सेव अदिन्नस्स पटिपक्खवसेन लक्खणदस्सन्तत्थं उद्धटं । निद्देसे चस्स

१. ०कूलमेव-स्या०, म० । २. ०साटिकतानी-सी०, रो० । ३. ति-स्या०; म०
 पोत्थके नत्थि । ४. कालकृता-म० । ५. कालकृते जातके-म० । ६-६. पिण्डपिण्ड-सी०,
 स्या०, रो० । ७. दीयमानं-सी० । ८. वठरो-स्या० । ९. ०दन्तपोने-स्या०, रो० । एव
 धुपरि पि ।

“कायेन वा कायपटिवद्धेन वा निस्सग्गियेन वा देन्ते” (१२६.१६)ति एवं अञ्जस्मि ददमाने “हत्थपासे ठितो कायेन वा कायपटिवद्धेन वा पटिग्गण्हाती ति तं एवं दिव्यमानं अन्तमसो रथरेणुं पि सचे पुब्बे वुत्तलक्खणे हत्थपासे ठितो कायेन वा कायपटिवद्धेन वा पटिग्गण्हाति, एतं एवं पटिग्गहितं दिन्नं नाम वुच्चति । न^१ “इदं गण्ह, इदं तव होतु” ति आदिवचनेन निस्सट्ठं । 5

तत्थ कायेन^२ वा^३ ति हत्थादीसु येन केनचि सरीरावयवेन; अन्तमसो पादङ्गुलिया पि दिव्यमानं कायेन दिन्नं नाम होति, पटिग्गहणे पि एसेव नयो । येन केनचि हि सरीरावयवेन गहितं कायेन गहितमेव होति । सचे पि नत्थुकरणिया दिव्यमानं नासापुटेन अक्खको वा^४ मुखेन पटिग्गण्हाति । आभोगमत्तमेव^५ हि एत्थ पमाणं ति^६ अयं नयो महापच्चरियं वुत्तो । 10 कायपटिवद्धेना ति कटच्छुआदीसु येन केनचि उपकरणेन दिन्नं कायपटिवद्धेन दिन्नं नाम होति । पटिग्गहणे पि एसेव नयो । येन केनचि हि सरीरसम्बन्धेन^७ पत्तथालकादिना गहितं कायपटिवद्धेन गहितमेव होति । निस्सग्गियेना ति कायतो च कायपटिवद्धतो च मोचेत्वा हत्थपासे ठितस्स कायेन वा कायपटिवद्धेन वा पातियमानं हि^८ निस्सग्गियेन पयोगेन दिन्नं 15 नाम होति । अयं ताव पालिवण्णना ।

अयं पनेत्थ पालिमुत्तकविनिच्छयो^९ - पञ्चहि अङ्गेहि पटिग्गहणं रुहति - थाममज्झिमस्स पुरिसस्स उच्चारणमत्तं होति, हत्थपासो पञ्चायति, अभिहारो पञ्चायति, देवो वा मनुस्सो वा तिरच्छानगतो वा^{१०} कायेन वा कायपटिवद्धेन वा निस्सग्गियेन^{११} वा देति, तं चे^{१२} भिक्खु कायेन 20 वा कायपटिवद्धेन वा पटिग्गण्हाति । एवं पञ्चहङ्गेहि पटिग्गहणं रुहति । R. 814

तत्थ ठितनिसिन्ननिपन्नानं पवारणासिक्खापदे वुत्तनयेनेव हत्थपासो वेदितव्वो । सचे पन दायकपटिग्गाहकेसु एको आकासे होति, एको भूमियं, भूमद्वस्स च सीसेन आकासद्वस्स च ठेत्वा दातुं वा गहेतुं वा पसारित- 8. 110 हत्थं, यं आसन्नतरं अङ्गं, तस्स ओरिमन्तेन हत्थपासप्पमाणं परिच्छिन्दि- 25

१. रो० पोत्थके नत्थि । २-२. कायेना-म० । ३. व-सी०, स्या० । ४. आभोग-मेव-रो० । ५. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । ६. सरीरपटिवद्धेन-म०; सम्बद्धेन-स्या० । ७. पि-म० । ८. वेदितव्वो-स्या० । ९-९. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । १०. पन-स्या० ।

तव्यं । सचे पि एको कूपे होति, एको कूपतटे, एको वा पन खखे, एको पयविय, वुत्तनयेनेव हत्यपासप्पमाणं परिच्छिन्दितव्यं । एवरूपे हत्यपासे ठत्वा सचे पि पयवी मुखतुण्डकेन वा हत्थी वा सोण्डाय गहेत्वा पुष्कं वा फनं वा देति, पटिग्गहणं रुहति । सचे पन अद्दुट्ठमरतनस्सा^१ पि हत्थिनो
 ५ खन्वे निसिन्नो, तेन सोण्डाय दिव्यमानं गण्हाति, वट्टतियेव ।

एको बहूनि भत्तव्यछनभाजनानि^२ सीसे कत्वा भिक्खुस्स^३ सन्तिकं आगत्वा ठित्तको व गण्हया ति वदति, न ताव अभिहारो पञ्चायति, तस्मा न गहेत्तव्यं । सचे पन ईसकं पि ओनमति, भिक्खुना हत्थं पसारेत्वा हेट्ठिम-
 १० भाजनं एकदेसेना पि सम्पटिच्छित्तव्यं । एत्तावता सब्बभाजनानि पटिग्ग-
 हितानि होन्ति, ततो पट्टाय ओरोपेत्वा वा उग्वाटेत्वा वा यं इच्छति, तं गहेत्तुं^४ वट्टति । सभत्तपच्छिआदिमिह पन एकभाजने वत्तव्वमेव नत्थि,
 काजेन भत्तं हरन्तो पि सचे काजं ओनामेत्वा^५ देति, वट्टति । तिसहत्थो^६
 वेणु होति, एक्कस्मि अत्तेगुळकुम्भो बद्धो, एक्कस्मि सप्पिकुम्भो, तं चे पटि-
 १५ गण्हाति, सब्बं पटिग्गहितमेव । उच्छ्रियन्तदोणितो पग्घरन्तमेव रसं गण्हया
 ति वदति, अभिहारो न पञ्चायती ति न गहेत्तव्यो । सचे पन कसटं
 छुट्ठेत्वा हत्थेन उस्सिञ्चित्वा उस्सिञ्चित्वा देति, वट्टति ।

वहू पत्ता मञ्चे वा पोठे वा कटसारके वा दोणियं वा फलके वा ठपिता होन्ति, यत्थ ठित्तस्स दायको हत्यपासे होति, तत्थ ठत्वा पटिग्गहण-
 सञ्चाय मञ्चादीनि अङ्गुलिया पि फुसित्वा ठितेन वा निसिन्नेन वा निप-
 २० न्नेन वा यं तेसु पत्तेसु दिव्यति, तं सब्बं पटिग्गहितं होति । सचे^७ पटिग्ग-
 हेस्सामी ति मञ्चादीनि आरुहित्वा निसीदति, वट्टतियेव । सचे^८ पन मञ्चा-
 दीनि हत्थेन गहेत्वा मञ्चे निसीदति, वत्तव्वमेव नत्थि^९ ।

पयवियं पन सचे पि कुच्छिया कुच्छिआहच्च ठित्ता होन्ति, यं यं
 अङ्गुलिया वा सूचिया वा फुसित्वा निसिन्नो होति, तत्थ तत्थ दिव्यमान-
 २५ मेव पटिग्गहितं होति । “यत्थ” कत्थचि कत्थचि महाकटसारहत्यत्थरणा-

१. अद्दुट्ठमरतनस्सा-रो० । २. भुज्जन-रो० । ३. सङ्खुस्स-सी० । ४. गहेत्वा भुज्जितुं-म० ।

५. ओनामिक्खा-सी०, रो० । ६. सचे तिस-स्या० । ७. सचे पि-म० । ८. स०, सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ९. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

दीसु ठपितपत्ते पटिगहणं न रुहती" ति वुत्तं; तं हत्थपासातिक्कमं सन्धाय वुत्तं ति वेदितब्बं । हत्थपासे पन सति यत्थ कत्थचि वट्टति अञ्जत्र तत्थजातका^१ ।

तत्थजातके पन पदुमिनीपण्णे^२ वा किसुकपण्णादिमिह वा न वट्टति । न हि तं कायपटिवद्धसङ्ख्यं गच्छति । यथा च तत्थजातके; एवं खाणुके^३ बन्धित्वा ठपितमञ्चादिमिह असंहारिमे फलके वा पासाणे वा न रुहति येव, ते पि हि तत्थजातकसङ्ख्येपुपगा^४ होन्ति । भूमियं अत्थत्तेसु सुखुमेसु तित्तिणिकादिपण्णेषु पि पटिगहणं न रुहति, न हि तानि सन्धारेतुं सम-
त्यानी ति । महत्तेसु पन पदुमिनीपण्णादीसु रुहति । सचे हत्थपासं अति-
म्म ठितो दीघदण्डकेन उळुङ्गेन देति, आगत्वा देही ति वत्तब्बो । वचनं^{१०}
सुत्वा वा अनादियित्वा वा पत्ते आकिरतियेव, पुन पटिगहेतब्बं । दूरे
त्वा भत्तपिण्डं खिपन्ते पि एसेव नयो ।

सचे पत्तत्थविकतो नीहरियमाने पत्ते रजनचुण्णानि होन्ति, सति
दके धोवितब्बो, असति रजनचुण्णं पुच्छित्वा पटिगहेत्वा वा पिण्डाय
ररितब्बं । सचे पिण्डाय चरन्तस्स रजं पतति, पटिगहेत्वा भिक्खा^{१५}
ग्हितब्बा । अप्पटिगहेत्वा गण्हतो विनयदुक्कटं । तं पन पुन पटिगहेत्वा
भुञ्जतो अनापत्ति । सचे पन "पटिगहेत्वा देया" ति वुत्ते वचनं असुत्वा
वा अनादियित्वा वा भिक्खं देन्तियेव, विनयदुक्कटं नत्थि, पुन पटिगहेत्वा
अञ्जा भिक्खा गहेतब्बा ।

सचे महावातो ततो ततो रजं पातेति, न सक्का होति भिक्खं^{२०}
गहेतुं, "अनुपसम्पन्नस्स दस्सामी" ति सुद्धचित्तेन आभोगं कत्वा गण्हितुं
वट्टति । एवं पिण्डाय चरित्वा विहारं वा आसनसालं वा गत्वा तं
अनुपसम्पन्नस्स दत्वा पुन तेन दिन्नं वा तस्स विस्सासेन वा पटिगहेत्वा
भुञ्जितुं वट्टति ।

सचे भिक्खाचारे सरजं पत्तं भिक्खुस्स देति, सो वत्तब्बो — "इमं^{२५}
पटिगहेत्वा भिक्खं वा गण्हेय्यासि, परिभुञ्जेय्यासि वा" ति तेन तथा

१-१. तत्र जातका—सी०, रो० । २. मिति—म० । ३. तत्थ जातके सङ्ख्येपुपगा—
स्या०; तत्थजातकसङ्ख्येपुपगा—सी०, रो० । ४. सङ्ख्येपुपगा—स्या० ।

कातव्यं । सचे रजं उपरि उप्पलवति^१, कञ्जिकं^२ पवाहेत्वा सेसं भुञ्जितव्यं । सचे अन्तो पविट्ठं होति, पटिग्गहेतव्यं । अनुपसम्पन्ने असति हृत्यतो अमोचेन्तेनेव^३, यत्थ अनुपसम्पन्नो अत्थि तत्थ नेत्वा पटिग्गहेतव्यं । सुक्खभत्ते पतितरजं अपनेत्वा भुञ्जितुं वट्टति । सचे अतिसुखुमं होति, उपरि भत्तेन सिद्धिं अपनेतव्यं, पटिग्गहेत्वा वा भुञ्जितव्यं । यागुं वा सूपं वा पुरतो ठपेत्वा आलुलेन्तानं^४ भाजनतो^५ फुसितानि उग्गन्त्वा पत्ते पतन्ति, पत्तो पटिग्गहेतव्यो ।

उळुङ्खेन आहरित्वा देन्तानं पठमतारं उळुङ्खतो थेवा पत्ते पतन्ति, सुपत्तिता, अभिहट्त्ता दोसो नत्थि । सचे पि चरुकेन भत्ते आकिरियमाने चरुकोतो मसि वा छारिका वा पतति, अभिहट्त्ता नेवत्थि दोसो । अनन्तरस्स भिक्खुनो दिव्यमानं पत्ततो उप्पत्तित्वा इतरस्स पत्ते पतति, सुपत्तितं । पटिग्गहितमेव^६ हि^७ तं^८ होति ।

सचे जज्झरिसाखादि^९ फालेत्वा एकस्स भिक्खुनो देन्तानं साखतो^{१०} फुसितानि अज्झस्स भिक्खुनो^{११} पत्ते पतन्ति, पत्तो पटिग्गहेतव्यो । यस्स पत्तस्स उपरि फालेन्ति, तस्स पत्ते पतितेसु दातुकामताय अभिहट्त्ता दोसो नत्थि । पायासस्स पूरेत्वा पत्तं देन्ति, उण्हत्ता हेट्ठा गहेतुं न सक्कोति, मुखवट्टिया पि गहेतुं वट्टति^{१२} । सचे तथा पि न सक्कोति, आधारकेन गण्हितव्यो ।

आसनसालाय पत्तं गहेत्वा निसिन्नो भिक्खु निहं ओक्कन्तो^{१३} होति, नेव आहरियमानं न दिव्यमानं जानाति, अप्पटिग्गहितं^{१४} होति । सचे पन आमोगं कत्वा निसिन्नो होति, वट्टति । सचे पि सो हत्थेन आधारकं मुञ्चित्वा पादेन पेळेत्वा^{१५} निदायति, वट्टतियेव । पादेन आधारकं अक्कमित्वा पटिग्गण्हन्तस्स पन जागरन्तस्स पि अनादरपटिग्गहणं होति, तस्मा न कातव्यं । केचि एवं आधारकेन पटिग्गहणं कायपटिवद्वपटिवद्वेन

१. उप्पलवति-स्या० । उप्पलवति-रो० । २. कञ्जितं-रो० । ३. अमोचेन्तेन-म० । ४. आलु-रो० । ५. भाजने-रो० । ६. पटिग्गहितमेव-सी०, रो० । ७-८. स्या० पोत्थके नत्थि । ९. साखादि-सी०, रो० । १०. साखतो-सी०, रो० । ११. म० पोत्थके नत्थि । १२. येव-सी० । १३. ओक्कन्तो-सी० । १४. अपटिग्गहितकं-सी०, रो० । १५. पीळेत्वा-स्या० ।

पटिग्गहणं नाम होति, तस्मा न वट्टती ति वदन्ति । तं तेसं^१
वचनमत्तमेव । अत्थतो पन सब्बम्पेतं कायपटिबद्धमेव होति । कायसंसग्गे
पि चेस नयो दस्सितो^२ । यं पि भिक्खुस्स दिव्यमानं पतति, तं पि सामं
गहेत्वा परिभुञ्जितुं वट्टति । तत्रिदं सुत्तं —

R. 847

“अनुजानामि, भिक्खवे, यं दिव्यमानं पतति, तं सामं गहेत्वा^३
परिभुञ्जितुं^४ परिच्चत्तं तं, भिक्खवे, दायकेही” [चु० व०—२२३] ति ।

इदं च पन सुत्तं नेय्यत्थं । तस्मा एवमेत्थ अधिप्पायो वेदितव्वो —
यं दिव्यमानं दायकस्स हत्थतो परिगलित्वा^५ सुद्धाय वा भूमिया पदुमिनी-
पण्णवत्थकटसारकादीसु वा पतति, तं सामं गहेत्वा परिभुञ्जितुं वट्टति । यं
एन सरजाय भूमिया पतति, तं रजं पुञ्छित्वा वा धोवित्वा वा^६
पटिग्गहेत्वा वा परिभुञ्जितव्वं । सचे पन पवट्टन्तं अब्बस्स भिक्खुनो
अन्तिकं गच्छति, तेन आहरापेतुं पि वट्टति । सचे तं भिक्खुं वदति “त्वं-
एव खादा” ति तस्सा पि खादितुं वट्टति । अनाणत्तेन^७ पन तेन न
गहेतव्वं । अनाणत्तेना पि “इतरस्स दस्सामी” ति गहेतुं वट्टती ति कुणन्दियं
कुत्तं । कस्मा पनेतं इतरस्स भिक्खुनो गहेतुं न वट्टती ति ? भगवत्ता^८
अननुज्जातत्ता । भगवता हि “सामं गहेत्वा परिभुञ्जितुं” ति वदन्तेन यस्सेव
तं दिव्यमानं पतति, तस्स अप्पटिग्गहितकं पि तं गहेत्वा परिभोगो
अनुज्जातो । “परिच्चत्तं तं भिक्खवे दायकेही” ति वचनेन पनेत्थ परस्सन्तका-
भावो दीपितो । तस्मा अब्बस्स सामं गहेत्वा परिभुञ्जितुं न वट्टति, तस्स
पन आणत्तिया वट्टती^९ ति^{१०} अयं किरेत्थ अधिप्पायो ।

20

यस्मा च तं अप्पटिग्गहितकत्ता अनुज्जातं, तस्मा यथाठित्तयेव
अनामसित्वा केनचि पिदहित्वा ठपितं दुत्तियदिवसे पि परिभुञ्जितुं वट्टति,
सन्निधिपच्चया अनापत्ति । पटिग्गहेत्वा पन परिभुञ्जितव्वं । तं दिवसंयेव
हि तस्स सामं गहेत्वा परिभोगो अनुज्जातो, न ततो परं ति अयं पि
किरेत्थाधिप्पायो ।

25

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. ०व-म० । ३. एत्थ सी०, स्या०,
रो० पोत्थकेसु “तं किस्स हेत्तु” ति अधिको पाठो दिससि । ४. ०गच्छित्वा-म० । ५. अनान-
सेन-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ६. वट्टति-सी०, स्या०, रो० ।

इदानीं अब्बोहारिकनयो वुच्चति - भुञ्जन्तानं^१ हि दन्ता खियन्ति,
 नखा खियन्ति, पत्तस्स वण्णो खिय्यति, सव्वं अब्बोहारिकं । यं^२ पि^३ सत्थ-
 केन उच्छुआदीसु फालितेसु मलं पञ्जायति, एतं नवसमुट्ठितं नाम पटिग्ग-
 हेत्वा परिभुञ्जितव्वं । सत्थकं धोवित्वा फालितेसु मलं न पञ्जायति, लोह-
 ५ गन्धमत्तं^४ होति, तं अब्बोहारिकं । यं पि सत्थकं गहेत्वा परिहरन्ति, तेन
 फालिते^५ पि एसेव नयो । न हि तं परिभोगत्थाय परिहरन्ती ति । मूल-
 भेसज्जादीनि पिसन्तानं^६ वा कोट्टेन्तानं वा निसदनिसदपोतकउदुक्खलमुस-
 लानि^७ खियन्ति, परिहरणकवासि तापेत्वा भेसज्जत्थाय तक्के वा खीरे वा
 पक्खिपन्ति, तत्थ नीलिका पञ्जायति । सत्थके वुत्तसदिसो व विनिच्छयो ।
 १० आमकतक्कादीसु पन सयं न पक्खिपितव्वा । पक्खिपति चे, सामपाकतो न
 मुच्चति ।

B. 114

देवे वस्सन्ते पिण्डाय चरन्तस्स सरीरतो वा चीवरतो वा किंलिट्ठं-
 उदकं पत्ते पतति, तं पटिग्गहेतव्वं । खखमूलादीसु भुञ्जन्तस्स पतिते पि
 एसेव नयो । सचे पन सत्ताहं वस्सन्ते देवे सुद्धं उदकं होति, अम्मोकासतो
 १५ वा पतति, वट्ठति । सामणेरस्स ओदनं देत्तेन तस्स पत्तगतं अच्छुपन्तेनेव
 दातव्वो । पत्तो वास्स पटिग्गहेतव्वो । अप्पटिग्गहिते ओदनं छुपित्वा पुन
 अत्तनो पत्ते गण्हन्तस्स उग्गहितको होति ।

सचे पन दातुकामो हृत्वा “आहर सामणेर पत्तं, ओदनं गण्हा” ति
 वदति, इतरो च “अलं मय्हं” ति पटिक्खिपति, पुन तवेतं^८ मया परिचत्तं^९
 २० ति च वुत्ते पि “न मय्हं एतेनत्थो” ति वदति । सत्तक्खत्तुं पि परिचज्जु
 याव अत्तनो हत्थगतं पटिग्गहितकमेव^{१०} होति ।

सचे पन आधारके ठितं निरपेक्खो “गण्हा” ति वदति, पुन पटि-
 ग्गहेतव्वं । सापेक्खो आधारके पत्तं ठपेत्वा “एत्तो^{११} पूर्वं वा भत्तं व
 गण्हा” ति सामणेरं वदति, सामणेरो हत्थं धोवित्वा सचे पि सत्तक्ख
 २५ गहेत्वा अत्तनो पत्तगतं अफुसन्तो व अत्तनो पत्ते पक्खिपति, पुन पटिग्गहं

१. खीयन्ति-सी०, रो० । एवमुपरि पि । २-२. सो०, स्या०, रो० पोत्यन्तेषु नखि
 ३. फालितेषु-स्या० । ४. पिसन्तानं-म०, रो० । ५. ०मुसलादीनि-म० । ६. तवेतं
 म० । ७. उग्गहितमेव-म० । ८. गण्हं-स्या० । ९. एतो-स्या० ।

किञ्चं नत्थि । यदि पन अत्तनो पत्तगतं फुसित्वा ततो गण्हाति, सामणेर-
सन्तकेन^१ संसट्ठं होति, पुन पटिग्गहेतब्बं । केचि पन “सचे पि गय्हमानं
छिज्जित्वा तत्थ पतति, पुन पटिग्गहेतब्बं” ति वदन्ति । तं “एकं भत्तपिण्डं
गण्ह, एकं पूर्वं गण्ह, इमस्स गुळपिण्डस्स एत्तकं पदेसं गण्हा” ति एवं परि-
च्छिन्दित्वा वुत्ते वेदितब्बं । इध पन परिच्छेदो नत्थि । तस्मा यं साम- 5
णेरस्स पत्ते पतति, तदेव पटिग्गहणं विजहति । हत्थगतं पन याव सामणेरो
वा “अलं” ति न ओरमति, भिक्खु वा न वारेति, ताव भिक्खुस्सेव सन्तकं,
तस्मा पटिग्गहणं न विजहति ।

सचे अत्तनो वा भिक्खूनं वा यागुपचनकभाजने केसञ्चि अत्थाय R. 849
भत्त^२ पक्खिपति, “सामणेर, भाजनस्स उपरि हत्थं करोही” ति वत्त्वा 10
तस्स हत्थे पक्खिपितब्बं, तस्स हत्थतो भाजने पतितं^३ हि द्रुतियदिवसे
भाजनस्स अकप्पियभावं न करोति, परिच्चत्तत्ता । सचे^४ एवं अकत्वा पक्खि-
पति, पत्तमिव भाजनं निरामिसं कत्वा परिभुञ्जितब्बं । दायका यागुकुटं^५
ठपेत्वा गता, तं दहरकसामणेरो पटिग्गहणेतुं न सक्कोति, भिक्खु पत्तं
उपनामेति, सामणेरो कुटस्स गीवं पत्तस्स मुखवट्टियं ठपेत्वा आवज्जेति^६, 15 B. 115
पत्तगता यागु पटिग्गहिता व होति । अथ वा भिक्खु भूमियं हत्थं ठपेति,
सामणेरो पवट्टेत्वा तत्थ आरोपेति, वट्टति । पूर्वपच्छिभत्तपच्छिउच्छुभारा-
दीसु पि एसेव नयो ।

सचे पटिग्गहणूपगं भारं द्वे तयो सामेणरा देन्ति, एकेन वा वलवता
उक्खित्तं द्वे तयो भिक्खू गण्हन्ति, वट्टति । मञ्चस्स वा पीठस्स वा पादे^७ 20
तेलघटं वा फाणितघटं वा नवनीतघटं वा लग्गेन्ति^८, भिक्खुस्स मञ्चे पि
पीठे पि निसीदितुं वट्टति । उग्गहितकं नाम न होति ।

नागदन्तके वा अङ्कुसके वा द्वे तेलघटा लग्गिता होन्ति, उपरि
पटिग्गहितको हेट्ठा अपटिग्गहितको, उपरिमं गहेतुं वट्टति । हेट्ठा पटिग्ग-
हितको उपरि अपटिग्गहितको, उपरिमं गहेत्वा इतरं गण्हतो उपरिमो 15
उग्गहितको होति । हेट्ठामञ्चे अपटिग्गहितकं तेलयालकं होति, तं चे
सम्मब्बन्तो सम्मुज्जनिया घट्टेति, उग्गहितकं न होति । पटिग्गहितकं गण्ह-

१. सामणेरस्स सन्तकेन-स्या० । २. ओदनं-म० । ३. पतति तं-स्या० । ४. ०कूटं-
रो० । एवमुपरि पि । ५. आवट्टेति-स्या० । ६. पादेसु-स्या० । ७. सपेत्ति-रो० ।

स्सामो ति अपटिगहितकं गण्हित्वा^१ अत्वा पुन ठपेति, उगगहितकं न होति । वहि नोहरित्वा सञ्जानाति, वहि अट्टपेत्वा हरित्वा तत्त्येव ठपेतब्बं, नत्थि दोसो । सचे पन पुब्बे विवरित्वा ठपितं न पिदहितब्बं; यया पुब्बे ठितं तत्त्येव ठपेतब्बं । सचे वहि ठपेति, पुन नच्छुपितब्बं^२ ।

- 5 हेट्ठापासादं ओरोहन्तो निस्सेणिमज्जे सञ्जानाति, अनोकासत्ता उदं वा अघो वा हरित्वा^३ ठपेतब्बं । पटिगहितके तैलादिमिह कण्णिकं^४ उट्ठेति, सिङ्गिवेरादिमिह धनचुण्णं^५, तंसमुट्ठानमेव नामेतं, पुन पटिगहणकिच्च नत्थि ।

तालं वा नाळिकेरं वा आरुळ्हो योत्तेन फलपिण्ड ओतारेत्वा
10 उपरि ठितो व गण्हया ति वदति, न गहेतब्बं । सचे अज्जो भूमियं ठितो योत्तपासके गहेत्वा उक्खिपित्वा देति, वट्टति । सफलं महासाखं कप्पियं कारेत्वा पटिगण्हाति, फलानि पटिगहितानेव होन्ति, यथासुखं परिभुञ्जितुं वट्टति ।

- अन्तोवतियं ठत्वा वति छिन्दित्वा उच्चुं वा तिम्वरुसकं वा देन्ति,
15 हृत्यपासे सति वट्टति । वतिदण्डकेसु^६ अप्पहरित्वा निगगतं गण्हन्तस्स वट्टति । पहरित्वा निगगते अट्टकथामु दोसो न दस्सितो । मयं पन यं ठानं पहतं, ततो सयं पतितमेव^७ होती ति तक्कयाम । तं पि अठत्वा^८ गच्छन्ते युब्बति, सुद्धघाततो पवट्टेत्वा वहिपतितभण्डं विय । वति वा पाकारं वा लङ्घापेत्वा देन्ति, सचे पन न पुथुलो पाकारो, अन्तोपाकारे च वहिपाकारे
20 च ठितस्स हृत्यपासो पओति, हृत्यसतं पि उदं गत्त्वा सम्पत्तं गहेतुं वट्टति ।

मिक्खु गिलानं सामणेरं खन्वेन वहति, सो फलाफलं दिस्वा गहेत्वा खन्वे निसिन्नो व देति, वट्टति । अपरो मिक्खुं वहन्तो खन्वे निसिन्नस्स मिक्खुनो देति, वट्टतियेव ।

- 25 मिक्खु फलिनि साखं ध्यायत्थाय गहेत्वा गच्छति, फलानि खादितुं चित्ते उप्पन्ने पटिगहापेत्वा खादितुं वट्टति । मच्छिकावारणत्थं^९ कप्पियं

१. गहेत्वा-म० । २. न छुपि-म० । ३. नोहरित्वा-स्या० । ४. कणिका-
सो०, स्या० । ५. पुण-सो०, स्या० । ६. दण्डकेसु-सो०, रो० । ७. पतितमिव-सो० ।
८. ठप्ति-म० । ९. अट्टत्वा-स्या०, म० । ठत्वा-रो० । १०. मच्छिका-म० ।

कारेत्वा पटिगगह्णाति, खादितुकामो चे होति, मूलपटिगगहणमेव वट्टति,
खादन्तस्स नत्थि दोसो ।

भिक्षु पटिगगहणारहं भण्डं मनुस्सानं याने ठपेत्वा मग्गं गच्छति,
यानं कट्ठमे लग्गति, दहरो चक्कं गहेत्वा उक्खिपति, वट्टति, उग्गहितकं
नाम न होति । नावाय ठपेत्वा नावं अरित्तेन वा पाजेति, हत्थेन वा कट्टति, ⁵
वट्टतियेव^१ । उळुम्पे^२ पि एसेव नयो । चाटियं^३ कुण्डके वा^४ ठपेत्वा पि
तं अनुपसम्पन्नेन गाहापेत्वा अनुपसम्पन्नं बाहायं गहेत्वा तरितुं वट्टति ।
तस्मिं पि असति अनुपसम्पन्नं गाहापेत्वा तं बाहायं गहेत्वा तरितुं वट्टति ।

उपासका गमिकभिक्षूनां पाथेय्यतण्डुले देन्ति । सामणेरा भिक्षूनां R. 851
तण्डुले गहेत्वा अत्तनो तण्डुले गहेत्तुं न सक्कोन्ति, भिक्षु तेसं तण्डुले 10
गहन्ति । सामणेरा अत्तना^५ गहिततण्डुलेसु खीणेषु इतरेहि तण्डुलेहि यागुं
पचित्वा सब्बेसं पत्तानि पटिपाटिया ठपेत्वा यागुं आकिरन्ति । पण्डितो
सामणेरो अत्तनो पत्तं गहेत्वा थेरस्स देति, थेरस्स पत्तं दुतियत्थेरस्सा^६ ति
एवं सब्बानि परिवत्तेति, सब्बेहि सामणेरस्स सन्तकं^७ भुत्तं होति, वट्टति ।

सचे पि सामणेरो अपण्डितो होति, अत्तनो पत्ते यागुं सयमेव पातुं 15
आरभति, “आवुसो तुय्हं यागुं मय्हं देही” ति एवं थेरेहि पटिपाटिया
याचित्वा पि पिवितुं वट्टति, सब्बेहि सामणेरस्स सन्तकमेव भत्तं होति, B. 117
नेव उग्गहितपच्चया न सन्निधिपच्चया वज्जं फुसन्ति । एत्थ पन माता-
पितुन्नं^८ तेलादीनि छायादीनं अत्थाय साखादीनि च हरन्तानं इमेसं च
विसेसो न दिस्सति । तस्मा कारणं उपपरिक्खितव्वं । 20

सामणेरो भत्तं पचितुकामो तण्डुले धोवित्वा निच्चालेतुं न
सक्कोति । भिक्षुना तण्डुले च भाजनं च पटिगगहेत्वा तण्डुले धोवित्वा
निच्चालेत्वा भाजनं उद्धनं आरोपेतव्वं, अग्निं न कातव्वो, पक्ककाले
विवरित्वा पक्कभावो जानितव्वो । सचे दुप्पक्कं होति, पाकत्थाय पिद-
हितुं न वट्टति । रजस्स वा छारिकाय वा अपतनत्थाय वट्टति, पक्ककाले 25
आरोपेतुं पि भुज्जितुं पि वट्टति, पुन^९ पटिगगहणकिच्चं नत्थि ।

१. वट्टति-म० । २. उळुम्पे-रो० । ३-४. पाटियं वा कुण्डके वा पटे वा-स्या० ।

५. अत्तनो-स्या० । ६. अनुपेस्सा-म० । ७. सन्तकमेव-सी०, रो० । ८. पितुन्नं-म० ।

९. ततो पट्ठाय पुन-स्या० ।

सामणेरो पटिवलो पचितुं, खणो पनस्स नत्थि, कत्थवि गन्तु-
कामो । भिक्खुना सतण्डुलोदकं भाजनं पटिगहेत्वा उद्धनं आरोपेत्वा
अग्निं जालेत्वा गच्छाहो^१ ति^२ वत्तव्वो । ततो परं पुरिमनयेनेव सव्वं कातुं
वट्ठति ।

- ५ भिक्खु यागुअत्थाय सुद्धं भाजनं आरोपेत्वा उदकं तापेति, वट्ठति ।
तत्ते उदके सामणेरो तण्डुले पक्खिपति, ततो पट्टाय भिक्खुना अग्निं न
कातव्वो । पक्कयागुं पटिगहेत्वा पातुं वट्ठति ।

सामणेरो यागुं पचति, हत्थकुक्कुच्चको भिक्खु कीळन्तो भाजनं
आमसति, पिधानं आमसति, उग्गतं फेण^३ छिन्दित्वा हरति, तस्सेव पातु
१० न वट्ठति, दुरुपचिण्णं नाम होति । सचे पन दाब्बि वा उळुङ्कं वा गहेत्वा
R. 852 अनुक्खिपन्तो आलुळ्ळेति^४, सव्वेसं न वट्ठति, सामपाकं^५ चेव होति दुरुप-
चिण्णं च । सचे उक्खिपति, उग्गहितकं पि होति ।

भिक्खुना पिण्डाय चरित्वा आधारके पत्तो ठपितो होति, तत्र वे
अञ्जो लोलभिक्खु कीळन्तो पत्तं आमसति, पत्तपिधानं आमसति, तस्सेव
१५ ततो लद्धं भत्तं न वट्ठति । सचे पन पत्तं उक्खिपित्वा ठपेति, सव्वेसं
न वट्ठति । तत्थ जातकफलानि साखाय वा वल्लिया गहेत्वा चालेति,
तस्सेव ततो लद्धं फलं न वट्ठति, दुरुपचिण्णदुक्कटं च आपज्जति ।
फलरुक्खं पन अपस्सयितुं^६ वा तत्थ कण्टके वा वन्धितुं वट्ठति,^७ दुरुप-
चिण्णं न होती ति महापच्चरियं वुत्त ।

B. 118 20 अरञ्जे पतितं पन अम्भफलादिं दिस्वा सामणेस्स दस्सामी ति
आहरित्वा दातुं वट्ठति । सीहविधासादिं दिस्वा पि सामणेस्स दस्सामी ति
पटिगहेत्वा वा अप्पटिगहेत्वा वा आहरित्वा दातुं वट्ठति । सचे पन
सक्कोति वितकं सोधेतुं, ततो लद्धं खादितुं पि वट्ठति, नेव आमकमसं
पटिगहणपच्चया न उग्गहितकपच्चया वच्चं फुसति ।

२५ मातापितुन्नं अत्थाय तैलादीनि गहेत्वा गच्छतो अन्तरामग्ने व्याधि
उप्पज्जति, ततो यं इच्छति, तं पटिगहेत्वा परिभुञ्जितुं वट्ठति । सचे प

१-१. सोदकभाजनं-म० । २-२. गच्छति-सी०, रो० । ३. फेणं त-स्या० । ४. आलं
लेति-रो०; आलुलेति-स्या० । ५. सामं पाकं-सी०, रो० । ६. अपस्सयितुं-रो० । ७.
वट्ठति-रो० । ८. व्याधि-सी०, रो० ।

मूले पि पटिग्गहितं होति, पुन पटिग्गहणकिच्चं नत्थि । मातापितुन्नं अत्थाय
तण्डुले आहरित्वा देति, ते' ततोयेव यागुआदीनि सम्पादेत्वा तस्स देन्ति,
वट्टति सन्निधिपच्चया वा उग्गहितकपच्चया वा दोसो नत्थि ।

भिक्षु पिदहित्वा उदकं तापेति, याव परिक्खया परिभुञ्जितुं
वट्टति । सचे पनेत्थ छारिका पतति, पटिग्गहेतब्बं । दीघसण्डासेन 5
थालकं गहेत्वा तेलं पचन्तस्स छारिका पतति, हत्थेन अमुञ्चन्तेनेव
पचित्वा ओतारेत्वा पटिग्गहेतब्बं । सचे अङ्गारा' पि दारूनि वा पटि-
ग्गहेत्वा ठपितानि, मूलपटिग्गहणमेव वट्टति ।

भिक्षु उच्चुं खादति, सामणेरो "मय्हं पि देया" ति वदति ।
"इतो छिन्दित्वा गण्हा" ति वुत्तो गण्हाति, अवसेसे पुन पटिग्गहणकिच्चं 10
नत्थि । गुळपिण्डकं खादन्तस्सा पि एसेव नयो । वुत्तोकासतो छिन्दित्वा³
गहितावसेसं हि अजहितपटिग्गहणमेव होति ।

भिक्षु गुळं भाजेन्तो पटिग्गहेत्वा कोट्टासे करोति, भिक्षु पि
सामणेरो पि आगन्त्वा एकगहणेनेव एकमेकं कोट्टासं गण्हन्ति, गहितावसेसं
पटिग्गहितमेव होति । सचे लोलसामणेरो गण्हित्वा गण्हित्वा पुन ठपेति, 15
तस्स गहितावसेसं अपटिग्गहितकं होति ।

R. 853

भिक्षु धूमवट्टि पटिग्गहेत्वा धूमं पिबति, मुखं च कण्ठो च
मनोसिलाय लित्तो विय होति, यावकालिकं भुञ्जितुं वट्टति, यावकालिकेन
यावजीविकसंसग्गदोसो' नत्थि ।

पत्तं वा रजनं वा पचन्तस्स कण्णनासमुखच्छिद्देहि धूमो पविसति, 20 D. 119
व्याधिपच्चया पुप्फं वा फलं वा उपसिञ्चति, अब्बोहारिकत्ता वट्टति ।
भत्तुगारो" तालुं आहच अन्तोयेव पविसति, अविसयन्ता वट्टति । मुखं^५
पविट्ठं पुन^७ अज्जोहरतो विकाले आपत्ति । दन्तन्तरे' लग्गस्स आमिस्सस्स
रसो पविसति, आपत्तियेव । सचे सुखुमं आमिसं होति, रसो न पञ्जायति,
अब्बोहारिकपवसं भजति । 25

१. रो० पोपके नत्थि । २. अगारा-रो० । ३. भिन्दित्वा-सी०, रो० । ४. संसग्गे
दोसो-म० । ५. भुत्तुगारो-सी०, स्या० । ६-६. मुखपविट्ठं-स्या० । ७. पन-म० ।
८. दन्तन्तरे-रो० ।

उपकट्टे काले निरुदकट्टाने भत्तं भुञ्जित्वा कक्खारेत्वा^१ द्वे तयो
 खेळपिण्डे^२ पातेत्वा उदकट्टान गत्वा मुखं विक्खालेतब्बं । पटिग्गहेत्वा
 ठपितसिङ्गिवेरादीनं अङ्कुरा निक्खमन्ति, पुन पटिग्गहणकिच्चं नत्थि । लोणे
 असति समुदोदकेन लोणकिच्चं कातुं वट्ठति । पटिग्गहेत्वा ठपितं लोणोदकं
 ५ लोणं होति, लोणं वा उदकं होति, रसो^३ वा^४ फाणितं होति^५, फाणितं
 वा रसो^६ होति, मूलपटिग्गहणमेव वट्ठति । हिमकरका उदकगतिका एव ।
 परिहारिकेन कतकट्टिना उदकं पसादेन्ति, तं अब्बोहारिकं, आमिसेन^७ सद्धि
 वट्ठति । आमिसगतिकेहि कपित्थफलादीहि पसादितं पुरेभत्तमेव वट्ठति ।

पोक्खरणीआदीसु उदकं वहलं होति, वट्ठति । सचे पन मुखे च हत्थे
 १० च लग्गति, न वट्ठति, पटिग्गहेत्वा परिभुञ्जितब्बं । खेत्तेसु कसितट्टाने
 वहलं उदकं होति, पटिग्गहेतब्बं । सचे सन्दित्वा कन्दरादीनि पविसित्वा
 नदि पूरेति, वट्ठति । ककुघसोब्भादयो होन्ति, रुक्खतो पतितेहि पुप्फेहि
 सञ्चत्तोदको, सचे पुप्फरसो न पञ्जायति, पटिग्गहणकिच्च नत्थि । परितं
 उदकं होति, रसो पञ्जायति, पटिग्गहेतब्बं । पव्वतकन्दरादीसु
 १५ काळवण्णपण्णसञ्चत्तउदके^८ पि एसेव नयो ।

पानीयघटे सरेणुकानि वा सवण्टखीरानि वा पुष्फानि पक्खित्तानि
 R. ८५४ होन्ति, पटिग्गहेतब्बं । पुष्फानि वा पटिग्गहेत्वा पक्खपितब्बानि । पाटलि-
 चम्पक-मल्लिका^९ पक्खित्ता होन्ति, वासमत्तं तिठ्ठति तं अब्बोहारिकं,
 दुत्तियदिवसे पि आमिसेन सद्धि वट्ठति । भिक्खुना ठपितपुष्फवासितक-
 २० पानीयतो सामणेरो पानीयं गहेत्वा पीतावसेस तत्थेव आकिरति,
 B. १२० पटिग्गहेतब्बं । पदुमसरादीसु उदकं सन्यरित्वा^{१०} ठितं पुप्फरेणुं घटेन विक्ख-
 म्मेत्वा उदकं गहेतुं वट्ठति । कप्पियं कारेत्वा^{११} पटिग्गहेत्वा ठपितं दन्तवट्ठ
 होति, सचे तस्स रसं पिचितुकामो, मूलपटिग्गहणमेव वट्ठति । अप्पटि-
 ग्गहेत्वा ठपितं पटिग्गहेतब्बं । अजानन्तस्स रसे पविट्ठे पि आपत्तियेव ।
 २५ अचित्तकं हि इदं सिक्खापदं ।

१. कक्खारेत्वा-स्या० । २. खेत-सी० । ३-३. उच्चुरसो-स्या० । ४-४. वा
 रसो-रो० । ५. न आमिसेन-रो० । ६. काल-सी० । ७. पाटलिकमल्लिका-स्या० ।
 ८. पत्थरिवा-सी०, स्या० । ९. कारापेवा-म० ।

महाभूतेषु किं वट्टति, किं न वट्टती ति ? खीरं ताव वट्टति, कप्पियमंसखीरं वा अकप्पियमंसखीरं वा होतु, पिवन्तस्स अनापत्ति । अस्सु खेळो^१ सिद्धाणिका मुत्तं करीसं सेम्हं दन्तमलं अक्खिगूथको कण्णगूथको सरीरे उट्ठितलोणं ति इदं सब्बं वट्टति । यं पनेत्थ ठानतो चवित्वा पत्ते वा हत्थे वा पतति, तं पटिग्गहेतब्बं । अङ्गलगं पटिग्गहितकमेव । उण्हं^२ 5 पायासं^३ भुञ्जन्तस्स सेदो अङ्गुलिअनुसारेण एकावद्धो व हुत्वा पायासे सन्तिट्ठति, पिण्डाय वा चरन्तस्स हत्थतो पत्तस्स मुखवट्ठि^४ ततो^५ पत्ततलं ओरोहति, एत्थ पटिग्गहणकिच्चं नत्थि । भाममहाभूतेषु^६ इदं नाम न वट्टती ति नत्थि, दुज्झापितं^७ पन न वट्टति । सुज्झापितं^८ मनुस्सट्ठि^९ पि चुण्णं कत्वा लेहे उपनेतुं वट्टति । 10

चत्तारि महाविकटानि असति कप्पियकारके सामं पि गहेत्वा परिभुञ्जितुं वट्टति । एत्थ च दुब्बचो पि असमत्थो पि कप्पियकारको असन्तपक्खेयेव तिट्ठति । छारिकाय असति खुक्खदारं ज्ञापेत्वा छारिका गहेतब्बा । सुक्खदारुम्हि असति अल्लदारं रुक्खतो छिन्दित्वा पि कातुं वट्टति । इदं पन चतुब्बिधं पि महाविकटं कालोदिसं नाम सप्पदट्ठक्खणे- 15 येव वट्टति । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

एल्लकलोमसमुद्धानं — कायतो च कायचित्ततो च समुद्धाति, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवब्बं, कायकम्मं^{१०}, तिचित्तं, ति-वेदनं ति ।

R. 855

समत्तो वर्णनाक्रमेण भोजनवग्गो चतुत्थो ।

५. अचेलकवग्गो

४१. एकचत्तारीसतिमपाचित्तियं

१. अचेलकसिक्खापदवर्णना

२६६-७२. अचेलकवग्गस्स पठमसिक्खापदे-परिवेसनं (१२८.१) ति 20 B. 121 परिवेसनद्धानं । परिव्व्राजकसमापन्नो ति पव्वब्बं^१ समापन्नो^२ । देति आपत्ति

१. तेसो-सी० ।

२-२. उण्हपायासं-म० ।

३-३. वट्ठितो वा-म० ।

४. भामकमहा०-स्या० । ५. चित्तं-रो० । ६. मनुस्सट्ठि-सी०, स्या०, रो० । ७. वक्की-

कम्मं-सी०, रो० । ८. पव्वजातपा०-रो० ।

अ० पा० : ६२

पाचित्तियस्सा (१२६.६) ति समतित्तिकं यागुपत्तं^१ एकपयोगेन देति, एकं पाचित्तियं । अवच्छिन्दित्वा^२ अवच्छिन्दित्वा^३ देति, पयोगे पयोगे पाचित्तियं । एसेव नयो पूवभत्तादीसु । तित्थिये अत्तित्थियसञ्जी ति माता वा पिता वा तित्थियेसु पव्वजति, तेसं मातापितुसञ्जाय देन्तस्सा पि पाचित्तिय-
 ५ भेव होति । दापेती ति अनुपसम्पन्नेन दापेति ।

२७३. उपनिक्खपित्वा देती ति तथारूपे भाजने ठपेत्वा तं भाजने तेसं सन्तिके भूमियं निक्खपित्वा देति, तेसं वा भाजने^४ निक्खपापेत्वा तत्थ देति, पत्तं आधारके वा भूमियं वा ठपेत्वा पि “इतो वा^५ गण्हया” ति वत्तुं वट्ठति । सचे तित्थियो वदति “मय्हं नाम इदं सन्तकं, इध नं आकि-
 १० रथा” ति आकिरितव्वं । तस्स सन्तकत्ता सहत्था दानं नाम न होति । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

एक्कलोमसमुद्धानं—किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्ति-
 वज्जं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

४२. वाचत्तारीसत्तिमपाचित्तियं

२. उच्योजनसिक्खापदवण्णना

२७४-७५. दुतियसिक्खापदे — पट्टिकमने पी ति आसनसालायं
 १५ पि । भत्तविस्मग्गं ति भत्तकिच्चं । न सम्भावेसी ति न पापुणि ।

२७६. अनाचारं ति वुत्तावसेसं^१ कायवचीद्वारवीतिकम्मं । दस्सन् पचारं वा सवनूपचारं^२ वा धिज्जहन्तस्सा ति तत्थ यदि ठितो वा निसिन्नो वा उच्योजेति; यो उच्योजितो, सो विजहति, तस्स च आपत्ति नाम नत्थि । तस्मि पन विजहन्ते पि अत्यतो इतरेन विजहितमेव होति । तस्मा यो
 B. 122 20 उच्योजेति, तस्सेवायं आपत्ति । तत्थ सचे उपचारव्वमन्तरे एको पादो होति, दुष्फटं । सीमातिक्रमे पाचित्तियं । एत्थ च दस्सनूपचारस्स अज्झोकोत्ते^३ द्वादसहत्थप्पमाणं, तथा सवनूपचारस्स । सचे पन अन्तरा कुट्टद्वारपाकार-
 दयो^४ होन्ति, तेहि^५ अन्तरितभावो दस्सनूपचारातिक्रमो, तस्स वसेन

१. भत्तं-स्या० । २-२. विच्छिन्नाविच्छिन्ना-सो०, रो० । ३. भाजने-रो० ।

४. उत्ता-रो० । ५. सवनूप-सो० । एवमुपरि पि । ६. अज्झोकोत्ते-म० । ७. कुट्ट-
 म०, कुट्टि-रो० । ८. तेहि तेहि-रो० । ९. म० पोत्थके नत्थि ।

आपत्ति वेदितव्या । न अञ्जो कोचि पच्चयो होती (१३१.१) ति ठपेत्वा
वुत्तप्पकारमनाचारं^१ अञ्जं किञ्चि कारणं न होति ।

२७७-७८. कलिसासनं आरोपेती ति "कलो" ति कोधो; तस्स
सासनं आरोपेति; कोधस्स आणं आरोपेति; कोधवसेन ठाननिसब्बादीसु
दोसं दस्सेत्वा "पस्सथ भो इमस्स ठानं, निसब्बं आलोकितं विलोकितं^५
खाणुको^३ विय तिट्ठति, सुनखो विय निसीदति, मक्कटो विय इतो चित्तो च
विलोकेती" ति एवं अमनापवचनं वदति "अप्पेव नाम इमिना पि उब्बाब्बो
पक्कमेय्या" ति । सेसं उत्तानमेव ।

तिसमुद्धानं - कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च
समुद्धाति, किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्मं,^{१०}
वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, ति वेदनं ति ।

४३. तेचत्तारीसतिमपाचित्तियं

३. सभोजनसिक्खापदवर्णना

२७९. ततियसिक्खापदे - सयनिघरे^३ ति सयनियघरे^६ । यतो
अग्नस्स भिक्खा दिन्ना ति यस्सा भिक्खा दिन्ना, यं आपत्तेन लद्धब्बं तं वो^१
लद्धं; गच्छथा ति अधिप्पायो । परियुट्ठितो ति रागपरियुट्ठितो; मेथुनाधि-
प्पायो ति अत्यो ।

15

२८०-८३. सभोजने^६ ति^१ सह उभोहि जनेही ति सभोजनं;
तस्मि सभोजने । अथ वा सभोजने ति सभोगे । रागपरियुट्ठितस्स^{१०} पुरि-
सस्स हि^१ इत्थी भोगो^३ इत्थिया च पुरिसो । तेनेवस्स पदभाजने - "इत्थी
चेव होति पुरिसो चा" ति आदि वुत्तं । महल्लके घरे ति महल्लके सयनि-
घरे । पिट्ठसङ्घाटस्स^{१०} हत्थपासं विजहित्वा ति तस्स सयनिघरे^{११} गब्भस्स^{१२}
यो पिट्ठसङ्घाटो, तस्स हत्थपासं विजहित्वा; अन्तोसयनस्स आसन्ने ठाने
निसीदती ति अत्यो । ईदिसं च सयनिघरं महाचतुस्सालादीसु होति ।

B.

१. वुत्त०-रो० । २. खाणु-सो०, स्या०, रो० । ३. सयनी०-सो०, स्या०, रो० ।
एवमुपरि पि । ४. सयनीय०-सो०, रो०; सयन०-स्या० । ५. रो० पोत्यके नत्थि । ६-९. य०
पोत्यके नत्थि । ७. ंहि-म० । ८. य० पोत्यके नत्थि । ९. भोगा-स्या० । १०. पिट्ठि०-
स्या०; ंसङ्घाटस्स-रो० । ११-१२. सयनीघरगब्भस्स-रो० ।

पिड्विंसं अतिक्रमित्वा (१३२.२३) ति इमिना मज्झातिक्कमं दस्सेति ।
तस्मा यथा वा^१ तथा वा कतस्स खुद्दकस्स सयनिघरस्स मज्झातिक्कमे
आपत्ति वेदितव्वा । सेसमेत्य उत्तानमेव ।

पठमपाराजिकसमुद्धानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं,
५ लोकवब्बं, कायकम्मं, अकुसलचित्तं, द्विवेदनं ति ।

४४-४५. चतुचत्तारीसतिमादिपाचित्तियानि

४-५. रहोपटिच्छन्न-रहोनि सज्जसिक्खापदवण्णना

२८४-६३. चतुत्थपञ्चमसिक्खापदेसु यं वत्तब्बं सिया, तं सब्बं

R. 057

अनियतद्वये वुत्तनयमेव । यथा च सभोजनसिक्खापदं, एवमेतानि पि पठम-
पाराजिकसमुद्धानानेवा ति ।

४६. छचत्तारीसतिमपाचित्तियं

६. चारित्तसिक्खापदवण्णना

२६४. छट्ठसिक्खापदे - देथावुसो भत्तं ति एत्थ तं किर भत्तं
१० अभिहटं अहोसि, तस्मा एवमाहंसु । अनभिहटे पन एवं वत्थुं न लब्भति,
पयुत्तवाचा होति ।

२६५-६७. तेन हि भिक्खवे पटिग्गहेत्वा निक्खिपथा ति इदं पन
भगवा कुलस्स सद्धानुरक्खणत्थाय आह । यदि^२ “भाजेत्वा खादथा” ति
वदेय्य, मनुस्सानं पसादञ्जयत्तं सिया । उस्सारिचित्था^३ ति पटिहरियित्थं;
१५ घरयेव नं गहेत्वा अगमंसू ति वुत्त होति ।

२६८-३०१. सन्तं भिक्खुं ति एत्थ कित्तावता सन्तो होति,
कित्तावता असन्तो^४? अन्तोविहारे यत्थ ठितस्स कुलानि पयिरुपासनचित्तं
उप्पन्नं, ततो पट्ठाय यं पस्से वा अभिमुखे वा पस्सति, यस्स सक्का होति
पकतिवचनेन आरोचेतुं, अयं सन्तो नाम । इतो चित्तो च परियेसित्वा
२० आरोचनकिच्चं पन^५ नत्थि । यो हि एवं परियेसितव्वो, सो असन्तोयेव ।

१. सो०, रो० पोत्थवेसु नत्थि । २. यदि हि भगवा-स्या० । ३. उस्सादि-सो०,
रो०; उस्सा-स्या० । ४. हरो-सो०, स्या०, रो० । ५. ति-म० । ६. नाम-म० ।

अपि च अन्तोउपचारसीमाय भिक्खुं दिस्वा आपुच्छिस्सामी ति गत्वा^१
तत्थ यं पस्सति, सो आपुच्छित्तब्बो । नो चे पस्सति, असन्तं भिक्खुं
अनापुच्छा पविट्ठो नाम होति ।

B. 124

३०२. अन्तरारामं (१४०.१३) ति अन्तोगामे विहारो होति, तं
गच्छति । भत्तिघरं ति निमन्तितघरं वा सलाकभत्तादिदायकानं वा घरं । ५
आपदासू ति जीवितन्नह्यचरियन्तरायेसु सति गन्तुं वट्टति । सेसमेत्य
उत्तानमेव ।

कठिनसमुद्धानं — कायवाचतो कायवाचाचित्ततो च समुद्घाति,
किरियाकिरयं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं,
वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति । 10

४७. सत्तचत्तारीसत्तिमपाचित्तिर्यं

७. महानामसिक्खापदवण्णना

३०३-५. सत्तमसिक्खापदे — महानामो नाम भगवतो चूळपितुपुत्तो^२
गासमत्तेन महल्लकतरो द्वीसु फलेसु पतिट्ठितो अरियसावको । भेसज्जं
ऽस्सन्नं होती ति वजतो आहरित्वा ठपितसप्पि^३ बहु^४ होति ।

३०६-९. सादित्वा ति तस्मिं समये रोगो नत्थी ति न
टिक्खित्तत्वा; रोगे सति विज्जापेस्सामी ति अधिवासेत्त्वा । एत्तकेहि^५ 15
भेसज्जेहि पवारमी ति नामवसेन सप्पितेलादीसु द्वीहि वा तीहि वा
उमाणवसेन पत्थेन नाळिया आळ्हेकेना ति वा । अज्जं भेसज्जं विज्जापेती
ति सप्पिना पवारितो तेलं विज्जापेति, आळ्हेकेन पवारितो दोणं । न
भेसज्जेन करणीयेना^६ ति मिस्सकभत्तेन पि चे यापेतुं सक्कोति, न
भेसज्जकरणीयं नाम होति । 20

R. 858

३१०. पवारितानं ति ये अत्तनो पुग्गलिकाय पवारणाय पवारित्ता;
तेसं पवारितानुरूपेन विज्जत्तिया अनापत्ति । सङ्खवसेन पवारितेसु पन
पमाणं सल्लक्खेतत्त्वमेवा ति । सेसं उत्तानमेव ।

१. रो० बोध्यके नत्थि । २. चूल०-सी० । ३. ठपितं सप्पि-सी०, रो० । ४. बहु-
रो० । ५. एत्थ०-म० । ६. करणीये-सी०, त्या०, रो० ।

छसमुद्गानं - किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पणत्तिवज्जं,
कायकम्मं, वचोक्कम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

४८. अट्टचत्तारीसतिमपाचित्तियं

८. उच्युत्तसेनासिक्खापदवण्णना

३११-१३. अट्टमे - अण्डुय्यातो (१४४.६) ति अभिउय्यातो;
परसेनं अभिमुखो गमिस्सामी ति नगरतो निगतो ति अत्थो । उच्युत्तं
५ ति कतउय्योगे^१; गामतो निक्खन्तं ति अत्थो ।

३१४. द्वादसपुरिसो हत्थी ति चत्तारो आरोहका एकेकपादरक्खका^२
द्वे द्वे ति एवं द्वादसपुरिसो होति । तिपुरिसो अस्सो ति एको
आरोहको द्वे पादरक्खका ति एवं तिपुरिसो होति । चतुपुरिसो रथो ति
एको सारथि एको योधो द्वे आणिरक्खका ति एवं चतुपुरिसो होति ।
१० चत्तारो पुरिसा सरहत्था ति आवुधहत्था^३ चत्तारो पुरिसा ति अयं
पच्छिमकोटिया चतुरङ्गसमन्नागता सेना नाम । ईदिसं सेनं दस्सनाय
गच्छतो पदे पदे दुक्कटं । दस्सनूपचारं विजहित्वा ति केनचि अन्तरिता वा
निन्नं ओक्ख्हा^४ वा न दिस्सति; इध ठत्वा न सक्का दट्ठुं ति अञ्जं ठानं
गत्वा पस्सतो पयोगे पयोगे पाचित्तियं ति अत्थो ।

१५ ३१५. एकमेकं ति हत्थिआदीसु चतूसु अङ्गेषु एकमेकं; अन्तमसो
एकपुरिसाक्खहकहत्थि पि एकं पि सरहत्थं^५ पुरिसं । अनुच्युत्ता नाम राजा
उय्यानं वा नदि वा गच्छति; एवं अनुच्युत्ता होति ।

३१६. आपदासू ति जीवितव्रहाचरियन्तरायेसु सति एत्थ गतो
मुत्थिस्सामी ति गच्छतो अनापत्ति । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

२० ३१७. एल्लकलोमसमुद्गानं - किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, लोक-
वज्जं, कायकम्मं, अकुसलचित्तं, तिवेदनं ति ।

१. उच्युत्त-त्था० । २. एक्खणना-सी०, रो० । ३. आवुध-सी०, रो० ।
४. ओक्ख्हा-सी०, रो० । ५. पदहत्थं-रो० ।

४९. ऊनपञ्चासमपाचित्तियं

९. सेनावाससिक्खापदवर्णना

३१७-२०. नवमे - अत्यङ्गते सुरिये सेनाय वसती (१४७.५) ति तिष्ठतु वा निसीदतु वा सयतु वा सचे पि आकासे इन्द्रिया कञ्चि इरियापथं कप्पेति, पाचित्तियमेव ।

३२१. सेना^१ वा पटिसेनाय^२ रुद्धा होती ति यथा सञ्चारो छिन्नति; एवं रुद्धा होति । पल्लिबुद्धो^३ ति वेरिक्केन वा इस्सरेन वा रुद्धो ।^५ सेसं^५ उत्तानमेव ।

एल्लकलोमसमुद्धानं - किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्ति-वज्जं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

५०. पञ्चासमपाचित्तियं

१०. उद्योधिकसिक्खापदवर्णना

३२२-२५. दसमे - उगगन्त्वा^३ उगगन्त्वा एत्थं युज्जन्ती ति उद्योधिकं; सम्पहारद्वानस्सेतं अधिवचनं । बलस्स अगं जानन्ति एत्था^{१०} ति बलगं; बलगणनद्वानं ति अत्थो । सेनाय वियूहं सेनान्यूहं; सेनानिवेसस्सेतं अधिवचनं । तयो हत्थी पच्छिमं हत्थानीकं ति यो पुब्बे वुत्तो द्वादसपुरिसो हत्थी ति तेन हत्थिना तयो हत्थी । सेसेसु पि एसेव नयो । सेसं उद्युत्तसेनासिक्खापदे वुत्तनयेनेव वेदितव्वं सद्धि समुद्धानादीही ति ।

समत्तो वर्णनाक्रमेण अचेलकवग्गो पञ्चमो ।

६. सुरापानवग्गो

५१. एकपञ्चासमपाचित्तियं

१. सुरापानसिक्खापदवर्णना

३२६-२७. सुरापानवग्गस्स पठमसिक्खापदे - भद्वतिका ति एको^{१५} गामो, सो भद्विकाय वतिया समन्नागतत्ता एतं नाम लभि । पथाविनो ति

१-१. सेनाय वा पटिसेना-सो, सो० । २ पल्लि-सो, सो० । ३. त्या० पोत्थके

अद्विका । तेजसा तेजं (१५०.४) ति अत्तनो तेजसा आनुभावेन नागस्स तेजं । कापोतिका ति कपोतपादसमवण्णरत्तोभासा^१ । पसन्ना ति सुरामण्ड-
स्सेतं अधिवचनं । अननुच्छवियं भिक्खवे सागतस्सा ति पञ्चाभिञ्जस्स
सतो मज्जपानं नाम न अनुच्छवियं ति वुत्तं होति ।

- ५ ३२८. पुष्पासवो नाम मधुकपुष्पादीनं रसेन कतो । फलासवो नाम
मुद्दिकफलादीनि मद्दित्वा तेसं रसेन कतो । मध्वासवो नाम मुद्दिकानं^२
जातिरसेन कतो; मक्खिकमधुना पि कयिरती^३ ति वदन्ति । गुढासवो
नाम उच्छुरसादीहि करीयति^४ । सुरा नाम पिट्टकिण्णपक्खित्ता; नाळि-
केरादीनं पि रसेन कत्ता सुरात्वेव सङ्ख्यं गच्छति, तस्सायेव किण्णपक्खित्ताय
१० मण्डे गहिते मेरयोत्वेव सङ्ख्यं गच्छती ति वदन्ति । अन्तमसो कुसग्गेन
पि पिवती ति एतं सुरं वा मेरयं वा वीजतो पट्ठाय कुसग्गेन पिवतो पि
पाचित्तियं ति अत्थो । एकेन पन पयोगेन वहुं पि पिवन्तस्स एका^५
आपत्ति । विच्छिन्दित्वा विच्छिन्दित्वा पिवतो पयोगगणनाय आपत्तियो ।

३२९. अमज्जं च होति मज्जवण्णं मज्जगन्धं मज्जरसं ति
१५ लोणसोवीरकं^६ वा सुत्तं^७ वा होति । सूपसम्पाके ति वासगाहापनत्थं ईसकं
मज्जं पक्खित्वा सूपं पचन्ति, तस्मि अनापत्ति । मंससम्पाके पि एसेव
नयो । तेलं पन वातभेसज्जत्थं पि^८ मज्जेन सद्दि पचन्ति, तस्मि पि
अनतिक्खित्तमज्जेयेव अनापत्ति, यं पन अतिक्खित्तमज्जं होति, एत्थ
मज्जस्स वण्णगन्धरसा पञ्जायन्ति, तस्मि आपत्तियेव । अमज्जं अरिट्ठं
२० ति यो अरिट्ठो मज्जं न होति, तस्मि अनापत्ति । आमलकादीनयेव किर
रसेन अरिट्ठं करोन्ति, सो मज्जवण्णगन्धरसोयेव होति, न च मज्जं;
तं सन्धायेतं वुत्तं । यो पन सम्भारपक्खित्तो, सो मज्जं होति, वीजतो
पट्ठाय न वट्टति । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

- एळ्कलोमसमुट्ठानं — किरिया^९, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, लोक-
२५ वज्जं, कायकम्मं अकुसलचित्तं, ति वेदनं ति । वत्थुअजाननताय चेत्य
अचित्तकता वेदितव्वा, अकुसलेनेव पातव्वताय लोकवज्जता ति ।

१. कपोतानं पाद०—स्या० । २. मुद्दिकादीनं—स्या० । ३. करियति—म०; कपोयति—
स्या० । ४. करियति—म० । ५. एका व—सी० । ६. सोविरक—स्या० । ७. सुरसं—स्या० ।
८. म० पोषके मरिच । ९. किरियं—म० । एवमुपरि पि ।

५२. द्वापञ्जासमपाचित्तियं

२. अङ्गुलिपतोदकसिक्खापदवण्णना

३३०-३४. दुतिये^१-अङ्गुलिपतोदकेना^२ (१५२.३) ति अङ्गुलीहि उपकच्छादिघट्टनं^३ वुच्चति । उत्तसन्तो ति अतिहासेन किलमन्तो^४ । अनस्सा-सको ति उपच्छिन्नअस्सासपस्साससञ्चारो हुत्वा । अनुपसम्पन्नं कायेन कायं ति एत्थ भिक्खुनी पि अनुपसम्पन्नद्वाने ठिता, तं पि खिड्ढाधिप्पायेन^५ फुसन्तस्स दुक्कटं । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

B. 128

5

पठमपाराजिकसमुद्धानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोक-वज्जं, कायकम्मं, अकुसलचित्तं, द्विवेदनं ति ।

५३. तेपञ्जासमपाचित्तियं

३. हसधम्मसिक्खापदवण्णना

३३५. ततिये - अप्पकत्तञ्जनो^६ ति यं भगवता पकतं यं^७ पञ्चत्तं, तं न जानन्ती ति अत्थो ।

३३६-३६. उदके हसधम्मे^८ ति उदककीळिका वुच्चति । उपरि- गोप्फके ति गोप्फकानं उपरिभागप्पमाणे । हसाधिप्पायो ति कीळाधि-प्पायो । निमृज्जति वा ति आदीसु निमुज्जनत्थाय ओरोहन्तस्स पदवारे पदवारे दुक्कटं । निमुज्जनुम्मुज्जनेसु पयोगे पयोगे पाचित्तियं । निमुज्जित्वा अन्तोउदकेयेव गच्छन्तस्स हत्थवारपदवारेसु सव्वत्थ पाचित्तियं । प्लवती^९ ति तरति । हत्थेहि तरन्तस्स हत्थवारे हत्थवारे पाचित्तियं । पादेसु पि एसेव नयो । येन येन अङ्गेन तरति, तस्स तस्स पयोगे पयोगे पाचित्तियं । तीरतो वा रुक्खतो वा उदके पतति, पाचित्तियमेव । नावाय कीळती ति फियारित्तादीहि^{१०} नावं पाजेन्तो वा तीरे उस्सादेन्तो^{११} वा नावाय कीळति, दुक्कटं ।

R. 861

15

१. दुतियसिक्खापदे-स्या० । एवमुपरि पि सव्वत्थ । २. पतोदके-सी०, स्या०; पतोदको-रो० । ३. कच्छकादिघट्टनं-म० । ४. कीळन्तो-रो० । ५. खिड्ढा-म० । ६. कत्तञ्जनो-सी० । ७. स्या० पोटके नटिय । ८. हस्स-सी०, स्या०; हस्सवम्मो-रो० । एवमुपरि पि । ९. प्लवती-रो० । १०. पिया-सी०, रो० । ११. उस्सा-देन्तो-म० ।

हत्थेन वा (१५४.७)ति आदीसु पि पयोगे पयोगे दुक्कटं । केचि हत्थेन उदके खित्ताय कथलाय पतनुप्पतनवारेसु दुक्कटं वदन्ति, तं न गहेतब्बं । तत्थ हि एकपयोगत्ता एकमेव दुक्कटं, अपि च उपरिगोप्फके वुत्तानि उम्मुज्जनादीनि ठपेत्वा अञ्जेन येन केनचि आकारेन उदकं ओतरित्वा वा अनोत्तरित्वा वा यत्थ कत्थचि ढितं उदकं अन्तमसो विन्दुं गहेत्वा खिपनकीळाय पि कीळन्तस्स दुक्कटमेव, अत्थजोतकं पन अक्खरं लिखितुं वट्टति, अयमेत्थ विनिच्छयो । सेसमेत्थ^१ उत्तानमेव । .

पठमपाराजिकसमुद्धानं — किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सच्चित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्मं, अकुसलचित्तं, तिवेदनं ति ।

५४. चतुपञ्जासमपाचित्तियं

४. अनादरियसिक्खापदवण्णना

10 ३४०-४३. चतुत्थे — कथायं नस्सेय्या ति कथं अयं घम्मो तन्ति पवेणी^२ नस्सेय्य । तं वा न सिक्खितुकामो ति येन पञ्जत्तेन वुच्चति, तं पञ्जत्तं न सिक्खितुकामो । अप्पञ्जत्तेना ति सुत्ते वा अभिघम्मे वा आगतेन ।

३४४. एवं अम्हाकं आचरियानं उग्गहो ति एत्थ गारय्हो^३ आचरि-
15 युग्गहो^३ न गहेतब्बो; पवेणिया आगतो आचरियुग्गहो व गहेतब्बो । कुलन्दियं पन “लोकवब्बे आचरियुग्गहो न वट्टति, पण्णत्तिवब्बे पन वट्टती” ति वुत्तं । महापच्चरियं “सुत्तं सुत्तानुलोमं च उग्गहितकानंयेव आचरियानं उग्गहो पमाणं, अजानन्तानं कथा अप्पमाणं ति वुत्तं । तं सब्बं पवेणिया आगते^४ समोधानं^५ गच्छति । सेसं उत्तानमेवा^६ ति” ।

R. 862 20

तिसमुद्धानं — कायचित्ततो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च समुद्धाति, किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सच्चित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्मं, वचोक्कम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

१. सेसं-सी०, रो० । २. पवेणि-रो० । ३-३. गारय्होआच०-सी०, रो० । ४-४. आगते-समो०-म० । ५-५. मेव-सी०, स्या०, रो० ।

५५. पञ्चपञ्जासमपाचित्तियं

५. भिसापनसिक्खापदवण्णना

३४५-४६. पञ्चमे-रूपपहारादयो मनुस्सविग्गहे वुत्तनयेनेव वेदि-
तव्वा । सेसं उत्तानमेव । समुद्धानादीनि अनादरियसदिसानेवा ति ।

५६. छपञ्जासमपाचित्तियं

६. जोतिसिक्खापदवण्णना

B. 130

३५०-५१. छट्ठे - भग्गा (१५७.८) ति जनपदस्स नामं ।
सुंसुमारगिरं^१ ति नगरस्स । भेसकळावनं^२ ति तन्निस्सितवनस्स । तं पन
मिगानं फासुविहारत्थाय दिन्नत्ता मिगदायो ति वुच्चति । समादहित्वा ति^३
जालेत्वा । परिपातेसी ति अनुबन्धि ।

३५२-५३. पदीपे पी^४ ति पदीपुज्जलने पि । जोतिके पी ति पत्त-
यचनसेदकम्मादोसु जोतिकरणे । तथारूपप्पच्चया^५ ति पदीपादिपच्चया^६ ।

३५४-५५. सयं^७ समादहतो ति एत्थ जोतिं समादहितुकामताय
अरणिषण्ठपनतो पट्टाय याव जाला न उट्ठहति, ताव सब्बप्पयोगेसु^८
दुक्कटं । पटिलातं उक्खिपती ति ड्य्हमानं^९ अलातं पतितं^{१०} उक्खिपति, पुन
यथाठाने ठपेती ति अत्थो । एवं अविज्झातं उक्खिपित्वा पक्खिपन्तस्सेव
दुक्कटं, विज्झातं पुन^{११} जालापेन्तस्स पाचित्तियमेव ।

३५६. तथारूपप्पच्चया ति ठपेत्वा पदीपादीनि अञ्जेन पि तथा-
रूपेन पचयेन समादहन्तस्स अनापत्ति । आपदासू ति दुट्ठवाळमिगअमनुस्सेहिं^{१२}
उपद्वो होति, तत्थ समादहन्तस्सा पि अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव^{१३} ।

छसमुद्धानं - किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, प्रणत्तिवज्जं,
क्रायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१. सुंसु०-म० । २. कलावनं-सो०, स्या० । ३. रूपपचया-स्या०, म० ।
४. अयं पाठो सो०, स्या०, २० पोटथकेसु "सयं समादहतो" ति परे दिस्ताति । ५. पदी-
पानं पचया-सो० । ६. ड्य्हम०-म० । ७. पतति तं-स्या० । ८. पन-स्या० । ९. उपद्व-
ओरुद्ववाळमिग०-स्या० । १०. मेवा ति-म० ।

५७. सत्तपञ्जासमपाचित्तियं

७. नहानसिक्खापदवण्णना

३५७-६५. सत्तमे - चुण्णेन वा मत्तिकाय वा (१६२.१४) ति एत्थ चुण्णमत्तिकानं अभिसङ्खरणकालतो पट्ठाय सब्वपयोगेसु दुक्कटं ।

R. 863

३६६. पारं गच्छन्तो नहायती^१ ति एत्थ सुक्खाय नदिया वालिकं^२ उक्किरित्वां कतआवाटकेसु^३ पि नहायितुं वट्टति । आपदासू ति भमरादीहि^४ अनुवद्धस्स उदके निमुब्भितुं वट्टती ति । सेसमेत्थ उत्तानमेव । एल्लकलोम-^५ समुट्ठानं - किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवब्बं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

५८. अट्टपञ्जासमपाचित्तियं

८. दुव्वण्णकरणसिक्खापदवण्णना

B. 131

३६७-७०. अट्टमे - नवं पन भिक्खुना चीवरलाभेना ति एत्थ अलभी ति लभो; लभोयेव लाभो । किं अलभि ? चीवरं । कीदिसं ? नवं ।
 10 इति “नवं^१ चीवरं लाभेना^२” ति वत्तब्बे अनुनासिकलोपं कत्वा^३ “नवं^४ चीवरलाभेना^५” ति वृत्तं; पटिलद्धनवचीवरेना ति अत्थो । मज्जे ठितपद-
 द्वये पना ति निपातो । भिक्खुना येन लद्धं तस्स निदस्सन् । पदभाजने पन
 व्यञ्जनं^६ अनादियित्वा यं लद्धं तं दस्सेतुं “चीवरं नाम छन्नं चीवरानं” ति
 आदि वुत्तं । चीवरं ति एत्थ यं निवासेतुं वा पारुषितुं वा सक्का होति,
 15 तदेव वेदितव्वं । तेनेव “विकप्पनुपगपच्छिमं” ति न वुत्तं । कंसनीलं ति
 चम्मकारनीलं । महापच्चरियं पन “अयोमलं^७ लोहमलं एतं कंसनीलं नामा^८”
 ति वुत्तं । पलासनीलं ति यो कोचि नीलवण्णो पण्णरसो । दुव्वण्णकरणं
 आदातव्वं ति एतं कप्पविन्दुं सन्धाय वुत्तं; न नीलादीहि सकलचीवरस्स
 दुव्वण्णकरणं । तं च पन कप्पं आदियन्तेन चीवरं रजित्वा^९ चतुसु वा
 20 कोणेषु तीसु वा द्वीसु वा एकास्मि वा कोणे मोरस्स अक्खिमण्डलमत्तं वा

१. न्हायती-म० । एवमुपरि पि । २. यातुपं-स्या० । ३. वाटेसु-स्या० ।
 ४-५. नवचीवरलाभेना-म०, स्या० । ५. अवत्वा-स्या०, म० । ६-६. नवंचीवरलाभेना-
 स्या०, म० । ७. पद-रौ० । ८. नूपमं पच्छिमं-स्या०; नूप-रौ०, रौ० । ९. वयमत्तं-
 स्या० । १०. रजित्वा-सी० ।

मद्गुणपिट्ठिमत्तं^१ वा आदातब्बं । महापच्चरियं “पत्ते^२ वा गण्ठियं वा न वट्ठती” ति वुत्तं । महाअट्ठकथायं पन “वट्ठति येवा” ति वुत्तं । पालिकप्प-
कण्णिककप्पादयो पन सब्बत्थ पटिसिद्धा, तस्मा ठपेत्वा एकं वट्ठबिन्दुं
अञ्जेन केनचि पि विकारेन कप्पो न कातब्बो ।

३७१. अग्गळे^३ (१६४.२१) ति आदीसु एतानि अग्गळादीनि^५
कप्पकत्तचीवरे पच्छा आरोपेत्वा कप्पकरणकिच्चं नत्थि । सेसं उत्तानमेव ।
एळ्ळलोमसमुट्ठानं — किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्ति-
वज्जं; कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

५९. ऊनसट्टिमपाचित्तियं

९. विकप्पनसिक्खापदवण्णना

३७२-७६. नवमे — तस्स वा अदिन्नं ति तस्स चीवरसामिकस्स
“परिभुज्जं^४ वा विस्सज्जेहि वा यथापच्चयं वा करोही” ति एवं वत्वा^{१०}
अदिन्नं । तस्स वा अविस्ससन्तो^५ ति येन विनयकम्मं कत्तं, तस्स अविस्सा-
सेन वा । तेन पन दिन्नं^६ वा तस्स विस्सासेन वा परिभुज्जन्तस्स अनापत्ति ।
सेसमेत्थ तिसक्कवण्णनायं^७ वुत्तनयत्ता उत्तानमेवा ति । कठिनसमुट्ठानं —
कायवाचतो कायवाचाचित्ततो च समुट्ठाति, किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं,
अचित्तक, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।^{१५}

R. 864

B. 132

६०. सट्टिमपाचित्तियं

१०. चीवरापनिधानसिक्खापदवण्णना

३७७-८०. दसमे — अपनिधेन्ती ति अपनेत्वा निधेन्ति । हसां-
पेक्खो^८ ति हसाधिप्पायो । अञ्जं परिक्खारं ति पालिया अनागतं
पत्तत्थविकादि ।

३८१. धम्मि^९ कथं कत्वा^{१०} ति “समणेन नाम अनिहितपरिक्खारेण
भवितुं न वट्ठती” ति एवं धम्मकथं कथेत्वा दस्सामी ति निक्खिपतो^{२०}

१. मद्गुलं— म० । २. पटे—स्या० । ३. अग्गले—सी०, रो० । एवमुपरि पि ।
४. परिभुज्जि—सी०, स्या०, रो० । ५. अविस्सासेन्तो—स्या०; भविस्सासन्तो—रो० । ६. दिन्ने—
स्या०, रो० । ७. तिसक्कण्ड०—स्या० । ८. हस्सा०—सी०, स्या०, रो० । ९-१०. धम्मकथं—
सी०, रो० । १०. कथेत्वा—सी०, रो० ।

अनापत्तिः । सेसमेत्य उत्तानमेव । तिसमुद्धानं — किरिया, सञ्जाविमोक्खं,
सच्चित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, तिवेदनं ति ।
समत्तो घण्णनाकमेन सुरापानवग्गो छट्ठो ।

७०. सम्पाणकवग्गो

६१. एकसट्ठिमपाचित्तियं

१. सच्चिचपाणसिक्खापदवण्णना

३८२-८६. सम्पाणकवग्गस्स^१ पठमसिक्खापदे — इस्सासो ह्येत्थी
(१६८.१२) ति गिहिकाले^२ धनुग्गहाचरियो होति । जीविता घोरोपिता ति
५ जीविता वियोजिता ।

सिक्खापदे पि घोरोपेय्या ति वियोजेय्य । यस्मा पन वोहारमत्त-
मेवेतं; न हेत्य किञ्चि वियोजिते सीसालङ्कारे सीसं विय जीविता घोरोपिते
पाणे पि जीवितं नाम विसुं तिट्ठति, अञ्जदत्थु अन्तरधानमेव णच्छति,
तस्मा तमत्थं दस्सेतुं पदभाजने “जीवितिन्द्रियं उपच्छिन्दती” ति आदि
१० वुत्तं । इमस्मि च सिक्खापदे तिरच्छानगतोयेव “पाणो” ति वेदितव्वो ।
तं खुद्दकं पि महन्तं पि मारेन्तस्स आपत्तिनानाकरणं नत्थि । महन्ते पन
उपक्कममहन्तत्ता^३ अकुसलमहत्तं होति । पाणे पाणसञ्जी ति अन्तमसो
मञ्चपीठं सोवेन्तो मङ्गुणवीजके^४ पि पाणसञ्जी^५ निक्कारणिकताय तं
मिन्दन्तो अपनेति, पाचित्तियं । तस्मा एवरूपेसु ठानेसु कारुञ्जं उपट्ठापेत्ता
१५ अप्पमत्तेन वत्तं कातव्वं । सेसं मनुस्सविग्गहे वुत्तयेनेव वेदितव्वं सट्ठि
समुद्धानादीही ति ।

६२. द्वासट्ठिमपाचित्तियं

२. सम्पाणकसिक्खापदवण्णना

३८७-६१. दुत्तिये — सम्पाणकं ति ये पाणका परिभोगेन मरन्ति,
तेहि पाणकेहि सम्पाणकं, तादिसं हि जानं परिभुज्जतो पयोगे पयोगे
पाचित्तियं । पत्तपूरं पि अविच्छिन्दित्वा एकपयोगेन पिवतो एका आपत्तिः ।

१. सम्पाणवग्गस्स-रो० । २. गिही-सो०, स्या०, रो० । ३. महत्ता-सो०, रो० ।

४. मङ्गुल-म० । ५. पाणक-स्या० ।

तादिसेन उदकेन सामिसं पत्तं आविज्झित्वा^१ धोवतो^२ पि तादिसे^३ उदके^३
उण्हयागुपत्तं निब्बापयतो तित्तं उदकं हत्थेन वा उल्लुङ्घेन वा गहेत्वा
नहायतो पि पयोगे पयोगे पाचित्तियं । उदकसोण्डि वा पोक्खरणि वा
पविसित्वा बहिनिकखमनत्थाय वीचि उट्ठापयतो पि । सोण्डि वा पोक्खरणि
वा सोधेन्तेहि ततो गहितउदकं उदकेयेव आसिञ्चितब्बं । समीपम्हि उदके^५
असति कप्पियउदकस्स अट्ठ वादस वा घटे उदकसण्ठानकप्पदेसे आसिञ्चित्वा
तत्थ आसिञ्चितब्बं । “पवट्ठित्वा उदके पतिस्सती” तित्तं उण्हपासाणे उदकं
नासिञ्चितब्बं । कप्पियउदकेन पन पासाणं निब्बापेत्वा आसिञ्चितुं वट्ठति ।
सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

तिसमुद्धानं — किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं,^{१०}
कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं तित्तं । एत्थ च पटङ्गपाणकानं पत्तनं
जत्वा पि सुद्धचित्तताय दीपजालने^४ विय सप्पाणकभावं जत्वा पि उदक-
सञ्जाय परिभुञ्जितव्वतो पण्णत्तिवज्जता वेदितव्वा तित्तं ।

६३. तेसट्टिमपाचित्तियं

३. उक्कोटनसिक्खापदवण्णना

३६२. ततियसिक्खापदे^१ — उक्कोटेन्ती (१७०.२१) तित्तं तस्स तस्स
भिक्खुनो सन्निकं गत्वा “अकत कम्म” तित्तं आदीनि वदन्ता उच्चालेन्ति;^{१५}
यथापतिद्वितभावेन पतिट्ठातुं न देन्ति ।

३६३-६४. यथाधम्मं तित्तं यो यस्स अधिकरणस्स वूपसमनाय
धम्मो वुत्तो, तेनेव धम्मेना तित्तं अत्थो । निहताधिकरणं^२ तित्तं निहतं
अधिकरणं; सत्थारा वुत्तधम्मेनेव वूपसमितं अधिकरणं तित्तं अत्थो ।

३९५-६६. धम्मकम्मे धम्मकम्मसञ्जी तित्तं येन कम्मेन तं अधि-^{२०} R.
करणं वूपसमितं, तं चे धम्मकम्मं होति, तस्मिं धम्मकम्मे अयं पि धम्म-
कम्मसञ्जी हुत्वा यदि उक्कोटेति, पाचित्तियं आपज्जती तित्तं अत्थो । एतेन
नयेन सेसपदानि पि वेदितव्वानि । अयमेत्थ सङ्खेपो, वित्थारो पन “इमेसं

१. आविज्झित्वा—म०; ०द्धित्वा—रो० । २. धोवणे—रो० । ३. तादिसेन उदके—रो० ।
४. दीपजालने—स्या० । ५. ततिये—खी०, रो० । ६. निहता—स्या० ।

चतुन्नं अधिकरणानं कति उक्कोटना^१” ति आदिना नयेन परिवारे [२६५.
४] वुत्तो । अट्ठकयासु तं सव्वं आहरित्वा तस्सेव अत्थो वण्णितो । मयं
पन तं^२ तत्थेव वण्णयिस्साम । इध आहरित्वा वण्णियमाने हि सुट्ठुतरं
सम्मोहो भवेय्या ति न वण्णयिम्ह । सेसमेत्य उत्तानमेव । तिसमुट्ठानं-
५ किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं,
अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

६४. चतुसट्ठिमपाचित्तियं

४. दुट्ठुल्लसिक्खापदवण्णना

३६७-६६. चतुत्ये-दुट्ठुल्ल नाम आपत्ती (१७३.१२) ति एत्थ चत्तारि
पाराजिकानि अत्युद्धारवसेन दस्सितानि, सञ्जादिसेसापत्ति पन अधिप्पेता,
तं छादेन्तस्स पाचित्तियं । धुरं निक्खित्तमत्ते ति धुरे निक्खित्तमत्ते । सवे
१० पि धुरं निक्खित्तिपित्वा पच्छा आरोचेति, न रक्खति; धुरं निक्खित्तमत्तेयेव
पाचित्तियं ति वुत्तं होति । सवे पन एवं धुरं निक्खित्तिपित्वा पटिच्छादनत्य-
मेव अञ्जस्स आरोचेति, सो पि अञ्जस्सा ति एतेनुपायेन समणसतं पि
समणसहस्सं पि आपत्ति आपज्जतियेव ताव^३, याव कोटि न^४ छिज्जति^५ ।
कदा पन कोटि छिज्जती^६ ति^७ ? महासुम्मत्येरो ताव वदति - “आपत्ति
B. 135 15 आपन्नो एकस्स आरोचेति, सो पटिनिवत्तित्वा तस्सेव आरोचेति; एवं
कोटि छिज्जती” ति । महापदुमत्येरो पनाह - “अयं हि वत्थुपुग्गलोयेव ।
आपत्ति आपन्नो पन^८ एकस्स भिक्खुनो आरोचेति, अयं अञ्जस्स आरोचेति,
सो पटिनिवत्तित्वा येनस्स आरोचित्तं, तस्सेव आरोचेति; एवं ततियेन
पुग्गलेन दुतियस्स आरोचित्ते कोटि छिन्ना होती” ति ।

c . . 20 ४००-१. अदुट्ठुल्ल आपत्ति ति अवसेसे^९ पञ्चापत्तिकखन्वे^{१०} ।
अनुपसम्पन्नस्स दुट्ठुल्लं वा अदुट्ठुल्लं वा अज्झाचारं ति एत्थ अनुपसम्प-
न्नस्स सुक्खविस्सट्ठि^{११} च कायसंसग्गो चा ति अयं दुट्ठुल्लअज्झाचारो नाम ।
सेसमेत्य उत्तानमेवा^{१२} ति^{१३} । धुरनिक्खेपसमुट्ठानं - कायवाचाचित्ततो

१. उक्कोटा-ना० स० परि० । २. नं-स्या० । ३. स्या० पोत्येके नरिय । ४-४. नञ्चि-
ज्जति-सी०, रो० । ५-५. छिज्जति-सी०, रो० । ६. पन पटिच्छादनत्यं-रो० । ७-७. अवेसेस-
पञ्चा०-सी०, रो० । ८. विस्सट्ठि-म० । ९-९. मेव-सी०, रो० ।

समुट्ठाति, अकिरिया^१, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

R. 867

६५. पञ्चसट्ठिमपाचित्तियं

५. ऊनवीसतिवस्ससिक्खापदवण्णना

४०२-३. पञ्चमसिक्खापदे^२ - अङ्गुलियो दुक्खा भविस्सन्ती (१७४.११) ति अक्खरानि लिखन्तस्स अङ्गुलियो दुक्खा भविस्सन्ती ति चिन्तेसुं । उरस्स दुक्खो ति गणनं सिक्खन्तेन बहुं चिन्तेतब्बं होति, तेनस्स उरो ५ दुक्खो भविस्सती ति मज्झिमु । अक्खीनि^३ दुक्खा^३ भविस्सन्ती ति रूपसुत्तं सिक्खन्तेन कहापणा^४ परिवत्तेत्वा परिवत्तेत्वा पस्सितब्बा^५ होन्ति, तेनस्स अक्खीनि दुक्खानि^६ भविस्सन्ती ति मज्झिमु । ङंसादीसु ङंसा ति पिङ्गल-मक्खिकायो । दुक्खानं ति दुक्खमानं । तिब्बानं ति बहलानं^७ । खरानं ति तिखिणानं । कट्टुकानं ति फरुसानं; अमनापताय वा कट्टकरससदिसानं । १० असात्तानं ति अमधुरानं । पाणहरानं ति जीवितहरानं ।

४०४-५. सीमं सम्मन्नती ति नवं सीमं बन्धति । कुशन्दियं पन उदकुक्खेपपरिच्छिन्दने पि दुक्कटं वुत्तं । परिपुण्णवीसतिवस्सो ति पटिसन्धि-गहणतो पट्टाय परिपुण्णवीसतिवस्सो; गब्भवीसो पि हि परिपुण्णवीसति-वस्सोत्वेव सङ्गृह्यं गच्छति । यथाह—

15

“तेन खो पन समयेन आयस्मा कुमारकस्सपो गब्भवीसो उपसम्पन्नो होति^१ । अथ खो आयस्मतो कुमारकस्सपस्स एतदहोसि — ‘भगवता पज्जत्तं, न ऊनवीसतिवस्सो पुग्गलो उपसम्पादेतब्बो ति । अहं चम्हि गब्भवीसो उपसम्पन्नो । उपसम्पन्नो नु खोम्हि, ननु खो उपसम्पन्नो’ ति । भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं । यं भिक्खवे मातुकुच्छिस्मि^२ पठमं चित्तं उप्पन्नं, पठमं २० विज्जाणं पातुभूतं तदुपादाय सावस्स जाति । अनुजानामि, भिक्खवे, गब्भवीसं उपसम्पादेतुं” [म०व०-६७] ति ।

B. 136

१. अकिरियं-म० । २. पञ्चमे०-सी०, रो० । ३-३. अक्खीनिस्स दुक्खानो ति-स्या० । ४. ०पणानि-स्या० । ५. पस्सितब्बानि-स्या० । ६. दुक्खा-रो० । ७. बहलानं-
- । ८. अहोसि-ना०स० म०व० । ९. ०गुच्छिस्मि-म० ।

तस्य यो द्वादसमासे मातुकुच्छिस्म वसित्वा महापवारणाय जातो, सो ततो पट्टाय याव एकूनवीसतिमे वस्से महापवारणा, तं अतिक्रमित्वा पाटिपदे उपसम्पादेतब्धो । एतेनुपायेन हायनवद्भुनं^१ वेदितव्यं ।

पोराणकत्थेरा पन एकूनवीसतिवस्सं सामणेरं निक्खमनोयपुण्णमासि^२ 5 अतिक्रम्म पाटिपददिवसे उपसम्पादेन्ति, तं कस्मा ति ? बुच्चते - एकस्मि वस्से छ चातुद्दसिकउपोसथा^३ होन्ति । इति वीसतिया वस्सेसु चत्तारो मासा परिहायन्ति । राजानो ततिये ततिये वस्से वस्सं उक्कड्डन्ति^४ । इति अट्ठार-ससु वस्सेसु छम्मासा^५ वड्डन्ति, ततो उपोसथवसेन परिहीने चत्तारो मासे अपनेत्वा द्वे मासा अवसेसा होन्ति, ते द्वे मासे गहेत्वा वीसतिवस्सानि परिपुण्णानि 10 होन्ती ति निक्कट्ठा हत्वा निक्खमनोयपुण्णमासि अतिक्रम्म पाटिपदे उपसम्पादेन्ति । एत्थ पन यो पवारेत्वा वीसतिवस्सो भविस्सति, तं सन्वाय "एकूनवीसतिवस्सं" ति वुत्तं । तस्मा यो मातुकुच्छिस्म द्वादसमासे वसि, सो एकवीसतिवस्सो होति । यो सत्तमासे वसि, सो सत्तमासाधिकवीसतिवस्सो । छम्मासजातो पन न जीवति ।

15 ४०६. अनापत्ति ऊनवीसतिवस्सं पुगलं* परिपुण्णवीसति वस्ससञ्जी^१ (१७६.१७) ति एत्थ किञ्चा पि उपसम्पादेन्तस्स अनापत्ति, पुगलो पन अनुपसम्पन्नो व होति । सचे पन सो दसवस्सच्चयेन अञ्जं उपसम्पादेति, तं चे मुञ्चित्वा गणो पूरति, सूपसम्पन्नो । सो पि च याव न जानाति, तावस्स नेव सगन्तरायो न मोक्खन्तरायो, जत्वा पन पुन उपसम्पन्नितव्वं । 20 सेस उत्तानमेव ।

तिसमुद्धानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, पण्णतिवत्तं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

६६. छसट्ठिमपाचित्थियं

६. थेय्यसत्त्वसिद्धिवाचपदवण्णना

४०७-८. छट्ठे - पटियालोकं ति सुरियालोकस्स^१ पटिमुत्तं पच्छिमदिस्सं ति अत्थो । कम्मिका^२ ति सुद्धुद्धाने कम्मिका ।

१. अतिक्रमिता-सी०, रो० । २. हापन०-सी०, रो० । ३. नित्य०-सी० । ४. ०सिका उपो०-स्या०; ०दसी लो०-सी०, रो० । ५. उप०-रो० । ६. छ मासा-म० एवमुपरि पि । ७. परिपुण्णसञ्जी-सी०, स्या०, रो० । ८. सुरिया०-म० । एवमुपरि पि ९. कम्मिया-म० । *सी०, म० पोत्थवेसु नति ।

४०६-१०. राजानं वा थेय्यं गच्छन्ती (१७७.१६)ति राजानं वा थेनेत्वा वञ्चेत्वा रञ्जो सन्तकं किञ्चि गहेत्वा इदानी तस्स न दस्सामा ति गच्छन्ति ।

४११. विसङ्केतेना ति कालविसङ्केतेन दिवसविसङ्केतेन च गच्छतो अनापत्ति । मगविसङ्केतेन पन भटविविसङ्केतेन वा आपत्तियेव । सेसमेत्थ ^९ भिक्खुनीवग्गे^१ वुत्तनयत्ता उत्तानत्थमेव^२ । थेय्यसत्थसमुट्ठांनं - कायचित्ततो च कायवाचाचित्ततो च समुट्ठाति, किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, पणत्तिवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तित्तं, तिवेदनं ति ।

६७. सत्तसङ्घिमपाचित्तियं

७. संविधानसिक्खापदवर्णना

४१२-१६. सत्तमे - पधूपेन्तो निसीदी ति पञ्जायन्तो अत्तानयेव परिभासन्तो निसीदि । नाय्यो^३ सो भिक्खु मं निप्पातेसी^४ ति अय्यो अयं ^{१०} भिक्खु मं न निक्खामेसि; न मं गहेत्वा अगमासी ति अत्थो । सेसमेत्थ भिक्खुनिया सद्धि संविधानसिक्खापदे वुत्तनयेनेव वेदितव्वं सद्धि समुट्ठानादीही ति ।

R. 869

६८. अट्टसङ्घिमपाचित्तियं

८. अरिड्डसिक्खापदवर्णना

४१७-२२. अट्टमे - गद्धे वार्धयिसू ति गद्धवाधिनो; गद्धवाधिनो पुब्बपुरिसा अस्सा ति गद्धवाधिपुब्बो, तस्स गद्धवाधिपुब्बस्स गिज्झघातक- ^{१५} कुलप्पसुतस्सा^५ ति अत्थो ।

B. 138

सगमोक्खानं अन्तरायं करोन्ती ति अन्तरायिका । ते कम्मकिलेस-विपाकउपवादआणावीतिकमवसेन पञ्चविधा । तत्थ पञ्चानन्तरियकम्मा कम्मन्तरायिका नाम । तथा भिक्खुनीदूसककम्मं, तं पन मोक्खस्सेव अन्तरायं करोति, न सगस्स । नियतमिच्छादिद्विघम्मा किलेसन्तरायिका नाम । ^{२०} पण्डकतिरञ्छानगतउभतोव्यञ्जनकादीनं^६ पटिसन्धिघम्मा विपाकन्तरायिका

१. भिक्खुनि०-म० । २. उत्तानमेव-सी०, स्था०, रो० । ३. न प्रय्यो-सी०, रो० ।

४. ०देसी-स्था० । ५. ०सुतस्सा-सी०, स्था० । ६. ०व्यञ्जनवागं-स्था०, म० ।

नाम । अरियूपवादाउपवादन्तरायिका नाम, ते पन याव अरिये न खमा-
पेन्ति तावदेव, न ततो परं । सञ्चिच्च आपन्ना आपत्तियो आणावीतिक-
मन्तरायिका नाम, ता पि याव भिक्खुभावं वा पट्टिजानाति, न वुट्ठाति वा
न देसेति वा तावदेव, न ततो परं ।

- 5 तत्रायं भिक्खु बहुस्सुतो धम्मकथिको सेसन्तरायिके जानाति, विनये
पन अकोविदत्ता पण्णत्तिवोतिक्कमन्तरायिके न जानाति, तस्मा रहोगतो
एवं चिन्तेसि—“इमे आगारिका’ पञ्च कामगुणे परिभुञ्जन्ता सोतापन्ना पि
सकदागामिनो पि अनागामिनो पि होन्ति, भिक्खु पि मनापिकानि चक्खु-
विञ्जेय्यानि रूपानि पस्सन्ति...पे०...कायविञ्जेय्ये फोढुब्बे फुसन्ति,
10 मुदुकानि अत्थरणपापुरणादीनि परिभुञ्जन्ति, एतं सब्बं वट्ठति । कस्मा
इतिरूपा...पे०...इत्थिफोढुब्बा एव न वट्ठन्ति, एते पि वट्ठन्ती” ति ।
एवं रसेन रसं संसन्देत्वा^१ सच्छन्दरागपरिभोगं च निच्छन्दरागपरिभोगं च
एकं कत्वा थूलवाकेहि सद्धि अतिसुखुममुत्तं घटेन्तो^२ विय सासपेन सद्धि
सिनेहं उपसंहरन्तो विय पापकं दिट्ठिगतं उप्पादेत्वा “किं भगवता महा-
15 समुदं बन्धन्तेन विय महता उस्साहेन पठमं पाराजिकं पञ्जत्तं, नत्थि एत्थ
दोसो” ति सब्बञ्जुतत्राणेन सद्धि पटिविरुज्झन्तो भव्वपुग्गलानं आसं
छिन्दन्तो जिनस्स आणाचक्के पहारमदासि । तेनाह—“तथाहं भगवता
धम्मं देसितं आजानामी” ति आदि ।

R. 870

B. 139

- अट्टिकङ्कलूपमा (१८१.२)ति आदिमिह अट्टिकङ्कलूपमा अप्पस्सादट्ठेन ।
20 मंसमेसूपमा बहुसाधारणट्ठेन । तिणुक्कूपमा अनुदहनट्ठेन । अङ्गारकासूपमा
महाभितापनट्ठेन । सुपिनकूपमा इत्तरपच्चुपट्ठानट्ठेन । याचितकूपमा ताव-
कालिकट्ठेन । रुक्खफलूपमा सब्बङ्गपच्चङ्गपलिभुञ्जन्ट्ठेन । असिसूनूपमा
अधिकुट्ठनट्ठेन । सत्तिसूलूपमा विनिविज्झनट्ठेन । सप्पसिरूपमा सासङ्क-
सप्पटिभयट्ठेना ति अयमेत्थ सङ्खेपो । वित्थारो पन पपञ्चसूदनियं मज्झिम-
25 निकायट्ठकथायं* गहेत्तव्वो । एवं व्याखो^१ ति एवं विय खो । सेसमेत्थ पुब्बे
वुत्तनयत्ता उत्तानमेव ।

१. आगारिका—रो० । २. संसन्देत्वा—स्या०, म० । ३. उपनेत्तो—रो० । ४. ०सूण-
घो० । ५. असगद्वूपममुत्तवण्णनायं च पोतलिकमुत्तवण्णनायं च वस्सेतब्बं । ६. व्याखो—सी० ।

समनुभासनसमुद्धानं—कायवाचाचित्ततो समुद्वाति, अकिरिया', सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

६९. एकूनसत्ततिमपाचित्तियं

९. उक्खित्तसम्भोगसिक्खापदवण्णना

४२३-२७. नवमे—अकटानुधम्ममेना (१८४.१३)ति अनुधम्मो वुच्चति आपत्तिया अदस्सने वा अप्पटिकम्मे वा पापिकाय दिट्ठिया अप्पटिनिस्सग्गे 5 वा धम्मेन विनयेन सत्थुसासनेन उक्खित्तकस्स अनुलोमवत्तं दिस्वा कता ओसारणा; सो ओसारणसङ्घातो अनुधम्मो यस्स न कतो, अयं अकटानुधम्मो नाम, तादिसेन सद्धि ति अत्थो । तेनेवस्स पदभाजने “अकटानुधम्मो नाम उक्खित्तो अनोसारितो” ति वुत्तं ।

देति वा पटिग्गहाति वा ति एकपयोगेन बहं पि ददतो वा गण्हतो 10 वा एकं पाचित्तियं । विच्छिन्दित्वा विच्छिन्दित्वा देन्तस्स च^१ गण्हन्तस्स च^३ पयोगणनाय पाचित्तियानि । सेसमेत्थ उत्तानमेव । तिसमुद्धानं—किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

७०. सत्ततिमपाचित्तियं

१०. कण्टकसिक्खापदवण्णना

४२८. दसमे—दिट्ठिगतं उप्पन्नं ति अरिट्ठस्स विय एतस्सा पि अयो- 15 B. 147
निसो उम्मुज्जन्तस्स उप्पन्नं । नासेत्तु ति एत्थ तिविधा नासना—संवास-
नासना, लिङ्गनासना, दण्डकम्मनासना ति । तत्थ आपत्तिया अदस्सना-
दीसु उक्खेपना संवासनासना नाम । “दूसको नासेतब्बो [पारा०-४२]
मेत्तियं भिक्खुनि नासेथा” [पारा०-२४४] ति अयं लिङ्गनासना नाम । R. 871
“अजतग्गे ते आवुसो समणुद्देस न चेव सो भगवा सत्था अपदिसितब्बो” 20
ति अयं दण्डकम्मनासना नाम । अयं इध अधिप्पेता । तेनाह—“एवं च
पन भिक्खवे नासेतब्बो...पे०...विनस्सा” ति । तत्थ चरा ति गच्छ ।

पिरे' ति पर अमामक । विनस्सा (१८७.२७)ति नस्स, यत्थ ते न पस्साम,
तत्थ गच्छा ति ।

४२६-३२. उपलापेय्या ति सङ्गणहेय्य । उपट्ठापेय्या ति तेन अत्तनो
उपट्ठान कारापेय्य । सेस अरिट्ठसिक्खापदे वुत्तनयेनेव वेदितव्व सद्धि
५ समुट्ठानादीही ति ।

समत्तो वण्णनाक्कमेन सत्पाणरुग्गो सत्तमो ।

८. सहधम्मिकवग्गो

७१. एकसत्ततिमपाचित्तियं

१. सहधम्मिकसिक्खापदवण्णना

४३३-३७. सहधम्मिकवग्गस्स पठमसिक्खापदे - एतस्मिं सिक्खा-
पदे ति एतस्मिं सिक्खापदे य वुत्त, त न ताव सिक्खिस्सामि । आपत्ति
पाचित्तियस्सा ति एत्थ पन वाचाय वाचाय आपत्ति वेदितव्वा । सिक्ख-
मानेन भिक्खवे भिक्खुना ति ओवाद सिरसा सम्पटिच्छित्त्वा सिक्खितु-
१० कामेनेव हुत्वा अजानितव्वश्चेव पुच्छित्तव्व च उपपरिक्खित्तव्व च । सेसमेत्थ
दुव्वचसिक्खापदे वुत्तनयेनेव पदत्थतो वेदितव्व । विनिच्छयतो उत्तानमेव ।

तिसमुट्ठान - किरिया, सञ्जाविमोक्ख, सचित्तक, लोकवज्ज, काय-
कम्म, वचीकम्म, अकुसलचित्त, दुक्खवेदन ति ।

७२. द्वासत्ततिमपाचित्तियं

२. विलेखनसिक्खापदवण्णना

B. 141

४३८. दुतिये - विनयकथं कथेती ति विनयकथा नाम कप्पिया-
१५ कप्पिय-आपत्तानापत्ति-सवरपहानपटिसयुत्तकथा^१, त कथेति । विनयम्म
वण्णं भासती ति विनयस्स वण्णो नाम पञ्चन्न पि सत्तन्न पि आपत्तिक्ख-
न्यानं वसेन मात्तिक निक्खिपित्वा पदभाजनेन वण्णना, तं भासति । विनय-
परियचिया वण्णं भासती ति विनय परियापुण्णन्तानं विनयपरियत्तिमूलक
वण्णं गुण आनिससं भासति । विनयघरो हि विनयपरियत्तिमूलके पञ्चा-

निसंसे छ^१ आनिसंसे^२ सत्तानिसंसे^३ अट्टानिसंसे^४ नवानिसंसे^५ दसानिसंसे^६ एकादसानिसंसे^७ च लभति^८ ते सब्बे भासती ति अत्थो । कतमे पञ्चानिसंसे^९ लभतो^{१०} ति^{११} ? अत्तनो सीलक्खन्धसुगुत्तिआदिके । वुत्तं हेतं—

R. 87

“पञ्चिमे भिक्खवे आनिसंसा विनयधरे पुगगले—अत्तनो सील-क्खन्धो सुगुत्तो होति सुरक्खितो, कुक्कुच्चपकतानं^१ पटिसरणं होति,^२ विसारदो सङ्खमज्जे वोहरति, पच्चत्थिके सहधम्ममेन सुनिग्गहितं निग्गण्हाति, सद्धम्मद्वितिया पटिपन्नो होती” [परि०—२३७] ति ।

कथमस्स अत्तनो सीलक्खन्धो सुगुत्तो होति सुरक्खितो ? इधेकच्चो भिक्खुं आपत्तिं आपज्जन्तो छहाकारेहि आपज्जति—अलब्जिता, अञ्जाणता, कुक्कुच्चपकतता, अकप्पिये कप्पियसञ्जिता, कप्पिये अकप्पियसञ्जिता,^{१०} सतिसम्मोसा ति^{११} ।

कथं अलब्जिताय^१ आपत्तिं आपज्जति ? अकप्पियभावं जानन्तोयेव महित्वा वीतिक्कमं करोति । वुत्तं पि चेत्तं—

“सञ्चिच्च आपत्तिं आपज्जति, आपत्तिं^२ परिगूहति ।

अगतिगमनं च गच्छति, एदिसो वुच्चति अलब्जिपुगगलो^३” ति ॥ 15

[परि०—२८१]

कथं अञ्जाणताय^४ आपज्जति ? अञ्जाणपुगगलो^५ हि मन्दो मोमुहो कत्तब्बाकत्तब्बं अजानन्तो अकत्तब्बं करोति, कत्तब्बं विराधेति; एवं अञ्जाणताय^६ आपज्जति ।

कथं कुक्कुच्चपकतताय^७ आपज्जति ? कप्पियाकप्पियं निस्साय कुक्कुच्चे उप्पन्ने विनयधरं पुच्छित्वा कप्पियं चे कत्तब्बं सिया, अकप्पियं चे न^{२०} कत्तब्बं, अयं पन “वट्ठतो” ति महित्वा वीतिक्कमतियेव; एवं कुक्कुच्चपक-तताय^८ आपज्जति ।

B. 142

१-१. छानिसंसे-म० । २. लभती ति-सी०, रो० । ३-३. लभति-स्या० ।

४. भिक्खुं-रो० । ५. सी०, रो० पोत्यकेसु नष्टि । ६-६. अलब्जिताय-सी०, स्या०;

अलब्जिता-रो० । ७. आपन्नं-सी०, रो० । एवमुपरि पि । ८. अलज्जी-रो०, ना० सं ।

९. अञ्जाणता-रो० । १०. अञ्जानि-स्या०; अञ्जाणि-रो० । ११. उपकतता-रो० ।

कथं अकप्पिये कप्पियसञ्जिताय^१ आपञ्जति ? अच्छमंसं सूकरमंसं ति खादति, दीपिमंसं मिगमंसं ति खादति, अकप्पियभोजनं कप्पियभोजनं ति भुञ्जति, विकाले कालसञ्जाय भुञ्जति, अकप्पियपानकं कप्पियपानकं ति पिवति; एवं अकप्पिये कप्पियसञ्जिताय^१ आपञ्जति ।

- 5 कथं कप्पिये अकप्पियसञ्जिताय^१ आपञ्जति ? सूकरमंसं अच्छमंसं ति खादति, मिगमंसं दीपिमंसं ति खादति, कप्पियभोजनं अकप्पियभोजनं ति भुञ्जति, काले विकालसञ्जाय भुञ्जति, कप्पियपानकं अकप्पियपानकं ति पिवति; एवं कप्पिये अकप्पियसञ्जिताय^१ आपञ्जति ।

- R. 873 10 कथं सतिसम्मोसाय^२ आपञ्जति ? सहसेय्यचीवरविष्णवासभेसञ्चीवरकालातिक्कमनपच्चया आपत्ति च सतिसम्मोसाय आपञ्जति; एवमिधेक्को भिक्खु इमेहि छहि^३ आकारेहि^३ आपत्ति आपञ्जति ।

विनयधरो पन इमेहि छहि आकारेहि आपत्ति न आपञ्जति । कथं लब्जिताय^४ नापञ्जति ? सो हि “पस्सय भो, अयं कप्पियाकप्पियं जानन्तोयेव पणत्तिवीतिककमं करोती” ति इमं परूपवादं रक्खन्तो पि नापञ्जति; एवं लब्जिताय नापञ्जति । सहसा आपन्नं पि देसनागामिनिं देसेत्वा बुद्धानगामिनिया बुद्धित्वा सुदन्ते^५ पतिट्ठाति । ततो -

“सञ्चिच्च आपत्ति न आपञ्जति, आपत्ति^६ न परिगूहति । अगतिगमनं च न गच्छति, एदिसो वुच्चति लब्धिपुगलो^७” ति ॥ इमस्मि लब्धिभावे^८ पतिट्ठितो व होति ।

- 20 कथं आणताय^९ नापञ्जति ? सो हि कप्पियाकप्पियं जानाति, तस्मा कप्पियमेव^{१०} करोति, अकप्पियं न करोति; एवं आणताय नापञ्जति ।

- B 143 कथं अकप्पियसञ्जिताय^{११} आपञ्जति ? सो हि कप्पियाकप्पियं निम्मन्थं कुक्कुचे उप्पन्ने वत्थुं ओलोकेत्वा मा^{१२} पितकं पदमाजन अन्तरापत्ति

१. ०सञ्जिता-रो० । २. ०सम्मोसा-रो० । ३. एवमुपरि पि । ४. ०लब्जिताय-सी०, स्या०; अर्थात् लब्जिता-रो० । ५. सुदन्ते-सी० । ६. आपन्नं-सी०, रो० । ७. लब्धि-रो०, सी० । ८. अगतिगमनं-सी०, स्या० । ९. अण्णाणता-रो० । १०. एवमुपरि पि । ११. अकप्पियं देव-सी०, स्या० । १२. पितकं पदमाजन अन्तरापत्ति-सी०, स्या०; कुक्कुचपत्रता-रो० । एवमु

आर्पति अनार्पति च ओलोकेत्वा कप्पियं चे होति करोति, अकप्पियं चे न करोति; एवं अकुक्कुच्चपकतताय नापज्जति । कथं अकप्पियादिसञ्जिताय नापज्जति ? सो हि कप्पियाकप्पियं जानाति, तस्मा अकप्पिये कप्पियसञ्जी न होति, कप्पिये अकप्पियसञ्जी न होति; सुप्पत्तिट्ठिता^१ चस्स सति होति, अधिट्ठातब्बं अधिट्ठेति, विकप्पेतब्बं विकप्पेति । इति इमेहि छहि आकारेहि^५ आर्पति नापज्जति । आर्पति अनापज्जन्तो अखण्डसीलो होति परिसुद्धसीलो; एवमस्स अत्तनो सीलवखन्धो सुगुत्तो होति सुरक्खितो ।

कथं कुक्कुच्चपकतानं पटिसरणं होति^३ ? तिरोरट्ठेसु तिरोजनपदेसु च उप्पन्नकुक्कुच्चा भिक्खु “असुकास्मि किर विहारे विनयघरो वसतो” ति दूरतो पि तस्स सन्तिकं आगन्त्वा कुक्कुच्चं पुच्छन्ति, सो तेहि कतस्स^{१०} कम्मस्स वत्थुं ओलोकेत्वा आपत्तानापत्तिगरुकलहुकादिभेदं^४ सल्लक्खेत्वा देसनागामिनि देसापेत्वा बुद्धानागामिनिया बुद्धापेत्वा सुद्धन्ते पतिट्ठापेति; एवं कुक्कुच्चपकतानं पटिसरणं होति ।

विसारदो सङ्घमज्जे वोहरती ति अविनयधरस्स हि सङ्घमज्जे^{R.} कथेन्तस्स भयं सारज्जं ओक्कमति, विनयधरस्स तं न होति । कस्मा ?^{१५} “एवं कथेन्तस्स दोसो होति; एवं न दोसो” ति अत्वा कथन्तो ।

पच्चत्थिके सहघम्मेन सुनिग्गहितं निग्गण्हाती ति एत्थ द्विधा पच्चत्थिका नाम — अत्तपच्चत्थिका च सासनपच्चत्थिका च । तत्थ मेत्तिय-भुम्मजका^१ च भिक्खु वड्ढो च लिच्छवी अमूलकेन अन्तिमवत्थुना चोदेसुं, इमे अत्तपच्चत्थिका नाम । ये वा पनञ्जे पि दुस्सीला पापघम्मा, सब्बे ते^{२०} अत्तपच्चत्थिका । विपरीतदस्सना पन अरिट्ठभिक्खु-कण्टकसामणेर-वेसालिक-वज्जिपुत्तका परूपहार-अञ्जाणक-परावितरणादिवादा महासङ्घिकादयो च अवुद्धसासनं “बुद्धसासनं” ति वत्वा कतपग्गहा सासनपच्चत्थिका नाम । ते सब्बे पि सहघम्मेन सकारणेन वचनेन यथा तं असद्धम्मं पतिट्ठापेतुं न सकवोन्ति, एवं सुनिग्गहितं कत्वा निग्गण्हाति ।^{२५}

सद्धम्मट्ठितिया पटिपन्नो होती ति एत्थ पन तिविधो सद्धम्मो परि-यत्ति-पटिपत्ति-अधिगमवसेन । तत्थ तेपिटकं बुद्धवचनं परियत्तिसद्धम्मो

१. अकप्पिये कप्पियसञ्जितादोहि-सो०, स्या०, रो० । २. सुप्पत्ति-ती०, स्या०, रो० ।

३. होती वि-म्या० । ४. पति गरु-सो०, रो० ।

नाम । तेरस घृतङ्गगुणा चुद्दस खन्धकवत्तानि द्वेअसीति महावत्तानी ति
अयं पटिपत्तिसद्धम्मो नाम । चत्तारो मग्गा च^१ फलानि च अयं अधिगम-
सद्धम्मो नाम ।

तत्थ केचि थेरा “यो वो, आनन्द, मया धम्मो च विनयो च देसितो
५ पञ्चत्तो, सो वो ममच्चयेन सत्था” [दी०नि०२-११८] ति इमिना सुत्तेन
“सासनस्स परियत्तिमूलं” ति वदन्ति । केचि थेरा “इमे च सुभद् भिक्खू
सम्मा विहरेय्युं, असुञ्जो लोको अरहन्तेहि अस्सा” [दी०नि०२-११७]
ति इमिना सुत्तेन “सासनस्स पटिपत्तिमूलं” ति वत्वा “याव पञ्च भिक्खू
सम्मा पटिपन्ना संविण्णन्ति, ताव सासनं ठितं होती” ति आहंसु । इतरे
१० पन थेरा परियत्तिया अन्तरहिताय सुप्पटिपन्नस्स पि धम्माभिसमयो
नत्थी” ति आहंसु । सचे पञ्च भिक्खू चत्तारि पाराजिकानि रक्खणका
होन्ति, ते सद्धे कुलपुत्ते पव्वाजेत्वा पच्चन्तिमे जनपदे उपसम्पादेत्वा दसवगं
गणं पूरेत्वा मज्झिमजनपदे^२ पि उपसम्पदं करिस्सन्ति, एतेन^३ उपायेन
वीसतिवग्गगणं^४ सङ्घं^५ पूरेत्वा अत्तनो पि अब्भानकम्मं कत्वा सासनं बुद्धिं
R. 875 १५ विरूढ्ढिं वेपुल्लं गमयिस्सन्ति । एवमयं विनयधरो ति विधस्सा पि सद्धम्मस्स
चिरट्टितिया पटिपन्नो होती” ति^६ एवमयं विनयधरो इमे ताव पञ्च
आनिसंसे पटिलभती ति वेदितब्बो ।

कतमे छ आनिसंसे लभती ति ? तस्साधेय्यो उपोसथो, पवारणा
सङ्घकम्मं, पव्वज्जा, उपसम्पदा, निस्सयं देति सामणेरं उपट्ठापेति ।
२० ये हि^७ इमे चातुहसिको, पन्नरसिको^८, सामग्गिउपोसथो, स
उपोसथो, गणे^९ उपोसथो, पुग्गले^{१०} उपोसथो, सुत्तुद्देशो, पारिसुद्धि, अधिट्ठा
उपोसथो ति नव उपोसथा, सब्बे ते विनयधरायत्ता ।

या पि च इमा चातुहसिका पन्नरसिका, सामग्गिपवारणा, सङ्घ
पवारणा^{११} गणे^{१२} पवारणा, पुग्गले पवारणा^{१३}, तेवाचिका, द्वेवाचिका, साम

१. चत्तारि-रो० । २. मज्झिमे जनपदे-म० । ३-३. एतेनुपायेन-म०; एतेनूपायेन-
स्या० । ४. वगं-सी०, स्या०, रो० । ५. भिक्खुसङ्घ-स्या० । ६. बुद्धि-
७-७. होत्ति-०, रो० । ८. म० पोरथके नत्थि । ९. पण०-सी०, स्या०, रो० । एव-
पि-ता-रो०, ०. गणे पुग्गले-म०; गणपुग्गले-रो० । ११-११. सङ्घपवा०-सी०, २
१२. गणे पुग्गले पवा०-रो०; गणे पुग्गले पवा०-म० ।

वस्सिकपवारणा^१ ति नव पवारणायो, ता पि विनयधरायत्ता एव, तस्स सन्तका, सो तासं सामी ।

यानि पि इमानि अपलोकनकम्मं अत्तिकम्मं अत्तिदुतियकम्मं अत्ति-
चतुत्थकम्मं ति चत्तारि सङ्खकम्मानी, तानि^२ विनयधरायत्तानि^३ ।

B. I

या पि चायं उपज्जायेन हुत्वा कुलपुत्तानं पव्वज्जा च उपसम्पदा च ५
कातव्वा, अयं पि विनयधरायत्ता व । न हि अज्जो द्विपिटकधरो पि एतं
कातुं लभति । सो एव निस्सयं देति, सामणेरं उपट्ठापेति । अज्जो नेव
निस्सयं दातुं लभति, न सामणेरं उपट्ठापेतुं । सामणेरूपट्ठानं^४ पच्चासिस्सन्तो^५
पन विनयधरस्स सन्तिके उपज्झं गाहापेत्वा वत्तपट्ठिपत्तिं^६ सादितुं लभति ।
एत्थ च निस्सयदानं चैव सामणेरूपट्ठानं^७ च एकमज्झं । 10

इति इमेसु छसु आनिसंसेसु एकेन सद्धि पुरिमा^८ पञ्च छ होन्ति,
द्वीहि सद्धि सत्त, तीहि सद्धि अट्ठ, चतूहि सद्धि नव, पञ्चहि सद्धि दस,
सव्वेहि पेतेहि सद्धि एकादसा ति एवं विनयधरो पुग्गलो पञ्च छ सत्त अट्ठ
नव दस एकादस च आनिसंसे लभती ति वेदितव्वो । एवं भगवा इमे
आनिसंसे दस्सेन्तो विनयपरियत्तिया वर्णं भासती ति वेदितव्वो । 15

आदिस्स आदिस्सा (१६२.१८) ति पुनप्पुनं ववत्थपेत्वा^९ विसुं विसुं
कत्वा । आयस्मतो उपालिस्स वर्णं भासती ति विनयपरियत्ति निस्साय
उपालित्थेरस्स गुणं भासति थोमेति पसंसति । कस्मा ? अप्पेव नाम मम
वर्णनं सुत्वा पि भिक्खु उपालिस्स सन्तिके विनयं उग्गहेतव्वं परियापुणि-
तव्वं मज्जेय्युं, एवमिदं सासनं अद्धनियं भविस्सति, पञ्चवस्ससहस्सानि 20
पवत्तिस्सती^{१०} ति ।

R. ८

तेध वहू भिक्खु ति ते इमं भगवतो वर्णनं सुत्वा “इमे किरानिसंसे
नेव सुत्तन्तिका न आभिधम्मिका लभन्ती” ति यथापरिकित्तितानिसंसाधि-
गमे उस्साहजाता वहू भिक्खु थेरा च नवा च मज्झिमा च आयस्मतो
उपालिस्स सन्तिके विनयं परियापुणन्ती ति अयमेत्थ अत्थो । इधा ति 25
पदे^{११} निपातमत्तमेव ।

१. ०पस्सिका पवा०-म० । २-२. स्या० पोत्थके नरिय । ३. ०पट्ठापनं-सी०, रो० ।

४. ०सोसन्तो-म० । ५. ०वत्ति-सी०, रो० । ६. पुरिमानि-सी०, स्या०, रो० । ७. पयट्ठ-
स्या० । ८. वत्ति०-सी०, रो० । ९. म० पोत्थके नरिय ।

४३६-४२. उद्दिस्समाने (१६३.११)ति आचरियेन अन्तेवासिकस्स
 उद्दिस्समाने, सो पन यस्मा आचरिये अत्तनो रुचिया उद्दिस्सन्ते वा आचरियं
 याचित्वा अन्तेवासिकेन^१ उद्दिसापेन्ते वा यो नं धारेति, तस्मि सज्जाय
 करोन्ते वा उद्दिस्समानो नाम होति, तस्मा "उद्दिस्सन्ते वा उद्दिसापेन्ते वा
 ५ सज्जायं वा करोन्ते" ति पदभाजनं वुत्तं । खुद्धानुखुद्दकेही ति खुद्दकेहि
 च अनुखुद्दकेहि च । यावदेवा ति तेसं संवत्तनमरियादपरिच्छेदवचनं^२ ।
 इदं वुत्तं होति - एतानि हि ये उद्दिस्सन्ति, उद्दिसापेन्ति सज्जायन्ति वा,
 तेसं ताव संवत्तन्ति याव "कप्पति नु खो, न कप्पति नु खो" ति कुक्कुच्च-
 सङ्घातो विप्पटिसारो विहेसा विचिकिच्छासङ्घातो मनोविलेखो^३ च उप्प-
 १० ज्जितियेव । अथ वा यावदेवा ति अतिसयववत्थापनं; तस्स संवत्तन्ती ति
 इमिना सम्बन्धो^४, कुक्कुच्चाय विहेसाय विलेखाय अतिविय संवत्तन्तियेवा
 ति वुत्तं होति । उपसम्पन्नस्स विनयं विवण्णेती^५ ति उपसम्पन्नस्स सन्तिके
 तस्स तस्मि विमर्ति उप्पादेतुकाप्पो विनयं विवण्णेति निन्दति गरहति ।
 सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

१५ तिसमुद्धानं - किरिया, सज्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवच्च, काय-
 कम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

७३. तेसत्ततिमपाचित्थियं

३. मोहनसिक्खापदवण्णना

४४३-४६. ततिये^१ - अन्वद्दमासं^२ ति अनुपटिपाटिया अद्धमासे
 अद्धमासे; यस्मा पन सो उपोसथदिवसे उद्दिसियति^३, तस्मा "अनुपोसथिक"
 R. 877 ति पदभाजने वुत्तं । उद्दिस्समाने ति उद्दिसियमाने । यस्मा पन सो पाति-
 २० मोक्खुद्देसके उद्दिस्सन्ते उद्दिसियमानो नाम होति, तस्मा "उद्दिस्सन्ते" ति
 पदभाजने वुत्तं । यं च तत्थ आपत्तिं आपन्नो ति तस्मि अनाचारे चिण्णो^४
 यं आपत्तिं आपन्नो । यथाधम्मो फारेतव्यो ति अज्जाणेन आपन्नत्ता तस्सा
 आपत्तिया मोक्खो नत्थि, यथा पन धम्मो च विनयो च ठितो, तथा कारे-

१. ०पातिवे-सो०, स्या०, रो० । २. ०मरियादापरि०-सो०, रो० । ३. ०विलेखा-
 रो० । ४. सम्बन्धो-रो० । ५. विवण्णेत्ती-म० । ६. ततियसिक्खापदे-स्या० । एवमुपटि-
 पि सज्जत्य । ७. ०हृद्मासं-स्या० । ८. ०सिप्पयति-सो०, रो० । ९. धाचित्थे-स्या० ।

तब्बो । देसनागामिनिं चे आपन्नो होति, देसापेतब्बो, वुट्ठानगामिनिं चे, वुट्ठापेतब्बो ति अत्थो । साधुकं (१६५.२४) ति सुट्ठु । अट्ठि^१ कत्वा^२ ति अट्ठिकभाव^३ कत्वा; अत्थिको हुत्वा ति वुत्तं होति ।

४४७-४८. धम्मकम्मे ति आदीसु मोहारोपनकम्मं अधिप्पेतं । सेसमेत्थ उत्तानमेव । तिसमुट्ठानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सच्चित्तकं, 5 लोकवज्जं, कायकम्म, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

७४. चतुसत्ततिमपाचित्तियं

४. पहारसिक्खापदवर्णना

४४९-५०. चतुत्थे - पहारं देन्ती ति "आवुसो पीठकं पञ्जापेथ, पादघोवनं आहरथा" ति आदीनि वत्वा तथा अकरोन्तानं पहारं देन्ति ।

४५१. पहारं देति आपत्ति पाचित्तियस्सा ति एत्थ पहारितुकामताय पहारे दिन्ने सचे पि मरति पाचित्तियमेव । पहारेन हत्थो वा पादो वा 10 भिज्जति, सोसं वा भिन्नं^३ होति, पाचित्तियमेव । "यथायं सङ्खमज्जे न विरोचति, तथा न करोमी" ति एवं विरूपकरणाधिष्पायेन कण्णं वा नासं वा छिन्दति, दुक्कटं ।

४५२. अनुपसम्पन्नस्सा ति गहट्टस्स वा पब्बजितस्स वा इत्थिया वा पुरिसस्स वा अन्तमसो तिरच्छानगतस्सा पि पहारं देति, दुक्कटं । सर्वे 15 पन रत्तचित्तो इत्थि पहरति, सङ्खादिसो^१ ।

४५३. केनचि विहेठियमानो ति मनुस्सेन^१ वा तिरच्छानगतेन वा विहेठियमानो । मोक्खाधिष्पायो ति ततो अत्तनो मोक्खं पत्थयमानो । पहारं देती ति कायकायपटिवद्धनिस्सग्गियान अञ्जतरेन^२ पहारं देति, अनापत्ति । सचे पि अन्तरामग्गे चोरं वा पच्चत्तिकं वा विहेठेतुकाम दिस्वा 20 "उपासक, एत्थेव तिट्ठ, मा आगमी" ति। वत्वा वचनं अनादियित्वा आगच्छन्त "गच्छ रे" ति मुग्गरेन वा सत्यकेन वा पहरित्वा याति, सो चे तेन पहारेन मरति, अनापत्तियेव । वाळमिगेसु पि एसेव नयो^३ । सेसमेत्थ-

१-१. पट्टिवत्त्वा-सी०, स्था०; पट्टी०-रो० । २. अत्थिव-०-प० । ३. छिद्-सी०, रो० । ४. आगमा-सी०, रो०; आगमिवा ति पि पाठो ।

उत्तानमेव । समुद्रानादीनि पनस्स पठमपाराजिकसदिसानि, इदं पन दुक्ख-
वेदनं ति ।

७५. पञ्चसत्ततिमपाचिच्चियं

५. तलसत्तिकसिक्खापदवण्णना

४५४-५६. पञ्चमे - तलसत्तिकं उगिरन्ती (१६७.२०) ति पहार-
दानाकारं दस्सेत्वा कायं पि कायपटिवट्ठं पि उच्चारन्ति । ते पहारसमृद्धिता
५ रोदन्ती ति ते पहारपरिचिता पुब्बे पि लट्ठपहारत्ता इदानीं च पहारं दस्सन्ती ति
मञ्जमाना रोदन्ती ति अत्थो । "पहारस्स मुच्छिता" ति पि सज्झयन्ति,
तत्थ "पहारस्स भीता" ति अत्थो ।

४५७. उगिरति आपत्ति पाचिच्चियस्सा ति एत्थ सत्ते उगिरित्वा विरद्धो
पहारं देति, अवस्सं धारेतुं असक्कोन्तस्स पहारो सहसा पतति, न पहारितु-
१० कामताय विन्नत्ता दुक्कटं । तेन पहारेन हत्यादीसु यं किञ्चि भिन्नति,
दुक्कटमेव ।

४५८. मोक्खाधिप्पायो तलसत्तिकं उगिरती ति एत्थ पुब्बे वुत्तेसु
वत्थूसु^१ पुरिमनयेनेव तलसत्तिकं उगिरन्तस्स अनापत्ति । सत्ते पि विर-
ज्झित्वा पहारं देति, अनापत्तियेव । सेसं पुरिमसदिसमेव सद्धि समु-
१५ दानादीही ति ।

७६. छसत्ततिमपाचिच्चियं

६. अमूलकसिक्खापदवण्णना

४५९-६३. छट्ठे - अनुद्धंसेन्ती ति ते किर सयं आकिण्णदोसत्ता
"एवं भिक्खु नेव अट्ठे चोदेस्सन्ति, न सारेस्सन्ती" ति अत्तपरित्ताणं
करोन्ता^२ पटिकच्चेव^३ ति^४ अमूलकेन सङ्घादिसेसेन चोदेन्ति । सेसमेत्थ
तेरसककण्डम्हि^५ अम^६ सथाधम्म^७ उपदे वुत्तनयत्ता उत्तानमेव ।

क्षी मोक्खो नत्थि, यथा पन^८ द्धोक्खं, सच्चित्तकं, लोकवच्चं, कायकम्मं,
वच्चे

१. ० पाचिच्चि-सो०, स्या०, रो० । २. ० मरियादाप ।

रो० । ४. सम्बद्धो-रो० । ५. विवण्णोन्ती-म० । ६. तत्तिपो० । ७. करोन्ती-रो० ।
पि सम्बत्थ । ८. ० हट्ठमासं-स्या० । ९. ० सिव्यत्ति-सो०, रो० । १०. धाविच० ।

७. सत्तसत्ततिमपाचित्तियं

७. सञ्चिसिक्खापदवण्णना

४६४-६८. सत्तमे - उपदहन्ती (२००.५) ति उप्पादेन्ति । कुक्कुच्चं उपदहति आपत्ति पाचित्तियस्सा ति वाचाय वाचाय आपत्ति । अनुपसम्पन्नस्सा ति सामणेस्स । मातुगामेन सद्धि रहो मञ्जे तथा निसिन्नं निपन्नं भुत्तं पीतं, सच्च मञ्जे इदं चिदं च कतं ति आदिना नयेन कुक्कुच्चं उपदहति, वाचाय वाचाय दुक्कटं । सेसमेत्थ उत्तानमेव । समुद्धानादीनि पि अमूलक- 5 R. ५ सदिसानेवा ति ।

७८. अट्टसत्ततिमपाचित्तियं

८. उपस्सुतिसिक्खापदवण्णना

४६९-७२. अट्टमे - अधिकरणजातानं ति एतेहि भण्डनादीहि उप्पन्नविवादाधिकरणानं । उपस्सुतिं ति सुतिसमीपं; यत्थ ठत्वा सक्का होति तेसं वचनं सोतुं, तत्था ति अत्थो । गच्छति आपत्ति दुक्कटस्सा ति एत्थ पदवारे पदवारे दुक्कटं । मन्तेन्ते ति अञ्जेन सद्धि अञ्जस्मि मन्तय- 10 माने; "मन्तेन्ते" ति वा पाठो, अयमेवत्थो ।

४७३. वूपसमिस्सामी^१ ति उपसमं^२ गमिस्सामि^३, कलहं न करिस्सामि । अत्तानं परिमोचेस्सामी ति मम अकारकभावं कथेत्वा अत्तानं मोचेस्सामि । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

येय्यसत्थसमुद्धानं - कायचित्ततो कायवाचाचित्ततो च समुद्धाति, सिया किरिया^४ सोतुकामताय गमनवसेन, सिया अकिरिया^५ ठित्तवानं आगत्त्वा मन्तयमानानं अजानापनवसेन, रूपियं अञ्जवादकं^६ उपस्सुती ति इमानि हि तीणि सिक्खापदानि एकपरिच्छेदानि, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

१. ०समेस्सामो-सो०, रो० । २. २. वूपसमं गमे०-सो०; उपसमिस्सामि उपसमं०-स्सा०; उपसमिस्सामि वूपसमं०-रो० । ३. किरियं-म० । ४. अकिरियं-म०, रो० । ५. ०वाद-रो० ।

७९. उनासीतिमपाचित्तियं

९. कम्मपटियाहनसिक्खापदवण्णना

४७४-७८, नवमे - सचे च मयं जानेय्यामा (२०३.१६) ति सचे मयं जानेय्याम; चकारो पन निपातमत्तमेव । धम्मिकानं ति धम्मेन विनयेन सत्थु-
सासनेन कतत्ता धम्मा एतेसु अत्यो ति धम्मिकानि; तेसं धम्मिकानं चतुल्लं
सङ्घकम्मानं । सिग्यति आपत्ति पाचित्तियस्सा ति एत्थ वाचाय वाचाय

B. 150 5 पाचित्तियं । सेसं उत्तानमेव ।

तिसमुद्धानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं,
कायकम्मं, वचोक्कम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

८०. असीतिमपाचित्तियं

१०. छन्दंअदत्वागमनसिक्खापदवण्णना

४७९-८३, दसमे - वत्थु^१ वा आरोचितं ति चोदकेन^२ च चुदितकेन
च अत्तनो कथा कथिता, अनुविज्जको सम्मतो, एत्तावता पि वत्थुमेव आरो-
10 चितं होति । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

R. 880 धुरनिक्खेपसमुद्धानं - कायवाचाचित्ततो समुद्धाति, किरियाकिरियं,
सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचोक्कम्मं, अकुसलचित्तं,
दुक्खवेदनं ति ।

८१. एकासीतिमपाचित्तियं

११. दुब्बलसिक्खापदवण्णना^३

४८४-८८, एकादसमे - यथामित्ता ति यथामित्ताय; यो यो
15 मित्तो, तस्स तस्स देती ति वुत्तं होति । एस नयो सञ्चपदेसु । सेसं
उज्झापनकादीसु वुत्तनयत्ता उत्तानत्यमेव ।

तिसमुद्धानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं,
कायकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

१. वत्थुं-सी०, त्या०, रो० । २. चोदके-रो० । ३. दब्बलसिक्खापदं-सी०, त्या०, रो० ।

८२. द्वासीतिमपाचित्तियं

१२. परिणामनसिक्खापदवर्णना

४८६-९३. द्वादसमे - यं वत्तब्बं सिया, तं सब्बं तिसककण्डे^१ परिणामनसिक्खापदे वुत्तनयमेव । अयमेव हि विसेसो - तत्थ अत्तनो परिणामितत्ता निस्सग्गियं पाचित्तियं, इध पुग्गलस्स परिणामितत्ता सुद्धिक-पाचित्तियं ति ।

तिसमुट्ठानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, 5 B. कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, तिवेदनं ति ।

समत्तो वर्णनाक्रमेण सहधम्मिकवग्गो अट्ठमो ।

९. रत्नवग्गो

८३. तथासीतिमपाचित्तियं

१. अन्तेपुरसिक्खापदवर्णना

४६४-६६. राजवग्गस्स पठमसिक्खापदे - ओरको (२१०.२१) ते परित्तको । उपरिपासादवरगतो ति पासादवरस्स उपरिगतो । अय्यानं तहसा ति अध्यानं कारणा; लेहि जानापितत्ता जानामी ति वुत्तं होति ।

४६७. पितरं पत्थेती ति अन्तरं पस्सित्वा घातेतुं इच्छति । 10 राजग्गेपुरं हत्थिसम्मदं ति आदीसु हि हत्थीहि सम्मदो एत्था ति हत्थि-सम्मदं; हत्थिसम्बाधं ति अत्थो । अस्सरथसम्मदपदे पि एसेव नयो । "सम्मत्तं" ति केचि पठन्ति, तं न गहेतब्बं । "रज्जो अन्तेपुरे हत्थिसम्मदं" ति पि पाठो, तत्थ हत्थीनं सम्मदं हत्थिसम्मदं ति अत्थो, रज्जो अन्तेपुरे हत्थिसम्मदो अत्थी ति वुत्तं होति । एस नयो सेसपदेसु पि । रजनीयानी 15 ति तस्मि अन्तेपुरे एदिसानि रूपादीनि ।

४६८-५०१. मुद्धावसित्तस्सा^३ ति मुद्धनि अवसित्तस्स^४ । अनि-क्खन्तो^५ राजा इतो ति अनिक्खन्तराजकं, तस्मि अनिक्खन्तराजके;

१. तिसकण्डे-स्या०; तिसके-म० । २. सम्मत्तं-म० । ३. मुद्धावसित्तस्सा-स्या० ।

४. वनि०-स्या० । ५. अनिक्खन्तराजके ति अनिक्खन्तो-स्या० ।

सयनिघरे^१ ति अत्यो । रतनं वुचति महेसी, निग्गतं^२ ति निवखन्तं,
अनिग्गतं^३ रतनं इतो ति अनिग्गतरतनं^४, तस्मि अनिग्गतरतनके; (२१३.१६)
सयनिघरे ति अत्यो । सेसमेत्य उत्तानमेव ।

कठिनसमुद्धानं - कायवाचतो कायवाचाचित्ततो च समुद्धानि,
५ किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोयरां, अचित्तकं, पण्णत्तिवब्बं, कायकम्मं,
वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

८४. चतुरासीतिमपाचित्तियं

२. रतनसिक्खापदवण्णना

५०२-३. दुत्तिये^५ - विस्सरित्वा ति पमुस्सित्वा^६ । पुण्णपच्चं नाम
सततो पञ्च कहापणा । क्याहं करिस्सामी ति कि अहं करिस्सामि ।
आभरणं ओमुञ्चित्वा ति महालतं नाम नवकोटिअघनकं अलङ्कारं
१० अपनेत्वा ।

५०४. अन्तेवासी ति परिचारको^७ ।

५०५-६. अपरिक्खित्तस्स उपचारो ति एत्थ उपचारो नाम आ-
पत्तस्स द्वे लेड्डुपाता - "आवसथस्स पन सुप्पपातो वा मुसलपातो वा" ति
महापच्चरियं वुत्तं । उग्गण्हाति आपत्ति पाचित्तियस्सा ति एत्थ जातरूप-
१५ रजतं अत्तनो अत्थाय उग्गण्हन्तस्स वा उग्गण्हापेत्तस्स वा निस्सग्गिय
पाचित्तियं, सङ्घगणपुग्गलचेतियनवकम्मानं अत्थाय दुक्कट, अवसेसं मुत्तादि-
रतन अत्तनो वा सङ्घादीनं वा अत्थाय उग्गण्हन्तस्स वा उग्गण्हापेत्तस्स
वा दुक्कट । कप्पियवत्थु वा अकप्पियवत्थु वा होतु, अन्तमसो मातु
कण्णपिलन्धनतालपण्णं^८ पि गिहिसन्तकं^९ भण्डागारिकसीसेन पटिसामेत्तस्स
२० पाचित्तियमेव ।

१. सयनीघरे-सी०, स्या० रो० । २. नीमत्तं-सी०, स्या०, रो० । ३. अनीमत्तं-सी०,
स्या०, रो० । ४. अनीमत्तं-सी०, स्या०, रो० । ५. दुत्तियसिक्खापदे-स्या० । एवमुपरि पि ।
६. 'समूहं-सी०; वेसु-रो० । ७. परिचारा-स्या० । ८. सन्तकं-स्या० । ९. पिल-
म०, रो०, पिलन्धनं ताल०-स्या० । १०. गिही-सी०, रो० ।

सचे पन मातापितुन्^१ सन्तकं अवस्सं पटिसामेतब्बं कप्पियभण्डं
होति, अत्तनो अत्थाय गहेत्वा पटिसामेतब्बं । “इदं पटिसामेत्वा देही” ति
वुत्ते पन “न वट्टती” ति पटिक्खित्तत्त्वं । सचे “पटिसामेही” ति पातेत्वा
गच्छन्ति, पलिवोधो नाम होति, पटिसामेतुं वट्टति । विहारे कम्मं करोन्ता^२
वड्डकीआदयो वा राजवल्लभा वा अत्तनो उपकरणभण्डं वा सयनभण्डं वा 5
“पटिसामेत्वा देया” ति वदन्ति, छन्देन पि भयेन पि न कातब्बमेव, गुत्त-
ट्ठानं पन दस्सेतुं वट्टति । बलक्कारेण पातेत्वा गतेसु च पटिसामेतुं वट्टति ।

अज्झारामे वा अज्झावसथे वा (२१७.५) ति एत्थ सचे महाविहार-
सदिसो महारामो होति, तत्थ पाकारपरिक्खित्ते परिवेणे यत्थ^३ भिक्खूहि
वा सामणेरहि वा गहितं भविस्सती ति सङ्का उप्पज्जति, तादिसे एव ठाने 10
उग्गण्हित्वा वा उग्गण्हापेत्वा वा ठपेतब्बं । महावोधिद्वारकोट्टकजम्बुज्झण-
सदिसेसु^४ पन महाजनसञ्चरणट्टानेसु न गहेतब्बं, पलिवोधो^५ न होति^६ ।
कुहन्दिं पन वुत्तं “एको मग्गं गच्छन्तो निम्मनुस्सट्टाने किञ्चि भण्डं
पस्सति, आकिण्णमनुस्से पि जाते मनुस्सा तमेव भिक्खुं आसङ्कन्ति, तस्मा
मग्गा ओक्कम्म निसीदितब्बं । सामिकेसु आगतेसु तं आचिक्खित्तत्त्वं । सचे 15
सामिके न पस्सति पतिरूपं करिस्सती” ति ।

रूपेण वा निमित्तेन वा सज्जाणं कत्वा ति एत्थ रूपं नाम अन्तो-
भण्डिकाय भण्डं; तस्मा भण्डिकं मुञ्चित्वा^७ गणेत्वा एतका कहापणा वा
जातरूपरजतं वा ति सल्लक्खेतत्त्वं । निमित्तं ति लज्जनादि; तस्मा लज्जि-
ताय भण्डिकाय मत्तिकालज्जनं ति वा लाखालज्जनं ति वा नीलपिलो- 20
तिकाय भण्डिका कता ति वा सेतपिलोतिकाय कता ति वा एवमादि सब्बं
सल्लक्खेतत्त्वं ।

भिक्खु पतिरूपा ति लब्धिनो कुक्कुच्चका । लोलजातिकानं हि हत्थे
ठपेतुं न लब्धति^८ । यो पन नेव तम्हा आवासा पक्कमति, न सामिके पस्सति,
तेना पि अत्तनो चीवरादिमूलं न कातब्बं; थावरं पन सेनासनं वा चेतियं 25
वा पोक्खरणी वा कारेतब्बा^९ । सचे दीघस्स अद्धुनो अच्चयेन सामिको

१. पितृन्-स्या०, म० । २. करोन्तो-सी०, रो० । ३. यत्थ कत्वाचि-सी०, रो० ।

४. द्वारकजम्बु-सी० । ५-५. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ६. धोमुञ्चित्वा-स्या० ।

७. लज्ज-रो० ।

आगच्छति, “उपासक तव सन्तकेन इदं नाम कतं, अनुमोदाही” ति वत्तव्वो । सचे अनुमोदति, इच्चेतं कुसलं; नो चे अनुमोदति, “मम धनं देया” ति चोदेत्तियेव, अञ्जं समादपेत्वा दातव्वं ।

५०७. रतनसम्मत्तं विस्सासं गण्हाती (२१८.६) ति आदीसु
 ५ आमासमेव सन्धाय वुत्तं । अनामासं न वट्टतियेव । सेसमेत्य उत्तानमेव ।
 छसमुद्धानं^१-किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवन्नं, कायकम्मं,
 वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

८५. पञ्चासीतिमपाचित्तियं

३. विकालगामप्पविसनसिक्खापदवण्णना

५०८-११. ततिये - तिरच्छानकथं ति अरियमगगस्स तिरच्छान-
 भूतं कथं । राजकथं ति राजपटिसंयुत्तकथं । चोरकथादीसु पि एसेव
 १० नयो ।

R. 883 ५१२-१४. सन्तं भिक्खुं ति एत्य यं वत्तव्वं, तं चारित्तसिक्खापदे
 वुत्तमेव । सचे सम्बहुला केनचि कम्मेन गामं पविसन्ति, “विकाले गामप्प-
 B. 154 वेसनं आपुच्छामी^२” ति सब्वेहि अञ्जमञ्जं आपुच्छित्तव्वं । तस्मि गामे
 तं कम्मं न सम्पब्बती ति अञ्जं गामं गच्छन्ति, गामसत्तं पि होतु, पुन
 १५ आपुच्छनकिच्चं नत्थि । सचे पन उस्साहं पटिप्पस्सम्भेत्वा विहारं गच्छन्ता
 अन्तरा अञ्जं गामं पविसितुकामा होन्ति, पुन आपुच्छित्तव्वमेव ।

कुलघरे वा आसनसालाय वा भत्तकिच्चं कत्वा तेलभिक्खाय वा
 सप्पिभिक्खाय वा चरितुकामो होति, सचे पस्से भिक्खु अत्थि, आपुच्छित्त्वा
 गन्तव्वं । असन्ते नत्थी ति गन्तव्वं । वीथि ओतरित्वा भिक्खुं पस्सति,
 २० आपुच्छनकिच्चं नत्थि, अनापुच्छित्त्वा पि चरितव्वमेव । गाममज्जेन मगो
 होति, तेन गच्छन्तस्स तिलादिभिक्खाय चरिस्सामी ति चित्ते उप्पले सचे
 पस्से भिक्खु अत्थि, आपुच्छित्त्वा चरितव्वं । मग्गा अनोक्कम्म भिक्खाय
 चरन्तस्स पन आपुच्छनकिच्चं नत्थि, अपरिक्खित्तस्स गामस्स उपचारो
 अदिन्नादाने वुत्तनयेनेव वेदितव्वो ।

५१५. अन्तरारामं (२२१.१४) ति आदीसु न केवलं अनापुच्छा काय-
बन्धनं अबन्धित्वा सङ्घाटि अपारुपित्वा गच्छन्तस्स पि अनापत्ति । आपदासू
ति सीहो वा व्यग्धो^१ वा आगच्छति, मेघो वा उट्टेति^२, अञ्जो वा कोचि
उपद्वो उप्पज्जति, अनापत्ति । एवरूपासु आपदासु बहिगामतो अन्तोगामं
पविसितुं वट्टति । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

5

कठिनसमुद्धानं - कायवाचतो कायवाचाचित्ततो च समुद्घाति,
किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं,
वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

८६. छासीतिमपाचित्तियं

४. सूचिघरसिक्खापदवण्णना

५१६-२०. चतुत्थे - भेदनमेव भेदनकं; तं अस्स अत्थी^३ ति भेदन-
कमेव । अरणिके ति अरणिघनुके । विधे^४ ति वेधके^५ । सेसमेत्थ उत्तान- 10
मेव । छसमुद्धानं - किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं,
कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

८७. सत्तासीतिमपाचित्तियं

५. मञ्चसिक्खापदवण्णना

५२१-२५. पञ्चमे - छेदनकं वुत्तनयमेव ।

B.

छिन्दित्वा परिभुज्जती ति एत्थ सचे न छिन्दितुकामो होति, भूमियं
निखणित्वा^६ पमाणं उपरि दस्सेति, उत्तानं वा कत्वा परिभुज्जति, उक्खि- 15 R
पित्वा वा तुलासङ्घाटे ठपेत्वा अट्टं कत्वा परिभुज्जति, सच्चं वट्टति । सेस-
मेत्थ उत्तानमेव । छसमुद्धानं ।

८८. अष्टासीतिमपाचित्तियं

६. तूलोनद्धसिक्खापदवण्णना

५२६-३०. छट्ठे - तूलं ओनद्धमेत्या ति तूलोनद्धं; तूलं पक्खपित्वा
उपरिचिमिलिकार्यं ओनद्धं ति वुत्तं होति । सेसमेत्थ उत्तानमेव । छसमुद्धानं ।

१. व्यग्धो-सी०, रो० । २. उट्टहति-स्या० । ३. गोटे-सी०, रो०; गोपे-स्या० ।

४. गोठे-सी०, रो०; गोपके-स्या० । ५. निखणित्वा-स्या० । ६. चिमिलिकार्य-सी०, रो० ।

८९. ऊननवुत्तिमपाचित्तियं

७. निसीदनसिक्खापदवण्णना

५३१-३६. सत्तमे - निसीदनं अनुज्जातं होती (२२५.२४) ति कत्थ अनुज्जातं? चीवरक्खन्धके पणीतभोजनवत्युस्मिं वुत्तं हि तत्थ - "अनुजानामि, भिक्खवे, कायगुत्तिया चीवरगुत्तिया सेनासनगुत्तिया निसीदनं" [म०व०-३११] ति । सेय्यथापि पुराणासिकोद्धो ति यथा नाम पुराणचम्मकारो ति अत्थो ।
 ५ यथा हि चम्मकारो चम्मं वित्थतं करिस्सामी ति इतो चितो च समञ्छति, कड्ढति; एवं सो पि तं निसीदनं । तेन तं भगवा एवमाह - "निसीदनं नाम सदसं वुच्चती" ति सन्यतसदिसं सन्यरित्वा एकस्मिं अन्ते सुगतविदत्थिया विदत्थिमत्ते पदेसे द्वोसु ठानेसु फालेत्वा तिस्सो द्रसा कयिरन्ति, ताहि दसाहि सदसं नाम वुच्चति । सेसमेत्थ उत्तानमेव । छसमुद्धानं ।

९०. नवुत्तिमपाचित्तियं

८. कण्डुपटिच्छादिसिक्खापदवण्णना

D 156 10

५३७-३८. अट्टमे - कण्डुपटिच्छादि अनुज्जाता होती ति कत्थ अनुज्जाता? चीवरक्खन्धके वेलट्टसीसवत्युस्मिं । वुत्तं हि तत्थ - "अनुजानामि, भिक्खवे, यस्स कण्डु वा पिळ्ळा^३ वा अस्सावो वा थुल्लकच्छु^४ वा आवाधो कण्डुपटिच्छादि" [म०व०-३११] ति ।

५३९-४१. यस्स अधोनाभि उब्भजाणुमण्डलं ति यस्स भिक्खुनो
 १५ नाभिया हेट्ठा जाणुमण्डलानं उपरि । कण्डू ति कच्छु । पिळ्ळा^३ ति लोहित-
 तुण्डिका^५ सुखुमपिळ्ळा । अस्सावो ति अरिसभगन्दरमघुमेहादीनं^६ वसेन
 असुचिपगघरणकं^७ । थुल्लकच्छु वा आवाधो ति महापिळ्ळावाधो वुच्चति ।
 सेसमेत्थ उत्तानमेव । छसमुद्धानं ।

१. करिस्सन्ति-म०; करी०-स्या० । २. वेलट्टि०-सी०, रो० । ३. पीळ्ळा-रो० ।
 एवमुपरि पि । ४. थुल्लकच्छो-स्या० । ५. लोहिततुण्डिका-स्या०, लोहिततुण्डिका-रो० ।
 ६. मगन्दरमेहादीनं वा-सी०, रो० । ७. पगघरणं-सी०, रो० ।

९१. एकनवुत्तिमपाचित्तियं

९. वस्सिकसाटिकसिक्खापदवण्णना

५४२-४६. नवमे - वस्सिकसाटिका अनुज्जाता होती (२२६.२) R.
 ति कत्थ अनुज्जाता ? चीवरक्खन्धके विसाखावत्थुस्मि । वृत्तं हि
 तत्थ - “अनुजानामि, भिक्खवे, वस्सिकसाटिकं” [म०व०-३१०] ति ।
 सेसमेत्य उत्तानमेव । छसमुट्ठानं ।

९२. द्वेनवुत्तिमपाचित्तियं

१०. नन्दत्थेरसिक्खापदवण्णना

५४७-५१. दसमे - चतुरङ्गुलोमको ति चत्तहि अङ्गुलेहि^१ ऊनक- 5
 प्पमाणो । सेसं उत्तानमेव । छसमुट्ठानं ।

समत्तो वण्णनाक्रमेन राजवग्गो नवमो ।

उद्दिट्ठा खो ति आदि वुत्तनयमेवा ति ।

समन्तपासादिकाय विनयसंवण्णनाय

खुदकवण्णना समत्ता ।

पाचित्तियकण्डं निट्ठितं ।

६. पाटिदेसनीयकण्डं^१

पाटिदेसनीया धम्मा, खुट्ठकानं अनन्तरा ।
ठपिता ये अयं दानि, तेसं भवति वण्णना ॥

B. 157;
R. 886

१. पठमपाटिदेसनीयसिक्खापदवण्णना

१. पठमपाटिदेसनीये ताव पटिकमनकाले (२३३.३) ति पिण्डाय
चरित्वा पटिआगमनकाले । सन्वेव अग्गहेसी ति सब्बमेव अग्गहेसि ।
पवेधेन्ती ति कम्पमाना । अपेही ति अपगच्छ ।

5

२-४. गाररुहं आवुसो ति आदि पटिदेसेतब्बाकारदस्सनं । रथिका
ति रच्छा । ङ्गुहं ति अनिब्बिज्झित्वा^२ ठिता गतपच्चागतरच्छा । सिङ्घाटकं
ति चतुक्कोणं^३ वा तिकोणं वा मग्गसमोधानट्टानं । घरं ति कुलघरं । एतेसु
यत्थ कत्थचि ठत्वा गण्हन्तस्स गहणे दुक्कटं, अज्झोहारे^४ अज्झोहारगणनाय
पाटिदेसनीयं । हत्थिसालादीसु गण्हन्तस्सा पि एसेव नयो । भिक्खुनी^५ रथि- 10
काय ठत्वा देति, भिक्खु सचे^६ पि^७ अन्तरारामादीसु ठत्वा गण्हाति, आपत्ति-
येव । “अन्तरघरं पविट्ठाया” ति हि वचनतो भिक्खुनिया अन्तरघरे ठत्वा
ददमानाय वसेनेत्थ आपत्ति वेदितब्बा, भिक्खुस्स ठितट्टानं पन अप्पमाणं ।
तस्मा सचे पि वीथिआदीसु ठितो भिक्खु अन्तरारामादीसु ठत्वा ददमानाय
भिक्खुनिया गण्हाति, अनापत्तियेव ।

15

यामकालिकं सत्ताहकालिकं यावजीविकं आहारत्थाय पटिग्गण्हाति,
आपत्ति दुक्कटस्स । अज्झोहारे अज्झोहारे आपत्ति दुक्कटस्सा ति इदं आभि-
सेन असम्भित्तं सन्वाय वुत्तं, सम्भित्ते पन एकरसे पाटिदेसनीयमेव ।
एकतो उपसम्पन्नाया ति भिक्खुनीनं सन्तिके उपसम्पन्नाय । भिक्खूनं सन्तिके
उपसम्पन्नाय पन यथावत्थुकमेव ।

20

१. ०कण्डवण्णना-स्या०; ०देसनीया धम्मा-रो०; सो० पोत्यके नत्थि । २. अनिब्बि-
ज्झित्वा-स्या० । ३. चकोणं-सी०, रो० । ४. स्या०, रो० पोत्यकेमु नत्थि । ५. भिक्खुणी-
सी० । एयमुपरि पि । ६-६. स्या० पोत्यके नत्थि ।

५ दापेति नदेती (२३५.१४)ति अञ्जातिका अञ्जेन केनचि दापेति तं गण्हन्तस्स अनापत्ति । उपनिक्खपित्वा देती ति भूमियं ठपेत्वा “इदं अय्य तुम्हाकं दम्मी” ति देति, एवं दिन्नं “साधु भगिनी” ति सम्पटिच्छित्वा ताय एव वा भिक्खुनिया अञ्जेन वा केनचि पटिगहपेत्वा भुञ्जितुं वट्ठति^१ । मिक्खमानाय सामणेराया ति एतासं ददमानानं गण्हन्तस्स अनापत्ति । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

एळ्ळलोमसमुद्धानं - किरिया^२, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं पणत्तिवज्जं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

२. दुत्तिपपाटिदेसनीयसिक्खापदवण्णना

६-१०. दुत्तिये - अपसक् ताव भगिनी ति आदिं अपसादेतब्बाका-
 १० रदस्सनं । अत्तनो भत्तं दापेति न देती ति एत्थ सचे पि अत्तनो भत्तं देति, इमिना सिक्खापदेन अनापत्तियेव, पुरिमसिक्खापदेन आपत्ति । अञ्जस्स^३ भत्तं देति न दापेती ति एत्थ पन सचे^३ दापेय्य, इमिना सिक्खापदेन आपत्ति भवेय्य । देन्तिया पन नेव इमिना न पुरिमेन आपत्ति । सेसमेत्थ उत्तानमेव । कठिनसमुद्धानं^४ - किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचि-
 १५ त्तकं, पणत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचोक्कम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

३. ततियपाटिदेसनीयसिक्खापदवण्णना

११-१७. ततिये - उभतोपमन्नं ति द्वीहि पसन्नं उपासकेन पि उपासिकाय पि । तस्मि किर कुलै उभो पि तै सोतापन्नायेव । भोगेन हायती ति एदिसं^५ हि कुलं सचे पि असीतिकोट्ठिघनं होति, भोगेहि हायतियेव । कस्मा ? यस्मा तत्थ नेव उपासिका न उपासको भोगे
 २० रक्खति ।

१८. घरतो नीहरित्वा देन्ती ति आसनसालं वा विहारं वा आनेत्वा देन्ति । सचे पि अनागते भिक्खुम्हि पठमंयेव नीहरित्वा द्वारे ठपेत्वा पच्छा

१ एत्थ स्या०, २०० पोत्थवेसु “तत्तेहि हत्थगते पत्ते आमिसं गण्हेय्य परिचत्तं ते मया ति देति भिक्खु गहितं भगिनी ति पटिगह्णाति गण्हन्तस्स आपत्ती ति वदन्ती” ति अधिको पाठो विस्सति । २. किरियं-म० । एवमुपरि पि । ३. ०पि-म० । ४. कथिन०-म० । एवमुपरि पि । ५. ईदिसं-स्या० । ६. अञ्जेसं-म० ।

सम्पत्तस्स देन्ति, वट्टति । भिक्खुं पन दिस्वा अन्तोगेहतो नीहरित्वा दिव्य-
मानं^१ न वट्टती ति महापच्चरियं वुत्तं । सेसमेत्थ उत्तानमेव । एल्लकलोम-
समुद्धानं — किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं,
तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

D. 159

४. चतुत्यपाटिदेसनीयसिक्खापदवण्णना

१६-२१. चतुत्ये-अवरुद्धा होन्ती (२४१.४)ति पटिविरुद्धा होन्ति । ५

२२-२३. पञ्चन्नं पटिसंविदितं ति पञ्चसु सहधम्मिकेसु यं किञ्चि
पेसेत्वा खादनीयं भोजनीयं आहरिस्सामा ति पटिसंविदितं कतं पि
अप्पटिसंविदितमेवा ति अत्थो । आरामं आरामूपचारं ठपेत्वा ति
आरञ्जकसेनासनारामं च तस्स उपचारं च ठपेत्वा; उपचारती 10
निक्खन्तं अन्तरामगे भिक्खुं दिस्वा वा गामं आगतस्स वा पटिसंविदितं
कतं पि अप्पटिसंविदितमेव होती ति वेदितव्वं । सचे सासङ्कं होति सासङ्कं
ति आचिक्खितव्वं ति कस्मा आचिक्खितव्वं ? आरामे चोरे वसन्ते अम्हाकं
नारोचेन्ती ति वचनपटिमोचनत्थं । चोरा वत्तव्वा मनुस्सा इधूपचरन्ती
ति कस्मा वत्तव्वा^२ ? अत्तनो उपट्ठाकेहि अम्हे गण्हापेन्ती ति वचन-
पटिमोचनत्थं । 15

R. 888

यागुया पटिसंविदिते तस्सा परिवारो आहरियती ति यागुया
पटिसंविदितं कत्वा “किं सुद्धयागुया दिन्नाय पूवभत्तादीनि^३ पि एतिस्सा
यागुया परिवारं कत्वा दस्सामा” ति एवं यं किञ्चि आहरन्ति, सब्वं
पटिसंविदितमेव होति । भत्तेन पटिसंविदिते ति आदीसु पि एसेव नयो ।
असुकं नाम फुलं पटिसंविदितं कत्वा खादनीयादीनि गहेत्वा गच्छती ति 20
सुत्वा अञ्जानि पि तेन सद्धिं अत्तनो देव्यधम्मं आहरन्ति, वट्टति । यागुया
पटिसंविदितं कत्वा पूवं वा भत्तं वा आहरन्ति, एतं पि वट्टती ति कुरुन्दियं
वुत्तं ।

२४. गिलानस्सा ति अप्पटिसंविदिते पि गिलानस्स अनापत्ति ।
पटिसंविदिते वा गिलानस्स वा सेसकं ति एकस्सत्याय पटिसंविदितं कत्वा 25

१. होयमानं-सी०, त्या०; होय्य०-रो० । २. वत्तव्वं-म० । ३. भत्तानि-सी०,

आहटं, तस्स सेसकं अञ्जस्सा पि भुञ्जितुं वट्टति । चतुन्नं वा^१ पञ्चन्नं
 वा पटिसंविदितं कत्वा वहुं आहटं होति, अञ्जेसं पि दातुं इच्छन्ति, एतं पि
 पटिसंविदितसेसकमेव, सव्वेसं^२ पि वट्टति । अथ अधिकमेव होति, सन्निधि
 मोचेत्वा ठपितं दुतियदिवसे पि वट्टति । गिलानस्स आहटावसेसे पि एसेव
 5 नयो । यं पन अप्पटिसंविदितमेव कत्वा आहटं,^३ तं वहि आरामं पेसेत्वा
 पटिसंविदितं कारेत्वा आहरापेतव्वं, भिक्खूहि वा गत्वा अन्तरामगे
 गहेतव्वं । यं पि विहारमञ्जेन गच्छन्ता वा वनचरकादयो वा वनतो
 आहरित्वा देन्ति, पुरिमनयेनेव पटिसंविदितं कारेतव्वं । तत्थजातकं
 (२४४.१६) ति आरामे जातकमेव; मूलखादनीयादि अञ्जेन कप्पियं कत्वा
 10 दिन्नं परिभुञ्जतो अनापत्ति । सचे पन तं गामं हरित्वा पचित्वा
 आहरन्ति, न वट्टति । पटिसंविदितं कारेतव्वं । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

कठिनसमुद्धानं — किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं,
 पण्णत्तिवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदन ति ।

समन्तपासादिका विनयसंवण्णनाय

पाटिदेसनीयवण्णना निट्ठिवा ।

पाटिदेसनीयकण्डं निट्ठितं ।

७. सेखियकण्डं

यानि सिक्खितसिक्खेन, सेखियानी ति तादिना ।

भासितानि अयं दानि, तेसं पि वण्णनाक्कमो ॥

B. 161,
R. 889

१. परिमण्डलवग्गवण्णना

१-३. तत्थ परिमण्डलं (२४५.१७) ति समन्तो मण्डलं । नाभिमण्डलं
जाणुमण्डलं ति उद्धं नाभिमण्डलं अधो जाणुमण्डलं पटिच्छादेत्तेन^१ जाणुमण्ड-
लस्स हेट्ठा जङ्घट्टिकतो पट्टाय अट्ठङ्गुलमत्तं निवासनं ओतारेत्वा निवासेतब्बं, 5
ततो परं ओतारेत्तस्स दुक्कटं ति वुत्तं । यथा^२ निसिन्नस्स जाणुमण्डलतो
हेट्ठा चतुरङ्गुलमत्तं पटिच्छन्नं होती ति महापच्चरियं वुत्तं; एवं निवासेत्तस्स
पन निवासनं पमाणिकं वट्टति । तन्निदं पमाणं - दीघतो मुट्ठिपञ्चकं,
तिरियं अट्ठतेय्यहत्थं । तादिसस्स पन अलाभे तिरियं द्विहत्थप्पमाणं पि
वट्टति जाणुमण्डलपटिच्छादनत्थं, नाभिमण्डलं पन चीवरेना पि सक्का 10
पटिच्छादेतुं ति । तत्थ एकपट्टचीवरं एवं निवत्थं पि निवत्थट्ठाने^३ न
तिट्ठति, दुपट्टं पन तिट्ठति ।

ओलम्बेन्तो निवासेति आपत्ति दुक्कटस्सा ति एत्थ न केवलं पुरतो
च^४ पच्छतो च^५ ओलम्बेत्वा निवासेत्तस्सेव दुक्कटं, ये पनञ्जे पि^६ “तेन
खो पन समयेन छब्बगिया भिक्खु गिहिनिवत्थं^७ निवासेन्ति हत्थिसोण्डकं 16
भच्छवाळकं^८ चतुक्कण्णकं^९ तालवण्टकं सतवलिकं^{१०} निवासेन्ती” [चु०व०
२२७] ति आदिना नयेन खन्धके निवासनदोसा वुत्ता, तथा निवासेत्तस्सा
पि दुक्कटमेव । ते सञ्जे वुत्तनयेन परिमण्डलं निवासेत्तस्स न होन्ति ।
अयमेत्थ सङ्खेपो, वित्थारतो पन तत्थेव आविभवित्थति ।

असञ्चिच्चा ति पुरतो वा पच्छतो वा ओलम्बेत्वा निवासेस्सामी ति 20
एवं असञ्चिच्च; अय खो परिमण्डलयेव निवासेस्सामी ति विरजिभत्त्वा अपरि-

१. ०च्छादेन्तो-रो० । २. तया-रो० । ३. ठाने-सो०, स्या०, रो० । ४. वा-रो० ।

५. म०, रो० पोत्थनेमु नत्थि । ६. गिही०-सो०, रो० । ७. ०पालकं- स्या०, म० ।

८. चतुक्कण्णकं-ना० स० तत्थेव । ९. ०वह्निर्कं-सो०, रो० ।

मण्डलं निवासेन्तस्स अनापत्ति । अस्सतिथा' (२४५.२१)ति अञ्जविहितस्सा
 पि तथा निवासेन्तस्स अनापत्ति । अजानन्तस्सा ति एत्थ निवासनवत्तं अजा-
 नन्तस्स मोक्खो नत्थि । निवासनवत्तं हि साधुकं उग्गहेतव्वं, तस्स अनु-
 गहणमेवस्स अनादरियं । तं पन सञ्चिच्च अनुगण्हन्तस्सेव' युञ्जति, तस्मा
 ५ उग्गहितवत्तो पि यो आरुह्णभावं वा ओरुह्णभावं वा न जानाति, तस्स
 अनापत्ति । कुरुन्दियं पन "परिमण्डलं निवासेतुं अजानन्तस्स अनापत्ती"
 ति वुत्तं । यो पन सुक्खजङ्घो वा महापिण्डिकमंसो वा होति, तस्स
 सारुप्पत्थाय जाणुमण्डलतो' अट्टङ्गुलाधिकं' पि ओतारेत्वा निवासेतुं वट्ठति ।

गिलानस्सा ति जङ्घाय वा पादे वा वणो होति, उक्खपित्वा वा
 १० ओतारेत्वा वा निवासेतुं वट्ठति । आपदासू ति वाळमिगा वा चोरा वा
 अनुब्रन्थि, एवरुपासु आपदासु अनापत्ति । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

पठमपाराजिकसमूहानं — किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सच्चित्तकं,
 लोकवज्जं, कायकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति । फुस्सदेवत्येरो
 "अचित्तकं, पणत्तिवज्जं, तिवेदनं" ति आह । उपत्तिस्सत्येरो पन "अना-
 १५ दरियं पटिच्चा" ति वुत्तत्ता "लोकवज्जं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं" ति आह ।

६. परिमण्डलं पारुपितव्वं ति "तेन खो पन समयेन छव्वगिया
 मिक्खू गिहिपाहत्तं' पारुपन्ती" [चु० व०—२२७] ति एवं वुत्तं अनेकप्पकारं
 गिहिपारुपत्तं अपारुपित्वा इध वुत्तनयेनेव उभो कण्णे समं कत्वा पारुपनवत्तं
 पूरेन्तेत्त परिमण्डलं पारुपितव्वं । इमानि च द्वे पि सिक्खापदानि अविसेसेत्त
 २० वुत्तानि । तस्मा विहारे पि अन्तरघरे'पि परिमण्डलमेव निवासेत्तव्वं च
 पारुपितव्वं चा ति । समुट्ठानादीनि पठमसिक्खापदे वुत्तनयेनेव' वेदितव्वानि'
 सद्धि' धेरवादेन ।

६. कायं विवरित्वा ति जत्तुं' पि उरं पि विवरित्वा । सुप्पटिच्छ-
 न्नेना ति न ससीसं' पास्तेन, अय खो गण्ठकं पटिमुञ्चित्वा अनुवातन्तेन
 २५ गोवं पटिच्छादेत्वा उभो कण्णे समं कत्वा पटिसंहारित्वा यावमणिबन्ध'

१. अस्सतिथा—मो०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । २. अहन्तस्स—म० । ३. रो०
 पोत्थके नत्थि । ४. असादियं—रो० । ५-५. रो० पोत्थके नत्थि । ६. गिहो—सो०; गिहीपा-
 दाव—रो० । ७. अनयानेव—सो०, रो० । ८. मो०, स्या०, रो० पोत्थके नत्थि । ९. प्रादु-
 स्या०, रो० । १०. सीसं—सो० । ११. बन्धना—स्या० ।

पटिच्छादेत्वा अन्तरघरे गन्तव्वं । दुतियसिक्खापदे - गलवाटकतो पट्टाय सीसं मणिवन्धतो पट्टाय हत्थे पिण्डिकमंसतो च पट्टाय पादे विवरित्वा निसीदितव्वं ।

१२. वासूपगतस्सां (२४७.४)ति वासत्थाय उपगतस्स रत्तिभागे वा दिवसभागे वा कायं विवरित्वा पि निसीदतो अनापत्ति । 5

१४. सुसंवुतो ति हत्थं वा पादं वा अकीळापेन्तो; सुविनीतो ति अत्थो ।

२०-२१. ओक्खित्तचक्खु ति हेट्ठा खित्तचक्खु हुत्वा । युगमत्तं पेक्खन्तेन^१ ति युगयुत्तको हि दन्तो आजानेय्यो^२ युगमत्तं पेक्खति, पुरतो चतुहत्थप्पमाणं भूमिभागं; इमिना पि एत्तकं पेक्खन्तेन गन्तव्वं । 10

२४. यो अनादरियं पटिच्च तहं तहं ओलोकेन्तो ति यो तं तं दिसा- भागं कूटांगारं वीथि ओलोकेन्तो गच्छति, आपत्ति दुक्कटस्स । एकास्मि पन ठाने ठत्वा हत्थिअस्सादिपरिस्सयाभावं ओलोकेतुं वट्टति । निसीदन्तेना पि ओक्खित्तचक्खुना व निसीदितव्वं ।

२६. उक्खित्तकाया ति उक्खेपेन; इत्थम्भूतलक्खणे करणवचनं 15 एकतो वा उभतो वा उक्खित्तचीवरो हुत्वा ति अत्थो । अन्तो इन्द्रखीलतो पट्टाय न एवं गन्तव्वं । निसिन्नकाले पन^३ धम्मकरकं^४ नीहरन्तेना पि चीवरं अनुक्खिपित्वा व^५ नीहरितव्वं ति ।

२. उज्जग्घिकवग्गवण्णना

३२. उज्जग्घिकाया ति महाहसितं हसन्तो । वुत्तनयेनेवेत्थ करणवचनं । 20

३८. अप्पसद्दो अन्तरघरे ति एत्थ कित्तावता अप्पसद्दो होति ? द्वादसहत्थे मेहे आदिम्मिह सङ्घत्थेरो, मज्जे दुतियत्थेरो, अन्ते तत्तियत्थेरो ति एवं निसिन्नेसु सङ्घत्थेरो दुतियेन सद्दि मन्तेति, दुतियत्थेरो तस्स सहं चैव सुणाति, कथं च ववत्थपेति^६ । तत्तियत्थेरो पन सहमेव सुणाति, कथं

१. पेक्खमानो-सी०, रो०, म० । २. वाजानियो-स्या० । ३. सी०, स्या०; रो० पोत्थकेषु नस्ति । ४. धम्मकरकं-सी०, रो०; धम्मकरणं-म० । ५. रो० पोत्थके नस्ति । ६. यवट्ठ०-स्या० । एवमुपरि पि ।

४. सकञ्चचगवणना

६२. सकञ्चं (२५७.१५) ति एत्या' पि असकञ्चं पटिगगहणेयेव आपत्ति, पटिगगहितं पन सुपटिगगहितमेव' । सकञ्चं ति च पत्तसञ्जी ति चा' ति उभयं वुत्तनयमेव ।

६८. सपदानं ति तत्थ तत्थ ओर्ध्व अक्त्वा अनुपटिपाटिया ।
 ५ समसूपके वत्तव्वं वुत्तमेव [८७] ।

१०४. धूपकतो' ति मत्थकतो; वेमज्झतो ति अत्थो ।

१०८. पटिच्छादेत्वा देन्ती ति माघातसमयादीसु पटिच्छन्नं व्यञ्जनं कत्वा देन्ति । विञ्जत्तियं वत्तव्वं नत्थि ।

११५. उज्झानसञ्जी सिक्खापदे पि गिलानो न मुचति ।

११६. नातिमहन्तो कवळो' ति मयूरण्ड' अतिमहन्तं, कुक्कुटण्डं अतिखुद्दकं, तेसं वेमज्झप्पमाणो । खज्जके ति एत्थ मूलखादनीयादि' सव्वं गहेत्तव्वं ।

५. कथञ्चचगवणना

१२४. अनाहटे ति अनाहरिते; मुखद्वारं असम्पापिते ति अत्थो ।

१२७. सव्वं हत्थं ति सकलहत्थं ।

१३०. सकवळेना ति एत्थ घम्मं कथेन्तो हरीटकं' वा लट्ठिमधुकं वा मुखे पक्खिपित्वा कथेति । यत्तकेन वचनं अपरिपुण्णं न होति, तत्तके मुखम्हि सन्ते कथेतुं वट्ठति ।

१३३. पिण्डकप्पेपकं ति पिण्ड उक्खिपित्वा उक्खिपित्वा ।

१३६. कवळावच्छेदकं ति कवळं अवच्छिन्दित्वा अवच्छिन्दित्वा ।

१३९. अवगण्डकारकं ति मक्कटो विय गण्डे कत्वा कत्वा ।

१४२. हत्थनिद्धनकं ति हत्थं निद्धुनित्वा निद्धुनित्वा ।

१४५. सित्थावकारकं ति सित्थानि अवकिरित्वा अवकिरित्वा ।

१४८. जिह्वानिच्छारकं ति जिह्वं निच्छारेत्वा निच्छारेत्वा ।

१-१. रो० पोत्थके नत्थि, ०पन पटिगगहितमेव-स्या० । २. च-स्या० । ३. धूपतो-
 सो०, रो० । ४. कवलो-सी०; कवळो-स्या० । ५. मयूरण्ड-स्या० । ६. ०खादनीय-
 सो० । ७. हरीटकं स्या०, म० ।

१५१. चपुचपुकारकं (२६५.२०)ति चपुचपू ति एवं सहं कत्वा कत्वा ।

६. सुरुसुरुवगवण्णना

१५४. सुरुसुरुकारकं ति सुरुसुरू ति एवं सहं कत्वा कत्वा । दवो ति परिहासवचनं; तं येन केनचि परियायेन “किं बुद्धो, सीलकबुद्धो”, पटिबुद्धो; किं धम्मो, गोघम्मो, अजघम्मो; किं सङ्घो, मिगसङ्घो, पसुसङ्घो” ति आदिना नयेन तीणि रतनानि आरब्ध न कातब्धं ति अत्थो ।

5

१५७-६४. हत्थनिल्लेहकं ति हत्थं निल्लेहित्वा निल्लेहित्वा । भुञ्जन्तेन हि अङ्गुलिमतं पि निञ्जेहितुं न वट्टति । घनयागुफाणितपाया-सादिके पन अङ्गुलीहि गहेत्वा अङ्गुलियो मुखे पवेसेत्वा पवेसेत्वा^१ भुञ्जितुं वट्टति । पत्तनिल्लेहकओट्टनिल्लेहकादीसु^२ पि एसेव नयो । तस्मा एक-ङ्गुलिया पि पत्तो न निल्लेहितब्बो, एकओट्टो पि जिह्वाय न निञ्जेहितब्बो,^३ 10 ओट्टमसेहि एव पन गहेत्वा अन्तो पवेसेतुं वट्टति ।

१६५-६६. कोकनदे ति एवंनामके । कोकनदं ति पदुमं वुचति, सो च पासादो पदुमसण्ठानो^४, तेनस्स कोकनदोत्वेव नामं अकंसु । न सामि-सेन हत्थेन पानीयथालकं ति एतं पटिककूलवसेन पटिक्खत्तं, तस्मा सङ्घिकं पि पुगलिकं पि गिहिसन्तकं पि अत्तनो सन्तकं पि सङ्घं पि सरावं^५ 15 पि थालकं पि न गहेतब्बमेव, गण्हन्तस्स दुक्कटं । सचे पन हत्थस्स एकदेसो आमिसमक्खितो न होति, तेन पदेसेन गहेतुं वट्टति ।

१७०. उद्धरित्वा वा ति सित्थानि^६ उदकतो उद्धरित्वा एकास्मि ठाने रासि कत्वा उदकं छहेति । भिन्दित्वा वा ति सित्थानि भिन्दित्वा उदकगतिकानि कत्वा छहेति । पटिग्गहे वा ति पटिग्गहेन पटिच्छन्तो^७ 20 नं^८ पटिग्गहे छहेति । नीहरित्वा ति वहि नीहरित्वा छहेति; एवं छहेन्तस्स अनापत्ति ।

१७५. सेतच्छत्तं ति वत्थपलिगुण्ठितं पण्डरच्छत्तं । किलञ्जच्छत्तं ति विलीवच्छत्तं । पण्णच्छत्तं ति तालपण्णादीहि येहि केहिचि कत्तं ।

१. सिलक-स्या०, म० । २. स्या०, म० पोथवेगु नयि । ३. निल्लेहकेसु-स्या०, म० । ४. पदुमक-सी०, रो० । ५. धिट्ठानि-स्या० । एयम्वारि पि । ६. पटिच्छन्ति-रो० ।

न ववत्यपेति । एत्तावता अप्ससद्दो होति । सचे पन ततियत्येरो कयं ववत्यपेति, महासद्दो नाम होती' ति' ।

४५. कायं पग्गहेत्वा (२५१.८) ति निच्चलं कत्वा उजुकेन कायेन समेन इरियापयेन गन्तव्वं चेव निसीदितव्वं च ।

5 ५१. बाहुं पग्गहेत्वा ति निच्चलं कत्वा ।

५७. सीसं पग्गहेत्वा ति निच्चलं उजुं ठपयित्वा ।

३. खम्भकतवगवण्णना

B. 164

६२. खम्भकतो नाम कटियं हत्थं ठपेत्वा कतखम्भो ।

६८. ओगुण्ठितो ति ससोसं पास्तो ।

७४. उक्कुटिकाया ति एत्थ उक्कुटिका बुच्चति पण्हियो उक्खपित्वा
10 अगपादेहि वा, अगपादे वा उक्खपित्वा पण्होहिपेव^३ वा भूमिं फुसन्तस्स गमनं । करणवचनं पनेत्थ वुत्तलक्खणमेव ।

७८. दुस्सपल्लत्थिकाया ति एत्थ आयोगपल्लत्थिका पि दुस्सपल्लत्थि-
कापेव^३ ।

८०. सक्कं ति सत्ति उपट्ठपेत्वा ।

15 ८२-८३. आकिरन्ते पी ति पिण्डपातं देन्ते पि । पत्तसञ्जी ति पत्ते सञ्जं कत्वा ।

R. 892

८७. समसूपको नाम यत्थ भत्तस्स चतुत्थभागप्पमाणो सूपो होति ।
सुग्गसूपो माससूपो ति एत्थ कुलत्थादीहि कत्तसूपा पि सङ्गहं गच्छन्तिपेवा
ति महापच्चरियं वुत्तं । रसरसे ति एत्थ ठपेत्वा द्वे सूपे अवसेसानि ओलोणि-
20 साकसूपेय्यमच्छरसमंसरसादीनि^३ रसरसा ति वेदितव्वानि । तं रसरसं वडुं
पि गण्हन्तस्स अनापत्ति ।

८६. समत्तिचिकं ति समपुण्णं समभरित्तं ।

९०. धूपीकत्तं पिण्डपातं पटिग्गहाति, आपत्ति दुक्कटस्सा ति एत्थ
धूपीकतो नाम पत्तस्स अन्तोमुखवट्टिलेखं अतिक्कमित्वा कतो; पत्ते पक्खितो

रचितो पूरितो ति अत्यो । एवं कतं अगहेत्वा अन्तोमुखवट्टिलेखासमप्प-
माणो गहेतब्बो ।

तत्थ थूपीकतं नाम “पञ्चहि भोजनेहि कतं” ति अभयत्थेरो आह ।
तिपिटक-चूळनागत्थेरो पन “पिण्डपातो नाम यागु पि भत्तं पि खादनीयं
पि चुण्णपिण्डो पि दन्तकटुं पि दसिकमुत्तं पी” ति इदं सुत्तं वत्वा दसिक- 5
सुत्तं पि थूपीकतं न वट्टती ति आह । तेसं वादं सुत्वा भिक्खु रोहणं गन्त्वा
चूळमुम्मत्थेर^१ पुच्छिसु — “भत्ते थूपीकतपिण्डपातो केन परिच्छिन्नो” ति ?
तेसं च थेरानं वादं आरोचेसुं । थेरो सुत्वा आह — “अहो, चूळनागो सास-
नतो भट्टो, अहं एतस्स सत्तकखत्तुं विनयं वाचेन्तो न कदाचि एवं अवचं,
अयं कुतो लभित्वा एवं वदसी” ति । भिक्खु थेरं याचिसु — “कथेथ दानि, 10
भत्ते, केन परिच्छिन्नो” ति ? “यावकालिकेन^२, आवुसो^३” ति थेरो आह ।
तस्मा यं किञ्चि यागु^४ वा भत्तं^५ वा फलाफलं वा आमिसजातिकं समत्ति-
त्तिकमेव गहेतब्बं । तं च खो अधिट्टानुपगेन^६ पत्तेन, इतरेन पन थूपीकतं पि
वट्टति । यामकालिकसत्ताहकालिकयावजीविकानि पन अधिट्टानुपगपत्ते^७ पि
थूपीकतानि वट्टन्ति । द्वीसु पत्तेसु भत्तं गहेत्वा एकस्मि पूरेत्वा विहारं 15
पेसेतुं वट्टती ति महापच्चरियं पन^८ वुत्तं । यं पत्ते पक्खिपियमानं^९ पूवउच्छु-
खण्डफलाफलादि हेट्ठा ओरोहति, तं थूपीकतं नाम न होति । पूववटंसकं
ठपेत्वा पिण्डपातं देन्ति, थूपीकतमेव होति । पुप्फवटंसकतक्कोलककटुक-
फलादिवटंसके^{१०} पन ठपेत्वा दिन्नं थूपीकतं न होति । भत्तस्स उपरि थालकं
वा पत्तं वा ठपेत्वा पूरेत्वा गण्हाति, थूपीकतं नाम न होति । कुरुन्दियं पि 20 R 893
वुत्तं — “थालके वा पण्णे वा पक्खिपित्वा तं पत्तमत्थके ठपेत्वा देन्ति,
पाटेक्कभाजनं वट्टती” ति ।

इध अनापत्तियं गिलानो न आगतो, तस्मा गिलानस्सा पि थूपीकतं
न वट्टति । सब्बत्थ पन पटिग्गहेतुमेव न वट्टति । पटिग्गहितं^{११} पन सुपटि-
ग्गहितमेव होति, परिभुञ्जितुं वट्टती ति ।

25

१. ०सुमनत्थेरं-स्या०, म० । २-२ केनायुषो-म० । ३-३. यागुभत्तं-म०, रो० ।
४. ०दूपगेन-मो०, स्या०, रो० । ५. नूपगे पत्ते-सी०, रो०; नूपगपत्तेन-स्या० । ६. म०
पोत्थके नरिय । ७. पक्ख-स्या०; ८. प्यमानं-सी०, रो० । ८. ०वमुक्क-सी०; ९. वटंसकं-
स्या०, १०. तत्तक्कोलकटुक-म० । ११. ०हीतं-सी०, रो० । एवमुपरि पि ।

B. 168

R. 895

मण्डलवद्धं सलाकवद्धं (२७०.९) ति इदं पन तिण्णं पि छत्तानं पञ्जर-
दस्सनत्थं वुत्तं । तानि हि मण्डलवद्धानि चैव होन्ति सलाकवद्धानि च ।
यं पि तत्थजातकदण्डकेन कतं एकपण्णच्छत्तं होति, तं पि छत्तमेव ।
एतेसु यं किञ्चि छत्तं पाणिमिह अस्सा ति छत्तपाणि^१ । सो तं छत्तं धारयमानो
५ वा अंसे वा कत्वा ऊरुमिह वा ठपेत्वा याव हत्थेन न मुञ्चति^२, तावस्स
धम्मो देसेतुं न वट्टति, देसेन्तस्स वुत्तनयेन दुक्कटं । सचे पनस्स अब्भो
छत्तं धारेति, छत्तपादुकाय^३ वा ठितं होति, हत्थतो अपगतमत्ते छत्तपाणि
नाम न होति । तस्स धम्मं देसेतुं वट्टति । धम्मपरिच्छेदो पनेत्थ पदसो-
धम्मे वुत्तनयेनेव वेदितव्वो ।

१० १७७. दण्डपाणिस्सा ति एत्थ दण्डो नाम मज्झिमस्स पुरिसस्स
चतुहत्थप्पमाणो दण्डो^४; दण्डपाणिभावो पनस्स छत्तपाणिमिह वुत्तनयेनेव
वेदितव्वो ।

१८०. सत्थपाणिमिह पि एसेव नयो । अस्सि सन्नहित्वा^५ ठितो पि
हि सत्थपाणिसङ्खच्चं न गच्छति ।

१८३. आयुधपाणिस्सा^६ ति एत्थ किञ्चा पि वुत्तं — “आवुधं नाम
चापो कोदण्डो” ति, अथ खो सव्वा पि धनुविकति सद्धि सरविकतिया
आवुधं ति वेदितव्वं । तस्मा सद्धि वा सरेन धनुं गहेत्वा सुद्धधनुं वा
सुद्धसरं वा सजियधनुं वा निजियधनुं वा गहेत्वा ठितस्स वा निसिन्नस्स
वा धम्मो देसेतुं न वट्टति । सचे पनस्स धनु^७ कण्ठे पि पट्टिमुक्कं होति, याव
२० हत्थेन न गण्हाति, ताव धम्मो देसेतुं वट्टतियेवा ति ।

७. पादुकवग्गवण्णना

१८७. अक्कन्तस्सा ति छत्तदण्डके अङ्गुलन्तरं अप्पवेसेत्वा केवलं
पादुकं अक्कमित्वा ठितस्स । पट्टिमुक्कस्सा ति पट्टिमुञ्चित्वा ठितस्स ।
उपाहनाय पि एसेव नयो । ओमुक्को ति पनेत्थ पण्हकवद्धं ओमुञ्चित्वा
ठितो वुच्चति ।

१. पाणि—सी०, रो० । २. मुञ्चति—म० । ३. छत्तं पादु०—सी० । ४. त्या०, म०
पोत्थवेमु नत्थि । ५. सन्नहित्वा—सी०, रो० । ६. आयुध०—सी०, रो० । ७. धनुं—म० ।
८. धट्ट—सी०, रो०

१६२. यानगतस्सा (२७२.१६)ति एत्थ सचे पि द्वीहि जनेहि हत्थ-
सङ्घाटेन गहितो, साटके वा ठपेत्वा वंसेन वय्हति, अयुत्ते वा वय्हादिके
याने, विसङ्घरित्वा वा ठपिते चक्कमत्ते पि निसिन्नो यानगतोत्वेव सङ्घचं
गच्छति । सचे पन द्वे पि एकयाने निसिन्ना होन्ति, वट्टति । विसुं निसिन्नेसु
पि उच्चे याने निसिन्नेन नीचे निसिन्नस्स देसेतुं वट्टति, समप्पमाणे पि ⁵
वट्टति । पुरिमे याने निसिन्नेन पच्छिमे निसिन्नस्स वट्टति । पच्छिमे पन
उच्चतरे पि निसिन्नेन देसेतुं न-वट्टति ।

B. 169

१६५. सयनगतस्सा ति अन्तमसो कटसारके पि पकतिभूमियं पि
निपन्नस्स उच्चे पि मञ्चे^१ वा पीठे^२ वा भूमिपदेसे^३ वा ठितेन निसिन्नेन
वा देसेतुं न वट्टति । सयनगतेन पन सयनगतस्स उच्चतरे वा समप्पमाणे ¹⁰
वा निपन्नेन देसेतुं वट्टति । निपन्नेन च ठितस्स वा निसिन्नस्स वा देसेतुं
वट्टति, निसिन्नेना पि ठितस्स वा निसिन्नस्स वा वट्टति । ठितेन ठितस्सेव^४
वट्टति ।

R. 896

१६८. पल्लत्थिकाया ति आयोगपल्लत्थिकाय वा हत्थपल्लत्थिकाय वा
दुस्सपल्लत्थिकाय वा याय कायचि पल्लत्थिकाय निसिन्नस्स अगिलानस्स ¹⁵
देसेतुं न वट्टति ।

२०१. वेठितसीसस्सा ति दुस्सवेठनेन वा मोळिआदीहि^५ वा यथा
केसन्तो न दिस्सति; एवं वेठितसीसस्स ।

२०४. ओगुण्ठितसीसस्सा ति ससीसं पारुतस्स ।

२०७. छमाय^६ निसिन्नेना ति भूमियं निसिन्नेन । आसने ²⁰
निसिन्नस्सा ति अन्तमसो वत्थं पि तिणानि पि सन्यरित्वा निसिन्नस्स ।

२१०. छपकस्सा^७ ति चण्डालस्स । छपकी^८ ति चण्डाली ।
निलीनो ति पटिच्छन्तो हुत्वा । यत्र हि नामा ति यो हि नाम ।
सब्बमिदं^९ चरिमं कर्तं ति तत्थेव परिपती ति “सब्बा अयं लोको सङ्करं
गतो निम्मरियादो” ति इमं वचनं वत्त्वा तत्थेव तेसं द्विन्नं पि अन्तरा ²⁵

१-१. मञ्चपीठे-म० । २. भूमिपदेसे-म० । ३. ०वा-रो० । ४. मोलि०-सी०;
मालादीहि-स्या० । ५. छमायं-स्या०, म० । ६. छवकस्सा-स्या० । ७. छवका-स्या० ।
८-८. सब्बमिदं चमरिगतं-सी०; ०च परिगतं-स्या०, रो० ।

रुक्खतो पतितो । पतित्वा च पन उभिन्नं पि पुरतो ठत्वा इमं गाथं
अभासि —

“उभो अत्थं न जानन्ति...पे०...

अस्मा कुम्भमिवाभिदा” ति ॥

5 तस्य उभो अत्थं न जानन्ती (२७६.४)ति द्वे पि जना पालिया अत्थं
न जानन्ति । धम्मं न पस्सरे ति पालि न पस्सन्ति । कतमे ते उभो ति ?

B. 170

“यो चायं मन्तं वाचेति, यो चाधम्मेनधीयती” ति ।

एवं ब्राह्मणं च राजानं च उभो पि अधम्मिकभावे ठपेसि । ततो
ब्राह्मणो सालीनं ति गाथमाह । तस्सत्थो — जानामहं भो “अयं अधम्मो”
10 ति; अपि च खो मया दीघरत्तं सपुत्तदारपरिजनेन रञ्जो सन्तको सालीनं
ओदनो भुत्तो । सुचिमंसूपसेचनो ति नानप्पकारविकतिसम्पादितं सुचि-
मंसूपसेचनं मिस्सीकरणमस्सा” ति सुचिमंसूपसेचनो । तस्मा धम्मे न वत्तामी
ति यस्मा एवं मया रञ्जो ओदनो भुत्तो, अञ्जे च वहू” लाभा लद्धा,
तस्मा धम्मे अहं न वत्तामि उदरे वद्धो हुत्वा, न धम्मं अजानन्तो ।
15 अयं हि धम्मो अरियेहि वणिणतो पसत्थो थोमितो ति जानामि ।

R. 897

अयं न छपको “धिरत्थु” ति आदिना गाथाद्वयेन अञ्जभासि ।
तस्सत्थो — यो तया धनलाभो च यसलाभो च लद्धो, धिरत्थु तं धनलाभं
यसलाभं च ब्राह्मण । कस्मा ? यस्मा अयं तया लद्धलाभो” आर्याति अपायेसु
विनिपातहेतुना” होति”, सम्पत्ति” च अधम्मचरणेन वुत्ति नाम होति ।
20 एवरूपा या वुत्ति आर्याति विनिपातेन इध अधम्मचरणेन वा निप्पज्जति,
किं ताय वुत्तिया ? तेन वुत्तं—

“धिरत्थु त धनलाभं, यसलाभञ्च ब्राह्मण ।

या वुत्ति विनिपातेन, अधम्मचरणेन वा” ति ॥

परिव्वज महाव्रह्मे ति महाब्राह्मण इतो दिसा” सीघं पलायस्सु ।
25 पचन्तञ्जे पि पाणिनो ति अञ्जे पि सत्ता पचन्ति चेव भुञ्जन्ति च; न

१. रो० पो.पके नत्थि । २. च अधम्मेन अधीयती—मो०, रो० । ३. धम्मो—सी०,
रो० । ४. आनितावरा०—स्याः । ५-५. बहुला वा लद्धा—रो० । ६. लद्धो लाभो—म० ।
७-७. विनिपातहेतुना—स्याः, म० । ८. सम्पत्ति—स्या० । ९. देहा—सी०, स्या०, रो० ।

केवलं त्वं चेव राजा च । मा त्वं अधम्मो आचरितो अस्मा कुम्भमिवाभिदा
(२७६.११) ति सचे हि त्वं इतो अपरिब्वजित्वा इमं अधम्मं आचरि-
स्ससि, ततो त्वं^१ सो अधम्मो एवं आचरितो यथा उदककुम्भं पासाणो
भिन्देय्य; एवं भेच्छति,^२ तेन मयं तं वदाम—

“परिब्वज महाब्रह्मे, पचन्तञ्जे पि पाणिनो । 5

मा त्वं अधम्मो आचरितो, अस्मा कुम्भमिवाभिदा” ति ॥

उच्चे आसने ति अन्तमसो भूमिप्पदेसे पि उन्नतट्टाने निसिन्नस्स
देसेतुं न वट्टति ।

२१४. न ठितो^३ निसिन्नस्सा ति सचे पि थेरुपट्टानं गत्वा ठितं B. 171
दहरभिव्खुं आसने निसिन्नो महाथेरो पञ्चं पुच्छति, न कथेतब्बं । गारवेन 10
पन थेरं उट्ठहित्वा पुच्छथा ति वत्तुं न सक्का, पस्से ठितभिव्खुस्स^४ कथेमी
ति कथेतुं वट्टति ।

२१७. न पच्छतो गच्छन्तो^५ ति एत्थ सचे पुरतो गच्छन्तो पच्छतो
गच्छन्तं पञ्चं पुच्छति, न कथेतब्बं । पच्छिमस्स भिव्खुनो कथेमी ति
कथेतुं वट्टति । सद्धि उग्गहितधम्मं पन सज्जायितुं वट्टति । समधुरेन 15
गच्छन्तस्स कथेतुं वट्टति ।

२२०. न उपपथेना ति एत्था पि सचे द्वे पि सकटपथे^६ एकेकचक्क-
पथेन वा उपपथेनेव^७ वा समधुरं गच्छन्ति, वट्टति ।

२२१. असञ्चिच्चा ति पटिच्छन्नट्टानं गच्छन्तस्स सहसा उच्चारो वा
पस्सावो वा निक्खमति, असञ्चिच्च कतो नाम अनापत्ति । 20

२२६. न हरिते ति एत्थ यं पि जीवत्तवस्स मूलं पथवियं दिस्स- R. 898
मानं गच्छति, साखा वा भूमिलग्गा गच्छति, सव्वं हरितसङ्घातमेव । खन्वे
निसीदित्वा अप्पहरितट्टाने पातेतुं वट्टति । अप्पहरितट्टानं ओलोकेन्तस्सेव
सहसा निक्खमति, गिलानट्टाने ठितो होति, वट्टति । अप्पहरिते कतो ति
अप्पहरितं अलभन्तेन तिणण्डुपकं वा पलालण्डुपकं वा ठपेत्वा कतो पि 25

१. तं-स्या० । २. मा मिज्जति-रो०, मा मिज्जा ति-सी०; मिज्जति-स्या० ।

३. ठितेन-सी०, स्या०, रो० । ४. ठितस्स-स्या० । ५. गच्छन्तेन-सी०, स्या०, म० ।

६. उपपथेन-सी०, रो० । ७. उपपथेन-म० ।

पच्छा हरितं ओत्थरति, वट्टति येव । खेळेन चेत्य सिद्धाणिका पि सङ्गहिता
ति महापच्चरियं वुत्तं ।

२२६. न उदके ति एतं परिभोगउदकमेव सन्धाय वुत्तं, वच्चकुटि-
समुद्दादिउदकेसु पन अपरिभोगेसु अनापत्ति । देवे वस्सन्ते समन्ततो
५ उदकोघो होति, अनुदकं^१ ठानं^२ ओलोकेन्तस्सेव निक्खमति, वट्टति । महा-
पच्चरियं पन वुत्तं — “एतादिसे काले अनुदकट्ठानं अलभन्तेन कातुं वट्टती”
ति । सेसं सब्बसिक्खापदेसु उत्तानत्यमेव ।

सत्तमो वर्गो ।

समुद्धानादिदीपनत्याय पनेत्य इदं पकिण्णकं — उज्जग्घिकउच्चासद्-
पटिसंयुत्तानि चत्तारि, सकवलेन^३ मुखेन व्याहरणं एकं, छमानीचासनट्ठान-
१० पच्छतो गमनउप्पथगमनपटिसंयुत्तानि पञ्चानि इमानि दस सिक्खापदानि
समनुभासनसमुद्धानानि कायवाचाचित्ततो समुद्दहन्ति, किरियानि, सञ्जा-
विमोक्खानि, सचित्तकानि, लोकवच्चानि, कायकम्मनि^४, वचीकम्मनि^५,
अकुसलचित्तानि, दुक्खवेदनानी ति ।

B. 172

सूपोदनविज्झातिसिक्खापदं थ्येयसत्थसमुद्धानं कायचित्ततो कायवाचा-
१५ चित्ततो च समुद्दाति, किरिया^६, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवच्चं,
कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

छत्तपाणि-दण्डपाणि-सत्थपाणि-आवुधपाणि-पादुक-उपाहन-यान-सयन-
पल्लत्थिक-वेठित-ओगुण्ठित-नामकानि एकादस सिक्खापदानि धम्मदेसन-
समुद्धानानि^७ वाचाचित्ततो समुद्दहन्ति, किरियाकिरियानि, सञ्जाविमोक्खानि,
२० सचित्तकानि, लोकवच्चानि, वचीकम्मनि, अकुसलचित्तानि, दुक्खवेद-
नानी ति ।

अवसेसानि तेपण्णास सिक्खापदानि पठमपाराजिकसमुद्धानानी ति ।

सव्वसेखियेसु आवाधपच्चया अनापत्ति, थूपीकतपिण्डपाते सूपव्यञ्जन-
पटिच्छादने^८ उज्झानसञ्जिम्ही ति तीसु सिक्खापदेसु गिलानो नत्थी ति ।

सेखियवण्णना निट्ठिता ।

सेखियवण्णं निट्ठितं ।

१. अनुदकट्ठानं-स्या०, म० । २. खेळेन-स्या०, म० । ३-४. कायकम्मवची-म०
५. किरियं-म० । ६. वेदना-सी० । ७. व्यञ्जनेन पटि-म० ।

८. सत्ताधिकरणसमथा धम्मा

१. अधिकरणसमथेसु — सत्ता (२८०.४) ति तेसं घम्मानं सङ्ख्वा- R. 899
परिच्छेदो । चतुर्विधं अधिकरणं समेन्ति वूपसमेन्ती ति अधिकरणसमथा ।
तेसं वित्थारो खन्धके च परिवारे च वुत्तो, तस्सत्थं तत्थेव वण्णयिस्साम ।
सेसं सब्बत्थ उत्तानमेवा ति ।

समन्तपासादिकाय विनयसंवण्णनाय
भिक्षुविभङ्गवण्णना
निट्ठिता ।

*अनन्तरायेन यथा, निट्ठिता वण्णना अयं ।
अनन्तरायेन तथा, सान्ति पप्पोन्तु पाणिनो* ॥
चिरं^२ तिट्ठतु सद्धम्मो, काले वस्सं चिरं पजं ।
तप्पेतु देवो घम्मेन, राजा रक्खतु मेदानि ति^३ ॥

5

*-० रो० शेषके नरिष । १. पाणिनो ति-स्या० । २-२. सो०, स्या०, रो०
त्यकेसु नरिष ।

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

भिक्षुनीविभङ्गो

१. पाराजिककण्डं

यो भिक्षूनं विभङ्गस्स, सङ्गहितो^१ अनन्तरं ।
भिक्षुनीनं^२ विभङ्गस्स, तस्स संवण्णनाक्कमो ॥
पत्तो यतो ततो तस्स, अपुब्बपदवण्णनं^३ ।
कातुं पाराजिके ताव, होति संवण्णना अयं ॥

B. 173;
R. 900

१. पठमपाराजिकसिक्खापदवण्णना

१. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति...पे०...साळ्हो^५
मेगारनत्ता(२८३.१)ति एत्थं साळ्होति तस्स नामं;मिगारमाताय^६पनत्ता
हेति, तेन वुत्तं - "मिगारनत्ता"ति । नवकम्मिकं^७ति नवकम्माधिद्वायिकं^८।
ण्डिता^९ति पण्डित्त्वेन समन्नागता । व्यत्ता^{१०}ति वेय्यत्तियेन^{११}समन्नागता ।
वेधाविनी^{१२}ति पालिगहणे^{१३}सत्तिपुब्बङ्गमाय पञ्चाय अत्यगहणे^{१४}पञ्चा-
पुब्बङ्गमाय सतिया समन्नागता । दक्खा^{१५}ति छेका; अविरज्झित्वा सीघं^{१६}
कत्तब्बकारिणी^{१७}ति अत्थो । अनलसा^{१८}ति आलसियविरहिता^{१९}। तत्रुपायाया^{२०}
ति तेसु तेसु कम्मेसु उपायभूताय । वीमंसाया^{२१}ति कत्तब्बकम्मुपपरिक्खाया^{२२}।
समन्नागता^{२३}ति सम्पयुत्ता । अलं कातुं^{२४}ति समत्था तं तं कम्मं कातुं ।
अलं संविधातुं^{२५}ति एवं च एवं च इदं होतुं^{२६}ति एवं संविदहितुं^{२७}पि समत्था ।
कत्ताकत्तं जानितुं^{२८}ति कत्तं च अकत्तं च जानितुं^{२९}। ते ति ते उभो; सा च^{३०}
सुन्दरीनन्दा सो च साळ्होति अत्थो । भत्तग्गे^{३१}ति परिवेसनट्टाने । निकूटे^{३२}

१. सङ्गहितो-सी०, रो० । एवमुपरि पि । २. भिक्षुणीनं-सी० । एवमुपरि पि ।

३. ०वण्णना-रो० । ४. स्या० पोत्थके नत्थिय । ५. ०मातुया-म० । ६. ०कम्मं अधि०-
स्या०; ०कम्मअधि०-सी०, रो० । ७. व्यत्ता-सी०, रो० । ८. वेय्यत्तिकेन०म० । ९. ०पाळि०-
म०; पालिगहणे-सी०, रो० । १०. अत्यगहणे-सी०, रो० । ११. सीघकत्ता-स्या० ।
१२. ०कारिणी०-म० । १३. आलस्य०-स्या० । १४. तत्रू-सी०, स्या० । १५. कम्मू०-
सी०, स्या०, रो० । १६. निकुट्टे-स्या० ।

R. 901

B. 174

ति कोणसदिसं कत्वा दस्सिते गम्भीरे । विस्सरो मे भविस्सती (२८४.१०) ति विरूपो मे सरो भविस्सति; विप्पकारसद्दो भविस्सती ति अत्थो । पतिमानेन्ती ति अपेक्खमाना । क्याहं ति किं अहं । जरादुब्बला ति जराय दुब्बला । चरणगिलाना ति पादरोगेन समन्नागता ।

- 5 २-३. अवस्सुता ति कायसंसगगरागेन अवस्सुता; तिन्ता किलिन्ना ति अत्थो । पदभाजने पनस्स तमेव रागं गहेत्वा "सारत्ता" ति आदि वुत्तं । तत्थ सारत्ता ति वत्थं विय रङ्गजातेन कायसंसगगरागेन सुद्धु रत्ता । अपेक्खवती^१ ति तस्सेव रागस्स वसेन तस्मिं पुरिसे पवत्ताय अपेक्खाय समन्नागता । पटिवद्धचित्ता ति तेन रागेन तस्मिं पुरिसे
 10 वन्धित्वा ठपितचित्ता विय । एस^२ नयो दुत्तिर्यपदविभङ्गे^३ पि । पुरिस- पुग्गलस्सा ति पुरिससङ्घातस्स पुग्गलस्स । अधक्खकं ति अक्खकानं अवो । उब्भजाणुमण्डलं ति जाणुमण्डलानं उपरि । पदभाजने पन पदपटिपाटिया एव "हेट्ठक्खकं उपरिजाणुमण्डलं" ति वुत्तं । एत्थ च उब्भकप्परं पि उब्भ- जाणुमण्डलेनेव सङ्गहितं । सेसं महाविभङ्गे वुत्तनयेनेव वेदितव्वं । पुरि-
 15 मायो उपादाया ति साधारणपाराजिकेहि पाराजिकायो चतस्सो उपादाया ति अत्थो । उब्भजाणुमण्डलिका ति इदं पन इमिस्सा पाराजिकाय नाममत्तं, तस्मा पदभाजने न विचारितं ।

४. एवं उद्दिट्ठसिक्खापदं पदानुक्रमेण विभजित्वा इदानि अवस्सुता- दिभेदेन आपत्तिभेदं दस्सेतुं "उभतोअवस्सुते" ति आदिमाह । तत्थ
 20 उभतोअवस्सुते ति उभतोअवस्सवे; भिक्खुनिया चेव पुरिसस्स च काय- संसगगरागेन अवस्सुतभावे सती ति अत्थो । कायेन कायं आमसती ति भिक्खुनी यथापरिच्छिन्नेन कायेन पुरिसस्स यं किञ्चि कायं पुरिसो वा येन केनचि कायेन भिक्खुनिया यथापरिच्छिन्नं कायं आमसति, उभयथा पि भिक्खुनिया पाराजिकं । कायेन कायपटिवद्धं ति वुत्तप्पकारेनेव अत्तनो
 25 कायेन पुरिसस्स कायपटिवद्धं । आमसती ति एत्थ सयं वा आमसतु, तस्स वा आमसनं सादियतु, थुल्लच्चयमेव । कायपटिवद्धेन कायं ति अत्तनो वुत्तप्पकारकायपटिवद्धेन पुरिसस्स कायं । आमसती ति इधा पि सयं वा

आमसतु, तस्स वा आमसनं सादियतु, थुल्लच्चयमेव । अवसेसपदेसु पि इमिना व नयेन विनिच्छयो वेदितब्बो ।

सचे पन भिक्खु चेव भिक्खुनी च होति, तत्र चे^१ भिक्खुनी आमसति, भिक्खु निच्चलो हुत्वा चित्तेन सादियति, भिक्खु आपत्तिया न कारेतब्बो । सचे भिक्खु आमसति, भिक्खुनी निच्चला हुत्वा चित्तेनेव अधिवासेति, कायङ्गं^५ अचोपयमाना पि पाराजिककखेत्ते पाराजिकेन, थुल्लच्चयकखेत्ते थुल्लच्चयेन, दुक्कटकखेत्ते दुक्कटेन कारेतब्बा । कस्मा ? "कायसंसगं सादियेय्या" ति वुत्तत्ता । अयं अट्ठकथासु विनिच्छयो । एवं पन सति किरियासमुद्धानता न दिस्सति, तस्मा तव्वहुलनयेन सा वुत्ता ति वेदितब्बा ।

उब्भक्खकं (२८७.२७) ति अक्खकानं उपरि । अधोजाणुमण्डलं ति^{१०} जाणुमण्डलानं हेट्ठा । एत्थ च अधोकप्परं पि अधोजाणुमण्डलेनेव सङ्गहितं ।

५-७. एकतोअवस्सुते ति एत्थ किञ्चा पि एकतो पि अविसेसेन वुत्तं, तथा पि भिक्खुनिया एव अवस्सुते^१ सति अयं आपत्तिभेदो वुत्तो ति वेदितब्बो । तत्रायं आदितो पट्ठाय विनिच्छयो — भिक्खुनी कायसंसगरागेन अवस्सुता, पुरिसो पि तथेव । अधक्खके उब्भजाणुमण्डले कायप्पदेसे^{१५} कायसंसगसादियने सति भिक्खुनिया पाराजिकं । भिक्खुनिया कायसंसगरागो, पुरिसस्स मेथुनरागो वा गेहसितपेमं^३ वा सुद्धचित्तं वा होतु, थुल्लच्चयमेव । भिक्खुनिया मेथुनरागो, पुरिसस्स कायसंसगरागो वा मेथुनरागो वा गेहसितपेमं वा सुद्धचित्तं वा होतु, दुक्कटं । भिक्खुनिया गेहसितपेमं, पुरिसस्स वुत्तेसु चत्तसु यं वा तं वा होतु, दुक्कटमेव । भिक्खुनिया^{२०} सुद्धचित्तं, पुरिसस्स वुत्तेसु चत्तसु यं वा तं वा होतु, अनापत्ति ।

सचे पन भिक्खु चेव होति भिक्खुनी च उभिन्नं कायसंसगरागो, भिक्खुस्स सङ्घादिसेसो, भिक्खुनिया पाराजिकं । भिक्खुनिया कायसंसगरागो, भिक्खुस्स मेथुनरागो वा गेहसितपेमं वा, भिक्खुनिया थुल्लच्चयं, भिक्खुस्स दुक्कटं । उभिन्नं मेथुनरागो वा गेहसितपेमं वा, उभिन्नं पि^{२५} दुक्कटमेव । यस्स यत्थ सुद्धचित्तं, तस्स तत्थ अनापत्ति । उभिन्नं पि सुद्धचित्तं, उभिन्नं पि अनापत्ति ।

. 176

R. 903

८. अनापत्ति असञ्चिचा (२८९.१६) ति आदीसु विरज्झित्वा वा आमसन्तिया अञ्जविहिताय वा “अयं पुरिसो वा इत्थी” वा अजानन्तिया वा तेन फुट्ठाय पि तं फस्सं असादियन्तिया वा आमसने पि सति अनापत्ति। सेसं सव्वत्थ उत्तानमेव ।
- 5 पठमपाराजिकसमुट्ठानं — किरिया^१, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्मं, अकुसलचित्तं, द्विवेदनं ति ।

२. दुतियपाराजिकसिक्खापदवण्णना

- ६-१०. दुतियपाराजिके — कच्चि नो सा ति कच्चि नु सा । अवण्णो ति अणुणो । अकित्ती ति निन्दा । अयसो ति परिवारविपत्ति; परम्मूल-गरहा वा ।
- 10 ११-१२. सा वा आरोचेती ति या पाराजिकं आपन्ना, सा सयं आरोचेति । अट्ठन्नं पाराजिकानं अञ्जतरं ति भिक्खूहि साधारणानं चतुन्नं असाधारणानं च चतुन्नमेव अञ्जतरं । इदं च पाराजिकं पञ्छा पञ्जतं, तस्मा “अट्ठन्नं” ति विभङ्गे वुत्त । पुरिमेन पन सद्धि युगलक्ता^२ इमस्मि ओकासे ठपितं ति वेदितव्वं । धुरं निक्खित्तमचे ति धुरे निक्खित्तमत्ते ।
- 15 वित्थारकया पनेत्य सप्पाणकवग्गम्हि दुट्ठुल्लसिक्खापदे वुत्तनयेनेव वेदितव्वा । तत्र हि पाचित्तियं, इध पाराजिकं ति अयमेव हि^३ विसेसो । सेसं तादिस-मेव । वज्जपटिच्छादिका ति इदं पि इमिस्सा पाराजिकाय नाममत्तमेव, तस्मा पदभाजने न विचारितं । सेसमेत्य उत्तानमेव ।
- धुरनिकखेपसमुट्ठानं — कायवाचाचित्ततो समुट्ठाति, अकिरियं^४,
- 20 सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

३. तृतीयपाराजिकसिक्खापदवण्णना

B. 177

१३-१८. तृतीये — धम्मेना ति भूतेन वत्थुना । विनयेना ति चोदेत्वा सारेत्वा । पदभाजनं पनस्स “येन धम्मेन येन विनयेन उक्खित्तो सुउक्खित्तो होती” ति इमं अधिप्पायमत्तं दस्सेतुं वुत्तं । सत्थुसासनेना ति

१. किरियं-म०, सो० ।

२. युगलक्ता-म० ।

३. म० पोत्थके नत्थि ।

४. अकिरिया-त्था० ।

वृत्तिसम्पदाय चैव अनुसावनसम्पदाय^१ च । पदभाजने पनस्स “जिनसासनेन
बुद्धसासनेना” ति वेवचनमत्तमेव वुत्तं । सङ्गं वा गणं वा (२६३.६) ति आदीसु
येन सङ्घेन कम्मं कतं, तं^२ सङ्घं वा तत्थ सम्बहुलपुग्गलसङ्घातं गणं वा,
एकपुग्गलं वा^३ तं^४ कम्मं वा न आदियति, न अनुवत्तति, न तत्थ आदरं
जनेती ति अत्थो । समानसंवासका भिक्खु वुच्चन्ति सहाया, सो तेहि सद्धि^५
नत्थी ति एत्थ “एककम्मं^६ एकुद्देसो समसिक्खता” ति अयं ताव संवासो;
समानो संवासो एतेसं ति समानसंवासका । एवरूपा भिक्खू भिक्खुस्स
तस्मिं संवासे सह अयनभावेन सहाया ति वुच्चन्ति । इदानि येन संवासेन
ते समानसंवासका ति वुत्ता, सो संवासो तस्स उक्खित्तकस्स तेहि सद्धि
नत्थि । येहि च सद्धि तस्स सो संवासो नत्थि, न तेन ते भिक्खू अत्तनो^{१०}
सहाया कता होन्ति । तस्मा वुत्तं “समानसंवासका भिक्खू वुच्चन्ति सहाया,
सो तेहि सद्धि नत्थि, तेन वुच्चति अकतसहायो” ति । सेसं सङ्घभेदसिक्खा-
पदादीसु वुत्तनयत्ता उत्तानत्थमेव ।

समनुभासनसमुद्धानं — कायवाचाचित्ततो समुद्वाति, अकिरियं,
सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं,^{१५}
दुक्खवेदनं ति ।

४. चतुत्थपाराजिकसिक्खापदवर्णना

१६-२०. चतुत्थे — अवस्सुता ति लोकस्सादमित्तसन्थववसेन
कायसंसग्गरागेन अवस्सुता । दुतियपदे पि एसेव नयो । पुरिसपुग्गलस्स
हत्थग्गहणं^१ वा ति आदीसु पन यं पुरिसपुग्गलेन हत्थे गहणं कतं, तं
पुरिसपुग्गलस्स हत्थग्गहणं ति वुत्तं । एसेव^२ नयो सङ्घाटिकण्णग्गहणे^३
पि । हत्थग्गहणं पि एत्थ च हत्थग्गहणं च अब्बं पि अपाराजिकक्खत्ते^४
गहणं च एकज्जं कत्वा हत्थग्गहणं ति वुत्तं ति वेदितव्वं । तेनेवस्स
पदभाजने “हत्थग्गहणं वा सादियेय्या ति हत्थो नाम कप्परं उपादाय याव
अग्नखा, एतस्स असद्धम्मस्स पटिसेवनत्थाय^५ उब्भक्खकं^६ अवोजाणु-
मण्डलं गहणं^७ सादियति, आपत्ति शुल्लच्चयस्सा” ति वुत्तं । एत्थ च^{२५}

B.

१. ०सायण०-सी०, रो० । २. रो० पोत्थके नत्थि । ३-३. तं वा-म० ।

४. एकं कम्म-सी०, रो० । ५. ०सिक्खाता-रो० । ६. हत्थग्गहणं-सी०, रो० । एवमुपरि पि ।

७. एस-सी०, रो० । ८. पटि-सी०, रो० । ९-९. ०सकज्जयो०गण्डतगहणं-सी०, रो० ।

असद्धम्मो (२९५.६) ति कायसंसग्गो वेदितव्वो, न मेथुनधम्मो । न हि मेथुनस्स सामन्ता थुल्लच्चयं होति । “विञ्जू पटिबलो कायसंसग्गं समापज्जितुं ति वचनं पि चेत्य साधकं ।

- 5 “तिस्सित्थियो मेथुनं तं न सेवे ।
तयो पुरिसे तयो च अनरियपण्डके ॥
न चाचरे मेथुनं व्यञ्जनस्मि ।
छेब्बा^१ सिया मेथुनधम्मपच्चया ।
पञ्हा मेसा कुसलेहि चिन्तिता” ति ॥

[परि०-३८३]

- इमाय परिवारे वुत्ताय सेदमोचकगाथाय विरुज्झती ति चे ? न;
10 मेथुनधम्मस्स पुब्बभागत्ता । परिवारेयेव हि “मेथुनधम्मस्स पुब्बभागो जानितव्वो” ति “वण्णो^२ अवण्णो^३ कायसंसग्गो दुट्ठुल्लावाचा अत्तकामपारि-
चरियागमनुप्पादनं ” ति एवं सुक्खविस्सट्ठिआदीनि पञ्च सिक्खापदानि मेथुन-
धम्मस्स पुब्बभागो ति वुत्तानि । तस्मा कायसंसग्गो मेथुनधम्मस्स पुब्ब-
भागत्ता पच्चयो होति । इति छेब्बा सिया मेथुनधम्मपच्चया ति एत्थ इमिना
15 परियायेन अत्थो वेदितव्वो । एतेनुपायेन सब्वपदेसु पि विनिच्छयो वेदि-
तव्वो । अपि च “सङ्केतं वा गच्छेय्या” ति एतस्स पदभाजने “इत्थन्नामं
आगच्छा” ति । एवं नामकं ठानं आगच्छा ति अत्थो ।

- २१-२२. अट्ठमं वत्थुं परिपूरेन्ती^४ अस्समणी होती ति अनुलोमतो
वा पटिलोमतो वा एकन्तरिकाय वा येन तेन नयेन अट्ठमं वत्थुं परिपूरेन्ती-
20 येव अस्समणी होति । या पन एकं वा वत्थुं सत्त वा वत्थूनि सतक्खत्तुं
पि पूरेति, नेव अस्समणी होति । आपन्ना आपत्तियो देसेत्वा मुच्चति ।
अपि चेत्य गणनूपिका आपत्ति वेदितव्वा । वुत्तं हेतं “अत्थापत्ति देसिता
गणनूपिका, अत्थापत्ति देसिता न गणनूपिका” ति । तत्रायं विनिच्छयो-
दानि नापज्जिस्सामो ति धुरनिकखेपं कत्वा देसिता गणनूपिका देसितगणनं
B 179 25 उपेति पाराजिकस्स अङ्गं न होति । तस्मा या एकं आपन्ना धुरनिकखेपं
कत्वा देसेत्वा पुन किलेसवसेन आपज्जति, पुन देसेति, एवं अट्ठ वत्थूनि

१. छेज्ज-स्या० । २-२. वणवण्णो-म० । ३. ०चरिया वनमनुप्पादानं-स्या० ।
४. ०पूरेति-रो० ।

पूरेन्ती पि पाराजिका न होति । या पन आपब्जित्वा पुन पि अञ्जं वत्थुं
आपब्जिस्सामी ति सउस्साहा व देसेति, तस्सा सा आपत्ति न^१ गणनूपाका^२,
देसिता पि अदेसिता होति, देसितगणनं न गच्छति, पाराजिकस्सेव अञ्जं
होति । अट्ठमे वत्थुम्हि परिपुण्णमत्ते पाराजिका होति । सेसं उत्तानमेवा ति ।

धुरनिकखेपसमुट्ठानं — कायवाचाचित्ततो च समुट्ठाति, किरिया, ^३
सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचोकम्मं, अकुसलचित्तं,
द्विवेदनं ति ।

चतुत्थपाराजिकसिक्खापदं^३ समत्तं वण्णनाकमेना ति^३ ।

उद्दिट्ठा खो अय्यायो अट्ठ पाराजिका धम्मा (२६७.११) ति भिक्खू
आरब्भ पञ्जत्ता साधारणा चत्तारो इमे च चत्तारो ति एवं पातिमोक्खुद्देस-
मग्गेन उद्दिट्ठा खो अय्यायो अट्ठ पाराजिका धम्मा ति एवमेत्थ अत्थो^{१०}
दट्ठब्बो । सेसं महाविभङ्गे वुत्तनयमेवा ति ।

समन्तपासादिकाय विनयसंवण्णनाय
भिक्खुनीविभङ्गे पाराजिककण्डवण्णना
निट्ठिता ।

पाराजिककण्डं निट्ठितं ।

२. सङ्घादिसेसकण्डं

पाराजिकानन्तरस्स, अयं दानि भविस्सति ।

B. 180

सङ्घादिसेसकण्डस्स, अनुत्तानत्थवण्णना ॥

१. पठमसङ्घादिसेससिक्खापदवण्णना

१. उदोसितं^१ (२६८.३) ति भण्डनसाला । माय्यो एवं अवचा ति
अय्यो मा एवं अवच । अपि^२ नाय्या^३ ति अपि नु अय्या^४ । अच्चावदथा
ति अतिक्कमित्वा वदथ; अक्कोसथा ति वुत्तं होति ।

5

२-४. उस्सयवादिक्का^५ ति मानुस्सयवसेन^६ कोधुस्सयवसेन^७ विवद-
माना । यस्मा पन सा अत्थतो अट्टकारिका होति, तस्मा “उस्सयवादिक्का
नाम अट्टकारिका वुच्चती” ति पदभाजने वुत्तं । एत्थ च अट्टो ति वोहारिक-
विनिच्छयो वुच्चति, यं पट्वजिता “अधिकरणं” ति पि वदन्ति । दुत्तियं
वा परियेसती ति सक्खि वा सहायं वा परियेसति, बुक्कटं । गच्छति वा
ति उपस्सयो वा होतु भिक्खाचारमग्गो वा, यत्थ ठिताय “अट्टं करिस्सामी”
ति चित्तं उप्पज्जति, ततो वोहारिकानं सन्तिकं गच्छन्तिया पदवारे पदवारे
दुक्कटं । एकस्स आरोचेती ति द्वीसु जनेसु यस्स कस्सचि एकस्स कथं
यो कोचि वोहारिकानं आरोचेति । दुत्तियस्स आरोचेती ति एत्था पि
एसेव नयो ।

10 R. 907

15

अयं पनेत्थ असम्मोहत्थाय वित्थारकथा — यत्थ कत्थचि अन्तमसो
भिक्खुनुपस्सयं^८ आगते पि वोहारिके दिस्वा भिक्खुनी अत्तनो कथं आरोचेति,
भिक्खुनिया दुक्कटं । उपासको अत्तनो कथं आरोचेति, भिक्खुनिया थुल्ल-
च्चयं । पठमं उपासको अत्तनो कथं आरोचेति, भिक्खुनिया दुक्कटं । अथ
सा अत्तनो कथं आरोचेति, थुल्लच्चयं । भिक्खुनी उपासकं वदति — “मम”
च तव” च कथं त्वयेव आरोचेही” ति, सो अत्तनो वा कथं पठमं आरो-

20

१. सत्तरसकण्डवण्णना-स्या० । २. उदोसितं-सी०, स्या०, रो० । ३-३. अपिचय्या-
स्या०; ०नय्ये-रो०; ०माय्यो-ना० सं० । ४. अय्ये-रो० । ५. उप्पय-स्या० । ६. मानुसूय-
स्या० । ७. कोधुसूय-स्या० । ८. भिक्खुसूय-सी०; भिक्खुसूय-स्या०; भिक्खुनी उपस्सयं-
रो० । ९. मम-सी०, रो० । १०. तव-सी०, रो० । एवमुपरि वि ।

चेतु भिक्खुनिया वा, पठमारोचने दुक्कटं, दुतियारोचने थुल्लच्चयं । उपासको भिक्खुनि वदति—“मम^१ च तव^२ च कथं त्वयेव आरोचेही” ति, एत्था पि एसेव नयो ।

B. 181

भिक्खुनी कप्पियकारेन कथापेति, तत्थ कप्पियकारको वा भिक्खु-
 5 निया कथं पठमं आरोचेतु, इतरो वा अत्तनो कथं, कप्पियकारको वा उभिन्नं पि कथं, इतरो वा उभिन्नं पि कथं आरोचेतु, यथा वा तथा वा आरोचियमाने पठमे आरोचने भिक्खुनिया दुक्कटं, दुतिये थुल्लच्चयं । यथा वा तथा वा आरोचितं पन उभिन्नं पि कथं सुत्वा वोहारिकेहि विनिच्छये कते^३ अट्टपरियोसानं नाम होति, तस्मि अट्टपरियोसाने भिक्खुनिया जये पि
 10 पराजये पि सङ्घादिसेसो । सचे पन गतिगतं अधिकरणं होति, सुतपुब्बं वोहारिकेहि । अथ ते भिक्खुनि च अट्टकारकं च दिस्वा व “तुम्हाकं कथन-किच्चं नत्थि, जानाम मयं एत्थ^४ पवत्ति^५” ति सयमेव विनिच्छिनित्वा देन्ति, एवरूपे अट्टपरियोसाने पि भिक्खुनिया अनापत्ति ।

R. 908

पठमं आपत्ति एतस्सा ति पठमापत्तिको; वीतिकमक्खणेयेव आपब्धि-
 15 त्वो ति अत्थो, तं पठमापत्तिकं (३००.१) । पदभाजने पन अधिप्पायमतं दस्सेतुं “सहवत्थुज्झाचारा” आपब्धति असमनुभासनाया” ति वुत्तं^६ । अयं हेत्थ अत्थो—सहवत्थुज्झाचारा यं भिक्खुनी आपब्धति, न ततियाय समनुभास-नाय, अयं पठममेव सहवत्थुज्झाचारेन आपब्धितव्वत्ता पठमापत्तिको ति । भिक्खुनीसङ्घतो^७ निस्सारेती ति निस्सारणीयो; तं निस्सारणीयं । पद-
 20 भाजने पन अधिप्पायमतं दस्सेतुं “सङ्घम्हा निस्सारीयती ति वुत्तं । तत्थ यं आपन्ना भिक्खुनी सङ्घतो निस्सारीयति, सो निस्सारणीयो ति एवमत्थो दट्ठव्वो । न हि सो एव धम्मो सङ्घम्हा केनचि निस्सारीयति । तेन पन धम्मेन भिक्खुनी निस्सारीयति, तस्मा सो निस्सारेती ति निस्सारणीयो ।

आकड्ढियमाना गच्छती ति अट्टकारकमनुस्सेहि सयं वा आगन्त्वा
 25 दूत वा पेसेत्वा एही ति वुच्चमाना वोहारिकानं सन्तिकं गच्छति, ततो अट्टकारको अत्तनो वा कथं पठमं आरोचेतु भिक्खुनिया वा, नेव पठमा-

१. मम—मी, रो० । २. तव—सी०, रो० एवमुपरि पि । ३. कते पाराजिते अट्टकारिके-रो० । ४-४. एवमत्थं—सी०, स्था०, रो० । ५. सह वत्थु—सी०, रो० । एवमुपरि पि । ६. वुत्ता—रो० । ७. भिक्खुनि—म० ।

रोचने दुक्कटं, न दुत्तिमारोचने थुल्लच्चयं । सचे अमच्चेहि विनिच्छिनित्वा कते अट्टपरियोसाने पि अनापत्तियेव । सचे पि अट्टकारको भिक्खुनि वदति “मम च तव च कथं त्वमेव कथेही” ति; तं कथेन्तिया पि कथं सुत्वा कते अट्टकपरियोसाने पि अनापत्तियेव ।

रक्खं^१ याचती (३००.२१)ति धम्मिकं^२ रक्खं याचति, अनापत्ति । 5 B. 182
इदानीं यथायाचिता रक्खा धम्मिका होति, तं दस्सेतुं “अनोदिस्स^३ आचिक्खती ति आह । तत्थ अतीतं आरब्भ अत्थि ओदिस्सआचिक्खना^४, अत्थि अनोदिस्सआचिक्खना, अनागतं आरब्भा पि अत्थि ओदिस्सआचिक्खना, अत्थि अनोदिस्सआचिक्खना ।

कथं अतीतं आरब्भ ओदिस्सआचिक्खना होति ? भिक्खुनुपस्सये^५ 10
गामदारका धुत्तादयो वा ये केचि अनाचारं वा आचरन्ति, रक्खं वा छिन्दन्ति, फलाफलं वा हरन्ति, परिकखारे वा अच्छिन्दन्ति । भिक्खुनी वोहारिके उपसङ्गमित्वा “अम्हाकं उपस्सये इदं नाम कतं” ति वदति । “केना” ति वुत्ते “असुकेन च असुकेन चा” ति आचिक्खति । एवं अतीतं R. 909
आरब्भ ओदिस्सआचिक्खना होति, सा न वट्टति । तं चे सुत्वा ते वोहारिका तेसं दण्डं करोन्ति, सब्बं भिक्खुनिया गोवा होति । दण्डं गण्हस्सन्ती ति अधिप्पाये पि सति गोवायेव होति । सचे पन^६ तस्स^७ दण्डं गण्हथा ति वदति, पञ्चमासकमत्ते गहिते पाराजिकं होति ।

“केना” ति वुत्ते पन “असुकेना ति वत्तुं अम्हाकं न वट्टति, तुम्हेयेव जानिस्सथ । केवलं हि मयं रक्खं याचाम, तं नो देथ, अवहट्ठभण्डं च 20
आहरापेथा” ति वत्तब्बं । एवं अनोदिस्साचिक्खना होति, सा वट्टति । एवं वुत्ते सचे पि ते वोहारिका कारके गवेसित्वा^८ तेसं दण्डं करोन्ति, सब्बं सापतेय्यं पि गहितं^९ भिक्खुनिया, नेव गोवा न आपत्ति ।

परिकखारं हरन्ते दिस्वा तेसं अनत्थकामताय चोरा चोरा ति वत्तुं पि न वट्टति । एवं वुत्ते पि हि^१ यं तेसं दण्डं करोन्ति, सब्बं पि भिक्खुनिया 25

१. आरक्खं-स्या० । २. धम्मिक-स्या० । ३. अनुदिस्स-स्या० । एवमुपरि पि ।

४. उहिस्स-स्या० । ५. भिक्खुणीवपस्सये-सी०; भिक्खुनी उपस्सये-रो०; भिक्खुनी-स्या० । एवमुपरि पि । ६-९. पनस्स-सी०, स्या०, रो० । ७. ओत्त्वा-सी०, रो० । ८-८. सब्बसापतेय्ये पि गहिते-सी०, रो० । ९. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नरिषु ।

गीवा होति । अत्तनो वचनकरं पन “इमिना मे परिक्खारो गह्ति, तं आहरापेहि, मा चस्स दण्डं करोही” ति वत्तुं वट्टति । दासदासीवापिआदीनं अत्याय अट्टं करोन्ति, अयं अकप्पियअट्टो नाम, न वट्टति ।

कथं अनागतं आरब्ध ओदिस्सआचिक्खना^१ होति ? वुत्तनयेनेव
 ५ परेहि अनाचारादीसु कतेसु भिक्खुनो वोहारिके एवं वदति “अम्हाकं उपस्सये इदञ्चिदं च करोन्ति, रक्खं नो देय आर्याति अकरणत्याया” ति ।
 “केन एवं कत” ति वुत्ते च “असुकेन असुकेन चा” ति आचिक्खति ।
 एवं अनागतं आरब्ध ओदिस्सआचिक्खना होति, सा पि न वट्टति । तेसं
 हि दण्डे कते पुरिमनयेनेव सव्वं भिक्खुनिया गीवा । सेसं पुरिमसदिसमेव ।
 १० सचे पन वोहारिका “भिक्खुनुपस्सये एवरूपं अनाचारं करोन्तानं
 इमं नाम दण्डं करोमा” ति भेरि चरापेत्वा आणाय अतिट्ठमाने परियेसित्वा
 दण्डेन्ति^२, भिक्खुनिया नेव गीवा न आपत्ति ।

यो चाय भिक्खुनो न वुत्तो, भिक्खूनं पि एसेव नयो । भिक्खुनो पि
 हि ओदिस्सआचिक्खना न वट्टति । यं तथा आचिक्खते दण्डं करोन्ति,
 R. 910 १५ सव्व गीवा होति । वुत्तनयेनेव दण्डं गण्हापेन्तस्स पाराजिकं । यो पन
 “दण्डं करिस्सन्ती” ति जानन्तो पि अनोदिस्स कथेति, ते च परियेसित्वा
 दण्डं करोन्तियेव, न दोसो । विहारसीमाय रक्खादीनि छिन्दन्तानं वासि-
 फरसुआदीनि गहेत्वा पासाणेहि कोट्टेन्ति^३, न वट्टति । सचे धारा भिज्जति,
 कारापेत्वा दातव्वा । उपधावित्वा तेसं परिक्हारे गण्हन्ति, तं पि न कातव्वं,
 २० लहुपरिवत्त हि चित्तं, थेय्यचेतनाय उप्पन्नाय मूलच्छेज्जं पि गच्छेय्य । सेसं
 उत्तानमेव ।

कठिनसमुद्धानं — किरिया, नोसब्बाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्ति-
 वब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

२. दुतियसङ्घादिसेससिक्खापदवण्णना

५. दुतिये—वरभण्डं (३०१.१०) ति मुत्तामणिवेळुरियादि मह्गव^४ भण्डं^५ ।
 २५ ६-८. अनपलोकेत्वा ति अनापुच्छित्वा । गणं वा ति मल्लगणमट्टं^६
 पुत्तगणादिकं^७ । पूगं ति घम्मगणं । सेणिं ति गन्धिकसेणि-दुस्सिकसेणि-

१. ओदिस्सआचिक्खना—मो०, रो० । २. दण्डं करोन्ति—मो० । ३. कोट्टेत्तुं—स्या० ।
 ४-५. मह्गवभण्डं—मो० । ५. मट्टि०—मो०; मट्टि०—रो०; मट्टि०—स्या० ।

आदिकं' । यत्थ यत्थ हि राजानो गणादीनं गामनिगमे निय्यातेन्ति "तुम्हेव
एत्थ अनुसासया" ति, तत्थ तत्थ ते एव इस्सरा होन्ति । तस्मा ते
सन्धाय इदं वुत्तं । एत्थ च राजानं वा गणादिके वा आपुच्छित्वा पि
भिवखुनीसङ्घो आपुच्छित्तव्वो व । ठपेत्वा कप्पं ति तित्थियेसु वा
अञ्जभिवखुनीसु वा पव्वजितपुव्वं कप्पगतिकं ठपेत्वा ति । सेसं 5
उत्तानमेव ।

B. 184

चोरीवृद्धापनसमुद्धानं — केनचि करणीयेन पक्कन्तासु भिवखुनीसु
आगन्त्वा खण्डसीमं यथानिसिन्नद्वानेयेव अत्तनो निस्सित्तकपरिसाय सद्धि
वृद्धापेन्तिया वाचाचित्ततो समुद्धानि, खण्डसीमं वा नदि वा गन्त्वा
वृद्धापेन्तिया कायवाचाचित्ततो समुद्धानि, अनापुच्छा वृद्धापनवसेन किरिया- 10
किरियं, सञ्जाविमोक्खं, सच्चित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचोक्कम्मं,
तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

३. ततियसङ्गादिसेससिक्खापदवण्णना

१०-१८. ततिये — परिक्खेपं^१ अतिक्रामेन्तिया (३०६.२४)ति एत्थ
एकं पादं अतिक्रामेन्तिया थुल्लच्चयं, दुतियेन^२ अतिक्रान्तमत्ते सङ्गादिसेसो ।
अपरिक्खित्तस्स गामस्स उपचारं ति एत्थ परिक्खेपारहद्धानं एकेन पादेन 15
अतिक्रमति थुल्लच्चयं, दुतियेन अतिक्रान्तमत्ते सङ्गादिसेसो । अपि चेत्य
सकगामतो^३ निक्खमन्तिया गामन्तरपच्चया अनापत्ति, निक्खमित्वा पन
गामन्तरं गच्छन्तिया पदवारे पदवारे दुक्कटं, एकेन पादेन इतरस्स
गामस्सपरिक्खेपे वा उपचारे वा अतिक्रान्तमत्ते थुल्लच्चयं, दुतियेन अति-
क्कान्तमत्ते सङ्गादिसेसो । ततो निक्खमित्वा पुन सकगामं^४ पविसन्तिया 20
पि एसेव नयो । सचे पन खण्डपाकारेन वा वत्तिच्छिद्देन^५ वा भिवखुनी-
विहारभूमियेव^६ सक्का होति पविसित्तुं, एवं पविसमाना^७ कप्पियभूमिं^८
नाम पविट्ठा होति, तस्मा वट्ठति । सचे पि हत्थिपिट्ठिआदीहि वा इद्धिया
वा पविसति, वट्ठतियेव । पदसा गमनमेव हि इधाधिप्येतं । तेनेव
“पठमं पादं अतिक्रामेन्तिया” ति आदिमाह । 25

R. 911

१. ०त्तेणो-०-रो० । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३. दुतिये-सो०, रो० । ४. एक०-
सो०, रो० । ५. सकं गामं-सो०, रो० । ६. वत्तिच्छिद्देन-म० । ७. ०भूमि-म० ।
८. ०मानाय-म० । ९. ०भूमि-म० ।

द्वे गामा भिक्खुनीविहारेन^१ सम्बद्धवतिका^२ होन्ति, यस्मिं गामे भिक्खुनीविहारो, तस्य पिण्डाय चरित्वा पुन विहारं पविसित्वा सचे विहार-मज्जेन इतरस्स गामस्स मग्गो अत्थि, गन्तुं वट्टति । ततो पन गामतो तेनेव मग्गेन पच्चागन्तव्वं । सचे पन^३ गामद्वारेन निक्खमित्वा आगच्छति,

B. 185

5 पुरिमनयेनेव आपत्तिभेदो वेदितव्वो । सकगामतो केनचि करणीयेन भिक्खु-नीहिं सद्धिं निक्खन्ताय पुन पविसनकाले हत्थो^४ वा मुच्चति, उस्सारणा वा होति, इतरा भिक्खुनियो सहसा गामं पविसन्ति, याव अञ्जा भिक्खुनी आगच्छति, ताव वहिगामद्वारे ठातव्वं । सचे न आगच्छति, दुतियिका भिक्खुनी पक्कन्ता नाम होति, पविसितुं वट्टति ।

10

R. 912

पुट्ठे महागामो होति, मज्जे भिक्खुनीविहारो । पच्छा तं गामं चत्तारो जना लभित्वा विसु विसु वतिपरिक्खेपं कत्वा विभजित्वा भुञ्जन्ति, विहारतो एक गामं गन्तुं वट्टति । ततो अपरं गामं द्वारेन वा वतिच्छिद्देन वा पविसितुं न वट्टति । पुन विहारमेव पच्चागन्तुं वट्टति । कस्मा ? विहारस्स चतुगामसाधारणत्ता ।

15

अन्तरवासको तेमियती^५ (३०७.४)ति यत्थ यथा तिमण्डलपटिच्छादनं होति; एवं निवत्थाय भिक्खुनिया वस्सकाले तित्थेन^६ वा अतित्थेन^७ वा ओत-रित्वा यत्थ कत्थचि उत्तरन्तिया एकङ्गुलमत्तं पि अन्तरवासको तेमियति । सेस नदीलक्खणं नदीनिमित्तकथार्य^८ आविभविस्सति । एवरूपं नदिं तित्थेन वा अतित्थेन वा ओतरित्वा उत्तरणकाले पठमं पादं उद्धरित्वा तीरे ठ्थे-

20

न्तिया थुल्लच्चयं, दुतियपादुद्वारे सङ्घादिसेसो । सेतुना गच्छति, अनापत्ति । पदसा ओतरित्वा उत्तरणकाले सेतुं आरोहित्वा उत्तरन्तिया पि अनापत्ति । सेतुना पन गन्त्वा उत्तरणकाले पदसा गच्छन्तिया आपत्तियेव । याननावा-आकासगमनादीसु पि एसेव नयो । ओरिमतीरतो पन परतीरमेव अक्क-मन्तिया अनापत्ति । रजनकम्मत्थं गन्त्वा दासुसङ्कट्टुनादिकिच्चेन द्वे तिस्रो उभयतीरेसु विचरन्ति, वट्टति । सचे पनेत्थ काचि कलहं कत्वा इतरं तीरं गच्छति, आपत्ति । द्वे एकतो उत्तरन्ति, एका मज्जे नदिया कलहं कत्वा

25

१. भिक्खुनि०-म० । २. सम्बन्ध०-सो०, रो० । ३. स्या०, म० पोत्थवेसु नत्थि ।
४. हत्थि-म० । ५. तेमी०-सो०, स्या०, रो० । एवमुपरि पि । ६. तिट्ठेन-स्या० ।
७. अजिट्ठेन-स्या० । ८. ०वधार्य-म० ।

निवर्त्तित्वा ओरिमतीरमेव आगच्छति, आपत्ति । इतरिस्सा^१ पन अयं पक्कन्तट्टाने ठिता होति, तस्मा परतीरं गच्छन्तिया पि अनापत्ति । नहायितुं वा पातुं वा ओतिण्णा तमेव तीरं पच्चुत्तरति, अनापत्ति ।

सह अरुणुग्गमना (३०७.७)ति एत्थ सचे सज्झायं वा पधानं वा अञ्जं वा किञ्चि कम्मं कुरुमाना पुरे अरुणेयेव दुतियिकाय सन्तिकं गमिस्सामी^२ ति^३ 5
आभोगं करोति, अजानन्तियायेव चस्सा अरुणो उगगच्छति, अनापत्ति । अथ पन “याव अरुणुग्गमना इधेव भविस्सामी” ति वा अनाभोगेन वा विहारस्स एकदेसे अच्छति, दुतियिकाय हत्थपासं न ओत्तरति, अरुणुग्गमने सङ्खादिसेसो । हत्थपासोयेव हि इध पमाणं, हत्थपासातिवकमे एकगम्भो 10
पि न रक्खति ।

B. 186

10

अगामके अरञ्जे ति एत्थ “निक्खमित्वा बहि इन्दलीला सव्वमेतं अरञ्जं” ति एवं वुत्तलक्खणमेव अरञ्जं । तं पनेतं केवलं गामाभावेन “अगामकं” ति वुत्तं, न विज्झाटविसदिसताय^३ । तादिसे अरञ्जे ओक्कन्ते 15
दस्सनूपचारे विजहिते सचे पि सवनूपचारो अत्थि, आपत्ति । तेनेव वुत्तं अट्ठकथायं “सचे भिक्खुनीसु महाबोधिअङ्गणं पविसन्तीसु एका बहि तिट्ठति, तस्सा पि आपत्ति । लोहपासादं पविसन्तीसु पि परिवेणं पविसन्तीसु पि 20
एसेव नयो । महाचेतियं वन्दमानासु पि^४ एका उत्तरद्वारेन निक्खमित्वा गच्छति, तस्सा पि आपत्ति । थूपारामं पविसन्तीसु एका बहि तिट्ठति, तस्सा पि आपत्ती” ति । एत्थ च दस्सनूपचारो नाम यत्थ ठितं दुतियिका पस्सति । सचे पन साणिपाकारन्तरिका पि^५ होति, दस्स-
नूपचारं विजहति नाम । सवनूपचारो नाम यत्थ ठिता मग्गमूळ्हसद्देन विय धम्मसवनारोचनसद्देन विय न “अय्ये” ति सद्दायन्तिया सद्दं सुणाति ।
अज्झोकासे द्वरे पि दस्सनूपचारो नाम होति । सो एवरूपे सवनूपचारे विजहिते न रक्खति, विजहितमत्ते व आपत्ति सङ्खादिसेसस्स ।

R. 913

15

20

एका मग्गं गच्छन्ती ओहीयति । सउस्साहा चे हुत्वा इदानि पापुणिस्सामी ति अनुवन्धति, अनापत्ति । सचे पुरिमायो अञ्जेन मग्गेन 25

१. इतरस्सा-रो० । २. आगमिस्सामी-सी०, रो० । ३. विज्झाटवी०-स्या० ।

४. य० पोथके नरिष ।

गच्छन्ति, पक्कन्ता नाम होन्ति, अनापत्तियेव । द्विन्नं गच्छन्तीनां एका अनुबन्धितुं असक्कोन्ती “गच्छतु अयं” ति ओहीयति, इतरा पि “ओहीयतु अयं” ति, गच्छति, द्विन्नं पि आपत्ति । सचे पन गच्छन्तीसु पुरिमा पि अञ्जं मगं गण्हाति, पच्छिमा पि अञ्जं, एका एकस्सा पक्कन्तद्वाने
 5 तिद्वति, द्विन्नं पि अनापत्ति । पक्खसङ्कन्ता वा (३०७.१६) ति तित्थायतनं सङ्कन्ता, सेसं उत्तानमेव ।

पठमपाराजिकसमुद्धानं — किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

४. चतुत्थसङ्गादिसेससिक्खापदवण्णना

B. 187

१६-२३. चतुत्थे — पादपीठं नाम धोतपादट्टपनकं । पादकठलिक
 10 नाम अधोतपादट्टपनकं । अनञ्जाय गणस्स छन्दं ति तस्सेव कारकगणस्स छन्दं अजानित्वा । वत्ते वत्तिन्ति ति तेचत्ताळीसप्पमेदे नेत्थारवत्ते वत्तमानं ।
 सेसं उत्तानमेव ।

R. 914

धुरनिकखेपसमुद्धानं — कायवाचाचित्ततो समुद्वाति, किरियाकिरियं,
 सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं,
 15 दुक्खवेदनं ति ।

५. पञ्चमसङ्गादिसेससिक्खापदवण्णना

२४-२८. पञ्चमे — एकतो अयस्सुते ति एत्थ “भिक्खुनिया अव-
 स्सुतभावो दट्ठओ” ति महापच्चरियं वुत्तं । महाअट्ठकथायं पनेतं न वुत्तं,
 तं पालिया समेति । सेसं उत्तानमेव ।

पठमपाराजिकसमुद्धानं — किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं,
 20 लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

६. छट्सङ्गादिसेससिक्खापदवण्णना

२९-३३. छट्ठे — यतो त्वं ति यस्मा त्वं । उय्योजेति आपत्ति
 दुक्कटस्सा ति आदिका सङ्गादिसेसपरियोसाना आपत्तियो कत्ता होन्ती ति ?
 उय्योजिकाय । वुत्तं चेत्तं परिवारे [३८४.१५] पि—

“न देति न पटिग्गहाति, पटिग्गहो तेन न विज्झति ।

आपज्झति गरुक्कं न लहुक्कं, तं च परिभोगपच्चया ।

पज्झा मेसा कुसलेहि चिन्तिता” ति ॥

अयं हि गाथा इमं उद्योजिकं सन्धाय वुत्ता । इतरिस्सा पन
आपत्तिभेदो पठमसिक्खापदे विभत्तो ति । सेसं उत्तानमेव । 5

तिसमुद्धानं — किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, काय-
कम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, तिवेदनं ति ।

७. सत्रमसङ्घादिसेससिक्खापदवर्णना

३४-३६. सत्तमे — यावत्ततियकपदत्थो (३१५.२०) महाविभज्जे
वुत्तनयेनेव वेदितव्वो । सेसं उत्तानमेवा ति ।

समनुभासनसमुद्धानं — किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोक- 10
वज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

८. अट्ठमसङ्घादिसेससिक्खापदवर्णना

४०-४५. अट्ठमे — किस्मिञ्चिदेव अधिकरणे ति चतुन्नं अञ्जतरस्मि ।
पदभाजने पन केवलं अधिकरणविभागं दस्सेतुं “अधिकरणं नाम चत्तारि
अधिकरणानी” ति आदि वुत्तं । सेसं उत्तानमेव सद्धि समुद्धानादीही ति । R. 915

९. नवमसङ्घादिसेससिक्खापदवर्णना

४६-५१. नवमे — संसट्ठा ति मिस्सीभूता । अननुलोमिकेना ति 15
पब्बजितानं अननुलोमिकेन कायिकवाचसिकेन । संसट्ठा ति गिहोणं
कोट्टनपचनगन्धर्पिसनमालागन्थनादिना कायिकेन सासनपटिसासनाहरण-
सञ्चरितादिना वाचसिकेन च संसट्ठा । पापो कित्तिस्सहो एतासं ति पाप-
सद्धा । पापो आजीवसङ्घातो सिलोको एतासं ति पापसिलोका । सेसं
उत्तानमेव सद्धि समुद्धानादीही ति । B. 189

१०. दसमसङ्घादिसेससिक्खापदवर्णना

५२-५७. दसमे — एवाचारा ति एवंआचारा । यादिसो तुम्हाकं
आचारो, तादिसा^१ आचारा^२ ति अत्थो । एस नयो सब्बत्थ ।

उञ्जाया' (३२४.६) ति अवञ्जाय नीचं कत्वा जाननाय । परिभवेना
 ति किं इमा करिस्सन्ती ति एवं परिभवित्वा जाननेन । अक्खन्तिया
 ति असहनताय; कोपेना^३ ति अत्यो । वेभस्सिया^३ ति बलवभस्सभावेन;
 अत्तनो बलप्पकासनेन^५ समुत्तासनेना^५ ति अत्यो । दुब्बल्या^५ ति तुम्हाकं
 ५ दुब्बलभावेन । सव्वत्थ उञ्जाय च परिभवेन चा ति एवं समुच्चयत्यो दट्ठव्वो ।
 विविच्चथा ति विना होथ । सेसं उत्तानमेव सद्धि समुद्धानादीही ति ।

५८. उद्दिट्ठा खो अय्यायो सत्तरस सङ्घादिसेसा ति एत्थ छन्नं
 पठमापत्तिकानं अनन्तरा सञ्चरित्तं, द्वे दुट्ठदोमा ति इमानि तीणि सिक्खा-
 पदानि महाविभङ्गतो पक्खिपित्वा नव पठमापत्तिका, चतुन्नं यावततियकानं
 १० अनन्तरा महाविभङ्गतो पि चत्तारो यावततियके पक्खिपित्वा अट्ठ यावतति-
 यका वेदितव्वा । एवं सव्वे पि पात्तिमोक्खुद्देसमग्गेन उद्दिट्ठा खो अय्यायो
 सत्तरस सङ्घादिसेसा घम्मा ति एवमेत्थ अत्यो दट्ठव्वो । सेसं उत्तानमेव
 अञ्जन्न पक्खमानत्ता । तं पन खन्धके वित्त्यारेन वण्णयिस्सामा ति ।

समन्तपासादिकाय विनयसंवर्णनाय
 भिक्खुनीविभङ्गे सत्तरसकवण्णना
 निट्ठिता ।

सङ्घादिसेसकण्डं निट्ठितं ।

३ निस्सग्गियकण्डं

तिस निस्सग्गिया धम्मा, भिक्खुनीनं पकासिता ।

ये तेसं दानि भवति, अयं संवण्णनाक्कमो ॥

B. 190

१. पठमनिस्सग्गियपाचिच्चियसिक्खापदवण्णना

१. आमत्तिकापणं (३३०.५)ति अमत्तानि^१ वृच्चन्ति भाजनानि; तानि ये विक्किणन्ति^२, ते वृच्चन्ति आमत्तिका; तेसं आपणो आमत्तिकापणो; तं वा पसारिस्सन्ती ति अत्थो ।

5

२-५. पत्तसन्निचयं करेय्या ति पत्तसन्निधिं करेय्य; एकाहं अनधि-
ट्टुहित्वा वा^३ पत्तं ठपेय्या ति अत्थो । सेसं महाविभङ्गे वुत्तनयेनेव वेदितव्वं । अयमेव हि विसेसो - तत्थ दसाहं परिहारो, इध एकाहं पि नत्थि । सेसं तादिसमेव ।

इदं पि कठिनसमुद्धानं - कायवाचतो कायवाचाचित्ततो च समुद्घाति, 10
अकिरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं,
तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

२. दुतियनिस्सग्गियपाचिच्चियसिक्खापदवण्णना

६-७. दुतिये - दुच्चोळा^४ ति विरूपचोळा; जिण्णचोळा ति अत्थो ।
अपय्याही ति अपि अय्याहि ।

८-१०. आदिस्स दिन्नं ति सम्पत्ता भाजेन्तू ति वत्वा पि इदं 15
गणस्स इदं तुम्हाकं दम्मी ति वत्वा वा दातुकम्म्यताय पादमूले ठपेत्वा वा
दिन्नं पि आदिस्स दिन्नं नाम होति । एतं सब्बं पि अकालचीवरं ।
अरयाय दम्मी ति एवं पटिलद्धं पन यथादानेयेव उपनेतव्वं । सेसं उत्तान-
मेव । तिसमुद्धानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं,
कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, तिवेदनं ति ।

20

१. आनता-स्या० । २. विक्को-स्या० । ३. स्या० पोत्पके नत्थि । ४. दुच्चोला-
षो०, स्या० ।

३. तत्तियनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना

११-१५. तत्तिये - हन्दा (३३४.२०)ति गण्ह । सयं अच्छिन्दती
ति एकं दत्त्वा एकं अच्छिन्दन्तिया एकं निस्सग्गियं, वहूसु वहूनि । सचे
संहरित्त्वा ठपितानि एकतो अच्छिन्दति, वत्थुगणनाय आपत्तियो । वन्धित्वा
ठपितेसु पन एका व आपत्ति । सेसं उत्तानमेव ।

- ५ तिसमुट्ठानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं, काय-
कम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

४. चतुत्थनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना

१६-१९. चतुत्थे - कयेना ति मूलेन । न मे आवुसो सप्पिना
अत्थो; तेलेन मे अत्थो ति इदं किर सा आहटसप्पिं दत्त्वा तेलं पि आह-
रिस्सती ति मञ्जमाना आह । विञ्जापेत्वा ति जानापेत्वा; इदं नाम
१० आहरा ति याचित्त्वा वा ।

२०. तञ्जेव विञ्जापेती ति यं पठमं विञ्जत्तं तं थोकं नप्पहोति,
तस्मा पुन तञ्जेव विञ्जापेती ति अत्थो । अञ्जं च विञ्जापेती ति सचे
पठमं सप्पिविञ्जसं^१, यमकं पचित्तव्वं ति च वेज्जेन वुत्तत्ता तेलेन अत्थो
होति, ततो तेलेना पि मे अत्थो ति एवं अञ्जं च विञ्जापेति । आनिसंसं
१५ दस्सेत्वा ति सचे कहापणस्स सप्पि आभत्तं होति, इमिना मूलेन दिगुणं
तेलं लब्धमिति, तेना पि च इदं किच्चं निप्फज्जति^२, तस्मा तेलं आहरा ति
एवं आनिसंसं दस्सेत्वा विञ्जापेती ति । सेसं उत्तानमेव ।

छसमुट्ठानं^३ - किरिया^४, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पणत्तिवब्बं,
कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

५. पञ्चमनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना

B. 192 20

२१-२५. पञ्चमे - न मे सिक्खमाने ति इदं किर सा कुलधीता
“अयं अद्दा” एवं वुत्ता इदं तेलं ठपेत्वा सप्पिं पि मे अत्तनो कुलधरा आह-

१. सप्पि-स्या० । २. निप्फज्जति-स्या० । ३. छसमुट्ठानं-स्या० । एवमुपरि पि ।
४. किरियाकिरियं-स्या०; किरियं-सो०, य० । ५. स्या० पोत्थके नरिव । ६. अद्दा-स्या० ।

रिस्सती" ति मज्झमाना आह । चेतापेत्वा (३३८.२२) ति' जानापेत्वा इच्चेव अत्थो । सेसं सब्बत्थ चतुत्थसदिसमेवा ति ।

६. छट्ठनिस्संगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना

२६-२९. छट्ठे - छन्दकं^१ ति "इदं नाम धम्मकिच्चं करिस्साम, यं सक्कोय; तं देथा" ति एवं परेसं छन्दं च र्हच च उप्पादेत्वा गहितपरि-
क्खारस्सेतं अधिवचनं । अज्जदत्थिकेना ति अज्जसत्थाय दिन्नेन ।^२
अज्जुद्दिसिकेना^३ ति अज्जं उद्दिसित्वा दिन्नेन । सद्धिकेना ति सद्धस्स
परिचत्तेन ।

R. 918

३०. सेसकं उपनेती ति यदत्थाय दिन्नो, तं चेतापेत्वा अवसेसं
अज्जसत्थाय उपनेति । सामिके अपलोकेत्वा ति "तुम्हेहि चीवरत्थाय
दिन्नो, अम्हाकं च चीवरं अत्थि, तेलादीहि पन अत्थो" ति एवं आपुच्छित्वा^४
उपनेति । आपदासू ति तथारूपेषु उपद्दवेसु; भिक्खुनियो विहारं छट्ठेत्वा^५
पक्कमन्ति, एवरूपासु आपदासु यं वा तं वा चेतापेतुं वट्ठति । सेसं
उत्तानमेव ।

छसमुट्ठानं - किरियाकिरियं, नोसज्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पणत्ति-
वज्जं, कायकम्मं, वचोक्कम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

15

७. सत्तमनिस्संगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना

३१-३५. सत्तमे - सज्जाचिकेना ति सयं याचितकेन । एतदेवेत्थ
नानाकरणं । सेसं छट्ठसदिसमेवा ति ।

८. अट्ठमनिस्संगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना

३६-४०. अट्ठमे - महाजनिकेना ति गणस्स परिचत्तेन । एतदेवेत्थ
नानाकरणं ।

B. 193

९. नवमनिस्संगियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना

४१-४५. नवमसिक्खापदे - सज्जाचिकेना ति इदं पदं इतो^१
अधिकतरं ।

१. ति विज्जापेत्वा-रो० । २. छण्डकं-रो० । ३. ०स्तिवेना-सी०, रो० ।

४. छट्ठेत्वा-रो० ।

१०. दसमनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना

४६-५० दसमे - परिवेणं उन्दिउती' (३४६, ५) ति परिवेणं विनस्सति; परिपतती ति अत्यो । इदं च पदं पुग्गलिकेन^३ सञ्जाचिकेना ति इदं च एत्तकमेव नानाकरणं । सेसं पुब्बसदिसमेवा ति ।

११. एकादसमनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना

R. 919 ५१-५५. एकादसमे - गरुपावुरणं^३ ति सीतकाले पावुरणं ।
५ चतुक्कंसपरमं ति एत्थ कंसो नाम चतुकहापणिको होति; तस्मा पदभाजने
"सोळसकहापणघनकं" ति वुत्तं ।

१२. द्वादसमनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना

५६-६०. द्वादसमे - लहुपावुरणं ति उण्हकाले पावुरणं । सेसं सिक्खापदद्वये पि उत्तानमेव ।

B. 194

छसमुट्ठानं - किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवन्नं,
10 कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

६१. उद्दिट्ठा खो अय्यायो तिस निस्सग्गिया पाचित्तिया धम्मा ति एत्थ महाविभङ्गे चीवरवग्गतो घोवनं च पटिग्गहणं चा ति द्वे सिक्खापदानि अपनेत्वा अकालचीवरं कालचीवरं ति अधिद्वहत्वा भाजितसिक्खापदेन^४ च परिवत्तेत्वा अञ्छिन्नचीवरेण च पठमवग्गो
15 पूरेतव्वो । पुन एळ्ळलोमवग्गस्स आदितो सत्त सिक्खापदानि अपनेत्वा सत्त अञ्जदत्तियकानि पक्खिपित्वा दुत्तियवग्गो पूरेतव्वो । तत्तियवग्गतो पठमपत्तं वस्सिकसाटिकं आरञ्जकसिक्खापदं^५ ति इमानि तीणि अपनेत्वा पत्तसन्निचयगरुपावुरणलहुपावुरणसिक्खापदेहि तत्तियवग्गो पूरेतव्वो । इति भिक्खुनीनं द्वादस सिक्खापदानि एकतोपञ्जत्तानि, अट्टारस उभतो-

१. उद्दीयती-सी०; उद्दियती-स्या०; उद्दियती-रो० । २. पुग्गलिके-सी० ।
३. ०पावुरणं-सी०, द्या०, रो० । एवमुपरि पि । ४. विभजित-सी०, रो० । ५. अरञ्जक-
रो० ।

पञ्चत्तानां ति एवं सब्बे पि पात्तिमोक्खुद्देसमग्गेन “उद्दिट्ठा खो अय्यायो
 तिस निस्सग्गिया पाचित्तिया धम्मा” ति एवमेत्थ अत्थो दट्ठब्बो । सेसं
 वुत्तनयमेवा ति ।

समन्तभासादिकाय विनयसंवण्णनाय
 भिक्खुनीविभङ्गे तिसकवण्णना
 निट्ठिता ।

निस्सग्गियकण्डं निट्ठितं ।

४. पाचित्तियकण्डं

तिसकानन्तरं धम्मा, छसद्विसतसङ्गहा ।
सङ्गीता ये अयं दानि, होति तेसं पि वण्णना ॥

१. लसुणवग्गो

१. पठमपाचित्तियं

१. पठमलसुणसिक्खापदवण्णना

१-२. तत्थ लसुणवग्गस्स ताव पठमसिक्खापदे - द्वे तयो भण्डिके
(३५२.५) ति द्वे वा तयो वा पोट्टलिके^१; सम्पुण्णमिञ्जानमेतं अधिवचनं ।
न मत्तं जानित्वा ति पमाणं अजानित्वा खेत्तपालस्स वारेन्तस्स वारेन्तस्स^२ ५
वहुं^३ लसुणं^४ हरापेसि ।

अञ्जतरं हंसयोनिं ति सुवण्णहंसयोनिं । सो तासं एकेकं ति सो
हंसो जातिस्सरो अहोसि, अथ पुब्बसिनेहेन आगत्वा तासं एकेकं पत्तं
देति, तं तापनताळनच्छेदनक्खमं^५ सुवण्णमेव होति ।

३-४. मागधकं ति मगधेसु जातं । मगधरट्ठे जातलसुणमेव हि^{१०}
इध लसुणं ति अधिप्पेतं, तं पि भण्डिकलसुणमेव, न एकद्वितिमिञ्जकं ।
कुरुन्दियं पन जातदेसं^१ अवत्वा “मागधकं नाम भण्डिकलसुणं” ति वुत्तं ।
अज्झोहारे अज्झोहारे ति एत्थ सचे द्वे तयो भण्डिके एकतोयेव सङ्घादित्वा
अज्झोहरति, एकं पाचित्तियं । भिन्दित्वा एकेकं^२ मिञ्जं^३ खादन्तिया पन
पयोगगणनाय पाचित्तियानी ति ।

15

५. पलण्डुकादीनं वण्णेन वा मिञ्जाय वा नानत्तं वेदितव्वं - वण्णेन
ताव पलण्डुको नाम^४ पण्डुवण्णो होति । भञ्जनको लोहितवण्णो । हरितको
हरितपण्णवण्णो । मिञ्जाय पन पलण्डुकस्स एका मिञ्जा होति, भञ्जन-

१. सुद्धावण्णना-स्या०, रो०, सी० पोत्थके नत्थि । २. पोत्थके-स्या० । ३. म०,
रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४-५. बहु-स्या० । ५. तासन्-म०; ताळनधेरन-स्या० ।
६. जाति-स्या० । ७-८. एकेक-सी०, रो० । ९. म० पोत्थके नत्थि ।

कस्स द्वे, हरितकस्स तित्तो । चापलसुणो' (३५४.१) अमिञ्जको, अङ्कुरमत-
मेव हि तस्स होति । महापच्चरियादीसु^३ पन "पलण्डुकस्स तीणि मिञ्जानि,
भञ्जनकस्स द्वे, हरितकस्स एकं" ति वुत्तं । एते पलण्डुकादयो सभावे नेव
वट्टन्ति । सूपसम्पाकादीसु पन मागधकं पि वट्टति । तं हि पच्चमानेसु मुग्ग-
५ सूपादीसु वा मच्छमंसविकतिया वा तेलादीसु^४ वा वदरसाळवादीसु^५ वा
अम्बिलसाकादीसु वा उत्तरिभङ्गेसु वा यत्थ कत्थचि अन्तमसो यागुभत्ते पि
पक्खिपित्तुं^६ वट्टति । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

एळ्ळकलोमसमुद्धानं - किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्ति-
वब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं^७, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

२. दुतियपाचित्तियं

२. दुतियसिक्खापदवण्णना

१० ६-८. दुतिये - सम्भाधे ति पटिच्छन्नोकासे । तस्स विभागदस्सनत्थं
R, 921 पन "उभो उपकच्छका मुत्तकरणं" ति वुत्तं । एकं पि लोमं ति कत्तरिया वा
सण्डासकेन वा खुरेन वा येन केनचि एकपयोगेन^१ वा नानापयोगेन वा^२ एकं
वा बहूनि वा संहारापेत्तिया पयोगगणनाय पाचित्तियानि, न लोमगणनाय ।

९. आघाधपच्चया^३ ति कण्डुकच्छुआदिआवाघपच्चया संहारापेत्तिया
१५ अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव । चतुसमुद्धानं - कायतो कायवाचतो काय-
चित्ततो कायवाचाचित्ततो च समुद्धाति, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं,
पण्णत्तिवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

३. ततियपाचित्तियं

३. ततियसिक्खापदवण्णना

१०-१२. ततिये - तलघातके^४ ति मुत्तकरणतलघातके^५ । अन्तमसो
उप्पलपत्तेना पी ति एत्थ पत्तं ताव महन्तं, केसरेना पि पहारं देत्तिया
२० आपत्तियेव ।

१. चाव-सी० । २. पच्चरियादीसु-सी०, रो० । ३. तेले-स्या० । ४. ०साल-
स्या० । ५. पक्खित्तं-सी०, रो० । ६. म० पोत्थके नत्थि । ७-७. पयोगेन-सी०, रो०;
एवपयोगेन-स्या० । ८. ०प्यच्चया-सी०, रो० । ९. ०घाटके-स्या० । १०. ०घाटने-म०;
०घाटके-स्या० ।

१३. आवाधपच्चया (३५५.१८) ति भण्ड^१ वा वणं वा पहरितुं वट्टति । सेसं उत्तानमेव । पठमपाराजिकसमुद्धानं - किरिया, सञ्जा-विमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्म^२, अकुसलचित्तं, तिवेदनं^३ ति ।

४. चतुत्थपाचित्तियं

४. चतुत्थसिक्खापदवण्णना

१४. चतुत्थे - पुराणराजोरोधा^४ ति पुराणे गिहिभावे^५ रञ्जो ओरोधा^६ । चिराचिरं गच्छती ति चिरेन चिरेन गच्छति । धारेथा ति^७ सक्कोय । कस्सिदं कम्मं ति वुत्ते अनारोचिते पि एता मयि आसङ्कं करिस्सन्ती ति मञ्जमाना एवमाह - “मय्हिदं कम्मं” ति ।

१५-१७. जतुमट्टके^८ ति जतुना कते मट्टदण्डके^९ । वत्थुवसेनेवेत्तं वुत्तं, यं किञ्चि पन दण्डकं पवेसेन्तिया आपत्तियेव । तेनाह - “अन्तमसो उप्पलपत्तं पि मुत्तकरणं पवेसेती” ति । एतं पि च अतिमहन्तं, केसरमत्तं^{१०} पि पन पवेसेन्तिया आपत्तियेव । सेसं उत्तानमेव । समुद्धानादीनि तलघातके वुत्तसदिसानेवा ति ।

५. पञ्चमपाचित्तियं

५. पञ्चमसिक्खापदवण्णना

१८-१९. पञ्चमे - अतिगम्भीरं उदकसुद्धिकं आदियन्ती ति अतिअन्तो पवेसेत्वा उदकेन घोवनं कुरुमाना ।

२०-२२. केसग्गमत्तं पि अतिक्रामेती ति वित्यारतो तत्तियं वा^{१५} चतुत्थं वा अङ्गुलि गम्भीरतो द्विन्नं पव्वानं उपरिकेसग्गमत्तं पि पवेसेन्तिया पाचित्तियं ति अत्थो । वुत्तं हेतं महापच्चरियं - “एकिस्सा अङ्गुलिया तीणि पव्वानि आदातुं न लभति, तिण्णं वा चतुन्नं वा एकेकं^{१६} पि पव्वं आदातुं न लभती” ति । सेस उत्तानमेव । समुद्धानादीनि पि तलघातके वुत्तसदिसानेवा ति ।

२०

१. गण्डु-स्या०; गण्ड-म० । २. ०वचोक्कम्म-रो० । ३. द्विवेदनं-सो०, स्या० । ४. ०रोधो-सो०, स्या० । ५. गिहो-सो०, रो० । ६. ओरोधो-सो०, स्या० । ७. ०मट्टके-सो०, रो० । ८. मट्ट-सो०, रो० । ९. एक-स्या० ।

६. छट्टपाचित्तियं

६. छट्टसिक्खापदवण्णना

२३-२४. छट्टे - भत्तविस्सग्गं (३५८.१०)ति भत्तकिच्चं । पानीयेन च विधूपनेन च उपतिट्ठित्वा^१ ति एकेन हत्थेन पानीयथालकं एकेन वीजनि गहेत्वा वोजमाना समीपे ठत्वा ति अत्थो । अच्चावदती ति पुब्बे पि तुम्हे एवं भुञ्जथ, अहं एवं उपट्ठानं करोमी^२ ति पब्बजितचारित्तं अतिक्कमित्वा^३ ५ गेहसितकथं^४ कथेती ति अत्थो ।

२५-२६. यं किञ्चि पानीयं ति सुद्धउदकं वा होतु, तक्कदधिमत्थु-
रसखीरादीनं वा अब्भतरं । या काचि वीजनी ति अन्तमसो चीवरकण्णो
पि । हत्थपासे तिट्ठति आपत्ति पाचित्तियस्सा ति इध ठानपच्चया व पाचि-
त्तियं वुत्तं । पहारपच्चया पन खन्धके दुक्कटं पब्बत्तं ।

१० २७. देति दापेती ति पानीय वा सूपादि वा इमं पिवथ, इमिना
भुञ्जथा ति देति; तालवण्टं इमिना वीजन्ता भुञ्जथा ति देति; अब्भेन वा
उभयं पि दापेति, अनापत्ति । अनुपसम्पन्नं आणापेती ति उपतिट्ठनत्थं
सामणे^१रि^२ आणापेति, अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव ।

एळ्कलोमसमुट्ठानं - किरिया, नोसब्बाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्ति-
१५ वच्चं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

७. सत्तमपाचित्तियं

७. सत्तमसिक्खापदवण्णना

R. 923

B 199

२८-३०. सत्तमे - भुञ्जिस्सामी ति पटिग्गण्हाति आपत्ति दुक्कटस्सा
ति इदं पयोगदुक्कटं नाम, तस्मा न केवलं पटिग्गहणेयेव होत्ति, पटिग्ग-
ण्हित्वा पन^१ अरब्भतो^२ आहरणे पि सुक्खापने पि वट्ठलिदिवसे भञ्जनत्थाय
उद्धनसब्बने पि कपल्लसब्बने पि दव्विसब्बने पि दारुनि आदाय अग्गिकरणे
२० पि कपल्लमिह घञ्जपक्खपने पि दव्विया सट्ठट्ठनेसु पि कोट्टनत्थं उदुक्खल-
मुसलादिसब्बनेसु पि कोट्टनपप्फोटनघोवनादीसु पि याव मुखे ठपेत्वा अज्झो-

१. •विट्ठित्वा-म्या० । २. गेहसित्त-म० । ३. सामणेरादि-रो० । ४. पुन-स्या० ।
५. अब्भतो-सो०, स्या० ।

हरणत्थं दन्तेहि सङ्खादत्ति, ताव सङ्खपयोगेसु दुक्कटानि, अज्झोहारकाले^१
 पन अज्झोहारगणनाय^२ पाचित्तियानि । एत्थ च विज्जति चेव भोजनं च
 पमाणं । तस्मा सयं विज्जापेत्वा अज्जाय भज्जनकोट्टनपचनानि^३ कारापेत्वा
 भुञ्जन्तिया पि आपत्ति । अज्जाय विज्जापेत्वा सयं भज्जनादीनि कत्वा
 भुञ्जन्तिया पि आपत्ति । महापच्चरियं पन वुत्तं — “इदं आमकधज्जं नाम^४
 मातरं पि विज्जापेत्वा भुञ्जन्तिया पाचित्तियमेव, अविज्जत्तिया लद्धं सयं^५
 भज्जनादीनि कत्वा वा कारापेत्वा वा भुञ्जन्तिया दुक्कटं । अज्जाय
 विज्जत्तिया^६ लद्धं सयं वा भज्जनादीनि कत्वा ताव वा कारापेत्वा अज्जाय
 वा कारापेत्वा भुञ्जन्तिया पि दुक्कटमेवा” ति । पुन पि वुत्तं “अज्जाय
 विज्जत्तिया लद्धं, तं^७ चे^८ सयं भज्जनादीनि कत्वा भुञ्जन्तिया पाचित्तिय-^{१०}
 मेव । भज्जनादीनि कारापेत्वा भुञ्जन्तिया पन दुक्कटं” ति । तं
 पुज्जापरविरुद्धं होति, न हि भज्जनादीनं करणे वा कारापने वा विसेसो
 अत्थि । महाअट्ठकथायं पन “अज्जाय विज्जत्तं भुञ्जन्तिया दुक्कटं” ति
 अविसेसेन वुत्तं^९ ।

३१. आवाधपच्चया (३६०.१९)ति सेदकम्मादीनं अत्थाय धज्जविज्ज-^{१५}
 त्तिया अनापत्ति । “अविज्जत्तिया लब्धमानं पन नवकम्मत्थाय सम्पटि-
 च्छित्तुं वट्ठती” ति महापच्चरियं वुत्तं । अपरर्णं विज्जापेती ति ठपेत्वा सत्त
 धेज्जानि मुग्गमासादि वा अलावुकुम्भण्डादि^{१६} वा अज्जं^{१७} यं किञ्चि जातक-
 पवारितट्टाने विज्जापेन्तिया अनापत्ति । आमकधज्जं पन जातकपवारित-
 ट्टाने न वट्ठति । सेसं उत्तानमेव ।^{२०}

R. 924

चतुसमुद्धानं — कायतो कायवाचतो कायचित्ततो कायवाचाचित्ततो
 च समुद्धानि, किरिया, नोसज्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पणत्तिवज्जं, कायकम्मं,
 वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१. ०हरणकाले-म० । २. ०हरणगण-म० । ३. ०पचनादीनि-सी०, रो० । ४. सयं
 वा-सी०; तस्मै सयं वा-रो० । ५. ०वा-रो० । ६-६. म० पोत्थके नत्थि । ७. वुत्तं तं
 वुत्तं-सी०, रो० । ८. सावु०-म० । ९. ०वा-सी० ।

सलाकभत्तादीनं वा अत्याय अञ्जेन वा केनचि करणीयेन गन्त्वा गतट्ठाने पस्सति वा सुणाति वा, अनापत्ति । आपदासु (३६५.१) ति तादिसेन उपद्दवेन उपददुता समब्बट्ठानं पविसति, एवं पविसित्वा पस्सन्तिया सुणन्तिया वा अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव ।

- 5 एळ्कलोमसमुट्ठानं - किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, लोक-
वच्चं, कायकम्मं, अकुसलचित्तं, ति वेदनं ति ।

२. अन्धकारवग्गो

११. एकादसमपाचित्तियं

१. पठमसिक्खापदवण्णना

B. 202

४६-४८. अन्धकारवग्गस्स पठमसिक्खापदे - अप्पदीपे ति पदीप-
चन्दसुरियअग्गीसु^१ एकेना पि अनोभासिते । तेनेवस्स पदभाजने
“अनालोके” ति वुत्तं । सल्लपेय्य वा ति गहेसितकथं^२ कयेय्य ।

- 10 ४९. अरहोपेक्खा^३ अञ्जविहिता^४ ति न^५ रहोअस्सादापेक्खा^६
रहोअस्सादतो अञ्जविहिता^७ व हुत्वा आति^८ वा पुच्छति, दाने वा पूजाय
वा मन्तेति । सेसं उत्तानमेव । येय्यसत्यसमुट्ठानं - कायचित्ततो कायवाचा-
चित्ततो च समुट्ठाति, किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवच्चं,
कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, द्विवेदनं ति ।

१२. वारसमपाचित्तियं

२. दुतियसिक्खापदवण्णना

- 15 ५०-५३. दुतिये - पटिच्छन्ने ओकासे ति इदमेव नानं । सेसं सब्ब
पुरिमसदिसमेवा ति ।

१३. तेरसमपाचित्तियं

३. ततियसिक्खापदवण्णना

fl. 927

५४-५७. ततिये - अज्झोकासे ति नानं, सेसं सब्बं तादिस-
मेवा ति ।

१. *पा-स्या० । २. *सुरिय०-म० । ३. गेहसित०-म० । ४. अरहाः-स्या० ।
५. अग्गाः-स्या० । ६-९. नट्ठस्सादाः-स्या० । ७. आति-रो० ।

१४. चतुद्दसमपाचित्तियं

४. चतुत्थसिक्खापदवण्णना

५८-६१. चतुत्थे - निकण्णिकं (३६६.६) ति कण्णमूलं वुच्चति; कण्णमूले जप्पेय्या ति वुत्तं होति । सति करणीये ति सल्लकभत्तादीनं आहरणत्थाय विहारे वा दुन्निक्खित्तं^१ पटिसामनत्थाय^२ । सेसं उत्तानमेव । समुद्धानादीनि^३ पुरिमसदिसानेवा ति ।

१५. पन्नरसमपाचित्तियं

५. पञ्चमसिक्खापदवण्णना

६२-६३. पञ्चमे - घरं सोधेन्ता ति तेसं किर एतदहोसि - 5 B. 203
“थेरिया कोचि कायिकवाचसिको वीतिकमो न दिस्सति, घरं पि ताव सोधेमा” ति, ततो घरं सोधेन्ता नं अहसंसु ।

६४-६५. अनोवस्सकं अतिकामेन्तिया ति पठमं पादं अतिक्का-
मेन्तिया वुक्कटं, दुतियं अतिकामेन्तिया पाचित्तियं, उपचारातिकमे पि^३
एसेव नयो । 10

६६. गिलानाया ति या^४ तादिसेन^५ गेलञ्जेन आपुच्छित्तुं न
सक्कोति । आपदासू ति घरे अग्नि वा उद्धितो होति, चोरा वा; एवरूपे
उपद्वे अनापुच्छा पक्कमति^६, अनापत्ति । सेसमेत्थ उत्तानमेव ।

कठिनसमुद्धानं - कायवाचतो कायवाचाचित्ततो च समुद्धानि,
किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, 15
वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१६. सोळसमपाचित्तियं

६. छट्ठसिक्खापदवण्णना

६७-७०. छट्ठे - अभिनिसीदेय्या ति निसीदेय्य । निसीदित्वा
गच्छन्तिया एका आपत्ति, अनिसीदित्वा निपज्जित्वा गच्छन्तिया एका,
निसीदित्वा निपज्जित्वा^१ गच्छन्तिया^२ द्वे ।

१-१. ०क्खित्तपटि०-सो०, स्या०, रो० । २. ०द्धानादि-स्याः । ३. म० पोत्थके नत्थि ।

४-४. यादिसेन-रो०; तादिसेन-सो०, स्या० । ५. पक्कमति-सो०, रो० । ६-६. निपज्जित्तिया-
सो०, स्या० ।

८. अट्टमपाचित्तियं

८. अट्टमसिक्खापदवण्णना

३२-३३. अट्टमे - निब्बिट्ठो^१ राजभटो रञ्जो^२ भति केणि एतेना ति निब्बिट्ठराजभटो, (३६०.२२) एकं ठानन्तरं केणिया गहेत्वा ततो लद्ध-
उदयो ति अत्थो । तञ्जेव^३ भटपथं याचिस्सामी ति रञ्जो केणि दत्त्वा पुन
तंयेव ठानन्तरं याचिस्सामी ति चिन्तेन्तो । परिभासी ति ता भिक्खुनियो
५ “मा^४ पुन एवं करित्था” ति सन्तज्जेसि ।

३४-३५. सयं छड्ढेती ति चत्तारि पि वत्थूनि एकपयोगेन छड्ढेन्तिया
एका व आपत्ति, पाटेक्कं छड्ढेन्तिया वत्थुगणनाय आपत्तियो । आणत्तियं पि
एसेव नयो । दन्तकट्टुछड्ढेने पि भिक्खुनिया पाचित्तियमेव । भिक्खुस्स सब्बत्थ
दुक्कटं । सेसं उत्तानमेव ।

१० छसमुट्ठानं - किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्ति-
वच्चं, कायकम्मं, वचोक्कम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

९. नवमपाचित्तियं

९. नवमसिक्खापदवण्णना

३६-४०. नवमे - यं मनुस्सानं उपभोगपरिभोगं रोपिमं ति खेत्तं
वा होतु नाळिकेरादि आरामो वा, यत्थ कत्थचि रोपिमहरितट्ठाने एतानि
वत्थूनि छड्ढेन्तिया पुरिमनयेनेव आपत्तिभेदो वेदितव्वो । खेत्ते वा आरामे
१५ वा निसीदित्वा भुज्जमाना उच्छुआदीनि वा खादति^५; गच्छमाना उच्छिट्ठोदक-
चलकादीनि वा हरितट्ठाने छड्ढेति, अन्तमसो उदकं पिबित्वा मत्थकच्छिन्न-
नाळिकेरं पि छड्ढेति, पाचित्तियमेव । भिक्खुनो दुक्कटं । कसितट्ठाने पन
R. 925 निक्खित्तवीजे याव अङ्कुरं न उट्ठहति, ताव सब्बेसं दुक्कटं । अनिक्खित्त-
वीजेसु खेत्तकोणादीसु^६ वा असञ्जातरूपिमेसु^७ खेत्तमरियादादीसु वा छड्ढेत्तुं
२० वट्ठति । मनुस्सानं कच्चरछड्ढुनट्ठाने पि वट्ठति । छड्ढित्थेत्ते ति मनुस्सेसु
सस्सं उद्धरित्वा गतेसु छड्ढित्थेत्तं नाम होति, तत्थेव^८ वट्ठति । यत्थ पन

१-१. निब्बिट्ठराजभटो ति निब्बिट्ठा रञ्जो-सी०, रो० । २. तं येव-सी०, रो० ।

३. मात्सु-सी०, रो०; मा सु-स्या० । ४. खादन्ती-म० । ५. खेत्तेसु कोणा-रो० ।

६. ०उरोपित्तसु-स्या० । ७. तत्थ-म० ।

लायितं पि पुब्बण्णादि पुन वृद्धिस्सतो^१ ति रक्खन्ति, तत्थ यथावत्थुकमेव ।
सेसं उत्तानमेव । छसमुद्धानं — किरियाकिरियं...पे०... ति वेदनं ति ।

१०. दसमपाचित्तियं

१०. दसमसिक्खापदवण्णना

४१-४३. दसमे — यं किञ्चि नच्चं (३६४.१६) ति नटादयो वा
नच्चन्तु^२ सोण्डा वा, अन्तमसो मोरसुवमक्कटादयो पि, सब्बम्पेतं नच्चमेव ।
यं किञ्चि गीतं ति यं^३ किञ्चि^३ नटादीनं वा गीतं होतु, अरियानं^५
परिनिब्बानकाले रतनत्तयगुणूपसंहितं^४ साधुकीळितगीतं^५ वा असञ्जत-
भिक्षुनं^६ धम्मभाणकगीतं वा, सब्बम्पेतं^७ गीतमेव । यं किञ्चि वादितं ति
तन्तिवद्वादिवादनीयमण्डवादितं^८ वा होतु, कुटभेरिवादितं^९ वा, अन्तमसो
उदकभेरिवादितं पि, सब्बम्पेतं वादितमेव ।

B. 201

४४. दस्सनाय गच्छति आपत्ति दुक्कटस्सा ति पदवारगणनाय^{१०}
आपत्ति दुक्कटस्स । यत्थ टिता पस्सति वा सुणाति वा ति एकपयोगेन
ओलोकेन्ती पस्सति, तेसंयेव गीतवादितं^{१०} सुणाति, एकमेव पाचित्तियं ।
सचे पन एकं दिसं ओलोकेत्वा नच्चं पस्सति, पुन अञ्जतो ओलोकेत्वा
गायन्ते पस्सति अञ्जतो वादेन्ते^{११}, पाटेक्का^{१२} आपत्तियो । भिक्षुनो सयं पि
नच्चित्तुं वा गायितुं वा वादितुं वा न लभति, अञ्जे^{१३} “नच्च, गाय, वादेही”^{१५}
ति वत्तुं पि न लभति । “चेतियस्स उपहारं देथ, उपासका” ति वत्तुं पि
“तुम्हाकं चेतियस्स उपट्ठानं करोमा” ति वुत्ते “साधू” ति सम्पटिच्छित्तुं पि
न लभति । सब्बत्थ पाचित्तियं ति सब्बअट्ठकथासु वुत्तं । भिक्षुनो दुक्कटं ।
“तुम्हाकं चेतियस्स उपट्ठानं करोमा” ति वुत्ते पन^{१४} “उपट्ठानकरणं नाम”
सुन्दरं” ति वत्तुं वट्ठति ।

R. 926

20

४५. आरामे टिता ति आरामे ठत्वा अन्तरारामे^{१६} वा वहिआरामे
वा नच्चादीनि पस्सति वा सुणाति वा, अनापत्ति । सति करणीये ति

१. उट्ठ०-म० । २. नचन्ति-रो० । ३-३. स्या० पोत्यके नत्थि । ४. ०गुणोप०-
स्या० । ५. ०कीळिक०-रो० । ६. असंयत०-म० । ७. सव्वं पत्तं-स्या० । ८. ०मण्डं
वादितं-स्या० । ९. कुट०-स्या० । १०. गीतं वादितं-स्या० । ११. पादन्ते-रो० ।
१२. पाटेक्को-रो० । १३. अञ्जे-सो०, रो० । १४. पन उपासक-स्या० । १५. पन-सी०,
रो० । १६. अन्तो आरामे-स्या० ।

७१. ध्रुवपञ्चते (३७३.२७)ति भिक्खुनीनं अत्याय निच्चपञ्चते ।
सेसं उत्तानमेव । कठिनसमुद्धानं...पे०...तिवेदनं ति ।

१७. सत्तरसमपाचित्तियं

७. सत्तमसिक्खापदवण्णना

७२-७६. सत्तमे पि - सव्वं छट्ठे वुत्तनयेनेव वेदितव्वं ।

१८. अट्ठारसमपाचित्तियं

८. अट्ठमसिक्खापदवण्णना

७७-८१. अट्ठमे - सव्वं उत्तानमेव । तिसमुद्धानं - किरिया,

५ सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवब्बं, कायकम्मं, वचीकम्मं अकुसलचित्तं,
दुक्खवेदनं ति ।

१९. ऊनवीसतिमपाचित्तियं

९. नवमसिक्खापदवण्णना

८२-८५. नवमे - अभिसपेय्या ति सपथं करेय्य । निरयेन अभि-
सपति नाम "निरये निव्वत्तामि, अबीचिम्मिह निव्वत्तामि, निरये निव्वत्ततु
अबीचिम्मिह निव्वत्ततु" ति एवमादिना नयेन अक्कोसति । ब्रह्मचरियेन
१० अभिसपति नाम "गिहिनी होमि, ओदातवत्था होमि, परिब्बाजिका होमि,
इतरा वा एदिसा' होतु" ति एवमादिना नयेन अक्कोसति; वाचाय वाचाय
पाचित्तियं । ठपेत्वा पन निरयं च ब्रह्मचरियं च "सुनखी सूकरी काण
कुणो" ति आदिना नयेन अक्कोसन्तिया वाचाय वाचाय दुक्कटं ।

८६. अत्थपुरेक्खाराया ति अट्ठकथं कयेन्तिया । धम्मपुरेक्खाराया
१५ ति पालि^३ वाचेन्तिया । अनुसासनीपुरेक्खाराया ति "इदानीं पि त
एदिसा, साधु विरमस्सु, नो चे विरमसि, अट्ठा पुन एवरूपानि कम्मणि
कत्वा निरये उप्पज्जिस्ससि, तिरच्छानयोनिया उप्पज्जिस्ससी" ति एवं अनु-
सासनियं ठत्वा वदन्तिया अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव ।

तिसमुद्धानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकव-
२० कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

२०. वीसतिमपाचित्तिथं

१०. दसमसिक्खापदवण्णना

८७-९०. दसमे - सव्वं उत्तानमेव । धुरनिक्खेपसमुद्धानं - काय-
वाचाचित्ततो समुद्वाति, किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं,
कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलकम्मं, दुक्खवेदनं ति ।

३. नग्गवग्गो

२१. एकवीसतिमपाचित्तिथं

१. पठमसिक्खापदवण्णना

९१-९४. नग्गवग्गस्स पठमसिक्खापदे - ब्रह्मचरियं चिण्णेना
(३७९.११)ति ब्रह्मचरियेन चिण्णेन; अथ वा ब्रह्मचरियस्स चरणेना ति; एवं 5
करण्त्ये वा सामिअत्थे वा उपयोगवचनं वेदितव्वं । अच्छिन्नचीवरिकाया
ति इदं उदकसाटिकं सन्धाय वुत्तं, न अज्जं चीवरं । तस्मा उदकसाटि-
काय अच्छिन्नाय वा नट्टाय वा नग्गाय नहायन्तिया अनापत्ति । सचे पि
उदकसाटिकचीवरं महग्घं होति, न सक्का निवासेत्वा बहि गन्तुं, एवं पि
नग्गाय नहायितुं वट्टति । सेसमेत्थ उत्तानमेव । 10

एळ्ळलोमसमुद्धानं-किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णात्ति-
वज्जं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

२२. बावीसतिमपाचित्तिथं

२. दुतियसिक्खापदवण्णना

९५-९९. दुतिये - सव्वं उत्तानमेव । छसमुद्धानं - किरिया,
नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णात्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं,
तिवेदनं ति । 15

२३. तेवीसतिमपाचित्तिथं

३. ततियसिक्खापदवण्णना

१००-४. ततिये - अनन्तरायिकिनी ति दससु अन्तरायेसु एकेन
पि अन्तरायेन अनन्तराया । धुरं निक्खित्तमत्ते ति धुरं निक्खित्तपित्वा सचे
पि पच्छा सिब्बति, आपत्तियेवा ति अत्थो । सेसं उत्तानमेव ।

घुरनिक्खेपसमुद्धानं - अकिरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोक-
वज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

२४. चतुवीसतिमपाचित्तियं

४. चतुत्थसिक्खापदवण्णना

१०५-८. चतुत्थे - पञ्च अहानि पञ्चाहं, पञ्चाहमेव पञ्चाहिकं
(३६४.६) । सङ्घाटीनं चारो सङ्घाटिचारो; परिभोगवसेन वा ओतापन-
५ वसेन वा सङ्घटित्ठेन सङ्घाटी ति लद्धनामानं पञ्चन्नं चीवरानं परिवत्तनं
ति अत्थो । तस्मायेव पदभाजने “पञ्चमं दिवसं पञ्च चीवरानी” ति
आदिमाह । आपत्ति पाचित्तियस्सा ति एत्थ च एकास्मि चीवरे एका
आपत्ति; पञ्चसु पञ्च ।

१०६. आपदासू ति महग्घं चीवरं, न सङ्का होति चोरभयादीसु पि
R. 930 १० परिभुञ्जितुं; एवरूपे उपद्दे अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव । कठिनसमुद्धानं -
अकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णात्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं,
तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

२५. पञ्चवीसतिमपाचित्तियं

५. पञ्चमसिक्खापदवण्णना

११०-१३. पञ्चमे - चीवरसङ्क्रमणीयं ति सङ्क्रमेतव्वं चीवरं;
अञ्जिस्सा सन्तकं अनापुच्छा गहितं पुन पटिदातव्वचीवरं ति अत्थो ।

११४. आपदासू ति सचे अपारुत्तं वा अनिवत्थं वा चोरा हरन्ति,
१५ एवरूपासु आपदासु धारेन्तिया अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव । कठिनसमु-
द्धानं - किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णात्तिवज्जं, काय-
कम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

२६. छट्ठीसतिमपाचित्तियं

६. छट्ठसिक्खापदवण्णना

११५-१८. छट्ठे - अञ्जं परिकखारं ति यं किञ्चि धालकादीनं वा
२० सप्पित्तेलादीनं वा अञ्जतरं । आनिसंसं ति “कित्तकं अग्घनकं
दातुकामत्था” ति पुच्छति, “एत्तकं नामा” ति वदन्ति, “आगमेय ताव,

इदानीं वत्थं महग्घं, कतिपाहेन कप्पासे आगते समग्घं भविस्सती” ति एवं वत्त्वा निवारेल्लिया अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव ।

तिसमुद्धानं — किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, तिवेदनं ति ।

B.

२७. सत्तवीसतिमपाचित्तियं

७. सत्तमसिक्खापदवर्णना

११६-२२. सत्तमे — एकमिसू^१ (३८७.२१)ति अञ्जासं^२ पि आगमनं^३ ५ आगमेन्ती^३ “अट्ठा अम्हाकं पि आगमेस्सन्ती” ति तत्थ अगमंसु । पटिवाहेय्या ति पटिसेधेय्य ।

१२३. आनिसंसं ति “एकिस्सा” एकं साटकं नप्पहोति, आगमेय ताव, कतिपाहेन उप्पजिस्सति, ततो भाजेस्सामी^४” ति एवं आनिसंसं दस्सेत्वा पटिवाहन्तिया^५ अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव ।

10

तिसमुद्धानं — किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

२८. अट्ठवीसतिमपाचित्तियं

८. अट्ठमसिक्खापदवर्णना

१२४-२७. अट्ठमे — नट्टा नाम ये नाटकं नाटेन्ति । नट्का^६ नाम ये नच्चन्ति । लङ्घका^७ नाम ये वंसवरत्तादीसु लङ्घनकम्मं करोन्ति । सोकज्झायिका^८ नाम मायाकारा । कुम्भधूणिका^९ नाम घटकेन कीळनका; 15 विम्बिसकवादका^{१०} ति पि वदन्ति । देति आपत्ति पाचित्तियस्सा ति एत्थ चीवरगणनाय आपत्तियो वेदितव्वा । सेसं उत्तानमेव ।

R.

छसमुद्धानं — किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१. विषयकविषय-स्या० । २. अञ्जेसं-रो० । ३. आगमेन्ति-स्या०, रो० । ४. ०मेस्सती-म० । ५. रो० पोत्थके नत्थि । ६. भाजेस्सामी-सो०, रो० । ७. ०वाहेन्तिया-सो०, रो० । ८. एवमुपरि पि । ९. नाटका-रो० । १०. लङ्घिका-स्या० । ११. सोकज्झायिका-सो०, रो० । १२. ०धूणिका-सो०, म्या० । १३. विम्बिसकवादका-स्या०; विम्बिसक०-रो० ।

२९. ऊनतिसतिमपाचित्तियं

९. नवमसिक्खापदवण्णना

B. 208

१२८-३२. नवमे- दुब्बलचीवरपच्चासाया (३६०.१२)ति दुब्बलाय
चीवरपच्चासाय । आनिसंसं ति किञ्चा पि “न मयं अय्ये सवकोमा”
ति वदन्ति, “इदानीं तेसं कप्पासो आगमिस्सति, सद्धो पसन्नो पुरिसो
आगमिस्सति, अद्धा दस्सती” ति एवं आनिसंसं दस्सेत्वा निवारेल्लिया
५ अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव ।

तिसमुद्धानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं,
कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, तिवेदनं ति ।

३०. तिसतिमपाचित्तियं

१०. दसमसिक्खापदवण्णना

१३३-३८. दसमे - कठिनुद्धारं^१ न दस्सन्ती ति एत्थ कीदिसो
कठिनुद्धारो दातव्वो, कीदिसो न दातव्वो ति ? यस्स अत्थारमूलको
१० आनिसंसो^२ महा^३, उब्भारमूलको अप्पो, एवरूपो न दातव्वो । यस्स पन
अत्थारमूलको आनिसंसो अप्पो, उब्भारमूलको महानिसंसो^४, एवरूपो
दातव्वो । समानिसंसो पि सद्धापरिपालनत्थं दातव्वो व ।

१३६. आनिसंसं ति भिक्खुनीसङ्घो जिण्णचीवरो, कठिनानिसंसं-
११. १३३ मूलको महालामो ति एवरूपं आनिसंसं दस्सेत्वा पटिवाहन्तिया अनापत्ति ।
१५ सेसं उत्तानमेव ।

तिसमुद्धानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं,
कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, तिवेदनं ति ।

१. अपन-तो०, स्या०, रो० । २. कठिनु०-म० । ३-३. महानिसंसो-सो०, स्या०,
रो० । ४. महा-म० ।

४. तुवट्टवग्गो

३१. एकतिसतिमपाचित्तिथं

१. पठमसिक्खापदवण्णना

१४०-४३. तुवट्टवग्गस्स पठमसिक्खापदे - तुवट्टेय्युं (३६४.१) ति नेपब्जेय्युं । सेसं उत्तानमेव । एळकलोमसमुट्ठानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

B.

३२. वात्तिसतिमपाचित्तिथं

२. दुतियसिक्खापदवण्णना

१४४-४७. दुतिये - एकं अत्थरणं चेव पावुरणं च एतासं ति एकत्थरणपावुरणा; संहारियमानानं^१ पावारत्थरणकटसारकादीनं एकं अन्तं^५ अत्थरित्वा एकं पारुपित्वा तुवट्टेन्तीनमेतं अधिवचनं ।

१४८. ववत्थानं दस्सेत्वा ति मज्झे कासावं^२ वा कत्तरयट्ठिं वा अन्तमसो कायवन्धनं पि ठपेत्वा निपब्बन्तीनं अनापत्ती ति अत्थो । सेसं उत्तानमेव । एळकलोमसमुट्ठानं - किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

10

३३. तेत्तिसतिमपाचित्तिथं

३. ततियसिक्खापदवण्णना

१४९-५२. ततिये - उळारसम्भाविता ति उळारकुला पव्वजितत्ता गुणेहि च उळारत्ता उळारा ति सम्भाविता । इस्सापकता ति इस्साय अपकता^३; अभिभूता ति अत्थो । सञ्जत्तिवहुला एतासं ति सञ्जत्तिवहुला; दिवसं महाजनं पञ्जापयमाना ति अत्थो । विञ्जत्तिवहुला एतासं ति विञ्जत्तिवहुला । विञ्जत्ती ति हेतुदाहरणादीहि विविधेहि नयेहि आपना^{१५} वेदितव्वा, न याचना ।

१५३. चङ्कमने निवत्तनगणनाय आपत्तियो वेदितव्वा । तिट्ठति वा ति आदीसु पयोगणनाय । उद्दिसति वा ति आदीसु पदादिगणनाय । सेसं उत्तानमेव ।

D. -

तिसमुद्धानं — किरियाकिरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

३४. चतुत्तिसतिमपाचित्तियं

४. चतुत्थसिक्खापदवण्णना

१५४-५७. चतुत्थे — सति अन्तराये (३६८.६)ति दसविधे अन्तराये सति । परियेसित्वा न लभती ति अञ्जं उपट्ठायिकं न लभति । गिला-
नाया ति सयं गिलानाय । आपदासू ति तथारूपे उपद्दवे सति अनापत्ति ।
सेसं उत्तानमेव ।

धुरनिकखेपसमुद्धानं — अकिरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

३५. पञ्चतिसतिमपाचित्तियं

५. पञ्चमसिक्खापदवण्णना

१५८-६२. पञ्चमे — अञ्जं आणापेती ति एत्थ सचे निक्कट्ठा ति
१० आणत्ता एकपयोगेन बहूनि पि द्वारानि अतिक्कामेति, एका आपत्ति । अथ
इमश्चिमश्च द्वारं अतिक्कामेही ति एवं आणत्ता अतिक्कामेति, द्वारगणनाय
आपत्तियो । सेसं उत्तानमेव ।

तिसमुद्धानं — किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

३६. छत्तिसतिमपाचित्तियं

६. छट्ठसिक्खापदवण्णना

B. 211 15 १६३-६८. छट्ठे — सत्त्वं उत्तानमेव । समनुभासनसमुद्धानं — अकिरियं,
सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं,
दुक्खवेदनं ति ।

३७-३९. सत्ततिसतिमादिपाचित्तियानि

७-९. सत्तम-अट्टम-नवमसिक्खापदवण्णना

१६९-८०. सत्तम-अट्टम-नवमेसु सत्त्वं उत्तानमेव । सत्त्वानि एल्लं-
लोमसमुद्धानानि, किरियानि, नौसञ्जाविमोक्खानि, अचित्तकानि, पण्णत्ति-
२० वज्जानि, कायकम्मानि, तिचित्तानि ति वेदनानी ति ।

४०. चत्तारीसतिमपाचित्तियं

१०. दसमसिक्खापदवर्णना

१८१-८२. दसमे - आहुन्दरिका (४०६.३) ति सम्बाधा ।

१८३. धुरं^१ निक्खित्तमत्ते^२ ति सचे पि धुरं निक्खिपित्वा पच्छा पक्कमति, आपत्तियेवा ति अत्थो । पवारेत्वा पञ्च योजनानि गच्छन्तिया पि अनापत्ति । छसु वत्तब्बमेव नत्थि । सचे पन तीणि गत्त्वा तेनेव मग्गेन पञ्चागच्छति, न वट्ठति । अञ्जेन मग्गेन आगन्तुं वट्ठति ।

R. १०

5

१८४. अन्तराये ति दसविधे अन्तराये - पारं^३ गच्छिस्सामी ति निक्खन्ता, नदीपूरो^४ पन^५ आगतो^६, चोरा वा मग्गे होन्ति, मेघो वा उट्ठाति, निवत्ति^७ वट्ठति । सेसं उत्तानमेव । पठमपाराजिकसमुद्धानं - अकिरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

10

५. चित्तागारवग्गो

४१. एकचत्तारीसतिमपाचित्तियं

१. पठमसिक्खापदवर्णना

१८५-८७. चित्तागारवग्गस्स पठमसिक्खापदे - राजागारं ति रञ्जोकीळनघरं^१ । चित्तागारं ति कीळनचित्तसालं । आरामं ति कीळन-उपवनं । उय्यानं ति कीळनुय्यानं । पोक्खरणिं ति कीळनपोक्खरणिं । तस्मायेव पदभाजने "यत्थ कत्थचि रञ्जो कीळ्ळुं" ति आदि वुत्तं ।

B.

१८८. दस्सनाय गच्छति आपत्ति दुक्कटस्सा ति एत्थ पदवारगणनाय 15 दुक्कटं । यत्थ ठिता पस्सती ति एत्थ पन सचे एक्कस्मियेव ठाने ठिता पदं अनुद्धरमाना पञ्च^२ पि पस्सति, एकमेव पाचित्तियं । तं तं दिसाभागं ओलोकेत्वा पस्सन्तिया पन पाटेवका आपत्तियो । भिक्खुस्स पन सब्बत्थ दुक्कटं ।

१-१. धुरनि०-रो० । २. परं-म०; स्वा० पोत्थके नत्थि । ३. नदीपूरा-रो० ।

४. पुन-रो० । ५. आगता-रो० । ६. निवत्ति-सो०, रो० । ७. कोळापरं-स्या० ।

८. पञ्चा-सो०, रो० ।

१८६. आरामे ठिता (४०८.६) ति अज्झारामे राजागारादीनि करोन्ति, तानि पस्सन्तिया अनापत्ति । गच्छन्ती वा आगच्छन्ती वा ति पिण्डपातादीनं अत्थाय गच्छन्तिया मग्गो होति, तानि पस्सति, अनापत्ति । सति करणीये गत्वा ति रज्जो सन्तिकं करणीयेन गत्वा पस्सति, अनापत्ति ।
 ५ अनापत्ति । आपदासू ति केनचि उपददुत्ता पविसित्वा पस्सति, अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव ।

एळ्कलोमसमुद्धानं-किरिया, नोसज्जाविमोक्खं, अचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, अकुसलचित्तं, तिवेदनं ति ।

४२. द्वाचत्तारीसतिमपाचित्तिर्यं

२. दुतियसिक्खापदवण्णना

R. 935

१६०-१६३. दुतिये - अभिनिसीदनाभिनिपब्बनेसु पयोगगणनाय
 १० आपत्तियो वेदित्त्वा । सेसं उत्तानमेव ।

एळ्कलोमसमुद्धानं-किरिया, नोसज्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

४३. तेचत्तारीसतिमपाचित्तिर्यं

३. ततियसिक्खापदवण्णना

B. 212

१६४-१६६. ततिये - उज्जयुज्जवे ति यत्तकं हत्थेन अञ्छितं^१ होति, तत्तकम्हि^२ वेठिते एका आपत्ति । कन्तनतो पन पुब्बे कप्पासविचिननं
 १५ आदि कत्वा सव्वपयोगेसु हत्थवारगणनाय दुक्कटं ।

१६७. कन्तितसुत्तं ति दसिकसुत्तादि सञ्जाटेत्वा कन्तति, दुक्कन्तितं वा पटिकन्तति । सेसं उत्तानमेव । एळ्कलोमसमुद्धानं - किरिया, नो-सज्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

४४. चतुचत्तारीसतिमपाचित्तिर्यं

४. चतुर्थसिक्खापदवण्णना

१६८-२००. चतुर्थे - यागुं वा ति आदीसु तण्डुलकोट्टनं आदि
 २० कत्वा सव्वेसु पुब्बपयोगेसु पयोगगणनाय दुक्कटं । यागुमत्तेसु भाजनगणनाय, खादनीयादीसु रूपगणनाय पाचित्तियानि ।

२०१. यागुपाने (४११.१)ति मनुस्सेहि सङ्खस्सत्थाय कयिरमाने^१ यागुपाने वा सङ्खभत्ते वा तेसं सभागभावेन^२ यं किञ्चि पचन्तिया अनापत्ति । चेतियपूजाय सहायिका हुत्वा गन्धादीनि^३ पूजेति, वट्टति । अत्तनो वेय्या-
वच्चकरस्सा ति सचे पि मातापितरो आगच्छन्ति, यं किञ्चि बीजनिं वा सम्मुल्लनिदण्डकं^४ वा कारापेत्वा वेय्यावच्चकरट्टाने ठपेत्वा व यं किञ्चि पचित्तुं^५ वट्टति । सेसं उत्तानमेव । समुट्टानादीनि ततियसदिसानेवा ति ।

४५. पञ्चचत्तारीसत्तिमपाचित्तियं

५. पञ्चमसिक्खापदवर्णना

२०२-५. पञ्चमे - असति अन्तराये पि दसविधे अन्तराये असति । धुरं निक्खिपित्वा पच्छा विनिच्छिन्नन्ती आपत्ति आपन्नित्वा व विनिच्छिन्नाति ।

२०६. परियेसित्वा न लभती ति सहायिका भिक्खुनियो न^{१०} B. लभति । सेसं उत्तानमेव । धुरनिक्खेपसमुट्टानं - अकिरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचोक्कम्मं, अकुसलचित्तं दुक्खवेदनं ति ।

४६. छच्चत्तारीसत्तिमपाचित्तियं

६. छट्ठसिक्खापदवर्णना

२०७-१०. छट्ठे - सब्बं नगवग्गे आगारिकसिक्खापदे वुत्तनयेनेव वेदितव्वं । अयं पन विसेसो, तं छसमुट्टानं । इदं "सहत्था" ति वुत्तत्ता एल्लकलोमसमुट्टानं, किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवब्बं,^{१५} कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

४७. सत्तचत्तारीसत्तिमपाचित्तियं

७. सत्तमसिक्खापदवर्णना

२११-१५. सत्तमे - न परियायेना^१ ति पुन वारे । आपादसू ति महग्घं^२ चीवरं^३ सरीरतो मोचेत्वा सुप्पटिसामितं^४ पि चोरा हरन्ति, एव-

१. करियमाने-म० । २. सहायिक-म०; सहाय-स्या० । ३. गन्धादीहि-सो०, रो० । ४. उल्लङ्घनी-सो०, स्या० रो० । ५. वेय्या-स्या० । ६-६. महग्घचीवरं-म० । ७. सुपटि-म० ।

रूपासु आपदासु अनिस्सञ्चित्वा^१ निवासेन्तिया अनापत्ति । सेसं उत्तानमेवा ति ।

कठिनसमुद्धानं - कायवाचतो कायवाचाचित्ततो च समुद्वाति,
किरियाकिरयं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्ज कायकम्मं,
५ वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

४८. अट्टचत्तारीसतिमपाचित्तियं

८. अट्टमसिक्खापदवण्णना

२१६-१६. अट्टमे - अनिस्सञ्जित्वा (४१५.१२) ति रक्खणत्थाय
अदत्त्वा; "इमं जमेय्यासी" ति एवं अनापुच्छित्त्वा ति अत्थो ।

B. 215

२२०. परिसेसित्वा न लभती ति पटिजग्गिकं न लभति । गिलानाया
ति वचीभेदं कातुं असमत्थाय । आपदासू ति रट्ठे भिज्जन्ते आवासे छड्ढेत्वा
१० गच्छन्ति, एवरूपासु आपदासु अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव । समुद्धानादीनि
अनन्तरसिक्खापदसदिसानेवा ति ।

४९. ऊनपञ्जासमपाचित्तियं

९. नवमसिक्खापदवण्णना

R. 937

२२१-२४. नवमे - बाहिरकं अनत्यसंहितं ति हत्थि-अस्स-रथ-
धनु-यरु-सिप्प-आयव्वन-खीलन - वसीकरण - सोसापनमन्तागदप्पयोगादिभेदं^२
परूपघातकरं । पचित्तं ति यक्खपरित्तनागमण्डलादिभेदं सव्वं पि वट्ठति ।
१५ सेसं उत्तानमेव ।

पदसोधम्मसमुद्धानं - वाचतो वाचाचित्ततो च समुद्वाति, किरिया,
नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्ज, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

५०. पञ्जासमपाचित्तियं

१०. दसमसिक्खापदवण्णना

२२५-२८. वाचेय्या ति यदं विसेसो, सेसं नवमे वुत्तनयेनेव वेदि-
तव्वं सद्धि समुद्धानादीही ति ।

१. •जित्वा-सो०, रो० । एयमुपरि पि । २. •अयव्वन-सो०, स्था०, रो० ।

६. आरामवग्गो

५१. एकपञ्जासमपाचित्तियं

१. पठमसिक्खापदवण्णना

२२६-३४. आरामवग्गस्स पठमसिक्खापदे - परिकखेपं अत्तिक्का-
मेन्तिया, उपचारं ओक्कमन्तिया (४२०.१६) ति एत्थ पठमपादे दुक्कटं,
दुत्तियपादे पाचित्तियं ।

२३५. सीसानुलोकिका ति पठमं पविसन्तीनं भिक्खुनीनं सीसं
अनुलोकेन्ती पविसति, अनापत्ति । यत्थ भिक्खुनियो ति यत्थ भिक्खुनियो ५
पठमतरं पविसित्वा सज्झायचेत्तियवन्दनादीनि करोन्ति, तत्थ तासं सन्तिकं
गच्छामी ति गन्तुं वट्ठति । आपदासू ति केनचि उपददुता होति, एवरूपासु
आपदासु पविसित्तुं वट्ठति । सेसं उत्तानमेव ।

धुरनिकखेपसमुट्ठानं - किरियाकिरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं,
पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति । 10

५२. द्वापञ्जासमपाचित्तियं

२. दुत्तियसिक्खापदवण्णना

२३६-४०. दुत्तिये - आयस्मा कप्पितक्को ति अयं जटिलसहस्सस्स
अब्भन्तरो थेरो । संहरी ति सङ्कामेसि । संहटो ति सङ्कामितो । कासावटो^१
ति नहापिता^२ कासावं निवासेत्वा कम्मं करोन्ति, तं सन्धायाहंसु । सेसं
उत्तानमेव ।

तिसमुट्ठानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, काय- 15
कम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

५३. तेपञ्जासमपाचित्तियं

३. तत्तियसिक्खापदवण्णना

२४१-४४. तत्तिये - अनुसासनिपुरेक्खाराया ति इदानि पि त्वं
वाला अव्यत्ता ति आदिना नयेन अनुसासनिपक्खे ठत्वा वदन्तिया अना-
पत्ति । सेसं उत्तानमेव । समुट्ठानादीनि अनन्तरसिक्खापदसदिसानेवा ति ।

R.

५४. चतुपञ्जासमपाचित्तियं

४. चतुत्थसिक्खापदवण्णना

२४५-४६. चतुत्थे - सव्वं उत्तानमेव । चतुसमुद्धानं - कायतो कायवाचतो कायचित्ततो कायवाचाचित्ततो च समुद्घाति । निमन्तिताय अनापुच्छा भुञ्जन्तिया आपत्तिसम्भवतो सिया किरियाकिरियं, पवारिताय कप्पियं कारेत्वा पि अकारेत्वा पि भुञ्जन्तिया आपत्तिसम्भवतो सिया किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, पण्णात्तिवब्बं, कायकम्मं, वचोक्कम्मं, तित्तित्तं, तिवेदनं ति ।

B. 217

५५. पञ्चपञ्जासमपाचित्तियं

५. पञ्चमसिक्खापदवण्णना

२५०-५२. पञ्चमे-कुले मच्छरो कुलमच्छरो, कुलमच्छरो एतिस्सा अत्थी ति कुलमच्छरिनी (४२७.४); कुलं वा मच्छरायती ति कुलमच्छरिनी । कुलस्स अवण्णं ति तं कुलं अस्सद्वं अप्पसन्नं ति । भिक्खुनीनं अवण्णं ति भिक्खुनियो दुस्तीला पापघम्मा ति ।

२५३. सन्तंयेव आदीनवं ति कुलस्स वा भिक्खुनीनं वा सन्तं अणुणं । सेसं उत्तानमेव । तिसमुद्धानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोक्कवब्बं, कायकम्मं, वचोक्कम्मं, अकुसलचित्तं दुक्खवेदनं ति ।

५६. छपञ्जासमपाचित्तियं

६. छट्ठसिक्खापदवण्णना

२५४-५७. छट्ठे - ओवादाया ति गरुधम्मताय । संवासाया ति उपोसथपवारणपुच्छनत्थाय । अयमेत्थ सङ्खेपो । वित्तारो पन भिक्खुनो-चादकसिक्खापदवण्णनाय' वुत्तोयेव ।

एळ्ळलोमसमुद्धानं - किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णात्तिवब्बं, कायकम्मं, तित्तित्तं, तिवेदनं ति ।

५७. सत्तपञ्जासमसिक्खापदवण्णना

७. सत्तमसिक्खापदवण्णना

२५८-६१. सत्तमे-परियेसित्वा न लभती (४२६.१३)ति भिक्खुनि R.
न लभति । सेसं उत्तानमेव । इमस्सा पि वित्थारो भिक्खुनोवादके वुत्तोयेव ।

धुरनिक्खेपसमुट्ठानं - अकिरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोक- B.
वज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

५८. अट्ठपञ्जासमपाचित्तियं

८. अट्ठमसिक्खापदवण्णना

२६२-६५. अट्ठमे - एककम्मं ति आदीहि^१ उपोसथपवारणायेव 5
वुत्ता^२ । सेसं उत्तानमेव । इमस्सा पि वित्थारो भिक्खुनोवादके वुत्तोयेव ।

पठमपाराजिकसमुट्ठानं - अकिरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं,
लोकवज्जं, कायकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

५९. ऊनसट्टिमपाचित्तियं

९. नवमसिक्खापदवण्णना

२६६-६६. नवमे - सब्बं उत्तानमेव । इमस्सा पि वित्थारो
भिक्खुनोवादके वुत्तोयेव । 10

धुरनिक्खेपसमुट्ठानं - अकिरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोक-
वज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

६०. सट्टिमपाचित्तियं -

१०. दसमसिक्खापदवण्णना

२७०-७२. दसमे - पसाखे ति अधोकाये । अधोकायो हि यस्मा
ततो ख्वस्स साखा विय उभो ऊरू पभिज्जित्वा गता, तस्मा पसाखो ति
वुच्चति । 15

२७३-७४. भिन्दा ति आदीसु सचे "भिन्द, फालेही" ति सब्बानि
आणापेति, सो च तथेव करोति, छ आणात्तिदुक्कटानि छ च पाचित्तियानि

B 219

आपन्नति । अथा पि एवं आणापेति — “उपासक, यं किञ्चि एत्थ कातब्बं, तं सब्बं करोही” ति, सो च सञ्चानि पि भेदनादीनि करोति; एकाय^१ वाचाय^१ छ दुक्कटानि छ पाचित्तियानी ति द्वादस आपत्तियो । सचे पन भेदनादीसु एकंयेव धत्वा “इदं करोही” ति आणापेति, सो च सञ्चानि^५ करोति, यं आणत्तं, तस्सेव करणे पाचित्तियं । सेसेसु अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव ।

R. 940

कठिनसमुद्धानं — किरियाकिरियं, नोसञ्चाविमोक्खं, अचित्तकं,^१ पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

७. गच्छिनिवग्गो

६१. एकसट्ठिमपाचित्तियं

१. पठमसिक्खापदवण्णना

२७५-७६. गच्छिनिवग्गस्स^१ पठमसिक्खापदे-आपन्नसत्ता (४३३.१६)
 १० ति कुञ्चि^३ पविट्ठसत्ता^३ ।

६२. वासट्ठिमपाचित्तियं

२. दुतियसिक्खापदवण्णना

२८०-८४. दुतिये — पायन्ति ति थञ्जं पायमानं । माता वा होट्ठे^१ ति यं दारकं पायेति, तस्स माता वा होति धातो वा । सेसं उ^२. नमेव । उभयं पि तिसमुद्धानं — किरिया, सञ्चाविमोक्खं, सचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

६३. तेसट्ठिमपाचित्तियं

३. ततियसिक्खापदवण्णना

१५ २८५-८६. ततिये — सिक्खासम्भूतिं दातुं ति कस्मा दापेसि^४? “मातुगामो नाम लोलो होति द्वे वस्सानि छमु धम्मेसु असिक्खत्वा सीलानि पूरयमानो किलमति, सिक्खित्वा पन पच्छा न किलमिस्सति, नित्यरिस्सती” ति दापेसि ।

१-१. एक्वाचाय-म० । २. गच्छिनी-सी०, स्या०, हो० । एवमुपरि पि । ३-३ कुञ्चि-पवि-म० । ४. दापेति-स्या० । एवमुपरि पि ।

२८७-६१. पाणातिपाता वेरमणिं द्वे वस्सानि अवीतिकम्मसमादानं^१ समादियामी (४३६.२५) ति यं तं पाणातिपाता वेरमणी ति पञ्चत्तं सिक्खापदं, तं पाणातिपाता वेरमणोसिक्खापदं^२ द्वे वस्सानि अवीतिक-मितव्वसमादानं कत्वा समादियामी ति अत्थो । एस नयो सव्वत्थ । इमा छ सिक्खायो सङ्घिवस्साय पि पव्वजिताय दातव्वायेव, न एतासु असिक्खिता ५ उपसम्पादेतव्वा ।

६४. चतुसङ्घिमपाचित्तियं

४. चतुत्थसिक्खापदवण्णना

२६२-६७. चतुत्थे - सव्वं उत्तानमेव । सचे पन पठमं सिक्खा-सम्मुति^३ न दिन्ना होति, उपसम्पदमालके^४ पि दातव्वायेव । इमा द्वे पि महासिक्खमाना नाम ।

६५. पञ्चसङ्घिमपाचित्तियं

५. पञ्चमसिक्खापदवण्णना

२६८-३०२. पञ्चमे - किञ्चा पि ऊनद्वादसवस्सं परिपुण्णसञ्ज्ञाय 10 वुट्ठापेन्तिया अनापत्ति, सा पन अनुपसम्पन्ना व होति । सेसं उत्तानमेव ।

६६. छसङ्घिमपाचित्तियं

६. छट्ठसिक्खापदवण्णना

३०३-८. छट्ठे - दसवस्साय गिहिगताय^५ सिक्खासम्मुतिं दत्वा परिपुण्णद्वादसवस्सं उपसम्पादेतुं वट्टति ।

६७. सत्तसङ्घिमपाचित्तियं

७. सत्तमसिक्खापदवण्णना

३०६-१४. सत्तमे - सव्वं उत्तानमेव । समुट्ठानादीनि पि सव्वेसु 15 वुत्तिये वुत्तसदिसानेव । अयं पन विसेसो - यत्थ सम्मुति अत्थि, तत्थ 15 किरियाकिरियं होती ति ।

१. ०ङ्गमसमा०-सो०, स्या०, रो० । २. वेरमणि०-म० । ३. वुट्ठानसम्मुति-म० ।

४. ०माल्लके-म० । ५. गिही०-सो०, रो० ।

६८. अट्टसट्टिमपाचित्तिं

८. अट्टसिक्खापदवण्णना

३१५-१८. अट्टमे - न अनुग्गण्हापेय्या (४४७.३) ति "इमिस्सा अय्ये उद्देसादीनि देही" एवं उद्देसादीहि न अनुग्गण्हापेय्य । परियेसित्वा ति अञ्जं परियेसित्वा न लभति, सयं गिलाना होति, न सक्कोति उद्देसादीनि दातुं, तस्सा अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव । घुरनिक्खेपसमुट्ठानं - अकिरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

६९. ऊनसत्ततिमपाचित्तिं

९. नवमसिक्खापदवण्णना

३१६-२२. नवमे - न उपट्ठहेय्या ति चुण्णेन मत्तिकाय दन्त-कट्ठेन मुखोदकेना ति एवं तेन करणीयेन न उपट्ठहेय्य । सेसं उत्तानमेव । पठमपाराजिकसमुट्ठानं - अकिरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

७०. सत्ततिमपाचित्तिं

१०. दसमसिक्खापदवण्णना

३२३-२६. दसमे - नेव वूपकासेय्या ति न गहेत्वा गच्छेय्य । न वूपकासापेय्या ति "इमं अय्ये गहेत्वा गच्छा" ति अञ्जं न आणापेय्य । सेस-मेत्य उत्तानमेव । घुरनिक्खेपसमुट्ठानं - अकिरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

८. कुमारिभूतवग्गो

७१-७३. एकसत्ततिमादिपाचित्तियानि

१-३. पठम-द्वितीय-तृतीयसिक्खापदवण्णना

३३२-४३. कुमारिभूतवग्गस्स पठम-द्वितीय-तृतीयसिक्खापदानि तीणि तीहि गिहिगतसिक्खापदेहि' सदिसानि । या पन ता सव्वपठमा द्वे महासिक्खमाना, ता अतिक्कन्तवीसतिवस्सा ति वेदितव्वा । ता गिहिगता वा होन्तु अगिहिगता वा, सिक्खमाना इच्चेव वत्तव्वा, गिहिगता ति वा

१. गिही-ली०, रो० । एवमुपरि वि ।

कुमारिभूता^१ ति वा न वत्तब्बा । गिहिगताय दसवस्सकाले सिक्खासम्मुतिं दत्त्वा द्वादसवस्सकाले उपसम्पदा कातब्बा । एकादसवस्सकाले दत्त्वा तेरस-वस्सकाले कातब्बा, द्वादस-तेरस-चुद्दस-पन्न रस-सोळस-सत्तरस-अट्टारसवस्स-काले सम्मुतिं दत्त्वा वीसतिवस्सकाले उपसम्पदा कातब्बा । अट्टारसवस्स-कालतो पट्ठाय पनायं गिहिगता ति पि कुमारिभूता ति पि वत्तुं वट्टति, कुमारि- 5 भूता पन गिहिगता ति न वत्तब्बा, कुमारिभूता इच्चेव वत्तब्बा । महासिक्ख-माना पन गिहिगता ति पि वत्तुं न वट्टति, कुमारिभूता ति पि वत्तुं न वट्टति, सिक्खासम्मुतिदानवसेन पन तिस्सो पि सिक्खमाना ति वत्तुं वट्टति ।

७४-७६. चतुसत्ततिमादिपाचित्तियानि

४-६. चतुत्थ-पञ्चम-छट्ठसिक्खापदवण्णना

३४४-५७. चतुत्थ-पञ्चम-छट्ठेसु सब्बं उत्तानमेव । सब्बानि तिसमुद्धानानी^३ ति^३ चतुत्थं किरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, 10 वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति । पञ्चमं किरियाकिरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति । यश्चेत्थ सङ्गेन परिच्छिन्दित्वा ति वुत्तं, तस्स उपपरिक्खित्वा ति अत्थो । छट्ठं किरियं, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकु-सलचित्तं दुक्खवेदनं ति । यं पनेत्थ “परिच्छिन्दित्वा” ति वुत्तं, तस्स 15 उपपरिक्खित्वा ति अत्थो ।

७७. सत्तसत्ततिमपाचित्तियं

७. सत्तमसिक्खापदवण्णना

३५८-६१. सत्तमे-सब्बं उत्तानमेव । धुरनिक्खेपसमुद्धानं- किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, लोकवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, अकुसलचित्तं, दुक्खवेदनं ति ।

७८. अट्टसत्ततिमपाचित्तियं

८. अट्टमसिक्खापदवण्णना

३६२-६५. अट्टमे-सब्बं उत्तानमेव । समुद्धानादीनि पि अनन्तर- 20 सदिसानेवा ति ।

७६. ऊनासीतिमपाचित्तियं

९. नवमसिक्खापदवण्णना

३६६-६६. नवमे - सोकावासं^१ (४६३.५) ति सङ्केतं कत्वा आगच्छमानापुरिसानं^२ अन्तोसोकं पवेसेती ति सोकावासा, तं सोकावासं । तेनेवाह - "सोकवासा नाम परेसं दुक्खं उप्पादेती" ति । अथ वा घरं विय घरसामिका, अयं पि पुरिससमागमं अलभमाना सोकं आविसति ।
 ५ इति यं आविसति, स्वास्सा आवासो होती ति सोकावासा । तेनाह - "सोकं आविसती" ति । अजानन्ती ति एदिसा अयं ति अजानमाना । सेसं उत्तानमेव । तिसमुट्ठानं - किरिया, सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, पण्णतिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

B. 224

८०. असीतिमपाचित्तियं

१०. दसमसिक्खापदवण्णना

३७०-७२. दसमे - अनापुञ्जा ति अनापुच्छित्वा । भिक्खुनीहि
 १३ द्विक्खत्तुं आपुच्छित्तव्रं - पव्वज्जाकाले च उपसम्पादाकाले च, भिक्खूनं पन सर्कि आपुच्छित्ते पि वट्ठति ।

३७३. अजानन्ती ति मातादीनं अत्यिभावं अजानन्ती । सेसं उत्तानमेव । इदं^३ अपुव्वसमुट्ठानसीसं । चतुसमुट्ठानं - वाचतो कायवाचतो वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च समुट्ठाति । कथं ? अब्भानकम्मादीसु केनचि-
 १५ देव करणीयेन खण्डसीमायं निसिन्ना "पक्कोसथ सिक्खमानं, इधेव नं उपसम्पादेस्सामा" ति उपसम्पादेति; एवं वाचतो समुट्ठाति । उपस्सयतो पट्ठाय उपसम्पादेस्सामी ति वत्वा खण्डसीमं गच्छन्तिया कायवाचतो समुट्ठाति । द्वीसु पि ठानेसु पण्णत्तिभावं जानित्वा व वीतिक्कमं करोन्तिया वाचाचित्ततो कायवाचाचित्ततो च समुट्ठाति । अननुजानापेत्वा उपसम्पाद-
 २० नतो किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

१. सोकवत्सं-सो०, रो०; सोकवत्सं-स्या० । एवमुपरि पि । २. आगच्छमानानं-सो०, रो० । ३. स्या० पोत्यके मरिय ।

८१. एकासीतिमपाचित्तियं

११. एकादसमसिक्खापदवण्णना

३७४-७६. एकादसमे - पारिवासिकछन्ददानेना (४६५.२१) ति पारिवासियेन छन्ददानेन । तत्थ चतुब्बिधं पारिवासियं - परिसपारि-
वासियं, रत्तिपारिवासियं, छन्दपारिवासियं, अज्झासयपारिवासियं ति ।
तत्थ^१ परिसपारिवासियं^२ नाम भिक्खु केनचिदेव करणीयेन सन्निपत्तिता
होन्ति, अथ मेघो वा उट्ठाति^३, उस्सारणा वा करीयति^४, मनुस्सा वा^५
अज्झोत्थरन्ता आगच्छन्ति, भिक्खु “अनोकासा” मयं अज्जत्थं^६ गच्छामा”
ति छन्दं अविस्सज्जेत्वा^७ व उट्ठहन्ति । इदं परिसपारिवासियं । किञ्चा पि
परिसपारिवासियं, छन्दस्स पन अविस्सट्ठत्ता कम्मं कातुं वट्ठति ।

पुन भिक्खु “उपोसथादीनि करिस्सामा” ति रत्ति सन्निपत्तित्वा
“याव सब्बे सन्निपतन्ति, ताव धम्मं सुणिस्सामा” ति एकं अज्जेसन्ति,^{१०}
तस्मिं धम्मकथं कथेन्तेयेव अरुणो उगच्छति । सचे “चातुहसिकं उपोसथं
करिस्सामा” ति निसिन्ना “पन्नरसो” ति कातुं वट्ठति । सचे पन्नरसिकं
कातुं निसिन्ना पाटिपदे अनुपोसथे उपोसथं कातुं न वट्ठति, अज्जं पन
सद्धक्किच्चं कातुं वट्ठति । इदं रत्तिपारिवासियं नाम ।

पुन भिक्खु “किञ्चिदेव अब्भानादिसद्धकम्मं” करिस्सामा” ति^{१५}
निसिन्ना होन्ति, तत्रेको नक्खत्तपाठको भिक्खु एवं वदति - “अज्ज नक्खत्तं
दारुणं, मा इमं कम्मं करोथा” ति । ते तस्स वचनेन छन्दं विस्सज्जेत्वा
तत्थेव निसिन्ना होन्ति । अथ अज्जो आगन्त्वा “नक्खत्तं पटिमानेन्तं”^{१०}
अत्थो वालं उपच्चगा” [जात०-१३.७] ति वत्वा “किं नक्खत्तेन
करोथा” ति वदति । इदं छन्दपारिवासियं चेव अज्झासयपारिवासियं च ।^{२०}
एतस्मिं पारिवासिये पुन छन्दपारिसुद्धिं अनानेत्वा कम्मं कातुं न वट्ठति ।

बुद्धिंताय परिसाया ति छन्दं विस्सज्जेत्वा कायेन वा वाचाय” वा”
छन्दविस्सज्जनमत्तेनेव वा उट्ठिताय परिसाय”^{१३} ।

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. पारि०-रो० । ३. उट्ठति-स्या० । ४. करि०-म० ।
५. ०फाघो-सो०, स्या० । ६. अज्जत्थ-म० । ७. अविस्सज्जित्वा-रो० । ८. पन्नरसो-सो०, रो० ।
९. ०नादि सद्ध०-सो०, रो० । १०. पति-सो०, रो० । ११-११. स्या० पोत्थके नत्थि ।
१२. स्या० पोत्थके नत्थि ।

३७७. अनापत्ति अवुद्धिताय परिसाया (४६६.१८) ति छन्दं
अविस्सज्जेत्वा अवुद्धिताय अनापत्ति । सेसं उत्तानमेव । तिसमुद्धानं-किरिया,
सञ्जाविमोक्खं, सचित्तकं, पण्णत्तिवच्च, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं,
तिवेदनं ति ।

८२. द्वासोतिमपाचिच्चियं

१२. द्वादसमसिक्खापदवण्णना

- ३७८-८१. द्वादसमे - उपस्सयो न मम्मती ति वसनोकासो नप्प-
होति । सेसं उत्तानमेव । समुद्धानादीनि अनन्तरसदिसानेवा ति ।

८३. तयासीतिमपाचिच्चियं

१३. तेरसमसिक्खापदवण्णना

B. 226

३८२-८५. तेरसमे - एकं वस्सं हे ति एकन्तरिके एकास्मि
संवच्छरे द्वे बुद्धापेति । सेसं उत्तानमेव । समुद्धानादीनि पि' वुत्तसदिसा-
नेवा ति ।

९. छत्तुपाहनवग्गो

८४. चतुरासीतिमपाचिच्चियं

१. पठमसिक्खापदवण्णना

- ३८६-९१. छत्तवग्गस्स पठमसिक्खापदे - सक्किं पि धारेति आपत्ति
पाचिच्चियस्सा ति मग्गगमने एकप्पयोगेनेव दिवसं पि धारेति, एका व
आपत्ति । सचे कद्दमादीनि पत्था उपाहना ओमुञ्चित्वा छत्तमेव धारेन्ती
गच्छति, दुक्कटं । अथा पि गच्छादीनि दिस्वा छत्तं अपनामेत्वा उपाहना-
रुद्धा व गच्छति, दुक्कटमेव । सचे छत्तं पि अपनामेत्वा उपाहना पि
ओमुञ्चित्वा पुन धारेति, पुन पाचिच्चियं । एवं पयोगगणनाय आपत्तियो
वेदितव्वा । सेसं उत्तानमेव । एळकलोमसमुद्धानं - किरिया, नोसञ्जा-
विमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवच्च, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं,
तिवेदनं ति ।

८५. पञ्चासीतिमपाचित्तियं

२. दुतियसिक्खापदवण्णना

३६२-६७. दुतिये - यानेन यायन्ती (४७०.१७) ति एत्था पि ओरोहित्वा पुनप्पुनं अभिरुहन्तिया पयोगगणनाय आपत्तियो वेदितब्बा । सेसं पठमे वुत्तनयमेवा ति ।

८६. छासीतिमपाचित्तियं

३. ततियसिक्खापदवण्णना

३६८-४०१. ततिये - विप्पकिरियिसू^१ ति मणयो^२ विप्पकिण्णा । इधा पि ओमुच्चित्वा धारेन्तिया पयोगगणनाय आपत्तियो । समुद्धानादीनि ५ वुत्तनयानेव । केवलं इध^३ अकुसलचित्तं होती ति ।

८७. सत्तासीतिमपाचित्तियं

४. चतुत्थसिक्खापदवण्णना

४०२-५. चतुत्थे - सीसूपगादीसु यं यं धारेति, तस्स तस्स वसेन वत्थुगणनाय आपत्तियो वेदितब्बा । सेसं ततिये वुत्तनयमेवा ति ।

८८. अट्ठासीतिमपाचित्तियं

५. पञ्चमसिक्खापदवण्णना

४०६-६. पञ्चमे-गन्धवण्णकेना ति गन्धेन च वण्णकेन च । सेसं उत्तानमेव । समुद्धानादीनि ततियसदिसानेवा ति ।

10

८९. उन्ननवुतिमपाचित्तियं

६. छट्ठसिक्खापदवण्णना

४१०-१३. छट्ठे - सब्बं पञ्चमे वुत्तसदिसमेवा ति ।

९०. नवुतिमपाचित्तियं

७. सत्तमसिक्खापदवण्णना

४१४-१७. सत्तमे - उम्मदापेति^४ आपत्ति पाचित्तियस्सा ति एत्थ हत्थं अमोचेत्वा उम्मदने^५ एका व आपत्ति, मोचेत्वा मोचेत्वा उम्मदने

१. किरि०-सी० । २. मणियो-रो०; मातायो-स्या० । ३. इदं-सी० । ४. उम्बटा-पेति-सी०, रो० । ५. उम्बटने-सी०, रो०; उम्मज्जने-स्या० । एवमुपरि वि ।

पयोगगणनाय आपत्तियो । सम्ब्राह्मणे (४७६.१०)पि एसेव नयो । गिलानाया ति अन्तमसो मग्गमनपरिस्समेना पि सावाधाय । आपदासू ति चोरभयादीहि सरीरकम्पनादीसु । सेसं उत्तानमेव । समुट्ठानादीनि ततियसदिसानेवा ति ।

९१-९३. एकनवुत्तिमादिपाचित्तियानि

८-१०. अट्ठम-नवम-दममसिक्खापदवण्णना

४१८-२१. अट्ठमादीसु तीसु सिक्खमानाय सामणेरिया, गिहिनिया

५ ति इदमेव नानाकरणं, सेसं सत्तमे वुत्तसदिसमेवा ति ।

९४. चतुनवुत्तिमपाचित्तियं

११. एकादमसिक्खापदवण्णना

४२२-२६. एकादसमे - भिक्खुस्स पुरतो ति अभिमुखमेवा ति अत्यो । इदं पन उपचारं सन्वाय कथितं ति वेदितव्यं । सेसं उत्तानमेव । कठिनसमुट्ठानं-कायवाचतो कायवाचाचित्ततो च समुट्ठाति, किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवच्चं, कायकम्मं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

९५. पच्चनवुत्तिमपाचित्तियं

१२. द्वादसमसिक्खापदवण्णना

४२७-३१. द्वादसमे - अनोकासकत्तं ति असुकास्मि नाम^३ ठाने पुच्छामी ति एवं अरुतओकासं । तेनेवाह - "अनोकासकत्तं ति अनापुच्छा" ति । अनोदिस्सा ति असुकास्मि नाम ठाने पुच्छामी ति एवं अनियमेत्वा केवलं "पुच्छित्तव्यं अत्थि, पुच्छामि अय्या" ति एवं वत्वा । सेसं उत्तानमेव । पदसोधम्मसमुट्ठानं - वाचतो वाचाचित्ततो च समुट्ठाति, किरियाकिरियं, नोसञ्जाविमोक्ख, अचित्तक, पण्णत्तिवच्चं, वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

९६. छनवुत्तिमपाचित्तियं

१३. तेरसमसिक्खापदवण्णना

४३२-३४. तेरसमे - परिकरोपेण अतिक्कामेन्तिया ति एकेन पादेन अतिक्कन्ते दुक्कटं, वुत्तियेन पाचित्तियं । उपचारे पि एसेव नयो ।

४३५. अच्छिन्नचीवरिकाया (४८०.२१)ति आदीसु सङ्कच्चिकचीवर-
मेव चीवरं ति वेदितव्वं । आपदासू ति महग्घं होति सङ्कच्चिकं, पारुपित्वा
गच्छन्तिया व उपद्दवो उप्पज्जति, एवरूपासु आपदासु अनापत्ति^१ । सेसं
उत्तानमेव । एळ्ळलोमसमुट्ठानं - किरिया, नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं,
पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

5

छत्तुपाहनवगो^२ नवमो ।

४३६. उद्दिट्ठा खो अय्यायो छसट्ठिसता^३ पाचित्तिया धम्मा ति
एत्थ सव्वानेव भिक्खुनीनं खुद्दकेसु^४ छन्नवृत्ति^५, भिक्खूनं द्वेनवृत्ती ति
अट्ठासीतिसतसिक्खापदानि^६, ततो सकलं भिक्खुनीवग्गं, परम्परभोजनं,
अनतिरिक्तभोजनं, अनतिरिक्तेन अभिहट्ठं पवारणं, पणीतभोजनविज्जत्ति,
अचेलकसिक्खापदं, दुट्ठुल्लपटिच्छादनं, ऊनवीसतिवस्सूपसम्पादनं, मातुगामेन 10
सद्धि संविधाय अट्ठानगमनं, राजन्तेपुरप्पवेसनं, सन्तं भिक्खुं अनापुच्छा
विकाले गामप्पवेसनं^७, निसीदनं वस्सिकसाटिकं ति इमानि द्वावीसति
सिक्खापदानि अपनेत्वा सेसानि सतं च छसट्ठि^८ च सिक्खापदानि
पातिमोक्खुद्देसमग्गेन उद्दिट्ठानि होन्ती ति वेदितव्वानि । तेनाह -
“उद्दिट्ठा खो अय्यायो छसट्ठिसता पाचित्तिया धम्मा...पे०...एवमेतं 15
धारयामी” ति ।

तत्रायं सङ्ख्येपतो समुट्ठानविनिच्छयो - गिरगसमज्जं, चित्तागार-
सिक्खापदं, सङ्खाणि, इत्यालङ्कारो, गन्धवण्णको, वासितकपिञ्जाको,
भिक्खुनीआदीहि उम्मद्दपरिमद्दनानी^९ ति इमानि दस सिक्खापदानि
अचित्तकानि लोकवज्जानि । अयं पनेत्थ अधिप्पायो - विना पि चित्तेन आप- 20
ज्जितव्वत्ता अचित्तकानि, चित्ते पन सति अकुसलेनेव आपज्जितव्वत्ता
लोकवज्जानि । अवसेसानि अचित्तकानि, पण्णत्तिवज्जानेव । चोरीउट्ठापनं,
गामन्तरं, आरामसिक्खापदं गम्भिनिवग्गे आदितो पट्ठाय सत्त, कुमारिभूत-

१. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. छत्तवग्गो-सी०, स्याः, रो० । ३. सत्त-
म०; सत्त-सी०, रो० । ४. खुद्दके-सी०, रो० । ५. पि नवृत्ति-रो० । ६. सत्त०-म० ।
७. गामपवेसनं-सी० । ८. छमट्ठो-रो० । ९. उम्मट्ठ-सी०, रो० ।

B. 230

घग्गे आदितो पट्टाय पञ्च, पुरिससंसदं पारिवासियच्छन्ददानं, अनुवस्सवुट्ठापनं,
एकन्तरिकवुट्ठापनं ति इमानि एकूनवीसति सिक्खापदानि सचित्तकानि
पण्णत्तिवज्झानि, अवसेसानि सचित्तकानि लोकवज्झानेवा ति ।

समन्तपासादिकाय विनयसंवण्णनाय
भिक्षुनीविभङ्गे खुदकयण्णना
निट्ठिता ।

पाञ्चित्तियकण्डं निट्ठितं ।

५. पाटिदेसनीयकण्डं

पाटिदेसनीयसिक्खापदवण्णना

पाटिदेसनीया नाम, खुद्दकानं अनन्तरा ।
 ये धम्मा अट्ठ आरुह्णा^१, सङ्खेपेनेव सङ्गहं ।
 तेसं पवत्तते एसा, सङ्खेपेनेव वण्णना ॥

१-१२. यानि हि एत्थ पालियं^२ सप्पितेलादीनि निद्दिट्ठानि, तानि-
 येव विञ्जापेत्वा भुञ्जन्तिया पाटिदेसनीया^३ । पालिविनिमुत्तकेसु पन^४
 सब्बेसु दुक्कटं । सेसमेत्थ उत्तानमेव । अट्ठविधं पि पनेतं पाटिदेसनीयं
 चतुसमुद्धानं - कायतो कायवाचतो कायचित्ततो कायवाचाचित्ततो च
 समुद्वाति, किरिया^५ नोसञ्जाविमोक्खं, अचित्तकं, पण्णत्तिवज्जं, कायकम्मं,
 वचीकम्मं, तिचित्तं, तिवेदनं ति ।

पाटिदेसनीयकण्डं निद्दितं ।

सेखिया पन उद्दिट्ठा, ये धम्मा पञ्चसत्तति ।
 तेसं अनन्तरायेव, सत्ताधिकरणह्या ॥
 महाविभङ्गे यो वुत्तो, तेसं अत्थविनिच्छयो ।
 भिक्खुनीनं^६ विभङ्गे पि, तादिसयेव तं विदू^७ ॥
 यस्मा तस्मा विसुं तेसं, धम्मानं^८ अत्थवण्णना^९ ।
 न वुत्ता तत्थ या वुत्ता, वुत्तायेव हि सा इघा ति ॥

10

15

समन्तपासादिकाय विनयसंवण्णनाय
 भिक्खुनीविभङ्गवण्णना
 निद्दिवा ।

१. आरुह्णा-सो०, रो० । २. पाळियं-म० । ३. देसनीयं-सी०, रो० ।
 ४. किरियं-सी०, रो० । ५. भिक्खुणीनं-सी० । ६. विदुं-सी०, रो० । ७-८. धम्मानमत्थं-
 सी०, रो० ।

उभतोपातिमोक्त्वानं', विभङ्गं आह यं जिनो ।
 अनन्तरायेन अयं, निद्रिता तस्स वण्णना ॥
 यथा तथेव सव्वे पि, सत्ता सव्वासवापहं ।
 मग्गं अनन्तरायेन, पत्वा पस्सन्तु निव्वुत्ति ति' ॥

उभतोविभङ्गकया निद्रिता ।

समन्तपासादिकाय दुत्तियो भागो निद्रितो ।

१-१. सव्वासवपहं एसा, निद्रिता वण्णना यथा ।

सव्वासवपहं मग्गं, पत्वा पस्सन्तु निव्वुत्ति ति ॥—स०, दो० ।

परिसिद्धानि

[पदानुक्रमणिका, उद्धरणसूची, गाथायो च]

अनुवकमणिका

[विसेसपदानं संवणितपदानं च]

अ

अकटविष्मति	४०६	अगन्धिकपुष्पं, कणिकामतं	८५७
अकटानुधम्मेन	८९७	अगरं	३६२
अकतकिम्बिसो	४३३	अगामके अरुणे	६६१, ६४६
अकतपापो	४३२	अगामकं	६४६
अकतलुहो	४३२	अगारवत्पुष्पि	५००
अकप्पियअट्टो	६४६	अगकारिकं	४६२
अकप्पियकत्तं	८५०	अगदविष्णोयो, लोक्क	४२८
अकप्पियपत्तचतुक्कं	७०८	अगबोज्ञानि	७७७
अकप्पियमोज्जनं	६००	अगळट्टपनाया	८००
अकप्पियमंसं	८५०	अगळे	८८६
अकप्पियवोहारो	६१८	अग्निपरिचितं	७८२
अकप्पिये कप्पियसम्भिता	८६६	अग्निमन्थो	८५६
अकालचीवरं	६५३, ६५६	अग्निसाला	५७४, ७६२
अकालमेधो, महा	४०२	अग्निसिद्धिमं	४८२
अकिन्ती	६३८	अग्नो, महाचोरो	४८१
अकिरिया	६५६, ६६३	अग्घनकं	६७८
अकुसलचित्तं	४६८, ५२७, ५३६, ६६६	अग्घवसेतेव	६७८
अकुसले, धम्मे	४०२	अङ्गसम्पत्ति	७४२
अकुसलो	५१७	अङ्गारकासूपमा	८६६
अकन्तस्स	६२८	अङ्गुत्तरभाणकेन	८०६
अक्कोसनिद्देसे	५४६	अङ्गुलिपतोदकवत्पुष्पि	४७१
अक्कोसन्ति	६२६	अङ्गुलिपतोदकसिक्खापदवण्णना	८८५
अक्कोसवत्पूहि, दसहि	८१८	अङ्गुलिपतोदकेन	८८५
अक्कोसा, द्वे	७५२	अङ्गुलिमालपिटकं	७५७
अक्कोसाधिप्पायो	५६६	अङ्गुलिमो	८६३
अक्खन्तिया	६५२	अङ्गु	५३१
अक्खरिकाय	६२५	अचित्तकं	३६१, ३६२, ३६७, ५७५, ७०८
अक्खोनि दुक्खा	८६३		६५६, ६६८, ६७१, ७१२, ६१८
अक्खेन	६२४	अचित्तोक्तं	७५३
अगण्हनकट्टयो	४६५	अचेलकदग्गो	८७७

अचेलकसिख्खापदवण्णना	८७७	अब्जवादकसिख्खापदवण्णना	७८४
अचन्तविरागो	४३१	अब्जस्सत्थाय	५७४, ६७४
अच्चयो	७६५	अब्जस्स मानुगामस्स	७६६
अच्चावदति	६४३, ६६२	अब्जाणता	८६६
अच्चेकचोवरसिख्खापदवण्णना	७३८	अब्जाणपुग्गतो	८६६
अच्चेकचोवरं	७४०	अब्जातकविब्जतिसिख्खापदवण्णना	६७१
अच्छमंसं	६०६, ६००	अब्जातकस्स गहपत्तिस्स	६७७
अच्छरापरिवुत्तो, मन्दनवने	४३८	अब्जातका	४६७
अच्छवसं	७२४	अब्जातकं गहपति	६७२
अच्छि	८५८	अब्जातिकसब्बो	६६७, ६७४
अच्छिन्दि	७३४	अब्जातिका	६६६
अच्छिन्नकारणा	६७६	अब्बुद्धिसिक्केन	६५५
अच्छिन्नचोवरकं, भिक्खु	६७३	अब्बेन पि गच्छति	५६४
अच्छिन्नचोवरस्स	७३३	अब्बं व्याकरिस्सु	४८३
अच्छिन्नचोवरिकाय	६६६, ६६१	अट्टकवरपुसु	४६३
अच्छिस्सन्ती	५८०	अट्टस्सरं	५०३
अच्छोदको	५०८	अट्ठीयन्ति	३६७
अजघम्भो	६२७	अट्ठो	६४३
अजातसत्तु	८३०, ८३१	अट्टकया	५६०
अजानन्तस्स	७८४, ६२२	अट्टकयाचरियं	७८४
अजानन्ति	६८६	अट्टकयानिस्सितो	७५७
अज्झिकात्तकं	४७४	अट्टकयायं	४१६, ४२६, ४३४, ४३६, ४७६
अज्झिकादोसु	३६१		४६४, ५६१, ५६५, ६११, ६२०,
अज्झुकपण्ण	८५७		७६०, ७६२, ८४१, ८६१, ८७२
अज्झत्तरू	५२१	अट्टकयावादो	६५२
—योचेति	५१६	अट्टकयाविनिच्छियो	४२४, ५३६
अज्झत्तं	५१६	अट्टक्किक्कस्स माग्गस्स, अरियस्स	४६०
अज्झाचरति	७०६	अट्टक्किक्को, मुसावादो	४६५
अज्झासयपारिवासियं	६८७	अट्टक्कत्तारोत्तमपाचित्तिथं	८८२, ६७८
अज्झोवासे	६६६	अट्टत्तिसत्तमपाचित्तिथं	८५९
अज्झोहारे अज्झोहारे	६५६	अट्टपञ्चासमपाचित्तिथं	८८८, ६८१
अब्जठरा, मारवायिका	३६८	अट्टपदे	६२४
अब्जतरं हंसयोनि	६५६	अट्ट, पाराजिका घम्मा	६४१
अब्बय सुपिन्ता	५१६	—पुष्पविक्रितियो	६२१
अब्बया सत्तं	४८१	अट्टम-नवम-दसमसिख्खापदवण्णना	६६०
अब्बदत्तिक्केन	६५५	अट्टमनिस्सग्गियवाचित्तिथसिख्खापदवण्णना	६५५
अब्बम्भाकरणवरपूनि	५००	अट्टमनिस्सग्गियं	६७६

अट्टमपाचित्तियं	७६६, ६६४	अत्तानं पातेतब्बं	४६३
अट्टमसङ्घादिसेसिकखापदवण्णना	६५१	अत्तुद्देसिकायो	५६१
अट्टमसङ्घादिसेसो	५७६	अत्तुद्देसं	५६७
अट्टमसिकखापदवण्णना	६६४, ६६८, ९७१, ६७८, ६८१, ६८४, ६८५	अत्तुपनायिकं	४८४
अट्ट, यावत्तत्तियका	६५२	अत्थपुरेक्खारो	५४७, ७५४, ६६८
अट्टवाविकाविनयकम्मेन	६६६	अत्थरणकोजवादीसु	५६३
अट्टविधं, पाटिदेसनीयं	६६३	अत्थरणकं	६७३
अट्टवीसत्तिमनिस्सग्गियं	७३६	अत्थविनिच्छयो	५७२
अट्टवीसत्तिमपाचित्तियं	८२६, ६७१	अत्थारमूलको	६७२
अट्टसट्ठिमपाचित्तियं	८६५, ६८४	अत्थुद्धारवसेन	७४४, ८६२
अट्टसत्तमपाचित्तियं	६०७, ६८५	अत्थूपसज्झितो	७५७
अट्टसु, विज्जंजासु	४६०	अट्ठ्ठा	७७०
अट्टारसमनिस्सग्गियं	१६८	अट्टदमप्पियो	५६६
अट्टारसमपाचित्तियं	७६६, ६६८	अट्टिदुसब्बी	५८८
अट्टासीत्तिमपाचित्तियं	६१३, ६८६	अट्टिट्ठं	५८६, ६०७, ७५०
अट्टिकच्छूलूपमा	८६६	अट्टिगं	८६४
अट्टिकसङ्घलिकपेतो	५०४	अट्टिट्ठुं	८६२
अट्टिकसङ्घलिकं	५०३	अट्टहलमर्थं	४५४
अट्टिखादनीयं	८५३, ८५८	अट्टहलं	४५४
अट्टोनि हरोतकादीनं	८५८	अट्टचन्दको	६२३
अट्टतेरसपला	७१२	अट्टमासं	३६५
अट्टाळ्हकोदनं	७१२	अट्टयोजनं	८२६, ८३३
अण्डमारिवत्थुस्मि	५०६	अट्टानमग्गं	६७१
अतिगम्भीरं उदकसुद्धिकं	६६१	अट्टानसङ्घातं, दीघमग्गं	६७१
अतिण्णे तारेसि	३६६	अट्टापच्चुप्पनं	४३५
अतिरियमसब्बी	८७८	अट्टपल्लकं	५४७, ६३६
अतिपाचकोसि	५६५	अट्टम्मकम्मे	८१८
अतिरसकमोदकसत्तलिकादि	८४०	अट्टम्मियपरिभोगो	७०३
अतिरेकवीवरं	६४४, ७३३	अधिकरणजातानं	६०७
अतिविसं	८५४	अधिकरणसमया	६३३
अत्तकामपारिचरियसिकखापदवण्णना	५४८	अधिकरणानि, चत्तारि	५६५, ६५१
अत्तकामपारिचरियाय	५४६	अधिकरणे	६५१
अत्तकामसिक्खापदं	५४८	अधिकरणं	५६५, ६०१, ६१०, ६११
अत्तनो दहती	५७६	— चतुस्त्रियं	६३३
अत्तपच्चरिक्का	६०१	अधिगमसद्वम्भो	६०२
		अधिचित्तघिक्का	४०६

अधिचेतसो	८१६, ८२१	अनवज्जं, कम्म	४३२
अधिद्वहिस्वा	४४२	अनस्सासको	४७१, ८८५
अधिद्वानउपोसयो	६०२	अनागामिनो	८६६
अधिद्वानक्खेत्त	७६०	अनागामी	३६५, ४०५, ४८४, ४६२
अधिद्वानचीवरं	६६४	अनाचारं	८७८
अधिद्वानविजहनं	७१५	— आचरति	८५२, ६१८
अधिद्वानमम्पग्नं	३६४	अनादरियसिक्खापदवण्णना	८८६
अधिपब्बा, सिक्खा	४०६	अनादरियं	६२३
अधिप्पायो	४३६, ५६६	अनादियन्तो	७७४
अधिमानवट्ठु	४८३, ४६८	अनापत्ति	४४६, ४५८, ४५२, ४५६, ६६३
अधिमानवट्ठुवण्णना	४८३		४६७, ५००, ५२३-५२५, ५३८
अधिमानेना	४८३, ४६७		५५६, ५६०, ५६६, ५७३, ७१४
अधिमानो	४८३		७३३, ७६५, ८३०, ८३३, ८३६, ८६६, ६४६
अधिसीलसिक्खा	४०६	— अधिमानेना	४६७
अधिसीलसिक्खादिभावेन	८ ५	— असञ्चिच्चा	४५६, ६३८
अधोगामिनि	८२७	— सुपिनन्तेन	५२६
अधोजाणुमण्डलं	५४७, ६३७	अनापत्तिमेदकपा	४६७
अधोता	५४१	अनामद्वपिण्डपातो	४६६
अनञ्जणसम्मादिट्ठि	७५६	अनामासो	५४१
अनच्चेकचोवरे	७४१	अनालोके	६६६
अनब्बाय गणस्स छन्दं	६५०	अनासितको	४०२
अनतिक्रमनोयो	८१०	अनाहृटे	६२६
अनतिरित्तमोजनं	६६१	अनिच्चलक्खणं	४८५
अनतिरित्तं	८५०	अनिच्चानुपत्सो	४३१
अनत्तमनो	५८६	अनिच्चं	४३१
अनत्थसंहितं वाहिरकं	६७८	— रूपं	७५६
अनधिगते	४८३	अनिट्ठो	६८२
अननुलोमिकेन	६५१	— द्विषो	६८२
अनन्तरायिविनी	६६६	अनिमन्तितचतुर्थं	८३३
अनप्रलोकेत्वा	६४६	अनिमितासि	५४५, ५४६
अनदिमसो	६३४	अनिमित्तो	४८६
अनभिजानं	४८४	अनिमित्तं वत्वा	७०२
अनभिरतिवट्ठुस्मि	४६३	अनियतकण्ठं	६३५
अनभिरतो	५१३	अनुक्खित्तं	८५०
अनभिदो	५८६	अनुच्चारितकत्तं	८५०
अनरियवोहारा	७५०	अनुज्जातावुसो	६६५
अनत्तसा	५५१, ६३५		

अनुट्टापनीयी	७६७	अन्तरघरे	६२३
अनुद्धंसेन्ति	९०६	अन्तरवासकं	६४६, ६६६, ६४८
अनुद्धंसेय्य	५८८	अन्तरा	५६७
अनुपखज्जसिक्खापदवण्णना	७६६	अन्तराकया	८२७
अनुपत्तिस्वा	५०३	अन्तरायिका	८६५
अनुपदं	७५५	अन्तराये	६७५
अनुपसम्पन्नचतुत्थं	८३३, ८३४	— दसविधे	६७४, ६७५, ६७७
अनुपसम्पन्नस्त	६०५	अन्तरायं	४७७
अनुपस्सना	४३१	अन्तरारामं	८८१, ६१३, ६६५
— भाण	४०८, ४१३	अन्तरं	६५६
अनुपादिप्पे	५१६	अन्तलिक्खे	८२०
अनुपुब्बपदवण्णना	४१३	अन्तेपूरसिक्खापदवण्णना	६०६
अनुपुब्बिकथा	४१५	अन्तेवासी	५५८, ६१०
अनुबन्धना	४१६, ४१८	अन्तोकोट्टागारिका	७२०
अनुव्यञ्जनसो	८०७	अन्तोगधं	६३६
अनुव्यञ्जनं	७५५, ७५६	अन्तोगामे वत्थब्बं	६५८
अनुमानमुत्तं	७५६	अन्तोगेहद्वारे	४४३
अनुमोदना, तिस्सो	८०६	अन्तोछायायं	६६०
अनुराघपुरवासिनो	४७०	अन्तोदसाहं	६४८
अनुलोमपाराजिकानि	५११	अन्तोपाकारे	८७२
अनुलोमं	४२६	अन्तोपूति	५६८
अनुल्लपनाधिप्पायस्स	४६७	अन्धकट्ठकयायं	७०६, ७१२, ७२१, ७६२, ७७६
अनुवत्तका	६१४		
अनुविज्जनाधिप्पायो	५६६	अन्धकविन्दमहाराहुलोवादअम्बसदिसो	८०६
अनुविसटं, चित्तं	४०३	अन्धकारवग्गो	६६६
अनुसया	४२०	अन्धवनं	६६६
अनुसावनसम्पदा	५६२	अन्धक्खरं	७५५
अनुसासनियुरेक्खाराय ५४७, ७५४, ६६८,		अन्धदमासं	८११, ६०४
	६७६	अपकतेलं	७२२
अनेकाकारवोकारो	३६७	अपचित्तो	४७८
अनोकासकत्तं	६६०	अपत्ता, द्वे	७१३
अनोदिस्स	८२६	अपनिधेन्ति	८८६
अनोदिस्साचिक्खता	६४५	अपय्याहि	६५३
अनोत्तीनवुत्तिको	४१४	अपरण्णानिस्सितादीसु	५७०
अनोवटो	८१८	अपरण्णं	३८८, ३६०, ६६६, ८०२
अनोवस्सकं	६६७	अपरिक्कमनं	५६६
अन्तमसो उप्पलपत्तेम	६६०	अपरिक्खित्तो	६५८, ६५६

अपरिसङ्कृत	५८६, ६०७, ६०८	अवीजनिम्बट्टबोजानि	७८२
अपलोफनकम्मं	६०३	अव्योविणो	४०२
अनसङ्गन्ति	८२६	अव्योहारिवनयो	८७०
अपस्सनवरयम्भो	४४५	अव्योहारिणं	४८३, ५१४
अपस्सेनफलक	४४५	अम्मज्जादोमु	७२१
अपस्सेन	४४५, ७५६	अम्मापातं	५७०
अपान	४ १	अम्मानवम्मादोमु	६८६
अपाह त	५६६	अम्मानवम्मं	६०२
अपिहितवरयु	४६२	अम्मानरपाय	५१८
अपुब्बं पगुत्तं	३६८	अम्माादिसाहुवम्मं	६८७
अपुट्ठो	४५६	अम्भुनमरं गु	५१२
अपुब्बसमुद्धानसीसं	६८६	अम्भुप्यातो	८८२
अपेक्खवा	५१०, ५४४	अम्भेतब्बो	६३३
अपेहि	६१७	अग्याकतो	४३८, ५१४, ५१७, ५१८
अप्यदत्तञ्जनो	८८५	अग्राहचरियेन अनुदंसेतो	४८०
अप्यरघं	६७८	अग्राहपारी	५६८
अप्यरुत्तेन	८८६	अममगिरिपेरा	५८४
अप्यटिग्गहितकर्त	८५०	अममगिरिवासिनो	५८४
अप्यटिवैक्खित्वा	४६१	अमयचोरवधु	४७०
अप्यटिसिघिका	३६६	अमयत्थेरो	४७०, ८४८, ६२५
अप्यटिहुत्तचारो	४१४	अमयो, चोरो	४७०
अप्यणिहितो	४८६	अमाहुटिका	६२६
अप्यतिस्सा	७५५	अमिक्खुको, आयासो	८१०
अप्यतीतो	५८६	अमिञ्जा	४६१
अप्यत्ते	४८३	— छ	५७६
अप्यदक्खिणग्गाही अनुसासनि	६१६	अमिञ्जाव्राणेन	५८०
अप्यदीपे	६६६	अमिञ्जापादक	८२०
अप्यना	४१५, ४१६	अमिधम्मपिट्ठं	७५६, ८०७
अप्यनाकोसल्लानि, दस	४२६	अमिधम्मविरोपो	५१७
अप्यनाचित्त	४२६	अमिधम्मे	८०६, ८०७, ८८६
अप्यनासमाधि	४२५	अमिनिगण्डनाय	५३३
अप्यमज्जतो	८१६	अमिनिनीलनाय	५३३
अप्यमाणिकायो	५६१	अमिनिसीदेय	६६७
अप्यमादो	४६१	अमिप्यमोदय वित्त	४२६
अप्यहरिते वत्तो	६३१	अमिप्यमोदो, द्वीहावारेहि	४३०
अवघनोकासो	७१८	अमिमङ्गलसम्भवा	६३५
अवसत्तलो विय	६२६	अमिवितरित्वा	४३३, ५१५

अभिसङ्हरिकं	५८१	अरहोपेक्षा	६६६
अभिसपति	६६८	अरहोसञ्जी	४४८
अभिसपेय्य	६६८	अरिद्विभिक्षु	६०१
अभिसमेताविनी	६३६	अरिद्विसिक्खापदवण्णना	८६५
अभिहट्ठु' पवारय्य	८५२	अरिद्विसिक्खापदे	६१४, ८६८
अभिहरति	८४२, ८४६	अरिद्वो, भिक्षु	६१३
अभोगेन	७१६	अरित्तूपत्यम्भनवसेन	४१८
अमनापगन्धा	४५८	अरियफलं	४०५
अमनापफोटुब्बा	४५८	अरियमग्गे	४२८
अमनापरसा	४५८	अरियसावका	३६६
अमनुस्सगहितवत्थूसु	४७२	अरियस्स अट्टङ्गिकस्स मग्गस्स	४६०
अमुत्तं	७५०	अरियुपवादाउपवादन्तरायिका	८६६
अमूलकसिक्खापदवण्णना	४०६	अरुणुग्गमने	६४५, ६४६
अमूलकेन	४८०	अरुणो	६४६
अम्ब-जम्बु-पनसट्ठिआदीनि	७७७	अरूपजीवित्तिन्द्रियं	४३५
अम्बट्टमुत्तादीसु	४६०	अरूपिये रूपियसञ्जी	७०८
अम्बनिम्यासी	८५६	अरेन	४५७
अम्बपल्लवं	८५६	अरोगो भविस्सामि	५२०
अम्बाटककन्दो	८५५	अलजिता	८६६
अम्बाटकट्ठि	८५८	अलजिपग्गहो	७०४
अम्बाटकं	७७७	अलजिपरिभोगो	७०३
अग्धिलसाकादीसु	६६०	अलमरियजाणदस्सनं	४८५
अयसो	६३८	अलमेत्तं सव्वं	८४१
अयोमलं	८८८	अलाबुक्कुम्भण्डादिकं	३६०
अय्यवोसाटित्तकानि	८६४	अलाभा वत्त मे	३६८
अय्या	८६४	अत्तेपोकासी	५६८
अय्यो, उदायो	५५२	अलंकम्मनिमये	६३५
अयं मञ्जो	५८०	अलं संविघातुं	६३५
अरब्बगतो	४०३ — ४०५	अवकण्णकादि	७५३
अरब्बे विहरति	५२६	अवगण्ठकारकं	६२६
अरब्बं	४०३, ४६८	अरब्बात्तं	७५३
अरहत्तमग्गे	४०५	अवलित्ता	५६७
अरहत्तं	४६८	अवसेसनिप्फावो	८५६
अरहन्तपावकोत्ति	४४७, ५१०, ५६८	अवस्सिकसञ्छेते	७८८
अरहन्तादयो	४१५	अवस्तुता	५६८, ६३६, ६३६
अरहा	४४१, ४४२, ४४८, ४८१,	अवाणो	६३८
	४८७, ५०१	अविज्जातं	७५०

अवितर्काविचारा	४३८	अगुभक्त्य	१२२, १२६
अविनिविद्धा	५४१	अगुमकम्मटठानं	४०१
अविष्णवाससम्भुति	६५६	अगुमज्जमानं	४८६
अविस्सज्जयानि, पश	४८०	अगुममायनानुयोगं	१२७
अवेर्नज्जमानि, पश		अगुममायनाय	१२१
अवेहासकृटिया	७६६	अगुममज्जाति	४१४
असह्येयानि, चत्तारि	४७६	अगुमसाध्यापरिचितेन	१२५
असच्छिक्वते	४८३	अगुमसमापत्तिमा	१२४
असम्भ्रता	४८२	अघोरा	५१७
असञ्चय	४१६, ४६१, ५३६, ७७४, ७८३, ६२१, ६३१	अनेपनयो	४०२
असतिया	५३६, ७७४, ७८३	असोकपल्लव	८५६
असद्वन्धो	६४०	असोकपिण्डिया	६२२
असर्ग	८४२, ८४५	असराजि	६१७
—पञ्चायति	८४२	अस्सज्जिपुनम्बगुणा, मिश्रू	६२८, ६२६
असप्पायानि	४३३	अस्सतिया	६२२
—सत्त	४२६	अस्समणो	५६८
असभागवृत्तिका	७५५	अस्सपसम्महपदे	६०६
असमनुभासन्तस्स	६१३	अस्ससत्ति	४०१
असम्मोहतो, वयं	४२८	अस्ससतो	४०७
असलक्खेत्वा	५४८	अस्सा	४३८
असादियन्तस्स	५३६	अस्सामिकायो	५६१
असिन्नं	४४४	अस्सावो	६१४
असिलोमवत्पूर्तिम	५०५	अस्सासपस्सासपम्मे	४०३
असिपूनुपमा	८६६	अस्सासपस्सासा	४२२
असि	१४१	अस्सासपस्सासा, कायो	४०८, ४१३
असीतिमपावित्तिर्यं	६०८, ६८६	अस्सासो	४०१, ४०६
असुको भिक्खु	४७६	अहूत्थपासे वतं	८५०
असुचिसङ्कस्सरसमाचारो	५६८	अहिक्कुणपादोनि	३६७
असुत्तं	५८६, ६०७, ७५०	अहिरिकायो	५४४
असुद्धो	५६३	अहुदेव कृत्तुकुच्चं	३६८
		अब्जनागराजमहेसो	३८७

आ

आकङ्खनाम	५३३	आकिण्णलोमं	५४८
आकङ्खयमाना गच्छति	६४४	आगच्छन्तो विसंवादेति	५५६
आकासे वायमन्तस्स	५१६	आगच्छन्तो सम्पादेति	५५६

आगतफला	६३६	आनन्दो, आयस्मा	४००, ६४१,
आगतं	८३६		६५६, ६०२
आगमनपटिपदा	४८७	आनापानकम्मद्वानं	४१५
आगारिकसिक्खापदे	६४४	आनापानचतुस्रज्ज्ज्ञानलाभिस्स	४१५
आघातनवरधुस्मि	४७४	आनापानसति	४००, ४०१,
आघातनं	५७०		४१२, ४२१
आचरियन्तेवासिकेसु	४६७	आनापानसतिकम्मद्वानं	४०४
आचरियवत्तं	४१३	आनापानसतिसमाधि	४०१, ४०३
आचरियानं उग्गवो	८८६	आनापानसतिसमाधिभावना	४२८
आचरियो	४६१, ७५७	आनापानस्सतितमाधिज्ज्ञानं	४६६
आचारगोचरसम्पन्नो	८०५	आनिसंसे, छ	८६६, ६०२
आचारविपत्तिचोदना	५६४	—पञ्च	६०२
आचिक्खति नाम	५४६	आनिसंसेसु, छसु	६०३
आचिष्णारम्मणं	४०३	आनिसंसं	३६५, ६५६,
आजोवकोसि	५६८		६७०-६७२
आजोवपारिसुद्धिसीलं	७०२	आनेज्झं समाधि .	५०८
आजोवविपत्तिचोदना	५६४	आनं	४०१
आटानाटियसुत्तादोनि	४६८	आपत्तञ्जभागियं	६०२
आणत्तिको	४३६	आपत्ताधिकरणं	६०३
आणत्तिदुवकटानि, छ	६८१	आपत्तानापत्तिपरिभोगापरिभोगनयो	७२२
आणोपको	४४४	आपत्तानापत्तिभेदो	४६२, ४७२
आणोपेति	४४२	आपत्ति दुक्कटस्स	४४६, ४६८
आणावीतिकम्मन्तरायिका	८६६	आपत्तिनिकायो	५१८
आणिरक्खका	८८२	आपत्तिपरिच्छेदो	६६७
आथब्बणिका	४३६, ४३७	आपत्तिभेदं	४८६, ४६२, ४६७,
आथब्बणं	४३६, ४३७		५२०, ५३७, ५४७
आदिकम्मिको	६१३	आपत्तिया	६३८
आदिकल्याणं	३६४	आपत्तियो, चतुसङ्घि	५५८
आदिपरियोसानं	४०६	— तिस्रो	७१०
आदिपाकटो	४०६	— द्वादस	६८२
आदिस्स दिनं	६५३	—सम्बहुला	५५८
आधारकं	७६२	आपत्तिविनिच्छयो	८२५
आधावन्ति	६२५	आपत्ति सङ्घादिसेस्स	५२०
आनन्तरियकम्मं	४४१	आपत्तिसन्दस्सना	५६४
आनन्तरियवत्थूसु	४५१	आपदा	७३३
आनन्तरियं	४४६, ४५१,	आपदासु	७६७, ८८२, ८८७, ८८८,
	४४२, ४६८		६२२, ६६५, ६६७, ६७०; ६६०

आपन्नबुद्धान	४१३	आरामयगो	६७६
आवाधपञ्चया	६६०, ६६१, ६६३	आरामवस्तु	४८०
आवाधो	६१४	आरामिको	४८८
आमिदोसिकमत्तं	४६२	आरामूपचारे	७४२, ६१६
आमिधम्मिकगोदत्तरपेरो	४२६, ४७४	आरामो	४८०, ६६०, ६१६, ६६५, ६७५, ६७६
आमिधम्मिका	४७६, ४६१, ६०३	आरोग्यत्थाय	५१६
आमिसमाचारिवसीलं	४१३	आरोग्यत्वं	५२२
आमुजित्वा	४०५	आरोहवा	८८२
आमोगसमन्नाहारमनसिवारपञ्चधेयसणा	४१०	आसम्भनफन्नकं	४५५
आमकषण्णं	६६३	आसम्भनदम्भो	४५५
आमकपूतिको	५६३	आलुवक्कन्दो	८५५
आमकमंसं	७२७	आलुपं	७७७
आमकलोहितं	७२७	आलोचसन्धि	८०१
आमट्टमत्ता	५३२	आलाजितेन	६२५
आमत्तिकापणं	७१२, ६५३	आयटकामवस्तुम्भ	५००
आमलक	८५८	आवटा	५००
आमसना	५३१, ५३२	आवसथद्वारे	७६५
आमिसगतिक्	८५३	आवसथविण्णसिक्खापदवण्णना	८२६
आमिसपरिमोघो	७०४	आवसथविण्णो	८२६
आमिससिक्खापदवण्णना	८२२	आवसथगारं	७६४, ७६५
आमुत्तं	५६५	आवासा	५०१
आयस्मा, आनन्दो	४००, ६५६	आवासिका	६१७
— उदायो	५१३	आवासो	४२६
— कप्पितको	६७६	— अमित्रलुको	८१०
— कुमारस्सपो	८६३	आवाहो	५५१
— महामोग्गल्लानो	५०३	आबुधपाणिस्स	६२८
— लम्बणो	५०२	आबुधं	४४३, ६२८
— सेट्ठकको	५१३	आबुधो अत्रुद्धितो वन्धाही	४६३
आयोगे	७३८	आवेणिको	४०२
आरक्ककादीनं	४५५	आवेळा	६२०
आरकूटलोहं	५४२	आसनसालं	५६३, ६६१, ८४०, ६१८
आरब्धकसिक्खापदवण्णना	६५६	आमना अत्रुद्धितेन	८५०
आरब्धका	५०२	आसनानि	५००
आरब्धको	८१५	आसने नितिसम्भ	६२६
आरब्धकधुतङ्ग	६०५	आसनं	८०६
आरम्भणतो, कथं	४२८	आसयो	५६६
आराधनोपो	४६६		

आसवानं खये, जाणं
आसळह्मासे
आसादनापेवखो
आसुम्भो
आसेवनट्टेन, सम्पहंसना
आहृच्चपादको
आहृटसप्पि

४८६ आहृतचित्तो
४०२ आहरणूपायो
८५२ आहारूपहारो
६६६ आहुन्दरिका
३६३ आळवकगज्जितं
८००, ७६० आळवका
६५४ आळविरद्धे

५८६
४२२
५५२
६७५
७५७
५६०
७७६

इ

इच्छापकतो
इट्टककुट्टिकं
इट्टकखण्डं
इट्टक वासि-गोपानसोवत्थूनि
इट्टकागुहं
इट्टकं
इणपरिभोगो
इति चित्तमनो
—जानामि
—पस्सामि
इतिचित्तसङ्कप्पो
इतिचित्तो
इत्तिमनो
इत्तिवुत्तकं
इत्तिसद्दो
इत्थन्नामो
इत्थालङ्कारो
इत्थिपण्डका
इत्थियो, दस
—द्वे

४८७ इत्थिरूपकं
५७१ इत्थिसब्बा
४६४ इदानी आरोग्यत्थाय
४६२ इद्धिपाटिहारियं
५७३ इद्धिपादानं
५७१ इद्धिमयो
७०२ इद्धो
४३६ इन्दलीला
४८५ इन्दसाल-नुहोखन्धादीसु
४८५ इन्दसालं
४३६ इन्द्रियानं
४३६ —एकरसट्टेन, सम्पहंसना
४३६ इरियापयसम्पन्नो
७५६ इरियापयो
४३६
४४५ इसि, कणिट्ठो
६६१ इसिमासितो
५४६ इस्सरियं कारेति
५५३ इस्सापकता
५३७ इस्सासो

५४४
५३५, ५३६
५२१
८२०
४८६
४३६, ४३७
८०४
६४६
७८१
७७७
४६०
३६३
६२६
४२६, ४४३,
४४४, ४७६
५६५
७५६
५५३
६७३
८६०

ई

उ

उक्तद्वयद्वो नाम, पत्तो	७१३	उत्तरत्परणं	६७३, ७६२
उक्तद्वो नाम, पत्तो	७१३	उत्तरराजपुत्तो	५४१
उक्तद्वोमत्री नाम, पत्तो	७१३	उत्तरासङ्गं	६४६, ७३४, ७५६
उक्तद्विकाय	६१४	उत्तरिदिरत्ततिरत्तं	७५६
उक्तोदनसिक्खापदवण्णना	८६१	उत्तरिमंगेमु	६६०
उक्तोदेन्ति	८६१	उत्तरिमनुस्सघम्भो	४७६, ४८१, ४८४, ४८८, ४८९, ४९६, ७६७
उक्तंसवचनं	६१५		
उक्खित्तकाय	६२३	उत्तसन्ति पि	४६४
उक्खित्तसम्भोगसिक्खापदवण्णना	८६७	उत्तसन्तो	८८५
उपलेटित्तो	४६५	उत्तानमुखा	६२६
उक्खेपनीयकम्मं	५८३	उदक्कीळिका	८८५
उग्गण्हेय्य	६६८	उदक्कतपोने	८६४
उग्गहपरिपुच्छावुसला, भिक्खू	४८७	उदकपप्पटो	७७८
उग्गहो	४१५	उदकमाजनं	५६३
उच्चारपत्ताववत्थूनि	५२७	उदकमेरिवादितं	६६५
उच्चालिङ्गपाणकदट्ठूत्थम्भे	५२०	उदकसम्मिन्नं	४७५
उच्चालिङ्गपाणका	५२०	उदकमुत्थिकं क्षतिगम्भीरं	६६१
उच्चावचेहि आकारेहि	४३६	उदके, हसघम्भे	८८५
उच्चे आसने	६३१	उदग्गलवत्थु	५२८
उच्छुक्खीरो	८८५	उदञ्जल	५२८
उच्छुक्खो	८५६	उदानं	७५६, ८२०
उच्छुत्तवो	८५६	उदायित्थेरो	५४७, ५५०
उच्छुत्तिग्यासो	८५८	उदायो	५१३, ५५१, ८२३
उच्छुत्तं	८७२, ८७५	—अग्यो	५५२
उजुं कायं पणिघाय	४०५	उदुक्खलवत्थुं	४६१
उज्जग्घन्ति	५४४	उदुक्खलं	४७३
उज्जग्घिकवग्गवण्णना	६२३	उदोसित्तसिक्खापदवण्णना	६५६
उज्जग्घिकाय	६२३	उदोसित्तसिक्खापदे	७४३, ७६३
उज्जवुज्जवे	६७६	उदोसित्तो	६६०, ६४३
उज्जमानसज्जी	६२६	उद्दिदट्ठं होति	५८१
उज्जप्तापनकमिक्खापदवण्णना	७८६	उद्दिदस्समाने	६०४
उज्जासं	७५३	उद्देसपरियापल्लेमु	६१६
उज्जाया	६५२	उद्दघनसज्जने	६६२
उवु	४२६	उद्घरित्वा	६२७
उत्तन्तो	४७१	उद्दुष्मातकादीमु	३६३

उद्धंगामिनि	८२६	उपसर्गो	४३३
उपकरणमण्डं	६११	उपसन्तस्त	८२०
उपक्वमति	५२१	उपसम्पदा	३६५, ४४७, ७२८, ६०२,
उपक्वटं	६७७		६०३, ६८५
उपचारप्यनावसेन	४०३	उपस्तथो	६८८
उपचारभूमी	४२५	उपरसुतिसिक्खापदवण्णना	६०७
उपचारसमाधि	४२५	उपसंहरती	४५८
उपचारे	४२६, ७६७, ६१०, ६६०	उपादाय, चतस्सो	६३६
उपचारं	४२४	उपादारूपपरिगहे	४११
उपच्छिद्धानि	६२७	उपादिन्ने रूपे	५१६
उपज्झायवत्तं	४१३	उपायपृच्छा	४८५
उपज्झायो	४६७	उपालि	५६१, ८४२
—लालुदायो	५१३	उपालिपञ्चके	५६४
उपट्ठपरिच्छन्ने	७६४	उपासको	४३८, ४८८, ७५६
उपट्ठानकरणं	६६५	उपासिका	५६३
उपट्ठानवत्तुं	४६६	उपाहनत्यविकं	६६८
उपट्ठानसाला	४००, ७६४	उपेक्खाक्कानं	४८६
उपट्ठानं	४१५, ४१६	उपेक्खानुब्रूहना	३६३, ३६४
उपट्ठापेय्य	८६८	उपोसयकाले	६६१
उपट्ठत्थेरा	७२१	उपोसयदिवसे	८११
उपतिट्ठित्वा परिवसति	५८१	उपोसयपवारणादिजाननरथं	८०६
उपतिस्सत्थेरो	४५२, ५२८, ६५७, ६५६	उपोसयपुच्छकं	८११
	६६३, ७२४, ६२२	उपोसयागारवत्तं	४१३
उपनद्धो भिक्खु	८५२	उपोसयागानं	५६४, ६७४, ७१०
उपनन्दस्स	८२८	उपोसया, नव	६०२
उपनन्दो, सक्कपुत्तो	६७१	उपोसयं	५११, ६३५, ८११, ६०२
उपनय्यो	८५२	उप्पक्कं	५०७
उपनिविस्सपनं	४५७	उप्पण्डेन्ति	५४४, ६६६
उपनिविस्सपित्वा देति	६१८	उप्पन्नुप्पन्ने	४०२
उपनिज्झायनवत्तु	५२८	उप्पन्नं	४३४, ६४१
उपनिपन्नो	६३६	उप्पलपद्दुमजातिकानं, पुप्फानं	८५७
उपनिसिन्नो	६३६	उप्पलपद्दुमजातीनं	८५८
उपरिगोप्पले	८८५	उप्पिलवति	८६८
उपरिपासादवरगहो	६०६	उब्बाळ्हो	५६६
उपलापेती	४८०	उच्चिज्जन्ति	५६४
उपलापेय्य	८६८	उग्गसक्कं	५४७, ६३७
उपपरसं	७४१	उग्गजाणुमण्डित्तिरा	६३६

उभमजाणुमण्डलं	५४७, ६३६	उप्योधिकसिक्खापदवण्णना	८८३
उभमारमूलयो	६७२	उरच्छदो	६२०
उभतोपसन्नं	६१८	उरस्ता, दुक्खो	८६३
उभतोपातिमोसन्नं	६६४	उल्लघ्ननाम	५३३
उभतोव्यञ्जनकोसि	५६८	उल्लपन्ति	५४४
उभतोव्यञ्जना	५४५, ५४६	उल्लिता	५६७
उभतोवण्टिकं	६२०	उत्तीरं	८५४
उभतोविमङ्गमाणवो	६४६	उत्तु	४४३, ४४४
उभतोविभगेन	८०७	उत्तुलोमवरगुम्फि	५०५
उभमत्तकस्सा	७६८	उत्तुसत्तिआदिना	४४०
उभमत्तकादयो	४६७	उत्तसपवादिना	६४३
उभमदापेति	६८६	उत्तसवेगु	६३५
उभमसनाम	५३२	उत्तसारेय्य	६१५
उभमा	८५६	उत्तसूरे आहरीमित्य	८३७
उभमिहन्ति	६६३	उत्तारस्ता	५२६
उभ्यान्	६७५	उत्तारसम्भाविता	६७३
उभ्युत्तसेनासिक्खापदवण्णना	८८२	उत्तारं	५६५
उभ्योजनसिक्खापदवण्णना	८७८	उत्तुद्धेन	८६८
उभ्योजेति	६५०	उत्तुम्मे	८७३

ऊ

ऊनचत्तारोसत्तिमपाचित्तियं	८६१	ऊनवीसत्तिवत्तसिक्खापदवण्णना	८६३
ऊनत्तिसत्तिमपाचित्तियं	८२७, ६७२	ऊनसट्ठिमपाचित्तियं	८८६, ६८१
ऊननवुत्तिमपाचित्तियं	६१४, ६८६	ऊनसत्तिसत्तिमपाचित्तियं	६८४
ऊनपञ्चवन्धनसिक्खापदवण्णना	७१७	ऊरुपट्टापनवरगु	५२८
ऊनपञ्चवन्धनो	७१७	ऊहत्तं रजोजल्लं	४०२
ऊनपञ्चासमपाचित्तियं	८८३, ६७८	ऊहदन्ति	६६३
ऊनवीसत्तिमनिस्सग्गियं	७०५	ऊहसन्ति	५४४
ऊनवीसत्तिमपाचित्तियं	८००, ६६८		

ए

एककम्मं	६८१	एवतो उत्सारितो	६१५
एकचत्तारोसत्तिमपाचित्तियं	८७७, ६७५	एकतोवण्टिकं	६२०
एकत्तिसत्तिमपाचित्तियं	८२६, ६७३	एकत्तुपट्टानस्स अज्झुपेसखणं	३६३
एकतोअवस्सुते	६३७, ६५०	एकत्तुपट्टानं	३६४

एकस्वरणपावुरणा	६७३	एकूनतिसतिमनिस्सग्गियं	७४१
एकनवुत्तिमपाचित्तियं	६१५	एकूनसत्तत्तिमपाचित्तियं	८६७
एकनवुत्तिमादिपाचित्तियानि	६६०	एकं पि लोमं	६६०
एकपळासमपाचित्तियं	८८३, ६७६	एतदरगं	५५०
एकमन्तं अट्ठासि	५६५	एतदवोचुं	७५६
एकमेकं	८८२	एरकमूलं	८५५
एकवग्गुदीपना	४७०	एला	८५८
एकवोसत्तिमनिस्सग्गियं	७१२	एवमस्स वचनीयो	५६६
एकवोसत्तिमपाचित्तियं	८०३, ६६६	एवमावुसो	६२७
एकसट्ठिमपाचित्तियं	८६०, ६८२	एवळ्ळं	६१८
एकसत्तत्तिमपाचित्तियं	८६८	एवाचारा	६५१
एकसत्तत्तिमादिपाचित्तियानि	६८४	— व्याखो	८६६
एकादसमनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५६	— भावितो	४३२
एकादसमनिस्सग्गियं	३६१	— वदेय्य	४८८
एकादसमपाचित्तियं	७७४, ६६६	— होतो	४७८
एकादसमसङ्खादिसेतो	६१४	एहिस्वागतवादिनो	६२६
एकादसमसिक्खापदवण्णना	६८७, ६६०	एळक्कचुक्कं	४४१
एकादसमासे	६६४	एळक्कलोमघोवापनसिक्खापदवण्णना	६६८
एकादस, रागा	५२३	एळक्कलोमसमुट्ठानं	६६७, ७६४, ८००, ८३६, ८५६, ८६१, ८७७, ८७८, ८८२-८८४, ८८८, ८९८, ९००, ९०२, ९०६, ९०९, ९११, ९१३, ९१५, ९१७, ९१९, ९२१, ९२३, ९२५, ९२७, ९२९, ९३१, ९३३, ९३५, ९३७, ९३९, ९४१, ९४३, ९४५, ९४७, ९४९, ९५१, ९५३, ९५५, ९५७, ९५९, ९६१, ९६३, ९६५, ९६७, ९६९, ९७१, ९७३, ९७५, ९७७, ९७९, ९८१, ९८३, ९८५, ९८७, ९८९, ९९१, ९९३, ९९५, ९९७, ९९९, १०००
— सिक्खापदानि	६३२	एळक्कलोमसिक्खापदवण्णना	६६६
एकादसानिससे	८६६		
एकांसीत्तिमपाचित्तियं	६०८, ६८३		
एकिन्द्रियं	५७५		
एकुद्वेसो	६११		

ओ

ओकासपुच्छा	४८६	ओक्खिपित्वा	७६५
ओकासो	४४३	ओगग्गह उत्तरन्तानं	५०६
ओकिण्णविकिण्णा	७२०	ओगुण्ठितसोस्स	६२६
ओकिरिणि ओकिरिनि	५०७	ओगुण्ठितो	६२४
ओकित्तिनोवत्थुस्मि	५०७	ओळ्ळातं	७५३
ओक्खित्तचक्खु	६२३, ६२६	ओणोलेया	७४४
ओमसन्ति	७५२	ओत्तिणो	५३०

ओत्परिवा	४७१	ओरको	६०६
ओदनेन पुच्छन्ति	५८१	ओरन्मिदस	५०५
ओदनो	८४२	ओलङ्गनाय	५३२
ओदपत्तिकी	५५४	ओलीनविलोनानि	७२०
ओदिस्स	८३०	ओवटो	८१८
ओदिस्सआचिबलना	६४५, ६४६	ओवट्टं होवि	७८८
ओदिस्सं, सत्तविधं	७२७	ओवदनमूलकं	८२२
ओपातकपा	४५३	ओवरबद्वारे	७६५
ओपातखणको	४५२, ४५३	ओवरणा	६५६
ओपातं	४५०	ओवादवगो	८०३
ओमटपुम्बटा	५५४	ओमारसिक्खापदवण्णना	८०३
ओमासेय	५४५	ओवादाय	६८०
ओमासो	५६४, ६१८	ओवानूपसद्धमनं	८१४
ओमकूषट्ठो नाम, पत्तो	७१३	ओवाधं	८१५
ओमको नाम, पत्तो	७१३	ओमारेतव्यो	८०६
ओमकौमको नाम, पत्तो	७१३	ओहियको	६६६
ओमसन्तो	५१२	ओट्टारिकमुमुत्ता	४६०
ओमसवादसिक्खापदवण्णना	७५२	ओट्टारिको	४१०, ४११
ओमुक्को	६२८		

अं

अंसमण्डिका	६२३	अंससद्धको	६६८
------------	-----	-----------	-----

क

ककचोपमा	४१६, ४२१	कक्षिकदुत्तिमं	५८१
ककद्वयेन	६२६	कक्षिकं	८६८
ककसलोमं	५४८	कटो	५१५
कट्ठु	८४३	कट्टवरोहिणि	८५४
कट्टुवरककुद्रूसकसीसानि	८४४	कट्टुक्कानं	८६३
कट्टुसिरधं	७१६	कठिनसमुद्धानं	७३०, ७४१, ७६३, ८२१, ८३६, ८५२, ८८६, ६१०, ६१८, ६२०, ६४६, ६५३, ६६७, ६६८, ६७०, ६८२
कच्चित्थ	५११		
कच्चि ओ एवं	५१३		
—नो सा	६३८		
कच्चनपच्चत्तस्स	६६४	कठिनुदारं	६७२

कणाजकं	५८१	कदम्यनदि	४७०
कणिकारनियासो	८५६	कदलिकन्दो	८५५
कणिट्टो, इसि	५६५	कदा ते अधिगतं	४८६
कण्टकलेखा	४५०	कनिट्टभगिनिया	४६६
कण्टकसामणेरो	६०१	कनिट्टमातु	४६६
कण्टकसिक्खापदवण्णना	८६७	कन्दखादनीयं	८५३, ८५४
कण्डु	५२०, ६१४	कन्दपाटलिमूलादिभेदे	७७७
कण्डुपटिच्छादिसिक्खापदवण्णना	६१४	कन्दो, दुविघो	८५४
कण्डुपटिच्छादि	६४८, ७३३	कपल्लम्हि	६६२
कण्डुलमूलं	८५५	कपल्लसज्जते	६६२
कण्डुवनस्सादो	५१३, ५२५	कपिमिद्धपरेतो .	५१७
कण्णकितानि	६५६	कपिलवत्थुसामन्ता	३६१
कण्णमूलं	६६७	कप्परं	५३०, ५३१
कण्णिकामत्तं, अगन्धिकपुप्फं	८५७	कप्पासकपण्णं	८५७
कण्हसप्पो	५७६	कप्पासट्ठि	४२४
कतकम्मा	६६६	कप्पासपिचु	४२४
कतकल्याणो	४३२	कप्पासिकं	६४४, ७३५
कतकुसलो	४३२	कप्पियकारको	३८६, ६८३, ७००, ७०७, ७११, ६४४
कतचोरिककम्मा	६६६	—सङ्खेपतो दुविघो	६८२
कततेले	७२३	कप्पियभण्डं	३८६, ७००, ७०६, ७११
कतमण्डं	६६७	कप्पियभोजनं	६००
कतभीरुताणो	४३२	कप्पियमंसं	८४५
कतमे ते किलेसा पहीना	४८६	कप्पियवोहारो	६१८
कतमेसं रवं घम्मानं लाभो	४८६	कप्पियानुलोमकया	८६६
कतमो, पयोगो	४२०	कप्पिये अकप्पियसञ्जिता	८६१
— विज्जामयो	४३६	कर्णयं	७८२
— विसेसो	४२०	कप्पूरं	३६२
कतमं, पधानं	४२०	कवळवग्गवण्णना	६२६
कतिहं	७०६	कवळोवच्छेदकं	६२६
कत्तरयट्ठि	६७३	कवळो, नातिमहन्तो	६२६
कत्तिकचोरका	७४१	कमलुपलं	७७७
कत्तिकतेमासिकपुण्णमं	७३६	कम्बलं	६४४, ७३५
कस्य ते अधिगतं	४८६	कम्मकारो	५५५
कन्तितमुत्तं	६७६	कम्मकारेहि	७१०
कमसा	७७०	कम्मकस्यके	६१३
कमामग्गो	८०६	कम्मद्वानभावनतानयो	४२८
कयायं मस्सेय्य	८८६		

कम्मट्टानाभिमुत्तं	४०६	कसेयरपुष्कं	८५७
कम्मट्टानं	४०८, ४०४, ४१४,	कनेरं	७०७
	४१५, ४१८, ४२४,	कस्ताहं केन हावामि	५४६
	४७७, ८०६, ५२७	कस्त्यदं कम्मं	६६१
कम्मनियं होति	५२०	कहाणगणनको	४६६
कम्मन्तरायिवा	८६५	कहाणसतेहि	४६८
कम्मपटिसाहनसिमत्तापदवण्णना	६०८	कहाणपो	७०८, ७८५, ६१०
कम्मबद्धविनिच्छयो	४५७	कहाणपो, रुपियमयो	६६८
कम्मविपाकजिद्धि	४३७	— सोहमासको	६६८
कम्मविपाको	३६५	— सोवण्णमयो	६६८
कम्माकम्मविनिच्छयो	८८६	कळोरपुष्कं	८५७
कम्माधिप्पायो	५६६	कयाहं	६३६
कम्म	४१३	कयायं	६२६
— अनवउजं	४३२	कायच्छमाना	७५६
कयविक्रयसउलो	७११	कावा	५०१
कयविक्रयसिक्खापदवण्णना	७०६	काकोरवमद्	८४१
कयविक्रयं	७०६	काटकोटचिकाय	७५३
कयेन	६५४	काणमाता	८३६
करणक्खेतं	७३०	काणमातासिसावदवण्णना	८३६
करवन्दकदण्डादयो	८५६	काणा	६६८
करवीकतिसस्येरवादे	६५१, ६५२	कापोतिक्वा	८८४
करळे करळे	८०२	कामपारिचरिया	५४६
कलन्दव निवापो	५७६	कामरागो	५१४
कलन्दरा	५७६	कामवितक्कं	५२७
कलम्बको	६२३	कायकम्मं ३६१, ३६२, ३६७, ४६८, ५२७,	
कलल्लुगं	४३४	५३६ ५७५, ६१६, ६६८, ६७१,	
कलल्लेपो	५६८	७०८, ७१२, ६१८	
कलहवत्थु	५६०	कायत्यम्भनवत्थु	५२८
कलहो	७५४	कायदळ्हो गहुला	५७६
कलिसासन	८७६	कायपटिवद्ध	४४०, ५४७, ८६५
कल्लवागमत्तिको	५८१	कायवन्धनं	६६८
कल्याणवाकरणो	८०८	कायसङ्खारा, कतमे	४११
कल्याणवाचो	८०८	कायसङ्खारं	४०६, ४१०, ४१२
कमम्भुजातो	५६८	कायसंसर्गसिक्खापदवण्णना	५२६
कसावानि, मेसज्जानि	८५६	कायसंसर्गं समापज्जेय	५३०
कसिणपरिकम्मं	७०१	कायानुपस्सनासत्तिपट्टानभावना	४०७
कसेरुवन्दो	८१५	कायेन	४४०, ८६५

कुम्भमिवाभिदा	६३१	कुसलत्तिके	४३८
कुम्भासो	८३४, ८४२, ८४४	कुसलवीथियं	४२५
कुम्भिका	८६४	कुसला	४३८, ५१७
कुण्डदुक्कपायं	५०५, ७६०, ७६४, ८०७, ८३८	कुसुमदामं	४२४
कुण्डियं	४६१, ५३४, ५३५, ५४२, ५४३, ५७०, ५७३, ५८४, ५६६, ६१६, ६२४, ६३०, ६३१, ६६६, ६७०, ६७४, ६६६, ६६७, ६६६, ७३३, ७४६, ७७३, ८३३, ८३८, ८४६, ८६६, ८६३, ८११, ८१६, ८२२, ८२५, ८५६	कूटागारसाला	३६२
कुलकुमारियो	५२६	कूटागारसालायं, महावने	३६१
कुलघरा	६५४	केतककन्दो	८५५
कुलदूसकसिक्खापदवण्णना	६१७	केसगमत्तं पि अत्तिकामेति	६६१
कुलदूसको	६३०	कोकनदे	६२७
कुलघोठा	५२६, ६५४	कोकालिकादयो	६०५
कुलपरिवट्टो, सत्तमो	४६६	कोजवो	६५०
कुलमच्छरिणी	६८०	कोञ्चं करोन्तानं	५०६
कुलमच्छरो	६८०	कोट्टककम्मं	७४१
कुसला	५०३	कोट्टागारे	३८८
कुलसुण्हा	५२६	कोट्टासा, द्वे	३६२
कुलालमण्डवाणिजकापणं	७१२	कोट्टासो	६६८
कुलित्थोहि	५२६	कोण्डोसि	५६८
कुलोत्पादको	७६०	कोदण्डो	६२८
कुलुम्बमुत्तं	७५७	कोलम्वा नाम, महामुल्लचाटियो	७२१
कुलुम्बस्स	४३७	कोलम्वे	७२१
कुलुपको	५४८	कोसम्बकसम्मृत्ति	७४३
कुवलयं	७७७	कोसम्बियं	५७५
		कोसलराजा	५१७
		कोसियवग्गो	३६१
		कोसियसिक्खापदवण्णना	३६१
		कोसियंसुत्ता	३६२
		कोसेट्थं	६४४, ७३५
		कंसनीलं	८८८

ख

खज्जके	६२६	खण्धकपरिवारतो	८०७
खज्जुलो-केतक-तिम्बस्सकं	८५८	खण्धकवत्तं	८०६
खणपञ्चुप्पन्नं	४३१	खण्धकसिक्खापदे	६६४
खण्डचवर्कं	४६२, ५२२	खण्धके	६१०, ६४५, ६२१, ६३३
खतियो	६०३, ६०४	खण्धसादनीयं	८५३, ८५६

सन्धवीजानि	७७७	खोणासपदरा	
खमनीयं	४७७	खोणासवो	३६५, ४६२,
खम्भकतवर्गवर्णना	६२४	खीरधल्लिकन्दो	
खम्भकतो	६२४	खुज्जव्वखस्स	
खयविरागो	४३१	खुद्दरुचोवरं	
खरलोमं	५४८	खुद्दका, दमिल्लनाळि	
खरानं	८६३	खुद्दानुखुद्दकेहि	
खलिकाय	६२४	खुब्बिअत्थाय	
खारकपुप्फं	८५७	खुभितघातुको	
खारकमूलं	८५४	खु'सेति	
खारको	८५६	खु'सेतुकामो	
खिद्वाधिप्पायो	५२०	खेत्तपालो	
खिद्वापसुतो	५२०	खेत्तं, चतुब्बिघं	७३०
खिलजातो	५८६	खोमं	६४४

ग

गच्छन्तो	८३०	गब्भपातनं	
— विसंवादेति	५५६	गब्भपालियो	
— सम्पादेति	५५६	गब्भमद्दनवत्थुस्मि	
गणको	५५१	गब्भिनिवग्गो	
गणतो	६६४	गब्भो	
गणना	४१६, ७५३	गहति	
गणभोजनसिक्खापदवर्णना	८३०	गरुक्को	
गणभोजने	७२८, ८३१	गरुक्त्वा	
गणमज्जे	४६१	गरुका	
गणे उपोसथो	६०२	गरुधम्मं	
— पवारणा	६०२	गरुपावुरणं	
गण्ठिकभेदकोसि	७५४	गरुमण्डानि गरुपरिक्खारानि	
गणं वा	६४६	गहणच्छुपनेसु	
गतेन भुज्जितब्बं	८३३	गहेसितकयं	
गद्धवाघिपुञ्चो	८६५	गाथावट्ठं, धम्मं	
गन्धिमं	६२१	गामकूटो	
गन्धं, पगुण	७५८	गामदारका	
गन्धकुटि	३६२, ६५६, ६६४, ८३७	गामपूजित	
गन्धगन्धियो	७६५	गामसीमं	

गामो, एकूपचारो	६५७	गोचरगामे	४१४
गिजभकूटपब्बतपादे	६०१	गोचरभूमि	५७०
गिजभा	५०३	गोचरो	४२६
गिम्हानं पच्चिमे मासे	४०२	गोट्टफलं	८५८
गिरगसमजो	८५३, ६६१	गोणा	४२३
गिरा	७५०	गोणं	५६३
गिलानचतुर्थं	८३३, ८३४	गोतकं	४७४
गिलानपञ्चममेसज्जपरिवत्तार	४६७, ५४८	गोतमके, चेतिथे	६६१
गिलानसब्बो	८६३	गोतमो, बुद्धो	५७८
गिलानातिरित्तं	८५१	गोत्तरस्सिता	५५४
गिलानाय	६१६, ६२२, ६६७, ६६०	गोत्रमु	४२६
गिहिसमारम्भा	८२८	गोदत्तधेरो	५८६
गिहो	४८८, ७०६	गोदमको	५०५
गोतं	६६५	गोघम्मो	६२७
गुहं	५७३	गोधुमो	८४३
गुळ्ळुविनयं	७५७	गोपालको	४१७
गुळ्ळुवेस्सन्तरं	७५७	गोपेत्ति	५५३
गुळ्ळुम्मगं	७५७	गोप्फिमं	६२१, ६२२
गेहसितपेम	५२३, ५२४, ५२५	गोरसो	४७०
गोकण्टको	७७१	गोसप्पी	७२०
गोघातको	५०४		

घ

घटिकाप	६२४	घरसुब्हा	७६५
घनवत्थनिवरघ	५३५	घर	६१७
घनसाटवेन	४६१	घातको	४४१
घरणी	६५६, ७६५	घातेत्तो	४७८
घरपटिवाटि	६२८	घोसितारामे	५७५
घरसामिनी	५५६		

च

चक्कपेप्पालं	४६२	चक्कवत्तिगम्भो	४२५
चक्कमेदाय	६१०	चक्कमुत्ता	५०४
चक्कमत्तानि	५०८	चच्चुमनसालायं	५७३

चतरसो, उपादाय	६३६	चतुनिकायिकतिस्सत्थेरो	७०४
—पटिसम्भिता	५७६	चतुपच्चयदायका	४६६
—विज्जा	४६०	चतुपञ्चासमपाचित्तियं	८८६, ६८०
चतुक्कापणिको	६५६	चतुपरिवट्टं	७५७
चतुक्कनिपातं	८०६	चतुपुरिसो, रथो	८८२
चतुक्कपरिहानि	५७६	चतुविधा, मुद्धि	७०२
चतुक्कभत्तं देति	५८१	चतुविधं, अधिकरणं	६३३
चतुक्कानि, छत्तिस्	५७२	—खेत्तं	७३०, ७३१
—द्वे	७३०	—निस्सग्गियवत्थु	६६८
चतुक्कं	४१३, ४३०	—पारिवासियं	६८७
चतुक्कंसपरमं	६५६	—सोलं	४१३
चतुचक्कं	४७७	चतुभागं खादनं	७१२
चतुचत्तारोसत्तिमपाचित्तियं	६७३	चतुरङ्गुलोमको	६१५
चतुचत्तारोसत्तिमादिपाचित्तियानि	८८०	चतुरस्सवह्नि	७८२
चतुत्तिस्सत्तिमपाचित्तियं	८३६, ६७४	चतुरासोत्तिमपाचित्तियं	६१०, ६८८
चतुत्थज्झानपादको	४६१	चतुवोसत्ति, पाराजिकानि	५१०
चतुत्थज्झानूपचारे	४११	चतुवोसत्तिमनिस्सग्गियं	७३०
चतुत्थज्झानं	४८६, ५०६, ८२०	चतुवोसत्तिमपाचित्तियं	८२२, ६७०
चतुत्थनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापद...	६५४	चतुसच्चविद्ध, सत्था	४७६
चतुत्थनिस्सग्गियं	६६५	चतुसङ्घि, आपत्तियो	५५८
चतुत्थ-पञ्चम-छट्ठसिक्खापदवण्णना	६८५	चतुसङ्घिमपाचित्तियं	८६२, ६८३
चतुत्थपाचित्तियं	७५५, ६६१	चतुसत्तत्तिमपाचित्तिय	६०५
चतुत्थपाटिदेसनीयसिक्खापदवण्णना	६१६	चतुसत्तत्तिमादिपाचित्तियानि	५८६
चतुत्थपाराजिकपालिवण्णनायं	७५१	चतुसमुद्धानं	८२६, ८६३, ६६०, ६६३, ६८६, ६६३
चतुत्थपाराजिकवण्णनायं	७६६	चतुसु, निकायेसु	८०७
चतुत्थपाराजिकसिक्खापदवण्णना	६३६	—पच्चयेसु	४८७
चतुत्थपाराजिक	४७६	—सच्चेसु	५७७
चतुत्थसङ्घादिसेससिक्खापदवण्णना	६५०	चतुहारारेठो	४६५
चतुत्थसङ्घादिसेसो	५४८	चतुहि मग्गेहि	५७७
चतुत्थसिक्खापदवण्णना	६६१, ६६७, ६७०, ६८३, ६८६, ६७४, ६७६, ६८०, ६८३, ६८६	चत्तारि, अधिकरणानि	५६५, ६५१
चतुत्थे आगते	८३३	—असङ्खेय्यानि	४७६
चतुत्थो, महाचोरो	४८०	—पाराजिकानि	८६२, ६०२
चतुत्थं, पाराजिकं	४८२	—भूतानि	४२७
चतुद्दसमपाचित्तियं	६६७	—महाधिकटानि	७२७, ८७७
चतुधातुववत्थानं	४००	—लक्खणानि	३६४
चतुन्युत्तिमपाचित्तिय	६६०	—सङ्खम्मणानि	६०३

चत्तारि, सञ्चानि	४२१	चित्तं विमुदं	३६४
चत्तारोसतिमपाचित्तियं	८६४, २७५	—समादहं	४३०
चत्तारो, परिभोगा	७०२, ७०३	चिमिलिं	७६२
—पाराजिका धम्मा	५१०	चिराचिरं गच्छति	६६१
—भाणवारा	८०६	चिरानुबद्धो	४६३
—मग्गा	६०२	चीनमुग्गो	८१६
—वारा	४४५	चोरिका	७२५
चन्दनं	३६२	चीवरञ्जिन्दनसिक्खापदवण्णना	७३३
चन्दमण्डलं	४२४	चीवरकरणं	८४७
चपूचपुकारकं	६२७	चीवरवारके	८३१
चम्मकारजाति	७५३	चीवरकारसमयो	८३३
चम्मकारनीलं	८८८	चीवरसन्धके	६४१, ७३०, ६१४, ६१५
चम्मसण्डं	७६२	चीवरचेष्टापन्नं	६७७, ६८२
चरणगिलाना	६३६	चीवरदानसिक्खापदवण्णना	८२३
चरिमापिटकं	७५६	चीवरपटिग्गह्णसिक्खापदवण्णना	६६६
चाटियं	८७३	चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपञ्चमयभेसज्ज-	
चातुदसिको	६०२	परिक्खारं	५४८
चापलमुणो	६६०	चीवरलाभेन	८८८
चापो	६२८	चीवरवग्गो	६४१
चारित्तसिक्खापदवण्णना	८८०	चीवरसङ्कुमनीयं	६७०
चावनापिप्पयो	५६६	चीवरसिब्बनसिक्खापदवण्णना	८२३
चिङ्गुलकेन	६२५	चीवरानं, छन्नं	६४४
चित्तकम्मलिखितके	५४३	—पञ्चनं	६७०
चित्तकम्भे	५७१	चीवरापनिधानसिक्खापदवण्णना	८८६
चित्तपक्खन्दनं	३६३	चीवरासा वा उपच्छिन्ना	६४३
चित्तलपम्बते	३८७, ३८६	चीवरे कप्पिरमाने	८३२
चित्तविमुद्धि	३६३	चीवरं	४६७, ७३४, ७५६, ८२३, ८३१, ८८८, ६७०, ६६१
चित्तसङ्कुप्पो	४३६	चुत्तुसम्बरो	८५६
चित्तसङ्खारो	४२६	चुत्तुमुप्पं	८५७
चित्तागारवग्गो	६७५	चुत्तुमूलं	८५४
चित्तागारसिक्खापदं	६६१	चुण्णेन	६३२
चित्तप्पारं	६७५	चुण्णेन वा मत्तिनाय वा	८८८
चित्तानि, तीणि	५६०	चुद्धसं, सङ्गकवत्तानि	६०२
चित्तं	४१०, ४२३, ४३६, ४६४	चुद्धसमनिस्सगियं	३६३
चित्तं, अनुविसटं	४०३	चुद्धसमवाचित्तियं	७८८
—पठम	४३४	चुद्धसविर्घं, महावर्घं	४१३
—विमोचयं	४३०		

चुल्लवेदलं	७५६	चेतियवन्दनार्थं	८२६
चूलमातुया	४६६	चेतियादीनं	४६४
चूलमुमनकुटुम्बयमरणे	४३७	चेतिमे, गोतमके	६४१
चूलनिष्कावपुष्पं	८५७	चेतियं	४७०, ५४३, ५५६, ६२३
चूलपञ्चमूलं	८५४	चेतेति	५२१, ५२६
चूलपन्थक	८२०	चेतोवसिप्पत्तो	४३७
चूलपितुनो	४६६	चोदना, तिस्सो	६८१
चूलपितुपुत्तो	८८१	— दुविधा	५६०
चूलमञ्चकं	७५६	— नाम	५८६
चूलमुम्मत्थेरो	६२५	चोदनाय, कति भूमियो	५६४
चेच्चा	४३३, ५१५	— कति मूलानि	५६४
चेतना	५१४	— कति वत्थूनि	५६४
चेत्तापेत्वा	६५५	— किं परियोसानं	५६४
चेतियकम्मे	५५६	— किं मज्झे	५६४
चेतियगिरिमग्गे	४७०	— को आदि	५६४
चेतियधरगोपका	५४२	चोदापेति	५८८
चेतियधरं	७६३	चोदेति	५८८
चेतियङ्गणबोधिअङ्गणादीनि	३६०	चोरगामणिको	६६६
चेतियङ्गणवत्तं	४१३	चोरपातकवत्थुस्मि	५०७
चेतियङ्गणे	५४३	चोरनागवरथु	४६६
चेतियट्ठानियो	४६६	चोरोबुद्धापनसमुट्ठानं	६४७
चेतियपूजं	७४५	चोरो, अभयो	४७०
चेतियस्सं	५७५	— कस्मा	४८१
चेतियवत्तं	८३६		

छ

छ, अभिञ्जा	५७६	छट्ठसङ्घादिसेससिक्खापदवण्णना	६५०
— आणत्तिदुक्कटानि	६८१	छट्ठसङ्घादिसेसो	५६०
— आनिससे	८६६, ६०२	छट्ठनिक्खापदवण्णना	६६२, ६६७, ६७०, ६७४, ६७७, ६८०, ६८३, ६८६
— ठानानि	५६६, ६८१		
— दुक्कटानि	६८२	छट्ठनीयधम्मं	४६२
— पाचित्तियानि	६८१, ६८२	छट्ठित्तत्ते	६६४
— पुष्फविकृतियो	६२१	छट्ठित्तसाला	८४०
छत्तारोसत्तिमपाचित्तियं	८८०, ६७७	छण्णेमु	६३५
छट्ठनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५५	छत्तपाणि	६२८
छट्ठनिस्सग्गियं	६७१	छत्तिस, चतुष्पाणि	५७२
छट्ठपाचित्तियं	७६४, ६६२		

द्युत्तिसतिमपाचित्तियं	८५२, ९७४	द्युव्यस्तसिधवापदवज्जना	३९३
द्युत्तुपाहनवग्गो	९८८	द्युन्नीसतिमनिस्तगियं	७३५
द्युन्दर्क	९५५	द्युव्योसतिमपाचित्तियं	८२३, ९७०
द्युन्दगामिता	९२९	द्युमाय निधिन्नेन	९२९
द्युन्दगामिनो	९३३	द्युम्भितत	३९९
द्युन्दपारिवासियं	९८७	द्युसट्टिमपाचित्तियं	८९४, ९८३
द्युन्दवासिनो	५५४, ५५६	द्युसत्ततिमपाचित्तियं	९०६
द्युन्दाय	७८६	द्युसमुद्दानं	३९१, ३९२, ६६८, ६७१,
द्युन्दो	४०७		७०८, ७१२, ७३३, ८०२,
द्युन्दजदत्तागमनसिक्खापदवज्जना	९०८		८४१, ८८७, ९५४-९५६,
द्युन्नवुत्तिमपाचित्तियं	९९०		९६४, ९६५, ९७१, ९७७
द्युन्नस्स	५७५	द्युमु, द्यानिपत्तेमु	९०३
द्युन्ना	५५१	द्युर्त्त	६३३
द्युन्नं, चीवरानं	६४४	द्युसोत्तिमपाचित्तियं	९१३, ९८९
द्युपकी	९२९	द्युन्दन्तो	४७८
द्युपञ्जासमपाचित्तियं	८८७, ९८०	द्युप्रिया	५४४
द्युपञ्चवाचाहि	७६५	द्युपान	५३१, ५३२
द्युपयोगा	४३६	द्युको	४१७, ७११, ९३५
द्युव्वगियान	५८०	द्युदापेन्तो	४७८
द्युव्वगिया, भिम्बू	९२१, ९२२		

ज

जङ्घपेसनिर्घं	६३२	जागरो	५८३
जङ्गरो	८५६	जातकभाण्डेन	८०६
जङ्गरोपुष्कं	८५७	जातकयट्ठि	४५४
जङ्गरोमूल	८५४	जातकयस्सो	४५५
जतुमट्ठके	९६१	जातकं	५४१, ७५६, ८०६, ८३३
जतुमासको	६९८	जातरूपपरजत्तं	६८४, ६९८
जतूनि, भेसब्बानि	८५८	जातरूप	५४१, ६९८
जनपदो	४७८, ५७५	जातलोणी	८५६
जन्ताघरवत्तं	४१३	जातितो	७५५
जन्ताघरवत्थु	५२८	जातिलेसो	६०३
जन्ताघरं	५७४	जानन्तो	४३३, ५१५
जम्बुद्वीपगतस्स	४६९	जानाति नो	६१४
जम्बुद्वीपवज्ज	४७५	जानं	७९७
जरट्ठुन्दो	८५५	जायत्तने	५५३
जरादुब्बला	९३६	जाया	५५६

जारगग्निनिवत्थुस्मि	४६४	जीवितिन्द्रियं	४३४, ४३६
जारत्तने	५५३	—दुविधं	४३५
जिगुच्छन्ति	३६७	जेट्टकळ्ळुग्गिया	६१७
जिएणुचोळा	६५३	जेट्टुचोरो	४८१
जिनोसि	६७६	जेट्टुब्बतिकोसि	५६८
जिव्हानिच्छारकं	६२६	जेट्टुभगिनिया	४६६
जीवकवत्थुस्मि	६४१	जेट्टुभातु	४६६
जीवन्तीपुप्फं	८५७	जेतवनस्स	८५६
जीवमतको	५६३	जेतवने, अनाथपिण्डकस्स आरामे	५१३
जीवसब्बिनो	५७५	जोतिके पि	८८७
जीविता वीरोपेय	४३४, ८६०	जोतिसिक्खापदवण्णना	८८७

झ

भानविमोक्खादोहि	४८८	भानं, द्वितिय	४८६
भानं	४८४, ४८७, ४८८	—पठमं	४८६

ञ

ञत्ति	८१६	जाणसमोधानं	४६४
ञत्तिकम्मं	६०३	जाणं, अनुपस्सना	४०८
ञत्तिचतुत्थकम्मं	६०३	—आसवानं खये	४८६
ञत्तिचतुत्थेन	८०८	जातका	४६७, ६७६, ६७८
ञत्तिद्वितियकम्मं	६०३	जातकानं पवारितानं	६७४, ८४१
ञत्तिसम्पदा	५६२	जातके, दस	४६६
जाणदस्सनं	४८४, ४८८	जातिकसब्बी	६६८

ठ

ठपना	४१६	ठानसो अन्तरधापेत्ति	४०२
ठपेत्था कप्पं	६४७	ठानानि, छ	५६६, ६८१
ठानलक्खणनिदस्सनमेतं	६८०		

ड

डंसा	८६३
------	-----

त

तक्कपण्णि	८५८	तक्कदपिबिन्दूनि	७२२
तक्कपत्ति	८५८	तक्कबिन्दु	७२१, ७२५

तक्कवत्थुस्मि	४७४	तत्रिदं पमाणं	५६७
तक्कोलं	८५८	तनुपायामा	६३५
तकं	८५८	तथागतपवेदितं	४७६
तच्छुणिकं	५५२, ५५३	तथाख्यपञ्चया	८८७
तच्छादनीयं	८५३, ८५६	तदनन्तरे वत्थुस्मि	४७१
तच्छकजाति	७५३	तदद्दु जाता	५३०
तञ्जेव विज्झापेति	६५४	तदुपगविरियवाहनट्ठेन, सम्पहंसना	३२३
तट्टिकादि	६६८, ६७३	तदुमयविमृत्तपरिसङ्घितं	६०७, ६०८
तण्डुला	४७०	तदुमये	५१६
तण्डुलेग्यकमूलं	८५४	तन्ति	८८६
तण्डुलेग्यको	८५६	तन्ते	७३८
ततियकठिनसिक्खापदवण्णना	६६३	तपोदवत्थुस्मि	५८८
ततियनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापदवण्णना		तम्यकपुष्पं	८५७
	६५४	तम्यकमूलं	८५४
ततियनिस्सग्गियं	६६३	तम्यूलपण्णं	८५७
ततियपाचित्तियं	७५४, ६६०	तयासीतिमपाचित्तियं	६०६, ६८८
ततियपाटिदेसनीयसिक्खापदवण्णना	६१८	तयो, घम्मा	४२०, ४२१, ४२४
ततियपाराजिकपञ्चत्तिया	४३२	— महावारा	४६२
ततियपाराजिकवण्णनाय	६३२	तरुणपुष्पं	८५७
ततियपाराजिकसिक्खापदवण्णना	६३८	तरुणफलट्ठि	८५८
ततियपाराजिकं	३६१	तलघातके	६६०
ततियवग्गो	६५६	तलसत्तिकसिक्खापदवण्णना	६०६
ततियवत्थुस्मि	४६२	तलसत्तिकं	६०६
ततियवारे	४४८	तस्सेव आपत्तिनिकायस्स	५१८
ततियसङ्घादिसेससिक्खापदवण्णना	६४७	तट्ठाकं	३८६
ततियसङ्घादिसेसो	५४४	तादिनो	८१६
ततियसिक्खापदवण्णना	६६०, ६६६, ६६६, ६७३, ६७६, ६७६, ६८२, ६८६	तापनवत्थुस्मि	४६५
तनुत्तरिसिक्खापदवण्णना	६७५	तापसोसि	५६८
ततो अपरेन दासिमोगेन	५५१	तामलित्ति	८२७
— अपरेन समयेन	४८५	तायणं, ततो	४३२
— तायणं	४३२	तारकरूपं	४२४
तत्थजातक-तालपण्णादीमु	७८१	तालकन्दो	८५५
तत्थजातकं	६२०	तालं	८७२
तत्थजातकं पुच्छामि	५११	ताळच्छिददादिवत्थुनि	५२८
तत्र	६३३	तिकपाचित्तियं	७७४
		तिकोटिपरिमुद्धं	६०७
		तिक्खिन्द्रियं	७५७

तिचित्तं	३६१, ३६२, ३६७, ५७५, ६५६, ६६८, ६७१, ७०८, ७१२, ८१८	तिवेदनं	५७५, ६५६, ६६८, ६७१, ७०८, ७१२, ८१८
तिचीवरं	६४१, ६४८, ६५७	तिसमुद्धानं	७३५, ७४६, ७५२, ७५४, ७५५, ७७४, ७८४, ७८६, ७८८, ७८९, ८०३, ८२२, ८५२, ८७९, ८८६, ८९०, ८९१, ८९४, ८९७, ८९८, ९०५, ९०६, ९५१, ९५३, ९५४, ९६८, ९७१, ९७२, ९७४
तिणकट्ठपणसटं	६१५	तिसस्सम्पादनकं	३८५
तिणकुटिकाय	५७३	तिस्सस्स भिक्खुनो	६५३, ६५४
तिणएदुपकं	७२०	तिस्साय, भिक्खुनिया	७१६
तिणसन्धारो	७६३	तिस्ता, सामणेरो	६५३, ६५४, ७१६, ७१७
तिणुक्कूपमा	८६६	तिस्सो, अनुमोदना	८०६
तिठियपक्कन्तको	५१०, ५६८	— आपत्तियो	७१०
तिन्तिणिफट्ठि	८५८	— चोदना	६८१
तिपिटकचूलनागत्येरो	७०८, ८२५	— नासना	५८३
तिपुरिसो अस्सो	८८२	— पटिसम्भदा	४६१
तिपुष्पं	५४०	— विजा	४८६, ५१०, ५७६
तिपुसुत्तकेन	७१८	— वेदना	५६०
तिब्बानं	८६३	— सिक्खायो	४०६
तिमण्डलपटिच्छादनं	८४८	— संगीतियो	७५७
तिम्बस्सकं	८७२	तिसकवरणुनायं	८८६
तियोजनं	४००, ६६७	तिसतिमनिस्सगियं	७४३
तिरच्छानकथं	८०४, ८१२	तिसतिमपाचित्तियं	८२८, ८७२
तिरच्छानगतवत्थु	५४३	तिस, निस्सगिया वम्मा	८५३
तिरच्छानगतित्थिया	७६५	— निस्सगिया पाचित्तिया	८५६, ८५७
तिरच्छानगतोसि	५६८	तोणि, चित्तानि	५६०
तिरच्छानगतं	४४१	— पाराजिकानि	४८८
तिरियं	५६७	— पिटकानि	८०७
तिरोक्खा	६३३	— मिज्जानि	८६०
तिरोगामो	५५१	— लक्खणानि	३६३, ३६४
तिलक्खणसम्पन्नं	३६४	— वत्थूनि	५६५, ५६४
तिलपिट्ठं	७२३	— सिक्खापदानि	८५२
तिवज्जसम्पत्तिकाले	५५५	तोहाकारेहो-	४६२, ४६३, ७५१
तिवज्जसम्पत्तिया	५५६	सुच्छं मुसा विलपि	४८८
तिवज्जिकं	६१४	सुम्बलनामिका	७२५
तिविधा, नासना	८६७	सुवट्टवग्गो	८७३
— विसोधना-अनापज्जनं	४१३		
तिविधो, बहुसुखो	८०६		
तिविधं, परिसङ्कुलं	५८७		
तिवेदनं	३६१, ३६२, ३६७, ४६८		

तुवट्टेन्ति	६२४	ते भिक्खू	४६२
तूलपिञ्ज	४२४	तेरस, धुतङ्गगुणा	६०२
तूलोनदसिक्खापदवण्णना	६१३	तेरसमनित्सग्गियं	३६२
तेचत्तारोसतिमपाचित्तियं	८७६, ६७६	तेरसमपाचित्तियं	७८६, ६६६
तेजसा तेजं	८८४	तेरसमयच्छादिसेसो	६१७
तेजुस्सदत्ता रोगं	७२५	तेरसमसिक्खापदवण्णना	६८८, ६६०
तेजोक्कसिणचतुत्थञ्जान	५८०	तेसादोमु	६६०
तेजोपातुं	५८०	तेवाचिवा	६०२
तेतिसतिमपाचित्तियं	८३७, ६७३	तेयोसतिमपाचित्तियं	६६६, ७१६, ८२१
तेन समयेन	५६०, ५७५, ६६३	तेसट्ठिमपाचित्तियं	८६१, ६८२
तेपञ्चासमपाचित्तियं	८८५, ६७६	तेसत्ततिमपाचित्तियं	६०४
तेपण्णास, सिक्खापदानि	६३२	स्याय	७०६
तेपिटकचूळामयत्थेरो	५६२	तं मञ्जमानो	४७२
तेपिटकं	६०१		

थ

थदं	५२०	थूपकतो	६२६
थम्मं	५७१	थूपारामं	६४६
थविका	६५०	थूषीकतं	७१३, ६२४, ६२५
थावरो	४३६	थेय्यपरिभोगो	७०२
थुल्लकच्छु	६१४	थेय्यसत्थसमूहानं	८६५, ६०७, ६६६
थुल्लचयवत्थुसु	४५१	थेय्यसत्थसिक्खापदवण्णना	८६४
थुल्लचयं	४४१, ४४६, ४४६, ४५०, ४५३, ४५६, ४५८, ४६२, ४७१, ४८०, ४६६, ५००, ५२४, ५२६, ५२७, ५३३, ५३५, ५३६, ५४३, ५४४, ५७१	थेय्यसंवासको	५१०, ५६८
		थेरो	८६४
		—वत्तब्बो	७१८
		थोमेति	५४५

द

दक्खा	५५१, ६३५	दधिगुल्लिका	७२१, ७२५
दण्डकम्मनासना	५८३, ८६७	दधितक्कमक्खिकाकिपिल्लिकादीनि	७२२
दण्डपाणिस्व	६२८	दन्तकट्टं	७०७
दण्डभुग्गरनिखादनवेमादीनं	४६२	दन्तकारकारकादोहि, सिप्पिकेहि	७१०
दण्डवायुपाहि	३६५	दन्तपोनसिक्खापदवण्णना	८६४

दम्बिसज्जने	६६२	दानपथानि	६२७
दम्बो, मल्लपुत्तो ५७६, ५७८, ५७९, ६०१		दानसरणसोलसंवरादोहि	४८८
दमिल्लनाळि, खुदका	७१२	दानं दस्सामि	५२०
दवकम्पता	७५४	दापेति	८७८
दवाया	४६४, ४६४	— न देति	६१८
दस, अप्पनाकोसल्लानि	४२६	दायज्जपरिभोगो	७०२
— इत्थियो	५५३	दायालिम्पनवत्थुमु	४७३
— आतके	४६६	दाय आलिम्पेसुं	४७३
— लेसा	६०३	दारुकुड्डिकं	५७१
— सिक्खापदानि	६३२, ६६१	दारुखण्ड	४६४
— सुक्कानि	५१५	दारुगुहं	५७३
— संयोजना	४६६	दारुघोतलिकावत्थु	५४३
दसकसिण	४००	दारुभण्डं	४८०
दसपदे	६२४	दारुमासको	६६८
दसमनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापद...	६५६	दासि-दास-खेत-वत्थु-पुप्फाराम-फला....	६६६
दसमनिस्सग्गियं	६७६	दासी	५५४
दसमपाचित्तियं	७७०, ६६५	दिट्ठचोदना	५६०
दसमसङ्घादिसेसमिक्खापदवर्णना	६५१	दिट्ठपरिसङ्कितं	५८७, ५८८, ६०७
दसमसङ्घादिसेसो	६०५	दिट्ठसञ्जी	५८८
दसमसिक्खापदवर्णना	६६५, ६६६, ६७२, ६७५, ६७८, ६८१, ६८४ ६८६	दिट्ठिविपत्तिचोदना	५६०
		दिट्ठो मया	५६७
		दिट्ठं	५८७
दसलक्खणसम्पन्न	३६३	— अमूलकं	५८८
दसविधे, अन्तराये	६७४, ६७५, ६७७	— सञ्जाअमूलकं	५८८
दसमु, पलिवोधेमु	४१४	— सञ्जामूलकं	५८८
— रतनेमु	५४१	— समूलकं	५८८
दसहि, अकोसवत्थूहि	८१८	दिहं	८६४
दसानिस्से	८६६	दिब्बवक्खु	४८६
दसानुस्सत्त	४००	दिपड्डनाळि	७१२
दसाहपरमं	६४४	दिवासेय्यं	५७६
दसाह, परिहारो	६५३	दोषकारायणं	५८४
दसाहानागत	७३६	दीघनिकायो	७६६
दसिकगुत्तपरियोसानं	७०६	दोषवामङ्गमुत्तं	४२४
दस्समघोलो	८०५	दोषभागक-अगमत्थेरत्त	४७०
दस्सनस्सादो	५२३, ५२५	दोषभागकसंयुत्तानाणकानं	४१०
दस्सनुपचारो	६४६	दोषभागका	४२५
दहुरो	६६७	दोषभागनेन	८०६

दोषमग्नं, अद्यानसद्भातं	६७१	दुतियमाचित्तिमं	६६०, ७५२
दोषलोमं	५४८	दुतियपाराजिकसिक्खापदवण्णना	६३८
दोषवासिनो	८५६	दुतियवत्थुस्मि	४६१, ४६५
दोषिमंसं	६०६, ६००	दुतियवारे	४४८
दोषिसदिसो	४८४	दुतियसत्तमेदसिक्खापदवण्णना	६१४
दुक्कटमेव	४६३	दुतियसत्तुदिसेससिक्खापदवण्णना	६४६
दुक्कटानि, ध	६८२	दुतियसत्तुदिसेसो	५२६
दुक्कटं ४४८, ४५०, ४५४, ४५५, ४५८, ४६५, ४७३, ४६६, ५२४, ५३३, ५३६, ५३७, ५४३, ५४४, ५४८, ५७०, ५७१, ६१२, ६३८, ६७०, ७२१, ८२१, ८२२, ८२५, ८२६, ८६२, ८४४, ८४५, ८६४		दुतियमहसेदसिक्खापदवण्णना	७६४
		दुतियसिक्खापदवण्णना	६६०, ६६६, ६६६, ६७३, ६७६, ६७६, ६८२, ६८६
दुक्खा, अवस्थोनि	८६३	दुतियमूचिलोमयत्थुस्मि	५०६
—अङ्गुलियो	८६३	दुतियसेनासनसिक्खापदवण्णना	७६३
दुक्खानं	८६३	दुतियो, महाचोरो	४०६
दुक्खो, उरस्स	८६३	दुतियं, धानं	४८६, ५५५
दुग्गता	५५२	दुब्बचजातिको	६१५
दुग्घोळा	६५३	दुब्बचसिक्खापदवण्णना	६१५
दुद्दोषा, द्वे	६५२	दुब्बचसिक्खापदवण्णना	८८८
दुद्दम्राह्मणवत्थु	५०६	दुब्बचकरणसिक्खापदवण्णना	८८८
दुद्दुल्लवावासिक्खापदवण्णना	५४४	दुब्बलचोचरणपक्कामाय	६७२
दुद्दुल्लसिक्खापदवण्णना	८६२	दुब्बलचोदको	५८६
दुद्दुल्ला	७६८	दुब्बलसत्तुदिसि	७०६
दुद्दुल्लादुद्दुल्लं	५४४	दुब्बलसिक्खापदवण्णना	६०८
दुद्दुल्ला नाम आपत्ति	८६२	दुब्बलया	६५२
दुद्दुल्लारोचनसिक्खापदवण्णना	७६८	दुब्बलं वा करोति	४५६
दुद्दो	६२७	दुल्लदं	३६८
दुतियथनियतसिक्खापदवण्णना	६६६	दुविषा, चोदना	५६०
दुतियथनियतो	६३६	दुविषो, अनिदिद्वो	६८२
दुतियवत्तकटसिक्खापदवण्णना	६७६	—कन्दो	८५४
दुतियचतुक्के	६३८	—निदिद्वो	६८२
दुतियदुद्दोससिक्खापदवण्णना	६००	—फस्सो	५२४
दुतियनिस्सग्गियमाचित्तियसिक्खापद....	६५३	—समयो	७३०
दुतियनिस्सग्गियं	६५६	दुविषं, जेवित्तिग्गियं	४३५
दुतियववारणसिक्खापदवण्णना	८५२	दुस्सकुटियं	७६०
दुतियमपाटिसेसनीयसिक्खापदवण्णना	६१८	दुस्सपल्लित्तिकाय	६२४
		दुस्सोलस, परिभोगो	७०२
		दुस्सोलो	५६८

दुस्सीलो असञ्जतो	४८२	द्वासष्टिमपाचित्तियं	८६०
दुस्संहरानी	५६६	द्वासत्ततिमपाचित्तियं	८६८
दुतकया	४४५	द्वासोतिमपाचित्तियं	६०६ ६८७
दूतेन	४४५	द्विधा, पचत्तिका	६०१
दूतेयं	४७६	द्विन्नं महानिरयानं	५०८
देवताभासितो	७५७	द्विवेदनं	५२७, ५३६
देवतासंयुत्तं	७५७	द्वीहाकारेहि	७५५
देवदत्तो	६०५, ६०६, ६१३, ८३१	— अभिप्पमोदो	४३०
देवपुत्तसंयुत्तं	७५७	द्वे, अपत्ता	७१३
देवमारन्नह्वानं	४८५	— अफोसा	७५२
देवरार्ज, सफं	४७१	— इत्थियो	५३७
देवसिका	७६१	— कोट्टासा	३६२
देविद्धि	४३७	— चतुक्कानि	७३०
देविया, वसभरञ्जो	४६८	— तयो भण्डके	६५६
देसनाघम्मो	४५८	— दुट्ठोसा	६५२
देसनासुद्धि	७०३	— पजापतिकवत्थूनि	४६४
देसो	६०२	— पटिनिस्सग्गा	४३१
देसोदिसं	७२७	— पत्तस्स अधिट्ठाना	७१५
दोवचस्सकरणेहि	६१६	— भागा	३६२
दोवारिकोपमा	४१६	— मग्गे	५४५
दोसागति	७०१	— मूलानि	५६४
दोसो	५८६	— लेपा	५६८
द्वड्डयुला, राजि	७१८	— विकप्पना	६५३ ७१६
द्वाचत्तारोसतिमपाचित्तियं	६७६	— विरागा	४३१
द्वादस, आपत्तियो	६८२	— बीमसमानो	४६२
द्वादसमनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापद***	६५६	— सुखानि	४२६
द्वादसमसिक्खापदवण्णना	६८८, ६९०	— सुपे	६२४
द्वापञ्जासमपाचित्तियं	८८५, ६७६	द्वेअसीतिखन्धकवत्तानि	४१३
द्वारकोसा	८००	द्वेअसीति, महावत्तानि	६०२
द्वारट्टपनाया	८००	द्वेनवुत्तिमपाचित्तियं	६१५
द्वारवन्धं	५७१	द्वेमागसिक्खापदवण्णना	६६२
द्वारमूले	६५८, ६५६	द्वेवाचिका	६०२
द्वारवातपानकवाटेमु	७२८		

ध

धजाहटा	५५५	धञ्जमापको	४१७
धञ्जकरणं	६६०	धञ्जानं, सत्तनं	८४३

घञ्जं, सत्तविधं	५४०	घम्मे, ववुसले	४०२
घनकीता	५५४-५५६	घम्मो ४५८, ४६८, ४६९, ५५५ ५६२,	
घनुकेन	६२५	६०२, ६०४, ६२७, ६३८	
घनुगहाचरियो	८६०	— देसेतब्बो	७६५
घमकरणावीसु	७१०	— भासितब्बो	६८१
घमनसङ्घो	५४१	घम्मं, बालयुत्तं	६३५
घम्मकथा	४७२	— गाथाबद्ध	७५६
घम्मकथाधिप्पायो	५६६	— पाराजिकं	६०३, ६०४
घम्मकथिको	८६६	घातुखोभनो	५१६
घम्मकम्मसङ्घो	६१२, ७८६, ८६१	घावनादिवत्थुनि	५२८
घम्मकम्मं	३६०, ६०५	घावन्ति	६२५
घम्मकरक	५६३	घीतुभगिनिवत्थु	५३६
घम्मकिञ्चं	६५५	धुतङ्गगुणा, तेरम	६०२
घम्मगण्डिका	५७०	धुतङ्गचोरो	७४२
घम्मदायादसुत्तं	७०३	धुतङ्गपट्ठे	७५७
घम्मदेसनासिक्खापदवरगुणा	७६५	धुतङ्गसेवना	६०६
घम्मपदं	७५६, ७७५, ८०७, ८३३	धुतङ्गं	४६८, ६६४
घम्मपरिभोगो	७०४	धुत्ता	५५२, ६०६
घम्मपालि	८१६	धुत्तादयो	६४५
घम्मपुरेक्खारो	५४७, ७५४, ६६८	धुत्तिका	५४४
घम्मरविखतो	४४५, ४४६, ४७६, ५५४	धुरानिक्खेपसमुद्धानं	८६२, ६३८, ६४१, ६५०,
घम्मरज्जुयं	६२२	६६६, ६७०, ६७४, ६७७,	
घम्मसेनापति	७५७	६७६, ६८१	
घम्मसेनापतिमहामोग्गल्लानघानन्दथेरा***	७५६	धुर निक्खित्तमत्ते	६३८, ६६६
घम्मा, तयो	४२०, ४२१, ४२४	धुवचोळा	५४६
— पाचित्तिपा	६६१	धुवपञ्जत्ते	६६८
— मनोपुब्बज्झमा	७५६	धुवभत्तं	८३६
घम्मियपरिभोगो	७०३	धुवल्लोहिता	५४६
घम्मिया कथाय	८४०	धूमनेत्तानि	५७२
घम्मि कथं	६१०	धूमसिखा	४२४
घम्मूपसङ्घितो	७५७	घोतविट्ठो	५४१
घम्मूपहारे	४५८	घोवापेति	६६७

न

न उदके	६३२	नगरवीथिमग्गं	६७१
न उण्णयेन	६३१	नग्गवग्गो	६६६
नक्खत्तपाठको, मिक्खु	६८७	न चित्तरूपं	५८१

नच्यन्तिया	६२४	नवमसङ्ख्यादिसेससिक्खापदवण्णना	६५१
नच्चं	६६५	नवमसङ्ख्यादिसेसो	६००
नटका	६७१	नवमसिक्खापदवण्णना	६६४, ६६८, ६७२, ६७८, ६८१, ६८४,
नटा	६७१		६८६
न ठितो निसिन्नस्स	६३१		८६६
नटुं	६४३	नवानिसंसे	५५७
न तं याचे	५६५	न वीमंसति	६१४, ६८६
नदी, पुब्बसम्मता	३६८	नवुत्तिमपाचित्तियं	६२६
—वग्गुमुदा	३६८	न सम्मा वत्तति	६५५
नदुक्करवत्थुस्मि	४६६	नस्सति	५६६
न नेत्थारं वत्तन्ति	६२६	नस्सरति	६३१
नन्दधेरसिक्खापदवण्णना	६१५	न हरिते	५२८
नन्दनवने, अच्छरापरिवुतो	४३८	नहानवत्थु	८८८
नन्दिविसालो	७५२	नहानसिक्खापदवण्णना	७१०
नन्दी	५०८	नहापितेन	८५५
नन्दोपनन्दं	७५७	नळकळोरो	८००
न पञ्चाहरति	५५७	नागदन्तकादोसु	८७१
—पच्छतो गच्छन्तो	६३१	नागदन्तके	५४३
—बहुकता	८२२	नागमाणविकाय	५६५
—मरणाधिप्पायस्स	४५६	नागराज्जा	५०६
—मोचनाधिप्पायस्स	५२७	नागानं	४३७
नया, पञ्चतिस्स	४६३	नागिद्धि	५०८
नरके	४३८, ४३६	नागोगाहवत्थुस्मि	८५३
नलाटिकं	६२५	नाटकानि	६२६
न लोमं पातेन्ति	६२६	नातिमहन्तो, कवळो	६३५
नव, उपोसथा	६०२	नादियि	७०५, ७०६
—पत्ता	७१३	नानप्पकारक	६५८
—पवारणायो	६०३	नानाकुलस्स गामो	५०२, ८३१
—लोकुत्तरधम्मा	५७६	नानावेरञ्जका	६२१
नवकम्मिके	६३५	नाभिम्ण्डल	६०३
नवकम्मं	७१०	नामलेसो	५६०
नवङ्गे	८०७	नाल वचनीया	८२६
नवद्वारं	४७७	नावाभिरुद्धनसिक्खापदवण्णना	८३३
नवनोतं	७२१, ७२२	नावाभिरुद्धे	८८५
नवमनिस्सग्गिययाचित्तियसिक्खापदवण्णना	६५५	नायाम कोळति	५४४
नवमनिस्सग्गियं	६७६	नायावधु	८६७
नवमपाचित्तियं	७६८, ६६४	नासना, तिथिया	

नासना तिस्रो	५८३	निमित्तमत्तासि	५४६
नासेतु	८६७	निमित्त	४२५
नास्तुपा	१६६	निगुज्जति	८८५
नाळिका	८५६	निम्बकम्पायं	८५६
नाळिकेरतालवैतकानं	८५७	निम्बाणं	८५७
नाळिकेरनिम्बकोसम्बककरमन्दवत्तसो	७२४	निपत्तगतिका	३६६
नाळिकेरं	८७२	निपत्तनिच्छादिद्विपम्पा	८६५
नाळिकोदनं	७१३	निम्पादेतम्बा	८०६
नाळियं	७१२	निम्पासत्तादीनयं	८५३, ८५८
निकच्च	४८१	निरयत्थं	४५६
निरुण्णिक्कं	६६७	निरये	३६५
निकायेसु, चतुसु	८०७	निरोधसमापत्ति	४६१
निकामो	५१६	निरोधसमापन्नो	४२२
निकूटे	६३५	निरोधानुपस्थिपदे	४३१
निककद्धनसिस्सापदवण्णना	७६८	निरार्थं	४६२
निगण्ठोसि	५६८	निलोभो	६२६
निगमनवण्णना	६३३	निवातं	५८२
निगमो	६२६	निपासनस्येत्तं	७३०
निज्वभसं	८३६	निवेसनद्वारे	७६५
निच्छवित्थियत्थुस्मि	५०६	निसज्जस्सादो	५२३, ५२५
निच्छवित्थियत्थुस्मि	५०५	निसज्जं कप्पेय्य	६३६
निट्ठिवचोवरस्मि	६४३, ६५७	निसोदनसम्पत्तिसिस्सापदवण्णना	६६३
निट्ठुहिस्वा	५४६	निसोदनसिस्सापदवण्णना	६१४
निट्ठुवेय्यवच्चकरा	६८३	निसोदनं	६४८, ६५०, ७६३
निट्ठो	६८२	निसोदितम्बं	८०६
—दुयिषो	६८२	निस्सग्गियकएटं	६४१, ६५३
—दूवेन	६८२	निस्सग्गियचोवरं	६६१
—मिक्खुना	६८२	निस्सग्गियपरत्थु, चतुब्बियं	६६८
निपातवित्थे	४२३	निस्सग्गिया धम्मा, तिस	६५३
निप्पत्तिक्का	७६६	निस्सग्गियानि, पञ्च	७२७
निप्पोळियमाना	६६६	निस्सग्गिया पाचित्तिपा धम्मा, तिस	६५६, ६५७
निम्बट्ठो, राजभटो	६६४	निस्सग्गियं	४३६, ४४०, ५३७, ६६२, ६६७, ७२१, ७२३, ७२५, ८६५
निम्बानं	४३१, ४७६, ४६१, ६२५		
निम्बुज्जन्ति	६२५		
निमित्तकम्भं	५६४	—पत्तं	७१४

निस्सग्गियं पाचित्तियं	६४४, ६४५, ६४७, ६६५, ६६६, ७०६, ७१३-७१५, ७२८, ७३१, ७३४, ७३६	नीलं भविस्सति नीवारवरकचोरका नीहरित्वा नुही नेरयिकस्स नेसादजाति नो —कप्पेति नोसब्बाविमोवखं	५२० ८४३ ६२७ ७७७ ४५८ ७५३ ३६७ ५६६ ३६१, ३६२, ३६७, ५७५, ६५६, ६६८, ६७१, ७०८, ७१२, ६१८
निस्सज्जितब्बं	७०६		
निस्सट्ठं पटिलभित्वा	६६७		
निस्सयमुच्चनको	८०६		
निस्सयो	६६२, ६०२		
निस्सारणीयं	६४४		
निस्सेणी	४७३, ५७०		
निहताधिकरणं	८६१		
नीलं च पीतकं	५२२		

प

पकतिनाळि, महन्ता	७१२	पच्चयपटिसंयुत्तवारकथा	४६७
पकतिपटियत्तं	८२८	पच्चयपटिसंयुत्तवारो	४६२
पकिण्णककथा	८२१	पच्चयेसु, चतुसु	४८७
पकिण्णककथायण्णना	४६०	पच्चवेवखणमुद्धि	७०२, ७०३
पकिण्णकं	६३२	पच्चासाचीवरे	६६५
पक्कतेलं	७२२	पच्चाहरति	५५५, ५५६
पक्कमन्ति	६२६, ६७१	पच्चुदारो	५५३, ६५४, ७१७
पक्खन्दनपटिनिस्सग्गो	४३१	पच्चैकबुद्ध	४०४
पक्खन्दियं	४३७	पच्च्छाभत्तं	७२१, ७२३, ७२४
पक्खसङ्कुन्ता	६५०	पजापति	५५६
पक्खुपोसया	७३०	पजापतिकययूनि, द्वे	४६४
पयुणगन्धो	७५८	पज्जरकं	४३६
पयुणं, गन्धं	७५८	पज्झायन्ता	५८१
पग्गम्ह	६११	पञ्च, अविस्सज्जियानि	४८०
पग्गवकसावं	८५६	—अवेभञ्जियानि	४८०
पप्परन्ति	५४६	—आनिघत्ते	६०२
पङ्गुचोरेन	६२४	—कप्पसत्तानि	५०६
पङ्गुळोपमा	४१६	—निस्सग्गियानि	७२७
पचन्तो	४७८	—पच्चत्तवचनपारा	४६७
पच्चत्तवचनपारा, पञ्च	४६७	—भूमियो	५६४
पच्चत्तरत्तं	६४८, ६७३, ७६३	—नेसज्जानि	७२०, ७२८, ८६३
पच्चत्पिका, द्विधा	६०१	—भोवनानि	८४२, ८४६

पञ्च, महाचोरा	४७८	पञ्चायिस्सति	६६५
—महासुपिने	५१६	पञ्चा, लोकियलोकुत्तरा	४८४
—वत्थूनि	६०६	पञ्चासमपाचित्तियं	८८३, ६७८
—विज्जा	४६०	पञ्चासम्पन्न	३६४
—सन्वयो	४१५	पञ्चासं बन्धो	६७६
पञ्चकनिपात	८०६	पटग्गिदान	४७३
पञ्चक्खन्धा	४३१	पट्ठासिनो	५५४
पञ्चगोरसपरिभोगत्थाय	३६१	पटिक्कन्तेन	६२५
पञ्चचत्तारीसतिमपाचित्तिय	६७७	पटिक्कमनकाले	६१७
पञ्चत्तिसतिमपाचित्तिय	८४१, ६७४	पटिक्कमने	८७८
पञ्चत्तिस, नया	४६३	पटिक्कमनं नोहरिवा	८४०
पञ्चनवुत्तिमपाचित्तिय	६६०	पटिक्खेपो पञ्चायति	८४२, ८४७
पञ्चन, चोवरान	६७०	पटिग्गण्हाति	४४६, ५५५, ५५६, ५५७
—सहवम्मिकान	६७०	पटिघसमञ्जिपुग्गलो	५८५
पञ्चपञ्चासमपाचित्तियं	८८७, ६८०	पटिचरति	७४६
पञ्चमनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापद	६५४	पटिच्छन्नकम्मन्तो	५६८
पञ्चमनिस्सग्गिय	६६६	पटिच्छन्ने, ओकासे	६६६
पञ्चमपाचित्तिय	७५६, ६६१	पटिच्छादेत्ता देन्ति	६२६
पञ्चमसङ्घादिसेससिक्खापदवण्णना	६५०	पटिजानाति	७४६
पञ्चमसङ्घादिसेसो	५५१	पटिनिस्सग्गा, द्वे	४३१
पञ्चमसिक्खापदवण्णना	६६१, ६६७, ६७०, ६७४, ६७७, ६८०, ६८३, ६८६	पटिनिस्सग्गानुपस्सो	४३१
		पटिनिस्सज्जन्तस्स	६१३
		पटिनिस्सट्ठो	४६५
पञ्चमूलकसावयागुयं	७२५	पटिपत्तिसदम्भो	६०२
पञ्चवीसतिमनिस्सग्गिय	७३३	पटिपदावाणं	४२८
पञ्चवीसतिमपाचित्तिय	८२३, ६७०	पटिपदाविमुद्धि	३६३
पञ्चसट्ठिमपाचित्तियं	८६३, ६८३	पटिपस्सना	४१६
पञ्चसत्ततिमपाचित्तिय	६०६	पटिपाटिया	५२१
पञ्चसन्धिव	४१५, ४१६	पटिप्पस्सद्धे	८४१
पञ्चमु, सपत्तेमु	६६५	पटिवद्धचित्तो	४३२, ५३०, ५४४, ६३६
पञ्चानन्तरियवम्मा	८६५	पटिवद्ध	७३८
पञ्चानिसे	८६८	पटियत्ता	५४४
पञ्चापत्तिवच्चये	८६२	पटिवुद्धो	५१७
पञ्चासोत्तिमपाचित्तिय	६१२, ६८६	पटिमुक्कस्स	६२८
पञ्चत्तं	७६४	पटिमुक्खो	७२०
पञ्चा	४०६	पटियत्त	७४३
पञ्चापटोदं	४२३	पटियात्तोक्कं	८६४

पटिलद्वधम्मपुच्छा	४८६	पठमपाराजिकसमुद्दानं	५२७, ८२८, ८८०,
पटिलातं उक्खिपति	८८७		८८५, ८८६, ८२२,
पटिलाभभूमो	४२५		८३८, ८५०, ८६१,
पटिलाभेन	६७०		८८१
पटिविसो	६६८	पठमपाराजिकसिक्खापदवण्णना	८३५
पटिविस्सके	८४१	पठमवट्ठुस्मि	४६१
पटिवुत्तं	५४८	पठमसङ्घादिसेससिक्खापदवण्णना	८४३
पटिवेक्खणकिञ्चं	४६१	पठमसङ्घादिसेसो	५१३
पटिसन्यारवचनं	५८७	पठमसिक्खापदवण्णना	८५६, ८६६, ८६८,
पटिसन्यारो	४६६, ४७०, ४७१, ६५६		८७३, ८७५, ८७६,
			८८२, ८८८
पटिसन्धिधम्मा	८६५	पठमसेनासनसिक्खापदवण्णना	७८८
पटिसम्मिदा, चतस्सो	५७६	पठमस्स भानस्स, दस लक्खणानि	३६३
— तिस्सो	४६१	पठमापत्तिकं	८४४, ८५२
पटिसम्मिदायं	४०१, ४०६, ४०७, ४११,	पठमो, महाचोरो	४७६
	४१६, ४२८, ४२६	पठमं, चित्त	४३४
पटिसल्लाना, वुट्ठिवो	३६६	— भानं	४८६
पटिसायनीयानि	७२०, ७२१	— विज्झाणं	४३४
पटोलकसावं	८५६	पठवो	४७३
पटोलपण्णं	८५७	पणिघाय	४६८, ४६९
पट्टो	६७१	पणोतभोजनसिक्खापदवण्णना	८६१
पट्टो	८२३	पणोतभोजनं	४६२, ८६१, ८६२
पठमअनियतसिक्खापदवण्णना	६३५	पण्डकवत्थु	५४३
पठमअनियतो	६३५	पण्डको	५३७, ५४४, ५६८
पठमउपक्खटसिक्खापदवण्णना	६७६	पण्डिता	५५१, ६३५
पठमकठिनसिक्खापदवण्णना	६४१	पण्डुकलोहितके	६१७
पठमज्झानूपचारे	४१०	पण्डुकासावं	४४१
पठमज्झानं	३६३, ३६४, ४६३,	पण्डुपलासो	४६५
	४६५, ५५५, ७५१	पण्डुवण्णो	६५६
पठमदुट्ठुदोससिक्खापदवण्णना	५७६	पण्णचत्तं	८२७
पठम-दुत्तिय-तत्तियसिक्खापदवण्णना	८८७	पण्णत्तिवज्ज	५७५, ६५६, ६६८, ६७१
पठमनिस्सग्गिगयपाचित्तियसिक्खापदवण्णना	३५३		७०८, ७१२, ८१८, ८२७
पठमनिस्सग्गिगयं	६४१	पण्णसटं	६१५
पठमपञ्जसादिवण्णना	४३२	पण्णसालं	५७१, ५७२
पठमपञ्जत्तिनिदानवण्णना	३६१	पण्णाकारः पाय	८४४
पठमपवारणसिक्खापदवण्णना	८४१	पण्णानि, भेसज्जानि	८५७
पठमपार्चित्तिय	७४६, ८५६	पतिरुद्धनाय	५३३
पठमपाटिदेसनीयसिक्खापदवण्णना	६१७		

पतिमानेन्तो	६३६	पदभाजन	४८६, ६७५
पतोदो	५४२	पदरसश्चितं	८००
पत्तकल्लं	५६६	पदसोघम्मसमुद्धानं	७५८, ७६६, ८१६, ८६०
पत्तकारको	७१४	पदसोघम्मसिक्खापदवएणना	७५५
पत्तखन्वा	५८१	पदोपादिपच्चया	८८७
पत्तखादनीयं	८५३, ८५६	पदीपे	८८७
पत्तचतुस्थ	८३३, ८३४	पदुमपुएडरोकन्दो, मिससङ्खातो	८५५
पत्तचोवरपरिस्सावन	७६८	पदुमपुप्फं	४१४
पत्तत्यविकतो	८६७	पदुममूलालं	८५५
पत्तत्यविकं	६६८	पदुमिनोपएण	८५७, ८६७
पत्तनिल्लेहकओट्टनिल्लेहकादीसु	६२७	पदुमुत्तरस्स भगवतो	५७८
पत्तपरियन्तो	७१६	पदं	७५५
पत्तपिघानकं	७६२	पघान, कतमं	४२०
पत्तवग्गो	७१२	पघूपेन्तो निसीदि	८६५
पत्तवत्थु	५४४	पनसट्ठि	८५८
पत्तवाणिज्ज	७१२	पना	८८८
पत्तसन्निचयं	६५३	पन्नरसमनिस्सग्गियं	६६३
पत्तसाकं	४७०	पन्नरसमपाचित्तियं	७६३, ८६७
पत्तसिक्खापदवएणना	७१२	पन्नरसिको	८१२, ८०२
पत्तस्स भघिट्टाना, द्वे	७१५	पपञ्चसुदनिय	८६६
पत्ता, नव	७१३	पपातो	४३८, ४३६
पत्ताळ्हकेन	६२५	पपुन्नागो	८५६
पतो, उक्कट्ठो	७१३	पब्बज्जा	३६५, ४४७, ६०२, ६०३
—उक्कट्टो	७१३	पब्बतेप्प	६१५
—उक्कट्टोमको	७१३	पब्बाजनीयकम्मवता	६२८
—ओमकुक्कट्टो	७१३	पब्बाजनीयकम्मरहो	४८०
—ओमको	७१३	पब्बाजनीयकम्म	६२८
—ओमवोमको	७१३	पमाणुत्ता, भगधनाळि	७१२
—मज्झिमकुक्कट्टो	७१३	पमाणिका कारेतब्बा	५६७
—मज्झिमो	७१३	पमुट्टो	५६६
—मज्झिमोमको नाम	७१३	पयोगो, कतमो	४२०
पत्तं, निस्सग्गिय	७१४	—पाणात्तिपातस्स	४३६
परयोदन	७१३	परकमज्जवयोगग्गभूमि	४०५
पयवो, अजाता	७३०	परमुक्खवप्पियकारको	६८२
—जाता	७७०	परम्परभोजनसिक्खापदवएणना	८३७
पयवोसपानसिक्खापदवएणना	७७०	परम्परभोजनं	६६१
पदभाजनीयपप्पना	४३३, ४८८	परम्पारोचने	८४०

परम्मुखाविकल्पना	६५३, ६५४, ७१६, ७१७, ८३७	परिमोगजिण्णं	६७४
परामसना	५३१	परिमोगा, चत्तारो	७०२, ७०३
परामसन्तो	५३२	परिमोगादयो	६५३, ६५४
परामसि	६७६	परिमोगो, दुस्सीलस्स	७०२
परिकत्तो	४७७	परिमण्डलवग्गवण्णना	६२१
परिकया	५६४	परिमण्डलं	६२१
परिकम्मं	४२६, ४६६	परिमुखं सति उपट्ठपेत्वा	४०६
परिक्खयं अगमासि	८३६	परियत्तिसद्धम्मो	६०१
परिक्खारचोळकं	६४८-६५०	परियायेन	८१६
परिक्खारचोळं	६६५	परियेद्विसुद्धि	७०२, ७०३
परिक्खारं	६६८, ६७१, ७३४, ७६८, ८२४, ८८६, ९७०	परियेसनक्खेतं	७३०
परिक्खित्तो	६५७, ६५८	परियेसेम्य	४३८
परिक्खेधं	६४७, ६७६, ६९०	परिवारे ४६५, ५१८, ५५८, ६१३, ६७२, ८६२, ८३३, ८४०, ८५०	
परिचारेन्ता	५५२	परिवासदानत्थाय	५१८
परिच्चागपटिनिस्सग्गो	४३१	परिवासं	५१८
परिणतसिक्खापदवण्णना	७४३	परिवेणङ्गणादि	६३६
परिणतं	७४४	परिवेणभोजनसाला	७६४
परिणामनसिक्खापदवण्णना	६०६	परिवेणमण्डपो	७६४
परित्तकरणं	४७३	परिवेणं	३६६, ७१५, ८०६, ८३२, ८४६, ८५६
परित्तत्तिके	४३८	परिवेसनं	८७७
परित्तमुत्तं	४६८, ४७२	परिसङ्कितचोदना	५६०
परित्तो	४३८, ४६८, ६७१, ६७८	परिसङ्कितं	५८७
परिपाचितसिक्खापदवण्णना	८२७	—तिविधं	५८७
परिपातेन्ति	७४१, ८८७	परिसपरिवासिधं	६८७
परिपुच्छा	४१५	परिसुद्धकायसमाचारी	५६४
परिपुण्णवोसतिवत्ससञ्जो	८६४	परिसुद्धसोतो	६०१
परिपुण्णवोसतिवत्सो	८६३	परिसुद्धं ब्रह्मचारियं चरन्तं	४७६
परिब्बाजकयग्गो	७५६	परिसुवट्ठापको	८०६
परिब्बाजकसमापन्नो	८३३, ८७७	परिस्सावर्नं	६५०
परिब्बाजकोसि	५६८	परिहारपये	६२४
परिब्बाजिका	६६८	परिहारो, दसाह	६५३
परिभवेन	६५२	परिहारं	७३२, ७४०
परिभासन्ति	६२६	परिहोतलानसक्कारो	८३०
परिभासो	६६४	परो	४०६
परिमुत्तं	७५३	पत्तञ्जुकादोभं	६५६

पलएदुको	६५६	पाकारो, पुष्टुलो	८७२
पलायनकगन्ध	७५८	पाकार	८७२
पलायन्ति	५६४	पाचित्तियकण्ड	७४६, ६५६
पलात्तपृञ्जे	४४१	पाचित्तिया, घम्मा	६६१
पलासनील	८८८	पाचित्तियानि, छ	६८१, ६८२
पल्लिमुदध	४११, ७६२, ७६६	पाचित्तिय	४४१, ४५३, ४७३, ५७१, ७८५, ७८७, ८२१, ८२२, ८२४-८२६, ८२६, ८६२, ६६०
पल्लिवोधुपच्छेदकथ	४१५		
पल्लिवोधेसु, दससु	४१४		
पल्लिवोधो	४१४, ६४३, ७६०, ७६१, ८६५, ६११	— निस्सर्गिय	६४४, ६४५, ६४७, ६६५, ६६६, ७०६, ७१३-७१५, ७२८, ७३१, ७३४, ७३६
पल्लिच्छ	४०५	पाचेन्तो	४७८
पल्लित्तिकाय	६२६	पाटिकद्धा	७५३
पवारणद्वुपनाधिप्पाया	५६६	पाटिदेसनीयकण्ड	६१७, ६६३
पवारणायो, नव	६०३	पाटिदेसनीयसिक्खापदवण्णना	६६३
पवारण	५११, ७३६, ८४२, ८४३, ८४५, ८४६, ६०२	पाटिदेसनीया	६६३
पवारित्तान, ब्रासकान	६७४	पाटिदेसनीय, अट्टविध	६६३
पवारितो	७१६, ८४२, ८८१	पाटियेक्को	७२०
पवाळं	५४१, ६६८, ६६६	पाटिक्को	४०२
पवुत्थपत्तिका	४६४	पाणमत्तिपातेतो	४३६
पवेणी	८८६	पाणहरानं	८६३
पवेयेन्ति	६१७	पाणातिपातस्स, पयोगो	४३६
पसन्नमुखवण्णा	४७७	पाणातिपाता वेरमणि	६८३
पसाखे	६८१	पाणातिपातो	४३६
पसादो	७४०	पाणातिपातो	४३६, ४३८
पसारितेन	६२५	पाणे पाणसञ्जो	८६०
पमुसद्धो	६२७	पाणो	४३६
पस्ससत्ति	४०१	पात०यता	७७६
पस्ससतो	४०७	पातिमोक्खद्वुपनसखन्धके	५६०
पस्सम्मयं चित्तसद्धारं	४२६	पातिमोक्खसवरसखोल	७०२
पस्सावमग्गं	५४५	पातिमोक्खसवरसमुतो	८०४, ८०५
पस्सासो	४०१, ४०६	पातिमोक्खुद्देसको, निस्सु	८११
पहारसिक्खापदवण्णना	६०५	पातिमोक्खुद्देसं	५११
पट्टिणम्य	६८०	पातिमोक्खो	८०४, ८०५
पहोनकिलेसपुच्छा	४८६	पाधेग्यतएदुला	७१०
पट्टोनी	४६५		
पट्टेणकरवाय	८४०		

पाथेय्यत्थाय	८४०	पारिवत्तकचीवरं	६७१
पाथेय्यवत्थु	८४०	पारिवत्तकं	६७१
पादकठलिकं	७६२, ६५०	पारिवासियच्चन्ददानेन	६८७
पादपीठं	६५०	पारिवासियं, चतुब्बिधं	६८७
पादपुच्छतो	७६२	पारिसुद्धि	४१६, ६०२
पादा पि फलिता	८३२	पारिसुद्धिउपोसथं	६४६
पादुकवग्गवण्णना	६२८	पारिहारियकम्मट्ठानं	४१४, ४१५
पादोदकं	५००	पारं गच्छन्तो नहायति	८८८
पानकपा	८६१	पालि	३६३, ४०१, ४०६, ४३८, ४६२, ४७६, ५०२, ५१०, ५२१, ५३४, ५३६, ५३७, ५५६, ५६८, ६४४-६४६, ७२३, ७३६, ७५४, ७६४, ७६५, ७६८, ७७६, ७८०, ८१६, ८१८, ८२६, ८५४, ८५५-८५७, ८६३, ८८६, ८९०, ८९५, ९००, ९२३
पानोयपालकं	६२७	पालिवत्थो	८२८
पानोयसङ्खं	७६२	पालिअनुसारेनेव	५५६, ५७३
पापके	४०२	पालिकप्पकारिणककप्पादयो	८८६
पापवम्मो	४८२, ५६८	पालिककमो	४६७
पापमिक्खुतो	४७८, ५०७	पालिनिस्सितो	७५७
पापसमाचारो	६३२	पालिमत्तमेव	७५१
पापा	४८२	पालिमुत्तकनयो	४७२
पापिञ्छो	४८७	पालिमुत्तकविनिच्छयो	७७०, ८६५
प्रापेहि कम्मोहि	४८२	पालिमुत्तको	७८५
पारदारिकवत्थुस्मि	५०६	पालिवरणना	७५१, ८६५
पारमियो	४७६	पालिवरणनायमेव	४३६
पाराजिककण्डं	६३५	पालिविनिमुत्तकेसु	६६३
पाराजिकवत्थुं	४३२, ४६०	पावारकोजवादीहि	४६१
पाराजिका घम्मा, अट्ठ	६४१	पावारत्थरणकटसारकादीनं	६७३
— चत्तारो	५१०	पावारो	६५०
पाराजिकानन्तरियं	४५३	पासाणे	४५७
पाराजिकानि, चतुवोसति	५१०	पासादा, चतुभुमिका पञ्चभुमिका	७६८
— चत्तारि	४८२, ८६२, ६०२	पासादिकेन	६२५
— तीणि	४८८	पासादो, सत्तभुमको	७६०
— वोसति	५११	पाञ्चिमदकणिकारादीनि	७७७
पाराजिको	३६०, ३६१, ४३८, ४४०-४४२, ४४४-४५६, ४६२, ४६५, ४७१, ४७२, ४७४, ४७६, ४८७, ४८६, ४८३, ४८४, ४८६, ४८८, ५०१, ५२४, ५५६, ५८२, ५८६, ६४१	पिकारो	७०६
पाराजिकं, घम्मं	६०३, ६०४		
पारिपण्यकतो	३६३		
पारिपण्यका	५३६		

पिटकानि, त्रीणि	८०७	पुण्डरीकं	७७७
पिटुखादनीयं	८५३, ८५८	पुण्यपत्तं	६१०
पिटुमयस्त्र्यं	५४०	पुण्यवातिकवासी, महाविस्सत्त्वेरो	६४६
पिटुघक्कं	५२२	पृत्तमाता	५५६
पिटुसमयचतुक्कं	७३०, ७३१	पुष्टुतो, पाकारो	८७२
पिटुसमयो	७३०, ७३१	पुनब्बसुको	६१७
पिएडपातनीहारकेन	३६५, ३६६	पुन्नागट्टि	८५८
पिएडपातिकङ्गादिअवसेसधुत्तङ्गघरा	५०२	पुप्फखादनोयं	८५३, ८५७
पिएडपातिकचतुत्थं	८३३, ८३४	पुप्फद्धकजाति	७५३
पिएडपातं	३६५, ४६२, ४६६, ४६७	पुप्फमूर्जं	४६८
पिएडालुमसालुआदयो	८५५	पुप्फविकतियो, अट्ट	६२३
पिएडुक्खेपक्कं	६२६	—छ	६२१
पितरं पथ्येति	६८६	पुष्कानं, उणसपद्धमजातिकानं	८५७
पितामहयुगा, सत्तमा	६६१	पुष्कावलिमवत्थु	५२८
पितामहिपुगं	६६६	पुष्कासवो	८८४
पितुपातको	४४२, ५१०, ५६८	पुब्बएणनिस्सितं	५७०
पितुच्छाय	४६६	पुब्बण्णं	८०२
पिप्पल्लि	८५८	पुब्बपयोगो	५७१
पिपकम्म्यस्स	७५५	पुब्बमासिनो	६२६
पिलन्धनं	५६५	पुब्बेनिवासानुस्सति	४८६
पिसुणवाचं	७५५	पुब्बेवस्स होति	४६३
पिहेन्ता	६६५	पुराणगलुक्किया	५५१
पिळ्ळका	६१४	पुराणचोवरसिक्खापदवएणना	६६५
ठोकमिंसि	६५०, ७६३	पुराणचोवरं	६६७
पोणिन्द्रिया	४७७	पुराणदुत्तिपिका	८२३
पोतिपदे	४२६	पुराणदुत्तिपिकावत्थु	५४३
पोतिप्पट्टिसंवेदी	४२८	पुराणराजोरोघा	६६१
पोतिसम्पन्नं	३६४	पूरिमे उपादाय	४३६, ४८८
पुक्कसजाति	७५३	पुरिसत्थकरं	५६१
पुग्गले, उपोसयो	६०२	पुरिसपुग्गलस्स	६३६
—पवारणा	६०२	पुरेभत्तं	७२१, ७२३, ७२४
पुग्गलो	४२६, ५८२	पुगं	७४३, ८३६, ६६४
—पञ्चको	४८२	पुजितो	४७८
पुग्गलोदिस्सं	७२७	पुजेत्वा	८१०
पुब्बसम्मता, नदी	३६८	पूरणकघा	७५१
पुब्बं भविस्सति	५२०	पूरिमं	६२१, ६२३
पुट्टो भगति	४५६	पुवपच्चिन्नत्तपच्चिन्नत्तुमापादोसु	८७१

विम्बोहृतं	६५०	बोपनेय्यसत्तं	६६३
विलङ्घदुतियं	५८१	बोधिमण्डे	५०४
विट्ठङ्गं	८५८	बोधियङ्गणवत्तं	४१३
बीजजातानि	७७६	बोधिसत्तकाले	५७५
बीजबीजानि	४५७	बोधिसत्तो	५१७, ७५२
बीजं भविस्सति	५२०	बोधि	४५३
बुद्ध-पञ्चेकबुद्ध-बुद्धपूत्तानं	४२३	व्यघो	६१३
बुद्धमामितो	७५६	व्यजन	७१२
बुद्धरत्नितो	४४५, ४४७, ४७६	— मण्ड-मंस-साक-फल-वटोरादि	७१२
बुद्धवचनं	८२०, ८२१	व्यत्ता	६३५
बुद्धविसयो	६६५	व्यप्यघो	७५०
बुद्धसावकानं	४०४	व्याकरणं	४८७
बुद्धसासनं	६८१	व्याधियोदिसं	७२७
बुद्धो	४६६, ५५५, ६२७	व्यूह	६१७
बुद्धो, भगवा	३६१, ४७६, ५१३, ५२६, ५४४, ५४८, ५५१, ५७६, ५७८, ६००, ६०५, ६१४, ६१५, ६१७, ६३५, ६३६, ६४१, ६५६, ६३५	ब्रह्मचरिया	५६४
बुद्धिकाबद्धो	७६०	ब्रह्मचारी पटिब्बा	५६८
बेलट्टुसीसवत्थुस्मि	६१४	ब्रह्मजातादीनि	७५६
बेलट्टुसीसो	८५६	ब्रह्मत्तं	४७६
बोम्भङ्गानं	४६०	ब्रह्मविहार	४००
		ब्रह्मसंयुत्तं	७५७
		ब्रह्मोपत्तं	८५६
		ब्राह्मणवत्थुस्मि	५००

भ

भगवतो पचस्सोसि	५७६	भणन्तस्स होति	४६३
भगवा	३६६, ४००, ४०१, ४०४, ४३२, ४६५, ४८२, ५१४, ५८२, ८२०	भणितस्स	४६३
— बुद्धो	३६१, ४७६, ५१३, ५२६, ५४४, ५४८, ५५१, ५७६, ६००, ६०५, ६१४, ६१५, ६१७, ६३५, ६३६, ६४१, ६५६, ६३५	भण्डनजातानं	७५४
भगवा	८८७	भण्डनसाता	६४३
भङ्गं	८८७	भण्डनं	७५४
भङ्गं	६४४, ७३५	भण्टं	६६१
भङ्गनरो	६५६	भत्तगो	६३५
		भत्तजीरणकभेसज्जं	४७५
		भत्तपञ्चासं	८३७
		भत्तमिस्सव	८४६
		भत्तरत्निका	५५६
		भत्तविकम्पना	८३७

भतविस्सग्गं	८७८, ६६२	भिक्षू अस्सजिपुनच्चसुक
भत्तसाला	७४२	— उग्गहपरिपुच्छाकुस
भत्तिघरं	८८१	— छ्वग्गिया
भद्दमुत्तकं	८५४	— तिस्सो
भयगामिता	६२६	— भुतायी
भयगति	७०१	— वग्गमुदातीरिया
भयं, होतियेव	३६६	— वातावाधिका
भरिया	५५४, ५५६	— सत्तरसवग्गिये
भवज्झं	४२५	— समानसंवासका
भस्सं	४२६	भिक्षु, भच्छन्नचोवरक
भाकुटिकभाकुटिको	६२६	भिन्दा
भागा, द्वे	३६२	भिन्दित्वा
भाणवारा, चत्तारो	८०६	भिसक्ककम्मं
भातिपरराजकाले	५८४	भिससङ्गातो, पटुमपुण्डरीककन्दो
भावनामयिद्धि	४३८	भिसि
भावितो	४०१	भिसिच्छवि
भासति	६१४	भिसापनसिक्खापदवण्णना
भिक्षु, नक्खत्तपाठको	६८७	भुत्तावो
— पातिमोक्खुद्देसको	८१२	— भिक्षू
— लद्धसम्भुतिको	६६३	भुत्त थ्येयेन
— सीलसम्पन्नो	५८६	भुम्मत्यरणं
भिक्षुना	८८८	भुम्मदेवता
भिक्षुनिया, तिस्साय	७१६	भुम्मन्तरं
भिक्षुनोखन्धके	८१६	भुम्मवचनं
भिक्षुनोदूसको	५१०, ५६८	भूतगामपातव्यताय
भिक्षुनीपरिपाचित	८२८	भूतगामवग्गो
भिक्षुनीवग्ग	६६१	भूतगामसिक्खापदवण्णना
भिक्षुनीविभङ्गो	६४३, ६३५	भूतगामो
भिक्षुनो, सीलसम्पन्ना	५८६	भूतपुब्बं
भिक्षुनुपस्सयसिक्खापदवण्णना	८२१	भूतवेज्जकवट्ठुस्मि
भिक्षुनो, तिस्सस्स	६५३, ६५४	भूतानि, चत्तारि
भिक्षुनोवादको	८०६, ८१३	भूतारोचनसिक्खापदवण्णना
भिक्षुपेसुब्बे	७५५	भूमिग्रह
भिक्षुवरधुस्मि	५०७	भूमियो, पञ्च
भिक्षुसङ्गो	४००	भूमियं
	७४३	भूमिपवनादिनयकम्मे

भेदाधिष्णायस्स	७५५	भेसज्जानि फनानि	८५८
भेसकळायनं	८८७	— मूसानि	८५४
भेसज्जवण्डुवनवत्थूनि	५२७	— वसानि	७२८
भेसज्जधक्कोटकं	४६८	भेसज्जोदिसं	७२७, ७२८
भेसज्जखं	५२२	भेसज्ज ४५८, ५२०, ५४८, ७२०, ८८१	
भेसज्जसिक्खापदवएणना	७१६	भोगवासिनी	५५४
भेसज्जसंविधानं	४३६	भोजनवग्गो	८२६
भेसज्जानि, कसावानि	८५६	भोजनसाला	५६४, ५७४, ७०१
— जतूनि	८५८	भोजनानि, पच्च	४४२, ८५६
— पच्च	७२०, ७२८, ८६३	भोजनीयं	८५६
— पएणानि	८५७	भोजनं	४२६, ८४२

म

मकचि-सुमन-जयसुमनादीनि	७७७	मज्झिमज्जनपदे	६०२
मकटसुत्तं	४२४	मज्झिमनिवायट्ठवपायं	८६६
मक्खिकावीजनि	५६३	मज्झिममाणो	४११, ४२५, ८०६
मगघनाळि	७१२	मज्झिमस्स समाधिनिमित्तस्स पटिपत्ति	३६३
मगघरट्ठे	६५६	मज्झिमुकट्ठो नाम, पत्तो	७१३
मग्गन्तरायो	४८८	मज्झिमो नाम, पत्तो	७१३
मग्गवत्थु	५२७, ५४४, ५४८	मज्झिमोमको नाम, पत्तो	७१३
मग्गा, चत्तारो	६०२	मज्झो गग्गो	५२६
मग्गे, द्वे	५४५	मज्झकमिसि	७६३
मग्गेहि, चतूहि	५७७	मज्झवीठं	६६८
मग्गो	४१६, ४२८, ४३१, ५४८	मज्झमिसि	६५०
मट्ठकुकत्तुकामो	७५३	मज्झसिक्खापदवएणना	६१३
मट्ठगुलिरिषवत्थुस्मि	५०६	मज्झरिकं	६२०
मच्चुवत्थुस्मि	४६६	मणिकण्ठो	५६५
मच्चमंसपूरितच्चज्जकं	८४४	मणिगुल्लिका	४२४
मच्चमंसविकतिथा	६६०	मणिमिस्सा	५३१
मच्च-मंस-साक-फल-कळो रादि, व्यञ्जनं	७१२	मणि	३६२, ५४१, ५६५, ६६८
मच्चरसं	८४८	मएडनकजातिको	३६७
मज्झिकावीजनि	८४७	मण्डकं	७५७
मच्चो	८४२	मएडपो	७६४
मज्जगन्धं	८८४	मएडलवद्धं	६२८
मज्जरसं	८८४	मत्तिरिषवत्थु	५४३
मज्जवण्णं	८८४	मत्तिकाभएडं	४८०

मत्तिकासेधो	५६८	मल्लपुत्तो, दम्बो	५७८, ६०१
मत्त्यकखादनीयं	८५३, ८५५	मसारगल्लं	५४१, ६६६
मधुकट्टि	८५८	महग्गतघम्मो	४६१
मधु नाम मक्खिकामधु	७२५	महग्गता	४३८
मधुपटलं	७२५	महग्गं चीवरं	६७०
मधुफाणितसिन्धवलोणानि	४७५	महन्ता, पकतिनाळि	७१२
मधुमेहावाधो	७५३	महल्लकत्थेरस्स	४६१
मधुसिरयकं	७२५	महल्लकविहारसिक्खापदवण्णना	८००
मध्वासवो	८८४	महल्लकं	५७५
मनसानुपेक्खिता	८०६	महाअकप्पियो	७:७
मनसिकारविधि	४१६	महा, अकालमेघो	४०२
मनसिकारो	४२३	महाअट्ठकयायं	४४५, ४५१, ४७०, ४६०, ४६१, ५३४, ५३५, ६१६, ६२१, ७११, ७१२, ७२८, ७३७, ७५८, ७६४, ७६२, ८३८, ८८६, ६५०, ६६३
मनापगन्धा	४५८	महाआवाधो	४६३
मनापफोट्टुब्बा	४५८	महाउपासकोसि	५६८
मनापरसा	४५८	महाकटसारहत्थत्यरणादीसु	८४८
मनापिये	४५८	महागामो	६४६
मनुस्सकूणपेन	३६७	महाचेतियं	४७८
मनुस्सभूतानं	५६५	महाचोरा, पञ्च	४८१
मनुस्सविग्गहो	४३४	महाचोरो अग्गो	४८०
मनुस्सा	५५१	—चतुत्थो	४८६
मनेसिकाय	६२५	—दुतियो	४७६
मनो	४३६	—पठमो	६५५
मनोपुब्बङ्गमा, घम्मा	७५६	महाजनिकेन	३८५
मन्धोत्वेव	८४०	महातळाकं	८२७
मन्दमन्दो	६२६	महातिथ्यपट्टनतो	७०४
ममन्नपानं	५६५	महातिथिपिटकत्थेरो	६४६
मयूरण्डं	६२६	महातिस्सत्थेरो, पुण्णवालिक्कासी	७६१
मरणवण्णं	५६५	महाघम्मसवनं	४६६
—संवण्णेमा	६२६	महानागरब्बो	८२७
मरणसब्बो	४३२	महानागे	८८१
मरणसत्ति	४३६	महानामसिक्खापदवण्णना	८६३
मरीणस्सत्ति	४६८	महानामसिक्खापदं	७०४
मरणाय धा समादयेय्य	४१४	महानिद्दे सो	
मरिचं	४३८		
मदम्बा	८५८		
मतारामविहारे	७७०		
मल्लपुत्तो	६३७		
	५७६		

महानिष्कावपुष्पं	८५७	महामोग्गल्लानो, आयम्मा	५०१
महानिष्कावं	८५६	महारिमात्तेरो	७०४
महानिसंघो	४७१, ६७२	महारज्जु	५४४
महापच्चरियं	४५१, ४६१, ४६०, ५२४, ५३४, ५२६, ५४१, ५४२, ५५२, ५६८, ६१६, ६२१, ६२३, ६३१, ६४६, ६७८, ६७१, ६८४, ६६६, ७०७, ७२८, ७३४, ७३५, ७३७, ७५७, ७५८, ७६४, ७६६, ७७८, ७८६, ७६१, ७६२, ८०८, ८०६, ८०७, ८११, ८०१, ८२५, ८२६, ८२८, ८३०, ८३२, ८३४, ८३७, ८३८, ८४१, ८४४, ८४६, ८४७, ८६५, ८७४, ८८६, ८८८, ८१०, ८१६, ८२१, ८२४, ८२५, ८३२, ८५०, ८६०, ८६३	महावग्गो	८०६
		महावत्तानि, ङ्गेससति	६०२
		महावत्तं, नृदःगविधं	४१३
		महावने, कूटागाग्गसालाय	३६१
		महावनं	३६२
		महावारा, तयो	४६२
		महावियटानि, चत्तारि	७२७, ८७७
		महाविमङ्गे	६४१, ६४१-६४३, ६४८, ६६३
		महावेदल्लान	७५६
		महासमयो	८३३
		महासामण्येरोवि	५६८
		महासीरुपेरो	७२१
		महामुविने, पञ्च	५१७
		महामुम्मत्तेरयादोयेवेत्थ	५३६
		महामुम्मत्तेरो	३६०, ४७३, ५३३, ५३५, ५५५, ५६८, ६५१, ६५२, ६५६, ७०८, ७२५, ७२६, ८३६, ८४७, ८४८, ८६२
महापच्चरि-सहोपट्ठकयागु	४६२	महामेनराजा	५१५
महापञ्चमूलं	८१४	महिसत्थं	४७४
महापट्ठमत्तेरो	३६०, ४६८, ४७३, ५३३, ५३५, ५४२, ५५५, ५६८, ६४६, ६५७, ७२५, ७२६, ८३६, ८४७, ८४८, ८६२	महिस	३६१
महापवारणा	८६४	मागधवं	६५६, ६६०
महापितुनो	४६६	मागधिको	५०५
महापिळकावाधो	६१४	मातामहयुगं	६६६
महापेतलोको	५०८	मातामहियुग	६६६
महापेसवारसिक्खापदवण्णना	७३८	मातिक	६००
महाबोधिअङ्गणं	६४६	मातुक्कुच्छिम्मि	४३४
महाग्रहो	६३०	मातुगामो	५४४
महामये	७०४	मातुघातकी	५१०, ५६८
महामिक्खुसहो	८४१	मातुपमेन	५३६
महामातुया	४६६	मातुरजित्ता	५५३
महामुल्लाटियो, वोलम्बा नाम	७२०	मातुलससा	४६६
महामोग्गल्लानत्तेरो	५०२,	मानसदानत्थाय	५१८

मानत्तं	५१८	मुत्तागुलिका	४२४
मानितो	४७८	मुत्तामणिवेळुरियादि	६४६
मानेत्वा	८१०	मुत्तामिस्ता	५३१
माय्यो इमं कुमारिकं	५५२	मुत्तं	३६२, ४६५, ५४१, ६६८
मारकायिका, अञ्जतरा	३६८	मुद्दा	७५३
मारसंगुत्तं	७५७	मुनि	८१६
मालाकिते	७२०	मुसलवत्थुस्मि	४६१
मालामिस्ता	५३१	मुसावादवगो	७४६
मालावच्छं	६१८, ६२०	मुसावादसिक्खापदवण्णना	७४६
मालुवककन्दो	८५५	मुसावादो, अट्टुङ्गिको	४६४
मासपरिहारं	६६५	मुहुत्तिका	५५३, ५५५
माससूपो	६२४	मूलककळीरो	८५५
मासो	८५६	मूलकपुष्पं	८५७
माळो	६६०	मूलकमूलं	८५४
मिगदायो	८८७	मूलखादनीयं	८५३, ८५४
मिगमंघं	६०६, ६००	मूलचीवरे	६६५
मिगलण्डिको	३६७, ३६६, ४३२	मूलपण्णासको	८०६
मिगलुद्दका	३६५	मूलादिगन्धा	४५८
मिगलुद्दकादिजाति	७५३	मूलानि, द्वे	५६४
मिगसङ्घो	६२७	—मेसज्जानि	८५४
मिगारनत्ता, साळ्हो	६३५	मूलायपटिकस्सेने	५१८
मिञ्छादिट्टिकेसु	४६२	मूलालखादनीयं	८५३, ८५५
मिठ्ठा	६५६	मेण्हकसिक्खापदे	६८३
मिञ्जानि, सीणि	६६०	मेत्ता	४१४
मिलिन्दपण्हेसु	७५७	मेत्ताशानं	४८६
मिस्सकचर्कं	५२२	मेत्ताविहारी	५६५
मिहितपुञ्जमा	६२६	मेत्तियभुम्मज्जकानं	५८०, ५८१, ५८५, ६००
मुत्तपुञ्चनचोळकं	६४८		६०१, ६१७, ६०१
मुत्तवेवटिककणियकारको	६८२	मेत्तियं मिग्गुनि	५८३
मुत्तं	४०६	मेत्तुनपम्मपाराजिकापत्ति	५६६
मुत्तसूपादोसु	६६०	मेत्तुनपम्मवत्तुभूताय	७६५
मुत्तसूपो	७१३, ६२४	मेत्तुनपम्मो	५११
मुत्तति	५२१	मेत्तुनस्मादो	५२३
मुत्तचनस्सादो	५२०	मेत्तुनुत्तंसंहितेन गट्ठादिमसो	५५०
मुत्तुत्तति	५१४, ७५६	मेत्तुनं पम्मं	५८३
मुत्तपरिसङ्कितं	५८५	मेत्तापिनी	५५१, ६३५
मुत्तस्मादो	५२३	मोत्ताविक्काय	६२४

मोक्षमार्गं	४८८	मोहारोपनवम्भं	६०५
मोक्षपिपासायो	६०५, ६०६	मं	६०८, ७६५
मोग्गल्लानो	५०३, ५०८, ५०९	—अद्यगमा	७६५
मोक्षमुत्तं	८३३	मंसपिएट्टयस्मि	५०५
मोक्षनसादो	५२३	मंसपेसिवस्मि	५०४
मोक्षपेसु	८१६	मंसपेसूपमा	८६६
मोक्षं	८१६	मंसरसं	८४८
मोक्षमुवमवटादयो	६६५	मंससम्पावे	८८४
मोक्षनसिवत्तापदवएणना	६०४	मंस	८४२
मोक्षमति	७०१		

य

यकारेन	७५३	यागुमते	६६०
यक्षवाका	५०३	यागुं	७२५
यक्षवकुलला	५०३	याचको	५६५, ५६६
यक्षगिज्जा	५०३	याचनवकुला	५६१
यक्षसादयो	४५२	याचितकूपमा	८६६
यक्षिद्धि	४३७	याचं	५६६
यक्षिणीवस्मि	५४३	यानगतस्स	६२६
यक्षो, वाळो चएडो	४७१	यापनीयं	४७७
यक्षेसु	६३५	यामकालिक्	८६१
यक्ष यजिस्सामि	५२०	यावजीविक्	८६१
यतारं मिक्खवे	५०८	यावततियकपदरथो	६५१
यतो रथ	६५०	यावततियका	६३३
यथाजाता	५४१	—अट्ट	६५२
यथा तं	५४५	यावदरथो	८२६, ८३०
यथाधम्म	८६१	युगयुत्तको	६२३
यथा घुरे तथा पञ्छा	५११	युगा, सत्तमा	६६६
यथावज्जेन	६२५	युद्धवापुस्मि	५०८
यथासंहटं	८२३	युवा	३६७
यवो	८४३	योजन	५३३, ८२६
यागुकुटं	८७१	य्यकारे	५६६
यागुपाने	६७७		

र

रक्षगुक्कम्भं	४३२	रक्षवदार्ष	३६१
रक्षगुपायो	४२६	रजर्त	५४१, ६६८

ल

लखणत्वेरो	५०२, ५०३	लेण	५७३
लखणसंयुते	५०२	लेपा, द्वे	५६८
लखणानि चत्तारि	३६४	लेपोकासो	५६८
— तोण	३६३, ३६४	लेता, दस	६०३
— दस	३६३	लोकवज्जं	४६८, ५०७, ५३६
लखणारम्भणिकविपस्सनाय	४११	लोकियज्झानं	४८६
लखणो आयस्मा	५०१	लोकियलोकुत्तरा, पब्बा	४८५
लखण	४१५, ४१६	लोकुत्तरज्झान	४८६
लण्डे	४५७	लोकुत्तरघम्मा, नव	५७६
लङ्घका	६७१	लोकुत्तरघम्मो	४८३, ४८७
लज्जिपरगहो	७०४	लोणसोवीरकवत्थुस्मि	४७४
लज्जिपरिभोगो	७०३	लोणसोवीरकं	४७४, ८८४
लद्धसम्भुत्तिको, भिक्खु	६६३	लोतभिनखु	५१३
लब्धुवट्ठि	८५८	लोतसामणेरो	८७५
लसुणवग्गो	६५६	लोहमल	८८८
लहुका	५२६	लोहमासको	६६८
लहुपावुरण	६५६	— कहापणो	६६८
लामककम्म	४३२	लोहर्ष	५४०
लामकधब्बसित्थ	७१६	लोहविससो	६६८
लामकधम्मा	४८२	लोहितकं	३६८
लामकधुग्गला	४८२	लोहितक्कुमसारगल्ला	५४२
लातुदायो, उपज्झायो	५१३	लोहितच्छो	५४१, ६६६
लासेत्ति	६२४	लोहितवुत्तिङ्गना	६१४
लिङ्गनासना	५८३, ८६७	लोहितवण्णो	६५६
लिच्छवीहि	५०८	लोहितवधु	५४८
लेखा	७५३	लोहितुप्पादको	५१०, ५६८
लेखासवण्णनाम	४४६	---	

व

वग्गवादका	६१४	वच्छुकेन	६२४
वग्गुमुदासीरियभिन्नुवत्थुवण्णना	४७५	वच्छुपादको	७६०
वग्गुमुदासीरिया	४७७, ४८२	वचर्थ	८५४
— भिक्खु	४६७	वचनपयो	८२८
वग्गुमुदा, नदी	३६८	वचोक्कम्म ४६८, ५७५, ६५६, ६६८, ६७१,	

वचोक्तम्	३६१, ३६२, ७०८, ७१२	वतभङ्गियं	५२३, ५२४, ५२६
वचोभेदो	७५०	वनराजि	४२४
वचोविभक्ति	७५०	वने	४४३
वच्चकुटिया	७५६	वन्तो	४६५
वच्चमार्गं	५४५	वन्दनवत्थु	५४४
वच	८५४	वम्भनवचनभेते	६१५
वज्रकलि	८५६	वम्भेति	५४५, ७५२
वज्रकलिपुष्पं	८५७	वम्भेतुकामो	७५३
वज्रकलोलूलं	८५४	वरकचोरकं	८४३
वज्रपटिच्छादिका	६३८	वरकजाति	८४३
वज्रको, पृग्गलो	४८२	वरको	६४६
वज्रभा	४:५	वरभण्डं	७५६
वज्रभित्तिवत्स्थुस्मि	४६५	वलञ्जनकवच्चकुटिया	४२४
वज्रभयो	४६५	वलाहकपटलं	८५५
वट्टागमिसत्ता	५०३	वल्लिकन्दो	३६०
वट्टविन्दुं	८८६	वल्लिकलं	६७३
वठरो	८३४	ववस्थानं	४६८
वडढकी	९११	वसभरञ्जो, देविया	५४६
वष्णुपिटकं	७५७	वसलं	५७४
वष्णुवा	४७७	वसागारं	७२४
वणं	६६१	वसातेलं	७२८
वता	६७८	वसानि, भेसज्जानि	७२७, ७२८
वति	८७२	वसोदिस्सं	७३१
वत्तसम्पत्तिया	६६४	वत्तिकसाटिकचोवरं	७४५
वत्तुकामवारकथा	४६६	वत्तिकसाटिकसमये	७४५
वत्तुकामवारो	४६२, ४६६	वत्तिकसाटिकसिक्खिपदवरणना	७३०, ६१५
वत्थिवत्थु	५२८	वत्तिकसाटिका	६४८, ६५०, ६५४, ७३०, ६१५, ६५६, ६६१
वत्थुदेसनाय	५६६	वत्सूपनायिकाय	७३२
वत्थु, महानागरञ्जो	४६६	वाचसिक्खि विभज्जति	७५०
वत्थुलेय्यकमूलं	८५४	वाचसिक्खि	५२३, ५२५
वत्थुलेय्यको	८५६	वाचसिक्खि	७५०, ७६५
वत्थुविज्जाचरियो	४०४	वाचा	४६८
वत्थुसन्दरसना	५६०	वाचाय भजति	७११
वत्थु	४४३, ५३५	वाणिज्यो	६२४
वत्थुनि, तोनि	५६५, ५६४	वातधारा यिय	५२६, ५०१
वयसो पटिग्गहाति	४४६	वातपाने	७२५
वयस्युम्भादोदु	४४२	वातावापिका, निम्बू	

वादविस्तारो	७४६	विष्णुना पुरिसविग्गहेन	७६५
वादितं	६६५	विष्णू	५४४
वापित सो ते	५४८	वितयकत्तिके	४३८
वायिम	६२१, ६२३	वितयकवत्थु	५२७
वारपेय्यासप्पभेदो	४६६	वितयको	४२०, ४३६
वारा, चत्तारो	४४५	वितिण्णकद्धो	४२८
वालिका	७७०	वित्तुदेन्ति	५०३
वासचुप्पादि	३६२	विदेस्सना	५६६
वासितकपिळ्ळावो	६६१	विघ्नूतिका	६२०
वासिफल	७०७	विघ्नूपनेन	६६२
वासि	४५५, ५०४, ७०७	विनट्ट	६४३
वासूपगतस्स	६२३	विनयकपा	८६८
वाळकन्तारादिवत्थुमु	४७२	विनयकम्मस्सेतं	६४४
वाळकन्तारो	४७२	विनयकम्मं	५२३, ५२६, ६५५, ६६१
वाळयक्खवरत्थुस्मि	४७१		६६२, ६६५, ८८६
वाळयक्खविहार	४७१	विनयपरो	४७६, ८६८, ६००, ६०१,
षाळो चण्डो, यवलो	४७१		६०२, ६०३
विकप्पनसिक्खापदवण्णना	८८६	विनयपिटकं	७५६, ८०७
विकप्पना, द्वे	६५३, ७१६	विनयविरोधो	५१७
विकालगामप्यविसनसिक्खापदवण्णना	६१२	विनयाचारसम्पन्नेन	४१५
विकालभोजनसिक्खापदवण्णना	८५३	विनयो	५६२, ७०१, ७७५, ८६६,
विकूजमाना	७५६		६०२, ६०४, ६३८
विचारसम्पन्न	३६४	विनिच्छयो, सम्भावरियसाधारणो	५१६
विचेतब्बाकारप्पत्ता	४१०	विनिघाय खन्ति	४६५
विज्जा, चतरसो	४६०	—दिट्ठि	४६५
— तिस्रो	४८६, ५१०, ५७६	—सञ्ज्ञ	४६५
—पञ्च	४६०	विनीतवत्थु	५२७, ५३६, ५४८,
विज्जाघारा	४३७		५५१, ५६०
विज्जापरिजप्पनं	४३७	विनीतवत्थुवरणना	४६०, ४६८
विज्जामयो	४३६, ४३७	वियरिणत्तेन	५३०
—कतमो	४३६	विपस्सना	४११, ४३१, ४६०
विज्जामु अट्ठमु	४६०	विपस्सनापरियोसाना	४२८
विज्जत्तिवह्ना	५६१, ६७३	विपस्सनावसेन	४३०, ४८१, ८०६
विज्झाणक्खन्धो	५१६	विपावन्तरायिका	८६५
विज्झाणं, प्ररूप	४२७	विप्पसन्नविवण्णा	४७६
—पठम	४३४	विमज्झकपा	६६४
विज्झापेत्वा	६५४	विभत्तिव्यत्तयेन	४६३

विपाकं	५१८	विसेसो, कतमो	४२०
विपुलं	५६५	विसोधना-अनापज्जनं, तिविधा	४१३
विष्पकते	५७२, ८२७	विस्सट्ठि	५१५, ५१६, ७६५
विष्पकिरियिसु	६८६	विस्सज्जेतब्बो	७१६
विष्पटिसारवत्थुस्मि	५००	विस्सज्जेति	६५५, ७२६
विष्पटिसारो	३६८, ४५०	विस्सरमकासि	७६६
विष्पवसेय्य	६५७	विसं वा	४५७
विमञ्जे	४०६, ८०५, ६६४	विसंवादनपुरेक्खारस्स	७५०
विमोत्तकं	८५८	विसंवादेति	७५०
विमानवत्थु	७५६	विहरति	८०५
विमोक्खो	४८४, ४८८, ४८६, ४६७	विहारकारसिक्खापदं	५७५
विमोचयं, चित्तं	४३०	विहारचीवरं	६७३
विरत्तं	५३६	विहारच्छादनवत्थुस्मि	४६३
विरलवत्थनिवत्थं	५३५	विहारवत्थुं	४६६, ५७५
विरलविरलो	४००	विहारसामिको	७६४
विरागा, द्वे	४३१	विहारो	३६६, ५७५, ६६०, ७६४, ८३२, ६१६
विरागानुपस्सी	४३१	वीतिकमो	४३४, ५१५
विरियवत्थुस्मि	४६६	वीमंसति	५५५, ५५६
विरियसम्पन्नं	३६४	वीमंसत्थाय	५२०
विलोवकारं	४६३	वीमंसनवत्थुस्मि	४६२
विलेखनसिक्खापदवग्गना	८६८	वीमंसनमानो, द्वे	४६२
विलोकितेन	६२५	वीमंसाया	६३५
विवटेन	७६५	वीसतिगणो	६३३
विवट्टना	४१६	वीसति, पाराजिकानि	५११
विवादाधिकरणं	५६५-५६७	वीसतिमिस्सग्गियं	७०६
विवादापन्नानं	७५५	वीसतिमपाचित्तियं	८०३, ६६६
विवादो	५६७, ७५४	वीसतिधस्सो	८०८
विवाहो	५५१	वीहि	८४३
विसक्किमद्दुतो	४४६	बुड्डानाधिप्पायो	५६६
विसगतपिण्डपातवत्थुस्मि	४६२	बुद्धपम्बजितवत्थुमु	४६१
विसङ्केतेन	८२७, ८६५	बुत्तमकचोपमाय	४१६
विवासावत्थुस्मि	७१५, ७३०	बुत्तपड्दुत्तदोवारिकोपमाहि	४१६
विमुखापेक्खो	४८८	बुत्तसमेति	४०२
विमुट्ठि	४८८	वेज्जकम्मं	४२६
विमुट्ठिमगगतो	४१५, ४१६, ४२७, ८०५	वेज्जिकाय	६३२
विमुदधं, चित्तं	३६४	वेज्जो	५३३
विमुक्खि	४३७		

वेठितसोसस्त	९२९	वेमस्सिया	९५२
वेठिमं	६२१, ६२२	वेमतिको	५९८
वेणुजाति	७५३	वेमं	७३६, ७३७
वेणो	५३१	वेटयावधकरो	४६६, ६८०, ६८२, ६८३
वेणुकळीरो	८५५	वेटयावच्चं	५७७
वेणुकारजाति	७५३	वेरत्तकण्डे	८०५
वेणुकारं	४६३	वेरिषरं	५७०
वेदना	७५६	वेरिमिस्तु	४५५, ४५८
वेदनाबल्लघो	५१९	वेसालियं	३९१, ४००, ४७६, ६४१
वेदना, तिरसो	५६०	वेसालिवज्जिपुत्तका	९०१
वेदनात्तिके	४३८	वेहासकुटिसिक्खपादवण्णना	७९९
वेदनावत्थु	५००	वेहासमथो	४६३
वेदल्लपिटकं	७५७	वेळुकन्दो	८५५
वेधिमं	६२१, ६२२	वेळुरियं	३९२, ५४८, ६९९
वेपुरिसिका	५४६	वेळुवनं	५७६, ५८०, ५८१, ६०१
वेपुल्लप्पत्तपरिषो	४७८	वोरोपेय	८९०

स

सङ्गिन्द्रियानिन्द्रियं	४७३	सक्खरघोवो	५६५
सकटसत्तं	७५२	सक्खरा	५६५
सकटेन	५७०	सम्पपुत्तो	७४९
सकट देय	५६४	— उपनन्दो	६७१
सकदागामो	३९५, ४०४, ४१५, ४८३, ४८४, ८९६	सखिला	६२६
सकत्तरज्जं	५७५	सग्गकपादोनि	४७२
सकलरूपपरिगहे	४११	सग्गकथं	४५९
सकलेन गामेन	८३९	सग्गन्तरायो	४८८
सकिं निवत्थं	६९५	सग्गमग्गं	४८८
— पावत्तं	६९५	सग्ग गमिस्सामि	५२०
सकुणसङ्घो	५६६	सङ्कुण्यो	४३९
सक्खधम्मवग्गवग्गना	९२६	सङ्कुमवत्थु	५४३
सक्खच्चं	९२४, ९२६	सङ्कुत्तकम्मनिमित्तकम्मामि	४५९
सक्खत्वा	८१०	सङ्कुत्तविसङ्कुत्तता	४४३, ४४४
सक्खसंयुत्तं	७५७	सङ्कुत्तसेवालपणकं	६१५
सर्फं, देवराजं	४७१	सङ्कुत्तपकया	४२७
सनक्खरघोवपाणि	५६५	सङ्कुत्तपट्टकपायं	४५१, ४७३, ४८९, ४९१
		सङ्कुत्तपटो, दुविघो कप्पियकारको	६८२

सङ्क्षो	५४१, ६१५, ६६८, ६६९	सञ्ज्ञातिवहुला	६७३
सङ्गम याचन्ति	५६६	सञ्ज्ञा	५३५
सङ्गकम्मप्यभेदं	५११	सञ्ज्ञाभमूलकं	५८८
सङ्गकम्मनि, चत्तारि	६०३	सञ्ज्ञाचिका	५६६, ५७०, ६५५
सङ्गकम्मं	६०२	सञ्ज्ञापेस्सामा	६०५
सङ्गतो	६६४	सञ्ज्ञाविमोक्खं	४६८, ५२७, ५३९
सङ्गभत्तं	८३५	सञ्ज्ञासमूलकं	५८८
सङ्गभेदको	५१०, ५६८	सट्ठिमपाचित्तियं	८८६, ९६१
सङ्गमज्जे	४६१	सण्ठहेट्ठ्य	६२७
सङ्गरक्खितो	४४५, ४४६	सण्हा	६२६
सङ्गाटिकण्णगहणे	६३६	सतावरिकळीरो	८५५
सङ्गाटिचारी	६७०	सति	४०६
सङ्गाटि	७३४	—अन्तराये	६७४
सङ्गाणि	६६१	—करणोये	६६७
सङ्गादिसेसकण्डं	६४३	—पच्चये	८५२
सङ्गादिसेसा, सत्तरस	६५२	सतिपट्टानानं	४८६, ४९०
सङ्गादिसेसो	५१४, ५१६, ५१८, ५२४, ५२५, ५२३, ५३५, ५३६, ५५०, ५७१, ५७२	सतियोत्तं	४०३
सङ्गारामे	६३१	सतिसम्पज्झवारो	५१४
सङ्घिकं	७४४, ९५५	सतिसम्पज्झं	७५६
सङ्घे उपोसथो	६०२	सतिसम्पन्नं	३६४
—पवारणा	६०२	सतिसम्भोसा	८६६
सङ्घो	५१८, ९२७	सतोमतो	८२०
—व तस्सा आपत्तिया	५१८	सत्त, असप्पायानि	४२६
सङ्घं वा गणं वा	६३६	—वञ्जानि	६६६, ८४३
सच्चित्तकं	४६८, ५२७, ५३६	सत्तचत्तारोसत्तिमपाचित्तियं	८८१, ९७७
सच्चानि, चत्तारि	४६१, ५७७	सत्ततिमपाचित्तियं	८६७, ९८४
सञ्जितो	५५२	सत्ततिसत्तिमपाचित्तियं	८५३
सञ्जलसं	८५८	सत्ततिसत्तिमादिपाचित्तियानि	९७४
सञ्जरित्तसिक्खापदवण्णना	५५१	सत्ततिसत्तिमादिपाचित्तियानि	४८६, ७५७
सञ्जरित्तं समापजेत्थ	५५२	सत्ततिसत्तिमादिपाचित्तियानि	५०४
सञ्जिच्चपाणसिक्खापदवण्णना	८६०	सत्तनिकाये	८८८
सञ्जिच्चसिक्खापदवण्णना	६०७	सत्तपञ्चासमपाचित्तियं	८८८
सञ्जिच्च	४३३	सत्तपञ्चासमसिक्खापदवण्णना	६६०, ६६१
सञ्जेतनिका	५१५	सत्तवन्तरा	७६०
सञ्जान्तो	४३३, ५१५	सत्तभूमको, वासादो	९७४
		सत्तम-अट्टम-नयमसिक्खापदवण्णना	२५५
		सत्तमनिस्सग्गियपाचित्तियसिक्खापद	६७५
		सत्तमनिस्सग्गियं	

सत्तमपाचित्तियं	७६५, ८६२	सत्था, चतुसच्चविट्ठ	४७६
सत्तमसङ्घादिसेससिक्खापदवण्णना	८५१	सत्थुवरणी	६६८
सत्तमसङ्घादिसेसो	५७५	सत्थुसासनं	५८२, ८३८
सत्तमसिक्खापदवण्णना	८६२, ८६८, ८७१, ८७७, ८८१, ८८३, ८८५, ८८६	सत्थ	४३८, ४४७
सत्तमा, पितामहपुत्रा	६६५	सत्थेरवादे	७५१
— पुत्रा	६६६	सद्दुपहायादयो	४५८
सत्तमासे	६६४	सद्दं अस्सोसि	५०६
सत्तमो, कुलपरिवट्ठो	४८३	सद्धम्मवरचक्रवत्ता	३६६
सत्तरसमनिस्सग्गिय	३६८	सद्धा	७४०
सत्तरसमपाचित्तियं	७६८, ८६८	सद्धासम्पन्न	३६४
सत्तरसवग्गिया	८५३	सद्धिविहारिकेन	४६७
सत्तरस, सङ्घादिसेसा	८५२	सद्धेयवचसा	६३६
सत्तविधं, ओदिसं	७२७	सन्ततिपच्चुप्पन्न	४३५
— धम्म	५४०	सन्तधत्तरपरमं	६७५
सत्तवोसत्तिमनिस्सग्गिय	७३८	सन्तधत्तरेन	६५६
सत्तवोसत्तिमपाचित्तियं	८२४, ८७१	सन्तिके	५४६, ६२४
सत्तसद्धिमपाचित्तियं	८६५, ८८३	सन्तो सविज्जमाना	४७८
सत्तसत्ततिमपाचित्तियं	८८७, ८८५	सन्धवसम्भुति	६६३
सत्ता	५६७, ८२३	सन्धवानि	६६५
सत्ताधिकरणसमया धम्मा	८३३	सन्धवेमु, पञ्चसु	६६५
सत्तानिसेसे	८६६	सन्दिट्ठा	८२३
सत्तासीतिमपाचित्तियं	८१३, ८८६	सन्धयो, पञ्च	४१५
सत्ताहकालिक	८६१	सन्धिच्छेदादिचोरको	४७६
सत्ति	४४१, ४४३, ४५५	सन्निधिकारकसिक्खापदवण्णना	८५६
सत्तिभेण्डीसु	४५७	सन्निधिकारकं	७२०, ८५६
सत्तिलोमवत्थुस्मि	५०५	सन्निषद्धगोणयो	४१७
सत्तिसुलूपमा	८६६	सपदान	८२५
सत्तु	८४२, ८४४	सपरिक्कमन	५६६
सत्तुमोदको	८४४	सपरिदण्डा	५५४
सत्तो विट्ठो	५०४	सप्यच्चयनामरूपपरिगहे	४११
सत्थपरिचित	७८२	सप्यसिरूपमा	८६६
सत्थपाणिम्हि	८२८	सप्याणकवग्गो	८६०
सत्थवणिज्जा	५४२	सप्याणकसिक्खापदवण्णना	८०३, ८६०
सत्थसङ्गहो	४३८	सप्यायासप्याय	४१५
सत्थहारक	४३८	सप्यिदुम्भो	८६६
		सप्यितलतद्धरसकञ्चिकादोनि	७१३
		सप्यिनिकाया	५०८

सर्पि	७२२	समाधि	४८८, ५८६, ५०६
सब्बअट्ठकयासु	५४२, ७२१, ८४६, ६६५	— आनापानसति	४०१
सब्बकायप्पटिसंवेदी	४०८, ४२६	समाधिवसेन	४८५, ८०६
सब्बच्छन्ना, सेय्या	७६०	— कथं	४३०
सब्बञ्जुबुद्ध	४०४	समाधिसम्पन्नं	३६४
सब्बञ्जु	३६६	समाधि, आनेजं	५०८
सब्बत्यककम्मट्ठानं	४१५, ४१५	समानवस्सिकपवारणा	६०३
सब्बपरिच्छन्ना, सेय्या	७६०	समानसीमार्थं	६१०
सब्बपंसुकूलिको	८६४	समानसंवासका, भिक्खु	६३६
सब्बमूलकं	४६३	समानसंवासको	६१०
सब्बरतनरूपं	५४०	समानानिसंसो	६७२
सब्बाचरियसाधारणो, विनिच्छयो	५१६	समापज्जन्ति	७०६
सब्बं हृत्थं	६२६	समापत्ति	४८४, ४८८, ४८६
सभागानं	५७६	समारम्भो	८२८
सभोजनसिक्खापदवरणाना	८७६	समिञ्जितेन	६२५
समग्गस्स	६१०	समुक्खेदितो	४६६
समग्गात्या	८०६	समुद्धानविनिच्छयो	६६१
समणकुत्तको	३६७, ३६६	समुदाचरेय्या	४८५
समणपटिब्बो	५६८	सम्पजानमुसा	७५०
समणभत्तसमयो	८३३	सम्पजानमुसावादे	७५०
समतित्तिकं	६२४	सम्पत्तपरिसाय	७७५
समत्तिस रूपानि	४३४	सम्पदानत्ये	७६६
समयनिमित्तं	३६३	सम्पहंसना	३६३, ३६४
समथप्पटिप्पन्नं	३६४	सम्पादो	८२४
समथविपत्सनालाभि	४८४	सम्पीळनवरथु	५४३
समनुभासनसमुद्धानं	८६७, ६३६, ६५१	सम्बहुला, आपत्तियो	५५८
समनुभासनसिक्खापदवरणाना	६७४	सम्बहुले भिक्खु आणापेति	६६०
समन्तापरियागारो	५२६	सम्बाधे	६६०
समन्तागता	६३५	सम्बाहने	५४६
समयोदिस्सं	७२७, ७२८	सन्मित्रा	५४५
समयो, दुविघो	७३०	सन्मित्राणि	४८६
समसूचको	६२४	सम्मपयानानं	४०४, ५८३
समादहित्वा	८८७	सम्मासम्मुट्ठो	६५३, ७१६
समादहं, चित्तं	४३०	सम्मुखाधिकप्पना	६७७
समादाय	६६५	सम्मुञ्जनिदण्डकं	६६३
समादिप्रभुवञ्जो	४६८	सम्मुत्तिक्किच्चं	६६०
समाधि	४०६, ४१३, ४८४,	सम्मोदनीयं अकासि	

सम्मोदमानो	६११	साधुकं	६०५
सयनगतस्स	६२६	साधू	३६७, ३६८, ६७८
सयनभण्ड	६११	सानुप्यब्धतिर्कं, सिक्खापदं	५१४
सयनिघरे	६१०	सापेक्खो	७६६
सय समादहति	८८७	सामग्गिजपोसथो	६०७
सरसो	८५६	सामग्गिपवारणा	६०२
सलाकवट्ठ	६२८	सामग्ग	४८२
सलाकभतादीमु	८३६	सामणेरो, तिस्सा	६५३, ६५४, ७१७
सलाकभतं	६३५	सामणेरो	४८८, ८७१, ८७४, ८७५
सलाकहत्थेन	६२४	सामन्तघरवासिनो	८४१
सल्लकल्लणविधि	५२३	सामन्तविहारे	६६३, ७१५
सल्लकल्लणा	४१६	सामपाको	७२१
सल्लपेय	६६६	सामिकस्स देसि	५४६
सल्लोनस्स	५७७	सामिपरिमोगो	७०२
सल्लेखबुत्तिनो	६०६	सामोचि	६३४
सवन्नूपचारो	६४६	सामोचिचर्म	८०६
सविचारो	४३८	सामोचिपटिक्खेपो	५६०
सवितक्को	४३८	साम अधिट्ठाप	४४०
सविमङ्गसिक्खापदवण्णना	४८४	सारक्खा	५५४
सहत्या	६६६	सारत्तो	५३०, ५३६, ५४४
सहधम्मिकवग्गो	८६८	सारथी	५०५
सहधम्मिकसिक्खापदवण्णना	८६८	सारदास्सुवि	४२४
सहधम्मिकानं, पञ्चत्तं	६७०	सारम्भं	५६६
सहधम्मिकं बुच्चमानो	६१६	साराणीयधम्मपूरको	४६२
सहपयोगो	५७१	सारिपुत्तो	६४१, ६४२
सहसेयसिक्खापदवण्णना	७५६	सालकल्याणिपोतककन्दो	८५५
साकियानियो	६६८	सालकल्याणीखन्धो	८५७
साकुणिको	५०५	सालट्ठि	८५८
सारैवा	६७१	सालि	८४३
साखामङ्ग	८०६	सालियवग्गमो	४२५
साटकपत्तो	६०४	सालीने	६३०
साटकं	७६५	सावकमासितो	७५६
साण्णपाकारन्तरिका	६४६	सावको	५०४
साण	६४४, ७३५	सावत्थियं	५१३, ६१७, ६७१, ६३५
साओदको	५०८	सासङ्गसम्मत्तानो	७४२
सादितब्बा	८८१	सासङ्गसिक्खापदवण्णना	७४१
साहुं	८६१	सासनपक्वत्थिका	६३०

अनुक्रमणिका

सासपकळीरो	८५५	सोलकबुद्धो	८२७
सासपमत्तं	८४८	सोलखन्धो	८६६, ६०१
साहसिको	४३६	सोलवा	८०४, ८०८
साळ्हो, मिगारनता	६३५	सोलविपत्तिचोदना	५६०
सिक्खति	४०६	सोलविसोधनकथं	४१५
सिक्खा, अधिपळा	४०६	सोलसम्पन्ना, भिक्खुनी	५८६
सिक्खापञ्चखानकयायं	४६७	सोलसम्पन्नो, भिक्खु	५८६
सिक्खापदानि, एकादस	६३२	सोलूपदेतो	७५७
—तीणि	६५२	सोलं	४१३, ४७३, ८०५
—तेपरणाम	६३२	—चतुब्बिघं	४१३
—दस	६३२, ६६१	सोवयिकदस्सने	४६८
सिक्खापदं	४८३	सोसानुलोकिका	६७६
—छसपुट्टानं	६६८	सोसूपगादीमु	६८६
—सानुप्पळत्तिकं	५१४	सोसूपगं	७०६
सिक्खायो, तिस्सो	४०६	सोसं नहातो	३६७
सिक्खासम्मुत्ति	६८२	—पग्गहेत्वा	६२४
सिक्खितुकामो	८८६	सोहलनरिन्दो	४३७
सिक्खरणो	५४५, ५४६	सोहलनाळि	७१२
सिग्गुकन्दो	८५५	सोहलदीपे	४७०, ७१२
सिग्गुकासमदको	८५६	सीहो	६१३
सिग्गुपुप्फं	८५७	सुक्खविस्सट्ठि	५१५
सिङ्गिवेरादीनं	७७७	सुक्खविस्सट्ठिसिक्खापदवण्णना	५१३
सिङ्गिवेरं	८५४	सुक्खानि, दस	५१५
सिङ्घाटकं	४४३, ६१७	सुक्खं	५१५
सित्थावकारकं	६२६	सुक्खकुरं	८५६
सितं पात्वाकासि	५०२	सुक्खत्थं	५२२
सिद्धत्थकट्ठि	८५८	सुक्खपदे	४२६
सिप्पिकेहि, दन्तकारकादीहि	७१०	सुक्खप्पटिसवेदिपदे	४२६
सिसा	४६४, ५४१, ६६८, ६६६	सुक्खप्पटिसवेदिपदे	५२७, ५३६
सिलाकुट्टिकं	५७१	सुक्खमज्झतद्वयेन	३६४
सिलागुहं	५७३	सुक्खसम्पन्नं	६२६
सिलावत्थुस्मि	४६२, ४६४	सुक्खसम्भासा	४२६
सिवलिङ्गादिपूजनत्याय	६३०	सुक्खानि, ते	६१४
सिस्सो, भिक्खु	७१७	सुगुमपिळ्ळना	५२०
सोतोदको	५०५	सुगं वेदं उप्पावेस्साभि	५६७
सोमट्टकभिक्खुसद्धे	४१४	सुगतविमलं	६६६
सोमं सम्मप्रति	५६१	सुगतिसपरायणा	८७२
		सुद्धभासतो	

सुद्धपाते	६६७	सुपरिणदिष	४३७
सुचिमंसूपसेवनो	६३०	सुपिनकूपमा	८६६
सुब्जतो	४८६	सुपिनभेदो	५१७
सुब्जाभारगतो वा	४०३, ४०५	सुपिनवस्थु	५२७
सुब्जागारं	४०३, ४८४, ४८८	सुपिने, सोळस	५१७
सुणिसभोगेन	५५१	सुपिन	५१६, ५१७
सुतचोदना	५६०	सुपटिच्छन्नेन	६२२
सुतधरो	८०५, ८०६	सुपटिविद्धा	८०६
सुतपरिसङ्कितं	५८७, ६०७, ६०८	सुपत्तिथो	५०८
सुतसन्निचयो	८०५, ८०६	सुपवत्तीनि	८०७
सुत्तनिपातो	७५६, ७७५	सुप्पवायितं	७३८
सुत्तन्तट्टकषामु	४०६	सु	४७८
सुत्तन्तिकत्थेरा	४५१	सुभासितदुग्भासितं	५४४
सुत्तन्तिका	४७६	सुम्मकपत्तो	६०४
सुत्तमिस्सा	५३१	सुरापानवग्गो	८८३
सुतविब्भत्तिसिक्खापदवण्णना	७३५	सुरापानसिक्खापदवण्णना	८८३
सुत्तामुलोमं	८८६	सुरियमण्डलं	४२४
सुत्तिरियवस्थु	५४३	सुरुसुस्कारकं	६२७
सुत्तुद्देशो	६०२	सुरुसुरुवग्गवण्णना	६२७
सुत्तं	५१७, ७३८, ८६६, ८८६	सुलद्धं	३६८
सुद्धकाळसिक्खापदवण्णना	३६२	सुलसिपण्ण	८५७
सुद्धकेसा वा	५३१	सुवण्णक्षेत्तये	५४२
सुद्धिकनयो	४६२	सुवण्णभूमि	८२७
सुद्धिकपाचित्तियं	७४४	सुवण्णमाला	७२०
सुद्धिकमहावारे	४६३	सुवण्णमिस्सा	५११
सुद्धिकवारकषावण्णना	४६२	सुवण्णं	७२०
सुद्धिकवारा	४६२	सुविनिच्छित्तानि	८०७
सुद्धि, चतुब्बिधा	७०२	सुविमत्तानि	८०७
सुद्धो	५६३	सुविलेखित	७३८
सुद्धं ब्रह्मचारि	४७६	सुसानं	५७०
सुपालेपो	५६८	सुस्सूसिका	५५६
सुनख-ससादयो	४०७	सुसंयुतो	६२३
सुनखो	६६८	सुसुमारगिरं	८८७
सुनिसप्पवो	८५६	सूकरमर्षं	६०६, ६००
सुन्दरीनन्दा	६३५	सूकरिको	५०५
सुपब्भत्तं	५२६	सूकरो	६६८
सुपण्णमाणविक्काय	५४३	सूकरं	३६१

सूचको	५०६	सोकञ्जायिका	६७१
सूचिकं	४३७	सोण्डा	६६५
सूचिघरसिखापदवरणना	६१३	सोतापत्ति	४०४
सूचिलोमवत्थुस्मि	५०५	सोतापत्तिकले	७७५
सूपब्बज्जनं	८३८	सोतापन्नकालतो	४३७
सूपसम्पाकादीसु	६६०	सोतापन्ना	३६५, ४१५, ४८४, ८४०, ८६६
सूपसम्पाके	८८४	सोत्थि	५२३
सूपे, द्वे	६२४	सोब्भो	४३८, ४३९
सूपेय्यपरणमूलानि	८५४	सोभितवत्थुस्मि	५०६
सूपोदनविञ्जितियं	८६३	सोभितो	५०६, ५१०
सेक्खपुधुज्जना	५१७	सोवरणमयो, कहापणो	६६८
सेखियकरुणं	६२१	सो सतो व अस्ससति	४०६
सेखिया	६६३	सोळमकहापणग्घनकं	६५६
सेणिए	६४६	सोळमनस्सिगियं	३६६
सेतकम्ममालाकम्मलताकम्मादीनं	४६३	सोळसमपाचित्तियं	७६६, ६६७
सेतकम्मं	५६७	सोळस, सुपिने	५१७
सेतको	५०८	सं	४३३
सेतच्छत्तं	६२७	संगीतियो, तिस्सो	७५७
सेतरत्तवरणकरणे	५७१	संगुत्तभाणकेन	८०६
सेतवरणं	८०१	संयोजना, दस	४६६
सेतवरणपुष्पं	८५७	संवरणको	४६१
सेतवरणो	८५६	संवरमुद्धि	७०२
सेदनादिवत्थूनि	४६४	संवरो	४०६
सेनावाससिखापदवरणना	८८३	संवासनासना	५८३, ८६७
सेनासनं	४०६, ४६७, ५८०	संवासपटिक्खेरो	५६०
सेय्ययापि	४०२	सवासय	६८५
सेय्यसको, आयस्मा	५१३	संविधानसिखापदवरणना	८२४, ८६५
सेय्या	७५६	सविपाय	८२६
—सब्बच्छन्ना	७६०	सविभजितब्बं	८४१
—सब्बपरिच्छन्ना	७६०	संविहितकोट्टागारा	७२०
सेय्यो	४३३, ४७६	संसट्ठा	६५१
—अयोगुळो	४८२	ससरणं	५७०
सेल्लु	८५६	संहटो	६७६
सेवनापिप्पायो	५३८	संहरो	६०७
सेवानज्जाति	७७८	स्वानागानि	५८१
सेवालो	६१५	स्वावनाय	
सेसमटुकवाय	८२६		

ह

हट्टो उदागो	६०९	हलिद्दि	८५४
हृत्थको	७४९	हसधम्मसिक्खापदवण्णना	८८५
हृत्थगहणं	९३९	हसधम्मो, उदके	८८५
हृत्थग्गाहं	५३०	हसाधिप्पायो	८८५
हृत्थनिद्धनकं	९२६	हसापेक्खो	८८९
हृत्थनिल्लेहकं	९२७	हारक	४३८
हृत्थपासा	६५८, ६५९	हिकारो	७०९
हृत्थपासे ठितो	८४२, ८४३	हिङ् गुजतुं	८५८
हृत्थहारियो	७१२, ७१३	हिङ् गुसिपाटिकं	८५८
हृत्थि	३९१	हिङ् गुं	८५८
हृत्थो	५३०	हिट्थो	५८१, ८२९
हनन्तो	४७८	हिरञ्जमिस्सा	५३१
हन्दा	९५४	हिरञ्जमुवण्णादोनि	४८१
हम्मियं	६६०	हिरञ्जमुवण्ण	३८५, ७०५
हरायन्ति	३९७	हिरञ्ज	६७७
हरितको	९५९	हीनेन हीनं	७५३
हरितपण्णवण्णो	९५९	हीळितं	७५३
हरितं	८०२	हेमन्तिके काले	७८८
हरोत्तकं	८५८		

२. उद्धरणसूची

अट्टिमा, भिक्खवे, मातिका कठिनस्स उब्भाराय ..	(म० व०-२६८)	६४३
अतोते चित्तक्खणे जीवित्थ, न जीवति, न जीविस्सति...	(महानि०-३६)	४३५
अत्तादनं आदातुकामेन उपालि भिक्खुना पञ्चङ्गसमन्तागतं		
अत्तादानं आदातब्बं	(सु० व०-३६७)	५६१
अनापत्ति अग्नेन कतं पटिलमित्वा परिभुजती	(पारा०-३२६)	६४८
अनापत्ति वस्सूपगता भिक्खू पक्कन्ता वा होन्ति विम्भन्ता वा...	(पाचि०-४२८)	८११
अनुजानामि, भिक्खवे, अज्जतनाय पवारेत्वा अपरज्जु		
भिक्खुसङ्घं पवारेतुं	(सु० व०-३६६)	८१६
अनुजानामि, भिक्खवे, अमनुस्सिकावाधे आमकमंसं		
आमकलोहितं	(म० व०-२२१)	७२७
अनुजानामि, भिक्खवे, आयामेन अट्ठङ्गुलं सुगतङ्गुलेन		
चतुरङ्गुलवित्थतं पच्छिमं चीवरं विकप्पेतु	(म० व०-३१२)	६४४
अनुजानामि, भिक्खवे आरब्बकेन भिक्खुना		
ओवादं गहेतुं...	(सु० व०-३८५)	८१५
अनुजानामि, भिक्खवे, कसावानि भेसज्जानि		
निम्बकसावं, कुटजकसावं ..	(म० व०-२२०)	८५६
अनुजानामि, भिक्खवे, कायगुत्तिया चीवरगुत्तिया		
सेनासन्गुत्तिया निसोदन	(म० व०-३११)	६१४
अनुजानामि, भिक्खवे, चत्तारि महाविकटानि दातुं--		
शूयं, मुत्तं, द्वारिकं, मत्तिकं	(म० व०-२२४)	७२७
अनुजानामि, भिक्खवे, जत्तुनि भेसज्जानि—हिङ्गु		
हिङ्गु गुजतुं हिङ्गुसिपाटिकं ...	(म० व०-२२०)	८५८
अनुजानामि, भिक्खवे, ठपेत्वा बालं ठपेत्वा		
गिलानं ठपेत्वा...	(सु० व०-३८५)	८१५
अनुजानामि, भिक्खवे, तिचीवरं अधिष्ठातुं न		
विकप्पेतुं....	(म० व०-३१२)	६४८
अनुजानामि, भिक्खवे, दवडाहे डम्हमाने पटग्गि दातुं,		
परित्तं कातुं	(सु० व०-२२८)	७८४
अनुजानामि, भिक्खवे, पञ्च भेसज्जानि		
अनुजानामि, भिक्खवे, पणानि भेसज्जानि निम्बपएणं	(म० व०-२२०)	८५७
शुटपपणं पटोलपएणं...		
अनुजानामि, भिक्खवे, फलानि भेसज्जानि—बिळमं.		
पिप्पत्ति, मरिचं, हरोठकं ...	(म० व०-२२०)	८२८

अनुजानामि, भिक्खवे, मूलानि भेसज्जानि हलिट्ठि		
सिङ्गिवेरं वच...	(म० व०-२१६)	८४४
अनुजानामि, भिक्खवे, यस्स वण्डु वा पिळ्ळा वा ...	(म० व०-३११)	६१४
अनुजानामि, भिक्खवे, यं दिग्गमानं पतति, तं सामं		
गहेत्ता परिमुञ्जितुं परिणतं तं, भिक्खवे,	(बु० व०-२२३)	८६६
दायकेही		
अनुजानामि भिक्खवे, रोमन्यकस्म रोमन्यनं । न च		
भिक्खवे, वहिमुच्चद्वार नोहरित्वा वज्झोहरित्वा	(बु० व०-२२३)	७२७
अनुजानामि, भिक्खवे, वसानि भेसज्जानि अच्छयसं,		
मच्छयसं...	(म० व०-२१६)	७२४, ७२८
अनुजानामि, भिक्खवे, वस्सिकसाटिकं	(म० व०-३१०)	६१५
अभिक्खुको नाम आवासो न सक्का होति...	(पाचि०-४२८)	८१०
अल, देवदत्त, मा ते रुच्चि सङ्खमेदो । गल्हो खो,		
देवदत्त, सङ्खमेदो...	(बु० व०-२६६)	६१०
अमुदो होति पुगलो अज्जरं पाराजिकं धम्मं		
अज्जापन्नो...	(पारा०-२५०)	७६८
अहं बुद्धस्स भगवतो ज्ञानसम्पत्ति, यो 'वम्मविपाको,		
भिक्खवे, अचिन्तेम्यो, न चिन्तेवम्यो	(प्र० नि०-२-८४)	५०२
अहं अमुकं नाम तुम्हाकं गामद्वारे सभं वा मण्डनं वा		
एख्खमूलं वा ...	(बु० व०-३८६)	८१६
अहं, भन्ते, इत्यन्नामं आपत्ति आपन्नो, तं पट्टिसेमो	(बु० व०-१८६)	६४५
आनापानसतो यस्स, परिपूणा सुभाविता...	(पटि०-१६६-२००)	४२१
आपत्ताधिकरणं सिया अनुसलं सिया अव्याकतं	(परि०-१६२)	५६६
आयामतो वा वित्थारतो वा अन्तमसो केसग्गमत्तं...	(पारा०-२२३)	५६८
आरब्धकं नाम सेनासनं पञ्चपनुसत्तिकं पच्छिमं	(पारा०-३७१)	४०५
आनासो च कुल लानो, गगो कम्मश्च पञ्चमं...	(विमु०-६१)	४१४
इय भिक्खू भिक्खुं अनुवदन्ति सोलविपत्तिवा वा	(बु० व०-१७१)	५६७
इय भिक्खू विवदन्ति धम्मो ति वा अवधम्मो ति वा	(बु० व०-१७०)	५६६
इधुपाति, भिक्खु अवधम्म धम्मो ति दीपेतो	(बु० व०-३०६)	६१०
इयेकञ्चो दुस्सालो व समानो सोलवा ति मं जजो जानातु		
ति इच्छता	(विम०-४१६)	४८७
इधेव भिक्खवे समणा ...पे० .. सुन्नापरप्पवादा		
समणेहि अग्नेहा ति	(म० नि० १-६०)	४०३
इमेस चतुन अधिक्करणानं कति उज्जोटता	(परि०-२६५.४)	८६२
एकद्रुत्तस्स भिक्खुसं होति	(पारा०-२६३)	६५८
एकं भिक्खवे अवधम्मकं पातिमोक्खट्टानं एकं धम्मिकं...	(बु० व०-३५६)	५६०
एतदग्गं, भिक्खवे, मम सारकानं भिक्खूणं पुग्गेनिवास...	(म० नि० १-२५)	५१०

एथ मये आवुसो समणस्स गोतमस्स सङ्खभेदं करिस्साम ...	(सु० व० २६७)	६०५
कतमे च आवुसो दोवच्चस्सकरणा घम्मा ?	(म० नि०-१३२)	६१६
कामहेतु कामनिदानं कामाधिकरणं	(म० नि० १-१२०)	६१०
कायिकानि न वाचसिकानि सब्बानि नानावत्थुकानि....	(परि०-३८३.५)	८६३
काये कायानुपस्सनासतिपट्टानभावना	(पटि०-२०५, २१५)	४०८, ४१३
काले पटिग्गहितं काले निण्णकं काले संसट्ठं	(म० व०-२१६)	७२४
तेलपरिभोगेन परिभुजितुं	(विमु०-१८८)	४१६
गणना धनुबन्धना, फुसना ठपना सल्लखणा....		
तस्य वस्सिकसाटिका अनुज्जाता ति चीवरक्खन्धके	(म० व०-३०६)	७३०
विसाखावत्थुस्मि		
तित्थिस्थियो मेथुनं तं न मेवे, तयो पुरिसे तयो च अनरियपण्डके...	(परि०-३८३)	६४०
तित्थो पटिस्मिन्ना कामावचरकुसलतो चतुसु	(विम०-३६२)	४६१
बाणसम्पयुत्तेसु चित्तुप्पादेसु उप्पज्जन्ति...		
तेन खो पन समयेन छब्बग्गिया भिक्खू गिहिनिवत्थं निवासेन्ति....	(सु० व०-२२७)	६२१
तेन खो पन समयेन सब्बो भिक्खुनीसङ्घो ओवादं गच्छति ...	(सु० व०-३८४)	८१२
तेन खो पन समयेन सब्बो भिक्खुनीसङ्घो पवारन्तो		
कोलाहलमकासि...	(सु० व०-३६६)	८१७
तेन, भिक्खवे, भिक्खुना सम्बहुले भिक्खू उपसङ्कमित्वा	(सु० व०-१८६)	६४६
एकंसें उत्तरासङ्गं करित्वा...	(पाचि०-२८-३६)	८४२
विरत्ततिरत्तं, छप्पञ्चगचाहो		
दोधो रस्सो च अस्सासो, पस्सासो पि च तादिसो .	(विमु०-१८५)	४०८
दोधं अस्सासवसेन चित्तस्स एकगतं अविकल्पं पजानतो सति उपट्ठिता होति ...	(पटि०-२१७)	४२८
दूसको नासेतब्बो	(पारा०-४२)	८६७
दे चीवरस्स अधिट्ठाना-कायेन वा अधिट्ठेति,	(परि०-२१५)	६४८
वाचाय वा अधिट्ठेती	(परि०-३८४.१५)	६५१
न देति न पटिग्गएहाति, पटिग्गहो तेन न विज्जति .		
न, भिक्खवे, ऊनदसवस्सेन उपसम्पादेतब्बो, यो	(म० व०-५७)	६६४
उपसम्पादेय्य, आपत्ति दुक्कटस्स		
न भिक्खवे, ओवादो न आरोचेतब्बो । यो न	(सु० व०-३८५)	८५१
आरोचेय्य, आपत्ति दुक्कटस्स		
न, भिक्खवे, ओवादो न गहेतब्बो, यो न गएहेय्य,	(सु० व०-३८४)	८१५
आपत्ति दुक्कटस्स		

न, भिक्षवे, ओवादो न पचाहरितव्यो । यो न

पच्चाहरेय्य, आपत्ति दुक्कटस्स

(सु० व०-३८५)

८१५

नाहं, भिक्षवे, मुटुस्सत्तिस्स घसम्पजानस्स

घानापानस्सतिभावयं वदामी

(सं नि० ४-२८७; म० नि० ३-१४७) ४२२

निक्खमिस्त्वा बहि इन्दुलोला सव्वमेतं जरठ्ठ

(विभ०-३०२)

४०५

निमित्ते ठपयं चित्तं, नानाकारं विभावयं...

(विमु०-१६३)

४२५

निमित्तं अस्सासपस्सासा, अनारम्मणमेकचित्तस्स

(पटि०-१६६)

४१६, ४२४

निस्सग्गियेन आपत्ति, मुद्धिक्केन पाचित्तियं...

(परि०-३८०)

७४४

नेक्खम्म दट्ठु खेमतो

(सु० नि० १-३३०, ४३४)

६०५

पञ्च पि आपत्तिवत्तन्धा आपत्ताधिकरणं

(सु० व -१६७)

५६७

पञ्चहि उवात्त आसरेहि पवारणा पञ्जापत्ति

(परि०-३२६)

८४२

पञ्चिमे, भिक्षवे, आनिसंसा विनयधरे पुग्गते.

(परि०-२३७)

८६६

पटिच्छन्नं नाम आसनं कुट्टेन वा किलञ्जेन वा

(पारा०-२८०)

७६३

पटिसङ्घा योनिस्सो चीवरं पटिसेवति

(अ० नि० ३-६७; म० नि० १-१४)

७०३

पदवीतिहारमत्तेन, वाचाय भणितेन च...

(परि०-३८१)

४५८

पदुमं यथा कोवन्द सुगन्धं, पातोसिया

फुल्लमवोतगन्धं...

(सं नि० १-८०)

८२०

बुद्धेन धम्मो विनयो च वुत्तो, यो तस्स पुत्तेहि तथेव

वातो

(सं पा० १-५)

७६८

व्यक्तेन भिक्खुना पटियत्तेन सङ्घो आपेतव्वो...

(सु० व०-१८६)

६४५

भगवता पठत्तं, न ऊनवोसतिवत्सो पुग्गलो

उपसम्पादेतव्वो...

(म० व०-६७)

८६३

भविस्सन्ति खो पन आनन्द अनागतमद्धानं गोयधुवो

कासावक्कठा

(म० नि० ३-३४२)

४८२

मेत्तियं भिक्खुनि नासेया

(पारा०-२४४)

६६७

यथा पि वोपिको नाम, निलोयिस्त्वा गण्हतो मिणे...

(विमु०-१६२, मि० व०-३६६)

४०५

यानि वा पनञ्जानि पि अत्थि मूलानि भेसज्जानि

(म० व०-२१६)

८४५

या सङ्घस्स किञ्चयता करणीयता अपलोकनकम्मं

अत्तिक्कम्मं अत्तिदुत्तिक्कम्मं अत्तिचतुत्तिक्कम्मं

(सु० व०-१७१)

५६७

ये चिमे पव्वजितेन जीवितपरिक्खारा समुदानेतव्वो

(म० नि० १-१४१)

५४६

ये हि वो अरिया अरुञ्जे वनपत्थानो

(म० नि० १-२३-२८)

४८१

यो मुनाति उमो लोके, मुनि तेन पबुच्चतो

(सु० नि० १-४२)

८१६

यो वे उप्पत्तिं कोधं, रथं भत्तं व धारये ..

(सु० नि० १-३८)

७७५

यो वे उप्पत्तिं विनेति कोधं, विसटं सम्पविसं...

(सु० नि० १-२६६)

७७५

यो वो, आनन्द, मया धम्मो च विनयो च देसितो...

(दी० नि० २-११८)

६०२

रथो सेतपरिक्खारो भानक्खो चक्खवीरियो

(सं नि० ४-७)

५४६

लभति मारो आरम्भणं	(सं० नि० ३-१६६)	६७७
विकाले चे, भिक्खवे, पटिग्गहितं विकाले निप्पक्षं ..	(म० व०-२१६)	७२५
सङ्घादिसेसो ति यं वुत्तं, तं सुणोहि यथाकथं...	(परि०-२६३)	५१८
सञ्चिच आपत्ति आपज्जति, आपत्ति परिगूहति	(परि०-२८१)	८६६
सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होतो	(अ० नि० ३-२३४)	५४६
सन्ति, भिक्खवे, मनुस्सा सद्धा पसन्ना, ते कप्पियकारकानं	(म० व०-२५८-५९)	६८४
सामब्भं दुप्परामट्ठं निरयामुपकड्ढतो	(घ० प०-४६)	४८८
सारद्धे काये चित्ते च, अघिमत्तं पवत्तति....	(विसु०-१८६)	४१०
सालोनं चे पि ओदमं भुज्जतो	(म० नि० १-५१)	७७७
सिथिलो हि परिब्बाजो, भिय्यो आकिरते रजं	(घ० प०-४६)	४८८
सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो; यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं...	(पाचि०-३६२)	६४३
सेय्यथापि कंसे आकोटिते	(पटि०-२१५)	४२२
सेय्यथापि नाम गङ्गोदकं यमुनोदकेन सद्धि संसन्दति...	(दो नि० २-१६७)	४८७
"सो वत्त, भिक्खवे, भिक्खु आभिसमाचारिकं धम्मं	(अं० नि० २-२८५)	४१४
अपरिपूरेत्वा 'सोलानि परिपूरेस्सतो'...		

३. उपमायो

यथा ककचदन्ता; एवं अस्सासपस्सासा	४२०
यथा पन कस्सको कसि कसित्वा बलिवद्धे मुञ्चित्वा....	४२३
यथा पुरिसो महत्तिया लोहसलाकाय कंसतालं आकोट्येय...	४२१
यथा यथा मनसिकरोयति ...	४२३
यथा रुक्खे फुट्टककचदन्तानं वसेन पुरिसस्स सति उपट्ठिता होति...	४२०
यथा सारद्धकायस्स मञ्चे वा पोठे वा निसीदतो मञ्चपोठ ओनमति विकूजति ..	४२१
यथा हि अब्जानि कम्मट्ठानानि उपरूपरि विभूतानि होन्ति...	४२२
यथा हि ओकासद्धानं फरित्वा ठितं उदकं वा बालिका वा "दोघमुदकं दोघबालिका...	४०७
यथा हि कम्मारागग्गरिया घममानाय भस्तं च पुरिसस्स च...	४२७
यथा हि पट्टसाटकस्स तुल्यकरणकाले सूचि पि सुखुमा इच्छित्तब्बा ...	४२३
यथा हि महादोषिराजा अरब्भे तिण्णहणं वा वनगहणं वा पव्वतगहणं वा...	४०४
सेय्यथापि कंसे आकोटिते पठमं ओळारिका सहा पवत्तन्ति, ओळारिकानं....	४१२, ४२२
सेय्यथापि दोवारिको नगरस्स अन्तो च वहि च पुरिसे 'को ह्यं कुतो वा आगतो...	६४१
सेय्यथापि नाम गङ्गोदकं यमुनोदकेन सद्धि संसन्दति समेति; एवमेव सुपब्भता...	४८७
सेय्यथापि नाम गोवो कूटधेनुया सव्वं सीरं चित्तिवा वट्ठितकूटपच्चं दमेतुकामो...	४०३
सेय्यथापि पुरिसस्स पावित्वा पव्वता वा ओरोहित्वा महामारं वा सीसतो ओरोपेत्था....	६१०
सेय्यथापि, भिक्खवे कुप्पकुटपत्तं वा नहाण्हदुलं वा अग्निग्ग्धि पविस्सतं पवित्तोयति...	३६५
सेय्यथापि रुक्खो समे भूमिभागे निवसितो...	४२०

४. भाषाया

अकण्वकतं न पि रज्जनाय रत्तं ..	६७२	पदुमं यथा कोकनदं सुगन्धं...	८२०
अङ्गीरसं पस्स विरोचमानं...	८२७	पमाणं पुञ्चभागो व...	४६४
अनन्तरायेन यथा...	६३३	परिव्वज्ज महारहो...	६३१
अनिच्छद्मि पठमे ...	४६४	पाटिदेसनीया धम्मा ..	६१७
अपुञ्च अचरिमं आपब्जेय्य एकतो...	८६३	पाटिदेसनीया नाम...	६६३
आनापानसतो यस्स ...	४२१	पाराजिकान्तरस्स ...	६४३
आवासो च कुलं लाभो ..	४१४	बुद्धेन धम्मो विनयो च वुत्तो...	६२०
अनतोपात्तिमोवखानं....	६६४	मिक्खु सञ्जाचिकाय कुटि करोति...	१७४
उभो अत्थं न जानन्ति...पे० .	६३०	महाविभङ्गे यो वुत्तो...	६६३
एकस्मि भासमानस्मि	५८०	यथा तथेव सञ्चे पि..	६६४
कायिकानि न वाचसिकानि .	८६३	यथा पि दोषिको नाम ..	४०५
गणना अनुवन्धना...	४१६	यस्मा तस्मा विसुं तेसं...	६६३
चनुसच्चविदू सत्त्वा...	४७२	यस्मा तस्मा सुविब्जेय्यं ..	३६१, ४७६
चनुसट्ठि आपत्तियो आपब्जेय्य एकतो ..	५५८	यानि सिक्खितसिक्खेन	६२१
चिर तिदुत्तु सदम्भो .	६३३	येसं नवहि वग्गेहि...	७४६
ततियं तोहि सुद्धेन....	३६१	यो भिक्खुनं विमङ्गस्स...	६३५
तस्मा हि यं अट्टकयामु वुत्तं...	६२०	यो वे उप्पतितं कोधं ...	७७५
तिलत्तेलस्स यथाविन्दु ...	४३४	यो वे उप्पतितं विनेति कोधं ..	७७५
विस्सित्वियो मेथुनं तं न सेवे...	६४०	यं पाराजिककण्डस्स...	५१३
तिसकान्तर धम्मा	६५६	वत्थु कालो च ओकासो..	४४२
तिस निस्सग्गिया धम्मा...	६४१, ६५३	वत्थुसञ्जा च रागो च...	५३५
दीपा रस्सां च अस्सासो .	४०८	वत्थुं कालञ्च ओकासं...	४४२
पिरत्थु तं घनलानं...	६३०	सञ्जादिसो ति यं वुत्तं ...	५१८
न चस्स होति आपत्ति...	६७२	सञ्चिच आपत्ति आपब्जति...	८६६
न चापरे मेथुन व्यञ्जनस्मि ...	६४०	सञ्चिच आपत्ति न आपब्जति ..	६००
न देति न पटिगण्ठाति ...	६५१	सञ्जाय त्रिरागितम्हि ...	५३५
निमित्ते ठपयं चित्तं...	४२५	सच्चं पि सिक्खामु सगारवानं ..	६२०
निमित्तं अस्सासपस्सासा....	४१६, ४२४	सारद्धे काये चित्ते च...	४१०
निमित्तं रक्खतो लद्धं ..	४२६	सारम्भं अवरिक्कमनं अनापत्ति...	५७४
निर्हासग्गियेन आपत्ति...	७४४	सेखिया पन उद्दिट्ठा...	६६३
पत्ता यतो वतो तस्स...	६३५	सो येहि तेसं मातमचज्जत्ता...	६२०
पदवीतिहारमत्तेन ...	५५८		